

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof. Dr. J. Severijn, Mr. A. B. Roosjen, C. Klatter, Mr. J. J. Hangelbroek, Prof. Mr. A. Donner, Mr. W. Rip, Ad. Kuiper, J. H. Hofman, Dr. F. L. van Muiswinkel, Mr. K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr. Dr. E. J. Beumer, Mr. J. A. de Wilde, Dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr. L. W. G. Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand. — Redactie-adres: Dr. Kuypersstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935.
Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht, Telefoon 11811.
Prijs per abonnement f 3.— per jaar.

Dr H. Colijn

Ter gedachtenis

In het eerste nummer van *Nederlandsche Gedachten*, dat na de bevrijding van ons Vaderland verschijnt, mag een woord ter gedachtenis van Dr. H. Colijn niet ontbreken. Hij was het, die deze periodiek in het leven riep. Daarom alleen reeds past het ons hem hier te gedenken. Doch er is zooveel meer, dat daartoe noopt.

Zijn verscheiden is een zwaar verlies.

Hij was een man in den besten zin van het woord. Een man van karakter. Velen uit onderscheidene andere levenskringen zeiden van hem: „men moge over zijne beginselen en opvattingen denken zoo men wil, maar hij is een kerel.” Zij bedoelden daarmee: men weet wat men aan hem heeft; hij schuwt de werkelijkheid niet, noch de verantwoordelijkheid; hij staat voor zijne zaak.

Inderdaad, hij stond zonder aarzeling op zijne plaats. De vastheid, de beslistheid, de innerlijke rust, welke hem kenmerkten, waren niet het gevolg van een doctrinair standpunt — doctrinair hier genomen in den niet gunstigen zin —, noch van eene steriliteit, welke onvatbaar maakte voor hetgeen het leven bewoog, maar de vrucht van gewonnen inzicht, in den diepsten zin van geloof. Hij overwoog de waarde van opiniën. Hij luisterde naar de uiteenzetting van anderen. Ook naar de motiveeringen van meeningen, welke afweken van zijn aanvankelijk oordeel. Hij corrigeerde of wijzigde zijn eigen standpunt, wanneer men hem overtuigde. Hij voelde den polsslag van

het leven. Hij leefde met een zeer gevoelig hart midden in het levensbeweeg. Hij had een gemoed, dat spoedig sterk bewogen werd. Hij stond vol beweging in het centrum van den strijd der geesten. Hij had het leven, waarin hij zich door God geplaatst wist, lief, en wilde het volgaarne dienen. Maar hij was en bleef een man, een man van karakter. Hij had geen zwak voor vaagheid, om zich zoo aan de klem der feiten te onttrekken. Hij vluchtte niet in de fantasie, om zich aan de benauwende werkelijkheid te ontworstelen. Hij week geen duimbreed af van hetgeen hem plicht en roeping was. Soepel, en toch vast, bewogen, en toch beslist, in dagelijksch contact met het onrustige leven, en toch innerlijk rustig. Zoo was hij.

Hij was een man van groot formaat. Zijn levensloop stelt dit in helder licht. Hij trok, als het ware vanzelf, overal en altijd de aandacht. Hij deed dit als militair in den strijd in Oost-Indië, met name in Atjeh, als bestuursambtenaar, als Kamerlid, als Minister van Oorlog, als zakenman, als leider van onze partij, als journalist, als deelnemer aan en voorzitter van internationale besprekingen en conferenties, als Minister van Financiën, als Voorzitter van den Raad van Ministers. In alle functies, ambten en waardigheden, waartoe hij werd geroepen — de lijst daarvan is reeds een getuigenis van zijne singuliere waarde —, bleek steeds, dat hij niet behoorde tot de middelmatigen, maar dat hij een man was van groote afmetingen en van zeer belangrijke beteekenis. Zijn helder inzicht, zijne gave om zich snel te kunnen inwerken in eene ingewikkelde materie, zijn

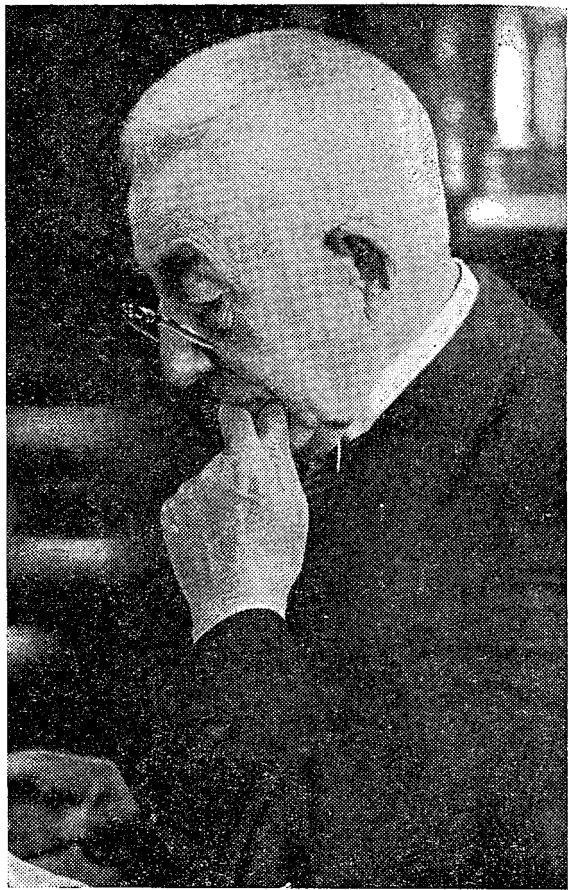
scherpe kijk op situaties en mogelijkheden, zijn wijze van aanpak, zijn redenaarstalent, zijn doortastendheid, en zijn overgave aan de taak, waarvoor hij werd gesteld, zijn van alle zijden erkend. Hij heeft veel waardeering geogst, maar niet minder tegenstand en bestrijding ondervonden. Soms was deze bestrijding een gevolg van zijne impulsiviteit, dikwijls echter van het feit, dat beginselen en overtuigingen botsten, maar ook enkele malen was zij de vrucht, en dan eene wrange, van het verschijnsel, dat men in een land als het onze, wel eens genoemd een polderland, niet gemakkelijk de juiste houding weet te vinden tegenover groote figuren, was zij uitvloeisel van opzettelijke verguizing en van ongebreidelde, moreel ontoelaatbare felheid.

Dr. Colijn was calvinist, maar juist deswege Nederlander, Vaderlander, in den vollen zin van het woord, en tevens man van internationale allure. Ons volk heeft in hem veel verloren.

Zijn heengaan is voor ons anti-revolutionairen, van 's menschen zijde gezien, een onherstelbaar verlies. Dit behoeft geen breede motiveering. Hoewel anders dan Dr. Kuyper, was hij niettemin de onbetwiste leider van onze richting en van onze partij. Hij bond saâm, hij voerde aan, en hij representeerde onze richting op bijzondere, voortreffelijke wijze. Niemand onder ons kan zijne taak overnemen. Zoolang God ons niet een figuur schenkt, die, als wijlen Kuyper, als wijlen Colijn, onze geestelijke voorman en aanvoerder kan zijn, zullen wij met elkander moeten trachten in het gemis van zulk een leidsman zoo goed mogelijk te voorzien. De trouw, met welke Dr Colijn zich gaf, zij ons ten voorbeeld.

Wij hadden het aan Dr Colijn zoo zielsgaarne gegund, dat hij, juist hij, de bevrijding van ons Vaderland had aanschouwd, dat hij gezond den vaderlandschen bodem had kunnen betreden, dat hij den arbeid tot wederopbouw van onze partij had kunnen leiden, dat hij ons had kunnen inleiden en stuwen tot het werk, waartoe wij thans geroepen zijn, dat hij zijn van liefde tot de zaak van ons Koninkrijk getuigend woord had kunnen spreken temidden van de verwarring van dezen tijd, dat hij nog eenigen tijd daadwerkelijk had kunnen deelnemen aan het werk van herstel en van reformatie van ons Koninkrijk, hier en overzee.

Het heeft niet zoo mogen zijn. God nam hem, levend in ballingschap, weg. Hij nam hem op in Zijne heerlijkheid. Zijn doen is majesteit. Wij berusten in Zijn heiligen wil. Wij gelooven, dat Zijne daân rechtvaardig, wijs en goed zijn. Wij gelooven daarom, dat

het goed is, dat God Dr. Colijn wegnam. Onze wenschen ten aanzien van hem brengen wij tot zwijgen. Trooste en sterke God zijne echtgenoot.

Leve hij in onze herinnering voort.

Zijne werken volgen hem na.

Houden wij deze in dankbare gedachtenis.

Drijve mede die gedachtenis, door Gods gunst, ons uit tot den zwaren arbeid, waartoe wij thans geroepen worden, in trouw aan onzen God, aan Zijn heilig Woord, en aan de zaak van Koningin en Vaderland.

Saevis tranquillius in undis.

J. SCHOUTEN.

Wie in eenvoudigheid van alle geestelijke en politieke leven het hoogste ideaal aanschouwt, die moet ons verfoeien, want wij zien in de verscheidenheid juist de uitdrukking van onze nationale eigenaardigheid en bron van kracht. Wie een essentiele kracht in het volksleven weet op te wekken of te behouden, verhoogt daarom altijd de kracht van de natie als geheel, is derhalve een nationale figuur van eminente beteekenis.

H. COLIJN 1937.

maar DADEN

door Mr. Dr. E. J. Beumer

Op 27 Juni dezes jaars heeft een der formateurs van het zoogenaamde nationale kabinet voor herstel en vernieuwing, nadat het ministerie door H.M. de Koningin zelve bij het Nederlandsche volk was geïntroduceerd, in eene lange radiotoespraak zijne „Land- en Rijksgenooten” op de hoogte gebracht van zijne plannen.

Nauwkeurige lezing van de sedert in druk verschenen rede doet onwillekeurig enkele critische gedachten opkomen.

In de eerste plaats springt wel dadelijk in het oog, dat de formateur aan zijn gewrocht ten onrechte den naam *nationaal* heeft geschonken. Een kabinet, waarin de anti-revolutionairen in het geheel niet vertegenwoordigd zijn en de christelijk-historischen slechts door eene figuur als Prof. Lief tinck, mag niet als nationaal worden aangediend. Beslissend is niet, hoe de heer Schermerhorn en de zijnen zich zelf zien, maar wat zij in werkelijkheid zijn en niet zijn.

Ten tweede trekt de aandacht, met welke redeneering de formateur de samenstelling van zijn niet-nationale kabinet rechtvaardigt. De groote man der Nederlandsche Volksbeweging disqualificeert, op het voetspoor van Minister Gerbrandy, de oude politieke partijen; Allerlei andere tegenstellingen dan die in de politieke programma's tot uitdrukking komen, beheerschen op dit oogenblik ons volksleven vaak sterker en indien men deze tegenstellingen veronachtzaamt, geven zij aanleiding tot groote spanningen. De spreker denkt hier aan „de houding der voormalige illegaliteit tegenover de zgn. legale wereld”, de poging der illegaliteit om de krachten, die daarin tijdens bezetting en onderdrukking werden gewekt, thans ook maatschappelijk tot gelding te brengen. Hij ziet dit als een vraagstuk van de allereerste orde, omdat, indien voor dezen drang geen juiste wegen worden gebaad, de neiging zal ontstaan de illegaliteit dien invloed te verschaffen langs staatkundigen weg, hetgeen echter gevaren inhoudt.

Deze redeneering munt niet uit door helderheid, vooral niet wanneer men haar beschouwt in het licht van hetgeen de redenaar over het herstel van de democratie zeide. Te dien aanzien vertelde hij ons, dat bij de sa-

menstelling van de colleges, welke het volk tot de eerstkomende verkiezingen zullen vertegenwoordigen, rekening zal moeten gehouden worden zoowel met hen, die daarin vóór 1940 zitting hadden als met hen, die tijdens de bezetting, in of buiten de verzetsbeweging, verantwoordelijkheid hebben gedragen. Het kabinet meent, dat in dit verband de Nationale Adviescommissie eene belangrijke taak kan vervullen, in het bijzonder bij het samenstellen van een Noodparlement. En daarop werd ons de samenstelling dezer Adviescommissie onthuld. Zij is in het voorjaar van 1945 „in beginsel gevormd” en voor twee derden aangewezen door het Groot Burger Comité, waarin naast vertegenwoordigers van politieke partijen en nieuwe stroomingen, ook representanten van sociaal-economische groepen en van het cultureele leven eene plaats hadden; één derde deel van de leden is aangewezen door de Groote Adviescommissie der Illegaliteit, die bovendien nog over de aanvaardbaarheid uit nationale overwegingen van de door het Groot Burger Comité aangewezen leden werd gehoord.

Wat blijkt nu uit dit alles? Dat de Nationale Adviescommissie, in haar geheel beschouwd, is samengesteld uit personen, die de keur der Illegaliteit dragen. Dit beteekent, dat de Illegaliteit beslissenden invloed heeft gehad op de samenstelling der commissie en dien dus indirect ook heeft op de adviezen, welke door de commissie aan het kabinet of aan de Regeering — tusschén beide bestaat een belangrijk verschil, al blijkt niet, dat Prof. Schermerhorn daarvan op de hoogte is — worden uitgebracht, terwijl haar tevens door middel van de Nationale Adviescommissie eene belangrijke taak was toegedacht bij de samenstelling van het Noodparlement. Hoe men dit alles nu ook wendt of keert, al die werkzaamheid draagt een staatkundig karakter. Aan de Illegaliteit is invloed verschaft langs staatkundigen weg en de heer Schermerhorn beoogde, haar nog meer staatkundigen invloed te verlenen, ook al houdt dat z.i. gevaren in. En tegelijkertijd rechtvaardigt hij de vorming van zijn niet-nationale kabinet op dezen grond, dat daardoor een staatkundig optreden der Illegaliteit wordt voorkomen!

Al even onduidelijk is, wat het kabinet in feite wil met betrekking tot het Militair Gezag. Te dien aanzien heeft de heer Schermerhorn zeer schoone woorden gesproken:

„Ten einde de geheele bevolking zoo snel mogelijk tot een regelmatig leven terug te voeren is het noodig, dat er weer overzichtelijke en voor iedere(n) burger duidelijke bestuursapparaten bestaan, opdat mede daardoor ook weer gezonde gezagsverhoudingen kunnen groeien. Het is gewenscht, dat iedere burger op gemakkelijke wijze kan weten, welke instantie over een bepaalde zaak heeft te beslissen en dat hem de zekerheid wordt gegeven, dat er ook inderdaad beslist wordt.

Dit vereischt in de eerste plaats materiele opheldering van de verhouding tusschen het Militair Gezag en het Burgerlijk bestuur, in dien zin, dat nergens bestuursapparaten door het M. G. worden gehandhaafd op plaatsen, waar de te vervullen taak even goed of beter door het burgerlijk bestuur kan worden vervuld.”

Is het niet om er stil van te worden? En het wordt nóg mooier. De Regeering heeft besloten de werkzaamheden van het M. G. in de door haar vast te stellen volgorde te doen beëindigen. „Het M. G. zal uiterlijk op 1 September zijn geliquideerd, uitgezonderd in die functies en op die plaatsen, waarin zulks door de Regeering op bovengenoemde gronden (n.l. dat het civiele bestuur nog niet in staat is de bestuurstaak volledig over te nemen) noodzakelijk wordt geacht of het tot instandhouding van de verbinding met de geallieerde militaire autoriteiten in Nederland gewenscht is. Het tempo van liquidatie zal dus in belangrijke mate van de organisatie en kracht der civiele organen afhangen.”

Deze zoo schoonschijnende passage kan aanleiding geven tot vele op- en aanmerkingen. Ten eerste is zij taalkundig onjuist. De minister bedoelt geheel iets anders dan hij zegt. Hij gebruikt het woord „noodzakelijk”, waar hij had moeten spreken van „niet mogelijk”. Dit is echter eene bijkomstigheid. De bewindsman spreekt zóó veel, dat hij vermoedelijk geen gelegenheid heeft, nauwkeurig acht te geven op den vorm, waarin hij zijne gedachten giet. En in dit geval althans is voor den aandachtigen lezer de bedoeling wel duidelijk. Van meer belang is evenwel de inhoud van den laatsten geciteerden zin. Daar wordt de liquidatie van het M. G. afhankelijk gesteld van de organisatie en kracht der civiele organen. Dit is weinig bemoedigend.

Want die organisatie en die kracht worden in hooge mate belemmerd en gehinderd door de maatregelen der Regeering; door de talloze besluiten, waarbij in strijd met de grondwet en de wet de bevoegdheden der civiele organen worden ingeperkt. De kabinetswoordvoerder verklaart, dat het M. G. zal worden geliquideerd naarmate de burgerlijke bestuursorganen meer kracht ontwikkelen, maar tegelijkertijd bevordert hij de totstandkoming en de handhaving van talrijke regelingen, waardoor die krachtsontploffing wordt tegengegaan. Hij maakt de vervulling van zijne beloften onmogelijk of bemoeilijkt hare verwezenlijking door zijne eigen daden. De feitelijke toestand is dan ook deze, dat als gevolg van de afkeurenswaardige „besluiten-regeering”, waaronder wij zuchten, er voor iederen burger een duidelijk overzicht van en inzicht in de bestaande bestuursapparaten niet te verkrijgen is. Zelfs voor den vakman is het uiterst bezwaarlijk in den tegenwoordigen warwinkel den weg te vinden, terwijl niet blijkt, dat van regeeringswege het noodige gedaan wordt om de vereischte orde te scheppen.

Het is waar, dat, sedert de heer Schermerhorn zijne redevoering van 27 Juni 1945 hield, er eene schuchtere poging is gedaan om te komen tot eenige besnoeiing van het M. G. Veel beteekenis had zij echter niet. Nog steeds ziet men het M. G. zich bezig houden met onderwerpen, waarvan de regeling veilig aan de civiele autoriteiten kon worden overgelaten of opgedragen. Er schijnt in tal van kringen eene adoratie te bestaan voor personen in uniform, die niet Nederlandsch, maar Pruisisch is. Die geestesgesteldheid moet niet bevorderd worden.

„Het vraagstuk van de geldzuivering is wel eene aangelegenheid, die bij uitstek behoort tot het terrein, waarop de Regeering zelve behoort te handelen. Wat hebben wij nu echter gezien? Dat blijktens het Publicatieblad no. 42 de Chef van den Staf Militair Gezag eene Verordening betreffende belemmering of verhindering geldzuivering van 15 September 1945 heeft uitgevaardigd, waarbij hij, uit overweging, dat het noodzakelijk is eene voorziening te treffen, welke verhindert, dat de uitvoering van de door den Minister van Financiën, op grond van het Machtigingsbesluit Geldzuivering, Staatsblad F. 133, getroffen en te treffen maatregelen, reeds thans wordt belemmerd of verhinderd, eenige strafbepalingen heeft vastgesteld. Waarvoor was deze inmenging van het M. G. noodzakelijk? Waren de Ministers van Justitie en van

Financiën niet bij machte omtrent dit onderwerp, waarvoor reeds bij het optreden van het Kabinet-Schermerhorn-Drees vaststond, dat eene regeling noodzakelijk was, de uitvaardiging van een desbetreffend Koninklijk Besluit te bevorderen?

Waarom was het noodig, dat een Koninklijk Besluit van 11 Augustus 1945 (Nederlandsche Staatscourant van 28 September 1945, no. 78), werd uitgelokt, waarbij een reserve-kolonel voor algemeenen dienst, onder den naam van „Commissaris voor de noodvoorziening der geteisterde gebieden” werd benoemd tot militairen commissaris, als bedoeld in artikel 3, lid 2, van het Aanwijzingsbesluit M. G., belast met de bijzondere taak om in het geheele in bijzonderen staat van beleg verkeerende gebied, binnen de grenzen eener instructie en van bevelen en aanwijzingen, welke hem door den Chef van den Staf M. G. gegeven zullen worden, voorzieningen te treffen ter leniging van den noodtoestand der bevolking van Gelderland, Limburg, Noordbrabant en Zeeland, welke gebieden door oorlogshandelingen zwaar geteisterd zijn? Is ook dit niet eene taak, die allereerst op de schouders der Regeering en van de aan haar ondergeschikte civiele organen rust en niet mag worden overgedragen aan het M. G., dat toch maar eene geïmproviseerde instelling is?

Zoo zouden wij kunnen doorgaan. De redevoeringen van den veelsprekenden kabinetsformateur geven, helaas door hare vaagheid en innerlijke tegenstrijdigheid, aanleiding tot veel critiek en ook tot veel misverstand. Dit is echter niet alleen het geval met zijne toespraken, doch evenzeer met zijne briefjes. Men informeere maar bij de Rotterdamsche werkgevers in het havenbedrijf en bij de Nationale Adviescommissie.

Het kabinet moet voorzichtig wezen. In het bijzonder, omdat het eene uiterst moeilijke en hoogst ondankbare taak heeft. Het moet, door den nood der tijden gedwongen, vele onaangename maatregelen treffen. Het dient dus te zorgen, dat het, door zijne daden en de vastheid van zijn beleid, onder het volk vertrouwen verwerft. Redevoeringen helpen hiertoe niet veel, vooral niet, wanneer zij niet kloppen met de daden. Noch baat daartoe de aanstelling van eenen „regeeringsgemachtigde in algemeenen dienst” en evenmin een grootsch opgezette Regeeringsvoorlichtingsdienst. Het doen van schoone beloften, die niet worden verwezenlijkt, wekt niet alleen teleurstelling, maar ook wantrouwen. Nog altijd geldt de waarschuwing van Lincoln: „You can fool some of the people all the

Federatieve

R. GOSKER

Samenwerking

Het communiqué betreffende de federatieve samenwerking tusschen de Antirevolutionaire Partij en de Christelijk Historische Unie

In onze dagbladen werd dit communiqué reeds medegedeeld. Bovendien leverde „Trouw” in een viertal artikelen reeds commentaar op dit belangrijk stuk, dat inderdaad een mijlpaal worden kan in de geschiedenis van beide partijen. Terwille van die belangrijkheid wordt daarom het communiqué in zijn geheel hier afgedrukt.

„Nadat gedurende de afgelopen maanden besprekingen hebben plaats gehad tusschen het moderamen van het centraal comité der Antirevolutionaire Partij en het dagelijksch bestuur der Christelijk Historische Unie over de mogelijkheid om te komen tot één partij, is daarbij gebleken, dat onmiddellijke fusie nog niet mogelijk is. Ten einde echter een grotere mate van eenheid op staatkundig gebied tusschen de protestantsche christenen te bevorderen, werd besloten aan te sturen op een federatieve samenwerking tusschen beide partijen.

Daartoe worde ingesteld een commissie van samenwerking, waarin voor het tegenwoordige zitting zouden kunnen hebben het moderamen van het centraal comité van de Antirevolutionaire Partij en het dagelijksch bestuur van de Christelijk Historische Unie, welke commissie op regelmatige tijden, minstens eens per drie maanden, samenkomt. Deze federatieve samenwerking beoogt te bevorderen, dat een gemeenschappelijk urgentieprogram wordt opgemaakt.

---

time and all the people some of the time, but you cannot fool all the people all the time.”¹⁾

¹⁾ Men kan enkele menschen altijd en alle menschen een oogenblik voor den mal houden, maar men kan niet iedereen voortdurend in het ootje nemen. B.

Als één fractie optreden

Aan de Prot. Christelijke fracties in de gemeenteraden, Provinciale Staten en Staten-Generaal worde het advies gegeven als één fractie op te treden, of althans zeer nauw contact te onderhouden.

Voor de raadsverkiezingen worde het advies gegeven, indien plaatselijk mogelijk, met één kandidatenlijst uit te komen.

Is dit niet mogelijk, dan één gecombineerde lijst door het in elkaar schuiven van lijsten. Gaat ook dit niet, dan afzonderlijke lijsten. Voor de Statenverkiezingen gelde hetzelfde. Ten aanzien van de verkiezingen voor de Tweede Kamer worde, voorshands bij behoud van afzonderlijke kandidatenlijsten, zoo nauw mogelijk samengewerkt.

Het resultaat der besprekingen zal aan de daartoe bevoegde organen in beide partijen worden voorgelegd. Eerst nadat daaromtrent door die organen besluiten zijn genomen, kan worden onder oogen gezien of op de aangeezene wijze deze federatieve samenwerking kon worden bevorderd en verwezenlijkt.

H. W. TILANUS.

J. A. DE WILDE.

Met groote belangstelling heeft men in den antirevolutionairen kring het resultaat der gevoerde besprekingen afgewacht.

In de bekende Juli-circulaire had het Centraal Comité immers aangekondigd, dat zal worden gestreefd naar een Christelijk Nationale Partij.

Als gevolg daarvan werden allerwege besprekingen aangeknoopt met de besturen der Christelijk Historische Kiesvereeningen. Tal van gemeenschappelijke vergaderingen werden belegd, waarin de wensch tot meerder eenheid tot uitdrukking kwam. Op een enkele plaats ging men zelfs nog een stap verder en werden reeds voorbereidingen getroffen tot een definitief gemeenschappelijk samengaan, zoodat men zelfs bezwaar opperde om tot eigen organisatie te geraken. In ieder geval moet worden geconstateerd dat onzerzijds overal in het land alles werd gedaan om een gunstige sfeer te scheppen voor het met elkaar samen werken en het naar elkaar toegroeien. Uit tal van brieven, gericht aan het Centraal Comité, is de hartelijke begeerte tot eenheid overduidelijk gebleken en geen woorden waren sterk genoeg om het Centraal Comité te overtuigen, dat nu een daad moest worden gesteld; dat nu de tijd gekomen was om het beoogde doel te bereiken.

Intusschen werden aan den top zeer ernstige

besprekingen gevoerd. Door het Centraal Comité werd het aanbod tot samenspreking en tot samenwerking gedaan. Van beide zijden werden een vijftal mannen afgevaardigd en deze groep van 10 mannen heeft in verschillende vergaderingen de mogelijkheden van volledige samenwerking besproken. Maar men acht den tijd nog niet rijp voor onmiddellijke fusie en men geeft er den voorkeur aan, aan te sturen op federatieve samenwerking tusschen de beide partijen.

Ongetwijfeld zullen velen onder ons zich teleurgesteld voelen door dezen gang van zaken en van oordeel zijn, dat nu het goede moment voor de zoo vurig begeerde hereeniging is gemist. Zij zullen een gevoel van onbevredigdheid niet kunnen onderdrukken, bepeinzende, dat het in dezen harden tijd toch zoo dringend noodig is, dat allen optrekken onder één banier, die samen staan op den grondslag van een zelfde beginsel.

Anderen daarentegen zullen dankbaar gestemd zijn over het nu reeds bereikte resultaat en met erkentelijkheid constateeren, dat we een heel eind gevorderd zijn op den weg naar wederzijdsch begripen en waardeeren.

En, waarom het te ontveinzen, al is hun aantal niet groot, er zijn er ook, die meenen, dat we reeds te ver gingen. Al zullen zij de ontwikkeling der dingen niet tegenwerken, hun verwachtingen zijn niet hoog gespannen. Sceptisch staan zij tegenover het geval, maar geen geestdrift doorstroomt hen om saam te werken tot het verwezenlijken der nu geboden mogelijkheden.

Zullen die nuchtere sceptici gelijk krijgen?

Inderdaad zal in de toekomst moeten blijken of met deze federatieve samenwerking niet reeds te ver gegrepen werd. Zooveel is zeker, dat al de arbeid, die gedurende de laatste maanden met het oog op deze onderhandelingen werd verricht, niet zonder zin is geweest. Het gepubliceerde communiqué sanctionneert alles wat op dit terrein is geschied en behelst een feitelijke aanmoediging om voort te gaan op den ingeslagen weg.

En bovendien, het laatste woord is over deze zaak nog niet gesproken. „Het resultaat der besprekingen zal aan de daartoe bevoegde organen in beide partijen worden voorgelegd.” Onzerzijds zal dus de Deputatenvergadering hierover te beslissen hebben. Al zal men zich moeilijk in kunnen denken, dat zij verder zou kunnen gaan dan hetgeen nu werd verkregen.

Federatieve samenwerking!

Het schijnt weinig.

En toch! Het kan zoo veel beteekenen.

Mits slechts van beide zijden de ernst van

Een vijftal commissies

Door het Centraal Comité werden in zijn vergadering van 29 Augustus j.l. een vijftal commissies benoemd om van advies te dienen met betrekking tot enkele actueele vraagstukken. Van de instelling daarvan werd mededeeling gedaan in de circulaire van 18 September j.l. Tevens werd daarbij publicatie van de namen der leden dier commissies in het uitzicht gesteld.

De samenstelling dezer commissies is als volgt:

I. *Sociaal Economische Commissie.*

Voorzitter: J. Schouten; Mr. Dr. E. J. Beumer; Mr. H. Bos Kzn.; Dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot; H. Diemer; Mr. Dr. J. Donner; Prof. Dr. H. Dooyeweerd; Drs. J. H. Gispen; Mr. K. Groen; C. v. d. Heuvel; Dr. F. L. v. Muiswinkel; Dr. J. Ridder; Ir. H. v. Riessen; M. Ruppert; C. Smeenk; A. Stapelkamp; P. E. Taming; J. Wilschut. Secretaris: R. Gosker.

II. *Reorganisatie Commissie*

Voorzitter: Mr. J. A. de Wilde; Mr. J. Algera; Mr. G. v. Baren; J. J. G. Boot, burg.; N. v. d. Brugge; Mr. Eling Visser;

dezen tijd wordt verstaan; mits men slechts beiderzijds de onrechte begeerte koestert door gemeenschappelijke bespreking, door gezamenlijk overleg één gedragslijn te vinden — in gehoorzaamheid aan ons beider beginsel. Want dat we ten principale één zijn, bleek gedurende den bezettingstijd.

Daar is verschil in mentaliteit — in geestelijke ligging — in den aanpak der dingen — in levensstijl — of hoe men het ook noemen wil. Maar een principiële verschil van doorslag gevende importantie is er wezenlijk niet. Zeer terecht is de opmerking gemaakt, dat waar van een werkelijk principiële kloof geen sprake is, beider levensstijl bevruchtend op elkaar kan inwerken. Maar het zou een verlies voor de natie beteekenen, wanneer zij beiden geheel in elkander opgingen. De stoere onverzettelijkheid aan het Calvinisme zoo eigen, dat van geen transigeeren weet, waar het de principiële vraagstukken betreft, is een onvervreemdbaar deel van het Nederlandsche volkskarakter, dat ongerept dient bewaard te worden. Juist in dezen tijd.

Mr. J. J. Hangelbroek; A. Kuiper; A. R. de Kwaadsteniet; R. A. den Ouden; Mr. A. B. Roosjen; Dr. L. W. G. Scholten; J. Smallenbroek; C. Smeenk; A. Warnaar Jzn.; E. v. Ruller. Secretaris: R. Gosker.

III. *Commissie voor de buitenlandsche politiek.*

Voorzitter: J. Schouten; Prof. Mr. A. Anema; Dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot; Prof. Mr. A. M. Donner; Dr. J. J. C. v. Dijk; Dr. L. W. G. Scholten; Mr. J. R. Stellinga; Mr. Dr. E. P. Verkerk.

IV. *Commissie voor de Indische aangelegenheden.*

Voorzitter: Dr. A. A. L. Rutgers; Prof. Dr. J. H. Bavinck; Mr. Dr. E. J. Beumer; Dr. K. Boeyinga; Dr. J. J. C. v. Dijk; Mr. T. A. van Dijken; H. J. W. A. Meijerink.

V. *Annexatie Commissie.*

Mej. Dr. G. H. J. v. d. Molen; H. Algra; Mr. Dr. E. J. Beumer; Mr. Dr. J. Donner; Mr. G. H. A. Grosheide; Mr. W. Rip; Prof. Dr. J. Waterink; C. v. d. Heuvel.

Nederlandsche Gedachten

Het vroegere maandschrift Nederlandsche Gedachten, dat van Augustus 1940 tot April 1941 verscheen — en dat bij het verbod door de bezettende macht 26000 abonnementen telde, dient zich thans weder bij denzelfden lezerskring aan.

Sedertdien zijn wel enkele dingen veranderd.

Het papier is er niet beter op geworden.

Het omslag is verdwenen. Het aantal pagina's verminderde.

Evenwel enkele verbeteringen zijn er ook, want ten eerste zal het blad nu om de twee weken gaan verschijnen en in de tweede plaats is er een redactiecommissie benoemd, waardoor het orgaan nog meer dan vroeger een officieel karakter ontvangt en voorts werd de medewerking ontvangen van een tiental vaste medewerkers, wier namen U, evenals die van de redactieleden, in den kop van het blad vindt vermeld.

Overigens is ook die kop van het blad ongewijzigd gebleven.

Nederlandsche Gedachten is het officieele orgaan van de Antirevolutionaire Partij, haar Propaganda en haar Studieclubs.

Klopt deze aankondiging reeds met de werkelijkheid?

De kiesverenigingen zijn er — althans in overgroote meerderheid. Hier en daar aarzelt men plaatselijk nog om tot organisatie te komen. Maar dit zijn toch slechts enkele uitzonderingen. Voorts hebben nog niet alle kiesverenigingen zich bij het Centraal Comité gemeld. Maar deze simpele mededeeling is waarschijnlijk voldoende voor de nalatigen om dit nu spoedig te doen.

Maar hoe staat het met de propaganda- en de studieclubs?

Beide organisaties zijn uitermate belangrijk.

Beide organisaties moeten ook weer tot nieuw leven worden gewekt.

Plaatselijk moet men deze zaak dan ook krachtig gaan aanpakken.

Maar daarbij wordt het advies gegeven, dat men zich nog niet al te zeer moet vastleggen aan een bepaalde organisatievorm en dat men evenzeer nog niet moet overgaan tot het nauwkeurig formuleeren van doel en werkzaamheden.

De reorganisatie-commissie, waarvan de samenstelling hierboven werd medegedeeld, zal zeer spoedig in vergadering bijeenkomen, om daarna haar voorstellen aan de kiesverenigingen te doen toekomen. Het verdient aanbeveling om met de consolidatie der propaganda- en der studieclubs te wachten totdat deze voorstellen de kiesverenigingen hebben bereikt.

Maar dit wachten op de preciese formulering van het doel en het nauwkeurig afbakenen van de grenzen der werkzaamheden behoeft geenszins verhindering te zijn om plaatselijk de organisatie zelf met kracht ter hand te nemen.

Gevechtsklaar!

De wintermaanden staan voor de deur!

Dat beteekent arbeid voor de kiesverenigingen!

Want gedurende deze wintercampagne moet inderdaad heel veel arbeid worden verricht. Zeker tal van kiesverenigingen hebben reeds in dezen zomer de werkzaamheden hervat. De organisatie werd weder in orde gebracht. De besturen werden opnieuw gekozen. De ledenwerving werd ter hand genomen. En in algemeenen zin kan worden gezegd, dat het partij-apparaat functionneert.

Voor de eerstkomende maanden gaat het er nu om dit apparaat af te bouwen en het verder in gereedheid te brengen — of om een andere beeldspraak te gebruiken, in verband met de aanstaande verkiezingen — de organisatie moet „gevechtsklaar” worden ge-

maakt, zoodat wat ons betreft de zekere Juni-gebeurtenissen met rustig vertrouwen tegemoet kunnen worden gezien.

Gevechtsklaar en gereed voor den strijd.

Voor den strijd om de ziel van ons volk bij de stembus van 1946.

Niemand ontveinze zich de groote moeilijkheden, die daarbij overwonnen moeten worden. Dat dan ook alle man zijn plicht versta.

Een hechte organisatie is het eerste noodige.

Die organisatie kome dan ook spoedig en allerwege gereed.

Studieclubs

Van verschillende zijden wordt aan het Centraal Comité medegedeeld, dat men plaatselijk reeds een aanvang heeft gemaakt met de vorming van studieclubs. In antwoord daarop werd dan steeds medegedeeld, dat daartegen geen enkel bezwaar bestond en dat de oprichting daarvan hartelijk werd toegejuicht.

De jeugd is vijf jaar lang verstoken gebleven van principiële voorlichting op staatkundig gebied. Een achterstand van vijf jaar moet dus worden ingehaald. De jongens van 18 tot 23 jaar moeten daarom nu worden warm gemaakt voor deze studie. Anders zal straks het gebrek aan kader — aan principieel goed gefundeerd kader — zich sterk doen gevoelen.

Dit is een zeer ernstige zaak.

Dit is daarom maar niet een kwestie van liefhebberij van enkele jongeren.

Dit is een aangelegenheid, waaraan het bestuur van iedere kiesvereniging zijn volle en onverdeelde aandacht moet schenken.

Het ligt in de bedoeling der redactie om reeds in het volgende nummer van dit blad een studieschets op te nemen, terwijl ook verder getracht zal worden regelmatig voor studieschetsen zorg te dragen.

Wat dat aangaat kan men met den arbeid beginnen.

Propagandaclubs

Voor de propaganda-clubs gelden dezelfde mededeelingen als voor de studieclubs werden gedaan.

Plaatselijk moet men met de organisatie daarvan beginnen.

Straks komt de landelijke organisatie aan de orde.

Alleen moge nu reeds het advies worden gegeven, dat ieder bestuur van een kiesvereniging enkelen van zijn leden speciaal be-

De

NEDERLANDSCHE VOLKSBEWEGING

Door Mr. J. A. DE WILDE

Het was te verwachten, dat na den zoo langdurigen bezettingstijd, een geestelijke verwildering, met name onder de jonge generatie, openbaar zou worden. Het leven was uiteengeslagen. De normale voorlichting ontbrak gedurende vijf jaren. Velen, vooral onder de jongeren zagen zich geplaatst in een vreemd milieu, in voor hen onbekende verhoudingen. Door de steeds toenemende schaarschte stegen de prijzen der meest noodzakelijke levensbehoeften fenominaal en dit bracht niet weinigen in de verleiding om niet door werken, maar door zwarten handel veel geld te verdienen.

De eerlijkheid werd op zware proef gesteld. Voordurend leefde men in spanning, in groot gevaar. Duizenden werden naar Duitschland gedeporteerd en raakten tijdelijk alle verband met familie en vrienden kwijt. Men kwam somtijds tot daden, die men voorheen niet voor mogelijk zou hebben gehouden. Veel moed en dapperheid is ten toon gespreid, maar hier en daar sloeg dat over in overmoed. Daarbij moest men — dat kan niet anders — voortdurend in het geheim werken en vergaderen, veelal ongecontroleerd. En dat alles duurde veel te lang. Vijf

---

laste met den arbeid aan de propaganda verbonden, zoodat de propaganda meer dan vroeger een essentieel bestanddeel zij van de werkzaamheden der kiesvereniging zelf.

Daar haperde het vroeger wel eens aan.

Het schijnt nu een goede gelegenheid om daarin verandering te brengen.

Tal van besturen zijn vernieuwd en verjongd. Frisch bloed is in de organisatie gekomen. Zal daardoor het bloed ook wat sneller stroomen gaan door de aderen van de Antirevolutionaire Partij? Zullen daardoor de besturen der kiesverenigingen meer nog dan vroeger de groote beteekenis der propaganda verstaan?

Inderdaad — er is veel werk voor deze wintermaanden!

Uit den aard der zaak komen we op al deze onderwerpen nader terug.

Maar het sein is gegeven!

Met den arbeid kan worden begonnen!

jären zijn in de geschiedenis van een volk maar een korte spanne tijds. Maar in de abnormale toestanden, waarin ons land verkeerde, scheen het wel alsof er nooit een eind aan zou komen.

Bovendien liet het zich aanzien, dat evenals na den vorigen oorlog, na de bevrijding zich een onbeheerscht streven naar genot en ontspanning zou openbaren als reactie op den druk, waaronder men jaren geleefd had.

Het was daarbij voor ons volk een zegen, dat het den bezetter niet gelukt is letterlijk alles stuk te breken. De kerken hebben op waardige wijze, te midden van vele gevaren van haar dienaren, haar heerlijke roeping vervuld. Wie zal zeggen, hoevelen daardoor voor verwildering zijn behoed?

Ook hebben talrijke verboden jeugdverenigingen kans gezien haar werk tijdens de bezetting voort te zetten.

Het is niet te verwonderen, dat reeds toen door ernstige mannen beraadslaagd werd over hetgeen na de bevrijding zou behooren te geschieden. Bekend genoeg is het, dat in heel het land voortdurend kernen aan den arbeid waren en dat vooraanstaande figuren uit de A.R. partij daarbij leiding gaven aan de hand van richtlijnen, die zij ontworpen hadden.

Ook in andere kringen zat men niet stil. In het interneeringskamp „Beekvliet” te St. Michielsgestel, waar honderden personen van verschillende levensrichting opgesloten zaten, maar waar intern heel wat vrijheid was gelaten, werd ook veel gedacht en gesproken over den tijd van de bevrijding, waarop allen vurig hoopten. Er was zelfs een anti-revolutionaire club, die geregeld samenkomsten hield. En over de mogelijkheid van fusie of samenwerking van Antirevolutionairen en Christelijk Historischen werd herhaaldelijk beraadslaagd.

En zoo is ook in dat kamp de Nederl. Volksbeweging ontstaan. Zoowel prof. Schermerhorn, de vroegere voorzitter van „Eenheid door Democratie”, de tegenwoordige Minister-President, als Dr Banning zaten in Beekvliet opgesloten, waar zij op 31 Augustus 1942 in kleinen kring zijn samengekomen om de gedachte van een straks, na de be-

vrijding te stichten volksbeweging te overwelen. Zij vonden daar elkander „in een sterk verwante innerlijke overtuiging over de machteloosheid van het politieke leven in ons vaderland, maar vooral over het ontbreken van gemeenschappelijke geestelijke uitgangspunten”. De geestelijke nood van ons volk bracht hen samen in de vaste overtuiging, „dat er van herstel geen sprake zal zijn, tenzij wij opnieuw de gehoorzaamheid leeren aan vaste normen, tenzij de vrijheid wordt verstaan als innerlijke geestelijke tucht en levensstijl.”

In zijn groote Rede, in den zomer van dit jaar gehouden op het eerste congres van de Nederl. Volksbeweging zeide Dr Banning o.m.: Voor tallozen in ons Nederlandsche volk blijkt de geestelijke armoede, de inzinking en malaise nergens duidelijker dan in verstarring en onmacht van het politieke leven, dat georganiseerd was naar beginse-len, die in onze verhoudingen van thans onvruchtbaar, onwaarachtig zijn gebleken. Ik behoef niet te herhalen onze critiek op antithese en klassenstrijdsleer.”

En iets verder: „De eene vijand is verslagen, het Duitsche nationaal-socialisme; andere vijanden van geestelijke vrijheid en sociale gerechtigheid staan er nog”, en hij constateert dan: „Wij zeggen héél duidelijk het vertrouwen op aan de antithesen, die vroeger het politieke leven hebben beheerscht, die het de laatste tien, twintig jaren hebben verlamd; wij willen voort naar een nieuwe tegenstelling die op reële verhoudingen slaat, die daarin een scheppende kracht vertegenwoordigt.”

Volgens Dr. Banning is „de Nederlandsche Volksbeweging het ontmoetingspunt van verschillende geloofsovertuigingen en levensbeschouwingen, met het concrete doel om elkander geestelijk te ontmoeten en samen te werken op het breede terrein der maatschappelijke en cultureele vernieuwing”. En het wezenlijke primaire doel ligt achter en boven de

politiek. „Het gaat ons direct om het herwinnen van een wereld van geestelijk gezag, om innerlijke gehoorzaamheid, zedelijke tucht en levensstijl, waartoe groepen van verschillende confessie en overtuiging elk hun bijdrage hebben te leveren.”

Zoo is de Nederlandsche Volksbeweging ontstaan, die een Oproep tot het volk heeft gericht en een breed Program heeft gepubliceerd. In dien „Oproep” wordt als de overtuiging van de leiders van de Volksbeweging o.m. uitgesproken, dat de tweede wereldoorlog voor alle volken de afsluiting betekent van een oud tijdperk der wereldgeschiedenis, tevens het begin van een nieuwe periode: economisch, sociaal, politiek en geestelijk is de wereld grondig veranderd en stelt zij aan enkeling en gemeenschap nieuwe eischen; en voorts, dat het Nederlandsche volk bovenal noodig heeft een geestelijke vernieuwing, gevoed uit de levende bronnen van Christendom en Humanisme, die steeds onze volkskracht hebben gestempeld. In den vernieuwingswil moet fundamenteel zijn de eerbied en verantwoordelijkheid voor den mensch, terwijl „alle gebieden van het menschelijk leven gebonden zijn aan de normen als barmhartigheid, gerechtigheid, waarheid en naastenliefde, die naar het Evangelie in Gods wil gegrond zijn, maar ook in andere dan Christelijke overtuiging worden gegrond.”

Eindelijk roept zij alle Nederlanders — al of niet georganiseerd in politieke partijen — op tot gemeenschappelijken arbeid, die zich richt op: „ontplooiing der menschenlijke persoonlijkheid; vernieuwing en beveiliging van het gezinsleven; verheffing van den arbeid in een geordend sociaal-economisch bestel; versterking van den nationalen gemeenschap; vernieuwing van de Staatsgedachte, hervorming van de democratie in een personalistischen geest; volkszeggenschap in de organisaties van bedrijfs- en cultureel leven; opbouw van een nieuwe gemeenschap met de overzeesche gebieden; actieve buitenlandsche politiek, mede als bijdragen tot de vestiging van een internationale rechtsorde.”

Wij meenen in het bovenstaande zoo objectief mogelijk te hebben medegedeeld, wat nu eigenlijk de Nederlandsche Volksbeweging is en wat zij wil.

Er zit in die Beweging iets, dat sympathiek is en dat aantrekt, met name het streven om het volksleven te brengen op een hooger peil, door de geestelijke waarden een betere plaats in het volksbesef en het redelijk bewustzijn te geven. Het is inderdaad

WAT NIET WORTELT IN DE MAATSCHAPPIJ ZELF, WAT NIET GEDRAGEN WORDT DOOR DE VOLKSKRACHT EN DE VOLKSOVERTUIGING, KAN NIET TOT LEVEN GEWEKT WORDEN DOOR EEN ACTIE VAN BOVEN.

H. COLIJN 1933.

zoo, dat in breede kringen het moreel besef is ingezonken en dat er geen geestelijke vastigheden meer zijn. Dr Kuyper heeft er indertijd in 1901 in een debat met den heer Schaper al op gewezen in de Tweede Kamer, dat, indien de menschen werden losgeweekt van de Christelijke levensbeschouwing er niet zoo gemakkelijk iets anders voor in de plaats zou kunnen worden gezet. De ontkerstening is steeds voortgegaan en het materialisme maakte al door verderen voortgang. Dat nu tijdens den oorlog dat proces in die kringen nog veel sneller verloop heeft genomen, is wel zeker. Al wat dienen kan, om het levenspeil in geestelijk opzicht te verheffen, verdient toejuicing. Dat men daarbij ook trouw belijdt aan Oranje als het symbool der nationale eenheid, stemt ook tot waardeering. Dat is een andere toon, dan toen indertijd op een officieele plaats betoogd werd, dat de geboorte eener prinses uit het huis van Oranje niet meer beteekende dan de geboorte van elk willekeurig kind in de een of andere volksbuurt.

Men mag dan ook hopen, dat de Nederlandsche Volksbeweging er in slagen zal in die groepen, die weleer spotten met vaderlandsliefde, die de politieke neutraliteit op de openbare school in dien zin voorstonden, dat er zelfs het Wilhelmus niet mocht worden gezongen, die heel de geschiedenis van uit een volkomen materialistisch oogpunt beschouwden en ook verklaarden, die den godsdienst betitelden als opium voor het volk.

Men mag hopen, dat de Ned. Volksbeweging er in slagen moge de vruchten van dat destijds uitgestrooide zaad uit ons volksleven zooveel mogelijk te verwijderen. Dat voorts een ernstige poging wordt gewaagd, om in kringen, die van de oud-liberalistische zuurdeesem zijn doortrokken, wat meer gemeenschapszin te doen ontstaan, kan slechts onze warme instemming hebben.

Maar verder ga onze sympathie ook niet.

Want het uitgangspunt is, zoowel wat de blik op de feiten aangaat, als wat het beginsel betreft, voor ons ten eenenmale onaanvaardbaar.

Men kan gerust zeggen, dat de meeste heeren in de Volksbeweging al vóór den oorlog bezig waren met dezelfde beweringen voor het voetlicht te treden als ze nu doen. De N.S.B. deed het wat ruwer, maar in zooverre volgen zij die „Beweging” na, dat hun critiek op den toestand van voor den oorlog niet zelden geheel strookt met

die van de Nationaal-Socialisten. De politiek was vast geloopt, zoo zeggen zij.

Maar juist ware het te zeggen, dat de politiek en de partijen, waartoe deze heeren destijds behoorden, vastgelopen was. Dat schimpen op de vooroorlogse politiek is zoo goedkoop. Het zegt zoo weinig. Heeft die politiek ons volk moreel doen inzinken? Zoo ja. Waarom dan? Wij weten daarop geen ander antwoord te geven, dan dat niet de politiek, maar de verkeerde leerstellingen van het historisch materialisme, het zich afwenden van de Schrift en Haar gezag, het voeren van revolutionaire propaganda, die zelfs tot de schande van de „Zeven Provinciën” leidde, daaraan veel meer schuld gedragen heeft. Onzerzijds is altijd beweerd, dat het socialisme, dat onder den invloed van Marx stond, de menschen wel hun ethische maatstaf ontnam, maar er geen andere voor in de plaats stelde. En in de praktijk is dat zoo duidelijk gebleken, dat vele socialisten zich van het oude socialisme geheel gaan distancieeren, juist wat de waardeering van de geestelijke waarden aangaat.

Velen van de voormannen der Nederl. Volksbeweging waren reeds vóór 1940 in een hoogst onbehagelijken toestand gekomen. Bij een positief Christelijke partij wilden zij zich niet aansluiten. Zij stonden op het standpunt, dat de Christelijke geloofsovertuiging niet tot gevolg behoefde te hebben, dat men ook op staatkundig gebied zich in Christelijke organisaties vereenigde. Een Christen behoorde zijn invloed op dat gebied individueel aan te wenden. Maar ook de partijen ter linker zijde voldeden hun niet.

In de S.D.A.P. zat nog al te veel het oude revolutionaire element en van de leer van den klassenstrijd moesten deze irenische heeren niet veel hebben. Andere partijen trokken hen evenmin aan, omdat die te veel vasthielden aan het „kapitalistische stelsel”. Eigenlijk hadden zij allen min of meer een afkeer van het partijwezen. In den grond van hun hart leefde bij velen ook weerzin tegen het parlementaire stelsel.

Zoo zijn deze heeren den oorlog ingegaan. En in een tijd, dat de Duitschers ons op politiek gebied alles ontnomen hadden, zijn zij hun Volksbeweging gaan opbouwen. De kans was nu schoon om tot geheel gewijzigde verhoudingen in de Nederlandsche staatkunde te geraken. De besten onder de sociaal-democraten verzetten zich fel tegen de onderdrukkers en begonnen over de beteekenis en waarde van het Oranjehuis heel

anders te denken dan voorheen. Zij begrepen nu ook, dat niet de materie alles verklaren kon, maar dat er, juist in zulk een krachtig verzet, geestelijke krachten zijn en moeten zijn om de zaak van het vaderland te redden. Ook over dat vaderland veranderde hun opinie. Zij begonnen te beseffen, dat niet een prediking van klassenstrijd maar van gemeenschapszin voor het heele volk een eisch des tijds zou worden. Mannen uit de liberalen en vrijzinnig democratischen kringen, die zich in het parlement en het Nederlandsche politieke leven steeds eenzamer en machtelooser gingen voelen, werden als van zelf door de denkbeelden van Dr. Banning, die ze zoo welsprekend bepleiten kon en een prof. Schermerhorn, die zelf uit den vrijzinnig-democratischen hoek kwam, bekeerd. De hoop leefde zelfs in veler hart op, dat men in staat zou zijn, vlak na de bevrijding, als er nog veel verwarring heerschte en de Staten en Raden nog niet bijeen zouden zijn, zijn slag te slaan en de nieuwe denkbeelden: verbreking van de oude partijen, terzijdestelling van de antithese en den klassenstrijd in de praktijk te kunnen doorzetten.

Heel het treurspel, dat zich na de bevrijding op het terrein der binnenlandsche politiek heeft afgespeeld, hangt daarom samen: Het optreden van prof. Schermerhorn als minister-president; het aanvaarden in zijn kabinet van een man als minister Beel, die blijik gegeven had den „overgangstijd” te willen benutten om zijn specifieke idealen te kunnen bereiken; het verschuiven van de verkiezingen, zelfs van die voor de gemeenteraden, tot een ver verwijderd tijdstip; het zonder parlement, in strijd met alle democratie, regeeren; de maatregelen ten aanzien van de radio genomen, — dat alles moest dienen om eenerzijds de oude politieke partij-groepering te doorbreken en anderzijds om klassenstrijdprediking en manifestatie van de antithese zoo goed als onmogelijk te maken.

Fraai is die politiek niet geweest. Autocratisch regeeren staat aan mannen, die voortdurend met de vlag der democratie zwaaien, niet goed. Het herstel van den Rechtsstaat werd er niet door bevorderd. Willekeur vierde hoogtij. Maar het is alles te verklaren uit het oogmerk om aan de „vooroorlogsche politieke verhoudingen” een eind te maken. Daarom waren deze mannen zoo doodsbang om de oude gemeenteraden en Staten-Generaal weer te laten optreden, want dan zouden van zelf ook weer de oude partijen herleven. Daarom moest maar

ONZE GROOTE VOLKSGOEDEREN ZIJN ALLEEN VEILIG VERANKERD IN DE ERKENNING VAN HET GODDELIJK GEZAG OVER DEN MENSCH, OVER DE MAATSCHAPPIJ EN IN DE STAAT. DAARIN LIGT OOK DE WAARBORG VOOR HET VOORTBESTAAN VAN EEN GEZONDE DEMOCRATIE.

H. COLIJN 1936.

voortdurend gehamerd worden op het „niet-meer-representatieve” van die oude Staten en Raden. De poging is tenslotte mislukt. De benoeming van noodgemeenteraden werd een paskwil, een droevig staal van ondemocratische willekeur. Het bijeenroepen der Kamers kon met goed fatsoen niet langer worden uitgesteld. Maar dat de poging door de Regeering onder invloed van de mannen der Ned. Volksbeweging gedaan is, dat staat als een paal boven water.

Wij kunnen daarom het eerste praktische politieke optreden van de Nederlandsche Volksbeweging niet bewonderen. Al is het nog maar een Beweging en nog altijd geen Partij, de groep heeft reeds nu een historie achter zich, die haar min of meer discrediteert.

De Antirevolutionaire partij heeft van meet af na de bezetting op het standpunt gestaan, dat de nieuwe vraagstukken, die deze na-oorlogsche tijd ons stelt, en die honderd maal moeilijker zijn dan de vóór-oorlogsche vraagstukken, nieuwe oplossingen noodzakelijk maken. De Nederlandsche politiek zal reeds daarom geheel vernieuwd moeten worden. Maar het Antirevolutionaire beginsel, dat gegrond is op de Schrift, handhaven wij ongerept. Het nieuwe zit voor ons in de problemen, niet in de beginselen.

* * *

Als de Nederl. Volksbeweging in haar „Oproep” beweert, „dat het Nederlandsche volk bovenal noodig heeft een geestelijke vernieuwing”, dan zijn we dat volkomen met haar eens. Maar als zij vervolgt, dat die moet zijn een vernieuwing, „gevoed uit de levende bronnen van Christendom en Humanisme, die steeds onze volkskracht hebben gestempeld”, en als zij daarom aan Christen en Humanist den eisch stelt om samen te gaan in die ééne volksbeweging, dan zegt de anti-revolutionair: „Stop! Daar doe ik niet aan mee”.

Wie uit het geloof naar de Schrift leeft, kan niet gedoogen, dat Christendom en Humanisme op één lijn worden gesteld. Het

Christendom stelt den Christus Gods, het Humanisme stelt den mensch, den voortreffelijken mensch, in het middelpunt. Wij kunnen volle waardeering hebben voor mannen, die uit het „Humanisme” leven, we kunnen aan hun werk, ook op politiek gebied, constructieve waarde toekennen, maar gezamenlijk als politieke groep optreden in één verband, dat gaat niet en dat mag niet.

Daarbij laten wij ons ook niet van de wijs brengen door de belijdenis der volksbewegers, dat „alle gebieden van het menscheijk leven gebonden zijn aan normen als *barmhartigheid, gerechtigheid, waarheid en naastenliefde*”. Daaraan wordt dan nog toegevoegd: „die naar het Evangelie in Gods wil gegrond zijn, maar ook in andere dan Christelijke oertuiging worden gegrond”.

Het komt er juist op aan, wat men onder die schoone begrippen verstaat. Indien men ze losmaakt van hun Schriftuurlijke grondgedachte, komt men tot de meest uiteenloopende beteekenissen. De Schrift zelf noemt de barmhartigheden der goddeloozen wreed, wel een bewijs hoe verschillend het begrip „barmhartigheid” geïnterpreteerd kan worden. En dat op Golgotha aan de hoogste „gerechtigheid” voldaan is, neemt de Humanist niet aan. Met het begrip „waarheid” staat het er niet beter voor. Reeds Pilatus vroeg schouderophalend: Wat is waarheid? En hetzelfde kan gezegd worden van de „naastenliefde”. Als men de Nationaal-Socialisten hoorde, deden ze alles uit naastenliefde, ze spraken voortdurend van „kameraden” en van „volksverbondenheid”, zelfs schreven ze op doeken: Gij zijt niets, Uw volk is alles. Maar de praktijk toonde aan wat die soort naastenliefde waard was: dubbele rantsoenen en fabelachtige salarissen.

Wij kunnen er ons in 't algemeen over verheugen, dat men barmhartigheid, gerechtigheid, waarheid en naastenliefde voor zich als objectieve zedelijke namen aanvaardt. Maar voor een samengaan in één verband is dit voor ons niet voldoende. Niet zooals Humanisten die woorden uitleggen, maar zooals de Schrift ze ons leert, dat is beslissend. Hieruit blijkt reeds afdoende, dat het met de opruiming der antithese ook niet zoo gemakkelijk zal gaan.

Voortdurend stelt men het zoo voor, dat met name wij, anti-revolutionairen, die antithese stellen, ja sommigen zeggen zelfs, dat wij „uit het beginsel der antithese” leven.

Maar zoo is het niet. De antithese is niet door ons gemaakt of door Dr Kuyper uitgedacht. Deze geniale man heeft het goede

woord gevonden voor een zaak, die altijd bestaan heeft en zal blijven bestaan, zoo lang er menschen op aarde wonen.

Wat dunkt U van den Christus? is de vraag, die altijd in het middelpunt staan moet. In Hem is de these, in de Schrift is de Goddelijke openbaring. Daar ligt de waarheid. Wie er van afwijkt, wie Gods geboden overtreedt, wie Hem de gehoorzaamheid opzegt, zooals Adam heeft gedaan, die doet de antithese ontstaan. Wij allen doen dat dagelijks.

Wie nu op staatkundig of maatschappelijk terrein het Koningschap van Christus niet erkent en voor zijn staatkunde en sociaal optreden zich niet aan de normen der Heilige Schrift onderwerpen wil, die maakt op die gebieden de antithese, de tegenstelling tusschen wat God wil en wat hij wil.

En daarom is het in den grond der zaak een dwaasheid, dat men zich gaat opmaken om de antithese uit de wereld te helpen. Daarin zullen de heeren Schermerhorn en Banning evenmin slagen als daarin voorheen Roodhuizen en Troelstra geslaagd zijn.

* * *

Het zou ons niet verwonderen, dat de kracht van de Nederlandsche Volksbeweging reeds over haar hoogtepunt heen is.

De menschen komen weer hoe langer hoe meer tot bezinning. Ze staan nu weer voor de volle realiteit van het leven. Ze worden nu niet langer door de onderdrukkers op één hoop gedreven. En dan zien ze duidelijk voor oogen, dat er in de wereld veel veranderd is in de laatste vijf jaar, vooral ook in de Nederlandsche wereld. Zij zien, dat de moeilijkheden schier onoplosbaar zijn; dat wij als een uitgemergeld volk voor de toekomst staan, dat de vraagstukken op sociaal en economisch gebied van karakter zijn veranderd. Maar zij zien tevens, dat de menschen vrijwel dezelfde zijn gebleven, of ze nu Schermerhorn, Banning of Schouten heeten. Alleen de laatste was aanstonds zoo royaal om onmiddellijk na zijn terugkomst uit het concentratiekamp aan een journalist te zeggen: „ik ben niet veranderd”.

Maar al doen Schermerhorn en Banning nog zoo gewichtig, alsof zij nu alleen den eisch van vernieuwing zien, alsof zij alleen in staat zijn ons volk op hooger plan te verheffen, alsof zij zelf zoo radicaal vernieuwd zijn — we laten ons daardoor niet op een dwaalspoor brengen.

Zeker, ze hebben als alle menschen wel wat geleerd, maar in den grond der zaak zijn zij

★ Politiek klimaat

door Mr Dr L. W. G. Scholten

Tweeërlei functie heeft de staatkundige partij. In de eerste plaats is zij machtsapparaat, een organisatie om bij de stembus invloed uit te oefenen. Hoewel van veel gewicht, is dit de voornaamste functie niet. Veel belangrijker is het, dat binnen de politieke partij gemeenschappelijk wordt beraadslaagd, van gedachten gewisseld, begrippen worden ontwikkeld, een staatkundig systeem wordt opgebouwd, oplossingen voor de staatkundige vragen van heden worden gezocht.

Dit werk behoort door te gaan, onverschillig, of er verkiezingen in het zicht zijn of niet. Door deze functie zijn de politieke partijen de essentiele elementen van het constitutioneel bestel.

Voor dezen arbeid is niet alleen noodig een gemeenschappelijk beginsel, een vast uitgangspunt, maar ook een politiek klimaat. Wij verstaan daaronder een geheel van voorstellingen en begrippen, zeden en gewoonten, een zekeren levensstijl, waarin een bepaalde volksgroep zich gemakkelijk kan uiten, waarin zij kan tieren.

Het is de grootste verdienste geweest van Kuyper, dat hij het verband tusschen de bovengenoemde tweede functie der politieke partij en het politiek klimaat heeft onderkend. Daarom organiseerde hij zijn Deputatenvergaderingen, zoowel als zijn plaatselijke bijeenkomsten. Daarvoor schreef hij zijn Standaardartikelen en publiceerde hij zijn Deputatenredevoeringen. Hij was de „creatieve artistieke geest, die het psychologisch klimaat wist te ontwikkelen, waarin zijn

---

dezelfde gebleven. Zij weten het. Zij zien het alles zoo goed in. Zij willen eendracht. Zij kennen het volk. Zij zijn met barmhartigheid bewogen. Zij verstaan den nieuwen tijd.

De nuchtere anti-revolutionair zegt: Die klanken heb ik vroeger ook al gehoord. Het zelfde is door de Liberalen en Modernen in hun glorietijdperk ook gezegd. En hij voegt daaraan toe: Ik houd mij bij mijn Christelijke organisaties op staatkundig en maatschappelijk gebied en laat door zoet gefluister mij niet verlokken het machtig wapen der eigen organisatie prijs te geven.

aanhangers door opvoeding en aanleg zich van nature thuis gevoelen.” In zijn sensibele persoonlijkheid was wisselwerking tusschen hetgeen in de volksconsciëntie leefde en hetgeen de partij in de concrete omstandigheden te verrichten had.

Zoo werkte ook Troelstra met verbluffend succes aan de vorming van het politiek klimaat in zijn partij. Treub heeft deze factor van politieke bedrijvigheid verwaarloosd en het resultaat is geweest, dat er van Treubs politieke scheppingen niets en dan ook niets over is.

* * *

Dit heeft de Antirevolutionaire partij na haar wedergeboorte wat te zeggen. Indien zij niet let op het politiek klimaat, zal zij onherroepelijk te gronde gaan, ondanks een misschien feillooze organisatie.

Zoo zal de partij in al haar uitingen duidelijk hebben aan te wijzen waar dit mogelijk is het verband tusschen het voorgestelde en de diepere levensbeginselen. Hier zijn geen algemeene phrases voldoende, maar zal men met concrete gegevens moeten komen. Het geslacht, in den oorlog opgegroeid, heeft een walging van phraseologie, overal en in het bijzonder op staatkundig gebied.

In de tweede plaats zal zij in haar critiek gefundeerd moeten zijn. Men wil waardeerling, waar deze te geven is, omdat men tijdens de oorlog bij andersdenken zooveel te waardeeren heeft gevonden. Men wil dus de afkeuring niet in den vorm van grollen of oppervlakkigheden, maar strikt gemotiveerd.

In de derde plaats maakt een voortdurend beroep op het verleden velen korzelig. Het geslacht van dezen tijd wil b.v. een samenwerking met Christelijk Historischen niet bekeken zien uit den gezichtshoek der argumenten, die bij de scheiding van 1894 golden, maar uit den actueelen toestand dier partijen. Historische argumenten accepteert men alleen, indien zij op den dag van heden nog werkelijk leven in het bewustzijn der partijleden.

Vervolgens irriteert het, wanneer men zich voor de vervulling van functies, steeds angstvallig afvraagt, of die of die kerk wel voldoende vertegenwoordigd is. Men heeft in de oorlogsdagen een andere maatstaf leeren

Ging daarom het Calvinistisch beginsel teloor, hield het op van invloed te zijn op het volksleven, het volkskarakter en de beteekenis van den Nederlandschen staat zouden er schade door lijden. Maar dan ook omgekeerd: wint dit beginsel aan invloed, dan wordt het volkskarakter gestaald, dan is de innerlijke kracht van den staat aan de winnende hand.

H. COLIJN 1937.

aanleggen, die betere resultaten heeft gebracht.

Tenslotte passe men zich in zijn spraakgebruik aan bij zijn gehoor. De vorm en stijl van een preek zijn niet altijd het passend gewaad voor een politieke redevoering.

* * *

Er is echter meer. Ook het uiterlijk aspect bepaalt het politiek klimaat der bijeenkomst.

Zoo ergert het ons altijd, als de gemiddelde leeftijd der bezoekers zich beweegt om de vijftig. Zoo spoedig een bestuur dit merkt, moet het op de een of andere manier maatregelen treffen, teneinde dit te doen veranderen. Het bewijst immers, dat de jongeren zich in dat klimaat niet thuis gevoelen. Dat is doodelijk voor de toekomst.

Nog meer worden wij onaangenaam getroffen, als er onder de bestuurderen niemand gevonden wordt tusschen de twintig en dertig en slechts een enkele tusschen de dertig en veertig. Wij pleiten niet voor een bestuur door enkel jongeren, maar wij zijn er van overtuigd, dat een politiek klimaat, gericht alleen door ouderen, geen geschikt verblijf biedt voor iedereen. Het enthousiasme van de jeugd kan niet gemist worden naast de vaak te groote bedachtzaamheid der ouderen.

Ook de aard der werkzaamheden is hier van beteekenis. Stemmingen zijn nu eenmaal niet te vermijden in een organisatie. Wanneer echter een bijeenkomst, waar belangrijke politieke kwesties op de agenda staan, gevuld wordt met stemmingen zonder eind, deugt er iets niet aan de leiding. Dat had men behooren te voorzien en daarvoor zijn maatregelen treffen. Bepierking in de openingsrede, benoeming van verschillende stembureaux voor het vaststellen der uit-

slagen, leiding van de stemming zelf door verstreking van gegevens over de candidaten en zooveel meer, kunnen de ongenoegens van de stemming tot een minimum beperken, mits de leiding der vergadering deugt. Doet men anders, dan verjaagt men juist de menschen, die men bij het politiek bedrijf ook noodig heeft.

Immers men bedenke, dat er voor het goed functionneeren van een partij tweeërlei geestelijk type menschen beschikbaar moeten zijn. In de eerste plaats zij, die bekend zijn met en liefhebberij hebben in het werk van de organisatie als zoodanig.

Het zijn de practici, die een vergadering weten op te zetten, die reglementen kunnen concipieeren en gebruiken, die kijk hebben op allerlei maatregelen, waardoor een vereeniging goed werkt. Heeft een vereeniging zulke leden en weet men die te activeeren, dan is men zeker dat er wat wordt gedaan, dat het apparaat wordt geschapen, waarmee men kan werken. Voor deze figuren is een vergadering, waarin een reglementswijziging wordt behandeld, geen verloren avond. Zij leven in deze vraagstukken, omdat zij de beteekenis der kwesties zien.

In de dagen van Groen van Prinsterer heeft de Antirevolutionaire partij deze mannen gemist. En het is de verdienste van Kuyper geweest, dat hij de noodzaak van deze partijleden heeft ingezien. Zij hebben met hem de Antirevolutionaire Partij groot gemaakt.

Evenwel heeft de vergelijkende zielkunde doen zien, dat er voor deze werkzaamheden een bepaalde geestelijke aanleg is vereischt. Wie deze bezit, is voor deze werkzaamheden geschikt. Wie ze mist, zal nooit de bevrediging vinden, die aan het werk verbonden moet zijn.

Maar nu dreigt het gevaar, dat men gaat vergeten, dat er verscheidenheid van gaven

Daarom leidt de weg tot het tot gelding brengen van de hernieuwde levenskracht van het Nederlandsche Calvinisme ten bate van het vaderland niet via de vervulling van allerlei nesterij aan een politieken rommelzolder ontleend, maar langs het op breede wijze dienen van het vaderland in zijn grootste, hoogste en diepste nationale belangen.

H. COLIJN 1937.

In de Kamerzitting van Woensdag 10 October, heeft de heer Donker eenige mededeelingen gedaan, die niet nalieten op de Kamer diepen indruk te maken. De Minister van Binnenlandsche Zaken, de heer Beel, had het toen even hard te verantwoorden.

Wat is n.l. uit die mededeelingen van den heer Donker gebleken? Dat de heer Beel nog geen jaar geleden, op 2 Nov. 1944, met een aantal ingezetenen van Eindhoven een adres aan de Koningin gezonden heeft, dat door hem zelf was opgesteld.

In dat adres komen eenige passages voor, die een zeer eigenaardig licht werpen op de constitutioneele gevoelens van den tegenwoordigen Minister van Binnenlandsche Zaken.

Men kan, volgens Mr. Donker, in dat adres o.a. lezen:

„Een herstel naar vorm en taak omlijning in de op 10 Mei 1940 bestaande Colleges van Provinciale Staten en Gemeenteraden — zij het na zuivering — is naar onze overtuiging volstrekt ongewenscht. Dit geldt niet alleen voor de overgangsfase, doch ook voor de verdere toekomst.”

En verder heet het in het adres, door den heer Beel opgesteld:

„Het houden van verkiezingen, welke noodwendig zouden leiden tot een weder optreden der talrijke staatkundige organisaties uit het verleden, meenen wij voorshands ten sterkste te moeten ontraden. Een naar onze

overtuiging noodzakelijke zuivering en hervorming van het staatkundig vereenigingsleven zou daardoor worden verhinderd, althans ernstig worden bemoeilijkt.”

Dit komt dus hier op neer, dat de heer Beel destijds de verkiezingen voor geruimen tijd wilde uitstellen, niet om zoogenaamde technische redenen, maar wel degelijk om daarmede het oude partijwezen te doorbreken, dus met politieke bijbedoelingen.

Is het wonder, dat de heer Beel, toen hij eenmaal in Londen Minister van Binnenlandsche Zaken was geworden, het Koninklijk besluit van 12 April 1945 heeft uitgelokt, waarbij bepaald werd, dat na de bevrijding de gemeenteraden niet geheel of gedeeltelijk zouden bestaan uit gekozen leden, maar uitsluitend uit benoemde leden?

Het Centraal Comité heeft niet voor niets geadviseerd om aan deze volkomen ondemocratische wijze van benoeming van gemeenteraden niet mee te doen, noch als vertrouwensman, noch als lid van het Kiescollege, noch als lid van de noodgemeenteraden.

We vinden, wat de heer Beel heeft geschreven in het bovenbedoeld adres aan de Koningin in hooge mate bedenkelijk. Het is volkomen in strijd met de bestaande constitutie. Dat aan iemand met zulke denkbeelden de leiding van het Departement van Binnenlandsche Zaken is toevertrouwd, vervult ons met vrees.

Dit is wel zeker: Voor de grondwettige rechten van ons volk ten aanzien van zijn vertegenwoordiging staat het sein niet op „veilig”.

Waakzaamheid is geboden.

is, ook op politiek gebied. Sommigen toch hebben anderen aanleg en zijn voorzien van de kwaliteit voor het doordenken en aanvoelen van problemen. Van reglementen begrijpen ze niets en ze zijn veel te onpractisch, om het vereenigingswerk goed te kunnen uitvoeren. Maar ze gevoelen zeer zuiver aan, wat het beginsel vraagt en ze kunnen zich uren vermeien in een abstract betoog. Ze zijn niet minder Antirevolutionair dan de vorige groep en ze zijn niet minder belangrijk en onmisbaar. Ook hebben ze niet minder tijd en moeite en geld over voor de goede zaak.

Slechts zelden komt het voor, dat beide kwaliteiten in een persoon vertegenwoordigd zijn. Daarom is het de taak der leiding, om beide groepen in het vereenigingswerk het

klimaat te geven, waarin zij kunnen tieren. Het oog kan niet zeggen tot de hand, ik heb U niet van noode... en onze onsierlijke leden hebben overvloediger versiering..... opdat geen tweedracht in het lichaam zij.

Geeft men alleen aan de eerste groep een welgevallig klimaat, dan verdort op den duur het geestelijk leven en stoot men een belangrijk deel van de partij uit het actieve leven. Maar concentreert men zich in een zekere intellectueele hooghartigheid alleen op de tweede groep, dan kan de partij niet tot bloei komen, zij mist het noodzakelijk apparaat. Eerst als beide, in onderlinge waardeerling en in onderlinge opscherping van verstand en liefde samenleven in één politiek klimaat kan een levenskrachtige partij tot stand komen.

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof. Dr. J. Severijn, Mr. A. B. Roosjen, C. Klatter, Mr. J. J. Hangelbroek, Prof. Mr. A. M. Donner, Mr. W. Rip, Ad. Kuiper, J. H. Hofman, Dr. L. F. van Muiswinkel, Mr. K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr. Dr. E. J. Beumer, Mr. J. A. de Wilde, Dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr. L. W. G. Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand. — Redactie-adres: Dr. Kuiperstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935.
Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht — Telefoon 11811 — Giro 267122
Prijs per abonnement f 3.— per jaar.

Christendom en Hellenisme

door Prof. Dr. J. SEVERIJN.

Het is niet hetzelfde, hoe de mensch denkt over zijn oorsprong, wezen en bestemming. Integendeel wordt zijn levensbeschouwing voor een belangrijk deel bepaald door zijn denkwijze over de genoemde vraagpunten. Omgekeerd wordt deze beheerscht door de algemeene beginselen van de wereldbeschouwing waaruit hij bewust of onbewust leeft. Het een met het ander bepaalt weer zijn instelling op het leven, zijn levenshouding, zijn waardeering voor de geschiedenis, zijn oordeel over sociale en politieke aangelegenheden en zijn handelwijze.

In de practijk des levens blijkt dan ook, dat zeer verschillende denkbeelden aangaande den mensch om de heerschappij worstelen.

De mensch staat midden in het leven met al zijn vragen, tegenstellingen en strijd en, terwijl de gansche wereld zich weerspiegelt in zijn bewustzijn, draagt hij al die vragen en tegenstellingen ook in zich zelf rond, wordt daarin betrokken te midden van de menigvuldige wisseling van omstandigheden en aspecten, die zich aan hem voordoen.

In die wereld krijgt hij met zich zelf van doen en als dan de groote vragen der existentie zich aan hem opdringen; als de allesbeheerschende vragen: „vanwaar en waarheen die wereld?” hem beroeren, komt hij ook tot zich zelf met de vraag naar zijn oorsprong en bestemming.

Gedreven door den natuurlijken drang tot

zelfbehoud zoekt hij zich te handhaven en een weg te banen te midden der onzekerheid. Hij wil tot zelfkennis komen en het leven doorgronden, om overeenkomstig de orde, welke hij meent te kunnen opmerken, zijn levensbestemming naar vaste regels te bereiken. Zoo ontwikkelde reeds de Grieksche wijsbegeerte, denkbeelden omtrent den mensch en het menschelijke leven die tot in den modernen tijd haar invloed doen gelden.

De geschiedenis leert echter, dat het er verre van daan is, als zou een worsteling van zoovele geslachten als de wereld zag voorbijgaan tot een harmonische samenwerking aan de verwezenlijking van het eene allesomvattende en alles beheerschende levensdoel der menschheid hebben geleid. Wie nog eenige verwachting mocht hebben gekoesterd aangaande de vordering van zulk een vredetijk, moet na de ervaring der laatste jaren en bij den aanblik van de huidige verwarring ook de laatste hoop wel laten varen.

Veeleer is er reden tot wanhoop, dat de mensch het conflict, waaronder hij bestaat, nooit meester zal worden. De profeten van den ondergang schijnen in het gelijk te komen. En hoe zou hij het meester worden, daar de mensch niet alleen met zich zelf en zijn naaste in voortdurenden strijd verkeert, maar in dezen strijd wordt zoo heel duidelijk openbaar, dat de mensch blind is voor den gees-

telijken achtergrond van dat conflict. Het wordt zoo weinig ingezien, dat de mensch in strijd met zijn eigen wezen bestaat, omdat hij revolutionair is in den meest ernstigen zin, wjl hij rebelleert tegen zijn Schepper. En hoewel eenig besef van God, den Schepper geen mensch vreemd is, dank zij de algemeene openbaring Gods, heeft dit de revolutionaire levenshouding niet even algemeen gebroken. (Rom. 1 : 18 v.v.) De werking der profetische openbaring en de verschijning van den Christus in de wereld heeft daarentegen scheiding gemaakt tusschen erkennen en niet erkennen, tusschen geloof en ongeloof en een scheur door de menschheid getrokken (Math. 10 : 34 v.v.), God Zelf heeft den strijd opgenomen om dien naar Zijn heiligen wil te beslechten, den mensch tot erkenning van Zijn recht te dwingen en in de herschepping der dingen Zijn Rijk van den eeuwigen vrede te bereiden.

Hij is het die door Zijn Woord en Geest den opstand en de vijandschap tegen God breekt en Zijn Kerk in deze wereld tot een getuige heeft gezet, opdat zij Zijn Woord zou prediken en bewaren. En zoo zijn er, die hooren en zich scharen onder de banier van het Kruis, en den Christus Gods toegerekend, Christenen worden genoemd.

En aangezien nu de Kerk van Christus uit het Woord Gods leeft, draagt zij een kennis van God en van den mensch, die de wereld niet heeft. Daardoor wordt ook haar gansche levens- en wereldbeschouwing en haar levensinstelling geheel anders bepaald als van den mensch, die bij het licht zijner rede leeft. In geheel zijn leven en streven heeft de Christen te strijden tegen de revolutie, welke hij ook in zich zelf ontdekt. De kracht des geloofs dringt daartoe. Zij zoekt de erkenning van de rechten Gods in eigen leven en

in alle verhoudingen des levens. En nu kan men over het woord anti-revolutionair, en wat dat alles inhoudt, discussieeren. Een woord krijgt nu eenmaal zijn beteekenis door het gebruik en de omstandigheden, waardoor dat gebruik wordt gestempeld, maar zooveel is hier duidelijk, dat een Christenmensch ook voor de dingen van dit aardsche leven God als de hoogste en eenige Souverein en Zijn Wet als de norm voor 's menschen handelen in alle levensverhoudingen erkent.

De Christelijke levensopenbaring heeft dan ook van meetaf een ander licht over de dingen doen opgaan en geleid tot een theologische levens- en wereldbeschouwing, die zich onderscheidt van de wijsgeerige denkwijzen. En zoo zien wij, dat ook de moderne inzichten in de menschelijke natuur zijn opgekomen uit twee aanvankelijk onderscheiden gezichtspunten aangaande den mensch: t.w. de visie van de klassieke oudheid, de Grieksch-Romeinsche wereld, en die van den Bijbel. Op zich zelf zijn deze niet alleen onderscheiden, maar althans ten deele, in onverzoenlijke tegenstelling met elkander. Nochtans waren beide beschouwingen in de middeleeuwsche compositie van Hellenisme en Christendom tezamen gebracht.

De geschiedenis van de moderne cultuur begon met de verbreking van deze synthese, welke inzette met het nominalisme en voltrokken werd in de Renaissance en de Reformatie. De Renaissance distilleerde de classieke elementen uit de synthese, terwijl de Reformatie de Bijbelsche elementen zocht te bevrijden van het Hellenisme.

Een libertijnsch-protestantisme poogde opnieuw die twee te vereenigen, ofschoon datgene, wat nog op iets gemeenschappelijks kon wijzen, schier volkomen verloren ging, omdat het moderne denken over den mensch de classieke denkwijze steeds meer in de richting van het naturalisme heeft uitgelegd en omgevormd. Onder dit aspect kan men zelfs spreken van een overwinning van een gemoderniseerd Hellenisme. ¹⁾

Dit naturalistisch denken heeft in het moderne leven de overhand genomen en de Christelijke levens- en wereldbeschouwing in een hoek gedrongen. Ziedaar in enkele regels het beloop van een eeuwenlange worsteling van twee tegengestelde beschouwingen van de menschelijke natuur. ²⁾

De overwinning van den modernen geest wordt evenwel volgens Niebuhr ernstig bedreigd niet door een vijand van buiten, maar door de verwarring in zijn eigen huis. Het is,

Ondanks dit verschil in groepeerling houd ik staande, dat inderdaad de Calvinistische levensopvatting, zooals die neergelegd is in ons Program van Beginselen en daarin verder uitgewerkt, in overeenstemming is met den grondtoon van ons volkskarakter, in overeenstemming met de structuur en aanleg van het Nederlandsche volk.

H. COLIJN 1937.

naar wij meenen, wel duidelijk geworden, dat die verwarring niet alleen dreigt, maar een feit is geworden. De moderne mensch is in verlegenheid geraakt met zijn overwinning en een humanisme, dat klaarblijkelijk de consequenties van zijn eigen beginselen, zooals die in de laatste jaren aan den dag zijn gekomen, niet wenscht te aanvaarden, beproeft een zekere herwaardeering om een nieuw begin te maken.

Deze gaat gepaard met een eenigszins wellwillende houding jegens het Christendom hetwelk als drager van zedelijke en geestelijke „waarden”, die voor de saamleving niet zonder beteekenis worden geacht, als door het humanisme werd herontdekt. Men heeft elkander toch ontmoet in den gemeenschappelijken strijd tegen het „onmenschelijk”, handelen van den tyran.

Zelfs verheft men wederom den roep der synthese, die in sommige Christelijke kringen met meer of minder gematigd enthousiasme wordt beantwoord of niet zonder groote reserve wordt vernomen. Hier dreigt een vervloeiing der grenzen, die zich vergeefs tracht te dekken met den naam Bijbelsch humanisme. Een humanisme toch, dat zich naar de Heilige Schrift wil richten, behoort ook recht te doen aan haar leer omtrent den mensch. Maar, indien men dien maatstaf erkent, kan men geen prijs meer stellen op den naam humanist.

Wat men dan ook onder Bijbelsch humanisme wil verstaan, onttrekt zich aan de strengen van Wet en Evangelie en berust op een waardeering van het Christendom als historisch verschijnsel, welke met de woorden van Huizinga: „ten naaste bij Westersche moderne beschaving en Christendom gelijk stelt”.³⁾

„Het spreekt van zelf”, zoo vervolgt hij, „dat de belijdende Christen met zulk een conclusie geen vrede kan hebben. Hij zal niet alleen deze these verwerpen, hij zal ook niet genoeg hebben aan een gemoedelijk ethische Christelijke renaissance, die, met uitwisseling van vrijwel alle dogmatiek, het heil zoekt in een gemeenzamen omgang met den Christus”⁴⁾

Huizinga schrijft deze dingen in verband met de vraag omtrent een mogelijke herleving van het Christendom, doch ten aanzien van de voorgestelde synthese kan men hetzelfde zeggen. Hellenisme en Christendom zijn nu eenmaal onverzoenlijke tegenstellingen en het humanisme kan zijn verwantschap met den geest van het classieke heidendom nimmer verloochenen.

Nu nog blijkt de meeste weerstand tegen wat verkeerd is te bestaan in den Calvinistischen levenskring. Ook nu nog gaat de meeste strijd uit naar hetgeen veroverd wordt, als het veroverd moet worden. Tegen de starre levensopvatting der Calvinisten wordt vaak gesputterd in ons land. Maar juist in die starre levenshouding heeft het Calvinisme beteekenis.

H. COLIJN 1937.

Zijn ideaal der humaniteit en zijn waardeering der persoonlijkheid moge mede gedragen worden door de zedelijke normen, die in den strijd der ontkerstening den invloed der Christelijke openbaring niet hebben uitgewischt en als zoodanig ook aanrakingspunten geven tot samenwerking in de worsteling tegen de gruwzame excessen van zedelijke verwildering en onmenselijke tyrannie; aanrakingspunten ook tot samenwerking in de vervulling van de gemeenschappelijke taak in staat en maatschappij, — het positief belijdend Christendom kan zich nimmer dienstbaar maken aan de verwerlijking van een ideaal van den autonomen mensch, omdat het leeft uit de erkenning van het soevereine recht van den God der Schriften en van Zijn heerschappij op alle terrein des levens.

Daarin ligt de onverzoenlijke tegenstelling tusschen Christendom en Hellenisme.

¹⁾ Dit proces wordt aan een nauwkeurige analyse onderworpen in het verdienstelijk werk van Reinhold Niebuhr: *The nature and destiny of man*. Londen 1944.

²⁾ Modern culture has thus been a battle ground of two opposing views of human nature. Niebuhr l.l. p. 5.

³⁾ Er zijn er, die uitgaande van een waardeering van het Christendom als historisch verschijnsel, tot een conclusie komen, welke ten naaste bij Westersche moderne beschaving en Christendom gelijk stelt. De wereld, meenen zij: moge dan slechts maar voor een beperkt deel waarlijk leven uit Christelijk geloof, zij is door twee duizend jaar geschiedenis zoo doortrokken van Christelijken geest, dat de beschaving, die haar vervult, niettemin een Christelijke mag heeten. . . . . *Geschonden Wereld*, Haarlem 1945, bldz. 167.

⁴⁾ a.w. bldz. 168.

Centralen Convent

* * De eerste Wapenschouw

Het Centralen Convent, op 1 November te Utrecht gehouden, deed ieder, die er tegenwoordig was, weer gevoelen, dat de Antirevolutionaire Partij nog krachtig leeft.

Niet alleen waren de afgevaardigden der Staten en Kieskringcentrales uit heel het land in grooten getale opgekomen, maar de levendige discussies gaven overvloedig blijk, dat het oude vuur nog niet is gedoofd.

Met welsprekendheid werd door menigeen er op aangedrongen, om de propaganda, vooral onder het jongere geslacht, krachtig ter hand te nemen. Natuurlijk moet de propagandistische activiteit niet alleen verwacht worden van de centrale leiding der partij. Hier ligt allereerst een taak voor de plaatselijke leiders. Ook in de propaganda moet het duidelijk uitkomen, dat de kiesverenigingen den grondslag onzer organisatie vormen. Het zijn maar geen afdelingen of secties van een groot geheel. Neen. De zelfstandige kiesverenigingen vormen te samen in haar vrijwillig aangegaan verband de partij. Onze kracht schuilt in de plaatselijke organisaties.

Maar natuurlijk moet van het Centraal Comité ook op het gebied der propaganda de noodige leiding uitgaan. Dat is ook aanstonds begrepen. Vandaar de bijeenroeping van het Centralen Convent; vandaar de verschijning van „Nederlandsche Gedachten”; vandaar de uitgifte van de beide door den heer Schouten in de Tweede Kamer gehouden redevoeringen; vandaar de verspreiding van de door den Heer J. Schouten geschreven brochure: „Partijformatie en Partijgroepeering”.

Deze geschriften kunnen voor de propaganda uitstekend gebruikt worden, evenals voor de studieclubs. Ze behandelen onderwerpen, die thans aan de orde van den dag zijn.

Het was nuttig, dat aan de zaak van de propaganda op het Centralen Convent een breede bespreking werd gewijd. Beide; de lokale voormannen en de centrale leiders konden er uit leeren.

Op de eerste groote landelijke vergadering der Antirevolutionaire Partij deed het weldadig aan, dat juist het onderwerp der

propaganda volle aandacht vroeg. Onze begunsten, ons politiek standpunt, onze staatkundige wenschen, moeten onder het volk bekend gemaakt worden. Ieder lid van een Antirevolutionaire Kiesvereniging moet dit begrijpen en er naar handelen. Ieder lid moet propagandist zijn.

Onze eerste groote politieke wapenschouw was reeds door de behandeling van die onderwerpen vruchtdragend.

* * Eensgezindheid

Wat opviel op het Centralen Convent was de groote eensgezindheid die er, zooals uit alle redevoeringen bleek, bestond ten opzichte van twee punten.

Vooreerst werd er geen enkele stem vernomen, die zich verzette tegen een federatief samenwerken met de Chr. Historische Unie. Integendeel. Meer dan één spreker betreurde het dat de fusie tusschen deze beide Christelijke partijen nog niet tot stand kan komen. Federatief samenwerken vond men niet genoeg, al moest men er zich voorloopig mee tevreden stellen.

En in de tweede plaats was het zeer duidelijk, dat het door de Antirevolutionaire fractie in de Tweede Kamer ingenomen standpunt ten opzichte van het niet bijeen roepen van de Staten Generaal, en de wijze van samenstellen van de voorloopige Staten Generaal, algemeen als juist werd aanvaard. Slechts een atgevaardigde liet een eenigszins ander geluid vernemen in zoverre, dat deze opmerkte, dat de sinds de bevrijding bestaande toestand in elk geval meebracht dat er noodrecht moest worden toegepast, en dat het daarom verdedigbaar was, dat een deel van de leden van het voorloopig parlement niet gekozen maar benoemd werd.

Uit hetgeen door alle andere sprekers betoogd werd bleek zonneklaar, dat de partij als geheel achter de Kamerclub staat.

Trouwens, de dag aan de dag toont overduidelijk aan, dat de Regeering een misgreep heeft gedaan door een parlement-loos tijdperk te verkiezen boven de bijeenroeping der oude Staten-Generaal. Het zou ons niet verwonderen, als het Kabinet-Schermerhorn achteraf er geducht spijt van heeft, dat het

niet naar de waarschuwendende stemmen, die reeds vóór zijn formatie zich hadden doen hooren, heeft geluisterd.

Een deel van de onvastheid van de politiek van dit Kabinet moet zonder twijfel aan het gemis van een parlementair debat worden toegeschreven.

* * Het Nationale en het nieuwe

De meeste menschen, die zich op het publieke terrein begeven, willen gaarne worden aangezien voor mannen, die „nationaal” zijn en die „iets nieuws” willen.

Natuurlijk nationaal! Nu we door een wreeden vijand, die niets en niemand ontzag, bijna van onze onafhankelijkheid beroofd zijn; nu die vijand ons het echt Nederlandsche volkskarakter heeft willen ontnemen, eerst door vriendelijke woorden en daarna door geweld; nu we van de Duitsche nachtmerrie bevrijd zijn en weer in vrijheid mogen ademen, — nu willen we zoo gaarne „nationaal” zijn, echt Nederlandsch.

Maar daarnaast wil men tegelijkertijd breken met het oude. Wat van voor den oorlog dateert moet weg. Nieuwe krachten; jonge mannen; nieuwe Kamers; nieuwe ministers; nieuwe denkbeelden; nieuwe doelstellingen; nieuwe partijgroepering; nieuwe organisaties; alles nieuw, met zoo weinig mogelijk ingrediënten, die nog aan de jaren vóór '40 herinneren.

Hoe meer los van het verleden, hoe beter!
Daartegenover kiezen wij positie.

Wat is het nieuwe in dezen tijd? De menschen? Die zijn heel weinig veranderd en voorzoover ze dat zijn, zijn ze verslechterd. De beginselen? Het lijkt er niet naar. Al de oude beginselen komen weer naar voren.

Veranderd zijn de *vraagstukken*. Ze zijn heel anders dan vóór '40 en ze zijn veel moeilijker. Ze stellen Regeering en volk voor een taak, die bijna niet is te volbrengen, die menschelijke kracht te boven gaat.

En nu moeten deze nieuwe vraagstukken in nationalen zin worden opgelost.

Nationaal ziet op het historisch geworden. Wie nationaal wil wezen grijpt naar de historie terug. Ons nationale leven kan niet uit het heden, maar moet uit het verleden verklaard en gekend worden.

De groote taak van Regeering en volk is dan ook deze: de nieuwe vraagstukken die nieuwe soluties eischen, zóó op te lossen, dat het oude Nederlandsche volkswezen er door tot verdere nationale ontwikkeling wordt gebracht.

* * Herstel der

Constitutioneele verkiezingen

Het zonder parlement regeeren is nu voorbij. Vanaf 20 November zijn er weer Staten-Generaal. Zij zijn wel zonder dringende noodzaak voor een gedeelte in afwijking van de Grondwet samengesteld, maar ze zijn er dan toch weer. Ze hebben geen *grondwettelijke*, maar slechts een *wettelijke* basis. Zoowel in de Tweede als de Eerste Kamer hebben zich, zij het dan met weinig geestdrift, uitgesproken vóór de voorloopige Staten-Generaal, ook al werd een deel daarvan *benoemd* in plaats van *gekozen*. Het is in ieder geval van groot belang, dat de volksvertegenwoordiging in deze zaak, in tegenstelling met de samenstelling van de tijdelijke gemeenteraden, gekend is.

Nog in een ander opzicht is er verschil tusschen het tot stand komen der voorloopige Staten-Generaal en dat der tijdelijke gemeenteraden. Dat verschil bestaat hierin:

1e. De meerderheid van de voorloopige Eerste en Tweede Kamer is althans op wettige wijze *gekozen*, terwijl de tijdelijke gemeenteraden *in hun geheel* op zeer willekeurige wijze zijn *benoemd*.

2e. Zonder twijfel hadden, als de Regeering daarop van den aanvang af had aangestuurd, in bijna alle gemeenten raadsverkiezingen vóór 1 October op vrijwel normale wijze kunnen plaatsvinden, terwijl generale verkiezingen over heel het land in elk geval tot later datum moesten worden uitgesteld.

De vraag doet zich nu voor, of zij, die bij deze gelegenheid tot lid van de Eerste of Tweede Kamer zijn benoemd, deze benoeming moesten aanvaarden. Voor die leden, welke reeds vóór den oorlog gekozen zijn en wier mandaat nu eenvoudig verlengd wordt, is de zaak, na de beslissing, die in het gemeen overleg met de Staten-Generaal genomen is, heel eenvoudig. Zij waren Kamerlid en zij blijven het.

Maar voor de benoemden lag de zaak anders. Zij stonden aanstonds voor de vraag: aannemen of bedanken. Zij hebben de vraag in dien zin beantwoord, dat ze de benoeming hebben aangenomen.

Wij meenen: te recht.

En wel om deze reden, dat, nu de volksvertegenwoordiging aan het noodparlement, anders dan bij de tijdelijke gemeenteraden, die eenvoudig bij Regeeringsbesluit in het leven zijn geroepen, haar zegel heeft gehecht

Partijformatie en

Partijgroepering

door Mr Dr E. J. Beumer

Onder bovenstaanden titel heeft de Heer J. Schouten bij de N.V. Gebr. Zomer en Keuning's Uitgevers Mij, te Wageningen, een geschrift het licht doen zien, dat zeer bepaaldelijk onze bijzondere aandacht verdient.

Sedert de bevrijding van Nederland zijn er tallooze brochures verschenen, die politieke vraagstukken behandelen. Zij zijn van zeer uiteenlopende beteekenis. Sommige zijn goed, andere minder goed geschreven. Sommige geven duidelijk weer, wat de schrijver bedoelt te zeggen, andere onderscheiden zich door een niet te miskennen vaagheid in den gedachtengang.

Het geschrift van den Heer Schouten gaat de meeste verre te boven, zoowel wat den vorm als wat den inhoud betreft. De auteur weet zijne gedachten in eenen helderen betoogtrant voor te dragen. Hij boeit den lezer van het begin tot het einde. Tegenover de veler-

lei verwarrende en verwarde beschouwingen, die in den tegenwoordigen tijd aan den man worden gebracht, levert hij een rustige uiteenzetting van het recht en de noodzakelijkheid van eene Christelijke staatkunde en van eene Christelijke politieke partij.

Hij neemt artikel 1 der Apostolische Geloofsbelijdenis tot uitgangspunt en eindigt zijn betoog met de aanhaling van Jesaja 8 vers 20: „Tot de wet en tot de getuigenis, zoo zij niet spreken naar dit woord, het zal zijn, dat zij geen dageraad zullen hebben”. Het betoog is eene logische aaneenschakeling van argumenten met dwingende kracht. Wie het uitgangspunt aanvaardt, kan op straffe van zich aan inconsequentie schuldig te maken, aan de conclusies niet ontkomen.

Het geschrift draagt een bij uitstek thetisch karakter. Wel komt er eenige polemiek in voor, in zooverre de schrijver zich richt tegen een door Ds. Buskes geschreven artikel en tegen enkele andere uitlatingen, die van de zijde der Nederlandsche Volksbeweging zijn gedaan, maar dit verweer heeft slechts de strekking, de door hem verdedigde stellingen te verstevigen. Tegenover de al te vaak gegeven caricatuur van de antithese stelt hij hare vreeselijke werkelijkheid ons nog weer eens duidelijk voor oogen. Hij toont aan, dat het niet geoorloofd is, Christendom en humanisme als gelijkwaardige grootheden naast elkander te plaatsen. Hij wijst er op, dat nog steeds, naar gelang van de levens- en wereldbeschouwing, die men huldigt, een verschillend antwoord wordt gegeven op vragen als deze: „Ontleent de Overheid haar gezag aan God, of aan het volk? Heeft de Overheid een „eigen recht”, of is zij slechts uitvoerster van den wil des volks? Moeten de normen voor het recht worden geput uit de openbaring Gods, of uit het redelijk inzicht der menschen worden afgeleid?”

Het geschrift is eene waardevolle bijdrage tot politieke scholing in anti-revolutionairen kring, maar tevens eene pennevrucht, die andersdenkenden op waardige wijze de anti-revolutionaire opvattingen doet kennen.

Wij hopen, dat het boekje in veler handen zal komen.

---

en daarmede tot de aanstaande algemeene verkiezingen de zaak bij *wet* beslist is, er geen aanleiding bestaat, zich aan de parlementaire medewerking te onttrekken.

Ons protest tegen de tijdelijke gemeenteraden richtte zich in wezen tegen de volkomen willekeurige en onnoodige daad der Regeering, die zonder de volksvertegenwoordiging daarin te kennen, autocratisch dergelijke gemeenteraden ordonneerde. Met betrekking tot het Noodparlement, zoekt zij het grondwettelijk voorgeschreven gemeenoverleg met de Staten-Generaal, die over het desbetreffend wetsontwerp in vrijheid konden beraadslagen en besluiten. Wij hadden liever gezien, dat de Kamers die wetsontwerpen hadden verworpen, maar nu zij dit niet hebben gedaan en daarmede de zaak in laatste instantie is beslist, aanvaarden wij het Noodparlement als het middel, om de constitutioneele verbandingen te herstellen.

Daarmede zijn de hoogste volksbelangen gemoeid: er zal weer contrôle op de Regeering zijn en aan het „Besluiten-regiem” is nu een einde gemaakt.

HUIVERING *der volkeren*

door J. KLATTER, litt. drs.

De tweede wereldoorlog liet een wereld in puin en in rouw achter. Slechts eenige cijfers der meest getroffen volkeren: 3 miljoen gedooede Duitsche soldaten, 350.000 gedooede Duitsche burgers, van de 9½ miljoen Joden in Europa 5.700.000 verdwenen, 108 uitgebrandde steden in Japan. Vele volkeren zijn tot op de graat ingeteerd, een eerste herstel is tot een levenskwestie geworden, die het bestaan van millioenen levens raakt. Het einde van den oorlog vond volkeren „in starvation”. Een eerste voorziening vond plaats in oorlogstempo en voorzag allereerst de randen van het Europeesche continent. In het binnenland van Europa dreigen nog groote rampen.

Nu gaat het *vredesherstel* komen. Demobilisatie. Omschakeling op vredesproductie. Dit gaat gepaard met koortsige spanningen, die uitgebreide stakingen in het leven roepen. Het Engelsche bedrijfsleven wordt geteisterd door een havenstaking, die zijn weerga in een kwart eeuw niet kent. De groote en kleine raderen van het bedrijfsleven willen elkaar nog niet weer pakken. Het is een kwestie van socialen en materieelen aard. De volksmassa's appelleeren aan een der vier beloofde vrijheden, de vrijheid van gebrek en transponeeren, dit in het thema: „er uit te halen wat er uit te halen is”. Havenarbeiders te Londen eischen, naar luid der berichtgeving, loonsverhooging van f 9.— tot f 12.— per dag. De eerste Labourregering met volstreckte parlementsmeerderheid kon het niet zwaarder te bolwerken krijgen dan thans. De existentie van het Empire, de economische en financiële positie des lands dwingen tot zoo hoog mogelijken export en inperking der behoeftebevrèdiging. Nauw geparenteerd aan de regering steunt haar de leiding der officieele vakbonden, maar de jaar in jaar uit geïnfecteerde leer der ongecontroleerde eischen doen haar de arbeidersmassa in ongecontroleerde staking tusschen de vingers wegnijpen, tenzij ook daar ten slotte juist inzicht baan breekt. Anderzijds staat de regering buiten mogelijkheid het proces van demobilisatie en omschakeling zonder spanningen en vertraging te doen verloop. Op het protest van den oppositieleider Churchill verwees minister Isaacs naar juiste kennis der cijfers.

Dat het proces der omschakeling zich in de Ver. Staten vooralsnog met minder gerucht voltrekt en met name de vakbonden aldaar harmonieuzer met de regering eener- en hun leden anderzijds vermogen samen te werken, vloeit voort uit de superieure economische positie der Ver. Staten, die soepeler werkwijze gedooft.

De omschakeling in de Sovjetunie onttrekt zich aan onzijdige waarneming, het op gang brengen in de eertijds bezette landen hangt van good-will en potentie — ten zeerste beïnvloed door genoemde moeilijkheden en remmingen — der Angelsaksische landen en eigen energieën af. In de overwonnen landen en vazalstaten is het op gang brengen der economie volkomen verpolitiekt door de drie groote triumphators in een hardnekkig streven zoo groot mogelijke invloedssferen te verwerven.

En hiermede zijn wij in medias res der groote politiek. Hier wil het nog heelemaal niet vloten. De smidse der volkeren heeft nog steeds niet den sleutel gesmeed, die het slot van den vredesburcht kan doen openspringen.

Als werkwijze werd in den oorlog, gevoerd onder de vaan van vrijheid en democratie, gemeen beraad der vrije volkeren aangewezzen en daartoe werd het statuut van San Francisco vastgesteld. En als richtsnoer lokken uit het schuim der Atlantic de vrijheden van godsdienst en van meeningsuiting, van vrees en van gebrek. Maar men zeide — en ongelijk heeft men niet — dat de ervaring bewees, dat de naald naar oorlog of vrede in feite steeds door het in de schaal werpen van de macht der groote mogendheden doorsloeg. En dat deswege het fundament van den vrede moest zijn het mozaïek der overeenstemming der groote mogendheden. Ook dit ligt in het vlak der feiten, waarmede tevens gezegd is, dat de beginselen van Hugo de Groot nog steeds meer in woorden dan in feiten gereflecteerd worden. Of anders gezien, dat de aan ontkerstening ernstig laboreerende menschheid nog allermint de maximen van Gods Woord tracht na te streven.

Maar, vooruitgang is er sinds 1918, indien althans de werkelijkheid der dingen gezien wordt zonder inneveling door utopistische

idealen. Evenwel, wanneer wensch en wil der grootmachten zich zoo weinig met elkaar verdragen, dat geen mozaïek van onderlinge overeenstemming te formeeren valt, zooals klaar bewezen is ter conferentie van de ministers der vijf groote mogendheden te Londen, waar Casa Blanca, Teheran en Potsdam nadere verwerkelijking zouden krijgen, dan ziet de zaak des vredes, gezwegen nog die der democratie, er waarlijk bedenkelijk uit. En zoo is de situatie thans, nu wij dit overzicht schrijven. Terwijl het rumoer over de atoomenergie van uit de verte gromt.

Dan kan men, aanleiding nemende in geruchten, deze mislukking willen toeschrijven aan een veronderstelde ziekte van Stalin, of zeggen, dat het ternauwernood geaccepteerde handvest der vereenigde naties bij de feiten reeds weer „ten achter” is, dit verhult niet de waarheid, dat de oude machtsstrijd reeds weer aangevangen is en met zeer ouderwetsche, dit is door eeuwenlange praktijk geijkte methoden gevoerd wordt. En intusschen spint men te Londen den draad van San Francisco verder en discussieert men te Parijs het vraagstuk der herstelbetalingen en wordt ter voedselconferentie — het meest actueele en vruchtdragende onderwerp van gesprek — leniging van den nood der uitgemergelde landen ter hand genomen en wordt door de Commissie voor Trusteeship de vormgeving van den status der semi-onafhankelijke landen bestudeerd.

Daartusschen rijzen de drakentanden der kwesties tusschen de groote mogendheden op. Een staalkaart van economische en politieke motieven, van behoeftenbevrediging en machtsbegeerten spelen hier door elkaar en grijpen ineen. Het volkenkundig aspect, versterkt door de belofte, ondanks het trieste feit, dat reeds de helft dezer woorden zijn ingeslikt, dat geen gebied tegen den wil der bevolking zal worden overgedragen, dringt zich naar voren.

Zij het ter hand genomen, bleef de kwestie Triëst—Fiume, in de eerste bevrijdingsmaanden zoo acuut geweest, onopgelost. Het oude geschil Teschen, dat belangrijk industrieel belang inhoudt, tusschen de Polen en de Tsjechen, ontwikkelt zich tot een booze zweer. De kwestie der zeeëngten, waar Rusland een doorbraak naar de Middellandsche Zee in de richting van de levenslijn van het Britsche Empire beoogt, is nog slechts met eenige woorden aangeduid. Moskou heeft duidelijk doen weten, dat het op een aparte overeenkomst met Turkije prijs stelt. In Oostenrijk erkent Moskou thans definitief de regeering-

Renner, hetgeen ook erkenning van de Westersche geallieerden aanlokt, maar de Russische bezettingsmacht blokkeert een redelijke overeenstemming, die het dit kernland van Europa, dat op economische en finantieele ineenstorting staat, een voortleven mogelijk zou maken. De olie van Zistersdorf gaat niet ter compensatie van noodzakelijke levensbehoeften naar Tsjecho-Slowakije, doch naar het Oosten. Economische en politieke bezwaren tegen verdragen, die Hongarije en Roemenië aan Rusland ketenen, en tegendruk op het electoraat in deze landen uitgeoefend, hebben Londen en Washington tot uiting gebracht. Ter observatie heeft president Truman een vertegenwoordiger naar de Balkanlanden gezonden. In Joego-Slavië is de unie, waarbij de Westersch georiënteerden zich hadden kunnen vinden, met het uit-treden van Soebasjitsj en gelijkgezinden, reeds weer verbroken en daarmee is de tegenstelling tusschen het Slavisch blok — waarin intusschen het Roemeensche volk slecht past en de Tsjechen een moeilijke balanspositie tusschen Oost en West willen innemen — te duidelijker aan den dag getreden. In den Zuidhoek blijft Griekenland met het huidige interimaire bewind van den regent-premier Damaskinos, in afwachting van verkiezingen, het zorgenkind. Nood en verwarring kenmerkt den toestand in heel Midden- en Oost-Europa. Met name geldt dit ook voor Polen.

Op het Westelijke schiereiland in de Middellandsche Zee evolueert Franco om in zijn zweefvlucht lucht te houden, handig manoeuvreerend met de diverse luchtstroomingen in Europa. Of hij het klaren zal, al dan niet per gedemocratiseerde republiek, dan wel per monarchie met Don Juan moet worden afgewacht. Daartusschenin hoopt Italië, te Londen teleurgesteld in een concept-vredesverdrag, niet zonder grond op een tusschen-tijdsche overeenkomst, die het gewicht van den wapenstilstand zal verlichten, daarbij sterk geprotegeerd door Amerikaansche sympathieën. Dringende maning gaat van het Westen uit naar Midden- en Zuid-Europa tot het spoedigst houden van verkiezingen.

In België blijft het bijtend zuur der koningskwestie de onderlinge verhoudingen verbitteren. Het bezoek van De Gaulle aan Brussel had tot ondergrond diens pogingen tot het vestigen van een Westelijke groepering. Pikant wordt dit vraagstuk der Fransche buitenlandsche politiek, nu de positie van De Gaulle door de verkiezingen geconsolideerd is, hoewel de communisten, die op

Staatsnoodrecht

door Prof. Mr. A. M. DONNER.

Het woord is thans op ieders lippen, maar het is wel niet te kras gesproken, wanneer men beweert, dat menigeen, die het groote woord zoo rustigweg uitspreekt, slechts een vage voorstelling ervan heeft, wat dit begrip aanduidt.

Het is hier nu niet de plaats om de geheele problematiek, die achter dit woord schuil gaat, van den grond af op te halen. Laat mij, wat dat betreft, mogen volstaan met de opmerking dat juist de „vernieuwers” die met deze term zoo gaarne schermen, een begrip gebruiken, dat in de extreem-democratische en vrijheidlievende betoogen, die men nu als vroeger uit hun mond kan beluisteren, eigenlijk geheel en al niet past.

De zinswending „eigenrecht der overheid” geldt voor velen nóg als een symptoom van conservatisme, van vasthouden aan verouderde denkbeelden. De „volkswil” is en was het begin en einde van hun betoog. Het heeft er iets van of zij zich niet eens bewust zijn, dat het geheele verschijnsel „staatsnoodrecht”, niet anders is dan een greep naar het roer door de Kroon, van de regeering teneinde het schip van staat in de koers te houden. De volkswil wordt niet geraadpleegd, kan ook misschien niet worden geraadpleegd. Er is „periculum in mora”. Maar als het parlement,

als vertolker van de „volkswil” inderdaad het alles overheerschende element zou zijn in ons staatsbestel, als de „volkswil” de eenige rechtsgrond kan zijn voor het staatsoptreden, waaraan zoo vraagt men zich af, ontleent dan de Kroon, de Regeering de bevoegdheid om zoo tusschen beiden te komen. Men spreekt van „staatsnoodrecht”, consequente democraten kunnen, waar de Grondwet niet meer in acht wordt genomen, slechts spreken van usurpatie en onrecht.

Het is nog niet zoover, dat wij ons op de problemen die hier liggen hebben bezonnen. Maar wel durven wij nu reeds voorspellen, dat degenen, die op het voetspoor van Groen, Kuyper en Lohman altijd zijn blijven wijzen op de dualiteit van vorst en volksvertegenwoordiging, die niet aan elkaar ondergeschikt, maar nevensgeschikt waren, met die problemen minder moeite zullen hebben dan degenen, die radicaal het eigen recht der overheid overboord hebben gezet.

De onzekerheid omtrent het begrip het staatsnoodrecht blijkt ook uit de discussies. Is het te hard, wanneer men de gedachte uitspreekt, dat sommigen het staatsnoodrecht beschouwen als een soort blanco-volmacht aan de regeering, om, nu de Grondwet niet meer in alle opzichten in acht kan worden genomen, maar geheel naar eigen inzicht te handelen? Degene, die het los-zwierende roer van het schip van Staat grijpt, is maar niet vrij om nu willekeurig de koers te bepalen. Hij zal dat slechts kunnen doen om koers te zetten in de richting van de tevoren overeen

---

voorgang van Moskou daar sterk tegen gekant zijn, de sterkste partij zijn geworden, maar ten derde de gematigd-rechtsche partij der (Roomsche Katholieke) republikeinsch-democratische unie daartegenover de plaats der verslagen radicaal-socialisten inneemt. Wat deze en de Britsche en elders in het Westen gehouden verkiezingen betreft, ze toonen een verschuiving naar links, met vermindering van extreme overvleugeling.

Tusschen al dit rumoer voltrekken zich in de rust der rechtzalen de processen tegen oorlogsmisdadigers en collaborateurs. De trage gang van Lunenburg tegen de Belsenmoordenaars wekte ongenoegen, het nazileidersproces van Neurenberg is thans geopend. De executies van een Darlan en Laval, de berechting van Pétain toonden den voortvarenden Franschen geest. Ook Quisling

is thans een louter begrip geworden.

Als een golf, dit ten slotte voor heden, verspreidde zich onrust door de Mohammedaansche landen, van Marokko, waar in de eerste bevrijdingsdagen de Franschen een opstand moesten dempen, via Palestina, waar Jood en Arabier het Labourbewind op zwaren proef stellen, en Britsch-Indië, met zijn enorme problematiek tot in ons Indië, dat met den Soekarno-marionet zoo tragisch den dageraad van bevrijding en vernieuwing zag aanlichten. Horizontaal plant zich zoo deze huivering der Maleische en Hindoe- en Arabische volkeren naar vrijheid voort, verticaal verdiept ze zich in oud nationaal verleden. Niet alleen hier, en niet juist zoo, maar een huivering vaart door geheel de volkeren-zee, ook nu het bange pleit van dwang en vrijheid eerst beslist is.

EEN SLECHTE START

door Mr. A. B. ROOSJEN

gekomen haven, om het schip weer in de oude richting te krijgen. Ik bedoel, dat staatsnoodrecht slechts gewettigd is waar het erom gaat weer zoo snel mogelijk in het beproefde kader van de Grondwet terug te keeren. Klippen en stormbanken moeten eventueel worden omzeild, maar zij mogen niet voor goed in een andere richting doen gaan.

In dit verband is interessant een ook reeds elders ¹⁾ door schrijver dezes vermeld artikel in de jaargang 1945 van de „Revue de Droit Public” ²⁾. Het artikel handelt over den toestand in Frankrijk. Daar kent men niet alleen staatsnoodrecht, men kent er ook een noodregeering. Het oude Staatshoofd is van het tooneel verdwenen en de generaal De Gaulle heeft op eigen gezag de teugels in handen genomen. Heeft men hier nu nog, aldus de vraag, te doen met een wettig gezag. En de schrijver van het opstel komt tot de conclusie, dat zulk een noodregeering inderdaad wettig kan zijn, wanneer zij zich maar stelt op de basis van de democratische grondslagen, waarop de Fransche republiek is opgetrokken. Twee eischen worden naar voren geschoven als de *conditiones sine qua non*, voor de wettigheid van het regime- De Gaulle.

Zulk een noodregeering moet in de eerste plaats ten spoedigste het volk raadplegen, langs den weg van vrije verkiezingen. Aan die voorwaarde is niet te ontkomen. Voor vrije verkiezingen laat zich — althans wat Frankrijk betreft niets in de plaats stellen. De toejuichingen van een massa enthousiaste aanhangers? Die worden op grond van de ervaring — en Frankrijk is rijk aan dat soort ervaringen — waardeloos geacht.

In de tweede plaats mag de noodregeering in afwachting van de verkiezingen slechts die maatregelen nemen, die strikt noodzakelijk zijn, zonder vooruit te loopen op het overleg met de te kiezen volksvertegenwoordiging.

In dit verband wordt protest aangeteekend tegen de nationalisatie van banken en andere bedrijven.

Het zijn voor ons geen onbekende geluiden. De discussies in Frankrijk en ten onzent loopen vrijwel parallel. Daarom juist is de kennisneming van een artikel als het aangehaalde zoo interessant. Wij bevinden ons met onze vragen over het staatsnoodrecht in gelijke positie als andere landen. En in die landen geeft men gelijke antwoorden als wij.

1). Gemeentestem No. 4827 van 13-10-1945.

2). Contribution à l'étude de la légitimité des gouvernements de fait, van Maurice Duverger. Revue de Dr. Public 1945, blz. 73 v.v.

De aanneming der motie-Gravemeyer over het radio-vraagstuk in de eerste zitting van de Generale Synode der Nederlandsch-Hervormde Kerk, heeft in vele kringen verbazing en teleurstelling gewekt.

Verbazing heerscht er in Hervormden kring, omdat het hoogste kerkelijk college over dit vraagstuk een uitspraak doet, zonder dat het in voorafgaande kerkelijke vergaderingen een onderwerp van bespreking heeft uitgemaakt.

Ds. L. H. Ruitenbergh, die de genomen beslissing in „Het Vrije Volk” van 5 November toejuicht, noemt het ontzaglijk belangrijke van de nieuwe Synode, dat de wijze van haar samenstelling een bewijs is van „waarachtige democratie”. Wij willen daarover niet gaan twisten, maar de aanneming van een dergelijke motie getuigt allerminst van democratische allures. Met kracht en klem durven wij dan ook beweren, dat de in de motie tot uitdrukking gebrachte opvatting, niet aangeduid mag worden als de opvatting van de Hervormde Kerk. Men heeft het recht niet zulks te suggereeren, zolang het radio-vraagstuk geen onderwerp van discussie is geweest in de classicale vergaderingen.

Teleurstelling heerscht er in Hervormden kring, omdat de Synode zich door haar uitspraak halsoverkop in de politiek heeft gestort. De Nederlandsche Hervormde Kerk, die zich juist vrijgemaakt heeft van de politieke kluisters, welke haar in 1816 aangelegd waren, wordt op deze wijze opnieuw in politieke banden gelegd. Ditmaal door haar eigen Synode.

Wij hadden het kunnen verstaan, indien de Synode, na voorafgaande behandeling in de classes, haar meening kenbaar had gemaakt over de taak van de Kerk ten aanzien van den Radio-omroep. In artikel 7 van het Urgentieprogram der Christelijk Historische Unie lezen wij: „Hoe ook de oplossing op radio-gebied moge zijn, erkend dient te worden het recht der Kerk op een aantal zenduren,

---

Dat mag men met eenige voorzichtigheid opvatten als een teeken, dat wij op den goeden weg zijn. Het probleem is niet opgelost. Maar de besprekingen, die erover worden gevoerd, zijn de aandacht ten volle waard. Het gaat hier om groot, nationale belangen.

tot voldoening aan haar taak haar boodschap uit te dragen door kerkdiensten, voordrachten of lezingen zoowel tot de bevolking hier te lande als in de Overzeesche gebiedsdeelen". Had de Synode deze uitspraak tot de hare gemaakt, men zou zulks hebben kunnen billijken.

Maar door zich te plaatsen op het standpunt van den fel bestreden Nationalen Omroep en door haar stelling nemen tegen de wettelijk gerechtigde omroepverenigingen mengt zij zich in de politieke discussie dezer dagen. De Sociaaldemocratische Ds. Rutenberg juicht dit toe. Wij achten het niet minder dan fataal, niet voor de politieke partijen, maar voor de Kerk.

Ds. A. A. van Ruler voelde althans dat men zich op gevaarlijk terrein bewoog, toen hij als zijn bezwaar kenbaar maakte, dat de Synode in zulk een concrete situatie partij koos vóór de Regeering. En ook Prof. Haitjema en Ds. E. J. Beens vonden aanleiding enkele bedenkingen naar voren te brengen. Wij kunnen de gedachte niet van ons schudden, dat de Synode min of meer overrompeld is geworden door de indiening van de motie.

Moge nadere overweging van het gebeurde de Synode doen besluiten in de toekomst spaarzaamelijk te handelen met het aanvaarden van moties, vooral als deze „politieke smetten" dragen. Dan zou zij na een slechte start den goeden weg hervinden kunnen.

De Staatkundige Partij als selectiemiddel

Dr L. W. G. Scholten

Alle groote schrijvers over een democratisch staatsbestel zijn het er over eens, dat de staatkundige partijen de wezenlijke elementen zijn voor een werkelijke volksregeering. Men moet dan echter niet alleen letten op de functie der partij als machtsinstituut en als orgaan tot het uitbouwen van een bepaald staatkundig stelsel. Immers de partij moet ook dienen als selectieapparaat.

Wat toch is het geval. De democratie wil aan alle volksgenooten invloed geven op het landsbestuur. Dat beteekent natuurlijk niet, dat ieder denzelfden invloed kan hebben. Er is nu eenmaal verscheidenheid der gaven. De staatkundige partij moet uit dat volk de geschikte figuren selecteren, uitzoeken. Sommigen vertoonen, uitnemende geschiktheid voor de plaatselijke organen van gemeente en provincie. Anderen beschikken over de qualiteiten voor volksvertegenwoordiger. Weer anderen zijn als minister op hun plaats. Daarenvens behoort in een democratie ook een behoorlijk aantal voorlichters van de openbare meening aanwezig te zijn. En bij dat alles vergete men niet, dat ook het partijwerk zelf personen van groote hoedanigheid vraagt. De werkzaamheid der partij moet er nu ook op gericht zijn uit het volk personen op deze verschillende plaatsen aangewezen te krijgen. Zij moet selecteren.

Tot dusver heeft men dat uiterst moeilijke werk te weinig uitdrukkelijk onder het oog gezien. Men ging er van uit, dat het werk in de partijorganen automatisch wel de figuren zou aanwijzen, die men noodig had. Nu was

Dr. Kuyper zelf van een andere meening. Immers herhaaldelijk schroomde hij niet, buiten alle partijwerkzaamheden om plotseling bepaalde personen naar voren te brengen. Zoo bracht hij eensklaps Colijn naar den Kamerzetel van Sneek. Ook anderen kwamen zoo op eens als het ware uit de lucht vallen. Bij een groeiende groep kan dat ook eigenlijk niet anders. Bovendien was het geheele Antirevolutionaire volksdeel nog te weinig ingesteld op de vervulling van allerlei belangrijke functies. Wij waren nog in elk opzicht partij der kleine luyden.

Thans kan echter niet gerekend worden met de buitengewone gaven van een leider als Dr. Kuyper. Zoo iets treft men maar eens in een eeuw aan. Ook is de Antirevolutionaire groep in elk opzicht beter toegerust met krachten op elk gebied. Maar daar staat tegenover, dat zij ook veel meer verantwoordelijkheid tegenover het volksgeheel te dragen heeft. Zij heeft op het moment meer figuren, die leiding kunnen geven, maar zij moet ze dan ook selecteren, uitkiezen, naar voren brengen.

De gewone partijwerkzaamheden zijn daarvoor niet geheel geschikt. Zij vragen een bepaalde psychische instelling, die verschillend is van wat voor allerlei functie wordt gevraagd. Eigenlijk krijgt men in de gewone vergaderingen wel vrijmoedigheid in het spreken, eenige kennis van allerlei staatkundige vraagstukken, vaardigheid in het leiden van vergaderingen. Dat is veel, maar niet alles. Met dit gevolg, dat een kiesvereniging op een bepaald oogenblik soms geen geschik-

De LANDBOUW en zijn ORGANISATIEVORM

door Mr. W. RIP

ten candidaat bezit als wethouder voor een meer technisch departement. Erger wordt het, als voor bepaalde deelen van het landsbestuur in de partij geen deskundige personen naar voren komen. Dat kan rampzalige gevolgen hebben. Immers men kan zich niet tevreden stellen met één deskundige figuur, men moet ook over voldoende reserve bezitten, waaruit onmiddellijk geput kan worden, als de eerst aangewezen door een of andere reden wegvalt.

Zoo willen wij wijzen op de naar verhouding dunne bezetting van onze Kamerfracties voor de belangrijke onderdeelen Buitenlandse Zaken, Defensie en Overzeesche gebiedsdeelen. Sprak men daarover, dan kreeg men altijd tot antwoord, dat er niet meer deskundigen te vinden waren.

Dat wil er bij ons niet in. Wie veel met de partijleden in onderscheiden deelen des lands in aanraking komt, vindt overal plotseling personen met buitengewone kennis op eenig gebied. Alleen, zij zijn nooit naar voren gekomen.

Daarom is het zoo goed, als de partijleiding voor elk deel van het landsbestuur als het ware een commissie, een instituut in het leven roept, waarin deskundigen zich aan de studie wijden. Zoo kweekt men een geestelijke reserve, waaruit de partijleiding kan putten. Maar anderszins legt men ook een band tusschen deze personen en de partij. Men activeert ze en geeft ze het bewustzijn, dat zij hun gaven en talenten ten voordeele van het gemeenebest kunnen aanwenden.

Natuurlijk zal deze selectie gepaard moeten gaan met een zekere voorname terughouding van de partijleiding in engeren zin. Wie toch deskundigen naar voren haalt, belijdt daarmee tegelijkertijd, dat hij zelf op dit punt de mindere is. Maar doen wij in het dagelijkse leven niet voortdurend hetzelfde? En leidt deze persoonlijke terugtred niet tot verrijking van het leven?

Bij deze wijze van handelen, zal men stellig veel cumulatie van functies zien verdwijnen. Ook zal men het aantal politici, die van alles verstand moeten hebben, zien verminderen. Verder zal men meer contact leggen met de maatschappij. Vóór alles zal de zaakkundigheid in het staatsbestuur toenemen. De vrijwillige armoede, die thans zoo vaak heerscht, wordt doeltreffend bestreden. Zijn dit alles geen kostelijke voordeelen?

Maar dan moeten ook alle trappen der partij meewerken. Een plaatselijke kiesvereniging moet niet schromen gelijksoortige maatregelen te nemen in eigen kring. En mocht

Zoals bekend zal zijn waren er voor den oorlog een drietal standsorganisatie's in den Landbouw, n.l. de Katholieke Ned. Boeren- en Tuindersbond, het Kon. Nederlandsch-Landbouw Comité en de Chr. Boeren- en Tuindersbond in Nederland. Daarnaast moet nog worden genoemd, de Nederlandsche Tuindersbond die een deel van de tuinders, die niet aangesloten waren bij de R.K. of Christelijke organisatie, als haar leden telde.

Zoals op elk terrein, gingen ook hier stemmen op om te trachten, de boeren en tuinders na den oorlog in één organisatie samen te brengen. Zou men al denken aan een splitsing, dan moest deze niet loopen volgens de oude scheidingslijnen, doch dwars daar door heen, om dan te komen tot één organisatie voor boeren en daarnaast één voor tuinders.

Intusschen kan met voldoening worden geconstateerd, dat aan de verwezenlijking van deze plannen, zeer weinig is gedaan. De leiders der drie Centrale Landbouworganisatie's hebben zich in bezettingstijd van meet af op het standpunt gesteld, dat na den oorlog de oude standsorganisatie's weder moesten herrijzen. Ongetwijfeld is hiermede niet gezegd, dat alle boeren en tuinders in Nederland voorstanders zijn van de instandhouding van drie, op de groote geestelijke stroomingen opgebouwde, standsorganisatie's voor den Landbouw. In het kamp der neutrale organisatie's leefde het sterkst de gedachte aan een eenheidsorganisatie die alle bodembewerkers zou omvatten. En nog zijn er zulken. Maar toch: het is geen georganiseerde groep, die zijn doelstellingen op deze wijze tracht te verwezenlijken. Of het zou moeten zijn, dat de opgerichte Landbouw-Gemeenschap zich in die richting zou ontwikkelen.

De spreekbuis van deze Gemeenschap „De Plattelands-Post” loopt o.i. hier wel op den rand. Men wenscht in dien kring de totstandkoming van een publiekrechtelijke landbouw-bedrijfsorganisatie te bevorderen, steunend op de individueele bedrijfsgenooten, terwijl daarnaast de standsorganisatie's als

---

zij onder haar leden bijzondere begaafdheid of kennis op eenig gebied aanwezig weten, laat zij dat doorgéven aan de centrale leiding der partij. Die kan daar dan mee rekening houden.

bezinningsorganisatie's zijn gedacht. Te zijner tijd hopen wij hierop nog wel eens terug te komen.

Thans wilden wij stilstaan bij hetgeen door de georganiseerde boeren op het terrein der bedrijfsorganisatie tot nu toe werd verricht.

Door het regelmatig contact in bezettings-tijd tusschen de drie Centrale Landbouw-organisatie's en de drie Landarbeidersbonden is tenslotte overeenstemming bereikt met betrekking tot de eerste stappen welke op den weg der bedrijfsorganisatie zouden worden gezet.

Tot goed begrip diene dat deze zes organisatie's, reeds vóór den oorlog regelmatig maandelijks overleg pleegden in een opgericht „Centraal Secretariaat”; allerlei sociale aangelegenheden behandelden en ook als zoodanig naar buiten optraden. Dit overleg is in de practijk uitermate vruchtbaar gebleken.

Vooropstellend nu dat de zes organisatie's na den oorlog zouden terugkeeren, werden plannen beraamd om aan deze wijze van samenwerking een vasteren vorm te geven. Na velerlei „proeven” is tenslotte opgericht een Stichting voor den Landbouw, met het doel de tot standkoming van een publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie voor te bereiden.

Deze privaatrechtelijke Stichting bedoelt dus in de eerste plaats te zijn het voorstadium vóór de uitgewerkte bedrijfsorganisatie. Haar werkzaamheden zijn daarmede echter niet uitgeput. In afwachting van de verwezenlijking van dat doel, behartigt de Stichting de belangen der bedrijfsgenooten, overal waar zulks gewenscht wordt geacht, in het bijzonder bij de Overheid. Het bevorderen van goede sociale toestanden tusschen de bedrijfsgenooten onderling, het geven van advies omtrent alle vraagstukken op den Landbouw betrekking hebbend en het medewerken aan de uitvoering van maatregelen van Overheids-wege op het gebied van den Landbouw behoort mede tot haar taak.

Deze Stichting werkt nu reeds eenige maanden aan haar doelstellingen, die uiteenvallen in twee groepen n.l. de voorbereiding van een publiekrechtelijk orgaan en de behartiging van de technische en sociaal economische belangen van den Land- en Tuinbouw.

Het bestuur der Stichting is, voorloopig althans, samengesteld uit negen personen, t.w. zes uit de werkgevers- en drie uit de werknemers-organisatie's.

In art. 10 der statuten is echter vastgelegd, dat bij stemming over aangelegenheden, geheel of grootendeels van socialen aard, de

bestuursleden voortgekomen uit de werknemersorganisatie's elk twee stemmen uitbrengen.

Er is dus gestreefd naar pariteit tusschen werkgevers en werknemers indien het sociale kwestie's betreft. De Stichting heeft verschillende afdelingen of sectie's gevormd, o.a. voor akkerbouw, veehouderij, tuinbouw, boschbouw, sociale zaken, etc.; waarbij behalve in de sociale sectie, niet naar pariteit is gestreefd.

Hieruit blijkt, dat de Stichting voor den Landbouw niet alleen de sociale belangen der aangesloten leden behartigt, doch ook de technische en economische vraagstukken binnen haar werkterrein betreft. Bepierking tot het sociale erf is niet beoogd. Hier openbaart zich een verschil van inrichting met die van de Stichting voor den Arbeid. Zoals bekend is werd deze Stichting opgericht door de Bonden van industrieele werkgevers eenerzijds- en de Vakvereeningen samengebracht in den Raad van Vakcentralen anderzijds. Daar heeft men de behartiging der economische belangen niet aan de Stichting opgedragen.

Nu moet men hier wel goed onderscheiden. In de practijk valt het wat mee. In de Stichting voor den Landbouw wordt niet gestreefd, naar het innemen van een gelijkwaardige positie door de arbeiders, indien het economische aangelegenheden betreft. De samenstelling der besturen en commissie's bewijst dit. En in de Stichting voor den Arbeid zal men zich in de practijk bij de behandeling der sociale zaken, niet altijd tot dat terrein kunnen beperken.

Wij zeggen niet, dat er geen onderscheid bestaat tusschen vraagstukken met een sociale of economische strekking; maar toch hebben de sociale en economische sectoren zooveel aanrakingspunten, dat een scherpe scheiding niet mogelijk is.

Bij de behartiging van de sociale en economische belangen van den Landbouw kunnen boer en arbeider hand in hand gaan. Zelfs de hoogte van de belooning van den landarbeider, in vergelijking met den industrieelen arbeider, is voor den boer van groot belang.

Ter verduidelijking moge nog worden opgemerkt, dat de sociale afdeling van den Landbouw, die paritair is samengesteld, leiding tracht te geven aan de afsluiting van collectieve arbeidsovereenkomsten, door de verschillende werkgevers- en werknemers organisatie's onderling. Hiermede is voor deze sociale afdeling een belangrijk werkgebied gegeven. Er bestaat ongetwijfeld be-

hoeft aan leiding naar beide zijden, en er worden groote belangen gediend.

Het is opmerkelijk, dat de vorm van samenwerking in de Stichting voor den Landbouw, waarbij dus de vertegenwoordigers der landbouw- en landarbeidersorganisatie's steeds om één tafel zitten, nog geen enkele maal bij de vertegenwoordigers der landbouworganisatie's de behoefte heeft doen gevoelen, om zonder de landarbeidersbonden, regelmatig met elkaar overleg te plegen. Men heeft het gevoel, dat er bijna geen zaken zijn

— afgezien dan van de principieele zijde der vraagstukken — die niet in de Stichting behandeling zouden kunnen vinden.

Wanneer te zijner tijd de Stichting voor den Landbouw met verordenende bevoegdheid wordt bekleed zou haar karakter, in vergelijking met het huidige, een belangrijke wijziging ondergaan. Toch zal naar onze meening deze wijziging geen invloed uitoefenen op de thans gevonden verhouding, tusschen werkgevers-element eener- en werknemers-element anderzijds.

Openingsrede

op het **CENTRALEN CONVENT**

van den voorzitter
Mr. J. A. DE WILDE

(1 November 1945)

Mijne Heeren,

„Het Centraal Comité is bevoegd een Centraal Convent samen te roepen, zoo dikwijls het zulks in het belang der partij wenschelijk acht en belangrijke aangelegenheden, bespreking en overleg in het partijverband vergen”. Zoo luidt de aanhef van artikel 35 der Statuten van de Antirevolutionaire partij.

Van deze bevoegdheid heeft het Centraal Comité gebruik gemaakt. Het doet mij genoegen te mogen constateeren, dat zovelen aan de oproep om hier saam te komen gevolg hebben willen geven. Op deze eerste samenkomst van het Centraal Convent, waarin de heele Antirevolutionaire partij vertegenwoordigd is, heet ik U, bevrijd van het ondragelijk juk, waaronder wij vijf lange jaren gebogen gingen, hartelijk welkom. Al zijn we gehavend en berooid uit dezen wreeden oorlog te voorschijn gekomen, we zijn er toch nog en onze onafhankelijkheid is hersteld. Daarom zijn wij den Heere dankbaar en zijn we verblijd.

Toch ligt er een sombere wolk over dit samenzijn, omdat er in dien bangen tijd velen van ons zijn weggenomen, die een waardevolle plaats in onze gelederen innamen. Reeds heb ik in een vergadering van het Centraal Comité in deze stad op Woensdag 29 Augustus gehouden, deze medestrijders herdacht. Ik zal de woorden, die ik bij die gelegenheid heb gesproken, thans niet herhalen. Alleen kan ik niet zwijgen over den man, wiens plaats ik nu tijdelijk inneem, Dr. H. Colijn, die gedurende meer dan dertig jaar een zoo belangrijke rol in onze partij en in ons nationale leven heeft vervuld, eerst als Kamerlid, daarna als Minister der Kroon en ruim twintig jaar lang als opvolger van Dr. A. Kuyper in de leiding onzer partij. Ook hij was, evenals deze, leider suo jure en zooals de voorzitter van de Eerste Kamer het op 29 October in oud-testamentische formulering zeide: „Van zijn schouderen en opwaarts hooger dan al het volk”, een figuur van internationale betekenis. Het was een eer voor onze partij zulk een man als leider te bezitten en de uitslag van de verkiezingen van 1937 heeft wel aangetoond, hoe zijn naam aan het hoofd van onze lijsten velen ook buiten onzen kring aantrok. Zoo lang hij kon heeft hij de leiding in handen gehouden. Maar de bezetter, die ons aanvankelijk beloofde, het Nederlandsche volkskarakter niet te zullen aantasten,

heeft op 30 Juli 1941 dezen in het oog vallenden representant van het Nederlandsche volkskarakter, gevangen genomen en hem tenslotte zelfs over de grenzen gebracht. Daar is hij, alleen van zijn vrouw vergezeld, in September 1944, zonder zijn vaderland te hebben teruggezien, tot hooger leven opgeroepen.

Hij die „alle ding regeert”, heeft ons in Colijn veel ontnomen, zooals Hij ook veel in hem gegeven had. We zijn dankbaar, dat achtereenvolgens mannen als Groen van Prinsterer, Dr. A. Kuyper en Dr. H. Colijn in een tijdvak van een eeuw ons als politieke groep hebben geleid. Moge het Hem behagen in de tijden, die komende zijn, ons leiders te geven, die in vroomheid, trouw, begaafdheid, rusteloze ijver en saambindende kracht niet al te ver bij deze figuren achterblijven.

Het is niet aan twijfel onderhevig, dat onze Antirevolutionaire partij, ook na den tweeden wereldoorlog, die zoo groote verandering op materieel en geestelijk gebied heeft teweeggebracht, nog een roeping in het midden van ons volk te vervullen heeft. In den tijd van de bezetting hebben vele antirevolutionairen in de voorste gelederen gestaan, als het er op aan kwam zich met alle kracht te verzetten tegen de demonische pogingen om ons volk te verduitschen en tot het nationaal-socialisme te bekeeren. Wij hunkeren naar een waarlijk vrij Nederland, waarin volk en overheid beiden zich wederom gebonden zouden weten aan de wetten, en waarin een eerlijke beginselstrijd zou kunnen worden gevoerd. Een Nederland, waarin wij ook met andersdenkenden geestdriftig zouden samenwerken aan den wederopbouw van ons zwaar geteisterd land.

Nadat de vijand eindelijk was afgetrokken en ons land in een deplorabelen toestand was achtergelaten, bleek één ding al aanstonds zonneklaar: dat wel de omstandigheden maar niet de menschen waren veranderd. Wie iets dieper blikte dan de oppervlakte, zag duidelijk, dat niet alleen de oude tegenstellingen, maar ook de oude doelstellingen aanwezig waren. Zelfs de eenheidsbeweging, nu Volksbeweging genoemd, was als zoodanig helemaal niet iets nieuws. Het nieuwe was alleen, dat zij opeens een in het oog loopend relief kreeg, zoals ze feitelijk nog nooit had gehad, en het eerste het beste ministerie na de bevrijding geformeerd

werd door een van haar leiders, den vroegeren voorzitter van „Eenheid door Democratie”, Professor Schermerhorn. Van de oude politieke partijen is — althans naar het uiterlijk te oordeelen — de S.D.A.P. nog het meest veranderd, want die heeft nu feitelijk de leer van den klassenstrijd prijs gegeven, zich losgemaakt van het Historisch-Materialisme, en is niet meer republikeinsch, maar schaaft zich om den Oranjetroon. Dit is een vernieuwing, die er zijn mag, maar wil toch in feite zeggen, dat de partij juist datgene heeft prijs gegeven, wat haar vroeger van de door haar zoo genoemde „burgerlijke” partijen onderscheidde. Feitelijk is het een terugtred, maar een terugtred in nationalen zin. We zullen nu de practijk moeten afwachten om te kunnen constateeren of de heeren ook werkelijk innerlijk veranderd zijn. De zeven Nederlandsch Hervormde predikanten, die te Amsterdam zich bij de S.D.A.P. aansloten, hebben daarop blijkbaar een goed vertrouwen, en Ds. Buskes onder hen heeft zich reeds bezorgd getoond, dat de oude roode vlag te véél zou plaats maken voor een moderne rose. Hij geeft aan de roode de voorkeur.

Intusschen herleven langzamerhand al de oude partijen weer, tot de kleinste toe.

Bezien we nu de vraagstukken, die om oplossing roepen, dan voelen we onmiddellijk, dat onze partij daarbij een taak heeft. De punten van Staatsbeleid, die in ons Beginsel-Program bespreking vinden, staan nu weer op den voorgrond.

De strijd in de naaste toekomst zal er om gaan, het historisch gevormde karakter van het Nederlandsche volk te bewaren en tot eigen verdere ontwikkeling te brengen. We zullen weerstand hebben te bieden aan een sterke neiging tot staats-absolutisme; we zullen op de bres moeten staan om aan ons volk zijn rechtmatigen invloed op den gang van 's Lands zaken te waarborgen; de verhouding van Kerk en politiek zal aan de orde van den dag zijn; de vraag, hoe door goede sociale wetten, de maatschappelijk zwakken beschermd moeten worden, is in hooge mate urgent; de christelijke grondslagen van ons volksleven moeten gehandhaafd worden; voor de publieke eerbearheid zal moeten worden gewaakt en de zedelijke normen zullen hooggehouden moeten worden; tegen machtsusurpatie zullen wij de soevereiniteit in eigen kring op menigerlei gebied hebben te verdedigen; het financieel beleid moet niet het verkapte doel hebben van een algemeene ont-eigening ten bureaucratischen nutte; de taak van de overheid tegenover het economisch leven moet in antirevolutionairen zin worden vervuld; onze roeping tegenover Indië moet historisch worden gezien. Al deze punten, de punten van ons Program, vragen straks de aandacht.

We staan nu aan een nieuw begin. Voor de toekomst van het Nederlandsche volk is het van het allergrootste gewicht, hoe en met welke middelen zijn belangen van overheidswege in de eerstvolgende jaren behartigd zullen worden. Het is onze oprechte begeerte om constructief mede te werken zooveel als we maar kunnen, maar we beschouwen het ook als onze plicht om onze critiek te doen hooren als het den verkeerden kant uitgaat.

Omdat wij er van overtuigd zijn, dat de Antirevolutionaire partij in de toekomst nog een roeping te vervullen heeft, zijn we onmiddellijk na de bevrijding aan den arbeid getogen, om haar weer tot leven te brengen en provisorisch te organiseren. Gij weet, hoe dat gegaan is.

Aan de kiesverenigingen, die den grondslag onzer

partij vormen, is geadviseerd zoo spoedig mogelijk te vergaderen, verslag te doen uitbrengen in de eerste vergadering door de z.g.n. kernen uit den bezettingstijd en een nieuw bestuur te doen kiezen. Ik kan gerust zeggen, dat heel de procedure uitstekend, zonder al te veel wrijving is verlopen. De meeste kiesverenigingen hebben zich weer geconstitueerd. Daarna zijn de besturen van de Staten- en Kamerkieskringcentrallen gekozen, die op hun beurt weer gezorgd hebben voor een nieuw of vernieuwd Centraal Comité.

Dit spoedig herstel van onze partij zou niet mogelijk zijn geweest, als in onze eigen gelederen niet allerwege de overtuiging had geleefd, dat de Antirevolutionaire partij nog een roeping heeft en dat wij met vereende krachten daarin moeten werkzaam zijn. De geestdrift voor onze beginselen is Gode zij dank, nog aanwezig en we zijn bereid ons weer met volle kracht aan den arbeid te geven.

Naar buiten heeft de partij in de afgelopen maanden al aanstonds een politieke rol gespeeld en positie ingenomen tegenover Regeeringshandelingen, die wij achtten in strijd te zijn met het ware volksbelang en met onze staatkundige beginselen.

Van den aanvang af hebben wij er tegen geprotesteerd, dat na haar terugkeer uit Londen de Regeering vrijwel autocratisch en dictatoriaal is opgetreden. Het laatste ministerie-Gerbrandy trad in Juni af zonder rekeningschap te hebben gegeven van zijn daden.

Het kabinet-Schermerhorn-Drees kwam in functie en volstond er mede **per radio** een regeerings-program te ontvouwen, waaraan wel drie achtereenvolgende ministeries genoeg zouden hebben. Het ging alles volkomen inconstitutioneel. De Regeering heeft haar ongrondwettig gedrag trachten te rechtvaardigen door er zich op te beroepen, dat het oude parlement te verouderd was om nog bijeengeroepen te worden. Maar juist door dit argument stond het aanstonds vast, dat voorloopig (in tegenstelling met alle andere constitutioneële geregeerde landen) ons volk zonder parlement geregeerd zou worden. Immers, het was voor iedereen duidelijk, dat het in de eerste maanden na de bevrijding niet mogelijk zou zijn generale verkiezingen te houden. Zoo werd een der allervoornaamste grondwettelijke peilers van ons Staatsrecht: het bestaan van een Staten-Generaal, in gemeen overleg waarmede de wetgevende arbeid moet worden verricht en aan welke een controleerende bevoegdheid is gegeven, eenvoudig terzijde gezet. Waarom kon hier het in 1937 gekozen parlement niet, en in Noorwegen het in 1936 gekozen parlement wél vergaderen? Dat had zijn redenen. Anti-parlementaire invloeden werkten op de Regeering in. Voorts drong een klein maar georganiseerd deel der vroegere illegale werkers in die richting. En eindelijk werkte ook mede de begeerte, om buiten het lastige parlement om, eenige lievelingsdenkbeelden door te zetten.

Dit bleek wel heel duidelijk uit de handhaving van het K.B. van 12 April 1945, nog in Londen uitgevaardigd, waarbij met volkomen negatie van Grondwet, gemeentewet en kieswet, bepaald werd, dat er noodgemeenteraden zouden worden ingesteld, niet **gekozen** door de kiezers, maar **benoemd** door een groote commissie uit de burgerij, die op zeer willekeurige wijze werd samengesteld. Dit K.B. was een wetgevend product van minister Beel, die — zooals de heer Donker in de Tweede Kamer heeft belicht — in November 1944 te Eindhoven een adres aan de Kroon heeft ontworpen, waaruit de ware intentie van dezen bewindsman zonne-

klaar blijkt: n.l. om het oude partijstelsel te doorbreken mede door de normale verkiezingen naar een later tijdstip te verschuiven. Wie er zoo over denkt, kan in dezen tijd van algemeene verwarring, zich allicht op technische bezwaren beroepen, of de eigenlijke bedoeling te maskeeren.

En zoo hebben wij het moeten beleven, dat vele maanden na de bevrijding de gemeenten nog zonder gemeenteraad zaten en de Regeering het bewind voerde zonder parlement. Als dat geschied was onder een rechtsch ministerie, zouden er in heel 't land geen zalen genoeg zijn geweest om de protest-vergaderingen te herbergen. Ik ben er zelfs niet zeker van of er in dat geval geen politieke stakingen of touw gezet zouden zijn. De herinnering aan November 1918 wijst wel sterk in die richting.

Van dit alles draagt niet alleen het laatste Kabinet-Gerbrandy schuld, maar even goed het Kabinet-Schermerhorn-Drees. Ook dit, ja vooral dit kabinet heeft gemeend zeer ingrijpende beslissingen te mogen nemen zonder dat het volk, beroofd van Staten en Raden, er ook maar eenigen invloed op kon uitoefenen, terwijl de invloed van de pers door den papier nood tot een minimum was gereduceerd.

Het valt te betreuren, dat feitelijk alleen de Antirevolutionaire partij zich in deze aangelegenheid door zuiver constitutioneële beginselen liet leiden. Dat bleek, toen de Regeering toch eindelijk de Staten-Generaal bijeen riep.

Ook dit deed zij op een zeer vreemde manier. Die Staten-Generaal, in hun oude samenstelling, mochten alleen het wetsontwerp tot instelling van voorloopige Staten-Generaal behandelen. Zoo decreeteerde het de Regeering in haar Koninklijk Besluit van 2 Augustus 1945. Van onzen kant is daartegen oppositie gevoerd. De Staten-Generaal, een grondwettelijke instelling van de eerste orde, ontleenen hun bevoegdheden en rechten aan de Grondwet. Een Koninklijk Besluit kan en mag daarin geen verandering brengen. Toch heeft de Tweede Kamer zich aan deze machtsusurpatie onderworpen, niet omdat ook haar overgrootste meerderheid niet van oordeel was, dat tot schade van het landsbelang haar rechten werden ingekort, maar m.l. om bijkomstige redenen. Tevergeefs ook hebben wij ernstig gepoogd het wetsontwerp „voorloopige Staten-Generaal” van de baan te krijgen, door voor te stellen, dat de oude Kamers, aangevuld volgens de kieswet, tot de eerstvolgende verkiezingen zouden blijven bestaan. Hierbij speelde het beroep, dat de Regeering deed, op „noodrecht”, zijn gevaarlijke rol. Hier was geen nood. Politieke overwegingen, zooals deze: dat de nieuwe stroomingen aanstonds in de Staten-Generaal mochten vertegenwoordigd zijn, hebben den doorslag gegeven. Voor 75 % zullen deze voorloopige Staten-Generaal bestaan uit de oude leden en voor 25 % uit leden, die **benoemd** zullen worden door een ongrondwettelijke commissie. In de Eerste Kamer noemde Anema dit in onverzoenlijken strijd met de beginselen van het Nederlandsche Staatsrecht.

Men mocht zich afvragen, wat de eed van getrouwheid aan de Grondwet, door Ministers en Kamerleden afgelegd, nog beteekende. Juist voor een geval als zich nu voordoet is die eed voorgeschreven, opdat niet subjectieve overwegingen, maar objectieve maatstaven in moeilijke beslissingen den doorslag zouden geven.

Zoo is het begin van ons hernieuwd staatkundig leven na den aftocht der Duitschers niet fraai geweest. De Regeering heeft haar werk hier te lande slecht ingezet. Dergelijke staatsrechtelijke ver-

grijpen wreken zich vroeg of laat. En dat ongecontroleerd regeeren tot machtsmisbruik leidt, toont wel het duidelijkst het beleid, dat de Regeering heeft gevoerd met betrekking tot de Radio-omroep. Terwijl hier alles volmaakt langs wettelijke weg geschied kon, heeft zij niettemin gemeend met terzijdestelling van hetgeen vóór 1940 in Wet en Koninklijke Besluiten tot stand was gekomen, een regeling te moeten treffen, die door politieke overwegingen werd ingegeven en in hooge mate kan praeventieeren op de toekomstige ontwikkeling van het Radio-vraagstuk.

Al hebben wij niet bereikt wat wij wenschten, onze protesten zijn toch niet zonder resultaat gebleven. De Regeering heeft nu niet alleen in de Tweede Kamer een verklaring omtrent haar houding ten opzichte van Indië afgelegd, maar bovendien beloofd belangrijke maatregelen niet meer bij Koninklijk Besluit te nemen, maar bij de Staten-Generaal aanhangig te maken.

We mogen nu verwachten, dat de Regeering eindelijk weer constitutioneel zal gaan regeeren, al is het dan met een parlement, dat voor een deel in strijd met de wet **benoemd** is. Waakzaamheid blijft intusschen aanbevolen. Naast de stuwende krachten, die in de Staten-Generaal en daarbuiten in de pers, de Regeering naar den goeden kant dringen, zijn er, vrees ik, andere krachten werkzaam, welke blijkbaar ook invloed hebben op haar beleid, krachten die het parlement, althans voorloopig, liefst buiten den gang van zaken zouden willen houden. Voor een deel zijn dit mannen uit de Nationale Volksbeweging, die onder leiding van Prof. Schermerhorn in de laatste periode van den bezettingstijd hun invloed hebben doen gelden op de verzetsbeweging in ons land en niet minder op de houding van de Nederlandsche Regeering in Londen. Zij willen eerst het Nederlandsche volk gelegenheid geven voor „staatkundige bezinning” en meenen dat „de verschillende staatkundige stroomingen zich nog onvoldoende in politieke partijen hebben geformeerd”. Voor een ander deel zijn dit personen, die praktisch in hun opvattingen betreffende het parlementaire stelsel niet zoo ver verwijderd staan van de staatkundige opvattingen van het Nationaal-Socialisme en zeer vatbaar zijn gebleken voor de van die zijde jarenlang geoeffende onbillijke critiek op de beteekenis van het Nederlandsche parlement. En tenslotte voor een derde deel zijn het degenen, die een afkeer hebben van de vooroorlogse partijgroepering en met name van die partijen, die zich stellen op positief christelijk standpunt. Deze heeren hebben zoogenaamd niets tegen het Christendom. Integendeel. Daarvoor hebben ze veel eerbied. Maar hun bezwaar gaat tegen die christenen, die zich Christelijk organiseren, die Christelijke scholen stichten en onderhouden, die Christelijke organisaties op maatschappelijk en cultureel gebied oprichten, die Christelijke jeugdverenigingen vormen en daartoe adviseeren, die een Christelijke radio-omroep begeeren en last not least Christelijke partijen stichten. Naar hun oordeel moeten zij, die hun leven willen richten naar Christelijke beginselen, dat individueel doen en als een zuurdeesem hun invloed laten gelden in algemeene organisaties. En wat het politieke leven aangaat, hebben zij zich te voegen bij conservatieve of vooruitstrevende partijen en daarin hun kracht te ontplooiën. Eerst als zij zich zóó gedragen, zullen de christenen metterdaad tonen, dat zij door den oorlog iets geleerd hebben en dat zij die vernieuwing des geestes hebben ondergaan, die strikt noodig is om constructief werk te leveren in dit historisch tijdsgericht.

Tijdens de openingsrede van Mr. J. A. de Wilde, in de Geref. Westerkerk te Utrecht.

Met dankbaarheid mogen we constateeren, dat ons antirevolutionaire volk voor de lokstem der Nederlandsche Volksbeweging doof gebleven is. Daarvoor is het dan ook te goed bekend met de staatkundige geschiedenis van ons vaderland. Het herinnert zich maar al te wel, dat reeds Groen van Prinsterer tegen soortgelijke suggesties te velde moest trekken en dat in zijn tijd vele positieve belijders zich op dit dwaalspoor lieten leiden. Het weet ook, dat Kuyper aanvankelijk denzelfden strijd heeft moeten voeren en juist daarom door de wederpartij zoo gehaat is geworden, omdat hij beter dan Groen de kunst heeft verstaan ons Christenvolk wakker te schudden en het op te roepen tot organisatie onder eigen banier op alle publiek terrein. Het herinnert zich met dankbaarheid, dat Kuyper en de zijnen erin geslaagd zijn die Christelijke organisaties tot leven te wekken en dat ons volk daardoor tientallen jaren lang een zoo grooten invloed heeft kunnen oefenen op maatschappelijk, cultureel en staatkundig gebied. Wij kunnen dan ook met voldoening vaststellen, dat maar een zeer klein getal antirevolutionairen de opgezette fuik is binnengezwoomen. Trouwens, onze geestverwanten zijn aanstonds op hun hoede, als er predikers het land rondreizen met de stelling, dat Christendom en Humanisme twee geestelijke stroomingen zijn, die op politiek en maatschappelijk terrein best kunnen samenvloeien, omdat zij beide zich zouden onderwerpen aan dezelfde zedelijke normen. Bij intuïtie voelen de onzen, dat dit onmogelijk is en dat, indien het toch gebeurde, dit enkel winst voor het Humanisme en enkel verlies voor het Christendom zou beteekenen.

De mannen van de Volksbeweging hebben het dan ook al heel spoedig begrepen, dat er bij ons geen goed vischwater was te vinden en ze hebben de pogingen, om onze menschen te belezen, opgegeven. Dat hadden ze al gedaan bij de vorming van het Kabinet-Schermerhorn-Drees, het z.g. Nationale Kabinet, waarin voor onze bij uitstek nationale partij slechts een zeer bescheiden plaatsje op een meer technisch dan principieel departement werd gereserveerd, voor een antirevolutionair man, die reeds uit hoofde van zijn voor-oorlogse

werkzaamheden, welke hem voortdurend naar het buitenland riepen, in onze partij nimmer een leidende rol heeft gespeeld noch heeft willen spelen.

In de verzetsbeweging waren onze mannen zeer welkom. Om onderduikers met levensgevaar te bergen, waren onze boeren en burgers goed. Maar nu het er, na de bevrijding, op aan gaat komen het Nederlandsche volk te gaan besturen en maatregelen te nemen om ons land er weer boven op te brengen, nu doen de antirevolutionairen beter zich wat bescheiden op den achtergrond te houden.

Maar wij hebben ons nooit door onze liberale, socialistische of andere tegenstanders den weg laten voorschrijven. Wij zullen dat ook nu niet doen. We zullen, bij het licht der Heilige Schrift, zelf onze koers bepalen en zelf de plaats uitkiezen, waar wij het anker laten vallen. Alle valsch conservatisme is ons een gruwel. Een commissie is bezig een urgentieprogramma te ontwerpen met betrekking tot de sociale en economische vraagstukken. Wij doen dat op democratische wijze en zullen het rapport dier commissie aan het oordeel der kiesverenigingen en der Deputatenvergadering onderwerpen en niet, zooals de Nederlandsche Volksbeweging heeft gedaan, een sociaal programma in het licht zenden, dat eenvoudig door een paar heeren is opgemaakt, voordat de stichting van de Volksbeweging zeve nog haar bestag had gekregen. Maar niet alleen alle valsch conservatisme, maar ook een vooruitstrevendheid, die buiten den rechtmatigen volksinvloed om, de meest ingrijpende maatregelen treft, is ons niet minder een gruwel. En van socialistische experimenten waren we altijd wars, maar nu, na de ervaringen van den tweeden wereldoorlog, zijn we er nog meer afkeerig van dan voorheen. We vreezen, dat velen, die er den mond vol van hebben, dat de oorlogstijd zoo leerzaam is geweest, er reitelijk heel weinig van geleerd hebben. Wij zijn er diep van doordrongen, dat alle socialisme, of het zich nationaal-socialisme of democratisch socialisme noemt, moet leiden tot onderdrukking. Daarom willen wij onzen eigen weg bewandelen en ons niet laten indeelen in een

hybridisch verband van Christenen en Humanisten.

Indien wij streven naar meerdere eenheid, dan is dat alleen naar eenheid met hen, die, hoewel in andere partijen levende, met ons het Woord Gods aanvaarden als den hechtsten grondslag voor een goede, zegen aanbrengeende staatkunde. Natuurlijk sluit dit niet uit, dat wij alles in het werk willen stellen om zoo veel als maar mogelijk is, een eendrachtig samenwerken met alle volksgroepen voor den wederopbouw van ons volk te bevorderen. Maar eendracht is iets anders dan eenheid.

Met het oog op die eenheid hebben wij ons best gedaan met onze Christelijk Historische vrienden zoo mogelijk een fusie voor te bereiden. Het is U bekend, dat daartoe ernstige pogingen zijn aangewend en serieuze besprekingen hebben plaats gehad. Daarmede hebben wij gewerkt in den geest van Kuyper en Colijn en ik mag ook zeggen in den geest van A. F. de Savornin Lohman.

Het door ons gestelde doel is helaas niet bereikt. Zoo gaarne waren wij in de gelegenheid gesteld U, als leden van het Centralen Convent de mededeeling te kunnen doen, dat een voorstel tot fusie op degelijken grondslag eerst onze kiesverenigingen en daarna uiteindelijk onze Deputatenvergadering zou bereiken. De gevoerde onderhandelingen hebben daartoe niet kunnen leiden, althans vooralsnog niet. Wat wel zal kunnen worden geadviseerd, dat is, dat de Deputatenvergadering en de vergadering der Christelijk Historische Unie besluiten om een federatie aan te gaan, elkander niet te bestrijden, maar zooveel als eenigszins mogelijk is, saam te werken. Uit het door den heer Tilanus en mij op 18 October aan de dagbladen verstrekt communiqué blijkt, dat die samenwerking aldus moet worden opgevat, dat aan de Protestantsch-Christelijke fracties in de Gemeenteraden, Provinciale Staten en Staten-Generaal het advies zal worden gegeven voortaan als één fractie op te treden of althans zeer nauw contact te onderhouden; dat zoo mogelijk bij de Raads- en Statenverkiezingen met één lijst wordt uitgekomen, terwijl bij de Kamerverkiezingen voorhands met behoud van afzonderlijke kandidatenlijsten, zoo nauw mogelijk wordt samengewerkt.

Dit is zeker niet het resultaat, dat velen in onze partij, vooral onder de jongeren, gewenscht hadden. Het is feitelijk niet meer dan een nadere kennismaking, die misschien op den duur tot een fusie zou kunnen leiden. Er zijn er, die het veel beter hadden gevonden, dat deze gewichtige zaak niet in de hoogere regionen besproken was, maar dat de fusie eenvoudig als een voldongen feit van onder op tot stand was gekomen. Maar die zoo spreken, toonen toch slechts een zeer oppervlakkige kennis te hebben van wat er aan dit vraagstuk vast zit. Reeds hierom zou de fusie van onder op niet hebben kunnen slagen, omdat er heel wat gemeenten in ons land zijn, waarin de Christelijk Historischen vooralsnog onder geen beding met ons in één partij willen samengaan. Wat zou derhalve het resultaat van dit doordrijven van onder op zijn geweest? Immers geen ander, dan dat slechts in een klein aantal gemeenten een Christelijk Nationale Kiesvereniging zou zijn ontstaan. Het effect daarvan zou in tweeërlei opzicht funest zijn geweest. Het zou aanleiding hebben gegeven tot het ontstaan van 3 inplaats van 1 of 2 partijen. Maar het zou ook de verhoudingen zoowel intern in de partijen als tusschen de Christelijk Historischen en Antirevolutionairen grondig hebben bedorven.

Voor feiten moeten we zwichten. De zaak is nog

niet rijp. Komt het tot een federatief samenwerken zooals ik heb uiteengezet, dan zal in de praktijk blijken of we zoo gestadig naar elkander toe groeien, dat eindelijk het ideaal van een fusie zal kunnen worden bereikt. Maar voor het zoo ver is, zullen nog enkele geschilpunten opgelost dienen te worden. Ik wijs U slechts op de vraag, in hoeverre het oude Art. 36 der Nederlandsche Geloofsbelijdenis in de praktische staatkunde gehandhaafd moet worden. Ik wijs U op verschil van meening met betrekking tot de neutraliteit der Staatsschool; op het vraagstuk van de antithese en het principieel isolement; op de taak van de Overheid tegenover het Hooger Onderwijs. In de Christelijk Historische partij zelve wordt over al deze punten niet over de heele lijn eenstemming gedacht. Daar zijn in het ooglopende nuances. Toch zal het noodig zijn, eer we tot fusie kunnen komen, dat er ten aanzien van deze epineuze punten volkomen klaarheid bestaat.

Inmiddels mag gehoopt worden, dat de beoogde federatieve samenwerking de goede sfeer zal scheppen om deze kwesties rustig door te spreken. Of die federatieve samenwerking, waaraan inhäerent is een gemengde commissie, die op regelmatige tijden ten minste eens per 3 maanden vergadert, haar beslag zal krijgen, hangt tenslotte af van de beslissing, die op dit punt de Deputatenvergadering en de vergadering van de Christelijk Historische Unie zullen nemen. Want die alleen zijn bevoegd om in een zoo gewichtige aangelegenheid, die voor de verdere ontwikkeling van ons partijleven van het allergrootste belang is, het eindoordeel uit te spreken. En mochten deze beide vergaderingen zich accoord verklaren met het advies der onderhandelaars, dan geeft dat alles nog niet veel, als niet spontaan en con amore in de verschillende gewesten van ons land in broederlijke eensgezindheid Antirevolutionairen en Christelijk Historischen samengaan. De federatieve samenwerking kan alleen dan tot fusie leiden als er een einde komt aan zeker wantrouwen, dat jaren lang de wederzijdsche verhoudingen vertroebelde. Van onze zijde kan ons antirevolutionaire volk niet genoeg worden aangespoord, om te doen wat in zijn vermogen is ten einde een sfeer van vertrouwen te scheppen. En mocht het tenslotte toch niet gelukken, dan ontmoedigt ons dat niet. We gaan dan rustig verder in het besef dat de Christelijk Historische landgenooten ons het naaste staan. Dit staat wel onder ons vast, dat wij liever gescheiden zouden blijven optrekken, dan dat wij een fusie zouden begeeren, die ten koste van onze beginselen tot stand zou moeten komen.

Is de fusie van de Antirevolutionaire en Christelijke Historische partijen nog niet bereikt, het doet mij genoegen hier te kunnen mededeelen, dat er wel in een niet ver verwijderde toekomst een fusie op til is tusschen de Rotterdammer, Trouw en de Standaard. Dit is een heugelijk feit, dat goede resultaten kan opleveren voor onze partij. Het Moderamen van het Centraal Comité heeft hierbij niet meer dan de rol van makelaar vervuld. Het heeft de partijen bij elkaar gebracht. Nadere regelingen op dit stuk van zaken moeten worden afgewacht en worden overgelaten aan hen, die de dagbladen tot heden toe hebben beheerd. Een dagblad, uitgaande van onze partij zelve, hebben we nooit gehad en moeten we ook niet hebben. Maar destemeeer stellen wij het op prijs, dat er persorganen zijn, die zich moreel aan onze partij verbonden voelen en de anti-revolutionaire beginselen bepleiten en propageeren onder ons volk. „Trouw” is een oorlogsproduct. Zij, die met

levensgevaar het blad hebben opgericht en in stand gehouden, hadden aanyankelijk zeker niet de bedoeling het langer te exploiteeren dan gedurende den bezettingstijd. Maar toen de Rotterdammer en veel later ook de Standaard niet meer verschenen en het gevaar dreigde, dat onmiddellijk na de bevrijding ons volk in Amsterdam en vele streken des lands heelemaal geen eigen orgaan zou hebben, en toen bovendien bleek, dat het blad „Trouw” in den korten, maar fel bewegten tijd van zijn bestaan zich een enormen goodwill had verworven, hebben de mannen van „Trouw”, daarbij voeling houdende met het provisorisch Centraal Comité, besloten de uitgave voort te zetten. Dat is gebleken een heel goede zet op het politieke schaakbord te zijn geweest. Wij hebben den indruk, dat er, naast een in principieel opzicht betrouwbare redactie, ook ervaren zakenmensen aan het roer zitten, die hun verantwoordelijkheid tegenover ons antirevolutionaire volk beseffen. „De Rotterdammer” heeft in den strijd voor onze beginselen tientallen jaren lang zich zeer verdienstelijk gemaakt en heele streken van ons land bewerkt, en „de Standaard”, die wél beschouwd beter had gedaan vlak voor de aankomst van Blokzijl haar deuren op het nachtslot te doen, heeft gedurende 70 jaar bij den opbouw en in de leiding van onze partij, een staat van dienst gehad, die een goed antirevolutionair nooit zal vergeten. Komen nu deze bladen onder één commercieele leiding en worden zij, wat de hoofdredactie aangaat, bij behoud van regionale verschillen, uit één geest geleid, dan wordt een reeds lang gekoesterde wensch van ons antirevolutionair volk vervuld. Naast het hoofdongaan blijft er vanzelf plaats voor provinciale en streekbladen. Ook die hebben in het verleden uitnemend werk verricht. Ik behoef U slechts de namen te noemen van de Nieuwe Prov. Groninger Courant, het Friesch Dagblad, de Zeeuw en de Graafschapper.

Ik zeide reeds, dat wij nooit hadden en ook niet wenschen te hebben een dagblad, dat rechtstreeks van de partij uitgaat. Wel is het noodzakelijk, dat er een halfmaandelijksch verschijnend orgaan is ter beschikking van het Centraal Comité. Het eerste nummer van zulk een orgaan, onder den naam „Nederlandsche Gedachten”, is nu juist verschenen. Het zal in de eerste plaats dienen om het voortdurend contact met al onze kiesverenigingen en haar leden, met de besturen van Staten en Kamer-kieskringcentrales te bevorderen en levendig te houden. En voorts zal het voorlichting moeten geven in principieele en actueele vraagstukken in populaire artikelen. Het is de bedoeling, dat onze kiesverenigingen er zich voor spannen om te bewerken, dat dit blad in handen van al haar leden komt.

Hoe het gesteld is met de kansen op een spoedig weer verschijnen van het tijdschrift „Antirevolutionaire Staatkunde”, uitgaande van de Kuypersstichting, is nog niet bekend. De naweeën van den oorlog laten zich in die Stichting nog pijnlijk gevoelen. We hopen, dat deze belangrijke periodiek weer spoedig ons kader zal mogen voorlichten.

Mijne Heeren! Een zware taak wacht ons dezen winter.

Allereerst moet de propaganda onder ons volk met krachtige hand en rusteloozen ijver worden aangevat. Het streven moet er op gericht zijn, om hen, die bij de verkiezingen op onze lijsten stemmen, ook lid te maken van de kiesverenigingen. De besturen moeten er zich met de borst op toe leggen. Wij leven nu weer in een vrij land

en wij kunnen weer naar hartelust voor de goede zaak werken. Dat mogen we dan ook niet nalaten. Onze wederpartijders zitten ook niet stil. Zelfs ministers gaan uit spreken voor partijvergaderingen, hetgeen vroeger buiten den verkiezingstijd zoo goed als niet voorkwam. Het driemanschap Gravemeijer, Kraemer en Banning is ook geregeld op pad. Verschillende dag- en weekbladen staan aan de Nederlandsche Volksbeweging, de S.D.A.P., de Communisten, Liberalen en Rooms-Katholieken ten dienste. Het is dus heelemaal niet in strijd met den **bon ton**, dat ook wij toonen dat we er weer zijn. We mogen niet zwijgen en we kunnen niet zwijgen. We zien, nu het stof dat onze bezetters opwierpen, wat weggetrokken is, dat ondanks ruïnes en ander na-oorlogsleed, ondanks bevrijdingsfeesten en eenheidsbewegingen, de oude tegenstellingen met den dag beter zichtbaar worden en zich scherper afteekenen. Laten we de waarheid niet camoufleren, maar de feiten zooals ze zijn flink onder het oog zien. Welnu, de waarheid is, dat we een minderheidspartij zijn; een feit is, dat we opzettelijk ter zijde zijn gezet, omdat men vreesde, dat wij aan de verwerking van eenige lievelingsdenkbeelden in den weg zouden staan. Wij vormen de partij, die de scheidslijnen in ons volk verkeerd trekt, die de antithese in stand houdt, die de vaderlandsche politiek bederft. De roerende hartstochtelijkheid waarmede in de Tweede Kamer Minister Schermerhorn den heer Schouten als 't ware smeekte toch aan zijn zijde te staan, was als 't ware de laatste poging om dezen beginselvasten antirevolutionair van de dwalingen zijns weegs te bekeeren. Waarschijnlijk zal hij 't bij deze poging wel laten, want zijn succes was niet groot.

Hoewel wij gaarne positief medearbeiden aan den opbouw van ons zwaar geteisterd vaderland en aan het herstel van ons eerlijk geschonden volksleven, behoeven we ons als partij niet ongelukkig te voelen, nu we welbewust buiten regeeringsverantwoordelijkheid gesteld zijn. We zouden — ik moet dat ruiterlijk erkennen — als we in de Regeering opgenomen waren, ook wel heel lastig zijn geweest. Denk er maar even over na.

We hadden ons nooit kunnen neerleggen bij de praktische opheffing van de ministerieele verantwoordelijkheid en het „inhoudloos”-maken van de Staten-Generaal, de Provinciale Staten en de Gemeenteraden. We zouden de portefeuillekweste hebben gesteld bij de poging, om met schending van de Telegraaf- en Telefoonwet en het daarop gebaseerde zendtijdbesluit, een z.g. overgangstoestand op radio-gebied in het leven te roepen. We zouden intern dag aan dag geprotesteerd hebben tegen de schandelijke uitbreiding der bureaucratie. We zouden Minister Lieftinck alleen dan consent hebben gegeven voor zijn drastische geldsanering als hij tevens afdoende maatregelen trof om tegelijkertijd den staatsdienst, die naar alle waarschijnlijkheid een tekort oplevert, dat in de milliarden loopt, even drastisch te saneren. We zouden er nooit in hebben toegestemd, dat de heer Tjarda van Starckenborgh als gouverneur-generaal in deze hoogst critieke tijdsomstandigheden werd prijs gegeven. We zouden er op gestaan hebben een heele bundel Koninklijke Besluiten uit den Londenschen tijd in te trekken en de rest door de Staten-Generaal te laten bekrachtigen. We zouden met de Grondwet en de Indische Staatsregeling in de hand er met de meeste klem op hebben aangedrongen om in onze verhouding tot Indië niet zoo maar de meest radicale veranderingen te brengen, zonder dat het Nederlandsche volk en zijn vertegenwoordigers er ook maar even in gekend werden.

Inderdaad, we zouden al te lastig zijn geweest. Want heel de geest van dit Kabinet is in strijd met den onze. Het is innerlijk even verward als de tijd zelf. Het is niet homogeen, niet principieel, het is dynamisch. Is het voor zijn ontzaglijk zware taak berekend? Ik weet het niet, maar betwijfel het. Waar is het vandaan gekomen? Het is ontstaan zonder dat uit eenig gegeven gebleken was, dat het strookte met de opvattingen, die in het land heerschen. Het is samengesteld uit minister, homines novi, die voor een groot deel 't parlementaire leven schuwen. Het staat onder den invloed van een volksbeweging, die al aan het verloopen is en nooit een echte volksbeweging is geweest en het ook nooit worden zal. Inderdaad, het was door de formateurs van hun standpunt uit goed gezien: antirevolutionairen behooren geen prominente plaatsen te bezetten in dit Kabinet.

Zoo staan we dan geheel zelfstandig in het land. Wij aanvaarden die situatie voor onze partij. We staan zoo, niet uit eigen verkiezing, want we waren ten volle bereid regeeringsverantwoordelijkheid te dragen; maar we zijn in die positie gedrongen. We deugden niet om, getooid met democratische vlaggen, een dictatoriale politiek in ons bevrijd vaderland te voeren; we zouden het te veel en te sterk voor de handhaving van Wet en Recht hebben opgenomen; we zouden voor het goed recht der Radio-vereeningen hebben gepleit; we zouden op het houden van gemeenteraadsverkiezingen op korten termijn hebben aangedrongen; we zouden instantelijk gestaan hebben op onmiddellijke bijeenroeping van de Staten-Generaal. Dat zou de plannen die teri doel hadden het oude partijen-stelstel te doorbreken, een Christelijk-Humanistische eenheid te bevorderen en, buiten het parlement om, praejudiceerende situaties te scheppen, in duigen hebben geworpen.

De ons opgedrongen geïsoleerde positie doet intusschen aan onze werfkracht geen schade. Honderdduizenden in den lande staan aan onzen kant.

Immers, wat zit een groot deel van ons volk in deze na-oorlogsche maanden, zoo dwars? Dat is de feitelijke machteloosheid en rechteloosheid, die er allerwege heerscht. Het zich niet op behoorlijke wijze kunnen uiten. Het gemis van Raden en Staten en pers. Burgemeesters, ambtenaren, leidinggevende personen in handel en industrie, eenvoudige werklieden, zij allen kunnen soms door een enkel briefje van iemand die zich wreken wil of van een concurrent, de dupe worden van zuiveringsmethodes; die reeds veel onnoodig leed in menig gezin en verbittering in menig hart hebben veroorzaakt en die ons, ook in de oogen van het buitenland, min of meer belachelijk maken. Het berust allemaal op besluiten, die niemand kent, die grootendeels nog in Londen zijn genomen door ministers, die zeer eenzijdig waren ingelicht en voor het meerendeel weer zijn verdwenen. Is het niet treffend, dat de doodstraf, waartegen men vroeger zoo scherp gekant was, nu zonder blikken of blozen eenvoudig bij Koninklijk Besluit is ingevoerd, zonder dat men er naar getaald heeft om dit besluit achteraf door de Staten-Generaal te laten legaliseeren?

Het beste deel van ons volk snakt er naar, dat onze constitutioneele instellingen worden hersteld, dat weer de hand gehouden wordt aan de wetten des lands, dat de publieke zaak weer in 't openbaar behandeld wordt, kortom dat de toestand wordt hersteld, waarin weer recht en wet gelden, waarin Nederland weer Nederland is.

Daarom: met kracht aan het werk! Onze Anti-

revolutionaire partij heeft nog een roeping. Wij willen niet alleen pal staan voor de grondwettelijke rechten des volks, wij willen ook op sociaal en economisch gebied die maatregelen bevorderen, die deze tijd eischt. De reeds door mij gememooreerde door het Centraal Comité benoemde commissie voor sociale en economische aangelegenheden is hard aan 't werk en met spanning zien we haar rapport tegemoet. Het resultaat van haar arbeid moet straks in onze kiesverenigingen besproken worden. Een partijcongres ware — zoo eenigszins mogelijk — binnen een paar maanden te houden. Een tusschentijdsche Deputatenvergadering, zou met het oog op de verkiezing van enkele leden van het Centraal Comité en ter bespreking en beslissing van eenige gewichtige punten, zooals de federatieve samenwerking met de Christelijk Historischen en wijziging van ons partij-statuut, geen weelde zijn. In verband met de aanstaande verkiezingen zal er nog een tweede Centralen Convent gehouden moeten worden. De electorale strijd zal veel van onze krachten vergen. Onze penningmeester zal een beroep moeten doen op de offervaardigheid van ons volk. Van 743 kiesverenigingen is bij het Centraal Comité bericht ingekomen, dat ze zich opnieuw hebben geconstitueerd en het werk hebben hervat. Er zijn nog eenige kiesverenigingen, die geen taal of teeken van zich deden hooren. Laat ieder in eigen Kameren Statenkieskring zorgen, dat er geen een achter blijft en dat allen de noodige activiteit ontplooiën.

Mannen broeders! Wat zal de toekomst brengen, ook voor onze partij? Toen Groen stierf, terwijl Kuyper ernstig ziek was, scheen de toestand weinig hoopvol. Maar welk een periode van ongevenaarde krachtontwikkeling is er daarna aanschouwd! Hoe rijk heeft God ons gezegend. Hoeveel hebben wij, in samenwerking met anderen, mogen bereiken. Denk slechts aan de sociale en onderwijswetgeving. Toen Kuyper het roer moest loslaten is Colijn op de brug gekomen en hij heeft het schip met meesterhand bestuurd. Wij betreuren het diep, dat hij in ballingschap werd gevoerd en niet meer tot ons terugkeerde. Maar wij danken God, dat Hij in Zijn genade onzen vriend Schouten als door een wonder uit den doodelijken greep van den vijand heeft gered en dat deze na een kortstondige rust weer in volle kracht onder ons mag arbeiden en aanstonds in een algemeen geprezen rede zijn stempel-drukte op de beraadslagingen in de Tweede Kamer. God sterke hem, om in de jaren die komen, en die de hoogste eischen zullen stellen aan de leidinggevende mannen van het Nederlandsche volk, onze partij voor te gaan in het voeren van een duidelijke, vaderlandsche, echt nationale, op de schriftuurlijke beginselen gegronde politiek.

Moge de kracht van ons beginsel, de nood van het vaderland, de ernst van de staatkundige vraagstukken en bovenal de broederlijke liefde ons allen samenbinden om als een eenig man te staan in het midden van het Nederlandsche volk, altijd bereid tot samenwerking met ieder, die ons levensbegin-sel ontziet en onze zelfstandigheid ongerept laat. Geen bijjoegmerk moge onze blik verduisteren, onze hand onzeker maken. Recht vooruit! Geworteld in de historie. Nationaal bij uitnemendheid. Altijd gereed om voor nieuwe vraagstukken bij het licht onzer beginselen nieuwe oplossingen te zoeken. Strijdend tegen alle machtsmisbruik. Opkomend voor het Recht.

Maar bovenal staande in de ootmoedige belijdenis. „Onze hulp is in den Naam des Heeren, die hemel en aarde gemaakt heeft.”

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof. Dr. J. Severijn, Mr. A. B. Roosjen, C. Klatter, Mr. J. J. Hangelbroek,
Prof. Mr. A. M. Donner, Mr. W. Rip, Ad. Kuiper, J. H. Hofman, Dr. L. F. van
Muiswinkel, Mr. K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr. Dr. E. J. Beumer, Mr. J. A. de Wilde, Dr. J. A. H. J. S.
Bruins Slot, Dr. L. W. G. Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand. — Redactie-adres: Dr. Kuypersstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935.
Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht — Telefoon 11811 — Giro 267122
Prijs per abonnement f 3.— per jaar.

Een beginsel zoeken?

door A. J. Wzn. van Oosten

Onlangs schreef het weekblad „Schouw” met vette letters dezen kop boven een artikel „Gezocht: een modern beginsel”.

Dit greep ons aan. Hier was een schrijver, die blijkens het geheele stuk keek met zekere jaloerschheid naar hen, die een beginsel hebben, waaruit ze leven, en waaraan ze stuur en vastheid in hun leven ontleenen, terwijl hij, moderne mensch, dat steungevend element in zijn bestaan miste. „In welk beginsel”, klaagt hij, „kan ook de moderne mensch het geloof terugvinden?” „Het gebrek aan een geloof bij ons”, zegt hij, „bij ons gebrek aan een hecht beginsel, waaraan de moderne wereld gelooven kan, is een der oorzaken geweest, waardoor het nationaal-socialisme zich kon zetten”. „Waar vinden wij een beginsel?” „Wat is een beginsel?”

Waar we zoo staan tegenover de geestelijke armoede van den modernen mensch, moet wel verre van ons zijn elk soort van verwaandheid, elke gedachte aan een wijzen op ons zelf, met de woorden, gesproken of gedacht: „Wij zijn de menschen met een beginsel!”

Waar reeds Groen van Prinsterer klagen moest, dat beginselloosheid een kwaal van zijn tijd was, daar kunnen wij, na een eeuw, niet anders doen dan klagen over het verergeren van deze kwaal. En het is een gevaarlijke ziekte, want beginselloosheid maakt zwak.

Het ergst is wel, als beginselloosheid tot beginsel verheven wordt, gelijk dit door het ongeloof geschiedt. Het ongeloof heeft géén beginsel, of een zoogenaamd beginsel. De roep om een beginsel, zooals we hierboven aanhaalden, kan dus nooit verhoord worden, zoolang de aanhanger van het moderne ongeloof in zijn ongeloof

volhardt, zal hij zonder stuur door het leven gaan. Weliswaar schrijft Groen ook op vele plaatsen over liberale beginselen, doch dat is maar bij wijze van spreken. Veel vaker heeft hij het over de liberale begrippen of theorieën. En, zegt hij, deze theorieën stellen beginselen achter meeningen, belangen en omstandigheden. Op zijn voetspoor kunnen we dus zeggen, dat de verzuchting van „Schouw” gegrond is: Het Liberalisme heeft geen beginselen. Of ze behooren tot de „ten onrechte dusgenaamde beginselen”.

Wat zijn de beginselen dan? Groen geeft op deze vraag het volgende antwoord:

„Op geloof berust de wetenschap, welke de mensch hier beneden verkrijgt. In al haar deelen (n.l. der wetenschap) gaat men van waarheden uit, wier zekerheid minder bewezen dan gevoeld, of op hooger gezag erkend en aangenomen wordt. Daaromtrent komt geen nader uitlegging of verschillende denkwijze te pas. Deze zijn de grondslag, de aanvang der menschelijke kennis; men bouwt hierop, men begint hiermee, weshalve men ze ook grondwaarheden en beginselen noemt. Er zijn beginselen, die als voorwerpen van geloof moeten worden erkend”

Dus alleen dan, wanneer men een waarheid absoluut als zoodanig erkent, haar in geloof aanvaardt, niet op gezag van menschen, maar op gezag van God (d.i. buiten twijfel het „hooger gezag” waarop Groen doelt); wanneer die waarheid voor hem, die ze aanvaardt, ook geen berekening behoeft; wanneer ze norm kan zijn van zijn heele levensopenbaring, dan eerst kunnen we spreken van een beginsel. Wanneer „Schouw” op de vraag: „Wat is een beginsel?

antwoordt: „Niet anders dan de formuleering van ons inzicht in den samenhang, de structuur van het leven”, dan is dat niet juist, want het beginsel is precies **de basis**, waarop men gaat staan, om inzicht te verkrijgen in de structuur van het leven.

Wanneer we dit goed inzien, moeten er wel uitspraken, die als beginselen ten toon worden verheven, abdicieren. Ze dalen dan af tot den rang van **meeningen**. Tusschen deze en beginselen is een onderscheid, dat te dikwijls wordt voorbij gezien. Ook tusschen **denkbeelden** en beginselen bestaat een „oneindig verschil”. Het Liberalisme erkent slechts meeningen, en durft daarom geen krachten in beweging brengen, die het niet regelen kan, welke vrees niet bestaat, als men op onveranderlijke waarheden steunt.

Meeningen worden door Groen niet gewraakt integendeel: de strijd der meeningen op de basis der grondbeginselen heeft waarde.

Deze is zeer groot, want te midden van de slingeren van het leven, gaat alleen hij veilig en zeker, die op het juiste beginsel als op een rotsgrond bouwt. Het slot van Mattheüs 7 vindt hier volle toepassing, want de woorden des Heeren zijn **Het Beginsel**.

„Duizenden meeningen doorkruisen zich”, zegt Groen, „omtrent de gewichtigste aangelegenheden van den Staat en de teederste punten van het Staatsregt, maar het zijn meeningen van den dag. Dat oneindige verschil getuigt van de oppervlakkigheid, van het gebrek aan beginsels, voornamelijk kwaal der tegenwoordige (dit geldt ook 1945) tijden”.

Letten we vooral op het volgende:

„De beginsels zelve zijn eenvoudig, onveranderlijk, door de ondervinding der eeuwen beproefd; zij alleen kunnen den geest tot rust brengen, en tot onbedriegelijken leiddraad in dezen doolhof verstrekken”.

Elders weer noemt hij vastheid van inborst en beginsels een oneindig beter bolwerk tegen inbreuken op vrijheid en regt dan de beste verordeningen. In de staatkunde kan iemand, die geen vaste beginselen heeft, ver afdwalen. Ja, alle zegeningen van den modernen staat, politieke vrijheid, handhaving der legitimiteit, ze zullen geen redding brengen, wanneer niet het beginsel omhelsd wordt, dat den eenigen waarborg ervan verschaft.

We zouden zeggen: Bijna hartstochtelijk dringt Groen aan op het hooghouden van het beginsel, omdat het zoo allesovertreffende waarde bezit. „Gij kunt alles toegeven, mits beginselen niet. Zal men een beginsel maar laten varen, omdat zich in de volgelingen of ook in de uitwerking ervan gebreken vertoonen? Al degenen, die in dezen tijd zoo gemakkelijk praten over de verkwanseling van hun beginselen, mogen hooren:

„Liever houde men alle gebreken in stand, dan dat men afwijken zou van de beginsels.

Het ware te wenschen, dat de tegenwoordige tijd zulke beginselvastheid te zien gaf. Van een begin-

sel, dat een smalle basis zou zijn, wilde Groen niet weten; zijn antirevolutionair beginsel was ruim. Hij drukt dit zóó uit:

„De waarheid aan een beginsel blijkt ook in het rekbare der toepassing”.

Dit doet velen op het eerste hooren wonder aan. Een rekbaar beginsel, denkt men, wat is dit nu? Dat vraagt onze tijd niet. Maar gij, die zoo spreekt, vergist u. Groen spreekt niet van een **rekbaar** beginsel, doch van rekbare **toepassing**. Hij bedoelt daarmee, dat het terrein, waarop zulk een beginsel geldt, steeds grooter wordt, ja onbegrensd is. Het beginsel van de souvereiniteit Gods regeert het heele leven met alle vormen en openbaringen. Het beginsel van de souvereiniteit in eigen kring geldt overal, waar zulke kringen in het leven zijn.

Beginselen, die zóó hoog in waarde staan, verdienen ook verdedigd te worden. Ja sterker: het kan zijn, dat men **zichzelf** verdedigen moet. Omdat de handhaving van het beginsel zulks eischt. Vandaar dan ook, dat Groen in November 1831 den Nederlandschen staat oproept, positie te kiezen tegen de houding van de Londensche conferentie, die zich door revolutionaire theorieën laat leiden.

„Het is niet genoeg”, zegt hij elders „de ware beginsels gekozen en die eenmaal met nadruk opengelegd te hebben. Zij moeten verdedigd worden naar een vast plan; anders beteekent de verdediging niets; ten aanzien der beginselen moet de keus tusschen waarheid en leugen stellig en onveranderlijk zijn”.

Deze strijd van beginselen werkt ook door; neutraal terrein is er niet; de antithese is volkomen.

„Maar bovendien vergete men niet, dat het onmogelijk is in een cultuurland volkomen eenheid van meening te bereiken. Ja, men bedenke, dat, afgedacht nog van de pretentie, die het Christelijk belijden naar zijn aard heeft, in een cultuurvolk steeds verschillende, ook diametraal aan elkaar tegenovergestelde meeningen tot uiting komen; dit kan niet anders, omdat hooge cultuur steeds vrucht is van geestelijke invloeden; en zoodra we op het terrein van de invloeden van den menschelijken geest zijn, stooten we op variatie, verscheidenheid en tegenstelling van meeningen”.

Prof. Dr. J. WATERINK, 1945.

„Wij, Calvinisten. . . . nu”

Immers, „wanneer er een strijd over beginselen is, dan wordt deze in alle mindere verschillen en vraagstukken gemengd,..... alles komt tezamen in den revolutiestrijd en lost zich daarin op. Dit ten aanzien der tegenwoordige gebeurtenissen” (ook die van 1945!) „te miskennen, is gevaarlijk, en men bereikt daarmee het doel niet, dat men zich voorgesteld heeft”.

„Door het verdedigen van beginselen en niet door het altijd ja stemmen wordt de goede zaak gediend”, roept hij den slappen Kamerleden toe in 1831, welke woorden hij herhaalt in zijn beroemde Bijdrage tot herziening der Grondwet in Nederlandschen zin van 1840.

Strijd voor goede beginselen derhalve, geen ja-broer spelen, maar ook geen geschipper, want:

„de waarheid is, wanneer het op beginselen aankomt, noch tweederlei, noch vatbaar om, gedeeltelijk, of tot zekere hoogte, en in meerderen of minderen graad, aangenomen te worden”.

Van niets ondervindt de strijd voor het beginsel méér hinder en remming, dan van den invloed der belangen, én het is merkwaardig, te zien, hoe zij, die den strijd voor de belangen voeren, hun positie camoufleren kunnen. Wanneer men hen hoort spreken, en men onderscheidt niet zuiver, dan zou men soms zweren, dat het beginselen zijn, die hen drijven.

Zeer nadrukkelijk wijst Groen op deze dooreenhaling van beginselen en belangen in de kwestie met België. Dat na de 24 Artikelen de Nederlandse regering moet volharden in haar afwijzend standpunt, kan van twee zijden worden benaderd. De liberale theorie beoordeelt de kwestie naar de belangen: grensbepaling, schuldverdeling, handelsvoordeel.

„De Antirevolutionaire leer weigert elke transactie, „omdat ze gehoorzaamheid aan God als beginsel in de handhaving van Gods wetten als doel en rigtsnoer erkent”.

Ook het zich gedragen naar de omstandigheden, in plaats van zich te laten leiden door beginselen, acht Groen het standpunt van het liberalisme, reden waarom het liberalisme steeds te vergeefs zal zoeken naar een beginsel. En wie zegt, het liberalisme niet aan te hangen, mag dus aan de omstandigheden niet het hoogste woord laten.

„Beginselen aan omstandigheden te onderwerpen is de handelwijs niet van een braaf man”.

Merkwaardig is, dat we bij Groen van Prinsterer een geleidelijke ontwikkeling opmerken wat betreft het zuiver zien van het goede beginsel. Vóór 1830 hooren we hem spreken over Nederlandsche beginselen naast of tegenover Fransche. Vooral in zijn beroemd geschrift: „Volksgeest en Burgerzin”, gaat hij daarop in. Hier bedoelt hij met beginselen: leefregels. Deze zijn er voor ieder mensch, zoo ook voor ieder volk. Behalve over het Nederlandsch beginsel schrijft hij in dien tijd over het monarchaal beginsel, waarmee hij dan positie kiest tegen „een soort van republiek met een Ko-

„Met den meesten nadruk willen wij er evenwel op wijzen, dat alleen, een levend geloof, dat is dus het geloof van een waarlijk levend mensch, de beginselen zóó kan hanteeren en toepassen, dat zij waarlijk begin worden voor een vruchtbaar en — vergun mij dien ouden term — godvruchtig leven”.

Prof. Dr. J. WATERINK, 1945.

„Wij, Calvinisten..... nu”

ning aan het hoofd”. Op de laatst aangehaalde plaats noemt hij Napoleons rijk een typisch voorbeeld, niet van een monarchie, maar van een „republiek met een dwingeland aan het hoofd”.

Op de laatste bladzijde van het eerste deel der Ned. Gedachten komt voor 't eerst de gedachte, dat de Godsdienst levensbeginsel en steun is voor den Staat, duidelijk aan het licht, en op bldz. 44 van deel II, gedateerd 12 Augustus 1830, komt voor het eerst de naam „Antirevolutionaire beginselen” voor. In dit deel komt de naam verder nog tweemaal voor op bldz. 127:

„Zoo Holland, in deze voorbeeldlooze crisis, niet volgens Antirevolutionaire beginsels wordt bestuurd, zal het weldra door Frankrijk worden overheerscht”,

en op blz. 128, waar de omwenteling enkel en alleen wordt gekeerd door aannemen en standvastig toepassen van Antirevolutionaire beginsels.

Dit werd geschreven op 27 December 1830. Reeds vrij spoedig daarna, op 17 Maart 1831 schrijft hij:

„Het beginsel van den (Antirevolutionair) is monarchaal onder het eenhoofdige gezag en republikeinsch in een gemeenbest”.

Het monarchaal beginsel, zooals hij dat eerst huldigde, heeft plaats moeten maken voor het Antirevolutionair. Eenigen tijd later, 26 April, schrijft hij:

„Wij zijn geen voorstanders uitsluitend van het éénhoofdige gezag; niet antirepublikeinsch, maar Antirevolutionair”.

En gekomen aan het einde van het laatste deel schrijft Groen kortweg, dat een Christelijke staatkunde even daardoor Antirevolutionair is. (N.G. III 159).

Om op ons uitgangspunt terug te komen, Groen kon eerst recht spreken van het bezit van een beginsel, toen hij het tijdperk in zijn leven achter den rug had, waarvan hij zelf zegt:

„Tot 1828 was ik ongeveer..... naar gelang van den thermometer conservatief, liberaal of liberaal-conservatief”.

Het zoeken van een waarachtig beginsel moet als volkomen resultaatloos worden opgegeven door elk, die niet komen wil, waar Groen onder Gods leiding gekomen is: aan den voet van het Kruis.

I. In de lijn der reformatie

De Antirevolutionaire partij heeft in de laatste maanden met kracht het pleit gevoerd voor het behoud van onze constitutioneele vrijheden, voor de handhaving van Grondwet en wet. Tegen anti-constitutioneele beginselen en praktijken heeft zij met beslistheid verzet.

Dat behoefde niemand te verwonderen. De partij zou aan haar beginselen en verleden ontrouw zijn geworden, indien zij anders had gehandeld.

Groen van Prinsterer moest in het begin van zijn loopbaan positie kiezen tegen een schier afgodische vereering van de Grondwet. Maar het ontbrak hem toch waarlijk niet aan waardeering van de Nederlandsche constitutie. En in 1852, na de tot standkoming dus van de grondwetsherziening van 1848, schreef hij in *De Nederlander*: „De grondtrekken naar wier verwezenlijking gestreefd wordt, eenheid van Staat, waarbij de kracht en vastheid van het geheel in de zelfstandigheid en organische werking der deelen haar steun vindt; medewerking der natie, door haar vertegenwoordigers, wanneer verhoogden van belastingen of veranderen van wetten, wanneer belangrijke wijziging der bestaande orde van zaken vereischt wordt, deze hoofdbeginselen der constitutioneele regeering staan met de eischen van het Europeesch staatsrecht vanouds in verband. Ook komt de Nederlandsche grondwet in de hoofdlijnen overeen met hetgeen de voortreffelijkste onzer staatslieden, lang vóór 1795 en niet in den geest der Revolutie, bij den wensch naar hervorming van het gemeenebest bedoeld hebben. Wanneer men aldus in het oog houdt, dat niet de natuur der Grondwet revolutionair is, maar dat de Grondwet door revolutionaire begrippen **gedenatureerd** wordt, zal men inzien dat wie anti-revolutionair blijft, niet anti-constitutioneel wordt.”

Voor de volksvrijheden stond **Groen van Prinsterer** pal. Dat bleef ook bij zijn tegenstanders niet onopgemerkt. De hoogleeraar **Buys** schreef in 1865: „Absolutistische neigingen liggen geloof ik verder van den Heer **Groen** dan van vele zijner tegenstanders..... Misschien heeft sedert 1848 geen lid van de Tweede Kamer meer gedaan om de bevoegdheid van het parlement uit te breiden dan de Heer **Groen**..... Niet tevreden met de emancipatie van het parlement heeft de Heer **Groen** meer dan iemand naar ik geloof, ook gestreefd naar de emancipatie van het kiezersvolk, ja zelfs van het volk, dat achter de kiezers staat”.

Groen's houding in 1866 leverde opnieuw een bewijs voor de juistheid van hetgeen **Buys** hier schreef.

Ook **Kuyper** streed onvermoeid, overeenkomstig het reformatorisch beginsel, voor handhaving van onze volksvrijheden.

Overeenkomstig het reformatorisch beginsel. Deze uitspraak willen wij toelichten.

De Hervorming der zestiende eeuw heeft ook op het maatschappelijke en staatkundige leven der Westersche volken grooten invloed uitgeoefend. Zij was geen sociale, geen politieke beweging. Zij kan noch mag verklaard worden uit de toenmalige maatschappelijke en staatkundige verhoudingen. Hier openbaarde zich een leven des geloofs, door Gods Geest gewekt. Bange zieleworsteling is aan Luther's reformatorische daad voorafgegaan. Geen der Hervormers trad op met een politiek of een sociaal program. Maar de kracht van haar reformatorisch beginsel heeft de Hervorming in alle aardse verhoudingen doen gevoelen.

In een nog altijd lezenswaardig geschrift **Der Protestantismus als politisches Princip** spreekt de Duitsche wijsgeer en staatsrechtsg geleerde **Stahl**, — wiens geschriften onder het nationaal-socialistisch regime in den ban zijn gedaan — over de beteekenis van het Protestantisch beginsel voor het staatkundig terrein. Het eigenlijke van het Protestantisme, datgene waarin alle kerken der Hervorming vereenigd zijn tegen Rome, is de belijdenis van de rechtvaardigmaking alleen door de verdiensten en de offerande van Jezus Christus, toegeëigend door het geloof, buiten de tusschenkomst van eenige kerkelijke hiërarchie.

Dit beginsel nu, betoogt **Stahl**, werkt ook door in de staatkunde en leidt daar tot twee belangrijke gevolgen. Het brengt eenerzijds tot de erkenning van het zelfstandig goddelijk recht der Vorsten (breeder: van de Overheden), dat niet eerst door tusschenkomst van het kerkelijk gezag bestaat, en voert anderzijds tot grootere staatkundige vrijheid des volks.

Inderdaad heeft de Reformatie in beginsel de zelfstandigheid van het staatsleven tegenover de kerk als instituut geponereerd. Vooral de Calvinistische Reformatie heeft dat gedaan. Zij verwierp de Roomsche opvatting, scherp geformuleerd in de bul **Unam Sanctam**, in 1302 door paus Bonifacius VIII uitgevaardigd. (De bekende leer van de twee zwaarden, waarbij het wereldlijk gezag principieel ondergeschikt werd gemaakt aan het gezag der kerk).

De Reformatie bestreed de met deze leer verband houdende beschouwing over het natuurlijk-aardsche leven, zoals de Roomsche theologie deze huldigt. Wij kunnen daarop in dit verband niet breed ingaan. Slechts deze korte schets worde gegeven. Het natuurlijke leven, het leven in gezin, maatschappij en staat beschouwt Rome niet, gelijk het oude Anabaptisme, als zondig. Maar zij leert wel, dat het van lager orde is, licht oorzaak van zonde wordt en daarom den teugel van het boven-natuurlijke behoeft. Het natuurlijke, het tijdelijk-aardsche moet door de wijding der kerk worden opgeheven tot hooger niveau.

Allengs heeft zich hieruit, met name in de Middeleeuwen, een theorie en practijk ontwikkeld, die het natuurlijke leven als zoodanig weinig waardeerde. Eenerzijds kwam er wereldverachting, wereldontvluchting. Achter de kloostermuren slechts was het hoogste te bereiken. Anderzijds vuurde het beginsel aan tot wereldbeheersching. Het natuurlijke leven moest door de Kerk geleid worden. Op alles moest het kerkelijk stempel worden gezet. Kerkelijk moesten de beroepsgilden zijn, kerkelijk de wetenschap, kerkelijk de kunst. Ook het staatsleven behoorde door de kerk gezuiverd en geheiligd te worden. Het kon haar leiding niet ontberen.

Zoo kwam er al meer, niet alleen theoretisch, maar vooral practisch een zekere tegenstelling tusschen „natuur” en „genade”. Voor veler besef werd allengs het uit de schepping opgekomen leven met de zonde identiek, al werd dit niet met zooveel woorden door de Roomsche theologie geleerd. Dit feit verklaart voor een deel, dat de Doopersche bewegingen in den Hervormingstijd bij velen gereden ingang vonden.

De Calvinistische reformatie echter, verwierp de splitsing tusschen natuur en „bovennatuur”. Zij leerde eenerzijds met beslistheid, op grond van de Schrift, dat door den zondeval 's menschen natuur „alzo is verdorven, dat wij allen in zonde ontvangen en geboren worden”, dat wij „ganschelijk onbekwaam zijn tot eenig goed en geneigd tot alle kwaad”, maar anderzijds werd beleden, dat God de doorwerking der zonde stuitte en den vloek temperde door Zijn algemeene genade, en door de particuliere genade velen herschiep, hen innerlijk omzette en hen door Zijn Geest de kracht schonk om in nieuwigheid des levens te wandelen. Wel laat zich ook bij hen telkens de werking der zonde gevoelen en blijft de strijd tusschen „geest” en „vleesch” hun leven in spanning houden, maar het beginsel der wedergeboorte doet dan toch zijn werking niet alleen in het centrum, doch ook in de peripherie, in alle levensrelaties gevoelen.

Schepping en herschepping, dus leerden de Calvinistische reformatoren, staan niet tegenover elkander. De natuur mag niet met de zonde vereenzelvigd worden. Openbaring en genade staan niet antithetisch tegenover de natuur, die een schepping Gods is, doch alleen tegenover de **zonde**.

De overheden, zooals wij ze kennen, zijn er „om der zonde wil”. Zij komen niet op uit de schepping, maar zij zijn genadegaven Gods aan een gevallen wereld en verdienen daarom hoog gewaardeerd te worden. Zij hebben vooral de taak om de werkingen van zonde en vloek te stuiten. Dank zij Gods genade kan er nog een rijk gevarieerd menschenleven opbloeien, dat niet slechts voor de Kerk en in haar dienst bestaat, maar dat **eigen** beteekenis heeft. Het is evenwel niet autonoom. Het is gebonden aan de ordeningen Gods, aan de Heilige Schrift, die ook voor dat leven de richtlijnen aangeeft, en over de scheppingsordeningen meer licht ontsteekt, dan ons verduisterd oog uit de zienlijke dingen opvangt. Doel ook van het natuurlijke leven is de verheerlijking Gods, die in Christus alles tot één vergadert, beide dat in

den hemel is en dat op de aarde is (Efez. 1 : 10).

Hetgeen hier van het natuurlijke leven in het algemeen werd gezegd, geldt in het bijzonder ook van het staatkundige terrein en van het overheidsgezag. Dit gezag is niet via de Kerk opgekomen. Het is door den soevereinen God ingesteld, en vindt zijn voornaamste taak in de handhaving van recht en gerechtigheid binnen de sfeer van het **burgerlijke** leven. De Overheid is Gods dienaar, die op haar terrein God-verheerlijkend werk moet verrichten. Ook zijn kan, wil zij haar roeping goed vervullen, en de haar gestelde grenzen niet overschrijden, het licht der bijzondere openbaring niet ontberen. Maar zij is, krachtens haar roeping en opdracht, niet afhankelijk van de Kerk. Zij heeft een eigen verantwoordelijkheid. Wel behoort haar werkzaamheid óók aan de Kerk ten goede te komen. Zij heeft de Kerk te eeren als een schepping van denzelfden God die ook haar in het aanzijn riep. De Kerk is echter uit de particuliere genade, terwijl de Overheid een instelling is van Gods gemeene gratie. Zij was er ook steeds in de landen, waar de Kerk nog niet tot openbaring was gekomen.

Als **zelfstandig instituut** trad de Kerk eerst op na den grooten Pinksterdag. Zij heeft, naar de Schrift, een eigen organisatie, is niet gelijk aan een vereeniging of genootschap, waartoe slechts volwassenen vrijwillig toetreden. Krachtens het genadeverbond erkent de Kerk, dat reeds de kinderen der geloovigen „in Christus geheiligd en lidmaten Zijner gemeente zijn.” De Overheid mag haar niet dwingen om op te treden in een vorm, die voor haar niet passend is. Haar vrijheid, om het Woord Gods aan allen te prediken, om haar leden geestelijk te verzorgen, om barmhartigheid te bewijzen, behoort ten volle erkend te worden.

Door haar prediking kan de Kerk grooten invloed uitoefenen op den volksgeest, op de personen der gezagsdragers, op de vertegenwoordigers van het volk in de Staten-Generaal. Ook valt het toe te juichen, wanneer de Overheid aan de Kerken **advies** vraagt over regelingen, die en de Kerken en den Staat raken. Men denke aan de huwelijkswetgeving, aan de armenverzorging, aan de godsdienstige verzorging van militairen, gevangenen, verpleegden in publieke inrichtingen, etc. Ook in het bijzonder aan de verhouding tot de Zending en de van haar uitgaande onderwijs- en verplegingsinrichtingen.

De kerken kunnen hier heilzaam werk verrichten. **Mits** zij de grenzen tusschen burgerlijk en kerkelijk leven voortdurend in het oog houden. Staatkundige vraagstukken in engeren zin oplossen, is niet de taak van de Kerk. Evenmin heeft zij zich bezig te houden met speciale economische en sociale aangelegenheden. Wel behoort zij in haar prediking het licht van het Woord Gods over heel het leven, over alle verhoudingen te doen schijnen. Maar tot de concrete toepassing van de beginselen zijn anderen geroepen. Er is hier een taak ook voor de christelijke wetenschap, voor de in een constitutioneelen staat volstrekt onmisbare partijen. En hoe zwaar voor de Overheid het principieele woord der Kerk ook moge

wegen, zij zal de gegeven adviezen steeds zelfstandig, in verband met eigen verantwoordelijkheid, hebben te beoordeelen.

Terecht heeft Stahl dan ook betoogd, dat de Reformatie tegenover Rome de zelfstandigheid van het staatsleven poneerde. Zelfstandig, wel te verstaan, tegenover het **kerkelijk instituut**.

Er is in onzen tijd wel eenige reden, om op deze reformatorische gedachte de bijzondere aandacht te vestigen. Ondanks de vreeselijke ontkerstening in schier alle Westersche landen, kan men toch het verschijnsel constateeren, dat met name in de oorlogsjaren de kerken in breede kringen aan waardeering hebben gewonnen. Vooral in de bezette landen traden de kerken kloek op tegen de anti-christelijke macht, die zich om goddelijke noch menschelijke geboden bekommerde. Dit verzet vond steun en sympathie, ook bij velen, die niet zelf leven uit de beginselen, waaruit de kerken kracht putten. Soms ook heeft de Kerk, door den nood gedrongen, een taak overgenomen, die onder normale verhoudingen door particuliere geloovigen, krachtens hun roeping als belijders of als Christenouders, werd verricht.

Over de moreel versterkte positie van de kerken in het volksleven verblijden wij ons hartelijk. Zooals wij ons ook in het bijzonder verheugen over het streven in de Hervormde Kerk, om zending en evangelisatie in kerkelijke banen te leiden.

Maar het toegenomen kerkelijk besef mag niet leiden tot wat men onlangs in een christelijk-historisch orgaan „neo-clericalisme” heeft genoemd. De Kerk moet **kerk** blijven. Geen partij. Geen staatkundige organisatie. Geen wetenschappelijk instituut. Geen sociaal-economische vereeniging. Haar goddelijke opdracht is de prediking van het volle Woord Gods. Niets meer, maar ook niets minder. Worden de grenzen tusschen het burgerlijke en het kerkelijke terrein niet nauwgezet in acht genomen, dan loopt de vermenging uit op schade zoowel voor de Kerk als voor den invloed der christelijke beginselen op het staatsleven.

Maar nu de tweede gevolgtrekking van **Stahl**. Ook zij is juist. De Reformatie, en met name de Calvinistische reformatie, heeft geleid tot groo-tere staatkundige vrijheid der volken.

Van nationaal-socialistische zijde heeft men het voorgesteld, alsof de constitutioneele vrijheden, alsof de „democratie” vooral producten zijn van de Fransche Revolutie en van het liberalisme. En zelfs in onze eigen kringen vond deze voorstelling hier en daar eenig geloof. Geheel immuun waren sommigen, met name onder de jongeren, niet voor een lichte anti-constitutioneele infectie. Maar de meesten zijn die lichte infectie gelukkig al weer te boven gekomen.

Toch kan het niet overbodig heeten, om ook hier te doen zien, dat de constitutioneele opvattingen van de antirevolutionairen voortkomen uit de Reformatie en **niet** uit de Revolutie.

Onze *propaganda*

door Mr. J. A. de Wilde.

* * Propaganda noodzakelijk

Een levende partij moet propaganda maken. Zij kan niet volstaan met een Program van beginselen en een Program van actie op te zetten en dan maar verder af te wachten, hoe straks daarop in den lande zal gereageerd worden. Neen, zij moet, in den goeden zin des woords, voortdurend over zich doen spreken. De menschen moeten haar, om zoo te zeggen, telkens en telkens op haar weg ontmoeten.

Niet ieder ziet dat zoo in. Er zijn zeer beginsel-vaste, overtuigde Anti-revolutionairen, mannen die voor de zaak pal staan en die toch niet beseffen, dat er propaganda gemaakt moet worden. Ze vinden dat te reclame-achtig. Goede wijn behoeft geen krans. In besloten kring kan men spreken. De vergaderingen der kiesvereenigingen moeten niet verzuimd worden. Die bij te wonen is plicht. De geschriften van Groen van Prinsterer, Kuyper en Colijn moeten zoo nu en dan eens van de boekenplank gehaald en bestudeerd worden. Maar voor de propaganda, neen daarvoor voelen zij niet veel. Zoo licht ontaardt zij. Er komt zoo gemakkelijk een al te wereldsch tintje aan. Reclame is goed voor een zaak, voor een fabriek, voor een nijverheidsproduct. Maar voor een partij, die uit een geestelijk beginsel leeft..... Zij voelen er niet veel voor.

Die zoo denken en spreken, dwalen. Natuurlijk moet bij alle propaganda het beginsel voorop staan. Om enkele personen te winnen mag men niet de principieën achter stellen en door politieke frasen en beloften de menschen tot zich trekken. Dat spreekt van zelf. Maar goed gevoerde propaganda doet dat ook niet. Die is eerlijk en openhartig. Die begint met juist het beginsel voorop te stellen en de schoonheid en wenschelijkheid er van uit te leggen.

Zoo hebben toch onze groote leiders het ook begrepen. Groen van Prinsterer heeft niet alleen in geschriften maar ook door zijn wél bestudeerde redevoeringen, in de Tweede Kamer propaganda gemaakt voor zijn denkbeelden. Hoewel hij niet een taal sprak en schreef, die grif door het volk, dat hem lief was, begrepen werd, hield hij niet op te publiceeren. Hij versmaadde daarbij het kleine aantal hoorders of lezers niet. Zijn redevoeringen over: „Ongeloof en Revolutie”, die nu bijna een eeuw lang hun invloed hebben doen gelden, heeft hij uitgesproken in een zeer kleinen kring van toehoorders. Wat een kracht is er van uitgegaan!

Dr. Kuyper was een ware propagandist. Zoo als die het vak verstond waren er niet veel. De Standaard zette onze beginselen uiteen, maar maakte er ook tevens in pétillante asterisken propaganda voor. Hij dreef de kiesvereenigingen voortdurend tot activiteit, tot werkzaamheid, tot getuigen, tot verbreiding der goede beginselen. Het resultaat, ook van zijn propagandistischen ar-

heid, is dan ook verbazingwekkend geweest. Hij bracht leven in het politieke kamp. Hij gaf in de pers den toon aan. Hij bezielde en trok vele lauwen en weifelenden tot zich.

En zoo was het ook met Colijn. Ook deze had dat eigenaardige over zich, dat wat hij zeide en schreef, altijd insloeg. Hij hechtte zeer groote waarde aan de propaganda. Van de leiders onzer kiesverenigingen verwachtte hij, dat ze zich daaraan met volle overgave zouden wijden. Hij zelf trok er meer malen op uit, zelfs toen hij al bijna 70 jaren oud was, en maakte in groote vergaderingen propaganda, terwijl hij bovendien met anderen vlugschriften ter verspreiding uitgaf.

Neen, onze groote mannen hebben het nut, ja de plicht der propaganda begrepen en daardoor den bloei en den invloed onzer partij ongemeen bevorderd.

* * Van onderen op

Het staat dus wel vast, dat propaganda niet alleen gewenscht, maar beslist noodzakelijk is.

Nu zijn er echter niet weinigen, die dit wel toestemmen, maar dat doen op een eenigszins passieve manier. Propaganda willen ze maken. Maar dan moet het materiaal daarvoor hun in de hand gedrukt worden. De Centrale leiding moet het eigenlijk doen. Zij willen dan wel de handlangers en verspreiders zijn.

Natuurlijk heeft de Centrale leiding op dit gebied een zeer gewichtige taak. Niemand zal dat ontkennen.

Maar de plaatselijke leidlieden mogen hun verantwoordelijkheid niet van zich afschuiven op die Centrale leiding.

De activiteit moet uitgaan van de plaatselijke kiesverenigingen, en die activiteit moet gestimuleerd en geleid worden vanuit een centraal punt.

De plaatselijke kiesverenigingen behooren zich met de propaganda meer nog dan voorheen te bemoeien.

Straks zal de Deputatenvergadering te beslissen hebben over de voorstellen tot reglementswijziging, die voorbereid werden door de reorganisatie commissie. Die commissie heeft haar bijzondere aandacht gegeven aan de propaganda.

Zij zal in overweging geven een heel hoofdstuk der statuten aan die propaganda te wijden.

Maar daarbij houdt zij het eigenaardig karakter onzer partij in het oog. Dat karakter komt hierin uit, dat zij niet is een partij, verdeeld in afdelingen en onder-afdelingen; maar dat zij is opgebouwd uit kiesverenigingen, tusschen welke op den grondslag van het Program van Beginselen, een onderling verband is tot stand gekomen. Dat verband culmineert in het Centraal Comité.

Wil men dan ook naar den aard onzer partij de propaganda krachtig organiseeren, dan moet van onderen op begonnen worden.

* * Wat zijn de plannen?

Het is goed, dat men zich reeds nu rekenschap ga geven van wat voor een goed georganiseerde propaganda noodig is.

De reorganisatiecommissie ziet hier een taak a. van de kiesverenigingen, b. van de Kamerkieskringcentrales, c. van het Centraal Comité.

Dat is natuurlijk altijd zoo geweest. Maar het stond niet in de Statuten.

Vele kiesverenigingen deden er letterlijk niets aan. En als daarover dan geklaagd werd schoof de een de schuld op den ander.

En met sommige Kamerkieskringcentrales was het niet beter gesteld.

Daarin moet nu verandering komen. Het verzorgen van de propaganda moet niet meer facultatief maar imperatief zijn. Indien er wat aan mankeert, moeten er bepaalde personen voor verantwoordelijk gesteld kunnen worden.

In de Statuten der Antirevolutionaire partij moeten bepalingen worden opgenomen, die er voor waken, dat een en ander in Kiesverenigingen, Kamerkieskring en Centraal Comité tot zijn recht komt.

Daarom zal het denkbeeld aan de hand worden gedaan om te bepalen dat, ter bevordering van den arbeid der propaganda van de Antirevolutionaire beginselen het bestuur van iedere **gemeentelijke, dorps- en districtskiesvereniging** ten minste **drie van zijn leden** belast met den arbeid, daaraan verbonden. Dat wordt dan de propagandacommissie van die kiesverenigingen en deze commissie heeft dan mede tot taak allen, die hun medewerking willen verleen aan den propaganda-arbeid te organiseeren in een propagandaclub. Deze propagandaclub is de georganiseerde kern van de werkers der kiesverenigingen.

Op dezelfde manier moeten ook de besturen der Kamerkieskringcentrales ten minste drie van hun leden belasten met de taak den arbeid der propaganda te verzorgen. Dit aantal kan vermeerderd worden door de benoeming van een aantal personen, die geacht worden deskundig te zijn op het gebied der propaganda en die samen vormen het **regionaal-Propaganda-comité**.

Voorts behoort ook het Centraal Comité voor den arbeid der propaganda beter geoutilleerd te worden. Daartoe benoeme het een **Propaganda-centrale**, die tot taak heeft:

1o. de studie van de onderwerpen, die op de propaganda betrekking hebben,

2o. het geven van voorlichting aan de regionale Propaganda Comité's, de Propagandaclubs en de Propagandacommissies,

3o. het ontwerpen en verstrekken van plannen voor de propaganda-actie ten dienste van het Centraal Comité.

De samenstelling van de Propaganda-Centrale wordt geheel overgelaten aan het oordeel van het Centraal Comité, dat bevoegdheid heeft deskundigen te benoemen, met dien verstande, dat ten minste één lid van het Moderamen van het Centraal Comité in het bijzonder wordt belast met de taak het contact te onderhouden met de Propaganda-Centrale, terwijl voorts door ieder regionaal Propaganda-comité een vertegenwoordiger naar deze Centrale wordt afgevaardigd.

Zooals vanzelf spreekt, is deze gedachtengang voor amendeering vatbaar. Maar zoo ongeveer zal

het toch moeten gaan, willen wij, ook voor wat de propaganda betreft, op de hoogte van onzen tijd blijven.

* * **Waarin moet de propaganda bestaan?**

Iedere tijd stelt zijn eigen eischen. Het vraagstuk der propaganda is heden ten dage heel anders van aard als in den tijd van Groen en Kuyper.

Hoe moeten de zaken worden aangepakt?

Natuurlijk moeten onze kiesverenigingen geregeld vergaderen en heeft het bestuur de taak de vergaderingen zoo aangenaam mogelijk te maken. Daartoe behoort ook, dat men ze niet uit rekt tot aan of soms tot over middernacht. Een vergadering der kiesvereniging moet normaliter niet langer dan hoogstens twee uur duren. Kan het korter, des te beter.

Voorts is het zeer gewenscht, dat zoo nu en dan een spreker van buiten optreedt. Het Centraal Comité heeft het voornemen ook de „organisatie van sprekers” te bevorderen. Feitelijk moesten er in elken kieskring een zes- tot achtal mannen uit het kader zijn, die als spreker, na behoorlijke vorming, de kiesverenigingen in hun ressort of zelfs daarbuiten kunnen dienen.

Dan is het noodig, dat de Antirevolutionaire persorganen zooveel mogelijk lezers hebben. Ieder lid eener kiesvereniging moet vanzelf propagandist zijn voor onze Antirevolutionaire pers.

Er moet op worden aangestuurd, dat alle leden der kiesverenigingen „Nederlandsche Gedachten” lezen.

Voorts kunnen in de grootere gemeenten en in de Kamer- en Statencentrales geschriften worden opgesteld door eigen krachten en ook verspreid door eigen krachten. Iedere streek heeft haar eigen behoeften en niemand kan die beter beoordeelen dan wie er zelf woont en werkt. Hier ligt een breed veld voor arbeid van de propaganda-commissies en de regionale Propaganda-comités.

En eindelijk behoort het Centraal Comité, geholpen door de Propaganda-Centrale, te zorgen voor de noodige lectuur.

Door middel van die Propaganda-Centrale heeft het voortdurend contact met alle Kamerkieskringen en plaatselijke verenigingen. Er zij een voortdurende wisselwerking van onder naar boven en van boven naar beneden.

Als de propaganda op deze wijze goed wordt aan-gevat, zal dat natuurlijk heel wat geld kosten. Maar een goede propaganda betaalt zichzelf. Daar moeten de verantwoordelijke mannen voor zorgen.

In den verkiezingstijd moet alles op volle toeren draaien. Dan moeten ook mannen, die de kunst van solied reclame-maken verstaan, te hulp worden geroepen. Wat was het indertijd een uitstekende reclameplaat, die met Colijn achter het stuur! Daar moeten vakmensen bij te pas komen.

Laat men zich nu reeds bezinnen om de propaganda zoo stevig mogelijk te voeren.

Uit de Partij

1. Enkele opmerkingen over ons tijdschrift.

Nederlandsche Gedachten is verschenen.

Een en andermaal is het in een vrij groot aantal ter kennisname aan vele adressen toegezonden. Daarmede wordt nu gestaakt. Wie alsnog van propaganda-nummers wensch gebruik te maken, gelieve enkele exemplaren aan te vragen bij de uitgeefster van dit tijdschrift.

Met grooten aandrang verzoeken wij evenwel de besturen der kiesverenigingen te willen bevorderen, dat in ieder geval de bestuursleden zich abonneeren op dit tweemaal per maand verschijnend orgaan, terwijl voorts onder de leden lezers moeten worden gewonnen.

De abonnementsprijs van drie gulden per jaar is in vergelijking met andere bladen zeker niet hoog te noemen. Maar men bedenke dan ook, dat deze lage prijs alleen gehandhaafd kan worden, wanneer de oplage vrij groot is. In April 1941 was een abonentenaantal bereikt van 26000. Daar moet opnieuw op worden aangestuurd.

Hier ligt werk voor de besturen en voor de propagandclubs. Het is werk van beteekenis, want het is voor de Antirevolutionaire Partij van belang, dat zij de beschikking heeft over een orgaan, dat op bevattelijke en populaire wijze voorlichting geeft.

Reeds kwamen enkele verzoeken binnen om straks bandjes ter beschikking te stellen voor hen, die het tijdschrift wenschen te bewaren en het later willen inbinden. Daarom trent kan onder de tegenwoordige omstandigheden nog geen toezegging worden gedaan, al ligt het wel in de bedoeling om straks daartoe over te gaan.

Het voornemen bestaat overigens om den tweeden jaargang te doen eindigen per 31 December 1946 daarom zal voor de eerste maal over *f* 3.50 worden gedisponeerd **inplaats van over *f* 3.—**. Men gelieve hiermede rekening te houden, wanneer straks de kwitantie wordt aangeboden. Degenen, die het bedrag van *f* 3.— reeds gegireerd hebben, worden verzocht dit nog met *f* 0.50 aan te vullen.

2. Volksinvloed ... nu!

De rede van den Heer Schouten, gehouden in de voorloopige Tweede Kamer der Staten-Generaal, werd toegezonden aan alle adressen, waarover het Bureau Centraal Comité beschikte, met het verzoek de kosten ad *f* 0.45 per exemplaar over te willen maken op het gironummer 89673.

Velen, maar niet allen hebben aan dit verzoek voldaan. Mogen wij de nalatigen daar nog even aan herinneren?

3. Circulaire aan de Kiesvereeningen.

Aan de secretarissen der Kiesvereeningen werd een circulaire verzonden, waarin aan hen werd verzocht vóór 1 Januari a.s. op te willen geven het aantal leden hunner Kiesvereening, terwijl er tevens op werd aangedrongen de bijgevoegde vragenlijstjes vóór 15 December a.s. te beantwoorden.

Het belang van deze zaak is duidelijk.
Op aller medewerking wordt gerekend.

4. De eerste Studieschets.

De eerste studieschets wordt hierbij in het orgaan ten behoeve van de Jongeren Studie Clubs afgedrukt. Het is, naar wij meenen, een goede gedachte om met deze schets te beginnen. Het leven en de arbeid van Dr. H. Colijn zijn zoo vol rijken inhoud, dat zij wel een ieder boeien moeten, die daarmede in aanraking komt.

5. Een kostbaar kleinood.

Door bemiddeling van Dr. L. W. G. Scholten, wier wij daarvoor zeer erkentelijk zijn, ontving de Redactie een korte rede van Dr. H. Colijn „Tamboersappèl”, welke men in dit nummer vindt afgedrukt. Het is een kort woord, gericht tot onze studieclubs, na zijn aftreden als minister in 1939.

Het zou reeds uit overwegingen van piëteit en eerbied tegenover Dr. H. Colijn worden geplaatst — maar de actualiteit van den inhoud is treffend — betoogtrant en stijl..... zooals we deze noede missen.

6. Verschenen Brochures.

Ter aankondiging werden aan de redactie enkele nieuw verschenen brochures toegezonden, welker lezing wordt aanbevolen en waarvan enkele zeer wel geschikt zijn om een onderwerp van bespreking uit te maken op onze studieclubs.

Prof. J. Waterink heeft den overvloedigen brochure-stroom van dezen tijd verrijkt met een vrij uitvoerig geschrift „Wij Calvinisten..... nu”, onder het motto

Daar 's 'n strijd te strij,
Daar 's 'n nasie te lij,
Daar 's werk!.....

Kort gezegd — een warm bezielend woord, vooral geschreven voor onze jonge menschen en vele uitgangspunten biedend voor, naar we verwachten, levendige discussies op onze jongerenclubs.

„Kerk en Politiek” van Prof. Dr. K. Dijk, verscheen als 4e vermeerderde druk. Dat deze brochure voor de vierde maal ter perse ging is aanbeveling op zich zelf. Een rustige, betoogende beschouwing over een thans inderdaad wel zeer urgent vraagstuk, hetwelk door den schrijver zelfs „brandend actueel” wordt genoemd.

En tenslotte een vrij omvangrijk geschrift van de hand van Dr. K. J. Popma „Calvinistische Geschiedenis Beschouwing”, dat evenwel voor de

Tamboersappèl

Grondige studie is altijd noodzakelijk.

Dat is een regel die opgaat voor elk onderwerp, dus ook geldt voor het terrein van het staatkundig en maatschappelijk leven. Dáár wellicht nog méér dan elders, omdat er zooveel verscheidenheid van inzicht bestaat, omdat de problemen vaak zoo ingewikkeld zijn en omdat het gevaar voor afdriften in verkeerde richting zoo groot is. Dit laatste vooral in tijden waarin de gebeurtenissen elkaar met verwarrende snelheid opvolgen en wat heden geacht werd vastgeworteld te staan, morgen door een rukwind ontworteld wordt.

In zulk een tijd leven we thans. Wat levend geacht werd, blijkt achteraf slechts een gepleisterd graf te zijn geweest.

Denk maar een oogenblik aan de hoop op en het vertrouwen in den Volkenbond gesteld. Het geloof in de collectieve veiligheid, die de Volkenbond aan de landen der aarde verzekeren zou, was bijna onbegrensd in breedte en diepte en thans staart men op wat niet meer dan een ruïne is. Het geloof in betere internationale verhoudingen maakt nu bij velen plaats voor het meest platte ongelooft op dit gebied.

Zulk een houding deugt niet. Wat men daartegen doen moet is dit: nagaan aan welke fouten de mislukking van de eerste poging te wijten is geweest en vervolgens weer aan het werk gaan om, met vermindering van die fouten, de taak opnieuw ter hand te nemen. Dat is moeilijk werk, maar het is de roep van den Christen op die wijze zijn taak op aarde te vervullen.

Ik geeft dit als een voorbeeld. Om te doen uitkomen, dat men niet elke zeepbel die geblazen wordt en de lucht ingaat, critiekloos moet toejuichen, om daarna, als ze uiteen gespat is, het zeepbel-blazen zelfs als kinderspel te veroordeelen.

Nuchterheid in het waarnemen van verschijnselen om ons heen, zich niet in verwarring laten brengen door plotselinge wijzigingen in toestanden en verhoudingen waaraan we gewoon waren geraakt en waarmee we vertrouwd waren geworden, is voor een anti-revolutionair 't primum verum van gewone dagelijksche wijsheid. Ook daarin moet hij de juistheid bewijzen van onze

---

gemiddelden lezer wel wat zwaar te verwerken zal zijn.

Het is met gevoelens van dankbaarheid, dat deze brochures worden aangekondigd. Critiek op den inhoud zal wel worden geleverd. Maar het voornaamste is, dat belangrijke aangelegenheden aan de orde worden gesteld. Zij leveren goeden grond voor gedachtenwisseling in den eigen kring en dat is van ongemeene betekenis.

stelling, dat wij, in ons optreden, den grondtoon van ons volkskarakter vertegenwoordigen.

Daartoe is thans, meer dan ooit, aanleiding aanwezig.

De aantrekkingskracht van nieuwe leuzen schijnt in dezen tijd al bijzonder groot te zijn. Oude waarheden die langen, langen tijd hunne voortreffelijkheid hebben bewezen, worden met een sierlijken armzwaai ter zijde geschoven, terwijl gretig geluisterd wordt naar vaak volstrekt onbegrijpelijke theorieën zonder wezenlijken inhoud. Als men b.v. vasthoudt aan de aloude wijsheid, dat men niet meer geld moet uitgeven dan waarover men de beschikking heeft, is een smalende glimlach over zooveel achterlijkheid soms het veelzeggend antwoord.

En als men waarschuwt tegen de gevaren van een overdrevene staatsbemoeiing met het economisch leven, omdat daardoor een vreemde ideologie, die men aan de voordeur zou weigeren binnen te laten, langs de achterdeur kan binnensluipen, dan begrijpt men, zoo luidt het oordeel, den nieuwen tijd niet, die zoowat al het oude vervangen wil zien door de uitwerking van nieuwe gedachten die veelal blijken niet veel meer dan grillige invallen in te zijn.

Ik laat het bij een paar aanwijzingen in deze richting, hoewel het aantal voor bijna elke vergroting in aanmerking komt. Deze enkele verwijzingen zijn echter voldoende ter illustratie van de reeds uitgesproken stelling, dat op staatkundig en maatschappelijk gebied, de scheiding van kaf en koren niet minder noodzakelijk is, dan op elk ander terrein van onderzoek.

Er wordt geroepen, gegild somtijds, om vernieuwing hier en om verandering daar en men vergeet maar al te vaak, dat, in het leven van Staat en Maatschappij, ook de **stabiliteit** een factor is waarmee moet worden gerekend.

In den eerstkomenden tijd is het, zoo ik wel zie, onze roeping, vooral **onze** roeping, dien eisch van

stabiliteit in acht te nemen. Men denkt bij het woord Revolutie maar al te vaak alleen aan opstand, aan straatgevechten, aan gewelddadigheden en men verzuimt dan te bedenken, dat een revolutie gemeenlijk begint op pantoffels te loopen inplaats van op spijkerschoenen. Zoo was het in de 18e eeuw en zoo is het nog. Denkbeelden en maatregelen die er in het begin nog niet zoo heel gevaarlijk uitzien, kunnen na jaren, door de werking van de innerlijke krachten, die er in besloten liggen, tot gevaarlijke gevolgen leiden. Daarom moet de draagwijdte van alle nieuwe, als doelmatig aangeprezen, denkbeelden steeds zorgvuldig worden getoetst. En daarom ook is goed geleide studie voor onze jeugd van zoo primordiale beteekenis.

Waarom nu zie ik hier voor **onze** groep en ook voor **onze** jongeren een bijzondere taak

Omdat we een vasten grond hebben om op te staan. Wie wel eens met drijfzand in aanraking geweest is, weet hoe gevaarlijk zulk een standplaats is, maar ook: wie een rots onder de voeten heeft, kan rustig spiedend turen naar alle punten van den horizon. Dit laatste is **ons** voorrecht. En het is een onnoemelijk groot voorrecht. De Goddelijke openbaring geeft ons geen concrete voorschriften wat wij te doen hebben op het stuk van de finantieele Staatshuishouding of op sociaal-economisch gebied, maar ze geeft wel grondleggende **beginselen** waarnaar wij ons op publiek terrein te gedragen hebben. Daarom moet ook alle studie op dit terrein van die openbaring uitgaan.

Maar daarmee is nog niet alles gezegd. Wij dienen niet te werken voor onszelf alleen. We hebben **heel het volk**, met al zijn belangen, in het oog te vatten. En daarbij niet onze kracht te zoeken in bestrijding van wat anderen aanprijzen — al is dit soms óók nodig — maar in het thetisch bepleiten van de eigen beginselen teneinde de beteekenis er van voor de geheele natie te vergrootten. Dat kan. Omdat we diep overtuigd zijn van het feit, dat in dezen verwarden en verwarrenden tijd het richtsnoer dat wij trekken voor heel het volk ten zegen strekken zal.

En al zijn nu de tijdsomstandigheden voor vele clubs niet zoo gunstig als men wel wenschen zou — velen zijn door de mobilisatie van werkende leden beroofd — het is ook een eigenschap van Anti-revolutionairen juist in moeilijke tijden — gelijk Mr. de Wilde dezer dagen opmerkte — den kop-er-voor te houden. En des te meer is dit noodzakelijk nu we door de feiten van den laatsten tijd een geïsoleerde, een „aparte” positie op politiek terrein innemen. We staan nu heelemaal vrij, maar ook heelemaal **alleen**. Oude banden zijn verbroken, nieuwe niet gelegd. En straks komen, in 1941, weer de verkiezingen, waarbij van generaal tot soldaat, van heel het Anti-revolutionaire leger de uiterste inspanning zal worden gevorderd.

Dan moet getoond wie we zijn en wat we kunnen. En dan dient onze jeugd op het appèl niet te ontbreken, maar ook grondig voorbereid te zijn. Daarom thans reeds het „tamboersappèl”.

H. COLIJN.

„God heeft ons als belijders van Zijn Naam een roeping gegeven in de wereld en een roeping jegens het leven van ons volk; temidden van dat volk leven wij één met dat volk en wij hebben de taak om onze beginselen in het publieke leven zóó toe te passen en te beleven, dat die beginselen klaar en duidelijk in ons belijgend beleven openbaar worden en dat tegelijkertijd door ons optreden de volkseenheid en de groei van het volksleven wordt gediend”.

Prof. Dr. J. WATERINK, 1945.

„Wij, Calvinisten..... nu”

De Stichting van den **Arbeid**

door C. VAN NIEROP

In den geestelijken achtergrond van het sociaal-economische leven had zich voor 1940 in enkele tientallen jaren tijds een omwenteling voltrokken die latere geslachten meer nog dan ons met groote verbazing zal vervullen.

Ondanks een vijfjarigen oorlog die met ontembare kracht door de wereld is geraasd en weggevaagd heeft, ook uit de herinnering, veel wat voordien de geesten beheerschte, is onuitwischaar gebleven de herinnering aan den tijd, waarin eenerzijds een Henriëtte Roland Holst-v. a. Schalk in hartstochtelijke liefde voor haar ideaal den socialistischen arbeider voorzong: „Wij kunnen nooit genoeg beminnen hen, die ons leerden den haat”, en anderzijds de liberale werkgever zich alleen heer en meester achtte over bedrijf en arbeiders en machines. Zeker, er waren talrijke nuances tusschen deze uitersten. Maar de algemeene mentaliteit werd niet zelden door deze uitersten bepaald.

Hoe was dit alles in luttele tientallen jaren tijds veranderd. Toen de Duitsche vloed in Mei 1940 ons land overstroemde, kende het bij werkgevers en werknemers een uitnemend, naar levens- en wereldbeschouwing opgebouwd apparaat. Door middel van de organisaties werkte het contact tusschen werkgevers en werknemers, en tusschen deze tezamen en de Overheid steeds soepeler. Er was begrip en waardeering ontstaan voor elkaars standpunt. De scherpe tegenstellingen tusschen de klassen waren reeds lang afgesleten en de organisatorische ontwikkeling had het punt bereikt waarop de tijd rijp mocht worden geacht voor een codificatie van deze groeiende toenadering. En als uitvloeisel van dit alles — het kan met dankbaarheid en trots worden geconstateerd — waren de sociale verhoudingen en het sociale recht in ons land tot een ontwikkeling gekomen, waardoor het in dit opzicht een voor-aanstaande, zoo niet unieke plaats innam.

Hier mag, met volledige waardeering van ander optreden en streven, zeker een bijzonder licht vallen op het werken van de christelijke vakbeweging voor sociale rechtvaardigheid en bedrijfsvrede. Er waren principiële medestanders, maar zij had elken dag opnieuw in de praktijk zelfstandig te worstelen voor de verwezenlijking van het ideaal: bedrijfsvrede door samenbinding van werkgevers en werknemers; sociale rechtvaardigheid in en door de erkenning van de gelijkwaardigheid dezer groepen als factoren in het productie-proces. En moeizaam is de weg geweest waarop zij voor is gegaan, de weg van uitbouw der organisaties en het zoeken van de juiste plaats dezer organisaties in het sociaal en economisch leven, de weg naar het collectief contract, de algemeene aanvaarding en de verbindend-verklaring daarvan, de weg naar medezeggenschap en bedrijfsorganisatie. Niet het minst is mede aan haar optreden te danken de omwenteling welke

zich op sociaal-economisch terrein in de gedachten- en geesteswereld heeft voltrokken.

De Duitsche soldatenhak heeft althans den uiterlijken vorm van al het bereikte in korten tijd vernietigd: Maar de werkelijke, geestelijke waarden die vóór 1940 geschapen waren, ontsnapten aan deze vernietiging en zijn in de oorlogsperiode tot grootere ontwikkeling gekomen. Dit bleek o.m. toen in Juli 1941 de confessioneele arbeidersbeweging aan de nazi-razernij ten offer viel en de werkgevers weigerden met den „arbeidersleider” Woudenberg samen te werken. En toen op voorstel van de niet-confessioneel georganiseerde werkgevers naar aanleiding van de bezetting der confessioneele arbeidersvakcentralen de werkgeversorganisaties werden opgeheven. Hiermede werd, naar de opmerking van Mr. Stikker in zijn openingsrede van het Congres van den Arbeid, het duidelijkste bewijs geleverd, dat deze werkgeversorganisaties eenerzijds de op een confessioneele levensbeschouwing gebaseerde organisatie als onmisbaar erkenden en dat anderzijds de werkgevers alleen samen met den in vrijheid georganiseerden arbeider op sociaal gebied wilden optreden.

De gedwongen of vrijwillige opheffing van de organisaties van werkgevers en werknemers betekende uiteraard dan ook niet, dat aan den strijd tegen den bezetter een einde kwam. In het geheim is de strijd voortgezet. Voor een deel in den vorm van sabotage tegen het Arbeidsfront; voor een belangrijker deel echter gericht op het vinden van de juiste wegen die in de toekomst bewandeld moesten worden.

De vakbeweging, zoowel van werkgevers- als van werknemerszijde, is nu eenmaal een kind van haar tijd. Dat wil zeggen dat de verhoudingen op sociaal- en economisch gebied ten deele den vorm bepalen waarin zij optreedt, maar zeker beheerschend zijn voor de wijze waarop zij haar werk zal verrichten.

Dat was in het verleden zoo geweest, ook in de toekomst zou het zoo zijn.

Daarom speelde in het contact dat tusschen leiders en kader van de vroegere werkgevers- en werknemersorganisaties en centralen voortdurend onderhouden werd, een belangrijke rol de vraag naar de verhoudingen zooals deze zich straks, na den oorlog, zouden openbaren. Zouden de organisatievormen en het werk ingesteld moeten worden op een vrije maatschappij of op een gebonden samenleving? Er was niets wat op de eerste mogelijkheid wees. Rekening houdend met een gebonden samenleving en een sterk ingrijpen van Overheidswege, achtten werkgevers en werknemers zich te plaatsen op den bodem van de realiteit. Dit doende realiseerden zij zich echter ook, dat dan in de toekomst meer nog dan vroeger het vraagstuk van de verhouding tusschen

Overheid, arbeid en ondernemer van allesbeheersche beteekenis zou zijn.

Hoe zou echter dit vraagstuk tot oplossing kunnen worden gebracht als na afloop van den oorlog niet direct een apparaat kon worden benut waarin een georganiseerde samenwerking tusschen werkgevers en werknemers geregeld was?

Voor het vacuum dat direct na de bevrijding zou kunnen ontstaan moest daarom tijdig een voorziening worden getroffen.

Het geheime, onder het oog der Gestapo gevoerde overleg tusschen werkgevers en werknemers heeft in dit opzicht tot overeenstemming geleid. En zoo kwam een na de bevrijding in het daglicht getreden „Stichting van den Arbeid” tot stand, een privaatrechtelijke organisatie, welke gevormd werd door den Raad van Bestuur in Arbeidszaken als toporgaan aan werkgeverskant, en den Raad van Vakcentralen, het orgaan waarin N.V.V., R.K.W. en C.N.V. samenwerken, aan arbeiderskant. In deze Stichting nu, vinden de middenstand, de landbouw en de drie groote arbeidersvakcentralen van diverse kleur en richting hun vereenigingspunt. Zij is een „werk-gemeenschap van leidende figuren uit de werkgevers- en arbeiderswereld, die het ernstig meenen met hun gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor het sociaal-economisch welzijn van Nederland in een oprecht streven om meningsverschillen uit den weg te ruimen, tegenstellingen op te heffen, waar noodig leiding te geven, de inzichten te verhelderen en de Overheid te steunen in haar moeilijke taak van wederopbouw, herstel en vernieuwing.” Een gemeenschap, die het algemeen belang in haar werk volledig tot zijn recht wil doen komen. Een gemeenschap, die duurzame sociale vrede gevestigd wil zien „op den grondslag van vrije overtuiging, van vrije samenwerking en uit vrijen wil”. Die eenheid wensch, verantwoordelijkheid en bedrijfssolidariteit, gedragen door onderling vertrouwen. Niet de „eenheid van het kerkhof”, maar „een eenheid gegroeid uit een gezamenlijke overtuiging van binnen uit en derhalve met volledige erkenning en eerbiediging van beginselen, van levensovertuiging”.

Het doel van de Stichting van den Arbeid wordt in de stichtingsacte als volgt omschreven:

Artikel 3. De Stichting heeft ten doel om op het terrein van den arbeid

- a. zolang de toestand in het bedrijfsleven niet is gestabiliseerd, de orde in het bedrijfsleven te handhaven en zoo noodig te herstellen en den terugkeer van normale verhoudingen tusschen werkgevers en werknemers te bevorderen;
- b. nadien onverwijld op basis van een organisatorische samenwerking tusschen werkgevers en werknemers duurzaam goede sociale verhoudingen in het Nederlandsche bedrijfsleven te verzekeren.

Artikel 4. De Stichting zal haar doel onder meer nastreven:

- a. door het bevorderen van maatregelen, welke strekken tot verhooging van het maatschappelijke peil der Nederlandsche werknemers;

- b. door het bevorderen van duurzaam overleg tusschen werkgevers en werknemers en tusschen hun organisaties in het belang van den bedrijfsvrede;
- c. door het dienen van raad en advies aan werkgevers en werknemers in organisatorisch verband, alsmede aan overheidsinstanties;
- d. door de totstandkoming te bevorderen van regelen die voor het geheele bedrijfsleven of voor bepaalde takken van het bedrijf van belang zijn, waaronder begrepen: regeling inzake loonen en andere arbeidsvoorwaarden; regeling tot berechting van geschillen op het stuk van den arbeid; regelingen inzake de aanneming en het ontslag van personeel; regeling met betrekking tot werktijdverlenging en inzake overgeld; regelingen met betrekking tot werktijdverkorting en inzake wachtgeld; regelingen inzake arbeidersvacantie; regeling betrekking hebbende op de vakopleiding; voorzieningen met betrekking tot de sociale verzekering, waaronder gerekend worden arbeiderspensioen, invaliditeitsverzekering, ziekengeldverzekering, kinderbijslagverzekering, werkloosheidsverzekering;
- e. door de voornoemde en andere regelingen bindend te maken voor de werkgevers en werknemers, die in organisatorisch verband bij de Stichting zijn aangesloten;
- f. door te bevorderen, dat de Overheid de Stichting en de direct of indirect bij haar aangesloten organisaties aanwijst als uitsluitende vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers en wel wat de organisaties betreft ieder op haar eigen gebied.

Vanzelfsprekend kan dit alles slechts stuksgewijs aan de orde komen. En even vanzelfsprekend is het, dat de Stichting van den Arbeid al deze punten niet zelfstandig kan en wil doorvoeren en regelen. Zij is geen staat in den staat, zij wil dat ook niet zijn. Zij weet dan ook, dat tenslotte de overheid in de belangrijkste problemen, als b.v. de vaststelling van het absolute loonniveau, het laatste woord heeft, dat „overheidstoezicht noodzakelijk is en dat de macht van ondernemers en arbeiders nooit mag leiden tot uitbuiting van den consument”.

Heeft de Stichting nu met de gegeven doelstellingen haar werkterrein afgesloten? Zal zij zich tot het sociale beperken en het economische ter zijde laten? Gaat zij voorbij aan het streven naar economische medezeggenschap dat reeds jarenlang vóór 1941 o.m. het optreden van de christelijke vakbeweging kenmerkte?

Dit is zeker niet de bedoeling.

In de proclamatie die de Stichting in het uur der bevrijding tot de werkgevers en werknemers van Nederland richtte, werd met nadruk verklaard, dat diepgaand overleg over de wijze van behandeling van economische vraagstukken in organisatorisch verband, met deelneming van de vakbeweging der werknemers aan het dragen van verantwoorde-

lijkheid in een vergevorderd stadium verkeert. En voorts, dat eenheid van inzicht verkregen was over de wenschelijkheid van een ruime vertegenwoordiging van de arbeidersvakbeweging in het hoogste economische college. dat de regeering ter zijde zal staan, en daarnaast over de noodzakelijkheid, dat op dit terrein ook een aantal lagere publiekrechtelijke organen moeten worden gesticht. Hieruit blijkt:

1. dat de Stichting van den Arbeid het vraagstuk van de medezeggenschap aanstonds heeft aangevat;
2. dat de medezeggenschap geenszins van de hand wordt gewezen, doch integendeel in het centrum van de belangstelling wordt geplaatst;
3. dat naar de meening van de Stichting van den Arbeid bij de oplossing van dit vraagstuk de overheid betrokken moet worden, omdat het hier gaat over meer, dan alleen over een zaak, die uitsluitend werkgevers en arbeiders aangaat;
4. dat naar de meening van de Stichting van den Arbeid het vraagstuk urgent is en onverwijld tot een oplossing moet worden gebracht.

Van de zijde der Stichting werd in verband hiermede reeds bij herhaling aan de regeering verzocht een werkcommissie te vormen van vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven tezamen met de Overheid, ten einde op dit stuk met concrete voorstellen te komen. Aangezien echter bleek, dat de regeering dit vraagstuk eerst in interdepartementaal overleg wilde bezien, heeft het Stichtingsbestuur zelf het initiatief genomen tot een veelzijdig samengestelde commissie uit het bedrijfsleven ter beoordeeling van de vraag, op welke wijze meer dan tot dusver de mede-verantwoordelijkheid van arbeiderszijde in het productieproces kan worden ingeschakeld.

De medezeggenschap naar haar economische zijde is dus aan de aandacht der Stichting niet ontsnapt.

Desondanks kan de Stichting van den Arbeid, ook als de economische medezeggenschap der werknemers volledig in haar program is opgenomen, in dit opzicht moeilijk als een eindstation worden beschouwd.

Voor het overleg over en de samenwerking ten aanzien van de economische problemen kan een privaatrechtelijk lichaam als de Stichting van den Arbeid immers niet als het geëigende middel worden beschouwd. Daartoe is een publiekrechtelijk orgaan noodig. Nu laat de Stichting, op privaatrechtelijke basis werkend, inderdaad den weg open voor een publiekrechtelijke regeling van den arbeid. Op dien weg moet dus worden voortgetreden. De publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie is het ideaal dat blijft wenken.

Daarmede wordt uiteraard niets afgedaan aan de buitengewone belangrijkheid van de Stichting van den Arbeid nu.

Deze belangrijkheid bleek uit haar op 28 November 1945 gehouden congres, dat een demonstratie was van de centrale plaats die zij in de georganiseerde werkgevers- en werknemerswereld inneemt.

Er is echter meer.

De allesbeheerschende betekenis van de verhouding tusschen Overheid, arbeid en ondernemer

vindt haar neerslag in het feit, dat de regeering de Stichting van den Arbeid als adviseerend lichaam erkend heeft. Dit houdt in, dat zij door de regeering wordt geraadpleegd over op sociaal gebied te treffen voorzieningen, en dat zij ook eigener beweging over al dergelijke aangelegenheden van advies kan dienen. Zoo adviseerde zij o.m. over de kosten van het levensmiddelenpakket, de hoogte van den kinderbijslag, de herziening van de wachtgeldregeling, het instellen van ondernemingsraden, de loonhoogte in diverse bedrijfstakken, enz.

Van niet minder belang is het voortdurend en nauw contact tusschen het College van Rijksbemiddelaars en het Stichtingsbestuur, dat telkens geroepen wordt dit college van raad en voorlichting te dienen.

Er zijn periodieke bijeenkomsten van hoofdambtenaren van het Departement van Sociale Zaken met den Stichtingsgedelegeerde.

En tenslotte is er het 15 October j.l. afgekondigde Buitengewoon Besluit Arbeidsverhoudingen. Bij de voorbereiding daarvan kreeg de Stichting gelegenheid van haar meening te doen blijken. Aan het College van Rijksbemiddelaars wordt in dit besluit imperatief voorgeschreven, haar in alle belangrijke aangelegenheden te raadplegen. En voorts is er een beginselartikel in opgenomen waarin de mogelijkheid wordt vastgelegd tot delegatie van bevoegdheden van de Overheid aan organen die uit het bedrijfsleven zijn voortgekomen.

Ook dit opent voor de Stichting wijd perspectief.

Ondanks dit alles is met het werk nog slechts een begin gemaakt, maar dit op zichzelf is reeds uitermate belangrijk. Vele desiderata staan nog op het programma, waarvan als de meest urgente genoemd kunnen worden: de stabilisatie van het loon- en prijspeil; de opvoering van de eerst noodige productie ter voorziening in de ergste noden aan brandstoffen, kleeding en schoeisel, de opheffing van den woningnood; de reorganisatie en unificatie van de sociale verzekering, de opvoering en de verbetering van het levenspeil van ons volk.

Met en door dit al is de Stichting van den Arbeid een orgaan, dat in eigen land, maar ook ver daarbuiten in breeden kring bewonderende belangstelling wekt.

En ook van haar zelf geldt daarom wat Mr. Stikker omtrent het congres opmerkte:

Zonder te overdrijven mag geconstateerd worden dat de totstandkoming van de Stichting van den Arbeid een feit is van historische betekenis. Want het bewijst, dat de evolutie der denkbeelden op het terrein van den arbeid in ons vaderland zoo ver is gevorderd, dat verantwoordelijke persoonlijkheden uit kringen van werkgevers en arbeiders in gezamenlijk verband en niet meer, zooals voorheen gescheiden, uiting willen geven aan hun eenparig streven om in eendrachtige samenwerking en in nauwe relatie met de Overheid de sociale noden van ons volksbestaan te lenigen en de sociale vraagstukken van den dag tot een bevredigende oplossing te brengen.

IN DE SCHADUW VAN *Gisteren*

door J. KLATTER, litt. drs.

De vaart der volkeren van onzen tijd wordt begeleid door de melodie van het verleden. Een macabere melodie, een doodendans. Terwijl de staatslieden zich afslooven om al tastend hun weg te vinden, in vreeze van te eeniger tijd wederom weggezogen te worden in het moeras van oorlogspsychose en hun volkeren te zien storten in laaienden wereldbrand, te feller gestookt door het op vernietiging toegespitst menselijk vernuft, zij het door explosief atoomgeweld, dan wel door het honderden mijlen in 't rond doodende gasvormig bijproduct, of straks mogelijk de concentratie van de energie der kosmische straling, waarvan in het bijzonder de Russische geleerden het geheim aan de hogere luchtlagen trachten te ontlokken, terwijl men daarom tracht den fatalen gang van den vicieuze cirkelloop te doorbreken, maar tegelijk op zoo noodig herhaalden gang zich voorbereidt, zich voorbereid moet houden, neuriede Lüneburg den somberen zang der gemartelden van Belsen en zette Neurenberg het da capo in van den wilden strijdzang der Duitsche agressie.

Het proces van Belsen liep ten einde, toen het proces tegen de Nazi-leiders begon. Tegen dertig beschuldigen, de beruchte namen Kramer, Klein, Grese aan de kop, werd het schuldig uitgesproken. De beulen kregen de verdiende strop, wie zich minder misgaan hadden, gevangenisstraffen toegewezen. Tot hun spijt, aldus de rechters, was het bewijsmateriaal tegen de overigen niet voldoende. Overigens blijft ook het onbevredigde gevoel achter, dat de gerechtigheid slechts een fractie van de bewerkers van dezen Oceaan van misdaad gevonden heeft.

Maar, zij slaat nog eens toe. Te Neurenberg. Want het vierde punt der acte van beschuldiging tegen de 24 gedaagde nazi-leiders betreft de misdaden, gericht tegen de menschheid. Nauw verwant aan het derde punt: de oorlogsmisdaden. Tot op het oogenblik, dat wij dit schrijven, hebben wij, behoudens de aangrijpende taal der acte van beschuldiging, in de rechtszaal alleen kennis gemaakt met de twee eerste punten, samengevat als het algemeene plan der samenzwering en de misdaden, gericht tegen den vrede. Als een boek ontrolt zich hier het verleden. Indien nog iets van de glorie van het Derde Rijk mocht resteeren, stort hier het kaartenhuis, dat Hitler bouwde, wel geheel ineen. Een rot van roofridders heeft men deze leidersbent genoemd. Dit is onjuist. Hier is niets ridderlijks, zelfs niet in den hierbedoelden zin. Ter rechtszitting is dit gezelschap weinig minder dan clownesk, in hun practijk verbogen zij in alle vormen het woord misdaad, als satellieten van hun opperchef, waarvan een rapport van den Britschen veiligheidsdienst op zeer steekhoudende gronden den dood aanneemt.

In dit proces vallen de met zooveel praal opgetrokken coulissen van het Derde Rijk weg. Met gespannen aandacht ziet de wereld de stapels docu-

menten zich vermenigvuldigen. Hier wordt het antwoord gegeven op de groote vraag, wat dan toch wel dat Derde Rijk was. Wat eerder vermoed werd en tot vaste overtuiging groeide, wordt hier een weten. Wij weten thans, dat het een duivelsch rijk was, wyl louter gedreven door duivelschen hoogmoed en eigenbaat en gespeend aan alle menschelijkheid.

Als een draaiboek rolden de jaren van Versailles tot Stalingrad, waar de hooge sprongen zijn blijven steken, voorbij. Eerst het losweken van Versailles, het heimelijk opbouwen der weermacht, reeds onder de rook van Versailles aangevangen, het zich terugtrekken uit Genève, het militariseeren van de linker-Rijnsoever, de geheime benoeming van Schacht tot algemeen gevolmachtigde voor de oorlogseconomie in 1935 en dan de groote marschorde van Hitler: zijn geheime aankondiging in Nov. '37, dat hij van plan was 3 millioen menschen uit Oostenrijk en Tsjechoslowakije te verdrijven, na de beide landen op het gunstigste oogenblik te hebben ingelijfd; het krijgsplan voor de verovering van Tsjechoslowakije in 4 dagen, dat in April '38 ontworpen was met de bepaling, dat een aanslag op den Duitschen gezant in Praag bij wijze van provocatie zou moeten worden op touw gezet; het plan van Mei '39, om een inval in Nederland te doen in geval van een oorlog met Frankrijk en Engeland; zijn besluit van 22 Aug. '39 om Polen te verpletteren; het plan van Dec. '40 om de Sovjet-unie binnen te vallen; de belofte van Hitler aan Matsoeoka in April '41, dat Deutschland aan de zijde van Japan zou strijden, als Japan in een oorlog met de Ver. Staten zou worden gewikkeld; de uitspraak, dat in het derde jaar de oorlog gevoed moest worden uit Russische hulpbronnen.

En h el dit nazisysteem komt te staan in den bloedrooden schijn der sinister e woorden: „Het lijdt geen twijfel, dat er millioenen menschen van honger zouden omkomen, als wij de dingen, die wij noodig hebben, uit dat land halen”.

Dikwijls heeft men gevraagd, waarom Hitler zijn methode van afpersen, die met geen kosten zooveel profijt opleverde, niet langer dan tot in 1939 heeft voortgezet. Nu weten wij het uit de documenten. Het Derde Rijk was op, had zijn reserves ingeteerd, kon nog slechts het sluitstuk: de rooftocht in Europa, aanschroeven.

Het proces van Neurenberg, uniek in de wereldgeschiedenis, recht doende en recht vormende, heeft vele facetten. Het historische, waarop wij hier voornamelijk wezen, is niet het minst belangwekkende.

* *

Van het verleden, geprojecteerd in het heden, terug naar den zich iederen dag stollenden stroom van het hedendaagsch gebeuren. De staatslieden, klein en groot, pijnigen hun hersens, m eer dan hun hart hoewel we ook dit niet steeds behoeven

uit te sluiten om tot een harmonieeren der tegenstrijdige belangen te geraken. De kleinen binnen het hun toegemeten bescheiden bestek, de grooten in wereldformaat. Voor harmonie blijkt onze globe echter nog steeds te weinig plaatsruimte te bieden.

Nog steeds is de grondvorm der wereldharmonie een driehoekskwestie, waarvan al het andere afhangt. De structuur van den driehoek Moskou-Londen-Washington zal den wereldvrede draagkracht moeten geven. Na Londen is de figuur nog niet weer overgeteekend en de voorwaarden voor een samensmeden zijn er niet beter op geworden. Een duidelijk wantrouwen heeft zich in de laatste weken gedemonstreerd. Blijkende uit de volgende feitelijkheden. Anglo-Amerikaansche protesten tegen handelsverdragen, door Moskou met Hongarije en Roemenië gesloten, werden afwijzend beantwoord. Een gevaarlijk zich toespitsende inmenging in de souvereiniteit van Iran door in de Noordelijke opstandsprovincie Azerbeidsjan gelègerde roode troepen, gaf mede aanleiding tot het indienen van protesten, die zich baseeren op de overeenkomst van Teheran. Met den wenken Indischen Oceaan in het verschiet en de lokkende olie in den bodem is dit Noord-Perzië een gevaarlijk verhitte plek op de wereldkaart. Want als den Tsaar lokt ook Stalin de vrije zee. Daaraan gaat ook zijn verlangen, als hij zich prepareert op een nieuwen status der Dardanellen, waartoe het vriendschapsverdrag met Turkije niet verlengd werd, maar waartoe Londen en Washington reeds a priori hun voorstellen te Ankara indienden. In zijn vacantieoord aan de Zwarte Zee heeft Stalin alleszins gelegenheid den uitweg uit deze wateren te overdenken. Voor diens verblijfplaats, zijn wel of wee, interesseerde de wereld zich zeer.

Een interesse, welke zich toespitste ten tijde van de viering van den 28en verjaardag der roode revolutie, die te Moskou nog nimmer zonder een rede van den staatschef was gevierd. Hoewel zijn komst in uitzicht werd gesteld, bleef Stalin op het feest absent, maar werd vervangen door Molotof, die sprak van de atoomenergie, die ook Rusland zou hebben, die zich kante tegen het geheimhouden, waartoe Washington vooralsnog besloten had, en die den nadruk legde op de blijvende paraatheid van het roode leger. Deze absentie van Stalin hebben aan de geruchten over zijn hartzwakte — nog steeds verblijft deze in zijn vacantieoord — nieuw voedsel gegeven; overigens bleek opnieuw uit de documenten van Neurenberg, dat reeds voor jaren Hitler zekere speculaties op een slechte gezondheid van Stalin had gebouwd. Vanzelfsprekend kwam zoo ook de eventueele opvolging van Stalin op het tapijt, waarvoor generaal Zhdanov gedoodverfd werd.

Een teeken van ongenoegen tusschen Moskou en zijn mede-geallieerden ligt voorts besloten in de absentie van de Sovjets in de adviescommissie voor het verre Oosten, die ten slotte zonder de Russische medewerking gestart is.

Een ietwat vriendelijker sfeer werd geschapen in

den geallieerden kring, door de mededeeling van president Truman, door bemiddeling van den ambassadeur Harriman, die daartoe Stalin in zijn vacantieoord bezocht, een bevredigend antwoord te hebben ontvangen op een overhandigde boodschap. Welken inhoud deze boodschap had, is ons niet medegedeeld, van een invloed daarvan op het onderling verkeer bleek nog niet. De toon, met name tusschen Londen en Moskou, werd zoo stroef, dat het minister Bevin in het Lagerhuis verleidde tot de exclamatie: „Hoe kan men zich van wantrouwen vrijwaren, indien zekere staat Engeland over de keel wil gaan liggen?“, en nadrukkelijk voor het Westen het recht deed opeischen zich te organiseeren in een Westelijk blok, waar Moskou in Oost-Europa niet alleen niet anders doet, maar ook nog er de poorten voor het Westen toesluit. Openheid, de kaarten op de tafel, vroeg Bevin. Naar Washington toog Attlee om met Truman en Mackenzie te overleggen, in hoeverre dit ook voor het geheim van de atoombom kon gelden. Men kwam tot het besluit deze troefkaart vooreerst in de hand te houden, maar in uitzicht te stellen van de vereenigde naties, — waarvoor een speciale commissie werd ingesteld —, wanneer en indien n.l. waarborgen geschapen zijn tegen de destructieve werking van dit wapen. D.w.z. wanneer de internationale besprekingen tot een bevredigend einde zijn gebracht, zoodat de pogingen daartoe onder den druk van het atoomgeheim blijven staan.

Voordien had reeds president Truman in 12 punten doen weten, wat de wereld van de Vereenigde Staten te wachten heeft: een nieuwe formulering en uitwerking van de door Roosevelt beleden principes, het geloof in democratie, individueele vrijheid, gelijk recht van alle volkeren, noodzaak van wereldorganisatie. Maar, de atoombom eerst gereserveerd, mitsgaders het bezetten van steunpunten, en in de veilige schutse van de grootste vloot en een der grootste luchtmachten ter wereld. Een reeks mutaties in den top van het militaire apparaat, met Eisenhower als stafchef bovenaan, zal zeker op de gedeeltelijke demobilisatie van invloed zijn en de strijdmacht, die blijft, op nieuwen leest schoeien.

Wij noemden reeds het Verre Oosten, waar een adviescommissie generaal Mac-Arthur in zijn zware taak zal steunen. Maar, zonder te kunnen ingrijpen. Twee donkere wolken blijven boven den Oost-Aziatischen hemel drijven, waarvan de tint veel meer versomberd, dan lichter geworden is: den strijd tusschen de nationale en communistische troepen in Noord-China, die al meer de allure van burgeroorlog aanneemt en de strijd om Java. In China raken elkaar de invloedssferen van Amerikanen en Russen. Uit deze explosieve atmosfeer heeft minister Byrnes toegezegd de Amerikaansche troepen te zullen terugtrekken, hetgeen door een deel der openbare meening in de Vereenigde Staten zeer slecht is ontvangen, die hierin een prijsgeven ziet van het doel, waarvoor Amerika den oorlog tegen Japan zou hebben gevoerd, n.l. het steunen van een vrij, sterk China. Hiertoe behoort de Amerikaansche gezant te

Tsjoengking, Hurley, die deswege vervangen werd door generaal Marshall.

De toestand op Java verviel van kwaad tot erger en loopt uit op een volslagen chaos, waarin het nieuwe kabinet-Sjahrir kwalijk orde vermag te brengen, dwars gezeten door de extremisten. De moord op generaal Mallaby was de start voor strengere Britsche maatregelen en beteekende aldus een keerpunt. Nadere precisering der koninklijke voorstellen door de Nederlandsche regering heeft in de onderhandelingspositie weinig of geen wijziging verwacht. In het buitenland neigt men er meer toe deze kwestie als een gemeenschappelijke geallieerde zaak te zien. In de schaduw dezer brandpunten der aandacht staan ontwikkelingen in West-, Centraal-Europa en het Midden-Oosten, die wij in een volgend artikel meer voor de lens hopen te nemen.

De taak der Standsorganisaties

door Mr. J. RIP.

In een vorig artikel bespraken wij de pogingen, welke thans worden aangewend om den georganiseerd land- en tuinbouw tot meer samenwerking te brengen en te geraken tot oprichting van een bedrijfsorgaan, dat t.z.t. publiekrechtelijke bevoegdheid hoopt te verkrijgen.

Eén van de vele vragen, die zich daarbij voordoen is: wat zal er over blijven van de taak der standsorganisaties, indien het bedrijfsorgaan de behartiging van allerlei belangen tot zich trekt? Dit geldt zoowel in de periode, waarin het bedrijfsorgaan nog niet met publiekrechtelijke bevoegdheden is bekleed, als daarna.

Reeds thans wordt gezocht naar een juiste afbakening van het werkterrein tusschen het bedrijfsorgaan en de standsorganisaties van boeren en tuinders en ook der landarbeiders.

De taak van het bedrijfsorgaan ligt vooral op technisch-economisch terrein. Het is in dit verband steeds moeilijk die taak in één of twee begrippen te omschrijven. Zoo kan b.v. de uitdrukking, dat het samenwerkend orgaan zich bezig houdt met technische aangelegenheden, verwarring wekken.

Er zijn immers in den land- en tuinbouw nog andere organisaties, die zich met technische zaken inlaten. Wij noemen b.v. de tuinbouwveilingen, de coöperatieve aankoopverenigingen, de boerenleenbanken, stamboeken enz. Dit zijn alle verenigingen, die beschouwd kunnen worden als verlengstukken van het bedrijf en werken op coöperatief-commercieelen basis.

Het is echter geenszins de bedoeling om den arbeid van deze organisaties te doen overnemen door het landbouwbedrijfsorgaan. De coöperatieve aan- en verkoopverenigingen en wat daarmee samenhangt, blijven hun zelfstandig bestaan voortzetten. Om allerlei redenen mag daaraan niets

worden veranderd. Dat er echter verband en contact moet zijn tusschen deze vereenigingen en het orgaan is duidelijk. Verschillende leden van de besturen der bedrijfsorganisatie in gewest en provincie zijn eveneens de leiders der commercieele vereenigingen. Bij allerlei arbeid kan profijt worden getrokken van de speciale deskundigheid dezer vertegenwoordigers. Bovendien kan ook wellicht organisatorisch verband worden gelegd tusschen bedrijfsorgaan en technische vereenigingen.

Doch ook bij de omschrijving van de taak van het bedrijfsorgaan spreken wij over de behartiging der technische belangen van den boeren- en tuindersstand. Hier heeft het woord „technisch” echter niet die commercieele beteekenis, waarin we het zoeven gebruikten. Door dit orgaan worden geen „zaken” gedaan geen commercieele transacties afgesloten. Technisch beteekent hier meer: het bepleiten van de belangen op technisch-economisch gebied; het geven van voorlichting zoowel aan de aangeslotenen als aan andere bedrijfsgroepen of aan de Overheid. De meeste van deze werkzaamheden hebben betrekking op zaken, die eenerzijds een technischen en anderzijds een economischen inslag hebben.

Om enkele voorbeelden te noemen: het pleiten voor een verhoogden melkprijs voor de veehouders, die in den winter hooger behoort te zijn dan in den zomer, is niet alleen een economische, doch ook een technische kwestie. Het organiseren en uitbouwen van den land- en tuinbouwvoorlichtingsdienst draagt wel een technisch karakter, doch is ook van groot economisch belang.

De onderscheiding technische en economische aangelegenheden is niet steeds duidelijk. Zij wordt echter in onzen kring nog al eens gebruikt om aan te duiden, dat bij de behandeling van technische problemen ons beginsel niet direct betrokken is en men deze dus in één organisatie kan afdoen, terwijl dit bij economisch gekwalificeerde vraagstukken meestal niet het geval is. Ter verduidelijking weer een voorbeeld. Het is niet noodig, dat er op één dorp drie coöperatieve zuivel- of aankoopverenigingen worden opgericht, een christelijke, een neutrale en een katholieke. Indien deze vereenigingen zich beperken tot het terrein van aan- en verkoop dan kan men daarin gezamenlijk zitting hebben. Gaat een dergelijke vereeniging zich echter ook met de standsbelangen der leden in breederen zin bezighouden dan worden de verschillen in levens- en wereldbeschouwing echter spoedig openbaar.

Ook is het wel voorgekomen en in Drenthe wil men blijkbaar dien kant weer uit, dat de neutrale standsorganisaties in den landbouw de leden van de aankoopverenigingen en bloc als lid inschrijft. Dit nu is geheel onjuist. Het lidmaatschap der standsorganisaties moet steunen op vrijwillige individueele toetreding en men moet niet trachten door technische vereenigingen in hun geheel te doen toetreden, ook leden tegen hun wil te „strikken”. De leden der aankoopverenigingen van christelijken huize hebben hier een taak. Zij behooren in hun vereeniging er tegen op te komen, dat deze zich in zijn geheel bij een bepaalde stands-

organisatie aansluit. Een technische vereeniging mag die keus niet doen.

Het staat dus zoo, dat er zijn technisch-commerciële vereenigingen eenerzijds en de Stichting voor den Landbouw, bepleitend de technische en economische belangen, anderszijds.

Terugkeerend nu tot de vraag welke taak, naast deze beide, de standsorganisaties hebben, beperken wij ons tot de standsorganisaties van de werkgevers in den Landbouw. Dezelfde vraag doet zich natuurlijk ook voor met betrekking tot de organisaties der werknemers.

De standsorganisaties nu hebben een breed werkerterrein. Ook zal de Stichting voor den Landbouw zich in gunstigen zin ontwikkelen.

In de eerste plaats zijn de standsorganisaties de steunpilaren der Stichting. Zoowel nu de Stichting een privaatrechtelijk karakter draagt, als straks wanneer het orgaan publiekrechtelijke bevoegdheden krijgt, zullen, althans voor de eerste maal, de bestuursleden door deze organisaties worden aangewezen. Wij ontveinen ons niet dat hier allerlei problemen liggen, doch gaan daarop thans niet in. De taak van de standsorganisaties is hier van groote beteekenis. Door het orgaan op te bouwen op de zes standsorganisaties is men verzekerd van het vertrouwen van het grootste deel der bedrijfsgenooten, kan er voor worden gezorgd, dat de verschillende bestuursleden uit diverse kringen voortkomen, zoowel ten aanzien van de geestelijk-zedelijke richtingen als van de verschillende takken van cultuur. De wil tot samenwerking is gedurende de laatste jaren dermate gegroeid, dat een aanwijzing der bestuurders door de organisaties zeker zonder schokken zal verlopen.

Voorts zullen de standsorganisaties steunend op de groote geestelijke stroomingen in ons volksleven een hechte maatschappelijke organisatie kunnen zijn. De behartiging van die zaken, welke rechtstreeks onze beginselen raken, zal groote aandacht blijven eischen. Het vormend karakter zal daarbij op den voorgrond staan. Wij denken daarbij aan de behartiging van het Christelijk landbouw- en landbouwhuishoudonderwijs; het geven van voorlichting op het terrein der maatschappelijke vraagstukken; het vormen van de plattelandsjeugd en de noodzakelijke scholing van de toekomstige leiders; het invloed uitoefenen op het denken en handelen der leden door middel van de eigen pers en vergaderingen, het houden van contact met de verwante politieke partij enz.

Ook al kunnen wij op verschillend gebied samenwerken, er blijven veel dingen die men eerst in eigen organisatie en bij het licht van eigen beginselen wil bezien.

Wij zijn ons die principieele taak vaak zoo weinig bewust. Bij de Christelijke maatschappelijke organisaties is er een typische vermenging van principieele en zakelijke motieven. In het verleden is misschien wel eens te veel aandacht besteed aan het zakelijke en te weinig aan het principieele. Er was soms meer belangstelling voor de hoogte van den melk- en tarweprijs, dan voor de geestelijk-zedelijke waarden in onze plattelandssamenleving. Ook al willen wij de zakelijke dingen allerminst

De Antirevolutionaire Partij in de Hoofdstad

door Mr. A. B. ROOSJEN

De Communistische Partij in Frankrijk heeft het noodig geacht de laatstgehouden verkiezingen in te gaan onder den naam van „le parti des fusillés”. Als de annexatie van een dergelijken naam voor de Fransche Communisten gerechtvaardigd is, zou men bescheidenlijk de vraag kunnen stellen, of de Antirevolutionaire Partij in Nederland geen aanspraak zou kunnen maken op den naam van „le parti des fusillés et des prisonniers”.

Honderden onzer politieke vrienden zijn vanwege hun passieve houding gedurende de bezettingsjaren omgekomen; zij werden gefusilleerd of doodgemarteld, zij zijn verhongerd of verkommerd.

Duizenden anderen hebben hun goede Nederlanderschap beloofd gezien met een verblijf in gevangenshokken, in gijzelaarspakhuisen of concentratiekampen.

Amsterdam heeft voor dit leger der doemwaardigen een aanzienlijk contingent geleverd. Geen wonder, aangezien de Antirevolutionairen in de hoofdstad behoorden tot diegenen, die den grondslag hebben gelegd voor het ondergrondse verzet. Het is leerzaam om kennis te nemen van het lijstje met namen en personen, vermeld in het Bevrijdingsnummer van „Vrij Nederland”, als zijnde de uitgave van dit ondergrondsch orgaan begonnen; en daarna eens te onderzoeken uit welk nest deze wakkere kerels afkomstig waren. De meesten dezer mannen kwamen ook voor in het ledenregister der Antirevolutionaire Partij in onze hoofdstad. Wij willen niet ontkennen, dat ook de Amsterdamsche Communisten een belangrijke bijdrage hebben geleverd in den weerstand tegen den bezetter, doch hun activiteit openbaarde zich eerst na Juni 1941, toen Duitschland Sovjet-

---

van weinig belang achten, toch moet in een Christelijke maatschappelijke organisatie — in den goeden zin — het geestelijke vooropgaan. Veel te weinig vragen wij ons, bij de beschouwing van allerlei vraagstukken af, wat heeft ons beginsei hier te zeggen? Wat is het standpunt, dat op grond van Schrift en Historie moet worden ingenomen? Talrijke economische vragen liggen niet in het „neutrale” vlak, maar kunnen alleen worden opgelost indien rekening gehouden wordt met de aanwijzingen verrat in Gods Woord.

Er zal ongetwijfeld nog verder gezocht moeten worden naar een juiste afbakening van het werkerterrein tusschen Stichting van den Landbouw en Standsorganisaties. Maar indien van de inniger samenwerking het resultaat zou zijn dat onze Christen boeren- en tuinders — naar hun meening — bij verdere ontplooiing van den arbeid der Stichting hun Christelijke maatschappelijke organisatie wel zouden kunnen missen, dan is er weinig gewonnen, maar veel verloren.

Rusland binnenviel. De verzetsactie werd **begonnen** in anderen kring.

Zijn van de 17 Antirevolutionaire Tweede Kamerleden niet minder dan 16 man korter of langeren tijd van hun vrijheid beroofd, de hoofdstedelijke functionarissen der partij bleven al evenmin gespaard. Acht van de negen leden van het Moderamen der Centrale Antirevolutionaire Kiesverenigingen werden gearresteerd; één hunner, de onvergetelijke heer Dienske, heeft in een Duitsch concentratiekamp het leven gelaten; een ander, Mr. C. van Rij, werd ter dood veroordeeld, doch zag na een gratieverzoek zijn straf veranderd in 15 jaar tuchthuisstraf.

De politieke activiteit gedurende de bezetting is aanmerkelijk verlevendigd door de aanwezigheid der Hoofdredactie van „Trouw” in de stad. Met groote dankbaarheid moet ook vermeld worden de arbeid van Dr. Dam, den rector van het Gymnasium in Kampen, die in Assen het slachtoffer werd van Duitsche haat en moordlust.

Inderdaad, de actie der Antirevolutionairen in Amsterdam gedurende de bezettingsjaren is niet zonder offers geschied.

Onmiddellijk na de bevrijding is ook in Amsterdam het politieke gesprek met andere partijen begonnen. Met de Christelijk Historische vrienden had men reeds in de eerste maanden van dit jaar het contact opgenomen, doch na de Meimaand werden ook de Christen Democraten hierin betrokken. Op een groote vergadering in het Concertgebouw werd aan het gemeenschappelijk verlangen om tot een Christelijk Nationale Partij te geraken uitdrukking te geven. Later gevoerde besprekingen hebben zelfs geleid tot een ontwerp „Beginselen en Algemeene Richtlijnen voor een Christelijke Volkspartij”, samengesteld door een groep Antirevolutionairen, Christelijk Historischen en Christen-Democraten.

In Amsterdam is van de door de heeren Tilanus en de Wilde onderteekende verklaring, dat van een fusie tusschen Antirevolutionairen en Christelijk Historischen op dit oogenblik nog niets komen kan, dan ook over het algemeen met groote teleurstelling kennis genomen. Vooral de jongeren begrijpen deze voortgezette verdeeldheid niet. Wij weten, dat ook het groote meerendeel der Christelijk Historischen een gemeenschappelijk optrekken hartelijk zou hebben toegejuicht.

Intusschen is de Antirevolutionaire Partij in de hoofdstad weer geheel en al „gevechtsklaar”. De 18 kiesverenigingen hebben haar besturen gekozen, waarbij vele een verjongingskuur hebben ondergaan. In een algemeene ledenvergadering werd besloten, dat aan de samenstelling van den Gemeenteraad geen medewerking zou worden verleend. Door de verspreiding van ruim 100.000 strooibiljetten heeft zij haar standpunt aan de Amsterdamsche bevolking trachten te verduidelijken.

Na de aan den Burgemeester afgelegde ver-

klaring van de houding, die de Antirevolutionairen zouden aannemen t.a.v. de samenstelling van den nood-Gemeenteraad, deed het eenigszins vreemd aan in de bladen te lezen, dat in het college van kiesmannen 9 personen als „Gereformeerden” hadden zitting genomen. Het is ons niet bekend uit welk ingenieus brein deze vinding afkomstig is, maar het beoogde resultaat bleef uit, doordat het aangewezen 9-tal bedankte.

Het gevolg is dat, wanneer de Amsterdamsche Gemeenteraad straks bijeen zal komen, de Antirevolutionairen er geen vertegenwoordiging in zullen vinden. De andere partijen zijn echter zoo hoffelijk geweest het standpunt der Antirevolutionairen te eerbiedigen door geen beslag te leggen op de opengelaten zetels. De Amsterdamsche nood-Gemeenteraad telt straks geen 45, docht slechts 42 zetels. Bij de toekenning der zetels is echter alweer gebleken, hoe juist de opmerking van den heer Schouten is geweest, toen hij er op wees, dat het door de Regeering gevolgde systeem den weg baande voor subjectivisme en willekeur. Men vergelijkte slechts de samenstelling van den ouden en den nieuwen Raad:

	Oude Raad	Nieuwe Raad
Sociaal Democraten	14	15
Communisten	7	10
Roomsche Katholieken	8	8
Liberalen	3	3
Christelijk Historischen	3	3
Vrijzinnig Democraten	2	2
Den Hartog	1	1
Antirevolutionairen	3	—
Nationaal Social. Beweging	3	—
Revolutionair Socialisten	1	—
	<hr/>	<hr/>
Totaal	45	42

Het onjuiste hierin is, dat de Sociaal Democraten en Communisten zich neerlaten op de opengekomen zetels van de 3 N.S.B.-ers en den heer Sneevliet.

Wij willen aannemen, dat de aanhang der Communisten in de hoofdstad is toegenomen. Maar dat hiermede tegelijkertijd een versterking der Sociaal Democratische Arbeiders Partij is samengegaan, wagen wij te betwijfelen. Waar de Communisten winst boeken, geschiedt zulks voornamelijk ten koste van de Sociale Democraten; dat bleek bij de gehouden proefstemming in Dordrecht; dat kwam ook weder aan het licht bij de laatste verkiezingen in Denemarken. Wij zullen dat straks — zeer tot onzen spijt — zich ongetwijfeld zien herhalen, wanneer de stembus in het voorjaar haar sprake spreekt.

Intusschen blijkt uit deze toewijzing van zetels in Amsterdam voldoende, dat de Antirevolutionaire Partij verstandig deed zich te distantiëren van dit „spel van subjectivisme en willekeur”. Zulk een spel is in hooge mate ondemocratisch en on-Nederlandsch.

Dr L. W. G. Scholten

Het werk der A.R. Jongerenstudieclubs kan niet beter beginnen dan door een studie over het leven van Dr. H. Colijn. Als overzicht van zijn leven raadplege men Dr. J. C. Rullmann, Levensschets van Dr. H. Colijn en Rudolf van Reest, De levensroman van Dr. Colijn.

Verder bestudeere men zijn geschriften.

Een enkele van deze is zuiver dogmatisch van opzet (b.v. Saevis Tranquillus in Undis). Bijna alle anderen staan in direct verband met de **tijdsomstandigheden**.

Daarom behoort men de werken van Dr. H. Colijn steeds te projecteeren tegen den **achtergrond van het wereldgebeuren**. Zoo nauw is de betrekking, dat men zijn uitspraken zelfs **objectief, los van zijn persoon**, kan beschouwen als onderdeel der geschiedkundige ontwikkeling. Het gaat dan minder om de persoonlijke bedoelingen; meer om den **groei van een gedachte**, aan welker verwezenlijking de handelende persoon, bewust of onbewust, medewerkt.

Zulk een beschouwing is te belangwekkender, omdat, ondanks alle historische bepaaldheid, **de grondslag van de inzichten van Dr. H. Colijn dezelfde is gebleven**.

* * *

Regeering en Volksorgaan.

In 1909 gold nog het beperkte kiesrecht van de wet-Van Houten met het districtenstelsel. De daartoe strekkende overeenkomsten werden gesloten vóór de stembus. De kabinetformatie sloot aan bij de overwinnende groep.

Onder Cort van der Linden kwam in 1917 het algemeene kiesrecht met evenredige vertegenwoordiging en lijstenstelsel.

Gevolg: de stembus is een uitspraak van het massale volksbewustzijn. De partijen gaan geen overeenkomsten meer aan vóór de stembus.

De Kabinetformateur trachtte aanvankelijk een meerderheid te smeden op vast accoord. Als dit herhaaldelijk mislukt (1923, 1925, 1929, 1933) treden op z.g. extra-parlementaire Kabinetten. Het lijstenstelsel leidt tot partijversplintering, tot dat in 1933 de nationale nood drijft tot nationale eenheid, in nauw contact met het Oranjehuis.

Aanvankelijk weinig actieve deelname van Dr. Colijn. Bij de Kabinetformaties van 1918 en daarna wel grooter invloed, maar grootendeels achter de schermen en dus momenteel nog niet te schatten.

In de jaren 1920 tot 1930 sprak hij meer over de **problemen zelf** (voornamelijk economische en financieele), dan over het **staatkundige schema**, waaronder zij moesten worden opgelost. In de Deputatenrede van 1931 verandert dit (zie pag. 16 vg.), in 1933 spreekt dit heel sterk (Wankelen noch weifelen, pag. 19 vg.), ook in de Kamerredevoe-

ringen bij de Kamerformaties 1933 en 1937 en enkele andere. Let nu vooral op zijn afwijzen van fascisme en nationaal-socialisme en tegelijkertijd zijn veroordeeling van het huidige kiesstelsel (de **cri de coeur van Colijn!**).

Van zijn waardeering van het monarchale element in ons staatsbestel spreekt vooral de rede van Dr. Colijn bij het Regeeringsjubileum in 1938. Een uiteenzetting van zijn denkbeelden in **Saevis Tranquillus in Undis**, vooral pag. 159—168 en 172—177. De redevoeringen in **Voor het Gemeenebest**, keur uit de Redevoeringen van Dr. Colijn p. 65 tot 75. Over fascisme e.d. aldaar p. 51—64 en de rede bij het Regeeringsjubileum p. 79 v.

* * *

Het ministerie-Heemskerk 1908—1913 dankte haar ontstaan aan een crisis over het defensie-apparaat, dat naar het oordeel der rechtsche partijen onvoldoende was verzorgd. De legerorganisatie was totaal verouderd en het jaarlijksch contingent onvoldoende. De jeugdige minister Colijn bracht tot stand een organisatie van milite, landweer en landstorm en legde den grondslag voor een moderne kustverdediging. Zooals bekend hebben deze maatregelen de mobilisatie van 1914 mogelijk gemaakt. De toen gehouden Kamerredevoeringen zijn nog altijd belangwekkend (te vinden in de Handelingen Staten-Generaal 1913; die over de kustverdediging ook in Voor het Gemeenebest p. 154 vg.).

Na den vrede van Versailles trachtte Dr. Colijn de legerorganisatie in overeenstemming te brengen met de situatie onder het Volkenbondsaspect. Door de herbewapening van Europa zijn aan deze beschouwingen hun feitelijke basis ontvallen.

Als minister van Defensie a.i. legde Dr. Colijn voor een nieuw Defensiesysteem, den grondslag. De verdediging daarvan in het Parlement zal velen onzer nog bekend zijn. Raadpleeg daarvoor de Handelingen der Staten-Generaal van 1936. Een enkele is te vinden in **Voor het Gemeenebest**, p. 164 v.

* * *

Nederlandsch Indië.

Als adjudant van Van Heutz en daarna in verschillende bestuursfuncties nam Dr. Colijn deel aan de bestuursorganisatie, die uit de tweeheid: Java-Buitenbezittingen het moderne Nederlandsch-Indië heeft gevormd.

Interessant zou het zijn, na te gaan 't aandeel van den ambtenaar Colijn bij den opzet en de uitvoering van deze enorme verandering. Gebrek aan toegankelijke archieven en daarbij de ambtelijke verhoudingen beletten dat. Zie het zakelijk beknopt overzicht in Rullmanns **Levensschets** p. 23—32 en de daar genoemde geschriften.

Even belangwekkend zijn de denkbeelden van Dr. Colijn over de bestuursvragen uit onzen tijd. Vooral is hier van beteekenis de instelling van den Volksraad in 1916. Dr. Colijn keurde dezen af, tenminste voor het heden. Z.i. had men de inheemsche bevolking eerst in de **locale** sfeer aan het regelen van eigen zaken moeten wennen, en als uiteindelijke vrucht van deze beweging een **centraal** lichaam moeten instellen.

Voor een en ander raadplege men: **Koloniale Vraagstukken van Heden en Morgen** en de daarbij behorende Kamerredevoering. **Geen rust maar bezinning.** In **Voor het Gemeenebest** zijn opgenomen, behalve de laatstgenoemde rede, nog de redevoering bij de onthulling van het Van Heutszmonument in 1935 en **Hoofdlijnen onzer koloniale politiek**, t.a.v. p. 186 en 193. De twee laatste ook in A.R. Staatkunde, 1932 p. 283 v. en 1935 p. 241 v.

V.g. ook **Saevis** p. 527 v.

De opvattingen van Dr. Colijn met betrekking tot de verhouding van Nederland en Nederlandsch Indië staan nu in den storm van den tijd. Juist daarom is het zoo noodig deze opvattingen nog eens rustig te bestudeeren en ze daarna te vergelijken met die, welke in een stroom van brochures thans ten beste worden gegeven. Dit zal aan de bezonkenheid van oordeel werkelijk geen schade doen en veel misverstand voorkomen.

* * *

Economische verhoudingen.

De geweldige chaos, door den wereldoorlog in de economische verhoudingen gebracht, riep allerlei binnenlandsche en internationale problemen in het leven. Opmerkenswaard is het feit, dat Dr. Colijn al in 1921 de komende crisis heeft voorspeld.

Oorspronkelijk heeft hij met een zeker optimisme deelgenomen aan het Volkenbondswerk. De hernieuwde politieke verwarring maakte hieraan een einde. Meermalen voerde Dr. Colijn het pleit voor vrijhandel, tot de nood van ons economische leven hem drong elk middel te aanvaarden ter bescherming van ons nationaal bestaan, dus ook maatregelen van protectie.

Deze evolutie is zeer mooi na te gaan uit de redevoeringen, gehouden over de internationale economische conferentie van 1927, de rede **St. Vitusdans** 1932 en de bekende voordracht: **Wat kunnen wij doen en wat moeten wij laten**, 1935. Alle drie zijn opgenomen in **Voor het Gemeenebest**, p. 140, 226 en 247, de eerste ook in A.R. Staatkunde 1927, p. 281 v. V.g. verder A.R. Staatkunde 1930, p. 241.

Voor zijn inzicht in de binnenlandsche economische problemen raadplege men: **De economische toestand van Nederland**, rede gehouden voor Boaz 1924; **Kapitaalvorming en Kleyne Luyden**, rede gehouden voor Patrimonium, Groningen en **Crisiszorgen**, voor dezelfde organisatie. Verder de Kamerredevoering over **Ordering en Werkloosheid** 1934, opgenomen in **Voor het Gemeenebest**, p. 131 v.

Tegen bedrijfsorganisatie had Dr. Colijn geen bezwaar mits zij slechts voldeed aan deze voorwaarde, dat zij wortelen zou in het bedrijfsleven zelf en organisch daaruit voortkwam.

Wij zijn er van overtuigd, dat Dr. Colijn door den economisch-socialen nood van deze dagen gedrongen zou zijn tot andere uitspraken, zooals hij ook de devaluatie tenslotte uit noodzaak heeft aanvaard.

* * *

Christelijk-Nationaal Bewind.

Krachtens art. 1 van Ons Program pretendeert de A.R. richting te vertegenwoordigen den grond-

toon van ons volkskarakter. Aan Dr. Kuyper was de taak opgedragen dezen grondtoon weer tot openbaring te brengen. Hij kreeg echter minder gelegenheid aan te toonen, dat zijn staatkunde inderdaad nationaal was.

Dr. Colijn is speciaal geroepen dat nationaal cachet te accentueeren. Niet in dien zin, alsof hij het wezenlijk antirevolutionaire, het christelijk karakter van zijn staatkunde zou verloochenen, maar wel door van oogenblik tot oogenblik te doen zien, dat antirevolutionaire politiek, juist omdat zij antirevolutionair is, wezenlijk Nederlandsch, zuiver nationaal is.

Historisch heeft Dr. Colijn dit toegelicht in een geheele reeks van oraties, o.a. de Deputatenrede: **Der Vaderen Erfdeel**, 1922, **De Afscheiding in haar beteekenis voor het nationale leven**, 1934 (opgenomen in **het Gedenkboek der Afscheiding**, Van 's Heeren Wegen, 1934) en **Dr. Kuyper als nationale figuur** (opgenomen in het Kuypergedenkboek, p. 6—16).

Dat Dr. Colijn hierbij op maatschappelijk terrein geen splitsing, maar samenbinding beoogde, kan afgeleid worden uit zijn rede voor den Nederlandschen Christen Vrouwen Bond 1938.

In de praktische politiek streefde Dr. Colijn naar een positief-christelijk bewind, waarbij hij ook wilde letten op de groeiende waardeering voor de vrucht van het christendom, zooals deze steeds meer te zien was buiten de oude rechtsche groepen.

Vooraf voor en bij de Kabinetsformatie-1937 heeft Dr. Colijn zijn denkbeelden uiteengezet en getracht in practijk te brengen. Sommigen, o.a. Prof. Mr. J. A. Eigeman, wilden Dr. Colijn zien als de synthese van Groen en Thorbecke.

Voor een en ander bestudeere men de Kamerredevoeringen uit 1936—1937, II K. p. 354 v.g. en I K. p. 144 v.g. en 1937—1938 Hnd. II K. p. 174 v.g. en I K. p. 133 v.g.

Men kan deze en de hierboven genoemde redevoeringen ook vinden in **Voor het Gemeenebest**, p. 1, 12, 28, 41, 112 v.g.

Voor de opvattingen van Eigeman verwijzen wij naar zijn werken: **Colijn, de verbinding tusschen Thorbecke en Groen** en **De rechtsstaatsgedachte van Thorbecke-Groen-Colijn**, en de critiek daarop in **Themis**, 1936 en 1938.

„Als Calvinisten hebben wij aan ons volksleven te bieden datgene, wat eeuwen lang de kracht der vaderen was; Calvinisten staan in ons vaderland op voor hen historischen bodem”.

*Prof. Dr. J. WATERINK, 1945.
„Wij, Calvinisten..... nu”*

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof. Dr. J. Severijn, Mr. A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr. J. J. Hangelbroek, Prof. Mr. A. M. Donner, Mr. W. Rip, Ad. Kuiper, J. H. Hofman, Dr. F. L. van Muiswinkel, Mr. K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr. Dr. E. J. Beumer, Mr. J. A. de Wilde, Dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr. L. W. G. Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand. — Redactie-adres. Dr. Kuyperstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935.
Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht — Telefoon 11811 — Giro 267122
Prijs per abonnement f 3.— per jaar.

BIJ DE AANVANG VAN 1946

Het onvergetelijke jaar 1945 behoort tot 't verleden. De eerste maanden van dat jaar behooren tot de meest verschrikkelijke, die wij als volk ooit hebben doorgemaakt. Onderdrukking, afpersing, vervolging, moord was aan de orde van de dag. Geen treinenloop, geen licht, geen voedsel. Velen zijn bezweken. Maar toen de wateren op het hoogst gestegen waren, kwam de redding, de bevrijding. Niet alleen aan de verschrikking, ook aan de verlossing is het jaar, dat voorbijging, een jaar van historische betekenis.

Het is ook het jaar, waarin Japan capituleerde en ons schoone Indië... niet werd bevrijd maar in een zee van jammer gedompeld.

De gevolgen van de wereldoorlog zijn vreeselijk. En niemand weet, hoe zich de toestanden verder zullen ontwikkelen.

Laat ons meer dan ooit te voren onze bekommernissen werpen op Hem, die alleen verlossen en helpen kan.

Zoo staan wij aan het begin van een nieuw jaar. Het is wel zeker, dat ook 1946 voor de verdere ontwikkeling van de verwrongen verhoudingen op alle gebied, van veel betekenis zal zijn. Ongekend moeilijke vraagstukken roepen om oplossing. Op de leidende mannen in het zich afspelend wereld-drama rust een verantwoordelijkheid, die menselijke draagkracht te boven gaat. De stoffelijke ellende is groot, de morele decadentie verontrustend, het menselijke vermogen is — ondanks vliegtuig en atombom — zoo klein. Het loopt alles zoo gansch anders dan de menschen het zich voordelden.

Gelukkig hij, die in deze wereldstormen, op den Heere vertrouwt en kracht put uit Zijn beloften en Zijn Openbaring.

Het staat nu vast, dat we in den loop van dit jaar op drie terreinen de stembusstrijd zullen hebben te voeren. Er zullen candidaatstellingen en verkiezingen plaats hebben voor de Staten Generaal, de Provinciale Staten en de Gemeenteraden. Wat zich vóór en bij die verkiezingen nog zal openbaren kan zelfs nu nog niet met eenige zekerheid voorspeld worden. Op politiek gebied is de verwarring nog altijd zeer groot.

Wél weten we, dat onze Anti-Revolutionaire Partij de wapenen weer zal opnemen en voortdurend bezig is zich op de komende dingen voor te bereiden.

Doen al haar leden met inzet van alle beschikbare kracht mede?

Is er weer leven, bruisend leven in onze plaatselijke kiesverenigingen?

Wordt de politieke strijd als een roeping van Gods wegen gevoeld?

Is er toewijding, kennis, liefde, onderling vertrouwen, opofferende gezindheid?

Beseft men, hoe, in de verwarring van dezen tijd en juist bij den aanvang van de nieuwe periode in onze vaderlandsche geschiedenis, het principieel optreden van onze partij van de allergrootste invloed kan zijn voor de toekomst van ons volk?

Leg uzelf die vragen voor.

Bedenkt, dat de beproefde beginselen der anti-revolutionaire partij steun geven aan hen, die ze van harte belijden en voorstaan, maar ook steun geven aan het moeizame werk van den herstellenden wederopbouw van ons zwaar getroffen land.

Onze tijd is vol gevaren. Ieder, die wat „nieuws” aanbiedt, heeft aanstonds gehoor, ook al is dat nieuwe feitelijk heel oud en zelfs verouderd of in zichzelf verwerpelijk.

Onder den zegen Gods zal de echte en solide

HERSTEL **R**echtsstaat

van den

door Mr. Dr. E. J. Beumer

In de Regeerings-brochure, welke in den vorm eener Troonrede op 20 November 1945 ter kennis van ons volk is gebracht, komt de volgende alinea voor:

„Het is mij een behoefte uiting te geven aan het ernstig streven mijner regeering, om Nederland te doen herleven als een rechtsstaat, waarin rechtszekerheid en vertrouwen in de rechterlijke organen volledig zullen zijn hersteld.”

Deze schijnbaar zoo schoone zin blijkt bij eenigszins nauwkeurige overweging niet bijzonder fraai geformuleerd. Immers een ernstig streven, als waarvan hier sprake is, uit zich niet in woorden, doch in daden. De bedoeling van den opsteller der Troonrede is waarschijnlijk geweest, bij monde van Hare Majesteit, aan het Nederlandsche volk mede te deelen, dat het Kabinet het ernstige voornemen had, te streven naar eene herleving van

wederopbouw alleen dan slagen, als degene, die daaraan arbeiden, wortelen in het verleden en daarom in nationalen zin de vernieuwingen die noodig zijn, projecteeren en ten uitvoer leggen. Ons eigen volkskarakter moet bewaard worden. Naar eigen aard moeten wij ons ontwikkelen, willen we als natie nog een toekomst hebben.

Onze strijd zal er op gericht moeten zijn onze economische onafhankelijkheid tegenover de grootmachten van dezen tijd zooveel mogelijk te bewaren, daardoor onze Staatkundige onafhankelijkheid te consolideeren en zoodoende als een vrij land van harte mede te werken met andere volken.

In de jaren, die wij nu gelukkig achter den rug hebben, stonden onze anti-revolutionaire mannen en vrouwen, gedreven door de kracht van hun geloof, voortdurend op de bres. De anti-revolutionaire partij heeft feitelijk gedurende den heelen bezettingstijd doorgewerkt en het onderling contact bewaard.

Nu we weer vrij zijn, nu ons ontredderde volk stevige en beginselvaste leiding noodig heeft, nu onze partij-organisatie weer is hersteld, moeten we bezielde worden door ijver voor de taak, die op het Nederlandsche volk en dus ook op ons rust; ons land weer in den besten zin des woords bewoonbaar te maken. Daartoe is allereerst noodig moreele verheffing, de heerschappij van wet en recht, de handhaving der Christelijke grondslagen en dan komt ook van zelf de materiele reconstructie en nieuwbouw.

God de Heere geve ons in trouw en liefde voor Koningin en volk, in eendracht en verbondenheid, onze beste krachten te geven aan het werk van herstel en vernieuwing in christelijk nationalen zin.

Nederland als rechtsstaat. In hoeverre van dit loffelijke voornemen iets te recht komt, zullen wij met meer of minder geduld moeten afwachten. Geheel gerust kunnen wij te dien aanzien echter niet wezen. Wij kunnen niet ontkomen aan een zeker gevoel van twijfel, of hier inderdaad van een ernstig voornemen mag worden gesproken. Die twijfel wordt gewekt door het feit, dat als kenmerk van den herleefden Nederlandschen rechtsstaat wel worden genoemd herstelde rechtszekerheid en hersteld vertrouwen in de rechterlijke organen — met betrekking tot dit laatste punt kan de Regeering niet zoo heel veel doen, mede met het oog op de grondwettelijk en wettelijk vastgestelde onafhankelijkheid der rechterlijke macht — maar dat een volslagen stilzwijgen wordt in acht genomen ten aanzien van het herstel van het vertrouwen in de administratieve organen en van het vertrouwen in het Regeeringsbeleid ten opzichte van het vaststellen van wettelijke voorschriften.

Na eene vijfjarige terreur, uitgeoefend door de bezettende macht en hare binnenlandsche handlangers, kwam, in de eene provincie wat vroeger en in de andere wat later, de gezagsuitoefening door het Militair Gezag, om van de Binnenlandsche Strijdkrachten en den Politieken Opsporingsdienst maar niet te spreken.

Voor al het Militair Gezag heeft zich niet onbetuigd gelaten. In **Je Maintiendrai** (in bevrijd gebied) van 17 Februari 1945 kan men lezen: „Wat het Militair Gezag betreft: dit heeft van de Regeering niet voldoende medewerking gehad voor de voorbereiding van zijn taak. Hierdoor kwam het Militair Gezag, onvoldoende geïnstrueerd, niet op de hoogte en op de meeste gebieden met ontoereikende bevoegdheden. Hier kwam bij, dat de sfeer tusschen Regeering en Militair Gezag er niet direct een was van vertrouwen en medewerking.” Misschien is er van deze beschrijving een en ander waar, maar wat volstrekt onwaar is, is, dat het M.G. is verschenen met ontoereikende bevoegdheden op de meeste gebieden. Het Besluit op den bijzonderen staat van beleg, waarmede de Nederlandsche wetgeving van Londen uit is verrijkt, verleende aan het Militair Gezag buitensporige bevoegdheden en waar dit Gezag die bevoegdheden niet voldoende achtte, matigde het zich, in strijd met dat besluit, nog grootere aan. Het bemoeide zich, volkomen overbodig, met alles en nog wat. En het gaat nog steeds daarmede door. Wat te denken van het feit, dat de Chef van den Staf Militair Gezag op 30 November 1945 eene „Tweede Verordening openbare vergaderingen en bijeenkomsten” vaststelde, welke berust op de overweging „dat de veiligheid van den Staat vordert, dat in verband met de liquidatie van ver-

schillende organen van het militair gezag gewijzigde regelen worden vastgesteld, waarbij het houden van openbare vergaderingen, bijeenkomsten of optochten, mitsgaders van bijeenkomsten tot oefening in den wapenhandel, aan zekere beperkingen wordt onderworpen"? Had de Chef van den Staf Militair Gezag en had het Kabinet niet moeten zorg dragen, dat, zooal gewijzigde regelen op dit stuk noodig waren en terugkeer tot de regeling der wet van 22 April 1855, Staatsblad no. 32 (de Chef van den Staf Militair Gezag, die aan groote getallen gewend is, spreekt van no. 329), nog niet mogelijk was, de desbetreffende nieuwe regeling zoo tijdig was voorbereid, dat zij in den herlevenden Nederlandschen rechtsstaat, overeenkomstig het bepaalde bij artikel 9, lid 2, der Grondwet bij de wet kon worden vastgesteld? Zal Nederland weer een rechtsstaat worden, dan is noodig, dat de voorschriften van Grondwet en wet nauwgezet en stipt worden nageleefd. De tijd, waarin men zich met eenig recht op „noodrecht" kon beroepen, is, behoudens misschien voor een enkel uitzonderingsgeval, voorbij. Helaas wordt het Kabinet in zijne neiging, zich van de bepalingen van Grondwet en wet niet veel aan te trekken, van verschillende zijden gesterkt. **Het Parool** schreef 13 October 1945, in een artikel over den Hoogen Raad, aan het adres der Regeering, waarmede het klaarblijkelijk het Kabinet bedoelde: „En overigens leunt zij tegen de „grondwettelijk gewaarborgde onafzetbaarheid" van rechters, schoon zij bij vele gelegenheden — als het zoo uitkomt — terecht **recht boven Grondwet** stelt en bepalingen der constitutie onder den voet loopt". Veel gevaarlijker dan deze tirade is het principiële betoog, dat Mr. E. Brongersma, de staatsrechtelijke redacteur van het **Nederlandsch Juristenblad**, in het nummer van 8 December 1945 van dat orgaan deed opnemen onder den titel „De grens van het noodrecht". Zijn betoog komt op het volgende neer:

„De beteekenis van een Grondwet ligt in het fundament-zijn. Elke inbreuk, zelfs de kleinste, wordt tot iets zeer ernstigs en een geheele reeks van inbreuken, waaronder zeer belangrijke, bovendien jarenlang voortgezet, is met het denkbeeld van een Grondwet nimmer te verzoenen. Waar dergelijke inbreuken bestaan is de Grondwet verdwenen. Hier is de grens van het noodrecht overschreden. Want noodrecht is uitzondering, en uitzondering veronderstelt regel. Maar hier heeft de uitzondering een omvang waarbij de regel verdwijnt. Er is geen Grondwet meer, maar dan is er ook geen noodrecht meer."

„Wij moeten dus erkennen, dat Nederland, op het tijdstip van zijn bevrijding, een staat geworden was zonder Grondwet."

„De grondwetslooze toestand, waarin wij ons thans bevinden, beantwoordt ontegenzeggelijk allerminst aan de wenschen en verlangens van overheid en volk, en dient dus ten spoedigste te worden beëindigd. Inmiddels is de koninklijke macht positief-rechtelijk onbeperkt."

„Bij de discussies over het noodparlement is

men er vaak ten onrechte van uitgegaan, dat aan dit lichaam bepaalde grondwettelijke rechten zouden toekomen. Dit is geenszins het geval, daar er geen Grondwet bestaat, waaraan deze rechten zouden kunnen worden ontleend."

„Wanneer aan de tegenwoordige Staten-Generaal bevoegdheden onthouden zijn, die aan de gelijknamige lichamen uit de vroegere Grondwet toekwamen, dan is het onjuist over schennis nu eenmaal geschonden totdat zij er aan bezweken is, en zoolang lijkenschennis metaphorisch blijft, behoeft men er geen bezwaar tegen te maken."

Dit betoog is in zijn uitgangspunt ten eenenmale onjuist. Wie zich in ernst op „noodrecht" beroept, erkent daarmede den plicht den wettelijke regel, waarvan hij, door den nood der omstandigheden gedwongen, afwijkt, bij den terugkeer van normale tijden weder ten volle in acht te nemen. In het bijzonder geldt dit met betrekking tot de Grondwet, welke bepalingen slechts kunnen worden veranderd of afgeschaft op de wijze, als in haar 13de hoofdstuk is aangegeven. Juist omdat noodrecht uitzonderingsrecht is, heeft het slechts eene beperkte werking. Het kan niet tot gevolg hebben, dat de bepalingen, die normaliter moesten in acht genomen worden, maar door den „nood" niet zijn nageleefd, omdat zij, tijdelijk, niet nageleefd konden worden, nu voor goed zouden zijn verdwenen. Elke totstandbrenging van eene regeling ingevolge „noodrecht" en elke handeling krachtens „noodrecht" verricht, houdt tevens eene erkenning in van principiële ongereptheid der incidenteel buiten toepassing gelaten voorschriften of geschonden bepalingen.

Onze Grondwet geldt ook thans nog ten volle, ongeacht de gedragingen van de Kabinetten-Gerbrandy en het Kabinet-Schermerhorn-Drees. Daaraan kan geen tijdschrift-artikel iets veranderen. Het is waar, dat die Kabinetten eenigszins vrijmoedig met de Grondwet hebben omgesprongen; het is waar, dat zij al te ruime opvattingen hadden omtrent hetgeen in tijd van nood aan de Regeering was veroorloofd, maar zij hebben zich gelukkig niet de zienswijze gepermitteerd, dat door hunne veelvuldige afwijkingen van de Grondwet deze zelve om hals werd gebracht.

De Grondwet is nog steeds — zooals dit door de Kroon in artikel 21 van het Besluit bezettingsmaatregelen E. 93, met betrekking tot „de Nederlandsche wetgeving, zooals zij op 15 Mei 1940 bestond, of sedertdien op grond van door ons uitgevaardigde besluiten is tot stand gekomen", is uitgedrukt — „ten volle verbindend". Ook voor het tegenwoordige Kabinet. En dit Kabinet moet door zijne gedragingen toonen, zich daarvan bewust te zijn. Het moet door zijne daden toonen, dat het ernst maakt met zijn uitgesproken voornemen, te streven naar herstel van Nederland als rechtsstaat. Alleen daardoor kan de twijfel, die is gewekt door zijne houding in het verleden en in het heden en door de minder gelukkige formulering van de aangehaalde alinea uit de Troonrede, worden weggenomen.

In de lijn der Reformatie

II

door C. SMEENK

De Reformatie, en met name de Calvinistische Reformatie, heeft den weg gebaad voor de staatkundige vrijheid der Westersche volken. Zij heeft de volken ook opgevoed voor het recht gebruik maken van de constitutioneele vrijheden.

Vooraf ook door het kerkelijk leven.

De Calvinistische Hervorming gaf aan de leden der kerk een gansch andere plaats dan Rome aan de „leeken” bood en nóg steeds biedt. Zij kende niet de scheiding tusschen clerus en leeken. In de kerken, door **Calvijns**, aan de Schrift ontleende, gedachten beïnvloed, werd het ambt der ouderlingen in eere hersteld. Zij werden eerst door benoeming, maar reeds spoedig door keuze aangevoerd. Met de predikanten behoorden zij de Kerk in Christus' naam te regeeren, opzicht en tucht uit te oefenen. De regeering der kerk moest niet bij een, maar bij meerderen berusten, ten einde het ontstaan van een hiërarchie, van een zondige machtsuitoefening te voorkomen.

Ook op het beroepen van predikanten had de gemeente invloed. Elk lid der kerk behoorde zich **mede-verantwoordelijk** te gevoelen voor de handhaving der leer naar de Schriften, en voor het heilig houden van de sacramenten. Van de leden, die den volwassen leeftijd bereikten, werd een persoonlijke openbare belijdenis des geloofs gevraagd, waardoor ongetwijfeld het medeleven met de kerk in sterke mate werd bevorderd.

Bij de uitoefening van de kerkelijke tucht werd zonder aanzien des persoons gehandeld. Geen onderscheid werd gemaakt tusschen geleerden en ongeletterden, tusschen aanzienlijken en geringen. De Kerk wist te spreken in Christus' naam en behoefde de machthebbers niet te ontzien, wanneer zij bestraffing noodig hadden.

Dit gereformeerde kerkelijke leven nu heeft, zooals ook door vele niet-Calvinistische schrijvers wordt erkend, de ontwikkeling van het constitutioneele stelsel in verschillende landen gestimuleerd. **Eugène Choisy**, met wiens beschouwingen overigens niet steeds instemming betuigd kan worden, schreef terecht: „Door de verspreiding van den Bijbel en de prediking in de volkstaal, door de voortdurende zorg om onder het volk de onderwijzing in en de kennis van het Woord Gods te verbreiden, door zijn zucht om in de uitoefening der kerkelijke tucht nooit den persoon aan te zien, door de zorg, die het heeft besteed aan het verdedigen der zwakken en der armen tegen de uitbuiters en de onderdrukkers, door uitdrukkelijk vast te leggen de deelname der leden aan de regeering der kerk, heeft het Calvinisme voorbereid, heeft het begunstigd het verschijnen der vertegenwoordiging des volks en machtig medegewerkt tot de intellectuele en zedelijke verheffing der volksklassen.”

Dit alles is ongetwijfeld juist en van niet geringe beteekenis. Immers zonder politieke **opvoeding**

kan een constitutioneel regime, met breeden volksinvloed, geen stand houden. Ook gaat een „democratie”, die geen **verantwoordelijkheidsbesef** kent, onherroepelijk ten onder. Zij leidt tot den chaos en via den chaos tot de dictatuur.

Maar is er nog iets anders, waarop gelet moet worden door wie de beteekenis van het Calvinisme voor de constitutioneele ontwikkeling wil naspeuren. **Gierke** heeft daarop de aandacht gevestigd, toen hij opmerkte: „Aan alle politici van Calvinistische richting is voor alles gemeen, dat zij onmiddellijk in de Heilige Schrift niet slechts uitsluitend de voor het sociale leven richting gevende religieuze en zedelijke waarheden, maar tevens normen voor de uitwendige ordening van Kerk en Staat zoeken en vinden.” Deze uitspraak kan tot misverstand aanleiding geven. Men mag er zeker niet uit afleiden, dat het Calvinisme voor alle volken en voor alle tijden dezelfde regeeringsvorm met een beroep op de Schrift zou verdedigen. Maar legt men nadruk op het woord **normen**, spreekt men van **beginselen**, dan is er tegen **Gierke's** formulering geen bezwaar.

Welnu, hij ontdekte bij de (oudere) Calvinistische schrijvers omtrent de staatsinrichting zekere gemeenschappelijke trekken die in de leer van Ephoren en hun rechten en plichten tegenover onrechtvaardige heerschers te voorschijn komen.

Gierke wijst dan op hetgeen **Calvijn** zegt in het vierde boek van zijn **Institutie**, hoofdstuk XX, § 31: „Al hoewel de bestraffing van een ongebonden heerschappij de wrake des Heeren is, zoo moeten wij daarom niet terstond meenen, dat ons die is bevolen en opgelegd; ons, zeg ik, die geen ander gebod hebben ontvangen dan van gehoorzaamheid en geduld. Ik spreek altijd van particuliere personen, die geen magistraatsambt bekleeden. Want indien er heden ten dage ergens eenige magistraten uit het volk zijn gesteld, om al te groote begeerlijkheden en moedwil der koningen te bedwingen en in te toomen (gelijk eertijds waren de Ephoren, die tegen de koningen van Lacedemonië waren ingesteld om die in bedwang te houden; gelijk ook de Romeinen hunne beschermers des volks hadden tegen hun opperste regeerders, desgelijks ook die van Athene de hunne, en gelijk wellicht heden ten dage in ieder koninkrijk zijn de drie Staten, wanneer zij hun voornaamste vergaderingen houden, dan is het zoo ver van mij, dat ik denzulken zou verbieden uit kracht van hun ambt zichzelf te kanten tegen de woedende ongebondenheid der koningen, dat ik zelfs beweer dat zij trouweloos en meenedig zijn, indien zij zwijgen, door de vingers zien en stil zitten, wanneer zij gewaar worden dat de koningen zich baldadig en ongeregeld aanstellen en het arme volk kwellen en plagen; want dat is niet anders dan de vrijheid des volks, die zij uit kracht van het ambt, hun van God op-

gelegd behoorden te beschermen, bedriegelijk ver-
zaken en overgeven”.

Calvijn spreekt hier over het absolutisme der vorsten. Er is — wij zagen het van zeer nabij — óók een absolutisme mogelijk, waarbij niet een vorst de absolute macht bezit, maar dat een tyrannie uitoefent, schrikkelijker en wreeder dan zelfs vroegere absolute heerschers durfden toepassen. En beschikt in den modernen tijd een absolute macht over een leger en een bewapende politie, dan wordt 't schier onmogelijk voor de lagere magistraten, om voor de volksvrijheden het pleit te voeren. Maar in dit verband kunnen wij op de vragen, die hier opkomen, op het recht van opstand, op de mogelijkheid van interventie, etc. niet ingaan. Duidelijk is, wat **Calvijn principieel** juist achtte. De „Staten” behoorden op te komen voor de rechten en vrijheden des volks. Waarbij is te bedenken, dat de verhoudingen anders zijn geworden, dan zij nog in **Calvijns** dagen, ten deele onder de nawerking van het leenstelsel, waren. Er is, vooral in de door **Calvijns** geest beïnvloede Westersche landen, een generale vertegenwoordiging des volks gekomen, niet meer gebaseerd op „standen” of „stenden”, die tegen alle machtsoverschrijding van de Overheid behoort te waken.

Ook **Stahl**, hoewel zelf Lutheraan, erkent de zegenrijke beteekenis van het Calvinisme voor het burgerlijke en staatkundige leven. De gereformeerde kerk, betoogt hij, heeft een wezenlijk aandeel in het totstandkomen van de echte burgerlijke en politieke vrijheid des volks in den nieuwen tijd. Inderdaad gaf het Calvinisme den stoot tot een met steeds grootere beslistheid gaan in constitutioneele lijn. Wij kunnen dit opmerken in Engeland, in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, in Zwitserland en Nederland. De overheidstaak werd als principieel beperkt gezien. Bij de uitoefening daarvan behoorde rekening gehouden te worden met de rechten der ouders, met den eigen aard der onderscheiden levenskringen, met de bijzondere positie der Kerk van Christus. Op grond van de Schriftgegevens — o.a. Deut. 1 : 22, 23, Deut. 17 : 14, 20, Exodus 3 : 16, 4 : 29, Numeri 1 : 26, 26 : 9, 1 Samuel 10 : 25, bepleitten verschillende Calvinistische theologen en staatsrechtsgeleerden de noodzakelijkheid van controle op de handelingen der Overheid, opdat tyrannie en machtsmisbruik voorkomen zouden worden. De Overheid wordt als een gave van Gods genade geëerd. Maar zij is er ter wille van het volk. En het gezag wordt uitgeoefend door **zondige** menschen met beperkt inzicht, die ernstig misbruik van hun positie kunnen maken. Vandaar de onmisbaarheid van controle door van de regeering onafhankelijke personen. Vandaar ook de wenschelijkheid van volksinvloed, van medewerking aan de wetgeving door vertegenwoordigers der natie.

De aanwijzing der overheidspersonen kan, volgens **Calvijn**, niet overal op dezelfde wijze geschieden. Gerekend moet hier worden met de historische ontwikkeling, met het niveau, waarop een volk staat. De regeeringsvorm — monarchie of repu-

bliek — is voor hem bijkomstig. Zijn diepe zondenopvatting, zijn vrees voor machtsmisbruik, doet hem met een beroep op Spreuken XI : 14: „De behoudenis is in de veelheid der raadslieden”, een verdeling van het gezag over meerdere personen, in den regel verkieslijk achten. **Calvijn** heeft een in vollen zin constitutioneel koningschap niet gekend. Zijn voorkeur voor de republiek houdt verband met zijn afkeer van het absolutisme van vele toenmalige vorsten. In onzen tijd staat het zoo, dat ongekroonde tyrannen meer te vreezen zijn dan dragers eener kroon, die in den regel aan een traditie zijn gebonden en niet zoo gemakkelijk onder den invloed komen van revolutionaire stroomingen, die zich om Grondwet noch wet bekommeren.

Dogmatisch was echter ook **Calvijn** niet ten aanzien van den regeeringsvorm. Mits er waarborgen waren tegen tyrannie en machtsmisbruik achtte hij verschillende vormen aannemelijk. De meest begeerlijke toestand scheen hem, dat het volk zijn eigen overheid kan kiezen. Maar hoe ernstig waarschuwde hij in zijn commentaar op Samuël tegen misbruik van dit voorrecht.

Bij hun beroep op de Schrift zagen **Calvijn** en diens geestverwanten niet over het hoofd, dat ons in de Mozaïsche wetgeving geen voorbeeld is gegeven, dat zonder meer nagevolgd moet worden. Wie het Oude Testament heeft leeren lezen bij het licht van het Nieuwe, wie de speciale, tijdelijke roeping van Israël verstaat, wie zich realiseert dat Israël was een theocratie, zal er niet aan denken om de sociaal-politieke instellingen van oud-Israël aan de christelijke Staten van den modernen tijd ter overneming aan te bevelen. In de burgerlijke wetgeving werd ook — men denke o.a. aan de bepalingen inzake het huwelijk, de echtscheiding en de slavernij — gerekend met de „hardigheid des harten.” In meer dan een opzicht behoort de wetgeving van de door het Evangelie licht beschenen volken te staan boven de burgerlijke wetten van Israël.

Toch zagen de Calvinistische theologen en staatsrechtsgeleerden terecht ook in de Israëlitische wetgeving en in de Oud-Testamentische beschrijving van Israëls geschiedenis **goddelijke openbaring**. Zij vonden er beginselen in, die, zij het met een gevarieerde toepassing in verband met de gewijzigde omstandigheden, beteekenis hebben ook voor lateren tijd. Daarom aarzelen zij niet, om zich bij hun verzet tegen alle absolutisme op de Oud-Testamentische Schrift te beroepen. Ook wel op de merkwaardige Israëlitische practijk, die steeds vasthield aan een **gedecentraliseerd** bestuur. Zelfs de Romeinen brachten daarin geen belangrijke wijziging. Men kende er reeds vroeg de volksvergaderingen. Al is de neiging tot Oostersch despotisme bij sommige koningen duidelijk op te merken, het ontbrak toch nooit aan zekere correctieven.

In de worsteling voor geestelijke, kerkelijke, en burgerlijke vrijheden schonk voorts het Schriftwoord, dat men Gode meer dan den menschen behoort te gehoorzamen, aan de oude Calvinisten kracht en moed om te volharden, ondanks alle

dreiging. Dit woord is ook van groote waarde. Het sluit, zooals de hoogleeraar **Krabbe** betoogde, a limine uit een onderwerpenheid van het individu aan den Staat, zooals de Grieksche oudheid die stelde. En het is volstrekt onvereenigbaar ook met de moderne staatsidee, met theorie en practijk van fascisme en nationaal-socialisme, dat de grenzen van de overheidsmacht in geen enkel opzicht eerbiedigde.

Stahl, die erkent dat het Calvinisme de vrijheid der volken in het staatsleven gestimuleerd heeft, schroomt niet om daarnaast in het licht te stellen, dat in de niet-Calvinistische landen zulk een staatsvormende kracht niet heeft gewerkt. In Luthersch georiënteerde landen was men meer geneigd, om alles aan de Overheid over te laten. Er kwam zelfs een piëtisme op, dat om zijn vroomheid aantrekkelijk was, maar dat zich om het openbare leven weinig bekommerde. Dit heeft tot jammerlijke gevolgen geleid.

Stahl zelf heeft, zoowel in geschrifte als in Pruisens Eerste Kamer, een toezicht van den Staat op de kerk bepleit, dat wij volstrekt verwerpelijk achten. In Duitschland is men gekomen tot een zeker caesaro papisme, tot onderworpenheid der territoriale kerken aan de landsvorsten. Dit heeft aan het Protestantisme, aan de Kerk onberekenbare schade toegebracht. Het heeft haar dikwijls medegesleept in den onheiligen strijd der vorsten. Ook in de negentiende eeuw deed de nauwe band tusschen Kerk en Staat afbreuk aan de geestelijke kracht der Kerk.

Het is wel verklaarbaar, dat **Luther** in zijn grooten strijd eenigen steun zocht bij de vorsten. Maar zijn latere geestverwanten hebben noch principieel, noch practisch met voldoende kracht stelling genomen tegen de bemoeiing der Overheid met kerkelijke aangelegenheden. Zij zijn zwakker gebleken dan op grond van **Luthers** standpunt met recht verwacht mocht worden. Immers heeft breeder onderzoek aannemelijk gemaakt, dat **Luther**, althans in een latere periode, zelfstandigheid van de Kerk tegenover den Staat begeerde en afkeerig was van overheidsbemoeiing met geestelijke en kerkelijke aangelegenheden. Slechts in geval van nood wilde hij inmenging van de aardsche machthebbers gedoogen. Toch stond **Luther** hier minder scherp dan **Calvijn**. Ook kwamen bij hem de gemeenteleden niet tot de plaats, welke zij in de gereformeerde kerken innamen. Ongetwijfeld hebben de veelszins verwarde en verwarrende toestanden en verhoudingen zijn standpunt mede beïnvloed.

Stahl, ook sterk onder den invloed van het legitimiteitsprincipe, heeft zich bij zijn beschouwingen aan den inhoud van de historische ontwikkeling in Pruisen nooit geheel kunnen ontworstelen. Voor het „landes-herrlichen Kirchenregiment” gevoelde hij sympathie, al wilde hij toch ook weer niet van een directe staatsmacht over de kerk weten. De Roomsche kerk zag hij als een probleem voor den christelijken staat, maar toch wilde hij een tolerant standpunt innemen.

Meer dan **Stahl** hebben **Groen** en **Kuyper** nadruk

Het spelmoment in de politiek

door Mr. L. W. G. SCHOLTEN

De Leidsche hoogleeraar Huizinga heeft in een zijner kleinere werken nagegaan de spelelementen in de hedendaagsche cultuur. In dit verband bespreekt hij ook de staatkunde. Op zichzelf is dat niets nieuws. Hoe vaak spreekt men niet over de parlementaire arena, over een politiek steekspel, over de tegenspelers in een staatkundig geschil, over politieke winst. Toch realiseert men zich te weinig, dat het spelmoment een noodzakelijke factor is voor een opgewekt staatkundig leven. Waar dit ontbreekt, verstart de politiek, verslapt de belangstelling en wendt de jeugd zich af, van wat toch ook haar medewerking behoeft. Bezien wij dit op enkele punten.

* * *

Op welke elementen van het spel hebben wij het oog? In de eerste plaats is een spel een vrijwillige handeling waarvoor enkele regels onwrikbaar zijn gegeven, en waardoor de speler geheel in beslag wordt genomen. Hij ontlaadt op die manier zijn overvloedige energie, tracht een mededinger te overvleugelen, maar streeft bij dit alles geen persoonlijk stoffelijk voordeel na. Maar bij dit alles blijft altijd iets onberekenbaars bestaan. In elk spel, schreef eens een ander hoogleeraar, zit iets, dat met ons speelt. Waar de berekening het wint, gaat het spel te niet. Daarom heeft men bij elk spel een zekere fantasie nodig. Zoo is het verklaarbaar, dat de grootste denkers zich na hun hersenarbeid geheel laten verzinken, in het een of ander lievelingsspel.

---

gelegd op de burgervrijheden, op den volksinvloed. Geheel in overeenstemming met het feit, dat Nederland vooral den invloed van de Calvinistische Reformatie heeft ondergaan.

Telkens weer is gepoogd, om het Calvinisme terug te dringen, om de Kerk afhankelijk te maken van de staatsmacht, om het volk van wezenlijken invloed te berooven. Maar er kwam ook telkens weer aan het licht, dat de Calvinistische denkbeelden dieper wortel hadden geschoten dan velen vermoedden, dat zij zelfs invloed hebben uitgeoefend in volkskringen, die van **Calvijns** hoofdbeginselen volstrekt afkeerig zijn.

Waar de constitutiën wortelden in een revolutionaire bodem, zijn zij in de 19de en 20ste eeuw dikwijls tegen de stormen niet bestand gebleken. Maar in het door het Calvinisme beïnvloede Westen was de bodemgesteldheid beter. Daar was meer vastheid.

Het leven in een eigenaardige spelsfeer vormt de grootste aantrekkelijkheid.

* * *

Het Engelsche volk, dat zulk een bijzondere aanleg voor de staatkunde bezit, heeft nooit verzuimd al deze eigenschappen van het spel te betrekken op de politiek. Zij lieten zich regeeren niet door beroepspolitici, maar door amateurs, door menschen, die de politiek niet noodig hadden. In den strijd tusschen regeeringspartij en oppositie hielden zij streng aan de parlementaire regels vast. Met onnavolgbare energie streden zij voor hun politiek ideaal. Maar bij dit alles verzuimden zij niet aan het onberekenbare element, aan het z.g. toeval een ruime plaats te geven. Daarom hielden zij een kiesstelsel in stand, dat bij eiken stembusuitslag de grootst mogelijke verrassingen kon opleveren. Zooals een Engelschman verzet is op zijn wedstrijden, zoo wordt hij ook geboeid door het wisselvallig gebeuren bij de stembus en in het parlement. Maar daardoor slaapt ook de politieke belangstelling nimmer in.

* * *

De doorgaande ontwikkeling in ons politieke leven der laatste jaren was met dit alles wel heel sterk in strijd. Vooreerst heeft de evenredige vertegenwoordiging met het lijstenstelsel het spelelement voor een belangrijk deel vermoord. De verkiezing werd een zeer ingewikkelde berekening, een geraffineerde hersenwerkzaamheid. Vooral de vaststelling van den uitslag van de stemming voor de Eerste Kamer was zulk een diepzinnige bezigheid, dat menig hoogleeraar in het staatsrecht moest bekennen er zelf niets van te begrijpen. Dit hangt alles samen met het feit, dat de evenredige vertegenwoordiging de uiterste consequentie is van het rationalisme in de politiek.

Het wisselvallige, het toevallige speelde daardoor bij de verkiezing zelf een geringe rol. Wilde een partij één zetel meer krijgen, dan moest zij een winst van minstens veertigduizend stemmen kunnen boeken. En wat beteekende dan nog de winst van slechts één zetel! Zoo vast lagen de verhoudingen, dat men bij de laatste verkiezingen bijna op een haar na den uitslag van te voren wist vast te stellen en zelfs de leden van de nieuwe Tweede Kamer kon opnoemen. Bij de Eerste Kamer was dit zelfs volledig het geval.

Gering was het aantal van hen, die zich inderdaad met alle energie op den politieken arbeid wierpen. Fantasie had men niet meer noodig. En de ervaring deed zien, dat groote groepen zich niet om de parlementaire regels bekommerden. De onderlinge hoogachting, zoo noodig voor tegenspelers, was verre te zoeken.

Daarbij zag men meermalen een ergerlijke baantjesjagerij. Lijnrecht in strijd met partijwensen hield men krampachtig twee functies vast, wanneer deze geldelijke belooning meebrachten. Men drong zich binnen in vergaderingen, waar over de candidatenopstelling gesproken werd. Men verdroeg dikhuidig de scherpste verwijten, als men zijn zetel

maar kon behouden. Dat was geen spel meer, maar zuiver winstbejag.

Zoo verdween het spelmoment in het politiek bedrijf steeds meer. De staatkundige belangstelling verflauwde. En men maakte zoo de baan vrij voor politieke slimmelingen en voor demagogen.

* * *

Dit alles heeft ook de Antirevolutionaire Partij wat te zeggen. Wil zij weer gezond worden in hoofd en leden, dan moet ook het spelmoment in zijn zuiveren vorm weer worden beleefd. Het beginsel, waarvan zij de draagster is, moet gepropageerd worden langs de lijnen, die voor het staatkundig gebeuren staan aangegeven. De uiterst gevoelige natuur van Kuyper, deed dezen met geniale intuïtie den juisten weg voor de partijorganisatie bewandelen.

Vooreerst bedenke men, dat men den kiezer niet moet vervelen. Anders verdwijnt het spelmoment terstond. Dat vervelen kan voortkomen uit het handhaven van personen, die alle contact met het kiezersvolk zijn gaan missen. Misschien zijn het persoonlijk hoogst achtenswaardige lieden, maar voor volksvertegenwoordiger of partijfunctionaris deugen zij niet. Kuyper heeft nooit geschroomd zulke vervelende figuren op zij te zetten, natuurlijk met behoud van eer en goeden naam. Vooral de jongere generatie voelt hier zeer scherp aan. En men vergete niet, dat bij de komende verkiezingen bijna dertig procent nimmer gestemd heeft. Dat zijn allemaal jongeren!

Maar men kan de kiezers ook vervelen door zijn werkwijze. Door het bezigen van verouderde taal, door het herhalen van antieke probleemstellingen, door taaie vergaderingen, door zuiver verstandelijke betoogen, door gemis aan alle beroep op de warme gevoelens, of de diepe roerselen van de volksziel. En weer zijn het vooral de jongeren, die hier uiterst sensibel zijn.

* * *

Vervolgens moet men zich stipt houden aan de gestelde regels. Heeft men eenmaal vastgesteld, dat aftredenden niet herkiesbaar zijn, dan moet men niet voor een bepaald persoon van dezen regel afwijken. Voor men het weet zijn er anders lieden, die dit als gemis aan fair play gevoelen. Zoo moet ook de oppositie, mits getrouw aan de regels, gelijke kansen hebben. Is b.v. de persoon des voorzitters ernstig in het geding, dan moet deze intusschen het presidium aan den tweeden voorzitter overdragen. Wie anders handelt, verraadt gemis aan fatsoen en zondigt tegen de spelregels. Belanghebbenden moeten niet meebeslissen, en liefst ook niet meepraten, wanneer hun zaken behandeld worden. De tegenpartij komt anders in ongunstige conditie. Daarnaast moet de leiding ook de fantasie weten te prikkelen. Personen of daden moeten werken op de verbeelding. Met zuivere verstandelijke argumenten regeert men niet. Wellicht is Frankrijk nooit met betere bedoelingen geregeerd dan onder Louis Philippe. Maar een klein relletje in Parijs vaagde zijn koningschap weg. Zijn zuiver verstandelijk regime had de volksverbeelding niet ge-

prikkeld. Zoo fluistert men, dat een niet onvermaard minister op zijn academisch examen te hooren kreeg: Uw fantasie is grooter dan Uw kennis. Maar deze verbeeldingskracht kwam hem bij zijn bestuursbeleid zeer te stade.

Natuurlijk zal een bekwaam partijfiguur bij dit prikkelen van de verbeelding aansluiting zoeken bij de geaardheid der omgeving. Ook moet de fantasie niet te ver zich van de werkelijkheid van het heden verwijderen. De wijze kent hier tijd en wijze.

Nauw sluit hier bij aan, dat men ook op de gevoelens weet te werken. Kuyper deed dit onovertroffen op zijn Deputatenvergaderingen. Welk een sfeer was daar aanwezig. Reeds het psalmgezag gaf de stemming aan. Meesterlijk **speelde** hij (let op de uitdrukking) op het klavier der volksconscientie. Maar dat kan niet zonder meer gecopieerd worden. Het publiek tusschen de twintig en dertig vraagt anders genuanceerde emoties. Ook hier zal de leiding, uiterst gevoelig, moeten reageren op de massa. In dit opzicht is er bij ons wel eens groote bezorgdheid.

Voor ditmaal willen wij met deze punten volstaan.

* * *

Misschien zou men willen beweren, dat de politiek te gewichtig misschien wel te verheven is, om met spel in verband gebracht te worden. Geheel ten onrechte. Het spel op zichzelf is hét middel, om geheel het geestelijk zijn bij groot en klein te activeeren. Zulk een dynamiek kan niet van lage orde zijn. Integendeel.

Bovendien is het spel in staat des menschen geest op te heffen tot de grootste hoogte. Ook de muziek, ook de weergave van het edelste der litteratuur is spel. De teederste gevoelens worden door spel opgewekt en de zwaarste hartstocht door het spel bedwongen, men lette maar op de Bijbelsche voorbeelden. Zoo is ook de rechte politicus geen duffe Piet de Pluizer, maar een poëet, een schepper, die met speelsch vernuft zijn volk weet te leiden naar het door hem aanvaarde doel.

En voor het volbrengen van die taak zal hij moeten gebruik maken. ook van het spelmoment in de politiek.

„Maar als Calvinisten zullen wij ook met beide beenen midden in de werkelijkheid moeten staan; vooral het sociale probleem zal door ons met ernst moeten worden aangevat;

Wij zullen ons met alle élan, waarover wij beschikken kunnen, moeten wijden aan het leven van dezen tijd, wetend, dat wij in dezen tijd vruchten voor de eeuwigheid mogen zoeken.....”

Prof. Dr. J. WATERINK, 1945.

„Wij, Calvinisten..... nu”

De brief van 49

Het hoofdbestuur van de Christelijk Historische Unie ontving dezer dagen een uitvoerigen brief, ondertekend door 49 vooraanstaande persoonlijkeden, die, althans voor den oorlog, tot den Christelijk Historischen kring gerekend konden worden. Aangezien in dit schrijven bezwaar wordt geopperd tegen een federatieve samenwerking met de Antirevolutionaire Partij, acht de redactie het van beteekenis, dat de inhoud daarvan ook in onzen kring bekend wordt gemaakt.

De brief luidt als volgt:

„Op 10 Mei 1940 werd een tijdvak in de geschiedenis van Nederland definitief afgesloten. De oorlog, die op dien dag uitbrak, de daarop gevolgde bezettingsperiode en de vele nieuwe ontzaglijke vraagstukken, waarvoor wij in de naaste toekomst worden gesteld, dwingen ons tot nieuwe bezinning. Als Christelijk Historischen hebben wij altijd een diepe waarde toegekend aan art. 8 van ons Program van Beginselen, waarin verzet wordt aangeteekend tegen een onnoodige groepeerings des volks in twee deelen naar godsdienstige onderscheiding, vermits geheel het volk zich aan de ordeningen Gods heeft te onderwerpen. Hier wordt stelling genomen tegen de z.g. antithesepolitiek. Wij ontkennen niet het bestaan van een antithese. De ervaring toont helaas te duidelijk, dat er naast hen, die Jezus Christus als hun Heer en Heiland erkennen, zijn die Hem niet willen volgen.

Op het terrein van het geloof hebben wij dan ook met een antithese te rekenen en dit zal in de toekomst zoo blijven, totdat Jezus Christus zal zijn alles en in allen. Maar op **politiek** terrein liggen de verhoudingen anders. Hier **kan** het bestaan der antithese noodzaken tot een politieke groepeerings, van een „christelijk” en een „niet-christelijk” volksdeel. De politieke geschiedenis van Nederland heeft geleerd, dat dit b.v. noodig was voor het verkrijgen van het bijzonder onderwijs. De mogelijkheid is geenszins uitgesloten, dat de omstandigheden er in de toekomst de christenen toe zullen dwingen een dergelijke politieke groepeerings opnieuw na te streven. Maar op dit oogenblik is daarvoor geen reden. De vroegere z.g. linksche groepen toonen in de latere jaren een toenemende belangstelling voor de beteekenis van geestelijke factoren op het politieke terrein, die een elkander wederzijdsch beter begripen heeft vergemakkelijkt. Van beslissende beteekenis is hier naar onze meening de ontwikkeling, welke de Nederlandsch Hervormde kerk heeft te zien gegeven. Wij kunnen God niet dankbaar genoeg zijn voor het wonder, dat zich hier heeft voltrokken. De Nederlandsch Hervormde kerk is, in strijd met alle menschelijke verwachtingen van vóór 1940 weder bezig Volkskerk te worden. Deze kerkelijke ontwikkeling heeft verstrekkende politieke consequenties, in het bijzonder voor de Christelijke Historische Unie, wier geestverwanten zoo nauw met de Nederlandsch Hervormde kerk zijn ver-

bonden. Wij willen zeer beslist zijn christenen, ook in de politiek. Maar wij moeten ons juist daarom op dit oogenblik niet opsluiten in een „christelijk volksdeel”, maar integendeel ons geloof uitdragen. Geen separatisme, maar samenwerking, geen isolement, maar zending, niet conserveren, maar vernieuwen.

Wanneer wij met deze boodschap tot het Nederlandsche volk gaan, dan is daarmee een nauwer samengaan met de Antirevolutionairen niet vereenigbaar. Want het is voldoende bekend, dat juist deze partij steeds de draagster is geweest van de consequente antithese-politiek. In de practijk heeft deze partij ook telkens de gedachte van den neutralen staat bevorderd, welke gedachte in art. 1 van ons Program van Beginselen wordt verworpen. In de lijn van de antithese en van den neutralen staat ligt b.v. een regeling van de radio, waarbij de Overheid niet anders doet dan de verschillende geestelijke richtingen in het volksleven registreeren en haar de gelegenheid geven zich te uiten. Voor een nationalen omroep, waarvoor de Nederlandsch Hervormde kerk zich kortgeleden heeft uitgesproken, is daarbij geen plaats. Het hier vermelde verschilpunt heeft ook bij het beantwoorden van de vraag, hoe wij het openbaar onderwijs weder onder den invloed van het christelijk geloof brengen kunnen, beslissende beteekenis.

Een federatieve samenwerking met de Antirevolutionairen zal de Christelijk Historischen ook op allerlei andere terreinen in een verkeerde richting dringen. Naar onze meening is het sociale en economische beleid der Antirevolutionairen in de jaren 1920—1940 te conservatief geweest. Tot nu toe zijn er in die partij geen teekenen, die er op wijzen, dat in de toekomst een vooruitstrevende koers zal worden gevolgd. Naar onze meening is dit noodzakelijk. Wij zullen op sociaal terrein niet kunnen volstaan met het stellen van den eisch der sociale gerechtigheid, maar op radicale wijze naar een ruimer bestaan voor de grootere massa, een hechtere rechtspositie voor de werkers en een definitieve oplossing van het werkloosheidsvraagstuk moeten streven. Op economisch terrein zal de vrije economie door de geleide economie moeten worden vervangen, in een organisatie, waarbij bedrijfsleiding, kapitaal en arbeid alle, onder het toezicht der Overheid, hun rechtmatigen invloed ontvangen. Een ander onderwerp, dat wij nog willen aanstippen, betreft het beleid ten aanzien van Nederlandsch Indië. Ook hier constateren wij meerdere afwijkingen van de lijn, die naar onze meening thans moet worden getrokken. De Christelijk Historische Unie staat op het oogenblik voor een beslissende keuze. Wij hebben de innerlijke overtuiging, dat God haar nog voor groote mogelijkheden stelt, wanneer zij zich aan de gevaren van afzondering en verstarring onttrekt en zich, met een levend geloof in Jezus Christus gewapend, tot de geheele Nederlandsche bevolking wendt met den eisch van vernieuwing

van staat en maatschappij in christelijken zin. Maar dan moet de Unie zich, door afwijzing van de voorgestelde federatieve samenwerking, in nationale richting ontwikkelen en den separatischen koers beslist afwijzen.”

Separatisten?

„Geen separatisme maar samenwerking, geen isolement maar zending, niet conserveren maar vernieuwen”.

Ziedaar één der slogans op grond waarvan aan het hoofdbestuur der Christelijk Historische Unie wordt geadviseerd geen federatief verband met ons aan te gaan.

Waarom toch een dergelijke phraseologie?

Zou daaruit moeten worden geconcludeerd, dat de heeren ondertekenaars van meening zijn, dat de Antirevolutionaire Partij alleen maar „separatisme” begeert en geen samenwerking? Alleen maar isolement en geen zending? Alleen maar conserveren en geen vernieuwen? De vraag stellen is haar beantwoorden en de heeren weten ook zelf wel beter.

Er is alleen dit verschil en het is een uitermate belangrijk onderscheid, de Antirevolutionairen willen samenwerking maar met behoud van eigen zelfstandigheid, zij willen zending maar dan vanuit een georganiseerde krachtcentrale, zij willen vernieuwen maar op voorwaarde, dat al datgene gehandhaafd wordt wat levende en aanvaardbare werkelijkheid bleek in ons volk.

Terwijl de Heeren schijnen te willen, dat de Christelijk Historische Unie samenwerking zoekt door eigen organisatie op te offeren; zending zal bedrijven door eigen krachtcentrale op politiek terrein op nonactief te zetten en dat zij tenslotte gaat vernieuwen op basis van een vacuum!

Men bedoelt het zoo niet!

Waarom dan een dergelijke phrase in een politiek gesprek?

Neutrale Staat?

De antirevolutionairen zouden voorstanders zijn van een neutralen staat. Ook in den brief der 49 kan deze bewering worden gelezen, zooals zij tegenwoordig in meer dan één geschrift wordt gelanceerd.

Behalve artikel 1 van het beginselprogram der Christelijk-Historische Unie zijn er ook de artikelen 1, 2, 3, 4 en 5 van het beginselprogram der Antirevolutionaire Partij, welke artikelen hier mogen volgen. Art. 1. De Antirevolutionaire of Christelijk-Historische richting vertegenwoordigt, voor zooveel ons land aangaat, den grondtoon van ons volkskarakter, gelijk dit, door Oranje geleid, onder invloed der Hervorming, omstreeks 1572, zijn stempel ontving; en wensch dit, overeenkomstig den gewijzigden volkstoestand, in een vorm, die aan de behoeften van onzen tijd voldoet, te ontwikkelen.

Art. 2. Noch in den volkswil, noch in de wet, maar alleen in God vindt zij de bron van het souvereine gezag, en verwerpt mitsdien enerzijds 't beginsel van volkssouvereiniteit, terwijl zij anderzijds de souvereiniteit van Oranje eert, als onder de

leiding Gods in onze geschiedenis geworteld; door de mannen van 1813 in den Nederlandschen Staat tot ontwikkeling gebracht; en door de grondwet als zoodanig bevestigd.

Art. 3. Ook op staatkundig terrein belijdt zij de eeuwige beginselen, die ons in Gods Woord geopenbaard zijn; zóó evenwel, dat het Staatsgezag ten onzent noch rechtstreeks, gelijk in Israël, noch door de uitspraak van eenige Kerk, maar in de consciëntie beide van Overheid en onderdaan aan de ordinantiën Gods gebonden zij.

Art. 4. De Overheid, zoo leert ze, is als dienaar van Gods gehouden tot verheerlijking van Gods Naam en behoort diensvolgens a. uit bestuur en wetgeving alles te verwijderen wat den vrijen invloed van het Evangelie op ons volksleven belemmert; b. alle kerken of godsdienstige vereenigingen en voorts alle burgers, onverschillig welke hun belijdenis aangaande de eeuwige dingen zij, te behandelen op voet van gelijkheid; c. zich te onthouden van maatregelen, die ertoe kunnen leiden, dat steun worde verleend aan wat zich opzettelijk kant tegen de openbare orde en de goede zeden; d. zichzelf, als daartoe in volstrekten zin onbevoegd, te onthouden van elke rechtstreeksche bemoeiing met de godsdienstige ontwikkeling der natie; en e. in de consciëntie, voor zoover die het vermoeden van achtbaarheid niet mist en haar uitspraak geen afbreuk doet aan de vervulling van de noodzakelijke Overheidstaak, een grens te erkennen voor haar macht.

Art. 5. Zij belijdt, dat de Overheid regeert bij de gratie Gods, en, hieraan hare regeeringsmacht ontleende, het recht heeft, den eed te vragen, en, ter vrijlating van den dag des Heeren, en alzoo mede in 's volks belang, zelve zooveel doenlijk in al haar vertakkingen op dien dag behoort te rusten, de Zondagswet in gelijke richting behoort te herzien en zoo bijzonderlijk in haar arbeidswetgeving als in haar concessiën geheelen of gedeeltelijken stilstand van zaken voor dien dag heeft te bedingen.

Maar de Heeren 49 kennen die artikelen. Zij zijn dus voorbereid op het verweer. Daarom schrijven zij ook „In de practijk heeft deze partij ook telkens de gedachte van den neutralen staat bevorderd”. Neen, niet in het beginselprogramma! Daar is de zaak in orde. Of wilt ge, niet in de theorie, maar in de practijk deugde het niet.

Dat men de middelen en de methoden, waarmede de Antirevolutionaire Partij de idee van den Christelijken Staat tracht te benaderen, niet dienstig oordeelt en op grond daarvan meent, dat andere wegen moeten worden ingeslagen, is het goed recht van ieder Christen in Nederland, wien het dan ook vrij staat — in den juridischen zin — in die richting werkzaam te zijn.

Maar te beweren, dat door de Antirevolutionaire Partij de gedachte van den neutralen staat is bevorderd is toch wel bout gesproken, is met de waarheid in strijd.

Met inspanning van al haar kracht heeft de Antirevolutionaire Partij getracht de zedelijke volkskracht te verhoogen. Zij heeft steeds haar politieke activiteit gezien als essentieel onderdeel van de evangelisatie — of wil men het meer moderne

woord voor dezelfde zaak — de opmerkingen van Dr. A. A. van Ruler ten spijt — van de „herkerstening”. En zij staat nog op het standpunt, dat een Christelijke staat alleen mogelijk is bij een volk, dat de grondwaarheden van het Christendom aanvaardt en daaruit leeft.

De herkerstening is de weg, die naar het doel — den Christelijken staat — leidt. En hierin komt het verschil tot uiting. De Heeren 49 wenschen te beginnen met een Christelijken staat om met behulp daarvan ons volk tot herkerstening te brengen, hetgeen straks niet mogelijk zal blijken.

Dit is immers middel en doel verwisselen.

Dit is het paard achter den wagen spannen.

Maar hoe men ook oordeelt over den weg, die ingeslagen werd, dit mag niet leiden tot miskenning van het doel, dat werd beoogd.

Conservatief?

We willen het eerlijk toegeven!

Temidden van de toemeloze vernieuwingsdrift en van alle radicale reformaties, die worden voorgesteld, acht de Antirevolutionaire Partij het geen blamage, dat haar een zekere mate van conservatisme wordt toegekend, met betrekking tot eenige aangelegenheden.

Integendeel!

Wie niet radicaal is telt niet meer mee. Het is alles radicaal wat de klok slaat.

Met de vrije economie moet radicaal worden afgerekend.

Het euvel der werkloosheid moet radicaal uit den weg geruimd.

Er moest radicaal worden gezuiverd.

Er wordt radicaal gesaneerd.

De bureaucratie wordt radicaal opgeruimd (sic).

De structuur van de maatschappij wordt radicaal veranderd.

En alles wordt radicaal verbeterd.

Dat er temidden van al dat radicalisme ook nog een partij is met een gezond conservatieven inslag is geen nadeel.

Maar lezer — vergis U niet.

Het gaat niet over het conservatisme van nu.

Het conservatisme van de periode 1920—1940 is in het geding.

Maar waarom, vragen we, wordt dit alleen de Antirevolutionairen verweten? Niet dat we het, in de groote lijn althans, voor die politiek niet zouden willen opnemen. Want hoe dan ook — ook deze regeering zal het domme blauwe potlood ter hand moeten nemen — al werd op de brug door den kapitein beweerd, dat dit niet zou gebeuren. Welnu als de minister van financiën er de voorkeur aan geeft met „rood” potlood te schrappen, is er zeker ongerustheid onzerzijds of dat roode potlood minder „dom” zal blijken dan het blauwe — maar schrappen zal noodzakelijk blijken.

Evenwel stonden de Antirevolutionairen alleen in de periode van 1920—1940? Of stonden zij schouder aan schouder met de Christelijk Historische Unie?

En is het dan niet zoo dat ook de Christelijk Historische fractie in de Tweede Kamer der Staten

Generaal de politiek van die jaren gemeend heeft te moeten steunen; niet omdat ze dit gaarne wilde; niet omdat ze geen sociale desiderata had — maar omdat ze geen andere mogelijkheid zag; precies dezelfde overwegingen dus, die de A.R. Kamerleden daartoe bewogen. En gold Jhr. de Geer niet als de knappe financier van het land en was niet van hem de regeling van de financieele verhouding tusschen rijk en gemeenten?

Wanneer de Heeren 49 bezwaren hebben tegen die wat zij noemen conservatieve politiek — laten ze die bezwaren dan opperen daar waar ze behooren. Maar er moet bezwaar worden gemaakt tegen de poging om de dusgenaamde eigen vuile wasch bij de naaste burens aan de drooglijn te hangen.

UIT DE PARTIJ

1. Drukkersmoeilijkheden

Door moeilijkheden met den drukker is het 3de nummer van Nederlandsche Gedachten later verschenen dan de opzet was. Het ligt in de bedoeling om te verschijnen ongeveer den 7den en den 20sten van iedere maand. Aan dien regel zal zoo veel mogelijk worden vastgehouden.

Zoo bleek het ook niet mogelijk de voorstellen van het Centraal Comité tijdig afgedrukt te krijgen. Dit is de reden waarom bedoelde voorstellen eenige dagen na den daarvoor vastgestelden datum aan de Kiesverenigingen werden verzonden.

Dit zal hier en daar moeilijkheden met de organisatie hebben opgeleverd, maar daaraan was dezerzijds niets te doen, ook al omdat de drukker niet vooruit kon zeggen wanneer hij gereed zou zijn.

2. Vergadering van het Centraal Comité

Op 6 December j.l. kwam het Centraal Comité te Den Haag in vergadering bijeen.

Besproken werden o.a. het voorstel voor de wijze van candidaatstelling, welk voorstel inmiddels reeds aan de Kiesverenigingen werd toegezonden. Voorts een voorstel tot herziening van Statuten. De generale herziening werd uitgesteld in verband met een eventueele wijziging van de Kieswet. De ingediende voorstellen hebben nu vooral betrekking op de Propaganda op de Jongeren Studieclubs.

In de derde plaats werd besloten reeds op 23 Januari a.s. een buitengewone Deputatenvergadering bijeen te roepen ter behandeling van het reorganisatievoorstel, ten tweede om een beslissing te verkrijgen met betrekking tot de federatieve samenwerking met de Christelijk Historische Unie en in de derde plaats om eenige nieuwe leden van het Centraal Comité, waaronder den voorzitter, te verkiezen.

Een en ander is uitvoerig toegelicht in de voorstellen, die reeds zijn verzonden.

3. Deputatenvergadering op 23 Jan. 1946

In verband met deze buitengewone Deputatenvergadering is het dringend noodig, dat de Kies-

verenigingen, die nalatig bleven met het opgeven van hun ledental, dit alsnog, maar dan zeer snel doen.

Bovendien moeten zij vóór 10 Januari a.s. opgeven wie naar de Deputatenvergadering wordt afgevaardigd. Het aantal afgevaardigden staat in verband met het ledental:

van 1—50 leden 1 afgevaardigde
van 51—150 leden 2 afgevaardigden
van 151—250 leden 3 afgevaardigden
van 251—350 leden 4 afgevaardigden
van 351—450 leden 5 afgevaardigden
enz.

Deze opgave betreft dus de **namen** en de **adressen** van hen, die de Kiesvereniging zullen vertegenwoordigen.

Toegangsbewijzen, stembiljetten etc. worden daarna aan de opgegeven adressen verzonden. Voor de opgaven, die na 10 Januari binnenkomen, kan evenwel niet worden ingestaan, dat zij nog worden behandeld.

Cursusvergadering

Op 2 en 3 Januari vond te Den Haag plaats de eerste Cursusvergadering na de bevrijding ter voorlichting voor hen, die bereid gevonden werden de kiesverenigingen met een spreekbeurt te dienen. Dr. A. A. L. Rutgers refereerde over de verhouding van Nederland en Indië; de voorzitter der Partij, de heer Mr. J. A. de Wilde, leverde een schets van de binnenlandsche politiek, terwijl de heer J. Schouten sprak over de sociaal-economische aangelegenheden.

Van iedere Kamerkieskring centrale waren een aantal vertegenwoordigers aanwezig, die zich bereid verklaard hebben met betrekking tot de genoemde onderwerpen het standpunt der partij aan de kiesverenigingen nader toe te lichten. Dit is van groote beteekenis. Hiermede is voldaan aan een dringend gevoelde behoefte. De grondslag van een sprekersorganisatie is daarmede gelegd.

De discussies droegen een levendig karakter en toonden duidelijk met hoe grooten ernst de moeilijke problemen van dezen dag door ons allen worden doorworsteld. Het gaat wel om zeer groote dingen. Moge het behandelde met grooten geestdrift en met heilige bezieling worden uitgedragen onder ons volk. Nu meer dan ooit staan de Anti-revolutionaire of Christelijk-Historische beginselen in de branding.

„Steeds zullen wij blijven strijden tegen alles, wat zweemt naar geestelijke nivelleering; tegen alles wat, in welken vorm ook, leeft uit het beginsel van het Nationaal Socialisme, dat is het beginsel van staatsheerschappij over het geestelijk leven en het leven der geesten”.

Prof. Dr. J. WATERINK, 1945.
„Wij, Calvinisten..... nu”

bedrijfsleven

door Mr K. GROEN

Het vraagstuk der publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie staat reeds jaren in het middelpunt der belangstelling. En sinds wij hoe langer hoe meer in de geleide economie verzeild zijn geraakt, is die belangstelling er vooral niet minder op geworden. Overigens is dit laatste wel geschikt om ons, antirevolutionnair, op onze hoede te doen zijn: publiekrechtelijke organisatie van het bedrijfsleven is in onzen kring nimmer in de eerste plaats voorgestaan om den staat daardoor de mogelijkheid te bieden het economische en sociale leven te beheerschen.

Ten aanzien van de verhouding tusschen den staat en dat wat men met een globalen term de maatschappij pleegt te noemen, kan men in de praktijk grosso modo een drietal zienswijzen onderscheiden. De eerste was die der syndicalisten van allerlei slag, wier streven in den grond was de staat en de staatsmacht te brengen in handen der maatschappij-organen. Aan de andere zijde hebben wij gezien hoe de fascistische corporatieve staat en het nationaal-socialistische systeem van Organisation der gewerblichen Wirtschaft, Reichsnährstand, Reichskulturkammer, Deutsche Arbeitsfront en Treuhänder der Arbeit er op gericht was het maatschappelijke en culturele leven geheel onder beheersching van den staat te brengen. Tusschen deze beide polen bewegen zich in verschillende nuances allerlei opvattingen, die beoogen de regeling van de maatschappelijke (sociale en economische) aangelegenheden op te dragen aan uit de maatschappij opkomende organen, zulks ter ontlasting van den staat.

Een rol speelt in zulke strevingen soms het **subsidiariteitsbeginsel**. Hieronder wordt verstaan, dat een hogere gemeenschap niet aan zich behoort te trekken datgene wat even goed of beter door een lagere gemeenschap kan worden verricht. Te weinig is ingezien, dat dit subsidiariteitsbeginsel uitgaat van het schema lager-hooger en dus niet berust op de soevereiniteit in eigen kring, die de maatschappij o.a. tegenover den staat heeft, maar slechts op aan de maatschappij toegekende autonomie ten aanzien van den staat.

Immers tusschen **autonomie** en **soevereiniteit in eigen kring** dient wél te worden onderscheiden. Soevereiniteit in eigen kring komt toe aan levensgebieden en verbanden, die wezenlijk van elkaar verschillen en niet in een verhouding van boven- en onderschikking, maar in eene van nevenschikking staan, van autonomie is daarentegen sprake als het eene verband ondergeschikt is aan, deel uitmaakt van het andere, wanneer zij in een verhouding van deel tot geheel, van hooger tot lager staan. De gemeente is een deel van den staat

en in laatste instantie aan het gezag der landsoverheid ondergeschikt. Haar kan dus niet meer den autonomie toekomen, aan wetenschap, maatschappij, kerk komt echter, evenals aan den staat en naast en desnoods tegenover den staat, soevereiniteit in eigen kring toe.

In de Roomsch-Katholieke visie evenwel is de staat het meest-omvattende tijdelijke levensverband en staan de andere verbanden tot den staat inderdaad in een lager-hooger-, in een deel-geheel-verhouding. Hier kan inderdaad de neiging van den staat, als alomvattend verband alles op te slokken, alleen worden weerstaan door aanvaarding van het subsidiariteitsbeginsel.

Maar wie op anti-revolutionair standpunt uitgaat van de soevereiniteit in eigen kring der onderscheidene aspecten der werkelijkheid, zooals die zich openbaren in de onderscheidene levensverbanden, die kan derhalve met dat subsidiariteitsbeginsel niets aanvangen.

Het bovenvermelde streven de regeling der maatschappelijke aangelegenheden op te dragen aan uit de maatschappij opkomende organen, is in anti-revolutionnaire kring veelal verdedigd in dien vorm, dat men voorstander was van dusgenaamde **publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie**, waaronder werd verstaan een zoodanige organisatie van het bedrijfsleven, waarbij aan de organen, die van die organisatie deel uitmaken, dwingende bevoegdheden toekomen ten aanzien van alle bedrijfsgenooten (en eventueel ook, voorzover nodig, jegens derden). Zulke bevoegdheden kunnen aan die organen uiteraard slechts worden verleend door de **Overheid**, daar alleen deze het recht heeft alle zich op het door haar geregeerde territorium bevindende personen door dwingende regelen te binden of eventueel te doen binden door organen, aan welke zij daartoe de bevoegdheid heeft verleend.

Daarom was het een misvatting te meenen, dat met publiekrechtelijke bevoegdheden bekleede bedrijfsorganisaties een openbaring der soevereiniteit in eigen kring zouden zijn, als hoedanig zij in anti-revolutionnaire kring werden voorgestaan. Zoodra een orgaan, hoezeer overigens wellicht uit het vrije maatschappelijke leven opgekomen, met dwingende (overheids)bevoegdheden wordt bekleed, is het in zoverre een **overheidsorgaan** geworden, een verlengstuk van den overheidsarm. Als zoodanig heeft het **geen soevereiniteit** in eigen kring, maar slechts autonomie! Men heeft dit al te veel voorbijgezien en gemeend, dat de verleening van publiekrechtelijke bevoegdheden een bedrijfsorgaan niet van karakter deed veranderen. Dit was een misvatting en men zal

goed doen in te zien, dat publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie nimmer meer is dan, weliswaar gedecentraliseerde, **overheidsbemoeiing** met het maatschappelijke leven, van, gelijk het wel genoemd is, functionneele decentralisatie.

Vóór 1940 kenden wij op sociaal gebied de collectieve arbeidsovereenkomsten, op economisch gebied ondernemersovereenkomsten, die beide krachten daarop betrekking hebbende wetten door de Overheid verbindend konden worden verklaard voor de bedrijfsgenooten, die niet bij de afsluiting daarvan waren betrokken geweest.

Als men goed inziet wat wij boven omtrent het karakter der publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie betoogden, dan zal men zien, dat zij nooit geacht kan worden te zijn een door het anti-revolutionnaire beginsel beslist geëischte vooruitgang of verdere ontwikkeling, vergeleken bij den toestand van vóór 1940. Toen had de Overheid de beslissing of bepaalde regelen voor alle bedrijfsgenooten bindend zouden zijn, nú zouden dat de in overheidsfunctie optredende bedrijfsgenooten beslissen, onder preventief of repressief toezicht der hooge Overheid overigens! Principieel onderscheid bestaat hier niet, al willen wij niet ontkennen, dat het laatste vlotter kan werken.

Openbaring van de soevereiniteit in eigen kring waren **wel** de vrije maatschappelijke organisaties, die vroeger de collectieve arbeidsovereenkomsten en ondernemersovereenkomsten afsloten. En het mooie was, dat zij vrije, in die soevereiniteit in eigen kring gewortelde, los van de staatsoverheid staande, organisaties **bleven**, ook al werden de door haar afgesloten overeenkomsten door de Overheid, krachtens haar overeendheid de burgers dwingend te binden, algemeen verbindend verklaard voor alle bedrijfsgenooten.

Juist omdat dit bij publiekrechtelijke bedrijfsorganisaties dus niet zoo is, moet er naar gestreefd worden aan deze een zoo nauw mogelijke aansluiting bij het vrije maatschappelijke leven te geven. Dit kan bereikt worden door ze op de vrije maatschappelijke, privaatrechtelijke organisaties te doen rusten. Deze zijn **primair**. Zij moeten bevoegd worden verklaard op te treden als kiescollege, dat de personen aanwijst, die het publiekrechtelijke orgaan zullen vormen. Het publiekrechtelijke orgaan moet **niet** de bedrijfsgenooten als individueele leden hebben: het moet rusten op de vrije organisaties en de bedrijfsgenooten, die daarvan geen lid willen zijn, moeten bij het bedrijfsorgaan alleen worden geregistreerd en aangeslagen voor een bijdrage in de kosten van het orgaan. Het orgaan moet ook geen direct contact met de bedrijfsgenooten houden. Dit contact en de „service” aan de leden dienen te geschieden door de vrije organisaties. Vermeden moet worden dat deze alleen maar kiescollege en „beziningsorgaan” zouden worden. De taak van het publiekrechtelijke orgaan zij derhalve een beperkte, evenals vroeger die der overheid ten aanzien van de verbindendverklaring.

Dit „van onder op” is ongetwijfeld een echt anti-revolutionnaire gedachte, al is deze formuleering ongelukkig, omdat zij herinnert aan het onjuiste lager-hooger-schema!

In den bezettingstijd is voorbereid de „ordering” op sociaal gebied, die wij thans als de **Stichting van den Arbeid** kennen. Het schema is bekend. Deze stichting is de overkoepeling van den Raad van Bestuur in Werkgeverszaken aan werkgevers- en van den Raad van Vakcentralen aan arbeiderszijkde. In den Raad van Vakcentralen werken de drie groote vakcentralen, het C.N.V., het R.K.W.V. en het N.V.V., nauw samen. Deze vakcentralen worden elk gevormd door de aangesloten vakorganisaties in de onderscheidene branches. Tusschen die vakbonden bestaat nauwe samenwerking in den vorm van bedrijfsunies in elke branche, terwijl ook plaatselijk tusschen de afdelingen der vakbonden in eenzelfde branche zulke unies worden gevormd. De Raad van Bestuur in Werkgeverszaken is de overkoepeling van de centrale organisaties van werkgevers, middenstanders en boeren en tuinders, van verschillende richting. Bij die centralen zijn de werkgeversvakorganisaties aangesloten. (Uitzondering lijdt dit bij de organisaties van boeren en tuinders, waar de centrale organisaties niet zijn „onderverdeeld” in vak-organisaties. Tusschen de werkgevers- en de arbeidersorganisaties in den land- en tuinbouw bestaat bovendien samenwerking in de Stichting van den Landbouw, waarover Mr Rip in een vorig no. schreef.) In een enkele branche bestaat of is men althans bezig in het leven te roepen een vorm van georganiseerde samenwerking tusschen de werkgeversvakorganisaties van verschillende richting in eenzelfde branche. Tenslotte is het de bedoeling, dat tusschen de werkgevers- en arbeidersorganisaties in eenzelfde branche organen van permanente samenwerking worden gevormd onder den naam van vakraden, ongeveer dus zooals nu in sommige bedrijfstakken bedrijfsraden bestaan.

De Stichting van den Arbeid is officieel door de Overheid erkend. Zij streeft er naar ook publiekrechtelijke bevoegdheden te verkrijgen. Zij beweegt zich alleen op sociaal terrein.

Wat zoo bijzonder aanlokkelijk is in deze Stichting is haar **strict organisatorische samenstelling**. De zuilen, die het alles dragen, zijn de vak-organisaties van patroons en arbeiders.

Gansch anders is dat in wat momenteel als reliek uit den bezettingstijd op economisch gebied tijdelijk nog is gehandhaafd. De hoofd-, bedrijfs-, vak- en ondervakgroepen mogen van verkeerde elementen gezuiverd zijn, er mogen enkele maatregelen zijn getroffen, waardoor de structuur der organisatie eenigszins is gedemokratiseerd, daarmede is niet opgeheven het grootste bezwaar, dat een anti-revolutionnaire tegen deze organisatie-Woltersom moet hebben, n.l. haar on-Nederlandsch en door ons beginsel veroordeeld karakter van **eenheidsdwang-organisaties met individueel lidmaatschap**. Als zoodanig, in dezen vorm, moet de organisatie-Woltersom weg! Ook op economisch (juister: niet-sociaal) gebied kan een goede organisatie alleen op de vrije organisaties rusten.

Een volgende maal hopen wij enkele voorstellen omtrent (een) nieuw te vormen sociale en economische organisatie(s) te bezien.

EEN WERELD IN VERWACHTING

J. KLATTER litt. drs.

In de verlopen veertien dagen richtte zich het negativisme van 's werelds tegenstellingen op het magnetisme van hoopvolle verwachting, gebouwd op de onverwachte aankondiging van een nieuwe conferentie-van-Drie, als dit nummer verschijnt bereids te Moskou aangevangen zal zijn. Een conferentie van de ministers van buitenlandsche zaken, niet der staatshoofden. Dus een tusschen-vorm tusschen de mislukte conferentie-van-vijf te Londen en de vermaarde conferenties der drie staatshoofden (met hun staven), die den oorlog zijn stuwkracht en richting gegeven hebben. Onverwacht viel de aankondiging der nieuwe conferentie in de gehoorzaal der volkeren. Er waren geluiden aan voorafgegaan, komende uit het Anglo-Amerikaansche kamp, die wezen op een afkeer van dergelijk particularisme in het zicht van den start der gemeenschap der vrije volkeren, welke tegen half Januari wordt tegemoetgezien. President Truman en ook Bevin gaven hun ongenoegen over een triumviraat der wereld duidelijk te kennen. Maar het moeten gaat veelal tegen het wenschen in. Men stond, en staat, voor het sombere feit, dat na Londen de volkeren nog meer uit elkaar gedreven zijn. En voor de granietharde waarheid, dat als voor, ook thans na den oorlog voor de vitale vraagstukken, die over vrede en oorlog beslissen, allereerst de grooten der aarde verantwoordelijkheid dragen. In het huidige bestek van het wereldgebeuren zijn deze in den grond twee machten, de groote Westersche geallieerden en Sovjet-Rusland, dat zwaar en breed zich uitrekt over het Europeesch-Aziatisch continent. Naarmate de gezichtseinder der wereldpolitiek versomberde, dreven de Anglo-Amerikaansche galjoenen meer langzij. Daarvan gaf ook blijk de geslaagde beëindiging der moeizame onderhandelingen, die leidden tot het finantieele accoord, volgens hetwelk de Britsche economie op de been geholpen zal worden met een leening van \$ 4,4

milliard. Een uitermate belangrijk gebeuren, waarvan de ratificatie in de parlementen zich wel niet lang zal laten wachten, ongeacht oppositioonele stemmen die in het Amerikaansche Congres opgingen. Niet ten onrechte werden dezen door president Truman vermaand, dat hier een groote schrede op den weg van wereldherstel en dus ook van den vrede is gedaan. Want de actieradius van dit accoord zal tot ver buiten de commonweith uitstralen. Een moedgevend teeken dus, dat in samenhang met het valuta-schakelstation van Bretton Woods, waar Nederland thans ook zich bij aansloot, zijn uitwerking niet zal missen.

Van een leening aan Rusland zeide president Truman niets te weten. Eerder circuleerden berichten over Russisch ongenoegen over de mate van finantieelen steun, waartoe Washington bereid zou zijn.

* * *

Niet alleen hier, ook elders teekende zich duidelijk de Anglo-Amerikaansche gemeenschap tegenover de Sovjetwereld af. Londen en Washington zijn zich, wij noemen het reeds, gaan richten naar de democratie der vereenigde volkeren, terwijl juist Londen brak op den onwil van Moskou om een breeder partnerschap bij de kapitale vredesbesprekingen te erkennen. En, de opmarsch der vereenigde volkeren wordt te Londen reeds wekenlang voorbereid. Fel kwamen de kleine naties in de vergaderingen der voorbereidende commissie op voor erkenning hunner rechten. Waarbij Nederland niet in de achterste gelederen marcheerde. Echter, zijn voorstel tot instelling van een permanent comitè voor vrede en veiligheid, dat de verbindingschakel zou zijn tuschen den door de grooten beheerschten veiligheidsraad en de algemeene vergadering, werd afgestemd. Daaraan wilde — of durfde — men niet. Hoezeer ook een algemeene afkeer van geheimhouding en veto voor den veiligheidsraad aan den dag trad. Annex aan dit dispuut was de kwestie, waar de zetel van den nieuwen volkenbond gevestigd dient te zijn, waarbij een sterke strooming der kleinen — o.m. Nederland — geporteerd is voor een land buiten de groote mogendheden in Europa.

Straks zullen de volkeren in generale vergadering bijeen zijn. In een onheilszwangere atmosfeer, die het dreigen van fiasco in zich houdt? Om dit te voorkomen is op initiatief van minister Byrnes de conferentie van Moskou belegd. Onmiddellijk gaf de aankondiging daarvan aanleiding tot overlopend optimisme. Ten onrechte. Deze conferentie was bittere noodzaak, en in het licht van boven genoemde verklaringen belegd a.h.w. tegen heug en meug. In hope, vurige hope, van elkaar te vinden.

De tegenstellingen tusschen West en Oost zijn

„Beginselen, echte, heilige beginselen zijn de op menschelijke wijze uitgedrukte, in Gods wezen en in het Schepingsleven zelf verankerde, door God gewilde en door de Schepping verlangde, onveranderlijke aanvangen en uitgangspunten van ons denken, onze oordeelsvorming en ons handelen”.

Prof. Dr. J. WATERINK, 1945.

„Wij, Calvinisten..... nu”

ideologisch. Men denkt ongelijk-, spreekt ongelijk- en handelt ongelijksoortig. Er dient eerst overeenstemming beproefd te worden in terminologie. En dan inzake de brandende vraagstukken.

Terzijde van de besproken organisatorische verschillen ligt daar allereerst het complex van het Verre oosten, dat door zijn kolossaliteit imponeert en... verwacht. Allermint zijn hier de lijnen al duidelijk getrokken, afgezien van de wetenschap, dat ieder hier het vlak van zijn hand zoo gunstig mogelijk wenscht uit te spreiden. De onzekerheid wordt verhoogd door de critiek, die in de Vereenigde Staten zich krachtig doet hooren tegen de buiten- en binnenlandsche gedragslijn der regeering, ook tegen het persoonlijke beleid van den president. De bedrijfsvrede, het onderzoek naar de catastrofe van Pearl Harbour, de ambassadeurswisseling in Tsjoenking, de houding inzake de kwestie-Iran, de bezettingspolitiek in Duitschland, alle deze zijn punten van levendig gesprek in Amerika. Het Britsche publiek is gereserveerder ten aanzien van de vraagstukken der buitenlandsche politiek; op het binnenlandsch front opende **Churchill** een fors offensief der conservatieven tegen het regeerkasteel, waar hij als zwakke plekken nationalisatie en demobilisatie aanwees. Zonder echter zelf de illusie te hebben daar bressen te kunnen slaan. Daarvoor zijn die muren thans te dicht. Maar de groote oorlogsleider meende te kunnen voorzeggén: Wij komen terug. Naast dezen staat Moskou, dat niets zegt.

* * *

Onzekerheden mogen er zijn omtrent de configuratie in de belangsteren der groote mogendheden, minder groot is de onzekerheid over de brandpunten der belangstelling. Deze zijn in het Oosten **China**, waar de partieele terugkeer der nationale regeering naar **Nanking** en het bereiken door de regeeringstroepen van Moekden in Mandsjoerije, waar de strijd tegen Japan aanving, symbolen zijn van den nieuwen tijd; **Japan** waar de reorganisatie van het politiek en economische apparaat vlot doorgezet wordt, boven welks militaire uitrusting voor immer de golven van den Oceaan zich gaan sluiten en dat in Januari zijn Neurenberg tegemoet ziet, bleef voor de Russen nog steeds de twistappel, waar ze meer dan alleen over praten willen; **Nederlandsch-Indië**, waar na een conferentie in **Singapore**, met het oog op de toenemende terreur en anarchie, die ook schuldige was aan den gruwelijken moord op de Britsche bezetting van een neergekomen vliegtuig, generaal **Christison** nieuwe instructies ontvangen heeft, om niet alleen de Japanners te ontwapenen en geïnterneerden te bevrijden, maar ook herstel van het Nederlandsche gezag met kracht na te streven.

Dichter bij huis bleef **Iran** de aandacht trekken, waar steeds grooter interventie in de kern der Iraansche souvereiniteit dreigt binnen te dringen, die zelfs de regeering doet wankelen. Deze blijft te Moskou aandringen op vrije hand, dus vrije troepen-zending naar Azerbeidsjan, doch met nul op het request, welk lot ook de Amerikaansche en Britsche nota's beschoren was, die een van 3 Maart

tot 1 Januari vervroegd vertrek aller geallieerde troepen aanbevalen.

Een oord van onrust bleef ook **Palestina**, waar de Hooge Commissaris, lord **Gort**, aftrad en nieuwe onlusten fel oplaaiden, thans van Joodsch-extremistische zijde, gericht tegen de Britsch-Amerikaansche poging tot voorbereiding van een oplossing van het zoo rancuneuze vraagstuk, doch dat momentelijk weinig soelaas in der Joden immigratienood bracht. Zoodat de illegale immigratie al meer beoefend wordt. Maar ook de Arabieren gaven duidelijk te verstaan een vinger in de pap te willen hebben. Aan moeilijkheden ontkomt ook **Turkije** niet, dat in den oorlog zoo virtuozeijk zich in balans hield, maar nu te meer bloot staat aan den fellen Noordenwind. Zijn moeilijkheden raken in het Oosten aan de Iraansche, waar de **Koerden** in beider gebied in beweging kwamen en steun vonden bij de Sovjets, die reeds onverhuld hun belangstelling voor het grensgebied te kennen gaven. Daaraan schakelt zich in het Westen het probleem der **Dardanellen**, waaroëntrent Londen en Washington nieuwe voorstellen bekend maakten, die de instemming van Ankara hadden, maar waarover Moskou het zwijgen bewaarde. De zwoele atmosfeer bracht Jong-Turken, Meerendeels studenten, te Istamboel tot een uitbarsting.

* * *

De „drempel van Europa” bracht ons op den Balkan waarover president **Truman's** persoonlijke afgezant **Mark Ethridge** rapporteerde, dat aldaar een manco was aan vrijheid en democratie. De oude heksenketel is ook thans weer een terrein van intriges en controversen. Alles woelt en gist hier en streeft naar verandering. Als voor in den oorlog liggen Bulgaren, Joegoslaven en Albaneezen met de Grieken overhoop. Hoogerop is dat met Hongaren, Tsjecho-Slowaken en Polen eveneens het geval. De Balkan is het terrein van de wankelende tronen. twee — Joego-Slavië en Albanië — ingevolge verkiezingen, die een eenheidspartij aan het roer brachten: of beter: lieten en deze dus oppermachtig maakten — iets, wat in het Westen niet spoedig crediet geeft — aan den kant gezet, en twee „op de wip”: de jonge **Michaël**, in hevig conflict met zijn roode regeering, houdt in zelfgekozen isolement de voet strak en zag zich door een demonstratie in Boekarest, die bloedig verliep, gesteund, koning **George** protesteerde tegen een Britsche bewilliging in het besluit der voor de zooveelste keer vernieuwe regeering om het plebisiet over de Grieksche koningskwestie uit te stellen. In **Italië**, dat ook weer een portefeuilles-wisseling meemaakte, staat mede de troon zeer wankel, terwijl aan de Noordzeekust de kroon van Leopold in gesprek blijft. **Hongarije** en **Oostenrijk** verrasten door een recht-schen verkiezingsuitslag. De Christen-democratische partijen kwam hier aan het roer, die de andere proportioneel aan de regeering doen deelnemen. **Duitschland** staat op den drempel van verandering. In het voorportaal van een meer definitieve regeling, dan tot nu toe gold, was het denazificering, ontakeling der (oorlogs)industrie, ontwapening, aarzelende wederopbouw van een economisch systeem, dat de aandacht had. Veel te traag verloopt het

proces volgens de Amerikanen, die sterk drijven naar unificatie en een weer deelnemen der Duitschers aan het bestuur. Veel verder, dan de Engelschen en Russen, en zeker, dan de Franschen willen gaan, die dan ook een krachtig protest deden hooren en in ieder geval de Rijn- en Roerzone geïnternationaliseerd wenschen te zien. Zij leven onder den ban van een driemaalge capitulatie uit het Oosten binnen anderhalve eeuw, de Amerikaan daarentegen vreest een vacuum in een zoo groot deel van Europa. Voor Frankrijk is dit met de organisatie van een Westelijke belangengemeenschap in West-Europa het belangrijkste punt van zijn buitenlandsche politiek. Inwendig bood Frankrijk, waar de verkiezingen een nek-aan-nek-race der socialisten, communisten en de Roomsche-Katholieke M.R.P. te zien gaven, een beeld van stabiliseering. Na bewogen dagen, waarin **De Gaulle** bij een op de spits drijven der communistische verlangens zijn mandaat terugaf, werd tenslotte een pacificatie bereikt, waarbij De Gaulle's democratisch leiderschap triumfeerde. Onderwijl bleef **Neurenberg** vondst na vondst uit het verleden opdiepen en maakte **Zweden** een klein staartje van den oorlog mee door de moeilijke en trage uitlevering van Duitschers en Balten, tot ongenoegen van Moskou.

Het Offer

Er is tegenwoordig tweeërlei politiek contact met Engeland. De regeering spreekt met de regeering. En de S.D.A.P., de voornaamste regeeringspartij in Nederland, spreekt met de Labour-Partij, de regeeringspartij in Engeland.

De S.D.A.P. heeft haar zusterpartij trachten uit te leggen, dat de huidige Nederlandsche regeering niet imperialistisch is. En om te bewijzen, dat het der regeering ernst is, wijst de regeeringspartij er op, dat zij den G. G., den heer Tjarda van Starckenborgh heeft laten gaan, omdat hij niet zoo vooruitstrevend was als de regeering. Dat offer had zij over voor haar politiek.

Inderdaad was het een offer.

Maar wij vreezen, dat het een offer is **ten koste van Indië**. Er is nu lang gepraat. Men heeft de extremisten tijd gegeven, vrouwen en kinderen te vermoorden en ongewapende burgers te ontvoeren. En de besprekingen tusschen Van Mook en Soekarno en diens aanhangers, hebben geen resultaat gehad. Nu, eindelijk, gaat men tóch **eerst de orde herstellen**. Precies wat de afgetreden G. G. van den beginne had betoogd.

De regeering zou hem nu gevoegelijk terug kunnen vragen. Zij zou kunnen zeggen: Wij zien nu zelf, dat u het bij het rechte eind had.

Maar terwijl de feiten den opgeofferden G.G. al klaarder en nadrukkelijker rehabiliteeren, wappert de S.D.A.P. met zijn ontslagbrief in Londen en zegt: ziet u wel, zulk een offer! Het is de regeering wel ernst met haar politiek, dat de orde

eerst **niet** hersteld behoeft te worden en dat men wel praten moet met de opstandelingen.

De opstandelingen, die met Japansche wapens in de hand het wettige gezag van H.M. de Koningin ontkennen en de moordenaars van die Haar trouw bleven in bescherming nemen.

Intusschen heeft de heer **Van Mook de fijne geste** gehad, zich met den opstandeling Sjahrir op de foto te laten zetten. Het Vrije Volk zorgt voor de publicatie en betitelt Sjahrir in het bij-schrift als den Indonesischen minister-president.

Laat men ook deze foto naar Londen sturen. En er wederom bij zeggen: ziet, welk een offer de Nederlandsche regeering brengt. De hoogste vertegenwoordiger van H.M. de Koningin gaat met Sjahrir op de foto. Christison staat er bij te kijken. Sjahrir lacht.

Tjarda van Starckenborgh was een man van stijl en eruditie. **Die** zou niet met Sjahrir voor den foto-graaf geposeerd hebben. **Maar hij is door dit ministerie opgeofferd**. De S.D.A.P. moge dit ontslag propageeren in Londen, wij betreuren het, elken dag meer.

Van dit offer zal het Nederlandsche volk eenmaal aan de regeering rekenschap vragen. In het bijzonder de verwanten van hen, die nu worden vermoord, Nederlanders, Amboneezen, Timoreezen, Javanen.

Misschien had de regeering, ook als Tjarda gebleven was, er niets aan **kunnen** doen.

Maar nu heeft zij niet getoond, dat zij in geen geval iets met de beweging, die dergelijke dingen bedreef of toeliet, te maken wou hebben. Want zij wou praten, voordat de orde werd hersteld. Dat komt er van, als mannen aan het bewind komen, die meenen, dat een **regeering** een **arbitrage-commissie** is, en die meenen, dat een overheid **geen gehoorzaamheid mag eischen**, maar om „begrip” moet vragen.

* * *

De lezers van het Friesch Dagblad zullen in dit korte artikel de stijl van hun hoofdredacteur herkennen. Het wordt overgenomen in de kolommen van dit blad, omdat het de toestand scherp weergeeft en omdat iederen dag opnieuw de juistheid er van bevestigd.

„Wij zijn geen adepten dezer grooten; geen slaafsche volgelingen, die „der vaders erfenis” mechanisch bewerken; maar van God geroepen, verantwoordelijke menschen, die het patrimonium, het vaderlijk erfdeel, vol eerbied voor de vaders, maar óók met eigen zelfstandigheid en inzicht bearbeiten”.

Prof. Dr. J. WATERINK, 1945.

„Wij, Calvinisten..... nu”

Na de bezetting van

1795-1813

door JOH. VAN DER HAAR

Naar het aloude woord van den Prediker is er niets nieuws onder de zon. Hetgeen er geweest is, hetzelfde zal er zijn, en hetgeen er gedaan is, hetzelfde zal er gedaan worden. Is er eenig ding, waarvan men zou kunnen zeggen: Ziet dat, het is nieuw? Het is alreeds geweest in de eeuwen, die vóór ons geweest zijn.

De juistheid van deze woorden is onloochenbaar en dringt zich, met name in onze dagen, met bijzondere kracht aan ons op. Ook nu valt er te constateeren een zich herhalen van de geschiedenis. Van 1810 tot 1813 was ons land, eens het klassieke land der vrijheid, ingelijfd bij de Fransche republiek. In de vijf bezettingsjaren, die achter ons liggen, ging ons vaderland andermaal gebukt onder het knellende juk van een vreemden overheerscher. Andermaal in onze landshistorie was er dit jaar sprake van een herstel onzer onafhankelijkheid, een restauratie, een nationale wedergeboorte. In 1813 herkregen wij ons zelfstandig bestaan na het losmaken van den engen band, waarin Frankrijk ons toen bekneld hield. Thans, in het jaar onzes Heeren 1945, was de herrijzenis het gelukkig gevolg van de ineenstorting der Duitsche heerschappij.

De periode na 1813 kenmerkt zich door een voortschrijding van het liberalisme. Het woord „liberaal” was in de mode en lag velen als in den mond bestorven. Wanneer Koning Willem I zijn oordeel uitspreekt over de tijdens de Fransche overheersching door Gijsbert Karel van Hogendorp clandestien geschreven „Schets eener grondwet voor de Vereenigde Nederlanden”, dan qualificeert de vorst deze Schets als een uitvloeisel van „s mans loffelijken ijver en Liberale denkwijze”. Van van Hogendorp wordt in een ander verband opgemerkt, dat hij „de Liberaliteit zelve” is. Zoo algemeen was het woord „liberaal”, dat Groen van Prinsterer in zijn Handboek der geschiedenis van het Vaderland terecht kan opmerken: „Bijkans iedereen was liberaal, gelijk bijkans iedereen Oranjegezind was”.

Wat bedoelde men in de jaren na 1813 met het begrip „liberaal”?

In den bovengenoemden zin bedoelde men er mee uit te drukken alles wat goed, aanbevelenswaardig, onbekrompen, lofwaardig was. Toch is daarmee niet het essentieele, het wezenlijke van het liberalisme geteekend. Waarin ligt dan wel het kenmerkende, het eigen karakter van de liberale politiek? Ik meen niet beter te kunnen doen, dan hier een belijder van het liberalisme zelf aan het woord te laten. „De liberale politiek” — zoo erkent een onvervalscht aanhanger van het liberalisme als Cort van der Linden — „vindt haren grond in het gezag der menschelijke rede. De vrijzinnige richt staatsregeling en bestuur,

overeenkomstig zijn idealen van 's menschen waarde, uitsluitend naar de uitspraken van het verstand. De liberale partij is in haar wezen... een tak van den breeden stroom van het rationalisme. De liberale partij op het vaste land van Europa is voortgekomen uit de Fransche revolutie”. Cort van der Linden is eerlijk. Hij teekent het liberalisme in zijn ware gedaante. Ook een man als prof. Tellegen, die de geschiedenis van 1813 in een uitnemend geschrift onder den titel „De wedergeboorte van Nederland” heeft geboekstaafd, windt er geen doekjes om, wanneer hij onomwonden verklaart, „dat..... hier te lande (na 1813) met de Revolutie niet werd gebroken”. De geleerde auteur schrijft hier het woord „revolutie” met een hoofdletter. Dit is meer dan een taalkundige gewoonte. Het is typeerend. Want juist in zijn revolutionnair karakter ligt het kenmerkende van het liberalisme. Gezaghebbende liberale schrijvers geven het — zooals we zagen — gaarne toe.

Om ons nu een nog duidelijker beeld van de liberale politiek te kunnen vormen, is het noodzakelijk te onderzoeken, wat het begrip „revolutie” dan wel inhoudt. Bij velen wekt dit woord gedachtenassociaties op aan bloedige tafereelen. Zij denken bij het lezen van dit woord aan brandstapel en schavot, strop en guillotine. En ongetwijfeld kan een revolutie met bloed en tranen gepaard gaan. Toch is daarmede niet het **eigene**, het **eigensoortige** van hetgeen „de revolutie” heet, aangegeven. Om het eigen karakter van het revolutiebeginsel te leeren kennen, willen we in de leer gaan bij een man als Guillaume Groen van Prinsterer. „Met revolutie” — zoo zegt hij in zijn bekende werk „Ongeloof en revolutie”, waaraan hij in den winter 1845/1846, thans dus een eeuw geleden, de laatste hand legde — „bedoel ik, niet eene der menigvuldige gebeurtenissen, waardoor verplaatsing van het openbaar gezag teweeggebracht wordt, niet enkel den onwentelingsstorm welke in Frankrijk gewoed heeft; maar de **omkeering van denkwijze en gezindheid in geheel de Christenheid openbaar**”. Elders schrijft hij: „De oorsprong van die revolutie..... ligt niet in ordonnantiën of grieven, maar in den revolutiegeest”. Een ander Christelijk schrijver, later helaas van het door Groen geteekende spoor afgedwaald (ik heb het oog op Chantepie de la Saussaye), typeert het begrip „revolutie” als „den geest van verwerping van elk gezag, (een geest), die, **ten allen tijde bestaande** en menigwerf uitbrekende, in de Fransche revolutie..... als een heerschende beginsel in de wereldgeschiedenis is openbaar geworden”.

Dat is revolutie: de geest van verwerping van alle gezag. Dit heeft nog niets te maken met een bloedige omwenteling. Immers — het kan Chantepie de la Saussaye niet worden betwist — die geest van verwerping van elk gezag heet **te allen tijde bestaan**. Van het Paradijs af tot vandaag toe heeft de mensch willen zijn **als God**, van Wien alle macht en elk gezag afdaalt. Deze geest ontstond niet bij het uitbreken der Fransche

revolutie. Deze was slechts een bepaalde **verschijningsvorm** van den revolutiegeest. Die geest zelf **heeft** altijd bestaan en zal in deze aardse be-deeling bestaan **blijven**. Van het begin der scep-ping af is er een strijd geweest tusschen God en den mensch. Dit is in beginsel niet anders dan **revolutie!**

En tegen deze revolutie, dezen **geest** van ver-werping van alle gezag, bond Groen van Prin-sterer den strijd aan. In het **geloof**. Omdat die geest voortsproot uit **ongeloof**. Ongeloof en revo-lutie! Ze zijn voor Groen tot één begrip geworden.

De revolutie is niet iets, dat op zichzelf staat, nòch iets, dat uit zichzelf verklaard kan worden. Neen, het is een begrip; dat correlatief, onlos-makelijk verbonden is met een ander begrip: ongelooft. Ongeloof en revolutie, zij behooren bij elkaar. „Ongeloof en revolutie”. Beter titel voor zijn reeks historische voorlezingen kan Groen niet vinden. „Met al haar verscheidenheden van..... richtingen en gedaanten is de revolutie gevolg, toepassing, ontplooiing van het **ongeloof**”, zoo klinkt het in Groen's boek. En verder: „De revo-lutieleer is de **religie van het ongelooft**, (en staat) tot al wat op geloof berust in negatieve betrekking”. „De revolutiebegrippen zijn de toepassing van het ongelooft op het staatsrecht”.

In de revolutionnaire theorie zijn de menschen **vrij** en **gelukkig**. „Vrijheid, gelijkheid en broeder-schap” was de leus der Fransche revolutie. Van-daar dat in de jaren na 1813 ook in ons vaderland een machtige roep om **eenheid** kon worden be-luisterd. Op verschillende terreinen werd die roep aangeheven. Er moest komen één kerk, geregle-menteerd door den staat; één school, „waaraan de natie gehecht was” en toegankelijk voor **alle** kinderen, zonder onderscheid van godsdienst. Er moest komen één politieke partij, één eenheidspartij, waarin voor alle Nederlanders, ongeacht hun godsdienstige overtuiging, plaats zou zijn. Leest men de geschriften van Thorbecke, dan treft het steeds weer hoe huiverig deze liberale groot-meester was voor het bestaan van politieke par-tijen, georganiseerd naar de verschillende geestes-stroomingen, die in ons volksleven tot uiting kwamen. Er moest meer eenheid, meer verdraag-zaamheid worden aangekweekt. Water van de aan het revolutiebegrip ontleende en door het liberalisme voorgestane eenheid en verdraagzaamheid terecht gekomen is, laat de geschiedenis ons overduidelijk zien. Een groep Christenen, die God overeenkomstig Zijn Woord naar de inspraak van haar geweten wilde dienen, werd in 1834 en daarna door de Overheid te vuur en te zwaard vervolgd, hoewel de grondwet reeds sinds 1815 be-paalde, dat de volkomen **vrijheid** van godsdien-stige begrippen aan elk werd gewaarborgd. Voor het oprichten eener bijzondere school was **autorisa-tie** noodig van de zijde der Overheid en, hoewel het geven van onderwijs sinds de grondwets-herziening van 1848 **vrij** werd, is er een school-strijd noodig geweest om eerst bij de grondwets-herziening van 1917 de financieele gelijkstelling tusschen het van staatswege gegeven en het door

de christenouders voor hun kinderen **verlangde** onderwijs, tot stand te doen komen. Uit dien schoolstrijd herinneren we ons de gevleugelde woorden, door den liberalen minister Kappeyne van de Copello, tijdens de parlementaire behan-deling van zijn onderwijswet in 1878 gebèzigd:

„Dan moet de minderheid maar onderdrukt wor-den, want zij is de vlieg, die de zelf des apothekers stinkende maakt.” Dit was de liberale verdraagzaamheid der vorige eeuw. Toen dan ook Fruin aan het adres van Groen van Prinsterer eens de opmerking maakte: „Een liberaal dwingt niemand, zelfs niet tot hetgeen hij verkieselijk acht”, antwoordde Groen daarop laconiek met de woorden: „Is dit voor den liberaal **regel**, dan heb ik uitzonderingen meegemaakt”

Het revolutionnaire eenheidsstreven der vorige eeuw openbaarde zich ook nog in iets anders. De Fransche revolutie kenmerkte zich door een zucht naar centralisatie op staatsrechtelijk gebied. Uit de staatsregeling van het jaar 1798, geldende voor de Bataafsche Republiek, is dit o.a. duidelijk af te leiden. De Republiek was één en ondeelbaar. Ook hier het eenheidsstreven en de drang naar centralisatie van het staatsgezag. Hoewel in be-ginsel ontleend aan de theorie der volkssouverei-niteit, hoewel in theorie aan den van nature vrijen mensch alle rechten toekennende, leidt het revo-lutiebegrip onvermijdelijk, juist door haar drang naar éénheid en eenvormigheid, door haar zucht tot nivelleeren, naar een staatsabsolutisme, waar-van Frankrijk in de vorige eeuw en Duitschland in het jongste verleden afschrikwekkende voorbeel-den hebben getoond en dat ook in de periode na het herstel onzer onafhankelijkheid in 1813 aan onze eigen staatkunde allerminst vreemd was. Men denke hierbij vooral aan de besluiten-regeering van Koning Willem I. Hoewel de grondwet voor de totstandkoming van tal van onderwerpen een **wet** vorderde, door samen-werking van den Koning **met de volksvertegen-woordiging** tot stand te brengen; hoewel dus reeds in onze eerste grondwet, die van 1814, van een rechtmatigen **volksinvloed** — iets anders dan **volkssouvereiniteit** — sprake was, is het streven van Koning Willem I er duidelijk aanwijsbaar op gericht geweest de regeling van tal van onder-werpen bij een eenvoudig Koninklijk Besluit, zonder eenige inmenging der volksvertegenwoor-diging, af te doen. De constitutioneele rechten en vrijheden, in de grondwet verankerd, zijn door dezen vorst, welke **vaderlijke bedoelingen** hij ook, naar zijn eigen woorden, met zijn volk mocht hebben, met de voeten getreden. De „vaderlijke bedoelin-gen” — de woorden zijn van Koning Willem I zelf — typeeren zijn regeeringssysteem intusschen het best. De staat is geen vader over het volk. Dit is juist de grondfout geweest van de politiek na 1813. Een staatskerk en een staatschool. We ont-moeten hier de idee van „vadertje staat”, die zich met alles bemoeit, alles regelt, kortom alles in zijn grijparmen neemt. De vrijheid van het individu, de vrijheid van het volk, van het gezin en van andere levenskringen komt op deze wijze

Partij. ORGANISATIE

Met de opheffing van de Partij ging gepaard de inbeslagname van alle eigendommen, zoodat ook de kleine voorraad exemplaren van de Statuten in beslag genomen werd. Voor vele Kiesvereeningen geldt hetzelfde, zoodat nog al dikwijls wordt gevraagd om een exemplaar van de Statuten, aan welk verzoek dan uit den aard der zaak niet kan worden voldaan.

Inmiddels is er sprake van een reorganisatie van de Partij, welke te zijner tijd gepaard zal gaan met een generale herziening der Statuten. In verband daarmede is het minder gewenscht om de oude Statuten opnieuw te doen drukken, in afwachting van het ter perse leggen van de nieuwe Statuten.

Voor zoover het nu de bijeenroeping betreft van het Centralen Convent en van de Deputatenvergadering, worden de artikelen, die daarop betrekking hebben in de bijgaande stukken aan de Kiesvereeningen medegedeeld.

Het is evenwel goed, om een kort resumé te geven van de organisatie van de Partij, hetwelk niet zoo zeer in bijzonderheden treedt, maar een globaal overzicht geeft.

De opbouw van onze Partijorganisatie gaat, in tegenstelling met dien van andere partijen, uit van de volstreekte zelfstandigheid der plaatselijke Kiesvereeningen. Het is een der groote verdiensten van Dr. A. Kuyper geweest, dat hij niet een Partij heeft gesticht, die overal in het land haar afdelingen telt, maar dat hij er de voorkeur aan gaf, om in elke stad, in elk dorp de kiezers er toe te brengen zich van hun staatkundige roeping bewust te worden en derhalve een plaatselijke Kiesvereniging in het leven te roepen en dat hij van daaruit, dus van onderen op, besturen deed verkiezen met een Centraal Comité aan den top, welk college geen besturende, maar alleen een leidinggevende bevoegdheid heeft.

De organisatie zit nu verder als volgt in elkaar. Zij houdt rekening met de indeeling van ons land in gemeenten, Statenkieskringen en Kamerkieskringen.

Een Kamerkieskring is het gebied, waarvoor één kandidatenlijst voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal wordt ingediend.

Onder de tegenwoordige Kieswet kennen wij 18 van dergelijke Kamerkieskringen, die globaal berekend ongeveer evenveel inwoners tellen, terwijl het meere deel van deze Kamerkieskringen is onderverdeeld in Statenkieskringen, welker aantal varieert van 0 tot 8. De groote steden namelijk, zooals

---

in het gedrang. De politiek van Koning Willem I, de politiek ook van een staatsman als Thorbecke, toonen, naar het ons voorkomt, overduidelijk aan, dat volkssouvereiniteit en staatssoevereiniteit niet ver van elkander liggen, dat hetgeen als **vrijheid** wordt aangediend, de kiem van gebondenheid in zich draagt.

Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage, vormen zelfstandig een Kamerkieskring. In verschillende provincies vallen de grenzen van de Kamerkieskringen met die van de provincies samen. In elken Kamerkieskring heeft de Partij een Kamerkieskringcentrale, welker bestuur de leiding heeft bij de Kamerverkiezingen onder de hoofdleiding van het Centraal Comité.

De Statenkieskring is het gebied, waar binnen voor de verkiezingen van de Provinciale Staten één kandidatenlijst wordt ingediend. Sommige groote steden zooals Utrecht, Groningen en Enschedé, vormen op zichzelf een Statenkieskring en de centrale besturen van de Kiesvereeningen aldaar zijn dus tevens de besturen van de Statencentrales. De werkzaamheden van de Statencentrales beperken zich doorgaans tot die, welke onmiddellijk verband houden met de Statenverkiezingen. In algemeenen zin is de Kamerkieskringcentrale dan ook van meer beteekenis dan de Statencentrale, omdat het Kieskringbestuur de eigenlijke schakel tusschen de plaatselijke Kiesvereeningen en het Centraal Comité vormt.

Het enige orgaan in de Partij, dat bevoegd is beslissingen te nemen, welke voor de Partij in haar geheel bindend zijn, zooals bijv. de vaststelling en de wijziging van de Statuten, de samenstelling van de kandidatenlijst voor de Kamerverkiezingen, het vaststellen van het urgentie-program en het program van Beginselen, is de Deputatenvergadering.

Deze Deputatenvergadering wordt in normale tijden slechts éénmaal in de vier jaar gehouden, namelijk vlak voor de Kamerverkiezing, ter vaststelling van de kandidatenlijsten en van het urgentieprogram. De deputaten of afgevaardigden worden aangewezen door de Kiesvereeningen. Het aantal afgevaardigden, dat iedere Kiesvereniging zendt, staat in verband met de grootte van het ledental. Ook de besturen der Kamerkieskringcentrales en Statencentrales zenden hun afgevaardigden. Aangezien er meer dan 700 Kiesvereeningen zijn, terwijl veel Kiesvereeningen meer dan één afgevaardigde benoemen, omvat de Deputatenvergadering dus gewoonlijk een 14 à 1500 deputaten. Het is dus wel 'n zeer groote vergadering aan welker bijeenroeping derhalve veel bezwaren en kosten zijn verbonden. Vandaar dat het bezwaarlijk is een Deputatenvergadering vaker samen te roepen dan strikt noodzakelijk is. Toch is het gewenscht, dat vaker een landelijk contact plaats vindt.

Als tusschen-vorm wordt daarom dikwijls een Centralen Convent bijeen geroepen, zooals dat 1 November jl. te Utrecht geschied is. Op zoo'n dag worden alle vraagstukken, welke voor de Partij van belang zijn, besproken. Het Centralen Convent heeft echter niet de bevoegdheid beslissingen te nemen en wanneer eventueel een beslissing wordt genomen, zooals bijvoorbeeld met betrekking tot de candidaatsstelling, dan draagt deze een voorloopig karakter in afwachting van de uiteindelijke beslissing der Deputatenvergadering.

Naar het Centralen Convent worden afgevaardigden gezonden door de besturen der Statencentrales, naar den regel, dat voor elke 250 leden, die de gezamen-

lijke Kiesverenigingen der Statencentrales tellen, één afgevaardigde wordt benoemd. Daardoor wordt het aantal deelnemers van een Centralen Convent teruggebracht tot een 4 à 500.

Het Centralen Convent is te danken aan een suggestie van Dr. A. Kuyper, die daardoor een middel in het leven riep, waardoor het Centraal Comité kan peilen de opvattingen, welke in de Partij leven met betrekking tot de verschillende problemen, die aan de orde zijn.

Een ander middel daartoe is het bijeenroepen van Partijconferenties, welke evenwel niet in de Statuten zijn geregeld en waar eveneens urgente vraagstukken, die geen verband houden met de organisatie, worden behandeld.

„De overheid... U ten goede”

Van de hand van Mr. Dr. L. W. G. Scholten verscheen bij T. Wever te Franeker een geschriftje, dat den titel draagt: „De overheid... Uw ten goede”.

De schrijver waarschuwt er tegen, dat men al te slaafs zou vasthouden aan wat in een andere periode der altijd voortstuwende geschiedenis door bekwame mannen is gezegd en geschreven: „Iedere tijd heeft zijn speciaal karakter en zijn bepaalde op den voorgrond tredende vraagstukken”. Naar Scholtens meening zal in het komende tijdvak het **probleem der Overheid** de politiek beheerschen. De bezettingstijd heeft het gezag der Overheid zeer ondermijnd. Voor de vrijheid zal met name onze Antirevolutionaire partij opkomen. Er zullen ook nog vele andere verdedigers der vrijheid zijn. Maar het zal de vraag zijn, of de andere pool er het staatkundig leven: n.l. het **gezag**, ook zoo groote belangstelling zal genieten. Scholten acht dit niet waarschijnlijk. Onze Regeering heeft — het kon niet anders — geruimen tijd in het buitenland gezeten en kon dus haar normale functie niet op behoorlijke wijze uitoefenen. Inmiddels heeft het Nederlandsche volk zich op allerlei wijze tegen de bezettende macht verzet. De eerbied voor de overheidsorganen is er in dien tijd niet op vooruit gegaan. De manier waarop de nationaal-socialisten, die vijf jaar lang onder Duitschen druk, hier te lande in verschillende functies optraden, heeft den eerbied voor het gezag nog meer ondermijnd.

Zoo zal op allerlei manier in de naaste toekomst blijken, dat het gezag als zoodanig geleden heeft en van verschillende kanten zal men het nog verder ondergraven.

Daarom zal de Overheid als Gods dienaarsschans haar taak te vervullen hebben met krachtiger middelen en op breeder terrein dan eertijds noodig was, omdat de ongebondenheid groot is en nog lang groot zal blijven.

De positie van de Regeering tegenover de Kamers moet verstevigd worden. De Staten-Generaal

moeten zich beperken tot hun eigen gebied: wel controleeren, niet besturen. De **defensie**, waarin in zekeren zin de overheidsmacht culmineert, zou met een commissie van defensie, gekozen uit de Kamers behandeld moeten worden. Volle aandacht moet ook besteed worden aan de **moreele defensie**.

Voorts bespreekt Scholten de door de Overheid in te nemen houding tegen over de **consciëntie**, waarbij hij wijst op het eigen recht der Overheid. Voor haar deel, zoo betoogt hij verder, moet de Overheid professie doen van den christelijken godsdienst, o.a. door het initiatief te nemen voor nationale bid- en dankdagen, terwijl één ding moet blijven vaststaan, n.l. de gelijkheid van allen voor de wet. Belangrijke beschouwingen worden voorts gewijd aan de roeping van de Overheid t.o.v. het onderwijs. Nederlandsche taal en Vaderlandsche taal en Vaderlandsche geschiedenis moeten goed onderwezen worden, terwijl ook de lichamelijke opvoeding der rijpere jeugd als zeer belangrijk wordt geschetst. Dr. Scholten acht het theoretisch en practisch niet juist, dat de Overheid nog altijd aan 30 % van de schoolgaande jeugd onderwijs geeft, dat grootendeels godsdienstloos is. Met erkenning van de bezwaren zou hij het reeds als een groote verbetering beschouwen, indien op de openbare scholen het godsdienst-onderwijs verplicht werd gesteld, behoudens gewetensbezwaren der ouders. De Overheid zou zich in elk geval in verbinding moeten stellen met de ouders en de betrokken kerkformaties. De schrijver acht het ook gewenscht, dat de Overheid wegen zoekt om de jeugd van verschillende richting dichter bij elkaar te brengen. Hij zou de uitvoering hiervan in handen van een corporatief orgaan willen zien gelegd, gevormd uit de vier belanghebbenden: de ouders, de Kerk, de deskundigen en de Overheid. Ook kan de Overheid zich niet afzijdig houden van de verwante gebieden van pers, radio, film, toneel en beeldende kunsten.

De uitspraak: „De Overheid..... U ten goede” heeft ook groote beteekenis voor het terrein van het economische en sociale leven. Ook hier moet naar het woord onzer Geloofsbelijdenis de „ongebondenheid” worden tegengegaan door de daartoe geroepen Overheid.

Slechts in korte trekken konden wij iets aanstippen van wat Scholten in zijn boekje van 27 bladzijden behandelt. Maar het is toch genoeg om te laten zien, dat zeer belangrijke kwesties door hem worden aangesneden, kwesties die zonder twijfel in de naaste toekomst in onzen kring besproken moeten worden. Het zal dan wel blijken, dat ten aanzien van bepaalde onderwerpen verschil van meening bestaat, zoo o.a. met betrekking tot het godsdienst-onderwijs op de openbare school en zijn verwachting, dat men wel algemeen zal opkomen voor de vrijheid.

Een brochure als van Dr. Scholten kan er toe medewerken, dat deze zaken vooraf rustig in kleineren kring gezien, overdacht en besproken worden. We hopen daarom, dat velen van dit geschrift kennis zullen nemen. Het is altijd de moeite waard naar Scholten te luisteren.

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof. Dr. J. Severijn, Mr. A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr. J. J. Hangelbroek, Prof. Mr. A. M. Donner, Mr. W. Rip, Ad. Kuiper, J. H. Hofman, Dr. L. F. van Muiswinkel, Mr. K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr. Dr. E. J. Beumer, Mr. J. A. de Wilde, Dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr. L. W. G. Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand. — Redactie-adres. Dr. Kuyperstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935.
Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht — Telefoon 11811 — Giro 267122
Prijs per abonnement f 3.— per jaar.

De Deputatenvergadering

Het is nog geen echte — geen gewone Deputatenvergadering.

Deze Deputatenvergadering is maar „buitengevoerd”.

Maar met of zonder praedicaat een Deputatenvergadering is het.

Wat zal deze Deputatenvergadering aan de Antirevolutionaire Partij brengen? Door velen onzer zal deze vraag worden gesteld en sommige zullen misschien met kloppend hart afwachten hoe de zaak zal marcheerden.

Want om de Deputatenvergadering hangt nog steeds een aureool. Zij is diep geworteld in het bestaan van onze Partij. De dag van de Deputatenvergadering is een voorname dag in het partijleven — het is een hoogtijdag en zij betekende altijd meer dan een gewone landelijke partijvergadering, waarbij de afgevaardigden van heinde en ver samenstroonden. Er ging steeds een wonderlijke bezieling van uit, en die bezieling doortintelde als het ware de antirevolutionaire geleerden. En wanneer na afloop de „mannen broeders” huistoe keerden — dan hadden de „vijanden in de poort” daar weet van, want zij kwamen terug bezielde met strijd lust, maar vooral wisten zij zich gesterkt door het geloof.

„Nee, wat het landjuweel zijn hooge wijding geeft, dat was de bezielende geest van broederlijke eenheid, die alle actie doortrekt. Dat was het roerend gezang van de strijdsalmen, dat was het gemeenschappelijk gebed, dat was de versterking van den geestesband, die alle antirevolutionairen samenbindt”.

Dit is de korte karakteristiek zoals Prof. Mr. P. A. Diepenhorst haar ons biedt. Maar wie weten wil, waaraan de Deputatenvergadering haar faam ontleend, leze verder.

„Dr. Kuyper was hier de leider, wiens machtige welsprekendheid tot ongekend enthousiasme inspireerde. Zonder tegenspraak kon worden beweerd, dat zijn openingswoord, hetwelk vrijwel den ganschen voormiddag vulde, was het glanspunt van den dag en de groote attractie voor de hoorders vormde. Hoe hingen ze aan zijn lippen, wanneer hij in zinrijke taal, vol van overvloeiende beeldenrijkdom, tintelenden humor aan diepen ernst parend, tot den strijd electriseerde”.

Daar ligt het geheim van de Deputatenvergadering.

Daar ligt de oorsprong van haar roem.

Later was het Colijn, die de Deputatenrede uitsprak.

Deze sprak anders en zijn redevoeringen waren niet zulke pronkstukken van meesleepende oratorie. Maar de merkwaardige invloed die van zijn persoonlijkheid uitging, deed toch de vonk der geestdrift overspringen en op de hem eigene wijze wist hij de traditie der Deputatenvergadering te handhaven.

Hoe zal het nu in de toekomst gaan?

Wat zal deze Deputatenvergadering ons brengen?

Zullen de Deputatenvergaderingen afzakken tot gewone middelmatige partijcongressen, waarbij ellenlange redevoeringen worden afgestoken — van zakelijken inhoud goed — maar zonder dat wonderlijke contact tusschen de partij en haar leiding?

De jeugd van vandaag — en hoevelen zullen ditmaal voor de eerste maal de concertzaal van Tivoli binnentreden met hoopvolle verwachting — de jeugd van vandaag weet van den roem der oude gloedvolle deputatenvergaderingen. Het is haar van de ouden verteld en daarop is zij jaloersch. Want ook de jongeren van vandaag haken naar bezieling — verlangen naar geestdrift — en vragen

om leiding. Niet om wetenschappelijk gefundeerde en zakelijk juiste, maar om bezielde, geestdriftige leiding.

Zij snakken naar een Deputatenvergadering in de oude stijl. Dien dag willen wij beleven, mits die dag ook werkelijk wordt een evenement in hun leven en een bron van kracht.

Maar het is niet goed dit alleen van de leiding te verwachten.

Het hangt ook af van de innerlijke gesteldheid, waarmede de Deputaten ter vergadering komen. Voor het weerslagen van een Deputatenvergadering is als het ware reeds het eerste oogenblik beslissend. Wat wordt van deze Deputatenvergadering verwacht?

Zal er zijn heilige geestdrift?

Zal het worden een dag van verkwikkende geestelijke ontspanning?

Zal de antirevolutionaire veerkracht ook door deze Deputatenvergadering worden gestaald?

Vele vragen dringen zich op.

Want op deze Deputatenvergadering zal omtrent de leiding der partij worden beslist. En dit is geen geringe zaak, maar een hoogst belangrijke aangelegenheid van beslissende beteekenis voor het wel en wee der partij.

Neen dit is geen gewone Deputatenvergadering. Het is inderdaad een buitengewone. Want meer dan ooit gaan nu de gedachten terug naar hem, naar wiens woord we na den oorlog gaarne hadden willen luisteren. Het wordt een Deputatenvergadering, zonder Kuyper, ja, maar ook een zonder Colijn.

Die gedachte zal aan velen een moment van ontroering geven.

Want we gaan afscheid nemen van hem, die ons aangevuurd heeft in den strijd, ook wanneer het steenen ging regenen. Door goed en kwaad gerucht heen zijn we hem trouw gebleven. En bij alle miskenning, welke onze leider van voorheen thans ten deel valt, zal de Antirevolutionaire Partij zijn leiderschap herdenken in ongeschokte trouw ook nadat hij gestorven is.

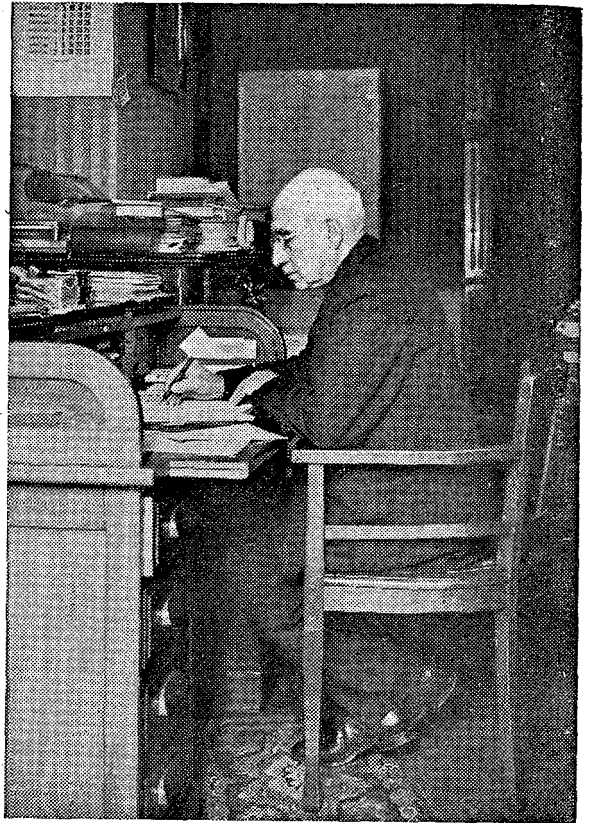
Zoo gaan we dan met gemengde gevoelens naar deze Deputatenvergadering met de bede in het hart:

„Uw God heeft Uwe sterkte geboden: sterk, o God wat gij aan ons hebt gewrocht.

„Wij weten, dat zoolang deze wereld bestaat, er een strijd der geesten zal zijn — dezen geestelijken strijd zullen wij moeten voeren, tot Gods eere, en óók omdat juist daardoor onze cultuur worde verrijkt en het geestelijk leven van ons volk worde verdiept”.

Prof. Dr. J. WATERINK, 1945.

„Wij, Calvinisten..... nu”

In Memoriam

R. A. DEN OUDEN

Te midden van de drukke werkzaamheden ter voorbereiding van de Deputatenvergadering, kwam onverwachts het telefonisch bericht, dat de Heer R. A. den Ouden na een korte ongesteldheid, welke zich aanvankelijk niet ernstig deed aanzien, is overleden.

Op de laatste vergadering van het Centraal Comité liet hij zich verontschuldigen, omdat, gezien zijn hoogen leeftijd, de reis hem wat moeilijk viel.

Nu kwam dan plotseling het einde van het veel bewogen leven van deze markante en strijdbare persoonlijkheid, die gedurende zoovele jaren midden in het politieke strijdgewoel heeft gestaan en die in zoo sterke mate met de Antirevolutionaire Partij was vergroeid.

Deze Antirevolutionaire Partij was hem lief geworden boven alles en met een volkomen toewijding en zeer bijzondere trouw heeft hij zich gedurende lange jaren aan dit werk gegeven.

In het volgend nummer van dit blad zullen wij voor een bredere levensbeschrijving zorgdragen.

* * * **RICHTINGS-KABINET**

Het Kamerdebat, dat in het begin van deze maand op het Binnenhof werd gehouden naar aanleiding van de door de Regeering op 11 December van het vorig jaar ingediende nota, heeft de goede uitwerking gehad, dat het de wording en de positie van het Kabinet-Schermerhorn in helderder licht heeft gesteld.

Waarom zijn de beide formateurs er in Juni niet in geslaagd om een waarlijk nationaal Kabinet te vormen overeenkomstig de hun verstrekte en door hen aanvaarde opdracht?

Het antwoord daarop kan men vinden op blz. 211 en 212 van de Handelingen der Tweede Kamer. De Minister-President sprak zich op 10 Januari omtrent de „wezenstrekken” van het Regeerings-program als volgt uit:

„Gaarne sluit ik mij daarvoor aan bij hetgeen de heer v. d. Goes v. Naters in dit opzicht op zoo voortreffelijke wijze tot uitdrukking heeft gebracht: De opbouw van een nationale democratie door middel van herstel en vernieuwing, zoowel geestelijk als materieel, waarbij de leiding van den Staat gericht dient te zijn door zedelijke normen en in haar praktische uitwerking een **socialistischen inslag** zal vertoonen”

Terecht heeft daarna de heer Schouten blijkens blz. 224 van de Handelingen geconstateerd: „Het Kabinet gaat in **socialistische richting** en daarin ligt in den diepsten zin de verklaring van de formatie van dit Kabinet, in het vorig jaar. Daarin ligt tevens aangewezen dat dit Kabinet **niet** is een **Nationaal Kabinet** in den goeden zin van het woord”.

Immers, wie zou dusver beweren, dat er in ons land een overwegende, alles domineerende strooming is voor een socialistische politiek?

* * * **Merkwaardig**

Het is niet voor de eerste keer in ons Staatskundig leven, dat zij, die zeggen „de eenheid” van heel ons volk voor te staan, het felst partijdig zijn.

Dat was zoo in het bloeitijdperk der liberalen. Het zelfde verschijnsel namen we waar bij de N.S.B. Nu ziet men het zich herhalen bij de predikers van de eenheid, die zich aanvankelijk in de Nederlandsche Volksbeweging organiseerden.

Is het ooit vertoond, dat een Minister in functie, staande voor het forum der Staten-Generaal, openlijk propaganda maakte voor een bepaalde, nog te stichten partij?

Dat beeld werd nu vertoond, toen Minister Schermerhorn het met warmte opnam voor de „partij van den Arbeid”, en haar beschouwde als „een gelukkige doorbraak van een vooroorlogsch politiek systeem”.

Let wel! Deze bewindsman is niet als zegevierend leider van deze partij na een ridderlijk gevoerde verkiezingscampagne in zijn hoog ambt benoemd. Dat kon eenvoudig niet omdat in Juni niet alleen nog geen verkiezingen hadden plaats gehad, maar

deze partij er toen nog heelemaal niet was. Neen, hij is benoemd om een **nationaal Kabinet** te vormen, d.w.z. een Kabinet dat het vertrouwen zou kunnen genieten van alle belangrijke volksgroepen, ook de Christelijk georganiseerde. Dat zijn toch ook Nederlanders.

En nu blijkt hij een simpel partijman te zijn, zoo partijdig, dat hij zelfs zijn hoge plaats gebruikt, om zich laatdunkend uit te laten over wat een groot en zeker niet het minst serieuze deel van het Nederlandsche volk, zijn plicht acht, n.l. zich principieel naar zijn godsdienstige overtuiging te organiseren, en tevens om als grootmeester op te treden in een naar Engelsch systeem te formeeren politieke partij.

Natuurlijk heeft ieder, en heeft ook een Minister het recht, ja, we zouden haast zeggen, de plicht in den staatkundigen strijd partij te kiezen. Maar de leider van een nationaal Kabinet, opgetreden in de diepste ellende van ons volk, geroepen om heel dat volk door de moeilijkheden met aller medewerking heen te helpen, heeft toch een andere taak dan als partijman op den voorgrond te treden.

En dat nu juist zulk een eenheids-man dit droef exempel moest vertoonen!

’t Is wel merkwaardig.

Prof. WATERINK

Voorzitter van de Propaganda-Centrale

Het moderamen van het Centraal Comité heeft aan Prof. Dr. J. Waterink verzocht de leiding op zich te willen nemen van de te organiseren Propaganda Centrale. De Deputatenvergadering zal haar consent aan de oprichting daarvan moeten geven. Maar op het Centralen Convent van 1 November j.l. is wel reeds overduidelijk gebleken hoe zeer de partij overtuigd is van de noodzakelijkheid eener intensieve propaganda. Er behoeft dan ook niet aan te worden getwijfeld of de Propaganda Centrale krijgt haar beslag. En nu kan de verheugende mededeeling worden gedaan, dat Prof. Waterink zich bereid heeft verklaard voorshands de leiding te aanvaarden.

Nu zullen er wel spoedig nadere mededeelingen volgen over de organisatie van de Propagandaclubs en over de wijze, waarop de propaganda straks zal worden gevoerd.

De zaak wordt aangepakt.

Onder goede en deskundige leiding.

De naam van Prof. Waterink, zal vele jongeren inspireeren om nu ook te gaan „aanpakken”.

Is de verwachting gewettigd, dat nu ook de kiesverenigingen zullen gaan doen wat hun hand vindt om te doen.

Dat de besturen der kiesverenigingen nu ook aanstonds na de Deputatenvergadering terstond de wijziging der statuten doeltreffend en daadkrachtig omzetten in de practijk.

Van ieder bestuur moeten drie leden met de propaganda worden belast. Die drie leden moeten vormen de kern van een propagandacub. En hoe die propagandacub nu verder worden georgani-

Het **tastbare**

in de politiek

door Mr. L. W. G. SCHOLTEN

Kort na de bevrijding stroomden de belangstellenden naar de eerste politieke bijeenkomsten. Met hunkerend verlangen luisterden de aanwezigen naar hetgeen vooroorlogse sprekers of nieuwe figuren den volke voorlegde. Allen wilden een concreet doel, iets tastbaars als 't ware, waarin de vage wenschen zich kristalleerden. Men had gedurende vijf lange jaren zich moeten bepalen tot het negatieve, tot het formuleeren wat men niét wilde en men had dit met veel succes gedaan. Nu was het oogenblik gekomen, om nauwkeurig onder woorden te brengen, wat men wèl wilde.

Natuurlijk stond deze drang onder sterke invloed van het tijdsgebeuren. Algemeen meende men, dat thans een nieuwe tijd was aangebroken met nieuwe eischen en nieuwe problemen. Vooral de jongere generatie, die voor den oorlog niet of nauwelijks bewust had meegeleefd, zag de dingen zoo. Toch kwam hier ook een algemeen psychologisch vraagstuk naar voren. Immers, zielkundig staat het vast, dat de wil pas tot groote actie komt, indien de doelstelling nauwkeurig bepaald is. Hoe scherper de opdracht, hoe sterker de inspanning. En tenslotte stuiten wij hier ook op de functie van de staatkundige partij als zoodanig. Want eerst door de politieke groepeeringsen komt er ordening in de staatkundige wenschen en verlangens der menigte. En deze ordening komt te beter tot stand, wanneer de kiezers zich als het ware tastbaar voor oogen kunnen stellen, wat een bepaalde partij nastreeft.

* * *

Door de staatkundige gebeurtenissen der laatste maanden hiëraan te toetsen, wordt veel verklaard. De plotselinge opgang van de Nederlandsche Volksbeweging is voor een belangrijk deel tot deze oorzaak te herleiden. De N.V.B. erkende de machtige sociale strooming en formuleerde, zij het naar onzen smaak veel te breedvoerig, haar sociale wenschen. Zij nam waar den afkeer van den totalitaireren staat en poogde daartegenover in den mystieken vorm van personalistisch socialisme positie te kunnen nemen. Zij wilde de antithese en isolements-politiek, of wat zij daarvoor hield, overwinnen. Dat de N.V.B. echter verzuimde te letten op de noodzaak van een gemeenschappelijk geestelijk klimaat is haar noodlottig geworden.

De S.D.A.P. nam als tastbaar doel voor haar reorganisatie het programma van 1937. Ook andere partijen poogden zich een concreet ideaal voor oogen

te stellen. Zelfs de Christelijk Historische Unie, die men toch meestal niet van overijling kan beschuldigen, haastte zich, in een urgentieprogramma haar oogenblikkelijke wenschen te formuleeren.

* * *

Ten aanzien van dit alles kwam de Antirevolutionaire Partij in een eenigszins moeilijke positie. Groen van Prinsterer heeft, om allerlei redenen, nooit een tastbaar doel in zijn onderwijspolitiek willen uitwerken. En toen meer practische staatslieden als Van Beek Calkoen hem op het wenschelijke van een concreet ideaal attent maakten, wist hij zich aan de uitvoering daarvan steeds te onttrekken. Kuyper, volksleider in breeden zin, wist dit beter. Hij zette zich onmiddellijk aan de formuleering van Ons Program. Sindsdien wist iedere Antirevolutionair waaraan hij zich te houden had. Men had iets tastbaars voor oogen. Toch zegde ook dit Program op tal van punten meer, wat men niet wilde, dan wat men wel wilde. Nauwkeurige ontleding van de geschiedenis der Antirevolutionaire Partij zou dan ook doen zien, dat zij het sterkst is geweest in het afwijzen van gevaarlijke stroomingen. Staatkundige vormkracht, volgens Thorbecke zeer schaars gevonden in de Nederlandsche staatkunde, was ook bij het geestelijk nakroost van Groen van Prinsterer niet altijd zoo sterk aanwezig, als men dat graag zou gewenscht hebben.

* * *

Nu stelt de Antirevolutionaire Partij hoogen prijs op haar democratische organisatie. Zij wordt niet van bovenaf bestuurd, maar zij leeft van anderen op. De Kiesvereeningingen hebben dus als eerste zich op het tastbare in de politiek te bezinnen.

Daarom moet elke vergadering een concreet doel hebben. De heele leiding van de bijeenkomst moet hier steeds op letten. Vooral bij openbare vergaderingen is dit van belang. De spreker moet de gedachten van zijn hoorders gevangen leiden naar een nauwkeurig bepaald geheel. Zoo vormt zich het staatkundig volksbewustzijn. Het geheele betoog moet zóó helder zijn, het gecompliceerde moet zoo tot in den wortel worden geanalyseerd, dat de vergadering naar huis gaat in de tevreden stemming, dat zij nu precies weet, welken kant het uit moet.

Maar dit tastbare wordt niet alleen bepaald door verstandelijke factoren. Ook de emotie speelt hier een rol. Juist de gevoelens hebben de strekking diepen blijvenden indruk op de ziel te maken. Daarom schiet de spreker over staatkundige vraagstukken tekort, indien hij niet zijn gehoor tot geestdrift weet op te wekken. Een zuiver intellectueel betoog kan misschien wat inhoud betreft van hooge kwaliteiten zijn, terwijl het door gemis aan gevoelsmomenten toch een mislukking wordt. Het auditorium heeft het aangeboden niet tastbaar emotioneel ervaren.

* * *

seerd, dat zal straks wel worden opgelost. Hoofzaak is dat zij er komen en dat zijn nu reeds voorbereidingen treffen gaan voor de aanstaande verkiezingscampagne.

Daar is werk!

Wanneer zoo in de lagere partijorganen zich een vaste meening heeft gevormd, moet dit doorwerken naar boven. Ook degenen, die met het uitbrengen van hun adviezen in de meerdere vergaderingen zijn belast, moeten rekening houden met de nood-

Nederland en Indië

door Mr Dr E. J. Beumer

De grondwet van 1814, in artikel 52 bepalende, dat de Staten-Generaal het geneere Nederlandsche Volk vertegenwoordigen, laat daarop in artikel 53 volgen: „Het Nederlandsche Volk bestaat uit de Ingezetenen der volgende negen Provinciën of Landschappen, welke te zamen het tegenwoordige grondgebied der Vereenigde Nederlanden in Europa uitmaken....” De opneming van de woorden „in Europa” wijst er op, dat er ook grondgebied van de Vereenigde Nederlanden bestond, dat buiten Europa gelegen was. Artikel 36 zegt dan ook, dat de Souvereine Vorst, bij uitsluiting, het opperbestuur over de koloniën en bezittingen van den Staat in andere werelddeelen heeft.

De grondwet van 1815 bepaalt, minder nauwkeurig dan die van 1814, in artikel 1, dat het „Koninkrijk der Nederlanden bestaat uit de volgende provinciën.” Maar, al werden (uit slordigheid?) de woorden „in Europa” weggelaten, dat er ook volgens de grondwet van 1815 Nederlandsch grondgebied buiten Europa aanwezig was, staat vast.

In haar artikel 60 lezen wij n.l.: „De Koning heeft bij uitsluiting het opperbestuur over de volkplantingen en bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen.”

De Staatscommissie van 1848 stelde als omschrijving van het territorium voor: „Het grondgebied van het Koninkrijk der Nederlanden bestaat in Europa uit de provinciën.....” De Regeering wenschte, zonder dat bleek waarom, de betere redactie, welke de Staatscommissie had aangegeven door opneming van de woorden „het grondgebied van” niet over te nemen, maar aanvaardde wel de invoeging van de woorden „in Europa”, zoodat de aanhef van artikel 1 in 1848 kwam te luiden: „Het Koninkrijk der Nederlanden bestaat in Europa uit de tegenwoordige provinciën....”

Wat de Regeering in 1848 had afgewezen, werd evenwel in 1887 in de grondwet opgenomen. Toen werd artikel 1 geformuleerd als volgt: „Het Koninkrijk der Nederlanden omvat het grondgebied in Europa, benevens de koloniën en bezittingen in andere werelddeelen.” De Staatscommissie, die de

grondwetswijziging van 1887 voorbereidde, had eene eenigszins anuere redactie ontworpen; o.a. had zij in de plaats van het woord „benevens” het woord „en” gebruikt. Daarvan wilde de minister echter niet weten. „De Staatscommissie” — zoo zeide hij — „heeft zoodanige omschrijving van het grondgebied gegeven, dat Nieuw-Guinea met Noordnoland gelijk zou staan. En dat is niet juist.” Overtuigend is deze opmerking niet. Het gaat n.l. niet om de vraag — aldus Buys¹⁾ — wie nu eigenlijk de persona morais is, welke onder den naam van Koninkrijk der Nederlanden heerschappij voert, maar enkel over welk grondgebied die heerschappij zich uitstrekt en is er dan wel reden om tusschen het eene en het andere deel van het gebied onderscheid te maken?

Hoe dit zij, voorzover de grondwet in 1887 de vernouwing van Nederlandsch-Indië als eene van ondergeschiktheid proclameerde, is daarin in 1922 verandering gebracht. Sedert laatsgenoemd jaar luidt artikel 1: „Het Koninkrijk der Nederlanden omvat 't grondgebied van Neuerland, Nederlandsch-Indie, Suriname en Curaçao.” Er is in dit artikel niets, dat in den weg staat aan eene ontwikkeling, waardoor Nederlandsch-Indië eene grootere zelfstandigheid verkrijgt met betrekking tot wetgeving en bestuur in eigen gebied dan daar nu reeds bestaat. En ook overigens laat de grondwet groote ruimte voor eene evolutie in die richting. Het zijn de artikelen 62 en 63, die hierbij in aanmerking komen. Artikel 62 luidt:

„De Koning heeft het opperbestuur over Nederlandsch-Indie, Suriname en Curaçao.

Voor zooveel niet bij de Grondwet of bij de wet bepaalde bevoegdheden aan den Koning zijn voorbehouden, wordt het algemeen bestuur in naam des Konings uitgeoefend in Nederlandsch-Indië door den Gouverneur-Generaal en in Suriname en Curaçao door de Gouverneurs, op de wijze door de wet te regelen.

De Koning doet jaarlijks aan de Staten-Generaal een omstandig verslag geven van bestuur en staat van Nederlandsch-Indië, Suriname en Curaçao.”

zaak hun wenschen als concreet geheel voor te stellen.

De centrale partijleiding staat dan voor een tweevoudige taak. Aan de eene zijde moet zij hetgeen tot openbaring is gekomen in de partij tot eenheid herleiden en dit tastbaar formuleeren. Voor het welwezen der partij is dit een levensvoorwaarde. De concrete omschrijving werkt weer stimulerend op de geheele partij terug.

Maar aan de andere zijde moet de partij met deze tastbare doelstelling voor het forum van de volksconsciëntie treden. Het geheele staatkundige publiek kan zoo gemakkelijk kennis nemen van wat

de partij wil. Reeds uit propagandistische oogmerken is dit van belang. Toch is dit niet het voornaamste. Want men bedenke steeds, dat de staatkundige partij haar voornaamste beteekenis heeft in haar betrekking tot het geheele volk. Wanneer de partij tastbaar haar politieke doelstelling heeft geredigeerd, is zij daardoor levende factor geworden in het staatkundige leven der natie. De concretiseering van haar gevoelen beïnvloedt ook de meening der andere groepeerings. En het hangt voor een groot deel af van de wijze, waarop de partij dit tastbare heeft nagestreefd, of zij een invloed krijgt, die aan den inhoud van haar wenschen evenredig is.

Artikel 63 houdt in:

„De staatsinrichting van Nederlandsch-Indië, Suriname en Curaçao wordt door de wet vastgesteld; andere onderwerpen worden door de wet geregeld, zoodra de behoefte daaraan blijkt te bestaan. Behoudens bij de wet te bepalen uitzonderingen wordt, op de wijze bij de wet te regelen, het vertegenwoordigend lichaam van het betrokken gebied gehoord.

Onverminderd het bepaalde in het eerste lid van dit artikel wordt de regeling van de inwendige aangelegenheden van Nederlandsch-Indië, Suriname en Curaçao overgelaten aan aldaar gevestigde organen, op de wijze bij de wet vast te stellen, tenzij bij de wet de bevoegdheid tot regeling van bepaalde onderwerpen of voor bepaalde gevallen aan den Koning is voorbehouden.”

Deze artikelen zijn in 1922 in den tegenwoordiger vorm vastgesteld, juist om mogelijk te maken, dat geen grondwettelijke hinderpalen, met name voor Nederlandsch-Indië, den weg tot het verkrijgen van eenen status van grootere zelfstandigheid binnen het Koninkrijk, zouden afsluiten.

Helaas hoort men tegenwoordig van verschillende zijden stemmen opgaan, die voor Nederlandsch-Indië iets anders willen dan eene grootere zelfstandigheid binnen het Koninkrijk; die, integendeel, Indië van het Koninkrijk willen losscheuren; die niet voorstanders zijn van evolutie, maar van revolutie.

Het is in dit verband noodig enkele feiten in het kort in herinnering te brengen. In eene radio-rede van 10 Mei 1941 heeft H.M. de Koningin medegedeeld, dat Zij bereid was kennis te nemen „met betrekking tot de aanpassing van de structuur der overzeesche gebiedsdeelen en de bepaling van hun plaats in het Koninkrijk overeenkomstig de gewijzigde omstandigheden” van de verlangens en opvattingen der betrokkenen en deze aandachtig te overwegen. Op 16 Juni 1941 kondigde de Gouverneur-Generaal bij de opening van de Volksraadszitting, krachtens Koninklijke machtiging, eene Rijksconferentie aan, welke zou worden bijeengeroepen aanstonds na den terugkeer van de Regeering in het moederland. Sedert 7 December 1941 is het Koninkrijk der Nederlanden in oorlog met Japan. Den 27sten Januari 1942 berichtte eene Regeeringsverklaring de gedachte samenstelling en de taak der Rijksconferentie; Nederland en Indië zouden elk 15 leden aanwijzen, Suriname en Curaçao elk 3. In eene radio-rede van 6 December 1942 verklaarde H. M. de Koningin: „Ik stel mij voor, zonder vooruit te loopen op de adviezen der Rijksconferentie, dat zij zich richten zullen op een Rijksverband, waarin Nederland, Indonesië, Suriname en Curaçao tezamen deel zullen hebben, terwijl zij ieder op zichzelf de eigen, inwendige aangelegenheden in zelfstandigheid en steunend op eigen kracht, doch met den wil elkander bij te staan, zullen behartigen.” Gelet op deze feiten leefde bij velen de verwachting, dat na de capitulatie van Japan — deze had 15 Augustus 1945 plaats — de Rijksconferentie spoedig haar werk zou aanvagen.

De loop van zaken is echter anders geweest. In September 1944 was Dr van Mook benoemd tot

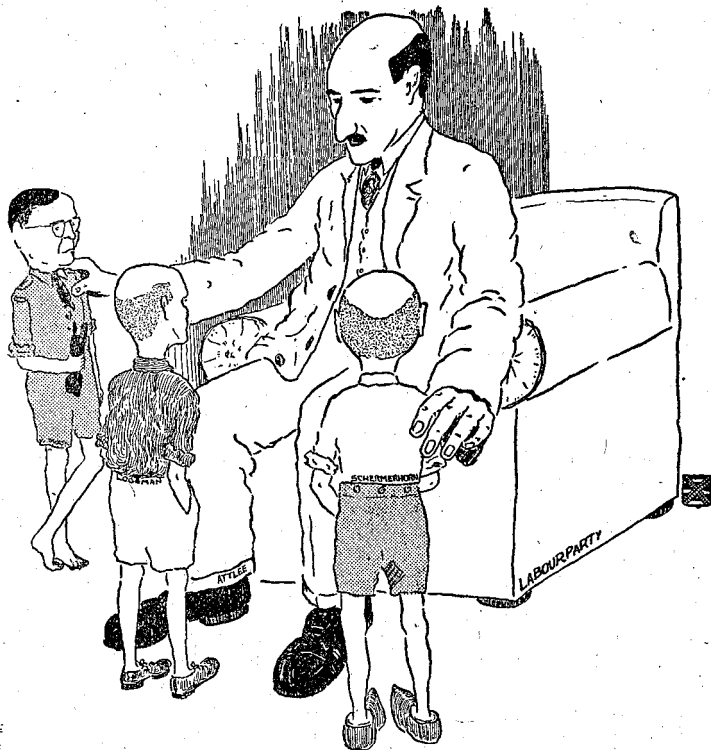
Luitenant-Gouverneur-Generaal en aldus de Indische Regeering hersteld. Zij vestigde zich te Brisbane in Australië. Men had mogen verwachten, dat de heer van Mook op de hoogte zou zijn geweest van de toestanden in Indië. Dit was, helaas, niet het geval. Evenmin als men te Londen een juist inzicht had in de toestanden, welke gedurende den bezettingstijd in Nederland heerschten, droeg men daar kennis van de ontwikkeling der verhoudingen in Indië. Men wist niet, dat de Japanners — op het voetspoor van hetgeen de Duitschers in Nederland met de jeugd gepoogd hadden — in Indië met veel succes de inheemsche jeugd met hunne propaganda vergiftigd hadden. Men was er niet mede bekend, dat deze propaganda ook buiten de kringen der jeugd gretig was ingezogen. De heer van Mook en zijne omgeving bezaten te weinig verbeeldingskracht. Zij hadden moeten begrijpen — ook al was hunne kennis der feiten volstrekt onvoldoende, mede wellicht doordat, zooals minister Logemann op 16 October 1945 in de Tweede Kamer verklaarde,²⁾ „onze inlichtingen uit de hermetisch afgesloten eilanden-wereld steeds fragmentarisch zijn geweest” —, dat de Japanners, die immers in elk opzicht de methoden der Duitschers toepasten, in Indië dezelfde tactiek zouden volgen, die de Moffen in de door hen bezette gebieden in praktijk hadden gebracht, zoowel gedurende den tijd, dat zij zich nog de onoverwinnelijke heerschers waanden, als toen hun aanstaande val voor ieder, ook voor hen zelf, duidelijk was. Dit gebrek aan verbeeldingskracht, ook bij minister Logemann aanwezig, is oorzaak geweest, dat men te zwak stond in zijne vertoogen tegenover onze bondgenooten en men hun niet voldoende en intijds aan het verstand kon brengen, voor welke rampen Indië, bij eene capitulatie van Japan, zou komen te staan, indien niet voor eene behoorlijke troepenmacht werd gezorgd. Dit gebrek aan verbeeldingskracht, in den staatsman eene onvergeeflijke fout, is mede de oorzaak van de naamlooze ellende, over tienduizenden Europeanen en Indo-Europeanen sedert 15 Augustus 1945 in Indië gebracht.

In de „Nota omtrent een aantal punten van Regeeringsbeleid” bij brief van 11 December 1945 door minister Schermerhorn aan de Staten-Generaal aangeboden, kan men lezen:

„De toestand op Java heeft zich thans zóó ontwikkeld, dat achter de intellectueele leiders van de „republiek Indonesia” de door de Japanners ideologisch bewerkte en gemilitariseerde jeugdbeweging in handen is gevallen van de meest extreme groepen en deze, gedreven door radicale sociale en raciale instincten, een toestand van anarchie heeft geschapen, die tot dusverre telkens aan de contróle van het regime is ontsnapt. De Japansche wapenvoorraden zijn vooral in Midden- en Oost-Java practisch volledig aan de Indonesiërs overgedragen en voor het meerendeel in handen van extremisten en rampokkers geraakt. De gevolgen voor de over vele plaatsen verspreide krijgsgevangenen- en interneringskampen werden in hooge mate dreigend; die voor de in vrijheid verspreid levende Indo-Nederlanders en ook wel andere groepen zeer ernstig en soms fataal.”³⁾

Kleuters

doen aan politiek

Men kan het ook wat openhartiger zeggen dan in deze Nota is geschied. De toestand op Java heeft zich thans zó ontwikkeld dat de nationalistische extremisten eene uiterst vijandige houding aannemen tegen de Europeanen in het algemeen en tegen de Nederlanders en Indo-Nederlanders in het bijzonder; dat zij toelaten, zelfs er toe opzetten, dat op groote schaal eigendom en leven dezer landgenooten, die zij als „parasieten” brandmerken, in naam der „Republiek Indonesia” worden aangerand; dat zij in naam der „Republiek Indonesia” gebruik maken van de slechtste elementen en toelaten, dat Europeanen worden afgeslacht, treinen worden aangehouden en de Europeesche reizigers uitgeplunderd, gevankelijk weggevoerd en vermoord; treintransporten zelfs en vooral van onbeschermden en door de Japansche interneering uitgemergelde en verzwakte vrouwen worden onmogelijk gemaakt; huizen en inboedels worden vernield; dat zij in naam en ten profijte van de „Republiek Indonesia” hebben bevorderd, dat vrijwel dagelijks de Nederlandsche en de Nederlandsch-Indische Regeering door pers en radio worden beledigd; stelselmatig de beste bedoelingen der Regeering, wat betreft haar beleid van de laatste decennia, worden verdacht gemaakt; dat de door de deskundigen over de geheele wereld geroemde politiek der Regeering om Indië geestelijk en moreel, economisch en sociaal, maatschappelijk en staatkundig, op te voeren tot hooger peil, in het ongunstigste licht wordt gesteld; dat zij hebben verboden aan transport-

voerders om Europeanen (Nederlanders) in hunne voertuigen te vervoeren, aan winkeliers en leveranciers, aan waronghouders en rondventende kooplieden, om aan deze groep eenige waar te leveren, met de kennelijke bedoeling haar uit te hongeren, hetgeen ook hieruit blijkt, dat de passars voor haar ontoegankelijk zijn verklaard.

En nu verlangen sommige groepen in Nederland, dat men met personen, die dit alles hebben bevorderd of toegelaten, zal onderhandelen. Volgens hen moet men „begrip” toonen voor de mentaliteit, die zich bij de leiders der „Republiek Indonesia” heeft ontwikkeld en „open” en „onbevangen” met hen spreken. Dit beteekent practisch, dat de gewichtige vraagstukken, die samenhangen met de structuur van het Koninkrijk, niet worden behandeld op de in uitzicht gestelde Rijksconferentie, maar dat hunne oplossing wordt gedecreteerd door eene terroriseerende revolutionaire minderheid. Dit beteekent practisch, dat men niet den weg van rustige, weloverwogen ontwikkeling volgt, maar het pad der revolutie bewandelt en dat de eerste plicht der Regeering, handhaving van het gezag, wordt verzaakt. In dit opzicht is hetgeen op 31 October 1945 in Indië is geschied, niet zonder belang. Op 16 October 1945 had minister Logemann in de Tweede Kamer gezegd: „de Regeering heeft zich toch ook van den aanvang af voor oogen gesteld, dat praten met het Soekarno-regime even onwaardig als onvruchtbaar moest zijn. Onwaardig, omdat ir. Soekarno zich volledig geïdentificeerd heeft met het

Japansche regime en volstrékt vijandig staat tegenover Nederland. Onvruchtbaar, omdat met dezen leider — met niets minder tevreden dan volstrekte onafhankelijkheid — geen gemeenschappelijke basis van bespreking te vinden kan zijn.”⁴⁾ Dit betoog van den minister klonk bevredigend. Daaruit mocht worden afgeleid, dat de minister begreep, wat de waardigheid van het Koninkrijk en het prestige van de Regeering onverbidlijk eischten. Maar al spoedig ontstond er ongerustheid onder hen, wien zoowel het belang van de bevolking van Indië als de eer van het Koninkrijk na aan het hart ligt. Geruchten deden de ronde, volgens welke wél met Soekarno werd onderhandeld! En geheel gelogenstraft konden die geruchten niet worden. Het heeft eenen hoogst onaangename indruk gemaakt, dat de bovenvermelde Nota heel wat minder krachtige taal spreekt dan minister Logemann in de Kamer deed hooren. Op bl. 6 van de Nota staat het volgende te lezen: „Bij zijn eerste ontmoeting met de Kamer heeft de Minister van Overzeesche gebiedsdeelen duidelijk gemaakt wegens welke redenen en op welken voet de Regeering van het Koninkrijk tot het opnemen van contact met acceptabele nationalistische leiders bereid was. Daarbij werd niet in de eerste plaats gedacht aan leden van het Soekarno-regime, al achte men enkele gematigde figuren er uit zeker niet uitgesloten (!). Van den aanvang af is naar contact dan ook gestreefd, maar daarbij is niet verzuimd den bondgenooten duidelijk te maken, dat een ondubbelzinnige en daadwerkelijke erkenning van het wettig gezag der Regeering de noodzakelijke basis voor dit optreden behoorde te verschaffen.”

Nauwkeurige vergelijking van hetgeen door minister Logemann op 16 October 1945 werd gezegd met hetgeen de Nota schrijft, doet ons zien, dat het Kabinet radicaal van standpunt is veranderd. De wijziging van het beleid in wanbeleid moet op rekening worden geschreven van den heer van Mook. De Nota maakt het ons volkomen duidelijk:

„Bij de voorbereiding van het contact met de voornaamste nationalistische leiders had de Luitenant-Gouverneur-Generaal uitdrukkelijk doen weten aan Ir Soekarno, dat hij voor ons onaanvaardbaar was en dus overleg met hem onvruchtbaar. Een verdere toespitsing van ons standpunt leek over het doel heen te schieten en bovendien onder de omstandigheden van het oogenblik — men zat midden in de zeer ernstige moeilijkheden te Soerabaia — onaanvaardbaar voor den militairen bevelhebber. Daarom heeft dr van Mook toen ir Soekarno op 31 October onaangekondigd toch ter conferentie verscheen, zich niet gerechtigd geacht hem terug te wijsen en daarmee het contact te doen afspringen. Hij heeft echter geen actief aandeel aan de bespreking genomen.”

De conferentie heeft dus plaats gehad ten overstaan, onder het oppertoezicht, van Soekarno, dank zij het feit, dat de heer van Mook heeft nagelaten slechts met name aangewezen personen voor eene bespreking uit te noodigen en heeft verzuimd de noodige maatregelen te nemen ter voorkoming, dat niet geïnviteerde personen zouden binnendringen.

Nadien is de heer van Mook naar Nederland ge-

komen, naar Engeland getogen, naar Nederland teruggekeerd en ten slotte naar Indië vertrokken. Gedurende zijn verblijf in Nederland heeft hij, volgens berichten in de dagbladen, met afgevaardigden van jeugdorganisaties en studentencorporaties de gebeurtenissen in Indië besproken. Ook heeft hij op 21 December 1945, blijkens een persbericht, eene delegatie uit Nederlandsche arbeiderskringen ontvangen. Dit bericht gaf aan het lid der Eerste Kamer, den heer Stapelkamp, aanleiding aan den Minister van Overzeesche Gebiedsdeelen te vragen, welke arbeiderskringen door die delegatie werden vertegenwoordigd en op wiens initiatief deze samenspreking tot stand kwam. Het antwoord van minister Logemann is waard hier letterlijk te worden opgenomen:

„De delegatie deelde mede in het algemeen te vertegenwoordigen de grootere arbeidersorganisaties — w.o. de gemeentelijke — te Amsterdam.

De delegatie kwam onuitgenoodigd.”⁵⁾

De gegevens voor dit antwoord moet de minister van den heer van Mook hebben ontvangen. Zij werpen een schrill licht op de wijze, waarop besprekingen met den Luitenant-Gouverneur-Generaal tot stand komen en op de lichtvaardigheid, waarmede hij zich leent tot het houden van besprekingen met personen, van wier identiteit hij zich niet overtuigd heeft en van wie hij niet weet, wie en wat zij vertegenwoordigen. Men houdt zijn hart vast, als men er aan denkt, dat zulk een man, in een uiterst moeilijk tijdsgewricht, in Indië de Nederlandsche Regeering vertegenwoordigt; dat hij daar beslissingen moet nemen, die het wel en wee van tientallen millioenen onderdanen raken.

Agenten van de extremistische nationalisten hebben den heiligen oorlog tegen de Christenen uitgeroepen. De godsdienstvervolging, door de Mohammedanen tegen de Christenen ingezet, heeft zich op gruwelijke wijze geuit. De Indische Kerken hebben zich met eene ontroerende smeekbede gewend tot de Kerken in Nederland. Zij verklaren o.a.: „Overal in het binnenland zitten de gevangenen vol Christenen van alle landaarden; het getal dergenen, die door de „extremisten” vermoord zijn, groeit met den dag.” En in zulk eene wereld zal de rust, de orde, de veiligheid hersteld moeten worden door den confereancier van Mook. Is het te verwonderen, dat in breede kringen van het Nederlandsche volk de verontwaardiging over den gang van zaken zich lucht geeft in protesten tegen de houding van den heer van Mook en van zijnen protector Logemann?

Wanneer men tegenwoordig over de verhouding van Nederland en Indië spreekt, is er nog een punt, dat aan de orde komt. Herhaaldelijk wordt dan de vraag opgeworpen, of het Nederlandsche oppergezag in Indië als rechtmatig moet worden erkend? Het wordt dubieus geacht, of Nederland wel het recht heeft in Indië te heerschen.

Daartegenover moet worden gesteld, dat de rechtmatigheid van de verhouding tusschen Indië en Nederland eenerzijds haren grond vindt in de historische ontwikkeling en anderzijds hare zedelijke rechtvaardiging in de wijze, waarop Nederland in Indië het bestuur voert.⁶⁾

Wat de historische ontwikkeling betreft, kan men zeggen, dat de vestiging van het Nederlandsche gezag in Indië in eersten aanleg voortgekomen is uit de rechtmatige beveiliging en bescherming van de in Indië handeldrijvende Hollanders en uit de verovering van de bezittingen van Portugeezen en Spanjaarden, met wie wij in oorlog waren. De uitbreiding van dat gezag moet gezien worden in het licht van de noodzaak, de bestaande vestigingen en handelsbelangen verder veilig te stellen, en wat de 19de eeuw betreft, van den plicht, orde en rust en rechtszekerheid te handhaven in heel het gebied, waarvoor Nederland als Souverein de regeerings-verantwoordelijkheid droeg.

Het gezag der Overheid moet zijne zedelijke rechtvaardiging vinden, in het bewustzijn der onderdanen, door de wijze, waarop de Overheid hare taak vervult. De vraag is dus, of de gezags-uitoefening door Nederland in Indië hare moreele rechtvaardiging vindt in de wijze, waarop dat gebied door Nederland bestuurd wordt. Die vraag kan zonder voorbehoud bevestigend worden beantwoord. Sedert veel meer dan eene halve eeuw doet Nederland wat het kan om in wetgeving en bestuur, op economisch en sociaal terrein, maatregelen te treffen, waarbij het belang van de inheemsche bevolking op den voorgrond staat en het heil en de welvaart van Indië norm en richtsnoer zijn. Sinds vele jaren is de politiek der zedelijke roeping, het beginsel der voorgedij, de bevordering van het welzijn der inheemsche bevolking, in Nederland algemeen als grondbeginsel der koloniale politiek aanvaard.

Het Nederlandsche gezag is in heel den Archipel de grondslag van het staatkundige leven, maar in niet mindere mate ook de grondslag en de waarborg van het maatschappelijke leven, van de stofelijke welvaart en van de geestelijke ontwikkeling.

Het Nederlandsche gezag waarborgt de eenheid van Nederlandsch-Indië. De Oost-Indische Archipel bestaat uit vele honderden eilanden, bewoond door honderden verschillende volksstammen, uiteenlopend in taal, zeden en gebruiken. Deze vele rassen en volken, die zelfs op één eiland of in één gewest elkanders taal dikwijls niet verstaan, vormen samen Nederlandsch-Indië, dat als geheel slechts tot eene eenheid saamverbonden is door het Nederlandsche gezag, met de Nederlandsche wetgeving en taal als band, die alles bijeenhoudt. Zonder dien band zou Indië in vele stukken uiteenvallen, die los van elkaar, wellicht zelfs tegenover elkaar zouden komen te staan. Voor heel die volkerengemeenschap berusten vrede en veiligheid, orde en rust, rechtszekerheid voor hoog en laag, op het Nederlandsch gezag. De juistheid dezer stellingen wordt thans ad oculos gedemonstreerd. De politiek van het democratisch socialisme van het Engelsche Labour-kabinet en van het personalistisch-democratisch socialisme van ons kabinet heeft geleid tot eenen toestand, dat overal waar het Nederlandsche gezag ineffectief is gemaakt de vrede, de veiligheid, de orde, de rust, de rechtszekerheid zijn weggevalen. De nationalistenvan kunnen of willen deze niet verzekeren. Slachtoffers van deze onmacht en on-

wil worden niet alleen de Europeanen, maar evenzeer de inheemsche bevolking. De gevolgen van revolutie, van opstand tegen het rechtmatige gezag, openbaren zich in Indië in vollen omvang. En nu zegge men niet, dat die opstand te rechtvaardigen is doordat het niet aangaat eene verhouding te bestendigen, waarbij Indië het uitbuitings-object blijft van Nederland.

Van uitbuiting is al sedert lang geen sprake meer. Wetgeving en bestuur der Nederlandsch-Indische regeering waren sedert tientallen van jaren gericht op verhooging van de welvaart en verbetering van den gezondheidstoestand, op verheffing van de geestelijke en zedelijke ontwikkeling van de inheemsche bevolking. Het terrein van de Overheidszorg breidde zich van jaar tot jaar uit; in elk opzicht werden hiervan door de inlanders de vruchten geplukt. Het „kapitaal”, de groote ondernemingen, werden steeds zwaarder belast en de opbrengst dier belastingen werd aangewend ten bate van Indië. Bovendien, de ondernemingen op zich zelve waren rechtstreeksche welvaartsbronnen voor de inheemsche bevolking, niet alleen door de loonen, die zij betaalden, maar ook op andere wijze. Zoo werden b.v. aan suiker-ondernemingen nieuwe concessies slechts verleend onder voorwaarde van eene verbetering der bevoeiing van de desbetreffende streek en dat niet op basis van de irrigatie noodig voor de suikercultuur, maar op basis van de veel kostbaarder irrigatie van sawahgrond voor den inlandschen padi-verbouw. 7)

De feiten zijn zoo: dat Nederland in Indië eene historische roeping heeft, waarvan het den zedelijken aard sedert de tweede helft der 19de eeuw steeds helderder is gaan inzien en waarvan het de verplichtingen sindsdien steeds krachtiger heeft nageleefd; dat die roeping, voor hem, die de leiding Gods in de geschiedenis der volkeren erkent, er eene is van Godswege opgelegd; dat zulk eene roeping niet lafhartig mag worden verloochend, maar getrouwelijk moet worden nageleefd; dat deze naleving met zich brengt, aan de inheemsche bevolking, naarmate hare ontwikkeling in staatkundig opzicht voortschrijdt, een toenemend aandeel te geven in wetgeving en bestuur, maar tevens die bevolking te beschermen tegen haar eigen leiders, wanneer deze haar willen voeren op den weg der revolutie; dat de Nederlandsche volksvertegenwoordiging er op behoort toe te zien, dat de leiding van het bestuur in Indië, niet wordt of blijft toevertrouwd, hier te lande en overzee, aan hen, die de bekwaamheid daarvoor missen.

1) Mr J. T. Buijs, De grondwet, deel III, bl. 3.

2) Handelingen der Staten-Generaal, Tijdelijke zitting 1945, II, bl. 82.

3) Gedrukte Stukken, Zitting 1945—1946, 123, No. 2, bl. 3 en 4.

4) t. a. p. bl. 84.

5) De heer van Mook wist blijkbaar niet met wie hij te doen had. Zijne bezoekers **deelden het hem mede**. Zij vertegenwoordigden de grootere (!) arbeidersorganisaties. Daarmede is wellicht in de eerste plaats de Eenheidsvakbeweging bedoeld. En onder de **grootere** arbeidersorganisaties zijn ook eenige

Voorslagen tot **PUBLIEKRECHTELIJKE** **BEDRIJFSORGANISATIE**

In onze vorige bijdrage zetten wij uiteen, dat publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie als functioneel decentralisatie in de uitvoering der overheidstaak op anti-revolutionnair standpunt kan worden aanvaard en voorgestaan, mits zij steune op de uit het maatschappelijke leven spontaan opgekomen vrije organisaties der bedrijfsgenooten.

Momenteel wordt over de vormgeving der publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie veel en hard gestudeerd. Het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen stelde in zijn vergadering van 29 Augustus j.l. o.a. een commissie in, die o.m. dit punt op haar agenda heeft staan, de Stichting van den Arbeid benoemde onlangs een commissie van niet minder dan 50 leden, die het in studie heeft, en ook de Regeering bestudeert en bereidt een wetsontwerp terzake voor. Anderen waren reeds eerder met hun overwegingen gereed en hebben de resultaten daarvan gepubliceerd.

Zoo beschikken wij over de in bezettingstijd in clandestien overleg tot stand gekomen en op 29 Maart 1945 in het toen bevrijde gebied uitgegeven Richtlijnen voor het bedrijfsorganisatie van het Christelijk Nationaal Vakverbond. Deze gaan er van uit, dat er in elken bedrijfstak zullen zijn drie werkgevers- en drie arbeidersvakorganisaties, t.w. een Protestantsch-Christelijke, een Rooms-Katholieke en een niet-confessionele. Dit zijn vrije organisaties, waarbij de aansluiting volstrekt vrijwillig is. Haar taak is de bedrijfsbelangen harer leden te behartigen, o.m. door voorlichting van en „service” aan haar leden. Overigens plegen zij steeds overleg met elkander en werken zooveel mogelijk samen. Ieder dezer vakorganisaties is verplicht aangesloten bij de arbeiders-

gemeentelijke. De bezoekers vertegenwoordigden in het algemeen deze organisaties. Het is jammer, dat wij niet mochten vernemen, wat zij in het bijzonder vertegenwoordigden.

Men lette er voorts op, dat de delegatie **onuitgenoodigd** is verschenen. Of zij **onaangekondigd** zich bij den heer van Mook heeft vertoond, weten wij niet. Wél weten wij, dat Soekarno bij de bespreking op 31 October 1945 onaanekondigd is verschenen; doch dat men volgens den heer van Mook niet zeggen mag, dat hij onuitgenoodigd gekomen was. Wie van dit laatste belangrijke probleem meer wil weten en zijn diepe betekenis wil doorgronden, leze de redevoeringen van minister Logemann d.d. 21 December 1945 (Handelingen der Voorloopige Staten-Generaal, 1945—1946, II, bl. 148 en 152).

6) Zie, met betrekking tot het volgende, het artikel van Dr A. A. L. Rutgers, Nederlands recht in Indië, opgenomen in Antirevolutionaire Staatkunde, Driemaandelijksch Orgaan, 1937, bl. 313—347.

7) Zie: W. J. G. Brix, Waarom moeten Nederland en Oost-Indië één zijn, Uitgeverij W. van Hoeve, Deventer.

dan wel werkgevers-vakcentrale harer „kleur”. Zoo komen er dus in totaal zes van die vakcentralen. Haar taak is de behartiging, in onderling overleg en samenwerking, van de algemeene werkgevers-, resp. arbeidersbelangen.

De publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie bestaat dan uit bedrijfsorganen voor de verschillende bedrijfstakken en uit den Nationalen Corporatieven Raad (N.C.R.) als overkoepelend orgaan.

De bedrijfsorganen bestaan uit vertegenwoordigers van elk der zes werkgevers- en arbeidersvakorganisaties in den desbetreffenden bedrijfstak. Haar taak is verordenen, uitvoeren van overheids- en eigen wetgeving en disciplinaire rechtspraak, alsmede vertegenwoordiging van den bedrijfstak. Een en ander **zoowel op sociaal als op economisch terrein.** De kosten worden gedragen door alle bedrijfsgenooten, dus ook door de ongeorganiseerden.

De N.C.R. bestaat uit vertegenwoordigers der werkgevers der arbeiders-vakcentralen en uit door de Regeering aangewezen vertegenwoordigers van het algemeen belang, elk tot $\frac{1}{3}$ van het totaal aantal leden. De taak van den Raad zal zijn de Overheid te adviseeren en zelf te verordenen ter nadere regeling en uitvoering van wat in z.g.n. raam-wetten slechts in algemeenen zin zal worden geregeld, terwijl hij anderzijds zal hebben toe te zien op de gestie der bedrijfsorganen en haar verordeningen zal hebben goed te keuren.

De Overheid zal den N.C.R. om advies hebben te vragen met betrekking tot alle wetsvoorstellen op het gebied van het bedrijfsleven, die zij voornemens is bij de Staten-Generaal in te dienen, terwijl de Raad in zijn verordenende, uitvoerende en toezichhoudende functies weer onder controle der Overheid staat.

Aan de Staten-Generaal tenslotte komt toe de toetsing van het beleid der Regeering ook met betrekking tot het bedrijfsleven en de bedrijfsorganisatie.

Bijzonder aantrekkelijk is in dezen opzet, dat hier inderdaad — hetgeen wij in onze vorige bijdrage nadrukkelijk bepleitten — de publiekrechtelijke organisatie, en wel in haar beide geledingen, is opgetrokken op het vaste fundament der vrije maatschappelijke organisaties en dat de invloed der onderscheidene levensrichtingen ten volle is gewaarborgd.

Daarentegen hebben wij bezwaar tegen het samenvoegen van de behartiging der sociale en der niet-sociale aangelegenheden in dezelfde publiekrechtelijke organisaties. Bij de vrije organisaties van den „onderbouw” kan hiertegen geen bezwaar bestaan, trouwens heur vrijheid dient ook hierin uit te komen, dat zij zelf bevoegd moeten zijn te bepalen op welke gebieden zij zich willen bewegen. Maar ten aanzien van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie staat de zaak toch anders.

Op economisch terrein gaat het er om met behulp van de onderscheidene productiefactoren het hoogste rendement te verkrijgen, op sociaal terrein gaat het om de rechtvaardige verdeling van de aldus verkregen opbrengst, tusschen de dragers dier productiefactoren: ondernemers, arbeiders, kapitaalverstrekkers. Op sociaal terrein (de benaming is, als zooveel, eigenlijk onjuist) gaat het in laatste instantie om het rechtvaardige loon, om een kwestie van recht dus. Voor het recht is ieder gelijk en ieder heeft het recht voor zijn belangen op te komen. Derhalve is op sociaal terrein, waar de regeling der arbeidsvoorwaarden de hoofdmoot vormt, de gelijkberechtigtheid van arbeiders en werkgevers steeds meer gemeen goed geworden en algemeen erkend. Het ligt dus voor de hand in een publiekrechtelijke organisatie op sociaal gebied beide groepen gelijke zeggenschap toe te kennen door paritaire vertegenwoordiging.

Op economisch terrein is het anders. De ondernemer is daar de risico-drager. Hij is aansprakelijk. Men zegge niet, dat de arbeider ook risico-drager is, want juridisch gezien is dat onjuist: aansprakelijk is hij nimmer, en sociaal gezien is die bewering een stap terug, want ze zou er toe moeten leiden, het arbeidsloon als de sluitpost der ondernemings-begroting te aanvaarden! Op dezelfde gronden moet de beweging, dat er zou zijn een „natuurlijke vennootschap” tusschen arbeider en ondernemer, een bewering, die in den strijd om de z.g.n. „medezeggenschap” in de twintiger jaren veel is gehoord, worden afgewezen. Met zulke oneigenlijk gebezigde termen komt men niet verder: vennootschap is een juridisch begrip, waaraan aansprakelijkheidsregelingen onafscheidelijk zijn verbonden. Daaraan denkt met betrekking tot de arbeiders niemand, en dat is maar gelukkig ook, maar dan doet men beter zulke juiste beelden in de discussie liever niet te gebruiken. Natuurlijk is met dit alles niet ontkend, dat de onderneming een gemeenschap is, waarvan zowel de ondernemer-als gezagsdrager-als de arbeiders-als zijn ondergeschikte medewerkers- deel uitmaken. Maar juist dit karakter dezer gemeenschap leidt weer tot de slotsom, dat op economisch gebied den arbeiders geen mede-beslissingsrecht toekomt. En daarmee is dus tevens gezegd, dat naar onze meening in een economische publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie den arbeiders geen mede-beslissende stem toekomt, en dus zeker geen aan die der werkgevers paritaire vertegenwoordiging. Het laatste vraagt het C.N.V. in de praktijk ook niet: het neemt er genoegen mede, wanneer in de economische secties, die in de bedrijfsorganisaties en in den N.C.R. gevormd kunnen worden, het arbeiders-element minder dan paritair is vertegenwoordigd. Het is duidelijk, dat wij ook dit meenen te moeten, afwijzen.

Naar onze meening dienen de „sociale” en de niet-„sociale” („economische”) publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie gescheiden te worden tot stand gebracht. In de eerste komt aan arbeiders en werkgevers paritaire vertegenwoordiging en gelijken mede-beslissingsrecht toe, in de tweede is dat niet het geval, en principieel is zij alleen werkgevers-

organisatie; de invloed der arbeiders kan, evenals die der consumenten, op ander plan worden uitgeoefend, met name via hun politieke invloed.

Tenslotte kan de overweging, dat economische invloeden ook gevolgen op sociaal gebied hebben, het vorenstaande niet aantasten. Dit geldt ook voor andere invloeden. Het principieele onderscheid tusschen beide terreinen blijft er evengoed om.

Een tweede schema voor bedrijfsorganisatie, dat nogal de aandacht heeft getrokken, is vervat in een rapport van de Nederlandsche Maatschappij voor Nijverheid en Handel. Ter concretiseering der verdedigde gedachten zijn in dit rapport ook een tweetal ontwerpen van wet opgenomen.

Het rapport staat gescheiden sociale en economische organisaties voor. Duidelijk ziet het in, dat publiekrechtelijke bedrijfsorganisaties niet anders zijn dan functioneele decentralisatie van het overheidsapparaat, uiting m.a.w. van op zijn hoogst autonomie, niet van „sovereiniteit in eigen kring”.

In de sociale organisatie vinden, we allereerst door de Kroon erkende vereenigingen van ondernemers en van arbeiders, waarbij blijkens het rapport gedacht is aan de bestaande, naar confessie onderscheiden, vrije organisaties. Zij zijn zuiver privaatrechtelijk.

Publiekrechtelijke lichamen daarentegen zijn de door de Kroon in te stellen „sociale bedrijfschappen”, waarbij de ondernemingen en arbeiders in een of meer bedrijfstakken verplicht zijn aangesloten. De leden van het bestuur, leden-ondernemers en leden-arbeiders in gelijken getale, worden door de erkende vereenigingen van ondernemers en van arbeiders aangewezen. Tenzij 'n neutrale voorzitter aan het bestuur wordt toegevoegd, wordt het voorzitterschap bij toerbeurt door een lid-ondernemer en door een lid-arbeider vervuld.

Als toporgaan fungeert de door de Kroon in te stellen Sociale Raad, bestaande uit een regeringscommissaris-voorzitter en uit leden-ondernemers en leden-arbeiders in gelijken getale. Benoeming geschiedt door den Minister op voordracht der erkende vrije organisaties.

De sociale bedrijfschappen en de Sociale Raad hebben tot taak goede sociale verhoudingen in het bedrijfsleven te bevorderen, hun kan bij de wet verordende bevoegdheid worden verleend, zij kunnen met de uitvoering van wetten, van algemeene maatregelen van bestuur en van verordeningen van den Socialen Raad worden belast. Zij dienen verder overheidsorganen en anderen van advies, terwijl tenslotte de Sociale Raad wordt gehoord bij de voorbereiding van wetten en algemeene maatregelen van bestuur, die op sociale verhoudingen betrekking hebben. Hun verordeningen en besluiten kunnen door de Kroon worden geschorst of vernietigd. Speciaal geregeld is de mogelijkheid bij verordening arbeidsvoorwaarden vast te stellen. Intusschen blijft daarnaast de mogelijkheid bestaan, dat de vrije organisaties van ondernemers en arbeiders collectieve arbeidsovereenkomsten afsluiten, die uiteraard alleen haar leden binden. In plaats van de verbindend-verklaring van c.a.o.-en komt dan echter de verordenende be-

voegdheid der sociale bedrijfschappen op loon- gebied. Aan de sociale bedrijfschappen wordt verder een recht van enquête naar arbeidsvoorwaarden, -toestanden en -verhoudingen toegekend.

Het ontwerp schrijft verder voor ondernemingen met ten minste 50 arbeiders de vorming van een uit en door de arbeiders te kiezen ondernemingsraad voor, die tot taak heeft de harmonische samenwerking tusschen ondernemers en arbeiders in de onderneming te bevorderen.

Op economisch gebied worden in het Rapport eenigszins andere wegen ingeslagen. Terwijl in het voorstel nopens de sociale organisaties deze laatste „horizontaal” zijn gedacht, is de economische organisatievorm primair „verticaal”. Uitgegaan wordt n.l. van door de Kroon in te stellen „gemengde lichamen” voor de verschillende „sectoren van het bedrijfsleven”, waarbij elke sector wordt gevormd door de voortbrenging, be- en verwerking van en den handel in bepaalde grondstoffen en/of producten, niet vallende op het gebied der voedselvoorziening. Door deze laatste toevoeging wordt het gebied der voedselvoorziening uitgesloten. Hier bestaat in den vorm van de bekende (Hoofd-) bedrijfschappen reeds een verticale organisatie.

De leiding van een gemengd lichaam berust bij het bestuur, het dagelijksche bestuur en den Commissaris.

Het bestuur wordt door den minister benoemd uit voordrachten van twee personen voor elke bestuursplaats, in te dienen door de daartoe aangewezen „erkende bedrijfsorganisaties” en door de erkende vakverenigingen van arbeiders, die leden hebben binnen den sector. Op voordracht der erkende bedrijfsorganisaties, dat zijn ondernemersorganisaties, wordt $\frac{3}{4}$, op die der arbeidersorganisaties wordt $\frac{1}{4}$ der bestuursleden benoemd. De bestuursstelling is dus niet paritair. Op de „erkende bedrijfsorganisaties” komen wij hieronder terug.

Uit en door het bestuur wordt een dagelijksch bestuur aangewezen.

De Commissaris, door de Kroon voor 5 jaar benoemd, moet volstrekt staan buiten den sector, waarvoor het lichaam is ingesteld. Hij is gebonden aan de aanwijzingen, die de Minister hem geeft. Hij treedt voor het lichaam naar buiten op.

De werkring der gemengde lichamen omvat een adviseerende, een uitvoerende en een verordende bevoegdheid. De verordeningen moeten door den Minister worden goedgekeurd.

Wij komen thans tot de figuur der erkende bedrijfsorganisaties. Als zoodanig kunnen door den minister worden erkend verenigingen van ondernemers. Zij zijn hiërarchisch gerangschikte hoofd-, bedrijfs-, vak- of ondervakgroepen.

De erkenning wordt geweigerd o.m., wanneer de vereischten voor het lidmaatschap naar het oordeel van den Minister strijdig zijn met een doelmatige indeeling van het bedrijfsleven, alsmede wanneer de vereniging naar het oordeel van den Minister niet geacht kan worden den bedrijfstak naar behoren te vertegenwoordigen. Om gelijke redenen kan de erkenning worden ingetrokken.

Omtrent den inhoud der statuten zijn enkele

dwingende voorschriften gegeven, waarbij de hiërarchische opbouw der erkende bedrijfsorganisaties in sterke mate tot uitdrukking komt. Hetzelfde geldt met betrekking tot enkele andere verplichtingen, die haar worden opgelegd.

De bevoegdheden der erkende bedrijfsorganisaties zijn: de belangen van den door haar vertegenwoordigden bedrijfstak bij de overheid en bij de gemengde lichamen voor te staan, als kiescollege aangewezen te worden voor de samenstelling van het bestuur van een gemengd lichaam en mede te werken aan de uitvoering van wetten enz. Verordenende bevoegdheid hebben ze dus niet.

Betoogd is, dat zij zijn „de herstelde vrije vereenigingen van vóór 1940”, waarbij „nochtans reminiscenties van de organisatie Woltersom blijven hangen”. Ook de toelichting noemt haar „vrije vereenigingen”. Van die vrijheid blijft echter, gezien de vele dwingende voorschriften, maar weinig over. Ook blijkt uit den geheelen opzet, dat hier in wezen slechts sprake is van een omzetting der organisatie-Woltersom op vrijwilligheidsbasis en niet van herstel der vrije vereenigingen van vóór 1940. Daarom moest in het rapport ook de vraag worden besproken of naast deze erkende organisaties ook nog plaats kan zijn voor geheel „vrije” organisaties. Deze vraag wordt gelukkig bevestigend beantwoord, maar in het gekozen systeem hebben deze slechts een ondergeschikt belang. Een officiële positie hebben zij niet, met name zijn zij niet bevoegd invloed uit te oefenen op de samenstelling van de besturen der publiekrechtelijke „gemengde lichamen”.

De opzet is dus anders dan bij de sociale organisatie. Kennelijk zijn twee sub-commissies aan het werk geweest, die niet tot gelijke resultaten zijn gekomen. Terwijl in het sociale rapport aan de vrije organisaties, met name aan de confessioneele, volledig recht wordt gedaan en zij de haar toekomende plaats erlangen, worden zij in het economische gedeelte naar het derde plan gedrongen en van elken invloed beroofd. De tusschen haar bestaande verschillen worden gebagatelliseerd en men krijgt den indruk, dat men haar, voorzover ze confessioneel zijn, zonder dien term te gebruiken, ziet als „bepenningsorganisaties”. De officiële horizontale organisatie is een neutrale eenheidsorganisatie met individueel lidmaatschap, die van de organisatie-Woltersom alleen verschilt doordat ze op den duur geen dwangorganisatie meer zal zijn. Het is duidelijk, dat wij hiertegen ernstig bezwaar hebben, temeer omdat juist deze organisaties als „kies-colleges” voor de besturen der gemengde lichamen optreden.

Vergelijken wij de voorstellen uit het Rapport der Ned. Mij. voor Nijverheid en Handel met de Richtlijnen van het C.N.V., dan zien wij dat het Rapport, juister dan de Richtlijnen, duidelijk heeft beseft, dat publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie niets anders is dan functioneele decentralisatie, dan autonomie, en geen soevereiniteit in eigen kring; verder, dat het, o.i. juister dan het C.N.V., de sociale en de economische organisatie gescheiden houdt; vervolgens, dat in het sociale gedeelte op even gelukkige wijze als in de Richtlijnen de publiekrechtelijke organisatie op de vrije vereeni-

gingen is gefundeerd; en tenslotte, dat wat dit laatste betreft het economische gedeelte van het Rapport schromelijk tekort schiet.

Over de overige mérites willen wij hier niet spreken, met name niet over de vraag of de economische organisatie nu noodzakelijkerwijze „verticaal” moet zijn, hetgeen wij betwijfelen.

Over de resultaten, waartoe de door het Centraal Comité ingestelde sociaal-economische commissie is gekomen, willen wij hier niet uit de school klappen; zij zullen t.z.t. kunnen blijken uit het aan te bieden rapport.

Over de plannen der Regeering valt te spreken, zoodra zij in den vorm van een of meer wetsont-

werpen voor ons liggen. Wel kan gezegd worden, dat uit de desbetreffende passage van de Troonrede schijnt te moeten worden afgeleid, dat de Regeering één sociaal-economische organisatie wil. Het behoeft geen betoog, dat schrijver dezes dit zou betreuren.

Mr K. GROEN.

NASCHRIFT.

Het zal den lezer duidelijk zijn, dat mijn bijdragen in dit en in het vorige no. reeds waren geschreven vóór 21 December 1945, op welken datum het voorontwerp van Wet op de Bedrijfschappen van Minister Vos werd gepubliceerd. Aan dit voorontwerp zal een derde bijdrage worden gewijd. G.

Enkele gedachten over **Gebiedsuitbreiding**

Over annexatie wordt veel geschreven; in het onderlinge gesprek neemt echter dit vraagstuk slechts een bescheiden plaats in.

Toch is gebiedsuitbreiding voor ons volk van verstrekkende beteekenis, niet alleen voor het huidige geslacht, maar meer nog voor de komende generaties. Het is een gebeuren, dat ongekend is in onze historie van de laatste eeuwen. Het zal op de ziel van ons volk een zeer bizonderen invloed uitoefenen. Daarom dient een ernstige studie van dit probleem gemaakt te worden.

Zoowel in het geschrift als in het gesprek hoort men veelal wonderlijke meeningen over gebiedsuitbreiding verkondigen. Doorgaans spreekt men zonder kennis van zaken. Men is er „voor” of er „tegen”, zonder behoorlijke argumenten te berde te brengen. De voorstanders precisieren te weinig hun ideeën. Wil men annexatie met of zonder de bezwaren of verlangt men een gedeeltelijke ontruiming van het betrokken gebied? Tot hoever wil de voorstander annexeren, welk gebied heeft hij op het oog? En te weinig realiseert men zich nauwkeurig hoe het annexatie-proces in feite dient te geschieden.

Laten wij allereerst voorop stellen, dat met annexatie alléén de Duitscher nimmer onze schade kan vergoeden. De Regeering heeft onlangs de rekening gepubliceerd: meer dan 25 milliard gulden (ons volksvermogen was in 1940: 33 milliard gulden). Indien wij den gemiddelden grondprijs op f 2000.— per ha stellen, beteekent dit, dat wij een oppervlakte van ongeveer $3 \times$ ons land zouden moeten eischen. Dit houdt automatisch in, dat wij practisch de geheele bevolking van dit gebied, hoogstens op enkelen na, zouden moeten mee-annexeren. Want een deportatie van ongeveer 16 millioen menschen naar een romp-Duitschland, waarin reeds vele menschen uit andere voormalige gebieden gebracht zijn, is vrijwel uitgesloten en zal bij de geallieerden, die tenslotte toch de touwtjes in handen hebben, geen weerklank vinden. En bovendien, wij zouden nimmer in staat zijn om een dergelijk groot gebied, indien het leeg geplunderd werd, te occuperen. Annexatie

kan dus slechts een onderdeel van de schadevergoeding vormen.

Indien wij annexeren, acht ik een kleine gebiedsuitbreiding raadzaam, persoonlijk zelfs zeer gewenscht.

Als argument voor een aanzienlijke toevoeging van Duitsch grondgebied wijst men dikwijls op den snellen groei van onze bevolking. Op grond van een verdriedubbeling van onze bevolking in ongeveer 100 jaar tijd, hoort men wel eens een voor-spelling van 25 millioen in het jaar 2000! Dit artikel laat zich niet toe op dat vraagstuk nader in te gaan. Maar èn omdat ons sterfte-cijfer in de komende decennia sterk zal gaan toenemen èn omdat ons geboorte-cijfer zeer waarschijnlijk niet zal stijgen, zal zeer spoedig het maximum in ons bevolkingsaantal bereikt zijn en daarna een daling volgen. Dit zal omstreeks 1970 het geval zijn, wanneer onze bevolking nog geen 11 millioen zal tellen. Daarom is het ongewenscht een groot gebied van Duitschland te eischen.

Toch kan niet ontkend worden, dat ons land een bevolkingsprobleem heeft. De groote werkloosheid, die wij voor den oorlog kenden, was niet alleen aan den crisis te wijten; met name gold dit niet voor den agrarischen groep. Deze werkloosheid en de groote steun, dien de landbouw behoefde, bezorgde ons jaarlijks een aanzienlijk financieel offer. Deze luxe konden we ons vóór 1940 permitteeren, toen waren wij nog betrekkelijk rijk. Nu wij door en door verarmd zijn, zal dit niet mogelijk meer zijn.

Wanneer wij het aantal geboorten per duizend inwoners, het z.g.n. geboortecijfer, in de afzonderlijke gemeenten van ons land nagaan, dan blijken er groote verschillen te bestaan. Niet alleen tusschen de stad en het platteland, maar ook in de verschillende deelen van het platteland zelf. Naast gebieden, waar het geboortecijfer nog vrij hoog is, wat voornamelijk op de zandgronden het geval is, liggen streken met een zeer lage nataliteit. Dit zijn met name de zee- en rivierkleigebieden, dus de provincie Zeeland, de Zuid-Hollandsche eilanden, het land tusschen onze groote rivieren en het

Noorden van de provincies Friesland en Groningen. Deze verschillen zijn niet alleen uit godsdienstige nuanceeringen te verklaren. Want dan zou men niet verwachten, dat het orthodoxe Zeeland één der somberste aspecten van ons bevolkingsvraagstuk geeft; in dit deel van ons land treft men de laagste geboortecijfers aan! In de sociaal-economische omstandigheden moet mede de oorzaak gezocht worden.

Op de zandgronden is uitbreiding van cultuur door ontginning nog mogelijk; de bevolkingsaanwas kan daardoor nog gedeeltelijk in het eigen beroep blijven of in de daar opkomende industrie ingeschakeld worden. In de zuiver agrarische zee- en riviergebieden van ons land kan dit niet geschieden, al het bruikbare land is reeds in exploitatie, terwijl een industrie ontbreekt om het bevolkingsoverschot op te nemen. De gevolgen zijn funest geweest. Een groote trek van het platteland naar de stad; een ontworteling van een groep, die zoozeer aan zijn grondgebied gehecht is. Een steeds verder opdeelen van het boerenbedrijf, waardoor de weerstandskracht van den landbouw voortdurend verminderde. En tenslotte een steeds verder dalen van het geboortecijfer. Immers het groote gebrek aan boerenbedrijven doet vele boerenzonen besluiten ongehuwd op het vaderlijke bedrijf te blijven werken. Hoeveel jongens loopen niet hun jeugd op vader's erf te verzuken. Een onderzoek wees uit, dat het grootst aantal ongehuwden bij de landbouwers op de kleigronden aangetroffen worden! En als men huwt, is de huwelijksleeftijd hoog; het gevolg is dus een klein gezin, waardoor het geboortecijfer, dat toch per duizend inwoners berekend wordt, laag is. Onze volkskracht wordt hier ondermijnd; een ernstig gevaar voor de toekomst van het Nederlandsche volk!

Daarom is uitbreiding van cultuurland een dringende noodzaak. De totstandkoming van de Zuiderzeepolders kunnen wel den druk van dit probleem eenigszins verlichten, een uiteindelijke oplossing biedt het niet. Speciaal voor onze kleiboeren is aanhechting van Oost-Friesland met zijn zwaren kleibodem een groot voordeel. Is het ook te verwonderen, dat juist onder onze agrariërs de warmste voorstanders voor annexatie gevonden worden?

Meer land beteekent daling van grondprijzen. Door het gebrek aan cultuurgrond zijn deze in ons land zéér hoog, hooger dan in de omringende staten en drukken als een zware last op de Nederlandsche landbouwbedrijven. Onze agrarische producten zullen op de wereldmarkt een scherpe concurrentie ondervinden; wij zullen onze productie-kosten dus zoo laag mogelijk dienen te maken.

Aanhechting van cultuurland biedt de mogelijkheid, dat wij meer autarkisch worden. Onze import kan dan verminderen, wat met het oog op onze passieve handelsbalans van veel betekenis is. Een groote import vereischt een groote export. Daar heel ons economische leven zich in de laatste decennia ingesteld heeft op de productie van veredelde artikelen van hooge kwaliteit — b.v. vetten, tuinbouwproducten, radio's, sleepbooten e.d.

—, dus veelal luxe artikelen, die vaak niet onmisbaar zijn, is ons land in dit opzicht zeer kwetsbaar geworden. Het buitenland kan van deze producten de grenzen sluiten of althans den invoer ervan bemoeilijken. Wij dienen er dus naar te streven onzen import te verminderen.

Wij zullen in een te occupeeren gebied voorloopig extensieven landbouw moeten uitoefenen, dus voornamelijk granen verbouwen, waardoor wij dus met een kleineren invoer van broodkoren en veevoer kunnen volstaan.

Wat komt bij een eventueele gebiedsuitbreiding van ons land daarvoor het meest in aanmerking? Dit zullen gebieden moeten zijn, die zich bij ons land aansluiten, d.w.z. zij mogen in landschapsbeeld en sociaal-geografische verhoudingen weinig met ons territoire verschillen. De toekomstige kolonist moet zich daar „thuis” voelen.

In de meeste annexatievoorstellen ziet men de begeerde grens getrokken langs de Wezer en de Lippe, terwijl ook deelen van de Eifel bij ons land getrokken worden. Afgezien nog van den veel te ruimen omvang van zoo'n project, dat slechts met annexatie der opwonenden uitvoerbaar is, zijn deze gebieden van een totaal andere structuur, die ons Nederlanders vreemd aandoet en daarom een belemmering voor een goede kolonisatie vormt.

Vlak bij onze grens liggen echter landschappen, die zich wat betreft bodemsoort, hoogteligging, klimaat, den aard van het boerenbedrijf, de industriele ontwikkeling, en ook in verkeers-geografisch opzicht nauw bij ons land aansluiten. Dit is heel goed te verklaren, want onze oostgrens is een product van diplomatiek spel; het is in geen enkel opzicht een natuurlijke grens. Onze Republikeinsche voorvaders hadden deze grens gemakkelijk ver oostwaarts kunnen verleggen en deze verworven gebieden zouden met de daarin wonende bevolking even Nederlandsch geworden zijn, als dit thans in Drenthe en op de Veluwe het geval is.

Gebiedsuitbreiding met de bevolking ware in de 17e eeuw zeer wel mogelijk geweest, thans niet meer. Want deze bevolking heeft den bloeitijd van ons land niet meegemaakt en heeft de ontwikkeling van ons volk in later eeuwen, waarin de typische eigenaard ervan zich vormde, niet mee beleefd. Daarom is het onjuist om in ons Nederlandsche volk een dergelijke, ons thans vreemde, groep op te nemen.

Dr. F. H. DE BRUIJNE.

Groen van Prinsterer heeft eens zoo snij-dend scherp gevraagd: wat is natie, wat is vaderland, wanneer men de banden vernietigd der eenheid van geschiedenis, godsdienst, zeden en gewoonten, tusschen het voorgeslacht en het nakomelingschap.

Natuurlijk hebben wij dit altijd voor oogen te houden, maar toch inzonderheid wel in dezen tijd nu er niet zoo weinigen zijn die een radicale breuk met het verleden als hoogste vrijheid prijzen.

Dr. H. COLIJN, 16 April 1941.

Sociale **B**EWOGENHEID

Een zwaar woord wordt gelaten uitgesproken!

Wordt ook soms in eigen kring niet het verwijt gehoord, dat het den Antirevolutionaire Partij aan sociale beweging schorten zou?

Voor enkele jaren terug is er naar aanleiding van dit woord een vrij vinnige polemiek gevoerd tusschen de „Standaard” en de „Nederlander”.

Toegegeven moet worden, dat er verschil in uitingvorm is. Het is meermalen opgemerkt, dat de Antirevolutionair in woord en geschrift niet steeds bij het behandelen der zoo moeilijke sociale en economische problemen die warmte van toon weet te leggen in zijn betoog als door hoorder en lezer wel worden gewenscht. Hier speelt de nuchterheid en de zakelijkheid hem parten. Het zij zoo — maar daarmee niet alleen kan de zaak worden verklaard. Daar zal dan toch een anderen factor aan toe moeten worden gevoegd.

Wie met diep verantwoordelijkheidsbesef staat voor de ontzagwekkende problemen, die ook in dezen tijd „de sociale kwestie” oproept, mag zich niet telkens en telkens weer laten verleiden tot een appèl op de sociale beweging. Hij mag zich niet steeds weer laten gaan en zich laten drijven door gevoelsargumenten. Want daaraan is verbonden zoo het groote gevaar, dat er een spel wordt gespeeld met de gevolgen der zonden in het maatschappelijke leven, die zoo ontzettend diep kunnen ingrijpen in het bestaan van gansche groepen der bevolking — en dat zijn niet de arbeiders alleen.

De eisch van sociale gerechtigheid komt tot ieder christen.

En daarom moet ieder christen kennen de sociale beweging in zijn ziel.

Die sociale beweging drijft hen uit tot den verdrukten en den rechtelozen.

Door die sociale beweging gestuwd sprak Dr Kuiper op het Christelijk Sociaal Congres van 1891: „God heeft het niet gewild, dat iemand hard sloven zou en toch geen brood hebben voor zich en zijn gezin. En nog minder heeft God het gewild, dat iemand, met handen en met een wil om te werken, omdat er geen werk is, van honger zou omkomen of gedoemd worden tot den bedelstaf. Als we „deksel en voeding” hebben, dan ja eischt de heilige apostel, dat we ons daarmee vergenoegen zullen. Maar nooit kan noch mag het, waar onze Vader in de hemelen met goddelijke mildheid overvloed van spijs uit den akker wil doen voortkomen, in den naam des Heeren, vrij gepleit, dat door onze schuld dit rijke goed zoo ongelijk verdeeld wordt, dat, terwijl de één de broodkrumels steken, de ander met leege maag naar zijn stroozak moet, of, soms zelfs nog die stroozak moet derven”.

Die sociale beweging speelt ons ook zoo duidelijk toe in zijn laatste Deputatenrede „Wat nu?” waarin de oplossing van de sociale kwestie zoo nadrukkelijk aan de orde werd gesteld. En nu —

na bijkans dertig jaren is immers die sociale kwestie nog niet opgelost.

Schortte het dan aan sociale beweging in onzen kring?

Welnu — tegen dit verwijt moge en moet krachtig worden opgekomen.

Die waarachtige sociale beweging is er in ruime mate. Want ieder Antirevolutionair, die leeft uit het Woord Gods, weet van deze dingen af. Maar wanneer de nuchtere inslag hem verhindert om bij iedere gelegenheid de roerselen van zijn zieleleven te openbaren, moge daaruit niet worden afgeleid, dat hem de sociale beweging ontbreekt.

Die nuchtere zakelijke behandeling der vraagstukken moge soms ietwat koud aandoen — dit mag niet leiden tot een miskening van den bron, waaruit de worsteling met de problemen voortvloeit.

Met sociale beweging en uitingen van diepe ontroering — met hartstocht en gevoelsradicalisme komen we er niet. Zij mogen niet ontbreken — ook niet in het spreken voor vergaderingen, ook niet in het geschreven woord. Maar dat daarbij de noodige voorzichtigheid moet worden betracht, is buiten kijf. Want met deze gevoelsmomenten worden geen problemen opgelost. Zij behooren de grondslag te zijn waarop iedere discussie over de sociale kwestie plaats vindt, maar waarover zelf niet steeds behoefte te worden gediscussieerd.

En protesteeren zullen we met alle kracht, die in ons is tegen hen die het willen doen voorkomen alsof in de Antirevolutionaire gelederen de sociale beweging niet zou worden gevonden.

Die sociale beweging is er.

En zij drijft ons tot de zoo ernstige studie om een oplossing te vinden voor de moeilijke problemen van onzen tijd. En wij zullen er tegen vechten, dat deze sociale beweging het specifiek bezit zou zijn van de een of andere groep.

Men zegt wel dat de Antirevolutionairen uit den tijd van Groen en Kuiper anders zijn geworden. Dat de Antirevolutionairen van tegenwoordig overgoten zijn met star conservatisme. Dat de Antirevolutionaire Partij haar beginselen verzaakt. En toch zijn wij niet veranderd. Wel zijn de omstandigheden anders geworden. Waarvoor Talma met inzet van zijn leven heeft geworfeld. Waarvoor Kuiper en Lohman hun gansche leven gestreden hebben, daarvoor behoeven wij niet meer te worstelen en te strijden. De Antirevolutionaire Partij strijdt in ieder tijdsgewricht voor datgene, wat in dat tijdsgewricht van belang is.

H. COLIJN 1937.

1945

Jaar van vrijheid, vrede, vreugde en van droefheid, druk en dreiging

Het behoeft geen betoog, dat het jaar 1945 reeds een zeer bepaalde gevoelswaarde heeft verkregen. Daarentegen is het ook duidelijk, dat de sprekende trekken, welke dit van andere jaartallen onderscheid, zich duidelijker afteekenen, naarmate wij, die er nu nog met de neus op staan, meer afstand kunnen nemen.

Toch is het wel reeds duidelijk, waar in den tijdsstroom, door Nieuwjaar 1945 en 1946 begrensd, de betekenis van het gebeuren zich heeft verdicht en welke globale waarde aan dit zeer markante jaar toegekend moet worden.

Allereerst: 1945 rijt zich in de reeks der vredesjaren. Vrede van niet zoo maar regionale, maar van wereldbetekenis. 1945 volgt op 1918, 1813, 1648.

1648: de vrede van Westfalen, het einde van dertig jaren van ellende in Midden-Europa, een stabiliseeren van nieuw politiek bestel in West-Europa.

1813/4: bevrijding uit tyrannieke hand en nieuwe — en slechte! — organisatie van Europa.

1918: een wereldvrede, die het oppervlak der globe herteekende.

Tenslotte 1945: ook een wereldvrede, maar tegelijk een Europeesch bevrijdingsjaar uit nooit gekende ellende. Uit onvergelykelyk banger diepte, den Bonaparte bracht. Een vrede ook, van veel ingrijpender beteekenis dan die van 1918. Een oceaan van leed werd in dit jaar afgedamd, die onze generatie beschaamd doet staan tegenover vele eeuwen. Een oorlog werd beëindigd, die vrijwel geen lengte- of breedtegraad buiten zijn actieradius liet.

Op den keeper beschouwd, zouden wij 1945 nog geen vredesjaar mogen noemen, eerder capitulatiejaar. Maar, afgezien van het feit, dat nog geen formeel bedrag tot stand kwam — het eerste kwam vroeg in '46 tusschen Engeland en Siam tot stand — rechtvaardigt een tweevoudig „vuren staken” ten volle het praedicaat: vredesjaar.

Vredesjaar is een tweeledig begrip: het wil zeggen einde en begin. Het staat met den eenen voet in den oorlog, met den anderen in den vrede. Het ziet terug en vooruit. Het maakt de besomming der vernietiging en becijfert de fasen van den wederopbouw. Het rekent af en herbegint. Vredesjaar is crisisjaar.

* * *

De meest op den voorgrond tredende en in hun gevolgen meest belangrijke feiten in dit vredesjaar, dit crisisjaar, mogen hier worden aangestipt. Vier spelers op den voorgrond, die diepgaand den gang der geschiedenis hebben beïnvloed, ontvielen in 1945 aan het wereldtooneel. Hitler en Mussolini werden in het verderf, dat zij zelf bereid hadden, meegesleurd. Hitler, de fanatiekeling, de Mephisto

van Europa, die niet geschroomd heeft land en volk en rijk en eigen ziel aan zijn machtswaan op te offeren. Mussolini, de zwakkeling, de man van het forsche gebaar en de wankele wil, die aan den dwang van zijn aspartner is te gronde gegaan. Hun val is historisch belangrijk, niet hun dood, want hun spel was volkomen uitgespeeld.

Niet, aldus de 31e president der Vereenigde Staten, maar de eerste, die een dozijn ambtsjaren vermocht vol te maken, Franklin Delane Roosevelt. De grootste figuur van den tweeden wereldoorlog. Vroegtijdig, vroeger en scherper dan de toenmalige leiders der Britsche politiek, heeft hij de draagwijdte van het nazi-gevaar verkend, de dictatoriale landen ter quarantaine verwezen. Met wiskundige zekerheid heeft hij een zelfgenoegzaam en in isolationisme verstarde volk tot het aanvaarden van zijn historische taak en plicht gebracht. In hem heeft Hitler zijn sterksten en meest principieelen tegenstander onder de groote staatslieden gevonden.

Revolutionnaire wegen sloeg Roosevelt in bij het experimenteren voor een „New Deal”, een nieuwe verdeling van de lusten en lasten der volkshuishouding, een ziener was hij als opvoeder van zijn volk tot verantwoordelijkheid voor de wereldpolitiek, groot was hij naast Churchill en Stalin als oorlogsleider, het zegenrijkst hoopten wij hem nog te zien als voorganger in den strijd om den vrede. De ontzaglijke taak hem op te volgen werd aan den vooravond van de bevrijding van Europa plotseling op de zwakkere schouders van den vice-president Truman gelegd. De ervaring van ruim een half jaar heeft wel reeds uitgewezen, dat de Amerikaansche politiek thans de bekende geniale greep mist. Een veelstemmig koor zingt in de Ver. Staten het lied der oppositie.

Niet door den dood uit het leven, maar wel door de Labourzege van zijn regeeringszetel werd weggerukt de bulldog van den tweede wereldoorlog, toen deze oorlog beëindigd was: Winston Churchill. Taai als een terrier heeft hij het wild op de hielen gezeten en zijn volk geleid door de zee van bloed, zweet en tranen. Het zoo vurig begeerde vredesbeleid werd hem niet gegund. We meenen ook het gemis aan zijn beleid internationaal te moeten betreuren.

Zoo gingen dus twee leiders van volkeren heen, die met de „crash” van hun verderfelijke politiek omkwamen. Naar hun laatste regeeringsdaad werd reikhalzend uitgezien. Twee andere regeeringsleiders gingen heen, voor wie wij nog een taak bij de geboorte van den vrede zagen weggelegd. Maar God zag het anders.

* * *

Na de personalia de cardinalia der andere gebeurtenissen. Torenhoog boven alles uit rijst de

praktijk der atoombreking, welker eerste oorlogs-product men zich gehaast heeft nog juist op den drempel van den oorlog de wereld in te slingeren. De branden van Hiroshima en Nagasaki hebben een aera toegeschroefd, het atoom is het scherpe mes, dat een nieuw tijdvak aansnijdt.

De atoombom beheerscht sinds haar eerste afworp de politieke atmosfeer. Zij bracht ook bevestiging van de historische waarheid, dat de oorlog de feiste zweeps slag is voor het menselijk vernuft, hetgeen iets anders is dan stimulans der cultuur. Heeft de monnik der 14e eeuw met het buskruit door middel der molecuulsplitsing de wereld veranderd, de physo-chemici van het midden der twintigste eeuw hebben met de atoomsplitsing een nieuwe wereld geopend, waarvan wij de contouren zich mogen zien afteekenen, doch waarvan wij nog niet weten, hoedanig deze zal zijn. Het heeft echter den schijn, dat de grootste aller oorlogen de grootste aller vindingen bracht.

Na dit in den waren zin des woords totalitaire wereldverschijnsel trekt vervolgens de aandacht het wegvallen van twee wereldrijken van de eerste orde. Twee stemmen in het wereldconcert werd het zwijgen opgelegd. Twee felgekleurde plekken op de politieke kaart vloeiden uiteen. Japan noch Duitschiand tellen als richtingbepalende factoren meer mee. Dit wil zeggen, dat daardoor het overwicht der resteerende, dat zijn de zegevierende groote mogendheden, te sterker geworden is en dat anderzijds voor de kleinen door geringere mogelijkheid van keusbepaling minder ruimte overblijft. Uit deze geringere wendbaarheid volgt tevens, dat de mogelijkheid om aan den kant te blijven staan, nog meer is versmald.

Voor Europa is het wegvallen van een sterke centrale macht een negatieve factor. Ons werelddeel is het krachtenveld geworden tusschen de polen Londen, Moskou en Washington. Voor Azië bracht de ondergang van de zon van Nippon de herrijzing van China. Gunstige symptomen voor de eenwording van dit ontzagwekkend rijk zijn thans te bespeuren. En al is het, dat dit China jarenlang nog een economische, dus ook politieke afhankelijkheid zal moeten dulden, voor deze wereld van een half milliard menschen is terecht een plaats in het gezelschap der grooten ingeruimd. Dat Frankrijk daarbij ook nog geteld wordt, is meer een product van dwang der traditie en geografische positie, dan bepaald door de resteerende kracht in dit rijk der leege wiegen.

* * *

De zoover uit het lood geslagen wereld, hoe diep ook teleurgesteld in de oude organisatie der volkeren, wil en kan het zonder een breede samenwerking niet meer stellen. Nog diep in den oorlog werd dit reeds gevoeld. Het hulpwerk der U.N.R.R.A. werd voorbereid en had in vorig jaar en ook thans nog een zegenrijke taak. Te Moskou en Dumbarton Oaks voorbereid, in de schemering der nieuwe vrijheid te San Francisco in vorm gebracht, kristalliseerde de nieuwe bond der vereenigde volkeren zich in den prillen aanvang van 1946 uit. Een pogen met grooter nuchterheid en geringer verwachtingen dan ruim een kwart eeuw

terug te Genève ondernomen en waaraan zich thans geen der grooten onttrok.

Het falen der conferentie van vijf te Londen versterkte deze reserve, het slagen der Groote Drie te Moskou wierp echter weer een streep licht over het voorportaal der U.N.O.

Annex aan de samenwerking der volkeren doet zich het wereldgeweten gelden jegens de groote misdadigers van den oorlog, daarmede nieuw internationaal recht uitoefenend en scheppend. Een zeer onvolkomen rechtspleging nog, waar objectiviteit in samenstelling van het rechtscollege ten eenen male ontbrak.

Van groot belang in het vervolgen jaar was voorts het opmarcheeren „van den kleinen man”, zooals Bevin het noemde, de oriënteering naar links in vele landen, met de Labourverkiezingen aan de kop, welke Engeland de eerste homogene Labourregering brachten. De Fransche kiezers produceerden een driespan van socialist, communist en Roomsche-Katholiek M.R.P.-er De Hongaarsche en Oostenrijksche verkiezingsuitslagen staken hier tegen weer scherp af, in mindere mate ook de Deensche, waar de socialist de voet niet aan wal kreeg.

En in het Verre Oosten viel de mikado van zijn godentroon, het Sjintoïsme werd ontlusterd, en de democratie door generaal Mac Arthur voorgeschreven, hoe brekebeenend ook door de Japaners in praktijk gebracht. Een revolutionnair-nationalistische ontwikkeling teistert Nederlandsch-Indië, dat — o droeve contradictie — te vroeg bevrijd werd om het vuur, door de Jap gestookt, tijdig te hebben kunnen uittrappen. Een vlam laaide op, die een gordel van semi-onafhankelijke volkeren, van Java tot Noord-Afrika, in vlam kan zetten.

Hiermede sluiten wij dit overzicht af van een jaar, dat vrijheid en vrede bracht, maar, hand in hand met droefheid en druk en dreiging.

Wat heeft Groen van Prinsterer ons vandaag te zeggen?

Bij D. A. Daamen's Uitgeversmij. N.V. te Den Haag is een boek verschenen onder-bovenstaanden titel van de hand van Dr. H. Smitskamp.

Dit is aanwinst voor de Antirevolutionaire boekerij.

Het verdient aanbeveling, dat het komt in veler hand en dat velen er kennis van nemen.

Velen van onze menschen in de allereerste plaats, omdat het op overzichtelijke wijze en in beknopte vorm de kerngedachte van Groen van Prinsterer weergeeft. En die kerngedachten vormen nog steeds den grondslag van de Antirevolutionaire opvattingen ook in dezen tijd. Dit geschrift is een moderne inleiding tot het hoofdwerk van den „leader” der partij „Ongeloof en Revolu-

tie". En dat hoofdwerk is een monument van denkkraft. Maar het is nog veel meer. In dat werk is de ziener aan het woord, „de ziener, die ver in de toekomst heeft vooruit geblikt en wiens woord in onze dagen juist daarom verdient te worden beluisterd. Hij kwam op voor de vrijheid in het staatkundige, vrijheid voor de Kerk, vrijheid op onderwijsgebied. Hij had ook steeds de natie in haar continuïteit op het oog. Een natie is een associatie van de levenden, met hen, die reeds gestorven zijn en met hen, die nog geboren moeten worden. De dooden hebben hunne ervaringen nagelaten aan het geslacht der levenden en de generatie der levenden heeft te waken voor de rechten der nog niet geboren, al zijn deze rechten nog geen rechten *in esse*. Dit besef is alleen waarlijk veilig onder de schutse van het Evangelie. Daarom stelde Groen voorop, dat hij Evangeliebelijder was".

Dit laatste is een citaat uit het voorwoord, waarmede Dr. H. Colijn dit geschrift inleidt en waardoor de waarde van dit werk nog wordt verhoogd.

Inzonderheid is dit een boek voor onze jongeren.

Want vooral onze jongeren moet worden bijgebracht, dat zij eerst Groen van Prinsterer moeten kennen, zullen zij ooit iets verstaan van het wesen, het doel, het ideaal der Antirevolutionaire Partij. Alleen hij, die na ernstige studie zich de beginselen van Groen heeft eigen gemaakt, kan zich met toewijding, kan zich met zijn ziel geven aan de publieke zaak en daarvoor ijveren op de wijze als het een christen past.

Dat laatste is een zwaar woord in dezen tijd, waarin we immers — die eisch wordt telkens gesteld — open moeten staan voor de denkwijze en de opvattingen door anderen gehuldigd en verdedigd, die toch ook oprechte christenen zijn. Maar het is juist zoo bitter hard noodig, dat in onze gelederen het besef levendig wordt, dat de Antirevolutionaire Partij alleen kan staan met Groen — en zonder Groen gaat zij onder.

We gaan een periode tegemoet, waarin het sociale en economische telkens in de branding zal staan. Dan zal het gaan over geleide of vrije economie, over conjunctuur, politiek en bedrijfsorganisatie, over den nieuwen rechtsgronden der sociale verzekeringen en staatsocialisme, over bureaucratie en cyclische begrotingen en over duizend andere moeilijke vraagstukken meer. Maar wanneer bij de ingewikkeldheid der problemen vergeten worden de grondbeginselen van Groen van Prinsterer, dan zal de Antirevolutionaire Partij worden verscheurd en den adel van haar roeping verliezen, omdat ze dan niet meer waarsachtig „nationaal" en niet meer diep „evangelisch" den kan. De beginselen van Groen moeten weer vleesch van ons vleesch worden.

Dit in te zien is een zeer voornaam ding en wanneer dit door velen wordt ingezien is dit winst, want nogmaals met Groen staat of valt de Partij.

Een boek voor onze jongeren.

Zeer zeker. Maar dan ook een boek voor anderen, buiten onzen kring.

„Het is stellig te betreuren, dat de „ziener"

Groen buiten onzen kring — en waarschijnlijk, voor zooveel het huidige geslacht betreft, ook daarbinnen — zoo weinig gekend is geworden" schrijft Dr. Colijn in de inleiding en hij voegt daaraan toe: „En we hopen daarbij zeer, dat dit niet beperkt zal blijven tot den kring van hen, die den naam van Groen plachten te noemen, doch dat ook andersgezinden kennis zullen nemen van gedachten, die van altijd blijvende waarde zijn".

Moge deze wensch van Dr. Colijn in vervulling gaan.

De Antirevolutionaire Partij zal er wel bij varen!

Het PROPAGANDAWERK

in de
RESIDENTIE

door P. L. HUT

De Anti-Revolutionaire Partij is een der weinige partijen, die zich er op kunnen beroemen waarlijk Volkspartij te zijn. Volkspartij omdat zij op het platteland en in de stad haar leden vindt bij het Nederlandsche volk in zijn velerlei kerkelijke en maatschappelijke schakeeringen. Van oudsher „partij der kleine luyden" trekt zij daarnaast velen uit beter gesitueerde kringen. Zoo was het in het verleden en zoo moet het blijven.

Deze eigenschap biedt waarborg voor haar veelzijdigheid, maakt haar ook in haar samenstelling tot een waarlijk Nationale Partij.

Ook in de Residentie is dit zoo. In alle deelen der stad treft ge een zelfstandige kiesvereniging aan, saamverbonden in een kieskringcentrale.

Het is noodzakelijk dat deze kiesverenigingen, hoewel zelfstandig georganiseerd, met elkaar de belangen van land en volk bespreken. Daaronder valt ook de partijpropaganda. Na de bevrijding zijn onze kiesverenigingen weer in het publiek herrezen. En het zal niet lang duren of elke kiesvereniging heeft een eigen propagandacub. De volgende stap zal zijn het leggen van contact tusschen deze propagandacub onderling. Alleen door samenwerking kan bereikt worden, dat onze propaganda wordt afgestemd op het belang van het geheel en van elk der deelen afzonderlijk. Deze propaganda-commissies of clubs verlichten de taak van de besturen aanmerkelijk. Toch moet ervoor worden gewaakt dat het bestuurslidmaatschap een „eerebaantje" wordt of dat de propagandacommissie een te zelfstandig bestaan gaat leiden. Daarom is het een goede regel, dat minstens drie bestuursleden er zitting in nemen. Dit waarborgt samenwerking en prikkelt tot arbeid. Doch hiermee zijn we er niet.

Groot-den Haag kende voorheen een eigen propagandacub voor de jongeren, alsmede enkele Arjaclubs. Het is te verwachten dat „Mobiël" en „Arja" in de Residentie worden gecombineerd, zoodat we één groote propagandacub en studieclub voor jongeren krijgen. Het contact met de Kiesverenigingen kan worden gelegd door een districtsvertegenwoordiger (districtsleider) van de jongeren zitting te doen nemen in elke propagandacommissie en in overleg

Indië en Nederland

I. De koloniale verhouding is niet onveranderlijk en niet eeuwigdurend.

Bij de koloniale verhouding treden meer ontwikkelde volken leiding gevend en besturend op tegenover minder ontwikkelde volken. Naarmate dit verschil in ontwikkeling kleiner wordt, zullen de koloniale volken meer zelfbestuur en ten slotte volkomen zelfstandigheid wenschen en verkrijgen. De historie geeft hiervan tal van voorbeelden (Romeinsche Rijk, Spaansche en Portugeesche koloniën, De Vereenigde Staten van Amerika).

II. De verhouding van Nederland tot Nederlandsch-Indië — thans meestal Indonesië genoemd — is van 1900 tot 1940 doelbewust en systematisch gewijzigd, waarbij ontvoogding en opvoeding tot zelfstandigheid leidende beginselen waren.

Als mijlpalen op dezen weg kunnen worden genoemd: de decentralisatiewet van 1903, waarbij lokaal zelfbestuur met gekozen vertegenwoordigers werd ingevoerd; de wijziging der Comptabiliteitswet in 1903, waardoor Indische batige sloten niet meer aan Nederland ten goede zouden kunnen komen; het vaststellen van Indië's rechtspersoonlijkheid, waardoor Indië zelfstandig kon leenen, in 1911; de instelling van een gedeeltelijk gekozen adviseerenden Volksraad in 1918, waardoor de stem des volks tegenover de Regeering zich uiten kon; het maken van den Volksraad tot medewetgever in 1927, waardoor in beginsel de koloniale verhouding doorbroken werd; de bepaling van het aantal Indonesische Volksraadsleden op de helft van het aantal leden, waardoor het Nederlandsche overwicht in den Volksraad weggenomen werd.

met deze functionarissen de jeugdige propagandisten van elk district in te schakelen bij het propagandawerk voor de partij. Op deze wijze blijft de jongerenclub zelfstandig bestaan, terwijl tegelijk een vruchtbare samenwerking tusschen ouderen en jongeren mogelijk wordt.

Zoodra we zoover zijn kan het werk eerst goed beginnen.

Ook in den Haag zijn de velden wit om te oogsten. Duizenden geestverwanten zijn ongeorganiseerd. Wat hen ontbreekt is in de eerste plaats het lidmaatschap der partij. En de partij kan deze leden niet missen. Vooral nu de verkiezingen naderen wordt het tijd, dat we voor de werkers verzamelen blazen. De beginselstudie wacht en het huisbezoek wacht. Zoo is het in den Haag en zoo is het in het land, want de verwarring is groot. Nieuwe tegenstanders hebben zich gemeld en oude tegenstanders zijn ge-

III. De bestaande verhouding tusschen Nederland en Indonesië voldoet niet meer, daar de Indische maatschappij rijp geacht moet worden voor een grootere zelfstandigheid dan de huidige staatsrechtelijke verhouding biedt. Herziening is dus moreele plicht.

Sedert 1928 heeft geen wezenlijke verschuiving van bevoegdheden van Nederland naar Indië meer plaats gehad. Ook in Indië zelf bleven de verhoudingen ongewijzigd. De economische en culturele ontwikkeling van Indië ging echter door. De staatkundige verhoudingen zijn daarbij ten achter geraakt, mede als gevolg eerst van de economische crisis, daarna van den oorlog. In Indië zelf heerschte daarover reeds in 1940 een sterke en wijd verbreide ontevredenheid.

IV. De Nederlandsche Regeering heeft blijk gegeven dezen eisch des tijds te verstaan, getuige hare uitingen in de jaren 1940—1945, waarvan met name de rede van H.M. de Koningin van 6 December 1942 genoemd moet worden.

Als belangrijkste uiting in deze vijf jaren moeten genoemd worden:

1. de radiorede van H.M. de Koningin te Londen op 10 Mei 1941 over de aanpassing van de structuur van het Koninkrijk aan de gewijzigde omstandigheden;
2. het rapport-Visman, verschenen in Indië in December 1941 ter voorbereiding van de Rijksconferentie, waarin alle in Indië levende wenschen op dit gebied zijn samengevat;
3. de verklaring van de Nederlandsche Regeering te Londen van 27 Januari 1942 over de samenstelling der Rijksconferentie uit 15 vertegenwoordigers van Nederland, 15 van Ne-

bleven. Het georganiseerde Nationaal Socialisme heeft afgedaan maar de beginselen ervan zijn aanwijsbaar en leven in tal van kringen van ons volk. Het wordt onze taak daartegen op te trekken. Geen valsche eenheid zij ons doel. Wel eendracht, samenwerking van allen, die bij elkaar behooren. Daarom de straten op en de huizen in. Schudt ze wakker, de lauwen onder ons volk, die niet weten wat ze willen, die hun roeping verzaken en spelen met de belangen der natie. Laat het mede door ons werk zoo worden dat Nieuw-Nederland van stapel loopt, hechter verbonden en sterker dan voorheen. Dan zal de stembus leeren, dat het Nederlandsche volk en het positieve protestantisme in het bijzonder oog heeft voor het gevaar van staatsalmacht en staatsdespotisme en vasthoudt aan gezag en vrijheid in juisten samenhang.

Moge de Residentie daarbij geen slecht figuur slaan!

derlandsch-Indië, 3 van Suriname en 3 van Curaçao;

4e. de radiorede van de Koningin te Londen op 6 December 1942 waarin H.M. onder meer gezegd heeft: „zonder vooruit te loopen op de adviezen van de toekomstige conferentie, stel ik Mij voor, dat zij zich zullen bewegen in de richting van een gemeenebest, waarin Nederland, Indonesië, Suriname en Curaçao deel zullen hebben met volkomen zelfstandigheid en vrijheid van handelen voor elk deel betreffende zijn binnenlandsche aangelegenheden en algeheele bereidheid tot wederzijdse hulpverlening”.

„Er zal geen plaats zijn voor eenig onderscheid op grond van ras of landaard. Uitsluitend de persoonlijke geschiktheid der burgers en de behoeften van de verschillende bevolkingsgroepen zullen de politiek van de Regeering bepalen”;

5e. het nog niet in werking getreden Koninklijk besluit van 23 December 1943 (Stbl. D. no. 66) houdende een Overgangsregeling Indische Staatsregeling, waarbij een benoemde tijdelijke Volksraad voorzien werd, waarvan $\frac{3}{5}$ Indonesiërs;

6e. de verklaring van Minister Logeman in de Tweede Kamer op 16 October 1945;

7e. de mededeeling van den Luitenant-Gouverneur Generaal Dr. van Mook te Batavia op 6 November 1945.

V. De Nederlandsche Regeering moet zich van haar koers naar hervormingen in den wettigen weg niet laten afdringen door hetgeen thans op Java voortvalt. De in uitzicht gestelde Rijksconferentie en de besprekingen met nationalistien die tot het bewandelen van dezen weg bereid zijn, moeten worden voortgezet. Vooraf moeten echter op Java het wettig gezag en orde en rust worden hersteld. Samenwerking met Soekarno of zijn Republiek Indonesië is daarbij uitgesloten.

In hoeverre deze gedragslijn op Java thans zuiver gevolgd wordt, is hier in Nederland niet met zekerheid te zeggen. Een storend element daarbij is, dat het feitelijk gezag op Java thans berust bij den Britschen bevelhebber, die over alle geallieerde strijdkrachten aldaar beveelt en het militaire bestuur voert.

VI. Wijziging der verhouding Nederland—Indonesië is in tweeërlei opzicht noodig. Eenerzijds moeten alle inwendige aangelegenheden geheel door Indische organen behartigd worden, waarbij de Staten-Generaal geen bemoeienis meer daarmede hebben. Anderzijds moet Indonesië stem en invloed krijgen in de centrale Rijksorganen, wanneer over Indische of Rijkszaken gehandeld wordt.

De bemoeienis van de Staten-Generaal met Indische Zaken ware te beperken tot de vaststelling van de Indische Staatsregeling.

Conflicten tusschen Gouverneur-Generaal en Volksraad waren te beslissen door de Kroon, de Afdeeling Indische Zaken van den Raad van Staten gehoord.

De Afdeeling Indische Zaken van den Raad van State krije een dergelijke grondwettelijke positie als de Afdeeling Geschillen van Bestuur en worde samengesteld voor de helft uit voor den tijd van vijf jaren benoemde leden uit de overzeesche gebiedsdeelen.

In Indië worde het tweekamerstelsel ingevoerd en worden de departementshoofden, die tot dusver technische hoofdamttenaren waren, als dragers van het Regeeringsbeleid in een Kabinet vereenigd.

NOGMAALS HET ABONNEMENTENTAL

Het, aantal abonnementen op ons blad stijgt niet in dat snelle tempo als aanvankelijk werd verwacht, maar het neemt nog steeds regelmatig toe. Het blijkt, dat in verschillende kiesvereeningen de zaak goed wordt aangepakt en dat ook onder de leden tal van abonnementen worden geplaatst.

Maar het doel is nog niet bereikt.

Zal het blad op een behoorlijke wijze kunnen worden gefinancierd, dan moet gezien den wel zeer lagen prijs, het aantal lezers nog in belangrijke mate worden vermeerderd.

Hier is werk voor de propaganda-clubs. Maar hier is ook een plicht voor de bestuurders.

Enkele kiesvereeningen passen de methode toe om voor iedere twee gezinnen een abonnement te verkrijgen. Het is noodig dat men aan deze dingen ernstig aandacht geeft.

Straks, wanneer de materiaalvoorziening ruimer wordt, moet ons orgaan worden verbeterd. Het moet meer worden dan een twee-wekelijksch blaadje. Maar dat kan alleen wanneer velen zich abonneren.

Van verschillende kanten wordt ook gevraagd naar de mogelijkheid van collectieve abonnementen. Daaraan kan evenwel eerst worden begonnen, wanneer een sluitende exploitatie is verkregen. Werft lezers op ons blad.

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof. Dr. J. Severijn, Mr. A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr. J. J. Hangelbroek, Prof. Mr. A. M. Donner, Mr. W. Rip, Ad. Kuiper, J. H. Hofman, Dr. F. L. van Muiswinkel, Mr. K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr. Dr. E. J. Beumer, Mr. J. A. de Wilde, Dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr. L. W. G. Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand. — Redactie-adres. Dr. Kuypersstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935.
Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht — Telefoon 11811 — Giro 267122
Prijs per abonnement f 3.— per jaar.

De Deputatenvergadering

De buitengewone Deputatenvergadering behoort tot het verleden.

Daarmede is ook de spanning gebroken, waarmede zij werd verwacht.

Thans gaat het om een terugblik en om een beoordeeling.

Welnu dan mag worden geconstateerd, dat allen, die deze vergadering meemaakten, met dankbare harten naar huis zijn teruggekeerd, vooral omdat zij hebben ervaren, dat er in de ontwikkeling van de Antirevolutionaire Partij sprake is van een doorgaande lijn.

De band aan het verleden werd beseft en het was vooral de voorzitter van het Centraal-Comité, die in zijn openingsrede teruggreep naar dat verleden in zijn teekening van het leven en werken van Dr. H. Colijn, van Prof. Mr. V. H. Rutgers, van Dr. R. J. Dam en de heer R. A. den Ouden.

Deze openingsrede van den heer Mr. J. A. de Wilde was een officieele afsluiting van een periode, welke nu onherroepelijk tot het verleden behoort.

In de middagvergadering werd aan den heer J. Schouten de voorzittershamer overgedragen en diens geïmproviseerde slotrede van dien dag werd de openingsrede van een nieuwe periode, omdat daarin — kort en summier, maar niet zonder geestkracht — aan de Antirevolutionaire Partij den weg werd gewezen, dien zij heeft te gaan in de nabije toekomst.

En in die beide redevoeringen ligt de beteekenis van deze Deputatenvergadering verankerd.

De periode 1918—1940 en de periode 1940—1945 werden afgesloten. We staan in een nieuwe historische phase. Maar in deze nieuwe phase zullen het zijn mannen van dezelfde Antirevolutionaire of Christelijk-Historische levensovertuiging, welke den strijd zullen en willen aanbinden voor de doorwerking van de christelijke beginselen ook in het staats-

J. SCHOUTEN, de nieuwe voorzitter
van het Centraal-Comité

Federatieve

Samenwerking

Klaar en duidelijk is het voorstel geredigeerd, dat door de Deputatenvergadering zonder één stem tegen werd aangenomen.

De Antirevolutionaire Partij, op 23 Januari 1946 in Deputatenvergadering bijeen, spreekt als haar overtuiging uit:

- a. dat allen, die den Christus naar de Schriften als hun Heer en Koning belijden, op staatkundig gebied behooren samen te werken, zooveel mogelijk in één organisatie;
- b. dat deze eisch te sterker spreekt, nu in het maatschappelijk leven hervormingen moeten worden tot stand gebracht, die het Nederlandsche Volk onder Hooger Zegen zullen helpen zich na de desorganiseerende bezettingsperiode moreel en maatschappelijk te herstellen en een toestand te doen intreden, waarin aan de sociale gerechtigheid, zooveel als dit in een zondige wereld mogelijk is, wordt voldaan;
- c. dat naast de krachten, die in het vrije maatschappelijke leven werkzaam zijn, hier ook een

belangrijke taak ligt voor de Overheid en dat bij het Licht van Gods Openbaring, tot gering eenerzijds van maatschappelijk onrecht en anderzijds van staatsalmacht, de juiste grenzen van gezag en vrijheid, van overheidsmacht en burgerrecht moeten worden getrokken;

betreurt, dat uit de samensprekingen van de vertegenwoordigers der Christelijk-Historische Unie en der Antirevolutionaire Partij gebleken is, dat vereeniging der beide partijen voorshands op overwegende bezwaren van de zijde der Unie stuit en dat onder de gegeven omstandigheden met een federatieve samenwerking moet worden volstaan; verzoekt het Centraal Comité alsnog in nader overleg te treden met de Christelijk-Historische Unie, teneinde na te gaan, op welke wijze een federatieve samenwerking kan worden bevorderd.

Onomstootelijk voor een ieder, die het zien wil, staat het vast, dat de Antirevolutionaire Partij niet haar kracht heeft willen zoeken in een bekrompen isolement, maar dat zij, de oudste in jaren, niet geaarzeld heeft de hand ter verzoening te reiken en tot samenwerking op breder basis maar al te gaarne bereid is.

Nu is het uit met alle praatjes en fluisteringen alsof die fusie en die samenwerking niet oprecht werden begeerd. Zeker het tot stand komen van een fusie gaat met moeilijkheden en bezwaren gepaard. En dat ook onder ons wel tot bedachtzaamheid werd aangeraden, behoeft niet te worden verheeld.

Trouwens die moeilijkheden niet erkennen zou kortweg dwaas zijn. Evenwel die moeilijkheden, van welken aard zij ook zijn, zouden moeten worden overwonnen, zouden kunnen worden overwonnen wanneer bij beide partners de oprechte begeerte leeft om tot die eenheid te komen.

Het gaat niet over de vraag of er moeilijkheden zijn.

Die moeilijkheden zijn er. In de eene streek van ons land worden ze trouwens zwaarder geteld dan in de andere.

Maar het gaat in de allereerste plaats om de „intentie”.

En die intentie is niet eens afhankelijk van eigen inzicht, wenschen of begeeren. Die intentie mag alleen worden bepaald door den eisch, dat allen, die het beginsel van Gods souvereiniteit aanvaarden, ook als grondslag voor het leven van den staat en voor de gedragingen van de overheid, zich behooren te organiseeren in één partijverband, om samen te trachten de saecularisatie van het leven te stuiten en een dam op te werpen tegen de steeds sterker wordenden stroom van het ongehoof.

Maar dan wordt ook niet een kleine partij bedoeld, die in isolement haar kracht zoekend, alleen zich zou willen richten tot een bepaald volksdeel.

Integendeel, met dit aanbod tot fusie en nu dan tot federatieve samenwerking, wordt getracht geheel Protestantsch Christelijk Nederland te vereenigen in één front, in de overtuiging, dat deze breede formatie als gesloten eenheid, beter in staat is het gestelde doel, de doorwerking der christelijke beginselen, te bereiken, dan wanneer beide groepen

De scheidende voorzitter van het Centraal Comité, de openingsrede witsprekende

als gescheiden smaldeelen blijven kruisen op de woelige wateren van de steeds wisselende politiek, nu eens elkaar steunend en te hulp schietend als het noodig is, dan weer ieder eigen wegen zoekend of soms zelfs gerakend in een kleine schermutse-ling.

Sommigen vragen U — was het nu wel zoo verstandig om met een zoo duidelijk voorstel te komen? Wanneer nu uw aanbod straks beleefd maar niet minder duidelijk wordt van de hand gewezen, dan staat daar uw Antirevolutionaire partij als een teleurgesteld minnaar in de koude, wat voor figuur maakt zij dan tegenover de buitenwacht?

Nu gaat deze vergelijking maar gedeeltelijk op.

Een aanzoek wordt, uitzonderingen misschien daargelaten, nu meestal niet zoo luidruchtig gedaan, dat de omstanders als het ware mee kunnen luisteren. En wanneer dan het aanzoek beleefdelijk wordt afgewezen, dan wordt in den kring der insiders hier en daar wellicht wat over gemompeld en haalt men medelijdend de schouders op over den verliefden jongeling, wiens ijver zoo kwalijk werd beloond.

Wat nu het aanzoek van de Antirevolutionaire Partij betreft, kan de buitenwacht gerust zijn.

Wordt het geaccepteerd, dan zullen haar leiders met vreugde en in geloofshoorzaamheid mogelijkheden trachten te vinden voor de oplossing der verschillende moeilijkheden.

Mocht een weigering haar ten deel vallen, dan zal dit in haar kring werkelijk geen psychische kater tengevolge hebben, want dan gaat zij rustig haar eigen weg.

En dat rustig haar eigen weg gaan beteekent dan niet een zich beperken tot het bepaalde volksdeel, maar dan beteekent dat een uitgaan op de wegen en in de straten, om zich te wenden tot het geheele Nederlandsche volk, om door „werven en winnen”, desnoods zonder uitzicht op goed resultaat, ons volk te overtuigen dat alleen in de gehoorzaamheid aan de geboden Gods een goede samenleving der menschen kan worden gewaarborgd.

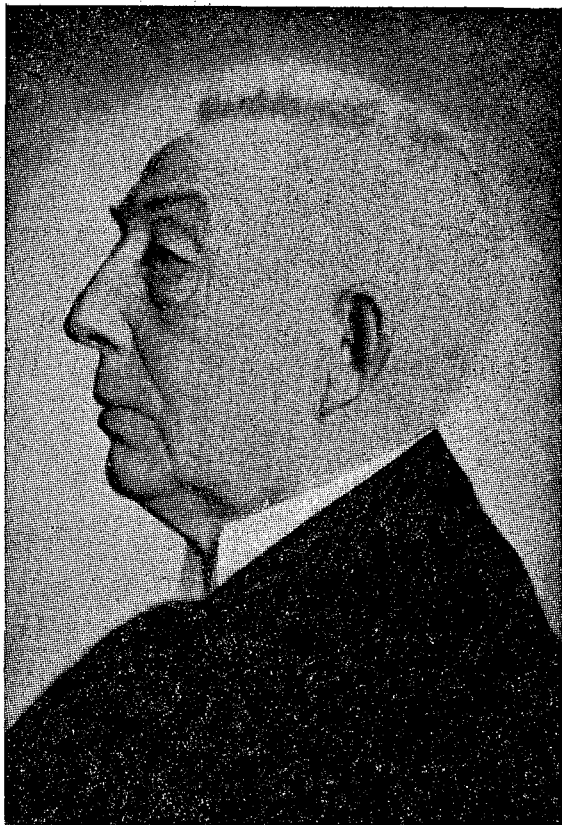
UIT DE PARTIJ

Centralen Convent

Op 22 Februari a.s. vindt het Centralen Convent plaats, waarin het voorstel voor de candidaatstelling en tevens het urgentieprogram zullen worden behandeld. Het laatste is reeds naar de kiesverenigingen verzonden of het kan met enkele dagen worden verwacht, zoodat nog een tweetal weken beschikbaar blijft voor onderlinge discussie.

Wat nu de verdere regeling betreft zal de zaak zoo worden georganiseerd, dat aan alle bekende adressen der Staten-Centrales een aantal toegangsbewijzen wordt verzonden, waarop zij krachtens hun ledentallen aanspraak hebben.

Het is wel zoo, dat verschillende Kiesverenigin-

Dr. H. COLIJN

gen hun ledental nog niet hebben opgegeven, terwijl enkele Staten-Centrales evenzeer in gebreke bleven zich te melden. Maar er is nu reeds zoo vaak om gevraagd en er zijn zooveel administratieve beslommeringen, dat er eindelijk eens een punt moet worden gezet. Wie vóór 15 Februari a.s. geen toegangsbewijzen heeft ontvangen weet, dat zijn adres als secretaris der Staten-Centrale op het bureau niet bekend is en er worden alleen zooveel toegangsbewijzen gezonden als kiesverenigingen hun ledental hebben opgegeven. Dezerzijds zal ook aan de Staten-Centrales worden verzonden een staatje met het aantal kiesverenigingen en het opgegeven ledental.

Door dezen maatregel kan de organisatie nu spoedig geheel in orde komen. Dat is althans de verwachting!

Moelijkheden Deputatenvergadering

De post werkt nog niet felloos.

Op Zaterdag 19 Januari kwamen nog 80 brieven op het bureau met opgaven van Deputaten. Op Maandag 21 Januari zeker nog 40 à 50. Die aanvragen zijn in het geheel niet behandeld, want op Vrijdag 18 Januari werden aan de secretarissen van die kiesverenigingen, welke hun deputaten niet opgegeven hadden, een aantal toegangsbewij-

zen met stembiljetten verzonden, overeenkomend met het door hen opgegeven ledental, of, als dit laatste was verzuimd, slechts één toegangsbewijs.

Maar de datum van sluiting was 10 Januari!

Vragenboekje voor huisbezoekers

Een verheugende mededeeling.

De heer C. van den Heuvel heeft zich bereid verklaard op korten termijn een vragenboekje te vervaardigen voor degenen, die in den verkiezingstijd op huisbezoek zullen gaan.

De vorige maal, dat de Heer van den Heuvel dit heeft gedaan, is dat in breeden kring gewaardeerd, want het bleek een voortreffelijke handleiding voor hen, die er mee moesten werken.

De toestanden zijn nu heel anders. De vragen en de antwoorden zullen nu ook anders zijn, maar de Heer van den Heuvel bezit de gave om moeilijke vraagstukken in eenvoudigen vorm te stellen en ze op bevattelijke wijze te behandelen.

Met belangstelling zullen velen naar dit vragenboekje uitzien.

Te zijner tijd komen we daar dan vanzelfsprekend op terug.

Reglementen en statuten voor Kiesverenigingen en Staten-Centrales

Tal van verzoeken worden aan het bureau gedaan om een model te ontvangen van een reglement voor een kiesvereniging of voor een staten-centrale. Een dergelijk model is niet aanwezig en meestal wordt geadviseerd om zich te wenden tot naburige kiesverenigingen of staten-centrales.

Toch moet er iets meer van worden gezegd.

Op de Deputatenvergadering is nu een partiele herziening tot stand gekomen der statuten, maar de „Reorganisatiecommissie” heeft een rapport uitgebracht, dat een generale herziening beoogde. De behandeling daarvan werd uitgesteld mede in verband met veranderingen, die wellicht in de Kieswet zouden worden aangebracht. Hierop zal dus na de verkiezingen waarschijnlijk worden teruggekomen, temeer omdat ook nog een wijziging van het Program van beginselen zal moeten plaats hebben.

In verband met een en ander zitten we dus eigenlijk in een overgangperiode. Wat de formeele zijde van de organisatie betreft, zullen we ons dus eenigszins moeten behelpen, moeten roeien met de riemen, die wij hebben. Eerst over eenigen tijd kan de definitieve regeling haar beslag krijgen.

Van de administratie

De eerste drie verschenen nummers van Nederlandsche Gedachten zijn uitverkocht.

Een abonnement op ons blad kan ingaan per 1 Januari 1946, 1 April 1946, 1 Juli 1946, 1 October 1946. Men abonneert zich dus vanaf genoemde datums. De nummers van een loopend kwartaal worden zoo veel mogelijk nagezonden.

Het abonnementsgeld bedraagt voor het jaar 1946

dan vanaf 1 Januari 1946 f 3.—; vanaf 1 April 1946 f 2.25; vanaf 1 Juli 1946 f 1.50 en vanaf 1 October 1946 f 0.75.

Vriendelijk verzoeken wij onze lezers zooveel mogelijk per giro te willen betalen. Over eenigen tijd gaan de kwitanties de deur uit om te worden aangeboden met verhooging van incassokosten.

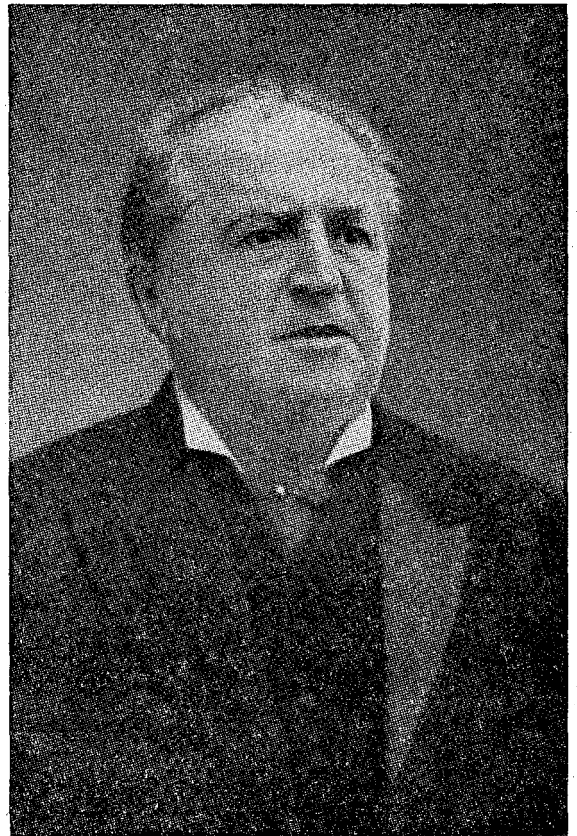
De lezers, die Nederlandsche Gedachten vanaf het eerste nummer (November 1945) hebben ontvangen, verzoeken wij f 3.50 te willen gireeren, of voor zoo ver reeds f 3.— is voldaan, dit te willen aanvullen met f 0.50.

Het gironummer van Drukkerij Libertas, Utrecht is 267122.

Bij dit nummer

Dit nummer is wat grooter dan gewoonlijk. Maar het tweede December-nummer is door verschillende moeilijkheden niet verschenen en in verband met de Deputatenvergadering, welke inmiddels plaats gevonden heeft, is de omvang ditmaal grooter dan overigens toelaatbaar is. Men beschouwe het als een achterstand welke nu is ingehaald, en men werke er mee om nieuwe abonné's te werven.

In tal van plaatsen is de actie eigenlijk nog niet begonnen.

Dr. A. Kuyper.

Het **INDIË** - Debat

Op 16 Januari j.l. werd in de Tweede Kamer een hoogst belangrijk debat geleverd over de ontwikkeling der gebeurtenissen in Nederlandsch-Indië.

Ook de voorzitter van de Antirevolutionaire Tweede Kamer-fractie heeft zich in dit debat gemengd en het is gewenscht, dat aan zijn belangwekkend betoog ruimere bekendheid wordt gegeven.

De heer **Schouten**: Mijnheer de Voorzitter! Laat mij mogen aanvangen met mijn dank te mogen betuigen aan de Regeering voor de inlichtingen, welke zij heeft verstrekt. Deze dank kan haar tot mijn leedwezen niet zonder reserve gebracht worden, omdat de inlichtingen, welke zij heeft verschaft, zeer beperkt en daardoor m.i. onvoldoende zijn.

Alvorens over de huidige situatie in concreto te spreken, wensch ik een korte algemeene beschouwing te geven. Het kost geen zelfoverwinning te verklaren — en dat geheel los van den toestand, zooals deze zich heeft ontwikkeld na de capitulatie van Japan —: 1o. dat begrip moet worden getoond voor de strevingen, welke zich in het Indische nationalisme openbaren; 2o. dat het einddoel gericht behoort te zijn op de geheele zelfstandigheid van Indië ten aanzien van de eigen inwendige aangelegenheden; 3o. dat thans in belangrijke mate verdere zelfstandigheid ter zake van die aangelegenheden aan Indië moet worden toegekend en dat deze in een zoo snel mogelijk tempo dient te worden uitgewerkt en gerealiseerd; 4o. dat op den grondslag van het geheele Koninklijke woord de arbeid moet worden verricht, welke leidt tot het concipieeren van voorstellen, welke aan de wetgevende macht ter behandeling en beslissing worden voorgelegd; 5o. dat het zeer te betreuren zou zijn, als de voorbereiding van en de beslissing over dezen arbeid zouden moeten wachten totdat de thans bestaande wanverhoudingen geheel zouden zijn geliquideerd. Het ontstaan van deze wanverhoudingen heeft — het kan, dunkt mij, door niemand worden ontkend — de vele moeilijkheden, welke tot een voor Indië en voor het Koninkrijk bevredigende oplossing moeten worden gebracht, in ernstige mate vermeerderd en gecompliceerd.

Deze algemeene beschouwing laat ik gaarne voorop gaan, omdat daarin, naar ik hoop, duidelijk blijkt wordt gegeven van onze gezindheid omtrent de staatsrechtelijke en staatkundige verhouding tusschen Indië en Nederland en, alhoewel beknopt, in het licht wordt gesteld, hoe wij deze verhouding zien.

Deze beschouwing laat ik voorts met opzet vooropgaan, omdat er m.i. veel aan gelegen is, dat de algemeene doelstelling in zake Indië en de plaats van Indië in verband van het Koninkrijk niet op den verren achtergrond komen te staan, of geheel achter den horizon verdwijnen, in deze gedachten-

wisseling met de Regeering, te meer nu dié gedachtenwisseling ook van eenige waarde zal kunnen zijn buiten onze grenzen.

Wat de zaak in concreto betreft, moge ik allereerst uitspreken, dat onze kennis daarvan geringer is dan zij naar mijn meening had kunnen en had moeten zijn.

Men zal wellicht opmerken: Gij weet er meer van; er heeft immers een conferentie plaats gehad van enkele Ministers met de senioren van de Eerste en Tweede Kamer en met de leden van de Indische Commissie uit deze Kamer. Daãromtrent wensch ik te zeggen, dat de mededeelingen, in die conferentie gedaan, niet mogen worden gepubliceerd, noch doorgegeven aan derden, en dat de leden der Staten-Generaal, die deze conferentie hebben bijgewoond, in geen enkel opzicht noch de Staten-Generaal, noch zich zelf hebben gebonden. Zij blijven ook na die conferentie volkomen vrijstaan en tegenover de Regeering en tegenover de zaak.

Onze kennis is geringer dan zij had kunnen en moeten zijn. Ons is niet voldoende inzicht verschaft in de ontwikkeling, welke tot den huidige toestand heeft geleid. Wat weten wij omtrent den gang van zaken in Indië na de bezetting van ons land tot aan de bezetting van Indië? Wat weten wij omtrent den loop van het gebeuren te dezer zake na de bezetting van Indië tot aan de capitulatie van Japan? Dat is van zeer veel belang, mede omdat in de laatstgenoemde periode Dr. van Mook geruimen tijd deel heeft uitgemaakt van de Regeering, en het voor de vaststelling van de verantwoordelijkheden onmisbaar is de geschiedenis van dat tijdvak te kennen. Ook omtrent hetgeen na de capitulatie van Japan is geschied, verkeerden wij in menig opzicht in het duister. De materie, welke op de conferentie van Singapore is besproken, en de resultaten daarvan zijn ons vrijwel onbekend. De daaromtrent gegeven inlichtingen door de Regeering zijn, gelet op de feiten, welke zich daarna hebben voorgedaan, niet meer te begrijpen.

De besprekingen, welke te Londen gehouden zijn tusschen eenige Ministers en de Engelsche Regeering, zijn ons — ik moet het alweer herhalen, Mijnheer de Voorzitter — onbekend. De Staten-Generaal tasten hieromtrent in het duister. Het eenige, dat zij weten, is dit, dat de Regeering haar plannen aan de **Britsche Regeering** heeft bekendgemaakt, maar dat **aan de Kamer** daaromtrent **elke mededeeling** wordt onthouden. Met volledig begrip voor de moeilijkheden, waarvoor de Regeering staat, en de reserves, welke zij in acht meent te moeten nemen, kan toch niet gepaard gaan de verklaring, dat de zoo minimale informatie van de Staten-Generaal onvermijdelijk was.

Zelfs met betrekking tot den omvang van moord en doodslag, voor zoover deze op grond van de

op eenige machtsverhouding berusten. Hier heeft men te onderscheiden tusschen gezag en macht, en wie er voor pleit, dat een resultaat zal worden bereikt, dat in eenigerlei opzicht steunt op machtsverhoudingen, die staat ten principale, ook al moge hij het niet zoo bedoelen, aan den kant van de revolutie. Hij verzet zich tegen een heilzame ontwikkeling, onder de leiding van het geldende gezag, van de volkeren van Indië binnen het Rijksverband.

Over de vraag, of het juist is, dat de Regeering van oordeel was en blijkbaar nog is, dat de maatregelen tot herstel van orde en rust samen moesten gaan met besprekingen over den status van Indië met daarvoor in aanmerking komende leden van de Indische volken, in concreto met nationalistten, zal ik thans niet meer spreken. Ik blijf van oordeel, dat het betreuenswaardig is, dat de Regeering den heer Tjarda van Starckenborgh als Gouverneur-Generaal van Indië heeft losgelaten; dat zij voor een beleid had moeten kiezen, waardoor deze voor het ambt van Gouverneur-Generaal behouden had kunnen worden. Wij staan hier echter voor de feiten, waarop niet meer is terug te komen. Wel moge ik zeggen, dat Sjahrir behoort tot de personen, met wie de Regeering, naar haar eigen verklaring, in deze Kamer afgelegd, niet had mogen spreken of doen spreken. Zij zou — zoo luidde zakelijk de verklaring — niet spreken, noch doen spreken met Soekarno en de zijnen, en tot „de zijnen” behoort ongetwijfeld de heer Sjahrir. Hij is minister in het kabinet van de z.g. republiek Indonesia, welke staat onder het z.g. presidiaat van Soekarno.

Dit is niet een formeele quaestie, Mijnheer de Voorzitter, maar een materieel zeer aangelegen punt. De Regeering denke hier aan de uitspraak van ons geacht medelid den heer Palar, gisteren gedaan, n.l. deze, dat het factisch zoo staat, dat met de de-facto-regeering in Indië wordt overlegd. Daaruit blijkt volkomen, niet alleen het zwakke punt in de positie van de Regeering, maar het **principeel onjuiste beleid** te dezer zake van de Regeering. Zij had een zoodanig beleid moeten voeren. dat er schijn noch schaduw van kon zijn, dat zij wilde doen datgene, wat naar het oordeel van den heer Palar factisch is geschied.

Omtrent de verhouding tusschen besprekingen met nationalistten en maatregelen tot het liquideeren van den opstand moet worden geconstateerd, dat deze onjuist is. **Er is te weinig gedaan om orde en rust te herstellen**; om een einde te maken aan terreur, aan roof en aan moord. De Indische bevolking kan zich niet vrij uiten. Zij, die het met de extremisten niet eens zijn, kunnen niet van hun meening doen blijken. De toestand is van dien aard, dat het vrijwel onmogelijk is de wenschen van de bevolking en haar leiders te peilen. Juist het herstellen van orde en rust is een gebiedende noodzakelijkheid om tot reële besprekingen te kunnen geraken, om de voorbereiding van de Rijksconferentie op gang te brengen.

Aan Engeland kon dit toch duidelijk zijn gemaakt, Mijnheer de Voorzitter! Ik weiger voorshands aan te nemen, dat een democratische Staat als Engeland in den weg zou willen staan aan het scheppen van

de noodzakelijke voorwaarden om langs den weg van reëel overleg te komen tot voorbereiding van de herziening van den status van Indië binnen het Rijksverband.

De vraag, waarvoor wij voorts thans staan. Mijnheer de voorzitter is deze: **wat gaat Dr. van Mook nu doen?** Alleen aan de Nederlandsche Regeering en aan de Engelsche Regeering is dit bekend, en dat terwijl het hier een zaak betreft, waarmede het bestaan van het Koninkrijk der Nederlanden is gemoeid. Kan de bespreking, die wij hier nu hebben met de Regeering, nog eenig effect sorteren? Dr. van Mook is inmiddels naar Indië vertrokken. Naar mijn meening had zijn vertrek moeten zijn uitgesteld, totdat deze gedachtenwisseling had plaats gehad.

Een volgende vraag, Mijnheer de Voorzitter, is deze: is Dr. van Mook in de gegeven omstandigheden de aangewezen man voor de taak, welke thans moet worden vervuld? Ook op deze vraag moet mijn antwoord — ik zeg het met groot leedwezen — voorshands ontkennend luiden. Dr. van Mook is te zwaar belast; hij geniet niet dat vertrouwen, dat onmisbare voorwaarde is voor een redelijke oplossing van de in het geding zijnde moeilijkheden. Vele Nederlanders hebben tegen het beleid van Dr. van Mook ernstige bezwaren. Er loopen allerlei geruchten omtrent zijn houding, welke niet afdoende kunnen worden weerlegd. Er zijn verschijnselen, welke er op wijzen, dat de houding van Dr. van Mook in toenemende mate geleid heeft tot zijn isoleering van vrijwel alle in Indië aanwezige Nederlandsche krachten op het gebied van het bestuur en van de krijgsmacht. Dit alles moet ons met onrust vervullen.

De heer van Mook maakt bovendien zijn verdediging vrijwel onmogelijk. Hij spreekt met personen uit arbeiderskringen. Wanneer gevraagd wordt hoe de uitnoodiging tot die samenspreking is geweest, dan luidt het antwoord: daar is niemand uitgenoodigd; zij zijn gekomen. Maar dit antwoord is in den meest volstrekten zin van het woord een **blijk van onjuist beleid**. Dr. van Mook had in deze aangelegenheid moeten beseffen, dat hij niet mocht spreken met eenige menschen, die zich uit eigen initiatief tot hem gewend hadden. Wanneer het voor de zaak wenschelijk was gebleken, dat een samenspreking plaats had met leiders uit de arbeidende bevolking van Nederland, had die samenspreking zoodanig behooren te zijn opgezet, dat vertegenwoordigers van alle in Nederland aanwezige stroomingen in de arbeidende bevolking daaraan hadden kunnen deelnemen. De heer van Mook heeft gesproken met vertegenwoordigers van jeugdorganisaties. Hoe, Mijnheer de Voorzitter? Hij heeft dat gedaan juist voordat een conferentie van eenige Ministers en Dr. van Mook met de seniores van de Eerste en Tweede Kamer en de leden van de Indische commissie uit deze Kamer zou plaats hebben. Hoe heeft hij het verder gedaan? Hem werd in die conferentie gevraagd, hoe de Nederlandsch-Indische Regeering met opstandelingen kon gaan onderhandelen, waarop hij antwoordde, dat de „regeering-Sjahrir”, volgens het boekje” inderdaad niet wettig was. Verder liet hij blijken, dat hij het met dat boekje

— hiermede is bedoeld de Grondwet — zoo nauw niet nam.

Dit is in hooge mate verontrustend. De constitutioneele zijde van de zaak is wel niet de eenige zijde, maar zij is er één, welke van buitengewone beteekenis is. Het is intolerabel, dat de man, aan wien de leiding in Indië is toevertrouwd, zóó over deze aangelegenheid spreekt, als hij in die conferentie heeft gedaan. Daaruit blijkt, dat hij van opvattingen uitgaat, welke hem en voor de Regeering en voor het volk niet meer aannemelijk maken.

In dit verband zij het mij veroorloofd een informatie te vragen over de reis van Prof. Dr. H. Kraemer naar Indië. Wij hebben kennis kunnen nemen van het bericht in *De Nieuwe Nederlander* van 14 Januari j.l. Daar staat boven:

„Prof. Dr. Kraemer naar Indië met Regeeringsopdracht.”

En verder luidt het bericht:

„Naar Prof. Dr. H. Kraemer te Leiden ons mededeelt zal hij morgen (dat is dus gisteren geweest) met het Indiëvliegtuig naar Batavia vertrekken. Prof. Kraemer maakt deze reis in opdracht van

de Nederlandsche Regeering. Half Februari hoopt Prof. Kraemer weer in ons land terug te zijn. Zooals bekend zal ook de Luitenant-Gouverneur-Generaal, Dr. H. J. van Mook, die zich reeds in Caïro bevindt, met dit vliegtuig de reis naar Indië voortzetten.”

Kan de Regeering ons mededeelen, met welke opdracht zij Prof. Dr. Kraemer heeft belast? Kan zij ons mededeelen, of uit het verstrekken van deze opdracht moet worden afgeleid, dat Prof. Kraemer is toegevoegd aan Dr. van Mook voor het voeren van besprekingen in Indië met de nationalisten in het algemeen, en met de vertegenwoordigers van het z.g. kabinet-Sjahrir in het bijzonder?

Het schijnt mij in hooge mate wenschelijk, dat de Regeering ons op dit punt inlicht.

Mijn algemeene conclusie is voorshands deze: dat het beleid van de Regeering zoo ernstige leemten en tekortkomingen vertoont, dat daarmede geen instemming kan worden betuigd, en dat in de terugroeping van Dr. van Mook een aanwijzing zou worden gegeven voor een revisie van het beleid, welke het ons wellicht mogelijk zou maken daarover een veel gunstiger oordeel te gaan vellen.

In de lijn der Reformatie

Slot

door C. SMEENK

Hoe baanbrekend ook in menig opzicht het werk der Reformatoren en in het bijzonder van **Calvijn** is geweest, wij mogen toch niet vergeten, dat zij kinderen van hun tijd waren.

Zelfs **Calvijn**, met zijn diep inzicht in de Schrift, heeft zich niet geheel los kunnen maken van onjuiste denkbeelden, die sedert eeuwen in de Christelijke Kerk omtrent de taak der overheid waren gehuldigd. Hij spreekt in zijn **Institutie** wel over „tweeërlei regeering”, die er onder de menschen is, waarvan de een „behoort tot de inrichting van de burgerlijke en uitwendige gerechtigheid der zeden”, hij waarschuwt wel tegen een vermenging van kerkelijke en burgerlijke aangelegenheden, maar toch trekt hij uit het beginsel niet alle logische consequenties.

Uit het aanvaarde principe van de vrijheid der conscientie werd noch door hem, noch door zijn Nederlandsche geestverwanten geconcludeerd tot de toch logisch daaruit voortvloeiende vrijheid van publieken eeredienst. Wie deze vrijheid niet erkent, randt feitelijk ook de vrijheid van conscientie aan. Hij belemmert menschen in hetgeen zij krachtens hun godsdienstige overtuiging moeten doen, ook al wordt die belemmering geenszins door de publieke orde geëischt. Het spreekt daarbij vanzelf, dat ook hier de openbare orde en de goede zeden grenzen stellen.

Bij de beoordeeling van de houding der oude Calvinisten behoort echter rekening te worden gehouden met de verwarde tijdsomstandigheden, die

telkens weer de volle toepassing der beginselen belemmerden. En dreigden voortdurend gevaren voor het protestantisme. Het optreden der Roomsche Katholieke machthebbers stemde de Protestanten niet gunstig voor tolerantie. Maar vooral oefende het sedert Constantijn gehuldigde beginsel inzake de taak der Overheid ten opzichte van het geestelijke en kerkelijke leven nog langen tijd ongunstigen invloed uit. In meer dan één land moesten de Calvinisten ook zelf concessies doen aan de overheden, die zich bevoegdheden toeëigenden, welke feitelijk in strijd waren met de vrijheid der kerk. De historie van ons eigen land levert daarvoor bewijzen.

Zoo is het te verstaan, dat men in later tijd, in den geest van **Calvijn** voortarbeidend, gekomen is tot principieele uiteenzettingen ten aanzien van de Overheidstaak, die ongetwijfeld verschillen van de 16de en 17de eeuwsche opvattingen in Calvinistischen kring, maar die toch met volle recht Calvinistisch genoemd kunnen worden. Men moet daarbij ook bedenken, dat men in den modernen tijd kwam te staan voor gansch andere geestelijke en kerkelijke verhoudingen dan de Vaders hebben gekend.

Beginnelsen werken door. In de Calvinistische landen zijn het eerst practisch de consequenties aanvaard, die uit het beginsel van de vrijheid der conscientie voortvloeiden. Daarom konden zij ook een wijkplaats bieden aan vervolgd, met name aan vele niet-Calvinisten. Ook de Independenten in Engeland en Amerika, die voor geestelijke vrijheid het pleit voerden, die van geen bestraffing van

„kettters” door de wereldlijke Overheid wilden weten, waren — voor wat de hoofdzaken betreft — geesteskinderen van **Calvijn**, al verschilden zij van de Gereformeerden ten aanzien van het kerkrecht, van het gezag der meerdere vergaderingen. Erkend moet ook worden, dat sommige inuopenaenten, met name de bekende **Rogier Williams**, allengs zijn gekomen tot een niet-Calvinistisch, onkerkelijk individualisme. Echter, in hun belijdenis bleven zij aan de centrale waarheden, door de Gereformeerden beleden, vasthouden. Daarop steunde vooral hun pleidooi voor geestelijke vrijheid.

Beginnelen werken door. In Frankrijk mogen vele Calvinisten in de 17de eeuw onder de bekoring van het legitimisme zijn gekomen, daar mogen van **Calvijn** geheel afwijkende denkbeelden over het absolutisme terrein hebben gewonnen, — er was stellig onder de Hugenoten van dien tijd ook principiele verwatering op theologisch gebied — elders vond onder de Calvinisten de constitutioneele gedachte steeds meer ingang.

In Nederland, in Engeland en in Amerika, onder de oudste kolonisten, was men van het absolutisme afkeerig. Ongetwijfeld oefende ten onzent en in Engeland ook invloed uit de daar sedert de Middeleeuwen levende tradities over de verhouding tusschen vorst en onderdanen, bij ons zich uitend in sterke gehechtheid aan de eens toegekende privileges. Onze strijd tegen Spanje wekte geestdrift voor godsdienstvrijheid.

De gang van zaken in onze Republiek heeft helaas ook de ontwikkeling der constitutioneele gedachte in Calvinistische lijn, belemmerd. Eerst in de negentiende eeuw is hier te lande verwezenlijkt hetgeen uitnemende mannen in de Republiek, niet onder de bekoring van de eerst later opgekomen Fransch-revolutionaire denkbeelden, in hoofdtrekken hadden begeerd.

De schokkende gebeurtenissen van het laatst der 18de eeuw hebben evenwel invloed gehad. De revolutionaire theorieën vonden aanhang. Zoo kwam er een neiging tot een vrijzinnig staatscleralisme, dat in de 19de eeuw de geestelijke vrijheid bedreigde. Het waren nu weer vooral de Calvinisten, die dit kostelijk goed verdedigden. Nauw verband met deze worsteling voor geestelijke vrijheid hield ten onzent het streven naar uitbreiding van den volksinvloed, naar de volle verwezenlijking van de constitutioneele denkbeelden.

Deze ontwikkeling zou niet zonder schokken zijn verlopen, indien zij geen steun had gevonden in de, mede door het Calvinisme sterk beïnvloede nationale traditie. Ware dit niet het geval geweest, in ons land en in West-Europa in het algemeen zouden wat men — oppervlakkig en onjuist — heeft aangemerkt, ook niet hebben standgehouden.

Een constitutioneel bewind, breede volksinvloed kunnen op den duur slechts gaaf blijven, wanneer het gezag vastheid en zelfstandige kracht heeft, indien volk en overheid zich niet los gevoelen van den Hoogsten Wetgever, van Hem, die de bron van alle gezag is. **Stahl** schreef in zijn tijd, dat het nog niet ten volle verwezenlijkt zijn van de constitutioneele monarchie, die vrucht van christelijken

bodem is, voortkomt uit het ontbreken van de christelijke gezindheid, waarmede zij onlosmakelijk samenhangt.

Het opkomen van de moderne dictaturen in de periode na den eersten wereldoorlog was mede een gevolg van de verwarring, veroorzaakt door een revolutionaire democratie, die vergat, dat er geen wezenlijke vrijheid mogelijk is zonder wezenlijk gezag. De ontkerstening, de leegte, ontstaan door het ontbreken van een geestelijk bezit, maakte ook de massa toegankelijk voor de mythen van nationalisme, volkstum, rasverheerlijking, leidersvereering.

Voor den Calvinist rust het gezag op een onwankelbaar fundament. De overheid is „dienaresse Gods, u ten goede.” Maar voor hem is mee daarom de absolute staat verwerpelijk. De Overheid moet, naar Gods ordening, het vrije leven beschermen. Zij behoort in gezinnen en verbanden, ook in de kerk, levenskringen te zien, die eveneens van Godswege een roeping hebben te vervullen. Deze Calvinistische overtuiging, waarop **Kuyper's** gedachte van de „sovereiniteit in eigen kring” steunt, leidde **Groen van Prinsterer** tot de uitspraak: „De rechten der overheid zijn niet heiliger dan de vrijheden van het volk”.

In den constitutioneele staat, die breeden volksinvloed kent, die een van de overheid onafhankelijke Volksvertegenwoordiging bezit, welke controleert en door haar medewerking aan de wetgeving ook tegen alle machtsoverschrijding kan waken, is het bestaan van **partijen** een onmisbaar element.

Maar dit onderwerp eischt een speciale bespreking.

Het komt er in dezen tijd vooral op aan, dat wij de synthese vinden tusschen den drang naar vernieuwing en het behoud van de traditie. Het is in de geschiedenis NIET zoo, dat de draad van den tijd doorgeknipt wordt en de band met het verleden daardoor radicaal verbroken. Hij, die meent, dat zulks mogelijk is, is niets dan een oppervlakkige geest. Het verleden was van beteekenis voor het heden en het heden zal van beteekenis blijken voor de toekomst. We weten wel, dat er verschil is tusschen tijd en tijd, tusschen land en land, zelfs tusschen plaats en plaats, maar het beteekent NIET, dat we de bestanddeelen waaruit een historische Eenheid bestaat verwaarloozen mogen. Wie alleen naar het verleden ziet, of alleen naar het heden, of het oog alleen gericht heeft op de toekomst, die ziet niet meer het geheel, doch blijft hangen aan de deelen en oordeelt daarom fragmentarisch.

Dr. H. COLIJN, 16 April 1941.

Dr R. Schippers

en HUMANISME

1. De **actualiteit** van dit onderwerp is er niet alleen, omdat de N.V.B. in haar program schreef: het Nederlandsche volk heeft bovenal noodig een geestelijke vernieuwing, gevoed uit de levende bronnen van Christendom en Humanisme, die steeds onze volkskracht hebben gestempeld. Of omdat in de Ned. Herv. Kerk „orthodoxen” en „vrijzinnigen” met een diepgaand gesprek bezig zijn. Het vraagstuk kwam over de heele wereld aan de orde. In de jaren, die achter ons liggen, is de humaniteit, beleedigd, gedeukt, vertrapt. En nu de mensen zeggen: dat nooit weer! vragen zij van de kerk en van de politieke partij de prediking van de humaniteit, het pleit voor de echte menselijkheid.

2. Bij een eerlijke en open behandeling van het onderwerp behoort het volledig recht laten wedervaren aan den tegenstander en een oprechte poging, om hem in onze afwijzing van zijn stellingen toch te doen gevoelen onzen diepen geestelijken ernst, wanneer wij in waarachtige geloofsovertuiging in de politieke situatie anders beslissen dan hij. Anderzijds behoort tot zulk een behandeling een eerbiedig ons alléén door het Woord Gods laten leiden, ook al zou ons dat in het meest pijnlijke conflict brengen met mensen voor wier kennis en karakter wij grooten eerbied hebben. Wat onze Vader, die in de hemelen is ons heeft **geopenbaard** staat dan tegenover wat principieel niet anders wil zijn dan openbaring van **vleesch en bloed** (vgl. Matth. 16 : 16).

3. Het onderwerp is zóó breed en diep, dat we tot beperking worden gedwongen. We bespreken het nu slechts in zóó verre, als noodig is om te beantwoorden de vraag, of Christendom en Humanisme **samen** grondslag voor politieke partijformatie kunnen zijn.

4. Niet geheel vermeden zal echter kunnen worden een bespreking van de vraag, of de stelling juist is, dat Christendom en Humanisme steeds onze volkskracht hebben gestempeld. Eigenlijk is dit een onderwerp op zichzelf. Kuyper heeft er zich meermalen over uitgesproken, in navolging van Groen en zelfs van het Gereformeerd karakter der natie gesproken (zie **Dr L. Praamsma**, Abraham Kuyper als kerkhistoricus, biz. 109 vlg. **Dr H. Smitskamp**, Wat heeft Groen van Prinsterer ons vandaag te zeggen, biz. 91 vlg.).

Practisch is het zoo, dat Nederland vele groote Humanistische zonen had en heeft. Erasmus, Hugo de Groot, Daniël Heinsius zijn slechts enkele namen uit vele. Ook is sinds onzen vrijheidsstrijd tegen Spanje in ons land voortdurend de strijd tusschen Christenen en Humanisten heftig en op principieele

wijze gevoerd, Calvinisten en Libertijnen, Contra-Remonstranten en Remonstranten, Preciezen en Rekkelijken, Calvinisten en Liberalen. De typisch Nederlandsche persoonlijke vrijheidsliefde groeide in dezen strijd aan weerszijden.

5. Het **Humanisme** (de naam dateert uit de 19e eeuw, de term humanist uit de 16e) is eigenlijk ten diepste **de religie van de menschenwaarde**. Het acht deze op schoone en voorbeeldige wijze vertegenwoordigd in het ideaal der **humanitas** (letterl. menselijkheid) van de klassieken. De „homo humanus”, de „menschelijke mensch” van Cicero vereenigt in zich alle mensche waardige en aangename eigenschappen van den mensch en staatsburger: menschenmin, harmonische beschaving, zelfrespect, plichtsbef, rechtschapenheid, vreugde in kunst en wetenschap.

Toen het in het Roomsche-Katholicisme van de late Middeleeuwen verbasterde Christendom aan alle zijden om wedergeboorte en vernieuwing, om **renaissance** vroeg, klonk niet alleen over Europa de roep der Reformatoren, die terugriepen tot het Woord Gods, maar had reeds vóór de Kerkhervorming krachtig geklonken een roepstem, om uit de eenzijdigheid en beperktheid van het veelal scholastieke denken der Middeleeuwen terug te keeren tot de idealen van algemeen mensche lijke beschaving en waardeering der mensche lijke persoonlijkheid, zooals deze in **de klassieke oudheid**, in Griekenland en Rome, waren gekoesterd en verwezenlijkt, naar men meende.

In de Renaissance, de beweging die de vernieuwing van de West-Europeesche cultuur wilde uit de fonteynen van Hellas en Rome, waren **de Humanisten** de litteratoren, die de wetenschap en de letterkunde der klassieken als her-ontdekten en tot een voorbeeld en toonbeeld van volmaakt mensche lijke weten en kennen verhieven. Zoo kwam eigenlijk reeds toen in het Humanisme **de absoluteit** van de openbaring Gods in de Heilige Schrift **disputabel** te staan.

Tot volledige ontkerkelijking en ontkerstening, saecularisatie, verwereldlijking van het leven leidde dit nog niet dadelijk, hoewel het er toe komen moest. Leerzame les der historie! Aanvankelijk was er nog een sterke binding aan de heersche nde godsdienstige denk- en levenssystemen. Onder de Humanisten is een zeer verschillende persoonlijke instelling tegenover de R.K. kerk, de M.-E. scholastiek en vroomheid, het antiek-heidensche levensideaal, de Reformatie, het Calvinisme.

Tenslotte echter vielen de remmen tegen de saecularisatie weg. De geschiedenis is te lang om te

beschrijven (Verlichting, Duitsch Idealisme, Neo-Humanisme). Maar veelal wordt de humanist ongodsdienstig, anti-godsdienstig of indifferent agnosticist.

Dat kan ook niet anders. Wat is menschenwaarde, het heilige en aangebedene in de religie, die Humanisme heet? „De godin „humaniteit” heeft vele aanzichten, vele maskers; elk mensch teekent voor de godin een masker naar zijn eigen beeld en gelijkenis” (v. Niftrik, naar K. Barth). De moderne, vrij-denkende, aan het Christelijk geloof ontgroeide mensch ziet de „humaniteit” als de sfeer, waarin hij vrij leven kan, als de mogelijkheden-serie voor zijn zelf-ontplooiing.

6. Bij de bespreking van het onderwerp Christendom en Humanisme doet men goed, vast te leggen, dat het Christendom een niet te omvatten, niet te definiëren, historische grootheid is. Niet „Christendom” zonder meer tegenover Humanisme plaatsen.

Denk aan het R.-Katholicisme, één stuk synthese en aan het Vrijzinnig Christendom. Maar achter „Christendom” staat altijd de Christus der Schriften. Eigenlijk moet dan ook de vraag Christendom en Humanisme herleid worden tot de veel diepere en onze zielen in de grootste spanning brengende vraag: Christus en het Humanisme. Wat dunkt u van den Christus? Eerst bij deze klemmende en principieele vraagstelling ontkomen we ook aan het verwarrende in het feit, dat vele Humanisten de laatste consequenties van het Humanisme niet trekken en beter zijn dan hun leer.

7. Als religie van de menschen-waarde komt het Humanisme onherroepelijk met het Christendom in een conflict, dat op radicale verwerping van het stelsel of radicale bekeering ervan door zijn aanhangers moet uitloopen.

Het Humanisme stelt den mensch in het middelpunt, is **anthropocentrisch** tegenover het theocentrische van de openbaring Gods in Jezus Christus.

Zijn **vrijheidsideaal** komt altijd in botsing met onze creatuurlijkheid, ons van God geschapen en aan Zijn wetten zonder reserve onderworpen zijn. (Men vrage dus niet in de eerste plaats of doodstraf „humaan” is; Elisa doodde 450 Baäl-priesters; toch redde hij voor Israël de ware humaniteit in zijn optreden tegen den Sultan Achab, die het recht verkracht en Naboth's patrimonium in bezit neemt.)

Zijn tenslotte **autonome** houding tegenover de openbaring miskent ten eenen male de kloof tusschen God en mensch. (Het baat niet, het „humanistisch” Humanisme, als al te menscheijk, te veruilen voor een theo-noom Humanisme, waarin God de wet stelt; wie is deze „god”? Is hij de Vader van onzen Heere Jezus Christus, die Zich aan ons in Zijn Woord geopenbaard heeft?)

In het Humanisme ligt het hoogste gezag tenslotte bij de ook zijn goden kiezende **menschelijke rede**, wat vierkant ingaat tegen wat de Schrift ons leert van den wil Gods, die van bovenaf tot ons komt.

Het Humanisme kent niet de radicale verdorvenheid van ons hart; het gelooft in **de harmonie van het ongebrokenen**; al acht het die niet altijd aan-

wezig, ze is uit eigen kracht bereikbaar. Aldus verwerpt het de verlossing, die in Jezus Christus is, uit loutere genade.

Het kan ook niet bidden om de komst van het Koninkrijk Gods; het heeft dit vervangen door **het ideaal der Menschheid**.

De Leerregels van Dordrecht kunnen ons leeren, hoe onze Gereformeerde vaders over het Humanisme hebben gedacht. De Remonstranten waren tenslotte leerlingen van Erasmus.

En wij zijn nog niet heen over een strijd als tusschen Calvinisten en Liberalen der vorige eeuw, waarin de Calvinisten de duisterlingen waren, die nog zooveel spraken over zonden en verlorenheid.

Welke Humanist zal de instelling van de Overheid **om der zonde wil** (art. 36) aanvaarden?

8. Alleen de Schrift kan ons ten slotte zeggen, wie en wat de mensch is, de mensch in zijn historie en ontwikkeling, de mensch van Hellas en Rome en van onze barbaarsche tijden.

En als wij het pleit voor de echte menscheijkheid moeten voeren, herinneren we ons, dat naar Titus 3 : 4 Gods philanthropia, **Gods menschen-liefde**, is verschenen in Christus Jezus. In dezen Christus is het menschenleven verlost en vernieuwd, Heid. Cat. Zondag 12. Door de zalving met den Geest van Christus vindt de mensch zijn ambt en verantwoordelijkheid weer. De liefde tot den naaste is alleen ten volle verantwoord als pendant van de liefde tot God. Moraal zonder waarachtige religie is hoogmoed en roept de sterkste anti-humanistische reactie op.

Indien er in onze wel zeer geschonden wereld gestreden moet worden voor de menschenwaarde, zullen de Christenen de Humanisten niet mogen **uitsluiten** van medewerking, maar in hun bezinning en strijd zal de leiding moeten blijven aan Christus en Zijn Woord. Sinds de komst van Christus in het vleesch wil God aan de volken zijn goedheid bewijzen in den weg van den Christelijken invloed.

Bovendien mag onze weerbaarheid tegenover eventueele nieuwe golven van nieuw „heidendom” niet worden verslapt door infectie met den „geest der eeuw”. In de groote worsteling tusschen „kerk” en „wereld” gaat het tenslotte om de vraag, of een beschouwing, die aan Christus ten diepste vijandig is, de cultuur blijvend kan redden en dienen.

Literatuur:

Van A.R. zijde verscheen den laatsten tijd niet veel over dit onderwerp. Wij noemen de artikelen van **Prof. Dr H. Dooyeweerd** in „Nieuw Nederland” over de Antithese en van **Prof. Dr J. H. Bavinek** in „Gereformeerd Weekblad” van Sept., Oct., Nov. 1945; men zie ook **Prof. Dr G. C. Berkhouwer**: Oorlog en Theologie, blz. 26 vlg., blz. 42 vlg.

Misschien kan men bij een Ned. Herv. predikant leenen de artt. van **Dr G. C. v. Niftrik** in „de Gereformeerde Kerk” van 1, 15, 22 en 29 Nov. 1945, die in menig opzicht leerzaam zijn.

Ook het boekje van **Prof. Dr H. Kraemer**, Kerk en Humanisme, hoewel het tenslotte de politiek der N.V.B. in dit opzicht bepleit, bevat buitengewoon mooi materiaal; eigenlijk wijst het toch ook het Humanisme radicaal af.

Loonen en Prijzen

Een van de meest op den voorgrond tredende economische problemen van dezen tijd wordt gevormd door het vraagstuk van de loonen der werknemers en van de prijzen der goederen, die in de normale gezinshuishouding plegen te worden aangewend. De prijzen bepalen namelijk de reële betekenis van het geldloon en daarmee van den welstand der bevolking. Anderzijds vormt het nominale loon een domineerende factor voor de hoogte van den kostprijs der voortgebrachte goederen.

Het behoeft dan ook geen verwondering te wekken, dat de loon- en prijspolitiek steeds meer in het centrum van het sociaal-economisch beleid komt te staan; speciaal in de landen van West-Europa, waar het economisch bestel als gevolg van crisis en oorlog volkomen is ontworpen. Bij dit overheidsbeleid wordt veelal vooropgesteld, dat in de eerste plaats beheersching van de prijzen noodig is. Voortgaande prijsstijging zal immers onherroepelijk leiden naar soortgelijke crisisverschijnselen als de wereld na den wereldoorlog van 1914—1918 heeft gekend. Er moet op het terrein van de prijzen een zekere mate van stabiliteit bestaan wil de overheidspolitiek ten deze niet bij voorbaat tot mislukking zijn gedoemd.

Ter nadere illustratie van een en ander mogen in dit artikel eenige cijfers worden opgenomen, met behulp waarvan tevens op enkele consequenties van een succesvolle loon- en prijspolitiek de aandacht kan worden gevestigd.

Als uitgangspunt nemen wij daarbij een aan de werkelijkheid ontleend staatje van uitgaven van een klein gezin (man, vrouw en 1 kind) in December 1945, waarvan de man een salaris verdient van f 30.— per week. In verband met verwachte gezinsuitbreiding heeft het gezin de beschikking over de bekende extra-rantsoenbonnen.

Het gezinshoofd heeft zoowel werkkring als woning in een der groote steden van ons land.

Uitgaven in een der weken van December 1945:

Huur	f 4.65	Jam	f 0.42
Electriciteit	„ 1.03	Snoep	„ 0.60
Gas	„ 0.90	Peulvruchten	„ 0.27
Verzekeringen	„ 1.54	Havermout	„ 0.36
Tram	„ 1.20	Gort	„ 0.28
Brandstoffen	„ 0.92	Rijst	„ 0.18
Aardappelen	„ 1.—	Zuidvruchten	„ 0.23
Brood	„ 1.76	Rookten	„ 0.60
Vleesch	„ 1.30	Groenten, fruit	„ 2.50
Boter	„ 1.26	Biscuit	„ 0.37
Melk	„ 2.85	Beschuit	„ 0.09
Kaas	„ 0.54	Zeep	„ 0.25
Suiker	„ 0.44		

De som van deze uitgaven is f 25.54. Na aftrek

van loonbelasting en ziekenfondspremie ontvangt het gezinshoofd een bedrag van f 23.32 per week.

Het is zonder meer duidelijk, dat dit gezin met geen mogelijkheid van het verdiende loon kan rondkomen; immers zijn in bovengenoemde uitgaven niet begrepen de kosten van kleding, schoeisel, aanvulling huisraad, courant, ontspanning, haarknippen, enz. enz. En nu zou men, indien men dat per sé wil, wel eenige critiek kunnen uitoefenen op enkele posten van de opgesomde uitgaven, doch deze critiek kan geen hout snijden. De niet in deze opsomming begrepen uitgaven voor kleding, enz. bedragen in deze loonklasse onder normale omstandigheden n.l. tenminste 25% van het inkomen. Voor deze posten nu is op het gegeven gezinsbudget met de beste wil geen ruimte te vinden.

Bij den huidige stand en de ontwikkeling van het prijsniveau zal vooral loonsverhoging uitkomst moeten brengen uit dreigende gezinsnood.

* * *

De vraag moet gesteld worden of zulk een loonsverhoging onder de tegenwoordige omstandigheden metterdaad en tot het volle bedrag moet worden verdedigd en kan worden toegekend.

Bij de beantwoording van deze vraag gaan we in de eerste plaats na, tot welk een niveau het loon van dezen werknemer zou moeten worden verhoogd om een redelijken levensstandaard te waarborgen. Gelet op de niet in de opsomming begrepen uitgaven voor kleding, schoeisel, huisraad, enz., die onder voor-oorlogsche omstandigheden 25% van het inkomen vergden, komt men tot een voor dit gezin gewenscht loon van f 36.50 per week. Het heeft weinig zin om er over te discussieeren of dit bedrag niet eenigszins lager gesteld zou kunnen worden. Men bedenke nl., dat het hier een gezin met slechts 1 kind betreft; een gezinsgrootte, die men in anti-revolutionairen kring toch zeker niet als norm zal willen aanleggen, wanneer men over een sociaal gewenschte loonshoogte spreekt. Voorts kan in dit verband nog het feit worden gememoreerd, dat de Nederlandsche staat eenige honderden millioenen guldens per jaar bijpast om de prijzen van diverse levensmiddelen te drukken. Zou de werknemer het zonder deze steun moeten stellen, dan ware het hierboven genoemde weekloon van f 36.50 nog met eenige guldens te verhoogen.

Het behoeft in het licht van vorengenoemde feiten geen verwondering te wekken, dat de regering met bijzondere zorg vervuld is over de lagere inkomensgroepen. Volkomen terecht wordt in de „Nota omtrent een aantal punten van Regeeringsbeleid” van 11 December 1945 dan ook medegedeeld, dat voor de laagst betaalde arbeiders wordt „aangestuurd op een betere belooning, waarbij niet wordt gearzeld loonsverhogingen toe te staan, die veel verder gaan dan 25 pct. boven het peil van 1940.”

Uit den aard der zaak moet bij de beoordeeling van deze aangelegenheid tevens aandacht aan het prijspeil worden geschonken. Verlaging van het prijspeil heeft t.a.v. het reële loon eenzelfde betekenis als een verhoging van het nominale loonbedrag. Bij een eventueele verlaging der prijzen

Een WOORD tot onze VROUWEN

Is dat noodig — een speciaal woord tot onze vrouwen? Ja, „Nederlandsche Gedachten” richt zich tot heel ons A.R. volk en daar hooren ook de vrouwen bij. Maar — en dat is geen verwijt — we ontkomen als we het lezen toch niet aan de gedachte: Door mannen — voor mannen.

Er is een categorie van vrouwen, die zich hier niets van aantrekt en met interesse Nederlandsche Gedachten leest en er winst mee doet.

Maar ik maak me sterk, dat het meereendeel van onze A.R. vrouwen het blad naar de mannenafdeling schuift en zegt: — Geef mij „Moeder” maar! —

En omdat dit zoo jammer is — ja heelemaal fout, grijp ik graag de gelegenheid aan om als vrouw op een plaatsje in Nederlandsche Gedachten te gaan zitten en een oogenblik te spreken met onze vrouwen.

Waarom schuiven wij Nederlandsche Gedachten opzij als de post uit de bus komt? Ik weet de antwoorden wel — ik zal ze wel zeggen:

- Omdat het saai is.
- Omdat het politiek is.
- Omdat wij 't niet begrijpen.
- Omdat we geen tijd hebben. —

Ik weet nog veel meer antwoorden — maar deze vier zijn genoeg.

Antwoord No. 1 — het is saai.

Goed. „Moeder” is gezelliger, begrijpelijker, leuker, dat weet ik ook wel.

Maar als we zeggen dat Nederlandsche Gedachten saai is, dan komt dat, omdat we geen interesse hebben voor de dingen, die erin behandeld worden. En dat antwoord kan er voor een A.R. vrouw toch niet mee door. Want die interesse moeten we hebben, en anders aankweeken.

Het is van veel te groot belang. Dat hebben we in de afgelopen jaren wel geleerd. Wij vrouwen hebben toch ook meegedaan aan het verzet tegen de Deutsche overheersching?

Waarom? Alleen omdat de Duitschers ons eten wegroofden en onze jongens en mannen meesleepten

---

der productie en van de efficiency door het noodeloos handhaven van allerlei administratieven rompslomp. De werkgevers (zowel producenten als handelaren) moeten **uit eigen initiatief tot prijsverlaging overgaan**, zoodra de omstandigheden zulks maar even veroorloven. Tenslotte zullen de werknemers ervan doordrongen moeten zijn, dat, van de eerste tot de laatste minuut van den arbeidstijd, een **volliedige inzet geboden is.**

Alleen wanneer deze voorwaarden vervuld zijn, kan de overheid als overbruggingsmaatregel geldelijke steun blijven verleen aan de minst draagkrachtigen. Alleen op deze wijze kan het vraagstuk van de loonen en de prijzen tot een oplossing worden gebracht.

krijgt men echter onmiddellijk te maken met het inkomen (d.i. het loon) van de producenten en van de tusschenhandelaren. Een gedwongen prijsverlaging, die niet is gebaseerd op een evenredige kostenverlaging, beteekent niet anders dan een vermindering van het nominale inkomen van laatstgenoemde groepen personen. Is het gerechtvaardigd om zulk een prijsverlaging af te dwingen? Deze vraag klemmt in het bijzonder voor de handelaren (winkeliers, enz.), wier belangen wel eens al te gemakkelijk uit het oog worden verloren, alhoewel ze op grond van hun arbeidsprestatie toch evenzeer recht op een behoorlijke belooning hebben. Wanneer men spreekt over een gewenschte loonshoogte voor de werknemers en maatregelen in overweging neemt, dient men de werkgevers (en vooral de kleine patrones) als een in dit opzicht gelijkgerechtigde categorie te behandelen.

Het gevaar is geenszins denkbeeldig, dat de groep kleine werkgevers in tweeërlei opzicht in het gedrang komt, en wel door prijsverlaging van het geproduceerde of verhandelde artikel, en door een verhooging van de nominale geldloonen der werknemers.

In ieder geval dient men zich te realiseeren, dat, ook al is men het eens over de gewenschte loonshoogte, **zulk een loonniveau niet steeds te verwerkelijken** is met het oog op de rentabiliteit der bedrijven. Er kan hier een conflict van wenschen en belangen bestaan, dat de overheid niet zal mogen oplossen door de eene categorie onevenredig te belasten ten bate van de andere.

Dat de huidige regeering hiervoor oog heeft blijkt zoowel uit de toelagen op het levensmiddelenpakket, als uit de aangekondigde voorschotregeling voor de aanschaffing van kleeding, schoeisel, enz. Zoowel het een als het ander is thans noodzakelijk en o.i. niet aan critiek onderhevig. Ten aanzien van de voorschotregeling zal men bij voorbaat vermoedelijk reeds rekening moeten houden met de mogelijkheid, dat deze voorschotten niet zullen kunnen worden terugbetaald. Voor velen van de in aanmerking komende gezinnen is het inkomen immers van dien aard, dat daarvan nu en in de toekomst niet of nauwelijks kan worden gespaard,

In het voorafgaande maakten wij aan de hand van een eenvoudig praktijkvoorbeeld eenige opmerkingen over het vraagstuk van de loonen en de prijzen. Geconstateerd moest helaas worden, dat de verhoudingen nog lang niet zoodanig zijn, dat de toekomst met optimisme kan worden tegemoetgezien. Voor een groot deel van onze bevolking zijn de inkomens te laag en de prijzen te hoog. Voorshands zal de overheid moeten ingrijpen om de bestaande spanningen te verzachten, en wel in dezen zin, dat overheidsgeld in grooten omvang beschikbaar dient te worden gesteld. Het is echter evenzeer duidelijk, dat aan deze politiek, zoowel naar den tijdsduur als naar het bedrag, grenzen zijn gesteld, die niet dan ten koste van onze volkswelvaart overschreden kunnen worden. Werkgevers en werknemers dienen de overheid in dit opzicht met uiterste krachtsinspanning te steunen. De overheid belemmert het bedrijfsleven niet in zijn pogingen tot het opvoeren

en de Joden vergasten? Ja — daarom ook, maar we hebben toch gevoeld, hoe heel ons innerlijk óp stond tegen **de beginselen** die al dit gruwelijke stuwden.

De wetenschap dat ons verzet in den grond van de zaak een strijd was van de ééne levens- en wereldbeschouwing . tegen de andere, heeft onze mannen en ons sterk gemaakt en altijd weer bezielde.

En nu de oorlog is gewonnen — nu zouden opeens die beginselen, waaruit we onze kracht geput hebben, ons koud laten? Nu prevelen we iets van „saai“?

Lazen we tijdens den oorlog niet alles wat ons maar kon sterken in onze houding — namen we niet hartstochtelijk deel aan elk gesprek over gezag — overheid — recht — en zouden deze dingen voor ons nu van geen belang meer zijn?

Nu de oorlog gewonnen is, en we elken dag beter gaan beseffen, dat de vrede te winnen een minstens zoo groote opgave is?

Neen — we zullen onze interesse voor dit alles vasthouden — het moet, om het groote belang voor ons en voor ons volk.

Antwoord No. 2 — Nederlandsche Gedachten geeft politiek.

Dit woord heeft voor ons, vrouwen, nog vaak een slechte klank.

Politiek is voor de mannen.

Ja — dat hebben we in den oorlog gemerkt! Buitenlandschē en binnenlandsche politiek? Wel —

we hadden er op onze manier allemaal verstand van. Wie zat het dichtst bij de verstopte radio als de politieke weekoverzichten dóorkwamen of als één van de ministers over ons regeeringsbeleid sprak?

Hitler heeft den **totaalen** oorlog afgekondigd en hebben wij — vrouwen — één moment gearzeld bij een **totaal** verzet? Hebben wij toen gezegd: Politiek is voor de mannen?

De oorlog heeft ons nu eenmaal tot meedoen gedwongen; moeten we voor 't winner van den vrede nu geen hand uitsteken?

Politiek? Ja — en daar willen wij, na-

oorlogsvrouwen ook zeker van weten — wij kruipen in geen schuilkelders meer terug.

Antwoord No. 3 — Nederlandsche Gedachten begrijpen we niet.

Dat alle vrouwen, alle artikelen kunnen volgen, zal ik niet zeggen. Dat kunnen alle mannen óók niet. Maar dat we 't zullen probeeren, dát is zeker.

Wij worden straks opgeroepen om te stemmen. En de stemmingen die komen, zullen van ontzaglijk belang zijn voor ons volk en (want is er één ding

dat tegenwoordig „op zichzelf“ staat?) voor de wereld.

Nu kunnen we zeggen: We stemmen A.R. — net als onze mannen.

Goed — maar we willen dan toch ook **weten**, wat we doen. Waarom gaan we niet mee met de N.V.B. — waarom worden we geen socialist zooals toch andere Christenen?

We willen van deze dingen toch iets weten en we kunnen er toch wel iets van begrijpen? Onze jonge vrouwen zijn toch geschoold op de M.V. en ze zien toch niet tegen een enkel gedegen artikel op?

Als we interesse hebben en er ons toe zetten dan begrijpen we verscheiden artikelen best!

Antwoord No. 4 — We hebben geen tijd voor Nederlandsche Gedachten.

Ja, dát zeggen we, dat durven we alleen te zeggen als we het groote belang van onze houding niet inzien.

En nu is het noodig ons even de situatie in te denken, zooals die op 't moment is.

Straks moeten we stemmen. En onze kinderen van 23 jaar gaan mee.

Welke kinderen zijn dat, en hoeveel?

De laatste stemming is gehouden in '39, dus 7 jaar geleden. Er zijn daardoor dus al 7 generaties gekomen, die nog nooit hun stem uitbrachten. Omdat de stemgerechtigde leeftijd van 25 op 23 jaar is gebracht, komen er nog 2 bij. Dat zijn dus 9 generaties van onze jeugd, die nu opgeroepen worden.

Dit is allemaal oorlogsjeugd.

Dit wil zeggen, dat ze opgegroeid is in een tijd toen over onze beginselen gesproken werd heel in 't geheim in kleine besloten clubjes.

Wat in 't publiek geschreven werd, stond alles onder contróle van de Duitschers.

Onze jeugd leerde saboteeren, wet-ontduiken, verzet plegen en hielp zóó het vaderland. Waar was de tijd voor beginselstudie?

En nu moet diezelfde jeugd aanstonds zooiets belangrijks doen als de regeeringskeuze is.

Zal zij dat eenigszins **bewust** kunnen doen, dan moet er met hen gepraat worden.

En waar kan dat beter gebeuren dan thuis in 't gezin door **Vader en door Moeder!**

Ja zeker — ook door Moeder.

Wat een grooten invloed onze vrouwen hebben, zien we in Indië, waar zij het zijn, meer nog dan de mannen, die den Nederlandschen naam hebben hoog gehouden.

Dit werd ronduit in de bladen geschreven.

Wij kunnen ons niet meer stil terugtrekken in ons eigen gezin, zonder ons te bemoeien met wat er in dat groote gezin — de Nederlandsche Staat — gebeurt.

De tijden zijn nu eenmaal zóó, dat ook de vrouw stem in 't kapittel heeft gekregen.

Onze jonge mannen en vrouwen moeten straks een keuze doen.

Wat is natuurlijker dan dat Vader en Moeder hierover met hen spreken in het gezin en ze dan wijzen op de beginselen die ons lief zijn.

Maar dan moeten deze beginselen gekend worden. Daarbij kan Nederlandsche Gedachten ons helpen. Daarbij kan ons ook helpen het gesprek met

op de

BEDRIJFSCHAPPEN

Als afsluiting van mijn beschouwingen over publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie in de nos 4 en 5 van dezen jaargang, ben ik den lezers van Ned. Gedachten nog een uiteenzetting verschuldigd nopens het voorontwerp-Vos.

Op 21 December 1945 heeft een zevental Ministers een voorontwerp van Wet op de Bedrijfschappen en de Memorie van Toelichting daarop met een begeleidenden brief toegezonden „aan alle daarvoor in aanmerking komende organisaties van het bedrijfsleven” en bovendien deze drie stukken in druk voor het publiek verkrijgbaar gesteld.

Blijkens deze stukken leven bij de Regeering de volgende plannen, gedeeltelijk reeds neergelegd in het voorontwerp gedeeltelijk nog slechts medege-deeld in bedoelden begeleidenden brief.

Bij de wet zullen voor bepaalde takken van bedrijf kunnen worden ingesteld openbare, dus publiekrechtelijke, lichamen — de voornaamste vervaardiger van het wetsontwerp, Mr J. F. de Jongh, tot voor kort chef van het Kabinet van Minister Vos, wiens pas verschenen boek „De organen der sociaal-economische ordening” uiterst belangrijk is voor het beter verstaan der Regeeringsplannen, rekent met ongeveer een dertigtal van die lichamen —, die den naam van bedrijfschappen zullen dragen.

In het algemeen zijn deze bedrijfschappen **verticaal** gedacht, hoewel het voorontwerp dit niet uitdrukkelijk uitspreekt. Voor die verticale indeeling laat zich meer dan één criterium denken. Mr De Jongh betoogt dan ook, dat men hier opportunistisch te werk moet gaan: in het eene geval zal het eene in het andere een ander criterium zich beter voor toepassing leenen. Een der belangrijkste criteria zal in elk geval kunnen zijn, dat bepaalde importeurs, fabrikanten, verwerkers, grossiers en detaillisten bij eenzelfde product of grondstof betrokken zijn. Men heeft dan dus te maken met wat wel genoemd is een „bedrijfskolom” en krijgt bedrijfsorganisaties b.v. voor hout, metalen, textiel, tabak. Bij **horizontale** organisatie daarentegen is het criterium dat der verrichte functie (b.v. industrie,

handel, ambacht), waarbij dan het voorwerp der functie als criterium voor verdere indeeling dient (b.v. tabaksindustrie, lederindustrie, slaggers, bakkers, detaillisten in manufacturen en in kruideniers-waren enz.). Voor het bankwezen, het verzekeringswezen en het transportwezen, waar trouwens het verticale organisatieprincipe niet in aanmerking komt, denkt de regeering zich horizontale bedrijfschappen. Dat in enkele gevallen een horizontaal bedrijfsschap zal moeten worden gevormd, is wel de reden, waarom het voorontwerp het verticale organisatieprincipe niet uitdrukkelijk noemt, hoewel het de bedoeling is voornamelijk dit te hanteeren.

Het bedrijfsschap heeft twee organen: bestuur en commissaris.

Het **bestuur** kan zijn ongesplitst of gesplitst in een sociale en een economische kamer. Het laatste zal wel het normale geval zijn en daarvan worde in het hiernavolgende gemakshalve uitgegaan.

De bestuursleden worden aangewezen door de erkende organisaties van ondernemers en van arbeiders in de onder het bedrijfsschap vallende takken van bedrijf en wel in de **sociale** kamer volgens het beginsel der **pariteit**; voor de economische kamer is paritaire vertegenwoordiging niet voorgeschreven en ligt ze voorhands ook wel niet in de bedoeling. Deze door de bedrijfsgenooten aangewezen leden vormen ten minste $\frac{2}{3}$ van het aantal leden. Ten hoogste $\frac{1}{3}$ deel van het bestuur kan worden gevormd door leden, aangewezen door andere lichamen dan organisaties van ondernemers en van arbeiders, en door leden, benoemd door den Minister. Door den Minister mogen niet meer dan ten hoogste $\frac{1}{4}$ van het aantal leden der Kamer worden benoemd; bij deze leden is in het bijzonder gedacht aan deskundigen en aan vertegenwoordigers der consumenten. Het totaal aantal leden van een Kamer gaat de 20 niet te boven. Een en ander voert bij maximale bezetting van een Kamer tot de volgende opstelling: ten minste 14 leden aan te wijzen door de organisaties van ondernemers en van arbeiders te zamen (in de sociale kamer dus 7 om 7, in de economische kan de verhouding anders zijn), terwijl er van de ten hoogste zes overige nooit meer dan 5 door den Minister mogen worden aangewezen. Bij het geprojecteerde geringe aantal bedrijfsschappen is het verder duidelijk, dat lang niet iedere onder een bedrijfsschap vallende bedrijfstak een „eigen” vertegenwoordiger zal hebben.

De Kroon wijst de organisaties en lichamen aan, die gerechtigd zijn bestuursleden aan te wijzen. Wat de eerste betreft is daarbij bepaaldelijk gedacht aan niet-publiekrechtelijke, vrije, horizontale organisaties van ondernemers en van arbeiders, waarvan men er zooveel kan oprichten als men wil, maar **alleen** de erkende onder haar zullen als kies-

onze mannen en een bezoek aan een enkele vergadering van de kiesvereniging.

Als we het ontzaglijk belang van dit alles inzien, dan zullen we er ook den tijd voor vinden.

We zijn niet klaar met een heenwijzen naar kiesverenigingen en propagandaclubs — naar onze mannen en naar onze politieke sprekers.

Dat is: afschuifstelsel.

In de groote worsteling tusschen „Revolutie en Evangelie” moeten ook wij A.R. vrouwen bewust onze plaats kennen en willen innemen!

college in den bovenvermelden zin mogen fungeeren. Per bedrijfstak denkt men zich één erkende organisatie van ondernemers, hetzij de op vrijwilligheidsbasis omgezette vakgroep-Woltersom hetzij een algemeene organisatie van ondernemers hetzij een federatie van vereenigingen, en één van arbeiders, de desbetreffende bedrijfsunie, nadat de vakbonden bedrijfsbonden zullen zijn geworden. Intusschen is deze materie der erkende horizontale organisaties, hoewel behorende tot de suggesties der Regeering, niet in het voorontwerp opgenomen.

Uit het bestuur kan een dagelijksch bestuur worden aangewezen.

De **commissaris** wordt door de Kroon benoemd en uit de staatskas bezoldigd; hij en zijn vervanger worden beëdigd.

Verder heeft het bedrijfsschap een **secretaris**, die in overleg met het bestuur door den commissaris wordt benoemd, geschorst en ontslagen.

Commissaris, bestuursleden, secretaris en overig personeel zijn tot geheimhouding verplicht.

De **taak** van het bedrijfsschap omvat **regelen, besturen, adviseeren**. De kring, waarbinnen deze taak wordt vervuld, is zeer ruim getrokken. Voor de economische kamer omvat zij **onder meer** aangelegenheden betreffende productie en distributie, prijzen, mededinging, in-, aan-, uit- en doorvoer, vestiging, uitbreiding en stillegging van bedrijven, mechanisatie en rationalisatie, normalisatie, financiering en winstuitkeering van ondernemingen, de administratie van ondernemingen. Voor de sociale kamer **onder meer** aangelegenheden betreffende loonen en andere arbeidsvoorwaarden, vakopleiding, omscholing, herscholing en de vaststelling van gelschouderingen in ondernemingen en bedrijven, verruiming der werkgelegenheid en bestrijding van werkloosheid, vaste organen van overleg tusschen werkgevers in een onderneming — b.v. personeelsraad, kern —, fondsen en andere instellingen in het belang der werknemers. Blijkens de woorden „onder meer” zijn deze opsommingen **niet uitputtend**. Het zijn dus wel ontzaglijke bevoegdheden, die den bedrijfsschappen jegens de bedrijfsgenooten worden toegekend!

Aan de **besluitvorming** in het bedrijfsschap nemen alleen deel de commissaris en de bestuursleden-ondernemers en -arbeiders. Bij staking van stemmen beslist die van den commissaris. Indien in de sociale kamer de stemmen staken doordat de ondernemers- en de arbeiders-vertegenwoordigers tegenover elkaar staan, wordt de beslissing uitgesteld tot de volgende vergadering. Doet zich dan hetzelfde geval voor, dan kan de commissaris of zelf beslissen of de beslissing van den Minister van Sociale Zaken verzoeken.

De niet door de ondernemers- en arbeiders-organisaties aangewezen bestuursleden hebben op de besluitvorming geen positieven. directen invloed door hun stem, maar op verzoek van de meerderheid hunner is de commissaris verplicht den Minister een besluit ter schorsing of vernietiging voor te dragen. In andere gevallen kan hij zulks doen.

Zou naar het oordeel van den commissaris een besluit van een der kamers belangrijke gevolgen kunnen hebben op het terrein der andere, dan moe-

ten beide kamers overleg plegen alvorens een besluit kan worden genomen.

Meent de eene kamer, dat de andere een onjuist besluit heeft genomen, dan kan zij den betrokken Minister(s) verzoeken dat besluit te schorsen of te vernietigen.

Het bestuur stelt **verordeningen** vast. Uitdrukkelijk is bepaald, dat daarbij ook de verplichting tot inlevering van producten of bedrijfsmiddelen — tegen schadevergoeding — kan worden opgelegd. Het is de vraag of voor deze onteigening bij verordening eerst wijziging van art. 158 der Grondwet noodig zal zijn!

Betrof het voorgaande de autonomie van het bedrijfsschap, ook het bij de gemeenten bekende zelfbestuur, d.i. de uitvoering van rijks wetten, kan aan het bestuur worden opgedragen en daarvan worden gevorderd.

Wij komen thans tot de bevoegdheden van den **commissaris**, den **burgemeester** van het bedrijfsschap. Hij heeft de dagelijksche leiding; is ambts-halve voorzitter van het bestuur en van het dagelijksche bestuur; hij is het hoofd van het bureau; hij benoemt den secretaris en het personeel; hij voert de besluiten van het bestuur uit, voorzover dit niet aan het dagelijksche bestuur is opgedragen; hem kan door rijks wetten de medewerking bij de uitvoering daarvan worden opgedragen, zelfs bestaande in het bij verordening vaststellen van algemeene voorschriften; hij vertegenwoordigt het bedrijfsschap in en buiten rechte; hij kan aan bestuursleden enz. geheimhouding opleggen; hij heeft bij staking van stemmen een beslissende stem; hij voorziet in de medewerking aan de uitvoering van rijks wetten, als het bestuur dit niet naar behooren doet; als een besluit der eene kamer naar zijn oordeel belangrijke gevolgen kan hebben op het terrein der andere, is overleg tusschen de kamers noodig; hij kan besluiten ter schorsing of vernietiging voordragen; hij kan op kosten van de overtreders van wetten en verordeningen allerlei maatregelen treffen en daartoe het huisrecht aantasten en dwangbevelen uitvaardigen om die kosten te innen; hij beheert de inkomsten en eigendommen van het bedrijfsschap; hij teekent de stukken; hij moet wel inlichtingen aan het bestuur verschaffen, maar alleen indien het algemeen belang zich daartegen niet verzet en geen geheimhoudingsplicht op hem rust; hij brengt, indien het bestuur hierin nalatig is; op last van den Minister bepaalde bedragen op de begroting; hij stelt de rekening en verantwoording van het bedrijfsschap, waarop de goedkeuring van den Minister is vereischt, vast; hij legt, indien het bestuur daarin nalatig is, op last van den Minister heffingen en retributies op; hij kan bij dwangbevel de aan het bedrijfsschap verschuldigde heffingen en retributien invorderen; tenslotte brengt hij jaarlijks verslag aan den Minister uit. Toch is met deze respectabele lijst van zijn bevoegdheden het eigenlijke omtrent den commissaris nog niet gezegd: tenslotte zijn vele ervan overeenkomstig aan die welke de taak en de bevoegdheden van den burgemeester vormen. Maar deze bevoegdheden en verplichtingen zijn uitvloei-sels van zijn algemeene positie als vertegenwoor-

diger van het Rijksgezag en als exponent van de regeeringspolitiek bij het bedrijfsschap.

Omtrent de **geldmiddelen** zij slechts vermeld, dat de algemeene begrooting van het bedrijfsschap en de bijzondere begrootingen der kamers de goedkeuring van den Minister behoeven en dat de middelen worden verkregen uit heffingen, hetgeen in wezen belastingen zijn, en uit retributiën voor bewezen diensten.

Het **toezicht** op de bedrijfsschappen berust bij den Minister, tot wiens ambtsgebied een bepaalde aangelegenheid behoort. Daartoe worden alle verordeningen en die besluiten, waarvoor de Minister zulks heeft voorgeschreven of de commissaris het noodig oordeelt, aan dien Minister voorgelegd. Voor bepaalde categorieën besluiten is of kan **voorafgaande goedkeuring** door den Minister worden voorgeschreven, terwijl alle besluiten kunnen worden **geschorst** en **vernietigd**.

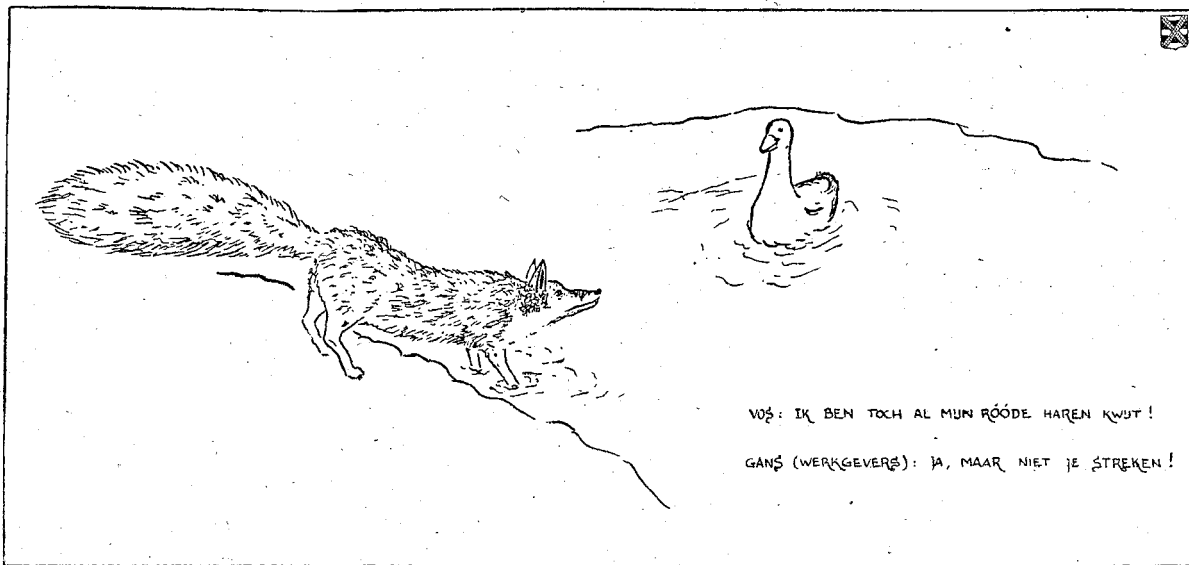
In vele schamata voor publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie is als sluitstuk een overkoepelend orgaan gedacht. In het voorontwerp is zulk een orgaan niet opgenomen, maar het blijkt wel tot de denkbeelden der Regeering te behooren. Uit den begeleidenden brief blijkt echter, dat de geprojecteerde Sociaal-Economische Raad (S.E.R.) niet is gedacht als een toporgaan, dat hiërarchisch boven de bedrijfsschappen staat (zooals b.v. de Nationale Corporatieve Raad in de Richtlijnen van het C.N.V. boven de bedrijfsorganen staat), maar als een consultatief (raadgevend) orgaan van het geheele bedrijfsleven, waarin de (vroegere) Hooge Raad van Arbeid, de Economische Raad, de Nijverheidsraad, de Hoofdgroepen Industrie en Ambacht en de Bedrijfsgroepen Groothandel en Détailhandel e.d. kunnen worden geïncorporeerd. Uit dezen Raad kunnen dan als vaste organen worden gevormd een Nijverheidsraad, een Groothandelsraad, een Landbouwwaad, een Coö-

peratieve Raad e.d., gebouwd op de desbetreffende **horizontale** organisaties, terwijl men zich ook de vaste organen van overleg tusschen de **horizontaal** verbonden ondernemers en arbeiders („vakraden” in de terminologie van de Stichting voor den Arbeid) ingeschakeld denkt. Men zou deze „secties” van den S.E.R., zien wij het goed, kunnen omschrijven als een soort consultatieve horizontale doorsneden door de verticale organisatie der bedrijfsschappen. De leden van den S.E.R. zullen door de Regeering worden benoemd, voor een aanzienlijk deel op voordracht van de centrale organisaties van ondernemers en arbeiders, terwijl ook vertegenwoordigers uit den kring der bedrijfsschappen, neutrale deskundigen, alsmede Overheids- en consumenten-vertegenwoordigers zullen worden benoemd.

Tot, zoover het overzicht.

In deze constructie valt allereerst op de forsche keuze voor het **verticale** organisatie-principe en voor de ééne ongescheiden sociaal-economische organisatie. Het laatste vonden wij ook in de Richtlijnen van het C.N.V., maar daar is de organisatie horizontaal gedacht. De verticale organisatie troffen wij aan in het Rapport der Maatschappij voor Nijverheid en Handel, maar alleen voor de economische organisatie. De Regeering combineert beide, evenals Mr de Jongh in zijn boek, maar gaat bij haar keuze voor het verticale organisatieprincipe uit van wat op **economisch** gebied haars inziens gewenscht is: behandeling per bedrijfskolom. Wij kunnen ons niet onttrekken aan den indruk, dat zij zich hier al te zeer laat leiden door het voorbeeld, dat zij in de bedrijfsschappen voor de voedselvoorziening had, en door den wensch de taak der Rijksbureaux voor Handel en Nijverheid aan de nieuwe bedrijfsschappen over te dragen. Bij beide soorten lichamen was inderdaad de grondstof of het product primair en

Voorontwerp van wet op de bedrijfsschappen

kwam men dus noodzakelijk tot verticale organisatie. Maar het komt ons nog altijd voor, dat ook op economisch terrein er veel meer gescheiden dan gemeenschappelijke belangen zijn tuschen de verschillende horizontale lagen in een verticale bedrijfskolom. Zoo zullen de fabrikanten er weinig behoefte aan hebben hun prijzen te moeten regelen in overeenstemming met hun afnemers! Ook zullen zij al heel weinig belangstelling hebben voor administratieve voorschriften, die de détailisten in acht zullen moeten nemen. Zoo kan men verder gaan. En zijn er al aangelegenheden te regelen, waarbij verschillende lagen belanghebbend zijn, dan kan dat even goed door overleg tuschen horizontale organisaties geschieden.

Is de verticale organisatie dus op economisch gebied o.i. al niet beslist noodzakelijk, op sociaal terrein is ze veeleer een bezwaar. Een verdediging van de wenschelijkheid der verticale organisatie ook op sociaal terrein is het minste, wat men van de Regeering mocht verwachten. In plaats daarvan merkt zij slechts op, dat de verticale organisatie op dit gebied „geen bezwaar (is)” en doet zij de suggestie de horizontale confactorganen tuschen ondernemers en arbeiders in elken bedrijfstak (men denke weer aan de „vakraden” binnen het kader van de Stichting van den Arbeid) bij de **voorbereiding en uitvoering** van bepaalde sociale regelingen uit te schakelen. Maar de **vaststelling** van zulke regelingen moet dan toch in het verticale bedrijfsschap geschieden! M.a.w. fabrikanten en grossiers moeten medebeslissen over b.v. loonen, vacantie, getalsverhoudingen, personeelsraden en pensioenfondsen in den detailhandel in wat wellicht nog maar een aanverwant product is! Practisch is dit onzin en historisch is het ongemotiveerde nieuwlichterij: niet zonder reden zijn de sociale aangelegenheden hier te lande steeds in **horizontaal** overleg behandeld.

Wij willen dan ook de — misschien niet vriendelijke — gissing wagen, dat politieke motieven aan de gekozen oplossing niet vreemd zijn. Op sociaal gebied is de pariteit van ondernemers en arbeiders hier te lande als rechtvaardig erkend en aanvaard. Door het economische aan het sociale te koppelen kan gemakkelijker worden bereikt, dat in de economische organisatie de tot nu toe onbekende inspraak der arbeiders werd geïntroduceerd. Andererzijds prefereerde men voor het economische de verticale organisatie, zoodat men deze tengevolge van de gewenschte koppeling ook voor het sociale wel moest aanvaarden.

Onze bezwaren tegen de arbeiders-inspraak in het economische hebben wij de vorige maal reeds uiteengezet. Daar de Regeering wel apodictisch verklaart, dat zij de gescheiden behandeling van sociale en economische kwesties noodlottig acht, maar daarvoor geen, althans geen nieuwe gronden bijbrengt, zij voor de bestrijding van dit standpunt naar mijn bijdrage in no. 5 verwezen.

In aanvulling daarop zij hier slechts opgemerkt, dat ook de zoo forsche uitspraak der Regeering door haar zelve wordt verzwakt door de splitsing in een economische en een sociale kamer, die zij

zelve invoert, en door haar bovenvermelde pleidooi voor inschakeling der horizontale vakraden bij de voorbereiding en uitvoering van sociale maatregelen.

De grootste bezwaren, die van vele zijden, tegen het voorontwerp worden ingebracht, richtten zich in de eerste plaats tegen het **grondkarakter** ervan. De geprojecteerde organisatie is namelijk, blijkens de duidelijke uiteenzettingen der Regeering, er eene ter bevordering van het **algemeen belang**. De Regeering zelve meent, dat bij de ondernemers- en arbeiders-vertegenwoordigers thans de instelling op het algemeen belang wel zoo ver is gerijpt, dat van hen behartiging van dat belang boven het groepsbelang kan worden verwacht. Of die verwachting gemotiveerd is en of dit van deze vertegenwoordigers zelfs wel mag worden gevergd, zij hier in het midden gelaten. Zeer overtuigd van de juistheid harer eigen verwachtingen ten deze is de Regeering blijkbaar zelf niet, althans zij acht, dat naast de vertegenwoordiging uit den betreffenden bedrijfskolom zelf ook opnemng van 1/3 andere vertegenwoordigers mogelijk moet zijn. En daarenboven is daar dan nog de figuur van den commissaris, den man, die moet zorg dragen, dat het bestuur van het bedrijfsschap zich gedraagt naar de richtlijnen der Regeeringspolitiek, en die het kanaal is der van Overheidswege geleide economie! Wij zagen boven de groote bevoegdheden, die het bedrijfsschap heeft: in principe is de ondernemer aan handen en voeten gebonden. Maar het bedrijfsschap op zijn beurt is een instrument, dat volkomen afhankelijk is van de Regeering. Het is geen organisatie **van**, maar **voor** het bedrijfsleven. Het is een staatsorgaan in den meest stricte zin des woords. We hebben hier heel duidelijk te doen met niet meer dan **functionneele decentralisatie**.

In het Rapport der Maatschappij voor Nijverheid en Handel kwamen wij ook reeds de „gemengde lichamen” met den overheids-commissaris tegen. Maar wanneer men de in dit Rapport opgenomen proeve van wet nader beziet, vindt men daar den commissaris veel meer als den „neutralen voorzitter” van een alleen uit bedrijfsgenooten bestaand bestuur.

Mr. De Jongh spreekt over „geïntegreerd zelfbestuur”, wat ongeveer beteekent: zelfbestuur met sterke waarborgen voor het algemeen belang. Maar in de gedachtengang der Regeering is **de integratie primair, het zelfbestuur op zijn hoogst secundair**. Van „waarlijk zelfbesturende organisaties” kan, naar Mr. De Jongh t.a.p. blz. 85 erkent, geen sprake zijn!

Uit onze vorige artikelen is wel gebleken, dat wij voor wat in onze kringen „publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie” pleegt te worden genoemd, niet warm loopen. O.i. is een met overheidsbevoegdheden bekleede organisatie altijd verlengstuk van den overheidsarm, nooit meer dan „functionneele decentralisatie” en stellig geen uitvloeiSEL van de souvereiniteit in eigen kring. Als zoodanig zien wij veeleer de vrije organisaties, wier overeenkomsten door de overheid verbindend of onverbindend kunnen worden verklaard uit het oogpunt van het

Enkele gedachten over **Gebiedsuitbreiding**

Gebiedsuitbreiding blijve beperkt tot een — zij het ook zeer ruim opgevatte — grenscorrectie. Deze zou dan kunnen omvatten:

1. In het Noorden **Oost-Friesland**, waar een landschap zich ons voordoet als in de provincie Groningen. In het Noorden van dit deel liggen zee-kleigronden — de z.g.n. „Marschen” —, die langs de kust zandig, meer landwaarts zeer zwaar zijn; zij worden resp. voor akkerbouw — vooral van granen en hakvruchten — en voor veeteelt gebruikt. De bedrijven zijn, evenals in Groningen, in het algemeen groot en worden hier meer extensief gedreven. Inpoldering van kwelders aan de kust kan nog ruimschoots plaats vinden; de droogmaking van de Dollart, waar thans de grenslijn dwars doorheen loopt, komt dan eindelijk in het verschiet.

Ten Zuiden van deze kleistreek strekken zich diluviale zanden uit: het is de „Geest”, een landschap, dat als een voortzetting van het Drentsch plateau te beschouwen is. De oorspronkelijke heidevelden zijn ook hier met behulp van kunstmest in cultuur gebracht; groote complexen liggen echter nog onontgonnen, ondanks het gebrek aan „Lebensraum”. Het is het domein van het kleine gemengde boerenbedrijf, waarbij de landbouw in dienst van de veeteelt staat.

Plaatselijk bedekken uitgestrekte hoogvenen deze zandgronden, b.v. het Boertangerveen, ter weerszijden van de grens gelegen. In ons land is dit veen bijna geheel vergraven, in Duitschland ligt het echter grotendeels nog woest. De Veenkoloniale-industrie, die aan onze dalgronden zoo'n levendig aspect geeft, is in het verwante Duitsche

gebied practisch nog niet tot ontwikkeling gekomen.

Heel dit noordelijk deel heeft dan ook een sterk agrarische inslag. De grootere nederzettingen, zooals Aurich, Leer en Norden — elk met ongeveer 10.000 inwoners — zijn slechts als agrarische centra, marktplaatsen en verzorgingscentra, te beschouwen. Alleen Emden — oorlogshaven voor het Roergebied, eindpunt van het Dortmund-Eemskanaal — maakt hierop met zijn scheepswerven een uitzondering.

2. **De groote uitstulping benoorden Twente en de kleinere benoorden Winterswijk** vertoonen een landschapsbeeld als Twente en de Achterhoek. Het is een door het landijs gemoduleerd landschap, waarin zich stuwwallen verheffen. Op de — soms leemhoudende zanden heeft zich ook hier het gemengde bedrijf ontwikkeld, waarvan de varkens-teelt een belangrijk onderdeel vormt.

De zeer oude huisindustrie legde evenals ten westen van de grens den grondslag voor de textielnijverheid. Deze fabrieksnijverheid is **van Twente uit** tot ontwikkeling gekomen. Het waren Nederlandsche fabrikanten, die hier hun filialen stichtten, b.v. te Gronau, Bocholt, Rheine, Nordhorn en Ochtrup. De arbeiders kwamen tot den eersten wereldoorlog voor het grootste deel uit ons land; eerst na 1918 namen de Duitsche arbeiders in aantal toe.

Bovendien is dit gebied aantrekkelijk door de olievoorraden bij Coevorden: vlak bij de 3 bronnen op Nederlandsch grondgebied, liggen er 11 op Duitsch territor. Voorts bevinden zich rijke oliegasbronnen bij Bentheim; hier liggen bovendien

algemeen belang. Slechts onder voorbehoud, dat een te scheppen publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie zou worden opgetrokken op het vaste fundament der vrije maatschappelijke organisaties verklaarden wij geen overwegend bezwaar ertegen te maken.

Maar de thans ontworpen organisaties berusten slechts in schijn op de vrije organisaties. In wezen krijgen zij haar richtlijnen van de overheid en zijn zij niet anders dan een overheidsapparaat.

En dat is in elk geval zeker nimmer de bedoeling geweest van hen, die voor publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie opkwamen!

Met het aanroeren van deze enkele punten is de mogelijke kritiek op het voorontwerp zeker niet uitgeput. Wij denken b.v. aan de omstandigheid, dat omtrent de vrije horizontale organisaties alleen nog maar suggesties worden gedaan, maar doormintrent in het voorontwerp niets wordt bepaald. Dat is een wezenlijk bezwaar, omdat de voorstanders der vrije organisaties er geen genoegen mede kunnen nemen omtrent dit belangrijke punt wettelijk in het onzekere te worden gelaten, terwijl men zich overigens op een bepaalden vorm van bedrijfsorganisatie zou vastleggen. Wij den-

ken verder aan het aan dit voorontwerp inhaerente bezwaar, dat de zoo fraai organisatorisch opgebouwde Stichting van den Arbeid geheel wordt verknijpt, daar haar opbouw in het gekozen schema niet past. Alleen enkele fragmenten zullen er op gewrongen wijze in kunnen worden ingemetseld. Wij willen het echter bij het tot nog toe betoogde laten ten bewijze, dat dit voorontwerp voor ons **niet aanvaardbaar is**.

NASCHRIFT. Na het schrijven van deze bijdrage is bij de behandeling der Regeeringsnota over enkele punten van beleid in de Tweede Kamer ook het voorontwerp op de bedrijfsorganisatie ter sprake geweest. Naar het schijnt zal Min. Vos nog wel iets dokteren aan den Regeeringscommissaris. Uit het bovenstaande blijkt echter wel, dat niet deze Regeeringscommissaris en zijn bevoegdheden het voornaamste bezwaar vormen, maar veel meer datgene wat er „achter” dien commissaris zit: de bedoeling de bedrijfschappen te doen zijn organen der van overheidswege geleide economie. En dat blijft onaanvaardbaar, ook al zouden de bevoegdheden van den commissaris wat besnoeid en zijn betiteling gewijzigd worden.

K. G.

prachtige zandsteenen, waarvan o.m. ons Koninklijk Paleis te Amsterdam gebouwd is.

Bij Winterswijk zetten zich de wel aangetoonde, maar nog niet in ontginning zijnde steenkoollagen, een tiental km. over de grens voort.

3. De uitstulping van Kleef en Emmerik, waarin zich de Rijn een weg naar ons land baant. In deze Neder-Rijnsche bocht liggen naast de grof-korrelige zanden van de hoog gelegen deelen, vruchtbare rivierkleigronden, zooals wij die in de Betuwe kennen. Ook hier ontbreekt de steenindustrie niet.

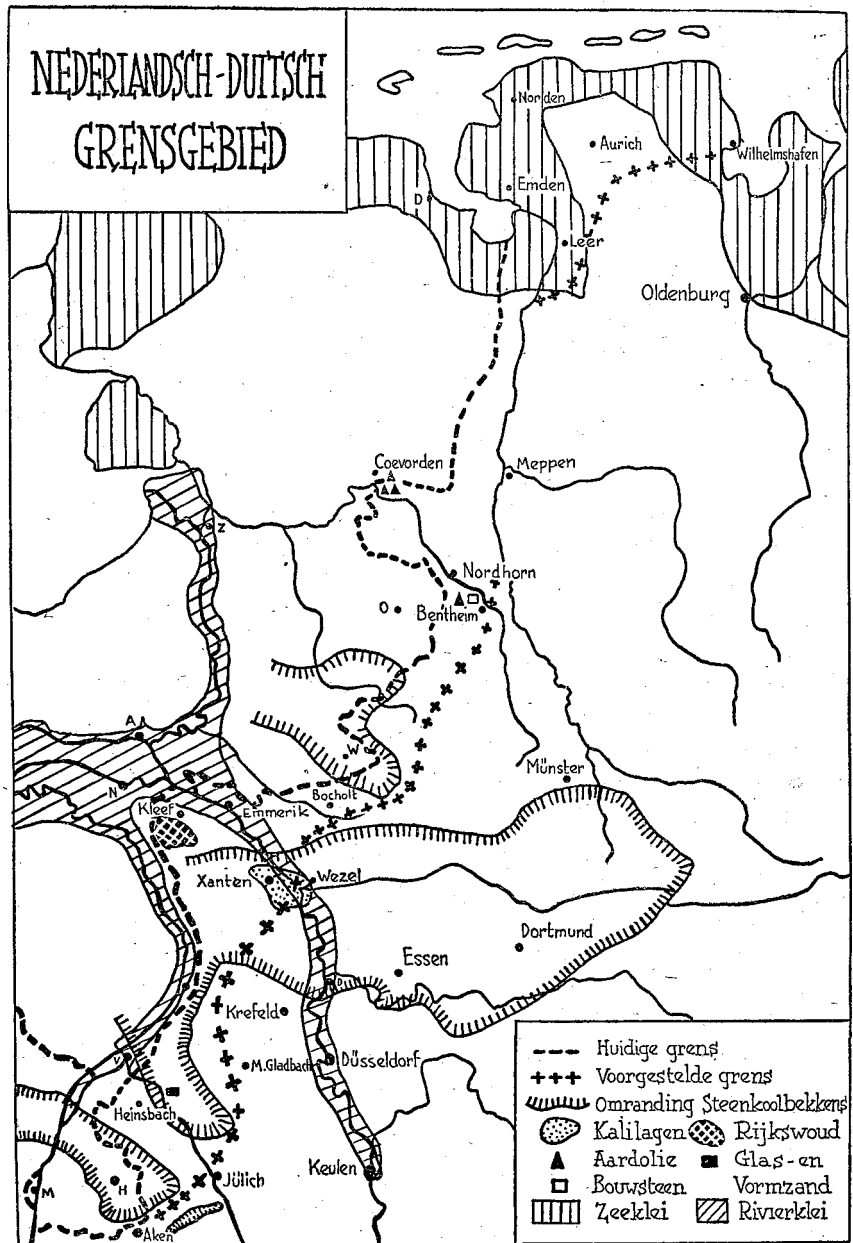
Tot deze zône behoort het Rijkswoud, wat een aanwinst zou zijn voor ons boschami land, niet alleen als recreatieoord, maar tevens als leverancier van mijnhout, waaraan onze mijnen zoozeer behoefte hebben.

Tusschen Xanten en Emmerik bevat de ondergrond op 700—1000 m diepte rijke steenzout- en, wat belangrijker is, kalilagen. Deze kalivoorraad zou zeer welkom zijn voor onzen landbouw, die deze kunstmest geheel uit het buitenland moet betrekken.

4. De zône langs de Limburgsche grens, een grens, die eerst op het Weener Congres in 1815 tot stand kwam en op een-toenmalig-kanonschot afstand van de Maas getrokken werd. Ook in dit gedeelte vertoont het landschap aan beide zijden van de grens eenzelfde beeld. Hoe zuidelijker men in dit gebied komt des te hooger wordt het lössgehalte van den bodem en neemt de vruchtbaarheid ervan toe.

Een afwisseling van bouw- en weiland naast vrij uitgestrekte bosschen doet zich aan ons oog voor. De nederzettingen zijn in het zuidelijk gedeelte evenals in ons Zuid-Limburg geconcentreerd; het aantal alleenstaande hoeven neemt af.

Vlak over onze grens bevat de bodem verschillende soorten zanden, die als vormzand voor ons hoogovenbedrijf en als grondstof voor de glasfabricage groote waarde hebben. De Keramische industrie tusschen Roermond en Venlo betreft reeds lang zijn grondstof — de z.g.n. klei van

Tegelen — uit groeven, die even over de grens gelegen zijn.

Belangrijker zijn echter de steenkoollagen, die in deze zône de voortzettingen zijn van onze steenkoollakkens. In de eerste plaats is dit de voortzetting van onze Peelhorst; deze wordt in ons land nog niet ontgonnen, doch wordt op Duitsch grondgebied — de steenkoollagen liggen hier ondieper — reeds in exploitatie gebracht. Vrij onbekend is, dat een Nederlandsche firma — de Nederlandsche Maatschappij tot ontginning van Steenkoelvelden — bij Erkelenz een zeer groote concessie, de Sophia-Jacoba, bezit.

Verder naar het Zuiden zet zich het Zuid-Limburgsch bekken als Wurmbekken tot iets ten Westen van Jülich voort. Het is een oud-mijn-

gebied, vrij dicht bevolkt en met een dicht verkeersnet bedekt. Ondanks zijn ouderdom is de voorraad steenkool nog aanzienlijk.

De jaarlijksche productie is ongeveer 7 miljoen ton (Nederland 13.5 miljoen ton).

De steenkoolvoorraad van de geheele grenstrook — dus Erkelenz erbij gerekend — schat men op $3\frac{1}{4}$ milliard ton (ons Zuid-Limburg 2, de Peel $1\frac{3}{4}$ milliard ton).

Reeds met het oog op de goede exploitatie van onze Limburgsche mijnen, die voor een groot deel aan de grens gelegen zijn, is grenscorrectie in dit gebied gewenscht. De ruïne-stad Aken, met een sterk-Duitsch karakter, blijve buiten annexatie.

Heel dit grensgebied, van Dollart tot Vaals, vertoont dus zeer veel overeenkomstigs met het Oost- en Zuidoost Nederlandsche landschap. Het heeft een oppervlakte van bijna een kwart van ons land, d.i. ongeveer de grootte van de provincies Groningen, Friesland en Drenthe. Het wordt thans bewoond door 900.000 inwoners, voorwaar nog een respectabel aantal. Wat met hen gebeuren moet is een vraagstuk apart, dat — evenals de occupatie van het te verkrijgen gebied voor ons Nederlanders — in dit artikel buiten beschouwing gelaten wordt.

D. A. J. SPEK

Onze

PROPAGANDA

Met genoegen voldoe ik aan het verzoek om in „Nederlandsche Gedachten” iets te vertellen over de wijze waarop wij gemeend hebben in Haarlem de propaganda-arbeid te moeten aanvatten.

Wij zijn daarbij uitgegaan van het woord, waarmee Mr. J. A. de Wilde zijn belangrijk artikel in een vorig nummer aanving, nl. dat een levende partij propaganda moet maken.

Die propaganda moet buiten — maar ook binnen den eigen kring worden gevoerd.

Naar buiten, om te overtuigen van de juistheid van ons beginsel en de toepassing daarvan in de praktijk.

Naar binnen, om alle geestverwanten, die nog geen lid zijn van een Anti-Rev. Kiesvereniging, daartoe op te wekken en aan te sporen tot actieve medewerking aan den arbeid der Kiesvereniging.

Zoo ooit, dan wel nu, nu wij staan voor de vervulling van een zoo ontzaglijke taak als de geestelijke en materiele wederopbouw van volk en vaderland, is deze activiteit voor onze beginselen en hun toepassing van het allergrootste belang.

En aan ernstige plichtsverzaking maakt zich schuldig ieder, die thans niet zijn aandeel wil nemen in den arbeid, die zijn land en zijn beginsel van hem eischt en eischen mag.

Onze Anti-Revolutionaire Partij, die zich krachtens haar — ook tijdens de bezetting fier beleden en in ondergrondse partij-contracten gepropa-

geerde — beginselen en de verschillende daar reeds besproken nieuwe gedachten, met recht een levende partij mag noemen, heeft de noodzaak van deze propaganda aanstonds na de bevrijding gevoeld en ter hand genomen.

Bij het Centraal Comité en op het Centraal Convent van 1 November kwamen ook uit de Kiesverenigingen en van de landelijke en provinciale leiders der Propaganda- en Studie Organisaties allerlei vragen in en bleek het, dat zij daaromtrent allerlei gedachten hadden en gaarne zagen, dat daarover de Centrale leiding haar oordeel en richtlijnen zou geven en propaganda-materiaal beschikbaar zou stellen.

Centraal bleek de Partij diligent te zijn en door een reeds in Augustus ingestelde reorganisatie commissie ook aan de propaganda en haar organisatie alle aandacht te besteden. Een lijvig rapport van den heer Gosker gaf reeds een uitgewerkt plan, waarmee deze commissie haar nut kon doen.

In afwachting van de voorstellen dezer commissie mogen en moeten echter de Kiesverenigingen niet stilzitten. Zij toch blijven hun eigen verantwoordelijkheid houden voor den arbeid ter plaatse. En dien arbeid hebben zij reeds ter hand genomen of kunnen zij alsnog ten spoedigste ter hand nemen.

Wat er reeds te doen is en hoe dat te organiseeren is hebben wij in Haarlem gemeend als volgt te moeten aanpakken.

Het Algemeen Bestuur onzer Centrale Kiesvereniging nam naar aanleiding van een uitgebracht rapport het voorstel aan tot instelling van een Propaganda-commissie, welke tot taak zal hebben:

- a het indeelen van het ressort der Centrale Kiesvereniging in wijken en vakken en het aanstellen van Wijk- en vakhoofden, teneinde een permanent parate organisatie te hebben voor de bewerking der geheele stad.
- b het verzorgen van colportage en het verspreiden van lectuur.
- c het werven van leden voor de Kiesvereniging en het doen van huisbezoek in verkiezingstijd.
- d het beheer van- en het werken voor het Verkiezings- en Propagandafonds.
- e het adviseeren van het Bestuur der Kiesvereniging zoowel in- als buiten verkiezingstijd, inzake de te voeren propaganda, alsmede de geheele of gedeeltelijke uitvoering der gedane voorstellen.
- f het inschakelen van de bestaande studieclub in de commissie en de eventueele oprichting van meer studieclubs, alsmede al datgene wat noodig is voor hun instandhouding.
- g alle arbeid de propaganda of wat daarmede samenhangt betreffende.

Haarlem heeft twee Kiesverenigingen, met een eigen Bestuur en een Centrale Kiesvereniging als overkoepelend orgaan. Uit ieder dezer drie besturen werden twee leden benoemd in deze Propaganda-commissie, welk zestal werd aangevuld met zes door de progandisten zelve uit hun midden aangevozen leden, tezamen vormende de Propaganda-commissie.

Als inleiding tot het hiergenoemde werk en ter verkrijging van medewerkers werd een goed voorbereide vergadering belegd, waar een spreker de noodzaak van aller arbeid uiteenzette, daarbij de huidige politieke situatie schetsende. Hiertoe waren in de eerste plaats uitgenoodigd de jongeren zoo tot pl.m. 35 jaar.

We hadden een zeer goed geslaagde bijeenkomst met pl.m. 200 bezoekers, waarvan zich een groot aantal spontaan als medewerker opgaf.

Toen zijn we aan den arbeid gegaan.

We zijn begonnen met de benoeming van een leider van het huisbezoek. Een zeer belangrijke functie. Onder diens leiding zijn in kaartsysteem gebracht pl.m. 2000 adressen van geestverwanten. Alle niet leden der Kiesvereniging worden bezocht.

Daarbij wordt uiteraard aandacht besteed aan de contributie, die, gezien de hogere bijdragen voor de partij-instanties en de hogere kosten van drukwerk, zaalhuur, propagandalectuur enz., zoo eenigszins mogelijk aanzienlijk moet worden verhoogd. Om de betaling hiervan gemakkelijker te maken, moet o.i. de contributie niet meer per jaar doch per drie maanden worden geïnd. Een contributie van pl.m. 8 a 10 cent per week of pl.m. f 1.— of f 1.25 per 3 maanden is toch niet te hoog voor een groot deel van onze leden en gezien de belangrijkheid der zaak?

Een verkiezings- en Propagandafonds waaruit een groot gedeelte der kosten voor verkiezing en propaganda moet worden bestreden, moet eveneens inkomsten hebben, vooral van hen, die niet regelmatig een hogere contributie kunnen betalen, doch in verkiezingsdagen wel iets extra's willen geven, of wel van hen die behalve hun hogere contributie toch in verkiezingstijd voor een strijdkas willen steunen.

Dan de studie. Een zeer belangrijk onderdeel.

Jaren van bezetting, maar ook tijden van weinig interesse, hebben merkbare sporen achtergelaten en het is soms bedroevend te hooren hoe weinig kennis van onze politieke beginselen er is en hoe weinig men georiënteerd is in het politieke leven van ons vaderland.

Onze jongeren studie-club ving reeds in Juli haar arbeid weer aan en mocht zich reeds direct in een groote belangstelling verheugen.

De oprichting van een ouderen studieclub wordt voorbereid.

De uitvoering van dezen arbeid hebben wij ter hand genomen, door allereerst de stad te verdeelen in 9 wijken, aan het hoofd waarvan een wijkhoofd staat. Dit wijkhoofd kan zijn rayon weer in vakken verdeelen en vakhoofden aanstellen.

De taak van het wijkhoofd is te zorgen, dat met de hem ten dienste staande medewerkers, in zijn rayon het bovengenoemde huisbezoek plaats heeft en straks bij de verkiezing het bezoek ter oriëntering omtrent de uit te brengen stemmen wordt gebracht. Het adressenmateriaal ontvangt hij daartoe van den huisbezoekleider.

Hij zorgt dat er lectuurverspreiders zijn om, wanneer deze ter beschikking is, zoo spoedig mogelijk te worden bezorgd.

In samenwerking met den penningmeester zijner K.V. zorgt hij voor de driemaandelijksche inning der contributie in zijn rayon.

Hij wijst medewerkers aan voor het verkrijgen en innen van bijdragen voor het Verkiezings- en Propagandafonds.

Hij houdt het contact met alle medewerkers in zijn rayon, waartoe hij van tijd tot tijd ook een bijeenkomst met hen kan beleggen.

Naast deze rayonverdeeling stelde de Propaganda-commissie eenige sub-commissies in

- 1o voor het Verkiezings- en Propagandafonds;
- 2o een Lector- en Reclame commissie;
- 3o een commissie voor de studieclubs.

Tenslotte wordt nog overwogen de uitgifte van een contact-orgaan van zeer bescheiden omvang, teneinde alle leden der K.V. op de hoogte te houden van wat er gebeurd en nog gedaan moet worden.

Zoo ziet U dus dat de Kiesverenigingen niet behoeven te wachten op wat de Centrale leiding doet, doch zelve reeds kunnen en m.i. moeten aanpakken, om, wanneer de Centrale leiding met haar voorstellen komt, paraat te zijn.

Betoonen we ons dan ook hierin te zijn een levende Partij, met gezonde organen, die haar kracht put uit onze zoo rijke beginselen en daardoor bij vernieuwing begeesterd en beziel, daarvan nu ook getuigen wil in het midden van ons volksleven, aansporende om met ons die beginselen te aanvaarden en toe te passen en daarnaar ook het staatkundig leven te doen richten.

Zegene God ons in al dezen arbeid en doe Hij ons allen onze roeping en taak zien en ter hand nemen.

Op al de vragen van Waarom, Hoe, Wanneer, Waarheen is het eeuwig onveranderlijke Goddelijke antwoord in alle tijden: Zie, hier ben Ik. Ik heb aan de menschen de hun toegemeten tijden bepaald. Ik heb de plaats van hunne woningen bepaald. Ik trek de grenzen van de landen waarin de volkeren zullen wonen. Is dat nu eigenlijk toch niet een rotsvaste basis, waarop wij met onze zorgen en weifelingen kunnen gaan staan. En moet dit den meest wankelende niet tot de overtuiging brengen, dat hij met zijn tobben en bezorgdheden aan dat soevereine beslissen Gods, die de landsgrenzen bepaalt en den loop der geschiedenis vaststelt, niets, maar dan ook VOLSTREKT niets kan af- of toedoen.

Dr. H. COLIJN, 16 April 1941.

PARTIJVORMING

noodzakelijk!

Groen van Prinsterer, Kuyper, Lohman en Schaepman hebben dus gefaald in hun levenswerk, want christelijke partijvorming is niet gewenscht. Wij moeten het werk van deze geniale leidslieden afbreken, niet meer aan christelijke politiek doen, maar ons liever aansluiten bij een partij, die zoo niet de geestelijke, dan toch de stoffelijke nooden van ons volk beter aangevoeld heeft. Hierop toch komt neer, hetgeen de zeven predikanten uit de Hervormde Kerk niet slechts propageeren, maar ook onlangs in daden hebben omgezet.

Het is verbijsterend, dat men den Bijbel als Gods Woord aanvaardend tot een dergelijke ommezwaai komt. Het valt al terstond op, dat deze zeven predikanten bij het stellen van de vraag, of een christelijke politieke partij bestaansrecht heeft, niet zoozeer hun peilen richten op die partijen zelf of hun programs, maar tegen de Kerk, alsof de Kerk de christelijke partijen heeft gesticht of althans rechtstreeks invloed op de programs dier partijen heeft uitgeoefend. De Kerk zou de eenheid van het volk verbreken door deze partijvorming.

Inderdaad zou de Kerk haar taak niet vervullen, indien ze zich op de politiek ging werpen. Terecht werd kort geleden van verschillende zijden bezwaar gemaakt, toen de Synode der Herv. Kerk zich op het politieke terrein van de radio begaf. De Kerk heeft het Evangelie te verkondigen en Gods Woord te ontvouwen. Niet tot haar komt de vraag, of er aan christelijke politiek moet gedaan worden, maar tot ieder christen persoonlijk en de christenen als personen hebben te beoordeelen, of zij zich zullen organiseren tot een christelijke politieke partij. Men late de Kerk hier geheel buiten en betrekke deze niet in den strijd over het bestaansrecht van christelijke politieke partijen, waar ze nooit bij betrokken is geweest.

Het stemt in ieder geval tot voldoening, dat de bedoelde predikanten erkennen, dat de Bijbel eenige politieke beginselen, zij het ook weinig in getal, aan de hand doet. Maar, ei-lieve, wat moet ik dan doen met die beginselen? Ze in een zweetdoek verbergen, of er mee weken? Moet ik dan volstaan met protesten te doen hooren in de niet-christelijke partij, zoodra men daar besluiten wil nemen in strijd met die beginselen.

Maar dan voer ik reeds christelijke politiek in het klein, hetzelfde wat de vertegenwoordigers van de christelijke partijen in de Tweede Kamer in het groot doen. Ik stel dan de antithese in klein verband, want ik plaats Gods Woord tegenover hen, die er anders over denken en bevorder zeker niet de zoo hoog geroemde eenheid, tenzij ik mijn beginselen verloochoen.

En baat protest mij niet, wat ik veilig als een feit mag aannemen, dan wordt ook namens mij,

omdat ik lid ben van die niet-christelijke partij, een niet-christelijk beginsel gepropageerd. Mag ik dat voor mijn verantwoording nemen?

Gesteld eens, dat de zeven predikanten een dergelijke overredingskracht hadden en de leden der kiesverenigingen zoo weinig weerstand, dat alle christenen hen zouden navolgen, (hetgeen ze toch stellig beoogen en zeer gewenscht zouden achten!) waardoor het aantal christelijke leden in de niet-christelijke partij een meerderheid zouden vormen, stellen zij zich dan werkelijk één oogenblik voor, dat de rechte S.D.A.P.-ers daarmede genoeg zouden nemen? Gelooven zij, dat, zoodra er dan een christelijk beginsel in het geding zou komen, de minderheid dat beginsel zou aanvaarden?

Laten we ons geen illusies maken. Zoolang het christelijk deel een minderheid vormt, is er geen enkel bezwaar tegen van de zijde der S.D.A.P., dat deel in hun gelederen op te nemen. Zou echter die minderheid een meerderheid worden, dan zou die ontstane meerderheid of haar christelijke beginselen moeten terzijde stellen of de minderheid, het niet-christelijke deel, zou zich aanstonds afscheiden; zeer wel gevoelende, dat zij met het andere deel geen eenheid vormt. De tegenpartij voelt vaak juister en scherper de lijnen aan, dan wijzelf.

Het is waar, dat er tegenwoordig vele materiële vraagstukken zijn, waarover men het met andere, niet-christelijke partijen eens kan zijn, maar het lid worden van een partij houdt niet in, dat men slechts enkele gedachten, of werkmethoden uit het program van die partij aanvaardt. Het toetreden tot een partij beteekent den geheelen grondslag van die partij tot de zijne te maken. Die grondslag is niet-christelijk en kan dus nooit omvatten die weinige beginselen, die Gods Woord ons wel geopenbaard heeft. Treedt men nu toch tot die partij toe, dan verloochent men metterdaad die beginselen, die niet doelloos in den Bijbel zijn opgenomen, en gehoorzamen den menschen meer dan God. Men meent God te dienen — en dit wordt zeker niet in twijfel getrokken — maar op een eigenmachtige wijze, naar eigen inzicht, want men stelt de beginselen, die God ons gaf, om daarmee te werken, buiten effect.

Wat voor standpunt stelt men zich voor in te nemen, wanneer de grondslag van het gezag wordt gezocht in den mensch. Zoo ondubbelzinnig mogelijk wijst de Schrift ons bij herhaling op het dienares Gods zijn der overheid. Hier behoeft niet gewezen te worden op de consequenties, die aan dit beginsel vastzitten, maar wel mag met ernst worden gevraagd, of men God werkelijk dient door zich bij een partij aan te sluiten, die

dit beginsel uitdrukkelijk verloochent. Doet men strikt genomen aan die verloochening niet mee, door deel uit te maken van die partij?

Naast de bevordering van de stoffelijke welvaart zal toch zeker niet minder geijverd moeten worden voor de verbetering van het zedelijk peil van ons volk. In verschillende middelen tot bereiking van dit doel, zullen christelijken en niet-christelijken elkaar kunnen vinden, maar in het speuren naar doeltreffende middelen zal de grondslag, waarvan men uitgaat, aanstonds verschillen. Is de wereld slechts door de omstandigheden tot het kwade verleid, of huist het kwade van nature in hem en zijn door bepaalde omstandigheden slechts de remmende factoren buiten werking gesteld? Men weet, hoe een christen over deze vraag denkt, en deze zou van een leugen moeten uitgaan, indien hij op een humanistischen grondslag verhooging van het moreel volksbesef nastreefde.

Niet anders staat het met het vraagstuk van de gezinsbescherming, vooral in verband met de steeds toenemende echtscheidingen en de toepassing van de doodstraf, een vraagstuk, dat plotseling aan actualiteit heeft gewonnen.

Het is een verleggen van het zwaartepunt door te meenen, dat in dezen tijd slechts de materiële vraagstukken van belang zijn. Integendeel, de Bijbel waarschuwt er juist voor, dat de welvaart van een volk niet in de eerste plaats hierdoor bevorderd wordt, maar veeleer door het handhaven van de onstoffelijke waarden, waaraan God Zijn zegen beloofd heeft.

Aan de eerbied voor het gezag heeft God in het vijfde gebod zijn belofte verbonden. Aan de handhaving van het recht de verhooging van het volk toegezegd. Zelfs welvaart, als een volk wil leven volgens Gods wetten.

Wij moeten arbeiden om de verloren welvaart te herwinnen, doch mogen niet vergeten, dat al ons werk vergeefs is, indien God het niet zegent. Die zegen mogen we verwachten, mits we in Zijn wegen wandelen en volgens Zijn Woord ons gedragen. Niet dus de beginselen, die God ons gegeven heeft, verdoezelen of zelfs negeren, omdat ze naar onze meening in den tegenwoordigen tijd de volkseenheid verstoren, maar gehoorzaam volgens de beginselen handelen en die op den voorgrond stellen, omdat gehoorzaamheid nog steeds beter is dan offerande.

Joh. Ter Haar

Na de bezetting van

1795-1813

II

Richten wij, na de historische herinneringen van de vorige maal over de periode van 1813, thans onze blik naar het heden!

Beschouwen wij de huidige politieke constellatie met eenigen aandacht, dan springen tal van punten van overeenkomst met de situatie na 1813 in het oog.

De roep om eenheid, die wij na de restauratie in 1813 signaleerden, is niet verstomd. Ook na de bevrijding, die wij verleden jaar beleefden, heeft men deze roep in verschillende toonaarden kunnen beluisteren. Had de bezetting ons niet geleerd dat wij bij elkander behoorden en dat we het met elkander zoo geheel eens waren?

Waarom dan die verdeeldheid in de politiek? Waarom die veelheid van partijen? Waarom een Christelijke een Roomsch-Katholieke en socialistische vakorganisatie? Waarom verschillende radio-omroepverenigingen? Eenheid en verdraagzaamheid waren ook nu de strijdleus, die velen als in koor aanhieven.

Het is begonnen met de N.V.B. In een uitvoerig manifest heeft deze beweging zich aanstonds na de bevrijding gericht tot het Nederlandsche volk. Spoedig daarna verscheen zij voor het voetlicht met een toelichtend programma van de doelstellingen, die zij beoogde. Het zou te ver voeren, dit programma tot in onderdeelen onder de loupe te gaan nemen. Tot eenige hoofdzaken willen we ons hier bepalen.

Daarbij valt ons allereerst op de afkeer van het partijwezen, zooals zich dit vóór 1940 op onze erve

had ontwikkeld. In haar Oproep spreekt de N.V.B. als haar meening uit, „dat het politieke partijwezen in ons volk zich langs andere scheidslijnen dan vóór 1940 zal moeten bewegen; dat met name de Christelijke antithese voor de oplossing der maatschappelijke vraagstukken van heden geen vruchtbaar beginsel meer is en dat een periode van vrije discussie dringend noodzakelijk is, opdat de geestelijke vernieuwing zich ook op politiek gebied zal kunnen openbaren”. In deze rede, die Dr Banning den afgelopen zomer op het eerste congres der N.V.B. hield, merkte hij o.a. het volgende op. „Voor talloze in ons Nederlandsche volk blijkt de geestelijke armoede, de inzinking en de malaise nergens duidelijker dan in verstarring en onmacht van het politieke leven, dat georganiseerd was naar beginselen, die in onze verhoudingen van thans onvruchtbaar, onwaarsachtig zijn gebleken. Ik behoef niet te herhalen onze critiek op de antithese”. En even daarna: „Wij zeggen heel duidelijk het vertrouwen op aan de antithesen, die vroeger het politieke leven hebben beheerscht, die het de laatste tien, twintig jaren hebben verlamd.”

Het partijwezen van vóór 1940 en de antithese komen er hier ongenadig af. Wat de N.V.B. hiervoor heel precies in de plaats wil geven, is niet heelmaal duidelijk. Zij is begonnen met te zeggen dat zij niet aan politiek „doet”; in zijn eerder genoemde redevoering heeft Dr Banning onthuld, dat de N.V.B. nog geen politieke partij is. Later is er iemand opgestaan, die de N.V.B. heeft gequalificeerd als „meer dan een politieke partij” en indien

de symptomen niet bedriegen, het verwondert ons niet dat de N.V.B., onder een anderen naam, De Partij van den Arbeid, bij de eerstkomende verkiezingen het toneel van den politieken strijd mede zal gaan betreden. Hoe dit alles ook zij, voor een politiek, gevoerd naar **beginselen**, althans naar de beginselen van vóór 1940, is men in het N.V.B.-kamp huiverig. En de antithese is kennelijk het grootste schrikbeeld, dat men haar voorhouden kan. De klanken zijn niet nieuw. We zagen, dat ook in de vorige eeuw het woord „partij” velen al op voorhand rillingen bezorgde. En het voeren van politiek naar christelijke beginselen was nog grooter salto mortale. Ik kan de verleiding niet weerstaan, een oogenblik terug te grijpen op Groen van Prinsterer. „Men heeft gezegd”, zoo vertolkt Groen het gevoelen zijner tegenstanders, w.o. Thorbecke, „Ik ben geen partijman”. Acuut daarop laat Groen zijn belijdenis volgen: „**Ik wel**. In den strijd der beginselen, die Europa en Nederland verdeelen, heb ik een keuze gedaan; aan **beginselen** heb ik mijn leven gewijd”. Elders klinkt het uit Groens mond: „Ik..... betoog de wenschelijkheid van partijen. Om den aard der tijden, die wij beleven. De rust is in Europa niet hersteld. Er is over **beginselen** strijd”. In de eigenaardigheid van het **beginsel** ligt het kenmerk van eene partij”. „In een eigen beginsel ligt de oorsprong en sterkte eener partij”. In al deze uitspraken van Groen treft het verband, dat deze legt tusschen **partij** en **beginsel**. Juist met dit verband is het goed recht, ja de noodzakelijkheid van het partijwezen aangegeven.

Een beginsel wordt geboren in het hart van den mensch. Dáárin beginnen zich opvattingen, meeningen, overtuigingen te vormen die eenmaal vastere vorm aangenomen hebbende — het praedicaat „beginsel” verdienen. Zoodra dit beginsel bij den mensch heeft postgevat, heeft hij partij gekozen. Terecht kan **Groen** dan ook zeggen, „dat reeds één enkel persoon, met vastheid van zijn beginsel, eene partij vormt, althans de kiem is van eene partij”.

Zij die **beweren**, dat zij — leelijke uitdrukking — niet aan politiek „doen”, reiken dus zich zelf — in den regel onbedoeld — een testimonium van meening-loosheid, beginsel-loosheid uit.

Omgekeerd kan men staande houden, dat er in werkelijkheid geen enkel individu gevonden wordt, dat metterdaad niet aan politiek „doet”. Immers, van geen enkele individu kan met recht worden verondersteld, dat het er ten aanzien van den staat — **waarvan het zelf deel uitmaakt** — en ten aanzien van de wijze, waarop die staat moet worden bestuurd, geen meening op na zou houden.

Nu is het een bekend en voor de hand liggend verschijnsel, dat iemand zijn persoonlijke meening met een zekere voorliefde ook anderen deelachtig wil doen worden.

Een niet minder voorkomend verschijnsel is, dat iemand, die zijn persoonlijke visie op anderen wil overdragen, ter bereiking van zijn ideaal, indien maar eenigszins mogelijk, hulp en steun zoekt bij anderen.

Op politiek gebied overgebracht zou ik een politieke partij in feite niet anders willen omschrijven dan als een **verzameling van gelijkgezinde individuen, die zich hebben aaneengesloten ter bereiking van een gemeenschappelijk doel: de regeering des lands te doen geschieden met inachtneming van de beginselen, die hun gemeenschappelijke overtuiging vormen**. De functie van een politieke partij bestaat dus hierin, dat zij de bestiering van 'slands zaken wil doen geschieden in overeenstemming met de beginselen, die haar dierbaar zijn. Zij heeft, zooals Dr Bruins Slot zich in een 1937 gehouden referaat voor de Calvinistische juristenvereniging heeft ugedrukt, „naar voren te brengen wat er leeft in een volk, daaraan vorm te geven en daaraan invloed te verzekeren bij de rechtsvorming, voor zoover die in wetgeving en bestuur plaats vindt”.

„De functie van de partij berust op de veronderstelling dat de regeering in het land zal geschieden in de groote lijnen in overeenstemming (met) wat er leeft in het volk”.

„Het wezen van een partij is... dat zij is een vrije groep, die op haar eigen fraaie of minder fraaie manier het klavier van de volksconsciëntie bespeelt”.

Zóó gezien verdwijnt het schrikbeeld, dat velen in een politieke partij meenen aan te treffen.

Zóó beschouwd is partijvorming, naar de woorden van Groen, „een eisch van het constitutioneel staatsrecht”;

vormen partijen, zooals Fabius zich heeft uitgedrukt, „een natuurlijk verschijnsel”;

zijn zij „noodzakelijk voor het constitutioneel leven;

moeten zij, naar de woorden van Dr Bruins Slot in zijn eerder genoemd referaat, worden beschouwd als „het natuurlijke intermediair tusschen individu en gemeenschap”

en is tenslotte volgens Dr Beijnen „het tevoorschijn treden van partijen eene gewone en dus natuurlijke vrucht van een vrij volk”.

Van één **vrij volk!**

In een **machtsstaat** zijn staatkundige partijen ontoelaatbaar. Duitschland vormt er het afschrikwekkend voorbeeld van. De maatregelen van de bezettende macht hebben het ook in ons land be-
wezen.

Het partijwezen bevordert een **vrije** uiting van de openbare meening en is daarom in een nationaal-socialistisch geregeerd land contrabande.

Veelal geheel onbewust — wij kunnen het tenminste niet anders zien — zijn allen, die ook nu nog met het partijwezen willen afrekenen en de oplossing zoeken in de richting van een eenheidsfront, door het nationaal-socialisme beïnvloed.

Onbewust!

Onbedoeld!

Doch ook..... ongemerkt!

Laten zij er zich voor hoeden, het nationaal-socialisme, dat — waarschijnlijk ook tot hun vreugde — de deur is geweest, niet onopgemerkt, onbedoeld, onbewust, door een achterdeurtje weer te gaan binnen nooden.

Bang voor **partijdigheid** behoeven zij bij de

in de

Maasstad

Het is een verheugend verschijnsel, dat de belangstelling voor de politieke vraagstukken ook in den Anti-Revolutionairen kring weer is toegenomen. Ook hier is de „vernieuwingsdrang” aanwezig, maar bij al het streven naar vernieuwing wordt toch vastgehouden aan de fundamenteele beginselen, in het verleden steeds door de Anti-Revolutionaire Partij beleeden.

In Rotterdam zijn de vergaderingen der Kiesverenigingen over het algemeen beter bezocht dan voor den oorlog het geval was. Tal van besturen hebben een verjonging ondergaan en met opgewektheid is de arbeid weer aangevat.

In de vijf jaren van bezetting hebben ook in de Maasstad velen uit den A.R. kring daadwerkelijk deelgenomen aan de verschillende vormen van verzet tegen den vijand. Nadat de partijen door den bezetter „ontbonden” waren, werd de „zwarte” Centrale in het leven geroepen, aanvankelijk onder leiding van den heer J. Schouten en nadat deze gearresteerd was, werd zijn plaats ingenomen door den heer J. Wilschut.

Met het Oranje-hotel, concentratie- en interneeringskampen werd door meerderen kennis gemaakt, waaronder ook voorzitter, secretaris en penningmeester der Centrale, doch het werk ging voort. En reeds in September 1944 was de geheele procedure vastgesteld, volgens welke de partij van Kiesvereniging tot aan Centrale, weer zou herleven.

Uit den kring dergenen, die aan de organisatie hun krachten gegeven hebben, moest één zijn ondergrondschen arbeid met den dood bekoopen, n.l. de nog zoo jeugdige Ds H. de Jong van Rotterdam-Charlois, die ook in de „zwarte” Centrale zitting had.

Ook al staat men op het standpunt, dat in de diverse kernen niet steeds die activiteit werd betoond als wel mogelijk was, zoo is er toch alle reden tot dankbaarheid, dat over vrijwel de geheele

---

functioneering van een gezond partijwezen niet te zijn. Immers, in de kracht van een beginsel ligt de aard eener partij. Niet in personen, maar in beginselen zoekt het partijwezen zijn kracht.

Daarom wordt **onpartijdigheid** — een ander begrip dan **partijloosheid** — door het partijwezen niet uitgesloten. Het tegendeel is veelszins het geval.

Zelfs schuilt er een treffende waarheid in de uitspraak van **Groen van Prinsterer**:

„Het moge **paradox** schijnen, doch het is **waar**. **Onpartijdig** kan alleen hij zijn, die **partij kiest**”.

Groen's pleidooi voor de wenschelijkheid van partijen is actueeler dan ooit.

„Om den aard der tijden, die wij” — ook nu — „beleven. De rust is in Europa” — ook nu nog — „niet hersteld; er is” — **juist nu!** — over **beginselen** strijd”.

le stad de partij werkzaam gebleven is om leiding te geven aan het geestelijk verzet tegen den vijand en aan de bestudeering van de staatkundige vraagstukken, welke na den oorlog zeker in de eerste plaats om oplossing zouden vragen.

Toen dan ook kort na de bevrijding het sein tot verzamelen werd gegeven, was men allerwege gereed en kon de opbouw van de partij in vrij vlot tempo geschieden.

Het aantal bij de Centrale aangesloten Kiesverenigingen was tengevolge van de gedurende de bezetting plaats gehad hebbende annexatie van verschillende randgemeenten, IJsselmonde, Hillegersberg, Schiebroek en Overschie, toegenomen van 14 tot 23, welk aantal tot 22 verminderde, doordat één Kiesvereniging haar leden over een tweetal naburige Kiesverenigingen verdeelde.

De begeerte naar samengaan van alle Protestant-sche Christenen in één staatkundige partij leefde ook in de Maasstad, doch de spontaniteit om, zooals in Amsterdam, te komen tot de stichting van een Christelijk Nationale Partij, ontbrak. Het politieke gesprek met de Christelijk-Historischen werd opgenomen. Ofschoon hierbij niet gestuit werd op belangrijke principieele verschillen, werden de praktische moeilijkheden om tot fusie te komen toch wel aan gevoeld, zoodat de verklaring, door de heeren Tilanus en de Wilde ondertekend, in Rotterdam niet die teleurstelling wekte als in andere plaatsen wel het geval was. De twee gemeenschappelijke vergaderingen, waar door de heeren Mr H. Bijleveld en H. W. Tilanus het woord gevoerd werd, gaven duidelijk te zien, dat in de Maasstad over het algemeen de tijd om tot fusie te komen, nog niet rijp geacht werd.

De Anti-Revolutionaire Partij in Rotterdam heeft de werkperiode ingezet met een buitengewoon goed geslaagde openbare vergadering in de Rivièral, waar de heer J. Schouten voor het eerst na de bevrijding in het openbaar, voor 5 à 6000 toehoorders, een staatkundige rede hield, welke er toe bijgedragen heeft het politieke leven te stimuleeren.

Overeenkomstig het advies van het Moderamen van het Centraal Comité heeft de Centrale A.R.-Kiesvereniging te Rotterdam met overgrote meerderheid (slechts 3 stemmen tegen) besloten geen medewerking te verleen aan de totstandkoming van den noodgemeenteraad. Zij heeft haar standpunt gemotiveerd ter kennis van den burgemeester gebracht, terwijl deze verklaring ook in extenso in de bevriende pers werd gepubliceerd. Ook in andere partijen werd voor ons standpunt gevoeld, doch de consequentie daaruit durfde men niet te trekken.

Een LES der

Historie

Dr. J. de Nooij.

Helaas moest kort daarop geconstateerd worden, dat een aantal personen, die het met de beslissing der Centrale niet eens waren, zonder overleg met de Centrale, ja zelfs zonder kennisgeving van hun voornemen, een lijst met kiesmannen had ingediend. En het College van Kiesmannen heeft aan deze organisatie-ontbindende methode medegewerkt, zoodat de zes A.R. zetels in den Raad thans zijn bezet, door zes Anti-Revolutionairen, die tegen het besluit der partij zijn ingegaan en dus ook niet als vertegenwoordigers der Partij kunnen worden beschouwd.

Hieronder volgt een vergelijking van de samenstelling van den ouden met den nieuwen Raad:

	Oude Raad:	Nieuwe Raad:
S.D.A.P.	18	17
R.K. Staatspartij	8	7
A.R. Partij	6	0
Vrijheidsbond	4	4
C.H. Unie	3	3
Rev. Soc. Arb. Partij	2	0
Staatk. Geref. Partij	1	0
Vrijz. Dem. Bond	1	2
Communistische Partij	1	4
Van Burink	1	0
Anti-Rev. buiten de partij om	0	6

De S.D.A.P. en R.K. hebben elk een zetel minder, doordat één hunner kandidaten om formeele redenen geen zitting kon nemen. De S.G.P. was den dag der candidaatstelling blijkbaar vergeten. De V.D. hebben thans een zetel meer omdat men een „illegale” in den Raad wilde brengen.

Van enkele A.R. kiesmannen is reeds bekend, dat zij het verkeerde van hun handelwijze inzien, doch bij de zes raadsleden is zulks nog niet het geval. In elk geval hebben zij hun plaats in den Raad ingenomen en is één hunner ook tot wethouder benoemd.

Het is onbegrijpelijk, dat deze heeren, van wie enkelen toch heel goed met het organisatieleven op de hoogte zijn, niet beseffen hoe funest hun optreden toch wel is.

Dat heel de door de Regeering voorgestelde regeling in strijd met elke democratische opvatting is, blijkt wel hieruit, dat nu 15 personen die niet het gevoelen van de groote meerderheid der partij vertolken, het klaar kunnen spelen, dat zes personen in den tijdelijken Raad worden benoemd.

En deze op ondemocratische wijze tot stand gekomen Gemeenteraad, waarin van de 45 oude leden slechts 10 teruggekeerd zijn, zal nu zeer waarschijnlijk, blijkens een uitlating van Wethouder Kraayvanger, zich over het nieuwe stadsplan, dat beslissen zal over het aanzien der stad gedurende eeuwen, hebben uit te spreken.

Indien de Regeering met de verkiezingen meer spoed betracht had en niet op de geboorte van de Partij van den Arbeid gewacht had, zou een door de bevolking gekozen Raad zijn oordeel hebben kunnen geven over het groote plan tot herbouw van Rotterdam.

Onder de leus van „herstel en vernieuwing” worden „recht en wet” met voeten getreden.

Bij de bevrijding van ons land in Mei 1945 zijn er verschillende vergelijkingen gemaakt met November 1813, de maand, waarin ons land zijn zelfstandigheid herkeeg na de Fransche overheersching. Voor zo'n vergelijking is alle reden, omdat de omstandigheden van 1813 in meer dan één opzicht overeenkomen met de toestand in 1945. Ik denk dan niet in de eerste plaats aan de economische toestand, al vertoonen de manier, waarop in den Franschen tijd ons land is uitgeplunderd en de maatschappelijke ontredde, die de Franschen achterlieten, merkwaardig veel overeenkomst met de uitbuitingsmethoden, die de Duitschers hebben toegepast en de ontwrichting, die ze teweeg brachten.

Voor ons verdient op dit oogenblik het parallelisme op geestelijk gebied meer de aandacht. Beide bezettingsperioden vallen in een tijd van een groote revolutie en beide malen heeft de bezettende macht als instrument van een zeer bepaalde ideologie getracht de geestelijke structuur van ons volksleven te beïnvloeden.

De revolutie van 1789 had in Frankrijk de z.g. Verlichting aan het bewind gebracht en weldra stelde de Fransche staatsmacht zich in haar dienst om ook de andere volken van Europa met de toepassing van haar ideeën te zegenen. Toen de Franschen ons land binnentrokken in Januari 1795 werden ze met vreugde begroet door een deel van de bevolking. Het was een minderheid, maar een zeer actieve minderheid, die stond tegenover een meerderheid, welke zonder behoorlijke leiding en zonder principieel verweer was. Dit laatste was hoogst belangrijk.

Het Calvinisme, dat zoo lang het openbare leven had beheerscht, was zijn veerkracht kwijt; vele kansels van de Gereformeerde Kerk waren spreektribunes van de Verlichting geworden. De groote meerderheid zag bij de intocht der Franschen lijdelijk toe. In minder dan geen tijd legden de bezetters de leiding van het openbare leven in handen van hun geestverwanten. Nadat men een jaar lang zich beholpen had met voorloopige lichamen, die door politieke clubs benoemd waren, kwam een z.g. „Nationale Vergadering” bijeen, waarin geen enkele Oranjeman mocht zitten. Al heel spoedig zien we nu in actie komen de „Maatschappij tot Nut van 't Algemeen”, een bijwagen van de vrijmetselarij, die in deze heele omwenteling een leidende rol heeft gespeeld. Duidelijk onder invloed van het „Nut” wordt in de eerste constitutie bepaald: „De vertegenwoordigende Magt maakt zodanige inrichtingen, waardoor het Nationaal Karakter ten goede gewijzigd en de goede zeden bevorderd worden”. Onder de 8 Agenten (ministers)

was ook een „Agent van Nationale Opvoeding”. Het zou me te ver voeren in bijzonderheden uiteen te zetten met hoeveel voorzichtigheid men te werk ging om die „Nationale Opvoeding” te leiden door een Schoolwet. Laat me alleen mogen zeggen, dat men in 1806, toen die schoolwet eindelijk de z.g. volksvertegenwoordiging passeerde, in de eigenlijke wet alleen de hoofdlijnen opnam en alle uitvoeringsbepalingen verschoof naar een Reglement, dat eenvoudig bij Besluit van de Regeering werd vastgesteld. Van de inlijving bij Frankrijk maakte men gebruik om in te voeren een verplichte Boekenlijst en de goedkeuring (autorisatie) van alle onderwijzersbenoemingen door de regeering. De bekende schoolman Van den Ende, die de geheele onderwijshervorming achter de schermen heeft geleid, heeft bij dit alles met buitengewone handigheid gemanouvreerd. Aan een bevriend schoolopziener schreef hij eens: „Dikwijls is het ondoenlijk, hoogst bezwaarlijk althans, den weg te gaan, dien men verkiezen zou. In vele gevallen moet men volgen en de ondervinding heeft mij geleerd, dat tenslotte hiermee nog het meest gewonnen wordt. Door zich sterk te kanten tegen een opkomende stroom verliest men meestal alles; door bij te kavelen wordt men meestal ongemerkt meester”.

Toen kwam de bevrijding, November 1813.

Hoe zou het nu gaan met de Verlichting, waarvoor de Schoolwet van 1806 van zoo groote beteekenis was? Welnu, van een Restauratie in christelijk-historischen zin was geen sprake. De voorstanders van de Verlichting wisten zich de leiding in de Opstand te verzekeren; zij hadden de voornaamste posities in de administratie reeds bezet vóór de Prins voet aan wal zette.

Om het volk, dat zeer anti-Fransch was, te ontzien, dekten zij zich achter een groep aristocraten, van wie zij toch geen reactie te vreezen hadden. Van Hogendorp, die in zijn jeugd tot de Illuminaten — dus tot de Vrijmetselaars — gerekend werd, behoorde tot deze groep. Met hun hulp gelukte het

Als de blijheid, het sprankelend vernuft van de jeugd en hun veerkrachtig weerstandsvermogen tegen de moeiten van den dag gepaard gaan met een blijmoedig geloof, dan hebben we den complete mensch in zijn beste verschijningsvorm. Maar dan moeten we de hoofdzaak hoofdzaak laten. Het is niet zoo — en houdt dat wèl vast — dat onze Christelijke levensovertuiging een gelijkwaardige plaats inneemt naast al onze opvattingen op ander terrein, doch zóó, dat al het andere door onze christelijke levensovertuiging geschraagd, gestut, gesteund wordt.

H. COLIJN, 16 April 1941.

in het nieuwe Nederland de school van 1806 zonder oppositie binnen te loodsen. Vóórdat de Souvereine Vorst het bewind overnam, had het Algemeen Landsbestuur „in naam van Oranje” dictatoriale macht. 6 December zou de bestuursoverdracht plaats hebben. Maar twee dagen daarvoor, 4 December 1813, nam het Algemeen Bestuur het Besluit, dat „onverwijld noodzakelijk” genoemd werd, om de onderwijswet van 1806 ongewijzigd te doen voortbestaan.

De Souvereine Vorst, Willem I, bleek de Verlichting toegedaan en de onderwijshervorming gunstig gezind te zijn. De lieden, die totnutoe de onderwijshervorming zoo handig hadden, doorgedreven, verloochenden hun verleden niet en maakten daarvan gebruik. Ze besloten niet rustig af te wachten tot een grondwettig gekozen Staten-Generaal aan eventueele oppositie gelegenheid kon geven zich te uiten. De korte periode van onbeperkte vorstenmacht werd door hen goed gebruikt. 29 Maart 1814 zou de Souvereine Vorst de grondwet bezweren. Nog juist op tijd was het conceptbesluit klaar en 20 Maart 1814 kwam het Souverein Besluit af, waarbij de Schoolwet van 1806 bij voortdurende werd aangewezen als de grondslag van de Nederlandsche Schoolinrichting.

Nog een tweede belangrijke stap zette Willem I op den weg van de Volksverlichting. Ook daarbij werd door het inslaan van een onorganisatorischen weg eventueele oppositie van te voren afgesneden. Tot een reorganisatie van de Gereformeerde Kerk was het in den Franschen tijd niet gekomen. In 1816 kwam het bekende Koninklijk Besluit waarbij — naar nog onlangs Ds. Grave-meijer betuigde — aan de Gereformeerde Kerk een Reglement werd opgelegd dat haar verhinderde langer belijdende Kerk te zijn. Zoo werd dus het Christelijk volksdeel over de geheele lijn terug gedrongen en de staatsmacht ook onder Oranje in dienst van de Verlichting gesteld.

Natuurlijk was lang niet ieder het met deze maatregelen eens. Als men geen oppositie dachtte, had men ook niet de bovengeschetste overrompelingstactiek behoeven toe te passen. De oppositie kon zich echter niet uiten in een wezenlijke volksvertegenwoordiging en moest haar toevlucht nemen tot lijdelijk verzet b.v. door bij vacatures alleen sollicitanten op te roepen van den Gereformeerden godsdienst. Om dit nu weer tegen te gaan kondigde de regeering uit overweging, „dat vanwege de kiescheid der zaak een zijdelingsche maatregel de voorkeur verdiende boven een rechtstreeksche” het besluit af, dat alle oproepen voor sollicitanten bij het onderwijs moesten worden geplaatst in het regeeringsblad: „Nieuwe Bijdragen voor Opvoeding en Onderwijs”. Zoo werd met veel beleid het einddoel voor oog en gehouden.

Het verzet op kerkelijk gebied is bekend. Het is onnoodig hier in den breede stil te staan bij de beteekenis van de Afscheiding — men moge die op zichzelf toejuichen of niet — voor den strijd om gewetensvrijheid. De strijd voor Kerkherstel

in de Hervormde Kerk had geen ander doel. Het is voldoende om vast te stellen, dat een eeuw van strijd nog niet toereikend is geweest om volledig de geestelijke vrijheid te heroveren, die na het herwinnen van onze zelfstandigheid was verloren gegaan.

En nu 1945.

Het is overbekend, dat in de achter ons liggende jaren weer een groep met behulp van den bezetter gepoogd heeft haar denkbeelden aan de natie op te leggen. Het was niet toevallig, dat het Departement van Onderwijs werd omgedoopt in een Departement van Opvoeding. Geen middel is onbepoofd gelaten om de opvoeding der jeugd en het denken der ouderen van staatswege te beïnvloeden. Ogenschijnlijk heeft men niet veel succes gehad en die tijd lijkt nu voorbij. Ieder heeft het nu weer over vrijheid. Ook uit onzen kring gaan stemmen op van hen, die meenen, dat het in de komende periode niet aan verdedigers van de vrijheid zal ontbreken en dat niet hier ons de grootste gevaren bedreigen.

Maar is dat juist gezien? Of heeft niet veel eer E. Donnier gelijk, de leider van de Fransche Espritgroep, als hij zegt, dat nu wel de eerste phase van het fascisme verslagen is, maar dat we ongemerkt geraakt zijn in de tweede phase, die door haar quasi-democratisch karakter gevaarlijker is dan de eerste?

Zeker, het nationaal-socialisme als zoodanig heeft geen kans meer. Ook hebben we weer een Departement van Onderwijs. Maar of nu alle plannen om met behulp van de staatsmacht het „Nationaal Karakter ten goede te wijzigen” voorgoed verdwenen zijn? Eer het tegendeel is waarschijnlijk. Teekenend is, dat bij de besprekingen voor de kabinetsformatie aan een aangezochten antirevolutionair werd medegedeeld, dat het met de plannen der formateurs ten opzichte van het onderwijs niet strookte om het Departement van Onderwijs toe te vertrouwen aan een antirevolutionair.

Juist in verband met het feit, dat het optreden van dit kabinet door één onzer voormannen gekenmerkt werkt als een greep van de vrijzinnigheid naar de macht, vertoont de geheele gang van zaken een beklemmende overeenkomst met die van 1813. Lang vóór de bevrijding stond bij de nu aan het bewind zijnde heeren vast, dat de antirevolutionairen moesten worden teruggedrongen. Reeds voor de terugkeer van de Koningin waren, zool niet de functies, dan toch de invloedssferen verdeeld. Bij de kabinetsformatie heeft men er naar gestreefd het geheel een nationaal uiterlijk te geven. Dáárvoor hadden de antirevolutionairen nog wel hun mannetje mogen leveren. En na het optreden van het kabinet is voor ieder zichtbaar een streven om van de periode waarin nog van geen constitutioneel bewind sprake is, gebruik te maken om zooveel mogelijk geestelijke oorlogswinst binnen te halen. Het duidelijkst is de kwestie van de eenheidsradio. Ik weet wel, dat de regering ogenschijnlijk eenigermate bakzeil heeft gehaald. Maar alles is nog uiterst vaag gehouden en... de Stichting Radio-omroep in Overgangstijd

is gebleven en de samenstelling van het Stichtingsbestuur staat er borg voor, dat het einddoel niet uit het oog verloren gaat. ¹⁾

Dan komt mij weer Van den Ende voor den geest: „Door zich sterk te kanten tegen een opkomenden stroom verliest men meestal alles; door bij te kavelen wordt men vaak ongemerkt meester”.

Op een heel ander gebied — intusschen voor de toekomst van ons Koninkrijk van groot gewicht — is de voorgenomen opheffing van de Indologische faculteit te Utrecht een typeerend verschijnsel. Aan een richting, die de regeering niet aangenaam is, zou zoo door misbruik van macht het zwijgen worden opgelegd.

De geweldige toerusting van den regeeringsvoorlichtingsdienst, die millioenen verslindt en een activiteit ontplooit als men van een ministerie van voorlichting nauwelijks kan verwachten, is ook een niet te verwaarloozen factor. Men onderschatte ook niet het gevaar van een blad als de „Pen-Gun”, op groote schaal verspreid onder jonge mensen, die jarenlang principiële vorming hebben gemist en nu uit hun traditioneele omgeving zijn losgerukt. Dé vage uitlatingen over onderwijs en vrije jeugdvorming konden er wel eens op wijzen, dat ons ook op dit gebied onaangename verrassingen wachten, indien dit ministerie ooit aan de voorgenomen hervormingen mocht toekomen. In het licht van deze verschijnselen krijgt inderdaad het optreden van dit kabinet in verband met het uitstellen van algemeene verkiezingen het karakter van een staatsgreep. Mede aan ons de taak om ervoor te zorgen, dat — anders dan in 1813 — er een krachtige groep is, die waakt voor de geestelijke vrijheden.

¹⁾ Nadat dit artikel geschreven werd, hebben uitlatingen van de Ministers Van der Leeuw en Schermerhorn de juistheid van deze opvatting reeds duidelijk aangetoond.

We leven nu wéér in een periode, waarin de ongeloofsgeest beproeft woning te maken in de harten der menschen. Daartegenover plaatse de belijder van den Heiland der Wereld zijn onwederstandelijk geloof in den Drieëenigen God. Wij allen saam, de ouden en de jongen, maar de jongen niet in het minst, omdat juist zij de mannen en de vrouwen van de toekomst zijn. En die toekomst zal aan jongelingen en meisjes hogere eischen stellen dan het verleden aan ons heeft gedaan.

Dr. H. COLIJN, 16 April 1941.

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof. Dr. J. Severijn, Mr. A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr. J. J. Hangelbroek,
Prof. Mr. A. M. Donner, Mr. W. Rip, Ad. Kuiper, J. H. Hofman, Dr. F. L. van
Muiswinkel, Mr. K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr. Dr. E. J. Beumer, Mr. J. A. de Wilde, Dr. J. A. H. J. S.
Bruins Slot, Dr. L. W. G. Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand. — Redactie-adres. Dr. Kuyperstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935.
Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht — Telefoon 11811 — Giro 267122
Prijs per abonnement f 3.— per jaar.

Reveille wordt geblazen

Door menig Antirevolutionair wordt een zucht van verlichting geslaakt. Het Program van Actie is er — althans het concept — want natuurlijk moet het nog door de Deputatenvergadering van 2 en 3 April a.s. worden goedgekeurd. Maar het ontwerp is er dan toch. Het werd inmiddels aan de kiesverenigingen en aan de overige partij-instanties toegezonden en — nu kan het spel beginnen.

De critici in en buiten partijverband kunnen zich opmaken om de feiten en de tekortkomingen van dit program aan te toonen. En dat is goed! Het is de bedoeling van dit ontwerp, dat het behandeld en besproken wordt op onze kiesverenigingen; dat men zich in breeden kring daarover bezinnen gaat.

Dit program van actie is een belangrijk stuk!

Want in dit stuk wordt voor de eerstvolgende periode de positie van de Antirevolutionaire Partij vastgelegd. Met dit stuk zullen de eventuele Kamerleden zich grosso modo moeten conformeren. En het is nu voor de partijleiding de groote vraag of zij goed heeft gepeild wat er in ons volk aan wenschen en begeerten leeft. Maar het is voor ons allen de vraag of dit stuk „Antirevolutionair” is van toon en inhoud. De beantwoording van de eerste vraag is niet zonder betekenis. De beantwoording van de tweede vraag is evenwel een levenskwestie en daarom gaat dit stuk ons allen aan en moeten

wij er allen mee bezig zijn en er ons ernstig op bezinnen.

In dit stuk wordt ook en zeer nadrukkelijk de positie bepaald ten opzichte van de overige partij-groepeerings. Natuurlijk er waren reeds schermschetsingen, en voorpostengevechten werden geleverd, die aanwijzigingen inhielden voor de toekomstige verhoudingen en zij waren overigens reeds vinnig genoeg. Maar door dit Program van Actie worden nu de stellingen betrokken in den politieken strijd en komt er meer klaarheid in de situatie.

Dit laatste geldt dan zoowel tegenover de andere politieke partijen die voor en na nu ook met hun programma's voor de dag komen — als voor onzen eigen groep.

Want door dit program van actie wordt nu verzamelen geblazen. Nu moeten de gelederen zich gaan formeeren. Dat zich daarbij de innerlijke spanningen zullen voordoen, aan een volkspartij eigen, mag niemand bevreemden. Den een gaat het te ver — den ander niet ver genoeg.

Maar met de samenstelling van een program van actie staat men nu eenmaal in veel opzichten voor dezelfde moeilijkheden als aan de candidaatstelling verbonden. Wil men een ieder bevredigen dan zou het een schaaap met vijf pooten of een vierkante cirkel moeten zijn. En dat gaat nu eenmaal niet.

Program van Actie 1946

VOOR DE VERKIEZINGEN VAN

De Antirevolutionaire Partij roept het gansche Nederlandsche volk op tot gehoorzaamheid aan Gods geboden. Zij ziet alleen in den terugkeer tot die gehoorzaamheid redding uit den nood waarin ons volk verkeert.

1. Handhaving van het gezag

De Overheid heeft zich steeds voor oogen te stellen, dat zij is dienaresse Gods, het volk ten goede.

Daarom is het haar roeping en plicht het gezag, dat haar is toevertrouwd, te handhaven en te herstellen, waar het niet wordt geëerbiedigd.

2. Overzeesche gebiedsdeelen

Herstel, met kracht en beleid, van het wettig gezag in Indië.

De politiek zij gericht op het tot stand brengen van volledige autonomie, evenwel met beslissende handhaving van de eenheid van het Koninkrijk.

3. Geestelijke vrijheid.

De niet-neutrale, de Christelijke Staat heeft de geestelijke vrijheid te handhaven en te bevorderen, de geestelijke verscheidenheid te eerbiedigen.

Inzake de radio worde teruggekeerd tot het wettelijk bestel. Wijziging op radiogebied zij het resultaat van het gemeen overleg tusschen Regeering en Staten-Generaal.

4. Zedelijke volkskracht

Voor haar deel bevordere de Overheid de moreele defensie van ons volk, dat, temidden van een onrustige wereld en ingeklemd tusschen de groote mogendheden, alleen door ontwikkeling van eigen nationaal, in de historie wortelend, karakter van zijn zelfstandigheid handhaven en zijn zedelijke volkskracht herwinnen kan.

Daartoe houde de Overheid hoog het eigen recht van het gezin, van de Kerken, van de scholen, en

van de zelfstandige kringen in het maatschappelijk leven.

5. Terugkeer tot den Nederlandschen rechtsstaat en de democratie.

Het beleid der Overheid worde gekenmerkt door:

- strengere en onpartijdige handhaving van recht en wet;
- erkenning van de vrijheden, welke ons volk door de constitutie zijn gewaarborgd;
- volledige toepassing van het gemeen overleg met de Staten-Generaal.

6. Herstel en wederopbouw

De arbeid tot herstel van onze nationale goederen en den wederopbouw van wat in staat en maatschappij vernield en beschadigd werd, worde met kracht en praktisch inzicht voortgezet. Daarbij make de Regeering een ruim gebruik van de medewerking der gemeenten, mede ter vermindering van ongewenschte centralisatie. Daartoe stelle zij handel en bedrijf zoo spoedig mogelijk in de gelegenheid hun normale functie weder uit te oefenen.

Gezorgd worde voor herstel van het tijdens oorlog en bezetting geleden onrecht, voor zoover dit mogelijk is.

Voorzien worde in een genoegzame verzorging van de slachtoffers uit den verzetstijd en van de nagelaten betrekkingen van hen, die in dien strijd gevallen zijn.

7. Sociaal-economische maatregelen

I. Bedrijfsorganisatie

Bevordering van de totstandkoming eener bedrijfsorganisatie, welke vrucht is van de samenwerking van vrije patroons- en vrije arbeidersorganisaties.

Aan deze organisatie worde de taak toevertrouwd de regelingen tot stand te brengen, waaraan het arbeids- en bedrijfsleven behoefte heeft.

Met behulp van deze regelingen worden zoowel het arbeids- als bedrijfsleven tot verdere ontwikkeling gebracht, met het doel te bevorderen dat de levensverhoudingen op het terrein van den arbeid beantwoorden aan de beginselen van recht en moraal.

De Overheid heeft tot rechtstaak de voor de bedrijfsorganisatie noodige wettelijke voorzieningen te treffen en op den arbeid van deze organisatie toezicht en controle uit te oefenen. Zij belaste die organisatie met de uitvoering van de daarvoor in aanmerking komende wettelijke regelingen.

II. Socialisatie, geleide economie en Overheidsbedrijfsorganisatie.

Afgewezen wordt:

- de socialisatie, d.i. de geleidelijke algemeene opheffing van den privaten eigendom op den grond en de productiemiddelen;
- de geleide economie, waaronder is te verstaan de blijvend door de Overheid gedirigeerde economie;
- de bedrijfsorganisatie, gedacht als zuivere Overheidsorganisatie, welke een verlengstuk is van de bestuursorganen der Overheid, met name ook zooals deze in het voorontwerp van wet op de bedrijfschappen van het huidige Kabinet is voorgesteld.

III. Conjunctuurpolitiek

Voorzover het voor de Overheid mogelijk blijkt, zonder het sociaal-economische leven aan zich te trekken, door haar beleid de inwerking van stoornissen op het economisch leven te voorkomen of te temperen, dient zulk een beleid te worden bevorderd en gesteund.

IV. Werkloosheid

De werkzaamheid van de Overheid en van de maatschappelijke

krachten moet gericht zijn op het voorkomen van werkloosheid. Daartoe kan een nadere regeling van het ontslagrecht bijdragen. Met het oog op de mogelijkheid, dat werkloosheid onvermijdelijk blijkt, dient in hare geldelijke gevolgen voor de arbeiders op behoorlijke wijze te worden voorzien:

- a. door het in het leven roepen van een bedrijfsgewijze arbeidersreserve;
- b. door een wettelijke regeling van de werkloosheidsverzekering.

V. Invaliditeits- en Ouderdomsverzekering.

Herziening van de Invaliditeits- en Ouderdomsverzekering ten einde tot verhooging van renten en pensioenen te geraken.

Wettelijke regeling van een Ouderdomsverzekering voor de kleine zelfstandigen.

Bevordering met name door de bedrijfsorganisatie, van bedrijfsgewijze regelingen voor ouderdomspensioen.

VI. Woningvoorziening

Maatregelen tot geleidelijke opheffing in een zoo snel mogelijk tempo, van den woningnood. Bij de voorziening in woningen worde gerekend met de behoeften van de groote gezinnen en de bouw

van nood- en semi-permanente woningen tot het onvermijdelijke beperkt.

8. Onderwijs

De grondwettelijke gelijkstelling van bijzonder en openbaar onderwijs worde nauwgezet gehandhaafd.

Het onderwijs worde, meer dan in het verleden, dienstbaar gemaakt aan de eischen, welke het maatschappelijk leven stelt.

Uitbreiding van het nijverheids-onderwijs, ter opvoering van de vakbekwaamheid.

Voor kinderen met aanleg en begaafdheden van onbemiddelde ouders worde de gelegenheid geopend voor hun verdere ontwikkeling.

9. Financieel beleid

Het financieel beleid zij in het belang van heel het volk gericht op de gezondmaking van het in deplorabelen toestand verkeerd Rijksbudget, met name ter voorkoming van inflatie en ter verkrijging van de middelen welke noodig zijn tot dekking van de Rijkskosten der in dit program opgenomen sociale voorzieningen. Het belastingstelsel worde zoodanig hervormd, dat enerzijds op rechtvaardige wijze rekening wordt gehouden met de draagkracht der onderscheidene bevol-

kingsgroepen en anderzijds de particuliere ondernemingsgeest niet wordt gefnuikt.

10. Gemeentelijke autonomie

De gemeentelijke autonomie, welke door de Deutsche maatregelen en het mede daardoor geldende belastingssysteem zeer geleden heeft, worde hersteld.

11. Organisatie Overheidsdiensten. Bureaucratie.

Met krachtige hand worde een doeltreffende organisatie van de Overheidsdiensten tot stand gebracht. Het ambtelijk apparaat, dat het volksleven dreigt te overwoekeren, moet worden genormaliseerd en beperkt, en de drukende en doodende bureaucratie dient intensief te worden bestreden.

12. 's Rijks defensie

Opgebouwd worde een kwalitatief sterke en modern uitgeruste krijgsmacht.

Mede ter verkrijging van een goede discipline worde zorg gedragen voor de vorming en opleiding van een moreel hoogstaand kader, dat den manschappen ten voorbeeld strekt.

Door strenge contrôle dienen alle niet-gemotiveerde uitgaven te worden voorkomen.

* * De nieuwe Vrijzinnige * Concentratie

Zoo is dan op Zaterdag 9 Februari, naar Engelsch voorbeeld, hier te lande de „Partij van den Arbeid” overgericht. Niet minder dan zeven leden van het Kabinet-Schermerhorn traden toe als lid. De linkerzijde is nu weer, op de liberalen en communisten na, een eenheid geworden. Evenals in den tijd van Groen zijn er ook eenige mannen van christelijke levensbeschouwing in verzeild geraakt. Toen waren het de liberalen, nu zijn het de socialisten die den toon aangeven.

Er zijn belangrijke offers gebracht om tot deze eenheid te komen. Vooral de Vrijzinnig-democraten hebben heel wat moeten slikken; o.a. de roode vlag en de Internationale.

Wij juichen het toe, dat er wat meer teekening komt in de politieke verhoudingen. De minister-president Schermerhorn en de moderne predikant

Banning hebben succes gehad. Het wordt nu ook steeds duidelijker in welke richting het tegenwoordige Kabinet koerst. Wel is er nog heel veel vaags. Vooral over de vraag, hoe ver men op den weg van het socialisme moet gaan, bestaat binnen de Partij van den Arbeid groot verschil van inzicht. De moeilijkheden om de heterogene elementen bijeen te houden zullen niet gering zijn. Maar ons volk kan nu toch beter dan een paar maanden geleden beoordeelen, wat voor vleesch het in de kuip heeft.

Vóór alles staat voor de nieuwe partij vast, dat de godsdienstige belijdenis als grondslag voor de organisatie van het politieke partijleven, principieel en praktisch verwerpelijk is. Zij wil hen, die vasthouden aan de waarheid der Schrift, als politieke groep ontwapenen. Met wijlen Roodhuizen en zoo vele anderen uit vroeger dagen verklaart zij de antithese dood.

Daarmede gaat zij rechtstreeks in tegen het levenswerk van Groen, Kuyper en de Savornin Lohman. Zonder twijfel zal zij enkelen verleiden. Trou-

wens, dat zullen voornamelijk lieden zijn, aan wie wij in vroeger dagen ook niet veel hadden. Stoere belijders laten zich niet vangen. Die overzien het abel spel bij intuïtie: prijsgeving van eigen christelijke organisatie staat met onderteekening van eigen doodvonnis gelijk.

Wij weten nu wie onze tegenstanders zijn. Zij zijn sterk. Zonder voorafgaande verkiezing hebben zij reeds bij voorbaat het Regeeringskasteel bezet. Zoals nog nooit in ons goede land is gebeurd, hebben ze tot van achter de ministerstafel voor de nieuwe partij propaganda gevoerd. Allereen wegen hebben zij vriendjes op belangrijke posten geplaatst. Het gaat allemaal weer in den ouden trant. De liberalen noemden zich liberaal en waren het niet, maar zetten in hun tijd ons christenvolk achteruit. De Nederlandsche Labourparty noemt zich democratisch en is het niet, maar regeerde 5 maanden volkomen dictatoriaal zonder parlement.

De oudsten onder ons ruiken reeds weer de oude atmosfeer.

Weest er van verzekerd: de strijd zal zwaar worden.

Moge de jongeren onder ons zich in dien strijd tegen de socialistische vrijzinnigheid werpen met hetzelfde élan als onder de overheersching van de liberale vrijzinnigheid het onze vaders hebben gedaan.

Het zijn ten slotte dezelfde mensen, alleen in een andere uniform.

* * Vreemde houding

Onze lezers zullen zich nog wel herinneren, dat in de maand December van het vorig jaar negen en veertig leden van de Chr. Historische Unie een gepubliceerden brief aan het Hoofdbestuur van die partij hebben gericht. Zij waarschuwden dat Hoofdbestuur om toch vooral geen fusie en zelfs geen federatieve samenwerking met de antirev. partij te bevorderen. Hun brief eindigden zij met het uitspreken van hun innerlijke overtuiging, dat de Chr. Hist. Unie nog voor groote mogelijkheden stond.

Onder de negen en veertig onderteekenaars behoorde ook prof. Lieftinck, de Minister van Financiën.

Diezelfde prof. Lieftinck sloot zich nu aan bij de nieuw opgerichte Partij van den Arbeid. Natuurlijk is dat zijn goed recht.

Maar waar blijft nu zijn innerlijke overtuiging, dat de Chr. Hist. Unie nog een groote toekomst heeft?

Reeds op 14 December schreef de redactie van het Chr. Historische Weekblad „Koningin en Vaderland” naar aanleiding van het epistel der 49 Unieleden:

„De C. H. Unie, aldus de schrijvers, staat op dit oogenblik voor een beslissende keuze. Wij zijn dit met hen eens; daarom hebben wij in de afgelopen maanden gedaan wat onze hand vond om te doen om hare organisatie te verstevigen en bovenal om het christelijk-historisch besef in den lande te sterken. Verreweg de meeste onderteekenaars

vonden wij daarbij echter niet aan onze zijde; integendeel verkondigden ettelijke hunner toen en reeds eerder van de daken, dat de C. H. Unie behoorde te verdwijnen en dat er voor staatkundige groepeerings op christelijken grondslag geen plaats meer was.”

Deze rake opmerking geldt mannen als prof. Lieftinck, die, al waarschuwend tegen het z.g. separatisme der anti-revolutionairen, de houding aannemen alsof zij de Chr. Hist. Partij zulk een goed hart toe dragen, maar haar inmiddels in een hoogst ernstig tijdsgewricht in den steek laten.

* * De zwakste stee

De zwakste stee in het stuk der Regeering betreffende haar beleid ten aanzien van Indië, is wel de toezegging, dat na een „begrensde periode” de bevolking van „Indonesië” in vrijheid over haar staatkundig lot zal moeten beslissen. D.w.z. dat zij zich dan eventueel uit het verband van het Koninkrijk zou kunnen losmaken.

Afgezien van allerlei andere bezwaren, die hier tegen in gebracht kunnen worden, vragen wij: hoe zal te zijner tijd die bevolking van meer dan 70 miljoen menschen daarover beslissen?

Als we ons afvragen wat ons, toch politiek veel verder voortgeschreden Nederlandsche volk in dit alles te zeggen heeft gehad, moet wel het antwoord luiden: absoluut niets.

Zelfs de Staten-Generaal zijn telkens voor een vol-dongen feit geplaatst.

Op de meest on-democratische wijze heeft de Regeering over deze voor de toekomst van het Nederlandsche volk en de Indische volken zoo allerge-wichtigste aangelegenheid, alles bekokstoofd buiten het volk om.

Vraag nu niet: hoe zal over eenigen tijd het „volk van Indonesië” over de al of niet-losmaking van den band met het Koninkrijk moeten beslissen! Als wij op de jongste geschiedenis letten dan zal dat geschieden door een klein groepje revolutionairen, terwijl het overgrote deel der bevolking er niets in te zeggen zal hebben.

Het is een in-droevige zaak.

Wat een decadentie!

* * De Voorlichtingsdienst

Zoolang de Regeering het bewind voert zonder begroting (een toestand waaraan zoo spoedig mogelijk een eind moet komen) kan de Tweede Kamer weinig doen tegen misstanden, die zij moet constateren. Feitelijk heeft zij alleen het wapen van de motie. Dat is een wapen, waarvoor wij in 't algemeen niet veel voelen en bovendien kan de Regeering een aangenomen motie negeeren.

Toch blijft gelukkig niet alle oppositie in de Kamer zonder resultaat. Dat is gebleken na het vrij fel debat over den Regeeringsvoorlichtingsdienst, dat plaats had in de Kamerzitting van Vrijdag 1 Februari.

Van alle zijden brak de critiek los. Ook het benoemde socialistische Kamerlid van Kuilenburg

Nederland-INDIË

J. Schouten

Op Zondag 10 Februari — waarom dit juist op Zondag moest geschieden is tot heden een raadsel — is eindelijk de sluier van geheimzinnigheid, waarachter het beleid van de Regeering inzake Indië verborgen was, weggenomen en officieel medegedeeld, welke hare voornemens zijn met betrekking tot de oplossing van het ook onzen lezers bekende vraagstuk.

De publicatie — waaronder is te verstaan zoowel de rede van den Minister van Overzeesche gebiedsdeelen als de punten, waarin de voornemens van de Regeering zijn geformuleerd — maakt, voor wie dit niet beseft mocht hebben, zonneklaar, dat het hier betreft eene zaak van uitzonderlijk belang.

Het gaat om het Koninkrijk der Nederlanden, om de handhaving of de ontbinding daarvan.

De reacties op deze publicaties in de dagelijks verschijnende persorganen leeren duidelijk, dat de Regeering er niet in is geslaagd eene oplossing inzake de verhouding Indië—Nederland te bieden, welke het Nederlandsche volk kan bevredigen. Het tegendeel is het geval.

Eenerzijds worden tegen haar beleid hoogst ern-

---

nam geen blad voor den mond. Hoewel in principe voorstander van een Regeeringsvoorlichtingsdienst, die objectieve voorlichting geeft, had hij voor de gestie van „Commentaar” en andere uitingen van dien Dienst, geen goed woord over: veel te subjectief en te bemoeiziek; buitendien nog uit de hoogte tegenover de vrije pers.

Ook van Antirevolutionaire zijde werd scherpe critiek geleverd. Iedere spreker had een reeks bezwaren.

Toch scheen — zooals zoo vaak bij deze would-be democratische regeering — het debat weer te zijn doodgelopen. Er werd zelfs geen motie voorgesteld, hoewel, indien er een begroting ter tafel ware geweest, de betrokken post zonder twijfel zou zijn verworpen.

Doch zie. Vier dagen later meldden de kranten, dat, om ieder misverstand dienaangaande uit den weg te ruimen en het karakter van de R.V.D. als technisch, onpolitiek overheidsapparaat te onderstrepen, de functie van den regeeringscommissaris bij dien dienst met ingang van 1 Februari beëindigd is.

Zoo verdween Dr Brugmans — wel niet van het tooneel, want hij werd aanstonds aangewezen om vanaf diezelfde eerste Februari voortaan den minister-president ter zijde te staan als secretaris — maar hij verdween dan toch uit den Voorlichtingsdienst.

't Ware nog beter geweest heel dien dienst, die één miljoen driemaal honderd duizend gulden kost, heelemaal af te schaffen. Maar dat gebeurt ook nog wel. Keulen en Aken zijn niet op één dag gebouwd.

stige bezwaren ingebracht, anderzijds wordt dit beleid verdedigd en toegejuicht.

Nog scherper spreekt deze tegenstelling, als er op wordt gelet, dat de verdediging en de toejuicing op de meest sprekende wijze komen van principiele revolutionaire zijde.

Dit moest aan de Regeering te denken geven, aangezien het onmogelijk is op steekhoudende zakelijke gronden het verzet tegen hare plannen te verklaren als reactie. Dit woord nu genomen in den zin van conservatisme.

Van de zijde dergenen, die zich niet kunnen verenigen met het beleid der Regeering, is op ondubbelzinnige wijze te kennen gegeven, dat zij ten aanzien van Indië eene progressieve politiek voorstaan, dat zij aanstonds aan Indië eene veel grotere zelfstandigheid in inwendige aangelegenheden willen zien toegekend, en dat zij voorstanders zijn van eene staatkunde, welke er op gericht is aan Indië algeheele zelfstandigheid met betrekking tot die aangelegenheden te geven.

De kern van het verschil is dit: aan de eene zijde verstaat men onder vrijwillige samenwerking van Indië en Nederland eene samenwerking op den grondslag van het Koninklijk gezag en de eenheid van dit Rijk, aan de andere zijde wordt uitgegaan van eene samenwerking op de basis van eene vrije zelfstandige keuze van Indië terzake van het Koninklijk gezag en de eenheid van het Rijk, d.w.z. van eene keuze tusschen erkenning van dat gezag en die eenheid, of verwerping daarvan.

In de rede van H.M. de Koningin, uitgesproken op 6 December 1942, hebben de woorden „vrijwillige samenwerking” de eerstgenoemde beteekenis. Be-doeld is daarin eene samenwerking, gebouwd op de handhaving van het Koninklijk gezag en de eenheid van het Rijk. In de publicatie van 10 Febr. l.l. is aan de woorden „vrijwillige samenwerking” eene uitlegging gegeven in den in de tweede plaats genoemden zin. n.l. een samenwerking op de basis van vrije zelfstandige keuze van Indië met betrekking tot het Koninklijk gezag en de Rijkseenheid.

Het is niet aan twijfel onderhevig, dat deze interpretatie niet de vrucht kan zijn van het „gemeen overleg” tusschen Regeering en de Staten-Generaal. Bekend is, dat de Regeering op 7 Februari in geheime vergadering zoowel aan de Tweede als aan de Eerste Kamer mededeelingen heeft gedaan. Bekend is eveneens, dat de Tweede Kamer, behalve op 7, ook op 8 Februari in geheime vergadering is bijeen geweest. Er is geene fantasie voor noodig, om aan te nemen, dat de mededeelingen van de Regeering betrekking hebben gehad op Indië en haar beleid, en dat daarover, althans in de Tweede Kamer, een debat heeft plaats gevonden. Maar het zou in strijd zijn met alle aan-

wijzingen, er van uit te gaan, dat dit debat tot de slotsom heeft geleid, dat de Kamer zich heeft verenigd met de zienswijze van de Regeering, zooals deze is gepubliceerd op 10 Februari. Juist die aanwijzingen verschaffen de zekerheid, dat, zake-lijk genomen, het tegendeel zich heeft voorgedaan.

De Regeering wenscht het Koninklijk gezag en de Rijkseenheid ook voor Indië gehandhaafd te zien. Zij gaat daarvan in hare plannen ten aanzien van de regeling der verhoudingen in de eerstvolgende periode uit, maar wil het conflict, dat op Java is ontstaan, oplossen door aan Indië het recht toe te kennen, om, na een nog vast te stellen aantal jaren, volkomen vrij te beslissen, of het Koninklijk gezag en de Rijkseenheid voor Indië zullen blijven gelden, ja dan neen. De Regeering hoopt, dat die beslissing eene gunstige zal zijn, doch zij stelt haar geheel in handen van Indië, d.w.z. in de handen van hare onderdanen.

Daartegen richt zich het principiëel bezwaar. Daarin spitst zich het verzet tegen het beleid van de Regeering toe.

Het is voor onze lezers geene vraag, hoe wij over deze zaak denken.

Wij betreuren diep het besluit van de Regeering om langs dezen weg te pogen tot liquidatie van het conflict in Indië te geraken. Het gezag en de vrijheid, zijn hier in het geding. De Regeering mag voor het verzet tegen haar gezag niet opzijde gaan. Zij heeft tot taak, aangezien Nederland van Godswege een zedelijke roeping jegens Indië heeft te vervullen, en zij krachtens die roeping de Indische volken moet dienen, zoodanig werkzaam te zijn, dat haar gezag weer wordt hersteld en geëerbiedigd. Die plicht van principiëel karakter wordt in en door haar beleid verzaakt.

Dat is het buitengewoon ernstige feit, waarvoor wij staan.

De Regeering abdiceert.

De gezagscrisis wordt op al duidelijker wijze openbaar.

Nederland, let op uwe zaak.

Dr J. A. H. J. S. BRUINS SLOT

Overheid en Religie

Een van de belangrijkste maar tevens een van de moeilijkste vragen eener Christelijke staatkunde is die naar de gebondenheid en de wijze van gebondenheid van de Overheid aan de Christelijke religie.

In de antirevolutionaire theorie, zooals die is vastgelegd in het program van beginselen, zijn daarentrent enkele duidelijke uitlatingen te vinden. In art. 3 wordt uitdrukkelijk verklaard dat het Staatsgezag aan de ordinantiën Gods gebonden is. En in art. 4 leert het A.R. program, dat de Overheid als dienaresse Gods gehouden is tot verheerlijking van Gods naam.

Dit wat de gebondenheid als zoodanig betreft.

Over de wijze van die gebondenheid wordt in art. 3 gezegd, dat deze gebondenheid aan de ordinantiën Gods niet rechtstreeks tot stand gebracht wordt, gelijk in het theocratisch bestel onder Israël, noch door middel van de uitspraak van eenige kerk, gelijk dat in bepaalde perioden van de Christelijke geschiedenis in zwang geweest is. De binding aan de ordinantiën Gods komt tot stand in de conscientie van Overheid en onderdaan.

In direct contact tusschen de Schrift en de ambtsdragers (Overheid en onderdaan) ontstaat de gebondenheid.

Lezen wij art. 4 waar de verheerlijking van Gods Naam door de Overheid in tot uitdrukking wordt gebracht, dan vinden wij daartoe vier punten genoemd, a. de verwijdering uit wetgeving en bestuur van alles wat den vrijen invloed van het Evangelie op het volksleven belemmert; b. onthouding van de Overheid van elke rechtstreeksche bemoeiing met de godsdienstige ontwikkeling der natie; c. behandeling op voet van gelijkheid van alle kerken,

godsdienstige verenigingen en burgers, ongeacht hun belijdenis aangaande de eeuwige dingen; d. de erkenning, behoudens een enkele restrictie, van het achtbare geweten als grens voor de Overheidsmacht.

Naast deze negatieve worden dan in art. 5 het recht tot het eischen van den eed en de handhaving van den rustdag als positieve uitvloeielen van de roeping der Overheid om Gods Naam te verheerlijken naar voren gebracht.

Wanneer wij het goed zien moeten wij echter deze opsomming niet beschouwen als een limitatieve opsomming.

Bij de taak der Overheid ter verheerlijking van Gods Naam heeft men eenerzijds sterk tot uitdrukking willen brengen dat de Overheid dient te verhinderen dat de staat op eenigerlei wijze aan de ontplooiing van een Christelijk volksleven, van de Christelijke vrijheid — die de staat, voor zoover het hem betreft, aan al zijn burgers, ongeacht hun denkwijze, deelachtig moet doen zijn — zou verhinderen.

Anderzijds heeft men een publieke declaratie op het oog gehad van de erkenning van God almachtig, zooals die b.v. bij den eed, bij de handhaving van den rustdag, bij de uitschrijving van bid- en dankdagen van Overheidswege tot uiting komt.

Het zou echter onjuist zijn te meenen, dat de hoogst belangrijke relatie van de Overheid tot God en tot de Christelijke religie alleen in deze en dergelijke acten zou opgaan.

De verheerlijking van Gods Naam door de Overheid moet in heel haar activiteit doorstralen. In wezen verheerlijkt zij 's Heeren Naam daarin dat zij zich gebonden weet en dus ook leeft naar

Zijn ordinantiën. De eisch van art. 4 wordt dus vervuld door het waarmaken van art. 3 door de Overheid.

Als wij in dit verband spreken van een „weten” en van een „leven” der Overheid zoo moeten wij goed zien waar wij het dan over hebben.

De Overheid als instituut, de staat als gemeenschap heeft geen geloof zooals wij daarvan spreken bij de geloovigen en bij de Kerk. Dit „weten” en „leven” is dus geen weten en leven, zooals de geloovige Christen, door Gods Geest verlicht dat bezit, maar het is een kennen van het recht en een voldoen aan een rechtseisch. De staat is immers een rechtsordening, dat is een uitwendige ordening des levens. Wat van den staat gevraagd wordt zijn rechtsdaden, uitwendige daden. Op grond van de Schrift moet men aan dat recht bepaalde eischen stellen en vraagt de geloovige burger nu van den staat het verrichten van bepaalde daden, die den staat aan zijn door God gewild doel doen beantwoorden.

De burger, de Overheidspersoon die het verrichten van deze daden uitlokt en bevordert, doet dat eenerzijds uit hoofde van zijn formeele ambtelijke plicht als Overheid of Onderdaan, anderzijds uit hoofde van zijn materieele persoonlijke geloofsrelatie tot God. Ontbreekt die relatie dan mist zijn activiteit alle innerlijke waarde. Want al wat uit het geloof niet is, is zonde. Het in het algemeen ontbreken van die geloofsrelatie in de menschen, die den staat dragen, zal den staat dan ook voos maken op den duur, gelijk elke rechtsorde die niet meer door geestelijk levende en den geest der rechtsorde belevende menschen gedragen wordt, ten slotte instort.

Om de waarde van een concrete Overheidsdaad te beoordeelen, behoeft echter niet naar de geestelijke gesteldheid van hem die de daad verricht te worden gevraagd, omdat die daad, als ambtelijke daad, als rechtsdaad uitwendig beoordeeld wordt.

Zoo alleen schijnt mij het moeilijkste Christelijke Overheidsdeclaratoir, een gebed in de vergaderzaal van land en staten en raden — waarbij dan ook de Naam van Christus behoort te worden genoemd -- mogelijk en plichtmatig. Maar men zie dit dan ook als een eisch en daad des rechts en niet als een geloofsacte van een instituut.

Doet men dit laatste dan komt men in de meeste gevallen onherroepelijk te staan voor het feit dat niet allen die aan deze acte meewerken het daarvoor onmisbare geloof deelachtig zijn, waardoor zij onmogelijk en tot een vloek zou worden.

Een ander gevolg van de miskenning van het eigenaardig, het rechtskarakter van dit „Christelijk” handelen der Overheid is de principieele identificatie, de verwarring van Kerk en Staat. Dit is de fout, die door vele critici van het A.R. beginsel te dezen gemaakt wordt. Laatstelijk in het boek van Ds. A. A. van Ruler over Religie en Politiek. Deze schrijver tracht deze verhouding te vatten in het begrip theocratie. Maar hij komt dan ook noodwendig terecht, daar wij onder de nieuwe bedeeeling leven bij het brengen van den staat onder de Kerk. De ordenende taak van den staat ziet hij als een verlengstuk van de censura morum der Kerk.

Met deze dwaling hebben wij in den tegenwoordigen tijd veel te maken. De merkwaardige en in vele opzichten toe te juichen opleving van het kerkelijk leven in de Ned. Herv. Kerk heeft helaas aan deze dwaling een vernieuwde kracht gegeven. Scherpe aanvallen worden vanuit deze gedachtegang gericht op het A.R. standpunt. De Antirevolutionairen, daar komt deze aanval in de kern op neer, laten — ondanks zekere platonische verklaringen in hun beginselprogram — het Christelijk karakter van den staat los. In de practijk is de staat naar A.R. opvatting een neutrale staat. Het openbaar neutraal onderwijs is het bewijs. Zij specialiseeren zich op het Christendom buiten den staat, de Christelijke partij, de bijzondere school, de Christelijke organisatie, kortom het Christelijk volksdeel, in plaats van dat zij zich richten op de werkelijkking van een Christelijken Nederlandschen staat, een Christelijke Openbare school, een Christelijk Nederlandsch volk.

De fout der Antirevolutionairen is — volgens deze opvatting — dat zij het middel om het Nederlandsche volk en den Nederlandschen staat als totaliteit tot een Christelijke totaliteit te maken verwerpen. Dat middel is herstel van de staatkundige relatie tusschen den Nederlandschen staat en de Christelijke volkskerk.

De Staat, de Overheid moet „luisteren” naar de Kerk. En hier nu komt o.i. de kardinale fout. Dat „luisteren” geschiedt niet, zoo zegt deze critiek, door Overheidspersonen, maar door de Overheid. De Overheid is in de Kerk, niet als individu, maar als ambtsdrager. De Overheid is praecipuum membrum ecclesiae, het voornaamste lid der gemeente. En de Kerk critiseert de principieele grondlijn van het regeeringsbeleid. In den modernen staat echter doet volgens Ds. van Ruler het parlement wat de taak is der Kerk.

Dit is practisch een identificatie van staat en kerk, in dien zin dat de staat kerk wordt. De staatsorganen verdwijnen: De Overheid wordt kerklid. De Kerk neemt de taak van het Parlement op zich. De Christelijke partij, eigenlijk iedere partij, is overbodig en ongewenscht.

De grondfout in deze heele beschouwing is het niet zien van de eigen aard van den staat en van de Kerk. Hier wordt om het zoo te zeggen het recht opgeruimd ten gunste van het geloof. Hier blijft geenerlei souvereiniteit in eigen kring over. Dit is een volkomen misvatting van de werkelijkheid.

Doe mee
Werft een abonné

Als het kan

twee!

Practisch leidt dit standpunt tot zeer uiteenlopende rampzalige conclusies.

Bij Ds. van Ruler komt men terecht in een onverdragelijke despotie. Hij is volkomen consequent: „De confessioneele binding van den staat komt tot uiting in den theocratischen maatregel, dat de Overheidsfuncties en de belangrijkste ambten en ook de vertegenwoordigende lichamen alleen openstaan voor die van de ware religie zijn.”

Dit is geen knechting van het geweten! zegt Ds. van Ruler. „Geen enkelen burger wordt door dezen maatregel ook maar één haar gekrenkt vanwege zijn religie en confessie. Alleen wordt aan den invloed van zijn religie en confessie op het publieke leven de pas afgesneden. Staatkundige rechten worden hun die niet van de ware religie zijn ontnomen. Maar de burgerlijke rechten worden ook hem ten volle gegarandeerd.”

Dat is de consequentie van dit theocratische standpunt. Een volslagen revolutionaire reactie. Men bereikt ook zijn doel niet. Wat men aan de Antirevolutionairen ten onrechte verwijt: Het zich niet bemoeien met het niet-Christelijk deel des volks geschiedt hier in werkelijkheid op een ongehoord grove manier: de staatkundige declassering en uitstooting van volksgroepen die niet van de „ware religie” zijn.

Het is dan ook geen wonder, dat Ds. van Ruler in eigen huis verzet ontmoet. Met dergelijke denkbeelden kan de heer van Walsum immers de Partij van den Arbeid niet mee gaan stichten! Daarom is er vanuit dit principieele standpunt ook nog een andere weg.

Men kan n.l., dat heeft Ds. van Ruler trouwens zelf ook al gezegd: Water in zijn wijn doen!

En hoe wordt de situatie dan? Wel, dan moet de Overheid ook „luisteren” naar de Kerk, op dezelfde manier als bij Ds. van Ruler. Anders raakt men de Christelijke partijen niet kwijt. Maar dat is dan zelfs voor menschen die niet van de ware religie zijn, niet hinderlijk meer. Vanwege het water in den wijn. Dan komt er b.v. wel een nationale omroep waar de Kerk in meepraat en dus mee verantwoordelijkheid draagt. Maar als het bij dien omroep niet toegaat, zooals de Kerk wenscht, dan doet zij water in den wijn, dan protesteert zij en slikt de zaak en draagt wijders de verantwoordelijkheid.

Aan de Antirevolutionairen wordt verweten, dat zij het niet-Christelijke deel van het volk laten schieten. Maar in dit systeem wordt onder het mom van afschaffing der neutraliteit de wijn van het profetisch getuigenis geneutraliseerd tot een waterig aftrekseltje.

Is dat een Christelijke staat? Het zijn steenen voor brood.

Neen, noch principieel, noch wat de praktische gevolgen betreft kunnen deze aanvallen en deze critiek het Antirevolutionair beginsel aangaande de verhouding van Overheid en religie schokken.

Maar wel is het noodzakelijk de consequenties en de moeilijkheden van de toepassing van het eigen beginsel nader onder het oog te zien.

Daarover, zoo wij hopen, een volgende maal.

Het Geloofsmoment

in de POLITIEK

door

Mr. L. W. G. SCHOLTEN.

Van twee zijden wordt ernstig bezwaar gemaakt tegen het aannemen van een geloofsmoment in de politiek. In de eerste plaats van de zijde van hen, die elk verband tusschen iemands geloofsovertuiging en zijn staatkundige belijdenis loochenen. In het midden der vorige eeuw formuleerde de liberale grootmeester reeds zijn opvatting in het bijtende: „Bederf met Uw godsdienst onze staatkunde niet.” Mag men de doelstelling van de N.V.B. gelooven, dan is men in dien kring van de onjuistheid van deze meening overtuigd. Evenwel komt men in de kringen, die thans in de Partij van den Arbeid zijn ondergebracht, nog velen tegen, die het verband tusschen geloof en politiek ontkennen of van zeer ondergeschikte beteekenis achten. Men leze maar een willekeurig nummer van De Baanbreker, onafhankelijk socialistisch weekblad.

In de tweede plaats komen tegenwerpingen van hen, die van oordeel zijn, dat vaak het geloofsmoment bij de aanwijzing van personen een te grooten rol speelt. Zij meenen, dat bijvoorbeeld bij de saamstelling van besturen en de opstelling der candidatenlijsten, bepaalde personen naar voren of naar achteren worden geschoven, niet op grond van hun staatkundige verdiensten, maar op grond van hun geloof, d.w.z. hun lidmaatschap van een bepaalde kerk. Vooral van de jongeren komen deze bezwaren. Zij willen niet aanvaarden, dat men soms niet aan den besten, maar aan den naastbesten of nog minder de voorkeur geeft, alleen omdat deze laatste een bepaalde kerkelijke kleur vertoont. Zij meenen, dat de ervaring met deze methode nu niet zoo erg fraaie resultaten aanwijst.

Wij laten beide bezwaren ter zijde en willen iets geheel anders belichten.

Wat verstaan wij hier onder geloof? Het geloof is vóór alles een persoonlijke betrekking tusschen God en den mensch. Naar het woord van de Catechismus is het geloof een stellig weten, maar tegelijkertijd een vast vertrouwen. Stellig weten, dat is de hoogste verstandelijke werking. Vast vertrouwen, dat is de innigste zekerheid des gemceds. Weten en vertrouwen, beide zijn hier van beteekenis.

Immers, de staatkunde wordt gedreven door menschen. Zij omvat naar het Antirevolutionair inzicht, al die handelingen, waardoor ook op 't terrein van den staat Gods wil moet worden geëerbiedigd. Daardoor is er een onvervangbare relatie tusschen staatkunde en godsdienst niet alleen, maar ook tusschen politiek en geloof. Tusschen politiek en het stellige weten, maar ook tusschen politiek en het vast vertrouwen.

In den regel wordt het meest op het eerste den nadruk gelegd. Ons volk is nu eenmaal een theologisch aangelegd volk. Daarom wil het de verstandelijke zekerheid, die het in zijn godsdienstige opvatting nastreeft, ook in zijn staatkundige meenin-

gen bezitten. Men vergeet dan echter wel eens, dat het in de kerkelijke belijdenis gaat om eeuwige zekerheden, maar dat de staatkunde betrekking heeft op steeds wisselende verhoudingen, waaraan wel eeuwige beginselen ten grondslag liggen, maar waarbij men altijd moet streven naar overeenstemming tusschen de feitelijken toestand van nu en het blijvend principe. Dat is juist het moeilijke, maar ook het prikkelende in de echte christelijke politiek, dat men enerzijds het eeuwige beginsel moet vasthouden, maar anderzijds steeds en voortdurend moet letten op wat God in het aardisch gebeuren elken dag weer tot ons zegt.

Daarom kan men niet volstaan met het lezen van oude geschriften al is dat op zich zelf zeer nuttig en noodzakelijk, maar moet men ook met een luisterend oor te rade gaan naar de vragen van den dag. Nooit mag men het stellig weten in de politiek zoo opvoeren, dat men met een fraaie handleiding bij zich, alle problemen onfeilbaar weet op te lossen. Een goede Antirevolutionair mag niet conservatief zijn, al beslissen wij niet, of dit niet vaak het geval is.

En nu geven wij wel toe, dat het indruk maakt op de volksmassa, wanneer men zonder aarzeling, op grond van vroegere uitspraken decreeteert, hoe het moet, maar het eindresultaat wijst vaak uit, dat voorzichtig beleid verder voert. Dat is juist het grootsche geweest van Groen van Prinsterer en Kuiper, dat zij beiden nimmer het contact met de feiten hebben verloren. Steunende op hetzelfde beginsel, kwamen zij meermalen tot verschillende toepassing op het staatkundig gebeuren. Dat was geen opportunisme, integendeel. Hun stellig weten betrok zich niet op bijkomstigheden, maar op den eeuwigen kern, op het blijvende, dat God in Zijn Woord ons heeft geopenbaard.

Voor al de jongere Antirevolutionairen voelen dit zoo zuiver aan. Zij verzetten zich instinctief tegen een uitbreiding van het stellig weten over wat niet door God Zelf in Zijn Woord is geopenbaard.

* *

Toch is dit niet alles. Want het geloof is ook een vast vertrouwen, een innige zekerheid des gemoeds. De diepste wenschen van de menschenziel komen in trilling. Vast vertrouwen in de persoonlijke toeëigening van vergeving der zonden, eeuwige gerechtigheid en zaligheid, van God geschonken, uit louter genade.

Heeft dit iets met staatkunde te maken?

Vóór den oorlog beleed men het vaak met den mond, maar in de practijk zag men er weinig van of niets. Want de politiek was voor een groot deel verstandswerk, administratief geknutsel, methode tot het afwegen van stoffelijke belangen. En het is mede door een tekort aan het geloofsmoment, dat ook een vast vertrouwen in schuldvergeving en eeuwige gerechtigheid bevat, dat niet de groote massa geroerd is geworden door den socialen nood dier dagen.

Toen kwam de oorlog, de totale oorlog. Eerst werden de tientallen Antirevolutionairen van hun vrijheid beroofd en als gijzelaar over de grenzen gevoerd. Het waren niet allemaal helden. Maar het viel wel op, dat juist diegenen het beste konden

staande blijven, die naast het stellig weten het vast vertrouwen, de innige zekerheid des gemoeds kenden.

Ons volk kwam in de phase van het verzet, van de dusgenaamde illegaliteit. De duizenden gaven zich vrijwillig; de honderden moesten hiervoor boeten met vrijheid en leven. Hun plaatsen werden terstond weer ingenomen door anderen. En uit den kring der Antirevolutionairen waren de deelnemers aan het verzet zeer talrijk.

Waardoor werden die allen gedragen in hun moeilijken strijd? Niet door een stellig weten omtrent administratieve regelingen, of omtrent de harmonie tusschen allerlei stoffelijke belangen. Hier werden de wortels van het politiek gebeuren bloot gelegd. Hier ging het om het recht der ouders, de taak der kerk, de basis van het wettig gezag, het recht op leven van een levenskrachtig volk. Hier kwamen de eeuwige beginselen, door God in Zijn Woord geopenbaard, zoo maar voor het grijpen te liggen. Het geloofsmoment, als stellig weten, hield den hooggeplaatste en den eenvoudige naar de wereld beide staande.

Maar er was meer.

De gijzelaar die zijn persoonlijk leed op zij moest zetten en den grenzeloos willekeur moest aangaan;

De simpele koerierster, die haar opdracht, door weer en wind, door de grootste gevaren, getrouwelijk volbracht;

De opsteller en verspreider van het verboden nieuwsbulletin, dat de geestkracht van ons volk schraagde;

De K.P.-er, die in tijden van hooge spanning, het hoofd koel moest houden;

De van allen verlaten verschoppeling in het moordenaarskamp;

De tot den dood verwezene, die met opgeheven hoofd zijn beulen tegen blikte;

Allen onvervaard; Waarom?

Omdat zij allen in hun daadwerkelijke politiek zich gedragen wisten, niet alleen door hun stellig weten, maar ook door het vast vertrouwen, dat niet alleen anderen, maar ook hun vergeving der zonden, eeuwige gerechtigheid en zaligheid van God geschonken is, uit louter genade, alleen om den verdienste van Christus wil.

Dat was het geloofsmoment in hun politiek.

En zoo behoort het bij ons te zijn.

Hier en nu.

Geen enkele

vergadering worde gehouden
waar niet propaganda wordt
gemaakt voor

„Nederlandsche Gedachten”

ONS LEDENTAL

Dezer dagen is in de pers gepubliceerd dat de S.D.A.P. momenteel 56000 leden telt, waarvan 15000 vrouwen. Daarom zullen velen er belang in stellen hoe groot thans het ledental van de Antirevolutionaire Partij is. Welnu volgens de tot nu toe verkregen gegevens bedraagt dit ruim 86500. Daaraan kan worden toegevoegd, dat verschillende kiesverenigingen nalatig bleven in de opgave van hun ledental, terwijl in andere kiesverenigingen de actie voor ledenwerving nog gaande is, zoodat veilig mag worden aangenomen, dat het werkelijk ledental nog beduidend hooger kan worden gesteld. Maar dat moet ook!

Want toen schrijver dezes aan den Heer Schouten de vraag voorlegde of er bezwaar tegen bestond dit getal te publiceeren, antwoordde deze geen bedenkingen te hebben, mits aan een voorwaarde werd voldaan. Die voorwaarde is, dat nu niemand gaat rusten op zijn lauweren, maar dat alle energie wordt aangewend om de 125000 te bereiken. Dat kan voor de Antirevolutionaire groep in ons land.

Om misverstand te voorkomen moge daarbij worden opgemerkt, dat bij deze cijfers niet zijn begrepen de „buitengewone” leden, zooals bij de actie van 1940—1941. In verschillende kiesverenigingen heeft men dit instituut gehandhaafd, maar de resultaten daarvan komen in deze getallen niet tot uitdrukking.

Ter vergelijking kan voorts worden medegedeeld, dat vóór den oorlog het ledenaantal de 60.000 nimmer overschreed.

DE SCHETSEN

De schetsen van de referaten van de Heeren J. Schouten, Mr. J. A. de Wilde en Dr. A. A. L. Rutgers, welke zij gehouden hebben op de instructievergaderingen van 2 en 3 Januari j.l. te Den Haag werden aan de deelnemers verzonden. Verschillende Kamerkielingen hebben de sprekersorganisatie reeds stevig opgebouwd. Dat is van groote beteekenis. Elders zijn de plannen daartoe gereed. Geen enkele kiesvereniging mag worden overgeslagen, tot in het kleinste dorp en in het kleinste gehucht moet worden doorgedrongen.

DE PROPAGANDA-CENTRALE

De propaganda-centrale is voor de eerste maal in vergadering bijeen geweest onder leiding van zijn voorzitter, Prof. Waterink. Verschillende plannen werden besproken, al zal de papierdistributie moeilijkheden opleveren. Nadere mededeelingen zullen daaromtrent aan de kiesverenigingen worden gedaan zoodra de plannen uitgewerkt zijn en met de uitvoering een begin kan worden gemaakt.

Zullen dan overal de propagandacommissies gereed zijn?

PRIJSVRAAG

Het program van actie is verschenen.

Nu wordt een prijsvraag uitgeschreven met betrekking tot de propaganda. Gevraagd wordt:

- a. een punt dicht
- b. een slagzin.

Voor de 10 beste inzendingen wordt een prijs beschikbaar gesteld, waarover nadere mededeelingen volgen. Inzendingen vóór 10 Maart a.s.

Doet allen mede!

WAT MEN WETEN MOET VOOR DE AANSTAANDE STEMBUS

Ingevolge art. 7, derde lid, der Kieswet is stemming bij volmacht mogelijk. Ten einde bij volmacht te kunnen stemmen moeten de belanghebbenden een daartoe strekkend met redenen omkleed verzoek indienen ter secretarie eener gemeente. Dit verzoek kan worden ingediend in elke willekeurige gemeente, waar de belanghebbende zich bevindt.

Voor de stemmingen, welke in 1946 zullen plaats hebben, moet het verzoek worden ingediend vóór 15 Maart 1946.

Wij noodigen de besturen der kiesverenigingen uit met het vorenstaande, voor zooveel noodig, rekening te houden en daaraan de gewenschte aandacht te schenken.

Voorts vestigen wij de aandacht er op, dat de personen die in het Centraal Bevolkingsregister zijn ingeschreven (b.v. schippers) een verzoek kunnen indienen om op de kiezerslijst te worden geplaatst van die gemeente, waar zij hun werkelijke woonplaats hebben. Dit verzoek moet ter secretarie worden ingediend uiterlijk 30 dagen voor den dag der stemming.

Nadere voorschriften hieromtrent zullen nog door den Minister van Binnenlandsche Zaken worden gegeven.

Men vrage hieromtrent in voorkomende gevallen tijdig nadere inlichtingen ter gemeentesecretarie.

VAN DE ADMINISTRATIE

De eerste drie verschenen nummers van Nederlandsche Gedachten zijn uitverkocht.

Een abonnement op ons blad kan ingaan per 1 Januari 1946, 1 April 1946, 1 Juli 1946, 1 October 1946. Men abonneert zich dus vanaf genoemde datums. De nummers van een loopend kwartaal worden zoo veel mogelijk nagezonden.

Het abonnementsgeld bedraagt voor het jaar 1946 dan vanaf 1 Januari 1946 f 3.—; vanaf 1 April 1946 f 2.25; vanaf 1 Juli 1946 f 1.50 en vanaf 1 October 1946 f 0.75.

Vriendelijk verzoeken wij onze lezers zooveel mogelijk per giro te willen betalen. Over eenigen tijd gaan de kwitanties de deur uit om te worden aangeboden met verhooging van incassokosten.

De lezers, die Nederlandsche Gedachten vanaf het eerste nummer (November 1945) hebben ontvangen, verzoeken wij f 3.50 te willen gireeren, of voor zoo ver reeds f 3.— is voldaan, dit te willen aanvullen met f 0.50.

Het gironummer van Drukkerij Libertas, Utrecht is 267122.

Hier het staats-socialisme daar de Liberale praktijk

Ons program van actie kiest scherp positie tegen het dogmatisme van de geleidelijke, maar niet minder daadwerkelijke socialisatie. Of men deze nu openlijk en voor ieder zichtbaar, of bedekt en in een „onderonsje” wenscht te bewerkstelligen, is daarbij niet zonder beteekenis.

Daarmede gepaard gaat een niet minder krachtig afwijzen van de blijvende geleide economie — welke niet beoogt ons land door de eerste naoorlogsche moeilijkheden van economisch financieelen aard heen te helpen, maar de bedoeling heeft ons volk bij den voortduur op te schepen met door de overheid gereglementeerd maatschappelijk leven, welke tevens beteekent een zoodanige bedreiging van de geestelijke vrijheid, dat de Antirevolutionaire Partij zich daartegen wel moet verzetten.

Die dogmatische toepassing van de socialisatie gevoegd bij de blijvende geleide economie — als systeem en ideaal verdedigd — kunnen worden samengevat in één woord „staats-socialisme”.

Minder urgent is het de positie te bepalen tegenover de Liberale praktijk. De liberalen hoewel zij altijd meer beteekenen dan hun getalsterkte bij de stembus aangeeft, treden thans niet op den voorgrond. Maar het is wel goed duidelijk te doen uitkomen, dat in onze Program van Actie ook daartegen verweer wordt geboden.

Want zeker het pleit wordt gevoerd voor de vrijheid. Hoe zou het trouwens anders kunnen —

vrijheid voor den burger — vrijheid van onderwijs — vrijheid voor de radio — vrijheid voor het maatschappelijk leven. Maar niet een vrijheid, waarin het individualisme in het gevecht komt, wordt verdedigd. Integendeel het gaat om dit groote doel, dat gestuwd door een zedelijke volkskracht, uit het volksleven zelf de verbanden en bindingen opkomen, die juist dit individualisme beteugelen.

Het maatschappelijk leven moet zoodanig worden bewerkstelligd en georganiseerd, dat niet het „ieder voor zich” koning kraaien kan en dat als gevolg daarvan de klassetegenstellingen onnieuw worden verscherpt. Bevorderd moet worden met kracht en klem de ontwikkeling en den groei van het gemeenschansbesef van patroon en arbeider in het bedrijf omdat zij naast de eigen broodwinning een taak hebben te vervullen voor de samenleving. Maar die organisatie en die bewerkstelliging mag niet en kan niet mechanisch, volgens een bepaald schema van bovenaf worden ontleend, maar moet organisch van onderen op groeien. Dan alleen heeft ze levensvatbaarheid.

En daarom: „hier het staats-socialisme — daar de Liberale praktijk”.

De Antirevolutionaire Partij verwerpt ze beiden. En zij kan het doen, omdat zij leeft uit de beginselen der Reformatie.

In het schrikkelijk nleit van dwang en ongehoorzaamheid meent de Antirevolutionaire Partij de juiste verhouding te hebben gevonden.

Vandaar haar leus: „Gezag en vrijheid”.

IS HET te moeilijk?

Er wordt geklaagd over ons blad althans door sommigen. Maar het is toch wel dienstig even op die klachten in te gaan om het karakter van ons blad nauwkeurig aan te geven.

Nederlandsche Gedachten is oorspronkelijk een samenvoeging van het vroegere A.R.J.A.-blad en van „Nederland en Oranje”, het orgaan van de Propaganda- en Studieclubs. Het eerste richtte vooral zijn aandacht op de principieele vorming van jongeren, het laatste was meer bedoeld om de propagandisten „strijdbaar” te maken.

Nederlandsche Gedachten beoogt nu zoowel het een als het ander en het wil nog iets meer. Het wil zijn het blad voor het breede Antirevolutionaire karakter.

In al onze gezinnen wordt nu wel een Christelijk dagblad gelezen. Wat dat aangaat staan we er althans tegenwoordig beter voor dan vroeger. Maar de bladen zijn nog klein van omvang en daarom kan in die bladen niet die breedvoerige toelichting plaats vinden als voor de verschillende actueele onderwerpen wel noodzakelijk is. Bovendien kun-

nen deze bladen er niet zoo dien op ingaan als voor meelevende Antirevolutionairen wel gewenscht is.

Daarom geeft Nederlandsche Gedachten dus doelbewust iets meer dan een dagblad en men mag er ook niet een propagandablad in zien. Het is uitdrukkelijk de bedoeling ietwat diener op de verschillende problemen in te gaan, al wordt er naar gestreefd dit te doen in populaireren vorm.

Het is dus een blad voor ons breede kader, voor allen, die werkelijk en intensief meeleven met de gebeurtenissen van dezen tijd en die daarom uit den aard der zaak ook behoefte hebben aan voorlichting, welke niet alleen maar aan de oppervlakte blijft.

Toch, en niemand kan dit ontkennen, zijn er ook wel eenvoudige artikelen, die zonder vermoeding des geestes kunnen worden gelezen. Niet zoo zwaar te verteren, bevattelijker dus dan het vroegere „Antirevolutionaire Staatkunde”, maar wat gedegener dan een dagblad of een propagandageschrift beoogt het juist ons breede kader principieel te funderen.

Niemand onttrekke zich daarom aan deze taak. Het is een eisch van dezen tijd, dat de Antirevolutionaire Partij beschikt over een kader, dat zoo goed mogelijk is voorgelicht over de actueele problemen van dezen dag in principieelen zin.

Een **nieuw** tijdperk

„Felle schijnwerpers op de vliegvelden. Zwaar geladen met dood en vernietiging staan tientallen, honderdtallen machines startklaar. Om de eer van het Duitsche rijk te beschermen. Brullend schroeven zich de machines in spiralen omhoog. Dan worden zij een voor een opgeslokt door den nacht en ijlen hun doel tege-
moet. Tusschen Metz en Nancy stuit de vloot op den eersten tegenstand. Oorverdovende knal, felle steekvlam, de getroffen toestellen suizen omlaag. Een oogenblik schijnt het, dat de Fransche luchtvloot in het voordeel is. Doch dan rukte de tweede Duitsche luchtmacht aan, weer tweeduizend machines. De strijd is snel beslist en als laaiende fakkels stortten de laatste Fransche toestellen omlaag. In steden en dorpen is het licht gedooft en huilen de sirenes hun naargeestig geloel. Diepe kuilen worden in het plaveisel geslagen, huizen sidderen, stortten brandend ineen. Langzamerhand verzwakt de stem van het afweergeschut, een na een zwijgen de stukken. Dan dalen de Duitsche machines lager, tot honderd, vijftig meter. En steeds meer bommen suizen omlaag, in afschuwelijke regelmaat. Rode vlammen laaien ten hemel. Dan vallen geen brandbommen meer, doch grootere, zwaardere projectielen, die niet explodeeren, doch zacht suizend in de straten blijven liggen.

G a s ! Eén verscheurende kreet stijgt omhoog. Dan regent het nog eens brandbommen uit de wolken explodeeren op den Eiffeltoren, Notre Dame, het Louvre. Parijs is één brandend kerkhof geworden....”

Zóó zag de schrijver van den voor-oorlogsch en roman „....Want morgen sterven wij” het uitbreken van den oorlog, dien wij thans achter ons hebben. Deze visie zag het vliegtuig, het wapen, dat de eerste wereldoorlog aan den tweeden testamentair vermaakte, als het eenige, van meet aan beslissende wapen. Wij weten thans, dat de krijgsgeschiedenis zich zóó niet heeft ontwikkeld. Eenerzijds is deze beschrijving conventioneel en — natuurlijk — reeds weer sterk verouderd, anderzijds bleef de werkelijkheid — gelukkig — ver binnen de hier geschetste grenzen. Het vliegtuig heeft niet in eersten aanval de wereldsteden verdelgd. Het heeft niet exclusief den loop van den oorlog bepaald.

De ouverture van den tweeden wereldoorlog was de overweldiging van Polen, een proefferrein voor de eigenlijke volgende worsteling. In veertien dagen was hier de beslissing bereikt in een materiaalslag, die een infanterie- en luchtoorlog was tegelijk, van Duitsche zijde gevoerd in een overdonderend tempo. De strategie van dezen oorlog was niet revolutionair, doch beantwoordde aan de klassieke opvattingen met haar omvattingmanoeuvres. Van-

zelfsprekend was de technische ontwikkeling van de bewapening verdisconteerd in het tank- en luchtwapen, die van meet aan de bewegingen beheerschten.

Merkwaardig was de gang van den strijd tusschen Duitschland en het Westen. Weerszijds markeerde men den pas. De bewegingen beperkten zich tot een Duitsch defensief en een geallieerd schijnoffensief. Men sprak in dien zeldzamen winter van '39/40 van den „witten” oorlog. Voor het Westen was iedere dag uitstel kostbare winst en Hitler vermeide zich nog met de hoop op een beslissing op het diplomatieke front. Een samenloop van omstandigheden, die zich niet licht weer zóó zal voordoen.

* * *

Toen kwam de felle botsing. Eerst op de Noorderflank. Daarna de centrale attaque, in het hart der geallieerde defensie, die snel ineenstortte. Ook dit offensief had de grondstrijdkrachten ten grondslag, de strategie week af van het oude omvattingprincipe en koos de gewaagde centrale splijting van het vijandelijke front. De techniek van het gebruik van de tank- en luchstrijdkrachten, met droppings van parachutecorpsen ver vooruit, stelde daartoe in staat. Nog bleef dit offensief in het Westen een infanterieoorlog, met dien verstande, dat de beweging van het front niet meer door de menselijke marcheercapaciteit beperkt was, maar door gemotoriseerd vervoer aanzienlijk vergroot. De cavalerie was vervangen door het tankwapen, de artillerie was in de derde dimensie beweeglijk geworden en tot in de onmiddellijke nabijheid der te bestoken objecten gebracht.

The battle of Britian, de strijd om Engeland, is het eerste voorbeeld van de zuivere en uitsluitende toepassing van het luchtwapen. Deze dramatische strijd speelde zich af, terwijl de „man in the street” er geen notie van had, wát er eigenlijk aan de hand was. Alleen de meest ingewijden hebben het van stonde aan geweten: dit was geen voorbereiding van, maar de beslissing zelf: to be or not to be, het zijn of niet zijn van Engeland. Maar de bevolking van Londen allereerst, dan ook die van Coventry en Birmingham en Bristol en de andere doelen, zij voelden intuïtief, wat van hen verwacht werd. En zij doorstonden de proef. De eerste start van den zuiveren luchtoorlog was mislukt. Het uithoudingsvermogen van den tegenstander zegevierde over de destructieve kracht van het moderne luchtwapen. Deze destructieve kracht, ook in haar felste ontplooiing, bleek ver achter te blijven bij het boven geschetste beeld.

Bij de verdediging speelde nóg een element een belangrijke rol. In overeenstemming met de lessen der krijgsgeschiedenis was voor het nieuwe aanvalswapen het verdedigingswapen reeds gevonden. Was

het dappere maar armzalig kleine R.A.F.-corps ge-
doemd het onderspit te delven tegen de overmach-
tig aanvallende eskaders met hun groote reserves,
een klein apparaat, dat in staat stelde met onfeil-
bare precisie iedere aanvallende machine te
ontdekken en te volgen, dirigeerde de weinige be-
schikbare toestellen naar de zones van het grootste
gevaar, zoodat geen toestellen voor surveillance
van de lange frontlijn verkwist behoefden te
worden. Het radio-oog, de radar, lichte Goering uit
den zadel.

* * *

Hetzelfde overweldigend tempo als in Polen en
Frankrijk, kenmerkte de opmarsch in Rusland. Hier
kwam het oude „materiaal”, de gewone soldaat,
weer tot zijn recht. De uitgestrektheid der te bezet-
ten gebieden en de massa der vijandelijke legers
nootten hem de spits weer af te bijten. Zij het toe-
gerust met alle moderne technische hulpmiddelen.
De oude principes van aanval en verdediging had-
den in de ruimte van het Russische land, waarin
ten slotte dit offensief doodliep, weer volop hun
kans.

Het modernste voorbeeld van strijdvoering heeft
de Amerikaansch-Japansche oorlog opgeleverd.
Vóór er nog van een oorlogsverklaring sprake was,
had reeds de Japansche luchtmacht te Pearl
Harbour haar stem krachtig doen hooren. En
overtuigend. Voor langen tijd was de Amerikaan-
sche slagvloot op haar hoofdbasis in den Stillen
Oceaan uitgeschakeld. Volgens plan heeft de Jap
daarvan gebruik gemaakt om in snellen run de be-
geerde Oost-Aziatische ruimte open te breken.

Deze strijd in de oneindigheid van den Oceaan
heeft groote overeenkomst gehad met dien in de
oneindigheid van de Russische steppe. Ook hier
vond de eerst knock-out geslagen tegenstander vol-
doende ruimte en tijd om zich te herstellen en het
zegevierend offensief voor te bereiden.

Bij dit offensief is het luchtwapen den toon blij-
ven aangeven. Het bleef primair, het forceerde de
doorbraken, het beheerschte souverain de situatie.
Pearl Harbour is de stomste streek van Tokio ge-
noemd. Daar steekt veel waars in. Die onverhoeds-
che overval heeft ten eerste den Amerikaan ge-
licht uit zijn bed van behaaglijke rust in de stem-
ming van: wie kan mij wat maken?, en dus de
politiek van Roosevelt rechtstreeks in de hand ge-
werkt. Ten tweede heeft hij den Amerikaanschen
strategen in een flits het overwegend belang van de
luchtmacht in een zeeoorlog aangetoond. Bij den
direct dringend noodzakelijken heropbouw van de
„striking force” stond het vliegtuigmoederschip op
het eerste plan. Het tegenoffensief werd een sprin-
gen van eiland tot eiland, gevoerd door de lucht-
infanterie, gesteund door de vloot. Eerst uitermate
langzaam — als in Normandië —, maar nadat de
scharnieren der Japansche verdediging op de
Marshall- en Salomonseilanden en de Bismarck-
archipel doorgeknipt waren, in steeds sneller en
stoutmoediger tempo.

* * *

De finale van dezen oorlog was de vergelding
voor den inzet. Een zuivere luchtactie. Zooals deze

strijd begonnen was, eindigde hij. Toch ook nog
weer anders. Want op den eindrempel van den
tweeden wereldoorlog, toen de Japansche verdedi-
ging reeds lag te zieltoegen — haar luchtmacht voor
driekwart geliquideerd, haar vloot vernietigd op
den zeebodem of verminkt in haar bases — werden
twee bommen uitgeworpen. Twee atoombommen.
Het nieuwe wapen was gelanceerd, dat voorts de
wereld in spanning zou houden. De indruk ligt voor
de hand dat de militaire experts zich gehaast
hebben om nog deze bommen te kunnen uitwerpen
en het experiment in de woestijn van Mexico den
volke te demonstreeren.

Het is eigenlijk zoo, dat de atoombommen, waar-
van Nagasaki en Hiroshima de trieste pri-
meur hadden, met den galm hunner explosie het
eene tijdperk uit- en een ander inluidden. Meer nog
dan tegen den reeds overwonnen vijand was deze
atoomenergie gericht tegen toekomstigen potentieel-
en tegenstanders. Deze bommen luidden den vol-
genden oorlog in.

Zoo werd dit ook onmiddellijk begrepen, want
sindsdien heeft de atoombom, meer nog het geheim,
dat haar fabricage omhulde, de magneet gevormd,
die aller aandacht gespannen houdt.

Hier rijzen vele vragen. Uit het oogpunt van vol-
kerenrecht. Een der bezwaren, die wij tegen den
procesgang van Neurenberg hebben in te brengen,
is dit, dat van de partijen in het beëindigde gewa-
pende conflict de overwonnenen louter gedaagde is,
de overwinnaars louter aanklagers en ook tevens
rechters. Zou een neutraal hof recht doen en ook
de oorlogsdaden der geallieerden aan een onder-
zoek onderwerpen, dan zou ook geoordeeld moeten
worden, of die twee Amerikaansche bommen, waar-
van een in een middelmatig groote stad ten naastbij
honderdduizend slachtoffers vergde, daar en toen
verantwoord geweest zijn. Wanneer straks deze
bom buiten de wet zou gesteld worden, beteekent
dit, dat zij reeds toen moreel veroordeeld was.

* * *

Wat de vraag der toekomst betreft, die in het
teeken van deze bom zal staan, deze moet nuchter
worden onder oogen gezien. Wij hebben geen over-
dreven fantasieën van noode om de reeds genoeg
beproofde zenuwen nog meer te schokken. Maar wij
mogen als Christenen zeker niet het hoofd in het
zand steken en de werkelijkheid miskennen. Het
gruwzame van deze oorlogvoering werd in zekeren
zin gemaskeerd door de oorlogspsychose, die naar
het einde ook in het Verre Oosten reikhalzend deed
verlangen. Wij hebben voorts te bedenken, dat wij
nog slechts in den tijd van de eerste ontwikkeling
van dit wapen staan. Toch was reeds minder dan
één jaar al voldoende — en dan nog zonder open
concurrentie — om de uitwerking van dit wapen
te verduizendvoudigen, indien het desbetreffend
persbericht voldoende geloof verdient. En nóg
blijft het het beginstadium.

Dit voorjaar zal de groote test nabij de Marshall-
eilanden plaats vinden. De Parijsche omroep heeft
reeds de slechte smaak gehad een realistische be-
schrijving van dergelijk gefingeerd experiment,
waarbij den geleerden de controle op het materiaal
uit de hand was geloopt en een z.g. kettingreactie

Na de bezetting van 1795-1813

De Antithese

De antithese moet, mag men de N.V.B. — en haar niet alleen — gelooven, naar het museum van oudheden worden verwezen.

Wat is nu feitelijk die — thans wel zeer aangevochten — antithese?

Antithese is een Grieksch woord, dat eenvoudig „tegenstelling” beteekent. Zoo is er — om nu maar één voor de hand liggend voorbeeld te kiezen — een tegenstelling. een antithese, tusschen kerk en wereld. Wanneer de Heilige Schrift spreekt over „de wereld” dan bedoelt zij daarmede in den regel de **Gode vijandige** wereld. De antithese wortelt in het Paradijs, waar de mensch als God wilde zijn. „Ik zál vijandschap zetten tusschen U en tusschen deze vrouw. Tusschen Uw zaad en tusschen haar zaad”. Hier ligt, theologisch gezien, de oorsprong van de antithese. Er is in het leven onderscheid tusschen hen, die God willen dienen en hen, die van Zijn wet afkeerig d'ooren wenden. De vraag, „Wat dunkt U van den Christus” is steeds een alles beheerschen-

de aarde in explosies uiteen deed scheuren, uitgezonden. Misplaatste fantasterij, ja. Maar toch, de werkelijkheid heeft reeds aangetoond, dat hier de mensch getast heeft naar de oerkrachten der schepping en daarin met ruwe hand ingegrepen, zoodat de profetie van het brandende vergaan van de elementen der aarde reeds meer in het vlak van den natuurlijken ontwikkelingsgang der om de zonde vervloekte aarde is komen te liggen, dan in dat van een bovennatuurlijk ingrijpen.

Het is onmiskenbaar dat zich de wereld neigt naar een volkomenheid, staatkundig en cultureel. Eenerzijds een groei tot zoo groote verbanden, dat, groot gezien, thans reeds als tegenspelers praktisch nog maar twee partners meer in het geding zijn: de twee antipoden Washington en Moskou, welke de overige massa tot zich zullen trekken. Uitzicht dus op een eindstrijd, waaruit de eene groote wereldmacht, de werelddictator, zal voortkomen. Tenzij, ja, tenzij men aanneemt, dat de mensch zich nu eindelijk zal intoomen en den oorlog zal uitbannen. En welke Christen durft dit tenzij accepteren?

Anderzijds een afdalen tot in de diepste geheimnissen der stof, waar de fundamentele bouwstenen van het heeal worden losgewoeld en de elementaire krachten der schepping loskomen. En deze krachten der kleinste, tot dan onspijgbaar geachte deeltjes, zijn juist de ontzagwekkendste, ooit gekend. Zoodat de slotsom deze is, dat èn de menschheid de wereldheerschappij gaat naderen en deze heerschappij de macht gegeven wordt over titanische krachten, waarvan de vroege schemering der wereldgeschiedenis reeds een vaag besef had.

Maar, naast de nieuwe bom kwam de nieuwe bond. Herstelt deze het evenwicht? Daarover hopelijk in een volgend nummer.

de vraag geweest, die ook heden ten dage nog in het middelpunt moet staan. De Heilige Schrift, het Woord van God, is voor den een een reuke des levens ten leven en voor den ander een reuke des doods ten doode. Dit is de antithese.

Nu zijn velen nog wel bereid, het bestaan daarvan in theologicis toe te geven. Er is echter ook sprake van een inwerking der antithese op het terrein der politiek en het is met name daartegen, dat in onze dagen ernstige philippica's worden gericht. Dit is een allesbehalve nieuw verschijnsel.

De liberale staatkunde van de vorige eeuw was doordrenkt van de overtuiging, dat men op politiek gebied **vooral** niet moest spreken over den godsdienst. „Waart gij” — zoo bemeesterde Thorbecke in 1851 Groen van Prinsterer — „een stille partij, die enkel zocht God op hare wijze te dienen, men zou, al hield men Uwe meening voor dwaling, U eerbiedigen. Maar gij wilt met Uw godsdienstige stellingen op het politiek gebied regeeren en ziet daar waar het gebied van Uw strijd begint”. Het liberalisme van de vorige eeuw heeft het steeds openlijk uitgesproken, dat de politiek niets te maken had met den godsdienst. De laatste was privaatzak, een zaak voor de binnenkamer. En wanneer men heden ten dage wil afrekenen met de dusgenaamde politieke antithese, dan is dat in beginsel niet anders dan wat het liberalisme in de vorige eeuw gepropageerd heeft. Intusschen ontveins ik mij niet, dat het probleem in onzen tijd een verschuiving van accent te zien geeft. We zien n.l. tegenwoordig zeer wonderlijke dingen. Hervormde predikanten worden bij serie lid van de S.D.A.P. De N.V.B. spreekt over een „geestelijke vernieuwing, gevoed uit de levende bronnen van Christendom en Humanisme, die steeds onze volkskracht hebben gestempeld”. Velen, die vóór 1940 nog wars waren van toepassing der christelijke beginselen op het terrein van de staatkunde, haasten zich heden ten dage, U gelijk te geven, wanneer gij hun als Uw meening te kennen geeft, dat het Woord van God richtsnoer moet zijn, ook voor staatslieden en geleerden. Zij zijn U voor, wanneer gij hun wilt aantonen, dat de Christen in deze wereld heeft te zijn een lichtend licht en een zoutend zout. Alleen maar... daarvoor zijn in hun oogen geen aparte **christelijke organisaties** noodig. Wanneer de Christen, naar de opdracht van den Christus, zijn licht in deze wereld heeft te laten schijnen, welnu, voldoet hij niet aan dezen plicht, wanneer hij bijv. zich aansluit bij de S.D.A.P.? Men gaat dan toch midden in de wereld staan? Hoewel nogmaals erkennende, dat het probleem van de antithese door veler tegenwoordige houding een eenigszins ander aspect heeft gekregen dan in de dagen van het oud-liberalisme, geloof ik toch, dat zij, die redeneeren, als bijv. de Amsterdamsche predikanten, die zich als leden der S.D.A.P. lieten inschrijven, zich aan een begripsverwarring schuldig

maken. Zij willen midden in de wereld gaan staan, door als lid van de S.D.A.P. toe te treden. Maar, zoo vraag ik mij af, gaat men midden in de wereld staan, door nu juist lid van een S.D.A.P. te worden? Voldoet men aan den eisch van Christus, door met een Christelijke partij-organisatie te breken? Ik geloof, dat men hier in zijn redeneeren mank gaat. Het Christendom is universeel, evenals het Woord van God een universeel karakter draagt. Het Christendom behoeft niet universeel te worden en het wordt allerm minst universeel, door zich te vermengen met hen die — in welk gewaad zij zich ook hullen mogen — voor een **consequente** toepassing der Christelijke beginselen terugdeinzen. „**Algemeene** vermelding van christelijke beginselen”, zegt Groen in zijn „Ongeloof en revolutie”, is onbestemd genoeg om geen noemenswaardigen tegenstand te wekken. In verband met... het staatsrecht daarvan gewag te maken, stelt, zoolang men zich onthoudt van het ondubbelzinnig preciseeren eener felbestreden overtuiging, aan geen verwijt van bekrompenheid bloot! Doch met deze **algemeene** vermelding van Christelijke beginselen komt men er niet. Het klinkt goed om te zeggen, dat wij midden in de wereld moeten gaan staan. Het is natuurlijk ook niet voor tegenspraak vatbaar. Maar zullen de Amsterdamsche predikanten de **gelegenheid** krijgen in de S.D.A.P. van Christus te getuigen? Bij den voortduur **Zijn Naam** belijden? Het moet natuurlijk worden afgewacht, doch het komt, ook al gelet op de geschiedenis (men denke nogmaals aan de verdraagzaamheid van de vorige eeuw), niet waarschijnlijk voor. Intusschen **blijft** het getuigen de plicht, waarvan de verantwoordelijkheid, ook in de politiek, ons opgelegd is. Een zich vermengen met een politieke partij, die in den grond der zaak terugdeinst voor de consequentie het Woord van God als richtsnoer harer daden te aanvaarden, leidt onherroepelijk tot het doen van concessies aan het beginsel. Ik twijfel geen oogenblik aan de goede en ernstige bedoelingen van allen, die thans redeneeren als de meerbedoelde predikanten. Toch draagt hun optreden — ik zie het niet anders — den kiem in zich van verzaking van het beginsel. En dit moet ook gezegd worden tegen hen, die door de gedachte der N.V.B. worden bekoord. Ook in het program dier beweging missen we weer het consequente, het òf het een òf het ander. Christendom en Humanisme worden op één lijn gesteld, terwijl ze lijnrecht aan elkander tegenovergesteld zijn. Bij het Christendom staat de Christus, bij het Humanisme de mensch in het centrum. De revolutie — we zagen het reeds — vindt haar uitgangspunt in den van nature vrijen mensch. Zij staat als zoodanig op uiterst gespannen voet met het Evangelie, dat niet anders wil prediken dan Jezus Christus en dien gekruisigd. Het betreft niet de groote, de bange tegenstelling tusschen God en mensch. En wat geeft nu onze tijd te zien? Dat men op alle mogelijke wijzen wil trachten deze tegenstelling te overbruggen. Het is niet meer: òf... òf (God of mensch), maar: èn... èn (Christendom en Humanisme). We signaleeren hier weer de vermenging, die leidt tot verzaking van het één of het

ander. Niemand **kan** twee heeren dienen. Het gaat in de politiek om God of om den mensch. Om de revolutie of om het Evangelie. Daarom kan een **anti**-revolutionair aan een eenheidsstreven als thans door de N.V.B. wordt gepropageerd — afgedacht nu nog van alle practische bezwaren, die daaraan verbonden zijn — in **BEGINSEL** nooit en te nimmer adhaesie betuigen.

En dit geldt nu ook op andere terreinen dan dat van de politiek. Op maatschappelijk gebied zijn thans dezelfde symptomen waarneembaar als op het staatkundige. Men denke aan de dusgenaamde **eenheidsvakbeweging**. Ook zij wil de wals rijden over de verschillende geestelijke nuanceeringen, die in ons volksleven tot openbaring komen. Echter — Kuyper heeft het goed gezien, toen hij schreef: „Er is onder menschen geen eenvormigheid, maar veelvormigheid”. Zij, die het oog sluiten voor deze waarheid, ijveren voor een eenvormigheid, die Kuyper reeds indertijd — terecht! — als „de vloek van het moderne leven” heeft gebrandmerkt. Daarbij zijn zij tevens blind voor het feit, dat ons volk in feite reeds een eenheid vormt. Iemand heeft eens kernachtig de opmerking gemaakt: „De eenheid van het volk ligt... niet in iets, dat men van het volk zou willen **verlangen**, maar in datgene, wat het volk **feitelijk** is”. Wil men, zooals de N.V.B. en de E.V.B., een kunstmatige eenheid, dan is daarvan het onvermijdelijk gevolg, dat „de nationale eenheid, in stede van een **in vrijheid gegroeide** verbondenheid, een juridisch of moreel **dwangbuis** wordt en daarmede ophoudt te bestaan”.

Zoo zagen wij, welke erfenissen de bezettingsjaren ons hebben nagelaten. Tevens constateerden we, dat veel van hetgeen ons heden ten dage wordt opgedischt (men denke aan het valsche eenheidsstreven en de vermenging van Christendom en Humanisme) in beginsel haar ontstaan dankt aan de leer der revolutie. Groen van Prinsterer heeft tegenover die revolutie gesteld **het Evangelie**.

Tegen de revolutie — het Evangelie!

Een oude leuze.

Doch... een leus, die aan actualiteit niet heeft ingeboet!

Wie meent, dat met het eindigen van den gewapenden strijd in ons vaderland mede de geest der revolutie is overwonnen, vergist zich. Hem ontbreekt, wat ook velen na 1813 ontbrak en wat **Groen van Prinsterer** karakteriseerde als „het besef van de verderfelijke der theorieën, wier logische ontwikkeling, wier praktische werking Nederland beleefd had”. „Men zag” in 1813 — zoo schreef **Groen** — „slechts de feilen der **toepassing**, terwijl men met des te meer ingenomenheid aan het **beginsel** gehecht bleef”. „Het doorgestane leed werd niet op rekening van de **theorie**, maar van haar **tenuitvoerlegging** gesteld”.

Wat was na 1813 het gevolg?

Groen geeft er het antwoord op.

„...Dezelfde stellingen die ten verderve geleid hadden bleven een onoverkomelijk beletsel tegen wezenlijk herstel”.

Het revolutiespook waart ook nu over Europa rond.

Reeds kort na het uitbreken van den laatsten wereldoorlog, in September 1939, heeft **Dr. Colijn** op een te 's-Gravenhage gehouden vergadering profeteerd, dat de revolutionaire schokken ná den oorlog niet zullen uitblijven. Geen oorlog, of hij droeg de revolutiekiem in zich. De geschiedenis is er om het te bewijzen.

Treffend van toepassing op onze dagen zijn de woorden van **Sonstral** in zijn beoordeeling van **Groen's „Verspreide geschriften“**.

„Europa“, — zoo schrijft hij — „zelden stil, is tegenwoordig een vulkaan. Wanneer zal de uitbarsting volgen? Er is een strijd op leven en dood over beginselen aangebonden, ook op onzen vaderlandschen bodem, niet over gezag of geen gezag: dat is maar woordenspel, want de mensch handelt nooit zonder gezag, maar over het vraagstuk: wien het gezag toekome? De rigting dezer eeuw“, zoo vervolgt **Sonstral**, „erkent alleen gezag aan zich zelve toe. Dit is reeds eene revolutie of een opstand, een willekeurig verzet tegen hetgeen, regtens gezag bezit, en dit is God, die zich oppermagtig openbaart èn in de natuur èn in de Heilige Schrift“.

En verder: „De omwenteling van 1813 verdreef wel de Fransen, maar niet wat uit Frankrijk was overgeplant“.

Sonstral — door **Groen van Prinsterer** met ingenomenheid aangehaald — wijst er vervolgens op, dat de natie ongeschikt is de christelijke staatsmaxime in zich op te nemen, zoolang het ongelooft in den staat toonaangevend is. Hijzelf bepleit óók een revolutie, doch een omwenteling van „de geestelijk-zedelijke denkwijze“. Er moet „een ander geestelijk levensbeginsel worden opgewekt; het Christendom (moet) weêr op het Evangelie als het eenig gezaghebbend beginsel gegrond.... worden“. Het moet „een niet bloot kerkelijk, maar een nationaal gemeengoed worden“.

Zonder reserve kan dit kloeke woord in onze dagen dienst doen.

De strijd tusschen **God** en den mensch is niet uitgestreden. De theorie van ongelooft en revolutie openbaart zich steeds in een nieuwe gestalte. Nu eens als een engel des lichts, dan als een wolf in schaapskleeren. Hetzij ze echter tot ons komt in de gedaante van de volkssouvereiniteit, hetzij ze ons wordt opgedischt onder den mantel van het staatsabsolutisme, hetzij ze zich in eenig ander gewaad heeft gestoken, als theorie blijft ze gelijk. Als theorie heeft ze in den strijd tusschen **God** en den mensch voor den laatste gekozen. **Dit is niet anders dan revolutie!**

Tegen die revolutie worden wij in het geweer geroepen! En daarom zijn wij **anti-revolutionnair**. Daarom is, zooals **Groen van Prinsterer** terecht zegt, in beginsel elk **Christen** anti-revolutionnair.

Ons volk moet wederom terug naar den Bijbel!

Temidden van alles wat wankelt, biedt alleen het vaste Woord van God rust en zekerheid!

Het Christendom moet weer — **Sonstral** heeft gelijk — „een nationaal gemeengoed worden“!

Het besef van de verderfelijheid der revolutionnaire theorieën, wier logische ontwikkeling,

wier praktische werking Nederland, evenals vóór 1813, ook nu beleefd heeft, moet levendig gehouden worden. Er moet, evenals in 1813, voor gewaakt worden, dat ons volk slechts oog zou hebben voor de feilen van de **toepassing** der revolutiebeginselen om daarnaast met des te meer ingenomenheid aan die beginselen **zelf** gehecht te blijven. Ook nu is er het gevaar, dat het doorgestane leed alleen op rekening van de **tenuitvoerlegging** van de revolutionnaire theorie geschoven wordt, terwijl men blind is voor het verwoestend karakter, dat die theorie als **zoodanig** kenmerkt.

Na de nationale wedergeboorte van 1813 bleken dezelfde stellingen als die, welke toen ten verderve geleid hadden, een onoverkomelijk beletsel tegen wezenlijk herstel.

Heeft de geschiedenis ons iets te zeggen?

Zullen wij ook nu het wezenlijk herstel, den waren opbouw van ons door de oorlogsvlam geschroeide vaderland in den weg staan door hoewel huiverig voor de **toepassing**, het **beginsel** der revolutie niet radicaal af te zweren?

Zal het verwijt, dat het jaar 1945 wel de Duitschers uit onze veste verdreef, maar niet hetgeen uit Duitschland was overgeplant, in de toekomst ook ons treffen?

„Met behoud van den wortel van het kwaad“ — schreef **Groen** in 1846 — „is geen herstel denkbaar dat waarlijk radicaal, dat is uit een anderen wortel afgeleid zij“.

Voor alle Christenen in ons vaderland bestaat hier een dure roeping.

Het gaat in de toekomst om **God** of om den mensch.

Om het Evangelie of om de revolutie.

In het vorig nummer stond als schrijver van deze artikelenreeks vermeld Joh. ter Haar. De lezer zal begrepen hebben dat dit natuurlijk moest zijn Joh. van der Haar.

Daarom komt het mij voor, dat men allen bij de samenwerking moet betrekken, die de groote levenswaarden van het Christendom bereid zijn te aanvaarden, ook in haar toepassing op de staatkunde. En dan sluit ik in dezen tijd van grenzelooze geestelijke verwarring in een gespleten en gebroken wereld niemand, zelfs hen niet uit, die slechts krachtens traditie aan de uiterlijke openbaring van de levenswaarden van het Christendom vasthouden, die gehandhaafd en versterkt willen zien.

H. COLIJN 1936.

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof. Dr. J. Severijn, Mr. A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr. J. J. Hangelbroek, Prof. Mr. A. M. Donner, Mr. W. Rip, Ad. Kuiper, J. H. Hofman, Dr. F. L. van Muiswinkel, Mr. K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr. Dr. E. J. Beumer, Mr. J. A. de Wilde, Dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr. L. W. G. Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand. — Redactie-adres. Dr. Kuypersstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935.
Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht — Telefoon 11811 — Giro 267122
Prijs per abonnement f 3.— per jaar.

Het Centralen Convent

De toezending van het ontwerp Program van Actie had te lang op zich laten wachten dan dat de kiesverenigingen in het land reeds in de gelegenheid waren geweest om het op haar vergaderingen uitvoerig te bespreken. Desondanks of misschien wel juist daardoor droeg de discussie op het Centralen Convent een uitermate levendig karakter. Tal van sprekers namen aan de discussie deel. Artikel voor artikel werd onder de loupe genomen. En het was voor den voorzitter, zoolang geen moeizame, dan toch een dankbare taak om alle gemaakte opmerkingen zoo bevredigend mogelijk te beantwoorden. En het resultaat?

Zonder kleerscheuren is het ontwerp er niet door gekomen. Wijzigingen zullen worden aangebracht. Enkele aanvullingen zullen er aan worden toegevoegd. Het moderamen is thans doende om na de vergadering van het Centraal Comité van 28 Februari j.l. daaraan de laatste hand te leggen. En dan moet het stuk in definitieven vorm in zee. Hoe gaarne het Centraal Comité overigens aan den veelvuldig geuiten wensch om nogmaals een Centralen Convent te beleggen zou tegemoet komen, daaraan kan intusschen toch niet worden voldaan. Het programma is toch reeds zóó overbeladen, dat een zoodanig Centralen Convent met geen menschenmogelijkheid meer tusschengeschoven kan worden, en ook de voorzitter, die daar een oogenblik anders over dacht, is daar inmiddels wel van overtuigd. Men kan geen ijzer met handen breken en zoo moet dit op zijn beloop gelaten worden.

Gaf men overigens toe aan den drang om tal van nieuwe artikelen en nieuwe onderwerpen aan het program van actie toe te voegen, nog afgezien van tal van détailpunten welke men aan de voorgestelde redactie wilde verbinden, dan werd het program van actie, toch al niet klein met die van vroeger vergeleken, zeker in lengte verdubbeld. Dit alleen

reeds is overweging om daarmee soberheid te betrachten.

Toch zullen verschillende wijzigingen worden aangebracht, terwijl onze middenstanders en onze landbouwers tevreden zullen worden gesteld, omdat op hun belangen in een speciale paragraaf in bijzonderen zin de aandacht zal worden gevestigd, hetgeen dan ook inderdaad wel noodig was. Zonder zin is dus de bespreking op het Centralen Convent niet geweest. Integendel, het Centraal Comité heeft de gemaakte opmerkingen zeer ernstig overwogen. En voor het overige zij men er van verzekerd, dat voorzoover aan een geuit verlangen niet werd voldaan er voor het Centraal Comité zeer aangelegen overwegingen waren. Met name geldt dit voor de opmerkingen, die gemaakt werden met betrekking tot de politieke zuivering, de politieke delinquenten, de naturalisatie en de annexatie.

Voor al over deze punten is gedurende de laatste maanden zooveel geschreven in de pers, dat in een program van actie daarover niets nieuws kan worden gezegd. De pers schijnt trouwens ook moe te worden en niet geneigd opnieuw daarover te gaan schrijven. Recht wil ieder, en snel recht eveneens. Het wachten is slechts op de regeering. De eenige instantie, die maatregelen van formaat kan nemen om ons volk uit het slop te helpen. De tegenwoordige gang van zaken bevredigt niemand en zeker niet de oppositie. Maar de aard dezer onderwerpen leent zich niet voor opname in een program van actie.

Het opnemen van een paragraaf over de annexatie zou b.v. niet anders zijn dan een slag in de lucht. Er zijn maar weinig Antirevolutionairen. Die annexatie zonder meer zouden accepteren. Dan zou die eisch toch wel zeer nauw gezet moeten

nauw Contact

Op 27 Februari kwam dan de Algemeene Vergadering van de Christelijk Historische Unie bijeen ter bespreking van het door het Centraal Comité gedane voorstel om tot federatieve samenwerking te komen, welk voorstel zoo krachtadig werd gesteund door het besluit op de Deputatenvergadering van 23 Januari j.l. genomen.

En het resultaat?: „Nauw contact”.

Onze pers gaf allerwege blijmoedig commentaar. Was zelfs hier en daar enthousiast. De vraag dringt zich op of die blijmoedigheid en dat enthousiasme niet wat opgeschroeft en wat aangedikt waren? Althans voor zooveel het de zaak zelf betreft: Zeker, de beslissing is uitermate belangrijk, omdat het een principieele beslissing is van verdragende strekking van de Christelijk Historische Unie zelf, welke door deze beslissing haar zelfstandigheid handhaaft en niet zonder forskheid geweigerd heeft zich gevangen te geven aan den geest van dezen tijd. In dien zin is het genomen besluit zelfs van nationale beteekenis. Want had op dit moment aan de Christelijk Historische Unie de kracht ontbroken om weerstand te bieden aan de groep van Rhijn, dan had het er met de zaak van Christelijk Protestantisch Nederland veel slechter voorgestaan en dan was het christelijk nationaal karakter van ons volk nog veel meer in gevaar gekomen, omdat dan de heillooze poging tot doorbraak van de politieke verhoudingen (en dan bedoelde men toch steeds de rechtsche partijen) met een succes was bekroond, tot schade van de natie.

In dien zin is er niet alleen reden tot dankbaarheid, maar is er, om het zeer duidelijk te zeggen, groote reden tot dankbaarheid. Want zelfstandige handhaving van de Christelijk Historische Unie is zoo beschouwd van eminente beteekenis voor nu, en meer misschien nog voor later. De Unie heeft een crisis doorgemaakt, meer dan de Antirevolutionaire Partij. Zij heeft daarbij eenig verlies geleden. Want het verlies van een man als Prof. Lieftinck mag niet licht worden gesteld, juist omdat hier ook moet worden gewogen. En misschien blijft het

---

worden omschreven. Aan allerlei voorwaarden zou dan moeten worden voldaan. En al die voorwaarden omschrijven in een Program van Actie, dat gaat eenvoudig niet. Dit is een zoo ingewikkeld probleem, dat trouwens, gezien de internationale ontwikkeling, zoo weinig concrete aangrijpingspunten heeft, dat het maar beter is er heelemaal niet over te spreken, allerlei opwindende acties over annexatie ten spijt.

De kiesverenigingen kunnen er tenslotte op rekenen, dat het gewijzigd „Program van Actie” nu spoedig wordt verzonden, terwijl de oplage zoo groot zal zijn, dat ook grootere aantallen bij het bureau Centraal Comité (tegen betaling) kunnen worden besteld.

daar nog niet bij. Want de Heer van Rhijn is nog besluiteloos wat te doen, en ook diens heengaan zou voor de Unie een ernstig verlies beduiden, al zou dat verlies moeten worden genomen. Trouwens voorts kiezen verschillende Hervormde predikanten voor de Partij van den Arbeid.

Deze geheele gang van zaken doet duidelijk uitkomen om welke vraagstukken het hier voor de Christelijk Historische Unie ging. Het was een kwestie van „zijn of niet zijn”.

De Unie heeft beslist.

Door te verklaren „nauw contact” met de Antirevolutionaire Partij te wenschen, werd de breuk met de groep Van Rhijn onoverbrugbaar. Het laatste is dunkt ons op voorhand belangrijker dan het eerste, ook al zijn we deswege hartelijk blij.

Maar dat neemt niet weg, dat het aanbod tot **federatieve samenwerking** niet werd geaccepteerd.

Ook dit valt niet weg te redeneeren.

Dat we samen één vesting zouden betrekken, om vandaar uit de Antirevolutionaire of Christelijk Historische richting te verdedigen, die nog steeds voor zooveel ons land aangaat, den grondtoon van ons volkskarakter vertegenwoordigd, gelukte in de dagen onmiddellijk na de bevrijding niet.

Dus trokken de Antirevolutionairen zich in eigen veste terug en begonnen de Christelijk Historische mannen zich in eigen bunkerstelling te versterken. Toen ging het er om de open verbindinglijnen naar achteren zoodanig te doen samen vallen, dat veste en bunkerstelling in het uur van gevaar op elkaar zouden kunnen steunen en de een den ander tijdig te hulp zou kunnen snellen. Dat was het voorstel tot federatieve samenwerking. Dit hield in, dat de deuren open zouden staan — **geheel** open.

Maar ook dit kwam niet in geding.

Een nieuw voorstel kwam ter tafel.

Dat nieuwe voorstel spreekt van **nauw contact**.

Dat „nauw contact”, de omschrijving is uit het verslag van de vergadering zelf, beteekent de deuren op een „kier”. En nu twijfelen we er niet aan, dat, wanneer het uur van het gevaar is aangebroken, die deuren tijdig wijd open gegooid zullen worden, maar voorshands moet toch worden geconcludeerd, dat de deuren slechts op een kier worden gezet.

Het voorstel tot federatieve samenwerking kwam niet in behandeling. Nauw contact is het poover resultaat.

En dat betreuren we!

Een andere kwestie is, wat uit dat nauw contact kan voortvloeien. Beteekent het een naast elkaar staan zooals vroeger, maar met het nu dan uitgesproken verlangen om meer voeling met elkaar te houden over enkele aangelegen punten? Of beteekent het meer dan dat? En schuilen er dus mogelijkheden in tot verdieping van de wederzijdsche verhouding, tot een meer en beter verstaan van elkaar?

Dit laatste nu nogmaals als wensch uitspreken zou water naar de zee dragen zijn. Die oprechte begeerte onzerzijds is bekend. In ieder geval zal nu een nieuw overleg moeten volgen om te overwegen op welke wijze nu het nauw contact zal worden gelegd.

De Partij van den Arbeid

Hare oprichting is een feit.

Het streven van de Nederlandsche Volksbeweging (N.V.B.) heeft tot een concreet resultaat geleid.

Deze heeft in haar oproep van het vorige jaar tot uitdrukking gebracht, dat er eene nieuwe partijformatie en eene nieuwe partijgroepeering moesten komen. De antithese had afgedaan. Partijvorming en vaststelling van de partijverhoudingen dienden plaats te hebben op den grondslag van het inzicht inzake de vernieuwing van Staat en Maatschappij, en eene progressieve staatkunde. De begrippen conservatieve en democratie, individualisme en socialisme, reactie en progressie geven voor heden en toekomst op politiek terrein zoowel de vereenigingspunten als de scheidslijnen aan.

Van de propaganda voor deze gedachten is de Partij van den Arbeid de vrucht.

De antithese, zoo zegt men, is eindelijk doorbroken. De Partij van den Arbeid is daarvoor het onomstootelijk bewijs. In haar hebben zich vereenigd Christenen en Humanisten, Roomschen en Protestanten, orthodoxen en vrijzinnigen op religieus gebied.

Het is met de houding ten aanzien van de antithese, en met de verhouding, waarin men zich tot haar stelt, eene eigenaardige geschiedenis.

De antithese is in het verleden — in de terminologie van de „vernieuwers” het „grijs verleden” — tientallen malen dood verklaard, overwonnen genoemd, geacht te zijn bezweken tengevolge van eene doorbraak, welke niet meer te dichten viel. Niettegenstaande dat alles, wordt thans, ten deele door dezelfde personen, die dit reeds veel vroeger hadden beweerd, als het ware plechtig verklaard: de doorbraak van de antithese is nu een voldongen feit.

Volgens sommigen is het verschil tusschen voorheen en thans dit, dat toen die verklaring eene eenzijdige was, wensch en geene werkelijkheid, terwijl zij nu eene twee- of meerszijdige is, dus werkelijkheid, aangezien Christenen van Roomsche en Protestantische belijdenis aan de oprichting van de Partij van den Arbeid hunne hartelijke medewerking hebben gegeven.

Er moge op worden gewezen, dat er ten principale te dezen opzichte tusschen het verleden en het heden geen verschil is. Ook in het verleden stonden niet alle Christenen aan dezelfde zijde van de scheidslijn; hebben vele Christenen medewerkt in of steun verleend aan niet-Christelijke politieke partijen. Ook in het heden zijn er, zoo goed als in het verleden, politieke partijen, welke aan de christelijke geloofs- en levensovertuiging hare uitgangspunten en doelstellingen ontleenen. Onze partij, de Christelijk Historische Unie en de Roomsche-Katholieke Volkspartij bewijzen dit.

De doorbraak van de antithese is ook vandaag wensch en geene werkelijkheid.

De antithese is een feit, dat menschen niet te niet kunnen doen, noch vermogen terzijde te stellen.

Het vindt zijn oorsprong in de ongehoorzaamheid van den mensch aan God. Het spreekt in en door het genadewerk van den Heere Jezus Christus. Het heeft een overwegenden invloed in het leven van alle menschen.

* * *

Men spreekt wel fors over de doorbraak van de antithese, maar de Partij van den Arbeid weet in den grond van de zaak met die antithese geen raad.

Zij verwerpt de antithese principiëel (en voor de tegenwoordige verhoudingen ook practisch), maar erkent het innig verband voor personen en groepen tusschen levensovertuiging en politiek inzicht. Waarom wordt dit verband erkend voor personen en groepen en niet voor **partijen**? Wat is met betrekking tot dit verband het verschil tusschen personen en groepen eenerzijds, en partijen anderzijds? Partijen worden toch gevormd door personen en/of groepen van personen?

Welke waarde heeft de erkenning van dit verband? Als er een innig verband is tusschen levensovertuiging en politiek inzicht, beheerscht dit verband, is de levensovertuiging althans van bepalende betekenis voor het politiek overzicht. Toch wordt dit innig verband tusschen de **godsdiensstige** levensovertuiging en het politiek inzicht ontkend. Eene andere beteekenis kan men aan de principiële verwerping van de antithese niet toekennen.

Wat dit betreft gelijkt de Partij van den Arbeid op de Vrijzinnige Concentratie van voorheen als twee druppels water op elkander gelijken.

De Partij van den Arbeid vereenigt allen, die bij welk diepgaand verschil in levensovertuiging ook, eenzelfde economisch, sociaal en politiek program willen verwezenlijken. Waar blijft hier het innig verband tusschen levensovertuiging en politiek inzicht, als men, hoe diep het verschil in levensovertuiging ook is, tot eenzelfde politiek inzicht komt? Is tenslotte dat innig verband er toch weer niet?

De Partij geeft binnen haar verband aan groepeerings op den grondslag van eene gemeenschappelijke levensovertuiging, ruimte tot bezinning en eigen activiteit. Zij acht deze eene verrijking en versterking van het leven in eigen kring en in het geheele volk.

Eene merkwaardige verklaring. **Partijvorming** op den grondslag van eene „godsdiensstige belijdenis” wordt principiëel verworpen, **groepsvorming** binnen het partijverband op een zoodanigen grondslag wordt toegelaten, ja zelfs toegejuicht. Waarom?

Waartoe zal dit leiden? Zullen de groepen naar elkander toegroeien, de gewinning van elkanders klimaat tot gevolg hebben, het proces van éénwording bevorderen? Of zullen zij de geestelijke verscheidenheid, de verschillen in levensovertuiging en visie, steeds duidelijker aan den dag doen treden?

Zal de Partij van den Arbeid eene partij zijn, of eene **federatie van partijen** worden? Zal de groeps-

vorming eene versterking of eene ontbinding van de partij tot uitkomst hebben?

De toekomst zal het antwoord op deze vragen geven.

Hoe dit ook zij, het vorenstaande schijnt voldoende te bewijzen, dat de Partij van den Arbeid in den grond van de zaak met de antithese geen raad weet.

* * *

De uitgangspunten, de punten van beginselen, en het program van urgentie van de Partij van den Arbeid roepen vele vragen op.

Wat verstaat zij onder het Overheidsgezag? Hoe ziet zij de verhouding tusschen Overheid en volk, Overheid en volksvertegenwoordiging? Welke zijn naar hare meening de bronnen van en de maatstaven voor het recht? Welk socialisme aanvaardt zij? Wat bedoelt zij met eene socialistische samenleving? Hoe staat zij ten aanzien van de socialisatie? Wij vestigen slechts op eenige belangrijke punten de aandacht.

Het antwoord op deze en andere vragen kan zeker niet met de in dezen tijd zoo noodzakelijke duidelijkheid en nauwkeurigheid worden gegeven.

De vastgestelde formuleeringen zijn dikwijls vaag gehouden, om te voorkomen, dat moeilijkheden zouden ontstaan, personen en groepen zouden worden afgeschrikt van toetreding. De gepubliceerde stukken geven aanleiding tot de opmerking, dat het soms schijnt alsof men gemeend heeft, dat vormgevende staatkundige kracht in hoofdzaak verkregen wordt door het gebruik van formules, welke een „overkoepelend” karakter dragen, dat wezenlijke belangrijke verschillen kunnen worden opgelost door combinaties van woorden, waarmede allen zich kunnen vereenigen. De grondrijkrachten, de diepste overtuigingen, de geestesgesteldheden, en de eigenlijke doelstellingen zijn op deze wijze niet tot harmonie te brengen.

Dan, er zijn in de partij een aantal zeer verschillende krachten vereenigd. Welk stempel zullen zij op de partij drukken, en welke van deze krachten zullen tenslotte hare richting en haar optreden bepalen? Zal zij worden eene partij, waarin eene breede groep „intellectueelen” den toon aangeeft, of zal zij blijken te zijn eene volkspartij?

De onzekerheden zijn vele.

* * *

Dit wordt niet onder de aandacht gebracht, omdat twijfel bestaat omtrent de houding, welke wij ten aanzien van de Partij van den Arbeid hebben aan te nemen, maar om te doen verstaan, dat de wordingsgeschiedenis van deze partij met bepaalde verschijnselen in dezen tijd correspondeert.

Strevingen naar eene kunstmatige eenheid, naar synthese van het tegengestelde, van de geestelijke verscheidenheden, zijn aan de orde van den dag. Verdoezeling van beginselen en van hetgeen de worsteling der geesten bewerkt, wordt niet zelden aangemerkt als de oplossing van de vraagstukken, waarvoor men zich ziet gesteld. Er is eene vlucht uit de werkelijkheid, en voor de verantwoordelijkheid, welke groote afmetingen dreigt aan te nemen. Met deze en soortgelijke verschijnselen schijnt de geboorte van de Partij van den Arbeid verwant,

al brengt zij overigens, wat gaarne wordt erkend, eene zekere vereenvoudiging in de staatkundige verhoudingen.

* * *

Wat ook onzeker moge zijn, zeker is, dat hare beginselen niet de onze kunnen en mogen zijn.

Zij aanvaardt den neutralen Staat. Zij acht Overheid en volk niet gehouden tot gehoorzaamheid aan God en Zijne openbaring. Zij erkent niet, dat voor Regeering en volk geldt het woord van den profeet Jesaja: „Tot de wet en tot de getuigenis, zoo zij niet spreken naar dit woord, het zal zijn, dat zij geen dageraad zullen hebben (hoofdstuk 8 : 20). Zij huldigt eene staatsbeschouwing, welke, hoezeer zij dit ook verwerpt, tot staatsabsolutisme leidt. Zij streeft naar eene oplossing van de sociaal-economische vraagstukken, welke het staatssocialisme tot gevolg moet hebben.

Wij zijn voorstanders van eene progressieve staatkunde — zie ons program van actie — maar deze is van een principiëel gansch ander karakter dan die van de Partij van den Arbeid.

Om des beginsels wil moeten wij den strijd tegen haar voeren.

Wij onderschatten haar niet. Onderschatting van den tegenstander beteekent hem versterken en zichzelf verzwakken.

Waak en werk.

UIT DE PARTIJ

De Deputatenvergadering op 3 April te Utrecht

In zijn laatste vergadering besloot het Centraal Comité in afwijking van hetgeen daaromtrent werd opgenomen in het schema van werkzaamheden om niet op 2 en 3 April een Deputatenvergadering te beleggen, maar alleen op Woensdag 3 April. In de morgenvergadering zal dan de voorzitter van het Centraal Comité de groote Deputatenrede uitspreken. Hoewel daaromtrent geen stellige belofte kan worden gedaan, zal toch zooveel mogelijk worden bevorderd dat deze rede bij den uitgang reeds kan worden gekocht.

Reeds worden maatregelen getroffen om den beschrijvingsbrief op dezelfde wijze als vroeger gebruikelijk te doen samenstellen, zoodat daarin ook zullen worden opgenomen het program van beginselen, de statuten, het Program van Actie etc.

Om de administratieve bemoeienis zoo gering mogelijk te doen zijn, zal aan alle kiesvereeningingen worden toegezonden een aantal toegangsbewijzen voor de officieele afgevaardigden, volgens het aantal leden, dat zij aan het Bureau van het Centraal Comité hebben opgegeven.

Vervolgens zullen dan enkele honderden plaatsen beschikbaar zijn voor **niet-afgevaardigden**. Aangezien de post nog niet feilloos werkt, moet deze maatregel worden getroffen, dat de **aanvragen daartoe vóór 25 Maart** moeten zijn ontvangen, waarna eerst kan worden beoordeeld in hoeverre aan deze aanvragen kan worden voldaan, in verband met

de beschikbare zaalruimte. Alleen aanvragen, die op **afzonderlijk papier** zijn gedaan, kunnen in behandeling genomen worden.

Jeugdmeeting op 2 April te Utrecht

Aangezien op 2 April a.s. dus geen Deputatenvergadering plaats vindt, ligt het in de bedoeling om op dien datum in Utrecht een **Antirevolutionaire Jeugdmeeting** te organiseren. Ongetwijfeld is het voor velen kort dag en zal de organisatie daar van op verschillende moeilijkheden stuiten, maar er is allerwege in het land reeds zooveel liefhebberij onder de jonge menschen van de A.R. Jongerenclubs, dat dit plan nog wel zal kunnen slagen.

De voorbereidingen wat sprekers betreft werden reeds getroffen en al is de Heer Schouten zeer bezet met arbeid, hij heeft zich reeds bereid verklaard om op dien dag voor de jeugd het woord te voeren.

De Deputatenvergadering is steeds geweest de inzet voor de verkiezingscampagne.

Deze jeugdmeeting behoort daartoe eveneens.

En daarom zijn de onderwerpen wel reeds vastgesteld.

De onderwerpen met de sprekers zijn:

1. **Gezagshandhaving**, J. Schouten.
2. **Geestelijke vrijheid**, Ds. J. Fokkema.
3. **Zedelijke volkskracht**, Ad. Kuiper.
4. **Sociale rechtvaardigheid**, A. Stapelkamp.

Tivoli kan krap aan 2000 man bergen.

Welnu jonge Antirevolutionaire uit Nederland, zorgt er voor dat deze toogdag slaagt. Uit den aard der zaak moet de Provincie Utrecht het leeuwendel voor haar rekening nemen, maar er wordt op gerekend, dat **Tivoli vol komt**, maar dan ook **heelemaal vol**. En dan geen lieden „oud van jaren doch jong van hart”, maar **alleen jongelui — en niets dan jongelui..... mits van beiderlei kunnen**. De jongens brengen hun meisje, de meisjes hun jongens mee.

De kosten voor een toegangsbewijs zijn f 0.25 per persoon.

Opgaven natuurlijk graag collectief, zoodat de toegangsbewijzen zooveel mogelijk voor een groep aan één adres kunnen worden verzonden.

Toegangsbewijzen alleen te verkrijgen door storting op gironummer 89673 van het Bureau Centraal Comité te Den Haag.

Zorgt er voor dat deze toogdag van de Antirevolutionaire jeugd slaagt. Geen leeftijdsgrens! Maar toch het liefst al het jonge volk van 18 tot 24. En een klein beetje ouder mag ook!

Deputatenvergadering van 23 Januari 1946

Dezer dagen is aan alle kiesverenigingen verzonden een exemplaar van de Deputatenredevoeringen van de Heeren Mr. J. A. de Wilde en J. Schouten. Nabestellingen kunnen worden gedaan door storting van f 0.65 op rekening van het Centraal Comité, Gironummer 89673. Na ontvangst daarvan kan de brochure niet aanstonds worden verzonden, omdat eerst nog moet worden vastgesteld hoe groot de totale oplage zijn zal. Er zal op worden aangestuurd om dit zoo spoedig mogelijk te doen plaats vinden.

Bestellingen dus alleen door storting van f 0.65 op gironummer 89673.

Telegram aan de Koningin

In antwoord op het telegram dat op de Deputatenvergadering van 23 Januari j.l. aan de Koningin werd verzonden ontving de voorzitter van het Centraal Comité het volgende antwoord:

Getroffen door de gevoelens waaraan gij uit naam der Deputatenvergadering van de Anti-Revolutionaire Partij voor het eerst sinds de bevrijding te Utrecht bijeen uitdrukking hebt gegeven, heeft H.M. de Koningin mij opgedragen, U Haar hartelijken dank te betuigen voor Uw telegram.

De Particuliere Secretaris
van H.M. de Koningin
w.g. M. Kohnstam.

Van de administratie

De eerste drie verschenen nummers van Nederlandsche Gedachten zijn uitverkocht.

Een abonnement op ons blad kan ingaan per 1 Januari 1946, 1 April 1946, 1 Juli 1946, 1 October 1946. Men abonneert zich dus vanaf genoemde datums. De nummers van een loopend kwartaal worden zoo veel mogelijk nagezonden.

Het abonnementsgeld bedraagt voor het jaar 1946 dan vanaf 1 Januari 1946 f 3.—; vanaf 1 April 1946 f 2.25; vanaf 1 Juli 1946 f 1.50 en vanaf 1 October 1946 f 0.75.

Vriendelijk verzoeken wij onze lezers zooveel mogelijk per giro te willen betalen. Over eenigen tijd gaan de kwitanties de deur uit om te worden aangeboden met verhooging van incassokosten.

De lezers, die Nederlandsche Gedachten vanaf het eerste nummer (November 1945) hebben ontvangen, verzoeken wij f 3.50 te willen gireeren, of voor zoo ver reeds f 3.— is voldaan, dit te willen aanvullen met f 0.50.

Het gironummer van Drukkerij Libertas, Utrecht is 267122.

Het belijdend Christendom moet er altijd mee rekenen, dat het in de wereld een minderheid is en dat het steeds daarom alleen meer dan gewone krachtsinspanning aan den dag moet leggen. En dat dit in den toekomstigen tijd dubbel noodzakelijk zal zijn, kondigt zich door allerlei teekenen aan.

Die toestand stelt ons voor zeer bepaalde eischen. Stelt met name de jeugd voor bepaalde eischen, n.l. voor eischen van deugdelijke voorbereiding.

Dr. H. COLIJN, 16 April 1941.

Wat zit er achter?

De oogenschijn

Als straks ons volk naar de stembus gaat, zullen daar 10 nieuwe lichten bij zijn. De jeugd van Nederland gaat ter stembus. Een belangrijke zaak. Er wordt een politieke belijdenis van de jeugd gevraagd. Zij zal haar plicht moeten doen t.a.v. ons staatsbestel en de democratie. Uit de klare tegenstelling van vijand en eigen volk — tijdens de oorlogs- en bezettingsjaren — zijn wij gekomen in de bonte schakeering van standpunten **binnen** dat volk. Wat een keus, wat een bekring.

Wat een élan b.v. in die Partij van den Arbeid. Daar is dus ernst gemaakt met de slooperij der „schotjes”. Zijn wij jaloersch? Althans in zooverre, dat ons dit niet lukte voor het protestantsche volksdeel? Maar waarom nu weer dat deel isoleeren? De eenheid van ons volk in bezettingstijd moet zich politiek manifesteren. En dat poogt de Partij van den Arbeid. Een eerlijke poging? Een poging, die althans ook Christenen bekoort.

Is die bekring voldoende? Maar de jeugd heeft nog bijna geen ander criterium voor de richting van haar idealisme, dan de bekoorlijke oogenschijn. Toch moet de jeugd zich de teleurstelling besparen van deze eenheidsmanie. De bedoelde eenheid is er niet in een levend volk. Die was er wel in het geestelijk doodgedrukte Deutsche volk.

De antithese

Daar is dus de antithese en 't isolement tegelijk. En de jeugd wil er niet aan. Maar de jeugd moet eraan, want die antithese is er niet pas nu, of sinds Kuyper, maar God stelde haar als consequentie der zonde direct in het paradijs. Hij stelde de vijandschap. En Christus zet zijn verlossingswerk in dit licht, als Hij zegt, dat Hij niet kwam om vrede te brengen op aard, maar verdeeldheid en het zwaard. (Matth. 10 : 34 en Luk. 2 : 51).

Dat anti-antithesestandpunt is overigens een wapen, dat zich keert tegen ieder, die zich ervan bedient.

Stel U voor, dat ik tegen hen, die niet uit Christus leven, zou zeggen: „Waarom neemt U ons standpunt niet in, waarom stelt U zich antithetisch tegenover ons en waarom isoleert U zich van ons?” Lacht U daarom? Maar hebben wij niet evenveel recht als de anderen, de zaken zoo te zien? Intuschen stellen wij die vraag niet, want zij is onredelijk, zoowel van ons als van hen. Wij constateeren het feit van de antithese als consequentie der zonde. De antithese niet in de diepsten wortel tusschen menschen, maar tusschen het beginsel van Christus, en het beginsel, dat Christus negeert. Want Christus heeft alle macht en eischt overal erkenning.

De kloof voor de jeugd

Maar daar zit nu juist de kneep. Wat heeft dit te maken met het A.R. program van actie? Daarin wordt hier en daar wel een beroep gedaan op de

Christelijke beginselen, maar zijn die beginselen nu werkelijk het merg van al die stellingen, de bron van dit program? Zoo neen, dan is in wezen de A.R. partij ontbonden, zoo ja dan is dit program ook voor de jeugd, die uit Christus leeft, het politiek kompas. En voor dit ja wil de A.R. partij zich garant stellen.

Dit is geen waaghalzerij. Dit is de erkenning van de vrucht van een eeuwenlangen strijd van het Christendom voor de manifestatie van de Christelijke beginselen op politiek gebied.

Het is van den mensch uit gesproken een schuchter klank: ja, want wij kennen slechts ten deele, en de doorwerking der zonde doet ook Christenen struikelen in hun daden en in hun denken, en de weg van het christelijk politiek denken is bezaaid met politieke misstappen,..... maar toch is het een volmondig ja, want ook voor de politieke wijsheid is de **vreeze des Heeren** het eenige ware beginsel, en in deze vreeze, in gebed bij het licht van Zijn woord, heeft men in de A.R. partij het inzicht in de staatkundige beginselen verdiept.

Maar hier nu is een leemte voor de jeugd, die jarenlang de principiele politieke vorming gemist heeft; en de jeugd aanvaardt niet zoo gauw op gezag. Het is ondoenlijk deze gaping in enkele maanden tijd te vullen en het is ook ondoenlijk in dit artikel zelfs maar een onderdeel van het program van actie uitputtend te behandelen.

Laat 't daarom hier bij enkele opmerkingen blijven en wel over het sociaal-economische deel van het program, over **bedrijfsorganisatie, socialisatie** en geleide economie.

Scheppingsopdracht

Reeds in Genesis 1 heeft God den mensch tot heerschappij over de aarde geroepen. Een cultuur-opdracht, die den mensch roept die schepping te **beheeren** en te **ontplooiën**. Wel is door de zonde ontsparing in de uitvoering van die taak aan de orde van den dag, en heeft God de Overheid ingesteld (b.v. Joh. 19 : 11, Col. 1 : 16) om dit gevaar te keeren (1 Tim. 2 : 2, Spreuken 8 : 15, 1 Petrus 2 : 13, 14), maar de mensch is niet van zijn opdracht ontslagen, hij blijft geroepen die ten uitvoer te leggen en mag in vrije verantwoordelijkheid zijn taak uitvoeren.

Dit is de basis voor ons politieke inzicht. De Overheid mag geen inbreuk maken op kerk en gezin, geen maatschappelijke dwang uitoefenen, tenzij dan om het recht om der zonde wil te bevesten.

Openbaringsperspectief

Er is echter niet alleen een basis, er is ook een Christelijk vergezicht voor het politieke leven. De Openbaringen leeren ons, dat de antichrist zal komen. 't Rijk van dien antichrist zal een wereldrijk zijn. 't Zal bovendien, en dat is in dit verband zeer belangrijk, een **absolute staat** zijn, een staat,

welke geen vrijheden toelaat, en die het, uit Hem, door Hem en tot Hem, maakt tot een, uit den Staat, door den Staat, tot den Staat. De kerk zal haar stem niet meer tegen den staat mogen verheffen, het gezin zal geen zelfstandigheid meer kennen, in het maatschappelijk leven zal de staat de cultureele macht en de **economische** macht aan zich trekken. De democratie zal verkeerden in dictatuur, de vrijheid in dwang. Men mag alleen het „beest” aanbidden.

De voorsteekenen

Komende gebeurtenissen werpen haar schaduwen vooruit, heeft iemand gezegd. Duitschland en Rusland zijn symptomen. Bedenk, dat men daar, ook dikwijls met de beste bedoelingen, de macht in handen van den staat bracht. Zoo moest de sociale gerechtigheid gevestigd worden. Twee kenmerken: **één partij**, die de wil van het volk moet manifesteren, maar in feite de staatswil aan het volk voorschrijft en **staatsalmacht**. Deze beiden kunnen elkaar niet ontberen. Staatsalmacht is niet te verwezenlijken zonder de dictatuur van één partij, de eene partij is niet te handhaven zonder den dwang van een almachtigen staat. Het zijn de eerste windscheuten, die den storm van het „beest uit de zee” aankondigen.

Staan deze verschijnselen in Duitschland en Rusland op zichzelf? Geen sprake van.

Ortega Y Gasset, de Spaansche cultuur-philosoph zegt van de 19e eeuw, dat zij gekenmerkt is door de techniek en de **liberale democratie**. Liberale democratie beteekent hier gelijkgerechtigde invloed van iederen staatsburger op staatkundig gebied en vrije ontwikkeling van het maatschappelijk en economisch leven.

Hierin voltrekt zich nu een verandering. Marx heeft al gemeend, dat die politieke macht van den staatsburger niet voldoende was. Hij eischt ook de economische macht voor het proletariaat op. Eerst dan was de uitbuiting te beteugelen. De economische macht aan de gemeenschap en daartoe aan den staat. Een eerste windscheut.

Democratisch socialisme

Maar niet alleen Marx met de consequenties van het Marxisme in Duitschland en Rusland stelde zich dat voor oogen. Veel minder radicaal, maar in wezen in deze lijn is de socialistische gedachtegang. Democratisch socialisme, sociale democratie, gemeenschapsdemocratie. De economische macht in handen van den staat, geleide economie en socialisatie, voorboden van den absoluten wereldstaat. Windscheuten. Moet ik uit de praktijk van het leven van iederen dag dit demonstreeren? Doe een poging om een gebruiksgoed via 't staatsapparaat, door de brei van bureaucratie heen, te verwerven, en gij ervaart de economische dictatuur van den staat. Ik mag niet onredelijk zijn. Deze leiding in economische zaken is **nu**, tengevolge van de ontredering, noodig. Waar zij als stelsel door het democratisch socialisme gepredikt en gevolgd wordt, daar overschrijdt men de grens, daar tikt de klok, welke ons waarschuwt voor het onheil, dat tegemoet wordt gegaan.

Hoe goed de heeren van de Partij van den Arbeid het ook mogen bedoelen, zij werken mee aan het leggen van de fundamenten van den monsterstaat.

Eenmaal de grens van het maatschappelijk leven overschreden, is er voor den staat geen verdere grens meer. Hij tuimelt in de dictatuur, in de absolute macht. De dienende staat (zijn oorspronkelijke functie) wordt de dwingende staat, de staat met Goddelijke macht (zie Miskotte: De hoofdsom der historie).

Democratisch socialisme van die strekking, is in wezen een **monsterverbond**. De democratie vraagt een staat, die zijn grenzen kent; het socialisme vraagt principieele grensoverschrijding, vraagt economische vrijheidsberoving.

Het perspectief van de Openbaringen eischt van den Christen o.m. zich schrap te zetten op de helling, waarop de democratie bezig is zich te storten in de dictatuur, ondanks allen schoonen schijn van vrije verkiezingen, enz. De staat, die de consequentie van de wederrechtelijk toegeëigende economische macht trekt, verdraagt op den duur geen vrijheid meer of beter maakt de vrije verkiezing tot een façade.

Daarom wijst de A.R. partij geleide economie als blijvend stelsel, socialisatie en den geheelen daarmee nauw verwanten gedachtegang van de Partij van den Arbeid af. **Daarom** zal zij stootblok zijn op de helling.

Een stootblok, dat tenslotte geramd zal worden, want het rijk van den anti-christ komt zeker. Dat is inconsequent, zal men zeggen. Waarvoor vermoet de A.R. Partij zich dan? Slechts een vraag en een opmerking hierover.

In dien tijd zal het gezin van zijn kracht beroofd zijn, zal de Staat tot in het merg daarvan doordringen om de gezinsleden volledig op te eischen. Kan dat ons thans en ook later ontheffen van den plicht alles te doen, wat in ons vermogen is, om de zelfstandigheid van het gezin te redden? Zoo is het ook in de politiek.

En tenslotte is de geschiedenis en is ook het rijk van den anti-christ in Gods hand. Daarover kunnen wij ook nu gerust zijn. God vraagt van ons niet wat men succes noemt, maar plichtsbetrachting, verwerkelijking van de Christelijke levenswaarden op alle terreinen van het leven, opdat mede daardoor Zijn Koninkrijk kome.

Hoe het wel moet

Zit er dan geen grond van recht in het streven van de socialisten (de consequentie)? Zijn zij dan verkeerd in de bestrijding van sociale misstanden, ontstaan door opeenhoping van economische macht in de handen van enkelen? Heeft de Christen op dit punt dan niets te zeggen?

De Christen heeft met al zijn kracht deze misstanden te bestrijden. Hij neemt daarvoor echter niet uitsluitend den staat in den arm, want hij mag het eene kwaad niet met het andere (dat veel erger is bovendien) uitdrijven. Door de zonde is de macht van enkelen in den individualistischen tijd van liberale democratie en techniek tot in het duizelingwekkende gestegen. De oorspronkelijke roeping, de opdracht tot ontplooiing van de schepping, ook in het economisch leven, heeft men verkeerd in winst-

Het Godsdienstig moment

door Mr L. W. G. Scholten

in de politiek

Naast het geloofsmoment moeten wij ook aandacht schenken aan het godsdienstig moment in de Politiek. Vooral in de huidige politieke constellatie is dit van gewicht.

Immers, de laatste jaren gaven bij tal van vrijzinnigen te zien een groeiende waardeering voor den godsdienst. Voor den oorlog publiceerde de vrijzinnige hoogleraar Eigeman geschrift na geschrift, om een synthese te bevorderen tusschen de gedachten van Groen en Thorbecke.

Prof. Josephus Jitta, die toch ook als vrijzinnig te boek staat, verklaarde in zijn brochure „Het wezen der democratie” uitdrukkelijk, dat onze democratie een bijbelsche en christelijke grondslag heeft en hij achtte de democratie alleen veilig, indien deze band tusschen de democratie en Christendom bewaard blijft.

De leider der S.D.A.P. zeide in dien tijd in een Kerstrede: „De idee der democratie ligt diep verworteld in den oergrond van het Christendom.... Daarom is er rede voor de menschheid zich bij de herdenking van Christus' geboorte te bezinnen op hetgeen zij aan het Christendom dankt”.

Nog versch in het geheugen liggen ons de uitspraken van vrijzinnigen, die met orthodoxen saamgebundeld zijn in de N.V.B., waarin zij waardeering wisten te vinden voor den godsdienstigen ondergrond der staatkunde.

* * *

Oppervlakkig gezien, zou men hieruit concluderen, dat deze allen een godsdienstig moment in de politiek aannemen.

Is dat juist?

Ik wil ter beantwoording van deze vraag twee zijden van den godsdienst onderscheiden.

In de eerste plaats kan men godsdienst zien als innerlijke gesteldheid des harten. Men zou dit

---

bejag. Waar winst het eenige doel der ondernemingen wordt, zijn werkgever en werknemer **vijanden**. Waar de scheppingsopdracht het doel is, zijn zij **mede-arbeiders**.

De Christen-politicus moet dit samentreffen bevorderen, niet allereerst of uitsluitend vanuit den staat, maar vanuit de maatschappij zelf. De A.R. partij wil in de **bedrijfsorganisatie** de vrije werkgevers- en werknemersorganisaties tezamen brengen, d.w.z. werknemers en werkgevers in eerste instantie per bedrijfstak hun zaken in vrijheid en harmonie laten regelen.

En wat de Overheid betreft, zij zal dit vrije overleg om het wezenlijk volksbelang waar nodig **mogen en moeten** bevorderen en steunen. Daarin mag zij niet **meer** en niet **minder** dan Overheid zijn.

Wie in dit licht het program van actie op dit punt naleest, zal begrijpen, dat de A.R. partij voor geen ander inzicht dan dit **kan** en **mag** staan. Die zal ook begrijpen hoe zinloos, hoe onwaar ook de qualificatie, conservatief voor deze partij is.

godsdienst in subjectieven zin kunnen noemen. Natuurlijk blijft deze innerlijke gesteldheid niet tot het verborgene bepaald. Immers het bevel luidt: „Gij zult mijne getuigen zijn”. En: „zoo wie Mij belijden zal voor de menschen, die zal Ik ook belijden voor mijn Vader, die in de Hemelen is”. Hier ligt in opgesloten de zelfstandigheid van het godsdienstige leven ten opzichte van den staat. Dit werd als zoodanig reeds aangevoeld in de Protestatie der Luthersche vorsten op den Rijksdag van Spiers van 1529.

Die opdracht van belijden sluit in vrijheid van geweten, d.w.z. de vrijheid van persoonlijk God te dienen naar de inspraak van zijn hart. De vrijheid van geweten voert tot vrijheid van godsdienst. Zij leidt tot vrijheid van kerkelijke organisatie, armerverzorging en onderwijs en sluit de bevoegdheid in om bij de Overheid te pleiten tegen geleden onrecht en leidt in laatste instantie tot passieven weerstand tegen de Overheid, indien deze iets eischt, wat kennelijk ingaat tegen de Heilige Schrift.

Zien wij het goed, dan is het vooral deze subjectieve zijde van den godsdienst, welke in onze dagen de aantrekkelijkheid uitmaakt van het Christendom, ook bij vele vrijzinnigen.

De totalitaire staat is zoo volkomen in strijd met wat het Westersch denken zich in een strijd van eeuwen onder invloed van het Christendom heeft verworven, dat ieder hart onmiddellijk resonanceert, als Jezus' roepstem tot getuige weerklinkt.

Instinctief en intuïtief gevoelt men, dat inderdaad hier de grondslag ligt van onze constitutioneele vrijheden.

Kuyper heeft tegen het zich als liberaal aandienend staatsvermogen eveneens op deze zijde van den godsdienst den nadruk gelegd. Wij denken aan Ons Program van 1879, de rede „Niet de Vrijheid, maar het Kruis” van 1889, de bekende Stonelezingen en de rede Maranatha.

En wie kennis neemt van de Protestantische auteurs onder de Fransche voorstanders van het personalistisch socialisme. b.v. De Rougemont, ziet ook hier groote waardeering voor de subjectieve zijde van den godsdienst.

* * *

Toch is dit slechts één zijde van de zaak.

Want het Christendom, de voornaamste godsdienst van het Westen, is niet gebleven binnen de harten der volksgenooten. Het bestaat niet alleen in getuigen. Het is getreden naar buiten en heeft zich ge-objectiveerd, voorwerpelijk neergelegd in zeden, in rechtsinstituten, in christelijk gekleurde staatsinstellingen. Zoo ontstond en christelijke staat, en saamleving met christelijken grondslag. En voor die christelijke grondslagen behoort elke Nederlandsche christen in het vuur te gaan.

Eigenlijk is dat vanzelf sprekend. Wie opkomt voor het Koningschap van Christus op alle terrein, ook op het staatkundig terrein, kan en mag niet tevreden zijn met een staatsvorm, die in 't gunstigste

geval geen belemmering vormt, om vroom te leven.

De staat moet zelf christelijk zijn. In hoever hij dat kan zijn, is een feitelijke kwestie. Dit hangt voor een groot gedeelte af van de hardigheid der harten.

Maar het uitgangspunt moet zijn, dat Christus' Koningschap een christelijke staat vordert.

Mitsdien eischt gehoorzaamheid aan Christus' bevel, dat gestreefd worde naar christelijke regelingen van huwelijk en eed, van Zondagsrust en arbeidswetgeving, en van al die onderwerpen, waar Kerk en Staat, godsdienst en recht elkaar ontmoeten.

Daarom spreekt het Program van Actie voor de verkiezing van 1946 der Antirevolutionaire Partij zoo terecht over de niet-neutrale, de Christelijke Staat.

Hier wordt uitdrukkelijk gewezen op het objectieve van den godsdienst.

En nu die subjectieve zijde van het godsdienstig moment in de politiek zal het in den verkiezingsstrijd van dit jaar vooral gaan.

Men leide uit het voorgaande niet af, dat wij de objectieve zijde van de subjectieve, de innerlijke gesteldheid des harten willen losmaken.

Het zijn twee zijden van dezelfde zaak.

Wie echter alleen let op de subjectieve zijde van den godsdienst, doet aan het algemeen karakter van den godsdienst, van het Christendom te kort. In wezen is hij bezig, den z.g. neutralen, maar in werkelijkheid anti-christelijken staat voor te beelden.

Dit moet er bij ons volk in de komende weken worden ingehamerd. Want met zoete vooizekens zal men pogen ons volk te winnen voor de gedachte, dat vrijheid van getuigen voldoende is.

Vrijheid van getuigen, met al haar consequenties is veel, zeer veel. Maar de objectieve christelijke ordeningen van het staatsleven zijn niet minder onderdeel van het godsdienstig moment in de politiek.

EEN LES voor het Kabinet

Door Mr. Dr. E. J. BEUMER

Het Engelsche gezantschap te 's-Gravenhage geeft een dagelijksch nieuwsbericht uit, waarin o.m. voorlichting wordt gegeven over de woorden en daden der Engelsche ministers en der Engelsche regeering.

In het nummer van 22 Februari 1946 vindt men een artikel uit de **Daily Mail**, hetwelk handelt over den toestand in Engelsch-Indië. Daar is eene muiterij uitgebarsten onder de Britsch-Indiërs, die op de Engelsche oorlogsvloot dienen. Geeft dit feit nu aan het genoemde dagblad aanleiding, eene waarschuwing te richten tot de regeering, dat zij toch vooral geen geweld moet gebruiken, doch in een rustig tempo met de muiters moet gaan onderhandelen? In geen deele. Men leze maar:

„De regeering heeft er verstandig aan gedaan, dat zij heeft bevolen onmiddellijk maatregelen te nemen tot onderdrukking van de muiterij. Alleen

vlugheid en vastberadenheid kunnen ontwikkeling van den ernstigen toestand tegenhouden.

De vice-admiraal Godfrey heeft verklaard, dat de muiters zullen worden bestreden met eene overweldigende macht, zelfs al zou dat de ondergang beteekenen van de vloot, waarop men zoo trotsch is.

Het Britsche volk heeft volle sympathie voor Indië's staatkundige verlangens en heeft plechtig beloofd den weg naar zelfbestuur voor Indië te openen. Maar het is er ernstig van overtuigd, **dat men niet kan onderhandelen met openlijke muiters en wel in het bijzonder in de tegenwoordige omstandigheden.**

Het is voor ons wel beschamend, dat de redactie van een Engelsch dagblad zoo veel beter inzicht heeft in de eischen, welke de plicht tot gezagshandhaving stelt, dan ons z.g.n. nationale kabinet, dat zich bij het bepalen van zijne gedragslijn tegenover de opstandigen in Nederlandsch-Indië laat leiden door de revolutionaire, onnationale, sociaal-democratische beginselen, die ook reeds verkondigd werden door de S.D.A.P. en andere „progressieve” partijen, toen de muiterij op „De Zeven Provinciën” was uitgebroken.

Uit de dagbladpers van 23 Februari 1946 blijkt, zooals te verwachten was, dat het krachtige optreden der Overheid succes heeft gehad. De muitende mariniers, die zich in het bezit hadden gesteld van een 12-tal schepen en gesteund werden door een duizendtal manschappen van de Britsch-Indische luchtmacht, capituleerden onmiddellijk toen krachtig tegen hen werd opgetreden. De Engelsche gezagshouders verkochten geen wauwelpraatjes over den indruk, welken eene forsche bestrijding van de muiters op de publieke opinie in de Vereenigde Staten van Amerika of op de aanhangers van de Partij van den Arbeid en het Kabinet-Schermerhorn-Drees in Nederland zou maken, maar zij handelden. Zelfs schijnen zij het niet noodig te hebben gevonden eenig advies in te winnen bij den zeer ervaren staatsman Dr. van Mook of eene nieuwe bijeenkomst te beleggen op Chequers met de heeren Schermerhorn en Logemann en andere Stuw-geleerden. Ze hebben op eigen verantwoordelijkheid het gezag gehanhaafd. Zij hebben met de macht der wapenen de muiterij neergeslagen en beloofd de grieven ernstig te zullen behandelen, mits de muiters eerst het hoofd in den schoot legden.

En zoo behoort het.

Doe mee
Werft een abonné

Als het kan

Twee!

HET RADIO-VRAAGSTUK

Naar een *Vrije Nationale Omroep!*

Mr A. B. ROOSJEN

Het Compromis

Men kent het compromis inzake den radio-omroep.

Vanaf Zondag 20 Januari 1946 worden de radio-uitzendingen in Nederland niet langer verzorgd door „Herrijzend Nederland” — zooals dit vanaf 3 Oct. 1944 geschiedde, eerst vanuit Eindhoven, later vanuit Hilversum — doch door de Stichting Radio Nederland in den Overgangstijd (R.N.I.O.), met inschakeling van de oude, welbekende Omroepverenigingen (N.C.R.V., K.R.O., A.V.R.O., V.A.R.A. en V.P.R.O.).

De Omroepverenigingen beschikken weder over eigen zendtijd en stellen haar eigen programma's samen, die door de P.C.C. (programma-coördinatie-commissie) tot één programma worden vereenigd. De Stichting voert de programma's uit.

Naast de programma's der Omroepverenigingen komt ook een programma van de Stichting zelve, waarin nieuwsberichten, politie-mededeelingen, praatjes op de brug, e.d. een plaats vinden. Over de samenstelling van dit Stichting-programma oordeelt bovengenoemde P.C.C., waarin ook de Omroepverenigingen vertegenwoordigd zijn. Indien één dier vertegenwoordigers verklaart principieele bezwaren tegen den inhoud te hebben, wordt het betreffende onderdeel niet uitgevoerd. Dit veto-recht is uitsluitend van toepassing op het programma van de Stichting, **niet** op het gedeelte, dat voorbereid is door de Omroepverenigingen.

Een nieuwe figuur in den Radio-Omroep is het I.K.O.R. (Interkerkelijk Overleg voor de Radio), hetwelk kerkdiensten zal verzorgen, die niet speciaal liggen op het terrein van N.C.R.V., K.R.O. of V.P.R.O.

Verder dient nog vermeld te worden, dat het programma-blad „Herrijzend Nederland” verdwenen is en dat de radio-gidsen der Omroepverenigingen opnieuw verschenen zijn. Naast deze gidsen verschijnt „Radio Nederland” als het orgaan van de Stichting.

Ziehier in korte trekken de **voorloopige** oplossing van het radio-vraagstuk. Een **definitieve** oplossing kan eerst na de verkiezing van een volksvertegenwoordiging haar beslag krijgen.

Niemand tevreden

De tot stand gekomen regeling is een compromis en bevredigt als zoodanig welhaast niemand.

„Vrij Nederland” spreekt van „Misère in de aether” en kwalificeert het programma als „miserabel compromittant geklungel”. „Het is,” zoo schrijft het blad „alsof men het zaad van onze zwaarste nationale parasiet — het sectarisme — gaat uitzaaien inplaats van de kiemen te verdelgen.”

„De Groene Amsterdammer” wenscht niet langer

te spreken van Herrijzend, doch van Herzinkend Nederland.

„Christoffor” keft tegen de „aanwandelende oude constellatie” en „de gezapig terugjokkende bent der oude omroepverenigingen.”

„Je Maintiendrai” slaat „Het vrije Volk” om de ooren, daar dit zijn ingenomenheid betoond had over den terugkeer van de stem van het socialisme in den aether.

Minister v. d. Leeuw, staande op en sprekende vanaf de brug, verklaart dat het hem geen aange-name taak is deze regeling tot stand te brengen en te verdedigen.

En de Voorzitter van den Raad van Ministers, Prof. Schermerhorn, vertelt op een vergadering van de N.V.B. in Hilversum, dat hij het radio-compromis als bewindsman loyaal zal uitvoeren, maar dat hij dit compromis als lid van de Ned. Volksbeweging **afschuwelijk** acht.

Intusschen is het Comité Nationale Omroep geïnstitueerd, dat in een Manifest gewaagt van „een groeiende onrust over de huidige ontwikkeling van het Nederlandsche omroepbestel.”

Alom onvoldaanheid en ontevredenheid.

En als men ons de vraag stelt, of wij dan althans niet met het compromis kunnen instemmen, dan moet ook ons hoofd schudden van „neen”.

Wij zijn dankbaar, dat de Omroep met den Bijbel, de N.C.R.V., de uitzendingen heeft mogen hervatten, maar ook wij meenen, dat het roemen in dezen niet oirbaar geacht moet worden. Daarvoor heeft het compromis al te veel bedenkelijke zijden.

Bezwaren van het compromis

De bezwaren, die wij voornamelijk tegen de tot stand gekomen regeling koesteren, zijn de volgende:

1e. Er is geen sprake van rechtsherstel. De Omroepverenigingen, die zich door de Verordening van den Rijks-Commissaris van 12 Maart 1941 haar rechten zagen ontnomen, hadden mogen verwachten dat een Nederlandsche Regeering dezen Duitschen maatregel ongedaan zou maken. Dit is slechts ten deele geschied.

2e. Het in de wet vastgestelde beginsel betreffende den vrijen omroep wordt, **zonder dat de volksvertegenwoordiging erin gekend is**, geweld aangedaan. Ter verdediging van haar houding beroept de Regeering zich op een volkswil, zooals zij dien meent te kunnen constateeren, maar die zich nog niet heeft kunnen uiten. Wij achten dit in strijd met constitutie en democratie. Van een Duitsch bewind konden wij zoiets verwachten; van een Nederlandsche Regeering **niet**.

3e Het compromis is in strijd met de historische ontwikkeling van den radio-omroep in Nederland. Deze ontwikkeling toont ons een vijftal vrije organisaties, die verschillende stroomingen in ons volk

vertegenwoordigen en die gezamenlijk den omroep opbouwden. De Overheid bepaalde zich in hoofdzaak tot een algemeen toezicht, dat er meer op gericht was de openbare orde, de goede zeden en de veiligheid van den staat te beschermen tegen mogelijke excessen, dan om actieve en positieve leiding in den omroep te geven. De Stichting, die thans in het leven is geroepen, maakt volksoopvoeding en volkvoorlichting onherroepelijk tot regeeringszaak en regeeringstaak.

4e. Het bestuur der Stichting bestaat in groote meerderheid uit aanhangers of geestverwanten van de Nederlandsche Volksbeweging, d.w.z. uit tegenstanders van de vrije omroeporganisaties. Klopt deze samenstelling op de werkelijke verhoudingen in ons volk? Wij meenen van niet. Ook hier louter willekeur. Hoe kan het anders, wanneer wettelijke regelingen terzijde worden geschoven.

Daarbij komt nog, dat wij in onzekerheid verkeerden t.a.v. hetgeen het I.K.O.R. is en beoogt. Dit instituut blijkt niet te zijn een interkerkelijke organisatie, zoals het I.K.O., daar de Geref. Kerken en de R. Kath. Kerk er geen vertegenwoordiging in vinden. Wij kunnen niet ontkomen aan de gedachte dat het een instituut is in handen van Ds. Grave-meyer, dat bij de Regeering een willig oor vindt.

Nadere opheldering is hier zeer gewenscht.

De Nationale Omroep

Wanneer wij een pleidooi voeren voor rechtsherstel op het gebied van de radio, houdt zulks volstrekt niet in dat onzerzijds bezwaren bestaan tegen een nationalen Omroep.

Ook wij zijn voorstanders van een nationalen Omroep, doch in overeenstemming met den Nederlandschen volksaard vragen wij om een vrijen, nationalen Omroep.

Dien vrijen, nationalen Omroep kunnen wij verkrijgen door samenwerking der bestaande Omroeporganisaties. In het voorjaar van 1943 werden reeds besprekingen gevoerd tusschen deze organisaties over de vraag, hoe de Omroep van de toekomst er zou moeten uitzien. Deze onderhandelingen leidden tot de uitspraak, dat het uitgangspunt van den wederopbouw van den Nederlandschen Omroep moest zijn: de historisch in Nederland gegroeide vorm van Omroep-organisaties en de daaruit voortgevloeide rechten.

De oude Omroepverenigingen moesten herrijzen en volledig in haar rechten hersteld worden. Officieus werd den 15en Mei 1944 in Utrecht een Federatie van Omroepverenigingen opgericht, die plannen ontwierp voor een nauwe samenwerking in de toekomst. Bij deze tijdens de bezetting gevoerde besprekingen was met Prof. Oranje ook de heer Drees zeer nauw betrokken.

Wij kunnen volkomen verstaan welk een ont-nuchtering het voor de betrokken organisaties geweest moet zijn, toen na de bevrijding bleek dat nauwelijks eenige aandacht werd geschenken aan hetgeen hier tijdens de bezetting was overeengekomen.

Wij zouden hun, die thans zooveel tamtam roeken om tot een „eenheidsomroep” te geraken en die een dergelijken omroep als „nationale omroep”

believen te stempelen, willen wijzen op hetgeen Dr. A. A. M. Enserinck in 1933 schreef:

„Wij zijn van meening, dat de practijk thans genoegzaam heeft uitgewezen, dat de nationale omroep in ons land slechts op één wijze denkbaar is: de vier groote omroeporganisaties verzorgen ieder voor zich een deel van den nationalen omroep. . . . . Mien verwachte toch vooral geen eenheid, waar deze niet mogelijk is gebleken; laat de Nederlandsche omroep niet afgevlakt of „gleichgeschaltet” worden tot de zinlooze neutraliteit of algemeenheid waar-bij alles, wat maar even dieper dan de oppervlakte gaat, angstvallig vermeden wordt.”

Zegt een dergelijke verklaring den aanbidders van den „eenheidsomroep” nog niet voldoende, dan mogen zij luisteren naar wat Prof. Gerbrandy in 1934 schreef:

„Een Omroep, die opgebouwd is op vier groote organisaties, elk vertegenwoordigend een aanwijsbaar geesteselement in het Nederlandsche volksleven en gedragen door achter die organisaties staande volksgroepen, is in zijn totaal een nationale omroep, in wezen veel meer echt nationaal dan de door gelijkschakeling elders verkregen schijn-eenheid.”

En nadrukkelijk verklaart dezelfde schrijver:

„De gedachte, die aan deze constitutie (van een voor allen bruikbaar programma) ten grondslag ligt, is de „Godsdienst boven geloofsverdeeldheid”, een gedachte welke in de practijk des levens, in de jaren die achter ons liggen, de bitterste ontgooche-ling heeft gegeven.”

Al dateeren deze woorden van vóór den wereldoorlog, zij hebben naar onze meening nog niet aan kracht ingeboet.

Litteratuur:

„De Nederlandsche Radio-wetgeving geschiedkundig ontwikkeld,” door Dr. A. A. M. Enserinck, uitg. Samson, Alphen a. d. Rijn.

„Het Vraagstuk van den Radio-Omroep”, door Mr. P. S. Gerbrandy, uitg. Kok, Kampen.

„Een Radio-Gemeente”, door Dr. Spelberg.

„Rapport Radio-Omroep”, van den Studiegroep voor Reconstructie Problemen, 10e Reeks (Londen, October '43).

„Hoe het den Omroep verging” en „Wat er met den Omroep verder gebeurde,” door Willem Vogt, uitgeverij Jacob van Campen, Amsterdam.

Telegraaf- en Telefoonwet 1904.

Omroepgids N.C.R.V., 18e Jaargang, Nrs. 1, 2, 3, 4, 5, 6 en 7.

A. R. Jongelui!

Denkt om **2 April**

Dan moet ge naar Utrecht

Het is de moeite waard!

De jongeren en de politiek

AD. KUIPER.

I.

Er is geen politieke partij in ons land, waarin geen spanning heerscht over de houding, die de jongeren zullen aannemen ten aanzien van de huidige politieke situatie. Deze spanning is toegenomen, nu enkele honderdduizenden jongeren — die zich anders nog twee jaar zouden kunnen scholen — naar de stembus geroepen zullen worden.

Ook in onzen antirevolutionnairs kring leeft deze spanning. Zij wordt niet allereerst noch allereerst gevoed door de vrees, dat de jongeren de ouderen verlaten zullen, waardoor het stemmen-aantal ernstig zou worden gedrukt. Immers, veel belangrijker dan het stemmen-aantal, dat lang niet altijd een zuiver beeld geeft van de geestelijke kracht eener partij, veel belangrijker is de vraag, of er nieuwe jonge regimenten gevormd worden, die den strijd van de veteranen zullen overnemen met een geestdrift, die — zoo mogelijk — die der ouderen overtreft. Niets is funester voor een politieke partij, dan dat zij vooral uit ouderen bestaat, die gevolgd worden door lange of korte rijen van tamme, goedwillende jongeren, of, dat zij groote scharen van jongeren bevat, die met bombastische demonstraties van vaandels en leuzen meer herrie dan leven brengen.

In den christelijk-historischen of anti-revolutionnairs kring heeft deze zaak nog bijzonderen klem. Want hier wordt het politiek bedrijf niet gezien als een arbeid om binnen onze grenzen enkele staatkundige en maatschappelijke idealen te bereiken en daarmee uit; evenmin is het hoofddoel om de burgers in het rijk een rustig, welvarend leven te geven in een sfeer van vrijheid en recht en bij het bereiken daarvan de vlag uit te steken. De politieke arbeid wordt hier in de allereerste plaats gezien als werk in en voor het Groote Koninkrijk, dat is het Koninkrijk Gods; dáár zijn de zuivere wetten voor vrijheid en recht. Het politiek bedrijf dient hier om op politiek terrein in geloovige gehoorzaamheid de wederkomst van den Heere Jezus Christus voor te bereiden. Het is in deze razende wereld ons nimmer rustend gebed, dat er op dien grooten dag nog menschen zullen zijn, die zeggen zullen: „Heer, wij hebben duizendmaal gezondigd, maar Gij wéét, wij hadden dit land en dit volk lief, omdat Gij er ons in gezet hebt; wij hebben Uw wil voor het politieke leven van dit volk trachten te kennen uit Uw eeuwig, levend Woord en wij hebben getracht met elk ons door U geboden middel om dit volk voor U te winnen, voor U, die de Koning der Eeuwen zijt.” Het doet er niet toe, of die menschen dan nog anti-revolutionnairs of christelijk-historischen zullen héeten: de naam zal in die dagen wel als staatsgevaarlijk op de lijst van hals-misdrijven staan en de vlaggen en vaandels en geschriften zullen dan wel op de brandstapels ter vernietiging van de reactie liggen na te smeulen. Maar dat doet er niets toe: het gaat om de trouw, om de gehoorzaamheid om de liefde tot den grooten Oprachtgever en daarom en daarin om de trouw

en om de liefde tot het eigen volk, tot de wereld, waarin wij zullen leven.

En dáárom is vandaag de eenig belangrijke vraag, of er jongeren zullen zijn, die deze begeerte van geloovige ouderen als de grootste opdracht in hun jonge leven zien. Alleen zóó is er perspectief voor politieke arbeid.

Wie in dezen zin kiest, heeft vandaag wind en tij radicaal tegen. Steeds nadrukkelijker wordt de vraag gesteld: „Heeft het Christendom nog een toekomst?” Dit is een dwaze vraag; het Christendom heeft niet alleen de toekomst, het is de toekomst; elke Christen is vandaag al overwinnaar, zij het op een andere wijze, dan de massa overwinnaars kent. Maar dat de vraag gesteld wordt, wijst er toch wel op, dat steeds duidelijker de krachten gesignaleerd worden, die het Christendom trachten te vernietigen. En inderdaad: wie leeft met open oogen en open hart, die ziet, dat de massa zich niet naar God richt, maar naar den afgod. Het heidendom, d.i. het moderne leven, dat het verzoenend kruis van Christus als het alles beheerschende Centrum afwijst, is over de heele linie in felle en snelle opmarsch. Dit is geen schrikkend boeman-verhaal, dat tegen de verkiezingen maar 's druk doorgegeven moet worden: het is een ontzettend feit. En de geloovigen mogen vuriger dan ooit bidden om de reddende werking van den Heiligen Geest, opdat zij in hun eigen leven het ingedrongen heidendom herkennen, bestrijden en overwinnen.

Wie eenig zicht wil hebben op de enorme veroveringen, die het moderne heidendom de laatste jaren gemaakt heeft, leze het ontstellend heldere werkje van den Züricher Prof. Theophil Spoerri „Götter dieser Zeit”, dat al in 1934 in een Nederlandsche vertaling uitkwam. Er is trouwens al heel wat meer literatuur over deze materie verschenen. Men kan dan eenigszins constateeren, hoe ver wij al weg zijn. Er is geen terrein meer aan te wijzen, waarop het hedendaagsche heidendom niet, zwak of sterk, zijn stempel heeft gedrukt. En het politieke erf draagt al heel duidelijk de sporen van zijn opmarsch.

De groote tragedie van dezen tijd is, dat dit verschijnsel slechts door enkelen wordt onderkend. De groote massa, die geen afgodsbeelden en afgodstempels ziet, gelooft er kort en goed niet aan. En de Christelijke Kerk maakt alerminst den indruk van een fel-waakzaam wachter. Zij wekt helaas al te zeer herinneringen aan den afloop der middeleeuwen, toen zij den opzet van het principiële humanisme niet onderkende en meende in waardeering van die tóen-nieuwe beweging een bijdrage te kunnen leveren tot den opbouw van den nieuwen tijd. Er was ook toen wel hier en daar critiek op enkele heidensche tendenzen in dat jonge humanisme, maar men herkende het niet in zijn talloze uitingen en practijken en werkte daardoor daadwerkelijk mee aan een catastrophale ontwikkeling van het leven. Het is ook vandaag een wonder, als men door Gods

Socialisatie

In ons „Program van actie” wordt afgewezen de socialisatie. Daaronder wordt dan verstaan het overbrengen van den particulieren eigendom op de productiemiddelen op den grond in handen van de gemeenschap. Nu is „gemeenschap” een vaag en weinig zeggend woord, waarmee veel wordt geschermd. Maar practisch wordt daar dan mee bedoeld de staat, de provincie, de gemeente en het waterschap.

Komt evenwel de bedrijfsorganisatie tot stand volgens het voorontwerp Vos, dan is de mogelijkheid niet uitgesloten dat „openbare lichamen voor beroep en bedrijf” volgens de artt. 152 tot 154 der Grondwet in het leven zullen worden geroepen, welke dan aan de reeks moeten worden toegevoegd. Bovendien moeten daar eventueel nog worden bijgevoegd de „andere lichamen met verordenende bevoegdheid” krachtens art. 155 der Grondwet, waarmee dan klaarblijkelijk de reeks is voltooid om een „volledig corporatief stelsel constitutioneel mogelijk te doen zijn” zooals een recent schrijver over dit onderwerp betoogt.

Er is vandaag den dag een sterk streven naar socialisatie, ook al wordt gepoogd het proces zoo geruischloos mogelijk te doen verlopen. Ook wat dat aangaat zijn er van die tactische manoeuvres, waarbij de regeering den vinger aan den pols van den patiënt houdt om van minuut tot minuut te kunnen beoordeelen wat de patiënt nog hebben kan. Zoo heeft de Minister van Handel en Nijverheid, Ir. H. Vos, op 20 December j.l. in een voordracht, 'gehouden in de algemeene vergadering van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs over de ontwikkelingskansen van de Nederlandsche industrie

---

genade het heidendom ziet in zijn moderne geestelijke structuur en in zijn practijken. Dan begrijpt men iets van het ontroerende dankgebed van den Franschen dichter Claudel: „Geprezen zijt Gij, o God, die mij van de afgoden hebt bevrijd, die gemaakt hebt, dat ik slechts U aanbid en niet Isis en Osiris, of de gerechtigheid of de vooruitgang of de waarheid of de godheid of de menschheid of de wetten der natuur of de kunst of de schoonheid”

Het is onze overtuiging, dat onze jongeren gevoelen, dat zij geworpen zijn in dezen strijd-op-leven-enedood. Velen van hen zijn onrustig, omdat zij de frontlijnen niet duidelijk zien. Zij voelen zich niet verraden, maar onzeker. Zij hooren niet den helderen, geestdriftigen roep, die hen rukt naar de plaats, waar zij moeten, waar zij ook wel willen staan. Zij meenen gesjacher te zien met waarden, waarmee nooit ofte nimmer gesjacherd mag worden. Zij voelen niets voor stroomingen en groepeeringsen, die nog niet eens in staat zijn een oorspronkelijken Nederlandschen naam te voeren, maar zij wenschen een krachtig, alles wagens offensief op alle fronten. Over de waarde van deze critiek en van deze wenschen hopen wij te schrijven in een tweede artikel.

na de militaire nederlaag van Duitschland, verklaard: „Het tweede vraagstuk, dat hierbij aansluit, is dat van de Duitsche eigendommen; deze kunnen zijn van persoonlijken aard of van industrieelen aard, dat wil zeggen, bezit zijn van Duitsche firma's of belangengemeenschappen. Hier komt een merkwaardig verschijnsel bij en wel dat vaak groote concerns hier te lande in het bezit zijn van niet onbelangrijke Duitsche aandelenpakketten. Dergelijke pakketten zijn thans het eigendom geworden van den Nederlandschen staat en hierdoor zal de Regeering — meer dan vroeger — in vele gevallen invloed kunnen uitoefenen op de verdere ontwikkeling van deze industrieën. Dit is in zekeren zin een stille socialisatie, waarbij nog verder beraad noodig zal zijn over de vraag of het niet beter zou zijn deze eigendommen opnieuw af te stooten”.

Vermoedelijk zullen velen in het land wel nieuwsgierig zijn naar de cijfers. Wat beteekent deze stille socialisatie? Welke vormen heeft zij reeds aangenomen? Tal van vragen dringen zich op. Gaat het over millioenen bedragen? En welke pressie wil de regeering op het bedrijfsleven gaan uitoefenen? Heeft zij nog geen machtsmiddelen genoeg om nu ook nog zich te bedienen van economische macht? Moet dit machtsmiddel gaan dienstdoen als stok achter de deur. Gaan de ambtenaren in de vergaderingen van aandeelhouders verschijnen om mee hun duit in het zakje te doen, of worden de directeuren buiten de aandeelhouders om op het matje geroepen teneinde rekening en verantwoording af te leggen?

Zelfs de artt. 152 tot en met 155 van de Grondwet schijnen niet voldoende om een „volledig corporatief stelsel constitutioneel mogelijk te maken”. Wanneer alle machtsmiddelen, welke aan de regeering ten dienste staan, niet voldoende zijn, dan heeft de minister met zijn ambtenaren altijd nog een portefeuille met een stuk of wat aandelen.....! Dan zal de overheidsmacht worden gesteund door economische macht, buiten de volksvertegenwoordiging en buiten de vergadering van aandeelhouders om?

Dat noemt men „stille socialisatie”.

Dit is wel een stap in de richting van het staats-socialisme!

Maar is het ook in het belang van het volk?

Een vrouwenpraatje

Mr. A. B. Roosjen

De benoeming van de leden der voorloopige Staten-Generaal heeft het aantal vrouwelijke parlementsleden doen stijgen van 3 op 4. Mevrouw De Vries-Bruins (S.D.) vertegenwoordigt hierbij in haar eentje het blijvend element; Mej. Tendeloo (V.D.) neemt de plaats van Mevrouw Bakker-Nort, freule Wittewaal van Stoetwegen (C.H.) die van Mevrouw Mackay-Katz, terwijl Mejuffr. De Vink haar intrede deed in de R.K. Kamerfractie.

Laatstgenoemde, Mej. De Vink, sneed in een der laatste zittingen het dienstbodenvraagstuk aan, dat ongetwijfeld voor vele huismoeders in dezen tijd

een nijpend vraagstuk genoemd moet worden. Op kundige en zakelijke wijze belichtte zij de moeilijkheden, waarmede de huisvrouw te tobben heeft, en bepleitte zij hulp aan het gezin, dat de kiemcel van de gemeenschap is. Het gebrek aan hulp bevordert de gezinsbeperking en zoo iets is voor de in Christus geloovende groep onzer bevolking onzedelijk en onaanvaardbaar.

De Minister van Sociale Zaken, Drees, heeft in zijn antwoord enkele belangwekkende mededeelingen gedaan, die ons eenig inzicht geven in de oorzaken van het tekort aan huishoudelijke hulp. Hij deed dit aan de hand van een pas ontvangen rapport van de Arbeidsinspectie, waaruit bleek dat ook het bedrijfsleven niet bij machte is voldoende vrouwelijke arbeidskrachten tot zich te trekken.

Waar zitten al die meisjes? Welnu, allereerst blijven zij veel meer dan vroeger in het gezin der ouders; de moeilijkheden van den laatsten winter dreven velen naar huis toe. In de tweede plaats zijn de inkomsten in vele gezinnen veel hooger dan vroeger, waardoor de noodzaak voor meisjes om uit werken te gaan, minder is geworden. De animo om dit te doen wordt nog verminderd, doordat er behalve het levensmiddelenpakket weinig te koop is; aan het kopen van een japonnetje komt men toch niet toe, omdat men daar de punten niet voor heeft.

Verder is de leerplichtige leeftijd van 14 op 15 jaar gebracht. Dit is oorzaak dat het bedrijfsleven 21500 meisjes heeft moeten missen. Voorts heeft het terrein van den vrouwenarbeid zich sterk uitgebreid; de vrouw is op velerlei gebied administratief ingeschakeld. Wil men voorbeelden, let dan op de bezetting van distributiekantoren, op korpsen als de Marva, het Vrouwen Vrijwilligers Corps, het Vrouwelijke Hulpcorps, op Roode Kruis en bewaking van de N.S.B.-kampen.

In 1938 waren er 22761 vrouwen en meisjes van vreemde nationaliteit in Nederland werkzaam, nu nog slechts 1900. Dat scheelt meer dan 20000 arbeidskrachten. Bovendien zijn 20000 vrouwspersonen geïnterneerd.

Door al deze oorzaken is er een groot tekort aan vrouwelijke arbeidskrachten ontstaan. Het is een verre van eenvoudige taak hierin verbetering te brengen. Als straks verschillende diensten, zooals distributiekantoren, ingekrompen worden, zullen wellicht enkele arbeidskrachten beschikbaar komen, maar veel zullen dit er niet zijn. Een andere mogelijkheid ligt in de kans dat vele meisjes weer naar betaalden arbeid zullen uitzien, wanneer er goederen beschikbaar komen, die de meiskens kunnen kopen.

Van een vaststelling der loonen van het huishoudelijk personeel wilde de Minister Drees niets weten. Hij wist welk een exorbitant hooge loonen er in dezen tijd betaald worden, maar een wettige regeling zou toch niet worden nageleefd, en controle op dit gebied is volstrekt onmogelijk.

Onmiddellijke resultaten heeft dit dienstbodenspraatje niet opgeleverd. Toch kan het zijn nut hebben, dat eenig inzicht werd gegeven en verkregen van de veelheid van factoren, die het nijpend tekort aan huishoudelijke hulp veroorzaken.

Jongeman!

Ge komt op 2 April
naar Utrecht?

Natuurlijk!

Dien toogdag moogt ge
niet missen!

Papiertoewijzing

Het dreigt een vreemde situatie te worden.

De verkiezingen staan voor de deur.

De politieke partijen maken zich gereed voor de te voeren campagne.

Maar er is geen papier!

Reeds weken geleden werd aan het betreffende rijksbureau een officieel verzoek gedaan. En wanneer dan een zoodanig verzoek wordt verzonden, dan mag worden verondersteld, dat men op dat bureau bij ontvangst daarvan zich niet de oogen uitwrijft wanneer zoo'n verzoek wordt gedaan. Nu wrijft men zich op een rijksbureau niet spoedig de oogen uit... en toegegeven, daar zal men wel een en ander hebben meegemaakt op het stuk der verzoeken.

Maar de steller van zoo'n verzoek wrijft zich wel de oogen uit, wanneer hij kort en zakelijk ten antwoord krijgt: „Afgewezen — er is geen papier voor dit doel beschikbaar”.

Dat was natuurlijk kortweg dwaasheid.

Geen enkel redelijk mensch kan een zoo abrupte afwijzing au serieux nemen. Dus toen begon het spul — het spul met de ambtenaren. Dat loopt nu reeds weken en weken. Natuurlijk, de verschillende ambtenaarlijke instanties begrijpen wel, dat in een democratisch land geen verkiezingen kunnen worden uitgeschreven zonder dat althans een minimum hoeveelheid papier wordt beschikbaar gesteld. Wat dat aangaat vraagt niemand het onmogelijke.

Nu is in de pers reeds de mededeeling verschenen, dat de dagbladen zoo een paar weken voor de verkiezingen wel een portie papier zullen toegewezen krijgen om met een paar pagina's extra te verschijnen. Dat zullen de directies dier dagbladen wel waardeeren, maar daarmede zijn de politieke partijen niet geholpen, want die richten zich met hun propaganda niet tot de lezers van een bepaald blad. En hoe moeten die partijen het dan doen, die niet over een eigen orgaan beschikken?

De politieke partijen hebben papier noodig!

En dat wel „snel”.

front naar TWEE zijden

De Redactie van *Polemios* was zoo vriendelijk dit hoofdartikel af te staan ten behoeve van ons blad, waarvan wij maar al te gaarne gebruik maken. Het is een zeer belangwekkend artikel, dat handelt over de positie van Nederlandsch-Indië, en dat zeer zeker van beteekenis is. Red.

De groote teleurstelling is dus gekomen voor Nederland. In het onstuimige, de borst spannende, gevoel zelf weer vrij te zijn, hadden duizenden zich aangeboden in den strijd tegen Japan. diezelfde vrijheid ook aan de Indonesische volken te helpen schenken. Zij waren bereid hun leven te geven, mocht dat gevegd worden voor dit hooge doel. 15 Augustus 1945 kwam. Japan gaf zich over. En even ging het als een schok, een gevoel van pijn door die duizenden: Niet meer noodig, ons offer is overbodig. Maar over deze emotie heen sloeg toch de golf van ontroering, die door het geheele volk voer: Indië vrij! En er vloeit geen bloed meer.

Nu zou dan al die opgezamelde energie, die levenskracht, die zich had willen spillen in fellen strijd, aangewend worden voor den grootschen opbouw. Het plan daarvoor was in groote trekken gereed. Niet ieder was overtuigd van zijn degelijkheid, maar allen gevoelden: hieruit sprak een nobele conceptie, een geest die niets voor zich nemen wilde, alles geven. . . . . Er werd nauwelijks kennis van genomen in dit land. Onder aanvoering van een aparten collaborateur wezen zij, die voorgaven de volksleiders te zijn, Nederlandsch gaven met een koel gebaar terug. Alles te willen geven, niets aangenomen te zien: dit was de groote teleurstelling.

Het is moeilijk onder deze grievende afwijzing niet te verbitteren. Het is moeilijk niet te verbitteren, wanneer Nederlandsche gevangenen, grootendeels vrouwen en kinderen, in dit land gebleven omdat zij dit volk waaronder zij in voorspoed geleefd hadden in lijden niet wilden verlaten, thans door den vijand tegen moordlustigen uit ditzelfde volk moeten worden beschermd. Het is nog moeilijker niet te verbitteren, wanneer jonge Nederlanders, hier gekomen met de vaste wil dit volk vrijheid en welvaart te brengen, verraderlijk worden neergeschoten. Het is bijna onmogelijk niet te verbitteren, wanneer de levenden deze doode vrienden niet

---

Of zullen we straks het spel beleven, dat die politieke partij, die er het minst scrupules op na houdt met zwarte papiervoorraden werken gaat om althans iets te doen.

Is dat de methode om den gifhandel te bestrijden?

Is er niet reeds moreele decadentie genoeg?

En wanneer men dan wel bereid is een papier-toewijzing te verstrekken, moet dan een regeeringsinstantie uitmaken wanneer de verkiezingscampagne beginnen mag?

Hier moet op korten termijn een oplossing worden geboden.

Er is haast bij het geval!

eens tot op hun laatste rustplaats mogen vergezellen: zulk een bewijs van piëteit aan wie voor hun onbaatzuchtige idealen vielen; zou voor een demonstratie van imperialistische gevoelens aangezien worden.

Maar verbitteren mogen wij niet. Terwille van het groote werk, dat wij, wie weet, nog doen kunnen voor dit volk. Terwille van hen ook, die vielen door moordenaarshand en die niet zouden willen, dat verbittering om hun dood ons zou beletten in hun geest voort te gaan. Dag na dag moeten wij ons tot het uiterste inspannen te begrijpen, na te voelen wat er omgaat in het Indonesische volk. Wij behoeven ons niet te schamen, het zou een lafheid zijn ons te schamen voor wat Nederlandsche werkkraft en toewijding tot stand gebracht hebben in dit land. Er is geen enkele reden om te kleineeren wat in het verleden voor de economische ontwikkeling, voor goede arbeidsvoorwaarden, voor volksgezondheid en volksopvoeding, voor politieke zelfstandigmaking is tot stand gebracht. Integendeel: er is alle reden om trots op dit alles te zijn. En de redacties van Nederlandsche bladen, die meenen aan de zware, moeilijke, offerende arbeid aan het bereiken van deze resultaten besteed met een schouderophalen voorbij te kunnen gaan, wijl „verricht in kolonialen geest”, zouden beter doen zich eens op de hoogte te stellen van de duizenderlei pogingen in dat gesmade koloniale tijdvak van voor 1940 onvermoeid aangewend om de volken van deze landen tot zelfwerkzaamheid, tot dynamisch denken, tot **werkelijke** economische en politieke zelfstandigheid op te voeren. Wanneer echter iemand van wien het geen twijfel lijdt of hij is van dit alles volkomen op de hoogte, Prof. J. P. B. Josselin de Jong, een toegewijden werker voor de welvaart van de Indonesische bevolking als Dr. Meyer Ranneft niet anders weet te kenschetsen dan als „een stem uit het overleefd verleden” en valschelijk suggereert, dat deze de groote massa der Indonesiërs slechts kan zien „bescheiden en gedwee, zooals zij behooren te zijn en behooren te blijven” dan kan men — geheel afgezien van eigen visie op Dr. Rannefts ideeën — hiervoor slechts één woord vinden: schandelijk! (zie „Indonesia”, 25 Aug. 1945). Al wie schrijft in deze zin van zelfverguizing bewijst aan de samenwerking tusschen Nederlanders en Indonesiërs geen dienst. Want zoozeer als het voor den Nederlander gemakkelijker wordt op werkelijke voet van gelijkheid met Indiërs te spreken en te werken, naarmate dezen zelf meer blijken geven van een gevoel van zelfstandigheid en nationaal bewustzijn, evenzeer moet het den Indonesiër in zijn pasgewonnen besef van eigen volks-waarde tegen de borst stuiten, wanneer hij ziet hoe de vroeger vaak onmatig trotsche Nederlander zich thans vernedert en eigen volk besmeurt teneinde om zijn gunst te bedelen. De verleden samenwerking is er een geweest tusschen vader en langzamerhand van kind tot jongeling opgroeiend zoon; de nieuwe samenwerking moet er een worden tusschen twee mannen, die elkaar recht in de oogen zien, niet een tusschen volwassen zoon en zwakken grijsaard.

Het Nederlandsch gezag is een vreemd gezag

Maar wat niet te vergeven valt in landgenooten van eigen vleesch en bloed, dat — en nog veel meer, tot moord en doodslag toe — valt wel te vergeven, te begrijpen, te billijken zelfs vaak in hen, die aanvankelijk onder vreemde overheersching, later toch altijd nog onder vreemde leiding hebben bestaan. Nederland weet weer (of moet men zeggen: nóg?) in vol besef wat vrijheid is, na vijf jaar slavernij. Het is waar, wetend wat zijn beste zonen in dit land hebben verricht, moet het elke vergelijking tusschen eigen koloniaal bewind en Duitse onderdrukking met verontwaardiging afwijzen. Daartusschen gaapt, zoals Dr. Meyer Ranneft terecht zegt, de kloof tusschen goed en kwaad. Maar toch: hoe moet het vaak toegeschenen hebben aan den eenvoudigen man op deze eilanden, die van oorzaak en gevolg nauwelijks begrip kon hebben? Hij arm en de blanke rijk. Alle goede bedoelingen, alle vriendelijkheid en welvaartsmaatregelen deden aan het harde feit niets af. Voor wie thans in het door de N.I.C.A. bestuurd gebied woont spreekt dit sterker dan ooit. Moeten de in auto's rondrijdende, goed gekleede N.I.C.A.-officiëren op den gewonen man in zijn voddenplunje — zij het ten onrechte — niet een indruk maken verwant aan de gevoelens waarmee de gemiddelde Nederlander — terecht — Duitse officieren in onze luxe wagens over de Maliebaan zag rijden? En wanneer men tenslotte deze subjectieve, grootendeels onjuiste, indruk ontdeft van alles wat daarin de toets der redelijkheid niet kan doorstaan, dan blijft toch dit eene niet te verdoezelen of te miskennen feit over: Dit land wordt door vreemdelingen geregeerd! Bekwame, goedbedoelende, consciëntieuze, zelfopofferende vreemdelingen veelal, maar..... vreemdelingen. Of dacht gij, dat „de gewone inlander” dat niet gevoelde? Het is waar, hij aanvaardt het als normaal, als Allah's wil, het komt misschien niet eens in hem op, dat het ook anders zou kunnen, maar toch, hij weet het: hij staat onder vreemde heerschappij. En naarmate het bewustzijn van dit volk groeit wordt dit weten een pijnlijk bewustzijn.

Maar kan er al van zulk een allerwege groeiend bewustzijn gesproken worden? De nationalistenvormen toch nog slechts een kleine, zij het wat luidruchtige, groep? En hun rijen zijn immers vol ongere individuen, wien het slechts om persoonlijk voordeel te doen is? Ik ben geneigd deze veronderstellingen als juist te aanvaarden. Maar de erin vervatte feiten zijn in dit verband ten eenemale onbelangrijk. Alle omwentelingen zijn door kleine, vastbesloten groepen verwekt, waaronder steeds talloze renegaten, die bij een omkeering der verhoudingen te winnen hadden.

Onze eigen vrijheidsstrijd toont het duidelijk. Teld ons volk op het hoogtepunt van de opstand niet slechts 10 % Calvinisten? En hoeveel misdadige elementen bemanden de Geuzenvloot? Belangrijk is alleen, dat er een kleine kern bezielde doelbewuste mannen bestaat, die in hun eigen zaak gelooven. Die telde het Nederlandsche volk toen, die telt de Indonesische nationalistische beweging thans. En uit hun wil om een natie te zijn **groeit** een natie, uit

alle, door het Nederlandsch Gezag reeds overkapt verscheidenheid van ras en taal. Dát heeft diezelfde Prof. Josselin de Jong goed gezien („Indonesia”, 22 September 1945).

Die natie in wording vraagt thans om vrijheid, om een gelijkwaardige plaats in de rij der volken, zij eischt haar recht op tot zelfbestemming. En dat is haar **goed** recht: niemand kan het haar betwisten of de eisch ontzeggen. En wanneer **hier**, in het gebied dat de N.I.C.A. stevig onder haar contrôle heeft, waar zij de volle gelegenheid heeft de beloften van H.M. de Koningin en den Luitenant-Gouverneur-Generaal nog wel niet naar den letter, maar toch naar den geest te vervullen, in de Europeesche gemeenschap nog maar al te veel een „koloniale” mentaliteit heerscht, dan moet dit, hoe begrijpelijk ook, in menschen die drie-in-een-half jaar hebben „stilgestaan”, ten sterkste worden betreurd en afgekeurd.*) Het moet thans vaststaan, dat ieder superioriteitsgevoel op grond van rasonderscheid elke rechtvaardiging mist. Oók wanneer dit gevoel bij een gelukkig overgroot meerderheid zich enkel maar manifesteert in een welwillend bevaderen van „den inlander”. En zeker wanneer het oorzaak wordt van een hoogmoedig afstand nemen van een minder soort menschen tegenover wie men de normale vormen van beschaving en moraal niet in acht behoeft te nemen. De Nederlander, die in de nabijheid van deze kota een inheemschen jongen overreed en daarna met een opengescheurde milt voor oud vuil langs den weg liet liggen, verdient niet anders dan half doodgeranseld en daarna Indië uitgetrapt te worden. En de soldaat van het Koninklijk Nederlandsch-Indisch leger, die meent, dat men het met de eigendommen der bevolking, die men van de roodwitte terreur komt verlossen, niet zoo nauw behoeft te nemen, is een eerloos individu, dat wij bij den opbouw van het nieuwe Indië niet kunnen gebruiken.

Op zelfbestemming kan het Indonesische volk in opkomst dus ten volle aanspraak maken. En als voorwaarde om in vrijheid over eigen lot te beslissen, mag van Nederlandsche zijde nooit gesteld worden, dat in **alle** lagen der bevolking **volledige** rijpheid tot zelfbestuur aanwezig zij. Dit doet men ook niet bij de opvoeding van de enkele persoon: Er komt een dag, dat de ouders den jongen man vrij moeten laten op eigen beenen te staan zonder dat met 100 % zekerheid vast staat, dat die hem door elke moeilijke situatie feilloos heen zullen dragen. Die crisis, die sprong is het onvermijdelijk einde van elke opvoeding.

Ook hier geen uitzondering op den regel, dat het leven niet geleidelijk, maar met sprongen voortschrijdt. Of voldoende verantwoordelijkheidsgevoel bij den jongen man aanwezig is om de beslissingen, waarvoor hij telkens komt te staan, weloverwogen en eerlijk te nemen, kan alleen in de practijk van het **verantwoordelijkheid dragen** blijken. En in deze practijk alleen kan dit reeds van jongs af aan gekweekte verantwoordelijkheidsgevoel uiteindelijk tot de vereischte scherpte worden opgevoerd. Er is reden noch mogelijkheid aan te geven bij de opvoeding van een volk tot zelfstandigheid anders te werk te gaan. Ook in het geval het Indonesische volk niet.

Daar is een recht op zelfbestemming

Het recht op zelfbestemming kennen wij dus aan het Indonesische volk volledig toe. Maar dan ook alle het recht op zelfbestemming. Niet het recht op zelfuitlevering. En indien één ding gedurende de laatste maanden duidelijk geworden is, dan is het wel dit: dat het verleenen van volledige onafhankelijkheid en zelfstandigheid aan de „Indonesische Republiek” voor de volkeren op deze eilanden niets anders zou beteekenen aan een terugval in diepe slavernij. Men zou er genoeg mee kunnen nemen, wanneer het geheel en al overgeven van het bestuur in handen van Indonesiërs vergeleken bij voor den oorlog een terugval in welvaartspeil van zeg 20 % zou meebrengen. Want in ruil daarvoor zou dit volk dan toch zijn politieke zelfstandigheid gewonnen hebben. Maar wanneer hier op Borneo in een districtshoofdplaats, die toevallig tegelijk de standplaats van een Europeesch bestuursambtenaar is aan dien ambtenaar gevraagd wordt, hoe te handelen in de allereenvoudigste aangelegenheden, dan is dit, als symptoom van een wijd verbreide mentaliteit, een kleine aanwijzing hoezeer de Indonesische gezagsdrager nog terugschrikt voor het dragen van zelfs éénige verantwoordelijkheid. Wanneer men echter weet, dat het voorkomt, dat in het huis van een djoksa, een Indonesisch officier van justitie, wordt gedobbeld om groote bedragen, dan gaat men zich afvragen, of het niet een bewijs zou zijn van verzwakking van eigen verantwoordelijkheidsgevoel, wanneer men dit volk geheel aan zichzelf zou overlaten. Toch zijn dit nog maar zéér, zéér weinig beteekenende kleinigheden, vergeleken bij wat op Java voorvalt. Het is niet noodig er lang over uit te weiden. De feiten zijn maar al te bekend. De zoogenaamde republikeinsche regeering is volkomen onmachtig gebleken haar aanhangers in bedwang te houden. Moord, roof en doodslag behooren tot de normale openbare vermaakelijkheden, die de pemoeda's zich op kosten van import-Nederlanders, Britten en Indo-Europeanen permitteeren. Dit geschiedt volgens de autoriteiten der „republiek” tegen hun uitdrukkelijke wil. Wij twijfelen er niet aan. Ware het anders, het Indonesische volk zou van de aanvang af elk recht op onafhankelijkheid verbeurd hebben. Ook nu blijkt echter uit bestaande toestanden, dat voorloopig de voorwaarden voor de toekenning van zelfstandigheid nog ontbreken. Men kan immers de „republikeinsche regeering” niet verontschuldigen door aan te voeren, dat zij even onverwacht voor dezen chaotischen toestand geplaatst is als de Engelschen en Nederlanders. Dit zou zoo zijn, wanneer niet enkele van haar vooraanstaande leiders nauw met de Japanners hadden samengewerkt. Op zijn minst maandenlang hebben zij de gelegenheid gehad zich op het overnemen van de regeering voor te bereiden. De Japanners zouden ongetwijfeld niets liever gedaan hebben dan zoodra hun nederlaag onafwendbaar bleek, de schepping van een volledig van elke Westersche mogendheid onafhankelijk In-

donesië voor te bereiden. De povere wijze waarop het collaboreerende deel van de Indonesische volksleiders van deze kansen gebruik heeft gemaakt — en waarlijk niet alleen op het gebied van handhaving der openbare orde — levert een bewijs te meer, hoe voorbarig toekenning van absolute zelfstandigheid zou zijn.

Wie dit alles echter nog zou willen vergoelijken met een beroep op de begrijpelijkheid van vreemdelingenhaat en de zwaarte van de taak die in toom te houden, zal zich toch in geen geval kunnen onttrekken aan het kenmerkende argument uit het volgende citaat uit een brief van een geëvacueerde uit Ambarawa: „Toen de Britsche troepen de boei van Ambare veroverden, vonden zij daar een vrij groot aantal Indonesische gevangenen van de pemoeda's, de meesten oudere tani's maar ook jonge Javanen; zij lieten mij hun kapotgeslagen ruggen zien en vertelden van de terreur, door de extremisten uitgeoefend. Als het ons Nederlandsche volk ooit ernst geweest is met zijn roeping in Indië, dan mag geen offer ons te groot zijn, om dit Javaansche volk te redden uit de handen van zijn eigen vergiftigde jeugd.” (Ontleend aan „Uitzicht”, Nederlandsch weekblad voor Zuid-Oost Azië, 16 Januari 1946).

Vandaag ontving ik een brief van een vriend uit Batavia. De maatschappelijke verhoudingen daar schijnen thans weer iets normaler te zijn geworden. Mijn vriend schrijft: „Van een algemeene Hollandershaat onder de bevolking kan ik niets merken. Integendeel geeft de houding van deze menschen vaak de indruk, dat ze blij zijn, weer eenigszins te voelen dat het gezag hersteld is”. Terwijl ik nadacht over de frappante overeenstemming van deze uitspraak met mijn eigen indrukken van de gezindheid der Indonesische bevolking hier, kwam mij vanzelf weer het bezoek in de gedachten dat ik gisteren aan het N.I.C.A.-hospitaal bracht. Ik ben geen held in het bezoeken van ziekenhuizen. De aanblik van iemand die lijdt, geeft mij een gevoel van hulpeloosheid en wanneer ik een oorlogsslacht-offer zie, ga ik twijfelen aan de rechtmatigheid van eenig geweld. In het ziekenhuis lagen twee „extremisten”, gewond bij een overval op het politiebureau hier, reeds twee maanden lang zlk met een been in het gipsverband. Daar stond ik nu bij hun ledikant, ik, de vreemdeling, in mijn officiersuniform, het duidelijk symbool van mede-aansprakelijkheid voor hun ongeluk. Aarzelend trachtte ik wat met hen te praten in mijn brabbel-Maleisch en ik lachte maar eens wat verlegen, nauwelijks antwoord verwachtend. Maar zij glimlachten terug en beantwoordden mijn vragen: Ja, ze voelden zich best „senang” in het ziekenhuis. We keken elkaar in de oogen en toen wist ik het heel zeker: er was geen enkel haatgevoel, dat mij den weg versperde tot hun hart. Achteraf vroeg ik er den dokter naar, die mijn zéér ethische vriend is en zoodals hij zegt elke pacificatie door middel van geweld „met zeer gemengde gevoelens gadeslaat”. Ze hadden het al gauw volmondig toegegeven, zei hij, dat ze ezels geweest waren zich te verzetten tegen een bestuur, dat zijn gewonde tegenstanders zoo'n medische behandeling gaf.

Nederland heeft een taak

Wanneer ik die indrukken en ervaringen van anderen en van mijzelf, uit Ambarawa, Batavia en Bandjermasin en nog zooveel meer overdenk, dan is mijn overtuiging hechter dan ooit te voren. De verhouding tusschen de Nederlanders en Indonesische bevolking is er over het algemeen een van wederzijdsche sympathie. De afschuwelijke voorbeelden van gewelddadend van beide zijden die ik boven moest memoreeren zijn gelukkig uitzonderingen. Niemand die dit stuk leest mag dat vergeten en het citeeren ervan zonder deze zinnen mede aan te halen zou een opzettelijke verdraaiing van de waarheid inhouden. Zichzelf ten volle regeeren kan dit volk nog niet. Wel kan nog, en nu reeds, ovcreenkomstig de gedane beloften, veel verder gegaan worden op den weg, die uiteindelijk leidt naar volledige zelfständigkeit. Tot het eindpunt van dien weg bereikt is, is onze leiding noodig, wil dit volk niet aan binnenlandsche en buitenlandsche knevelarij én welvaart én vrijheid verliezen. Wij zullen vooral onze „vaderlijkheid” (over andere koloniale ondeugden spreek ik niet eens) moeten afleeren, die haar oorsprong vindt in rasgevoel. Ook dan blijven wij nog vreemdelingen en „soort over soort, dat is genade”. Dat is niet te verhelpen. Maar dat behoeft ook niet, want de taak die Nederland ook nú nog in Indonesië heeft te vervullen kan juist alleen door vreemdelingen worden verricht! Nog altijd is het waar wat mijn meest geliefde en geachte leermeester Prof. Gerretson op 7 October 1925 gezegd heeft in zijn rede: „De historische vorming van den bestuursambtenaar”, gehouden ter aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleeraar uitgesproken bij de opening der Indologische faculteit aan de Rijksuniversiteit te Utrecht: „Zoo bevestigt de volkenkunde het resultaat waartoe reeds Fraser in zijn Lectures on the early history of Kingship' op grond van zijn studie der antieke beschavingen gekomen was, en dat zoowel door onze eigen nieuwere geschiedenis als door de mythen van zoovele halfhistorische volkeren wordt onderstreept: **dat staatshistorisch Vreemdeling, Vorst en Wetgever in den grond der zaak synoniem zijn en dat de ontwikkeling van alle samenleving gebonden is en blijft aan de spanning der tegenstelling tusschen een onderdanig Volk en een zelfstandige eigenrechtige Overheid.**

Beduidt deze leer, dat wij voorstanders zijn van stilstand in de staatkundige ontwikkeling van Indië? Dat wij ons ideaal in tegenwoordige gezagsverhouding bereikt vinden? Natuurlijk niet. Weliswaar is de tegenstelling vooruitstrevend of reactionair naar onze historische beschouwingwijze zinloos en behoort zij van het wetenschappelijk terrein te worden gebannen.

Doch het wezen van elke toestand is, dat hij door een andere wordt afgelost. Wie meent, heeft men terecht gezegd, dat de verhouding van onderworpenheid van het eene volk ten opzichte van het andere eeuwig kan duren, miskent de cirkelgang der ontwikkeling. Maar de bestuursambtenaar die met dit historische inzicht vertrouwd is, kan daaruit het sterkend besef putten, dat hij het gezag,

dat hij in den naam des Konings uitoefent, **terecht** uitoefent; dat ook thans nog dit gezag een beter ideaal mag hebben dan zijn biezen te pakken; dat het van dieper ethiek en inniger liefde voor Indië getuigt, wanneer Nederland niet laat varen het werk zijner handen; dat niets verderfelijker is voor eene vruchtbare symbiose, dan de staatkunde die eerst de oostersche Onderdaan tot westerling, thans de westersche Overheid tot oosterling pogde te verbasteren, en dat de drager van het Nederlandsche Gezag Indië alléén dienen kan door te zijn wat hij is, de eigenrechtige vertegenwoordiger van een Westersch..... of neen, wèg met dit zouteloos woord...! van een **Christelijk Volk!**”

Indië dienen: inderdaad, voor dat moeilijke, schoone werk ben ik hier gekomen. Het is niet gemakkelijk, maar het is plicht dat te doen in den geest in diezelfde rede van den bestuursambtenaar geëischt, Lucianus' richtlijn voor den historicus: „De historicus zij onbevreesd, onbaatzuchtig, vrij, rondborstig, de zaken noemende bij hunne naam, niet toegevend aan vriendschap noch aan haat, niet sparend uit winzucht, niet zwigend uit medelijden of schaamte of bedeesdheid, onpartijdig rechter, in zijn werk een vreemdeling....”

Wanneer wij Nederlanders zóó in Indië gaan werken, daarbij alle kolonialisme afleggend, maar in het volle bewustzijn hier nog niet gemist te kunnen worden, dan kunnen wij dat doen met een beroep op Nederlandsch recht, het eenige **recht**, dat thans nog uit een driehonderdvijftigjarige gemeenschappelijke geschiedenis voortspruit: het recht in dit land zijn **plicht** te doen. Gods leiding in de geschiedenis heeft die plicht aan Nederland opgelegd. En daarom kan geen meerderheid of minderheid van het Indonesische of het Nederlandsche volk het van die plicht ontheffen. Alleen uiteindelijke plichtvervulling kan van plicht ontslaan.

Wannéer Nederland zijn plicht heeft vervuld kan alleen Nederland beslissen, volgens zijn geweten. dat gebonden is aan de Goddelijke wet van naastenliefde en gerechtigheid. Zoowel een poging een gerijpt volk met een beroep op die plicht te blijven regeeren als een zich onttrekken aan die plicht ten opzichte van een volk, dat leiding zoo bitter noodig heeft, is plichtsverzaking en ongehoorzaamheid aan Gods wet, die zich vroeg of laat moet wreken. „Gerechtigheid verhoogt een volk, maar de zonde is een schandvlek der natiën”.

Handhaving van het Rijksverband

In dit licht moet ook de vraag naar de handhaving van het Rijksverband gezien worden. Momenteel is de toestand zoo, dat Indonesië nog leiding noodig heeft, maar dat het geboden is bij het geven van die leiding zooveel mogelijk Indonesiërs te betrekken, die de capaciteiten en vooral het verantwoordelijkheidsgevoel hiervoor bezitten. Dat beteekent wat het bewind over de inwendige aangelegenheden aangaat een zoo snel mogelijk opnemen van Indonesiërs in het — tevens te hervormen — Indische regeeringsapparaat. Dat beteekent voor de overige zaken en voor zekere controle op de inwendige aangelegenheden (op zijn minst zal er

toch een orgaan moeten bestaan, dat uitmaakt wat „inwendige aangelegenheden” zijn) een centrale instantie, die, overeenkomstig de huidige ontwikkelingsphase, niet meer de Nederlandsche Regeering kan zijn, maar een algemeene regeering van het Koninkrijk. Voor het heden zou deze organisatie dus twee doeleinden hebben te dienen: het verbinden der Rijksdeelen en het erop uitoefenen van een, nader te omgrenzen, controle. Voor de vervulling van Nederland's plicht ten aanzien van Indonesië is het laatste onontbeerlijk. Deze noodzaak valt weg, zoodra Indonesië rijp is voor onafhankelijkheid.

Met het scheppen van een Rijksorganisatie worden echter verder strekkende doeleinden nagestreefd: men wil de samenstellende deelen, ook wanneer elk van hen rijp is voor zelfregeering bijeen houden. Dit is de reden voor Nederland om zich reeds dadelijk te onderwerpen aan dezelfde centrale leiding en controle als de andere Rijksdeelen: aan den eenen kant ontnemt dit hun het gevoel onvolwaardige partners te zijn, aan den anderen kant is leiding en controle ten opzichte van alle Rijksdeelen onmisbaar, wanneer men hen ook op de duur wil blijven vereenigen.

Er schuilt in deze Rijkseenheidsidee veel aantrekkelijks. De politieke en economische voordeelen voor Nederland zijn evident. De economische voor Indonesië (om ons tot deze beide partners te beperken) evenzeer, zoolang dit land nog kapitaalbehoefte heeft, waarin het niet zelf kan voorzien. Ook de politieke en technische moeten niet onderschat worden, zoolang Nederland nog een voorsprong in ervaring en gevestigde connecties heeft. Het is echter voor iederen onpartijdige beschouwer duidelijk, dat op den duur de door Indonesië genoten voordeelen onbetekenend worden vergeleken bij die welke voor Nederland uit een bestendig Rijksverband zouden voortvloeien, al zou Indië er geen cent schade bij lijden.

Wie echter met een Koninkrijksorganisatie alleen politieke en economische belangen voor de betrokken partijen na zou streven, zou daarmee blijk geven van een zeer povere visie op de ontzaglijke mogelijkheden, die in de verwezelijking van zulk een organisatie verscholen liggen. Ze worden hier slechts aangestipt; het schijnt nog onmogelijk ze in hun geheel te overzien of te appreciëren.

De organisatie der Vereenigde Volken moet haar levenskracht en levensrecht nog bewijzen. Vooral het laatste zal haar zwaar vallen: de indruk schijnt gewettigd, dat het evenwicht tusschen macht en recht, in tegenstelling met den Volkenbond, thans ten gunste van de eerste component verbroken is. Maar óns Koninkrijk bestaât. Het heeft zijn levenskracht en soepelheid bewezen. Bestendige samenwerking van Oost en West binnen dit verband kan voor de wereld een waardevolle realiteit en een lichtend symbool zijn.

Wat Lord Elton in zijn boek „Imperial Commonwealth” kenschetst als de betekenis van het Britsche gemeenebest geldt eveneens van een Koninkrijk dat Nederland, Indonesië, Curaçao en Suriname zou blijven vereenigen het zou zijn: „A living exemple of what in the new age the world will need most — the peaceful and enduring association of free nations within a world community.”

Roeping van het Christendom

En nog een hooger aspect van wereldwijde betekenis kan een ook verder samenleven van Oost en West binnen de grenzen van één staat vertoonen. Het is waar, zooals Prof. J. Boeke opmerkt in zijn „Indische Economie”, de aanraking tusschen de verschillende bevolkingsgroepen in Nederlandsch-Indië is tot nu toe bijna uitsluitend economisch geweest. En ook is waar, dat voor cultureel contact een gemeenschappelijk staatsverband zeker niet onmisbaar is. Maar toch: hoezeer worden cultureele ontmoetingen, vooral tusschen zo ver van elkaar gelegen landen, bevorderd door vrijwillig gekozen samenwerking op politiek en economisch gebied. De Rijksregeering zal op cultureel terrein ten hoogste stimuleerend en mogelijkheden scheppend, nooit richting gevend mogen optreden, op straffe van alle spontaniteit en daarmee alle vruchtbaarheid van de aanraking te dooden. Maar wanneer werkelijk de onderscheiden volken binnen het Koninkrijk naar elkaar toekomen en hun verschillende gaven en schatten intensief uitwisselen: welk een perspectieven ontrollen zich dan voor deze volken zelf en voor de toeschouwende wereld! Misschien zal er een synthese uit geboren kunnen worden tusschen Oost en West, misschien ook, en het lijkt waarschijnlijk en niet minder verheven, zullen wij eindelijk de oorsprong, het wezen en de waarde van de „eigen aard” leeren verstaan en ontdekken wat het toch ook in ieder volk onmiskenbaar aanwezige „algemeen menselijke” inhoudt en op welke wijze dat met die eigen aard verweven is. Zijn hier niet in kiem de mogelijkheden aanwezig voor een diepe onderlinge waardeering der volken van elks eigen karakter op den grondslag van wat allen gemeen is.

Welk een vergezicht biedt dit alles uiteindelijk voor de ontwikkeling van het Christendom, dat zelf uiter-aard volkomen vrij moet staan tegenover den staat. Het zal kunnen leeren onderscheiden wat overgeleverd, nooit met het geloof in Christus te vereenigen, heidendom is en wat ingeboren, door God gewilde volksaard. Het zal gaan verstaan in welke verschillende gewaden het universeele Evangelie tot de volken kan komen, zonder aan de absolute waarheid van de verlossing door Christus' bloed tekort te doen. Het zal nader komen tot de oplossing van het raadsel, hoe aan het relatieve een plaats te geven binnen het absolute, aan de diversiteit binnen het universeele. En zoo zal het misschien heel vaag kunnen gaan bevroeden, hoe het is te verstaan, dat de heerlijkheid en de eer der verschillende volken, elk met hun eigen aard samengebracht worden in het ééne nieuwe Jeruzalem.

Dat dit grootsche wereldpolitieke, cultureele en religieuze verschiep bereikbare werkelijkheid wordt, kan mede bevorderd worden door het blijven voortbestaan van een Nederlandsch-Indonesisch Koninkrijk. Maar één ding moet volstrekt vaststaan, wil het geheele beeld niet vervluchtigen: dit doel kan alleen gediend worden door een in **vrijwilligheid** verbonden staat. Met de politieke en economische rijping van de Indonesische natie is Nederland's historische taak in dit land beëindigd. Verder samengaan mag niet worden afgedwongen, slechts met aandrang voorgesteld.

Die fase is echter thans nog niet bereikt. Nederland's taak ten opzichte van Indonesië is nog onvoltooid. En het is Nederland's recht en Nederland's plicht de vervulling van die taak desnoods met geweld te volbrengen, **terwille van dat volk zelf**.

Ik gooi hier dagelijks mijn „prestige als Europeaan” te grabbel. Ik spreek met een Indonesisch onderdistrictshoofd als met een ervaren Nederlandsch ambtenaar, ik maak grapjes met mijn chauffeur en ik laat mij om mijn slecht Maleisch uitlachen door mijn djongos. Ik heb nog niet gemerkt, dat de wederzijdsche achting erdoor gedaald is of mijn werk er door belemmerd wordt. De grondslag daarvoor is immers geen prestige, maar eerbied voor elkaars gaven en ontwikkeling en een diep gevoel van genegenheid over en weer. Maar daarom juist zal ik schieten, als die onwaarschijnlijke noodzakelijkheid zich voordoet, wanneer ik binnenkort meega met een militaire expeditie tot herstel van orde en rust. Schieten zal ik, op onschuldige arme drommels, die „er ingeloopt zijn” en op overtuigde nationalist, die meenen te vechten voor de vrijheid van hun land. Schieten zal ik, en ráák, want zachte leermeesters maken stinkende wonden. Schieten zal ik met onduidbare, felle pijn in mijn hart. Maar ik zal schieten... omdat ik zooveel van deze menschen houd! Begrijp U dat redacties van „Vrij Nederland”, „De Waarheid” en God weet welke andere bladen, die ik nooit zie, maar die in het verre knusse vaderland achter onze rug ons werk hier ten bate van de Indonesische natie belemmeren?

Ach neen. dat kunt U immers ook niet begrijpen. U kent alleen maar een burgerlijk gevoel van valsche schaamte over Uw als burgerlijk uitgekreten voorgeslacht en een bloedeloos flemende lievigheid voor den Indonesiër. Maar een ingebrand besef van hooge plicht en een vurige liefde, die dooden durft: zij blijven vreemd aan elk die niet gelooft in deze zware taak, door God hem opgelegd.

Van de week ontving ik een brief uit Nederland. Daarin stond te lezen: „Elke avond staat de krant vol van overlijdensberichten uit Indië, vanavond nog van een jonge vrouw van 32 jaar, die met haar zoontje van 4 jaar in Batavia door extremisten was ontvoerd en vermoord! Toen ik het aan mijn man voorlas, zei hij: „Hang van Mook op!” Hoe begrijpelijk is deze grimmige uitbarsting in al haar absurditeit. Merkwaardig ook, zooals zij de verantwoordelijkheid precies daar ligt, waar zij behoort. De man zei niet: „Hang Soekarno op!” of: „Hang Christison op!”, hoewel hij met name tegen de laatste handelwijze waarschijnlijk weinig bezwaar zou hebben gekoesterd. Maar de verantwoordelijkheid legde hij op den vertegenwoordiger in Indië van het Nederlandsch Gezag. dat aarzelt opstandelingen opstandelingen te noemen (o, Lucianus!) en er als zoodanig tegen op te treden; dat uit het oog verliest, dat een tegenstander tegenstander blijft, ook al kan men begrip en sympathie hebben voor zijn standpunt; dat vergeet, dat men grootmoedigheid, toegevendheid, clementie, erkenning van rechtmatige verlangens toont niet vóór, maar ná den slag, d.w.z. ná de erkenning van die soevereiniteit, waarvan het heil van de Indonesische natie afhankelijk is. Zoo oordeelden blijkbaar ook menschen, die reeds lang

vóór den oorlog toonden een open oog te hebben voor Indonesië's ontwikkeling, zooals Dr. Meyer Ranneft en Dr. A. D. A. de Kat Angelino, die zich blijkens een bericht uit Holland reeds in November j.l. gekant hebben tegen onderhandelingen, voordat rust en orde op Java zouden zijn hersteld. Men zou toch zeggen, dat een oud vice-president van den Raad van Indië en oud-voorzitter van den Volksraad en een oud-departementshoofd wel eenige kijk op de zaak zullen hebben. Of vergis ik mij daarin? Ach ja, natuurlijk, ik vergat even dat dit functionarissen waren van het voornegentienveertigsche koloniale tijdperk. Maar goed, dat ik nog niet met het aftreden van den Gouverneur-Generaal op het tapijt gekomen was. Want dat pleit natuurlijk juist sterk vóór het beleid van de Regeering dat zoo'n aarts-reactionaire figuur is afgetreden. En nu begrip ik ook ineens, dat het natuurlijk niet de minste betekenis heeft, dat diezelfde Dr. Meyer Ranneft, samen o.a. met Generaal Boerstra en Admiraal Fürstner, blijkbaar in de Kerstweek een telegram aan de Nederlandsche Regeering heeft gezonden, waarin de heeren als hun meening uitspreken, dat de politiek van den Luitenant-Gouverneur-Generaal volkomen gefaald had. Geen wonder dan ook, dat de Regeerings Voorlichtings Dienst, waarvan wij hier voor onze nieuwsvoorziening vrijwel afhankelijk zijn, het niet de moeite waard heeft gevonden een bericht als dit naar Indië te laten doordringen. Wij zouden hier maar in de war raken, als we zulke critiek uit den ouden kolonialen hoek vernamen. Tusschen twee haakjes: welk land had toch ook weer zoo'n goed verzorgd ministerie van propaganda? En in welke periode van het koloniale tijdvak was Fürstner toch minister?

In de strategische positie waarin wij zijn geplaatst hebben wij front te maken naar beide zijden.

Wij maken front tegen een mentaliteit van zelfverheffing en „Herrenmoral” op grond van onderscheid van ras; en wij maken front tegen een mentaliteit van zelfverguizing en zoete toegeeflijkheid op grond van valsche schaamte en plichtsverzaking.

Wij maken front tegen alles wat onze „ethische” vijanden terécht als „koloniaal” én wij maken front tegen alles wat onze „koloniale” vijanden terécht als „ethisch” brandmerken.

Wij maken front tegen allen, die zoo overtuigd zijn van hun eigen waarde, dat zij die van een ander volk niet kunnen erkennen; én wij maken front tegen allen, die de waarde van een ander volk eerst kunnen erkennen, wanneer zij het besef van eigen, door God gegeven, waarde verloren hebben.

Wij maken front tegen elke politiek van kracht zonder liefde; wij maken front tegen elke politiek van liefde zonder kracht.

En in de verte doemt het derde front der slechts op eigen winst beluste groote wereldmachten.... God sta ons bij.

Bandjermasin, 24/26 Januari 1946.

*) Juist voor het afzenden van dit artikel komt het bericht dat uitgebreide „ontvoogdings”maatregelen zijn genomen in de afdeeling Hoeloe Soengei waardoor in deze afdeeling in het vervolg nog slechts één bestuurvoerend Nederlandsch B.B.-ambtenaar zal zijn geplaatst.

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof. Dr. J. Severijn, Mr. A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr. J. J. Hangelbroek, Prof. Mr. A. M. Donner, Mr. W. Rip, Ad. Kuiper, J. H. Hofman, Dr. F. L. van Muiswinkel, Mr. K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr. Dr. E. J. Beumer, Mr. J. A. de Wilde, Dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr. L. W. G. Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand. — Redactie-adres. Dr. Kuiperstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935.
Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht — Telefoon 11811 — Giro 267122
Prijs per abonnement f 3.— per jaar.

Opnieuw Deputatenvergadering

Thans moet dan de echte, de gewone Deputatenvergadering worden aangekondigd met een enkel woord.

De vorige maal, aan het begin van dit jaar, was het immers „slechts” een buitengewone Deputatenvergadering, waaraan een inleidende beschouwing werd gewijd. Die Deputatenvergadering was noodig om organisatorisch orde op zaken te stellen en de reorganisatie van de partij te consolideeren. Het nieuwe Centraal Comité werd gekozen, de verhouding tot de Christelijk-Historische Unie werd afgebakend. Afscheid werd genomen van een onherroepelijk verleden en bij monde van den nieuwen voorzitter werd een eerste blik geworpen in de nabije toekomst. In een van zijn mooie geïmproviseerde redevoeringen waarvan hij het geheim schijnt te bezitten, werd de marsroute voor de partij aangegeven.

Dat alles was noodig. Maar toch was het in menig opzicht slechts voorbereidende arbeid, die werd verricht voor de volgende Deputatenvergadering.

De Antirevolutionaire Partij maakt zich opnieuw op om de reis naar Utrecht te ondernemen. Opnieuw staat ze op 3 April aangetreden voor een generaal appèl.

Waraan deze Deputatenvergadering haar betekenis ontleent?

Ongetwijfeld is de agenda belangrijk. De wijze van candidaatsstelling zal moeten worden goedgekeurd. De kandidatenlijsten voor de verschillende Kamerkiezingen zullen moeten worden vastgesteld. Het program van actie zal na de wijzigingen, die inmiddels werden aangebracht, nu in breder kring worden besproken en de vereischte sanctie moeten ontvangen. Dat zijn zoo de organisatorische werkzaamheden, die verricht zullen worden en die stuk voor stuk, ieder voor zich van groote betekenis zijn.

Maar het karakteristieke, het typeerende van een Deputatenvergadering ligt nog steeds in de Deputatenrede.

De Deputatenrede is de hoofdschotel van den dag. Dat is altijd zoo geweest en we hopen dat het zoo zal blijven.

De geschiedenis van de Antirevolutionaire Partij, zoo wordt beweerd, kan aan de hand van de Deputatenredevoeringen worden geschreven. In die opmerking schuilt waarheid.

Die rede staat in het centrum van de belangstelling.

Zij bevat het verrassende element.

Wij allen gaan naar de Deputatenvergadering in spanning over wat de inhoud van de Deputatenrede zal zijn. Want in die rede zal met een enkele forsche aanduiding de positie van de Antirevolutionaire Partij in ons volksleven worden aangegeven, haar taak worden omschreven en haar verantwoordelijkheid worden bepaald.

Maar wat bovenal van de Deputatenrede wordt verlangd is, dat zij ons principieel fundeert, dat ze ons inzicht verdiept, en vooral, dat ze ons met geestdrift bezielt tot den strijd, die ons wacht, zoodat wij allen, hoofd voor hoofd, straks naar huis gaan met dynamische geladenheid om te gaan werken en te gaan arbeiden voor de propaganda van onze begnenselen.

Alleen dan heeft de Deputatenvergadering aan haar doel beantwoord, wanneer iedere deputaat, teruggekeerd naar de plaats van zijn inwoning, zijn geheele omgeving weet mee te sleepen in de bezieling waarvan zijn hart is vervuld.

De Deputatenvergadering is een generaal appèl. Zij is de inzet voor de verkiezingscampagne.

De Deputatenrede is de klaroenstoot, die het sem tot den aanval geeft.

Want ook nu gaat de Antirevolutionaire partij in

het offensief. En zij zal dat toonen door haar huisbezoekers. die avond aan avond op stap gaan om in moeizaam gesprek anderen te overtuigen. Zij zal dat bewijzen door trouw bezoek aan de verschillende openbare vergaderingen die allen stuk voor stuk een succes moeten worden. Geen middel van propaganda, dat haar ten dienste staat, zal ongebruikt worden gelaten, ook al zijn die middelen uitermate beperkt. Maar wat zij aan middelen tekort komt zal zij vergoeden daardoor, dat allen, die iets kunnen doen, zich zelf ook geven aan dien arbeid met liefde en toewijding en overgave.

Welnu, met rustig vertrouwen wordt ook deze Deputatenrede tegemoet gezien. Het is trouwens niet de eerste maal, dat de nieuwe voorzitter deze rede uitsprekt. Reeds eerder heeft de heer Schouten zich van deze taak gekweten. En wat wij van hem vragen is alleen dit:

Beziel ons, maak ons geestdriftig voor het werk. dat we doen moeten. Doe in ons ontwaken die oprechte, eerlijke liefde voor het beginsel, dat we daardoor gestuwd ons met geheel onze ziel en met inspanning van al onze kracht zullen geven aan dezen electorale strijd, met slechts één verlangen, één begeerte, werkzaam te zijn tot eer van onzen God en tot het behoud van ons land.

En slaagt gij daarin, dan worden alle beuzelingen klein gedoe, waarmee we geen bemoeienis willen hebben, dan worden eigen speciale wenschen en begeerten, eigen doelstellingen en opvattingen, ondergeschikt gemaakt aan het ééne groote doel, dat ons aller inspanning waard is. Dan openbaart de partij weer haar geestkracht, want dan wordt door ons allen weer gezien de groote lijn.

En daar gaat het tenslotte om!

---

* * Na-oorlogsche verschijnselen

Gij werpt een denkbeeld op, desnoods stokoud, zooals: het moet gaan in socialistische richting. Gij publiceert er uitdrukkelijk bij, dat het nieuw is. Voorts zegt gij bij voorbaat, dat iedere bestrijding van dit „nieuwe denkbeeld” komt uit den conservatieven, reactionairen hoes.

Ge mist feitelijk een vast beginsel, een uitgangspunt, dat houvast geeft. Eigenlijk weet ge niet goed wat ge wilt. Geen enkele partij bevredigt u. In alle partijen speurt ge wel iets goeds, maar ook veel kwaads. Gij wilt vooruit. Maar hoe? Ge puurt wat honig uit dit stelsel en nog wat uit een ander stelsel. Ge voelt wat voor 't socialisme, als het niet te ver gaat. Ge voelt iets voor het Christendom, als ook dat niet al te ver gaat. Gij ontwerpt een program, dat iets nieuws belooft en toch vaag genoeg is, om vooral de gematigden niet af te stooten. Gij zoekt het juiste midden en als ge dat gevonden hebt in samenwerking met enkele intellectueelen, dan richt ge een nieuwe partij op.

Ge ontbeert de noodige originaliteit. Ge zijt eclectisch aangelegd. Uw ideeën hebt ge van hier en ginds. Maar ge let op de teekenen der tijden. Duitschland heeft voorloopig afgedaan en daarmee feitelijk ook de oude S.D.A.P., die toch jaren lang niet veel meer was dan een sectie van de internationale S.D.A.P., die in Duitschland zijn

centrum had. Engeland won den oorlog. Daar heeft men een labourparty. Ge geeft aan uw nieuwe partij den naam van „Partij van den Arbeid”. Ge klaagt steen en been over de in-droevigen financieelen toestand van ons land. Ge zijt zelf regeeringspersoon en hebt den moed om het openlijk te zeggen: we smijten met geld. Intusschen richt ge het eene bureau na het andere op. Laat peperdure reizen maken naar het land van den dollar. Houdt er daar inkoopbureaux op na die schatten verslinden aan vreemde deviezen die wij eerst moeten leenen. Ge boert met een jaarlijksch te kort dat in de milliarden loopt. Ontwerpt belastingen-in-eens, die den spaarzamen burger tot wanhoop brengen, en die in één jaar opgeteerd worden.

Ge noemt u zelf democratisch en al wie 't niet met u eens is, conservatief. Ge voert inmiddels een Indische politiek, die volkomen buiten het volk en zoo goed als geheel buiten het parlement omgaat. Ge hebt een half jaar lang de meest ingrijpende maatregelen getroffen, zooals het volk ze zelfs in den bezettingstijd niet heeft gekend. Gij hebt, zonder eenige machtiging van de volksvertegenwoordiging alle geld opgeëischt en geblokkeerd. Ge laat uw leger opleiden in het buitenland. Maanden lang hebt ge precies gedaan wat ge maar wilt, zonder aan bevoegde instanties eenige rekenschap af te leggen. Maar ge blijft democratisch.

Ge verwerpt hartgrondig de „antithese”. Die is niet meer van dezen verlichten tijd. Zij heeft afgedaan. Wie het bestaan er van nog erkent, is een achterlijke duisterling. Maar ge doet te kort aan de waardigheid van het wettig gezag in Indië. Ge kiest, na maandenlange geheimzinnigheid, precies den Zondag uit om per radio uw onderhandelingsprogram met de mannen van de Indische „Republiek” aan te kondigen. Gij laat in uw officieel regeeringsorgaan „Commentaar” artikelen opnemen, die andersdenkenden, juist omdat ze in een regeeringsorgaan opgenomen zijn, ergernis geven. Maar het bestaan van een antithese blijft ge ontkennen.

Het is een vreemde tijd, vol tegenstrijdigheden en vol verwarring.

Laten we hopen, dat de verkiezingen de noodige opluchting brengen.

* * Een Secretaris-Generaal op het politieke oorlogspad

De z.g. vernieuwing, die na de bevrijding door velen wordt nagestreefd, heeft tot heden toe nog niet veel schoons opgeleverd. Het tegendeel is waar.

Maandenlang regeeren zonder parlement: het is iets nieuws maar fraai is het niet.

Benoemde in plaats van gekozen gemeenteraden: een nieuwe uitvinding, maar van bedenkelijk alloo.

Onderhandelen met opstandelingen op voet van gelijkheid: ook een nieuwe methode, maar de Engelschen moesten er in Bombay niets van hebben.

Ongelimiteerde staatsuitgaven bij een exorbitante schuld: nieuw is het, maar waar moet dat schip stranden?

Een partij van den Arbeid: nieuw denkbeeld, maar

toch feitelijk een vrij karakterlooze imitatie van de Engelsche labourparty.

En ga zoo maar verder. Het „nieuwe” is weinig aantrekkelijk en het mist alle originaliteit.

Zoo is het ook iets nieuws, dat onderscheiden ministers, de president-minister voorop, sterk doen aan openlijke partij-politiek, tot achter de Regeeringstafel toe. Het is, dunkt ons, een miskening van de positie, die een minister in ons land inneemt.

En het geeft zoo'n slecht voorbeeld.

Is het ooit vertoond, dat een secretaris-generaal die dit jaar een socialistisch, het volgend jaar een Rooms-Katholiek, en eenigen tijd later een anti-revolutionair minister moet dienen, een leidende actieve rol speelt of althans poogt te spelen in het politieke leven? Natuurlijk is zoo'n man als burger daarin volkomen vrij. Ook een ambtenaar mag openlijk aan politiek doen, mag kleur bekennen. Er is geen enkel grondwettelijk of wettelijk bezwaar tegen.

Maar hij moet toch — in overeenstemming met de positie die hij inneemt — zekere grenzen in acht nemen. Zoo deed altijd een lid van den Raad van State, een lid van de Algemeene Rekenkamer, een Commissaris der Koningin en tot voor kort ook een secretaris-generaal. Idenburg bedankte indertijd voor het tweede-voorzitterschap der a.r. partij, omdat hij lid van den Raad van State was. Zijn overtuiging bleef natuurlijk dezelfde. Maar hij meende, dat zijn ambt niet toeliet, dat hij als politiek persoon al te veel op den voorgrond trad.

Dit was o.i. juist gezien.

Zou het voor den Secretaris-Generaal, Mr. van Rhijn, geen aanbeveling verdienen dit ook eens te overdenken?

We geven het hem slechts in overweging. Voelt hij er niet voor, vindt hij ons te ouderwetsch, soit, hij heeft zijn jaren. Maar de goede verhoudingen lijden er toch onder.

UIT DE PARTIJ

I. De Jeugdmeeting

Bedriegen de voortekenen niet dan zal de jeugdmeeting slagen. Reeds werden voorbereidingen getroffen om een eventueel te groote toeloop te kunnen opvangen op goede manier. Vanuit Friesland wordt gemeld, dat men daar autobussen arranjeert. Naaldwijk vraagt 50 kaarten. Honselersdijk slechts 55 kaarten en het zou reeds een lange rij worden wanneer alles werd opgesomd.

De vorige maal schreven we dat opgaven konden worden gedaan aan het Bureau Centraal Comité door middel van girostorting. Maar in een circulaire die inmiddels aan de kiesvereeningen werd verzonden werd medegedeeld dat de kaartverkoop aan de zaal zal plaats vinden, want de giro doet er te lang over en daarom moest wel tot dezen maatregel worden besloten. Dit is een van de ongemakken van dezen tijd. Maar een belemmering zal het niet opleveren. De Jeugdmeeting slaagt toch. Daar dragen onze jonge menschen zorg voor.

Het enthousiasme is aanwezig!

We beginnen op half twaalf en eindigen om half vier!

II. Het abonnementental

Gedurende den laatsten tijd gaat het goed met den groei van het aantal abonnementen. Gemiddeld komen een 500 nieuwe opgaven per week binnen en terwijl we dit schrijven zijn we waarschijnlijk reeds de eerste 10.000 gepasseerd. Dat moet ook. Ons blad is laag geprijsd. Men vergelijk slechts de prijzen van weekbladen. Maar alleen dan kan er op den duur een goed blad ontstaan, wanneer een breede grondslag van een groot aantal lezers is verkregen. Het is immers geen commercieel bedrijf in dien zin dat winst wordt beoogd. Daarom zal straks alles in het werk worden gesteld om het blad te verbeteren. Beter papier. Een omslag.

Kan het, dan verschijnen per week, alles zonder verhooging van den prijs. De propaganda werkt nu door. Dat moet ook. Vooral gedurende de eerst volgende weken. Wij moeten niet naar den toestand van vóór den oorlog terug; dat elk jaar opnieuw met passen en meten de eindjes aan elkaar werden gebreid. Het is ons aller taak er toe mede te werken dat het „officieel orgaan” onzer partij iets doen kan.

III. Circulaire Propaganda Centrale

Verzonden werd aan alle kiesvereeningen een circulaire waarin mededeelingen werden gedaan omtrent datgene wat centraal zal worden verricht met het oog op de te voeren propaganda. Nog steeds werd ons evenwel geen papiertoewijzing verstrekt. Daardoor worden we uit den aard der zaak zeer belemmerd in de uitvoering van onze plannen. Zonder papier kan toch geen verkiezingsactie worden gevoerd. Wat dat aangaat wordt het wel een uiterst merkwaardige situatie.

Intusschen moeten we allen trachten te doen wat we maar enigszins doen kunnen. En goed bezien is dit tenslotte nog heel wat.

In ieder geval weet men nu allerwege waar men centraal op rekenen kan. Het overige wordt in goed vertrouwen aan de plaatselijke activiteit overgelaten.

IV. Contributies

Het wordt langzamerhand tijd op deze aangelegenheid de aandacht te vestigen. Verschillende Kiesvereeningen hebben reeds de contributie voldaan. Vroeger werden de kwitanties per 1 April uitgeschreven. Dit jaar zal dit wat later worden gesteld, omdat thans te veel andere werkzaamheden moeten worden verricht. Maar het is toch goed, dat de penningmeesters der kiesvereeningen tijdig hieraan worden herinnerd, en dat zij de noodige maatregelen treffen. Doen zij dat niet, dan komen zij steeds verder achter op. Men moet als goeden regel handhaven, dat van de ontvangen contributies het Centraal Comité zijn rechtmatig aandeel ontvangt.

Dit jaar moet contributie worden betaald en men doe het tijdig en storte per giro. Dat voorkomt veel administratie en onnoodige drukte en.... het bespaart geld.

Voorts houde men er rekening mede, dat de contributie krachtens de voorloopige beslissing van het Centralen Convent van 1 November 1945 is bepaald op f 0.50 per lid, zoodat de kiesverenigingen die f 0.25 per lid overmaakten straks nog een navordering te wachten hebben.

V. Regeling Deputatenvergadering van 3 April 1946

Aan de Kiesverenigingen en de overige partijinstanties werd de beschrijvingsbrief van de Deputatenvergadering van 3 April a.s. verzonden. Daarbij werden gevoegd het aantal toegangsbewijzen, waarop iedere Kiesvereniging recht heeft krachtens haar ledental, benevens een stembiljet voor de verkiezing van het College van Gemachtigden, dat bij de intrede van het gebouw kan worden ingeleverd.

VI. Volksinvloed nu!

De brochure „Volksinvloed nu!” bevattende de belangrijke redevoering van den heer Schouten

gehouden in de Tweede Kamer is uitverkocht, zoodat deze niet meer kan worden nabesteld.

VII. Verslag Deputatenvergadering 23 Januari j.l.

Aan alle Kiesverenigingen is de brochure verzonden, welke bevat de redevoeringen van de heeren Schouten en de Wilde, gehouden op de Deputatenvergadering van 23 Januari j.l. Gevraagd werd opgave te doen van het aantal exemplaren dat men van deze brochure wenscht te ontvangen teneinde de oplage te kunnen bepalen.

Bestellingen kunnen geschieden door storting van f 0.65 per exemplaar op gironummer 89673 van het Centraal Comité.

VIII. Program van Actie

In dit nummer van Nederlandsche Gedachten is opgenomen het concept Program van Actie, zooals het gewijzigd is als gevolg van de besprekingen, die op het Centralen Convent van 22 Februari j.l. werden gevoerd. Het is dus nog een concept, omdat het nu nog moet worden behandeld op de Deputatenvergadering van 3 April a.s. en eerst dan draagt dit stuk een officieel karakter.

Concept-Program van Actie

van de Anti-Revolutionaire Partij voor de verkiezingen van

1946

De Antirevolutionaire Partij roept het gansche Nederlandsche volk op tot gehoorzaamheid aan Gods geboden. Zij ziet in den terugkeer tot die gehoorzaamheid de eenige mogelijkheid tot redding uit den nood waarin ons volk verkeert.

1. Handhaving van het gezag

De Overheid heeft zich steeds voor oogen te stellen dat zij is de dienaar van Gods, het volk ten goede.

Daarom is het haar roeping en plicht het gezag, dat haar is toevertrouwd, te handhaven en te herstellen, waar het niet wordt geëerbiedigd.

2. Overzeesche gebiedsdeelen

Herstel, met kracht en beleid, van het wettig gezag in Indië. Evenzoo van den rechtsstaat, gepaard gaande met verdere ontwikkeling daarvan.

De politiek zij gericht op krachtige bevordering van de ontwikkeling der samenleving ten bate van de bevolking, en op het zoo spoedig mogelijk tot stand brengen van volledige autonomie, evenwel met besliste handhaving van de eenheid van het Koninkrijk.

3. Geestelijke vrijheid

De niet-neutrale, de Christelijke Staat heeft de geestelijke vrijheid te handhaven en te bevorderen, de geestelijke verscheidenheid te eerbiedigen.

Inzake de radio worde teruggekeerd tot het wettelijk bestel. Wijziging op radiogebied zij het resul-

taat van het gemeen overleg tusschen Regeering en Staten-Generaal.

4. Zedelijke volkskracht

Voor haar deel bevordere de Overheid de moreele defensie. Ons volk levende te midden van een onrustige wereld en ingeklemd tusschen de groote mogendheden, kan alleen door ontwikkeling van zijn in de historie wortelend eigen nationaal karakter, zijn zelfstandigheid handhaven en zijn zedelijke volkskracht herwinnen.

Daartoe houde de Overheid hoog het eigen recht van personen, van het gezin, van de Kerken, van de scholen, en van de zelfstandige kringen in het maatschappelijk leven.

5. Terugkeer tot den Nederl. rechtsstaat en de democratie

Het beleid der Overheid worde gekenmerkt door: a. strenge en onpartijdige handhaving van recht en wet; b. erkenning van de rechtmatige vrijheden des volks; c. volledige toepassing van het gemeen overleg met de Staten-Generaal.

6. Herstel en wederopbouw

De arbeid tot herstel van onze nationale goederen en den wederopbouw van wat in staat en maatschappij vernield en beschadigd werd, worde met kracht en practisch inzicht voortgezet. Daarbij make de Regeering een ruim gebruik van de medewerking

der gemeenten, mede ter vermindering van ongewenschte centralisatie.

Daartoe stelle zij handel en bedrijf waaronder mede zijn begrepen den handeldrijvenden en den industrielen middenstand, zoo spoedig mogelijk in de gelegenheid hun normale functie weder uit te oefenen.

Gezorgd worde:

a. voor herstel van het tijdens oorlog en bezetting geleden onrecht, voor zoover dit mogelijk is; b. voor een vergoeding van de oorlogsschade, welke herstel en wederopbouw krachtig bevordert.

Voorzien worde in een genoegzame verzorging van hen, die slachtoffers zijn van deelneming aan den oorlog (te land, ter zee of in de lucht), of den verzetsstrijd, en van de nagelaten betrekkingen dergenen, die in den oorlog of den verzetsstrijd gevallen zijn.

7. Sociaal-economische maatregelen

I. Bedrijfsorganisatie

Bevordering van de totstandkoming eener bedrijfsorganisatie, welke vrucht is van de samenwerking van vrije patroons en vrije arbeidsorganisaties.

Aan deze organisatie worde de taak toevertrouwd de regelingen tot stand te brengen, waaraan het arbeids- en bedrijfsleven behoefte heeft.

Met behulp van deze regelingen worden zoowel het arbeids- als het bedrijfsleven tot verdere ontwikkeling gebracht, met het doel te bevorderen, dat de levensverhoudingen op het terrein van den arbeid beantwoorden aan de beginselen van recht en moraal.

De Overheid heeft tot rechtstaak de voor de bedrijfsorganisatie noodige wettelijke voorzieningen te treffen en op den arbeid van deze organisatie toezicht en controle uit te oefenen. Zij belaste die organisatie met de uitvoering van de daarvoor in aanmerking komende wettelijke regelingen.

II. Socialisatie, geleide economie en Overheids-bedrijfsorganisatie

Afgewezen wordt:

a. de socialisatie, d.i. de geleidelijke algemeene opheffing van den privaten eigendom op den grond en de productiemiddelen;

b. de geleide economie, waaronder wordt verstaan de **blijvend** door de Overheid gedirigeerde economie;

c. de bedrijfsorganisatie, gedacht als zuivere Overheidsorganisatie, of als organisatie, welke een verlengstuk is van de bestuursorganen der Overheid, met name ook zoals deze in het voorontwerp van wet op de bedrijfsschappen van het huidige Kabinet is voorgesteld.

III. Conjunctuurpolitiek

Voor zoover het voor de Overheid mogelijk blijkt, zonder het sociaal-economische leven aan zich te trekken, door haar beleid de inwerking van storingen op het economische leven te voorkomen of te temperen, dient zulk een beleid te worden bevorderd en gesteund.

IV. Werkloosheid

De werkzaamheid van de Overheid en van de maatschappelijke krachten moet gericht zijn op het voorkomen van **werkloosheid**.

Daartoe dient een nadere regeling van het ontslagrecht bij te dragen.

Met het oog op de mogelijkheid, dat werkloosheid onvermijdelijk blijkt, dient in hare geldelijke gevolgen voor de arbeiders op behoorlijke wijze te worden voorzien:

a. door het in het leven roepen van een bedrijfs-gewijze arbeidersreserve;

b. door een wettelijke regeling van de werkloosheids-verzekering.

V. Invaliditeits- en Ouderdomsverzekering.

Herziening van de Invaliditeits- en Ouderdomsverzekering ten einde tot de noodzakelijke verhooging van renten en pensioenen, aanpassing aan het tegenwoordige loonpeil en vereenvoudiging van de uitvoering te geraken. Wettelijke regeling van een ouderdomsverzekering voor de kleine zelfstandigen. Bevordering, met name door de bedrijfsorganisatie, van bedrijfs-gewijze regelingen voor ouderdomspensioenen.

VI. Woningvoorziening.

Maatregelen tot geleidelijke opheffing, in een zoo snel mogelijk tempo, van den woningnood. Bij de voorziening in woningen worde gerekend met de behoeften van de groote gezinnen en den bouw van nood- en semi-permanente woningen tot het onvermijdelijke beperkt.

VII. Landbouwmaatregelen.

Ontginning van daarvoor geschikte gronden.

Impoldering van hetgeen daarvoor in aanmerking komt.

Bevordering van de ruilverkaveling, met inachtneming van de rechten der kleine boeren. Bij de huidige loonpolitiek worde gestreefd naar een coördinatie, waardoor de vlucht uit den landarbeid wordt tegengegaan.

8. Onderwijs

De grondwettelijke gelijkstelling van bijzonder en openbaar onderwijs worde nauwgezet gehandhaafd, en tot uitvoering gebracht ten aanzien van het buitengewoon lager onderwijs.

Het onderwijs worde meer dan in het verleden, dienstbaar gemaakt aan de eischen, welke het maatschappelijk leven stelt.

Uitbreiding van het nijverheids- en het landbouwonderwijs, ter opvoering van de vakbekwaamheid.

Voor kinderen met aanleg en begaafdheden van onbemiddelde ouders worde de gelegenheid geopend voor hun verdere ontwikkeling.

9. Financieel beleid

Het financieel beleid zij in het belang van heel het volk gericht op de gezondmaking van het in deplorable toestand verkeerend Rijksbudget, met name ter voorkoming van inflatie en ter verkrijging van de middelen welke noodig zijn tot dekking van de

Rijkskosten der in dit program opgenomen sociale voorzieningen.

Het belastingstelsel worde zoodanig hervormd, dat enerzijds op rechtvaardige wijze rekening wordt gehouden met de draagkracht der onderscheidene bevolkingsgroepen en anderzijds de particuliere ondernemingsgeest niet wordt gefnuikt.

10. Gemeentelijke autonomie en gemeentelijk bestuur

De gemeentelijke autonomie, welke door de Duitse maatregelen en het mede daardoor geldende belastingsysteem zeer geleden heeft worde hersteld. Eveneens vinde herstel plaats van de autonome bevoegdheden van den gemeenteraad. Herziening van de verdeeling van de bestuursstaak over de drie bestuursorganen (Raad, B. en W. en Burgemeester).

Mede ter beperking van de Overheidsuitgaven dient de in den „Duitschen tijd” sterk doorgevoerde centralisatie van het bestuur zooveel doenlijk door een decentraliseerd bestuur te worden vervangen. Noodzakelijke financieele steun van rijkswege beperke de gemeentelijke zelfstandigheid niet verder dan onvermijdelijk is.

11. Organisatie Overheidsdiensten, Bureaucratie

Met krachtige hand worde snel een doeltreffende organisatie van de Overheidsdiensten tot stand gebracht. Het ambtelijk apparaat, dat het volksleven dreigt te overwoekeren moet ten spoedigste worden genormaliseerd en beperkt, en de drukkende en doodende bureaucratie dient intensief te worden bestreden.

12. 's-Rijks defensie

Opgebouwd worde een kwalitatief sterke en modern uitgeruste krijgsmacht.

Mede ter verkrijging van een goede discipline worde zorg gedragen voor de vorming en opleiding van een moreel hoogstaand kader, dat den manschappen ten voorbeeld strekt. De geestelijke verzorging van het personeel der krijgsmacht worde in overleg met de Kerken geregeld. Door strenge contrôle dienen alle niet-gemotiveerde uitgaven te worden voorkomen.

Laat de liefde tot God, tot den naaste, tot de levenskringen, waarin wij geplaatst zijn, ons uitdrijven om met ons leven en met heel onze levenshouding te getuigen voor de moraal en een moreel leven, beantwoordend aan de wetten van God, voor een activiteit ten aanzien van de samenleving, waaruit blijkt, dat wij, met innerlijke ontferming bewogen, trachten te redden wat ten doode wankelt, en te herstellen wat in de moreele decadentie dreigt te worden verbrijzeld. J. SCHOUTEN, 1946.

Anti-Revolutionair

MANIFEST

aan de Jongeren

Voor het eerst na de jaren der Duitse slavernij zal ons Nederlandsche volk weer in vrijheid over het eigen staatsbestuur kunnen beslissen. Op 17 Mei kiest het zijn vertegenwoordigers voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Hoe de uitslag zal zijn, weet God alleen; wij weten 't niet.

Maar waarvan we ons wel bewust zijn, is, dat de inzet van den strijd weer zijn de hoogste waarden van ons publieke leven:

Gezagshandhaving
Zedelijke volkskracht
Geestelijke vrijheid
Sociale rechtvaardigheid.

Voor het behoud en de bevordering dier waarden aanvaardt onze Anti-Revolutionaire Partij de worsteling.

Op 3 April zal de groote wapenschouw der A.R. gelederen plaats hebben in de Deputatenvergadering te Utrecht. Maar den dag ervóór, **Dinsdag 2 April 1946**, roept de Partij alle jongeren van 16 tot ongeveer 25 jaar op, in een grooten toogdag bij elkander te komen te Utrecht in „Tivoli”.

Onder leiding van menschen, uit de jeugdbeweging voortgekomen, zullen daar tot u, jongemensen van ons volk, spreken in korte, pittige toespraken:

J. SCHOUTEN, van Rotterdam, over „Gezagshandhaving”

AD. KUIPER, van Utrecht, over „Zedelijke volkskracht”

Ds J. FOKKEMA, van Delft, over „Geestelijke vrijheid”

A. STAPELKAMP, van Utrecht, over „Sociale rechtvaardigheid”.

Jongeren zullen er declameeren, zingen en musiceeren. En allen samen zult ge daar uw liederen van geloof en liefde voor uw volk doen hooren met het vuur en de kracht, zooals die alleen aan de jeugd eigen zijn!

Onze kiesvereeningen en pers moeten mede onze jongere generatie opwekken, in overstelpend getal naar dien grooten toogdag op te trekken!

Opdat de verst af wonende tijdig aanwezig kunnen zijn, beginnen we om 11.30 uur. Dan vergaderen we tot 13.00 uur; en verder van 14.00 tot 15.30 uur, zoodat allen ook weer op tijd thuis kunnen komen. De kaartverkoop vindt plaats aan de zaal.

Het is de eerste maal, dat onze partij zulk een grootsche jeugdmobilisatie vóór de verkiezingen georganiseerd heeft. Maar de tijd en de strijd zijn er ook naar.

Laten vooral zij, die in politiek opzicht den weg nog niet duidelijk vóór zich zien en misschien vol critiek zijn, komen, aanschouwen en vernemen, tot welk een taak het Anti-Revolutionair beginsel zijn volgelingen roept, van welk een waarachtige

Prijsvraag

Het is maar een kort berichtje geweest, dat in ons blad werd geplaatst en waarin een prijsvraag werd uitgeschreven. Er is voor deze prijsvraag geen reclame gemaakt. Toch was deze enkele aankondiging voldoende om diverse dichters en adspirant-dichters er toe te brengen proeven van hun bekwamheid in te zenden.

De oogst was quantitatief dan ook niet gering.

En het doorlezen van de poëzie was een genoegen. Temidden van den drukken arbeid, die nu niet altijd even plezierig opwindend is, moest ook dit corvée worden opgeknapt.

Het zou een schromelijke miskennis zijn van zooveel talent, als er niet eenige ruchtbaarheid werd gegeven aan enkele ingezonden proeven van bekwamheid.

Wat dunkt U van dit puntdicht?

Geen socialisme van den staat!
Geen opgelegde plannen!
Geen klassenstrijd vol haat!
Een volk van vrije mannen!

Het zou door den hoofdredacteur van het Friesch dagblad ingezonden kunnen zijn en toch was het een man uit Utrecht zonder Frieschen naam.

De inzenders hebben vooral in puntdichten hun kracht gezocht en vaak niet zonder verdienste. Er schuilt eenige overdrijving en aanmatiging in het volgende.

Een stem van waarde zonder fouten,
Wordt uitgebracht alleen op Schouten.

Maar beter, korter en puntiger is

---

democratie het vervuld is en welk een echte vernieuwing het predikt!

Daarom, jongeren, tot Dinsdag 2 April op 't Jeugdappèl in Utrecht!

Het Voorbereidend Comité voor de Jongerenactie:

H. ALGRA, Sneek.
Mr. J. W. BAST, Meppel.
Dr. W. P. BERGHUIS, Smilde.
G. BUITEN, Eindhoven.
Prof. Dr. I. A. DIEPENHORST, Zeist.
Ds. J. P. GEELS, Voorburg.
L. W. H. DE GEUS, Groenekan.
R. GOSKER, Den Haag.
Mr. K. GROEN, Utrecht.
J. HEERINGA, Apeldoorn.
Dr. F. B. JONKER, Amsterdam.
Dr. W. J. KOLKERT, Hilversum.
Dr. J. C. A. v. LOON, Delft.
A. C. MONSTER, Schagen.
E. v. RULLER, Barendrecht.
Dr. JOH. H. SCHEURER, Amersfoort.
Dr. L. W. G. SCHOLTEN, Utrecht.
J. SMALLENBROEK, Assen.
Dr. E. P. VERKERK, Boskoop.
Mr. A. ZEEGERS, Amsterdam.

„Maakt geen fouten,
Kiest Jan Schouten!

Een ander inzender is van meening, dat „Antirevolutionair” zeer wel op „oudsher” rijmt en dichtte dan ook

„Antirevolutionair
recht door zee van oudsher.”

Geslaagd kan deze proeve niet worden genoemd. Beter is de omschrijving van de geleide economie

„Zonder pardon, het heele leven op de bon”.

Maar daar kan men toch geen verkiezingsactie mee voeren.

Vooraf een inzender uit Rotterdam heeft zich verdienstelijk gemaakt. Niet minder dan drie folio's werden gevuld. En lang niet kwaad.

„Bureaucratie, ambtenarij,
moeten nu radicaal opzij.
Kiest Schouten.”

Na 't intermezzo op de brug
Wenschen we het gezag terug.

De praatjes op de brug zitten dezen inzender dwars, want op dat thema komt hij nog al eens terug, zoo b.v.

En nu niet langer „praatjes” meer
Bestuur, geef leiding en..... regeer.
Stemt Schouten.

Goed is ook het volgende product.

„Oog en oor in Nederland
Het kost ons een millioen
Och, publiceer toch in de pers
Laat de regeering..... doen.
Stemt Schouten!”

Aan het adres van den Partij van den Arbeid is het volgende poëem gericht:

„Wij blijven ons devies getrouw
Oranje en Neerland één.
Wij willen rood en wit en blauw,
Geen roode vlag alleen.”

evenals het volgende:

„Komt Neerland onder rooden vlag?
Dan rijst nog niet de nieuwe dag.
Neen, Rood-wit-blauw! En.... met oranje
wimpel!
U stemt dus Schouten; dat is nog al simpel.

Natuurlijk zijn er ook gedichten gemaakt op de verhouding van Nederland tot Indië. Zooals het volgende:

„Indië en Nederland
In één grondwettig Rijksverband
Daarom aan 't roer een vaste hand,
Stemt Schouten!”

Het program van actie heeft ondanks de daarop van een enkele zijde geuite critiek, toch ook het dichtersbloed sneller door de aderen doen vloeien. Elders in dit blad vindt U een proeve van berijming van het geheele program. Hier moge nog een paar voorbeelden volgen.

Artikel 5 dat handelt over „Terugkeer tot den Nederlandschen rechtsstaat en de democratie” wordt als volgt bezongen:

„Den Staten-Generaal hun eigen taak terug,
Debat ook daar, ...liever niet op de brug.
De Grondwet moet gehandhaafd tot en met
en dus zoo spoedig mogelijk terug naar recht
en wet.”

En de bekende zevende paragraaf ontlokt een dichter deze logische ontboezeming:

„'t Bedrijf ontplooië zich naar eigen aard;
Private eigendom worde ongerept bewaart.
De staat voorkom', wat 't vrij bedrijf kan
storen,
Wie **werkloos** is, worde daarom niet veracht,
Gevolg van ouderdom zooveel als kan verzacht,
En elk gezin een woning naar behooren.”

Jammer dat er niet een sonnet van gemaakt is, het begon er op te lijken.

Ook het artikel, dat handelt over de bureaucratie, leverde stof.

„Dat wat ik zelf kan klaren
In vrije maatschappij,
Geef ik niet aan ambtenaren,
'k Stem dus de A.R. Partij.”

Voor de gemeentelijke autonomie wordt aldus het pleit gevoerd:

„Maak de gemeente autonoom
Dan vlucht 't dictator-staatsphantoom.”

De nieuwe Antirevolutionaire Tweede Kamerfractie wordt als volgt een hart onder den riem gestoken:

„De doelbewuste actie
van Schouten en zijn fractie
Schenkt in dezen tijd
de waarborg voor een vast beleid.”

Onder het motto „Concentreer”, werd in Bilderdijks trant geproduceerd:

De vijand staat
In nieuw gewaad
Al reeds paraat.
Het is zijn streven
Geheel te leven
't Onwikkelen met
De staatsmacht wet
Dit boos opzet
Roep tot verzet.
Daarom klinkt thans
Van d' A.R.-schans
't Alarmsignaal
Om perk en paal
Aan 't kwaad te stellen,
Dat wil omknellen
Het vrije land
Met staatsverband!
Kom! concentreer
U tot verweer
Rondom 't program
Dat d' oorsprong nam

Uit 't Woord, gegrift
In d' Heilige Schrift
't Oud fundament
Is 't hecht cement
Voor 't staatsbestel
Kom dus en stel
En voeg U bij
d' A.R. partij.

En tot besluit een „oproep” van een inzender uit 's Gravenzande:

„Reveille wordt geblazen
Door de A.R. partij.
En ieder moet spreken:
Daar hoor ik zeker bij.
Reveille wordt geblazen,
Wij staan straks als één man,
Waarop de tegenstander
Zijn kracht probeeren kan.”

Ziedaar een bloemenlezing uit de pennevruchten, die de prijsvraag opgeleverd heeft. Er moet nu nog worden uitgemaakt wie de prijswinnaars zijn. Of het product van den prijswinnaar in deze serie reeds werd opgenomen, kan ik niet zeggen. Maar in ieder geval vernemen de inzenders nog nader daaromtrent.

Alvast onze dank.

Met den helm geboren?

Mr. A. B. Roosjen

De tegenwoordige voorzitter van de Tweede Kamerfractie der S.D.A.P., Jhr. Mr. Van der Goes van Naters, lijdt aan het leelijke euvel der loslippigheid.

Terwijl niemand in ons vaderland met eenige stelligheid zeggen kan hoe het verloop der verkiezingen dit jaar zal zijn, heeft de heer Van der Goes zich al bezig gehouden met de Kabinetsformatie na deze verkiezingen. Hij verklaarde nu reeds met een gerust hart de heeren Schermerhorn en Drees als de toekomstige Kabinetsformateurs te kunnen noemen.

Het is waarschijnlijk het groote vertrouwen in de aantrekkingskracht van de Partij van den Arbeid, die de S.D.-fractievoorzitter tot deze stouté uitlating bewogen heeft.

Behalve stout meenen wij deze uitlating ook weinig gelukkig te moeten noemen. Tot nog toe was het in Nederland de Kroon, die voor de vorming van een ministerie den Kabinetsformateur aanwees en die bij deze aanwijzing opdracht gaf in welken geest het Kabinet moest worden geformeerd. De Koningin pleegde als regel van tevoren overleg met bepaalde raadslieden en nam daarna haar beslissing.

De verhoudingen blijken nu opeens geheel anders te liggen. Respect voor Koningin en Grondwet schijnt niet meer te bestaan en men gaat zich zelfs bemoeien met aangelegenheden die tot de competentie der Kroon behooren.

Of is het geval minder erg en is de heer Van der Goes van Naters slechts met den helm geboren?

DE JONGEREN *en de politiek*

AD. KUIPER

II

De critiek der jongeren. Daarmee sloot ons vorige artikel. „Der” jongeren is ongetwijfeld te ruim: een belangrijk aantal van hen vindt in de C.H.U. en in de A.R.P. een gewaardeerd dankbaar politiek tehuis; anderen loopen mee langs de wetten en wegen van een voor hen vrij kleurloze traditie; maar velen — en over hen spraken wij — zijn allermint rustig op den gang van zaken. Zij loopen niet weg, maar gevoelen zich toch niet volledig thuis bij de programma's en de meetings onzer Christelijk-politieke partijen.

Nu raakt hun critiek zeker niet alleen het politieke bedrijf. Zij is in den regel wijder en dieper. Het komt ons voor, dat de critiek zich feitelijk richt op de huidige situatie van het Calvinisme in Nederland en in de wereld. En daarna en daardoor ook op de Christelijke partijen.

Inderdaad zien wij weinig van de agressie-om-Gods-wil, die zulk een markante eigenschap van het Calvinisme is. Wie de apostolische activiteit van het Calvinisme uit het midden der 16de eeuw vergelijkt met die van het midden onzer eeuw, die voelt zich bijna lamgeslagen. Toen trok pionier na pionier uit Genève; waar zij kwamen veranderde het gelaat van vorstendommen, koninkrijken en keizerrijken; in een onverwoestbaar geloof, met een diepgelukkige roekeloosheid schiepen zij, geleerd door het Woord en geleid door den Geest, een nieuw maatschappelijk leven; zij brachten eigen politieke gedachten, die hier in West-Europa een Republiek stichtten, waarvan de oorsprong en de aanvankelijke ontwikkeling tot op den huidigen dag elken beschouwer in extase zet; zij schiepen een kerkelijk leven, dat als een wonder-geschenk van God een zegen voor de Republiek en de wereld werd; zij zeilden langs meridianen en parallellen naar vreemde landen, wier bestaan men slechts vermoedde.

Wie daaraan denkt en dan rondom zich ziet, voelt zich allermint rustig. Het wereldveroverend élan is verzwakt of verdwenen; zelfgenoegzaamheid en felle burenruzies zijn symptomen van eenzelfde burgerlijkheid; en elders weer bewijst een hope-looze verwarring van kerk en wereld, hoe de mallemlolen der revolutie leiders en geleiden duizelig heeft gemaakt.

Dat dit alles ook nawerkt op politiek terrein mag niemand verwonderen.

Zien wij het goed, dan is de begeerte van veel jongeren, dat het Calvinisme terugkeert tot het eerste geloofs-élan, dat het een wereld aandurft, waarin het geen kans schijnt te hebben, dat het in de mammonistische verdorvenheid — wij ontwijken nadrukkelijk de termen kapitalisme en arbeid: zij zijn misleidend en niets-zeggend — dat het in de mammonistische verdorvenheid het Woord des Heeren spreekt zoals het nu moet worden gebracht, met evenveel macht als ootmoed, dat het op politiek terrein — als op elk ander gebied — het Koningschap van Jezus Christus proclameert, zóó enthousiast

en zóó duidelijk, dat elke paragraaf van het politiek program de signatuur van dat Koningschap aan ieder stralend vertoont, dat het volk en overheid ernstiger dan ooit roept tot leven naar het Woord.

Zij wenschen, dat de beste Boodschap op de beste wijze, in de taal van vandaag wordt gebracht; zij meenen, dat dit niet, of niet op de juiste wijze geschiedt; zij wijzen op andere, niet-geestverwante politieke partijen, waar élan en durf de kern van alle activiteit schijnen te vormen.

* *

Er moet wel een groote dankbaarheid in ons zijn, dat in veel jongeren een hunkering is naar een nieuwe, Geest-rijke geloofsactiviteit, een activiteit, die de consequenties voor vandaag aandurft. Want dit is de noodzakelijke, maar ook de eenige waarborg voor verjonging van het politieke leven.

Over deze eenige waarborg zijn wij het allen eens, daar is geen twijfel aan. Wie over deze eenige waarborg in onzen kring spreekt, vertelt niets nieuws. Maar dat is zoo erg niet. Het belangrijke in het leven is niet allereerst iets nieuws te zeggen, maar om het alleen-goede oude nieuw te dóen!

Wij zullen zoover moeten komen — of zoolang terug moeten gaan? — tot wij elk punt van ons partij-program en van ons program-van-actie zoo volkomen doorgronden, dat wij het zien als eisch der Heilige Schrift. Niet langs een immer zich herhalende redeneering van uren of na bestudeering van talrijke handboeken, maar zoo direct mogelijk. En omgekeerd, wij zullen moeten zien, dat de Heilige Schrift ons verplicht in de situatie van nu, dát program op te zetten, dat thans voor ons ligt; dat het naar de Schrift niets minder mag bevatten, maar ook niets meer en ook niets anders.

Wij zijn overtuigd, dat jongeren en ouderen zich met onbedwingbaar apostolischen ijver in den politieken strijd zullen werpen, als zij zien, dat zij strijden voor een politieke zaak, die door de Schrift gestalte en inhoud heeft ontvangen. Dan zullen zij zich ook zeer beslist afwenden van elke partijformatie, die een programma voordraagt, dat men zoowel op grond der Schrift als buiten de Schrift om hanteeren kan. Want Christus wordt als Koning erkend over het politiek program of niet; het is onmogelijk, dat belijders van dat Koningschap **bouwend** samenwerken met hen, die het afwijzen.

* *

Het wil ons voorkomen, dat vooral hier onze zwakheid ligt. Naar onze stellige overtuiging is ons program-van-actie niet anders dan eisch der Schrift voor het politieke leven in Nederland in dezen tijd. Maar wij weten, dat velen dat niet, of slechts heel zwak zien. En dat verlamt hún, dus ook onze activiteit.

Wat kan hier redding brengen?

Critiek zonder meer helpt ons niet. Zij kan aanleiding tot herstel zijn, zij is echter het herstel

zelf niet. Dat moet de critici bewegen, iets meer en ook iets anders dan critiek te geven.

Een Christelijk-politieke partij staat en valt met haar Schrift-aanvaarding. De Bijbel is haar hart en haar leven.

Daarom zal er op politiek erf moeten groeien een intens leven naar de Schrift. Heel het politiek bedrijf moet daaruit groeien en zich daarheen richten. Op het gebed van Zijn kinderen schenkt God deze gave. Naar Zijn beloften! Wij moeten echt, eenvoudig, moedig gelooven.

De jongeren vooral zullen moeten weten, dat vernieuwing en versterking van het politieke leven alleen maar zin heeft en kans krijgt bij het aanvaarden van den Schriftuurlijken eisch. Maar dien eisch zullen wij slechts ontdekken en verstaan bij een nadrukkelijke bestudeering der Heilige Schrift, bij het voortdurend gebed, of de Heilige Geest aan ons en aan onze politieke leiders wil zeggen, wat Zijn Woord in de situatie van vandaag van ons eischt.

Dan gaat de critiek niet zwijgen, maar zij wordt gelouterd. Zij krijgt Schriftuurlijken vorm en Schriftuurlijken inhoud. En dan wordt zij als regen op dorstig land. Dan komen wij ook tot het levend gesprek en de levende daad. Het Bijbelsche radicalisme, dat wij tegelijk vreezen en zoeken, wordt dan openbaar. Uit ons isolement, dat zoo vaak isolationisme dreigt te worden, breken wij dan naar buiten en in het isolement sterken wij ons tegelijkertijd. Dat is het wonder van het Christelijk leven. Wij pakken dan samen in eigen kring de politieke en sociale problemen aan om er uit te komen. Wij zien dan onze nationale, onze imperiale en onze internationale roeping. Wij hebben dan zoowel de eenig juiste boodschap voor Indië als voor Duitschland. Wij zullen dan in den socialen nood zóó spreken dat zelfs de armste pauper luistert en zoo zeker als God Zijn beloften vervult, zal Hij ons den weg leeren vinden in het economisch labyrint der wereld. Dit alles is geen kwestie van „meer fantasie”, maar van Bijbelaanvaarding en van wetenschappelijk onderzoek; dat den Heere erkent als de Wijsheid.

De A.R. partij wil aan dit onderzoek allen steun bieden. Zij wil bekwame personen aanstellen, die in elke kiesvereniging de jongeren samenroepen om de Schrift politiek-actueel te lezen. Er zullen beknopte, heldere geschriften verstrekt worden, die het licht der Schrift over bepaalde politieke situaties laten zien. De jongeren hebben een benauwen den achterstand in te halen. De critiek onzer jongeren moet aanleiding zijn tot een omgezet worden in een enthousiasten aanpak. Hun leven bij een bestudeering van waarachtig Christelijke politiek is de beste saambinding met de ouderen, die nog jong zijn, is ook de beste waarborg voor de vervulling van gerechtvaardigde wenschen.

Onze A.R. en C.H. partij hebben een strijd veel zwaarder, dan welke andere ook. Aan de eene zijde moeten zij zonder aflaten dag en nacht de tallooze, leege vernieuwingsplannen afwijzen, moeten zij optrekken tegen enthousiastelingen, die met de beste bedoelingen het volk naar den kelder jagen; anderszijds moeten en willen zij dit zinkend volk opheffen tot het eenig juiste plan, het plan der Schriften.

Vrouwen - óók meedoen!

Mevr. L. A. Lever-Brouwer

Ik weet, dat er veel vrouwen, óók A.R. vrouwen, die op politiek gebied in een permanenten winterslaap verzonken zijn.

Ze zullen straks wel stemmen en ze zullen ook wel het A.R.-hokje rood maken, maar voor de rest schuwen ze zelfs in gedachten alles, wat politiek heet.

Maar mannen mogen lid zijn van de kiesvereniging, haar eigen belangstelling voor het lichaam gaat niet verder dan de vraag als „t vergadering is”: Hoe laat zou je thuis zijn?

Is dat nu zoo erg?

Een vrouw heeft tegenwoordig ook wel wat anders te doen.

Dat laatste is waar, maar als een vrouw absoluut geen politieke belangstelling heeft, dan is dit — vooral tegenwoordig toch wel erg.

Laten we maar even luisteren naar de voorafpraak van het A.R. Program van Actie:

De A.R. partij roept het gansche Nederlandsche volk op tot gehoorzaamheid aan Gods geboden. Zij ziet alleen in den terugkeer tot die gehoorzaamheid redding uit den nood waarin ons volk verkeert.

Wat zijn we 't hier allen toch van ganscher harte mee eens!

Goed, maar als we 't er mee eens zijn, dan is het niet genoeg, dat we dit voor kennisgeving aannemen.

Op deze voorafpraak volgt een Program van Actie.

Actie Dat is beweging-doen-werk. In geen geval stilzitten.

Het gansche Nederlandsche volk wordt opgeroepen tot gehoorzaamheid aan Gods geboden.

En Gods geboden liggen op elk terrein van ons leven óók op het politiek terrein. Zoo wordt er van ons gevraagd **actie op politiek terrein**.

Waarin zal die actie voor ons vrouwen dan moeten bestaan?

In de eerste plaats in **geestelijk** meeleven.

We weten toch nu wel, dat het van het grootste belang is wat een volk **denkt**, van welken **geest** het doortrokken is.

Waarom had Hitler zoo'n geweldige macht over het Duitsche volk?

Is het niet, omdat duizenden Duitschers kleine Hitlertjes waren? Daarom heeft het Duitsche volk in zijn geheel ook schuld.

En daarom is het van zoo ontzaglijk belang met welken **geest** een volk doortrokken is.

Hier mogen wij, vrouwen ons niet afzijdig meer

---

omdat alleen op dit plan het gezag kan bloeien, de geestelijke vrijheid zin heeft, de zedelijke volkskracht haar bron vindt, de sociale ongerechtigheden kunnen aangetast worden. Wij zeiden al: wie voor dit plan kiest, heeft wind en tij tegen. Wie iets van dezen gigantischen strijd ziet, die zet zich volledig in.

houden, maar wij moeten meehelpen om den geest in ons volk goed te houden en te maken.

Dan zullen we moeten beginnen bij ons zelf, en als we echt A.R. vrouw willen zijn, ons ook laten „infecteeren” met den A.R. geest.

Dat kunnen we doen door belangstelling te hebben voor wat er in 't A.R. kamp gebeurt.

Daar hebben we nu 't Program van Actie.

Niet voor ieder onderdeel ervan zal elke vrouw evenveel voelen.

Daar staat Bedrijfsorganisatie, Conjunctuurpolitiek, geleide economie....., en nog meer groote woorden waarvan de meeste vrouwen met een zucht zullen vragen: Moet ik dáár belang in stellen?

Al zijn 't ontzaglijk gewichtige dingen, ze liggen meestal meer op 't gebied van den man.

Maar er is nog wel wat anders.

Daar is de uitspraak over:

Geestelijke vrijheid waarin het zinnetje: Inzake de radio worde teruggekeerd tot het wettelijke bestel, ons zeker heftig interesseeren zal.

Onder het hoofd:

Zedelijke volkskracht vinden we dat, waar wel elke vrouw warm voor loopt: Daartoe houde de Overheid hoog het eigen recht van het gezin, van de kerken, van de scholen en van de zelfstandige kringen in het maatschappelijk leven.

Tegen den achtergrond van Kultuurkamer, Ned. Arbeidsfront en Volksdienst zien wij de A.R.-eischen stellig als een begeerenswaardig bezit.

Als we dan onder het hoofd **Onderwijs** nog vinden:

De grondwettelijke gelijkstelling van bijzonder en openbaar onderwijs worde nauwgezet gehandhaafd, dan kunnen we toch als A.R.-vrouw en moeder, niet meer zeggen, dat de komende verkiezingen eigenlijk voor 't grootste deel door onze mannen alleen moeten worden opgeknapt.

We denken toch niet, hoe het **vanzelf** spreekt, dat we deze groote vrijheidsschatten ook in de toekomst zullen houden, zonder dat wij er een vinger om hoeven te verroeren.

Daar staat vlak naast ons de Partij van den Arbeid, die zoo machtig velen naar zich toe zuigt. Zelfs haar jongste leden, de bekende predikanten, die de roode vlag zijn gaan volgen, zouden graag het praedicaat „Christelijk” voor onze scholen schrappen.

Naast deze nieuwe Partij staat aan den anderen kant het communisme dat trekt en trekt. En de meest linksche groepen in de jonge eenheidspartij roepen al: Naar rechts zijn de grenzen verbroken en hebben we Christenpredikanten in onze rijen opgenomen, laten we geen half werk doen, maar aan den anderen kant de deuren naar het communisme nu ook open zetten.

Neen, een hecht stootblok is het niet, dat tusschen ons en het communisme staat. Een partij op voeten „eensdeels van ijzer en eensdeels van modderig leem”, als dáár ons volk op steunen moet....

Is het nu geen zaak onszelf met de A.R.-beginselen te doordringen, om vast te staan, vaster dan ooit, nu er aan alle kanten verandering en ver-glijing is?

We weten het immers zoo zeker, dat er alleen door gehoorzaamheid aan Gods geboden, redding voor ons volk is. Redding en ook vastheid tegenover het communisme.

Natuurlijk begeeren wij, vrouwen, eendracht in ons volk en willen wij het saamhoorigheidsgevoel uit den oorlog zoo graag bewaren, en dat kan, zonder dat wij onze heiligste beginselen loslaten of er mee marchandeeren. Ja, wij kunnen ons volk alleen maar helpen als wij hoe langer hoe meer naar deze beginselen leven en ze in onze omgeving uitdragen.

Nu zijn wij vrouwen, altijd nogal aan den practischen kant en daarom komt bij ons direct de vraag op:

Hoe kunnen wij nu eigenlijk meehelpen op politiek gebied? Kunnen wij iets **doen**?

Dan blijft een eerste eisch deze:

Leef mee door kennis te nemen van wat er op politiek gebied gebeurt. Lees de krant en in de eerste plaats het hoofdartikel — lees wat u interesseert uit Ned. Gedachten. Vraag aan uw man, als er „kiesvereening is”, nog iets meer, dan hoe laat het afgelopen zal zijn.

Praat over een en ander onder elkaar, met uw groote kinderen, met uw burens, met uw vrienden. Dat hoeft u geen tijd te kosten.

Dat een getrouwde vrouw mee naar kiesvereening-vergaderingen gaat, zal niet zooveel voorkomen. Als de man gaat, zal de vrouw meest wel in huis moeten zijn.

En aanraden ook maar in de kleinste kleinigheden het gezin te verwaarloozen, zou wel een heel slechte A.R.-houding zijn.

Ons gezin, dat moet altijd nummer één zijn.

Zoolang dit goed en gaaf blijft is ons volk gezond.

Maar er zijn vrouwen die geen „gezin” hebben, de ongetrouwden of zij met groote kinderen en de kinderloozen. Zou er voor hen misschien op politiek gebied een taak kunnen zijn?

Straks moet er huisbezoek gedaan worden. Zouden vrouwen daar niet aan mee kunnen doen?

Er zullen sprekers komen — is het zoo vreemd naar een politieke spreker te gaan luisteren?

Het gehoorde kan weer uitgedragen worden naar burens en vriendinnen.

Zijn er geen vrouwen, die zich kunnen geven voor lectuurverspreiding?

Zou 't niet goed zijn, als de kiesvereeningen de vrouwen, die er gelegenheid voor hebben, bij hun werkzaamheden te betrekken?

Ik meen, dat dit in Groningen al gebeurt.

Er staan zulke groote belangen voor heel ons volk op het spel. Belangen die ook de vrouwen aangaan, wij mogen ons er niet meer van afmaken. Als echt de begeerte bij ons gaat leven, ons volk ook op politiek gebied te willen dienen, dan zullen we zeker wegen vinden om dit te doen.

Dan zullen we in geen geval man-vrouwen worden, die met ellebogen werken en liefst doen „wat des mans” is, maar dan zullen we, met bewaring van al onze vrouwelijkheid en met inacht nemen van al onze huisvrouw-plichten, toch den man, ook in zijn leven als A.R. tot een hulpe zijn.

Het Integratiemoment in de politiek

door Mr. L. G. W. Scholten

Men schrikke niet van het vreemde woord integratie. Eigenlijk kan men het vertalen door vernieuwing, maar daardoor is de beteekenis niet volledig weergegeven. Daarom lieten wij het onvertaald.

De uitdrukking integratie is in de staatsleer bekend geworden door het werk van Smend, die een twintigtal jaren geleden een opzienbarende studie publiceerde. Voor dien tijd leefden velen nog onder den ban van het rationalisme, van de heerschappij der rede. Men meende, in naïeve kortzichtigheid, dat de mensch geleid werd door de nuchtere rede. Alles wat niet bestand was tegen de critiek van het koele verstand, was van geen beteekenis. Zoo was ook de staatkunde werk van het denken, zonder meer. De staat was eigenlijk een geheel van zuiver doordachte verhoudingen. Titels en voorrechten behoorden te worden afgeschaft. Ceremoniën waren verouderde instellingen, geschikt voor het indruk maken op onontwikkelden. Een koning had alleen beteekenis door het nut, dat hij deed bij de uitoefening van zijn functie. Ambtskleedij behoorde te worden afgeschaft. Waarom zou men den eed voor het Kamerlidmaatschap niet in een grijs colbertje afleggen? Die eed was er toch niets minder om!

En zoo redeneerde men maar door. Telkens werd het staatsleven eenvoudiger en eentoniger en saaiër. Vaderlandsliefde was romantiek en trouw aan de Koningin een verouderd begrip. Het hart van den mensch werd door het staatsleven niet meer geraakt.

Diezelfde rationalistische trek was ook in het partijleven te bespeuren. Op veel kiesverenigingen vergaderde men in armoedige vergaderlokalen. Men poogde zich te verwarmen aan reglementen en statutenwijzigingen. Men werd afgevaardigd naar hogere colleges waar men evenmin het hart wist te raken. De lectuur liep over administratieregelingen, in wetsvoorstellen belichaamd. Men kan urenlang praten over de beteekenis van de laatste woorden van het derde lid en artikel twee enzovoort. En dan stond men nog verstomd, dat de jeugd geen zin had, zich met het politiek bedrijf in te laten!

Wij geven toe, dat het in de Antirevolutionaire Partij, vooral dank zij den religieusen inslag, vaak beter toeging. Maar het gevaar dreigde ook hier, in het bijzonder toen de evenredige vertegenwoordiging met het lijstenstelsel het leven uit den verkiezingsstrijd wegsneed.

Toen nu die rationalisering van de staatkunde op haar toppunt stond, kwam Smend en bracht onder woorden, wat mannen als Kuyper met zoo verbluffend succes reeds intuïtief in praktijk hadden gebracht.

De staat is niet een gedachtending. Het gaat om levende wezens, die in onderlinge verhouding tot elkaar staan, in een concrete gemeenschap. Maar die gemeenschap moet ieder oogenblik weer tot

nieuw leven worden gewekt. Het is niet zoo, dat die gemeenschap indertijd bij de stichting in het leven werd geroepen en sindsdien blijft bestaan, zooals zij nu eenmaal is. Neen, er moet plaats vinden een voortdurende integratie, vernieuwing. Steeds meer moet de gemeenschap als werkelijkheid worden beleefd.

Dat alles heeft ook de Antirevolutionaire Partij wat te zeggen. Zij is onder Kuyper georganiseerd en heeft in het partijstatuut een passend keurslijf gevonden. Maar daarbij mag zij niet blijven staan.

Wil zij realiteit zijn, werkelijkheid, dan moet er een voortdurend integratiemoment zichtbaar zijn. De partij moet zich voortdurend vernieuwen, als waardevolle gemeenschap beleefd worden.

Zij moet in betrekking staan tot de diepe roerselen van het menschenhart en van het volksbewustzijn.

Hoe behoort dat in zijn werk te gaan?

In de eerste plaats door aan de bijeenkomsten der partij een warm karakter te geven.

In die richting werkt reeds de goede gewoonte, om met gebed en Schriftlezing te beginnen. Dat beteekent niet dat men kiekje moet spelen. Ook behoeft het referaat geen „geseclariseerde” (verwereldlijkte) preek te zijn. Maar de opzet van de vergadering moet zoo zijn, dat de bezoekers geestelijk verbonden naar huis gaan. Zij hebben den innerlijken band weer ervaren.

Daarom moeten de vergaderingen niet met te groote tusschenpoozen worden gehouden.

Ook is het verstandig een Jaarvergadering een ietwat feestelijk karakter te geven. Verder zal het van plaatselijke omstandigheden afhangen, hoe men dit wil bewerkstelligen, mits men maar zorgt, dat inderdaad het integratiemoment tot uiting komt.

Voor provinciale en landelijke bijeenkomsten geldt hetzelfde. Wat komt nu de geniale greep van Kuyper met zijn Deputatenvergadering in een beter licht te staan. Had één partij een integratiemoment, als wanneer Kuyper binnenkwam en zijn psalmvers voorlas! En wie werd niet tot het diepst van zijn ziel ontroerd, als Clijn zijn duizenden met zijn klare betoog boeide.

Aan die integratie werkt ook mee een tijdschrift als Nederlandsche Gedachten. Daarom is het zoo noodig, dat het in elk A.R. gezin komt. Misschien kan plaatselijk een leeskring, uitgaande van de Kiesvereniging, worden gebruikt. Ook zijn landdagen in de open lucht een uitstekende vorm van beleving van de gemeenschap.

Van uitnemend gewicht is ook dat de jongeren bij de partij in den meest letterlijken zin worden ingelijfd. De A.R. gemeenschap moet bij hen en in hen worden geïntegreerd. Uit den aard der zaak moeten hier andere middelen worden gebruikt.

De A.R.J.A. toonde in haar kort bestaan, hoe het kon. Daar heerschte op den Toogdag een sfeer van jongerengezelligheid. Er werd veel gezongen en

Regeering en Pers

door Mr. Dr. E. J. Beumer.

Het is bekend, dat het dagblad **Trouw** niet ingenomen is met het beleid, dat door het tegenwoordige kabinet met betrekking tot Nederlandsch-Indië wordt gevolgd. In tal van artikelen heeft het van die meening onomwonden blijk gegeven. Zoo kwam b.v. in het nummer van 9 Januari 1946 eene beschouwing voor, welke tot opschrift had: „Ernstige vraag”. Uit dat artikel worde het volgende geciteerd:

„En dit doet ons, in verband met onze overtuiging, dat Dr. van Mook naar Nederland is gekomen, om Java aan Sjahrir uit te leveren, de hoogst ernstige vraag stellen:

Bestaat er een geheime overeenkomst tusschen Dr. van Mook en Sjahrir; heeft, als prijs voor Sjahrir's bereidheid om te onderhandelen, Dr. van Mook zich verbonden verdere Nederlandsche troepen van Java te weren? Anders gezegd, heeft Dr. van Mook, buiten het Nederlandsche volk en zijn volksvertegenwoordiging om, in afwachting van de overgave der Nederlandsche souvereiniteit aan de rebellenregering, de uitoefening der souvereiniteit maar vast stopgezet?

Men zegge ons volk, eindelijk, de waarheid!”

De regeeringsvoorlichtingsdienst diende prompt van antwoord en deelde mede, dat de regeering op de gestelde vraag eene categorische ontkenning als antwoord wenschte te geven. Daaraan werd toegevoegd, dat de regeering ook reeds het opwerpen van eene dergelijke vraag ten zeerste betreurde, zoowel omdat de persoon van den luitenant-gouverneur-generaal aldus volkomen onverdiend werd aangetast, als ook omdat hooge internationale belangen van het Koninkrijk hierdoor konden worden geschaad.

Nu heeft zich het merkwaardige geval voorgedaan, dat een der Christelijk-Historische leden der Tweede Kamer bij eene beraadslaging, die op 16 Januari 1946 in die Kamer werd gevoerd, aan den Minister van Overzeesche Gebiedsdeelen, naar aanleiding van het bovenvermelde dagblad-artikel, een viertal vragen stelde. Hij liet aan die vragen eene verklaring voorafgaan, waarin hij zeide den naam van het blad, welks vermeende misdraging hij in het licht wilde stellen, zelfs niet te zullen noemen, als gevolg van welk nalaten de mogelijkheid niet uitgesloten is, dat niet-ingewijden nu in het onzekere verkeer, of b.v. **De Nieuwe Nederlander** dan wel **Koningin en Vaderland** bedoeld werd. Over de strekking zijner vragen kan echter niet de minste onzekerheid bestaan. Die strekking was klaar en duidelijk: eene poging om den Minister tegen het bedoelde dagblad op te hitsen en om te komen tot breideling van de pers. Dit laatste bleek met name uit de vraag, of met betrekking tot het in geding zijnde geval naar het

liefst staande. Daar ging een gezellige bijeenkomst aan den vooravond van de jaarvergadering vooraf. Daar werd een eenvoudige koffiemaaltijd gehouden, waar de minister als gast plaats nam naast het eenvoudige A.R.J.A.-lid, dat misschien ternauwernood wist, hoe hij zich aan tafel moest gedragen. De hoogleeraar sprak met den jongen arbeiderman; de student met den dorpswethouder. Daar werd een groep aangesmeed, die het overigens met liefde gedragen insigne niet noodig had, om onderling gekend te worden. Die gemeenschap had in haar vaandel het uiterlijk kenmerk van haar eenheid. Door de studieschetsen, de clubverslagen, de vragenbus, het onderling clubbezoek groeide uit de kleine clubs een groote saamhoorigheid.

Nog steeds is het jammer, dat deze jongerenbeweging niet algemeen in haar belangrijkheid is gewaardeerd. Maar de historie der A.R.J.A. levere aan de thans op te richten Jongerenstudieclubs het voorbeeld, hoe men door voortdurende vernieuwing, door het integratiemoment een partij kan bouwen.

* * *

De partij zij echter tevens een levend lid van het volk. Ook hier speelt het integratiemoment een grooten rol. In de eerste plaats moet zij door haar vertegenwoordigers in Staten en Raad blijk geven onder woorden te brengen wat in het volk leeft. Bij een volk met een christelijke signatuur als het onze beteekent dit, dat door een voortdurend wijzen op den Bijbelschen grondslag van haar politiek, de partij appèl doet op den grondtoon van ons volkskarakter.

Daarom handelt de partij onjuist, wanneer zij alleen maar knappe intellectuelen naar voren brengt, volksvertegenwoordigende, ambtenaren. Deze staan buiten het volk, waaraan zij door hun representatieve functie leiding hebben te geven.

Daarnaast bewijze de partij bij belangrijke beslissingen door het houden van openbare bijeenkomsten dat zij durft op te treden voor het forum der volksconsciëntie. Ook op deze wijze wordt zij als werkelijke volkspartij geïntegreerd vernieuwd.

En tenslotte grijpe zij bij de verkiezingen de kiezers in het hart. Dat kan zij doen door een deskundige propaganda, niet door strijdmethoden, die veertig, vijftig jaar geleden al verouderd waren.

Eertijds kon men gebruik maken van de openbare debatavonden. Die trokken door hun opwindend karakter de belangstelling. Helaas zijn zij in onbruik geraakt.

Wanneer dan ook thans met de gewone verkiezingsbijeenkomsten niet het publiek bereikt wordt, dat men wenscht, moet men zijn vergaderingen anders gaan inrichten. Wanneer het blijkt, dat de lectuur niet gelezen wordt, moet men andere geschriftten lanceren. Blijkt het, dat de biljetten het niet doen, dan speure men naar betere middelen. Want de band met het volk moet vernieuwd, levende werkelijkheid worden.

Bedenke men toch steeds dat een partij haar beteele alleen heeft in haar blijvend inzicht een levend deel te zijn van het volksgeheel. Door dat inzicht te beleven, is zij nationaal in den besteh zin van het woord.

oordeel van de Regeering de Persraad niet eene taak had.

De Minister van Overzeesche Gebiedsdeelen ging op de hem gestelde vragen, waarvan hij kennelijk reeds te voren kennis had gekregen, gretig in. Hij luchtte zijn ontstemd gemoed in lang niet malsche termen, die wij echter, omdat zij voor ons betoog niet van belang zijn, met stilzwijgen voorbijgaan.

Wel willen wij wijzen op enkele zakelijke verklaringen van dien bewindsman. In de eerste plaats verwees hij naar de maatregelen „die te zijner tijd ongetwijfeld zullen worden aanhangig gemaakt, misschien in den vorm van een herziening van het Persbesluit, misschien in den vorm van een ordening van het perswezen”, waarover te zijner tijd zijn collega van Binnenlandsche Zaken zeker in contact met de volksvertegenwoordiging zou willen treden en in de tweede plaats verklaarde hij, dat, zoo het blad de tegenspraak van den regeringsvoorlichtingsdienst niet had opgenomen (wat juist in het nummer van 16 Januari 1946 geschied is), hier inderdaad eene taak voor den Persraad zou liggen en hij gaarne zou overwegen, of hier voor den Persraad iets te doen was.

Deze ministerieele verklaringen zijn niet bijster gelukkig. Het gaat toch niet aan, dat een minister, wanneer een dagblad iets schrijft, dat hem niet aangenaam is, nu maar onmiddellijk dreigt met eene herziening van het Persbesluit of een ordening van het perswezen.

Volgens artikel 7 van onze grondwet heeft niemand voorafgaand verlof noodig, om door de drukpers gedachten of gevoelens te openbaren, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet. Dit beteekent, dat de pers vrijelijk hare meening mag zeggen, behalve wanneer zij zoodoende in strijd zou handelen met een der artikelen van het Wetboek van Strafrecht, waarin belediging, opruiing enz. strafbaar zijn gesteld. De schrijver, die een dier artikelen overtreedt, kan deswege strafrechtelijk worden vervolgd. Zoo heeft de pers medegedeeld, dat de Minister van Oorlog eene klacht heeft ingediend tegen de onderteekenaars van de op ruime schaal verspreide „Petitie aan H.M. de Koningin” betreffende het „oude” en het „nieuwe” leger. Wij laten daar, of zulk eene vervolging succes zou kunnen hebben en of het — afgezien van die mogelijkheid — verstandig is, zulk eene vervolging uit te lokken. Wat de Minister van Overzeesche Gebiedsdeelen in uitzicht stelde, is evenwel gansch iets anders. Kennelijk begreep hij zelf, dat de in **Trouw** gestelde vraag geen grond kon opleveren voor eene veroordeeling door den strafrechter en daarom dreigde hij met eene herziening van het Persbesluit en eene ordening van het perswezen, terwijl hij bovendien nog te kennen gaf, dat zoo het blad de tegenspraak van den regeringsvoorlichtingsdienst niet had opgenomen, hier eene taak voor den Persraad zou liggen. Dit alles is heelemaal mis.

Bij Koninklijk Besluit van 5 September 1944, Staatsblad no. E. 69, is een Tijdelijk Persbesluit

vastgesteld, dat o.a. eene Perscommissie kent. Bij Koninklijk Besluit van 18 September 1945, Staatsblad no. F 177, is dat besluit vervangen door het Tijdelijk Persbesluit 1945, waarin o.m. sprake is van eene Commissie voor de perszuivering en van eenen Persraad.

De beide besluiten rusten op de overweging, dat het noodzakelijk is, voorzieningen te treffen voor de zuivering en het herstel van het Nederlandsche perswezen. Zij moeten dus gezien worden als maatregelen, die verband houden met de „zuivering”. Weliswaar bepaalt artikel 9 van het laatstgenoemde besluit, dat de Persraad den Ministers van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen en van Binnenlandsche Zaken desgevraagd of eigener beweging van advies dient in alle aangelegenheden, de Nederlandsche pers betreffende en wel bepaalt artikel 13 van dat besluit, dat de Persraad aan den uitgever van een dag- of nieuwsblad kan gelasten in een of meer nummers daarvan een bericht op te nemen in eenen in dien last aangegeven vorm — eene bevoegdheid, die in het eerstgenoemde besluit aan de Perscommissie was toegekend —, maar, gelet op de considerans der beide besluiten moet men redelijkerwijze aannemen, dat deze bevoegdheden slechts mochten en mogen worden gebruikt tot „zuivering en herstel van het Nederlandsche perswezen” en niet mogen worden misbruikt om aan de ministers naast het ministerieel orgaan „Commentaar” nog indirect zeggenschap te geven over den inhoud van onafhankelijke persorganen. En zeker mag niet worden gepoogd dit doel te bereiken — voor zoover de bestaande middelen daartoe, naar het oordeel der ministers, niet toereikend zijn — door eene herziening van het Persbesluit. Eene eventuele breideling van de pers zal moeten geschieden bij de wet, met inachtneming van het bepaalde in artikel 7 der grondwet.

De Minister van Overzeesche Gebiedsdeelen zal evenwel verstandig doen, zich van elke poging tot persbreideling te onthouden. Dit zal hem ongetwijfeld moeilijk vallen. want het kabinet, dat zich zoo gaarne als democratisch aandient en dat is samengesteld uit aanhangers van het democratisch en van het personalistisch socialisme, is zwaar nationaal-socialistisch geïnfecteerd. Daarom veroorloven wij ons eene enkele opmerking, die den minister wellicht in het goede spoor kan terugbrengen. Het is bij de verdediging van zijn beleid ten opzichte van Nederlandsch-Indië gebleken, dat hij veel waarde hecht aan de meeningen, welke in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika en in Engeland worden gehuldigd. Welnu, dáár oordeelt men over de vrijheid van gedachten-uiting anders dan hij. Om zich daarvan te overtuigen, leze hij in het **Nederlandsch Juristenblad** van 15 December 1945 hetgeen Mr. M. V. Polak schrijft over de rechtspraak van het Hooggerechtshof der Vereenigde Staten. In dat artikel kan de Minister een arrest van 1944 aangehaald vinden, waarin door het Hof eenstemmig een denaturalisatiedecreet van het gouvernement op zij werd gezet, mede op grond van deze overweging, dat „een der prerogatieven

Personalisme *Dr J. de Nooij*

Onze tijd, de periode van twee wereldoorlogen, — die feitelijk, ook in hun geestelijke achtergrond, één zijn — is zeer in het bijzonder een tijd van omwenteling, van Revolutie in Groenianschen zin: „De stelselmatige omkeering van begrippen, waardoor in plaats van de ordeningen Gods de eigenwijsheid en willekeur van den mensch ten grondslag van Staat en Maatschappij, van recht en waarheid gelegd wordt”.

De vaak opstellende uitwerking van de revolutionaire krachten werd sterk bevorderd, doordat bij steeds meerderen een levens- en wereldbeschouwing, die een geestelijke achtergrond voor hun denken en handelen zou kunnen vormen, ging ontbreken.

Een tijdlang is de chaos, die daarvan het gevolg moest zijn, bedwongen door de nawerking van de christelijke traditie. Maar naarmate die reserve werd opgeteerd, verloren de geestelijke en moreele waarden hun basis. We grijpen — naar Kraemers woord — in een vacuum.

Als we bij deze ontwikkeling wat nader verwijlen, zien we symptomen van een geestelijk ontbindingsproces reeds lang vóór den eersten wereldoorlog.

Sinds de 18e eeuw werd de beteekenis van de geopenbaarde waarheid als grondslag van een levens- en wereldbeschouwing openlijk in twijfel getrokken. Voor velen nam de Rede, de ratio haar plaats in. Bij hen kwamen humanistische, rationalistische, dus subjectieve maatstaven, die een z.g. redelijk inzicht verleenden, de objectieve regels van Gods Woord vervangen. Bij anderen — het werden in den loop der jaren steeds meerderen — had een dergelijke vervanging niet eens plaats. De oude basis werd ondergraven zonder dat een nieuw fundament werd gelegd.

Toch kwamen lang niet allen tot de uiterste consequenties van de ontkenning van het gezag der Schrift. Gods gemeene gratie hield door de werking

der traditie nog velen terug. Deze traditie is de gebondenheid aan de overlevering, die in een bepaalde groep het gemeenschappelijk bewustzijn levendig houdt van wat geoorloofd en wat niet geoorloofd is.

Dit bewustzijn is niet beredeneerd. De traditioneele norm wordt verschaft door het besef, dat een bepaald gebruik er altijd geweest is en daarom gehandhaafd moet worden, zonder dat men vraagt naar het vanwaar of het waarom.

Van een persoonlijk geestelijk bezit is bij louter traditioneele gebondenheid geen sprake meer. Men voelt voor de praktijk van het leven dit gemis echter niet aanstonds, omdat men door het groepsverband zich blijft bewegen in de traditioneer lijn.

Daardoor komt het, dat — terwijl het volstrekt gezag van Gods wet (of wilt ge van de Christelijke zedewet) voor zeer velen heeft afgedaan en een bewust humanistisch denken slechts het eigendom is van een betrekkelijk kleine groep — we toch zien, dat de gemiddelde mensch zich niet anders (slechter of beter) gedraagt dan zijn voorgelacht.

Maar dit neemt niet weg, dat in zoo'n geval voor allen, die zich niet aan de geopenbaarde zedewet gebonden weten, de grondslag van hun moreele verplichtingen wankel is geworden.

Dat blijkt spoedig als de mensch los komt uit zijn traditioneele omgeving. Dan wordt het gemis van een godsdienstig of redelijk gefundeerd inzicht gauw merkbaar.

Onzekerheid gaat de levenshouding kenmerken.

Dit werd door de maatschappelijke ontwikkeling van de 19e en 20e eeuw sterk bevorderd. Duizenden, ja millioenen werden van het platteland en uit de kleine steden gezogen naar de groote bevolkingscentra, waar ze als het ware een geheel nieuw leven moesten beginnen. Losgemaakt uit hun traditioneele omgeving, kwamen ze onder geheel nieuwe invloeden, die door werkring of maatschappelijk milieu, door omgang of lectuur op hen afkwamen.

---

van het Amerikaansch burgerschap is het recht om publieke personen en maatregelen te beoordeelen — en dat beteekent niet alleen weloverwogen en verantwoorde critiek uit te oefenen, maar de vrijheid om ook lichtzinnig en zonder matiging te spreken.” En met betrekking tot Engeland moge worden verwezen naar het **Nieuwsbericht van de Britsche ambassade** te 's-Gravenhage van 18 Januari 1946, waarin een artikel is te vinden uit de **News Chronicle** over de eerste der vier door Roosevelt beloofde vrijheden, nl. de vrijheid van spreken en schrijven.

Mocht de Minister van Overzeesche Gebiedsdeelen alsnog behoefte gevoelen, eenige activiteit te ontplooien ter bescherming van de „hooge internationale belangen van het Koninkrijk”, dan willen wij de gelegenheid daartoe wel wijzen.

Volgens een bericht in **Vrij Nederland** (Londen) van 29 December 1945 heeft Prof. Laski, de lastige

Voorzitter der Engelsche Labourparty, zich veroorloofd, af te keuren, dat Britsche troepen gebruikt worden „om de tyrannie in Azië te herstellen en aldus de financiers in Amsterdam en staat, stellen om het volk van Java weer uit te buiten.” Dat is eene veel gevaarlijker uiting dan de simpele vraag in **Trouw**. Laat de Minister daártegen maar eens krachtig en kordaat optreden! En in de tweede plaats zou hij wellicht goed doen, eenig toezicht uit te oefenen op zijnen collega Vos, die, kort voor zijne reis naar de Vereenigde Staten, te Groningen eene rede heeft gehouden voor zijne partijgenooten, waarin hij scherpe critiek oefende op de houding van Amerika, welke critiek niet aan de aandacht van de pers aldaar is ontgaan en zeker niet zal hebben bijgedragen tot een gunstig verloop der aldaar af te sluiten transacties.

De Minister kan toch kwalijk meenen, dat elke critiek geoorloofd is, als zij maar niet is gericht tegen den heer van Mook en zijn eigen beleid?

Zoo ontstond, wat de sociale psychologie noemt de abstracte massa: los naast elkaar staande individuen, aan wie gemeenschappelijke normen ontbreken en die blootgesteld zijn om de ongebreidelde werking van invloeden van buiten. De verzwakking van het denken neemt zulke afmetingen aan, dat bij deze massa van een zelfstandig oordeel geen sprake meer is. De nationaal-socialistische propaganda is er dan ook — voor Duitschland b.v. met groot succes — van uitgegaan, dat het er slechts op aankomt bepaalde denkbeelden zoo beslist mogelijk bij deze massa erin te gieten en zoo de abstracte massa te maken tot een concrete massa.

En dan staan we meteen voor de praktische consequentie: deze massa wordt daardoor tot een vast aaneengesloten blok, dat door een krachtfiguur in de door hem gewenschte richting kan worden gewenteld.

Tegen deze **massavorming** komt nu het **personalisme** in verzet.

Personalisme in deze beteekenis is een betrekkelijk nieuw woord. De hoogleraar Kohnstamm gaf kort na den eersten wereldoorlog een stelsel van Bijbelsch personalisme, maar dit heeft nooit politieke beteekenis gehad. Ook de Oostenrijksche wijsgeer Zilsel gebruikt het woord in zijn boek: „Die Geniereligion”. Bij hem is de Uebermensch of Leider in fascistischen zin de kroon van zijn personalistische beschouwing.

Het personalisme echter dat nu aan de orde is, heeft als geestelijke vaders twee Fransche schrijvers: Denis de Rougemont, een geloovig Protestant, en Maritain, een geloovig Roomsche Katholiek. Hun personalisme gaat ervan uit, dat men den mensch los moet maken uit de massa.

Het is dus in de eerste plaats ontstaan als reactie tegen de verderfelijke ideologieën, die in de laatste jaren zoo groote massa's in hun boeien hadden geslagen. Deze hebben alle hun uitgangspunt in verminking van de menselijke persoonlijkheid.

Nationaal-socialisme, fascisme, boljewisme brachten bepaalde eigenschappen van den mensch naar voren, buiten die uit en negeerden de rest.

Als de natuur sterker was dan de leer en de menselijke persoonlijkheid haar rechten wilde hernemen, schroomden ze niet geweld te gebruiken om te zorgen, dat allen gelijkgeschakeld werden en pasten in het systeem.

Nu wil het personalisme terug naar den werkelijken mensch, den mensch niet zooals bepaalde groepen hem willen zien of willen maken, maar zooals hij werkelijk is. Dat is gauw gezegd, maar het is niet zoo eenvoudig te definieeren, wat we daaronder moeten verstaan. Laten we ons daartoe bezig houden met den personalist die het dichtst bij ons staat: De Rougemont.

Om te komen tot de loswikkeling van den mensch uit de massa, stelt hij de vraag: „Wat is het kenmerkende van de menselijke persoonlijkheid?”

Het antwoord luidt: Het besef van verantwoordelijkheid.

We moeten ons dan echter bewust worden, wat die verantwoordelijkheid meebrengt ten opzichte van de verwerkelijking in het

leven van de groote zedelijke beginselen. En komen de bekende vier: barmhartigheid, gerechtigheid, waarheid, naastenliefde. Nu is De Rougemont zich heel goed bewust, dat men met deze woorden alleen er niet is. Ze leveren op zichzelf geen betrouwbare basis voor den opbouw van een staatkundig en maatschappelijk leven, dat door onchristelijke beginselen en valsche leuzen zedelijk is ontwricht en door oorlogsgeweld uit zijn voegen gerukt.

Hij geeft er zich rekenschap van, dat er één kring is, waar men een juist begrip heeft van verantwoordelijkheid en een positieve inhoud voor de zedelijke begrippen, die hij noemde. Dat is, zegt hij, de kring, waar men zijn opdracht heeft van God; weet die te kunnen vervullen door de genade van Christus en zich uiteindelijk verantwoordelijk weet niet aan de geschiedenis of aan een volk, maar aan een persoonlijk God.

Ook de Roomsche-Katholieke personalisten gevoelen de behoefte om de begrippen barmhartigheid, gerechtigheid, waarheid en naastenliefde een concrete inhoud te geven door ze uitdrukkelijk te verankeren in het geloof in een persoonlijk God.

Maar door hun splitsing in natuurlijke en bovennatuurlijke dingen slagen zij er gemakkelijker in tot een voor het natuurlijk leven — en daarmee voor vele vragen van praktische politiek — eensgezinde opvatting te komen met hen, die niet als zij hun richtlijnen aan de Openbaring ontleenen, maar die toch, door den nood van den tijd gedreven, enthousiasme zijn gaan voelen voor de geboden van het Evangelie aangaande de verhouding onder de menschen.

De Rougemont is positiever en verklaart wel, dat velen, die niet met hem één zijn, omdat ze zijn geestelijke basis niet deelen, zich bij hem zullen willen aansluiten, omdat ze zijn groep in de practijk zien verwezenlijken wat zij wenschen. Maar die lieden blijven voor hem een min of meer breede zoom. De kern bestaat uit hen, die zich aansluiten bij de Openbaring en aan haar de inhoud van hun zedelijke begrippen ontleenen.

Hoe moet nu onze houding tegenover dit personalisme zijn?

Het zal duidelijk zijn, dat het personalisme voor ons land niet zoo actueel is als b.v. voor Frankrijk, Duitschland of Rusland. De massavorming, hoewel aanwezig, is toch lang niet zoo ver voortgeschreden als in de genoemde landen. Dat blijkt uit het feit dat nationaal-socialisme en communisme hier betrekkelijk weinig verbreiding hebben gevonden, afgestuit als ze zijn op het meer geteekende persoonlijk leven. Daarbij heeft de traditie, hoezeer ook verzwakt, hier nog niet alle invloed verloren.

Met name het christelijk volksdeel, dat zijn waardeering voor de menselijke persoonlijkheid en de normen voor zijn handelen aan de Schrift ontleent, heeft — als het leeft uit zijn beginselen — dit personalisme niet noodig.

Een Christen kan nooit berusten in collectivisme. Leuzen als: „Gij zijt niets, uw volk is alles”; of: „De mensch is alleen belangrijk voor zoover hij de groep dient”, kan hij onder geen beding

aanvaarden. Gods gebod is strikt persoonlijk: de Tien Geboden staan in de gebiedende wijs enkelvoud. Tot elken Israëliet persoonlijk werden ze gesproken bij Sinai, tot ieder van ons persoonlijk komen ze nog vandaag.

Het aanbod der genade is persoonlijk en het loon der genade is persoonlijk: Wie overwint, hem zal ik maken tot een zult in den tempel mijns Gods.

Ieder van ons zal persoonlijk in Christus den weg tot God moeten vinden en eenmaal persoonlijk voor God moeten verschijnen; zijn laatste gang gaat ieder alleen. Deze beslissende dingen kunnen nooit een massa- of groepsverschijnsel zijn.

Voor een Christen is de persoonlijke verantwoordelijkheid daarmee zeer duidelijk vastgelegd.

Dit is geheel in de lijn van Dr. Kuyper, die al meer dan een halve eeuw geleden schreef, dat het kenmerk van het zedelijk leven is het besef van verantwoordelijkheid, waardoor de mensch ten volle achter zijn daden staat. En reeds in 1873 stelde hij nadrukkelijk vast: Niet de mensch als mensch, eerst de **persoon** geworden heeft een eigen levenskring met de consciëntie tot middelpunt en daarom met een zekere mate van souvereiniteit en onschendbare vrijheden.

Hiermede willen we intusschen niet zeggen, dat het personalisme ons niets te leeren heeft.

De massale ontkerstening, die de mogelijkheid heeft geschapen het ontstane geestelijke vacuum massaal op te vullen met heidensche ideologieën, vormt een vreeselijke aanklacht tegen de Europeesche Christenheid, dat is dus ook tegen ons Christendom. Op erkenning van dit laatste komt het aan. Het is goed, telkens ons weer in te scherpen, dat wij persoonlijk verantwoordelijk zijn en dat elke verbetering bij ons persoonlijk moet beginnen. Elke vrucht in het vrassale: „De Kerk moet het doen” of „Onze partij moet het doen” is fout als we niet onze strikt persoonlijke verantwoordelijkheid aanvaarden en onze persoonlijke roeping zien.

Maar juist als we dit met nadruk stellen, zal het ons duidelijk zijn, hoe we hebben te staan tegenover het personalisme, waarmee we in Nederland in aanraking komen.

Het personalisme, dat ons wordt opgedischt — „Je Maintiendrai”, het weekblad van de N.V.B., noemt zich het blad, dat hier het personalisme heeft geïmporteerd — spreekt niet van de geopenbaarde Waarheid als kenbron voor zijn opvattingen. Het is een surrogaat-personalisme, dat alle wezenlijke vastheid mist.

Het leert wel, dat elke mensch een persoonlijke bestemming heeft, die de zin is van zijn leven, maar het belijdt niet, dat deze bestemming reikt tot 'over het graf.

Wij **kunnen** Banning niet bijvallen als hij zegt, dat de eenige weg om de ontkerstende massa terug te winnen is een prediken van het Christendom niet als garantie van een hiernamaalsche zaligheid, maar als normenscheppende kracht voor heel het menschenleven op onze geschonden, bloedende aarde. Wij **mogen** niet opvolgen zijn advies: „Spin om Christus geen dogmatiek der vroegere eeuwen (b.v. de twee naturenleer), maar toon

Hem als den levenden Heer, die met de geslagen menschheid van heden op haar dwaal- en lijdensweg meegaat om haar wonden te heelen, den waren weg te wijzen en het pad vrij te maken voor een nieuwe gemeenschap.” Wij aanvaarden de tegenstelling niet, die hier wordt geponeerd. Voor ons is de herschepping van onze samenleving, waarnaar ook wij met brandend verlangen uitzien, slechts mogelijk door het aanvaarden van een Christus, door Wiens offer God de wereld met Zichzelf heeft verzoend. En dat niet omdat wij dogmatiek om Christus willen spinnen, maar omdat wij Hem kinderlijk zien, zooals de Schrift Hem ons teekent.

Banning mag ons dan een gemeenschap voorstellen, die personalistisch zal zijn, omdat haar fundament is de verantwoordelijkheid, waarmee God iederen mensch zijn plaats in de schepping aanwees. Ons wenkt het ideaal van een gemeenschap, die voor haar geestelijk- en haar natuurlijk leven geen ander fundament heeft dan hetwelk gelegd is, namelijk Christus Jezus.

De praktijk van heden geeft ons in onze afwijzing van dit verwaterd personalisme reeds gelijk. Terwijl men de vaan van het personalisme hoog opheft, springt men willekeurig om met grondwettige volksrechten, voor de ontwikkeling der vrije persoonlijkheid en voor de inscherping van de persoonlijke verantwoordelijkheid als staatsburger van het hoogste belang.

Waar men voorgeeft de mensch los te willen maken uit de massa, schroomt men niet het regeeringsapparaat te gebruiken om te trachten aan het volk een bepaalde opinie in te gieten, waardoor in feite het volk weer als massa wordt beschouwd en behandeld.

En hoewel men zegt alle collectivisme gram te zijn, wordt er zoo aan meegewerkt om, wat Denier van de Fransche Esprit-groep heeft genoemd: onder quasi-democratische vormen de tweede phase van het fascisme binnen te loodsen.

Eenheidsvakbeweging

door W. van der Have

In het bevrijde Nederland verscheen de eenheidsvakbeweging, het eerst in het Zuiden. Zij is, en dat niet door de eersten de besten, getaxeerd als een onbedriegelijk teeken van geestelijke vernieuwing en drang naar eenheid der arbeiders, ontevreden over het uitblijven eener samensmelting der drie groote vakcentralen.

Die „vernieuwing” manifesteerde zich in Rotterdam op een wanordelijke manier. Uit een wilde staking in de haven, buiten de leiding van eenige organisatie om ontstaan kwam de E.V.B. in het havenbedrijf te voorschijn. „De Waarheid” was opgetogen. „Je Maintiendrai” applaudiseerde wel niet, maar achtte zich, in zelfoverschatting, bekwaam om het geval psychologisch te verklaren, liet blijken de „oude” vakbeweging niet welgezind te zijn, en gaf met herderlijke zorg raad en bestier hoe de gedeelde vakbeweging tot eenheid kan

komen, volgens het recept „personalistisch socialisme”. Dan zal — aldus Je Maintiendrai — het eerlijke eenheidsstreven der arbeiders, niet meer kunnen worden misbruikt voor troebele politieke doeleinden.

Eén merkwaardige passage in het desbetreffende hoofdartikel van „Je Maintiendrai” worde aan de vergeetelheid ontrukkt:

„De „oude” vakbeweging is in haar geesteshouding niet meer op de hoogte van haar tijd gebleven. Ze is, tijdens de bezetting, géén stuk georganiseerde volkskracht geweest, zooals het bijzonder onderwijs of de dokters. Ze staat vreemd tegenover de arbeiders van nu, en de arbeiders van nu, staan vreemd tegenover haar.” Jammer voor het blad dat het **nog niet** op de hoogte was. De christelijke vakbeweging is een „stuk georganiseerde volkskracht” gebleven, boven- en ondergronds, en bood, door de heerschappij van Woudenberg te weigeren, in Juli 1941 het **eerste georganiseerde** verzet. Andere groepen volgden daarna. En in vrij Nederland staan de „oude” vakbeweging en de arbeiders allerminst „vreemd” tegenover elkaar. Dat is wel zeer zintuigelijk waarneembaar gebleken.

De idee der eenheidsvakbeweging is niet nieuw. Zij is wel niet, zooals „het Huis” van Hildebrand's Keesje „zoo oud als de wereld”, maar behoort toch tot de eeuw, waarin Hildebrand en zijn diakenhuismannetje hebben geleefd. Sedert er in Nederland van vakorganisatie sprake is, is de mogelijkheid van eenheid aangenomen, beproefd en mislukt. Eerst het liberalisme, daarna het socialisme, hebben de eenheid verstoord. In den tijd dat het Algemeen Nederlandsch Werklieden-Verbond ontstond, om en om 1870, heerschte het liberalisme oppermachtig. Het verafschuwde „uitersten” op elk gebied, en zong den lof van het juiste midden, van de neutraliteit, op hooge toonen. Er staat ergens: Men zocht naar den grootsten gemeenen deeler van alle richtingen, om een uniforme levensbeschouwing te verkrijgen. Wie daarbuiten zich wilde begeven, werd een scheurmaker genoemd.” Dat zou voor **onzen** tijd geschreven kunnen zijn. Geesteskind van het liberalisme, was het A.N.W.V. van zins en willens zich te verklaren voor de openbare neutrale staatschool, maar ontmoette tegenstand van leden die voor bijzonder onderwijs waren. Toch bereikte het zijn doel, na wijziging van de verhouding in vóór en tegen. Beginselen botsten. Een uniforme levensbeschouwing bleek onbestaanbaar. Daarmede viel de mogelijkheid van een eenheidsbeweging.

De vakbonden kwamen in de greep van het anarcho-socialisme van Domela Nieuwenhuis, vooral die, welke federatief verbonden waren in het Nationaal Arbeids-Secretariaat. Hij wilde de socialistische maatschappij via de revolutie, voorbereid door politieke- en algemeene stakingen. Door de oprichting van de S.D.A.P. in 1894 is het anarchisme politiek doorbroken, maar daarmede was het niet machteloos. Nog in 1903, met de spoorwegstaking van 31 Januari, was het te zien hoe een anarchistisch avontuur ontstond, en het

verkeer ontwrichtte. De toen negen jaar bestaande S.D.A.P. liet zich in de anarchie meezuigen, en was ook bereid tot een algemeene staking, die niet is doorgegaan, omdat Toontje Solidair, de personificatie van den slagzin, dat alle arbeiders zich solidair moesten toonen tegen de reactie en „de muilkorfwet van Bram”, in April 1903 aan bloedgebrek bleek te zijn gestorven.

Weer, en heviger, botsten beginselen, en werden de menschen door de antithese der levensbeschouwingen verdeeld. De onmogelijkheid van een eenheidsbeweging bleek nog duidelijker. Zij was nu tastbaar.

De „misdadige woelingen” van 1903 waren beslissend naar meer dan één kant. Ook vóór 1900 bestonden een paar christelijke vakbonden, en wat vakafdeelingen van de algemeene christelijke bonden: Patrimonium etc.

In vele bedrijven en in overheidsdiensten was het personeel van christelijke richting „neutraal” georganiseerd. Sedert 1903 vond ook daar de „confessioneele” organisatie ingang. De vrije christelijke vakbeweging kon zich ontplooiën. Er waren nog nevelen en struikelblokken in eigen kring, maar de baan werd licht en vrij, niet het minst door de leiding van den eminenten en onvergetelijken Talma.

De strijd, door anarchisten en sociaal-democraten binnen het N.A.S. op leven en dood gevoerd, waarin laatstgenoemden telkens „onder het juk” door, of „over de burg der zuchten” moesten, liep uit op scheuring van deze vakcentrale, door de stichting van het N.V.V. in 1906. De eenheidsvakbeweging had **zelfs onder socialisten** schipbreuk geleden. Naar wijlen Spiekman's woord gaven de sociaal-democraten het N.A.S. prijs „om des beginsels wil”. Tegelijkertijd werden christelijken (en roomsch-katholieken) gehoord en gesmaad voor scheurmakers, breekijzers, aanvallers in den rug etc., omdat zij zich „om des beginsels wil” aaneensloten onder eigen banier.

Het N.V.V. inviteerde alle werknemers, ongeacht hun overtuiging, tot het lidmaatschap der aangesloten „moderne” vakbonden, die veelal als „neutraal” den volke werden vertoond. Sommige propagandisten stelden hun organisaties voor als Nederlandsche edities van de Trade Unions, waarin alle Engelsche arbeiders, kerkelijk of niet, vereenigd zijn. Het ontbreken van het klassenstrijdstandpunt bij deze werd natuurlijk bezwogen.

Een welbespraakt leider van het „modern” georganiseerde overheidsperoneel reisde het land af, met het „klinkend metaal” en de „luidende schel”, die voor de arbeiders bekende seinen geven.

„Als de stoomfluit gilt, als de fabrieksbel luidt, gaan alle arbeiders door de ééne fabriekspoort, en begeven zich aan éénen arbeid. Zoo moeten zij ook één zijn voor de behartiging van hun gemeenschappelijke belangen.”

Er knalde wel eens een voetzoeker, tot schrik van de vedelaars van de neutrale wijs, te erger waar die door vriendenhand in den knollentuin gegooid werd, b.v. als „De Vakbeweging”, het blad van het N.V.V. schreef, het te betreuren dat men neutrali-

Van de Administratie

teit in zijn schoenen schoof, terwijl het zich niet bewust was zich ooit neutraal verklaard te hebben, en als dat was voorgevallen, dan was het heusch per ongeluk gebeurd. Anderen mochten neutraal zijn, het N.V.V. niet.

De zaakwaarnemers van het deerlijk gehavende N.A.S. werkten niet met het rookgordijn der neutraliteit. Zij bestookten het N.V.V. met scheldkanonades.

Het N.V.V. werd als „bijwagen” van de S.D.A.P. op de baan gezet. Wil men een ideëeler beeld, het was de wederhelft van de Partij. Dat is in allerlei toonaard ontkend. Het was ook niet netjes van „de vijanden” om het echtpaar vanwege die tweeenheid hard te vallen. Maar de eigen vrienden roemden het echtverbond als zij onder elkaar waren.

De bekwame vakvereenigingsman Henry Polak, die wel het meeste heeft gedaan voor de stichting van het N.V.V., zeide in zijn Meirede van 1908, dat de S.D.A.P. en het N.V.V. schouder aan schouder staan in den strijd om het einddoel: **het socialisme**, de heilige graal, die door alle moderne vakvereenigingsmannen in het hart gedragen moet worden.

Ter jaarvergadering van het N.V.V. in 1909 getuigden verschillende afgevaardigden, dat de moderne vakorganisatie **zonder de sociaal-democratie** niets beteekent. Die is **het gist** ervan.

In „Het Volk” van 11 Februari 1909 was te lezen, dat de vakorganisatie geen academische zaak is, maar het geheele leven beroert, en van den politieken strijd der arbeiders niet is te scheiden. De heer H. Spiekman schreef dat.

Bij het tienjarig bestaan van den modernen gemeentewerkliekenbond in 1911 werd in het plaatselijk orgaan van de S.D.A.P. te Rotterdam, „Het Volkswaekblad”, geschreven, dat de Partij reden had zich bij dat jubileum te verheugen, en zich feestelijk te gevoelen en te juichen omdat hij zich het socialisme niet schaamde.

Dat is allemaal lang geleden, en dus uit de oude doos. Hebben de „vijanden”, de verdedigers der „confessioneele” vakorganisatie, dergelijke ontboezemingen samenlezende, dat niet tendentius gebruikt?

Volgens een getuige uit dezen tijd niet.

In „Het Vrije Volk” van 1 November 1945 stond een hoofdartikel „Vakbeweging”. Het herinnerde aan de stichting van S.D.A.P. en N.V.V., en liet daarop volgen: „De band tusschen de politieke partij en het nieuwe vakverbond was van het begin af hecht. Niet alleen beider oorsprong uit dezelfde arbeidersbeweging, ook de overtuiging dat de strijd der arbeiders met de middelen der democratie gevoerd moest worden, bond hen samen.”

Het artikel handelt over de nu gewijzigde verhouding, maar „de gezindheid en de grondslagen zijn gebleven” Het N.V.V. heeft „de banden met een bevriende politieke partij losgemaakt.”

Het N.V.V. kon nimmer eenheidsvakbeweging zijn, zelfs niet voor socialisten. Al meer dan 35 jaar geleden werd Sneevliet gewaard. Het N.V.V. wierp cellenbouwende anarcho-socialisten en communisten uit. Het had daarin schoon gelijk. Maar het deed

De nummers van Nederlandsche Gedachten 1 tot en met 7 zijn uitverkocht.

Men kan zich thans abonneeren, zolang de voorraad strekt, vanaf no. 8. De abonnementsprijs bedraagt dan tot eind 1946 f 2.55. De abonnementsprijs vanaf no. 10 bedraagt f 2.25. Giro-overschrijving op no. 267122, Drukkerij Libertas, Utrecht, zien we gaarne tegemoet.

het, omdat het in de vakbeweging, ook in de moderne, altijd weer gaat „om des beginsels wil.”

Er is kans dat het weer zal moeten bannen. Fusie met de „vierde vakcentrale”, die door politieke invloeden soms sterk herinnerde aan de vakbeweging uit de dagen van Domela Nieuwenhuis, toen de arbeiders zich al stakende in den grond werkten” (Vrije Volk), wordt wel spoedig een feit.

Zullen de vrienden van „De Waarheid” zich in het N.V.V. op hun gemak schikken naar den gang van het werk? Of.....?

Het N.V.V. droomt weer van eenheidsvakbeweging. Het kwam met een nieuwe beginselverklaring. In deze „worden als normen aanvaard naastenliefde, gerechtigheid, waarheid, verantwoordelijkheid en eerbiediging van de menselijke persoonlijkheid, normen die aan het humanisme ontleend zijn. Alle arbeiders, van welke geestelijke richting ook, zullen deze normen kunnen aanvaarden.” (Vrije Volk).

Het humanisme, wat is dat? „Het zit in de lucht”, schreef pas een medewerker van „De Groene Amsterdammer”. Met een befaamd woord van Dr. Kuyper over een ander verschijnsel, kan nu worden gezegd, dat het humanisme „een atmosferische bedwelming” is.

De tegenwoordige Prof. Dr. Banning heeft als religieus socialist indertijd het socialisme modern humanisme genoemd, dit onderscheidende van het humanisme van de Renaissance, en dat van de Aufklärung. Dat was in den tijd toen hij als een tekort van de socialistische beweging constateerde, dat deze in de plaats van den burgerlijken godsdienst geen nieuwen vorm van religie, m.a.w. geen „democratisch godsbegrip” had gegeven.

De daareven genoemden medewerker van „De Groene” was beducht voor de dreiging, dat de bevolking van Nederland in een confessioneel en een humanistisch volksdeel wordt verdeeld.

Die antithese bestaat. Prof. Mr. H. R. Hoetink schreef in „Vrij Nederland” van 23 Februari i.l. over het humanisme in dezen tijd. Na het gemeenschappelijk front van christen en humanist te hebben geschetst, werpt hij het licht op wat hen scheidt. Dat is heel lezenswaard, en feitelijk, als in een kort begrip saamgevat, in dezen zin: „Maar ten aanzien van de vraag naar de bevestiging, de fundeering van de door beide aanvaarde zedelijke waarden en gedragsregels gaan de wegen van den humanist en van de Christen uit elkaar.”

Daar bezwijkt elke eenheidsbeweging aan. Daarom is een eenheidsvakbeweging een utopie.

P rogram van actie 1946

Handhaving van het Goddelijk gezag, met kracht
Wordt (ook voor 't Overzeesch gebied) met spoed verwacht;
Geen salie-geest, doch met beslist beleid
Dient d' eenheid van het Koninkrijk geleid;
Geen eenheidsstaat, geen passen en geen meten,
Maar geestelijke vrijheid! en 't geweten
Van 't Nederlandsche volk zal moeten spreken,
Ook zonder dat iets eerst door R.V.D. al is bekeken.
De zedelijke volkskracht, kern van ons bestaan,
Dient ook door d' Overheid te worden voorgestaan;
Terugkeer tot het recht, handhaving van de wet,
Geen Staten-Generaal meer in een hoek gezet!
Herstel en Opbouw, van wat werd vernield,
Is ook een taak, die wij, met kracht en tact beziel,
Volbrengen willen, en het namelooze leed
Dat velen dragen door wat d' oorlog deed;
Het onrecht en de nasleep van den strijd
Vraagt om voorziening! opdat ieder lijd'
Wat enklen voor ons hebben moeten dragen.
De Bedrijfsorganisatie, die we vragen,
Moet komen uit gezaamlijk overleg
Van vrije menschen, die bewandelen den weg
Van samenwerking, die 't maatschap'lijk leven,
Hetgeen zij noodig heeft, met juistheid weet te geven.
Geen dwang van boven-af, geen blijvend vast geleide
Van d' overheid, maar wel trekk' zij ten strijde
Tegen al wat storen kan het economisch leven;
Waarbij ook zeker nog haar taak het is te streven
Naar werk voor iedereen, en lukt dat niet,
Te zorgen dat men dan geen „stempelaars” meer ziet;
Doch zorg vooruit, verzekering, reserve
van werkers, die als 't noodig is, men werve.
Een goede zorg voor invaliden, en als 't wezen mag,
Voor allen ook een goed verzorgde ouden dag.
De woningnood vraagt snel en practisch werken,
Waarbij men zich zooveel men kan beperken
Moet, bij 't bouwen van wat slechts voor korten tijd,
Maar dienen kan. Ook 't Onderwijsbeleid
Vraagt sterk de aandacht, 't geen de wet
Voor 't onz' en 't openbaar terecht heeft vastgezet,
Moet blijven zoo; het worde uitgebreid
Tot vorming van bekwame krachten, die met vlijt
Mee kunnen werken aan het noodige herstel
van 't Rijksbudget, want ieder weet nu wel,
dat dat in orde MOET en daarom is ons streven
Naar billijke verdeling van wat ieder nu moet geven,
Tot dekking van het schrikkelijk deficit,
Dat deze oorlog ons ten erve liet.
Ook de gemeentelijke vrijheid dient hersteld,
Die haar ontnomen werd door 't wreede Duitsch geweld;
Terwijl met krachtig hand, tot heil der natie,
Word' uitgeroeid de doodend' bureaucratie;
En ter verdediging van 't lieve Vaderland,
Een krachtig leger, geleid door vaste hand,
Van Jan Courage, die tot voorbeeld strekt
En der soldaten eerbied en ook achting wekt!

W. v. Bokhorst Dzn.

't Is fiks gezegd, en 't zal zoo ook gedaan,
Mits w' allen als A.R. ter stembus gaan!

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ.
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof. Dr. J. Severijn, Mr. A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr. J. J. Hangelbroek, Prof. Mr. A. M. Donner, Mr. W. Rip, Ad. Kuiper, J. H. Hofman, Dr. F. L. van Muiswinkel, Mr. K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr. Dr. E. J. Beumer, Mr. J. A. de Wilde, Dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr. L. W. G. Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand. — Redactie-adres. Dr. Kuiperstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935.
Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht — Telefoon 11811 — Giro 267122
Prijs per abonnement f 3.— per jaar.

Program van **ACTIE**

De Antirevolutionaire Partij roept het gansche Nederlandsche volk op tot gehoorzaamheid aan Gods geboden. Zij ziet in den terugkeer tot die gehoorzaamheid de eenige mogelijkheid tot redding uit den nood, waarin ons volk verkeert.

Voor dat in een twaalftal paragrafen het standpunt dat de Antirevolutionaire partij ten aanzien van de belangrijkste politieke vraagstukken inneemt, zoo beknopt mogelijk wordt geformuleerd, doet zij een appél op het heele Nederlandsche volk. Zij is er van overtuigd, dat de toepassing der door haar beleden beginselen zegenrijk zal kunnen werken voor heel het staatkundig en maatschappelijk leven van ons volk. Van die beginselen is wel het voornaamste, dat onze partij wil, dat gehoorzaamd zal worden aan de ordinantiën Gods, zooals die geopenbaard zijn in de Heilige Schrift. De wereld verkeert na den tweeden volkerenoorlog in bangen nood, en in die wereld ook ons eigen vaderland. De kracht der zonde heeft zich op schrikwekkende wijze geopenbaard, en zij doet dit nog voortdurend. De revolutiegeest breekt zich allerwege baan. Die geest wil zich meester maken van alle levens-terreinen. Niets is voor hem veilig. Hij is er voortdurend op uit om ook de Staatsmacht tot zijn beschikking te krijgen. De jammerlijke gevolgen daarvan zijn in den oorlog wel duidelijk aan het licht getreden.

Aan de Revolutie moet het volk weerstand bieden, niet uit opportuniteit of uit vrees, maar om Gods wil. En het kan die weerstand dan alleen bieden, als het gehoorzamen wil aan Gods geboden.

Tot die gehoorzaamheid is ieder verplicht, overheidspersoon en onderdaan. Wordt zij betracht, dan

kan de ontwikkeling van ons volk weer in goede, nationale banen worden geleid.

De nood waarin wij thans verkeeren, is zoo groot als slechts zelden in onze geschiedenis is voorgekomen. Als ons staatkundig en maatschappelijk leven beheerscht wordt door machten, die de oppersouvereiniteit Gods niet erkennen, is er geen toekomst voor ons volk. Dan wordt het weggedrukt en van eigen nationaal karakter beroofd.

Daarom moet het volk terugkeeren tot de gehoorzaamheid van Gods geboden. Dan is redding mogelijk. Dan kan het eigen aard behouden en zich weer in Nederlandschen zin ontplooien. Dan zal het ook gewillig zijn om zich met volle toewijding te geven aan den opbouw van ons zwaar getroffen vaderland.

Inleidend woord

De Deputatenvergadering heeft op 3 April het **Program van Actie** der Antirevolutionaire partij vastgesteld.

In verband daarmee besloot de Redactie van **Nederlandsche Gedachten** eenige heeren uit te noodigen om over de verschillende onderwerpen, die in dat Program worden behandeld, een serie artikelen te schrijven.

Voor den inhoud van deze artikelen zijn uitsluitend verantwoordelijk zij, die ze geschreven en ondertekend hebben.

De publicatie in ons blad beteekent derhalve niet, dat de Redactie elken zin en elke beschouwing voor haar rekening neemt.

Maar wel acht zij het van belang, dat de lezers van ons blad van deze persoonlijke toelichtingen kennis nemen.

Handhaving van het Gezag

Mr Dr E. J. Beumer

De Overheid heeft zich steeds voor oogen te stellen dat zij is de dienaarsses Gods, het volk ten goede. Daarom is het haar roeping en plicht het gezag dat haar is toevertrouwd, te handhaven en te herstellen, waar het niet wordt geëerbiedigd.

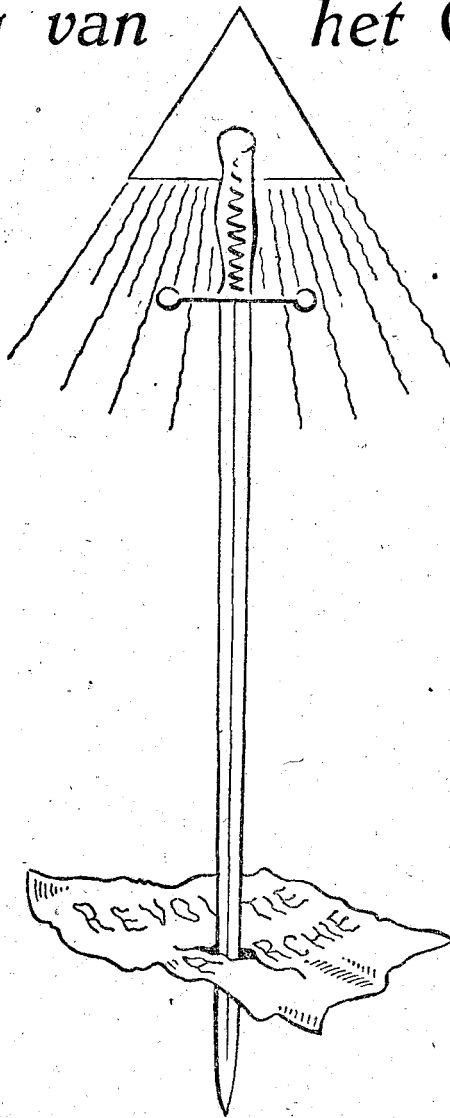
Niet zonder reden is dit programpunt voorop geplaatst. Het gaat hier toch om het meest fundamentele vraagstuk.

Wanneer de kiezers worden opgeroepen om ter stembus te gaan, geschiedt dat ten einde hun de gelegenheid te geven, zich uit te spreken over de richting waarin, naar hunne meening, het staatsbeleid gevoerd moet worden. Door hun stemrecht uit te oefenen, geven zij hunne voorkeur te kennen voor eenen bepaalden afgevaardigde, voor eene bepaalde partij, voor bepaalde beginselen. Zij geven dus indirect een principieele uitspraak over de taak van den Staat en de roeping der Overheid. En de gewichtigste vraag is wel: **Wat dunkt U van de Overheid?**

De Staat bemoeit zich in steeds toenemende mate met het leven en werken der burgers. Het aantal zijner gebods- en verbodsbepalingen neemt stadig toe. Aan deze voorschriften zijn wij gehoorzaamheid schuldig. Maar met welk recht vordert de Overheid dit van ons? Mag de eene mensch over den anderen heerschen?

Op die vraag is geen bevredigend antwoord mogelijk, behalve het volgende: De Overheid ontleent haar bevoegdheid om heerschappij te voeren niet aan zichzelf, niet aan eigen machts-usurpatie, niet aan eenige medemensen, maar aan God.

Zij is Gods dienaarsses. Zij is van God geordineerd en daarom moeten wij haar onderdanig zijn. En omdat zij Gods dienaarsses is, moet zij Gode gehoorzaam wezen.

De Overheid is Gods dienaarsses, **het volk ten goede**. Van dit laatste moet zij zich bij de vervulling van hare taak bewust toonen. Zij bezit niet eene onbepaalde macht. Zij mag niet alles decreteren. Integendeel, zij is er om het heil des volks. Dit behoort zij bij al hare maatregelen in het oog te houden. Zij is er niet om zichzelf, maar om de maatschappij. Dit beteekent, dat de staatsmacht beperkt is en begrensd.

De Overheid heeft tot taak den misdadiger te straffen en den rustigen burger te beschermen; het recht te handhaven; door sociale wetgeving onrechtvaardige verdrukking uit het maatschappelijk leven weg te nemen. Zij kan verlangen, dat den Keizer wordt gegeven, wat des Keizers is; niet dat den Keizer wordt gegeven, wat hem niet toebehoort.

Ten einde hare taak te kunnen vervullen, heeft de Overheid vooral hiervoor zorg te dragen, dat zij haar gezag handhaaft. Hiertoe is allereerst noodig, dat zij zich onvoorwaardelijk houdt aan wet en recht. Als dienaarsses Gods, Die de bron is van alle recht, is zij daartoe volstrekt verplicht. Maar indien zij aldus aan God gehoorzaam is,

kan zij verlangen, dat de onderdanen haar gehoorzaam zijn.

Zonder gezagshandhaving is noch orde, noch rechtszekerheid, noch volkswelvaart mogelijk.

De Overheid, die haar gezag niet handhaaft en — waar er inbreuk op werd gemaakt — het niet terstond herstelt, verzaakt haren eersten plicht. Zij wordt ontrouw aan hare roeping. En deze, hare, ontrouw wreekt zich op ontzettende wijze aan de onderdanen. De orde wordt verstoord; de rechtszekerheid verdwijnt; de misdrijven nemen toe; de slechtste elementen der samenleving geven den toon aan; het leven en de eigendommen der rustige burgers komen in gevaar; de Overheid zelve wordt tot eene aanfluiting.

Er is alle aanleiding bij deze verkiezing met grooten nadruk op dezen plicht tot gezagshandhaving te wijzen. Uit de woorden en daden van het tegenwoordige Kabinet is zonneklaar gebleken, dat het niet het minste begrip heeft van hetgeen tot den plicht der Overheid behoort; in het bijzonder waar het de gezagshandhaving betreft. De wijze, waarop

de Nederlandsche regeering in Nederlandsch-Indië gedurende het laatste half jaar is opgetreden — en niet is opgetreden — verdient in hooge mate afkeuring. De eer van Nederland is in gevaar gebracht en in tal van streken zijn de toestanden ontstaan, die zich altijd voordoen, wanneer het gezag ontbreekt: de orde is verstoord; de misdadigheid is toegenomen; volkomen onschuldigen, zelfs vrouwen en kinderen, worden beroofd, mishandeld, vermoord; eenige rechtzekerheid bestaat niet meer; de volkswelvaart is verdwenen.

Een arts uit Bandoeng heeft onder dagteekening van 2 Februari 1946 eenen open brief geschreven aan den minister-president, waarin hij ten slotte zegt:

„Als jullie zoo doorgaan met „handig” zijn, met „onderhandelen”, zal er veel bloed vloeien, zullen

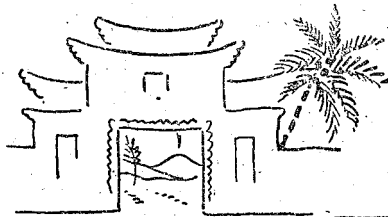
velen sterven, in de inlandsche kampen, en.... het doel zal **niet bereikt** worden.

Er wordt en er werd nog nimmer door alle eeuwen heen iets vast en degelijks en groots bereikt door handig geopolitiek door mannen met voeten van klei.”

Zoo is het. In de plaats van het onwaardige onderhandelen met opstandigen moet eene krachtige gezagshandhaving treden opdat de eer van Nederland worde gered, het leven van onschuldigen worde beschermd, de opstand worde onderdrukt, de rechtzekerheid worde hersteld en bovenal tot uitdrukking kome, dat de Nederlandsche Overheid het inzicht heeft herkregeen in hare primordiale roeping.

Moge bij de stembus blijken, dat het kiezerscorps den ernst van den toestand en den eisch van het beginsel begrijpt.

Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot

Overzeesche Gebiedsdeelen

Herstel, met kracht en beleid van het wettig gezag in Indië. Evenzoo van den rechtsstaat, gepaard gaande met verdere ontwikkeling daarvan.

De politiek zij gericht op krachtige bevordering van de ontwikkeling der samenleving ten bate van de bevolking, en op het zoo spoedig mogelijk tot stand brengen van volledige autonomie, evenwel met besliste handhaving van de eenheid van het Koninkrijk.

De Antirevolutionnaire partij staat op het standpunt, dat het Nederlandsche gezag zooals dat overeenkomstig de grondwet wordt uitgeoefend, in Indië het **wettig** gezag is.

Aangezien ook dit wettige gezag als zoodanig het goddelijk karakter draagt dat aan het aardsche gezag in Rom. XIII wordt gegeven en belast is met de hooge en dure roeping hetzelfde in Rom. XIII opgelegd, is het de plicht der regeering dit gezag, met alle middelen, waarover zij beschikt te handhaven en waar noodig te herstellen.

Dientengevolge verwerpt de A.R. partij elke politiek die hetzij rechtstreeks, hetzij langs een omweg zou neerkomen op een miskenning van dit goddelijk karakter en op een verzaken van deze goddelijke opdracht. Dit geschiedt door onderhandelingen — al dan niet gepaard gaande aan een de facto of de iure erkenning — met een zich

noemende „regeering” van een zogenaamde „republiek”.

Door dergelijke onderhandelingen geeft de Nederlandsche regeering voet aan de revolutie.

Daartegenover dient de regeering door het aantrekken van de gezagsgetrouwe elementen, door het verschaffen op groote schaal van de noodige voorlichting aangaande hare bedoelingen ten aanzien van de toekomstige staatkundige economische en sociale ontwikkeling van Indië alsmede door een zoo snel mogelijke aanwending van de Nederlandsche gewapende macht tegen de gewapende benden, het wettig gezag te herstellen.

Op de Britsche bondgenooten behoort op juridische en moreele gronden mede een beroep te worden gedaan om dit laatste mogelijk te maken.

Het doel van het gezagsherstel is eensdeels het herstel van den toestand van voor de bezetting door Japan, in ander opzicht een progressieve politiek.

Wat hersteld moet worden is de rechtsstaat, zooals die door het Nederlandsche gezag in Indië was gevestigd, waardoor rust, orde, veiligheid, vrijheid, ook voor minderheden, een onpartijdige rechtspraak, een gezond, deskundig en moreel onaantastbaar overheidsapparaat en een vooruitstrevende welvaartspolitiek waren verzekerd.

Door de Japansche overheersching, door de terreur thans van de inheemsche, van Japansche wapenen voorzien, benden, zijn al de goederen dezer rechtsstaat in de gebieden waar deze benden en

de zich noemende „regering” der zoogenaamde „republiek”, die op deze benden steunt, hun revolutionair geweld uitoefenen, verloren gegaan. Eerste doel van het gezagsherstel is de terugkeer van dezen rechtstaat ten behoeve der inheemsche bevolking.

Daarnaast dient gestreefd te worden naar een ontwikkeling der samenleving ten bate van de bevolking. Deze ontwikkeling dient in sociaal-economisch opzicht er op te zijn gericht dat de economische hulpbronnen van het land in de eerste plaats ten goede komen aan de bevolking van Indië zelf. Daarbij zal door een ontwikkeling van de sociale wetgeving, die in Indië nog in haar kinderschoenen staat, aan de verdeelende gerechtigheid meer plaats moeten worden gegund, zoodat de inheemsche werker, de inheemsche massa een hooger levensniveau kan bereiken.

De A.R. partij is er van overtuigd, dat zoodanige economisch-sociale ontwikkeling gebrekkig blijft en niet aan haar doel kan beantwoorden, indien zij niet gepaard gaat met een geestelijk-cultureele verheffing.

Zij ziet die verheffing niet in het brengen naar Indië zonder meer van de resultaten der Westersche cultuur. Hoewel zij de taak der overheid op dit gebied — o.m. door het verschaffen van op de inheemsche maatschappij ingesteld onderwijs — vah groot belang acht, het essentieele van de hier liggende taak is de kerstening van Indië, waartoe Nederlands christenvolk een bijzondere roeping heeft en waarbij voor de overheid slechts de taak aanwezig is, zending en missie vrij te laten.

In deze kerstening ziet de A.R. partij de groote mogelijkheid van een geestelijke verheffing, die noodig is om de volkeren van Indië, zelfstandige dragers van een modernen staat te doen zijn.

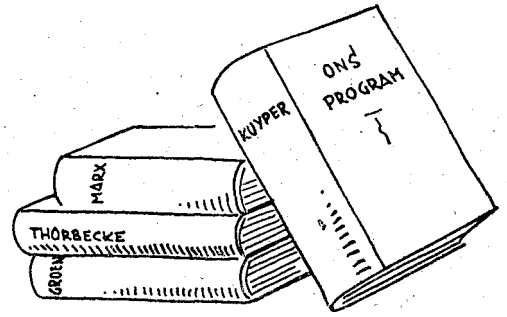
De A.R. partij meent, dat tegelijkertijd met het herstel van het gezag een aanvang moet worden gemaakt met een herziening van de Indische staatsregeling gepaard aan grondwetsherziening, die ertoe moet leiden om aan de overzeesche gebiedsdeelen volledige autonomie te verleen.

De A.R. partij ziet geheel in de lijn harer politiek sinds 1901, als naaste doel der Nederlandsche politiek een staatkundige ontwikkeling van Indië, waarbij aan dit gebiedsdeel volledige zeggenschap in eigen huis wordt toegekend. Uiteraard beteekent dit, wil hier niet van een ongecontroleerde ambtenarenstaat sprake zijn, een ontwikkeling der het overheidsbeleid controleerende volksorganen in Indië zelf en het daaraan toekennen van daartoe noodzakelijke verstrekkende bevoegdheden.

In verband met de bestaande gezagscrisis in Indië, die de ontwikkeling tot de vrijheid langs revolutionairen weg wil doen geschieden stelt de anti-revolutionaire partij op den voorgrond dat deze ontwikkeling langs wettigen weg moet geschieden.

Dit houdt in dat het bestaan van het Koninkrijk der Nederlanden tot welker samenstellende deelen ook Ned.-Indië behoort, niet disputabel mag worden gesteld. Noch een ontbinding direct noch eene op termijn kan in overweging genomen worden. Niet omdat een altijddurend voortbestaan van het Koninkrijk der Nederlanden in zijn huidigen vorm het abstracte doel der A.R. politiek zou zijn, maar

Geestelijke

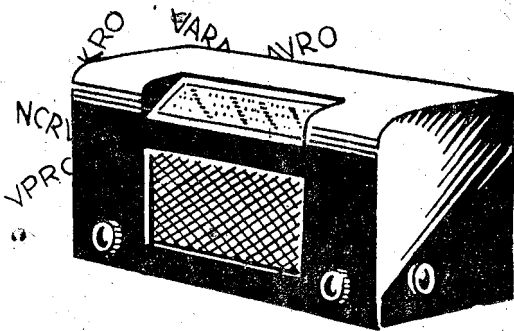
De niet-neutrale, de Christelijke Staat heeft de geestelijke vrijheid te handhaven en te bevorderen, de geestelijke verscheidenheid te eerbiedigen.

Inzake de radio worde teruggekeerd tot het wettelijk bestel. Wijziging op radio-gebied zij het resultaat van het gemeen overleg tusschen Regering en Staten-Generaal.

Wanneer thans de leuze der geestelijke vrijheid wordt aangeheven, weten wij allen, die juist in de afgelopen jaren het gemis van deze kostelijke gave zoo sterk gevoeld hebben, vrij nauwkeurig, waar het om gaat. Toch komt dit begrip, in onze Grondwet, die er overigens van doordrongen is, met zooveel woorden niet voor. Wel spreekt de Grondwet van vrijheid van Godsdienst (art. 174), vrijheid van onderwijs (art. 200), en vrijheid van drukpers (art. 7), drie vrijheden, welke Kranenburg als waarborgen der geestelijke vrijheden beschouwt. In het verband, waarin hier over de geestelijke vrijheid gesproken wordt, is zij het best te omschrijven als de vrijheid van ieder om openlijk zijn beginselen te belijden. Het is duidelijk, dat in deze geestelijke vrijheid alle andere vrijheden geworteld zijn; zonder geestelijke vrijheid hebben zij geen zin. De geestelijke vrijheid is een recht, dat samenhangt met het feit, dat de mensch naar Gods beeld geschapen is. Want de volstrekte geestelijke vrijheid wordt bij God zelf gevonden. Die doet wat Hem behaagt, zonder nochtans ooit onrecht te begaan. Daar God den mensch als een vrij wezen heeft geschapen, heeft Hij hem ook de geestelijke vrijheid verleend. Ver-

omdat de partij van meening is, dat de rechtsstaat de vrijheid en de voor een moderne staat noodige geestelijk-cultureele ondergrond, van een orde zooals wij die zaken in Nederland zelf bezitten, alleen Indië's deel kunnen worden langs den weg eener legale ontwikkeling en met in achtneming van de Ned. beginselen van recht en vrijheid en met medewerking van de Nederlandsche maatschappij. Daartoe is handhaving der eenheid van het Koninkrijk een onmisbaar vereischte.

Vrijheid

door Mr A. Zeegers

liest hij deze, dan is hij een gedenatureerd mensch. Waartoe zoo'n mensch in staat is, hebben wij in Duitsland kunnen zien.

Met de geestelijke vrijheid hangt de geestelijke verscheidenheid nauw samen. Waren allen van één levensbeschouwing en was er dus geen geestelijke verscheidenheid, dan leverde de geestelijke vrijheid geen probleem op. Nu heeft de ervaring geleerd, dat (afgedacht van rassentegenstelling, die wij voor ons land buiten beschouwing kunnen laten) godsdienstige scheidslijnen het scherpst zijn en de meeste invloed uitoefenen. Naar deze maatstaf gerekend, vallen in ons volk al dadelijk verschillende groepeeringsen aan te wijzen, die in wereldbeschouwing sterk uiteen loopen. Wij denken aan de Roomsche-Katholieken, de Protestanten en die groepen, die men met een verzamelnaam wel als Humanisten aanduidt, al lijkt het ons niet onbedenklijk hieronder ook b.v. de Communisten te begrijpen. 't Doel van 't huidige eenheidsstreven is nu tot enkele algemeene normen te komen, welke voor allen, van welke levensovertuiging ook, aanvaardbaar zijn. Men motiveert dit streven door er op te wijzen, dat velen, ondanks hun verschil in levensbeschouwing, elkaar in de concentratiekampen en gevangnissen hebben leeren kennen en waardeeren. Dat dit juist tot een **samenmelting** en niet tot **samenwerking** moet leiden, is niet duidelijk. Immers, vaak is juist bij gesprekken in de zoo juist genoemde benarde omstandigheden de antithese scherp uitgekomen. Ook de opmerking, dat wij toch vóór alles Nederlanders zijn, faalt. Wij zijn immers vóór alles mensch. Zoodra nu ons mensch-zijn in het gedrang komt, wordt onze nationaliteit bijzaak. Vooral voor Christenen is dit zeer gemakkelijk te begrijpen. Onwillekeurig denken wij aan de Pelgrim-Fathers, die in 1620 ter wille van hun geestelijke vrijheid uitweken naar Amerika. Dit voorbeeld zou enkele eeuwen later gevolgd worden door een groep Afgescheidenen die eveneens naar Amerika uitweken, omdat hun geestelijke vrijheid onder het Liberalisme in de knel kwam.

Ten aanzien van de geestelijke vrijheid en verscheidenheid nu heeft de Overheid een taak. Zij

moet die vrijheid handhaven, en bevorderen en de verscheidenheid eerbiedigen.

Art. 3 spreekt met nadruk van **den niet-neutralen, Christelijken Staat**. Met deze woorden wordt naar twee kanten verweerd geboden. Allereerst naar de zijde der Barthianen, die tusschen den Natuur (en de natuurlijke ordeningen als den Staat) eenerzijds en de Genade anderzijds een antithese zien. In deze beschouwing is voor 'n Christelijke Staat, zoo min als voor 'n Christelijke cultuur plaats. Mr G. H. Slotemaker de Bruïne zegt in zijn boekje „Is Christelijke politiek mogelijk?” (pag. 43) heel duidelijk: „De Staat kan niet anders dan de neutrale zijn, omdat hij bij het verrichten van zijn eigen Staatsfuncties niet weet, waarover het bij het Christelijke gesprek ook maar gaat!” De tweede opvatting die evenzeer verworpen dient te worden, is die van de theocratie. Deze werd in Kuypers dagen voorgestaan door Hoedemaker, die een Staat met den Bijbel wenschte. De Overheid moest gebonden zijn aan de belijdenis der nationale kerk en deze diende ook in zaken, die de kerk niet rechtstreeks aanging, geraadpleegd te worden.

In zijn reeds eerder in dit blad genoemde werk „Religie en Politiek” wordt de gedachte der Theocratie door Van Ruler opnieuw naar voren gebracht. Ook hij wenscht, dat „de Staat in alle dingen waar hij mee bezig is, naar de kerk luistert en ook opzettelijk de kerk raadpleegt”. v. Ruler wil b.v. ook vraagstukken, den arbeid of de Rijkseenheid betreffende, aan de kerk voorleggen. Wordt de Theocratie afgewezen, dan gaat het naar zijn meening met onzen cultuurkring via het nihilisme en het heidendom naar den chaos der barbarij. De Christelijke Staat, door de A.R. voorgestaan, is een andere. Hierin is, naar de woorden van ons beginselprogramma het Staatsgezag niet door de uitspraak van eenige Kerk, maar in de consciëntie beide van Overheid en onderdaan aan Gods ordantiën gebonden. In dezen gedachtengang hebben de christenen de roeping op het staatsleven een christelijken invloed uit te oefenen en zoo mede te werken aan de verwerkelijking van het koningschap van Christus. Aan een bepaalde Kerk kan de Overheid zich niet binden, omdat dit tot bevoorrechtiging van een overheersching door een bepaalde Kerk zou leiden, waardoor het Overheidsgezag in zijn wezen wordt aangetast. Natuurlijk bestaat er geen enkel bezwaar tegen, dat de Overheid de Kerken raadpleegt in vraagstukken, die haar rechtstreeks raken, zooals b.v. armenzorg en veldprediking.

Men zou de vraag kunnen stellen, waarom juist de Calvinisten zich opwerpen als verdedigers der geestelijke vrijheid. Zijn er geen anderen aan, wie dit recht meer, althans ook toekomt? Is de democratie niet voldoende waarborg voor de geestelijke vrijheid?

Hierop kan geantwoord worden, dat Calvin — hoewel stellig in vele opzichten democraat — blijkbaar nog sterk onder den invloed van de Middeleeuwsche gedachte gestaan heeft, dat slechts één geloof beleden mocht worden.

De landen, waar de Reformatie gezegevierd heeft, zijn echter bij uitstek oorden der geestelijke vrijheid geweest. Ook Nederland. Zeker, pas in 1905

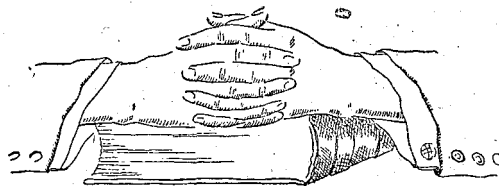
zijn uit art. 36 der Geloofsbelijdenis, de woorden geschrap, die inhielden, dat de Overheid den valschien Godsdienst moest uitroeien. Doch daarvoor heerschte al eeuwen lang een vrij groote mate van geestelijke vrijheid. Onze vaders lieten de godsdienstoefeningen, die, strikt genomen, verboden hadden moeten worden, al spoedig oogluikend toe. Later, werden ze niet slechts getolereerd, maar sommige ook gepermitteerd. En wat de vorige eeuw aangaat, zijn Groens strijd voor de rechten der afgescheidenen en den strijd voor de vrijheid van het Christelijk onderwijs, treffende uitingen van de vrijheidszin der Calvinisten.

Uit dit laatste blijkt tevens, dat de toen heerschende democratie nog geen waarborg voor de geestelijke vrijheid was. Ditzelfde geldt van de Russische en Indonesische. Men meene niet, dat er thans geen bedreiging van de geestelijke vrijheid zou bestaan. De geleide economie is dit ongetwijfeld. Ook op het terrein van het onderwijs is de uiterste waakzaamheid geboden.

De strijd om de geestelijke vrijheid spitst zich thans echter toe op radiogebied. Daarom spreekt 't urgentieprogram op deze plaats over de geestelijke vrijheid. De houding inzake de Radio zal den toetssteen worden van de waarachtigheid, waarmede men de geestelijke vrijheid belijdt. De Antirevolutionairen wenschen een nationale omroep. Deze is door samenwerking der bestaande omroepverenigingen zeer goed te verwezenlijken. Dat 4 omroepverenigingen duurder zouden werken dan één, is tot dusver niet bewezen, wel het tegendeel. Overigens is dit een kwestie van ondergeschikte beteekenis. Hoofdzak is, handhaving van de geestelijke vrijheid en eerbiediging der geestelijke verscheidenheid. Met name wordt door ons scherp positie gekozen tegen een Staatsomroep. Wij weten zeer wel, dat niemand zegt een dergelijke omroep te begeeren. Doch bij alle plannen voor een Eenheidsomroep blijkt duidelijk, dat bij deze, hoe de verdere uitwerking ook wezen moge, altijd aan den Staat grooten invloed wordt toegekend. Minister van der Leeuw heeft in zijn rede voor den Radioraad op 21 Maart duidelijk te kennen gegeven dat de Staat den Eenheidsomroep, die hij wenscht, zal moeten controleren. Men ziet, opname van het radiovraagstuk in het urgentieprogram was wel noodig.

Wat wij hier over de Radio opmerken, houdt intusschen niet in, dat er nooit eenige wijziging zou mogen worden aangebracht in de huidige regeling. Alleen eerste eisch is, dat deze op wettelijke wijze, d.w.z. in overleg met het parlement, tot stand komt. Eerbied voor de wet eischt dit.

Geestelijke vrijheid! Wie goed het urgentieprogram leest, ziet, dat het hiervan doordrenkt is. Indien de A.R. geen enkel ander ideaal dan dit ééne te stellen hadden, zou dit reeds voldoende zijn om ieder, die de wijde strekking ervan doorziet, te bezielen zijn uiterste krachten daarvoor in te spannen. Men bedenke wel: Het is gemakkelijker de geestelijke vrijheid te bewaren, dan haar te herwinnen.

AD. KUIPER

Zedelijke Volkskracht

Voor haar deel bevordere de Overheid de moreele defensie. Ons volk, levende te midden van een onrustige wereld en ingeklemd tusschen de groote mogendheden, kan alleen door ontwikkeling van zijn in de historie wortelend eigen nationaal karakter, zijn zelfstandigheid handhaven en zijn zedelijke volkskracht herwinnen.

Daartoe houde de Overheid hoog het eigen recht van personen, van het gezin, van de Kerken, van de scholen, en van de zelfstandige kringen in het maatschappelijk leven.

Het vierde artikel van 't Program van Actie durft een **harde en sombere werkelijkheid** onder de oogen te zien.

Het spreekt van een **moreele defensie; erkent dus, dat er een immoreel of a-moreel offensief in actie is.** Het acht het noodig uit te spreken, **dat onze zelfstandigheid gehandhaafd behoort te worden; het ziet dus gevaaren, die onze zelfstandigheid bedreigen en ons tot afhankelijkheid of zelfs tot slavernij kunnen voeren.**

Sterker nog: **het spreekt over het herwinnen van onze zedelijke volkskracht; dat sluit in, dat die zedelijke volkskracht is verdwenen, althans uitermate verzwakt, zóó dat ons volk de kracht mist om in dezen tijd zijn zedelijke roeping te vervullen.** Inderdaad: onze nationale situatie is ten aanzien van de hier genoemde verschijnselen zorgwekkend. **De nood is zelfs zóó groot, dat velen de hoop op herstel of zelfs ook maar op leniging volkomen opgegeven hebben.**

Er zijn personen en groepen, die verklaren, dat herstel van de zedelijke volkskracht uitgesloten is, omdat steeds duidelijker blijkt dat de mensch een infaam slecht wezen is, totaal onvatbaar voor verbetering. De ervaringen van vijf jaar wereldoorlog en de immer-stijgende climax van corruptie-schandalen schijnen deze opvatting te bevestigen.

Anderen meenen, dat onze groote-stedencultuur en de moderne industrie het onmogelijk maken de zedelijke volkskracht te herwinnen. In een primitieve samenleving was dat misschien nog mogelijk,

in de moderne wereld is er niet meer aan te denken: de mensch is ont-mensch, en ontadeld tot een onbelangrijk nummer en een bijna beteekenislooze schakel.

En een derde groep beweert, dat het een mensch nooit gelukken zal den zedelijken eisch, die God stelt, te vervullen; mocht hij het ooit probeeren, dan zal God het hem zóó grondig doen mislukken, dat hij neerslaat bij de ruïnes van zijn vroom-menschelijken overmoed.

Het Program van Actie deelt deze opvattingen niet. Want het heeft als uitgangspunt niet den slechten mensch, noch de degenererende groote-stedencultuur, noch den vroom-menschelijken overmoed.

Het trekt zich niet op aan het cultuur-optimisme der vorige eeuw, noch laat het zich neerdrukken door het pessisme van vandaag. **Het gaat uit van den eisch van Gods Woord**, dat ergens zegt, dat wij aandachtig naar God moeten luisteren en het goede moeten doen; een eisch, die inderdaad vervuld kan worden, maar dan slechts op de absoluut-eenige wijze, die Paulus tot de diep-gelukkige belijdenis brengt: Ik vermág alle dingen door Christus, die mij kracht geeft.

Hieraan ontleent de Antirevolutionaire Partij dan ook het recht en den moed, om aan de Overheid te vragen, dat zij voor haar deel bevordere de moreele defensie, de nationale zelfstandigheid, de zedelijke volkskracht.

Geen enkele kring of partij, die de critiek van één der drie hierboven genoemde groepen deelt, kan in ernst aan de overheid vragen, wat in artikel 4 van ons Program van Actie wordt verzoekt. Zulk een vraag zou immers elke basis missen.

Er is juist nu alle reden, om de Overheid te herinneren aan haar taak ten opzichte van de zedelijke volkskracht.

Want ons volk dreigt als graan vermalen te worden tusschen de molensteenen der omringende groote mogendheden. Reeds in vorige eeuwen, vooral in en na de revolutionaire periode op het eind der 18e eeuw, heeft ons volk veel van zijn eigen aard opgeofferd; de kwaal schijnt met het jaar te verergeren. zelfs de naamgeving van groote politieke partijen schijnt niet naar Nederlandschen aard te kunnen geschieden: tegen het einde der vorige eeuw koos de S.D.A.P. haar naam naar Duitsch voorbeeld, thans herinnert de naam van de Partij van den Arbeid al te pijnlijk — voor Nederlandsche ooren en harten althans — aan de Engelsche Labour Party. Door deze trieste neiging wordt het eigene van ons volk steeds grondiger verminkt en bedorven en daardoor de weerstand tegen het vreemde en slechte steeds meer verzwakt. **Een volk, dat zichzelf niet meer kent en herkent, is een speelbal geworden der groote mogendheden en een prooi van alle geestelijke en zedelijke infecties.**

Dit klemt te meer, omdat een ontzettende onrust de wereld doortrekt. **De diepste oorzaak daarvan ligt ongetwijfeld in het terugdringen van het blijvende Christendom en in de snelle opmarsch van het moderne heidendom**, dat wel geen zichtbare afgodsbeelden en afgodsaltaren sticht, maar dat toch in de vergoddelijking van den Staat, van de massa, van de cultuur, van de techniek, van de

natuur, van de liefde, van de schoonheid, van de gerechtigheid, van de barmhartigheid en van de naastenliefde een nieuwe religie sticht met zulk een krachtig doordringingsvermogen, dat een Fransche schrijver opmerkte: Men kan geen voet verzetten en geen woord spreken, of men komt in aanraking met heidendom.

Bij deze grondverschuiving verliezen millioenen hun houvast.

Zoo worden de wortels van ons zedelijk volksbestaan aangetast. En de situatie is zóó schrikwekkend, dat — indien er geen wonder gebeurt — ons christelijk-nationaal karakter zal verdwijnen, waarvan het onmiddellijk gevolg móet wezen, dat het met onze nationale zelfstandigheid afloopt. **Een karakterloos volk — en in 't bijzonder, wanneer het een klein volk betreft — heeft nimmer zijn zelfstandigheid kunnen bewaren.**

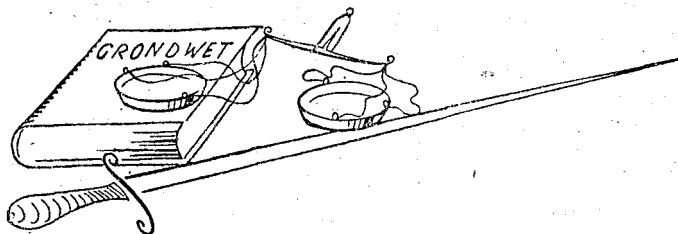
Daarom moet de Overheid thans meer dan ooit de moreele defensie bevorderen. **Voor haar deel!** Want de taak der Overheid is in het algemeen: het handhaven en het onderhouden van een behoorlijke rechtsorde. Dat is dus, een taak met een begrenzing. Daarom kan noch mag de Overheid de moreele defensie geheel in eigen handen nemen. Het zou nóch haar aanzien, nóch de moreele defensie ten goede komen. Meer nog dan van Overheidswege moet voor het herwinnen van de zedelijke volkskracht verwacht worden van de Kerk, van het gezin, van de scholen, van de jeugdorganisaties. Maar deze alle zullen slechts energiek kunnen werken, wanneer de Overheid zich immer bewust is, dat zij op geestelijk en cultureel gebied een dienende en niet een leidende taak heeft, omdat deze gebieden niet tot de sfeer van het Staatsgezag behooren. **Wij zien vandaag, welke rampen ontstaan, wanneer de Overheid dit vergeet. Vandaar voor haar deel!**

Dit „voor haar deel” is allerminst onbelangrijk. Om twee redenen: de moreele nood is ontstellend groot en de Overheid staat niet aan het hoofd van een neutralen, maar van een Christelijken Staat. Dit legt haar bijzondere verplichtingen op.

Als 't moderne heidendom elken dag terrein wint en de samenleving naar een smartelijk samenlijden voert, dan dient de Overheid uit bestuur en wetgeving alles te verwijderen, wat den vrijen invloed van het Evangelie op ons volksleven belemmert en dan zal zij vooral vandaag het eigen recht der Kerken hartelijk moeten erkennen.

Wanneer het gezin aangevreten wordt door een steeds vunzer demoralisatie, dan dient de Overheid zich te onthouden van maatregelen, die ertoe kunnen leiden, dat steun worde verleend aan wat zich opzettelijk kant tegen de openbare orde en de goede zeden. Dan rust vooral nú op haar de plicht om te waken voor de publieke eerbaarheid op den weg, in publieke plaatsen, in publieke geschriften. Dan dient zij het woekerend gezwel van het neo-Malthusianisme uit te snijden. **De gezinsnood openbaart als geen ander verschijnsel de geestelijke en moreele ontredning: de uiterste energie van volk en Overheid worden gevraagd om een gevaar te keeren, dat het voortbestaan van onze samenleving onmiddellijk bedreigt.**

De Overheid oefene haar gezag zóó, dat het

Terugkeer

tot den Nederlandschen Rechtsstaat en de Democratie

Het beleid der Overheid worde gekenmerkt door:

- a. *streng en onpartijdige handhaving van recht en wet;*
- b. *erkenning van de rechtmatige vrijheden des volks;*
- c. *volledige toepassing van het gemeen overleg met de Staten-Generaal.*

Onder de politieke wenschen die in het program van actie worden opgesomd, is ook sprake van terugkeer tot **rechtsstaat** en **democratie**.

Deze terugkeer wordt gewenscht geacht. We moeten daarbij wel bedenken **wat** we wenschen en of het noodig is dezen wensch **uit te spreken**. We vinden dezen wensch immers thans in ons pro-

gram van actie, waaraan we onder elkaar vaak den naam van urgentieprogram geven. Dat woord „urgentie” duidt op iets, dat noodzakelijk is en dringend; op iets, waarop we voortdurend willen aandringen, omdat het ons niet met rust laat.

Is het in ons land nu zoo gesteld met rechtsstaat en democratie?

Wat verstaat men onder een Rechtsstaat?

Ieder begrijpt aanstonds dat in een Rechtsstaat het **recht** heerscht en dat recht ligt vast in de wet.

Als tegenstelling kan gelden de z.g. politie-staat, waarin de overheid niet alleen haar zorgen uitstrekt over vrijwel alle belangen van den onderdaan, tot zijn huiselijk en godsdienstig leven toe, maar waarin die overheid ook met willekeur optreedt, zich zelf niet aan wet en recht gebonden acht en van bovenaf eigenmachtig decreeteert wat

eigen recht van personen, niet het laatst het recht op vrijheid, bewaard blijve of bevorderd worde. En zij wake er voor, dat het volk vervormd wordt tot een massa, waarin de enkeling omkomt, een massa, die het logge werktuig wordt van een Overheid, die geen prijs stelt op de overtuiging van den enkelen mensch. Na jaren van krankzinnige massa-aanbidding en nog krankzinniger massa-vernietiging bedenke zoowel volk als Overheid dat het herwinnen van zedelijke volkskracht onmogelijk is, wanneer de mensch niet wordt erkend als een wezen met eigen rechten en eigen plichten, met een eigen bestemming; en met een eigen verantwoordelijkheid jegens zijn Souvereinen Opdrachtgever.

Ook worde het eigen recht van school en onderwijs door de Overheid hoog gehouden. Het is onjuist te meenen, dat de Overheid geroepen zou zijn om van harentwege onderwijs te doen geven (heel bijzondere gevallen daar gelaten). De Vrije School, behorende aan de ouders, is de regel, die door den aard van de kinderopvoeding zelf wordt gesteld. **Kinderen behooren aan de ouders, altijd en overal, nooit aan den Staat. De Staat kan niet opvoeden.**

En tenslotte worde door de Overheid het eigen recht erkend van de talloze zelfstandige kringen in het maatschappelijk leven. Het eigen recht; nimmer — evenmin hier als hierboven — de eigen tyrannie! Op de volgende pagina's zal hierover

nader geschreven worden. Maar in dit 4e program-punt worde er aan herinnerd, dat de verwaarloozing of opheffing van dit recht een grauwe massa schept, waarin de arbeid wordt ontadeld en waarin de kiemen voor revolutionaire ontwikkelingen met groote snelheid rijpen. **Een Overheid, die de eigen rechten dezer kringen ontkent is een tyrannieke overheid en zij roept spanningen op, die zij alleen door grof geweld zal kunnen bedwingen.**

Dat de Antirevolutionaire Partij deze zaken aan de orde stelt, vindt zijn oorzaak niet in de behoefte, om enkele min of meer waardevolle algemeenheden te zeggen.

De oorzaak ligt dieper: er is bij ons een stijgende ongerustheid, dat het thans met de bewindvoering belast zijnde Kabinet het juiste zicht op de hier genoemde zaken mist; dat het den omvang van het „Voor haar deel” niet kent en deze op ontstellende wijze uitbreidt; dat het daardoor de levenswekkende krachten in het volk geen goede kans van ontwikkeling biedt; en dat het daardoor tenslotte geen bouwend aandeel neemt aan de versterking van onze zedelijke volkskracht.

Bij het voortzetten van een dusdanig beleid kan geen ander resultaat verwacht worden dan een voortgang van de moreele inzinking, die snel en radicaal zal leiden via nationaal verval tot nationalen ondergang en vernietiging van de Christelijk-nationale samenleving.

een burger doen en laten mag. Deze verderfelijke gedachte heeft langen tijd in Duitschland geheerscht en haar consequentie is uitgelopen op het nationaal-socialistisch regiem, dat wij in den bezettingstijd hebben leeren kennen.

Wat de hoogste macht in den Staat besliste, dat was recht. De zelfde personen, die dat recht formuleerden belastten zich ook met de uitvoering. Volksinvloed was daarbij geheel uitgesloten. Alles werd van boven af opgelegd. Van een parlement, van eenig vertegenwoordigend lichaam wilde men niet weten. Het „leiders-principe” werd op alle gebied toegepast.

Maar, zal men opmerken, met de bezetting is toch ook dit stelsel van willekeur over de grens voor goed vertrokken? Na de terugkomst van de Nederlandsche Regeering kwam toch zeker van zelf de Nederlandsche wetgeving weer tot gelding?

Dat zoudt ge verwacht hebben. Maar het is heel anders gegaan. De nationaal-socialistische beginselen zijn veel dieper doorgedrongen dan de meeste menschen wel hebben vermoed. De Regeering is helaas begonnen met de volksvertegenwoordiging, de Provinciale Staten en de Gemeenteraden geheel op zijde te zetten. Die waren zoogenaamd niet representatief meer. Maar het effect was, dat ons volk practisch van de eene dictatuur in de andere verviel. De door de Grondwet aangewezen officieele verdedigers van de rechten des volks kwamen geheel te ontbreken en de Regeering kon om zoo te zeggen ongecontroleerd doen wat zij wilde. En van die mogelijkheid heeft ze dan ook ruimschoots gebruik gemaakt. Maandenlang heeft zij volkomen autocratisch geregeerd. De omstandigheden noodzaakten haar diep in het volksleven ingrijpende maatregelen te nemen. Denk alleen maar aan de geldsaneering, denk aan Indië, denk aan den wederopbouw, aan de berechting van oorlogsmisdadigers, aan de zuivering enz. Alle daarop betrekking hebbende bepalingen nam de Regeering zonder overleg met het parlement. Ja zij ging nog verder: hoewel de omroepverenigingen kant en klaar stonden om weer aan het werk te gaan, verordende de overheid geheel eigenmachtig en in strijd met bestaande, wettelijke regelingen een toestand op radio-gebied, die volkomen on-Nederlandsch was. En zoo ontstonden verhoudingen, die apert streden met recht en wet, en die in tegenstelling waren tot een gezonde democratie.

Nog altijd is de zaak van recht en wet en van democratie niet in orde. Het een hangt met het ander samen. De neiging om dictatoriaal te regeren botst tegen onze democratische traditie. Al zijn er nu voorloopige Staten-Generaal, de Regeering zoekt die Staten-Generaal niet. Ze houdt ze zoo veel mogelijk buiten de deur. Zij heeft er geen behoefte aan, om waarlijk democratisch te regeren en aan het volk zijn rechtmatigen invloed op wetgeving en bestuur te geven. Voortdurend plaatst de Regeering volk en volksvertegenwoordiging voor voldongen feiten.

Daarom is het zoo noodig, zoo urgent, dat in ons program van actie bepleit wordt: **Terugkeer tot den Nederlandschen rechtsstaat en de democratie.** Allen hebben wij ons te onderwerpen aan de wet. De overheid moet daarin voorgaan. Dan is zij ook

in staat overeenkomstig haar goddelijke roeping, recht en wet op strenge en onpartijdige wijze te handhaven.

Doet ze dat niet, dan zij de vrijheden des volks ook niet veilig. Dan komt alles wankel te staan. Dan is de rechtszekerheid weg. Dan hangen we af van de goed- of kwaadwilligheid van een minister, misschien zelfs van een ambtenaar.

Dan staan we machteloos tegen machtsmisbruik, vooral in een tijd, waarin de bureaucratie hoogtij viert en wij meer dan ooit — ter voorziening in onze behoeften — afhankelijk zijn van de overheid.

Het meest doeltreffende middel, om weer tot herstel van den Rechtsstaat te komen, is de volledige toepassing van het gemeen overleg van Regeering en Staten-Generaal.

Daar moet het weer heen. Zoolang dit allesbeheerschend beginsel van ons staatsrecht niet volledig wordt toegepast, zal er willekeur en onrecht heerschen.

De overheid heeft als dienaresse Gods recht op onze gehoorzaamheid. Maar zij heeft tevens de plicht om de eerbied voor de wet hoog te houden en de rechtsbelangen der burgers met alle kracht te beschermen. Het Nederlandsche volk heeft recht op invloed. Door het vrije woord, door de pers, maar niet het minst door zijn officieele vertegenwoordigers in Staten en Raden.

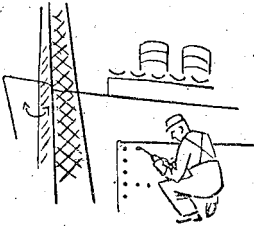
Wat het zittend Kabinet tot heden heeft gedaan, is in wezen revolutionair. De Revolutie wil alles regelen. Grenzen kent ze niet. Ze stapelt de eene verordening op de andere. Maar als het er op aan komt, zet zij met het grootste gemak de wet ter zijde. Zij heeft den mond vol van democratie en zelfregeering. Maar als ze eenigzins kan houdt zij het volk er buiten. Wie niet met haar methoden instemt, noemt zij reactionair, maar zelve is zij voortdurend in reactie tegen echten volksinvloed en wettelijke plicht.

Met dit stelsel, dat een schier ongebreidelde bureaucratie schept en dat alle economische en financieele staketsels omverwerpt, moet in het belang van het Nederlandsche volk gebroken worden.

De oogen gaan gelukkig hoe langer hoe meer open. Uit alle levenskringen komen klachten. Niemand voelt zich meer zeker. Ondanks de schoonste woorden van democratie en personalistisch socialisme, van humanisme en geestelijke waarden, voelt het volk van Nederland zich teruggezet en ten aanzien van de allerbelangrijkste vraagstukken onmondig verklaard. Van boven af wordt maar beschikt over persoon en goederen, over huis en haard, over beroep en bedrijf, over geld en goed. Schuld wordt op schuld gestapeld. Alle ernstige contrôle is voorloopig zoek. Waarlijk, met de nationaal-socialisten zijn de nationaal-socialistische methoden niet verdwenen. En gelooft maar: op dien weg zal men pogen steeds verder te gaan. Heel het leven moet van boven af geleid worden en dan liefst zonder te veel inmenging van het volk.

De antirev. partij zette zich van den aanvang af schrap tegen dit systeem. Het mocht helaas niet baten, al heeft de Regeering op bepaalde punten iets moeten toegeven.

Maar nu gaat de stembus spreken. Nu moet blijken,

Herstel

en WEDEROPBOUW

De arbeid tot herstel van onze nationale goederen en den wederopbouw van wat in staat en maatschappij vernield en beschadigd werd, worde met kracht en practisch izzicht voortgezet. Daarbij make de Regeering een ruim gebruik van de medewerking der gemeenten, mede ter vermindering van ongewenschte centralisatie.

Daartoe stelde zij handel en bedrijf waaronder mede zijn begrepen den handeldrijvenden en den industrieelen middenstand, zoo spoedig mogelijk in de gelegenheid hun normale functie weder uit te oefenen.

Gezorgd worde:

- a. voor herstel van het tijdens oorlog en bezetting geleden onrecht, voor zoover dit mogelijk is;*
- b. voor een vergoeding van de oorlogsschade, welke herstel en wederopbouw krachtig bevordert.*

Voorzien worde in een genoegzame verzorging van hen, die slachtoffers zijn van deelneming aan den oorlog (te land, ter zee of in de lucht), of den verzetsstrijd, en van de nagelaten betrekkingen dergenen, die in den oorlog of den verzetsstrijd gevallen zijn.

Het gaat in dit artikel van ons urgentieprogram over het herstel van ons gehavend vaderland, over schadevergoeding aan wie door den oorlog getroffen is en over de verzorging van de slachtoffers en hun nagelaten betrekkingen in den oorlog en in den verzetsstrijd.

---

of het Nederlandsche volk deze methoden nog langer verdraagt.

Wij willen ons daar krachtig tegen verzetten. Maar op wettige wijze. Door de grondwettelijke rechten des volks. Door onze stem bij de verkiezingen.

Een van de leuzen waaronder wij optrekken, is daarom:

Terug tot den Nederlandschen rechtsstaat en de Democratie.

Over elk dezer drie punten een kort woord ter toelichting.

De wederopbouw van ons land in den ruimsten zin van het woord is zeker wel een van de meest primaire plichten voor den komenden tijd. De omvang van de verwoestingen aan huizen, fabrieken, installaties en verdere opstellen, alsmede van onzen bodem, is zeer omvangrijk. Ook zonder dat ons preciese cijfers ter beschikking staan, mogen we dit wel als vaststaande aannemen.

Voor den terugkeer van een eenigszins normalen toestand is herstel van deze verwoestingen onmisbaar. Het gebrek aan woningen is, voor een gezond gezinsleven funest. Zonder oorlogsgeweld, zou er door het 5 jaren practisch stilliggen van den woningbouw, reeds een tekort aan woningen zijn, gelet op de toename der bevolking, voor ongeveer 6 pct van de totale woninghoeveelheid. Hier is bijgekomen het groote aantal verwoeste of door beschadiging onbewoonbaar geworden huizen, waardoor het woningtekort stellig op 10 pct van het totaal aantal woningen gesteld moet worden.

De verwoeste-fabrieken en installaties vormen een ernstige belemmering en voorzeker beperking voor de productie. Slechts door een zeer vergroote productie kan ons volk weer tot welvaart komen. Evenzoo zijn de door inundatie of op andere wijze buiten gebruik geraakte of minder geschikt geworden gronden, een ernstige barricade op den herstelweg.

Daarom moet het streven er op gericht zijn huizen, fabrieken en landerijen weer in orde te krijgen.

Voor dezen wederopbouw moeten geactiveerd worden alle krachten, welke het Nederlandsche volk maar eenigszins ter beschikking heeft.

Uit dien hoofde is de centralisatie en allerlei overheids- en semi-overheidsdiensten, om met behulp van deze lichamen den wederopbouw geheel of bijna geheel te verrichten, niet juist te achten. We ontkennen niet dat er van deze diensten noodig zijn. We zijn er echter wel³ van overtuigd, dat hier een ruimere plaats behoort te worden gegeven aan wat men voorheen noemde het particulier initiatief. In verreweg de meeste gevallen zal het herstel sneller en goedkooper tot stand komen door inschakeling van hiervoor geschikte ondernemers, dan door creatie van groote Overheidslichamen. Bij dit inschakelen van den particulieren ondernemer zal men echter zorg moeten dragen, dat zulks op verstandige wijze geschiedt.

Een inschakeling, zooals in den vorigen zomer meermalen heeft plaats gehad, is slechter dan overheidsuitvoering. We doelen hiermede op de wonderlijke overeenkomsten, waarbij de inschakeling van den aannemer niet anders beteekende, dan het hem toekennen van een zeker percentage van het voor een bepaald werk uitgegeven bedrag aan arbeidsloon.

Met verbazing vraagt men zich af, hoe men tot dergelijke overeenkomsten is gekomen. Zulk een aannemer had geen enkel belang bij een behoorlijke prestatie zijner arbeiders. Integendeel het door hem getroffen accoord, waarbij hij kreeg een percentage van het arbeidsloon gaf hem juist belang bij een geringe arbeidsprestatie.

Een zoodanige inschakeling heeft dus een verkeerde werking. Men moet het bedrijfsleven als **belanghebbende** inschakelen. Alleen dan is er iets goeds van te verwachten.

Vele bemoeiingen worden op het oogenblik door allerlei nieuwe controle-diensten verzorgd. Hier dient verandering in te komen. Ons urgentie-program verwijst daartoe naar de gemeenten. Deze voorheen zoo gezonde kern van onze volkshuishouding moet, waar maar eenigszins mogelijk, betrokken worden bij de uitvoering.

In de eerste plaats omdat deze decentralisatie veel doeltreffender is dan de bijna ziekelijke centralisatie-lust, welke bij vele bewindslieden wordt gevonden.

In de tweede plaats omdat met de opruiming van veel van deze nieuwe diensten tegelijk de corruptie kanker zeker voor een deel doeltreffend bestreden zou worden.

Wellicht heeft ons gemeentepersoneel ook eenigszins geleden onder de demoralisatie van den oorlogs- en den na-oorlogschien tijd, maar het is zonder eenigen twijfel gaver, dan dat van allerlei snel geïmproviseerde nieuwe diensten.

Schandalen als in Alkmaar plaats vonden met het evacuatiebureau zijn bij de gewone Rijks- en gemeente-ambtenaren gelukkig nog niet voorgekomen.

Het tweede wat gevraagd wordt is vergoeding van de oorlogsschade. Hieraan wordt toegevoegd: „welke herstel en wederopbouw bevordert”. Dit wordt terecht op den voorgrond gesteld. Dit beteekent, dat in de allereerste plaats gezorgd zal worden voor eene vergoeding van die schade, welke, indien ze niet vergoed wordt, een beletsel is voor het weer op gang komen van ons bedrijfsleven.

Hieronder rekenen we de schadevergoeding aan fabrieken, landerijen, boerderijen en kassen. Hieronder rekenen we ook de huisraadvergoeding aan arbeiders en kleine zakenmensen.

In deze gevallen moet het eerst en het meest volledig worden voorzien. Voor burgers, die een flinken inboedel hadden en vergelijkenderwijze draagkrachtig bleven, is het ook schadelijk en onaangenaam dat hun huisraad weg is, ook zij hebben recht op vergoeding, maar de omvang der voorziening speelt hier zeker een andere rol, gelet op urgentie en noodzakelijkheid.

Voor deze eerste groepen: de eigenaren van fabrieken en boerderijen, kassen en landerijen en den

kleinen man wat huisraad betreft, is de huidige regeling beslist onvoldoende. Een vergoeding naar de waarde van 1940 beteekent een vergoeding van minder dan de helft der schade. Menschen die alles kwijt zijn komen op deze wijze niet weer op gang. Voor deze groepen moet bepleit worden een vergoeding in de richting van de vervangingswaarde, opdat herstel en wederopbouw waarlijk bevorderd worden. Doet men zulks niet dan handelt men niet alleen tegen het beginsel dat de oorlogsschade als een gemeenschappelijke last moet worden gedragen, maar belemmert men evenzeer het herstel van onze zoo verschrompelde volkswelvaart in ernstige mate. Ook de andere materiele oorlogsschade dient vergoed. De rechtvaardigheidsoverwegingen gelden daarvoor evengoed, maar de urgentie is hier wat den omvang betreft, minder dringend.

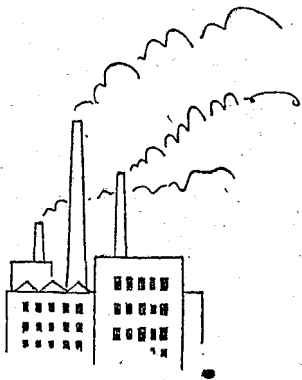
Wij ontveinen ons niet dat een pleit als dit ietwat afwijkt van den anti-rev. regel, welke in dezen tijd van catastrofaal geruineerde publieke financiën, in acht behoort te worden genomen. Hier is echter sprake van een noodzakelijke uitzondering op den regel, welke dien regel alleen maar bevestigt. Die uitzondering is, dat het hier uitgaven voor een keer betreft, maar bovenal dat het hier gaat om een opheffing van den oorlogstoestand, welke geboden is voor het slagen van onze herstelpolitiek.

Bij het herstel van landerijen is het voorts noodig, dat het „landbouw-rationalisme”, wat doof en blind is voor het eigene van landschap en volksaard, niet nog grootere rampen over bepaalde deelen van ons land brengt, dan de oorlogsramp. Wat men op het oog heeft met Walcheren stemt niet tot gerustheid, en zal ook bij ons op verzet stuiten. We bedoelen hiermede niet, dat elk „irrationeel” hoekje grond weer in den vorm van voorheen hersteld zou moeten worden, maar hebben op het oog het beginsel neergelegd o.a. in de Ruilverkavelingswet, waarbij ieder die zulks wenscht zooveel mogelijk dezelfde oppervlakte terug ontvangt.

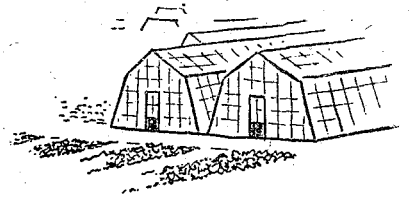
Behalve vergoeding van materiele oorlogsschade vraagt ons urgentie-program ook herstel van geleden onrecht. Tal van menschen zijn door den bezetter en de met hem samenwerkende personen van hun rechten beroofd en uit hun betrekking of beroep gestooten. Niet zelden komt het voor, dat o.a. bij het vervullen van vacante betrekkingen, bij het uitreiken van rijvergunningen, bouwvergunningen, toewijzingen van allerlei soort, enz. de menschen, die te lijden hebben gehad van hun weigering om samen te werken met den bezetter, nu nog eens de dupe worden, doordat lieden, die aan den gang bleven hun voorsprong behouden en soms nog begunstigd worden.

Een krachtige politiek voor rechtsherstel is, voor zoover dit mogelijk blijkt, uit een oogpunt van recht geboden. Zulks moet geschieden over het geheele terrein onzer staats- en volkshuishouding. Niet alle teleurstelling op dit gebied is gegrond, maar vele klachten op deze punten schijnen ons helaas wel gerechtvaardigd.

Ten slotte wordt in art. 6 van ons urgentie-program gevraagd genoegzame verzorging van oorlogs- en verzetslachtoffers. Dit betreft de oorlogsinvaliden,

R. GOSKER

Bedrijfsorganisatie

Bevordering van de totstandkoming eener bedrijfsorganisatie, welke vrucht is van de samenwerking van vrije patrouns en vrije arbeidsorganisaties.

Aan deze organisatie worde de taak toevertrouwd de regelingen tot stand te brengen, waaraan het arbeids- en bedrijfsleven behoefte heeft.

Met behulp van deze regelingen worden zoowel het arbeids- als het bedrijfsleven tot verdere ontwikkeling gebracht met het doel te bevorderen, dat de levensverhoudingen op het terrein van den arbeid beantwoorden aan de beginselen van recht en moraal.

De Overheid heeft tot rechtstaak de voor de bedrijfsorganisatie noodige wettelijke voorzieningen te treffen en op den arbeid van deze organisatie toezicht en contrôle uit te oefenen. Zij belaste die organisatie met de uitvoering van de daarvoor in aanmerking komende wettelijke regelingen.

Het program van actie onzer partij eischt de bedrijfsorganisatie.

Daarmede wordt opnieuw uitdrukking gegeven aan een verlangen, dat reeds jaren in den kring der Antirevolutionairen leeft. Hoe is in het verleden niet reeds voor deze bedrijfsorganisatie gelijverd. De namen van Kuyper en Talma, Sikkels en Smeenk, Gerbrandy en Diemer zijn daaraan verbonden. Telkens weer werd daarop de aandacht gevestigd.

De dynamische ontwikkeling der maatschappij gedurende de laatste jaren heeft er toe medegewerkt, dat de mogelijkheden om tot bedrijfsorganisatie te geraken thans veel tastbaarder en reëeler worden geacht. Wat lange jaren gold als een nog niet aanstonds te verwezenlijken ideaal is nu gekomen in de sfeer van het bereikbare. En daarvoor zijn we hartelijk dankbaar. Dit stemt tot vreugde en het zal er niet weinig toe bijdragen, dat ook in den Antirevolutionairen kring de belangstelling voor dit vraagstuk met zijn vele moeilijkheden zal toenemen.

Met déze eisch van bedrijfsorganisatie is een belangrijke stap voorwaarts gedaan. Dat blijkt niet zoozeer uit artikel 7 van het „Program van Actie” als wel uit de toelichting. Want in die toelichting wordt nader aangegeven wat met deze bedrijfsorganisatie wordt bedoeld.

Het is bekend, dat de Antirevolutionaire Partij reeds lang op het standpunt stond, dat op sociaal terrein aan de arbeiders medezeggenschap moest worden toegestaan en daarom hebben zij ook aan de tot stand koming van de Bedrijfsradenwet spontaan hun medewerking verleend. Maar in het ordeningsrapport werd toch nog een afwijzend standpunt ingenomen met betrekking tot de vraag of ook in economische aangelegenheden de stem der arbeiders moest worden gehoord. Toen oordeelde men de omstandigheden daartoe nog niet rijp en meende men goed te doen zich tot de sociale verhoudingen te beperken.

Thans heeft men evenwel de stap willen doen en is men verder gegaan dan in 1934. Medezeggenschap van de arbeiders in de sociale vraagstukken en „inspraak” der arbeiders voorzoover het de economische problemen geldt. „Inspraak”. Het

die er recht op hebben, dat ze door de gemeenschap in wier dienst zij invalide werden, op behoorlijke wijze worden verzorgd.

Verder moet hier gedacht aan de nagelaten betrekkingen van hen, die in den oorlog of in het verzet tegen den vijand vielen.

Het is goed, dat wij door gedenkteekenen hun nagedenken in eere houden. Het is goed in redevoeringen te wijzen op het grootsche wat deze

getrouwe dienaren voor het vaderland hebben gedaan, om ook hierdoor levendig te houden de teekenis voor hun offer op het altaar des vaderlands. Maar beter nog dan dit alles is door daden te toonen dat wij verstaan den bij uitstek nationalen plicht om de onverzorgd achtergeblevenen behoorlijk te verzorgen. Dit is onafwijsbare plicht jegens hen die mede met hun bloed den tol der bevrijding hebben betaald.

woord is van Sikkel. Daarmede wordt aangegeven, dat wij van oordeel zijn, dat voor de economische aangelegenheden niet op particuliere vertegenwoordiging moet worden aangestuurd, maar wel wordt daarmede verlangd, dat met de belangen der arbeiders moet worden rekening gehouden en dat zij gelegenheid ontvangen hun stem te doen hooren.

Niet allen zijn het daarover eens. Sommigen gaat dit te ver; zij zijn van oordeel, dat het bedrijf als een complex van ondernemingen geen gemeenschap is en dat daarom aan de bedrijfsorganisatie geen publiekrechtelijke bevoegdheid mag worden toegekend in economische aangelegenheden. Maar in de toelichting wordt de meening gehuldigd, dat verschillende bedrijven dan toch in de richting van een gemeenschap tenderen en dat, zoo de bedrijfsorganisatie al niet voor het geheele bedrijfsleven dwingend mag worden voorgeschreven er toch zeker reeds een aantal bedrijven is, waarin die gemeenschap in zoo sterke mate is ontwikkeld, dat daartegen geen bezwaar mag worden geopperd.

Dit is inderdaad een beslissing van verstrekkende beteekenis, welke door velen zal worden toegelicht. Hier is sprake van nieuwe dingen. Hier wordt een modern geluid gehoord. Hier is ontwikkeling in verband met de gewijzigde verhoudingen? Hier weerklinkt de frissche jonge toon van een partij, die leeft en die wortelt in het leven van ons volk.

Een belangrijke schrede wordt voorwaarts gedaan. Maar daarmede worden de moeilijkheden niet minder. De moeilijkheden vermeerderen juist. Het principe ligt nu vast in ons program van actie. Maar nu komt het op de practische uitwerking aan. En daarover zal nog veel moeten worden nagedacht en ook nog veel moeten worden gestudeerd. Ook in den eigen kring. Zal artikel zeven geen doode letter blijven, maar werkelijk van actueele beteekenis blijken, dan zal daarvoor moeten gewerkt en moeten worden aangepakt. En dat niet alleen wat nadenken en studeeren betreft. Maar van veel meer beteekenis moet het worden geacht, dat er nu gebouwd wordt aan onze maatschappelijke organisaties. Het damocleszwaard van het alles overwoekerende en al het zelfstandig leven verstikkende staats-socialisme hangt dreigend boven het breede bedrijfsleven. Die dreiging zij een spoorslag temeer om nu ook in positieven zin aan te pakken. Met critiek en met negativisme komt de wederopbouw niet verder en daarmee is het bedrijfsleven niet gebaat. Op den scheppenden, den bouwenden arbeid komt het aan. Daar ligt een taak en een roeping.

Wat wij afwijzen, vindt ge in het tweede gedeelte van artikel zeven. Wat wij willen en wenschen vindt ge hier. En zeg daarom niet meer dat in het program van actie geen positief geluid wordt gehoord. Hier klinkt het frisch en duidelijk, klaar en voor een ieder, die het hooren wil verstaanbaar. Hier wordt een uitweg uit den chaos gewezen.

Hier worden lijnen getrokken voor de toekomstige ontwikkeling. Hier is perspectief en vooruitzicht voor patroon en arbeider beide. Er is slechts één „maar”. En dat is dit, dat niet de gemakkelijke weg van de staatshulp wordt gekozen, maar dat

een beroep wordt gedaan op de persoonlijke medewerking van patroon en arbeider.

Niet de staat. Tua res agitur. Het gaat om uw zaak, om uw recht, om uw belang. Niet de gemakkelijke, maar de moeilijke weg wordt gekozen. De moeilijke weg, wijl het is de weg van opoffering en van zich zelf geven.

Het is zoo gemakkelijk om alle ordening en regeling van den staat te verwachten. Dan wordt men van eigen verantwoordelijkheid ontslagen. Dan kan men zich steeds dekken achter de maatregelen door de overheid getroffen. Dan kan men steeds blijven in de oppositie en in de critiek. Maar zoo moet het niet.

Op de samenwerking van de vrije patroons- en de vrije arbeidersorganisaties komt het aan. Daar ligt het zwaartepunt en het uitgangspunt.

En natuurlijk heeft daarna en daarnaast ook de overheid een taak. Die taak behoeft niet alleen beperkt te blijven tot erkennen van wat in de vrije maatschappij tot ontwikkeling komt. Dat is een te nauwe en te enge omschrijving van de rechtstaak der overheid. Zij kan meer doen dan sanctionneeren alleen; zij kan stimuleeren; een op gang zijnde ontwikkeling bevorderen. Alleen reeds het treffen van wettelijke voorzieningen met betrekking tot dit punt bevat een stimulans en een aansporing. Bovendien moet de overheid ruim en mild zijn bij de beoordeeling van de vraag of een bedrijfstak reeds rijp is voor organisatie. Te eischen dat alle ondernemers en dat alle arbeiders reeds vrijwillig tot organisatie zijn gekomen alvorens de publiekrechtelijke bevoegdheid kan worden verleend, zou beteekenen, dat dit artikel alleen academische en theoretische waarde heeft. Dat kan de bedoeling niet zijn en dat is de bedoeling ook niet.

„Aan deze organisaties worde de taak toevertrouwd de regelingen tot stand te brengen, waaraan het arbeids- en bedrijfsleven behoefte heeft. Zie daar in één zin het sociale en het economische samen verbonden.

Dit is onze positieve eisch.

Daarin schuilt de progressie.

Hier liggen mogelijkheden voor de toekomst.

Maar op basis van vrije patroons- en vrije arbeidersorganisaties.

Want een mondig volk is een vrij volk.

En fel keeren we ons tegen het staatsabsolutisme, dat het bedrijfsleven knechten wil.

Des te grooter is onze verantwoordelijkheid om bouwend te arbeiden.

**Doe mee
Werft een abonné**

Als het kan

! twee!

Socialisatie

C. Smeenk

Afgewezen wordt:

- a. *de socialisatie, d.i. de geleidelijke algemeene opheffing van den privaten eigendom op den grond en de productiemiddelen;*
- b. *de geleide economie, waaronder wordt verstaan de blijvend door de Overheid gedirigeerde economie;*
- c. *de bedrijfsorganisatie, gedacht als zuivere Overheidsorganisatie, of als organisatie, welke een verlengstuk is van de bestuursorganen der Overheid, met name ook zooals deze in het voor-ontwerp van wet op de bedrijfsschappen van het huidige Kabinet is voorgesteld.*

Vele jaren werd van sociaal-democratische zijde het pleit gevoerd voor de radicale opheffing van het privaat bezit van grond- en productiemiddelen. Aanvankelijk meende men dat deze diepgaande wijziging van het maatschappelijk leven zich op revolutionaire wijze zou voltrekken. Door een fellen klassenstrijd zou tenslotte de „omslag” komen. Via „de dictatuur van het proletariaat” zou het groote ontegeningsproces plaats grijpen en de socialistische maatschappij worden gevestigd. De gang van zaken stond voor de Marxisten onwettig vast. Het socialisme zou komen met natuur noodwendigheid.

Dit Marxistische standpunt hebben velen prijsgegeven. Langs evolutionairen weg zal de nieuwe maatschappij verrijzen. De Staat zal geleidelijk „socialiseeren”. Gewoonlijk laat men daarbij nog eenige ruimte voor het voortbestaan van niet gesocialiseerde sectoren van het bedrijfsleven, mits ook deze komen onder de controle van den Staat en zijn organen.

In de Partij van den Arbeid wordt over de socialisatie verschillend gedacht. Maar de strooming, die aan het stelsel der socialisatie haar hart heeft verpaid, is ongetwijfeld het sterkst.

De Antirevolutionaire partij wijst de socialisatie, d.i. de geleidelijke algemeene opheffing van den privaten eigendom op den grond- en de productiemiddelen, principieel af. Natuurlijk ontkent zij niet, dat er bedrijven zijn, die beter van Overheidswege geëxploiteerd kunnen worden dan door particulieren. Men denke aan Post- en Telegrafie, aan monopolistische energiebedrijven. Ook bij sommige takken van vervoer kunnen dermate

algemeene belangen zijn betrokken, dat Overheids-exploitatie, of althans sterke invloed van de Overheid in hooge mate wenschelijk is te achten.

Zoo is wellicht nog meer te noemen. De antirevolutionair wil dergelijke aangelegenheden **zakelijk** bezien. Hij is niet reeds bij voorbaat een voorstander, maar evenmin onder alle omstandigheden een tegenstander. Hij ziet gewoonlijk voor- en nadeelen. Nauwkeurig gaat hij na wat in een bepaald geval het zwaarste moet wegen.

Maar de socialisatie als **stelsel** verwerpt hij. En dat wel in hoofdzaak op de navolgende gronden. Breede socialisatie zou tot **verarming** leiden. De **zondige** mensch kan den winstprikkel niet geheel ontberen, al wordt dezerzijds zeker geen onbeperkt winststreven verdedigd. Maar de particuliere energie is onmisbaar. Vooral in een land als het onze, dat export noodig heeft als brood. Socialisatie in breeden zin leidt tot een omvangrijke bureaucratie, hetgeen voor de volkswelvaart bedenkelijke gevolgen zou hebben.

Maar dit economisch argument tegen breede socialisatie, hoe gewichtig ook, is toch niet het voornaamste. Van nog meer betekenis is, dat bij een gaan in deze richting groot gevaar aanwezig is voor het verlies van onze constitutioneele en geestelijke vrijheden. Socialisatie beteekent altoos, ook al poogt men „nieuwe organen” in het leven te roepen, een concentratie van politieke en economische macht, waarvan de machthebbers in den Staat misbruik kunnen maken. In een al meer gesocialiseerde samenleving zal men ook de constitutioneele organen niet in alles kunnen betrekken. Het licht der openbaarheid zal niet over alle zaken kunnen spelen. Wanneer grond- en productiemiddelen in handen van de „gemeenschap” zijn, kunnen degenen die de macht bezitten, ook zelfs een geestelijke vrijheid aanranden door weigering van gronden voor bepaalde kerkelijke doeleinden, door eenzijdige toewijzing van papier, etc.

Consequente socialisatie zou ook den arbeider de mogelijkheid benemen om van werkgever te veranderen. Zelfs de vrije beroepskeuze is daarbij op den duur moeilijk te handhaven.

Om al deze redenen wordt in het program van actie terecht de socialisatie afgewezen.

Geleide economie

Ook de **geleide economie**, waaronder wordt verstaan de **blijvend** door de Overheid gedirigeerde economie, wordt niet aannemelijk geacht.

Men lette hier vooral op het vetgedrukte woord: **blijvend**. Onder de huidige omstandigheden **moet** de Overheid wel krachtige leiding geven. Het internationale verkeer is nog verre van normaal. Wij

zijn een arm berooid land geworden, dat behoefte heeft aan invoer van levensmiddelen, grondstoffen en machines. Maar er is een geheel onvoldoende uitvoer van producten, die hier geteeld of vervaardigd worden. Wij moeten onze buitenlandse bezittingen voor een groot deel te gelde maken en daarnaast nog miljoenen creditien opnemen. Er is een **deviezennood**. De Overheid kan dus den invoer niet geheel vrijlaten. Ook de schaarschte aan goederen noopt haar tot velerlei bemoeiingen.

Maar men ziet nu toch reeds de groote schaduwzijden van deze „geleide economie”, van den omvangrijke Staatsbemoeiing. De bureaucratie wordt een kwaad. Er is soms willekeur en corruptie op te merken. De een krijgt gedaan, wat aan den ander wordt geweigerd. Ook hier dreigen de gevaren, die wij bij de bespreking van de „socialisatie” aanduiden.

Vele voorstanders van „geleide economie” gaan uit van een verkeerd beginsel. Voor den gang van het economisch leven is niet in de eerste plaats de Overheid verantwoordelijk. De mensch heeft van Godswegen een taak te vervullen. Hij moet getrouw arbeiden. Ook behoort hij saam te werken in verbonden en kringen, die den welstand van het economisch leven moeten dienen. De Overheid moet waken voor de handhaving van het recht, de voorwaarden helpen tot stand brengen voor het verhoogen van de volkswelvaart — men denke aan den aanleg van kanalen, havens etc. —, de zwakkeren beschermen, de belangen van het volk dienen door haar optreden tegenover het buitenland. Maar het is niet haar roeping om het geheele economische leven te dirigeren. Zij is daartoe op den duur ook niet behoorlijk in staat. Herhaaldelijk zal blijken, dat zij met haar bureaucratie niet snel en deskundig zal kunnen reageeren op gewijzigde toestanden en verhoudingen.

Maar een hoofdbestuur tegen de van staatswege geleide economie is gelegen in de ook daarin schuilende gevaren voor de geestelijke en burgerlijke vrijheden. Alle concentratie van macht in handen van zondige en beperkte menschen, is niet zonder ernstige bedenking.

Het is mogelijk, dat de internationale verhoudingen meer directe bemoeiingen van de Overheid eischen dan in het verleden het geval was. Maar zooveel doenlijk zal dan ook daarbij het georganiseerde bedrijfsleven ingeschakeld moeten worden.

Afwijzing van de door de Overheid gedirigeerde economie beteekent geenszins de aanvaarding van de oude liberale economie. De maatschappij heeft zich al meer van het individualisme afgekeerd. Er is op breed terrein reeds samenwerking van bedrijfsgenooten. In deze lijn zal ook de oplossing zijn te zoeken van de problemen, die met import en export verband houden. Een voor het land nadeelige concurrentie op vreemde markten, zal voorkomen moeten worden.

Geen Staatsorganen, maar bedrijfsorganen.

De idee der bedrijfsorganisatie is vooral in den Prot. christelijken kring gepropageerd. **Kuyper** en

Sikkel hebben er het pleit voor gevoerd. De Christelijke Vakbeweging heeft van meetaf geijverd voor samenwerking van bedrijfsgenooten. Reeds vele jaren geleden toen de socialistischen zich felle klassenstrijders betoonden en van collectieve contracten afkeerig waren, verklaarde de Vereniging van Christelijke Kantoor- en Handelsbedienden, dat zij stond naar geheele organisatie volgens christelijke beginselen, van den arbeid (waartoe allen behooren, die in het bedrijf werkzaam zijn) **met afzonderlijke rechtspraak**. Zij wenschte deze organisatie voor te bereiden in samenwerking met de georganiseerde werkgevers en met anders georganiseerde bedrijfsgenooten.

Allerlei omstandigheden hebben de ontwikkeling gestuwd in de lijn der bedrijfsorganisatie. De Overheid heeft gestimuleerd door de Bedrijfsradenwet, en door de verbindende verklaring van collectieve arbeidscontracten en ondernemersovereenkomsten.

Intusschen is ook in anderen kring over bedrijfsorganisatie gesproken en gerapporteerd. Enkele jaren voor den oorlog verscheen van sociaal-democratische zijde een lijvig rapport. En thans is gepubliceerd een voor-ontwerp van wet op de bedrijfschappen, aan diverse lichamen toegezonden door den Minister van Handel en Nijverheid.

Duidelijk blijkt nu het verschil met hetgeen dezerzijds werd beoogd. Na het bedrijfschap en zijn machtigen leider-commissaris-staatsambtenaar zal de staat zeggenschap verkrijgen over het bedrijfsleven. Hier wordt een springplank naar de socialisatie althans naar verreikende staatsbemoeiing met het bedrijf gelegd. De in het leven te roepen organen zijn feitelijk geen **bedrijfsorganen**, maar verlengstukken van de overheidsinstanties en hebben tot voornaamste taak, om de overheidsbemoeiing met de bedrijven te vergemakkelijken.

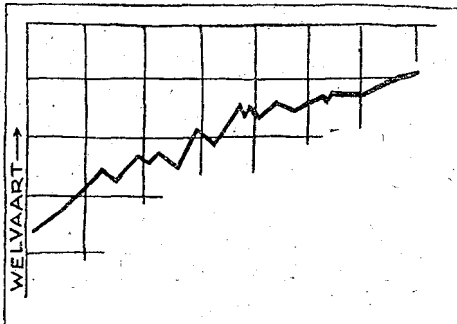
Van zekere autonomie van de bedrijven, zij het onder **controle** van de Overheid, is geen sprake. De voorkeur gaat uit naar verticale organisaties, die logge lichamen zullen worden, waarin de idee der bedrijfschap niet kan groeien. Zelfs het recht van vereeniging dreigt te worden aangetast, omdat per bedrijfstak slechts een vereeniging of een federatie van vereenigingen voor erkenning in aanmerking komt.

Ook deze poging om het staatsocialisme te doen zegevieren, wijzen wij af. Maar wij zijn niet slechts negatief. Zooals blijkt uit hetgeen het program over de bedrijfsorganisatie zegt.

Het voor-ontwerp **Vos** wordt van verschillende zijden onaannemelijk geacht. Het moet op zijn minst ingrijpend gewijzigd worden. Geen staatsorganen, maar bedrijfsorganen hebben wij nodig, die de eigen zaken van het bedrijfsleven kunnen regelen aan de arbeiders een rechtspositie kunnen verzekeren, maatregelen kunnen treffen om de bedrijven vooruit te brengen. Dat daarbij **toezicht** van de Overheid nodig is, dat eventuele bedrijfsverordening goedkeuring behoeven, wordt ten volle erkend. Maar het voor-ontwerp **Vos** wil veel verder gaan dan toezicht uitoefenen. Het wil met de grijpparmen van den Staat het bedrijfsleven omvatten. En een goede bedrijfsorganisatie, naar onze beginselen opgebouwd, zal daarentegen de

Conjunctuur- politiek

door R. Gosker

Voor zoover het voor de Overheid mogelijk blijkt, zonder het sociaal-economische leven aan zich te trekken, door haar beleid de inwerking van stoornissen op het economische leven te voorkomen of te temperen, dient zulk een beleid te worden bevorderd en gesteund.

Ook met dit artikel wordt een nieuw geluid vernomen in het Antirevolutionair Program van Actie. Het woord conjunctuurpolitiek verkrijgt thans burgerrecht doordat het opgenomen is in een officieel stuk. Vooral vele jongere economen zullen met voldoening hiervan kennis nemen. Is niet mede op hun aandrang deze stap gedaan?

Conjunctuurpolitiek!

Een groot woord wordt gelaten uitgesproken.

Er zijn economen geweest, die van conjunctuurpolitiek heel veel verwachting hebben gehad. Tal van theoretische constructies werden uitgedacht en heel veel dikke boeken werden er over vol geschreven. Aan experimenten heeft het overigens niet ontbroken. Vooral het groote experiment van Roosevelt verkreeg vermaardheid en.... beruchtheid en dat laatste wel in zoo sterke mate, dat de Heer van Rhiin in zijn rapport over de sociale verzekering zelfs mededeelt dat het woord „New Deal” in de Vereenigde Staten een scheldwoord geworden is. De resultaten der wetenschappelijke beschouwingen en de resultaten in de

directe overheidsbemoeying moeten beperken.

Ons ideaal is niet, dat de Staat alles doet. Neen, maar dat ieder — óók iedere levenskring in den Staat het zijne zal doen. Voor zoover de Overheid moet optreden, doe zij dat openlijk, in gemeen overleg met de vertegenwoordiging des volks. Niet min of meer gecamoufleerd door zoogenaamde „bedrijfschappen” onder straffe ambtelijke leiding.

practijk verkregen, stemmen dan ook beide tot voorzichtigheid. Niet anders dan aarzelend wordt de conjunctuurpolitiek begroet.

Vandaar ook de voorzichtigheid, waarmede de daaraan ten grondslag liggende gedachte wordt geformuleerd. Een artikel dat aanvangt met het woord „voorzooover”, drukt reeds uit, dat men zich geen koebeesten met gouden horens droomt bij de toepassing van hetgeen daarin wordt voorgesteld. Die voorzichtigheid valt niet te laken, maar moet worden toegejuicht.

Te overdreven voorstellingen heeft men zich veelal gemaakt. Maar de gedachte, dat een regering het ooit in haar hand hebben zou de op elkaar volgende perioden van voorspoed en tegenspoed, van hausse en baisse zoodanig te temperen, dat er alleen maar sprake zal zijn van een gelijkmatige en evenwichtige economische ontwikkeling, mag dan ook niet worden gepropageerd. Vooral niet voor 'n klein als Nederland is, en dan bovendien 'n land, dat het in hoofdzaak hebben moet van den uitvoer van qualiteitsartikelen. Zoo'n land is op zich zelf reeds conjunctuur gevoelig, omdat de weerslag van den internationalen gang van zaken direct wordt gevoeld. Nederland heeft niet een eigen conjunctuur zooals de Vereenigde Staten. Zijn conjunctuur draagt een afgeleid karakter. Floereert het bedrijfsleven in het buitenland, dan neemt ten onzent het vertier in de havens toe en wil het met den uitvoer wel vlotten. Maar gaat het in het buitenland minder goed, dan wordt de terugslag daarvan op onze nationale economie terstond merkbaar.

In dit artikel wordt aan de Overheid een belangrijke taak toegekend. Voorzoover het mogelijk blijkt door haar beleid de inwerking van stoornissen op het economische leven te voorkomen of te temperen, dient zulk een beleid te worden bevorderd of gesteund.

Deze formulering berust op de erkenning, dat er is een publieke sector en een private sector in het economische leven. De ontwikkeling der laatste honderd jaren heeft met zich gebracht, dat de Overheid ook als werkgeefster een belangrijke plaats is gaan innemen in het economische leven. Tal van werken worden door haar uitgevoerd of laat zij uitvoeren. De tendens is dan ook aanwezig, dat de publieke sector steeds grooter wordt. Men vergeete niet dat in Nederland het overheidsbedrijf reeds belangrijke vorderingen heeft gemaakt. Gasbedrijven, electriciteitsondernemingen, spoorwegen, mijnen, hoogovens, Zuiderzeewerken, telefoon, post, telegraaf, het is alles op een of andere manier in handen van de Overheid. Wat dat aangaat is men hier te lande veel verder dan in Engeland. Maar dat geeft aan de Overheid ook de mogelijkheid om invloed uit te oefenen op de ontwikkeling van het economische leven. Er zijn momenteel geen cijfers. Zouden we ver mis zijn als we het aantal ambtenaren, direct of indirect werkzaam bij een overheidsinstelling (waaronder ook de gemeenten en de provincies begrepen) schatten in de „grootte van orde” van 200.000 man. Dan beteekent dat nog al iets en dan wijst dat op allerlei mogelijkheden, die hier geboden worden om de conjuncturen te temperen. Voeg

daarbij de „openbare werken-politiek” en dan zijn de beide voornaamste middelen aangewezen, waarmee de Overheid het economisch leven beïnvloeden kan.

Hier liggen inderdaad mogelijkheden.

Die mogelijkheden moeten worden benut.

Die gedachte wordt in dit artikel uitgesproken.

Maar dan bedenke men aanstonds, dat hier het mes naar twee kanten snijdt. Het gaat er niet alleen om in tijden van depressie en neergang een vlotté uitgavenpolitiek te voeren om daardoor te bewerken, dat ook het particuliere bedrijfsleven weer op gang komt. Het gaat er dan consequent ook om, dat in tijden van bloei en hausse, als het goed gaat met fabriek en bedrijf, de noodige reserves worden gevormd voor den kwaden dag. Dan moet de belasting omhoog, dan mogen ze althans niet omlaag. Dan moet de Overheid stoppen met haar openbare werken. Dan moet de opgang worden geremd. Niet alleen temperen, maar doel is stoornissen in het economische leven te voorkomen. En ook daarin is oorzaak gelegen, dat dit artikel zoo voorzichtig wordt geformuleerd. Er is n.l. beduchtheid, dat men in tijden van neergang en depressie wel roepen zal om een vlotté uitgavenpolitiek, dat men dan wel van de Overheid verlangen zal dat ze de belastingen vermindert en mede daardoor de werkgelegenheid bevordert. Maar minder optimistisch zijn we gestemd over de bereidheid om in tijden van hausse en weer opleving tot een overeenkomstige gedragslijn in omgekeerden zin te besluiten. Dan zal men, vreezen wij in meerderheid van oordeel zijn, dat juist nu het bedrijfsleven even op adem komt, de belastingen niet mogen worden verhoogd en dat de openbare werken-politiek niet mag worden beperkt. De theorie is wel goed! Maar de politieke praktijk?

En bovendien moet worden gewezen op het ge-

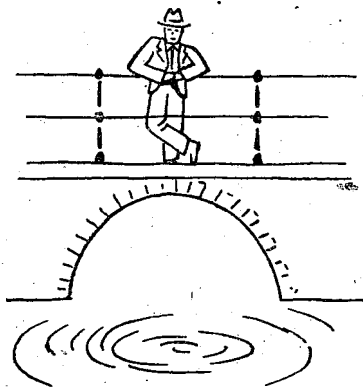
vaar, dat conjunctuurpolitiek en geleide economie worden vereenzelvigd. Natuurlijk bestaat er een bepaalde verhouding, beïnvloeden zij elkaar wederkeurig, maar scherp onderscheiden is voor goed begrip onmisbaar. Er is conjunctuurpolitiek mogelijk zonder dat dit met geleide economie gepaard gaat, althans met een blijvend door de Overheid gedirigeerde economie. Conjunctuurpolitiek drijven beteekent tenslotte wel, dat de Overheid zich bemoeit met het economische leven. Ook in dit opzicht dreigen er dus tal van gevaren. En mede daarom is het dat in het artikel een belangrijke tusschenzin is ingevoegd, n.l.: „Zonder het sociaal-economische leven aan zich te trekken”. Zeg nu niet, dat de kool en de geit worden gespaard.

Het is niet een laveeren tusschen nu eens vrijheid dan weer gebondenheid. Ook in dit artikel blijft de Antirevolutionaire partij zich zelf. Aan den eenen kant is de dreiging van 't staatssocialisme. Aan den anderen kant doemen op de gevaren van de liberale ongebondenheid. Met een variatie op een uitspraak van Prof. A. Anema zou men kunnen zeggen: staatsocialisme en het economisch liberalisme en de scylla en charibdis van de economische wetenschap, en wie zijn koers richt naar de laatste lijdt niet minder zeker schipbreuk dan die zulks doet naar het eerste.

Daarom moet met vasten hand worden gestuurd in de richting van bedrijfsorganisatie. En dan varen al naar de economische wind waait met het zeil aan bakboord of aan stuurboord en voorts een zoo bekwaam stuurman aan het roer, dat van hem hetzelfde kan worden gezegd als van Mauringh

„die de vrije schepen van de zevenlandsche buurt, vóór de wind had leeren varen, ook al was 't maar wind op zij”.

Maar zulke stuurliu zijn zeldzaam.

De werkzaamheid van de Overheid en van de maatschappelijke krachten moet gericht zijn op het voorkomen van werkloosheid.

Daartoe dient een nadere regeling van het ontslagrecht bij te dragen.

Met het oog op de mogelijkheid, dat

Werkloosheid

A. Stapelkamp

werkloosheid onvermijdelijk blijkt, dient in hare geldelijke gevolgen voor de arbeiders op behoorlijke wijze te worden voorzien:

- door het in het leven roepen van een bedrijfsgewijze arbeidersreserve;*
- door een wettelijke regeling van de werkloosheidsverzekering.*

Het noemen van dit woord roept herinneringen op aan de jaren voor den oorlog. Wat is als gevolg van de massale werkloosheid, die toen ons land teisterde, een stuk volkskracht verloren gegaan! Geestelijke afstomping, moedeloosheid en een zich in de arme werpen van extremistische stroomingen waren er het gevolg van. Daarnaast kwamen de materiele gevolgen: verlies van productieve kracht voor het bedrijfsleven, het moeten vegateeren van

duizenden op den arbeid van anderen en dan bovendien nog het verlies van het laatste stukje welvaart in de gezinnen der werklozen.

Meer nog dan in het verleden zal het handelen van Overheid en bedrijfsleven er op gericht dienen te zijn om deze werkloosheid zooveel mogelijk te voorkomen.

In samenwerking tusschen Overheid en bedrijfsleven is hier ongetwijfeld wat te bereiken.

In de jaren voor den oorlog is in het algemeen de zedelijke band tusschen werkgevers en werknemers verzwakt. Eveneens het verantwoordelijkheidsgevoel tegenover arbeiders die soms jarenlang in het bedrijf hadden gewerkt. Naar onze meening zal het ontslagrecht op een zoodanige wijze moeten worden herzien, dat daarin in meerdere mate dan in het verleden tot uitdrukking komt, dat de werknemer bij de bedrijfsgemeenschap behoort en daarin ook moet vinden de gelegenheid om in het bestaan van zijn gezin te voorzien. Wij zien het dus zoo, dat bij inzinking van de conjunctuur eerst dan tot ontslag mag worden overgegaan, wanneer redelijkerwijze is komen vast te staan, dat het bedrijf de lasten, verbonden aan het behouden van deze arbeidskrachten, niet langer kan dragen.

Het spreekt vanzelf, dat, om dit voor de individueelen werkgever mogelijk te maken, maatregelen moeten worden getroffen voordat de crisis zijn intrede doet.

Ons urgentieprogram ziet deze zaak aldus, dat het gewenscht is, bedrijfstaksgewijze een arbeidsreserve vast te stellen, voor welke arbeidsreserve de kosten gedragen worden door den bedrijfstak.

Deze gedachte is niet nieuw. Zij moet echter breeder worden uitgewerkt en voor iedere bedrijfstak al naar zijn eigenaardige structuur, tot toepassing worden gebracht.

In de havens van Rotterdam en Amsterdam kennen wij dit instituut sinds jaren. Naast de vaste arbeiders is er in de havens een groep z.g. losvaste arbeiders, die wel regelmatig in het havenbedrijf werkzaam zijn, maar waarvoor toch niet elken dag werk beschikbaar is. Het bedrijf heeft deze menschen evenwel noodig.

Tot op zekere hoogte geldt voor elk bedrijf, dat naast de groep van vaste arbeiders, er is een aantal werkkrachten, dat niet elken dag tewerk wordt gesteld, maar toch op regelmatig wederkerende tijden daarin arbeid vindt. Men kent die in de metaalindustrie, in het grafische bedrijf, in den landbouw en in vrijwel alle andere bedrijven.

De bedoeling is dus dat deze arbeiders bedrijfstaksgewijze, als behoorende tot het bedrijf en als daarvan vormende een noodzakelijke reserve, ook door de bedrijfsgemeenschap zullen worden onderhouden. Komt een dergelijke regeling over heel de linie tot stand, dan kan daarmede bereikt worden, dat in tijden van inzinking deze arbeiders niet onmiddellijk als werkloos op de arbeidsmarkt worden geworpen.

Men zal wellicht opmerken, dat er dan nieuwe lasten op het bedrijfsleven komen te liggen. Accoord maar wanneer deze menschen afgewenteld worden op de arbeidsmarkt, moeten de financiële gevolgen daarvan ook door de gemeenschap

worden gedragen, terwijl de geestelijke en zedelijke gevaren die werkloosheid medebrengt, daar nog boven komen. Arbeiders, die in de arbeidsreserve worden geplaatst, behouden den band aan het bedrijf en kunnen de hoop koesteren, dat zij straks weer op volwaardige wijze in het productie-proces zullen worden ingeschakeld.

Het vreeselijke van den vooroorlogsch tijd was, dat die hope voor tienduizenden vrijwel was vervlogen.

Het wil ons voorkomen, dat er eigenlijk geen offer te groot moet worden geacht om dit ontzaglijk leed van de arbeiders, die werken willen, verre te houden.

Het lijdt geen twijfel of ook deze maatregelen zullen geen afdoende beveiliging vormen tegen het ontstaan van werkloosheid. Daarom noemt het urgentieprogram als 3e punt: Wettelijke regeling van de werkloosheidsverzekering.

Voor den oorlog kenden wij de vrijwillige verzekering. Alleen de georganiseerde arbeiders hadden bij werkloosheid een recht op uitkeering, de niet-georganiseerden, en dat was helaas nog steeds de meerderheid, lieten het eenvoudig aankomen op steun van de Gemeente, van het Rijk of ook van de Diaconie. Bovendien werden de kosten van de verzekering alleen door de georganiseerde arbeiders, Gemeente en het Rijk gedragen.

Het wil ons voorkomen, dat het noodzakelijk is, dat er een wettelijke regeling komt. Deze wettelijke werkloosheidsverzekering zal een **verplichte** verzekering dienen te zijn. Zij zal moeten omvatten **alle** in loondienst zijnde werknemers. Niet alleen de arbeiders, met een groot werkloosheidsrisico, maar ook de vaste arbeiders, met een gering werkloosheidsrisico. Alleen op deze wijze zal een goede, behoorlijke basis voor de verzekering kunnen worden gelegd.

Wij denken bij de deelname aan de verzekering voorts niet alleen aan de arbeiders in de zuiver particuliere bedrijven, maar ook aan die in de openbare nutsbedrijven, bij de spoorwegen en verschillende andere overheids- of semi-overheidsbedrijven.

Toepassing van het draagt elkanders lasten is hier wel bijzonderlijk noodig, willen we een belangrijk stuk sociale verzekering kunnen opbouwen.

Tenslotte de kosten. Naar onze opvatting zullen die geleidelijk gedragen moeten worden door werkgevers, werknemers en Overheid.

De werkgevers en werknemers moeten er aan mede betalen omdat het haar direct raakt. Zij als de representanten van het bedrijfsleven, hebben ook op dit punt goede sociale voorzorg te betrachten. Maar de Overheid kan zich hier niet buiten houden, omdat het ontstaan van werkloosheid zoozeer samenhangt met de structuur van ons geheel maatschappelijk leven, vaak met de economische politiek der Overheid en overheidsmaatregelen en voorts omdat hier in zoo volstrekt zinnig het algemeen belang bij betrokken is.

Getracht zal dus moeten worden om een werkloosheidsverzekering op te bouwen die het mogelijk maakt een vrij ruime periode van werkloosheid te overbruggen.

OUDERDOMSVERZEKERING

Herziening van de Invaliditeits- en Ouderdomsverzekering ten einde tot de noodzakelijke verhooging van renten en pensioenen, aanpassing aan het tegenwoordige loonpeil en vereenvoudiging van de uitvoering te geraken. Wettelijke regeling van een ouderdomsverzekering voor de kleine zelfstandigen. Bevordering, met name door de bedrijfsorganisatie, van bedrijfsgewijze regelingen voor ouderdomspensioen.

Deze verzekering is slechts een onderdeel van het geheel der sociale verzekeringswetgeving. Als zoodanig moet zij ook worden gezien. Zij voorziet mede in de geldelijke gevolgen van arbeidsongeschiktheid.

Helaas, we kunnen niet zeggen, dat de sociale verzekeringswetgeving het beeld vertoont van een monumentaal gebouw, dat naar de eischen des tijds is ingericht.

Op een wettelijke werkloosheidsverzekering wordt nog steeds gewacht, want al hopen we, dat de geesel der abnormale werkloosheid ons volk gespaard blijve, in de geldelijke gevolgen van normale werkloosheid zal toch moeten worden voorzien.

Zal er iets goeds tot stand komen, dan is een radicale herziening van onze sociale verzekeringswetgeving dringend noodig.

Een dergelijke herziening behoeft zich niet te bewegen in de richting van het plan-Beveridge of het rapport-Van Rhijn.

Tegen den rechtsgrond van een allesomvattende sociale verzekering, welke in laatstgenoemd rapport naar voren wordt gebracht, zijn ernstige bedenkingen aan te voeren.

Wij willen daar thans niet op ingaan. Critiek is op zijn tijd nuttig en noodzakelijk. Thans ligt het evenwel op onzen weg om opbouwend werk te leveren. Daarbij zullen we moeten handhaven het verzekeringssysteem, al zal het element „verzorging” daarin niet mogen ontbreken.

Als leden van de maatschappij dragen we elkanders lasten. Het is onze christenplicht, een eisch der naastenliefde om mede te werken aan een goede sociale verzekering.

Op vier punten willen we thans de aandacht vestigen.

1. de uitkeeringen;
2. de kring der verzekerden;
3. de unificatie;
4. de uitvoering.

In tegenstelling tot de andere sociale verzekeringswetten is de Invaliditeits- en Ouderdomswet niet populair. Voorzien de Ongevallenwetten, de Ziektewet en de Kinderbijslagwet op behoorlijke wijze in de nooden van den arbeider, de Invaliditeits- en Ouderdomswet geeft uitkeeringen welke van dien aard zijn, dat de invalide of oude arbeider toch nog zijn hand elders moet ophouden om in het leven te kunnen blijven.

Daarin verandering te brengen moet ons streven zijn. Ook de krachtens die wet toe te kennen weduwen- en weezenrenten zijn zoodanig, dat herziening dringend noodig is. Het moreel noodzakelijke gaat hier voor het financieel mogelijke.

De uitkeering aan invalide arbeiders moet gebracht worden op het peil van de uitkeeringen krachtens de Ongevallenwet 1921. Bij een invaliditeit van 100 % op 70 % à 80 % van het dagloon van den arbeider. De tegenwoordige renten zijn niet aangepast aan het loonpeil. Dat was reeds voor 1939 het geval en dat is zoo gebleven ondanks de in bezettingstijd verleende toeslagen. Door de invaliditeitsrente te brengen op een percentage van het dagloon, wordt de uitkeering aan het loonpeil aangepast. Zoo dienen ook de weduwen- en weezenrenten te worden vastgesteld op een percentage van het dagloon van den overleden arbeider. De Ongevallenwet zij hier ten voorbeeld!

Ook de ouderdomsrenten zullen op andere basis moeten worden vastgesteld. Daartoe is het noodig, dat deze renten losgemaakt worden van de invaliditeitsverzekering

Terecht mag als eerste eisch gesteld worden verbetering der uitkeeringen. Daarvoor is het in het geheel niet noodzakelijk, dat we achter buitenlandsche plannen aandraven. We wenschen een sociale verzekeringswetgeving zonder het etiket „Made in Germany” of „Made in England” maar dan ook een wetgeving, welke aan de eischen des tijds voldoet.

Zijn de uitkeeringen behoorlijk geregeld, dan is te overwegen in hoeverre uitbreiding van den kring der verzekerden gewenscht is.

Naast degenen, die arbeid in loondienst verrichten, leven er velen, die maatschappelijk met de loonarbeiders gelijkgesteld kunnen worden. We denken hierbij aan de kleine zelfstandigen. Van hen kan redelijkerwijs niet worden verwacht, dat zij uit de opbrengst van hun arbeid kunnen voorzien in de geldelijke gevolgen van ongeval, ziekte, invaliditeit of ouderdom. Deze menschen, die een niet onbeteekenende plaats in de maatschappij in-

nemen, mogen niet aan hun lot worden overgelaten. Hierdoor wordt weliswaar een uitbreiding gegeven aan den bestaanden rechtsgrond, maar het karakter van sociale verzekering wordt daarmee niet aangetast.

De uitvoering van deze verzekering zal op groote moeilijkheden stuiten. Praktisch zal het neerkomen op individueele registratie. De moeilijkheden mogen evenwel geen beletsel vormen om deze menschen buiten de verzekering te houden.

Zoowel van de zijde van den werkgever als van den kant van den werknemer is het verlangen naar unificatie en vereenvoudiging van de uitvoering der sociale verzekeringswetgeving groot.

Er is over dit onderwerp reeds veel geschreven, maar het wordt nu meer dan tijd dat aan dien wensch eens gevolg wordt gegeven.

De vraag mag terecht gesteld worden of het noodig is, dat vier wetten, met name de Ongevallenwet 1921, de Land- en Tuinbouwongevallenwet, de Invaliditeitswet en de Ziektewet, ieder op eigen wijze, d.w.z. de ééne meer, de andere minder, voorzien in de geldelijke gevolgen van arbeidsongeschiktheid wegens een of andere oorzaak. Wij meenen dat te moeten ontkennen.

Of die arbeidsongeschiktheid er eene is wegens een ongeval, dan wel ziekte of invaliditeit, is van minder belang. Primair is, dat in den nood van den arbeider en zijn gezin wordt voorzien. Dat brengt op ander gebied consequenties mee, met name bij de premieheffing, maar die dienen we te aanvaarden.

Het valt niet te ontkennen, dat op het gebied der sociale verzekering veel te vereenvoudigen is. Dat gaat niet in een handomdraai. Daarvoor zal door menschen uit de praktijk hard gewerkt moeten worden. Maar dan zullen de resultaten verrassend zijn. Unificatie en codificatie zullen en den werkgever en den arbeider ten goede komen.

Zoo kunnen ook de weduwen- en weezenrenten gecombineerd worden en opgetrokken op het peil van die renten krachtens de Ongevallenwetten. Of het overlijden dan het gevolg is geweest van een ongeval van ziekte of van invaliditeit, doet minder ter zake. De weduwe en de weezen moeten geholpen worden en zulks op een behoorlijke wijze. In elk geval beter dan thans krachtens de Invaliditeitswet geschiedt.

Waarom zou ook de geneeskundige behandeling, welke de Ongevallenwet en de Invaliditeitswet kent, niet gecombineerd kunnen worden met de verstrekkingen ingevolge het Ziekenfondsenbesluit.

Uiteindelijk moeten we komen tot één groot sociaal verzekeringsfonds, waaruit alle kosten worden voldaan en waarin alle premiën worden gestort. Een fonds waaruit zoo mogelijk ook de kosten van normale werkloosheid worden bestreden.

Dat de uitvoering der sociale verzekeringswetten niet zoo kan blijven, daarvan zal ieder Nederlander zoo langzamerhand wel overtuigd zijn.

Economisch en financieel is zulks niet langer verantwoord.

De uitvoering is een lange lijdensweg geworden. En de ellende is met den dag erger geworden. Het eene uitvoeringsorgaan had nog maar amper

gelegenheid om te toonen wat het kan of het andere werd reeds gecreëerd. We zijn den weg gegaan van Kamers van Arbeid naar Raden van Arbeid naar Bedrijfsverenigingen naar Bedrijfsraden en nog een stap en we zijn bij de Stichting van den Arbeid.

Er is een dualisme ontstaan in de uitvoering, dat funeste gevolgen heeft.

Hoe men ook kiese, met name vóór overheids-uitvoering of voor uitvoering door de bedrijfs-genooten zelf, het thans bestaande dualistische stelsel moeten we radicaal breken.

Dit stelsel kost enorm veel geld en is oneconomisch. Om slechts één voorbeeld te noemen. De medische dienst! Hoe werken deze diensten door elkaar en langs elkaar heen! Om te blijven op het gebied van de sociale verzekering, dan vinden we daar den medischen dienst van de Rijksverzekeringsbank ter uitvoering van de Ongevallenwetten. Apart daarvan staat de medische dienst van den Raad van Arbeid ter uitvoering van de Invaliditeitswet en de Ziektewet. En daarnaast nog weer de medische diensten van de bedrijfsverenigingen ingevolge de Ziektewet, en dat zijn er niet zoo weinige, alsmede de medische diensten van de diverse bedrijfsverenigingen krachtens de Land- en Tuinbouwongevallenwet 1922.

Een leger van medici werkt kris en kras door elkaar heen. En dat in een tijd van nijpend gebrek aan artsen.

Al deze uitvoeringsorganen hebben natuurlijk ook weer een toezichthoudend orgaan en op die manier bewegen we ons in een organisatie, welke topzwaar is geworden.

Zoowel de werkgevers als de arbeiders weten in den doolhof van paperassen den weg niet meer. Het is allemaal zóó gecompliceerd geworden en bovendien omslachtig en in vakjes ingedeeld, dat het hoog tijd wordt, dat deze zaak nu eens krachtig wordt aangepakt, niet incidenteel, maar over heel de linie.

Daarom dringen wij aan op unificatie en vereenvoudiging in de uitvoering. Men late zich niet van de wijs brengen door degenen, die zeggen dat het praktisch niet kan. Het kan wel, maar dan zullen wel eenige heilige huisjes moeten worden afgebroken.

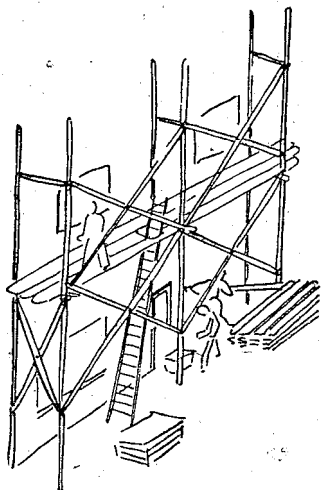
Kan de ouderdomsvoorziening bedrijfsgewijze worden geregeld dan geschiede dat. Alleen het moet over heel de linie gebeuren. Gelukt dat vooralsnog niet, dan wachte men niet met herziening, noch met een andere organisatie dan thans het geval is.

Heel veel zal er van afhangen of en hoe de organisatie van het bedrijfsleven tot stand komt. Voor uitvoering van de sociale aangelegenheden mogen we daarop niet wachten.

Reeds nu zullen we moeten toonen, dat we als belijders van den Christus bewogen zijn met het lijden en den nood onzer medemenschen en door onze daadactie moeten we laten zien, dat wij elkanders lasten willen dragen en alzoo vervullen de wet van Christus.

Zoo kunnen we het ook op den grondslag der Christelijke belijdenis Sir William Beveridge nazeggen: „first things first; bread for everyone before cake for anybody”.

Woningvoorziening

Mr K. Groen

Maatregelen tot geleidelijke opheffing, in een zoo snel mogelijk tempo, van den woningnood. Bij de voorziening in woningen worde gerekend met de behoeften van de groote gezinnen en den bouw van nood- en semi-permanente woningen tot het onvermijdelijke beperkt.

Van oudsher komt in het anti-revolutionnaire program van beginselen een artikel voor, dat aan de **openbare gezondheid** is gewijd. De Overheid heeft op dit gebied een taak, zij het dan, dat die voornamelijk van bewarenden en behoedenden aard is, in die voege, dat zij heeft te waken tegen het optreden van schadelijke invloeden, die de volksgezondheid in gevaar zouden kunnen brengen. Maar al is het dan dat art. 16 (vroeger: 15) van ons Program met name aan die zijde van de overheidstaak met betrekking tot de openbare gezondheid aandacht wijdt, de latere commentatoren, b.v. Colijn in Saevis en Diepenhorst in Ons Isolement, behandelen terecht de zorg voor de **volks-huisvesting** bij dit artikel. De Overheid heeft te dezen aanzien een belangrijke taak, want goede woningen zijn een hoog te waardeeren goed. „Het huizen in mufte, bekrompen krotten en kamertjes schaadt de gezondheid, doet de jeugd kwijnen, en levert voor het zedelijk leven gevaar op. Dat is nog negatief, maar ook positief stichten goede woningen groot nut, want „aangezien naar ons oordeel het **huisgezin** de grondzuil is, waarop de heele samenleving rust, en een aangename, geriefelijke woning de aantrekkelijkheid van het eigen tehuis voor man, vrouw en kinderen verhoogt,

is ook, uit dit gezichtspunt bezien, het voorhanden zijn van behoorlijk gebouwde en ingerichte woningen een zaak van nationaal belang”.

Het is dan ook goed, dat de Overheid sinds het begin van deze eeuw allerlei eischen aan den woningbouw is gaan stellen. En ook is het juist, dat zij door allerlei financieele regelingen, vooral in het tijdperk tusschen de beide wereldoorlogen, getracht heeft den bouw van goede volkswoningen te stimuleeren.

* * *

Naar statistieke berekening was er per 1 Januari 1946 een tekort aan woningen van 176.000 stuks, dat moet worden ingehaald. Daarnaast is door de toeneming der bevolking een regelmatige uitbreiding van den woningvoorraad noodig, die voor de komende tien jaren wordt geschat op 349.000 stuks. Bovendien moet uiteraard de aanwezige woningvoorraad voortdurend door vervanging worden verjongd. Op dit gebied bestond reeds een achterstand van 84.000 stuks, terwijl in de komende tien jaren nog 140.000 stuks zullen moeten worden vervangen. Zoo komt men tot een woningbouwprogramma voor de eerst volgende tien jaren van 749.000 stuks. Als er in 1946, gelijk het plan is, 10.000 stuks en in 1947 40.000 stuks gereed komen, zal het mooi zijn. In de overige jaren tot 1956 zullen dan 87.400 woningen per jaar moeten worden gebouwd.

Ook na den eersten wereldoorlog heeft op groote schaal woningbouw plaats gevonden, waardoor omstreeks 1930 het bestaande tekort vrijwel was ingehaald. Van 1921 tot 1939 werden in totaal gebouwd 866.286 woningen, dat is gemiddeld per jaar 45.594. Slechts vijf maal werd het getal van 50.000 woningen per jaar overschreden. Het zal dus de vraag zijn of een programma van 87.400 woningen per jaar technisch wel zal kunnen worden verwezenlijkt.

Toch zal er naar moeten worden gestreefd, eerst door herstel van wat nog weer behoorlijk bewoonbaar valt te maken en daar naast en daarna door nieuwen bouw te komen tot „opheffing, in een zoo snel mogelijk tempo, van den woningnood”. Wij zijn ons er daarbij van bewust, dat en door het gebrek aan vaklieden en door de schaarschte aan materialen en door de beperkte financieele mogelijkheden die opheffing niet anders dan een „geleidelijke” zal kunnen zijn. Aan geschoolde vaklieden is, door de werkloosheid, die reeds voor 1940 bestond, door de ontscholing tijdens de bezetting en doordat in die jaren geen nieuwe toevoer van geschoolden plaats vond, een groot tekort ontstaan.

De schaarschte aan bouwmaterialen, vooral aan bouwhout, dat nu eenmaal voor het overgrote deel uit het buitenland (met name Finland en Zweden) moet komen, behoeft nauwelijks vermelding. En reeds in 1939 bedroegen de kosten van de ingevoerde bouwmaterialen $\frac{1}{4}$ van de kosten onzer totale bouwproductie. Dat kost dus — schaarschte — deviezen. Men bedenke daarbij, dat de materiaal-kosten, ruw genomen, ongeveer 80 % der totale bouwkosten bedragen.

Wat het financieele probleem betreft dient op

nog een punt te worden gelet. De volkswoningbouw wordt steeds minder rendabel. De arbeiders kunnen de huur niet opbrengen, die de voor hen bestemde woningen eigenlijk moeten doen. Met name geldt dit voor de woningen, die gezet zijn in de eerste jaren na den voorlaatsten wereldoorlog, toen de bouwkosten hoog opliepen, een verschijnsel, dat zich ook nu wederom voordoet. De particuliere bouwer kan dan ook aan massalen woningbouw veelal niet meer beginnen, en nu zeker niet. Hij heeft zich meer en meer op den middenstandswoningbouw geworpen. Men zal dan ook, evenals na den vorigen oorlog, maar nu gedurende veel langeren tijd, wel moeten overgaan tot bouw, hetzij door de Overheid, hetzij onder overheidsgarantie. Op de een of andere manier zullen de publieke kassen dus voor de hooge lasten komen te staan. Want zij zullen of de exploitatiekosten der arbeiderswoningen moeten opvangen of de huur-bijlagen moeten verstrekken. In principe zijn beide middelen foutief: het moet (weer) hierheen, dat de loonen en de huren in zoodanige verhouding tot elkander komen te staan, dat de arbeider zelf zonder steun een huur kan betalen, waarbij een rendabele exploitatie mogelijk is. Maar bij het huidige prijspeil en gezien, dat de loonen niet eindeloos verhoogd kunnen worden, zal dat nog wel langen tijd een vrome wensch blijven.

De Overheid zal dus voor hooge lasten komen uit hoofde van den noodzakelijken volkswoningbouw. Wij aanvaarden dit. De middelen voor het bestrijden dezer lasten zullen moeten worden bezuinigd op andere uitgaven, die onnoodig zijn of althans minder noodig dan volkswoningbouw op groote schaal. Wij, anti-revolutionairen, willen er ons voor wachien „elck wat wils” te beloven. Wat het zwaarst is moet het zwaarste wegen.

Anderzijds volgt uit het voorgaande, dat de kosten van den volkswoningbouw zooveel mogelijk moeten worden omlaag gedrukt, uiteraard zonder de kwaliteit te schaden. Dit kan gebeuren door de moderne methoden der rationalisatie, normalisatie en typisatie op ruime schaal aan te wenden. Nog al te veel vreesst men hiervan een doodende uniformiteit in den bouw, maar die vrees berust op een misverstand. Het gaat met name om uniformeleering der bouwmethoden en der bouwdeelen. Daarbij kan in uiterlijk en vormgeving nog voldoende differentiatie worden toegepast.

* * *

Onze wenschen ten aanzien van den woningbouw vloeien regelrecht voort uit ons streven naar „versterking der zedelijke volkskracht”. Daarom ook mocht in dit kader niet ontbreken de duidelijke uitspraak dat „bij de voorziening in woningen worde gerekend met de behoeften van de groote gezinnen”. In het verleden is op den gesubsidieerden volkswoningbouw nog al bezuinigd door versobering vooral op het gebied van de ruimte, die een arbeiderswoning mocht bieden. Gelukkig werden er ook voor den tweeden wereldoorlog reeds stemmen gehoord, die zich daartegen verhieven. De woningen, niet alleen arbeiderswoning-

gen, maar ook middenstandswoningen, zijn nauwelijks groot genoeg voor een gezin met twee kinderen. Bij gezinnen van die grootte kan ons volk niet blijven bestaan. Daarbij wordt ook niet vervuld het Goddelijk gebod aan het menschelijk geslacht zich te vermenigvuldigen, de aarde te vervullen en haar tot Gods Eer te onderwerpen. De maatregelen der Overheid met betrekking tot de bevordering van den volkswoningbouw moeten er mede toe strekken de groote gezinnen tegemoet te komen niet alleen, maar ook de vorming van zulke gezinnen te bevorderen.

* * *

Tenslotte spreekt ons urgentieprogram den wensch uit, dat „de bouw van nood- en semi-permanente woningen tot het onvermijdelijke worde beperkt”. De overwegingen hiervoor zijn duidelijk genoeg. Ten eerste gaan hierin groote bedragen zitten, die straks grootendeels verloren zijn en dan dus niet meer voor wat beters kunnen worden gebruikt, ten tweede is zelfs een goed surrogaat altijd minder dan „echt” en in de derde plaats is niets zoo blijvend als het tijdelijke. Al deze nood-voorzieningen dienen dus beperkt te blijven tot nood-gevallen, waarin niet op andere wijze kan worden voorzien.

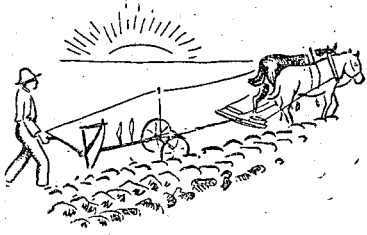
* * *

Versterking der zedelijke volkskracht moet óók verkregen worden door een **doelbewuste woningpolitiek**, die gericht is op **versterking** van de kracht van het **huisgezin** en van de **goede zeden**. Daarvoor staat de Anti-Revolutionnaire partij pal.

Let vooral in dit verband op één ding en dat is, dat wij in de eerstvolgende maanden een zeer intensieve propaganda zullen moeten voeren voor onze beginselen in den meest principieelen zin van het woord, in het bijzonder onder de jonge mannen en vrouwen van 20 tot 35 jaar.

Laat niemand hierin achter blijven; geeft er U allen aan en zorgt, dat in het kleinste dorp en in de grootste stad een actie ontwikkeld wordt om de jeugd te spreken, om bij te dragen tot de principieele vorming van de jeugd, om te bevorderen, dat in harmonie tusschen verleden en heden en in overeenstemming met de behoeften van den tijd, in gehoorzaamheid aan onze grondbeginselen wordt gebouwd aan de toekomst van ons volk.

J. SCHOUTEN, 1946.

door Chr. v. d. Heuvel

Landbouwproblemen

Ontginning van daarvoor geschikte gronden.

Inpoldering van hetgeen daarvoor in aanmerking komt.

Bevordering van de ruilverkaveling, met inachtneming van de rechten der kleine boeren. Bij de huidige loonpolitiek worde gestreefd naar een coördinatie, waardoor de vlucht uit den landarbeid wordt tegengegaan.

In de eerste plaats wordt in dit artikel van ons urgentieprogram, gesproken over de eenige middelen die de uitbreiding en verbetering van onzen cultuurgrond kan bevorderen. Hiermede wordt een vraagstuk aangestipt, dat voor onze volkshuishouding van de grootste beteekenis is.

Daar is in Nederland een nijpend gebrek aan cultuurgrond. Naar schatting is het getal jonge boeren en tuinders, dat door leeftijd en bekwaamheid in staat zou zijn zelfstandig een bedrijf te beheeren en wegens gebrek aan deze bedrijven niet in staat is hiertoe te komen, ongeveer 30.000. Eveneens zijn er, gezien uit een oogpunt van rationeele bodembewoening, naar schatting minstens 40.000 kleine boeren te veel. We zijn tegenstanders van de ruwe opruiming van kleine boerenbedrijven, welke sommige landbouwrationalisten voorstaan, maar kunnen niet ontkennen, dat er een groot aantal kleine bedrijven, werkelijk te klein zijn om een behoorlijk bestaan op te leveren.

Dit tekort aan cultuurgrond scheidt ten plattelande reeksen van ongewenschte toestanden.

In de eerste plaats teuvel van steeds verder gaande bedrijfssplitsing. Bedrijven welke in vele gevallen reeds te klein zijn, worden niet zelden nog weer door splitsing verkleind, met het gevolg, dat er twee keuterbedrijfjes ontstaan. In de jaren voor 1930 was dat niet zoo erg. Onbeperkt kon men kippen en varkens houden; buitenlandsch graan was er genoeg te koop.

Zoодоende ontwikkelde zich op deze bedrijfjes een soort spek-, vleesch- en eierenindustrie, welke met de opbrengsten van het stukje bodem, dat bewerkt werd, deze menschen een weliswaar sober, maar dan toch een bestaan gaf. Deze mogelijkheid was reeds gedeeltelijk voor den oorlog weggevallen door de moeilijkheden met den export

van bacon en eieren. Thans is deze mogelijkheid uitgeschakeld door gebrek aan voedergraan.

In de tweede plaats ontstaan er zeer ongewenschte toestanden, wanneer jarenlang jonge menschen niet kunnen huwen of indien ze, na het huwelijk, bij hun ouders moeten intrekken.

In de derde plaats had het gebrek aan boerderijen voor den oorlog ook dit ongewenschte gevolg, dat tal van branches, vooral melkhandel en dergelijke, overbezet werden door jonge boeren die ten einde raad zich wierpen in een of anderen handel.

Tenslotte is stilstand in de toename van de agrarisch werkende bevolking en als gevolg daarvan de afvloeien van het agrarisch geboorte-overschot naar de stad, weliswaar nuttig voor de verfrissing van de stad, maar het levert, wanneer het op grooten schaal plaats vindt, uit een oogpunt van een goeden opbouw der volksgemeenschap, niet te onderschatten bezwaren op.

Om al deze redenen is uitbreiding van cultuurgrond een nationaal belang van de eerste orde.

Het groote werk op dit terrein is de verdere droogmaking van de Zuiderzee, waardoor een landbouwprovincie aan ons grondgebied wordt toegevoegd. Verder kunnen ontginningen van tot dusver ongecultiveerde gronden mede een bijdrage leveren voor een kleine vermindering van dit tekort. In bepaalde gevallen kan ook herontginning diensten op dit terrein bewijzen.

Een zeer bescheiden bijdrage kan ook de ruilverkaveling leveren.

Terecht waarschuwt ons urgentieprogram er echter tegen, dat men hier ruw zou handelen met de belangen der kleine boeren. Aan deze arbeidzame menschen hun grond af te nemen en ze wellicht voor altijd uit te werpen uit den stand, waarin ze geboren zijn en waarin ze nog op eenigen vooruitgang hopen, is een van de wreedheden welke vooral „personalistische socialistten” zonder veel bezwaar begaan.

Een hoogst belangrijk punt wordt in de Landbouwparagraaf aangestipt, wanneer daar genoemd wordt: coördinatie van de landarbeidersloonen. De toepassing welke daarbij gegeven wordt, ten einde de vlucht uit den landarbeid tegen te gaan, bewijst duidelijk, dat met die coördinatie wordt bedoeld, een betere aanpassing aan de loonen en andere bedrijfstakingen.

Het urgentieprogram kiest voor dit alles eenigszins andere bewoordingen dan die waarmede in de programma's van andere partijen dit punt wordt aangeduid. Naar onze meening terecht.

De formuleering is zoo gekozen, dat het geen voet geeft aan de gedachte alsof het de meest natuurlijke zaak van de wereld is, dat de Overheid, gelijk heden ten dage het geval is, de loonen feitelijk vaststelt.

Dit is zeker geen gewenschte toestand.

Op 't oogenblik kan het niet anders.

De financieele en economische ontreddeering, waarin ons land zich bevindt, verplicht de Overheid er toe, zich op zeer intieme wijze met de prijzen en loonen te bemoeien.

Er zal ergens een loon- en prijsstop aangebracht moeten worden, willen we niet wegzinken in het moeras van een waardeloos betaalmiddel.

Zoolang nu de Overheid zich met dit alles moet bemoeien, moet relatief vergelijkbare arbeid, op relatief gelijke wijze beloond worden.

De strijd, welke land- en tuinbouw thans voeren met de Regeering, is gericht tegen een loonstop op niet relatief gelijke basis. Men ziet ook bij boeren, tuinders en arbeiders uitnemend in, dat er einde behoort te komen aan de elkaar opstuwende loonen en prijzen, maar men wenscht

deze beëindigd te zien op rechtvaardige wijze, dat wil zeggen op een relatief gelijke basis.

Dat is in de eerste plaats rechtvaardig.

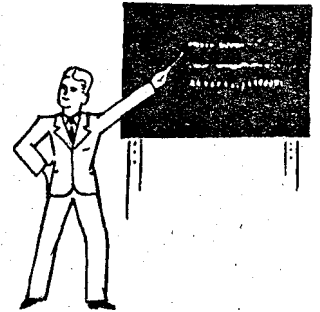
Het is door niets gerechtvaardigd, dat de landarbeider voor het brood, dat hij koopen moest, voor de schoenen die hij noodig had, voor de kleding die hij moest aanschaffen, kortom voor alles wat hij behoefde, prijzen moest betalen waarin niet zelden 50 % hooge uurloonen waren gecalculeerd, dan hij zelf verdiende. Dit is reeds veel verbeterd, maar ook de huidige verschillen zijn nog te groot.

Bij dit alles komt dan nog wat ons urgentieprogram noemt: de noodzaak om de vlucht uit den landarbeid tegen te gaan. Wanneer de loonen niet ongeveer gelijk zijn, houdt men de flinke arbeiders niet op het land. Temeer dringt dit, omdat er ten aanzien van de arbeidstijden, althans in het veehoudersbedrijf, altijd eenige verschillen ten ongunste van den landarbeid zullen blijven bestaan. Het vee moet des Zondags gemolken worden en wel op twee tijdstippen, die uiteraard geruimen tijd uit elkander moeten liggen.

Het behoeft voorts nauwelijks gezegd te worden, dat zoolang de Overheid de loonen en prijzen regelt, de prijzen der agrarische producten gesteld moeten worden op bedragen, waarin de vastgestelde loonen verdisconteerd zijn.

Onderwijs

Mr J. A. Terpstra

De grondwettelijke gelijkstelling van bijzonder en openbaar onderwijs worde nauwgezet gehandhaafd, en tot uitvoering gebracht ten aanzien van het buitengewoon lager onderwijs.

Het onderwijs worde meer dan in het verleden, dienstbaar gemaakt aan de eischen, welke het maatschappelijk leven stelt.

Uitbreiding van het nijverheids- en het landbouwonderwijs, ter opvoering van de vakbekwaamheid.

Voor kinderen met aanleg en begaafdheden van onbemiddelde ouders worde de gelegenheid geopend voor hun verdere ontwikkeling.

daarom, wijl het onderwijs te midden van ons volksleven een zoo gewichtige plaats inneemt.

Men zou kunnen tegenwerpen, dat dit laatste ook geldt van de Kerken. Terwijl men zich toch heel goed een A.R. program van actie kan voorstellen, waarin aan de Kerken niet een afzonderlijk artikel wordt gewijd.

Maar er zijn dan ook belangrijke verschillen.

Het onderwijs is met krachtige financieele banden aan Rijk en Gemeente verbonden. En voor een belangrijk deel is het door de Overheid in haar wetgeving geregeld. Voor de Kerken geldt dit alles niet.

Meer dan de Kerken hebben de scholen in het verleden daarom ook in den politieken strijd gestaan. Ja, het moet gezegd worden, dat in dien strijd naast de sociale kwestie het onderwijsvraag-

Een program van actie voor de verkiezingen zonder een paragraaf over het onderwijs, zou voor de Antirevolutionaire partij ondenkbaar zijn. Reeds

stuk dikwijls op den voorgrond stond. Voor de vrijheid van onderwijs heeft de A.R. partij van haar oprichting af gestreden.

Is het echter ook thans nog noodig, aan het onderwijs in haar program van actie een plaats in te ruimen?

Zonder eenigen twijfel.

De financieele gelijkstelling van bijzonder en openbaar lager onderwijs werd in 1917 in de Grondwet vastgelegd en sindsdien in de organieke wetgeving uitgewerkt. Voor het bijzonder, middelbaar, gymnasiaal en nijverheidsonderwijs werd een in groote trekken bevredigende regeling gevonden.

Thans gaat het er allereerst om, deze belangrijke positie van het bijzonder onderwijs in de toekomst te handhaven. Na jarenlangen, moeilijken strijd, werd hier te lande op onderwijsgebied een regeling tot stand gebracht, zooals die nergens op de wereld gevonden wordt en waarom onze mede-Christenen in het buitenland ons benijden. Met groote zorgvuldigheid dient deze kostelijke vrucht van den schoolstrijd der vaderen door ons bewaard te worden.

Nu zegt men ons wel, dat niemand de vrijheid van ons onderwijs zou willen aantasten.

Het is schoon, indien als vrucht van den strijd ook de tegenstander prijs stelt op het eeren van deze vrijheid en indien dit niet enkel een belijdenis der lippen is. Maar wij zullen niet mogen voorbijzien, dat na 1917 de strijd tegen die vrijheid bijna niet meer frontaal gevoerd is. Het was steeds op een afzonderlijk punt, b.v. dat der benoemingen, dat de aanval gericht werd.

Daarom houden wij de waakzame wacht voor een nauwgezette handhaving der grondwettelijke gelijkstelling en wenschen wij dat ook ten aanzien van het buitengewoon lager onderwijs, d.i. het onderwijs aan het misdeelde en aan het schipperskind, die financieele gelijkstelling tot uitvoering worde gebracht.

In de tweede plaats worde, méér dan in het verleden, het onderwijs dienstbaar gemaakt aan de eischen, welke het maatschappelijk leven stelt. Hiervoor te zorgen, is niet allereerst taak der Overheid. Wel kan zij die verbetering aanmoedigen, bevorderen, mede door herziening van haar wettelijke regelingen, vooral indien deze aan een vernieuwing van ons onderwijs in den weg staan. Hier past groote voorzichtigheid. Met zorg dient ervoor gewaakt, dat de Staat bij de rol, welke sommigen hem op dit terrein toedenken, niet afbreuk doet aan de vrijheid, die met zooveel moeite verworven werd, en langs een zijweg zich toch weer nestelt in het bastion door ons veroverd. Onder het mom van vernieuwing, waarom thans van vele zijden, niet het minst door Overheidspersonen, geroepen wordt, mag geen zijdelingsche aanval op onze vrijheid gedaan worden.

Voorts dient daarnaast wél bedacht, dat ons onderwijs in den eerstvolgenden tijd groote behoefte heeft aan rust, aan herstel van geordende, normale toestanden. In de achter ons liggende jaren heeft het groote schade geleden. Met moeite zijn vele scholen thans bezig zich te herstellen

van de desorganisatie, welke oorlog en bezetting over haar brachten.

En tenslotte kan de wet alleen zeker ons onderwijs niet vernieuwen. Daarvoor is allereerst noodig een toegankelijk maken van onderwijzers en leeraren voor de nieuwe gedachten. Waar dit ontbreekt, zal het prachtigste schema in Staatsblad of Staatscourant machteloos blijken.

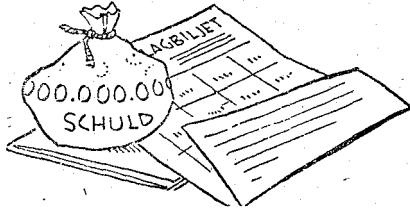
Met den wensch, dat het onderwijs, méér dan in 't verleden, dienstbaar moet zijn aan de eischen, welke het maatschappelijk leven stelt, hangt nauw samen ons verlangen dat het nijverheids- en het landbouwonderwijs, ter opvoering van de vakbekwaamheid, dienen uitgebreid te worden. Bij den moeizamen arbeid, die te wachten staat om onze plaats in het economisch leven der volkeren weder in te nemen, kan een ruim verbreed nijverheids- en landbouwonderwijs, rechtstreeks gericht op de eischen, welke het leven in fabriek en werkplaats, in land- en tuinbouw stelt, niet gemist worden. In deze scholen dient de jeugd van ons volk de noodzakelijke grondslagen van het toekomstig beroep te leeren, zonder welke aan een weer opleven en opbloeien van onze zwaar getroffen productie niet te denken valt.

Dat met het oog daarop aan de besten onder de leerlingen ruime gelegenheid behoort te worden geschonken om, waar eigen middelen ontbreken, zich de vorming eigen te maken, die noodig is om een plaats in het leven van staat en maatschappij te verwerven achten wij vanzelfsprekend.

De onderwijsparagraaf van ons program van actie gaat zich niet te buiten aan weidsche opsomming van voorloopig toch niet vervulbare wenschen. Hetgeen vermeld is staat op den bodem der werkelijkheid. Het toont, dat de A.R. partij, als voorheen, bezielde is met een waarachtige liefde voor het onderwijs van ons geheele volk.

Verstaat onze jonge menschen; tracht te voorzien in welk moeilijk tijdsgericht zij rijpen tot zelfstandige mannen en vrouwen, en welk geheel van krachten op hun leven poogt in te werken om ze los te rukken van de fundamente, waarop in den aanvang ook hun leven is gebouwd. Zoo wordt de deur van het hart geopend; zoo kan men met elkander spreken; zoo kan men met elkander bouwen; zoo kan worden bevorderd de continuïteit in de partij, en de vernieuwing harer kracht ten bate van ons volk. Zoo kunnen wij verkrijgen, dat de ouderen hun plaats met rust in het hart en met vertrouwen kunnen overgeven aan onze jonkerie menschen.

J. SCHOUTEN, 1946.

door Mr. J. A. DE WILDE

Het financieel beleid zij in het belang van heel het volk gericht op de gezondmaking van het in deplorabelen toestand verkeerd Rijksbudget, met name ter voorkoming van inflatie en ter verkrijging van de middelen, welke noodig zijn tot dekking van de Rijkskosten der in dit program opgenomen sociale voorzieningen.

Het belastingstelsel worde zoodanig hervormd, dat eenerzijds op rechtvaardige wijze rekening wordt gehouden met de draagkracht der onderscheidene bevolkingsgroepen en anderzijds de particuliere ondernemingsgeest niet wordt genuikt.

Dit artikel behandelt een onderwerp dat vooral nu van het allergrootste belang is: n.l. **het financieel beleid.**

Er zijn altijd menschen geweest en ze zijn er nu nog, die zich met een zoo „taai” onderwerp als dat der financiën liefst heelemaal niet willen bemoeien.

Ten onrechte. Het financieele beleid is een van de **voornaamste onderdelen** van het Regeeringsbeleid. Laat het te wenschen over, dan is straks heel Nederland daarvan de dupe. Volhardt men in het kwaad, dan kan een Staatsbankroet het gevolg zijn. Voor een klein land als het onze zou dit het begin van het einde beteekenen. Is daarentegen het financieel beleid gelijk het behoort te zijn, dan profiteert daar indirect heel het volk van. Een goed beleid toch bevordert de welvaart en verspreidt allerwege zegen.

Dat het financieel beleid tijdens de bezetting alles te wenschen heeft overgelaten, weten wij allen. Geen land is financieel zoo mishandeld als het onze. Op de meest geraffineerde wijze zijn wij uitgekleeft. Niet alleen hebben wij maandelijks f 200 miljoen moeten offeren voor de z.g. bezettingskosten en heeft de vrijgevigheid van Rost van Tonningen daar nog f 50 miljoen bijgevoegd als steun voor de tegen Rusland gevoerden oorlog, maar bovendien heeft de bezetter de deviezengrens tusschen gulden en mark opgeheven (niet tusschen mark en kroon of frank), waardoor de Nederlandsche Bank miljoenen markten tegen guldens heeft moeten inwisselen voor 76 cents per mark.

Hiervan is een schromelijk misbruik gemaakt. Bovendien liet de Duitsche bezetter de betalingen, welke hun hier te lande wegens hem gedaane leveranties (groente, machines, enz.) te doen had, loopen over de Nederlandsche Bank. Deze laatste kreeg dan daarvoor een evenredige vordering op

Financieel beleid

Duitschland. Zoo had de Nederlandsche Bank bij de bevrijding meer dan f 5 milliard van Duitschland te vorderen. Daarbij had de bankbiljetten-circulatie, die vóór den oorlog ongeveer f 900 miljoen bedroeg, ook de f 5 milliard overschreden op het moment, dat de tyran moest capituleeren.

Het kan daarom niemand verwonderen, dat de Nederlandsche Regeering bij haar terugkeer op 5 Mei 1945 hier een desolaten boedel aantrof. Het duurde geruimen tijd eer zelfs het Departement van Financiën globaal berekenen kon, hoe ons land er voor stond. Dat het moest constateeren, dat de toestand deplorabel was, spreekt haast vanzelf.

Zoo veel bleek tenslotte wel, dat onze werkelijke schuld — zichtbare en onzichtbare bij elkaar geteld — niet ver beneden de 25 milliard gulden bedroeg, terwijl deze op ongeveer 4 milliard vóór den oorlog becijferd werd.

Als men daarbij nu nog voegt de schuldenlast die op de gemeenten en provinciën drukt, dan komt men zeker op 30 milliard gulden, d.w.z. zoo wat op het heele bekende Nederlandsche vermogen.

Dit is zeker: deze laatste wereldoorlog is voor ons land verschrikkelijk geweest in zijn uitwerking.

Dat deze toestand groote gevaren medebrengt, zal ieder wel beseffen.

Ons kleine land is eeuwen lang financieel onafhankelijk geweest van het buitenland. Wij waren schuldeischers, geen schuldenaars. Deze financieele en daarmede nauw samenhangende economische onafhankelijkheid van het buitenland, was ook altijd een krachtige basis voor onze politieke zelfstandigheid. We konden om zoo te zeggen iederen buitenlander, in de oogen zien. Nu wordt de financieele onafhankelijkheid ernstig bedreigd en zijn we druk bezig in het buitenland te leenen onder condities, die nog niet bekend zijn.

Ieder, die even nadenkt, gevoelt wel: die ontzagelijke schuldenlast moet zoo spoedig mogelijk verlicht worden. Men had dan ook mogen verwachten, dat de Regeering met den grootsten spoed maatregelen zou hebben getroffen, om te komen tot een toestand van evenwicht tusschen ontvangsten en uitgaven, zoodat er althans geen nieuwe schuld meer zou bijkomen.

Maar tot heden toe zijn de daarvoor noodige maatregelen uitgebleven. Wij hebben de geldsaneering gehad. Ieder heeft zijn papieren geld moeten inleveren. We kennen het blokkade- en deblokkeeringssysteem. We kennen de zekerheidsstelling voor belastingen. Maar wat we niet kennen, dat zijn de maatregelen, die getroffen zijn om te zorgen, dat de tering naar de nering wordt gezet en dat de schuldenlast niet nog dagelijks vermeerderd. Die maatregelen heeft men eenvoudig nagelaten. Want het zijn de lastigste. Men is lustig voort-

gegaan met het uitzetten der overheidsdiensten, het creëren van nieuwe posten, het openen van bureaux. En, aangezien er (althans tot heden 4 April) geen begroting is ingediend, stonden de Staten-Generaal machteloos.

Natuurlijk zijn de gevolgen niet uitgebleven. Bedroegen de personeelslasten over 1939 in het geheel f 274 miljoen, die kosten bedroegen over het laatste half jaar 1945 niet minder dan f 345 miljoen.

Volgens de op 12 December 1945 verschenen Millioennota raamt de Regeering het tekort over het tweede halfjaar 1945 op f 1812 miljoen. Indien die begroting juist mocht zijn, dan wordt dus onze toch reeds zoo torenhoog opgestapelde Staatsschuld weer met bijna twee milliard gulden verhoogd. Ook al neemt men in aanmerking, dat dit groote tekort mede gevormd wordt door enkele posten (inkoop goederen enz.) waarvan door verkoop weer baten terugkomen, toch blijft het benauwend. Het gaat hier om cijfers, die onwonderlijk worden, waarvan de mensch sterk het gevoel krijgt, dat hij ze niet meer beheerschen kan, dat ze machtiger zijn dan hij. Zulk een gevoel kan verkwisting in de hand werken. Vanouds af waren de armste landen op bepaalde punten het royaalste.

Daarom moet er zoo spoedig mogelijk orde op zaken worden gesteld. Geschiedt dat niet, dan is de inflatie daar met al haar desatreuze gevolgen. De Minister van Financien heeft wel gezegd, dat door zijn monetaire maatregelen het inflatiegevaar is afgewend, maar dit was grootspraak. We zitten er midden in en het proces gaat door. Al wie gespaard, premie betaald, voor z'n ouden dag gezorgd heeft, wie een vast inkomen of een lijfrente geniet, en voorts heel de breede schare der arbeiders zij allen worden daarvan de dupe.

Maar als de inflatie doorgaat en het budget niet gesaneerd wordt, moeten ook de sociale wenschen, welke wij koesteren en die in ons urgentieprogram belichaamd zijn, voorzover zij nieuwe lasten op de schatkist leggen, naar het rijk der droomen worden verwezen. Geen enkel sociaal program dat eenige last op de schatkist legt kan verwezenlijkt worden, als de Staatsfinanciën in verval zijn. Niet alleen uit het oogpunt van algemeen Staatsbelang, maar ook met het oog op het sociaal program willen wij daarom gezondmaking van het Nederlandsche Staatsbudget. Men zegt, dat binnenkort eindelijk de Staatsbegroting voor 1946 zal verschijnen. Het is veel te laat om die voor de verkiezingen nog te behandelen. Die begroting zal een tip van den sluier oplichten. Maar wat we dan zullen waarnemen, zal ons den bitteren ernst van onze financieele toestand doen kennen. Maar reeds het feit, dat we hem dan kunnen kennen, is verblijdend.

Laten wij de groote gevaren, die op dit gebied ons eens zoo soliede vaderland bedreigen, maar goed onder de oogen zien. Dan kunnen wij ook naar de middelen zoeken, die noodig zijn om ze met Gods hulp af te weren. Een van de voornaamste middelen zal dan moeten zijn de krachtige sanering van den Staatsdienst.

Maar dit middel zal niet voldoende zijn. Ook al zou heel het Overheidsapparaat op de meest efficiënte wijze werken, ook al zou met een gedund ambtenarencorps een maximum van arbeid worden verzet, dan nog zou het evenwicht in het budget niet zijn hersteld, en zeker zouden we dan nog niet aan aflossing onzer Staatsschuld toe zijn. We zijn er slecht aan toe! Wij hebben den wredesten aller oorlogen achter den rug. Onze huizen ingestort, onze landen ondergelopen, onze machines geroofd, onze handelsrelaties verbroken, onze betrekkingen met Indië hopeloos verstoord. Er zal wat komen kijken. Het volk nameloos verarmd. De uitgaven schrikbarend verhoogd.

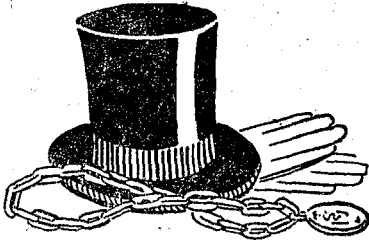
De voornaamste bron waaruit aan den Staat de middelen moeten toevloeien, opdat aan de noodzakelijke verplichtingen zal kunnen worden voldaan, blijven de..... belastingen.

Die zijn al hoog opgeschroefd. Zij werken in velerlei opzicht hoogst onbillijk. Zij drukken soms het leven veel meer dan noodig is. En in dat opzicht moeten ze verbeterd worden. Onbillikheden en ongelijkheden moeten uit het stelsel verdwijnen. Maar helaas, de opbrengst zelve der belastingen kan voorloopig niet verminderd worden. Zij moeten hoog blijven. Ja, nog verhoogd worden.

Juist, omdat zij zoo hoog moeten blijven, dringt ons urgentieprogram er op aan, dat op rechtvaardige wijze rekening zal worden gehouden met de draagkracht der onderscheiden bevolkingsgroepen. Het spreekt van zelf, dat in deze benarde tijden ieder Nederlander zijn offer moet brengen voor het vaderland. Maar daarbij moet gelet worden op zijn gezin, op zijn algemeenen welstand, op zijn draagkracht. Hoe zwaar hier alles moet wegen is een vraag van de praktijk. Elk geval kan ook niet individueel bekeken worden. Er moeten algemeene regelen gelden. Maar bij het vaststellen van die regelen en het hanteeren ervan, moet toch wel zeer beslist allereerst met de sterkte van het gezin en de daarmee verband houdende draagkracht rekening gehouden worden.

Maar er is nog een gewichtige factor, die de fiscus niet uit het oog verliezen mag. Men kan, ook zelfs van den meest welgestelde zooveel belasting heffen, dat de patiënt het tenslotte opgeeft. Men kan den koopman, den boer, den industrieel, den winkelier, al te maal menschen die niet weinig risico's loopen, zooveel aan belasting afnemen, dat ze liever de zaken aan kant doen dan ze nog langer voort te zetten. De aandeelhouders eener overigens bloeiende Naaml. Vennootschap kunnen tot liquidatie besluiten. Anderen kunnen er de voorkeur aan geven hun zetel naar elders te verplaatsen. Belastingen, als ze al te hoog worden en te veel moeten opbrengen, kunnen fnuikend zijn voor het bedrijfsleven, zeer tot schade van het algemeen welzijn. Daarom heeft, ook hiermede de overheid te rekenen. De prikkel om zaken te blijven doen mag door een al te rigoreus belastingstelsel niet worden weggenomen.

De a.r. partij wenscht derhalve, dat bij de heffing van belastingen zoowel met de draagkracht als met de zoo hoogst noodige ondernemingsgeest zal worden rekening gehouden.

Gemeentelijke autonomie en Gemeentelijk bestuur

J. C. HASPELS

De gemeentelijke autonomie, welke door de Duitsche maatregelen en het mede daardoor geldende belastingsysteem zeer geleden heeft worde hersteld.

Eveneens vinde herstel plaats van de autonome bevoegdheden van den gemeenteraad.

Herziening van de verdeeling van de bestuurstaak over de drie bestuursorganen (Raad, B. en W. en Burgemeester).

Mede ter beperking van de Overheidsuitgaven dient de in den „Duitschen tijd” sterk doorgevoerde centralisatie van het bestuur zooveel doenlijk door een decentraliseerd bestuur te worden vervangen. Noodzakelijke financieele steun van rijkswege beperke de gemeentelijke zelfstandigheid niet verder dan onvermijdelijk is.

De wijzigingen, welke zich in den loop der jaren hebben voltrokken op het terrein van de gemeentelijke autonomie en het gemeentelijk zelfbestuur, hebben voor een aanzienlijk deel onze instemming niet.

De vertegenwoordigers der burgerij in de gemeenteraden zijn op 1 September 1941 als zoodanig „in ruste” gegaan.

Natuurlijk verwachtte elk die op gemeentelijke autonomie prijs stelt, dat na de bevrijding ook op dit punt rechtsherstel zou plaats hebben. Dit is wel op een groote teleurstelling uitgelopen. Niet alleen werd het instituut van den nood-gemeenteraad in het leven geroepen, doch bovendien werden zeer belangrijke bevoegdheden den gemeenteraad ontnomen en overgebracht naar het competentiegebied van burgemeester en wethouders, zulks naar onze overtuiging zonder dat daarvoor behoorlijke argumenten waren aan te voeren. Zoo zijn burgemeester en wethouders thans bevoegd — om slechts een enkel voorbeeld te noemen — tot het koopen en verkoopen van gemeente-eigen-

dommen. Niet alleen wordt daardoor een voor de gemeente zoo belangrijk onderwerp onttrokken aan de beoordeeling van de raadsleden, maar tevens is daarmee prijsgegeven het voordeel van behandeling in het openbaar, waardoor de burgerij kan medeleven met het gemeentebelang en publieke controle mogelijk is.

Het is immers bekend dat de vergaderingen van burgemeester en wethouders niet-openbaar zijn, zoodat het thans mogelijk is belangrijke vraagstukken te behandelen in een besloten kring. Dit alles vormt tezamen toch wel een duidelijke tegenstelling met een democratisch gemeentebeheer, hetwelk naar de meening onzer partij zoo spoedig mogelijk moet worden hersteld.

In den Duitschen tijd is het belastingstelsel van het Rijk en de Gemeente principieel gewijzigd. Bij het herstellen van deze gevolgen van den oorlog zij men er op bedacht dat een gezond gemeentelijk leven ondenkbaar is zonder het in het leven roepen van een zoodanige regeling van de financieele verhouding tusschen het Rijk en de Gemeenten, dat daardoor financieele zelfstandigheid voor de gemeenten ontstaat.

* * *

Zoals bekend onderscheiden we in de gemeente drie bestuursorganen, t.w. de Raad, Burgemeester en Wethouders en de Burgemeester. Elk dezer organen is belast met de uitoefening van een deel van de zelfbestuurstaak, waaronder we verstaan het verlenen van medewerking aan de uitvoering van Wetten, Algemeene maatregelen van Bestuur en Provinciale Verordeningen. De taakverdeling heeft in den loop der jaren op vrij willekeurige wijze plaats gehad, mede als gevolg van het feit, dat elk departement wetten ontwerpt. Een systematische herziening der regelen zal een vlotte afdoening bij het gemeentebeheer bevorderen en de bureaucratie tegengaan.

* * *

Het behoeft weinig betoog, dat in de bezettingsjaren en ook wel daarvoor, het Centrale Gezag een sterke hang had naar centralisatie van het bestuur. Taken welke voorheen werden uitgeoefend door de besturen der gemeenten, hetzij als onderdeel der autonomie, dan wel in den vorm van zelfbestuur, werden gecentraliseerd. Men riep b.v. een rijksbureau in het leven met aan het hoofd

een directeur, geassisteerd door een staf van ambtenaren. Mede door deze maatregelen heeft het bestuursapparaat van het Rijk een omvang verkregen welke ernstig kan worden genoemd. Ernstig vooral ook, omdat de totale kosten van het ambtelijk apparaat van het Rijk onrustbarend zijn en stellig in een onjuiste verhouding staan tot de beperkte inkomsten van den Staat.

Het zal voor het komende Kabinet en ook voor de nieuwe volksvertegenwoordiging een zware taak worden om te roeien tegen den stroom van bureaucratie en centralisatie. Toch zal deze arbeid in 's Lands belang met ernst ter hand moeten worden genomen. Eén van de middelen welke dienstig kunnen zijn om de Overheidsuitgaven te beperken, is gelegen in vervanging door gedecentraliseerd bestuur, d.w.z. door het gemeentelijk zelfbestuur uit te breiden met taken welke thans door kostbare rijksbureaux worden verricht.

„Tegen den stroom in”, schreven we. Inderdaad. Het volgende voorbeeld moge dienen om aan te toonen in welke bedding de stroom zich beweegt.

De Gemeentewet bepaalt, dat er gemeentepolitie is, welke staat onder de bevelen van den burgemeester.

Indien de Raad in een gemeente beneden 5000 zielen een verzoek daartoe aan de Kroon richt, kan in den politiedienst door Rijkspolitie worden voorzien. Dat geval kan zich dus voordoen, wanneer het eigen plaatselijk gezag, in dit geval de Raad, daartoe het initiatief nam.

In den Duitschen tijd heeft men echter deze wettelijke bepalingen zonder vorm van proces terzijde geschoven en de gemeentepolitie in vele gemeenten opgeheven. Maar... dat gebeurde dan ook in den tijd dat Duitschland bezig was ons geheele bestuursapparaat op Deutsche leest te schoeien.

Wat gebeurt echter nu? Bij besluit van 22 December 1945, F. 324, houdende aanwijzing van gemeenten met gemeentepolitie, wordt bepaald, dat in 65 gemeenten de politie zal bestaan uit gemeentepolitie.

Bij het nemen van dit besluit is „gelet” op artikel 1 onder b. van het Politiebesluit 1945. Het merkwaardige is echter, dat dit Politiebesluit 1945 zich in het geheel niet verdraagt met de duidelijke bepalingen van de Gemeentewet, een wet die tot stand gekomen is in gemeen overleg tusschen de Kroon en de Staten-Generaal. Welke dringende redenen zijn er om een zoo belangrijk vraagstuk als de organisatie van de politie — in strijd met de wet — „op te lossen” zonder daarin de Staten-Generaal te betrekken? Is dit te verdedigen met een beroep op de noodzakelijkheid van toepassing van noodrecht? Waarom kan dit vraagstuk niet geregeld worden door het aanbieden van een ontwerp van wet aan de nieuwe Staten-Generaal?

De Minister van Justitie heeft op 13 Maart j.l. bepaald dat in afwachting van de definitieve inschakeling van de gemeentelijke politiekorpsen in de onderscheidene onderdeelen der Gewesten van het corps Rijkspolitie met ingang van 15 Maart 1946 de gemeentepolitie, behalve in 65 gemeenten, zal ressorteeren onder den Commandant van het

Gewest. De Commissarissen en Inspecteurs van politie, die korpschef waren, heeten nu „Commandant van het voormalig gemeentelijk politiekorps”. Zij staan ten aanzien van het beheer en de leiding rechtstreeks onder de gewestelijke commandanten der Rijkspolitie.

Nogmaals zeggen we: „Tegen den stroom in”.

Er komt een centralisatiezucht bij het Centrale Gezag tot uiting, waartegen krachtig stelling moet worden genomen. Men onderschatte hierbij niet den sterken invloed van de Departementale apparaten.

* * *

Ter toelichting van het laatste punt van artikel 10 nog een korte opmerking.

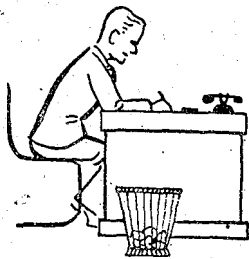
Voorop dient gesteld, dat gestreefd worde naar een regeling van de financieele verhouding tusschen het Rijk en de Gemeenten, waarbij financieele zelfstandigheid zooveel mogelijk wordt bevorderd, omdat zij één van de grondslagen is van een goed gemeentebeheer.

Indien niettemin een aantal gemeenten met een algemeene regeling niet afdoende is gebaat — en dat aantal dient zeer beperkt te zijn — dan zal noodzakelijke **bijzondere** financieele steun van rijkswegen zoo min mogelijk moeten leiden tot aantasting van de gemeentelijke zelfstandigheid. Het is een ongezone toestand in den Staat indien lager publiekrechtelijke organen door den bijzonderen steun van het Rijk, meer dan strikt noodig is, afhankelijk zijn van het Centrale Gezag.

Wij hebben in dezen tijd, zooals vroeger ook wel eens, te maken met 't vraagstuk van oud en jong, van ouderen en jongeren. Men verstaat ook in onzen kring elkander niet altijd meer, en soms is er gevaar voor tegenstellingen, welke niet alleen onze actie kunnen verlammen, maar welke ook kunnen bijdragen tot versplintering van krachten. Vooral de ouderen onder U wek ik op met die objectiviteit, met die frisheid van geest, en met dat verlangen tot waarachtige levensvernieuwing tot den kring van de jongeren te gaan, en in de kringen van de jongeren met hen te staan, waardoor een arbeid mogelijk is, welke onder Gods onmisbaren zegen, leiden kan tot behoud van de continuïteit, tot progressie in onze activiteit en tot een belangrijke uitbreiding van het terrein van onze werk- en werfkracht.

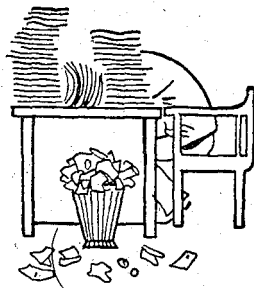
J. SCHOUTEN, 1946.

Organisatie *Overheidsdiensten*

Bureaucratie

door H. ALGRA

Met krachtige hand worde snel en doeltreffende organisatie van de Overheidsdiensten tot stand gebracht. Het ambtelijk apparaat, dat het volksleven dreigt de overwoekeren, moet ten spoedigste worden genormaliseerd en beperkt, en de drukkende en doodende bureaucratie dient intensief te worden bestreden.

Het A.R. urgentieprogram vraagt krachtige maatregelen tegen de **bureaucratie**. Maar het is daarbij allerminst onze bedoeling, te speculeeren op onzuivere sentimenten, die een afkeer inhouden van den ambtenaar. Het is heel gemakkelijk in dezen tijd, nu bijna iedere burger iets heeft tegen „den ambtenaar”, deze ontevredenheid aan te wakkeren en politiek uit te buiten. Dat is moreel en staatkundig onjuist. De A.R. partij wil geen tochtsloot graven, waardoor de ontevredenheid een weg vindt naar de eigen politieke molen. Het Nederlandsche volk moet beseffen, dat het niet kan zonder een trouw en toegewijd ambtenaren-corps. Het moet weten, dat in het verleden de ambtenaren voor een **bescheiden salaris** veel werk hebben verricht en het nóg doen.

Er is nóg een feit waar men, om rechtvaardig te zijn, rekening mee moet houden. Deze regering stond voor groote moeilijkheden. Vooreerst moet er ontzaglijk veel worden hersteld en georganiseerd, en daar zijn nu eenmaal menschen voor noodig. Distributie en contrôle, wederopbouw der verwoeste gebieden, organisatie van het leger, enz. enz., het brengt uitbreiding van personeel mee. In de tweede plaats kost het eenige moeite de doublures, die tijdens den oorlog en na de bevrijding zijn ontstaan, weg te werken. De bureaux in Londen, de kantoren van M.G., de departementen, ze werkten aanvankelijk náást elkaar, los van elkaar, soms tegen elkaar in.

Maar omdat we, om onze positie en bedoelingen zuiver te stellen, dit voorop hebben gesteld, blijft toch over, dat we een „keihard gevecht” zullen moeten leveren tegen de bureaucratie. Het woord zegt al, wat er mee wordt bedoeld. Bureaucratie

beteekent, dat het bureau **heerscht**. Het wil het leven dirigeren. Dit is principieel tóut, want het geeft aan den staat een veel te groote macht.

Maar het lijdt ook practisch tot de meest kwade gevolgen.

Het eerste kwaad is, dat het bureau alles over één kam scheert. Alles wordt confectie. Als het op papier klopt, is het in orde. Het leven is oneindig rijk georiënteerd; het bureau kent slechts weinig rubrieken, het perst en wringt en knipt net zoolang, tot alle gevallen in bepaalde hokjes zijn gebracht.

Het tweede kwaad is, dat het bureau het volksinitiatief doet verzanden. Als de weg van een of ander initiatief loopt over „Den Haag”, dan duurt het lang, dan moet men er achterheen zitten tot moedeloos wordens toe, en men keert na elke informatie terug met den indruk, dat alle ambtenaren het gruwelijk druk hebben, maar dat de zaak, waarvoor men kwam, nog sluimert in een bureaulade.

Het derde kwaad is, dat je telkens stuit op een raadsel. Je denkt, dat je op het ééne kantoor moet wezen, maar men verwijst je naar het andere. Maar dat andere blijkt ook het rechte niet te wezen. En je gaat verder, terwijl de angst groeit, dat je tenslotte nergens aan het rechte kantoor zult komen.

Deze ervaringen zijn algemeen. Het ligt hem niet aan de onbekwaamheid der ambtenaren, maar aan het systeem. **Het is de mislukking van den greep op het leven.**

Die mislukking is niet te voorkomen door het apparaat al maar uit te breiden. De neiging tot die uitbreiding is een afzonderlijk kwaad, waaraan een apart hoofdstuk zou zijn te wijden. Een Amerikaan heeft onlangs spottend gezegd, dat de ziekteverwekker „bureaucoccus” een ziekte verwekt, die drie stadia kent. Eerst heeft de patiënt honger naar papier, dan wil hij al maar nieuwe bureaux vormen, met een secretaresse, een typiste, nóg een typiste, personeel voor de stencilkamer, een portier. Dan komt het laatste stadium, waarin hij wordt verteerd door de idee-fixe, dat ieder burger ambtenaar moet worden.

Het is ellendig in dezen tijd, dat de huidige regering het ambtelijk apparaat niet voldoende **beheerscht**. Daardoor groeit het buiten alle ver-

door Th. Ziedses Des Plantes

's Rijks defensie

Opgebouwd worde een kwalitatief sterke en modern uitgeruste krijgsmacht.

Mede ter verkrijging van een goede discipline worde zorg gedragen voor de vorming en opleiding van een moreel hoogstaand kader, dat den manschappen ten voorbeeld strekt. De geestelijke verzorging van het personeel der krijgsmacht worde in overleg met de Kerken geregeld. Door strenge contrôle dienen alle niet-gemotiveerde uitgaven te worden voorkomen.

Bij het opbouwen van een krijgsmacht heeft men zich eerst de vraag te stellen: „Waartoe dient deze?”

Deze vraag houdt nauw verband met de internationale positie, welke een land, in casu ons land, inneemt.

Vóór 1940 volgden wij een neutraliteitspolitiek. Een krijgsmacht, die groot en sterk genoeg zou zijn zijn om geheel het hoofd te bieden aan een groote staat, behoort voor een klein land tot de

onmogelijkheden. Daarom stelde men zich vóór 1940 ten doel een krijgsmacht te bezitten, die voldoende sterk zou zijn om de operatieplannen van de ons omringende grootmachten te beïnvloeden, en wel zoo, dat onze neutraliteit zou worden geëerbiedigd. De gunstigste positie is dan, dat onze krijgsmacht de druppel vormt, die de emmer doet overloopen, of wil men het anders zeggen, van voldoende gewicht is om de weegschaal te doen overslaan ten gunste van die partij met welke wij onze krijgsmacht inzetten.

In 1914 bereikten wij daarmede het gewenschte resultaat namelijk de handhaving onzer neutraliteit.

Na 1918 gingen wij met vele andere landen op onze lauweren rusten. Door den vrede van Versailles was de machtige Deutsche weermacht uitgeschakeld en bovendien hadden wij onzen Volkenbond, die den vrede zou dienen. Men zag dan ook niet het nut in van het brengen van zware offers voor de defensie.

Toen geleidelijk de oogen-opengingen voor de dreigende gevaren, konden de betrokken regeeringen vaak niet tijdig genoeg de volken overtuigen van de noodzaak groote offers voor hun veiligheid

---

houdingen. Iedere ambtenaar, ieder bureau heeft zijn profet, die de eigen onmisbaarheid predikt. Alleen een regeering, die onverbiddelijk en hardnekkig den strijd aanbindt, kan hier iets bereiken.

Maar de wortel van het kwaad zit dieper.

Wij staan op den tweesprong.

Als de staat het vrije maatschappelijke leven zal beheerschen, als we blijven koersen in de richting van het staatsocialisme, dan kan men niet zonder een ambtenarenleger en zal men bij wijze van spreken, achter iederen boer tenslotte een controleerenden ambtenaar zetten. Maar als men het in de vrije maatschappij groeiende organisatie leven gaat vertrouwen en de eigen taak daarvan eerbiedigt, dan zal het ambtelijk apparaat bescheiden blijven en de menschen in hun eigen organisatie zullen verantwoordelijkheid dragen. Dit programpunt staat in nauw verband met de kwestie van de bedrijfsorganisatie. Ons program spreekt in

dit opzicht duidelijke taal. Wij zijn in onze critiek op de bureaucratie positief. Wij zeggen: maakt de eigen organisatie sterk. Middenstanders, boeren, arbeiders, helpt mee en bouwt een bedrijfsorganisatie van onderen op, kweekt verantwoordelijkheid, versterkt het moreel, vecht tegen de corruptie!

Er ligt achter de huidige ontwikkeling der dingen het geloof, dat alleen de staat onbevooroordeeld, eerlijk en deskundig is en daarom overal de vinger in moet steken. Wij staan echter op het standpunt, dat het volksinitiatief waard is om vertrouwd te worden, dat het om zijn ervaring en zijn praktische kennis moet worden gewaardeerd en om zijn eigen levensrecht moet worden geëerbiedigd.

Wij willen geen bureaucratie.

Wij willen geen chaos.

Wij willen ordening van onderen op, met eigen verantwoordelijkheid en eigen recht.

te brengen. Een krachtige bewapening en voldoende lange eerste oefeningstijd naderde men schoorvoetend, terwijl intusschen Duitschland een geheel nieuwe en modern uitgeruste weermacht had opgebouwd.

Het gevolg was, dat toen de Deutsche legers zich in 1940 naar het Westen richtten, de Westersche mogendheden niet gereed waren en onder de voet werden geloopt.

Thans verkeert Nederland onder geheel andere omstandigheden. Wij hebben onze neutraliteitspolitiek prijs gegeven tengevolge waarvan onze krijgsmacht ook een andere doelstelling heeft verkregen.

Wij moeten ons afvragen, wat verlangen de andere met ons samenwerkende landen van ons. Dit is niet met juistheid bekend, doch wij kunnen toch wel aannemen, dat wij naar onze beste krachten hebben mede te werken om den vrede te bewaren en indien deze toch onverhoopt verstoord mocht worden, een steentje bij te dragen om den gemeenschappelijken vijand te lijf te gaan.

Teneinde zoo nuttig mogelijk samen te kunnen werken, dient als eisch gesteld te worden, dat de samenwerkende legers ongeveer gelijk bewapend en geoefend zijn.

Vandaar dat ons Program een modern uitgeruste krijgsmacht en een kwalitatief sterke krijgsmacht, een van goede kwaliteit, dus goed geoefend en goed geëncadreerd, vraagt.

Een leger valt of staat met zijn discipline, m.a.w. een onvoorwaardelijke gehoorzaamheid van een ieder aan de boven hem gestelde superieuren. De in het gevecht onmisbare discipline, dient in vredes-tijd te worden aangekweekt. Deze discipline is voor ons volk met een groote liefde voor individueele vrijheid en een zoo gelukkige kritische blik, het doelmatigst te verkrijgen, als de man voor zich ziet een kader (officieren en onderofficieren), dat hij hoog acht. Vandaar dat men zich ten doel stelt een moreel hoogstaand kader te verkrijgen door doelmatige keuze, goede vorming en juiste opleiding. Iemand die zijn vak niet voldoende kent, mist de moreele kracht om van anderen te eischen, dat zij wel hun vak kennen en is een slechte leidsman, die zijn ondergeschikten moeilijk ten voorbeeld kan strekken.

We moeten ons hierbij echter niet vergissen. Voldoet het kader aan genoemde eischen, dan geeft dit nog geen zekerheid, dat een ieder dit in oorlogstijd zal doen. Immers de practijk heeft steeds aangetoond, dat men te voren niet met zekerheid kan opmaken of een bepaald persoon in het gevecht zijn taak naar behooren zal volbrengen. Personen van wie men het niet verwachtte, voldeden vaak goed, terwijl anderen, die men van groote waarde achtte, achteraf ondeugdzaam bleken. Doch stelt men vorenstaande eischen niet, dan is de kans geringer, dat men goede aanvoerders krijgt.

Wil men een waardevolle krijgsmacht bezitten, dan dient het geestelijk peil daarvan voldoende hoog te zijn, opdat de geestkracht van een ieder de tegenslagen, ellenden en ontberingen van den oorlog weet te overwinnen.

Aangezien wij een Christelijken staat voorstaan, ligt het voor de hand, dat wij voor de krijgsmacht

eene levenssfeer noodzakelijk achten, welke handhaving van de Christelijke zeden mogelijk maakt. De Overheid heeft hier tot taak de beletselen uit den weg te ruimen, doch het is de taak van de Kerken en de geloovigen de Christelijke beginselen uit te dragen. Vandaar dat de geestelijke verzorging in overleg met de Kerken dient te worden geregeld.

Omdat in ons volk verschillende godsdienstige stroomingen zijn te onderscheiden kan de Overheid de geestelijke verzorging niet zelf ter hand nemen. De Overheid zal het werk der Kerken dienen te vergemakkelijken doch daarbij defaitistische invloeden moeten weren teneinde de krijgsmacht aan zijn doel te doen beantwoorden.

Daar de militair zijn vrijen tijd veelal niet in den huiselijken kring kan doorbrengen dient de Overheid te zorgen dat de militair dien tijd in een hem passende omgeving kan doorbrengen. Het bevorderen van het tot standkomen van Christelijke Militaire tehuizen behoort mede tot haar taak.

Een modern uitgeruste krijgsmacht vordert hooge kosten wil deze op de hoogte van haar tijd blijven. Wij met onze berooide financiën dienen elke onnoodige uitgave na te laten. Het is derhalve eisch door een strenge controle alle niet-gemotiveerde uitgaven te voorkomen.

De politieke toestand in ons land wordt van dag tot dag duidelijker. Dit is althans een van de resultaten der Kamerdebatten. Het is nu wel klaar gebleken, dat de intenties, waarmede in het vorige jaar het huidige Kabinet is geformeerd, niet de nationale, maar wel de socialistische waren. Daar zijn de menschen, die dit in dien tijd reeds hebben ingezien, maar velen konden het toen nog niet zien. Nu hebben zij, als hun oogen open zijn, het wel gezien. Wanneer ik hier spreek over socialistische, bedoel ik daarmee niet aan te duiden een of ander bijvoegelijk naamwoord met betrekking tot allerlei stroomingen in ons politieke en sociale leven, maar bedoel ik daarmee aan te geven die socialistische politiek, welke ten principale streeft naar de verwezenlijking der beginselen van de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij, zooals deze in het verleden is ontstaan en op haar verdere ontwikkeling hebben ingewerkt. Het is een voorrecht, dat dit nu duidelijk is gebleken. Het kan bijdragen tot verheldering van de verhoudingen op staatkundig gebied.

J. SCHOUTEN, 1946.

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ.
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof. Dr. J. Severijn, Mr. A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr. J. J. Hangelbroek, Prof. Mr. A. M. Donner, Mr. W. Rip, Ad. Kuiper, J. H. Hofman, Dr. F. L. van Muiswinkel, Mr. K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr. Dr. E. J. Beumer, Mr. J. A. de Wilde, Dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr. L. W. G. Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand. — Redactie-adres. Dr. Kuyperstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935.
Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht — Telefoon 11811 — Giro 267122
Prijis per abonnement f 3.— per jaar.

de jeugdmeeting

Waarom het te verheimelijken, de jeugdmeeting van 2 April werd met spanning afgewacht. Sommigen meenden, dat het moment verkeerd was gekozen om de jeugd in een massale vergadering bijeen te roepen. Voeg daarbij dat vrijwel alles bij wijze van improvisatie moest worden geregeld en georganiseerd, terwijl het bovendien een gewonen door den weekenden werkdag betrof en ge verstaat er iets van, dat de initiatiefnemers zich in de voorafgaande dagen weleens af vroegen of de meeting wel slagen zou.

Vergeet daarbij niet, dat er ook pessimisten rondwandelen, die den profetenmantel op ongelegen oogenblikken omslaan en het U voorzeggen, dat de jeugd zóó critisch is ingesteld, dat zij zóó radicaal breken wil met alles wat maar eenigszins aan het oude herinnert, dat zij zich niet op een zoo goedkoop manier vangen laat, zooals dat dan heet.

Welnu de jeugd heeft geantwoord.

Tivoli was tot den nok toe vol.

Men verdrong zich in de gangpaden.

En de stemming was wonder goed.

En dan..... het was een nieuwe jeugd..... het was oorlogsjeugd, opgegroeid en rijp geworden gedurende den donkeren bezettingstijd. Het was jong volk, dat nog niet zulk een vergadering had meegemaakt en dat toch een oude traditie bevestigde op een wijze, welke voor geen tegenspraak vatbaar is.

Hartelijk en uitbundig was het applaus, waarmede de heer Schouten werd begroet. De ovatie aan hem gebracht, was bewijs tevens, dat velen zijn naam in het hart dragen. Want alleen wanneer er in de gezinnen met liefde en waardeering over hem gesproken wordt is het te verklaren, dat een zóó spontane hulde hem kon worden toegebracht.

De heer Schouten is er de man niet naar om

handig reagerend op een warm applaus dit te doen uitgroeien tot een stormachtige en massale ovatie. Al spoedig gaat de hand waarschuwend en remmend omhoog en aan den massieven kop is het merkbaar, dat het hem daarmede ernst is.... en toch moet het hem goed hebben gedaan, dat hij op deze wijze door de jeugd, in den bezettingstijd opgegroeid, werd ontvangen.

De weg van een politicus, die als „Leider” van de oppositie groote verantwoordelijkheid draagt om het wel en wee van land en volk, gaat vooral in zoo moeilijke dagen als wij thans beleven, niet over rozen. Het is een doornig pad, dat bewandeld moet worden en zijn leven is vooral in de verkiezingscampagne zwaar. Want de partij vraagt veel — soms te veel van hem.

Maar deze vergadering moet hem goed hebben gedaan.

De jeugd heeft hem begroet.

En in die jeugd.... de toekomst van de Antirevolutionaire Partij. En dat moet hem ook kracht geven.

En in zijn ziel heeft slechts één gedachte, één wensch geleefd. Dat die honderden jongens en meisjes zich zullen ontwikkelen tot jonge mannen

Het Dag. Bestuur der Dr. ABRAHAM KUYPER-STICHTING te 's-Gravenhage roept sollicitanten op voor:

- 1e. DIRECTEUR VAN GENOEMDE STICHTING,
- 2e. EEN ADMINISTRatieve KRACHT;

kennis van boekhouden en machineschrijven is hiervoor vereischt.

Inzending sollicitaties vóór 15 Mei a.s. bij den Secretaris der Stichting, Mr. J. Terpstra, Sweelinckplein 72, 's-Gravenhage.

De Deputatenrede

en jonge vrouwen, die straks verstaan zullen, dat ook op het politieke terrein van het leven een strijd gestreden moet worden met als inzet de handhaving van de nationale goederen van ons volk.

In vurige bewoordingen heeft hij de jonge menschen daartoe aangezet, ze wijzend op de diepe beteekenis van de gezagshandhaving door de Overheid en den plicht der gehoorzaamheid voor den onderdaan.

Maar ook de overige redevoeringen werden met groote belangstelling aangehoord. De sprekers waren kort gehouden door de leiding, welke berustte in handen van den heer Scheurer. Die kende trouwens de klappen van de zweep en begreep, dat niet teveel van de jeugd mocht worden gevergd. Vier redenaars..... het was meer dan voldoende. Daarom werd op beknoptheid aangedrongen. Maar die beknoptheid deed aan de pitigheid geen kwaad. En de sprekers kweten zich van hun taak. Met de eigene sprekersgaven voerde Ds. Fokkema het pleit voor de geestelijke vrijheid. Op zijn typische joviale manier, waarmee hij de jeugd toespreekt, schetste Ad. Kuiper de beteekenis van de zedelijke volkskracht en riep hij de jeugd op daaraan mede te werken met inspanning van alle kracht. En de heer Stapelkamp sprak in gedragen zinnen over het streven naar en den strijd voor de sociale rechtvaardigheid, zooals deze naar Christenplicht moet worden gevoerd. Ook voor hem, die reeds zoo lange jaren aan het Christelijk Nationaal Vakverbond leiding geeft, moet het een verademing geweest zijn het idealisme, dat hem in dien strijd bezielt, over te dragen op een zoo groote schare van jonge menschen.

Afgewisseld door declamatie en gemeenschappelijk gezang werd de meeting inderdaad een succes.

Aan het bezoek dat door de Koningin aan de Jaarbeurs werd gebracht, waardoor het verkeer in de binnenstad werd belemmerd, was het te „wijten”, dat de vergadering in de Westerkerk niet bijster slaagde, ook al kwam men daar in den namiddag bijeen. Dat was dan ook de eenige schaduw, die over de meeting viel. Van het overige moet het voor allen, die er geweest zijn, een hoogtijdag zijn geweest.

De Antirevolutionaire jeugd kwam bijeen.

Het was alles jong volk.

De jeugdmeeting was het praeludium voor den volgende dag. Maar in dit praeludium steeg de jubeltoon zoo hoog, dat de sonoreklank van het concert van den volgende dag hem niet kon overstemmen. En is het wonder? Wanneer in de Deputatenvergadering ruim 2000 mannen samen zingen, gaat van dien zang een eigenaardige bekoering uit. Het zijn 2000 mannen, die staan in den strijd van het leven en die zich aangorde voor een moeizame worsteling, welke uiteraard ook gepaard gaat met ontmoediging en tegenslag. Die zang klinkt gedragen enforsch. Maar wanneer de jeugd zingt, jongens en meisjes samen, in een zoo groot getal, dan wordt het een jubel van jeugd en moed en kracht en..... van toekomstverwachting.

Die jubel heeft het hart verwarmd van de enkele ouderen, die er „ambtshalve” aanwezig waren.

De aankleding van Tivoli was als den vorigen dag.

Boven de palmen op het podium waren de leuzen voor den verkiezingsstrijd duidelijk leesbaar. Voor een ieder, die de zaal betrad was het aanstonds duidelijke, dat het in deze stembuscampagne voor de Antirevolutionaire partij gaan zou om gezag en vrijheid, om volkskracht en sociaal recht.

Sober was de aankleding.

Zonder overdaad en toch zij gaf stemming aan het geheel.

Het is lang niet voor allen gemakkelijk om de Deputatenvergadering bij te wonen. Die vanuit Limburg kwamen waren er drie dagen mee kwijt en dat beteekende voor enkelen drie dagen loonderving tevens. En toch kwamen ze om in Tivoli kracht te putten voor hun eenzamen strijd in het verre Zuiden van ons land waar de onzen zoo spaarzaamlijk zijn gezaaid en waar het werken zoo vermoeiend is. Zij kwamen om kracht te putten. En dat geldt niet onzen stoeren Limburgers alleen. Dat geldt den Zeeuwen en allen die ter Deputatenvergadering kwamen. Dat karakter van de Deputatenvergadering moet worden gehandhaafd. Alleen daaraan is haar populariteit te danken. En dit moet als een kostbaar kleinood in het leven van onze partij worden bewaard.

Klokslag elf uur werd de vergadering geopend.

Op andere vergaderingen moge het gebruikelijk kwartier worden toegepast. Op een Deputatenvergadering wordt met deze slechte gewoonte gebroken en klokke elf werd aangevangen.

Na het gebed en de Schriftlezing nam de heer Schouten aanstonds het woord voor het uitspreken van zijn rede: „In der gherechticheyt”.

Wat te zeggen van deze Deputatenrede.

Massief, oersterk, gedegen, een brok werk waar zijn ziel in ligt.

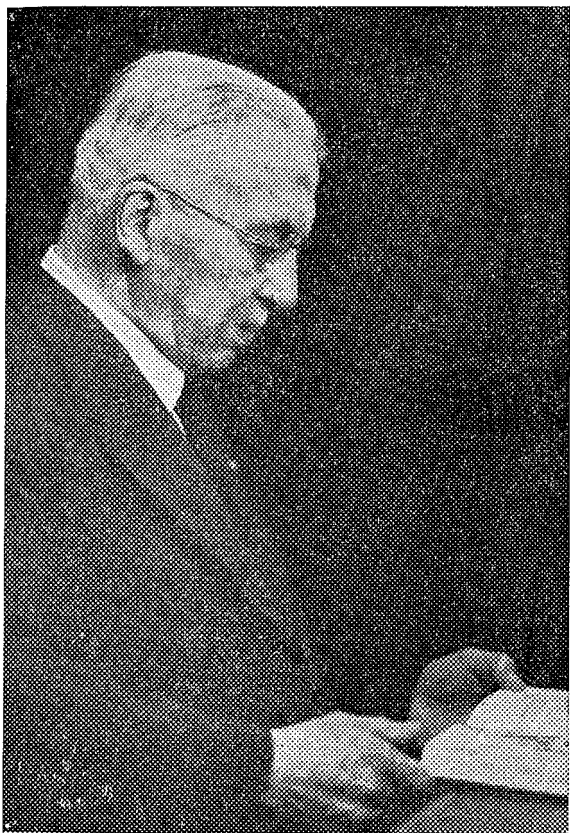
Jammer dat zij geschreven moest worden, want de voorzitter van het Centraal Comité spreekt liever voor den vuist weg, zoo direct tot het hart van onze menschen. Schouten wordt altijd pas goed in het debat, zeggen sommigen. Hij moet los komen van het papier. Dan eerst spatten er de vonken af en weet hij zijn gehoor mee te slepen in de hooge vlucht van zijn gedachten.

Gelukkig dat zij geschreven is. Want het vorenstaande moge een element van waarheid in zich bergen, van groote beteekenis is, dat deze rede wordt bewaard, dat zij haar plaats vindt in de Antirevolutionaire boekerij.

Want deze rede was niet toegespitst op oratorisch effect. Zij was niet enkel bedoeld om tot geestdrift te wekken en tot strijden aan te vuren. Haar beteekenis grijpt hooger.

Kort, zakelijk, krachtig is iedere alinea.

Tal van punten worden aangevoerd en ieder probleem wordt raak getypeerd. De teleurstelling in veler hart na de bevrijding, omdat de werkelijkheid niet beantwoorden ging aan de gespannen verwachtingen. De totstandkoming van een zoo-

genaamd nationaal kabinet, dat zich als een socialistisch kabinet openbaarde, in een zeker niet socialistisch land. Het inslaan van een nieuwe richting in het staatsbestuur.

De crisis van het gezag in Indië. De revolutie van onzen tijd die ook onze vaderlandsche erve niet onberoerd laat. Het ongezond karakter van de hoog conjunctuur, die de vrijheid thans beleefd en die ons tot ongerustheid stemt. De roep om volkseenheid, welke dien der volkseendracht overstemt. De felle aanvallen op alle christelijk organisatielevens op het gebied van maatschappij, onderwijs en cultuur niet minder dan op politiek terrein. De zedeverwildering, de wrange vrucht van een algemeen verwordingsproces, welke thans in snel tempo doorwerkt. De moreele decadentie die haar weerslag vindt in den roep om moreele vernieuwing. Zedelijke volkskracht, *conditio sine qua non* voor de vernieuwing van staat en maatschappij.

De taak der Overheid om de ontreddering en de verarming te bestrijden, die het gevolg zijn van den oorlog en voorziening vragen van den aller-eersten nood. Maar ook de blijvende taak van de toekomstige ontwikkeling van het economische leven. Gestreefd zal worden naar vrije bedrijfs-

De Deputatenvergadering scheen over haar hoogtepunt heen. Reeds maakten meerderen zich op om den langen thuisreis te aanvaarden. Wat nog komen moest, waren immers slechts enkele kamerstukken, die nog moesten worden afgedaan. Maar onder die kamerstukken bevond zich toch nog een niet onbelangrijke aangelegenheid, want op voorslag van het Centraal-Comité werd de heer Duymaer van Twist door de Deputatenvergadering tot eerelid benoemd met het recht om de vergaderingen van het Centraal-Comité bij te wonen.

Was het niet een schaduw, welke over de vorige Deputatenvergadering viel toen bleek, dat de heer Duymaer van Twist niet terugkeeren zou in het Centraal-Comité?

Een man, die vijftig jaar lang de Partij had gediend met grooten trouw en warme toewijding, ging heen en voelde zich wegzinken in de eenzaamheid van den ouderdom, des te feller gevoeld nu ook zijn gade van zijn zijde door den dood werd weggerukt.

Hij heeft er kwade dagen door gehad, al kon het ook naar eigen gevoelen niet anders.

Des te grooter was voor hem de verrassing en de vreugde, dat hij door de Deputatenvergadering tot eerelid van het Centraal-Comité werd benoemd.

In die vreugde van den nestor onzer partij deelt het geheele Antirevolutionaire volk. De Deputatenvergadering is nooit scheutig geweest met het uitdeelen van dit soort onderscheidingen. De heer Duymaer van Twist is ons eerste eerelid. En toch bestaat de georganiseerde partij reeds bijna 80 jaar. Vandaar dat de Deputatenvergadering den tachtigjarige met zoo hartelijk applaus zijn plaats in het Centraal-Comité deed behouden. Aan hem is bewaarheid geworden het woord der Schrift: „Een gansch getrouw man zal veelvuldig zijn in zegeningen” (Spr. 28 : 20a).

organisatie, bestreden zal moeten worden de socialistische dictatuur en de erkenning van ons tekort aan wetenschappelijke fundeering waartoe overigens zoo hartelijk en ernstig werd opgewekt. De beoordeeling van de Partij van den Arbeid, die niet anders is dan een reconstructie van de S.D.A.P. Afbakening van de positie tegenover de Partij van den Arbeid. Een kenschetsing van den invloed der Barthiaansche opvattingen. Het verweer tegen het verwijt van conservatisme en de erkenning van gemaakte fouten, maar tévens met een hartstochtelijk beroep op de juistheid der uitgangspunten en de gaafheid der bedoelingen waarmede werd gehandeld. Het einde kwam met een blik in de toekomst, waarin de mogelijkheid werd geopperd, dat straks als gevolg van de moeilijkheden voor ons Koninkrijk en ons vaderland een nationale saamhoorigheid noodzakelijk zal blijken, zich openbarende in een nationaal kabinet, terwijl in de peroratie werd opgewekt om voor de taak ons opgelegd niet terug te deinzen, maar deze biddend en geloovig te aanvaarden.

„Dan zijn we gerechtigd heel onze actie uit te drukken in de woorden van den laatsten regel der slotstrofe van ons volkslied „In der gherechticheyt”. Dat was de rede in al haar soberheid en eenvoud.

UIT DE PARTIJ

1. Varia.

Van de Deputatenvergadering van 3 April j.l. wordt aan de Kiesverenigingen niet een gedrukt verslag toegezonden zooals van de vorige. De rede van den heer Schouten is allerwege in den boekhandel verkrijgbaar gesteld tegen den lagen prijs van f 0.45. Aan de firma J. H. Kok N.V. te Kampen moet dank worden gebracht voor de keurige verzorging en vooral, dat is in dezen tijd veel waard, van vlotte medewerking. Men wekke velen op zich deze rede aan te schaffen.

De redevoeringen van de vorige Deputatenvergadering kunnen nog worden nabesteld, door storting van f 0.65 per stuk op gironummer 89673 van het Centraal-Comité. Dit verslag is belangrijk niet alleen om de redevoeringen van de heeren Schouten en de Wilde, maar ook om de discussie over de samenwerking met de C.H. Unie. Een historisch document. Men bestelle dus spoedig.

2. De Jeugdmeeting en de jongerenclubs.

De Jeugdmeeting is geslaagd. Zij was voorbereiding voor de Deputatenvergadering, maar zij was ook uitgangspunt voor de oprichting van de jongeren studieclubs. 129 Studieclubs hebben zich nu aan het Jeugdbureau te den Haag, Dr. Kuiperstraat 3, gemeld. Hun wordt nu een circulaire gezonden bevattende enkele mededeelingen van de voorloopige actie die na de verkiezingen haar beslag krijgen zal. Maar waarschijnlijk zijn er verschillende clubs, die zich nog niet hebben gemeld. Laten zij dit dan spoedig doen. Het is noodig om straks de organisatie definitief in elkaar te zetten, zoodat bij het intreden van den herfst alles in gereedheid is om een aanvang te maken met de regelmatige studiebijeenkomsten. Men kan er dan op rekenen, dat studieschetsen zullen verschijnen met de regelmaat van een klok.

3. Propaganda-lectuur.

Aan de kiesverenigingen werd een korte circulaire verzonden, waarin mededeeling werd gedaan, dat inderdaad een papiertoewijzing ten behoeve van de verkiezingsactie werd verstrekt. Het is uitermate kort dag. Aan het gereed komen van een tweetal couranten voor massa-verspreiding wordt met man en macht gewerkt. Ook in het land doe men nu zijn best om alles nog te doen slagen. Men geve daartoe spoedig op hoeveel exemplaren men wenscht van iedere courant, welke met een week tusschenruimte zullen verschijnen.

Voorts zijn aan iedere Kiesvereniging een viertal strooibiljetten of folders verzonden, welke eveneens voor massa-verspreiding bestemd zijn. Men kan zelf kiezen welke strooibiljetten men wenscht. Ook deze worden zonder kosten ter beschikking gesteld.

Evenwel moet men er om denken:

Een stoer, een manlijk woord.
Gespeend aan alle goedkope, oratorische effecten.
Een goed en kloek stuk werk.

De couranten moeten besteld worden bij **Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht.**

De strooibiljetten bij **Drukkerij Holland, N.Z. Voorburgwal te Amsterdam.**

4. Abonnementen Nederlandsche Gedachten.

De verwachtingen werden niet teleurgesteld. Het aantal abonnementen is de 10.000 reeds ruim gepasseerd. Vooral op verschillende dorpen wordt goed gewerkt en ook met goed resultaat. Uit Honselersdijk wordt gemeld, dat door een krachtige actie van de kiesvereniging in dit kleine dorp 100 abonnementen werden geplaatst. Op vele plaatsen worstelt men met moeilijkheden, maar goed aangepakt, blijkt het steeds, dat de verwachtingen worden overtroffen. Vooral met het eerste Aprilnummer, dat voor ruime bestelling vatbaar is, colporteere men allerwege en werve men nieuwe abonné's. Een groote oplage is nog voorradig.

5. Aprilnummer van ons blad.

Het Aprilnummer van ons blad was geheel gewijd aan toelichtingen op het Program van Actie. Dank zij de verkregen papiertoewijzingen kon een groote oplage worden ter perse gelegd. De prijs bedraagt f 0.10 per stuk, hetgeen voor 32 pagina's druk niet duur genoemd mag worden. Het is naast het vragenboekje van den heer van der Heuvel uitstekend geschikt voor huisbezoekers, die zelf gefundeerd kunnen worden in de doelstellingen der partij, maar die het blad ook bij huisbezoek voor belangstellenden kunnen achterlaten. Men drage er zorg voor, dat de geheele oplage ad. 60.000 exemplaren worde opgenomen.

6. Vragenboekje.

Het vragenboekje van den heer van der Heuvel vindt gereede aftrek. De eerste oplage van 10.000 stuks werd vlot afgenomen. Een tweede oplage werd ter perse gelegd, zoodat aan alle aanvragen zoo spoedig mogelijk zal worden voldaan. In verschillende kiesverenigingen werd het ook voor verspreiding gebruikt, hoewel het daar niet in eersten aanleg voor werd bedoeld.

7. Aanplakbiljetten.

De eerste serie aanplakbiljetten werd reeds aan de kiesverenigingen toegezonden. Wanneer dit nummer verschijnt, zullen zij waarschijnlijk ook de tweede serie reeds hebben ontvangen. De aantallen werden zoo redelijk mogelijk over de kiesverenigingen verdeeld.

Het voordeel van de nu toegepaste methode is, dat alle kiesvereeningen affiches ontvingen. Ook te plattelande. Het nadeel is dat niet kan worden gecontroleerd of alle besturen in dezen actief zijn. Laat men er toch voor zorgen, dat de biljetten inderdaad worden opgehangen. Vooral voor de groote biljetten blijken er nog al moeilijkheden te zijn voor het aanplakken, vooral wegens het gemis aan borden, die veelal gedurende den bezettingstijd den weg naar de kachel hebben gevonden of voor andere doeleinden werden gebruikt. Het materiaal is duur. Men moet trachten goede aanplakborden te vinden of ze desnoods maken. Iedere kiesvereniging heeft affiches ontvangen. Dus overall moet het „vóór" en „tégen" zichtbaar zijn.

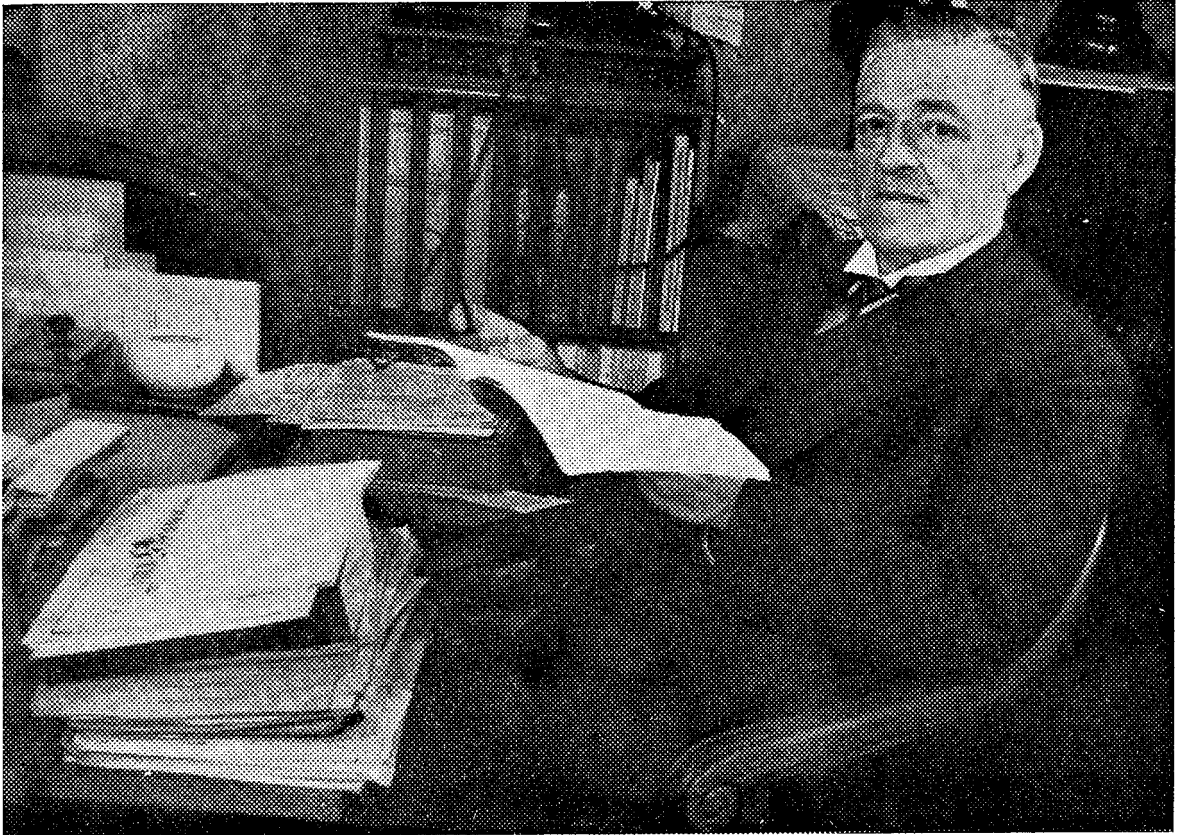

ONZE CANDIDATEN

J. Schouten

In overeenstemming met de gedragslijn bij de laatste verkiezingen, onder aanvoering van Dr H. Colijn in 1933 en in 1937, gevolgd., komt onze partij ook ditmaal met één lijststaanvoerder over het ge-

Omdat hij deze dingen rondweg in een op Tweeden Paaschdag te Breda gehouden redevoering had uitgesproken, werd hij 8 Juni van dat jaar gevangen gezet, eerst te Rotterdam, daarna in het bekende kamp te Amersfoort. Zijn veroordeeling bleek een half jaar te zijn, want precies 8 De-

heele land uit. Die lijststaanvoerder **kon** niemand anders zijn dan onze partij-voorzitter, de heer J. Schouten.

In de jaren, die voorbijgingen, was hij de man van ons geestelijk en daadwerkelijk verzet. Vanaf den eersten bezettingsdag doorzag hij het karakter van dezen oorlog, de beteekenis van het Nationaal-Socialisme, en organiseerde hij den tegenstand. Het is in hoofdzaak de door hem aangegeven marschroute geweest, welke door de christelijke verzetsgroepen nimmer werd verlaten.

Hij aanvaardde de volle consequentie van zijn standpunt. Als spreker, geliefd in den bezettingstijd, stak hij zijn meening niet onder stoelen of banken. De bezettende macht was geen Overheid. De gehoorzaamheid aan H.M. de Koningin bleef, omdat, en ziehier het program van heel zijn leven:

.....ick Godt den Heere,
Der Hoochster Majesteyt,
Heb moeten obedieëren,
Inder gherechticheyt.

cember kwam hij vrij. Eenige dagen daarna presideerde hij de hoofdcontacten van onze illegale partij-organisatie.

Lang ging het niet goed, want op 1 April 1943 werd hij opnieuw gearresteerd, nu voor zijn activiteit in breeder politiek verband, een actie waaruit later het bekende „Vaderlandsch Comité” groeien zou.

In de maanden van zijn vrijheid had hij echter gelegenheid gehad tot zeer breede actie. Onze contacten werden in dien tijd geconsolideerd, en op 30 Januari 1943 was het initiatief gevolgd om te komen tot de oprichting van het illegaal verzetsblad „Trouw”.

Wij mogen aannemen, dat de Duitschers nooit geweten hebben, dat alle draden van het sterke christelijk verzet op hem samenliepen anders zou hij uit hun handen niet levend gekomen zijn. In zijn nieuwe gevangenschap verbleef hij eerst een jaar in Scheveningen, waarvan ruim 6 maanden in „Einzilhaft”. Daarna ging hij via een kort verblijf in Haaren op transport naar Duitschland.

In Sachsenhausen (Oraniënburch) verbleef hij tot 13 Februari 1945 en den laatsten tijd van oorlog en bezetting werd het kamp te Mauthausen zijn verblijfplaats. Zijn sterke lichaam en zijn groote geestkracht zijn het geweest, die door de bewaardende hand Gods de middelen waren hem levend door deze beproeving te brengen. Met groote dankbaarheid ontvingen wij hem op 25 Mei 1945 na de bevrijding weer terug.

Wie had het durven hopen?

Indien we op deze dingen letten en op het verloop van de politieke gebeurtenissen na Mei 1945, dan **kon** het niet anders of de heer Schouten moest onze lijst aanvoerder zijn. Hij werd inmiddels, aangezien Dr. Colijn in Duitschland was overleden, door de Deputatenvergadering tot voorzitter van het Centraal Comité gekozen en aanvaardde daarmee de leiding van de partij.

Johannes Schouten, in het land vooral bekend en populair als Jan Schouten, is een Self-made man. Hij werd 12 Augustus 1833 te Maassluis, als oudste zoon in een groot geworden gezin, geboren. Genoot lager onderwijs en was tot zijn 19e jaar werkzaam in de bloemisterij. In de jeugdbeweging trad hij naar voren en daar nam hij al spoedig een leidende functie in. In 1908 behaalde hij de acte M.O. boekhouden. Later was hij directeur van de N.V. Rotterdamsche Boaz-Bank, lid van den raad en Wethouder van Rotterdam, en lid van de Prov. Staten van Zuid-Holland. Hij is thans nog onder-voorzitter van de centrale commissie voor de statistiek en lid van het college van Rijksbemiddelaars.

Op 22 October 1918 werd hij lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, waar hij altijd een zeer vooraanstaande plaats heeft ingenomen. Hij is een volksvertegenwoordiger van een bijzondere klasse. In de Kamer heeft hij, als hij spreekt, aller oor. Tijdens het ministerschap van Dr. Colijn was hij diens opvolger als fractie-voorzitter en hij verving hem tevens als voorzitter der partij. Schouten staat ook nu nog midden onder het volk als Man van beginsel in een door verkeerde beginselen losgeslagen staatkundig leven. Meer dan iemand anders is hij onze man.

Mr J. A. de Wilde

Slagvaardig en vlot volksvertegenwoordiger als hij is, is Mr J. A. de Wilde een goede „tweede” op onze lijst. In onze kring geniet hij algemeene bekendheid en populariteit.

Mr. de Wilde is de zoon van den in vroeger jaren in onze partij bekenden publicist H. de Wilde. De liefde voor ons A.R. beginsel zit hem van huis uit in het bloed. Hij werd 7 Januari 1879 te Goes geboren, studeerde aan de Vrije Universiteit in de classieke letteren. Aan de stedelijke universiteit te Amsterdam promoveerde hij op stellingen, in 1905, tot doctor in de rechtswetenschappen.

De heer de Wilde heeft een brillante loopbaan achter zich. Hij is een geboren magistraat. In November 1905 vestigde hij zich als advocaat en

procureur te Goes, welke plaats hij in Juli 1908 met Den Haag verwisselde.

In 1916, tijdens den vorigen wereldoorlog, werd hij lid van den gemeenteraad van 's-Gravenhage en in 1919 werd hij in de residentie wethouder van financiën. Niet minder dan 12 jaar heeft hij deze laatste functie vervuld.

In 1918 gekozen tot lid van de Tweede Kamer, was hij spoedig een naar voren tredend lid van de Kamer en tot op den huidigen dag is hij een gaarne gehoord en gezien spreker in ons parlement. Altijd is zijn betoog levendig en gekruid, iets dat hem ook op onze groote partij- en jeugdvergaderingen tot een gezocht spreker maakt. Zijn Kamerlidmaatschap is onderbroken geweest door het tweemaal aanvaarden van een ministersportefeuille, beide malen in een Kabinet-Colijn. Van 1933 tot 1937 was hij Minister van Binnenlandsche Zaken en van Juni 1937 tot Mei 1939 Minister van Financiën. Vooral het aanvaarden van de laatste functie was een daad van grooten moed, gezien den deplorabelen toestand waarin reeds toen 'slands financiën verkeerden. Heel zijn beleid was toen op de saneering van het staatsbudget gericht.

Om zijn politiek is hij, evenals de leider van dit Kabinet, meerdere malen gehoord, doch wij zijn ervan overtuigd, dat deze politiek, indien ze niet gevolgd was, door de catastrophale oorlogsjaren, voor ons land groote vruchten had afgeworpen.

Toen onze partij, als gevolg van de door haar gevoerde actie, bij de „opheffing”, als eenige een

honderdtal gijzelaars moest leveren in den oorlog, behoorde Mr. de Wilde daarbij. 30 Juni 1941 werd hij geïnterneerd, in Schoorl, in Vught (de IJzeren man), Haaren en St. Michielsgestel. De gijzelaars kennen allen den verwoeden optimist, die nooit in den put zat en als een motor de goede stemming bevorderde.

Na zijn vrijlating nam hij zitting in de toen gevormde toporganisatie van de illegale A.R. partij, waarvan hij bij de bevrijding de voorzitter was.

Mr A. B. Roosjen

Hoewel in het land misschien iets minder bekend als de nummers 1 en 2 op onze lijst, is Mr. Roosjen een algemeen bekend figuur in de hoofdstad. Toen de oorlog uitbrak bleef hij actief en hij behoorde tot de eersten, die de A.R. verzetsactie stimuleerden. Alles ging toen wel wat openlijker en eenvoudiger dan in de latere jaren, maar dat deze acties (colportage-actie met Hou en Trouw etc.) niet zonder risico's waren, bleek al spoedig. Reeds op 24 October 1940, de oorlog was nog amper een half jaar oud, werd Mr. Roosjen gearresteerd

en hij bleef in arrest tot 7 September 1944, den dag toen door den aanval op Arnhem de bezetting van St. Michielsgestel in arremoeude den boel maar vrij liet. Hij zag als gevangene de gevangenen te Amsterdam, Scheveningen, Emmerik, Munster en Kassel en de concentratiekampen van Buchenwalde, Haaren, St. Michielsgestel en Vught aan den binnenkant.

Na zijn thuiskomst nam hij nog deel aan de voorbereiding van de taak der A.R. partij na de bevrijding.

De heer Roosjen, die op 13 September 1894 te Aalsmeer is geboren, werd opgeleid voor het onderwijs aan de Kweekschool de Klokkenberg te Nijmegen. Hier slaagde hij in 1913 en werd daarna onderwijzer te Stadskanaal. Tijdens zijn onderwijsloopbaan behaalde hij de hoofdacte en de actes Fransch L.O., Engelsch L.O., Wiskunde L.O. en M.O., Staathuishoudkunde en Statistiek M.O. Daarna studeerde hij aan de Vrije Universiteit in de rechten, waar hij ook de meesterstitel behaalde.

Zijn werk als onderwijzer werd tijdens den eersten wereldoorlog door de mobilisatie onderbroken. In 1915 kwam hij weer in Stadskanaal terug, nu aan de Chr. U.L.O.-school, waar hij tot November 1917 verbleef. Daarna was hij leeraar Wiskunde aan de Herv. Kweekschool te Amsterdam.

8 Juni 1937 kwam hij in de Tweede Kamer en in 1939 in den gemeenteraad van Amsterdam.

H. J. W. A. Meijerink

Toen de heer Meijerink in 1937 gekozen werd als lid van de Tweede Kamer, verklaarde hij in een feestelijke vergadering te Arnhem, dat hij zijn benoeming te danken had aan het feit „dat hij een aantal picols rijst gegeten had”. Hij verklaarde dit zoo: Een inlander op Java neemt een Indischen specialist eerst dan pas serieus als hij daar een aantal jaren is geweest en geruimen tijd den rijsttafel met hem heeft gedeeld. Dit nu was het geval met den spreker, die jarenlang directeur van de Christelijk-Hollandsch-Indische Kweekschool te Soerakarta is geweest. Op dat moment althans was dat zoo. De heer Meijerink deed zijn intrede in de Kamer als Indisch specialist. Hij had vele picols rijst gegeten.

Het is echter niet alleen daaraan te danken, dat deze candidaat thans zulk een belangrijke plaats op de lijst inneemt. Evenmin aan het feit alleen dat het Indische probleem nu zulk een vooraanstaande kwestie is geworden. De heer Meijerink heeft in de achter ons liggende jaren getoond een man van karakter te zijn, die in den verzetsstrijd van ons volk vooraan stond.

Onze Geldersche Antirevolutionairen kennen dezen Arnhemmer uit den bezettingstijd als den man, die op al hun illegale vergaderingen present was. Die voorman was in het geestelijk verzet zoowel voor de partij als voor de Christelijke school, op wien men nimmer tevergeefs een beroep deed, en die onvermoeid, ondanks zijn zestig jaren rondtrok van plaats tot plaats om voor te lichten en tot verzet aan te sporen. In de moeilijkste momenten was men van hem zeker.

Dit nu, en zijn groote Indische bekwaamheden, maken hem nu zoo bij uitstek geschikt om bij den opbouw van ons vaderland nog een rol te spelen. Nog onlangs heeft hij deel uitgemaakt van de

parlementaire commissie, die naar Indië trok om kennis te nemen van den stand van zaken aldaar.

De heer Meijerink werd 5 Maart 1884 geboren, werd opgeleid voor het onderwijs op de Christelijke Kweekschool te Doetinchem, en diende voor zijn vertrek naar Indië het Christelijk onderwijs o.a. te

Aalten. Hij is in het bezit van de hoofdacte en de acten Fransch en Duitsch M.O. Na een eervolle Indische loopbaan keerde hij in het vaderland terug, waarna hij zich te Arnhem vestigde. Hij neemt daar in allerlei opzichten in het Christelijk leven een vooraanstaande plaats in.

Mr J. Terpstra

Mr. Jan Terpstra, geboren 8 Juni 1888 te Scheemda. Opgeleid tot onderwijzer en als zoodanig werkzaam van 1907 tot 1912 aan de Christelijke school te Stadskanaal. Daarna student aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Gepromoveerd in de de Rechten in 1918 op een proefschrift, dat tot titel had: „Reallasten in het Nederlandsch Burgerlijk Wetboek”. Van 1918—1929 secretaris van de Unie „Een School met den Bijbel” en van den Schoolraad voor de Scholen met den Bijbel, Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen van 1929—1933 en daarna lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, tevens advocaat te Den Haag. Ziedaar zijn korte, doch eervol en beteekenisrijk levensbericht. Een van onze Kamerleden, die

weinig van zich doet spreken, en die toch zulk een groote rol speelt, vaak op den achtergrond. Correct en minitueus in alles, geen enkele kleinigheid verwaarloozend, van groot belang voor den wetgevenden arbeid in het parlement.

Tijdens den oorlog was hij één van de figuren, die het schoolverzet mede organiseerden en die op dit gebied geen onzeker geluid gaven. In het verzetswerk van de V.U., waarvan hij één der directeuren was — hij is Secretaris van het College van Directeuren — was hij eveneens zeer vasthoudend. De Duitschers hadden tweemaal (in Juni 1941 en in Mei 1942) voor hem zeer bijzondere belangstelling. Beide keeren werd hij gearresteerd, doch beide keeren werd hij om gezondheidsredenen voor gevangenschap ongeschikt verklaard.

Chr. v. d. Heuvel

Wie in onzen kring over de boeren en tuinders spreekt, denkt of spreekt over „Chris” van den

Heuvel. Hij is al sinds jaren de man van onze boeren. Aan zijn bijzondere kwaliteiten dankte hij, als jonge man, die zich volkomen door zijn eigen studie had opgewerkt, zijn verkiezing als lid van de Tweede Kamer reeds op 35-jarigen leeftijd. Sindsdien, 12 October 1922, is hij onafgebroken lid van het parlement geweest en wie er de „handelingen”

eens op naslaat, zal spoedig ontdekken welk een belangrijk lid hij was. In de jaren vlak voor den oorlog was hij den onvermoeiden kampvechter voor den zoo ernstig getroffen boerenstand, die door de economische crisis op den avond van den ondergang werd gebracht. Behalve dat hij echter in het parlement pleitte, trok hij er dag in dag uit op uit om in alle streken van het land met en voor de menschen te spreken. Hierdoor verkreeg hij een groote populariteit. Onze boeren willen hem niet meer kwijt.

De heer v. d. Heuvel, die 12 Februari 1887 geboren is in de Haarlemmermeer, ontving lageren landbouwonderwijs. Via de jeugdvereniging en diverse organisaties kwam hij naar voren. Landarbeider zijnde speelde hij zijn rol in den Chr. Boeren- en Tuindersbond, die hij jarenlang als 2en voorzitter diende en waarvan hij sinds de bevrijding 1en voorzitter is.

Zijn maatschappelijk beroep is op dit moment directeur van de Bedrijfsvereniging „Het Platteland”. Hij was lid van den gemeenteraad te Haarlemmermeer en later te Heemstede. Op journalistiek terrein bewoog hij zich als redacteur van „de Nieuwe Meerbode” en nu als hoofdredacteur van „Het Platteland”, het orgaan van den C.B.T.B. De heer v. d. Heuvel is een van onze beste krachten op propagandistisch gebied.

Tijdens de bezetting viel ook hem de „eer” te beurt om op 30 Juni 1941, bij het verbod der partij, als gijzelaar te worden weggevoerd. Hij ging naar Schoorl en vandaar naar Buchenwald, vanwaar hij ernstig ziek terugkeerde. Na zijn genezing was hij vooral bezig met het levendig houden van de gedachte aan Christelijk-maatschappelijke organisatie op agrarisch gebied.

A. Stapelkamp

Wie den heer Stapelkamp naar zijn tegenwoordige functie vraagt, krijgt het eenvoudige antwoord: „In dienst der christelijk sociale beweging”.

Het is in alle eenvoudigheid zoo ongelooflijk waar. Hij dient en wie hem wat beter kent weet ook, dat hij zelf nooit iets vraagt.

Toch is deze „dienst” wel wat breeder te omschrijven. Onze „arbeiderscandidaat” bij uitnemendheid, is niet minder dan voorzitter van het Christelijk Nationaal Vakverbond en als zoodanig geniet hij groote achting, niet alleen bij de aangesloten leden en organisaties, doch bij alle instanties, die bij de organisatie van den arbeid betrokken zijn.

Hij is lid van de Eerste Kamer, lid van de Stichting van den Arbeid en hij staat bij schier alle organisatorisch werk op arbeidersterrein vooraan. Hij is principieel, belezen, man van een vasten koers.

Na de bevrijding was hij behalve raadslid ook nog korten tijd wethouder van sociale zaken te Utrecht.

Onze Achterhoekers zijn trots op hem. Hij is te midden van hen te Aalten, op 27 Februari 1886, in een arbeidersgezin, geboren. Als jongeling trok hij reeds de aandacht op verenigingsgebied. Later, werkzaam in de hoornindustrie, kwam hij in den Chr. Fabrieks- en Transportarbeidersbond terecht, waarvan hij de landelijke secretaris was. Gekozen als secretaris van het C.N.V., kwam hij van Den Haag naar Utrecht en bij het aftreden van den heer K. Kruuthof, werd hij voorzitter van het C.N.V. In deze functie heeft hij de moeilijkste opgaven te verwerken gekregen. In de aller-

zwaarste jaren van crisis en werkloosheid moest hij op de bres staan om de belangen van de arbeiders te bepleiten en hij heeft dit gedaan op een solide wijze, die hem overal ingang verschaftte.

Nauwelijks was de crisis eenigszins aan het luwen of de oorlog brak uit en de nazi's deden al spoedig hun aanvallen op ons christelijk-nationaal bolwerk. Stapelkamp gaf een onzeker geluid. En

al was hij bij de gelijkschakeling gegijzeld, het was mede zijn werk, dat het C.N.V. zoo moedig stand hield en vrijwel geen enkel lid overging naar het N.A.F. Dit was verzetswerk van de eerste orde.

De heer Stapelkamp bleef 1½ jaar gijzelaar, doch na zijn thuiskomst was hij niet de man, die meende genoeg te hebben geleden. Onvermoeid is hij voortgetrokken door het land teneinde den verzetsgeest onder de arbeiders levendig te houden. Ook aan onze illegale A.R. actie gaf hij zich geheel. Van den „top” was hij vanaf de formeering één der leden.

Straks zal de heer Stapelkamp een sieraad van onze Kamerfractie zijn.

C. Smeenk

Over den heer Smeenk zijn bladzijden vol te schrijven. Het is niet noodig. Goede wijn behoeft geen krans, zij beveelt zich van zelf aan. Al is dit

beeld voor den geheelonthouder Smeenk wel een beetje stout, het gaat toch op.

De heer Smeenk is een bekwaam journalist en publicist. Hij was redacteur van diverse kranten, nu nog van „Patrimonium”, en van zijn hand zagen behalve eenige tientallen kleinere werken, eenige groote boekwerken het licht. Bovendien verklappen we geen geheim als we de verschijning van nog eenige werken aankondigen.

Daarmede zijn we er nog lang niet. Spreker en referent was hij op ontelbare congressen en meetings en immer had Smeenk ons wat te zeggen. Hij heeft en houdt zijn plaats onder ons tot op dezen dag.

Op 10 December 1880 werd Christiaan Smeenk te Zevenaar geboren. Hij is, als vele anderen van onze kandidaten, een man, die door eigen studie zijn plaats heeft weten te veroveren. Hij is voorzitter van „Patrimonium”, was lid van den Arnhemschen gemeenteraad van 1915—1945, wethouder van sociale zaken en financiën van 1923—1933 en van Mei 1940—September 1941, is lid van de Prov. Staten van Gelderland sinds 1931. In de Tweede Kamer is hij gekomen op 17 Sep-

tember 1918, en sindsdien onafgebroken lid daarvan geweest. Hij is van het parlement de 2e voorzitter, ook al bezet hij den voorzitterszetel, dank zij de groote activiteit van den eersten voorzitter, hoogst zelden.

Evenals zoovelen werd de heer Smeenk op 30 Juni 1941 voor de partij opgepakt en gegijzeld. Hij ging naar de kampen Schoorl, Bucherwalde, Haaren en St. Michielsgestel en werd 19 Juli 1942 weer vrijgelaten. Nadien gaf de heer Smeenk zich vol moed aan het werk der voorlichting.

Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot

De hoofdredacteur van het dagblad „Trouw”. De man, die stormender hand de harten van vele honderdduizenden echte vaderlanders heeft veroverd. Met zijn mede-redactieleden was hij voor velen onbekend gedurende den bezettingstijd, doch door zijn kloeke artikelen en zijn strijd tegen de doorbrekende revolutie, werd hij na de bevrijding de tolk van velen.

Dr Bruins Slot werd 8 Januari 1906 geboren in het burgemeestersgezin te Drachten. Hij bezocht het Marnix Gymnasium te Rotterdam en studeerde daarna aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Hier voltooide hij zijn studie en na de verdediging van zijn proefschrift over „Groen van Prinsterer en de Aprilbeweging” verkreeg hij den graad van doctor in de rechtswetenschappen.

Korten tijd was hij vervolgens met Mr. N. Okma geassocieerd als advocaat en procureur te Amsterdam. De ambtelijke loopbaan lokte hem meer aan. Hij werd benoemd tot burgemeester van Adorp (Gr.), waar hij in 1933 werd geïnstalleerd.

In dien tijd deed hij zich reeds als een vaardig publicist kennen. In tal van tijdschriften verschenen van hem artikelen, terwijl hij de buitenlandsche kroniek van het „Calvinistisch Weekblad” schreef.

De oorlog kwam en daarmee begon van meetaf de principiele strijd tegen den bezetter. Eerst in de politieke contacten van de A.R. partij in de provincie Groningen, later, na de arrestaties van de heeren Dr. Colijn, Schouten en Prof. Rutgers, meer in landelijk verband. Er zijn perioden geweest waarin hij, met de groep der jongeren, die zich om hem verzameld had, en waarvan hij jure suo de leider was, geheel alleen de zoo belangrijke beslissingen tot het verzet moest nemen.

Toen per 1 September 1941 de nazificering van het bestuursapparaat in Nederland door de Duitschers werd doorgezet, weigerde hij langer het burgemeestersambt te vervullen. Na veel moeite verkreeg hij ontslag, verhuisde naar Groningen, waar het spoedig niet meer veilig was.

Hierna begon zijn zwerversleven als onderduiker, waarbij hij door de S.D. zwaar werd gezocht.

Bij de oprichting van het illegale „Trouw” op 30 Januari 1943 werd hij één van de redacteurs en daarin verzorgde hij vrijwel alle leiding gevende politieke artikelen op binnenlandsch gebied. Daarnaast verzorgde hij talloze andere illegale publicaties. De z.g.n. „theses”, de 9 punten over de verhouding tot de bezettende macht,

„Onze politiek en de toekomst” en vele andere publicaties verschenen van zijn hand. Met betrekking tot de politieke gebeurtenissen is hij de man geweest, die verreweg het meeste heeft geschreven tijdens de bezetting.

In de illegaliteit nam hij dan ook een zeer breede plaats in. Lid van de Groote Advies Commissie en de daaruit gevormde C.C., was hij de leider van den rechtersector hierin.

In al deze acties heeft hij het vertrouwen van ons volk veroverd. Op onze kandidatenlijst mocht hij dan ook niet ontbreken.

Mr Dr E. P. Verkerk

Eveneens een nieuwe figuur op onze kandidatenlijst is Mr. Dr. Elias Pieter Verkerk, de burgemeester van Boskoop.

Hij werd 25 Juli 1899 te Culemborg geboren. Hij

genoot zijn opleiding aan het Stedelijk Gymnasium en de Rijksuniversiteit te Utrecht, waar hij op 1 Juli 1924 zijn titel behaalde. Aan de Vrije Universiteit te Amsterdam studeerde hij onder leiding van Prof. Anema verder, en hij promoveerde aldaar op 2 Juni 1939 op een proefschrift over „Toelatings-eisichen voor het lidmaatschap van den volkenbond”.

Nadat hij korten tijd volontair ter gemeente-secretarie te Everdingen en Hagestein was geweest, werd hij met ingang van 6 Juli 1925 benoemd tot burgemeester van Hedel en Kerkwijk. 1 December 1933 verwisselde hij deze plaats met Boskoop. Deze gemeente werd sindsdien, met een onderbreking als gevolg van ontslag door de bezettingsautoriteiten, door hem geleid.

Het is een lange lijst van functies, die door Mr. Verkerk in het publieke leven worden vervuld. Wij noemen slechts enkele. Hij is ingeschreven als advocaat, waarnemend kantonrechter te Alphen a. d. Rijn, lid van het hoofdbestuur van den Geref. Bond in de Ned. Herv. Kerk, curator van het Chr. Lyceum te Alphen a. d. Rijn enz.

Op partijgebied was hij steeds actief. In zijn Geldersche periode was hij o.m. secretaris van het Provinciaal Comité van A.R.K.V.

Mr J. Algera

Friesland wordt op onze kandidatenlijst weer vertegenwoordigd door Mr. Jacob Algera, die reeds vanaf 1937 deel van de Tweede Kamer uitmaakt.

Wat in dezen nog jongen vertegenwoordiger aantrekt is de rust en de bescheidenheid, waarmee hij zijn werk doet. Wij hebben hem vooral in den bezettingstijd leeren waardeeren, toen hij, behoorende tot Colijns „twaalf apostelen”, Friesland voor de illegale partij organiseerde. Alles liep precies volgens gemaakt bestek en hij had de draden van dit werk volledig in handen. Toen de Duitschers hem dan ook bij het verbod van de partij als gijzelaar van zijn vrijheid beroofden, was het voor Friesland eerst wat moeilijk. Toen hij echter, na de lange reis van Schoorl, Buchenwalde, Haaren en St. Michielsgestel weer huiswaarts keerde, zat hij er van meetaf weer tusschen en nadien hadden wij veel aan zijn instructief werk voor de toekomst.

De heer Algera is van 1902 (28 Maart). Hij werd geboren te Wirdum (gem. Leeuwarden). Na het doorloopen van de Chr. H.B.S. te Leeuwarden deed hij staatsexamen B toelating Universiteit en studeerde voor het doctoraal examen rechtsgeleerdheid aan de Rijksuniversiteit te Groningen. Hij werd ambtenaar ter Provinciale Griffie en

Bibliotheek van Friesland, in 1935 lid van den gemeenteraad van Leeuwarden, wat hij tot 1945 bleef, en was na de bevrijding van 15 April 1945 tot 15 Maart 1946 waarnemend burgemeester van zijn geboorteplaats.

Ds C. van der Zaal

Ds. Cornelis van der Zaal is op dit moment Chr. Geref. Predikant te Ulrum en hij was dit voorheen te Deventer, waar hij deel uitmaakte van het bekende „evangelisatie-kwartet”.

Ulrum is eigenlijk een „noodwoning” voor dezen actieven predikant. Toen hij in 1933 lid van de Tweede Kamer werd, legde hij zijn predikambt neer en vestigde zich te Den Haag, waarbij hij

dan tevens de functie van geestelijken verzorger in de Rijksverschaffing waarnam.

De oorlog maakte hem in beide functies non-actief. De Duitschers hadden een andere werkverschaffing, n.l. de oorlogsindustrie, en geestelijke verzorgers waren voor hen daarbij contra-bande. Ook het Kamerlidmaatschap beteekende niets meer. Ge zoudt haast zeggen: geen enkele was

beter geschikt voor gijzelaar dan juist Ds. v. d. Zaal. Welnu, dat meenden de Duitschers ook. Ze haalden hem op 3 Juli 1941 en hielden hem in Scheveningen, in Schoorl, Buchenwalde, Haaren en St. Michielsgestel vast tot Kerstmis 1943. Toen kwam hij vrij. Hij zocht toen de pastorie weer op en kwam aldus te Ulrum in Groningen terecht. Ds. v. d. Zaal nam daar nog een actief aandeel in het verzet.

Deze kandidaat werd geboren 11 April 1893 te Sassenheim en ontving zijn opleiding aan de Theologische School der Chr. Geref. Kerk te Apeldoorn.

Ds J. Fokkema

Met Ds. Jan Fokkema treedt een nieuwe figuur in onze partij op den voorgrond. Of eigenlijk is dit onjuist gezegd. Ds. Fokkema was reeds ver vóór den oorlog een overtuigd A.R., die zijn typische redenaarsgaven in dienst van de politieke propaganda had gesteld. Ds. Fokkema was altijd een graag gezien spreker op onze partijsamenkomsten. Ook aan de jeugdbeweging gaf hij zijn krachten en hij was eenige jaren 2e voorzitter van den A.R.J.A.

Op den 1sten Februari 1893 is Ds. Fokkema te Arum (Fr.) geboren. Zijn opleiding ging aanvankelijk niet in theologische richting. Hij werd ambtenaar bij den Raad van Arbeid. Later ontving hij zijn theologische opleiding aan de Rijks Universiteit te Utrecht. Predikant was hij o.m. te Sprang (N.Br.) Amstelveen en te Delft.

Als verzetsman stond Ds. Fokkema vooraan. Van meetaf koos hij in woord en daad partij, ondanks het feit, dat hij te Delft een uiterst onbetrouw-

baren collega had. Hij werd dan ook driemaal bij de S.D. geroepen. De laatste maal werd hij in het Haagsche veer te Rotterdam gevangen gezet. Vier weken na zijn vrijlating werd hij voor het „Duitsche Landesgericht” gedaagd, doch toen nam hij het zekere voor het onzekere en dook onder. Zijn onderduiking heeft nog 21 maanden geduurd en in dien tijd was hij nog actief werkzaam in het verzet. Bij één van de overvallen, die op zijn woning door de S.D. werden uitge-

voerd, werden twee van zijn kinderen gearresteerd. Een dochter keerde daarvan behouden huiswaarts, een zoon, de begaafde jonge moedige predikant te Goudswaard, overleed helaas eenige dagen na de bevrijding in één der Duitsche moordkampen. Wij zijn er van overtuigd, dat deze Hervormde predikant in de Tweede Kamer zijn weg zal vinden.

Mr T. A. van Dijken

Mr. T. A. van Dijken maakt reeds sinds 27 Juni 1933 deel uit van de A.R. Kamerfractie. Scherp jurist als hij is neemt hij een geheel eigen plaats in. Aan zijn scherpziend oog ontgaan niet de leemten, die er in een wetsvoorstel zijn.

Hij is, als zoon van een Geref. predikant, 2 Juli 1897 geboren. Hij bezocht het Geref. Gymnasium te Amsterdam en voltooide zijn studie aan de Vrije Universiteit. Hij was voor zijn Kamerlidmaatschap hoofdcommies bij de afdeling Volksgezondheid van het Departement van Arbeid, Handel en Nijverheid en referendaris bij den Raad van State.

Hij vervulde reeds tal van functies op staats- en organisatorisch gebied.

In den bezettingstijd hebben de Duitschers meerdere malen gepoogd hem te pakken te krijgen. Dies behoorde hij tot onze eerste onderduikers. Hij kon dit goed, ze hebben hem nooit gevonden. In dien tijd onderhield hij nochtans zijn relaties en dies wist hij de illegale partij meerdere malen aan waardevolle gegevens te helpen, die het kringenwerk stimuleerden.

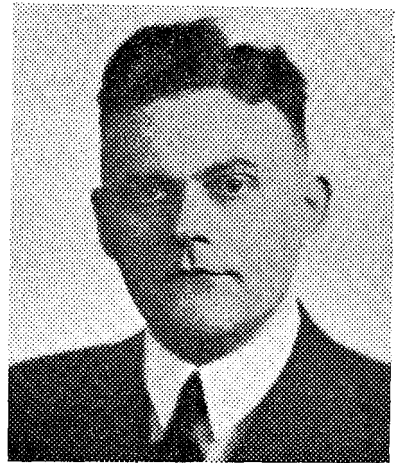
J. Smallenbroek

Hoe hebben wij hem al niet gekend? Als v. Essen trok hij door het land, de illegale top-vergaderingen van de Trouw-verspreiders bezoekend. Toen de Duitschers dezen naam wisten, heette hij de Wit, later diende hij zich aan als de Koning en tenslotte heette hij van An del. Zoo kende en kent de geheele Trouw-groep hem, zoo kent de geheele ex-illegaliteit hem. Hij was Jan Smallenbroek.

Van dezen candidaat mogen we rustig neerschrijven, dat hij de meeste illegale vergaderingen van de geheele A.R. partij op zijn naam heeft staan. Hij vergaderde „aan den loopenden band”, als hoofdcontact voor Drenthe en Groningen en later in Zuid-Holland van de partij en idem voor het Christelijk schoolverzet, als deel uitmakend van de dogelijksche Trouw-leiding, als mede-oprichter van de Stichting 1940—1945 namens de Trouw-groep, als lid van de G.A.C. als.... aan deszelfs opsomming is geen einde.

Actief was hij in de bezettingsjaren als geen ander. Hij dook in het voorjaar 1943 onder toen hij zich als reserve-officier van de Militaire administratie niet wilde melden.

In 1942 had hij reeds een belangrijke promotie uit de handen van de oppermachtige, aan het Departement van Financiën zetelende, N.S.B.-autoriteiten geweigerd. Zwervend in het land, van plaats tot plaats, heeft hij meer dan twee jaar lang zijn werk gedaan, totdat..... verraad een vergadering van de Stichting 1940—1945 op 12

Januari 1945 in handen van de Duitschers deed vallen. Onder de gevangenen was de heer Smallenbroek. Dat hij nog leeft is voor ons, zijn vrienden, nog elken dag een raadsel. De Duitschers wisten alles van hem en bij de meest felle terreur lieten zij hem en eenige anderen in leven. Zelf typeerde hij het bij zijn bevrijding op 8 Mei 1945 zoo: „Ik kreeg een levenstoegift”. Het is daarom dat we hem met zooveel vreugde op onze candidatenlijst begroeten.

De heer Smallenbroek werd 21 Februari 1909 te Assen geboren. Hij studeerde na de H.B.S.-oplei-

ding, registratie en notariaat en trad op 1 October 1929 in rijksdienst als surnumeraris der registratie en domeinen. Op 1 Januari 1936 werd hij benoemd tot ontvanger registratie en domeinen te Oldeberkoop (Fr.) en 1 Febr. van dat jaar te Elburg. Hier was hij in de jaren 1939—1941 raadslid en wethouder. Op 1 April 1941 volgde zijn overplaatsing naar Assen. Bij K.B. van 30 Augustus 1945 werd hij, met ingang van 1 Augustus 1942, benoemd tot Inspecteur van de belastingen. Sedert 20 November 1945 is hij evenwel op non-activiteit wegens zijn benoeming als lid van de Tweede Kamer.

De heer Smallenbroek is hoofdbestuurslid van de Stichting 1940—1945.

Mr J. J. Hangelbroek

Het belang van het Christelijk verzet tijdens de bezetting is niet gemakkelijk te onderschatten. Het is één van de weinige verzetslagen geweest, die we niet verloren hebben en waarin degenen, die er mee te maken hadden, in groote massa als één man hebben gestaan. Het is één front geweest dat de Duitschers niet hebben kunnen breken.

Een van de motoren van dit verzet (of was het de motor?) is geweest Mr. Jan Jacob Hangelbroek,

no. 16 van onze kandidatenlijst. Toen de Duitschers hun aanvallen in 1942 met ernst aanvatten, stond hij als een rots met de andere bestuursleden. Mr. Hangelbroek betaalde met zijn voorzitter den tol. Hij werd opgepakt als secretaris van den Schoolraad en verbleef een tijd in de gevangenis te Scheveningen en in het beruchte kamp te Amersfoort. In 1942 kwam hij terug, doch ook voor hem betekende dit niet „er genoeg van hebben”. Einde 1942 zien we hem weer in de topleiding van het Schoolverzet en in de topleiding van de illegale A.R. partij.

Als lid van de G.A.C. en als lid van de Nat. Adviescommissie, door de G.A.C. aangewezen, nam hij in de illegaliteit zijn plaats met eere in. Als principieel verzetsman wordt hij door ieder ge waardeerd.

Op 15 October 1902 werd Mr. Hangelbroek te Vijf-

De Historische Lijn

H. DIEMER

Na elken oorlog gaat er van de menschheid een verlangen uit naar een wereld met minder disharmonie dan de vorige te zien gaf. Voor den zoo-veelsten keer gaat zij dan op zoek naar het verloren Paradijs en hoopt op een samenleving met minder afgunst en kleinere afstanden tusschen de verschillende standen. De heengegane periode heeft het geluk niet gebracht, doch de toekomst, deze kan het geluk in den schoot verbergen. De enkeling vleit zich er mee, doch evenzeer de massa van gelijkgestelden. Allerlei kwesties roepen na een strijd van millioenen tegen millioenen om een oplossing, doch boven alles gaat uit de sociale kwestie. Dit is namelijk de vraag hoe in het maatschappelijk leven de verhouding van menschen tegenover menschen zal zijn. De decalog geeft hier een kort en krachtig antwoord op: „Hebt Uw naasten lief als U zelf”. Evenwel geeft het leven van elken dag te zien een voortdurend botsen tegen elkaar, een beeld van het onvolmaakte hier beneden.

Dat het ook nu weer groote getallen ernst is met dat zoeken naar een meer voldoening gevende samenleving blijkt uit het roepen naar Bedrijfsorganisatie in de wereld van den arbeid en dat zowel door werkgevers als arbeiders. Voorzeker om het eigen belang ook, doch de ideeële wensch naar een elkaar beter verstaan der maatschappelijke kringen mag toch ook als groote geestelijke drijfveer worden genoemd.

Bedrijfsorganisatie werd jarenlang in ons land, vooral in Christelijke kringen, begeerd. Men zag er de vrijmaking van den arbeid in, het vervangen van het individualisme door een stelsel van saamhoorigheid. Om drieërlei redenen werd er voor geijverd. Verlangd werd naar een rechtvaardiger verdeling van het maatschappelijke inkomen; naar grooter bestaanszekerheid en naar een ordelijke samenleving, waarin de klassenstrijd-geest kon worden teruggedrongen. De namen van Kuyper, Talma en Sikkal zijn verbonden aan de wekperiode van christelijk-sociaal denken.

huizen (Haarlemmermeer) geboren. Na zijn studie op het gemeentelijk gymnasium te Leeuwarden, liep hij van 1921—1926 college aan de Vrije Universiteit. In dit laatste jaar, na de beëindiging zijner studie, volgde zijn benoeming als adjunct-secretaris van de Dr. A. Kuyperstichting.

In 1929 volgde hij Mr. J. Terpstra, die toen minister werd, op als secretaris van den Schoolraad voor Scholen met den Bijbel en van de Unie „Een School met den Bijbel”. Als zoodanig heeft hij zeer groote verdiensten.

Het begin van Bedrijfsorganisatie in de kringen van den arbeid in ons land was zeer eenvoudig. Zij kwam van onder op, zonder eenigen steun van de Overheid en zij moest een fellen strijd voeren tegen allerlei wanbegrip, van boven en van beneden. Jarenlang bewoog zij zich alleen op sociaal gebied, ofschoon zij de belofte omdroeg van uitzetten der grenzen over grooter deel van het maatschappelijk leven. Sikkel betoogde reeds in 1909: „Bedrijfsorganisatie heeft wettelijke rechten en kan verplichtingen aangaan”. Doch de beleving hiervan was weggelegd voor komende tijden. De patroons organiseerden zich eerst dikwijls, omdat de arbeiders het reeds hadden gedaan. Hun organisatie begon dan als **tegenspeler**, doch werd in den loop der jaren **medespeler**.

Eenvoudig begonnen, zonder pretentie, ontwikkelde deze Bedrijfsorganisatie zich van steunpunt tot steunpunt. Het begon met allereenvoudigste collectieve contracten, welke dikwijls uitgroeiden tot Wetboeken van den Arbeid voor bepaalde bedrijfskringen met een tot in finesses uitgewerkt rechtsbestel. De samenwerking van patroons en arbeiders had plaats volgens het pariteitsbeginsel. Beide groepen hadden in dit organisatiebestel rechten, waardoor bij de patroons elk hoogheidsgevoel en bij de arbeiders elk minderwaardigheidsgevoel kwam te ontbreken. Toen werd bij de Overheid aangeklopt om verordende bevoegdheid te verkrijgen in den levenskring, waarin men zich bewoog. De verbindend-verklaring van collectieve contracten zette de grenzen van het beheersdomein uit. Hierbij heeft de Overheid tot bijzondere taak den consument te beschermen en grof egoïsme te voorkomen. De Arbeidsgeschillenwet, waarbij het College van Rijksbemiddelaars in het leven werd geroepen, heeft zegenrijk ingewerkt op de onderlinge verhoudingen in het bedrijfsleven en dus ook den groei der Bedrijfsorganisatie bevorderd.

Pensioenfondsen werden in menig bedrijfscomplex door patroons en arbeiders opgericht en sociale maatregelen op verschillend sociaal gebied getroffen. Waar de Bedrijfsorganisatie zich alzo ontwikkelde, had de klassenstrijd-opvatting — althans in de practijk — afgedaan, zij het ook na veel tegenstribbeling van Marxistische zijde. Patroons en arbeiders waren in den kring van het bedrijf veel nauwer op elkaar aangegroeid en hadden elkaar als mensch en medewerker leeren waardeeren. **Zonder eenige tegenspraak kan gezegd worden, dat aan het Arbeidsrecht in ons land is gebouwd geworden, niet alleen door de Overheid, doch evenzeer door het maatschappelijk leven zelf.**

Het **economisch** terrein werd bij dezen vorm van Bedrijfsorganisatie nooit **opzettelijk** betreden. Evenwel grijpt Bedrijfsorganisatie steeds meer in in de economische vrijheid. Sociaal en economisch zijn nimmer geheel te scheiden en bij de verdere ontwikkeling steeds minder. Bij stillegging van bedrijven, bij invoering van nieuwe arbeidsmethoden, bij het leggen van verband tusschen loonen en prijzen zijn economische factoren niet te veronachtzamen. Over het algemeen gaf dit geen moeilijkheden, 'Alles ging langs den geleidelijken, na-

tuurlijken weg. Nog veel mocht van de toekomst worden verwacht. **Tot de Duitschers, die naast het vernietigen van stoffelijke goederen ook veel geestelijke krachten hebben lamgelegd, hun ruwe vuist deden neerdalen op deze Bedrijfsorganisatie.**

Alle vrije organisatie van werkgever en werknemer, het sterk uitgebouwde collectief contract, de mogelijkheid tot verbindend-verklaring, dus de uit het leven opgekomen Bedrijfsorganisatie met veel beloften voor de toekomst, alles werd vernietigd en er voor in de plaats gesteld de min of meer gedulde Organisatie van de Commissie Woltersom en het gehate Arbeidsfront, met geen ander doel dan het Duitsche oorlogsapparaat te versterken.

Nu, na de bevrijding, is de vraag: moet, waar de roep om Bedrijfsorganisatie de Maatschappij niet meer los zal laten, de oude beproefde weg worden gevolgd, natuurlijk met vermindering van gebleken misgrepen, doch met ruimte voor nieuwe organen en daardoor ongekende perspectieven, of heeft de Staat hier in elk opzicht de primaire taak? Natuurlijk kiezen wij, anti-revolutionairen, voor het eerste, en met ons gelukkig talrijke andere groepen van onze Nederlandsche samenleving. **Wij jagen dus geen onbereikbaar ideaal na, wat wél het geval zou zijn, wanneer het hier een speciaal eigen stokpaardje betrof.**

Alles ligt hier ook zoo simpel mogelijk. Een organisatie van de Maatschappij, gelijk zij in den kiem aanwezig is in de reeds uit het leven opgekomen Bedrijfsorganisatie, schept een gewenschte orde tusschen Maatschappij en Staat, doch geeft den laatsten geen gelegenheid, de Maatschappij uit te hollen en van haar te maken een staatssocialistisch product met in vele gevallen dooding van de persoonlijkheid zoowel van patroon als van arbeider. Dat de Overheid hierbij een toezienende taak heeft, spreekt zanzelf. De rechten van het individu mogen niet geschonden, de consument niet uitgebuit en het staatsbelang niet geschaad.

Wie als ik gedurende een groote reeks van jaren heeft opgemerkt, hoe eenvoudig begonnen, doch tot verdere ontwikkeling gebrachte Bedrijfsorganisatie, de arbeidsvreugde en het zelfrespect heeft bevorderd en het beleven van het tweede groote gebod: „het liefhebben van den naaste” dichter gebracht heeft bij een van nature egoïstisch aangelegd menschenkind, volgt in dezen niet schroomvallig den roep der Anti-Revolutionairen om Sociale Rechtvaardigheid. Integendeel, hij heeft er geen moeite mee, hij verdedigt het van harte temidden van zijn omgeving. Voor het oudbakken praatje van reactionnaire gezindheid bij ons, anti-revolutionairen, waarvoor sommigen onzer wel eens gevoelig zijn, behoeft hij niet uit den weg te gaan.

Voor Bedrijfsorganisatie is in onzen kring het pleit gevoerd in theorie en in practijk, toen de klassenstrijders er niets van moesten hebben. Aan de historische lijn houden wij weloverwogen vast tegenover een staatsocialistisch product, grauw van theorie en herinnerend aan nationaal-socialistisch voorbeeld.

Het *Berijmde*

Program van Actie

van de A.R. Partij voor de
verkiezingen van 1946

J. van Dalen.

*'t Geheim van allen Zegen,
Oranje en Neerland hoor 't
Is in Gods gunst gelegen,
Zijn vrees, Zijn dienst, Zijn Woord!*

1. Handhaving van het Gezag.

*Indië en de Nederlanden
Zijn door eeuwenoude banden
Met elkander saamverbonden.
Maar door oorlog en geweld
Is dit al teneer geveld.
En 't gezag omver gestooten
Bloed onnoodig veel vergoten.*

*Met kracht beleid, dient weer hersteld
't Gezag, dat hier als wettig geldt,
De banden weer aaneengesmeed,
Die d' oorlog deerlijk stukken reet.
Daarbij aan Indië gegeven
Een eigen, vrij, zelfstandig leven
In een vereenigd Koninkrijk,
Door eendracht sterk, aan voorspoed rijk.*

2. Overzeesche Gebiedsdeelen.

*De Overheid, Gods dienares,
Het Volk ten heil gegeven,
Vervul' haar taak naar Zijn bestel,
Weersta opstandig streven.*

3. Geestelijke Vrijheid.

*Ontsproten uit het Christendom,
Zij Neerland niet neutraal.
De vrijheid van den burger is
Ons aller ideaal.
Een vrijheid in gebondenheid
Aan hooger Wet en Recht.
De geestelijke vrijheid zij
Het deel van heer en knecht.*

*Ook op het radiogebied
Betrachte men het oude lied:
„Wat gij niet wilt, dat U geschiedt,
Doe dat ook een ander niet.”*

4. Zedelijke volkskracht.

*De Overheid zij steeds bedacht,
Dat zij haar eigen taak betracht;
't Gezin z'n eigen leven leidt;
De Kerk niet onder haar gedijt;
De vrijheid in de Maatschappij
Een allereerst vereischte zij
Om naar den aard van 't eigen leven,
In nationaal zelfstandig streven
Ons onze volkskracht weer te geven.*

5. Terugkeer tot den Rechtsstaat en de Democratie.

*Aan ons kan slechts behagen
Een Staat door 't recht gedragen.
Waarin de Rechterlijke Macht
De onpartijdigheid betracht.
Waar vrijheid ons wordt toegezegd
In Constitutie vastgelegd,
En Volk en Overheid tezamen
Het welzijn van ons Volk beramen.*

6. Herstel en Wederopbouw.

*Wat door des vijands ruw geweld
In Staat en land werd neergeveld
Moet practisch en met goed inzicht
Ten spoedigst worden opgericht.
Van wat herstel behoeft, valt veel
Aan der gemeenten zorg ten deel.
De krachten moeten hier verdeeld,
Want anders wordt veel kracht verspeeld.
De Handel moet op gang gebracht
Ook met 't Bedrijf mag niet gewacht.
Er dient gestreefd, dat, als voorheen,
Zij kunnen staan op eigen been!
Het onrecht, dat de oorlog bracht,
Het dient, zooveel het kan, verzacht,
Waar mogelijk hersteld te worden.
Hun leven hebben ingezet,
Daarbij verminkt zijn of gedood,
Wij eeren hen als helden, groot.
Aan hen — en nabestaanden — zullen
Wij onzen dankb'ren plicht vervullen.*

7. Sociaal-economische maatregelen.

*Bedrijfsorganisatie.
In vrije vakvereeniging
En bij gemeene regeling
Moog' werkman en patroon tezamen
Het goede voor 't bedrijf beramen.
En langs dien weg ontwikkelde zich een leven,
Dat aan den arbeid rechten glans zal geven.
De Overheid, zij stimuleer' dit streven,
Door bij de Wet de regelen te geven,
Die voor organisatie noodig zijn,
En controleere steeds of bij geval
't Bedrijfsbelang, 't gemeene schaden zal.*

*Socialisatie, geleide economie en Overheids-
organisatie.*

*Wij wijzen af de socialisatie
En blijvende geleid' economie
Ook elke Overheidsorganisatie.
Deez' voeren ons naar Staatsmonopolie
En nemen weg de pit uit onze natie.*

Conjunctuurpolitiek.

*Het is de taak der Overheid te streven
De ups en downs in het Maatschappelijk leven
Zoo veel het mogelijk is te temperen en
[beperken.
Wij zullen haar bij dit haar streven sterken.*

Werkloosheid.

Werkloosheid zien wij als een ramp,
Met hand en tand te weren,
Men geve in dien strijd geen kamp
Maar trachte haar te keeren.
't Ontslagrecht word' aan band gelegd,
Arbeidsreserve opgelegd
En wettelijke regeling
Van werkloosheidsverzekering.

Invaliditeits- en Ouderdomsverzekering.

De rente en 't pensioen dat nu
Bij ziekte en ouderdom
in loondienst worden uitgekeerd,
Het worde dra vermeerder!
Verzeek'ring voor den ouden dag,
Ook voor den kleinen man,
Die niet in loondienst werken placht,
Ook dat ligt in ons plan!
Voor hem, die altoos heeft gewerkt
Word' door 't Bedrijf gezorgd,
Dat door een goede regeling
Pensioen hem wordt geborgd.

Woningvoorziening.

De Overheid maak' snel een aanvang
Met leen'ging van den woningnood.
Daarbij hebb' 't groot gezin den voorrang.
En, — is de woningschaarschte groot —
Men bouw' niet semi-permanent,
De kosten hebben dan geen end.

Landbouwmaatregelen.

Wij zullen, met vereende kracht en zinnen,
Den woesten grond, daarvoor geschikt,
ontginnen,
En, — mede door den waterwolf te keeren —
't Bezit van onzen grond gestaag vermeeren.

Wie ver van zijn land is, is dicht bij
zijn schade!
Daarom komt ruilverkaveling den
boerenstand te stade.

Wij willen dit, mits hierop wordt gelet,
Dat 't recht des kleinen boers niet wordt
op zij gezet.

Daar was al lang een schrille tegenstand,
Tusschen 't loon in stad en platteland;
Met als gevolg een vlucht uit landarbeid.
Men ga dit tegen door met wijs beleid
Te streven naar een loon naar recht en
billijkheid.

8. Onderwijs.

Zoals bij grondwet is beschreven
Zal men 't bijzonder onderwijs
Dezelfde rechten blijven geven
Als die men 't openbaar toewijz'.
Ons onderwijs is al te veel,
Wat men noemt intellectueel.
Men make dit, zoo willen wij,
Meer dienstbaar aan de maatschappij.
Ook stell' men ruim gelegenheid,

Voor 't vak te worden opgeleid.
Die, niet bedeed met 't aardsche slijk,
Maar aan begaafde kinderen rijk,
Hen op wil leiden tot een ambt,
Of tot maatschappelijk hoog'ren stand,
Verleen' men daartoe onderstand.

9. Financieel beleid.

Het is een oude, vaste wet
Men tering naar de nering zet;
Dat men een dubbeltje één keer
Kan uitbetalen en niet meer.
Ook voor den Staat geldt deze regel.
Daarom maakt iedereen zich kregel
Dat thans het nationaal budget
Tot berstens toe is uitgezet.
Men kome op deez' weg terug,
Want als wij dat niet doen, heel vlug,
Dan gaan we ras naar de inflatie
En geeft men ons geen consid'ratie.
Men voer' een financieel beleid
Naar draagkracht in rechtmatigheid,
Zóó dat in sociale nooden
Voldoende hulpe kan geboden.
En ook de ondernemingsgeest
Zich uitleev', vrij en onbevreesd.

10. Gemeentelijke autonomie.

Gemeenten reeg'len zelf haar zaken,
Mits zij 't gemeen belang niet raken.
Men late haar in deze vrij
En oefene hier geen dwinglandij.

11. Organisatie overheidsdiensten.
Bureaucratie.

Het Overheidsapparaatuur,
Is veel t' omslachtig en te duur.
Doeltreffend en met vaste hand,
Koom' hier een regeling tot stand,
Waarbij men, zonder een'ge gratie,
De bons geeft aan de bureaucratie.

12. 's-Rijks defensie.

Het „Geen man en geen cent” en 't
gebroken geweer
Wij stelden ons daartegen steeds te weer.
Wij willen een goed uitgeruste krijgsmacht,
Waarin de discipline resoluut wordt betracht;
Modern bewapend en van goede kwaliteit,
Die door moreel sterk kader wordt geleid;
Dat door gedrag den troep ten voorbeeld
strekt.

Voorts streng gecontroleerde reken-
plichtigheid,
Die door haar zuinigheid vertrouwen wekt
De geestelijke zorg in militair verband,
Zij kome, met de kerken in overleg, tot stand.
Wilt dan, kiezers, bij dit streven,
Ons Uw medewerking geven.
Zegt het allen, ongezouten,

Onze man — het is — JAN SCHOUTEN!

No. 1 van lijst 3

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof. Dr. J. Severijn, Mr. A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr. J. J. Hangelbroek,
Prof. Mr. A. M. Donner, Mr. W. Rip, Ad. Kuiper, J. H. Hofman, Dr. F. L. van
Muiswinkel, Mr. K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr. Dr. E. J. Beumer, Mr. J. A. de Wilde, Dr. J. A. H. J. S.
Bruins Slot, Dr. L. W. G. Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand. — Redactie-adres. Dr. Kuyperstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935.
Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht — Telefoon 11811 — Giro 267122
Prijs per abonnement f 3.— per jaar.

De Stembusuitslag

J. SCHOUTEN

Onze partij kan over den uitslag van de verkiezingen voor de Tweede Kamer niet ontevreden zijn. Het aantal A.R. Kamerleden is gedaald van 17 op 13, maar aangenomen moest worden, dat zij de „Colijn-winst” van 1937, toen ons aantal Kamerleden klom van 14 op 17, nu zouden verliezen. Men mocht zijne verwachtingen niet hooger stellen dan 14 zetels. De werkelijkheid bleef daarbij één zetel achter. Dit kan niet tot ontevredenheid stemmen, als men zich indenkt, welke vele pogingen zijn aangewend, om doorbraken te plegen in dat gedeelte van het kiezerscorps, dat voorheen stemde op de kandidatenlijsten van de C.H. en de A.R. partij, en met welke intensiteit die pogingen maandenlang zijn gedaan. Het resultaat van de Statenstembus kan, in het algemeen bezien, wat onze partij aangaat, op dezelfde wijze worden gerecenseerd. Ons percentage van 1939 werd thans ongeveer behouden. Ons totale zetelaantal in de Provinciale Staten daalde met 3, tengevolge van de omstandigheid, dat wij in enkele provinciën een zetel verloren, welk verlies in andere provinciën niet kon worden goedgemaakt.

De C.H. kunnen met groote tevredenheid op den uitslag der Kamer- en Statenstembus terugzien. Op bepaalde deelen van hun kiezerscorps werden voornamelijk de aanvallen gericht der mannen, die het als een ideaal beschouwden in de positieve protestantsch-christelijke kringen doorbraken te forceeren, en zich ten behoeve daarvan gaven met een energie, eene betere zaak waardig. Onze C.H.-vrienden leden, tot onze vreugde, vergeleken met 1937 en 1939 geene verliezen, behoudens den eenen Statenzetel in Zuid-Holland, welke verloren ging tengevolge van eene fout. Verzuimd is n.l. de kandidatenlijst in het Statendistrict Ridderkerk te verbinden met de andere lijsten der partij in genoemde

provincie. Uit dit resultaat blijkt, van welke groote waarde het is, dat men eene vaste lijn volgt, en zich niet van zijn weg laat afdringen door personen of groepen, die daarvoor pleiten. Voorts worde niet uit het oog verloren, dat geconcentreerde aanvallen op eene bepaalde groep, zooals in de achter ons liggende periode hebben plaats gehad, niet zelden juist reacties tengevolge hebben, welke aan zulk eene groep ten goede komen.

Ook de R.K. kunnen bogen op de stabiliteit van hun kiezerscorps. Naar te verwachten was, heeft het overgroot aantal van hen, die daartoe behooren, trouw het uitgegeven advies gevolgd. Al hadden verschillende R.K., in verband met de aan hunne richting vooral ten goede komende verlaging van den stemgerechtigden leeftijd, een hogere winst verwacht, zij kunnen met den uitslag tevreden zijn. De Partij van den Arbeid heeft in hunne gelederen geene gaten van beteekenis geslagen, en bij de Statenverkiezingen is reeds weer een deel van de R.K., die voor de Kamer op de lijst van deze partij hebben gestemd, tot de R.K. Volkspartij teruggekeerd.

De Partij van de Vrijheid, welke de Liberale Staatspartij heeft vervangen, bleek in eene behoefte te voorzien. Dit is geene verrassing. Wie iets weet van de geestesstromingen en hare beteekenis voor het staatkundig leven ten onzent, kon er niet aan twijfelen, dat de Liberalen en een deel der voormalige vrijzinnig-democraten op de lijsten van de Partij van de Vrijheid zouden stemmen. Indien deze partij niet was opgericht, zou de Liberale Staatspartij ongetwijfeld aan de verkiezingen hebben deelgenomen, en het resultaat niet zoo veel verschild hebben van dat, hetwelk de Partij van de Vrijheid heeft behaald. Er is in ons land nog plaats voor eene politieke partij, welke van de liberale grondgedachte

Stemmen en percentages voor het geheele land

	Kamer 1937	perc.	Staten 1939	perc.	Kamer 1946	perc.	Staten 1946	perc.
Partij van den Arbeid .	1215167	29.94	1245429	30.3	1347664	28.31	1206275	25.81
(S.D.A.P.)	(890661)	(21.9)	(878225)	(21.3)				
(V.D.)	(239502)	(5.9)	(282418)	(6.9)				
(C.D.U.)	(85004)	(2.1)	(84786)	(2.1)				
Katholieke Volkspartij .	1170431	28.84	1228536	29.8	1466510	30.81	1468820	31.42
Antirevolutionairen .	665501	16.40	519432	12.6	614177	12.90	588766	12.60
Christelijk-Historischen	302829	7.46	405512	9.9	373191	7.84	454883	9.73
Partij van de Vrijheid .	160260	3.95	250009	6.1	305202	6.41	297431	6.36
Communisten	136026	3.35	132700	3.2	502935	10.57	533182	11.41
Prot. Unie (H.G.S.) . . .	24543	0.65	—	—	32013	0.67	5905	0.13
Staatk. Geref. Partij .	78619	1.94	84617	2.1	101772	2.14	100959	2.16
Bellamy Partij	—	—	—	—	11205	0.23	—	—
Groep Lopez	—	—	—	—	5537	0.12	—	—
Nat. Soc. Beweging . . .	171137	4.22	159927	3.9	—	—	—	—
Chr. Nat. Actie	20487	0.50	—	—	—	—	—	—
Rev. Soc. Partij	32846	0.81	38002	0.9	—	—	—	—
Kath. Dem. Partij	27665	0.68	—	—	—	—	—	—
Actie Bouwman	21191	0.52	—	—	—	—	—	—
Overige partijen	31275	0.74	49678	1.2	—	—	17982	0.38
	4058077	100.—	4113842		4760206	100.—	4674203	100.—

uitgaat. Zou zulk eene partij ontbroken hebben, dan waren er een aantal kiezers politiek dakloos geworden, en hoezeer eene beperking van het aantal politieke partijen van beteekenis is, het is ook een ongezond verschijnsel als velen politiek geen onderdak hebben, omdat daaruit eveneens ongunstige gevolgen voortvloeien. Nog te meer is er voor zulk eene partij plaats, nu de Vrijz.-Democratische Bond tot ontbinding en deelneming aan de oprichting van de Partij van den Arbeid besloot. Het stond voor elk kenner van de politieke kaart van ons land vast, dat een deel der vroegere vrijzinnig-democratische kiezers niet zou overgaan naar de Partij van den Arbeid. Men moge in sommige kringen, zoowel in als buiten de Partij van de Vrijheid op een grooter aantal zetels voor deze partij gerekend hebben, dat doet aan het vorenstaande niets af.

De Partij van den Arbeid is eene groote teleurstelling geworden, voor haar als geheel, en voor verschillende van hare deelen, groepen en personen. Men had zich van de oprichting dezer partij zeer veel voorgesteld. Zij zou tot groote getalsterkte komen. Zij zou in ieder geval de grootste partij worden. Zij zou de bestaande scheidslijnen op politiek gebied verbreken. Door haar initiatief zou eene groote doorbraak tot stand komen, welke vrij baan zou maken voor de verwezenlijking van eene gansch andere, eene nieuwe partijgroepering. Zij zou vooral „de antithese” wegvagen. De werkelijkheid is ver achtergebleven bij deze verwachtingen. Dit is te midden van al wat in de wereld de uitzichten verdonkert, een verblijdend verschijnsel. De meerderheid van ons volk heeft zich ook nu uitgesproken voor de gedachte, dat er een zoodanig verband is tusschen christelijke levensovertuiging en staat-

kunde, dat dit de partijformatie moet beheerschen, en voor de overtuiging, dat de christelijke beginselen richtsnoer voor het Regeeringsbeleid behooren te zijn.

De Partij van den Arbeid heeft haar hoofddoel gemist, maar dit niet alleen. Zij heeft velen in de armen van het communisme gedreven. Hare oprichting heeft voorts labiliteit en spanningen met zich gebracht in eigen kringen, welke met behulp van formuleeringen nu eenmaal niet overwonnen kunnen worden. Wat daaruit verder zal voortvloeien, dient te worden afgewacht, maar het roept onzekerheden op, waarop tenslotte niemand prijs kan stellen, omdat zij afbreuk doen aan de vastheid, welke thans meer dan ooit voor ons staats- en maatschappijleven noodig is.

De nog korte geschiedenis van de Partij van den Arbeid is voor velen leerzaam. Zij stelt in het licht, dat de opheffing van politieke partijen eenerzijds, en de fusie van deze partijen anderzijds, niet zulk eene eenvoudige zaak is als men blijkbaar wel eens heeft aangenomen. De bevordering van eenheid is, ook op politiek gebied, een begeerenswaardig goed. Maar de fusie van partijen bij wijze van verrassing of overrompeling en gepaard gaande met het plaatsen voor voldongen feiten, biedt allermint zekerheid, dat de eenheid, welke men nastreeft, werkelijk wordt gediend. Het tegendeel ligt meer voor de hand. De fusie van partijen, zonder dat men, althans in het algemeen, kan overzien, welke uitwerking deze zal hebben op de leden dier partijen, en op de niet-georganiseerde geestverwanten daarvan, heeft dikwijls een aan hetgeen men beoogt tegengesteld resultaat.

De PROPAGANDA-ACTIE

Niet kan worden ontkend, dat de Antirevolutionaire Partij voor de Kamerverkiezingen veel werk van haar propaganda heeft gemaakt. Er is allerwege een enorme activiteit ontwikkeld en vrijwel overal heeft men zich tot het uiterste ingespannen om het Nederlandsche volk in al zijn geledingen te bereiken. Hier en daar haperde de organisatie en openbaarde zich zwakke plekken.

Verheugend is het, dat verschillende Provinciale Propagandacomité's zich zoo goed van hun taak hebben gekweten. De tijd was tekort dan dat de landelijke Propaganda Centrale, reeds volgens den eisch kon functionneeren en de coördinatie van het centrum met de provinciale activiteit liet nog wel te wenschen over. Op nauwere samenwerking vooral bij de voorbereiding moet worden aangestuurd. Maar de invloed van de Propaganda Centrale heeft zich toch heel het land over doen gevoelen.

Dit is vooral duidelijk gebleken bij de verspreiding der aanplakbiljetten. Nog nimmer is er een verkiezing gevoerd, waarbij van dit reclamemiddel een zóo ruim gebruik is gemaakt. Althans wat de quantiteit aangaat kon de vergelijking met anderen worden doorstaan.

Uit een oogpunt van artisticeit waren de affiches inderdaad behoorlijk. Er is geklaagd over gemis aan deskundigheid. Welnu de proef is genomen. Aan het ontwerpen der platen zijn vakmensen te pas gekomen. Het waren geen amateurs, die eens probeerden er iets van terecht te brengen, maar het zijn erkende reclamedeskundigen geweest, die de ontwerpen hebben verzorgd. Daarmede komen wij tevens in aanraking met de critiek, die Ds Knoop op de propaganda van onze partij heeft uitgeoefend, en die ook door enkele anderen werd gedeeld.

In den aanhef van dit artikel is opgemerkt, dat wij niet ontevreden kunnen zijn over den uitslag van de gehouden verkiezingen. Daarmede wordt geenszins bedoeld de gedachte te wekken, dat deze uitslag voor kennisgeving kan worden aangenomen. Die uitslag moet juist in elke plaats, in iederen Kamer- en Statenkieskring, nauwkeurig onder de loupe worden genomen, teneinde te kunnen vaststellen, wat hij ons leert in positieven en negatieven zin, en te bepalen, welke arbeid onmiddellijk ter hand moet worden genomen, en hoe deze op de beste wijze kan worden verricht. Reeds met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen is dit noodzakelijk, maar het is eveneens geboden in verband met de taak, welke onze partij te midden van ons volk, en ten behoeve van dat volk, heeft te vervullen. Voorzoover eene aansporing in deze richting niet overbodig is, wordt aangedrongen op het ten spoedigste ter hand nemen van een analyse van den stembusuitslag, opdat duidelijk voor oogen komt te staan hetgeen men te doen heeft. Alle omstandigheden roepen ons toe: weest waak- en werkzaam.

Die critiek komt kortweg hierop neer, dat er in de platen en affiches van onze partij geen onderscheid te constateeren viel met b.v. de platen van de Partij van de Vrijheid, die technisch ook goed verzorgd waren, al werd in breeden kring bezwaar gemaakt tegen het gebruik van het V-teeken. In die critiek schuilt een element van waarheid.

De Antirevolutionaire Partij moet ook in haar propaganda er terdege rekening mede houden, dat zij is een principieele partij, die haar kracht zoekt en vindt in de aanvaarding van de Heilige Schrift, ook als norm voor het staatkundig leven. Dat legt haar zekere verplichtingen op. Zij heeft ook in dit opzicht zeer nauwgezet te leven en steeds te bedenken, dat niet alle dingen oorbaar zijn.

Maar ook bij critiek op de wijze van propaganda, en de middelen, die werden aangewend, dient men uit te gaan van de goede bedoelingen, die hebben voorgezet. En dan is het niet alleen mogelijk, maar dan moet achteraf worden erkend, dat al waren de platen technisch goed verzorgd, zij toch aanleiding geven tot critiek.

En daarom is een verklaring gewenscht.

Een verklaring, die bij kan dragen tot een beter begrip.

De Antirevolutionaire Partij is dezen verkiezingsstrijd ingegaan met een viertal leuzen. Zij zijn overbekend.

- 1e. Gezagshandhaving
- 2e. Geestelijke vrijheid
- 3e. Zedelijke volkskracht
- 4e. Sociale rechtvaardigheid.

Dat waren dus de vier positieve eischen die werden gesteld.

Daarnaast keerde de partij zich principieel tegen het staatssocialisme en tegen de bureaucratie. Dat was het negatieve.

Dit alles moest nu in een affiche worden uitgedrukt.

Verdeeling der Zetels

De nieuwe Tweede Kamer is samengesteld als volgt

	NIEUW	OUD (1937)
Partij van den Arbeid . (S.D.A.P.)	29 zetels	31 zetels
(Vrijz. Dem. Bond) . .		(23 „)
(Chr. Dem. Unie) . . .		(6 „)
		(2 „)
R.K. Volksp. (R.K. St.)	32 „	31 „
A.R. Partij	13 „	17 „
Chr. Hist. Unie	8 „	8 „
Partij van de Vrijheid (Vrijheidsbond)	6 „	4 „
Comm. Partij	10 „	3 „
Prot. Unie		
Staatk. Geref. Partij .	2 „	2 „
Bellamy Partij		
N.S.B.		4 „

Het vóór en tégen leende zich daartoe uitstekend. Uit reclame-oogpunt was dit pakkend, sloeg het in. Maar nu kwam het op de uitvoering aan.

Bij de plaat van het vliegtuig deed zich de moeilijkheid reeds aanstonds voor, dat die woorden te groot en te lang waren. Maar ook bij de plaat „vóór” en „tegen” werd door den man van het vak bezwaar gemaakt. Wanneer men in een auto zit en men rijdt met vrij groote snelheid, dan heeft men geen tijd om die lange gezette woorden in zich op te nemen en dus moest bondiger taal worden aangewend. Vandaar dat er voor in de plaats kwam: „gezag”, „vrijheid”, „volkskracht”, „sociaal recht”.

Nu kan men aanmerken, dat hier dus een principieelen fout werd gemaakt.

Wat is immers het geval. De Antirevolutionaire Partij voert principieel het pleit voor „geestelijke” vrijheid. Maar de Liberalen beoogen veel eer de „economische” vrijheid. En in de uitdrukking „zedelijke” volkskracht, vindt men zoowel het moreele als het religieuze element. Het schrappen van de woorden „geestelijke” en „zedelijke” op de affiches beteekende dus een verarming. Dit moet worden toegegeven.

En wat nu de platen „tegen” betreft, moet worden opgemerkt, dat het misschien beter geweest zou zijn, wanneer men zich alleen had beperkt tot de bestrijding van het staatsocialisme. Wel behoren staatsocialisme en bureaucratie bij elkaar. Het kan wel zijn, dat ook de Partij van den Arbeid zich tegen bureaucratie verklaart, maar deze behoort nu eenmaal en onvermijdelijk tot de gevolgen van het staatsocialisme. Die twee gaan hand in hand. Staatsocialisme zonder bureaucratie is niet denkbaar. En nu moet worden geconstateerd, dat de Partij van de Vrijheid zich in haar actie juist op het gevaar van de „bureaucratie” zoo heftig geworpen heeft, dat zij den schijn wekte alsof er maar één groot beestachtig gevaar was, dat te duchten viel en dat was de bureaucratie. Welnu die campagne van de Partij van de Vrijheid heeft onze propaganda geschaad. Daardoor kwam dit onderdeel van onze propaganda in een te scherpe belichting en werd daardoor onevenredig de aandacht er op gevestigd. Maar wat de tegenstander doet, heeft men niet in de hand en dit moet tevens in de beoordeeling worden betrokken.

Maar tenslotte het feit is niet te betwisten, dat de Antirevolutionaire Partij het voor een ieder duidelijk waarneembaar heeft verklaard, dat zij wenschte: gezagshandhaving, **geestelijke** vrijheid, **zedelijke** volkskracht en sociale rechtvaardigheid. Men mag niet één bepaald onderdeel van de propaganda op zichzelf beschouwen. Men moet haar zien als een geheel. Wat dat aangaat er was in de gevoerde propaganda inderdaad één lijn. Alles stemde op elkaar af. Men vindt deze verdeling grosso modo in het program van actie. Men herkent haar in de Deputatenrede van den Heer J. Schouten. De Jeugdmeeting van 2 April was daarop afgestemd. Telkens en telkens weer is op openbare vergaderingen een nadere toelichting verstrekt en dan steeds in den principieelen zin. Bij het brengen van huisbezoek is daarop gewezen. En daarom — al is er plaats voor détailcritiek — al is het

goed, dat waarschuwend de vinger wordt opgeheven om te wijzen op een gevaar, dat dreigt, dat neemt niet weg, dat de propaganda-actie in haar geheel gedragen werd door de boven omschreven gedachten.

Het Nederlandsche volk heeft dit verstaan.

Opgeroepen tot gehoorzaamheid aan de geboden Gods als eerste en voornaamste eisch, heeft onze propaganda niet kunnen verhinderen, dat velen aan de Antirevolutionaire Partij den rug hebben toegekeerd, die vroeger, vrouwen stellend in de persoonlijkheid van Dr. Colijn, wel hun stem aan onze lijsten hebben gegeven. En dat niet omdat in de affiches en in de propaganda het principieele ontbrak, want in den algemeenen samenhang ontbrak het niet. Maar aangenomen moet worden dat de kiezers verstaan hebben, dat de woorden „vrijheid” en „volkskracht” op antirevolutionaire affiches gebezigd, andere klank en aanduiding hadden dan toen zij b.v. door de Partij van de Vrijheid werden gebruikt.

Een gewaarschuwd man geldt voor twee.

Met de geoefende critiek worde rekening gehouden. Maar bij die critiek blijve men redelijk.

UIT DE PARTIJ

I. De redactie drukt haar spijt uit, dat als gevolg van bijzondere omstandigheden het niet mogelijk bleek dit nummer van Nederlandsche Gedachten op tijd te doen verschijnen. Van nu af aan zal er voor worden gezorgd, dat ons blad weer regelmatig ter post wordt bezorgd.

II. Centraal Comité en Kuypersstichting

Verschillende kiesverenigingen vergissen zich nog al eens in het adres en in het telefoonnummer. Het bureau Centraal Comité en de Dr. A. Kuypersstichting zetelen in hetzelfde gebouw. Maar het adres van het bureau is: Dr. Kuypersstraat 3 en telefoonnummer 115935. De Kuypersstichting heeft als adres Dr. Kuypersstraat 5 en als telefoonnummer 115937.

III. Financiën

De verkiezingsdrukte, althans die voor de Kamer en Staten Provinciaal, is nu voorbij. Daarom moet nu langzamerhand orde op zaken worden gesteld, ook wat de financiën betreft. Dit geldt met name voor de contributiën. Daarvan is momenteel nog geen 10 % betaald.

De statuten schrijven voor, dat f 0.25 per lid voor het Centraal Comité is verschuldigd. Op het Centraal Convent van 1 November 1945 werd voorgesteld dit bedrag tot f 0.50 te verhoogen. Reglementair is deze contributieverhooging dus nog niet. Aangezien evenwel over 1945 geen contributie werd geheven, kan er geen bezwaar tegen bestaan, dat voor 1946 alle kiesverenigingen f 0.50 per lid betalen. Want de kiesverenigingen, die formeel zwaar maken tegen deze contributieverhooging, gelieven het dan te beschouwen als een contributie

over twee jaar gegeven. De facto blijft dan de zaak dezelfde.

Het voornaamste is, dat de penningmeesters nu spoedig het verschuldigde bedrag per giro overmaken. Het gironummer van het Centraal Comité is 89673. Dit voorkomt veel administratie en bureauarbeid. De kwitanties zullen binnenkort in gereedheid worden gebracht. Laten nu alle kiesverenigingen medewerken, dat de incassokosten tot een minimum worden beperkt en dat hierover ook zoo min mogelijk correspondentie wordt gevoerd. Dit geldt evenwel niet alleen de contributies — maar evenzeer de verschuldigde bedragen voor gedane bestellingen. Men weet zelf de bestelde aantallen en de prijzen, die daarvoor worden berekend. Dit heeft alleen betrekking op de leidraden van den Heer C. van den Heuvel en het Program van Actie — en dus niet op de propaganda-couranten, de strooibiljetten en de aanplakbiljetten, die door het Centraal Comité werden ter beschikking gesteld.

IV. Gemeentelijke stembusuitslagen

Aan de kiesverenigingen zijn formulieren verzonden, waarop de stembusuitslagen voor iedere gemeente afzonderlijk moet worden ingevuld, zoowel van de Statenstembus als van de Kamerverkiezingen. Langs dezen weg mogen wij de secretarissen nogmaals verzoeken de uitslagen zoo **nauwkeurig**, maar ook **zoo spoedig mogelijk** aan het bureau Centraal Comité terug te zenden. Het is slechts een administratieve maatregel, maar zij is niet zonder betekenis en aller medewerking wordt op prijs gesteld.

V. Vergadering Centraal Comité 7 Juni 1946

Op Vrijdag 7 Juni j.l. kwam het Centraal Comité in vergadering bijeen. Het is van beteekenis om daaromtrent enkele mededeelingen te doen. Het lag in de bedoeling met name den verkiezingsuitslag te bespreken, maar dit bleek nog niet goed mogelijk, omdat daaraan gedetailleerd onderzoek der cijfers dient vooraf te gaan. Aan de vertegenwoordigers der Kamercentrales werd nu verzocht binnen 6 weken een verslag in te dienen over de stembusresultaten in hun district, waarna eerst later de algemeene discussie zal plaats vinden aan de hand van een centraal rapport voor het geheele land.

Wel werd uitvoerig gesproken over de Kabinetformatie, welke tenslotte zeer nauw met den verkiezingsuitslag samenvalt. Door den voorzitter werden daaromtrent nadere mededeelingen gedaan. Noodig was voorts, dat er in de samenstelling van het Centraal Comité verandering kwam. Krachtens art. 8 der Statuten mogen n.l. slechts 4 leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal zitting hebben in het Centraal Comité. Door de verkiezingen werden nu lid de Heeren J. Schouten en Mr. J. A. de Wilde, die qualitate qua door de Deputatenvergadering zijn gekozen en voorts de Heeren A. Stapelkamp, Mr. E. P. Verkerk en Dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot. In verband met deze reglementaire moeilijkheid heeft laatstgenoemde nu als lid van het Centraal Comité bedankt. Zijn vervanging is noodzakelijk. Maar de statuten

voorzien daarin niet uitdrukkelijk. Overwogen werd No. 2 van de voordracht van destijds aan te zoeken. Daarover zal evenwel nog nader worden beslist.

Op deze vergadering werd van den Heer K. Kruit-hof, die voor de laatste maal aanwezig was, met hartelijke woorden afscheid genomen.

Verslag werd uitgebracht over den financieelen toestand. Nog niet alle Kamerkieskringen hebben aan hun financieele verplichting m.b.t. den aanslag 1945 voldaan. Hun zal daaromtrent een brief worden gezonden door het bureau. De rekeningen voor de propaganda-actie moeten nu worden betaald en deze zaak dient dus spoedig in orde te komen.

Besloten werd om te trachten zoo eenigszins mogelijk begin September in dit jaar een „Partijconferentie” van twee dagen te beleggen, waar enkele belangrijke en actueele onderwerpen zullen worden besproken. De formulering van deze onderwerpen werd aan het Moderamen opgedragen. Op dat Partijcongres zal tevens een gelegenheid worden gecreëerd om in algemeenen zin te discussieeren over de Partij-activiteit in het algemeen.

In de organisatie van een Derde Christelijk Sociaal Congres blijkt nog weinig schot te zitten. Op het initiatief van het Centraal Comité werd tot nog toe weinig reactie van andere zijde vernomen. Het moderamen blijft te dezer zaken diligent.

De Heer L. F. Duymaer van Twist blijft als penningmeester fungeeren tot de financieele aangelegenheden met betrekking tot de verkiezingsactie geheel zijn afgewerkt en zijn opvolger met een schoone lei kan beginnen.

Tal van ingekomen stukken werden behandeld.

De rondvraag bracht eveneens verschillende vraagstukken aan de orde.

Moreele defensie kan alleen van blijvende waarde zijn, als zij haar uitgangspunt vindt in de belijdenis, dat God in Zijn wetten ons de richtsnoeren gegeven heeft voor ons zedelijk handelen. Moreele defensie, zij kan, onder beding van Gods zegen, worden een geweldige kracht tot hervorming van het leven, als zij zich openbaart in mannen en vrouwen, in ouden en jongen, op zoodanige wijze, dat daar in spreekt de vastheid van het moreele leven, ontstaan en verkregen door de gebondenheid aan de wetten van God Almachtig. Die moreele defensie wordt op haar tijd en op bepaalde gebieden ook gevraagd van een politieke partij. Laat ons straks naar huis gaan in de gedachte, dat het meer dan ooit te voren noodzakelijk is in trouw aan onzen God de moreele defensie te dienen.

J. SCHOUTEN, 1946.

Het conservatieve element

in de politiek

Mr L. W. G. Scholten

Den naam conservatief te dragen is op zichzelf geen oneer.

Men denke aan de wolven van wierook den conservatieven staatsman Churchill toegebracht bij zijn triomftocht door ons land. Toch is het niet deze unieke gebeurtenis, die ons aanleiding heeft gegeven tot de behandeling van dit onderwerp.

Evenmin ligt het in onze bedoeling te spreken over het feit, dat het wel eens moeite kost personen uit de leidinggevende plaatsen te weren, die te weinig oog meer hebben voor de actualiteit. Wij willen spreken over een conservatief element, dat het hedendaagsch staatkundig bedrijf als zoodanig eigen is. Het te onderkennen in al zijn nuchterheid, kan tot betere verhoudingen leiden.

* * *

Bij ons constitutioneel bestel behoort de politieke partij. Die partij beoogt, de kiezersmassa en daardoor ons volk, te stuwen in een bepaalde richting. Bovendien werkt zij mede tot den uitbouw van een begrippensysteem en behoort zij uit het volk de prominente figuren naar voren te brengen voor de leidinggevende plaatsen in de partij en voor de volksvertegenwoordiging.

In werkelijkheid valt nog vaak de meeste nadruk op het eerste punt. De werkzaamheden daaraan verbonden nemen steeds toe, zelfs zoo sterk, dat het vaak moeite kost, personen te vinden, die naast hun gewonen arbeid, ook nog de omvangrijke bezigheden, verbonden aan een partijfunctie, kunnen waarnemen.

Dit kan leiden tot tweeërlei oplossing. In de eerste plaats kan men bezoldigde krachten aanstellen. Tot dusver geschiedt dit alleen in den top der partij en in een enkele kiesvereniging. In de tweede plaats kan men zijn keuze gaan beperken tot hen, die reeds rustend zijn van hun functie of wier dagelijksche arbeid te weinig omvangrijk is tot het verteren van al hun werkkracht. Beide categorieën hebben de neiging tot eenzijdigheid. In elk geval staan ze geen van beide in het volle leven in al zijn omvang.

Er is meer. De aard der partijwerkzaamheden is van dien aard, dat alleen een bepaalde psychische structuur daar volledige bevrediging in vindt. Misschien zou men kunnen volhouden, dat speciaal het ambtenaarlijke type, zooals Prof. Waterink dit eens teekende, er geheel in kan opgaan. Deze constatering sluit geen mindere waardeering in, integendeel. Voor het welwezen van een partij is de beschikking over een voldoende aantal, in dit opzicht deskundigen, een levenskwestie. Dit bepaalde type draagt in zich de neiging tot het denken in het schema van de gelijksoortige beslissing. Ook dit is te loven. Hoe zou toch anders een vaste jurisprudentie kunnen ontstaan, waarop de betrokkenen kunnen bouwen! Notulen van vorige vergaderingen worden vlijtig geraadpleegd; herinneringen van oud-gedienden worden als leidraad gebruikt enz. Het gevolg is, dat men juist

door de werkzaamheid van het partij-apparaat een conservatief element in de politiek krijgt. Sterker nog, hoe vollediger de partijorganisatie gaat functioneeren, hoe krachtiger dit element gaat meespreken.

Aan een enkel voorbeeld willen wij dit toelichten.

* * *

Onder Groen van Prinsterer kon men wel spreken van een A.R. richting, niet van een partij in den modern constitutioneelen zin. Het gevolg was een gebrekkige krachtontplooiing en een fragmentarische uitbouw van een staatkundig stelsel. Het voordeel bestond hierin, dat schier elk der A.R. figuren een eigen beeld vertoonde. Gefken was anders dan Van Loon; Keuchenius anders dan Groen; Van Lynden anders dan Mackay.

Toen kwam Kuiper. Anders dan Groen baseerde hij zich niet op de overgeleverde instituten van Kerk en Staat, maar als een heros verbrak hij de institutioneele banden en fundeerde zijn sociologische theorieën in de christelijke persoonlijkheid. Die persoonlijkheid bracht hij staatkundig tot gelding in de kiesvereniging. Het geestelijk klimaat versterkte hij door gebruik te maken van sociale organisaties en jeugdverenigingen en niet het minst door de nieuw gevormde kerkelijke organen.

Daardoor riep hij duizenden bij duizenden mannen in het geweer, die met onverdroten ijver zich aan den partij-arbeid zetten. Hun geestelijke bagage kreeg inhoud door zijn artikelen in Standaard en Heraut en zijn kleine en groote geschriften. Daardoor ontstond een machtsapparaat, waarmee alleen het orgaan van Troelstra's S.D.A.P. te vergelijken is.

* * *

Maar daardoor kwam ook steeds meer het bovengeschetste conservatieve element tot grooter gelding. Ook hier ging maar al te vaak het ambtenaarlijke type in den zin van Prof. Waterink domineeren. Dat was geen opzet, maar alleen een sociologisch alleszins verklaarbaar feit. Hoe sterker de partij georganiseerd werd, hoe krachtiger dit element ging werken. Daaruit vloeide voort een zekere moeilijkheid om de congruentie te vinden tusschen actualiteit en beginsel. Daardoor ontstond zelf aanwijsbaar een ambtenaarlijk aandoende hiërarchie, nog versterkt door de helaas te weinig betachte doorvloeiing van functionarissen en verplichte aftreding. Daaruit vloeide ook voort een zekere geslotenheid, die jonge menschen in het politiek bedrijf te weinig appetijt deed krijgen en lieden van een andere geestelijke structuur afschrikte.

Nog sterker werd de werking van dit conservatieve element, toen de aard der zaak meebracht, dat ook de uitbouw van het begrippensysteem, alsook de selectieve functie vrij monopolistisch in de handen der partij-organen kwam te liggen.

Dit verschijnsel in het A.R. partijleven zoo ge-

schetst, is ook in andere partijen aan te wijzen. Bij de voortreffelijk functioneerende S.D.A.P. misschien wel zeer sterk. De overgang naar de Partij van den Arbeid ondervindt er zijn gevolgen en bezwaren van.

De C.H. Unie stond indirect onder denzelfden invloed toen zij hoofdzakelijk dreef op de ambtsdragers in de Nederlandsch Hervormde Kerk, waar het sociologisch gelijk toeging. En toen de C.H. Unie na 1918 een beter partijapparaat ging opbouwen, sleepte dit meteen hetzelfde gevolg mee, wat een opmerkelijke beschouwer haast met den kalender in de hand kon waarnemen. En bij de R.K. Staatspartij was hetzelfde te constatareeren. Zelfs heeft de befaamde Unie van Einthoven c.s. reeds in haar kortstondig bestaan gelijksoortige geesten opgeroepen.

* * *

Beteekent dit betoog, dat men dus de partijorganisatie zooveel mogelijk moet beperken, of zelfs afschaffen? Wie dit nastreeft, handelt even dwaas, als wie alle departementen met hun ambtenaren wil amoveeren, omdat in de departementale sfeer vaak sleur en conservatisme heerscht.

Alleen, men doet wijs het geschetste gevaar, dat een natuurlijk sociologisch gevolg is van elke partijorganisatie op te merken. Dan kan men zijn maatregelen daar tegen nemen.

In de eerste plaats door de organisatie in haar werkelijke, dat is dienende functie te zien. Dat beteekent, dat geen drijfkracht in de organisatie als zoodanig eenig recht heeft, ook geen moreel recht (waar men in onze kringen zoo vaak over spreekt), om buiten die partijfunctie gequalificeerd te gelden. Dat heeft nog het voordeel, dat de baantjesjagerij minder succes kan behalen.

In de tweede plaats door voor den uitbouw van het staatkundig stelsel niet in de eerste plaats te kijken naar partijfunctionarissen alleen. Anders vervalt men bijna zeker in het euvel, dat ook bij de begripsontwikkeling het conservatieve en conserveerende element gaat domineeren. Juist op dit gebied heeft men behoefte aan pioniers, omdat de tijd ons telkens voor nieuwe, steeds varieerende vragen stelt. Wie in de staatkunde leiding wil geven, moet beschikken over de kennis der beginselen en de historische manifestaties daarvan, maar ook over het teergevoelige tintelende orgaan voor contact met de werkelijkheid. Als regel verdraagt dit laatste zich niet met de neiging zich tot verwante beslissingen te wenden.

Ten derde moet men rigourees durven en willen optreden tegen het aankweken van jubilea. Hoe aangenaam het voor den betrokkene ook is, er zijn maar weinig omstandigheden, die het noodzakelijk maken eenzelfde functie enkele dozijnen jaren in dezelfde handen te laten. Vooral wanneer dit een plaats betreft, waar sleur en traditie lichtelijk kunnen binnensluipen, moet men voor variatie in de personeelsbezetting zorgen.

Ten vierde moet men doelbewust het materiaal aankweken waaruit nieuwe functionarissen kunnen worden gekozen. Daarom is een goede jeugd-studieclub voor het blijvende welzijn der partij levenskweslie. En dan moet men systematisch deze

jongeren in het practische partijleven inschakelen. Dat vereischt zelfverloochening, misschien meer dan men mag verwachten, maar de zaak is het waard.

Wanneer van hoog tot laag deze voorwaarden in acht worden genomen, behoeft het conservatieve element in de politiek, dat inhaerent is aan de staatkundige organisatie als zoodanig, geen gevaar op te leveren voor de gezondheid der partij.

Eenheid en vrijheid in het Partijverband

Mr. K. GROEN.

De bijdragen over publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie van mijn hand in de no's 4, 5 en 6 van Nederlandsche Gedachten, hebben aanleiding gegeven tot kritiek in het blad van het C.N.V., De Gids, met instemming overgenomen in Nieuw Nederland, en zelfs heeft een der sprekers ter Deputatenvergadering aanleiding gevonden de verzekering te vragen, dat bepaalde door mij voorgestane en in mijn bijdragen tot uitdrukking gekomen gedachten niet de meening weergaven van het Centraal Comité.

Het is, meen ik, juist, dat de heer Schouten hierop niet is ingegaan. De meening van het C.C. bleek voldoende uit het aan de Deputatenvergadering voorgelegde Program van Actie en het ligt niet op den weg van de bestuurs- en andere organen der A.R. partij, bepaalde meeningen, die in A.R. kring worden aangehangen, uitdrukkelijk te gaan desavoueren, zelfs niet al zijn die meeningen op voorzichtige wijze in een officieel partij-orgaan verdedigd. De meening der partij als zoodanig blijkt uit de stukken, die door de officieele partijorganen voor haar rekening zijn genomen en als zoodanig worden gepubliceerd, in casu uit het Program van Actie. Dit moet voor een ieder voldoende duidelijk zijn.

Ik meen, dat het dat met betrekking tot het punt „bedrijfsorganisatie” ook is. In punt 7 sub. I worden dienaangaande eenige wenschen geformuleerd, die in de Toelichting sub. 1 uitvoerig worden naar voren gebracht. Daaruit blijkt o.a., dat de partij begeert publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie, gefundeerd op de vrije patroons- en arbeidersorganisaties, dat zij zich niet vastlegt ten aanzien van de vraag of er een sociaal-economische dan wel een sociale en een economische organisatie moet komen en dat zij ook voor het economische inspraak der arbeiders voorstaat.

Wie program en toelichting ten aanzien van dit punt met mijn artikelen vergelijkt, zal bemerken, dat de aanvaarding van een publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie in het program een veel positiever karakter draagt dan in mijn artikelen, dat ik mij, anders dan de partij, wel heb uitgesproken voor onderscheiden organisatie van den socialen en van den economischen sector en dat het program de door mij afgewezen inspraak der arbeiders in dien laatsten sector uitdrukkelijk voorstaat.

Zetelverdeeling en uitslagen der Staten

Zetelverdeeling	Zuid-Holl.	Noord-Holl.	Utrecht	Gelderland	Overijssel	Drente	Groningen
Kath. Volkspartij 1)	16 (16)	19 (18)	11 (12)	22 (20)	13 (13)	2 (1)	2 (2)
Partij v. d. Arbeid 2)	24 (29)	24 (30)	12 (12)	15 (15)	13 (15)	13 (14)	16 (22)
Anti-Rev. Partij .	14 (13)	7 (8)	7 (8)	7 (8)	6 (6)	7 (7)	10 (10)
Comm. Partij . . .	10 (2)	18 (6)	3 (—)	3 (—)	5 (1)	2 (—)	7 (2)
Chr. Hist. Unie . .	8 (8)	4 (5)	5 (5)	10 (11)	7 (7)	5 (5)	5 (3)
Partij v. d. Vrijheid 3)	7 (7)	5 (5)	2 (2)	4 (4)	2 (2)	6 (5)	5 (3)
Staatk. Geref. Partij	3 (3)	— (—)	1 (1)	1 (1)	1 (1)	— (—)	— (—)
Overige partijen .	— (4)	— (5)	— (1)	— (3)	2 (2)	— (3)	— (3)
Totaal	82 (82)	77 (77)	41 (41)	62 (62)	47 (47)	35 (35)	45 (45)

1) In 1939 R.K. Staatspartij.

2) Als vergelijkingscijfer voor de Partij van den Arbeid voor 1939 is genomen de som van de aantallen stemmen van de Chr. Dem. Unie.

3) In 1939 Liberale Staatspartij.

Mij dunkt, het C.N.V. en mijn bestrijders kunnen tevreden zijn. En voor mij is de konsekwentie, dat ik althans in den verkiezingstijd in Nederlandsche Gedachten geen afwijkend geluid meer zal laten hooren, al zal het m.i. gewenscht en geoorloofd zijn het probleem der bedrijfsorganisatie in studie te blijven houden en daarover te blijven discussieeren, hetzij dan in Nederlandsche Gedachten, hetzij in een afzonderlijk anti-revolutionnair discussie-orgaan; waaraan stellig wel behoefte bestaat.

Want het is geenszins noodig, dat wij als anti-revolutionnair over alle zaken gelijk denken. Het is wel eens goed dit openlijk uit te spreken. Achter de vraag op de Deputatenvergadering heb ik gevoeld de begeerte een veroordeeling ex cathedra van bepaalde gevoelens te verkrijgen. Gelukkig werd die niet gegeven. Behalve over een aantal zeer fundamentele punten moet in een partij vrije en openlijke discussie mogelijk zijn. De meerderheid ten aanzien van een bepaald punt moet er niet op uit zijn de minderheid door ex-cathedra-uitspraken den mond te snoeren. Dit kwaad zou zich zelf straffen. Want uiteindelijk zou dan slechts een zeer klein groepje overblijven, dat het over alle politieke vraagstukken geheel eens zou zijn. Maar dat groepje zou dan ook met politieke onmacht zijn geslagen. Onmacht is trouwens het oordeel van alle sectarisme, op welk terrein zich dit ook voordoet.

Ook op politiek terrein zijn er twee klippen: leervrijheid en sectarisme. Voor het Nederlandsche Protestantisme is de laatste altijd de gevaarlijkste geweest: om een wissewasje vliegen wij elkaar in de haren en om iets meer wordt een nieuwe partij gesticht. En die partijen raken dan, daar ze ieder eigen karakter toch vooral duidelijk moeten laten

uitkomen, hoe langer hoe verder uit elkaar. Dat is de vloek van het sectarisme.

Zoo waren onze vaders niet. En zoo was ook Dr. Kuyper niet. Volgens hem mag, ja moet er in de A.R. partij zijn een droite (rechts) en een gauche (links) waarbij het overwicht dient te liggen naar de zijde van de gauche. Die termen droite en gauche kan men wellicht het beste vertalen met: conservatief en progressief. „Reactionnair” en „revolutionnair” deugen geen van beiden, maar een gezond conservatisme en een gezonde progressiviteit vullen elkaar aan en houden elkaar in evenwicht. Op politiek terrein vindt men steeds Whigs en Tories, liberalen en conservatieven, mannen, bij wie de nadruk valt op de vrijheid, en mannen, bij wie de nadruk valt op het gezag, progressieven en conservatieven.

En, zoo zeide Prof. Anema eens op college, als Whig en als Tory wordt men geboren. Dit zijn types, karakters. Men vindt ze overal. In een land als het onze, waar de politieke partijvorming gelukkig is en wordt beheerscht door geestelijke tegenstellingen, vindt men binnen de verschillende partijen de beide types.

Het beginsel bepaalt den grondtoon, de principieele positie der partij. Over dit beginsel en over sommige voorname gevolgtrekkingen daaruit („afgeleide beginselen”) moet overeenstemming bestaan. Anders zou de partij een ruggegraat missen.

Maar het is gevaarlijk al te veel onder de (afgeleide) beginselen te willen rekenen. Binnen de partij moet plaats zijn voor nuanceeringen, zelfs voor meeningsverschillen.

„Opposition quand même” (oppositie hoe dan ook) is ook binnen de partij ongewenscht en ongeoorloofd. Wij denken aan een slecht voorbeeld als dat van Prof. Hugo Visser, die een tijd heeft ge-

erkiezingen

Friesland	N.-Brabant	Limburg	Zeeland	Totaal
(3)	53 (53)	39 (40)	9 (8)	189 (186)
(21)	6 (6)	4 (3)	10 (9)	155 (176)
(12)	2 (2)	— (—)	6 (7)	78 (81)
(1)	1 (—)	2 (—)	1 (—)	58 (12)
(9)	2 (2)	— (—)	8 (8)	63 (63)
(2)	— (—)	— (—)	4 (5)	37 (35)
(—)	— (—)	— (—)	4 (4)	10 (10)
(2)	— (1)	— (2)	— (—)	— (27)
(50)	64 (64)	45 (45)	42 (42)	590 (590)

in dat jaar uitgebracht op S.D.A.P., Vrijz. Dem. Bond en

met instemming overnam, trekt tegen mij, als jurist, o.m. als volgt te velde:

„.....het leven kan nu eenmaal niet zonder „juristen, het moge zelfs juristen noodig hebben om rechtspraak en onderlinge verhoudingen rechtskundig te regelen, het leven zelf „trekt zich van de juristerij niets aan en nog „minder van de juristen. Het is eerder anders- „om, in de wet wordt vastgelegd, wat in het „leven gelding gekregen heeft.”

Iets dergelijks kan men, in ander verband, ook lezen in de Memorie van Toelichting op het „ontwerp van Wet tot het in overweging nemen van een voorstel tot verandering in de Grondwet, strekkende tot wijziging van de bepalingen betreffende veranderingen”. Daar leest men, dat „de huidige „omstandigheden het meer dan ooit noodzakelijk „maken, dat de bepalingen van onze hoogste „staatswet de wijzigingen in de rechtsovertuiging „van het volk op den voet volgen.” Die zinsnede moet den bedoelden redacteur wel uit het hart zijn gegrepen.

Maar de geheele voorstelling, zooals die in de hierboven afgedrukte aanhaling wordt gegeven, is door en door valschen en gevaarlijk! De jurist is dan slechts degene, die een juridischen vorm geeft aan wat in het „leven” gelding heeft verkregen. M.a.w. „recht” is slechts een vorm, een huls. Welk een arm rechtsbegrip! Dat wie „recht” zegt daarmede spreekt over een aspect van de volle tijdelijke werkelijkheid, een aspect, waarvoor God Zijn wetten stelde, waaraan de rechtsvormer heeft te gehoorzamen, wordt hier totaal voorbij gezien. De jurist is niet meer dan de „handige jongen”, die een paar jaar gestudeerd heeft om de kunst te leeren van vorm te geven aan wat „in het leven” gelding verkreeg.

Eerst verkreeg het in het leven gelding, toen kreeg het een vorm en daarmede werd het recht. Maar dat is puur nationaal-socialisme! Zoo maakte Seyss Inquart ook verordeningen! En een der filosofen van het Italiaansche fascisme heeft hiervoor jaren geleden reeds de formuleering gegeven: **De daad gaat steeds aan de norm vooraf.** „Zooals bij iedere groote actie loopt ook hier de daad op de gedachte vooruit”, zeide Rocco van het fascisme. Dynamiek, dynamiek.....!

Zou het geen tijd worden, dat we in ons land, en zeker in onzen kring, al deze onverteerde brokken fascisme en nationaal-socialisme, die we soms niet eens meer als zoodanig herkennen, gaan uitzuiveren?
Mr. K. GROEN.

PAS OP voor fascisme!

Een persorgaan heeft mijn artikelen over publiek-rechtelijke bedrijfsorganisatie op een bepaald punt bestreden. Die bestrijding is met instemming overgenomen in een ander blad, eenigszins tot mijn verwondering, daar de hoofdredacteur van dat blad vlak van te voren aan hetzelfde onderwerp een aantal artikelen had gewijd, die in sommige opzichten nog heel wat meer tegen in onzen kring algemeen aanvaarde opvatting ingingen dan mijn bijdragen.

Op de tegen mij gevoerde oppositie kan ik, om verschillende redenen, hier en thans niet ingaan, maar ik wil de aandacht vestigen op iets anders. De redacteur, die de bovenbedoelde bestrijding

had, waarin ten aanzien van schier elk punt van practische politiek zijn stem afweek van die der A.R. Kamerfractie. Maar anderzijds moet men het kunnen verdragen, wanneer een afgevaardigde bij tijd en wijle een stem uitbrengt, die van die zijner principieele medestanders afwijkt. En dit voorbeeld gaat ook overigens op.

Partijdiscipline is goed, maar ze moet geen „Kadavergehoorsam” worden. Die is niet Nederlandsch en niet Calvinistisch en niet reformatorisch en niet democratisch, maar Duitsch, Russisch, revolutionair.

Er zij plaats **binnen** het partijverband voor Whigs en Tories, voor conservatieven en progressieven, voor voorstanders en tegenstanders van, lezer, vul maar in....., **mits, mits** zij allen waarlijk **anti-revolutionair** zijn!

Doe mee

Werft een abonné

Als het kan

Twee!

Rondblik

W. J. v. d. VEEN.

Het laatste nummer van „De Magistratuur”, orgaan van het „Verband van Vereenigingen van Anti-Revolutionaire Gemeentebesturen in Nederland”, verscheen medio 1940, toen ook aan deze periodiek door maatregelen van de bezettende macht een einde werd gemaakt. Zoowel technische moeilijkheden (papierschaarschte) als organisatorische bezwaren beletten oogenblikkelijk nog de herverschijsning, waarop in de laatst gehouden jaarvergadering van de Vereeniging van Calvinistische Burgemeesters, Wethouders en Secretarissen „Groen van Prinsterer” met klem door verschillende leden werd aangedrongen.

De Redactie van „Nederlandsche Gedachten” was evenwel zoo vriendelijk eenige ruimte in dat tijdschrift beschikbaar te stellen voor beschouwingen, welke de leden van „Groen” gewoon waren in „De Magistratuur” te vinden. Ik heb mij voorgenomen met inachtneming van de beperking, die tegenover een dergelijk vriendelijk aanbod door de bescheidenheid werd geboden, van deze gelegenheid gebruik te maken door min of meer regelmatig plaats te vragen voor de rubriek die jarenlang door mij in „De Magistratuur” is verzorgd en langs dien weg aan de leden dier vereeniging, en natuurlijk ook aan andere lezers, die belangstelling voor de te behandelen onderwerpen bezitten, in den vorm van een „rondblik” eenige publiekrechtelijke beschouwingen aan te bieden.

Aan de begrijpelijke neiging om in dezen eersten rondblik een retrospectieve verhandeling op te nemen over den tijd, waarin gruwelijke terreur en onbeperkte tyrannie zich in ons vaderland hadden gevestigd, onze volksovrijheden met klikklakkende soldatenschoenen werden vertrapt, leugen en bedrog met geweld de middelen waren, waarmede men wilde heerschen in en over deze lage landen aan de zee, willen wij geen gevolg geven. Een dergelijk na-kaarten over wat achter den rug is, hoe aantrekkelijk ook door het vele interessante, dat daarbij kan worden opgedist, heeft toch niet veel nut. De vraag, die thans onder de oogen moet worden gezien, is niet in de eerste plaats, hoe wij Nederlanders, en dus ook wij gezagsmensen ons hebben gedragen **in het verleden**, maar wat wij **nu** hebben te doen, om de gevolgen van deze periode van vernedering te boven te komen.

Wij willen dan ook met betrekking tot den bezettingstijd volstaan met de herinnering aan de velen ook uit ambtelijke kringen, die het offer van hun vrijheid en leven, van goed en bloed hebben moeten en willen brengen voor de vaderlandsche zaak. De gedachte aan deze offervaardigheid in het verleden moge ons bezielen en aanvuren tot een moedige en tot offer-bereide houding in de bestrijding van de moeilijkheden, die als na-weeën van de nationaal-socialistische misgeboorte zich smartvol in ons volksleven openbaren. Onder deze gevolgen moet niet in de laatste plaats worden ge-

dacht aan de geestelijke infectie, waarvan land en regering bij lange na nog niet zijn gezuiverd. Zelfs bestaat het gevaar, dat de bestrijding van de economische crisis, die de oorlog als erfenis aan den vrede heeft nagelaten, zal stimuleeren tot handhaving en uitbreiding van regeeringsbemoeiingen, die als **tijdelijke** noodzakelijkheid door allen erkend, zullen leiden tot **duurzame** vormen van staatshulp, welke aan het nationaal-socialistische denk- en regeersysteem zijn ontleend of althans bedenkelijk groote overeenkomst daarmede vertoonen.

Wij leven in een tijd waarin wij voortdurend en van diverse zijden hooren profeteeren, dat allerlei grenzen, die voorheen ons leven omkringden, moeten en zullen worden „doorbroken”. Deze term heeft reeds burgerrecht verkregen en bedoelt uit te drukken, dat er met het oude, het bestaande moet worden afgerekend en dat het alles nieuw moet worden. Op sociaal gebied is er een eenheidsbeweging ontstaan, die aan de Christelijke Arbeidersorganisaties het bestaansrecht ontzegt en op politiek terrein hebben we een imitatie gekregen van de Labourparty met het oogmerk de grenslijnen, die door het Christelijk denken worden gesteld en die tot principieele partijformatie hebben geleid, uit te wissen en de partijgroepeerings te laten beheerschen door de leuze van den arbeid, die immers voor elk mensch geldt.

Het ligt in de lijn van deze doorbraak-methode, dat ook de publiek-rechtelijke organisatie van ons land wordt verjongd en verfrischt. Het feit, waarop wij in dit verband eerst het oog willen richten, is nu niet een, bepaald schokkende gebeurtenis, maar doet toch een vraag rijzen van welker beantwoording afhangt of wij met een belangrijk verschijnsel hebben te doen.

De benoeming van de eerste vrouwelijke burgemeester heeft in de Staatscourant gestaan. De gemeente Oost-West- en Middelbeers in de provincie Noord-Brabant heeft deze primeur; of moeten wij zeggen primeuse? Wij zitten nog een beetje met het juiste Nederlandsche woord voor deze functionarisse: een soortgelijke moeilijkheid als wij jaren geleden hebben gehad, toen de onderwijzer nog vrij algemeen „meester” werd geheeten en men ter vermindering van het zoo autoritair klinkend „meesteres” sprak van „schooljuffrouw”. Alle dingen wennen! Misschien, dat de raadsleden van Oost-West en Middelbeers in hunne vergadering, die thans door een vrouw moet worden geleid, aanvankelijk een beetje verlegen zijn geweest als ze met een speech van wal moesten steken en het denkkelijk wat vreemd vonden een dame aan te spreken als voorzitter. Ons dunkt, dat zij bedenkende, dat de bekleeder van de voorzittersplaats zonder kwetsing van iemands taalgevoel ook „president” kan worden genoemd, zich met den vrouwelijken vorm van dat woord hebben beholpen.

Bij de behandeling van de wet van 1 Februari 1904 waarbij de mogelijkheid van benoeming van vrouwen tot het burgemeestersambt werd geschapen, werd van de zijde der tegenstanders in de Tweede Kamer de vrees geuit, dat daardoor een element van hoffelijkheid zou worden gebracht in de raadszaal, waardoor de strenge zakelijkheid zou worden geschaad. Wij vertrouwen, dat de Middelbeersche raadsleden tegen hun presidente de hoffelijkheid zullen betrachten en zijn toch geheel zonder vrees, dat daardoor een zakelijke behandeling in de knoei zal komen. Intusschen rijst de vraag, of wij bij deze benoeming met een accident hebben te doen, een op zich zelf staand geval, dat niets voerspelt omtrent de vrouwelijke kansen in de toekomst, dan wel dat wij staan tegenover een symptoom van een beleid, dat beoogt met de mogelijkheid van benoemen van vrouwen tot hoofd van het gemeentebestuur, nu eens ernst te maken en de wettelijke gelijkstelling van man en vrouw in de benoemingspraktijk door te voeren. Het is mogelijk — en wij hoorden verluiden, dat dit inderdaad het geval is — dat geheel bijzondere omstandigheden tot deze benoeming hebben geleid. Zoowel persoonlijk sociaal-economische als lokaal-historische overwegingen zouden hierbij een groote rol hebben gespeeld. Deze eerste benoeming van een vrouwelijke burgemeester zou dan niet zijn een principieele kentering, maar een gediensigheid van de practijk, welke voor een regering, die van een principieele politiek in den zin, welken wij daaraan toekennen, niet is gediend en mitsdien een utiliteitspolitiek volgt, allicht aanvaardbaar is.

Moet deze benoeming evenwel worden gezien als een openen van het hek voor vrouwelijke sollicitanten en dus als een „doorbreken” van de tot heden gehandhaafde grenslijn, dan zou daarin een opvatting naar voren treden waartegen nog steeds gewichtige bedenkingen gelden. Het ligt niet in onze bedoeling dit vraagstuk hier thans breder te behandelen, doch het scheen ons wenschelijk de aandacht van de leden op deze nieuwe figuur te vestigen.

Nu wij de verkiezing voor de Tweede Kamer achter den rug hebben, die immers ook moest staan in het teeken van „doorbraak”, blijkt, dat het Nederlandsche volk voor deze nieuwigheid niet bijster veel gevoelt en dat de groots opgezette poging om de kiezers van de oude, beproefde paden af te brengen, op een mislukking is uitgelopen. De verschuivingen, welke hebben plaatsgemaakt en die in onze A.R. pers reeds veelzijdig zijn besproken, dragen een volkomen normaal karakter. De electorale uitslag wijst allerminst op een breede strooming onder de kiezers, die nu eens wil afrekenen met de oude partijformaties om daarvoor een idyllische politieke eenheidsbeweging in de plaats te stellen. Integendeel! Een niet onbelangrijke groep van de vroegere S.D.A.P.-ers is overgetippeld naar de Communisten, omdat daar althans nog een principieel, zij het revolutionair geluid wordt gegeven. Het aanpappen met de Vrijzinnig Democraten, die toch een gewone burgerlijke partij vormden, heeft deze principieel

geaarde socialisten dermate tegenstaan, dat zij dan nog maar liever de Communistische excessen op den koop hebben toegenomen, dan ontrouw te worden aan hun politieke vaandel.

De handhaving van de oude politieke grenzen stelt nu reeds in staat tot het maken van zekere calculaties omtrent de uitkomst van de te houden stemmingen voor de Provinciale Staten en gemeenteraden.

Wat deze laatste aangaat, valt daarbij te bedenken, dat plaatselijke en persoonlijke factoren bij de gemeenteraadsverkiezingen uiteraard een belangrijke invloed oefenen, waardoor het niet gemakkelijk is uit de resultaten van de verkiezing voor de Tweede Kamer een conclusie te trekken voor de uitslagen der stemmingen voor de plaatselijke besturen.

Eén conclusie kan evenwel worden getrokken, t.w. dat de principieele scheidingslijnen zullen blijven gehandhaafd. In verband hiermede mag worden verwacht, dat met deze geestesgesteldheid van het Nederlandsche volk door de toekomstige regering ook zal worden gerekend bij de benoeming van burgemeesters en dat mitsdien mag worden verwacht, dat daarbij de in een gemeente gebleken politieke „ligging” van de bevolking als een beteekenisvolle factor zal blijven gelden.

Het voorspel tot de herziening van Hoofdstuk XI van de Grondwet is met een ongekende vaart tot zijn einde gebracht. De betrachte spoed is zoo groot, dat er vrijwel geen gelegenheid is geweest de voorgestelde wijzigingen eenigszins te laten bezinken in de publieke opinie en deze daardoor de mogelijkheid te openen tot al of niet voor het wetsontwerp gunstige reacties. De van A.R. zijde gedane poging om dezen onverantwoordelijken vaart te stuiten, is mislukt en ook de Eerste Kamer heeft zich in meerderheid bij het geval neergelegd. De thans demissionaire regering schijnt er op uit te zijn de remmen, die toch aan elken trein aanwezig moeten zijn om verkeersongevallen te voorkomen, moeilijker in werking te stellen en van effectieve kracht te ontdoen.

Bij de herziening van de Grondwet zal volgens het regeringsvoorstel in de toekomst een kamer ad hoc worden benoemd, die uitsluitend de herzieningsvoorstellen heeft al te handelen en daarna weer van het tooneel des politieken levens verdwijnt. Het systeem van dubbele kamers wordt voor dit geval losgelaten. De leden zullen worden benoemd door de kiezers voor de Tweede Kamer, waardoor de invloed, die door de afwijkende wijze van samenstelling der Eerste Kamer wordt verondersteld of althans mogelijk geacht, zich niet meer zal kunnen openbaren. Zonder te treden in een beoordeeling van de voor- en nadeelen, welke aan deze wijziging zijn verbonden, kan worden geconstateerd, dat zij neerkomt op het wegnemen van een mogelijken tegenstand en dus op een vergemakkelijking van de herziening onzer hoogste staatswet.

In dezelfde richting beweegt zich het ontwerp tot wijziging van de bepalingen der Gemeentewet over vereeniging, splitsing enz. van gemeenten: een ontwerp, dat in de kringen van de gemeentebesturen

Het Christelijk Landbouwonderwijs

Mr. W. RIP

Zooals bekend is, bestaat er thans groote belangstelling voor het land- en tuinbouwonderwijs. Die belangstelling dateert van de laatste jaren.

Een twintig jaren geleden konden sommige landbouwwinterscholen slechts met moeite in stand worden gehouden. Het aantal leerlingen was te gering en de meening dat een toekomstige boer of tuinder toch vooral veel handenwerk moest verrichten, had zich stevig vastgezet. Van lieverlede echter kwam men tot het inzicht dat goed land- en tuinbouwonderwijs voor de practijk van de grootste beteekenis is.

Men heeft het toen vooral gezocht in uitbreiding van het lager land- en tuinbouwonderwijs. Dit wordt gegeven op dagscholen, in cursussen gedurende vier jaren. Het onderwijs sluit aan bij dat van de lagere school.

Reeds voor den oorlog werd het aantal scholen jaarlijks uitgebreid. Het voorbereidend werk om tot oprichting te komen, werd meestal door een schoolvereniging of een landbouworganisatie verricht. Het Rijk verleent volgens bepaalde regelen subsidie.

De christelijke lagere land- of tuinbouwscholen werden „toegewezen” aan den Christelijken Boeren- en Tuindersbond in Nederland, de Katholieke scholen aan den Kath. Ned. Boeren- en Tuindersbond, en de neutrale scholen aan de verschillende Landbouwmaatschappijen.

Zelfs in bezettingstijd heeft men het aantal lagere land- en tuinbouwscholen nog weer belangrijk uit-

gebreid. Ongeveer een vijftig scholen werden opgericht.

In verband met het feit dat de genoemde landbouworganisaties waren „ondergedoken” en de Landstand op dergelijke scholen aasde, bleven het alle Rijksscholen.

Direct na den oorlog is aan den Minister van Landbouw verzocht de in bezettingstijd opgerichte scholen te verdeelen over de drie hierbovengenoemde organisaties. De Minister heeft daarin toegestemd. Ook Z.Exc. was blijkbaar van oordeel, dat dergelijke, geheel op de practijk ingestelde, onderwijsinrichtingen behooren te steunen op de organisaties van boeren en tuinders zelf. Daarin zijn de ouders van de leerlingen georganiseerd.

Getracht is om als drie Centrale Landbouworganisaties het eens te worden over de „toewijzing” en dit plan van verdeeling aan den Minister voor te leggen. Dit is niet gelukt. Er waren verscheidene scholen, die zoowel door de eene als door de andere organisatie begeerd werden. Elke organisatie heeft daarna afzonderlijk zijn verlangens bij den Minister bekend gemaakt. Daarna heeft Z.E. een gedeelte der scholen, waarover weinig of geen verschil bestond, aan de diverse organisaties toegewezen. Van de ongeveer 50 te verdeelen scholen werden er in eerste instantie slechts 6 aan den C.B.T.B. toegewezen, terwijl het K.N.L.C., de neutrale organisatie, er 21 als de zijne mocht beschouwen. Om trent 12 scholen moest nog een beslissing worden genomen.

Feder meelevend voorstander van Christelijk onderwijs zal bij het zien van deze cijfers terstond concludeeren, dat hier iets niet klopt. Er moet wel een bijzondere reden zijn om aan te nemen, dat op onderwijsgebied het neutraal of openbaar onderwijs op een meer dan driemaal grooter aantal scholen aanspraak kan maken dan het Christelijk onderwijs. Die bijzondere reden is er o.i. echter niet. De zeer overwegende positie van ons Christelijk onderwijs, vooral ook op het platteland, zou vorderen dat van dit aantal een veel grooter deel aan ons Christelijk volksdeel zou zijn toegewezen. Al kan er eenige invloed op de onderlinge verhouding uitgaan van de toevallige plaatsing der scholen (die tezamen een niet juist beeld kan geven van de verhoudingen in het algemeen), de vergelijking 6 : 21 is wel uitermate scheef. Het kan alleen nog wat in orde komen, indien — iets wat op dit oogenblik nog niet beslist is — de 12 scholen waarover nog gedubieerd wordt, aan den C.B.T.B. worden toegewezen.

* * *

Het is niet zonder reden dat wij voor deze ontwikkeling belangstelling vragen in dit blad.

In de eerste plaats om te doen zien hoe ook thans nog gestreden moet worden voor de doorwerking van het Christelijk onderwijs op het terrein van den land- en tuinbouw. Wij zijn daar nog lang niet toe aan.

uiteraard groote belangstelling heeft. Deze wijziging beoogt in hoofdzaak de commissie ad hoc, die volgens de thans bestaande bepalingen moet worden benoemd om over een voorgenomen grensregeling te oordeelen en die ten zelfden getale als de raadsleden door de kiezers voor den gemeenteraad worden gekozen, uit de procedure te doen vervallen. Ook hier dus weer een vergemakkelijking, die neerkomt op het wegwerken van een instantie, die aan een begeerde grensverandering moeilijkheden in den weg kan leggen.

Ten aanzien van dit ontwerp rijst verder de vraag of niet verschil in procedure noodig is al naardat de voorgenomen wijziging van het territorium der gemeente van veel of weinig beteekenis is. Wij meenen, dat voor eenvoudige grenscorrecties de verkiezing van een speciale commissie naast den raad zonder bezwaar kan komen te vervallen. Als het evenwel gaat om een ingrijpen waardoor een gemeente of geheel als zelfstandig bestuursgebied zal verdwijnen of een belangrijk gedeelte van haar territorium zal verliezen, dan schijnt ons een officieel onderzoek naar de opvatting van de bevolking in den weg van de aanwijzing eener speciale commissie door de kiezers, volkomen op haar plaats. Alle gevallen over één kam te scheren roept reminiscentie's op aan een systeem van gelijkshakeling, dat hier geen al te besten klank heeft.

Frankrijk OP DRIFT

Kenmerk der algemeene verkiezingen van 17 Mei was: practisch een terugkeer naar voor-oorlogse parlementaire verhoudingen. Het schema alleen onderling eenige wijziging. Er is een accolade geslagen om een drietal partijen, de S.D.A.P., de V.D. en de C.D.U. Omdat deze accolade haar eenen boog te ver naar den burgerlijken kant gelegd had, was de andere boog te krap om den orthodox-rooden vleugel der S.D.A.P. te bereiken, waardoor deze aan de Communisten ten deel viel, die zoo een tiental zetels konden bezetten.

De Liberalen haalden, bij '37 vergeleken, weer op, de A.R.'s keerden in hun stellingen terug, de C.H.'s bleken geen hinder te hebben van eenige bressen in hun muren. Dit voordeel was er, dat een rits snipperpartijtjes waren weggevaagd, zoodat de Kamer een gezonder democratisch beeld kan toonen.

Maar engros bleek de politieke kaart van het Nederlandsche electoraat, nadat de vloed van oorlog en overheersching was weggeëbd, verrassend weinig veranderd te zijn.

* * *

Tegenover dit politieke kaartbeeld van Nederland

plaatsen wij dat van Frankrijk. En dan blijkt naast eenige trekken van overeenkomst een groot verschil. Dat valt af te lezen uit de volgende schema's.

Uitslag algemeene verkiezingen 26 April 1936:

Links:

Communisten (Cachin)	72 zetels
Dissid. Comm. (Doriot)	10 „
Socialisten (Blum)	146 „
Socialist. Unie (P. Boncour)	34 „
Radicaal-socialisten (Daladier)	115 „

337 „

Centrum:

Onafhankel. radicalen (Bouillon)	31 zetels
Kath. Volksdemocraten	23 „
Links republiek (Flandin)	83 „

137 „

Rechts:

Republiek. Unie (Louis Marin)	90 „
Conservat.	11 „

101 „

Christelijk onderwijs regel, neutraal of openbaar onderwijs uitzondering!

Voorts bestaat er gevaar voor-groote verwarring op dit terrein. Dit blijkt b.v. uit het feit, dat de neutrale landbouworganisaties verkondigen, dat zij ook wel Christelijke land- of tuinbouwscholen kunnen oprichten en in standhouden. In het blad van de Hollandsche Maatschappij van Landbouw van 19 April 1946 kan men daarover het volgende vinden:

„....Om echter alle misverstand te voorkomen „is het wellicht goed eens nadrukkelijk vast te „stellen, dat de in het K.N.L.C. vereenigde „standsorganisaties, waartoe dus eveneens de „H.M.v.L. behoort, zich allerminst beperkt „achten tot de z.g. neutrale scholen. Juist het „algemeen en zeer ruim karakter van onze „organisatie wettigt volkomen, dat door ons ook „scholen met zuiver confessioneel karakter „kunnen word gesticht. Het Katholieke element „in onze organisaties is slechts zwak vertegen- „woordigd, geheel anders is dit het geval met „het Ned. Herv. en Gereformeerde element.

en iets verder:

„..... Of om nog duidelijker te zijn: het „stichten van Christelijke scholen is niet het „monopolie van den Christelijken Boeren- en „Tuindersbond.”

Men zou zich natuurlijk kunnen verblijden over de aandacht welke een neutrale organisatie aan het Christelijk onderwijs besteed. In zooverre heeft de arbeid van den C.B.T.B., als voorvechter voor Christelijk land- en tuinbouwonderwijs, reeds vruchten gedragen!

Doch overigens is het een niet te accepteren

figuur. Eén en dezelfde organisatie zou christelijke, neutrale en katholieke scholen kunnen stichten! Al naar gelang van den wensch der ouders!

Het behoeft eigenlijk geen betoog dat dit voor den voorstander van het christelijk onderwijs niet te aanvaarden is. Welke deugdelijke waarborg biedt een neutrale vereeniging voor het christelijk karakter van dit onderwijs? Wie houdt daarop toezicht? „Christelijk onderwijs” in handen van een neutrale organisatie is **geen christelijk onderwijs**.

Tenslotte wijzen wij nog op de inconsequente houding van sommige Antirevolutionaire broeders. Zij zijn antirevolutionair en voorstanders van christelijk onderwijs. Ook van christelijk **landbouw**-onderwijs. Maar zij steunen de organisatie die dit laatste onderwijs verzorgt — de Chr. Boeren- en Tuindersbond — niet.

Hun namen komen voor in de ledenregisters van sommige neutrale landbouworganisaties en worden **meegemeld** als het gaat om aan te toonen dat op een of andere plaats een **neutrale** land- of tuinbouwschool moet worden opgericht.

Er zijn plaatsen waar het bestaan van een Christelijk lagere land- en tuinbouwschool verzekerd zou zijn, indien de boeren of tuinders die voorstanders zijn van dit onderwijs, goed, d.w.z. in den C.B.T.B. georganiseerd zouden zijn. Afgezien van alle andere redenen die er zijn om als antirevolutionair de christelijke maatschappelijke organisatie te steunen, is deze reden op zich zelf reeds voldoende.

Hoe is het mogelijk? A.R. te zijn en de uitbreiding van het Christelijk land- en tuinbouwonderwijs in den weg te staan!

Uitslag algemeene verkiezingen 21 October 1945:	
Communisten	142 zetels
Socialisten	133 zetels
M.R.P. (R.Kath.)	140 „
Radic. Socialisten	19 „
Onafhankel.	40 „
Moderaten	48 „

Allereerst blijkt een overeenkomst met de ontwikkeling in Nederland. Ook hier een sterke concentratie van partijen. Ook hier een verdubbeling der communisten en achteruitgang der socialisten. Dit laatste hier echter niet door een opgaan in een ruimer verband. En nu blijken verder aanzienlijker verschillen. Rechts werd weggeslagen, centrum slonk in. Maar het groote verschil is, dat een gloednieuwe partij is ontstaan, die direct mee aan den kop marcheert. En merkwaardig is, dat de eens zoo machtige radicale partij, die in 1932 nog 159 zetels bezette (waarop eerst de socialisten met 97 volgden), thans volkomen in de touwen geslagen is. Dit geeft een geheel nieuwe situatie.

* * *

Om allereerst de nieuwe verschijning, de M.R.P., de R.Kath. Republikeinsche Volksbeweging, te etiketteeren. Is zij rechts, is zij links? Dat is zoo maar niet uit haar program af te lezen. Indien wij letten op haar opvattingen omtrent de verhouding van staat tot burger, van staat tot de Kerk, van gezag en vrijheid, haar staatkundige opvattingen dus, kunnen wij haar zien als een rechtsche partij, indien wij letten op haar strevingen op sociaal en economisch terrein, haar accepteeeren van nationaliseering van bedrijven, dan schaaft zij zich bij links. De vice-minister-president Gay, een der kopstukken der M.R.P., verkondigde dezer dagen, dat de tradities van het Evangelie en die der Fransche revolutie geen tegenstelling vormen, maar elkaar aanvullen.

De communisten en socialisten vonden wij terug als bekende grootheden. Als bekende partijen, ja, maar met een gewijzigde opvatting van haar functies in het bestek der Fransche politiek. Wat betreft hun taktiek hebben zij zich „hernieuwd”.

Van heel het gezelschap der Assemblee Constituanten, die van October tot Juni het politieke leven in Frankrijk beheerscht heeft, is een opvallende trek, die alle partijen gemeen hebben, de vele nieuwe gezichten. Het parlementaire corps van Frankrijk is herboren. François Mauriac gaf van de Constituante deze karakteristiek: „Onze afgevaardigden toonen, om het zoo eens uit te drukken, nog geen eigen gelaatstrekken. Hun naam kent men misschien, hun persoon niet. Het zijn nog abstracties. Strikte discipline beheerscht de debatten, de drie groote orkesten zijn vol aandacht voor den staf van hun dirigent; men applaudiseert stemt en zwijgt zelfs als één man”. Een beeld van onervarenheid dus, van zich onzeker voelende „nouveaux hommes”, die gaarne veilig varen in het zog door hun voorman getrokken.

Wat die voormannen betreft, de lijstaanvoeders, in hen vindt men oude politieke rotten terug. Bij de socialisten vinden wij Leon Blum terug, Daniël Meyer, Pierre Cot, Vincent Auriol. Bij de communisten een Jacques Duclos, Maurice Thorez,

Marcel Cachin. Van de radicalen bleef de voorman Herriot, wiens persoonlijk prestige den val van zijn partij niet heeft kunnen remmen. In de M.R.P. vinden wij leiding gevende figuren als Maurice Schuman, Georges Bidault en Francisque Gay, die voor den oorlog in het R.Katholieke dagblad l'Aube het fascistisch gevaar in Europa krachtig bestreden.

Maar het kader der oude partijen is weggeslagen. Dat heeft drieërlei oorzaak. Ten eerste stelde het kiezerscorps zijn gedelegeerden verantwoordelijk voor het verval der republiek, voor al de kwalen, die de catastrophe van 1940 hebben voorbereid, of althans de deur geopend. Ten tweede werd hun toegerekend de houding door hen tijdens en na deze catastrophe aangenomen: het defaitisme de collaboratie met de Vichy-regeering en in het ernstigste geval rechtstreeksche collaboratie met den vijand. In de derde plaats vielen plaatsen open als gevolg van de maatregelen door den vijand tegen sommigen van hen genomen, alsook door natuurlijk versterf.

* * *

Zoo zag Frankrijk na zes jaren onder geheel nieuwe omstandigheden een vernieuwd corps van volksvertegenwoordigers. Maar ook, wij merkten het reeds op, partijen met een anderen inslag of met een andere taktiek.

Het is een bekend feit, dat de voor-oorlogsche Fransche staatkunde werd gekenmerkt door een hoogen graad van instabiliteit. Dit slaat niet alleen op de jaren, aan den laatsten oorlog voorafgaande, of zelfs op het tijdvak tusschen de twee wereldoorlogen, dit kwaad wortelt in een ver terugreikend republikeinsch verleden. Sinds 1870 heeft Frankrijk 106 kabinetten gekend, die een gemiddelden levensduur hadden van 8 maanden. Tien daarvan haalden meer dan een jaar, 31 niet meer dan 3 maanden. President Mac Mahon had reeds te worstelen met 10 kabinetten, zoo ook Carnot, terwijl Grève een dozijn te verwerken kreeg. Na 1919 verergerde deze instabiliteit. President Doumergue loste 15 parlementaire crises op, Lebrun, de laatste presidentieele figuur voor 1940, had met 17 van doen. Zijn collega Roosevelt klaagde eens, dat hij bij tijden moeite had zich te binnen te brengen wie nu weer premier in Frankrijk was.

Het voor-oorlogsche Frankrijk toonde het beeld van de democratie op haar smalst. Zij dreigde te verstikken in haar eigen fouten, terwijl zij haar eigen deugden vergat. De Fransche democratie verloor al meer het verantwoordelijkheidsbesef, zonder hetwelk iedere democratie in het moeras van anarchie verzinkt. Vrijheid, oppositie begeerde men, autoriteit, gezag diskwalificeerde men. Dit verschijnsel ontwikkelde zich in noodlottige wisselwerking met een ander verschijnsel: decadentie van de bovendrijvende laag, de „elite” der natie. Schandalen als die, waaraan de namen van Panama, Dreyfus, Stavisky, Oustric zijn verbonden, deden Frankrijk geen goed. De debacle van 1871 trof het aanzien der aristocratie, die reeds onder Louis Philips en Napoleon III was gaan tanen. Het aanzien van het leger was mede getroffen door de toen aan den dag getreden onbekwaam-

heden. In het begin van deze eeuw kreeg zij door het geval-Dreyfus een moreele klap. In den eersten wereldoorlog heeft de glorie van Verdun de oogen voor de daaraan voorafgegane fouten niet verblind. Toen volgde na 1918 de militaire verstarring: een Maginotlinie werd gebouwd, die Frankrijk zou ommuren en een leger onderhouden, dat zijn mobiliteit, dus slagvaardigheid verloor: een roestend zwaard. Daarop volgde 1940.

Een met hartstocht gedurende decennien gevolgde strijd heeft de Kerk van haar plaats willen stooten, van de filosofische ondermijning van Renan tot de politieke charges der radicalen.

Zoo werd Frankrijk al meer een land zonder een „upper ten”, dit is een met moreele autoriteit bekleede bovenlaag. Hier heerschte de zuivere revolutie: neerhalen wat hoog was en onvermogen om dit te remplacieren. De tot een Volksfront verbonden socialisten en communisten hebben in het bijzonder in de dertiger jaren dit revolutionaire afbrokkelingsproces gestimuleerd.

Het parlement toonde zich zelf, volkomen onbekwaam om klaar te komen met de reusachtige taken, die de eerste wereldoorlog aan Frankrijk had gelegateerd. Het droeg deze liever over aan groeiende bureaucratie en bij wijze van volmacht tot decreetwetten aan de uitvoerende macht, die het op andere wijze een stok tusschen de beenen stak. Banken eenerzijds, arbeidersfederaties anderzijds beheerschten de linksche regeeringen van voor den oorlog.

En terwijl de Executieve op haar wankelen stoel zat en de Vertegenwoordiging haar onmacht demonstreerde, geraakte juist ontbinding der Kamers practisch buiten gebruik en werd de Chambre des députés daardoor het machtigste orgaan der Fransche republiek.

* * *

Wanneer wij thans iets langer verwijlen bij de afzonderlijke toonaangevende partijen, dan trekt allereerst de onttakeling der radicalen de aandacht. Hun kapitale fout bij de Octoberverkiezingen is geweest in te gaan tegen het algemeene verlangen naar iets nieuws door zich vast te klemmen aan de constitutie van de Derde republiek. Te sterker treft dit, wanneer wij bedenken, dat het juist de radicalen waren, die in vroegere jaren de groote bestrijders van deze constitutie, de tegenstanders van den Senaat waren. Dat was in die dagen, toen de radicalen in hun strijd tegen autoriteit en hiërarchie deze zagen zetelen in de instellingen van de Derde Republiek. Maar toen deze bestrijding vruchten gedragen had en de boom der autoriteit ontbladerd was, toen draaide de radicale tactiek als een blad aan den boom om en dachten juist de radicalen te gaan kruipen in den leegen cocon. Maar zij hadden buiten den waard gerekend, in dit geval de door haar opgeroepen radicalere krachten van socialisten en communisten, die op hun beurt de radicalen wegvaagden.

De eerste versterkte editie der radicalen, de socialisten. Haar kader is niet meer dat van den tijd van hun opkomst. De socialistische partij is geen arbeiderspartij meer, maar wordt thans evenzeer gerecrueteerd uit de gelederen van boeren en amb-

tenaren. Haar oppositioneel karakter heeft zij laten varen. Wees Blum in 1924 met kracht af met Herriot politieke verantwoordelijkheid te dragen, in '36 werd dit wel geaccepteerd. Toen waren het de communisten, die verantwoordelijkheid weigerden, waartoe dezen nu wel bereid zijn. Een opvallende trek in de gestalte der huidige socialistische partij is, dat zij vriendelijke gebaren maakt naar de M.R.P., zoodat men zich afvraagt of de oude van de radicalen overgeërfde doctrine van het aggressieve anti-clericalisme bezig is uit te slijten. Pal tegenover den steilen val van de radicalen staat de enorme uitgroei der communisten: 1932: 11; 1936: 72; 1945: 142. Werden in October 1945 de sterkste partij. Ook hun felheid en onverantwoordelijkheid verbleekte met de mogelijkheid van het dragen van verantwoordelijkheid. Voor bruut vertoon kwam een grootere mate van listigheid in de plaats. Leerzaam is de huidige praktijk der communisten in Frankrijk te leggen naast die der communisten in Nederland.

Uit al het voorgaande is de wonderboom der M.R.P. te verklaren. De partij is de resultante der opvattingen, die in de geschetste ontwikkeling gevaren zien of zich niet thuis gevoelen in het roode gezelschap, maar zelf den politieken grond onder de voeten zagen weggeslagen. De M.R.P. werd het tehuis voor de politiek-dakloozen.

Maar ook — en dat was zij in de eerste plaats — is de M.R.P. de concentratie van R.-Katholieke krachten, van vele jonge krachten van de Résistance ook, die voor de plaats van de Kerk, van de Christelijke school, in de samenleving het pleit voeren, en die voorts op economisch en sociaal gebied in hooge mate met de linksche strevingen sympathiseeren. Deze partij lijdt in haar te steilen groei aan een gevaarlijk dualisme, die doet vragen, of ook hier de geschiedenis van den wonderboom zich niet zal herhalen. Dit hangt echter volkomen van de omstandigheden af. Het Fransche volk heeft bij het jongste plebisciet over de grondwet te kennen gegeven voor de dreiging van een roode partijdictatuur terug te huiveren. Dit drijft, zoolang conservatisme, of ook maar een zuiverder rechts geen plaats vindt, haar den wind in de zeilen. Dit trad ook duidelijk aan den dag bij de verkiezingen van 2 Juni, die de hier geschetste tendens versterkten.

Zij is de wacht voor den afgrond van een roode dictatuur. Maar een wacht, die door haar innerlijke gespletenheid, en naar samenstelling, en naar beginsel, niet alle vertrouwen verdient.

Donkere contouren en lichte toetsen toont het huidige politieke beeld van Frankrijk. Donkere wolken liggen opgestapeld, maar zilveren randen wijzen onmiskenbaar naar de wel schuil gegane, maar toch aanwezige zon.

De Fransche politiek is op drift gekomen. Frankrijk bevindt zich in een gevaarvol, toch ook hoopvol tusschenstadium. De in beweging gekomen krachten gaan zich eens weer zetten. Van uitermate groot belang voor Europa is het, hoe dit in het grootste land van het Westen zal geschieden. Moge het zijn in den zin van een sterker Christelijk gekleurd Frankrijk.

politieken strijd*is geoorloofd***Een vonnis van den Zwolschen politierechter**

De meeste lezers van Nederlandsche Gedachten zullen zich voor juridische aangelegenheden niet interesseeren. Een rechterlijke uitspraak, die betrekking heeft op de vraag „wat in den politieken strijd rechtens mag en niet mag”, is voor onze politiek meelevendende, die toch ook wel eens op het schriftelijke of mondelinge propagandapad gaan, echter toch wel van belang.

Te A. was omstreeks September 1945 opgericht een „vereniging tot ontwikkeling en ontspanning van den werkenden stand”, welke in haar program had opgenomen het organiseeren van „gezellige winteravondjes” en van „een uitgaansdagje” in den zomer, maar daarnaast ook „deelname aan gemeenteraadsverkiezingen”. Een weekblad had hierop critiek uitgeoefend. Daarop was door één der bestuursleden dier vereniging gereageerd in een ingezonden stuk in een andere courant. Uit dit stuk bleek, dat een zekere heer X. te A. in het bestuur van „het gezelligheidsverenigingetje” zetelde. Nu was aan de redactie van eerstbedoeld weekblad, dat op de zaak terugkwam, naar zij mededeelde, ineens alles duidelijk. Want bedoelde heer X. is volgens haar de man „die in grenzeloze overschatting steeds zich zelf zocht en in de politiek over de ruggen van de „kleine boeren” omhoog trachtte te klauteren” via een partij, die denzelfden ideologischen inslag had als de Bond „Landbouw en Maatschappij”, die onder de grootere boeren werkte.

De redactie meende, dat „al die persoonlijke strevingen, quasi „gemeente-belangen” gestempeld of (en) speculeerend op het belangeninstinct der kiezers (actie tegen zomertijd, egoïsme van onderofficieren, amusementspersoneel e.d.)..... 't politieke leven ten onzent vóór den oorlog grondig (hebben) bedorven, ernstige menschen met weezin tegen alle politiek hebben vervuld en velen uit reactie tot fascisme en nazisme hebben gebracht. „Zij hoopte, dat dit nu had afgedaan. „Maar de nazi-instincten van sommigen zijn niet vergaan. Hier en daar treedt de fascistische vogelaar weer naar voren. Als er dan geen „kleine boeren” te vangen zijn, dan moet de „werkende stand” maar worden gelokt met gezellige avondjes en een uitgaansdagje, opdat deze straks als dank zal stemmen op X., die — het koste, wat het kosten moet, al ware het de gezondheid van ons maatschappelijk leven — in den gemeenteraad moet. Gaat het niet meer met „Heil Hitler”, dan maar met een „gezellig” van je hela, hola, houdt er de moed maar in!” Boven het stuk was als kopje geplaatst: „De fascistische vogelaar zijn zoet gefluit: gezellige avondjes en een uitgaansdagje”.

De schrijver van dit stuk werd gedagvaard wegens opzettelijke belediging van X. Deze laatste verklaarde zich vooral beledigd door de kwalificatie

„fascistische vogelaar”, waarmede de verdachte — naar deze toefag — hem had bedoeld.

De politierechter overwoog (het vetgedrukte van mij, K. G.):

„dat het artikel in zijn geheel een inderdaad „scherpe critiek bevat zoowel op de persoon van „X. als — vooral de door hem beweerdelijk toegepaste practijken in het politieke leven;

„dat ter kenschetsing dezer practijken de uitdrukking „fascistische vogelaar” is gebezigd, waarmede — gezien den verderen inhoud van het artikel — kennelijk wordt bedoeld, dat X. onder het mom van oogenschijnlijk democratische opvattingen en methoden in werkelijkheid voor een „fascistisch stelsel bijval tracht te verwerven;

„dat, aldus opgevat, in genoemde woorden niets „naar zijn aard beledigends is gelegen en met „name X., openlijk noch bedektelijk als landverrader of wat daarmede gelijk staat, wordt gebrandmerkt, al kan worden toegegeven, dat bij de thans hier te lande heerschende politieke stemming het verwijt van propaganda voor een fascistisch stelsel dengene, dien dit verwijt terecht of ten onrechte wordt gemaakt, in een onaangename positie kan brengen;

„dat echter in den politieken strijd een zekere marge mag worden gelaten, waar binnen harde woorden, zelfs van persoonlijke aard en hoe onaangenaam ook, niet aanstonds als strafbare beledigingen behoeven te worden opgevat en verdachte, gelijk gezegd, die grens in het door hem geschreven artikel niet heeft overschreden; „dat, voorzover in dat artikel aan X. bepaalde feiten worden te laste gelegd, geen daarvan van dien aard is, dat zijn eer en goede naam worden aangerand;

„dat dus niet is bewezen, dat X. is beledigd, „noch dat zijn eer en goede naam zijn aangerand „door telastelegging van bepaalde feiten, zoodat „de verdachte van de geheele telastelegging behoort te worden vrijgesproken.”

Vereeniging**„GROEN VAN PRINSTERER”**

De Penningmeester der Vereeniging van Calvinistische burgemeesters, wethouders en gemeentesecretarissen „Groen van Prinsterer”, Westerstraat 230, Enkhuizen, gironummer 510969, noodigt de leden der Vereeniging uit op zijn girorekening te storten of over te schrijven de contributie voor het jaar 1946 ten bedrage van f 6.—.

Dit verzoek wordt uiteraard niet gericht tot hen, die ter algemeene vergadering van 12 Maart 1946 hun contributie betaalden.

Lid der Vereeniging kunnen zijn, burgemeesters, wethouders en gemeentesecretarissen, die aanhangers zijn van Calvinistische beginselen.

Het lidmaatschap der vereeniging behoeft door het verlaten van den actieven dienst niet te eindigen.

De Penningmeester,
J. C. HASPELS.

Enkhuizen, 25 April 1946.

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof. Dr. J. Severijn, Mr. A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr. J. J. Hangelbroek,
Prof. Mr. A. M. Donner, Mr. W. Rip, Ad. Kuiper, J. H. Hofman, Dr. F. L. van
Muiswinkel, Mr. K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr. Dr. E. J. Beumer, Mr. J. A. de Wilde, Dr. J. A. H. J. S.
Bruins Slot, Dr. L. W. G. Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand. — Redactie-adres. Dr. Kuypersstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935.
Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht — Telefoon 11811 — Giro 267122
Prijs per abonnement f 3.— per jaar.

Dr J. de Nooij

Personalistisch Socialisme

Als vervolg op ons artikel over Personalisme in „Nederlandsche Gedachten”, No. 9 van 23 Maart 1946, willen we nog nader stilstaan bij een uitlooper van het Personalisme die veel van zich heeft doen spreken, het Personalistisch Socialisme. De term is oorspronkelijk van den Slavischen denker Berdjajew, den Grieksch-Katholieken Rus. Het is duidelijk, dat een personalist zijn houding moet bepalen ten aanzien van de sociaal-economische problemen. Niet alleen om de nuchtere reden, dat niemand zich aan een positiebepaling tegenover dat machtig problemencomplex kan onttrekken.

Ook niet alleen, omdat de massabewegingen, waar de personalist tegen strijdt, bepaalde oplossingen van het sociale vraagstuk hebben gepropageerd. Maar om een zeer principieele reden. Wij staan ervoor, dat nog dag aan dag van miljoenen menschen de waarde niet wordt bepaald naar de beteekenis van hun persoonlijkheid, maar naar hun bruikbaarheid in het productieproces. De vrees is niet denkbeeldig, dat de geweldige technische ontwikkeling, die deze oorlog bracht, een nieuwe economische worsteling ten gevolge zal hebben, waarbij de mensch in den arbeider, dus zijn persoonlijkheid, inzet is.

Dit is in strijd met de waarde van den mensch als drager van het beeld van God, die Persoon is in den meest absoluten zin van het woord en hierin kan dus geen Christen berusten. De volhardende strijd van de christelijke vakbeweging is een duidelijk bewijs voor het levendig zijn van dit besef in onzen kring, terwijl voor de Roomsche Katholieken de pauselijke encyclieken Rerum Novarum en Quadragesimo Anno een duidelijke taal spreken.

Maar ook van personalistisch standpunt is deze negatie van de waarde van de menschelijke persoonlijkheid onaanvaardbaar. Merkwaardig is, dat vele personalisten op het voetspoor van Berdjajew den term socialisme hebben geannexeerd. Dat is niet vanzelfsprekend. De personalisten geven zelf toe, dat er op het oogenblik in Nederland veel personen zijn, die naar hun geestelijke overtuiging personalist zouden kunnen worden genoemd, maar die het socialisme afwijzen (b.v. in de rechtssche groepen) en dat er anderen zijn, die socialisten zijn, maar niet tot de personalisten kunnen worden gerekend (b.v. de communisten).

De combinatie van den historisch zoo belasteden term socialisme met een nieuw geformuleerd begrip als personalisme is zeer geschikt om verwarring te stichten.

Niet zonder reden vroeg Prof. Bavinck zich inder tijd af, of we nu te doen hebben met een personalistisch socialisme of met een socialistisch personalisme.

Tusschen het begrip personalisme en het begrip socialisme, dat altijd een sterk collectivistischen inslag heeft, moet een zekere spanning bestaan. Met het begrip socialisme is dan ook op wonderlijke wijze gemanoeuvreed om het voor de personalisten aanvaardbaar te maken. Het woord werd losgemaakt uit zijn historie en ieder legde er zijn eigen bedoeling in.

Eén zei: Het socialisme is in de wereld van vandaag, het symbool in den strijd tegen menschonteerende toestanden. Een ander: Het socialisme is de hunkering naar een maatschappelijke orde, die gebouwd is op den grondslag van een consequente sociale gerechtigheid.

Een derde: Socialisme is voor ons niet een be-

paalde doctrine. Het is de erkenning, dat de oplossing van het sociale vraagstuk heden ten dage acuter is dan ooit en dat een oplossing slechts gevonden kan worden door een vooruitstrevende, radicale sociaal-economische politiek.

De Nieuwe Nederlander ging zelfs zoo ver te betoogen, dat socialisme beteekende, dat winstbejag geen uitsluitend richtsnoer mag zijn bij de productie.

U voelt: Met dergelijke leuzen kan elk antirevolutionair socialist zijn. Ook hij is tegen menschonteerende toestanden, vóór sociale gerechtigheid en een vooruitstrevende sociaal-economische politiek. En geen enkele partij zal winstbejag als eenige drijfveer bij de productie propageeren, al zullen de opvattingen over de grens tusschen ongeoorloofd winstbejag en geoorloofde winst wel uiteenloopen.

De personalistische socialist verwondert zich niet over deze verscheidenheid. Ze hoort bij zijn stelsel. Ieder kan immers zijn persoonlijkheid laten spreken, ook in zijn opvatting over socialisme.

In dit verband hooren we meermalen de verklaring, dat iemands maatschappijbeschouwing samenhangt met zijn geheele levensbeschouwing.

Aanvaardde men maar over de geheele lijn de consequentie hiervan!

Het practisch leven rekent echter met al zulke vage leuzen af. Zoodra men komt te staan voor concrete vragen, zal blijken hoeveel van de oude socialistische eischen ten aanzien van bezitsverhoudingen, arbeidsloos inkomen en socialisatie van productiemiddelen wordt gehandhaafd.

Dan moge Geert Ruygers verklaren: „Met socialisme bedoelen we niet den inhoud welke Marx of andere theoretici aan dit woord hebben gegeven; wij bedoelen ermee het diepste wezen, dat aan alle socialisme eigen is en dat door Hendrik de Man eens is omschreven als „de eeuwige drang naar een zedelijk-maatschappelijke orde.” De practische socialistische doelstelling kwam toch altijd neer op een socialisatie van de productiemiddelen: het brengen van het productie-apparaat aan de gemeenschap. Nu kan men hier wat om heen draaien en in vaagheid zijn kracht zoeken, het is moeilijk aan de klem der logica te ontkomen als een consequent socialist tegen dergelijke halfslachtigheid aanvoert: „Wie het socialisme wil, moet bereid zijn de wegen te gaan, die naar dit doel leiden” (zie b.v. „De Vlam” van 2 Maart 1946). Terwijl dan socialisatie kernpunt en toetssteen van iedere werkelijk socialistische politiek wordt genoemd.

Nu hebben we voor ons onderwerp de socialisatie slechts te bezien uit den personalistischen gezichtshoek, voornamelijk dus met het oog op het persoonlijk verantwoordelijkheidsbesef.

Nog zeer onlangs wees Banning erop (Evangelie en Klassenstrijd, p. 26), dat het ergste gevolg van de werkloosheid was, dat honderdduizenden beroofd werden van hun verantwoordelijkheid in het arbeidsproces en dus geschonden in hun mensche-lijkheid. En dan vervolgt hij: „Het blijft een wonder, dat niet veel meer van hen (d.i. van de werkloozen) zich gekeerd hebben tot de dictatoriale bewegingen, die het principieel moeten heb-

ben van de vernietiging der verantwoordelijkheid, die alleen kunnen groeien op een vergiftigden sociaal bodem.” Wij stellen dan concreet de vraag: Wat doet de commissaris uit het voorontwerp-Vos anders dan verplaatsen (in beginsel dus vernietigen) van de verantwoordelijkheid van hen, die door God met verantwoordelijkheid in het bedrijfsleven zijn bekleed — de werkgevers en de werknemers — naar een staatsambtenaar?

Zoo moet van personalistisch standpunt het socialisme (als men tenminste van het gebruik van dat woord geen spel wil maken) worden gezien als voorbereiding voor de dictatuur.

Goed beschouwd is het construeeren van een personalistisch socialisme dan ook op één lijn te stellen met het zoeken naar de quadiatuur van den cirkel. Heel lang heeft men dit gedachtenbouwsel niet overeind kunnen houden en spoedig is de spanning bij zeer velen gebroken ten gunste van het socialisme. Het feit, dat in Nederland het personalisme een positieve inhoud miste, heeft deze gang van zaken sterk in de hand gewerkt.

Uit een oogpunt van practische politiek beschouwd, is de propaganda voor personalistisch socialisme een tactische manoeuvre geweest om verbreding van de basis der S.D.A.P. te verkrijgen naar een zijde, waar men tegenover een eigenlijke arbeiderspartij en daarmee tegenover het woord socialisme zonder bijvoeglijk naamwoord wat onwennig stond. Zoo werd het een bepaalde groep mogelijk gemaakt in de socialistische gelederen plaats te nemen.

Maar daardoor riep men tegelijk een tegenstelling op, waar we nog een oogenblik op willen letten. Het personalistisch socialisme verklaarde met nadruk, dat het geen wereldbeschouwing wilde zijn, omdat het principieel van een andere orde was dan het Christendom. Nu viel bij de „oude” socialisten duidelijk het verschijnsel waar te nemen, dat het socialisme bij hen de plaats innam, die bij den Christen wordt gevuld door het geloof in het Evangelie en dat het voor hen een nieuwe, moderne heilsboodschap was.

Ondanks de verzakelijking, die het socialisme in de latere jaren heeft ondergaan, is het voor zeer velen de plaats der religie blijven innemen.

Nu was het toch feitelijk deze groep, die het klimaat in de S.D.A.P. bepaalde. De spanning tusschen beide groepen is reeds duidelijk aan den dag getreden en zal stellig nog tot verdere ont-ladingen leiden.

Aan de andere zijde kunnen de personalistische socialisten hen niet winnen, aan wie het totalitaire karakter van het Christendom duidelijk voor oogen staat. Zij zijn er zich te goed van bewust, dat achter elke maatschappelijke overtuiging een totale levensbeschouwing ligt. Voor hen is Christus de Heer, ook van het arbeidsleven. Zij houden vast, dat een begrip als sociale gerechtigheid evengoed als barmhartigheid, waarheid en naasten-liefde zijn objectieven inhoud moet ontleenen aan de volstreekte normen, die Gods Woord verschaft. En daarom zijn zij ervan overtuigd, dat alleen een levend Bijbelsch Christendom in staat zal zijn de menschheid de harmonie te doen vinden tus-

Mr G. J. Lammers schrijft in „Nu” van 20 April j.l. het volgende:

„Met het vooropschuiven van het vrijheidsideaal lossen wij deze problemen op. Dit vrijheidsideaal heeft in onzen tijd een anderen inhoud gekregen. De eisch van dezen tijd is: freedom from want, vrijheid van gebrek. De Partij die met dezen eisch geen raad weet, heeft geen toekomst. In den oorlog stredden de massa's voor staatkundige en geestelijke vrijheid. Van den nieuwen strijd, van den strijd om den vrede te winnen is de inzet: freedom from want, vrijheid van gebrek.

Een goed Antirevolutionair zal deze vrijheid aan zijn volk nooit kunnen **beloven**. Maar hij kan er wel voor **werken** en **strijden**. Hij moet er voor strijden, want gebrek is een gevolg van de zonde, een aanklacht tegen een Christelijke maatschappij.”

Hiermede zal elk het goeddeels eens zijn. Heeft niet de antirevolutionaire partij in haar vaandel geschreven den eisch der **sociale gerechtigheid**? Komt deze eisch niet tot uitdrukking in vele punten van haar program van actie voor de komende parlementaire periode? En sociale gerechtigheid staat niet los van de oplossing der economische problemen. Veeleer moet men volhouden, dat een oplossing dezer laatste broodnoodig is om de vervulling van den eisch der sociale gerechtigheid des te meer naderbij te kunnen brengen.

Toch komt tegen het betoog van Mr. Lammers bij ons een bedenking op.

De „vrijheid van gebrek” is een van de „vier vrijheden” van President Roosevelt: vrijheid van godsdienst, vrijheid van meningsuiting, vrijheid van gebrek, vrijheid van vrees. Wie dit opmerksaam leest, bemerkt, dat in deze vier termen het woord „vrijheid” niet steeds hetzelfde beteekent. In het Engelsch komt dat duidelijker tot uitdrukking: in de beide eerste gevallen gaat het om „freedom of”, in de beide laatste om „freedom from”. In de beide eerste leuzen wordt verlangd, dat wij onze godsdienstige en andere meeningen in vrijheid mogen belijden en uiten, dat ons geweten en de uitingen daarvan vrij zijn en niet belemmerd worden, in de beide laatste leuzen is juist niet de bedoeling, dat gebrek en vrees vrij

schen het sterke gemeenschapspleven, dat van haar zal worden gevraagd, en het persoonlijk verantwoordelijkheidsbesef, dat noodzakelijk is om ons mensch-zijn de volle ontplooiing te waarborgen. Moge dan een krachtig persoonlijk geloof van allen, die naar den naam van Christus genoemd zijn, een middel in Gods hand zijn om niet alleen door een rechtvaardig sociaal bestel de waarde van den mensch tot volle erkenning te brengen, maar ook het Evangelie weer beslag te doen leggen op ons gansche volk en zoo de voortschrijdende ontkerstening te keeren.

en onbelemmerd zullen kunnen heerschen, maar wordt integendeel uitgesproken, dat de menschen bevrijd moeten worden van gebrek en vrees, dat zij daarvan vrij, verlost, ontheven moeten worden.

Deze taalkundige beschouwing is geen overbodige schoolmeesterij. Zij doet ons inzien, dat wij sprekend over de vrijheid van godsdienst en van meningsuiting staan op een ander terrein dan wanneer wij spreken over het bevrijd zijn van vrees en gebrek.

Bij het eerste gaat het om de geestelijke vrijheid en wat daarmede samenhangt. Die is voor den antirevolutionair primair, want zij vormt tezamen met het beginsel van het gezag, dat uit God is, de grondbeginselen, waaruit onze richting haar oorsprong neemt en waarin ze haar basis vindt. De souvereiniteit Gods, daarin is oorsprong en basis van alle gezag. De souvereiniteit in eigen kring, daarin ligt de oorsprong der geestelijke vrijheid.

Nu is het evenzeer een echt-Calvinistische, antirevolutionaire gedachte, dat de staat tot taak heeft de handhaving der gerechtigheid, ook de handhaving en bevordering van de sociale gerechtigheid. En daarom juicht ook de antirevolutionair het streven naar de bevrijding van het menschedom van vrees en gebrek toe en geeft hij daaraan gaarne zijn krachten.

Maar het is minder juist met Mr Lammers te zeggen, dat het vrijheidsideaal in onzen tijd een anderen inhoud heeft gekregen.

Als antirevolutionairen moet de geestelijke vrijheid ons het dierbaarste goed blijven. In dit opzicht kan ons vrijheidsideaal nimmer een anderen inhoud krijgen.

Maar het streven naar sociale gerechtigheid is bij ons niet nieuw. Daarom is ook het streven naar vrijheid, bevrijding, van vrees en van gebrek ons niet vreemd en niet nieuw.

UIT DE PARTIJ

1. Voor de gemeenteraadsverkiezingen

Er komen nog al eens brieven binnen van Kiesverenigingen, welke vragen of ten behoeve van de raadsverkiezingen ook door het Centraal Comité propaganda-materiaal wordt beschikbaar gesteld. Uit den aard der zaak is zulks niet het geval, want de gemeenteraadsverkiezingen dragen in zoo sterke mate een plaatselijk karakter, dat het eenvoudig ondoenlijk is, daarvoor centraal maatregelen te treffen. De leiding van de verkiezingen voor den gemeenteraad behoort ook krachtens de Statuten aan het bestuur der plaatselijke Kiesvereniging. Bovendien is het Centraal Comité financieel niet in staat om in dit opzicht nog veel te ondernemen.

2. Contributies

Sinds de mededeelingen in het vorige nummer loopt het nog niet hard met het betalen der contributies. Dat komt ongetwijfeld mede daardoor, dat de Girodienst er ook nog al lang over

Het **vergeten** Leger

1941 - 30 Juni - 1946

L. W. G. SCHOLTEN

Tijdens den jongsten oorlog werd strijd gevoerd op vele fronten. Enkele der strijdende legers wisten de aandacht te trekken door hun enorme prestaties en door hun groote inspanning. Wij denken aan de Canadeesche woestijnratten op het front in Noord-Afrika.

Andere legers streden in de schaduw, al was hun krachtontwikkeling even groot en hun aandeel in de eindoverwinning niet gering. Het bekende voorbeeld daarvan is het vergeten leger in Birma. Onder de grootste moeilijkheden wist het den vijand, eerst tegen te houden, en later zelfs terug te dringen. Maar den dank voor het gedurfde oogstte het in geringe mate.

Zoo telt ook de Antirevolutionaire Partij een vergeten leger, een groep, die op een afgelegen front geroepen is geweest stand te houden, doch na den oorlog nimmer meer is vermeld. Wij bedoelen de geïnterneerden uit Schoorl. Vijf jaren na hun vrijheidsberoving, willen wij ze even naar voren brengen.

* * *

Het was 30 Juni 1941. De oorlog met Rusland was een week aan den gang. Drie avonden tevoren had Seys Inquart in het openbaar zijn eens gegeven woord, om de politieke wilsvorming vrij

---

doet, voordat de mededeeling van bijschrijving wordt ontvangen. Maar toch is het goed om er nog eens aan te herinneren. Het Centraal Comité heeft groote uitgaven gehad en heeft nog grooter uitgaven te doen. De penningmeesters worden dus nog eens aan hun schuldigen plicht herinnerd. Ten overvloede geven we nogmaals het giro-nummer op: 8 9 6 7 3.

3. Program van Beginselen

In bescheiden omvang is het Program van Beginselen herdrukt. Het wordt beschikbaar gesteld voor de Kiesverenigingen en de Studieclubs tegen den wel zeer lagen prijs van 2½ cent per stuk. Men kan het gewenschte aantal per giro of door middel van bijgesloten postzegels bestellen. Het kleinste aantal, dat besteld kan worden, is 10 stuks.

4. Verkiezingsuitslagen

Lang niet alle Kiesverenigingen hebben voldaan aan het verzoek om de cijfers van de verkiezingsuitslagen voor Kamer en Staten op te zenden aan het Bureau. Toch moet dat, en liefst zoo spoedig mogelijk, gebeuren. Het is slechts een oogenblik werk en men dient er een goede zaak mede. Ook de administratie moet in orde komen.

te laten, gebroken en in Amsterdam toegezegd, van dat oogenblik af een eind te maken aan de werkzaamheid van alle organisatie, die zich tegen het nationaal-socialisme stelde. Als eerste gevolg daarvan werden op dien fraaien Maandagmorgen om zeven uur overal in den lande Antirevolutionairen opgepakt en na een kort verhoor en na een nog korter belachelijke lichamelijke keuring in overvalwagens naar het kamp te Schoorl gebracht. Uit alle deelen des lands afkomstig, bleken er tenslotte een goede honderd aangewezen, om door hun gevangenschap de Antirevolutionaire Partij te verlammen.

Het was een wonderlijk gezelschap. Ministers, Kamerleden, een hoogleeraar, advocaten en rechters, leden van Staten en Raad, hooge en lage partij-functionarissen vond men er tezamen. Een enkele had zelfs niet één functie. Ook vond men er een verdwaalde liberale rechter, die zich door zijn ambtsvervulling den haat der bezetters op den hals had gehaald. Het merkwaardigste was, dat diens vrouw gevangen zat wegens illegale actie. Ook een paar Christelijk-Historischen, die indertijd met de Antirevolutionairen hadden samengewerkt, vond men onder de aanwezigen. De gevarieerde samenstelling van het gezelschap was geen toeval, maar was opzet en paste in het Duitsche systeem, om niemand, van welken rang ook, zich veilig te laten gevoelen.

Na een viertal weken werd een belangrijk gedeelte ontslagen.

Enkele weken daarna ging een andere fractie en zoo voort, tot er op 23 Augustus 1941 slechts een negen en dertigtal overschoten. In strijd met plechtige beloften werden deze den volgende dag in één ruk naar Buchenwald gevoerd.

Daar deelden zij het lot der Indische gijzelaars, na 15 November in Haaren, tot zij op 11 Mei 1942 in St. Michielsgestel feitelijk en in Augustus 1942 ook officieel bij de z.g. gijzelaars van Generaal Christiansen, werden ingedeeld. Met Kerstmis 1942 werden ze op zes na ontslagen. De heer Botterweg, uit Utrecht, was toen al overleden. Met groote gelijkheid had hij de gijzeling ondergaan. Hij heeft zijn woning nooit weergezien. Een jaar daarna bleven er slechts twee over. De laatste achtergeblevene, de adjunct-secretaris van het Centraal Comité kreeg via Vught na Dollen Dinsdag de vrijheid.

Materieel gezien was het verblijf in Schoorl nog niet zoo kwaad. Het verstrekte voedsel was redelijk. Schier onbeperkt stroomden de levensmiddelen van vrienden en bekenden het kamp binnen. Het weer was uitstekend. Daarom was de miserabele ligging niet zoo hinderlijk, evenmin als de uiterst primitieve dagverblijven en toiletten. Ook was de gelegenheid voor correspondentie, hoewel steeds meer beperkt, vrij ruim.

In Buchenwald was dat anders. Met niets anders dan het kamprantsoen leed men honger. In Haaren werd door de Duitsche leiding zooveel gestolen,

dat er zonder hulp van buiten groot gebrek zou heerschen. In St. Michielsgestel werd dit minder gevoeld, omdat er bijna steeds onbeperkt pakketten mochten binnenkomen. Honderden eenvoudige Antirevolutionairen hebben met bewonderenswaardige trouw en gulheid door hun milde gaven den gijzelaars hulp geboden. Hun zij hier openlijk dank daarvoor betuigd.

Ook voor het geestelijk leven kon worden gezorgd. Religieuze samenkomsten, dagelijksche wijdingen, godsdienstige, staatkundige en historische kringen hielden de gedachten levendig; reeds in Schoorl wist een boekerij bij sommigen de verveling te verdrijven en prikkelde anderen tot diepe studie. Naast de ernst ontbrak ook niet de jolijt. En bijzonder in Schoorl was de levensstijl weleens, achteraf gezien, stellig te luchtig. Ook was daar sommiger houding tegenover den man, die later in Amersfoort als commandant zooveel misdaden in staat bleek, wel eens incorrect.

* * *

Het waren niet allen helden die gijzelaars van de Schoorl-groep.

Een enkele kon in de onvoorziene omstandigheden van het bestaan eens geïnterneerde, maar moeilijk komen tot de beleving van zijn eertijds zoo luid beleden geloofsmoed en werd zoodoende wel eens een vlek op den Antirevolutionairen naam.

We zullen er niet verder over spreken, maar wel kan het de Antirevolutionairen tegenhouden van trotschheden.

Voor daden van heroïsme was ook overigens weinig plaats.

De prikkel van de lofuiting voor de grootsche prestatie ontbrak geheel. Men had slechts te toonen of men al of niet zout in zich zelf had. Eigenlijk had men slechts een les te leeren, n.l. de beleving van de waarheid van Zondag 10 van den Heidelbergschen Catechismus: „.....dat alle dingen, niet bij geval, maar van Zijne vaderlijke hand ons toekomen..... dat ons geen schepsel van Zijne liefde scheiden zal..... aangezien alle schepselen alzoo in zijne hand zijn, dat zij tegen zijnen wil zich noch roeren, nog bewegen kunnen”.

Dat was een moeilijke les, als men zag, hoe met de grootste willekeur de vrijlatingen werden geregeld; hoe sommigen verlof kregen voor een verjaardag van een van hun kinderen en anderen geen afscheid mochten nemen van hun stervend kind.

In die beleving schoten sommigen te kort. Ook was de eentonigheid van het bestaan velen te machtig. Wat bleek regelmatige arbeid hier een zegen!

Maar het mag met dankbaarheid geconstateerd worden, dat het overgrootste deel der Antirevolutionairen ook hier in blijmoedigheid en vastberadenheid de kracht van hun beginsel onder andersdenkenden hebben gedemonstreerd.

* * *

Oogenshijnlijk is het begrijpelijk, dat de strijders op dit afgelegene front voor hun eenvoudige taak de plaats in het herinneringsboek der Antirevolutionaire Partij zich hebben ontzegd gezien. De ille-

gale strijd, in hun gedwongen afwezigheid begonnen, was ook veel meer geschikt te spreken tot de volksverbeelding.

Ook zijn de langdurige besprekingen in de staatkundige club voor zoover men thans kan oordeelen, blijkbaar zonder eenig resultaat gebleven. Van al hun voorgestelde hervormingen is niet veel te merken in het beleid der Antirevolutionaire Partij van heden.

Toch zou men, zoo oordeelende, onbillijk zijn. Immers de interneering der Antirevolutionairen in Schoorl was de eerste daad van den bezetter, doelbewust er op gericht een zuiver politieke partij te breken.

De Antirevolutionaire Partij werd beschouwd als „die Zentralstelle für Hetze und Terror”. In onze dagen is men dat in breede kringen geheel vergeten!

Die aanval heeft de Antirevolutionaire Partij niet geknakt. Integendeel. Anderen stonden klaar, om met doorzicht de Antirevolutionairen verder te leiden en in stand te houden. Maar dat kon, omdat de Schoorl-groep als groep, standvastig is gebleven.

En nu vond men onder hen velen, die op de eereplaatsen gezeten hebben vóór de bezetting en die plaatsen der eere thans weer innamen. Over hen spreken we niet. Zij vinden den dank in zich zelf.

Maar het gros van de Schoorl-groep bestond uit eenvoudigen in den lande, uit hoofden en onderwijzers van plattelandsscholen, uit bestuursleden van kleine kiesvereeningen. En een woord van dankbare herinnering past op dit moment voor deze vergeten afdeeling in het vergeten leger. Voor deze trouwe Antirevolutionairen, die nooit zich hadden kunnen laven aan den gloriedrank der vooraanzittingen, maar nu wel te drinken kregen uit den bitteren lijdensbeker der vrijheidsbeneming, mag na vijf jaren toch wel een oogenblik de aandacht worden gevraagd.

Door hun daden van dulding hebben zij het verdiend.

Al deze voordeelen van kwaliteiten van Nederland waren nog in de verdiensten van individuen, noch in de voortreffelijkheid van het staatkundig stelsel en beleid, noch uitsluitend in een samen treffen van omstandigheden gegrond. Wie de oorzaak in één term wilde begripen, zou ook al ware zijn maatstaf zuiver rationeel, er geen beter woord voor vinden dan dat van goddelijken zegen. De geschiedenis moge anderen volken soms trots en glorie op hun herkomst leeren, voor ons luidt haar les, als men haar goed verstaat, enkel ootmoed.

„Nederland's Geestesmerk”,
J. Huisinga.

„Een eisch van het recht”

De brochure van Ds. H. van den Brink, voor den Japanschen oorlog Gereformeerd Predikant in Zuid-Celebes, vraagt de aandacht. Zij draagt tot titel: „Een eisch van het recht”.

De geheele brochure is een fel verwijt tegen de koloniale verhoudingen, welke de facto en op staatkundig en op economisch terrein tot aan 1942 gehandhaafd werden, terwijl zij evenzeer in de burgerlijke samenleving opgeld deden. Wat nu in de Indische crisis tot openbaring komt is de innerlijke worsteling tusschen het Koloniale gezags- en het koloniale machtsapparaat eenerzijds, dat, immers van vreemden oorsprong, zich te weer stelt tegen de weliswaar onrechtmatige, maar desondanks op erkenning aanspraak makende en rechthebbende

autochthone republiek, welke haar gezag nog wel niet overal in Indië, ja zelfs niet op Java wist te vestigen, noch ook weet te handhaven, maar welke toch volledige vrijheid en zelfstandigheid in de rij der volken voor zich opeischt.

De schrijver stelt zeer scherp in het licht de verhouding van Nederland en Nederlandsch-Indië als eene van een koloniseerend volk tegenover een gekoloniseerd volk. Grote aandacht wordt geschonken aan de sociaal-psychologische achtergronden van de moeilijkheden, die thans zijn gerezen en in vrij scherpe bewoordingen wordt kritiek geleverd op de tegenwoordige leiding der Antirevolutionaire Partij, welke, in onvoldoende mate met deze factoren rekening houdend, halsstarrig vasthoudt aan

De Raadsverkiezingen

De verkiezingen voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal en die voor de Provinciale Staten zijn achter den rug. Groot is de krachtsinspanning geweest, die daarvoor werd gevraagd. Van onze werkers is veel gevergd geworden. En nu moet ons volk voor de derde maal in nog geen drie maanden tijds naar de stembus. Want nu moeten de Gemeenteraden worden herkozen. Daarin ligt vooral voor de Antirevolutionairen iets aantrekkelijks. Want al is het feit onmiskenbaar, dat zij in tal van gemeenten deelgenomen hebben aan het tot stand komen van een nood-gemeenteraad, even onmiskenbaar is, dat zij in nog veel grooter aantal, de groote steden voorop, geweigerd hebben die medewerking te verlenen. En aan den wantoestand, welke daarvan het gevolg is, dank zij het onconstitutioneel optreden van het Kabinet, zal dan nu een einde worden gemaakt en dan zal tevens blijken in hoeverre de Heeren van Herstel en Vernieuwing zich hebben vergist. Want soms was de vrijmoedigheid toch wel groot, waarmede door sommige partijen zetels werden bezet. Illustratief is het gebeurde in Voorburg. De oude Raad telde 17 leden. De samenstelling was als volgt: 5 R.K., 3 S.D. A.P., 2 V.D., 2 V.B., 2 C.H., 2 A.R. en 1 Nat. Herstel. Als gevolg van de toename der bevolking mocht worden aangenomen, dat dit ledental zou worden uitgebreid tot 23, dat is dus een vermeerdering met 1/3. Op die basis zou dus de volgende verdeling billijk geweest zijn. 7 R.K., 7 P. v. d. A., 3 V.B., 3 C.H. en 3 A.R. Maar ziet! Men achtte de omzetting van het kiezersdorp voor Voorburg zoo radicaal, dat de P. v. d. A. meende op niet minder dan 14 zetels beslag te moeten leggen in naam der democratie, terwijl aan de R.K. 5, aan de C.H. 2, aan de V.B. 1 en aan de Communisten ook 1 zetel werd toegekend. Voorts was er een A.R. burgemeester en waren er 3 wethouders. Met 2 wet-

houders zou de partij van de toekomst de meerderheid niet bezitten. 3 wethouders voor haar alleen, het was practisch mogelijk, want men had de meerderheid, maar het leek een beetje heberbig en dus verkoos men 4 wethouders, waarvan nu wel 3 van de Partij van den Arbeid. Aan de andere partijen werd nu in ieder geval ook nog iets gegund en de meerderheid in het college was veilig gesteld.

Nu komen de raadsverkiezingen. Nu gaan de burgers ook van deze gemeente, en ditmaal langs den vertrouwden, democratischen en wettigen weg hun vertegenwoordigers kiezen in den gemeenteraad. Maar dat de samenstelling van den nieuwen raad anders zal zijn dan die van den noodgemeenteraad, kan veilig worden beweerd, zelfs gedachtig aan het orakel van Delphi en den Perzischen Koning. En de nieuwe burgemeester, de Heer Dr. J. W. Noteboom moet daar maar rekening meehouden, wanneer hij de politieke kaart van Voorburg bestudeert.

Dit is één van de krasse voorbeelden.

Zoo zijn er meer te noemen.

Daaraan komt nu gelukkig een einde.

Het benoemen van gemeenteraadsliden is daarmee uit. Nu zal het weer gaan op normale en behoorlijke manier in overeenstemming met recht en wet. De candidaatstelling heeft plaatsgevonden. Nu moeten de laatste voorbereidingen worden getroffen. Opnieuw moeten de huisbezoekers op pad. Opnieuw moet propaganda worden gemaakt. Zijn het steeds weer dezelfde, die zich geven voor dezen arbeid? Zij moeten zich daardoor niet laten ontmoedigen. Want ook nu gaat het om belangrijke dingen. Principieel is de verkiezing voor den raad even belangrijk als voor de Tweede Kamer, ook al spelen plaatselijke omstandigheden en persoonlijke invloeden een veel grootere rol. Want het invullen van het stembiljet blijft altijd een principiele daad.

Laten al onze Kiesverenigingen dan ook werkzaam zijn tot den laatsten dag toe!

de onaantastbaarheid van het Nederlandsch gezag en van de eenheid van het Koninkrijk.

Het requisitoir, dat genomen wordt, is vrij scherp. Op pagina 60 leest men: „Doch dat tot op den dag van vandaag bewust aangestuurd wordt op een doen verijdelen van de aangevangen onderhandelingen lijkt ons **kortzichtig en onverantwoord.**”

En dan vervolgt de schrijver:

„En als wij dan letten op de consequenties, die er in dit aangeprezen beleid opgesloten liggen, en die de leiding der Antirevolutionaire Partij zelfs met een ontwikkeling der gebeurtenissen tot op heden, toch voor haar rekening blijft nemen, dan kunnen wij niet anders, of **wij moeten een dergelijke leiding op dit punt disqualificeeren als o.i. in strijd met de meest principieele beginselen van het Evangelie.**”

Reeds heeft het dagblad „Trouw” in enkele hoofdartikelen kritiek geleverd op deze brochure. Maar ook „Nederlandsche Gedachten” mag niet zwijgen, nu de partijleiding zoo direct wordt aangevallen.

Want in de eerste plaats schiet de brochure daarin te kort, dat haar auteur niet volledig op de hoogte schijnt van de opvattingen, die in den Antirevolutionairen kring worden gehuldigd. In dien kring is men toch werkelijk zeer goed doordrongen van de noodzaak om met de sociaal-psychologische achtergronden van het dramatisch gebeuren in Nederlandsch-Indië terdege rekening te houden. En men was en is bereid aan al deze factoren de waarde toe te kennen, die zij verdienen.

In dit verband is het goed nog eens te herlezen de verklaring, welke de heer Schouten met betrekking ook tot dit punt in de Tweede Kamer heeft afgelegd. Ter inlichting en instructie van ons kader werd bedoelde rede in extenso afgedrukt in ons blad van 9 Februari 1946. Dit geschiedde juist om te voorkomen, dat over deze aangelegenheid bij vriend of vijand ook maar eenig misverstand zou ontstaan. Het heeft evenwel niet mogen baten.

Dit misverstand is desondanks en helaas toch aan het licht getreden. En nu wordt door deze brochure, alsmede door de publicaties van Ds. J. Verkuyl in „Vrij Nederland” de gedachte gewekt, alsof onze Antirevolutionaire woordvoerders in de Tweede Kamer zich gedragen als een zeker soort Amerikanen, die met een breed gebaar beloften afleggen en inmiddels trachten den materieelen buit binnen te halen. Want dat bedoelde verklaring aan Ds. Verkuyl en aan Ds. van den Brink niet bekend zou zijn, mag toch niet worden aangenomen.

Het is daarom goed deze verklaring nog eens af te drukken.

De heer Schouten sprak aldus:

„Alvorens over de huidige situatie in concreto te spreken, wensch ik een korte algemeene beschouwing te geven. Het kost geen zelfoverwinning te verklaren — en dat geheel los van den toestand zooals deze zich heeft ontwikkeld na de capitulatie van Japan — 1e. dat begrip moet worden getoond voor de strevingen, welke zich in het Indische nationalisme

openbaren; 2e. dat het einddoel gericht behoort te zijn op de geheele zelfstandigheid van Indië ten aanzien van de eigen inwendige aangelegenheden; 3e. dat thans in belangrijke mate verdere zelfstandigheid terzake van die aangelegenheden aan Indië moet worden toegekend en dat deze in een zoo snel mogelijk tempo dient te worden uitgewerkt en gerealiseerd; 4e. dat op den grondslag van het geheele Koninklijke woord de arbeid moet worden verricht, welke leidt tot het concipieeren van voorstellen, welke aan de wetgevende macht ter behandeling en beslissing worden voorgelegd; 5e. dat het zeer te betrouwen zou zijn, als de voorbereiding van en de beslissing over dezen arbeid zouden moeten wachten totdat de thans bestaande wanverhoudingen geheel zouden zijn geliquideerd. Het ontstaan van deze wanverhoudingen heeft — het kan, dunkt mij, door niemand worden ontkend — de vele moeilijkheden, welke tot een voor Indië en voor het Koninkrijk bevredigende oplossing moeten worden gebracht, in ernstige mate vermeerderd en gecompliceerd.”

Dit was de algemeene beschouwing, welke de heer Schouten dus aan zijn verder betoog deed voorafgaan. Die beschouwing dient bij de discussie tot uitgangspunt genomen te worden. Zij draagt een volledig officieel karakter. Eerst daardoor wordt ten volle recht gedaan aan het standpunt, dat ook door de leiding der Partij wordt ingenomen. Uit deze

De Hervorming wil vrij zijn van menschelijke traditie, waar deze den Bijbel weerspreekt; vrij van menschelijk bevel, waar dit tegen de bevelen Gods strijdt. Zij wil biddend onderzoek van Gods Woord; niet om de Openbaring voor de Rede, maar om de vermetelheid van het verstand voor het hooger licht der Openbaring te doen zwichten. Wetende dat alle Schrift van God ingegeven is, geeft zij den Bijbel aan allen in de hand, niet omdat zij op der menschen eigen wijsheid rekening maakt, maar dewijl zij op de beloften des Heiligen Geestes vertrouwt, en de natuurlijke mensch niet begrijpt de dingen die des Geestes Gods zijn.

*„Ongeloof en Revolutie”
Groen van Prinsterer.*

verklaring blijkt duidelijk, dat men ook in dezen kring met allerlei factoren wenscht rekening te houden.

Voorts schijnt het in dit verband niet ondienstig ook nog eens te herinneren aan ons Program van Beginselen, waar in artikel 21 het Antirevolutionaire standpunt kort wordt geformuleerd in de volgende bewoordingen:

„Voor zooveel het koloniale vraagstuk aanbelangt, stelt zij den eisch, dat onze staatkunde gedragen worde door het beginsel eener zedelijke roeping. Deze zedelijke roeping leide er steeds meer toe, dat zowel de economische als de sociale en politieke verhoudingen in overeenstemming worden gebracht met de Antirevolutionaire of Christelijk-Historische beginselen. De Regeering richtte haar actie op steeds degelijker verzorging der stoffelijke welvaart, op verbetering der sociale verhoudingen en op de automatische ontwikkeling der inlandsche bevolking. Ter bevordering eener gezonde medewerking der ingezetenen aan het bestuur in wijderen kring en mede ter ontlasting van het centraal bewind, wordt voorts niet slechts op Java, maar allengs in geheel de Archipel tot krachtige bestuursdecentralisatie overgegaan.

Bij al dezen arbeid worde er naar gestreefd aan de inlanders niet uit Europa een hun vreemde cultuur op te dringen, doch veel eer mede door onzen steun, en binnen het algemeen Nederlandsch staatsverband, hun eigen Aziatische geaardheid tot hooger ontplooiing te brengen.

De kerstening van Indië blijve roeping van het Christenvolk in Nederland, maar vinde, als óók uit staatkundig en maatschappelijk oogpunt van overwegend belang, bij de Regeering tegemoetkoming, beide in het verleenen van volle vrijheid, en in het geldelijk steunen van het onderwijs en van anderen socialen arbeid.

De bestrijding van roepende volksgezonden worde met kracht voortgezet.

In de West-Indische koloniën worde ook bijzondere aandacht geschonken aan de verwerving van financieele zelfstandigheid bij de voorziening in de huishoudelijke behoeften, en aan de economische verheffing der bevolking. Aan het vrije onderwijs worde hier de voorrang gelaten.

Het tweede bezwaar, dat aan deze brochure kleeft is haar eenzijdigheid. En dat wel in tweeërlei zin. Ten eerste, omdat het gevoerde beleid der Regeering vóór 1942 zoo zwart en zoo donker wordt afgeschilderd, terwijl zoo tusschen het betoog door de draak-

wordt gestoken met het „Daar wordt wat groots verricht”, met miskenning evenwel van het inderdaad vele goede, dat dan toch tot stand werd gebracht. En het is dan ook begrijpelijk, dat de heer R. M. Notosoetarno in „Elseviers Weekblad” van Zaterdag 22 Juni 1946 enkele opmerkingen makend over deze brochure, niet zonder verontwaardiging vraagt:

„Beteekenen dan al de aangelegde irrigatiewerken, de landbouwvoorlichtingsdienst met zijn wereldbegaamde proefstation te Buitenzorg, de medische en hygiënische verzorging van die millioenen bevolking, de ontzaglijke vermeerdering van de desaen volksscholen in de laatste tientallen jaren, alleen exponenten van de „uitbuitingspolitiek” van de Regeering en kunnen al deze maatregelen waarlijk niet worden gezien als ernstige pogingen van de Regeering om gansch een volk materieel en zedelijk op te heffen? Of moet de discriminatie van deze en soortgelijke maatregelen eerder worden aangemerkt als een poging des schrijvers om bij het Nederlandsche volk het gevoel van minderwaardigheid „op te wekken” om daardoor de meerderwaardigheidscomplexen van de tegenwoordige Regeering des te meer op den voorgrond te stellen? Wij vragen dit maar!”

En inderdaad jammer, om dit woord nu maar te gebruiken, is het te noemen, dat Dr. A. A. L. Rutgers zich naar aanleiding van deze brochure geroepen acht om enkele onjuiste opmerkingen met betrekking tot de rubberrestrictie in vrij krasse bewoordingen recht te zetten in het weekblad „Trouw” van 22 Juni 1946.

Deze eenzijdigheid openbaart zich evenwel ook nog op andere wijze.

Want hoewel met groote felheid het voortbestaan der koloniale verhoudingen tot 1942 wordt aangeklaagd, wordt geen rekening gehouden met de mogelijke gevolgen, welke uit een eventueele abdicatie van het Nederlandsch gezag kunnen voortvloeien. Het is bekend, dat èn in Amerika èn in Engeland reeds de eerste voorbereidingen worden getroffen om het aan grondstoffen zoo rijke Nederlandsch-Indië te explooreren en te trachten handelsrelaties aan te knopen. Is nu de schrijver van deze brochure er in zijn ziel van overtuigd, dat, wanneer de door hem aangeprezen methode om de oplossing der moeilijkheden te verkrijgen, wordt toegepast, aan de koloniale verhouding een einde wordt gemaakt? Zeker, dan vervalt wat hij noemt de koloniale verhouding tusschen Nederland en Nederlandsch-Indië. Maar zal er niet een nieuwe koloniale verhouding ontstaan, doch ditmaal tusschen het Westersch grootkapitalisme eenerzijds en de Indonesische republiek anderzijds? Ducht hij dan ook niet het gevaar, dat juist dan een koloniale uitbuiting zal ontstaan, welke, niet getemperd door een

ethische politiek en niet geremd door de zedelijke verantwoordelijkheid, waarvan de Nederlandsche Regeering, ook zijnerzijds erkend, doordrongen was, tot een economische hoorigheid leiden zal, waarbij aan de onpersoonlijke krachten, welke het economisch leven beheerschen, eerst recht vrij spel zal worden gelaten en waarvan de republiek meer dan ooit Nederlandsch-Indië speelbal en slachtoffer worden zal?

In de derde plaats is deze brochure, fel in haar verwijt en hevig in haar kritiek, kort, zwak, vaag en duister, als het gaat over de vraag, wat dat wel moet worden gedaan.

Kort, want van de 86 pagina's, welke deze brochure telt, zijn er welgeteld 9 gewijd aan den weg, die dan wel moet worden bewandeld. Dit aantal is onevenredig aan de beteekenis juist van dit onderdeel. Evenwel in 9 pagina's kan beknopt en bondig veel worden gezegd. Het tegendeel is echter het geval. Want de inhoud van dit luttel aantal pagina's is zwak, vaag en duister.

Zwak! Want fundamenteel is het woord van de Koningin: „Dat geen politieke eenheid en verbondenheid op den duur **kan** blijven bestaan zonder de vrijwillige aanvaarding en trouw van de overgrootste meerderheid der burgerij". Onbesproken blijft de vraag in hoeverre, voorzoo veel het Nederlandsch-Indië betreft, reeds van een burgerij kan worden gesproken. Belangrijker is, dat daaraan wordt toegevoegd: „dat onze Koningin bij het uitspreken van deze rede ongetwijfeld verondersteld zal hebben, dat in beide volken de wil en het vermogen tot harmonische samenwerking aanwezig is." Wanneer de schrijver daarvan zoozeer overtuigd is, waarom haalt hij dan deze woorden aan ter versterking van zijn betoog, terwijl die woorden zich juist tegen hem keeren? Mag dan worden verondersteld, dat, ware de Regeering van de tegenovergestelde veronderstelling uitgegaan, zij reeds in 1942 tot vrijwillige abdicatie zou hebben besloten?

Vaag! Want de nieuwe weg, welke moet worden betreden, wordt aangegeven als den weg van „het geheel nieuw samengaan." Deze weg is de „moeilijkste" weg. Niet alleen voor Nederland, ook voor Nederlandsch-Indië. Het is ook „de meest reële weg". Het is zelfs de „eenige" weg. Het is de weg van het „vrijwillig samengaan". Uitgegaan wordt van de veronderstelling, dat Sjahrir en de zijnen dezen weg ook inderdaad willen bewandelen. Bewijs? Een brochure van Sjahrir in 1938 geschreven, uitgegeven in 1945 met als titel „Indonesische overpeinzingen". Is dat niet de brochure in Amerika verspreid om de gunst te verwerven voor de republiek en stemming te maken tegen Nederland? Waar is de zekerheid dat hij dat inderdaad wenscht? Is dat op overtuigende wijze gebleken? En zoo ja, bestaat er dan grond, dat hij dezen wensch tot gelding zal kunnen brengen? Is zijn invloed sterk genoeg? Heeft hij daartoe de bevoegdheid en de macht? Stellen de feiten den schrijver in het gelijk?

Duister! Want wel wordt met instemming een beroep gedaan op een uitspraak van den voormali-

gen Regeeringscommissaris, den heer P. Kerstens, die meent, dat de „eenige oplossing ook hier een radicale moet zijn, n.l. een totale reconstructie". Maar nagelaten worden concreet aan te geven, waaruit deze totale reconstructie dan moet bestaan. Nagelaten wordt te motiveeren, dat zij praktisch uitvoerbaar is. Nagelaten wordt bovenal, dat zij principieel aanvaardbaar is.

In de vierde plaats bevat deze brochure een felle kritiek op de verantwoordelijke leiding der Antirevolutionaire Partij. Moet deze leiding dan maar zonder meer varen gaan op het kompas, dat hier door Ds. van den Brink wordt aangeboden als veilig en betrouwbaar? En dan een kompas, welks trillende naald wijst in de richting van „huldiging van het voldongen feit" — de leus der non interventie, „de volkssouvereiniteit onder den valschen naam van nationaliteitsidée".

In deze brochure wordt het goed recht dezer revolutie bepleit.

Niet alle revolutie mag worden veroordeeld.

Dat is onder ons voldoende bekend.

Maar schreef dan Edmund Burke tevergeefs zijn „Reflections on the Revolution in France", zoodat thans een Gereformeerd Predikant meer onder den invloed schijnt van „The reflections on the revolution of our time" van Harold A. Laski, die nergens meer bevreesd is dan voor de contra revolutie van het conservatisme. Schreef Groen van Prinsterer dan zijn „Ongeloof en Revolutie" voor niets? En was zijn stage worsteling tegen de ontchristelijking van het volkenrecht, de verbastering der politieke wetenschap, de onwrichting van het staatsrecht, zonder zin? En krijgt dan Fabius toch gelijk met zijn bittere klacht „Groen van Prinsterer is nooit gevolgd"?

Want dit is tenslotte het brandende probleem, waarvoor we staan, nu ook in den eigen kring „de wettigheid van deze revolutie".

Wanneer Groen spreekt over Revolutie, bedoelt hij niet „eené der menigvuldige gebeurtenissen,

GROEN AAN KUYPER, KORT VOOR ZIJN DOOD

„In velerlei omstandigheden heb ik ook dikwijls ondervonden, dat alleen het zien op het voor ons volbrachte werk rust geeft. Niet het klagen over onze lotsbedeeling, maar het: „Vernedert U onder de krachtige hand des Heeren, opdat Hij u verhoogte Zijner tijd.

En voorts de eenig-genoegzame troost in leven en in sterven, die alleen tegen elken vuurproef, voor daglooner en wijsgeer, bestand is."

waardoor verplaatsing van het openbaar gezag teweeg gebracht wordt". Met revolutiebegrippen heeft hij steeds het oog op: „de grondstellingen van vrijheid en gelijkheid, volkssouvereiniteit, maatschappelijk verdrag, conventioneele herschepping, welke men als de hoeksteen van staatsrecht en staatsgebouw vereert”.

Dit zijn de criteria, welke behooren te worden aangelegd.

Anders komen we geen stap verder.

Is deze brochure er in geslaagd aan te toonen, dat wat thans in Indië gebeurt geen revolutie is in den door Groen bedoelden zin? Er wordt terecht bezwaar tegen gemaakt het schema van de Fransche Revolutie van 1789 eenvoudig over te brengen op den gang van zaken in Indië nu. En inderdaad, niet zonder meer mogen Sjahrir en Sharioedin de Girondijnen worden genoemd om Soekarno en zijn Pemoeda's als Jacobijnen en Montagnards te doodverven. En de T.R.I. mag niet zonder meer worden vereenzelvigd met de „levée en masse" hoewel ook nu de republiek in gevaar is. De historie herhaalt zich niet zonder meer, al is er ook nu van een „Nationale Conventie" sprake. En bovendien is in dit verband ook de houding van de Nederlandsche Regeering in het geding. De revolutie openbaart zich niet aan één zijde, maar aan beide zijden.

Valt men de leiding der Antirevolutionaire Partij aan, het is wel, mits dan ook principieel en met wapenen aan het Antirevolutionair tuighuis ontleend.

Want zoo alleen kan de onderhavige discussie vrucht dragen.

Maar dan stelle men niet een woord waar een motiveering wordt verlangd.

En niet een exclamatie, als bewijsvoering geboden is.

En met een omschrijving van de sociaal psychologische achtergronden, hoe belangrijk ook op zichzelf, kan geen genoegen worden genomen. Niet de omstandigheden beheerschen de wereld, maar de idee.

„Vrijheid, aan de begrippen van algemeene gelijkheid en volkssouvereiniteit ondergeschikt, is een kracht, die wanorde en vernieling teweeg brengt", leeraarde Groen van Prinsterer". En daarom ontkomt men, alle goede bedoelingen ten spijt, niet aan den eisch, dat aangetoond moet worden, hoe de revolutionaire situatie in Nederlandsch-Indië is ontstaan. Maar dan niet met een beroep op de aanleidingen tot het conflict. Niet met de machtsverhoudingen tot uitgangspunt.

Maar men dient te overtuigen door aan te geven de werkelijke principieele oorzaken van deze revolutie en deze dan getoetst aan het Antirevolutionair staatsrecht, waaraan Groen van Prinsterer gedurende 50 jaar zijn beste krachten heeft gewijd.

Alleen zóó komen we verder.

Alleen zóó kan worden weerlegd, wat Dr. Gerretson schrijft in het voorwoord van zijn brochure: „Indië onder dictatuur”:

„Want Geschiedenis, wat is zij anders, dan het in de werkelijkheid treden van de ideeën? Dan „les idées en action?" „Zeg mij", aldus onze grootste staatsmanhistoricus, „zeg mij, wat er geleerd en geloofd is, dan zal ik U zeggen, wat er geschieden zal". Revolutionaire beginselen leiden tot revolutionaire handelingen, en de theorie, op de katheders verkondigd, wordt op de keien en in de rimboe in praktijk gebracht. Alle historische gebeurtenissen zijn tenslotte te herleiden tot een worsteling van beginselen, waarin het krachtigste beginsel overwint.

Slechts de kennis der beginselen kan ons den waren aard en strekking der daden verklaren. Slechts zij leert ons, omtrent de oorzaak van den ondergang van het Koninkrijk, de waarheid die vrij maakt. De waarheid is, dat de Indische Regeering, tot haar gedragslijn, geenszins door de omstandigheden is genoopt, maar dat zij, integendeel de omstandigheden heeft aangegrepen tot verwezenlijking van haar eigen doel, de afscheiding van Indië, de ontbinding van het Koninkrijk.

De strijd in Indië, zoo ver er gestreden wordt, is niet een worsteling, waar beginsel staat tegenover beginsel, maar altercatie tusschen broeders in den geloove; een debat over of inconsequente of consequente toepassing van éézelfde beginsel, dat beide partijen drijft: de Revolutie draaft de door de Regeering gewenschte halte op den weg naar het gemeenschappelijk einddoel voorbij. Maar daar elk beginsel streeft naar zijn consequente verwerkelijking, is, zoo de leiding niet veranderd wordt, de algeheele ondergang van het Koninkrijk zeker."

Van de Administratie

Alle abonnementskwitanties voor „Nederlandsche Gedachten" zijn nu afgegeven.

Verscheidene hiervan komen onbetaald terug met de bemerking: Wordt gegireerd.

Wij verzoeken onze abonné's vriendelijk

niet meer te gireeren

doch de aangeboden kwitanties thans per wissellooper te willen voldoen.

maar er moet iets gebéuren”

Een der laatste avonden van den jongstleden Kammerkiezingstrijd had ik op uitnodiging van een comité tot voorlichting der Utrechtsche studenten voor de verkiezingen een openbaar debat te voeren met Mr. N. Stufkens, hoofdbestuurder van de Partij van den Arbeid, en als oud-secretaris van de Ned. Chr. Studenten Ver., een bekend man in de studentenwereld.

Het voeren van dat debat was niet zoo gemakkelijk, o.a. omdat Mr Stufkens het bestaan der antithese niet absoluut loochende, integendeel, maar haar alleen voor het huidige apocees als onderscheiden qua principe voor politieke partij-vorming. Naar zijn meening ging het in de politiek, met name in die met betrekking tot de momenteel alles-beheerschende sociaal-economische vraagstukken, niet om allerlei beginselvast pràten, maar er moet wat gebéuren. En ten aanzien van dat, wat er met betrekking tot de sociaal-economische vraagstukken dan moet gebéuren, liep de scheidingslijn naar het oordeel van Mr Stufkens niet tusschen aanvaarders en verwerpers van de antithese, maar tusschen „conservatieven” en „progressieven” 1)

Overigens bleek in den loop van het debat, dat Mr Stufkens partij-vorming op religieuze basis niet voor alle tijden en omstandigheden afwees, maar haar wel voor het huidige niefficient, onnoodig, overbodig, onwenschelijk en schadelijk achtte.

Tegen dit betoog is allereerst staande te houden het, door Mr Stufkens evenwel als alleen-maar-principieel-pràten-terwijl-er-wat-moet-gebéuren, afgewezen, argument, dat wanneer twee hetzelfde doen het nog niet hetzelfde is, als ook de overtuigingen, die elk hunner daarbij tot basis, beginsel en uitgangspunt strekken, zoo hier van elkaar verschillen als die van radicaal Christendom en van humanisme inderdaad doen. In de tweede plaats, dat de praktijk van tientallen jaren Nederlandsche politiek uitwijst, dat ook ten aanzien van vele op het eerste oog er zoo „zuiver-zakelijk” uitzieende sociaal-economische vraagstukken de zienswijzen van rechts en links hemelsbreed uiteen liggen: het is niet toevallig, dat in onze Staten-Generaal rechts-links-stemmingen zoj herhaaldelijk voorkwamen. In de derde plaats, dat het naïef is te veronderstellen, dat gedurende eenig tijdvak, hoe kortstondig ook, op politiek gebied alleen maar „zakelijke” of zakelijk-bepaalde problemen aan de orde zouden komen. Het politieke leven is veelvormig en de vragen vele: naast technische vraagstukken zullen steeds ook door religieuze beginselen beheerschte aangelegenheden om een beslissing vragen. En in de vierde plaats: is het verantwoord een apparaat, waarvan men de noodzakelijkheid voor het verleden ten volle erkent en de noodwendigheid voor de toekomst niet bij voorbaat uitgesloten acht, voor een wellicht o zoo korte tusschenpauze, terwijl de anti-Christelijke machten sterk zijn en de ontkerstening toeneemt, van de hand te doen, het

gesmeede wapen weg te werpen en zichzelf weerloos te maken? Terecht is gezegd, dat vroeger de Kerk zich wellicht te zeer van de wereld heeft afgezonderd, maar dat ze nu bezig is de wereld op haar eigen erf in te halen. Dat geldt ook met betrekking tot de politiek van de belijdende Christenen, die zich in de Partij van den Arbeid hebben begeven.

Mr Stufkens merkte in verband met zijn argument, dat de tijd van alleen-maar-principieel-praten voorbij en die van er-moet-wat-gebeuren aangebroken is, nog op, dat juist hierin zijn antirevolutionaire „vrienden” zoo zeer te kort waren geschoten. Typeerend voor hun geesteshouding achtte hij de zinspreuk van Groen van Prinsterer: Een staatsman niet, een Evangeliebelijder. Naar zijn meening was dat een onjuiste zinspreuk voor iemand, die geroepen was mede te werken aan de oplossing van vraagstukken van practisch-politiek aard. Groens, onjuiste instelling bleek dan ook hieruit, dat hij slechts zelden werkelijk iets over de aan de orde zijnde vraagstukken zeide, maar altijd naar aanleiding van wat aan de orde was ellenlange betoogen over algemeene religieuze en staatsrechtelijke beginselen placht te houden. Als opvallend voorbeeld noemde Mr Stufkens het debat over de afschaffing van den accijns op het geslacht, een voor dien tijd bij uitstek sociaal vraagstuk, waarbij Groen wederom over het punt in kwestie nagenoeg niets zeide, maar wel breedvoerige beschouwingen wijdde aan de vraag of het ontwerp wel op dat oogenblik en op die wijze aan de orde had mogen worden gesteld enz. enz.

Met aanvulling van wat door mij dien avond tegen het aangevoerde is opgemerkt lijkt mij niet ondienstig daaromtrent ook op deze plaats iets aan te teekenen.

Allereerst is het zeer onbillijk den Antirevolutionairen politiek onvruchtbaarheid te verwijten. Wie de moeite neemt de met medewerking of op aandrang van of ook door Antirevolutionairen tot stand gebrachten parlementairen arbeid — ook op sociaal gebied, Talma! — te bestudeeren, die kan dat constateeren.

In de tweede plaats, al zou juist zijn het aan het adres van Groen van Prinsterer gerichte verwijt, dat hij de concrete dingen te zelden aanroerde, dan kan dit verwijt zeker niet gelden ten aanzien van de op hem gevolgde antirevolutionaire politici.

In de derde plaats mag met betrekking tot Groen nooit worden vergeten, dat hij was de „veldheer zonder leger”, dat hij dus zijn krachten allereerst had te wijden aan den hoofdstrijd, den strijd over de beginselen, den strijd van het Evangelie tegen de Revolutie.

Zoo is ook zijn optreden in het debat over den accijns op het geslacht te verstaan. Prof. Diepenhorst doet van Groens optreden ten deze verslag

in zijn levensbeschrijving van Groen van Prinsterer (Kampen, 1932) op de blz. 493—497. Groen zag deze en dergelijke kwesties in veel breder verband, zijn redevoeringen over dit onderwerp zijn een bewijs te meer, dat er geen „zuiver-zakelijke” politieke onderwerpen zijn; zij waarschuwen ten duidelijkste tegen de verderfelijke, gezags-ondermijnende tendenties, die zelfs in de redevoeringen van de toenmalige deftige liberalen (toen nog in hun meer radicale periode!) over dit onderwerp — waarbij kiezersgunst viel te winnen! — tot uitdrukking kwamen.

Maar, ook van Groen van Prinsterer mag men nimmer zeggen, dat het bij hem dan toch alleen maar ging om prâten en niet om wat er gebéuren moest. In de eerste plaats ziet men dan de macht van het **woord** voorbij. Door die macht, aangewend in den dienst van **beginselen**, is het aangezicht der aarde dikwerf veranderd! Bovendien, de staatsbemoeyenis was in de vorige eeuw heel wat geringer dan thans. Het leven was heel wat minder gecompliceerd. De Staten-Generaal waren nog niet overkropt met détailwerk. Men kan dat nog wel zien aan de gedegen behandeling der zaken in de stukken en in de Handelingen van dien tijd. Men had nog den tijd voor principieele debatten. En dat was gelukkig ook. In de negentiende eeuw heeft zich de parlementair-constitutioneele monarchie te onzent gezet. En in dat proces heeft Groen van Prinsterer een groote rol gespeeld. Prof. Diepenhorst, a.w. blz. 326, citeert den toch waarlijk niet antirevolutionairen Prof. Buys, die in 1865, dus nog bij het leven van Groen, in De Gids getuigde: „Misschien heeft sedert 1848 geen lid van de Tweede Kamer meer gedaan om de bevoegdheid van het parlement uit te breiden dan de Heer Groen, meer dan hij gebruik gemaakt van al die nieuwe wapenen tot uitbreiding van het parlementair gezag gesmeed, zelfs de verboden wapenen niet uitgezonderd: het afstemmen van begrotingen om redenen daarbuiten gelegen. Niet tevreden met de emancipatie van het parlement, heeft de Heer Groen, meer dan iemand naar ik geloof ook gestreefd naar de emancipatie van het kiezersvolk, ja zelfs van het volk dat achter de kiezers staat.”

Prof. Diepenhorst vat dit samen door te zeggen, dat de wordingsgeschiedenis van het parlementaire stelsel hier te lande zich mede strengelt om de figuur van Groen, en dat men bij schier elk der factoren, waarvan de deugdelijkheid van dat stelsel afhankelijk is zijn naam ontmoet: ruime opvatting der ministerieele verantwoordelijkheid, de rechte verhouding van Kabinet en Staten-Generaal, gezonde ontplooiing van het politieke partijwezen, ruime bevoegdheid der Staten-Generaal, zuivere verhouding tusschen volk en Staten-Generaal.

Dit is inderdaad een respectabele lijst. En men bedenke dat het hier ging om de grondslagen van ons staatsbestel. Slechts op deugdelijke grondslagen kon in later jaren de steeds omvangrijker wordende overheidsstaat worden verricht. Daarom is het niet gerechtvaardigd het belangrijke werk, dat Groen van Prinsterer in de vorige eeuw heeft verricht om mede te helpen die grondslagen te leggen, thans

te diskwalificeeren als alleen-maar-prâten-overbeginselen.

En wat tenslotte te zeggen van Groens zinspreuk: Een staatsman niet, een Evangeliebelijder?

Groen zelf heeft van die zinspreuk een authentieke interpretatie gegeven aangehaald bij Prof. Diepenhorst, a.w. blz. 113: „In verbazenden ijver tegen al wat naar politiek zweemt, doen ethisch-irenische vrienden een beroep op mijn leus in 1864: Een staatsman niet, een Evangeliebelijder.

Mijn eigen leus. Zij is het nog. Mits in de betekenissen die ik zelf er aan geef en aan gaf.

Namelijk dat ik, eensgezind met de christelijk-protestantsche aspiratiën van het Nederlandsche Volk, in de belijdenis van het Evangelie de kracht en het doel mijner politiek stel.

Niet elke politiek misprijs ik; maar enkel die politiek acht ik prijzenswaard, welke met de uiting van het volksgeweten en met het levensbeginsel van onze uit den strijd voor het Evangelie geboren of herboren nationaliteit homogeen is.”

Deze interpretatie werd in 1870 gegeven, in een tijd toen in zekere vroom-Christelijke kringen — gelijk in later tijd en ook thans nog wel (als men b.v. zegt: „de politiek is maar een vuil zaakje” — sommigen zich aan alle bemoeyenis met het politieke en staatkundige leven wilden onttrekken. Groen hekelde dat. In een vlugschrift uit 1866, dat zijn bovenvermelden zinspreuk ten titel draagt, striemt hij dezulken met het verwijt, dat het onverantwoordelijk is zich, onder voorwendsel dat men geen zin of hart voor de politiek heeft, gemakshalve of uit jammerlijken slenter, te onttrekken aan de handhaving van de rechten, die voor christelijke plichtsbetrachting onmisbaar zijn (Diepenhorst, blz. 113). Ook in het boven weergegeven citaat uit 1870 keerde hij zich tegen deze politicophoten, deze mijders der politiek. Maar toch heeft deze interpretatie uit 1870 ook ruimer zin.

Er blijkt uit, dat Groen wel degelijk politicus, staatsman, wilde zijn, maar alleen zulk een staatsman, die zoowel de kracht, men zou ook kunnen zeggen, het beginsel, als het doel, nl. zoowel het begin- als het eindpunt, zijner politiek zag in de belijdenis van het Evangelie. Zoo heeft de zinspreuk: Een staatsman niet, een Evangeliebelijder, in den grond denzelfden zin als die andere, nog meer beroemde zinspreuk van Groen: Tegen de Revolutie het Evangelie.

Zoo blijkt ook de onjuistheid van het verwijt van Mr Stufkens, want Groen van Prinsterer was niet alleen een staatsman, maar hij begéerde het ook wel degelijk te zijn, maar dan een Christen-staatsman, die ook op staatkundig terrein beleed, dat uit God, door God en tot God alle dingen zijn.

1) Met houde hierbij in 't oog, dat de P. v. d. A. er niet van hooren wil, ook Mr Stufkens niet, dat zij staats-socialisme voorstaat. Ook hier gaat het volgens haar betoog om progressieve aanvaarding of conservatieve verwerping van geleide economie en functioneele decentralisatie. Daarbij komt dus haars inziens geen religieus beginsel in geding. Of juist is haar betoog, dat wat zij wil geen staats-socialisme is, worde hier thans niet besproken.

Historieflitsen

Dr J. de Nooij

Rekkelijk en Precies

De namen Rekkelijken en Preciesen zijn uit onze vaderlandsche 'geschiedenis goed bekend van de godsdiensttwisten in het eind van de 16e en het begin van de 17e eeuw.

De rekkelijken vonden hun aanhang vooral onder de regenten. Ze waren van leertucht afkeerig en door een zekere breedheid tegenover andersdenkenden gekenmerkt.

De preciesen vormden de groote meerderheid van het gereformeerde kerkvolk. Ze waren belijnd, rechtzinnig in de leer en voor handhaving van de Gereformeerde Kerk als belijdeniskerk. Terwijl de leiding in het staatkundige door de regentenheerschappij aan de rekkelijken toeviel, hebben de preciesen tal van jaren de kerk beheerscht.

Men betreft echter die termen rekkelijk en precies teveel alleen op de Gereformeerden.

Dat de Roomsch-Katholieke Kerk zich na de geduchte slagen, die de Hervorming haar had toegebracht, eenigermate kon herstellen en tot „wederopluiking” komen — zóóals Fruin het noemde — had ze te danken aan preciesheid, aan bezinning op de zuivere kerkleer.

Toen in de 18e eeuw de rekkelijkheid het geheele kerkelijk leven overwoekerde, verslaptte de volksgeest en het duurde tot diep in de 19e eeuw voor er weer pit in ons publieke leven kwam.

Dat gebeurde, toen de preciesheid, de belijndheid opnieuw herleefde. Het Calvinisme werd zich weer het kenmerkende van zijn wezen bewust; de Roomsch-Katholieken vonden hun eigen stijl voor het moderne staatkundige en maatschappelijke leven; de buitenkerkelijke arbeiders kregen in het socialisme een gesloten levensbeschouwing.

Het bleek overduidelijk: de kern van ons volk, die ook wanneer hij niet intellectueel geschoold is, toch stellig intelligent te noemen is, is **precies** en bevindt zich bij de rekkelijkheid niet wel.

Daarom mocht de Nederlandsche Volksbeweging, die op principiële punten in vaagheid, dus in rekkelijkheid haar kracht zocht, bekoring hebben voor een groep intellectueelen, die het erfdeel der rekkelijken hadden aanvaard, vat op het volk in zijn breede lagen kon zij niet krijgen.

Daarom ook leed de Partij van den Arbeid, die voor een oudere volksgroep overgang van de preciesheid naar de breedheid, de rekkelijkheid wilde brengen een échec.

De heeren van de rekkelijkheid, de synthese, kunnen noch aan de geschiedenis, noch aan de concrete situatie van het heden het recht ontleenen de richting van ons publieke leven te bepalen. Zelfs wijst de historie uit, dat overwoekering van de rekkelijkheid voor ons nationale leven niet anders beteekent dan de dood.

Een synode op het politieke pad

In het tweede kwart van de 19e eeuw was één richting de heerschende in staat en kerk: politiek

als conservatief-liberalen, kerkelijk als Groninger richting.

Deze laatste dankte het aanzijn van een 19e eeuw-sche poging om Christendom en humanisme te huwen, om openbaring en rede als gelijkwaardig naast elkaar te stellen. Dat op den duur de winst geheel aan de rede kwam en uit de Groninger richting de modernen ontstonden, stippen we slechts even aan. Nu- willen we het er over hebben, hoe deze richting de Kerk gebruikte om politieke invloed uit te oefenen.

Thorbecke had in zijn ontwerp voor de grondwets-hervorming in 1848 voorgesteld eenvoudigweg te bepalen: Het geven van onderwijs is vrij.

De „Groningers” hadden echter met zorg gezien, dat de confessioneele richting in de Ned. Hervormde Kerk en de Roomsch-Katholieken een begin van opleving vertoonden. Zij waren bang, dat de voorgestelde vrijheid aan het orthodoxe volksdeel gelegenheid zou geven zich aan de greep van de Verlichting te ontworstelen.

De Synodale Commissie van de Hervormde Kerk richtte zich nu tot den Koning met een adres, waarin het voorgestelde onderwijsartikel werd genoemd: „een bepaling, die met één slag de schoonste parel van Uwer Majesteits kroon verbrijzelt en den roem en het sieraad van Nederland en de zedelijke kracht van het zelfstandig volksbestaan der Natie vernietigt”.

De waarschuwing drong ook tot de 2e Kamer door en werd niet misverstaan. Een combinatie van conservatieven en liberalen, die naar het woord van den liberalen historicus Colenbrander „een sterk synodale kleur vertoonde”, bracht de openbare school ook onder de nieuwe grondwet in een bevoorrechte positie door aan het onderwijs-artikel toe te voegen, wat Groen „de ellendige zinsnede” heeft genoemd: „Er wordt overal in het Rijk van overheidswege voldoende openbaar lager onderwijs gegeven”.

Ook op deze synode is het woord van Prof. Severijn van toepassing („De Waarheidsvriend” van 22 Nov. 1945), dat ze geroepen was de geestelijke vrijheid te beschermen, als ze zich aan de roeping der Kerk wilde toetsen, maar dat ze juist een poging deed om de regeering te bewegen die vrijheid te beknotten. Een poging, die **toen** maar al te goed geslaagd is.

De Nederlandsche nationaliteit, zóóals die uit en na de Hervorming is opgebloeid, was dus naar haar geestelijken kant van gereformeerd type. En ze is dit in algemeenen zin genomen, gebleven, ook al hebben de sterke toeneming der Roomsch-Katholieke bevolking en het veldwinnend Humanisme — in de 19e eeuw als als Liberalisme van allerlei gading opgetreden — daaraan afbreuk gedaan.

*„Schrift en Historie”,
H. Colijn.*

Wat is eigenlijk in geding?

Wie had gelezen het artikel van Prof. Dr H. Kraemer in „Vrij Nederland”, een week vóór de Tweede-Kamer verkiezing, en daarna de uitslag der verkiezing onder oogen kreeg, hij moest wel grijpen naar het volgend nummer van „Vrij Nederland” om te zien hoe de reactie zijn zou van dezen hoogleeraar, die ook lid is van de Partij van den Arbeid. Vóór de verkiezing schreef hij „De teerling wordt geworpen” en na de verkiezing „De teerling is geworpen”.

Het moest nu komen tot een „doorbraak”. Het zou nu blijken of ons volk „de teekenen der tijden had verstaan”. Het zou nu openbaar worden of ons volk gekomen was tot een „radicale zelfherziening op principiëel gebied”. Het ging nu om „cardinale beslissingen”. En als ons volk zou stemmen vóór het kabinet Schermerhorn-Drees, zou het blijk geven „de historische situatie” verstaan te hebben, want deze regeering had immers van H.M. de Koningin de opdracht gekregen om een regeering van herstel en vernieuwing te „inaugureren”?

Zoo zachtjes aan weten wij, wat dit alles te betee-kenen heeft. Allereerst moesten de **christelijke** partijen de „antithese” opdoeken als een verouderd begrip, want de antithese verhindert de groote socialistische gemeenschapsgedachte, en staat ook de eenheid van ons volk, om samen een nieuwe toekomst op te bouwen, in den weg. Voorts moesten wij allen stemmen voor het „personalistisch socialisme”, voor de „geleide economie”, voor de zelfstandigheid van Indonesië, want in het „personalistisch socialisme”, dat opkomt voor de „waarde der menschelijke persoonlijkheid”, ligt de waarborg van een nieuwe toekomst; in de „geleide economie” zal de gedachte van „sociale gerechtigheid” voor het eerst triumfeeren; en in de „zelfstandigheid van Indonesië”, zal aan een eisch, die de nieuwe tijd ons stelt, voldaan worden.

Het groote ideaal, dat hier voor oogen zweeft, is de groote socialistische gemeenschap, waartoe ons geheele volk behooren moet, waarin de begrippen van naastenliefde, van gerechtigheid, van werk voor allen en brood voor allen, in practijk worden gebracht. Dat was de „doorbraak”, welke men beoogde. En aan deze „doorbraak” konden met name ook de **christelijke** partijen meewerken, want het ging daarbij — aldus Prof. Kraemer — niet „om een terzijde zetten van het Christendom, maar in tegendeel om een **zuiverder**, de Bijbelsche verkondiging in deze conjunctuur der geschiedenis meer recht doende bepaling van de verhouding van Christendom en politiek, kerk en staat”. Wie als **christen** aan deze „doorbraak” meewerkte, hij verstond pas recht den eisch van het evangelie „in deze conjunctuur der geschiedenis”. Wij zouden het ook zoo kunnen zeggen: „**God wil het**”. Zooals een Peter van Amiens met een — naar men zegt — „God wil het” opriep tot een kruistocht naar het Heilige Land, zoo moesten wij als christenen „uit de teekenen der tijden” besluiten tot een „God wil

het”, n.l. het komen van de nieuwe socialistische toekomst. Deze „doorbraak” naar de groote vernieuwing van ons volk tot een „radicaal, diepgeestelijk gefundeerd socialisme”, is ook eisch van het evangelie van Christus.

Maar nu met name de christelijke partijen niet op de „Partij van den Arbeid” gestemd hebben, en dus niet meegewerkt hebben aan deze „doorbraak”, daar was het te verwachten, dat Prof. Kraemer nog eens naar de pen zou grijpen, om ons duidelijk te maken, wat wij nu wel gedaan hebben door trouw te blijven aan de eigen belijdenis omtrent een christelijke politiek.

Wat Prof. Kraemer schrijft is dan ook lang niet malsch, het is vernietigend voor ons.

In de eerste plaats heeft de uitslag der verkiezing hem met „groote bezorgdheid” vervuld.

„Wie poogt — zoo zegt hij — de dingen met breed-nationale en wereldblik te bezien, is over het resultaat der eerste verkiezingen na den oorlog niet in de eerste plaats teleurgesteld of terneergeslagen, maar wel van diepe bezorgdheid vervuld”.

Waarom? Omdat misschien het Communisme een zoo groot aantal stemmen op zich wist te vereenigen, en ons volk een sterke neiging naar uiterst links begint te vertoonen?

Neen. „Ook gronden zich de diepe bezorgdheid en het boven neergeschreven oordeel niet op het andere, terecht aandachttrekkende feit, dat de communisten belangrijke winst hebben geboekt”. Maar dit is het, dat ons volk als geheel „de teekenen der tijden” niet verstaat, en die radicale zelfherziening en openheid voor de realiteit der huidige wereldproblematiek niet heeft opgebracht, die voor ons leven als volk en als lid der volkerengemeenschap beslist vereischt is”.

En dit is een verwijt rechtstreeks gericht aan de christelijke partijen. Wij hebben onze roeping niet verstaan. En dat nog wel, terwijl ook de „Bijbelsche verkondiging” deze roeping tot ons deed komen. Wij zijn „rechtlijnig” doorgegaan. „Het appèl tot een gezamenlijk nieuw verstaan van deze grootste en in verschillende tijdperken der historie verschillende liggende problematiek, een appèl dat toch op deze breuklijn der historie klemmende zin had, is nòch door de Roomsche Katholieke leiders, nòch door de „Calvinistische” verstaan.

M.a.w.: Er is door den oorlog een periode der wereldgeschiedenis afgesloten. Er is een geheel nieuwe periode ingegaan. Vandaar de breuklijn. En deze nieuwe periode, dat is de groote socialistische gemeenschap in den boven omschreven zin. Die groote socialistische gemeenschap vraagt in economisch opzicht een „planhuishouding”, in sociaal opzicht een „erkenning van de menschelijke persoonlijkheid”, in cultureel opzicht een harmonische ontplooiing van alle gaven en krachten, enz.

Maar wij zijn „rechtlijnig” doorgegaan, en hebben

den nieuwen tijd niet gezien, en de teekenen der tijden niet verstaan. Ja, wij hebben op een „breaklijn” der historie, welke voor ons volk en voor heel de Westersche cultuur een nieuwe en gelukkige toekomst openen wil, ook het evangelie niet verstaan. Want juist dit evangelie had ons moeten dringen om te stemmen op de Partij van den Arbeid, en mee te gaan met mannen als Prof. Kraemer, Dr. Banning e.a.

Vandaar, dat het nu hopeloos mis is. Want „welke oplossing er ook komen zal — (dat is welke regeering wij nu ook krijgen) — zij zal er een zijn die regeeren in groote, bij de geweldige vragen passende stijl uitsluit”. Wij hebben eenvoudig bij de stembus onze oogen dichtgeknepen voor 't licht der nieuwe toekomst, en onze ooren toegestopt voor de nieuwe geluiden, en als blinden en dooven gestemd, misschien wel „in subjectief eerlijke vroomheid”, maar dan toch hoorende doof en ziende blind.

Wij moeten dan ook niet verwachten, dat het buitenland veel respect voor ons heeft. Neen, „wij mogen ervan verzekerd zijn, dat 't buitenland de politieke rijpheid en scheppingskracht van het Nederlandsche kiezersvolk laag zal noteeren”. „Het pijnlijke blijft, dat Nederland zich dan toch maar voor het forum der wereldopinie blameert, en te klein van formaat toont, hetgeen voor zijn positie en gewicht in de wereld onvermijdelijke gevolgen heeft”. En wie dit alles schrijft — en nog veel meer — is een **christen**. Een man, die wil leven bij het Woord Gods, en erkennen wil — naar zijn eigen getuigenis — „het koningschap van Jezus Christus over alle machten en overheden, kerkelijke en wereldlijke”.

Maar dit hebben wij **tegen** hem, dat hij de groote socialistische gemeenschap, voorgedragen door het periodiek socialisme, als nieuwe komende periode der wereldgeschiedenis **poneert**. Hij **zegt** eenvoudig, dat is de nieuwe toekomst. Dat is de „conjunctuur der geschiedenis”. Dat is het teeken des tijds. Onze tijd **vraagt** om deze socialistische gemeenschap. Zij **dient** zich aan. Zij klopt aan de deur van ons hart. Zij luidt haar klokken over ons uit. Maar hij **vergeet**, dat dit toekomstideaal uit den **mensch zelf gevonden** is, dat de **mensen** het hebben bedacht, dat de **mensen** daarin de heilstaat zien komen, dat de **mensen** dit de oplossing vinden voor de wereldproblemen. Het zijn de **mensen**, die het oude over boord werpen, en nieuwe vormen bedenken voor de ontwikkeling in de toekomst. Het zijn de **mensen**, die zeggen de vroegere systemen deugden niet, het zijn de fouten, die zich gewroken hebben. Het moet nu anders. Wij hebben **tegen** hem, dat hij in het geheel niet spreekt over de **zonden**, ook niet over de **zonden** in onze christelijke partijen, over de **schuld** der wereld, waarover de **toorn** des Heeren ontbrand is. De fout zit niet in het kiezen van een bepaalde staat- en maatschappijvorm, de kapitalistische, of de communistische, of de socialistische, maar het zijn onze **zonden**, die de wereldvrede verhinderen, en de welvaart en de zegen der volkeren verhinderen. En het is door en door onbijbelsch gedacht om te zeggen geen christelijke politiek meer, geen christelijke partijen meer, alsof daar het kwaad in zat.

Maar bijbelsch is te zeggen, God straft de zonde, ook de zonde der christelijke partijen, en zijn toorn ontbrandt over een wereld, die naar Hem niet vraagt en naar Zijn wet niet. En ook de socialistische gemeenschap en toekomst, waarvoor Prof. Kraemer ijvert, en waarvoor hij „het christendom” wil inschakelen, is niet bedacht uit het Woord Gods. De socialistische gemeenschapsgedachte is niet „de gemeenschap der heiligen”, die Christus bouwt door Zijn Woord en Geest. En de socialistische gerechtigheid die nu begeerd wordt, is niet de sociale gerechtigheid van het Woord Gods, want deze sociale gerechtigheid eischt wedergeboorte uit den Heiligen Geest. Prof. Kraemer vergeet de waarheid der Schrift dat de mensch dood is in zonden en misdaden, en dat daarom de dood ligt in elk nieuw systeem en elke maatschappij-vorm, die hij kiest. De ontbinding ligt er reeds in.

Prof. Kraemer vergeet, dat niet het eerste is, dat de mensch een menschwaardig bestaan heeft, of de menscheijke persoonlijkheid geëerbiedigd wordt, of de sociale gerechtigheid triumfeert, maar dat het eerste is, dat **God** Zijn lof en prijs ontvangt van al. Zijn maaksel. Dan worden al deze dingen ons „in den schoot geworpen”. De socialistische gemeenschap en -wereld, die hij zoekt, bedoelt niet te zijn tot lof en prijs van Hem, Die alle dingen geschapen heeft tot Zijn eer, en die nu vraagt, dat heel de breede menschenwereld Hem het Zijne geeft in al hare werken. Daarom, terwijl hij de antithese vervloekt, en de antithese-gedachte geeselt, vergeet hij, dat **God Zelf** de antithese **gesteld** heeft, onmiddellijk na den val en wel in het bekende woord: Ik zal vijandschap zetten. En daarom komen er nu menschen, die door de genade Gods zich bekeeren, en weer gaan leven naar de wet Gods „in Christus' krachten”. En daarom zijn er menschen, die het evangelie wederstaan, zich niet bekeeren, en leven naar het goeddunken van hun hart, en zichzelf een wet zijn. Er is een beginsel van goed, en een beginsel van kwaad in de wereld. Er zijn menschen, die wedergeboren zijn, en hun levensworstelen hebben in den Geest, en er zijn menschen, die niet wedergeboren zijn, en die hun levensworstelen hebben in de zonde. Er zijn menschen, die leven uit een waar geloof, naar de wet Gods, Hem ter eer, en zoo de wereld in gaan en werken, afwachende den zegen des Heeren, en de mogelijkheden, die God hun geven wil. Er zijn menschen, die leven uit zichzelf en zichzelf een wereld scheppen, en zichzelf een toekomstbeeld ontwerpen. En het zijn ook deze laatste, die nu in „deze conjunctuur der geschiedenis” de socialistische gemeenschap projecteeren, en een socialistische wereld als toekomstbeeld ontworpen hebben. En nu doet Prof. Kraemer alsof de mensch der wedergeboorte, de mensch van het koninkrijk der hemelen, dat in Christus gekomen is, en komt, en komen zal, mee kan werken met den socialistischen mensch in het verwezenlijken van diens toekomstideaal. Zoo heeft hij alle christelijke partijen in dit „historisch moment” willen verlokken tot een gevaarlijke synthese, waar God de antithese stelt, en heeft hij den Satan niet gezien, die alle eeuwen door met de synthese-gedachte de

kerk heeft willen vernietigen en het koninkrijk Gods in zijn „gezegende doorbraak” heeft willen verhinderen. En zoo zien wij geheel andere „teekenen des tijds”. Wij zien nu ook een man als Prof. Kraemer meewerken aan een synthese van **beginselen**. Hij wil ons doen gelooven, dat bijv. het **pausalistisch socialisme** met zijn begrippen van naastenliefde en sociale gerechtigheid in den grond hetzelfde is als waarvoor het christendom ijvert, dat er tenslotte geen verschil van beginsel is tusschen wat de mensch bedacht heeft en wat God geopenbaard heeft in Jezus Christus. Dat dit werkelijk zoo is, dat blijkt uit het feit, dat Prof. Kraemer wel de vernieuwingsgedachte propageert, en „princiepale zelfherziening”, maar niet voorhoudt de noodzaak der **wedergeboorte**, om werkelijk den naaste lief te kunnen hebben, en sociale gerechtigheid te kunnen oefenen naar den wil Gods. Prof. Kraemer wil den Heere een wereld geven van de socialistische gemeenschap, waarbij humanisme en christendom de levensbronnen zijn, maar de Heere wil een wereld, die Hem prijst en al het maaksel Zijn lof zingt, een wereld, die nu alleen komen kan in Jezus Christus, en die haar eerste heerlijkheid reeds openbaart in den „nieuwen mensch”, in den mensch der wedergeboorte, die leeft uit een waar geloof, naar de wet Gods, Hem ter eer.

Prof. Kraemer had een schoon werk kunnen doen. Hij had de **zonden** der christelijke partijen kunnen aantoonen. Concrete zonden in hun politiek en sociaal optreden. En hij had kunnen zeggen, dat wij ons van deze concrete zonden moeten bekeeren, zullen wij het zout der aarde, en het licht der wereld zijn. Want dat is het, wat de Heere van de Zijnen vraagt. En wel in elk historisch moment. En ook na dezen oorlog. Maar nu heeft hij een vernietigend oordeel uitgesproken over de **christelijke** partijen, die zeker vele zonden te belijden hebben, en die in dezen oorlog ook hun zonden in het oordeel zagen komen, maar die nochtans in geloof hun roeping trachten te vinden uit het Woord Gods, geloovende, dat zij den wil des Vaders deden, al hadden zij ook in politiek en sociaal opzicht nog maar een klein beginsel der nieuwe gehoorzaamheid, en al waren al hun goede werken met zonden bevlekt. Prof. Kraemer weet toch wel, dat Christus zich zeer verblijdde, dat Hij de „nieuwe menschen” komen zag op het gehoor van het gepredikte Woord, en dat Hij ze ook met vreugde aanwees: „Die is mijn broeder en mijn zuster en mijn moeder, die daar doet den wil des Vaders, die in de hemelen is”.

En als Prof. Kraemer constructief werk had willen doen, en ons werkelijk politiek in „grooten stijl” had willen leeren, dan had hij moeten beginnen met te erkennen, dat er verschil van menschen is, omdat er verschil van beginsel is, dat de eene mensch leeft uit den Geest, en uit de glorie van het koninkrijk Gods, en dat de andere mensch uit zichzelf leeft, en zichzelf een wereld ontwerpt, en een heilstaat indenk, en dat er dus nimmer sprake kan zijn van een samengaan van beginselen, en een aanvaarden van eenzelfde grondslag. Maar dan ook verder, dat met erkenning van dit verschil

van beginsel, er zeker door de verschillende partijen in ons vaderland overleg kan gepleegd worden om samen te werken, wat werkelijk tot belang strekt van land en volk, vooral in dezen tijd van wederopbouw en herstel. En dan had hij kunnen aantoonen, dat de christelijke partijen pas waarlijk sociaal kunnen zijn, en ook pas waarlijk een nationale politiek kunnen voeren (zooals „Trouw” het ook zeide), omdat het Woord Gods ons hierbij onderwijst, en de Wet Gods ons hierbij leidt. Want het is eenvoudig niet waar, dat wij niet tot een politiek in grooten stijl in staat zijn, en het staat werkelijk niet hopeloos met ons, als wij vragen naar den wil des Vaders, die bekend is, wij geopenbaard in Jezus Christus. En bidden om de krachten, die beloofd zijn om in nieuwe gehoorzaamheid te werken tot Zijn eer.

Wij hebben zeker „rechtlijnig” gestemd, dat wij zeggen in het geloof, dat de Heere nog altijd hetzelfde van ons vraagt op politiek en sociaal terrein. In dit opzicht erkennen wij geen „breuklijn in de historie, alsof de Heere nu zou vragen om op de Partij van den Arbeid te stemmen, want daar komt het toch op neer. Wij gelooven, dat de Heere in dezen oorlog getoerd heeft tegen onze zonden, en tegen de zonden der wereld, dat daarom het wee over ons gekomen is met het benauwende woord der Schrift er bij, dat het andere wee komt, omdat de wereld zich niet bekeert. Want ook de socialistische wereld met haar gedachten en idealen, is geen bekeering tot den levenden God, den waarachtigen God van hemel en aarde, tot den God en Vader van onzen Heere Jezus Christus. Wij kunnen maar één ding doen, dat is ons bekeeren tot Hem, dat is Zijn wil gaan doen op elk terrein van het leven. Om niet uit „traditie” rechts te stemmen, of uit „behoudzucht” ter stembus te gaan of in „cadaver-gehoorzaamheid”, maar in geloof en gehoorzaamheid aan Hem, met open oogen en open ooren voor Zijne toekomst, die aanteende is, de teekenen der tijden verstaande in het licht van Zijn Woord. Wij leggen ons niet vast in een program. Wij zoeken niet den christelijken staat. Wij willen uit een waar geloof, naar de wet Gods, Hem ter eer werken op elk terrein van het leven, en alzo inwerken op deze wereld, en alzo het zout der aarde en het licht der wereld zijn, geloovig verbeidende wat God ons geven wil, en welke mogelijkheden Hij ons schenkt. Maar ik ben bang, dat er tusschen Prof. Kraemer en ons ligt een diametraal verschil wat betreft het Woord Gods, namelijk de Heilige Schrift. En daarom verstaan wij elkaar niet meer.

v. d. B.

De Hervorming wil vrijheid, niet om aan Vorsten en Overheden de wet te stellen; niet om zich politieke voorrechten te verschaffen; niet om de vrijheid te hebben als deksel der boosheid; maar als dienstknechten Gods.

*„Ongeloof en Revolutie”
Groen van Prinsterer.*

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof. Dr. J. Severijn, Mr. A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr. J. J. Hangelbroek, Prof. Mr. A. M. Donner, Mr. W. Rip, Ad. Kuiper, J. H. Hofman, Dr. F. L. van Muiswinkel, Mr. K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr. Dr. E. J. Beumer, Mr. J. A. de Wilde, Dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr. L. W. G. Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand. — Redactie-adres. Dr. Kuyperstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935.
Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht — Telefoon 11811 — Giro 267122
Prijs per abonnement f 3.— per jaar.

Hoe staat het met den Rechtstaat?

door Mr Dr E. J. Beumer.

I.

In den bezettingstijd heeft de Nederlandsche volksgemeenschap zwaar geleden onder rechtsverkrachting en willekeur. Velerlei voorschriften werden door den bezetter of zijne binnenlandsche handlangers vastgesteld, die in strijd waren met het recht en met onzen volksaard en werden uitgevoerd, op de meest willekeurige wijze, door onbekwame en onbetrouwbare personen. Een recht van beroep op onafhankelijke rechterlijke organen was veelal niet aanwezig en, zoo het al bestond, was het van weinig betekenis, omdat uitspraken, welke den bezetter niet bevielen, door hem werden gefrustreerd.

Toen kwam eindelijk de bevrijding. Eerst van het Zuiden en vervolgens, geruimen tijd later, van de overige deelen des lands. Velen hoopten nu op herleving van den eerbied voor wet en recht. Helaas tevergeefs. De Nederlandsche Regeering in Londen — vervreemd van het Nederlandsche volk — was op het wonderlijke denkbeeld gekomen, dat de vóór den oorlog gekozen publieke lichamen uitsluitend nog het vertrouwen genoten van de ouderen, maar niet van de jongere vooruitstrevende elementen, die den geest van Nederland heetten te vertegenwoordigen. Zij wenschte, mede onder den invloed van acties in het Zuiden, geen onmiddellijke herleving van raden en staten en allerminst van de beide Kamers der Staten-Generaal. Daarnaast had zij, door de vaststelling van het Besluit op den bijzonderen staat van beleg (K.B. van 11 September 1943, Staatsblad No D. 60.) de burgerlijke autoriteiten van een groot deel hunner bevoegdheden beroofd en een oppermachtig militair gezag in het leven geroepen. Blijkbaar waren de ministers niet op de hoogte van de slechte ervaring, welke wij

gedurende den staat van beleg in de jaren 1914 tot 1918 met het militair gezag hadden opgedaan. De thans getroffen regeling ging veel verder dan de wet van 23 Mei 1899, Staatsblad No 128 (Wet op den staat van oorlog en staat van beleg). Aan het M.G. werden nu buitensporige bevoegdheden toegekend. En in de practijk gingen de heeren nog verder dan zij mochten. Hunne geldsmijterij werd geëvenaard door hunne gezagsaanmatiging; tegen het vaststellen van onwettige regelingen zagen zij niet op.

Een treffend voorbeeld daarvan vinden wij in hetgeen ten aanzien van de Rijksuniversiteiten is geschied. Lid 2 van artikel 9 van het K. B. No D. 60 verklaart het M.G. bevoegd bij verordening de bepalingen van wetten, algemeene maatregelen van bestuur, Koninklijke besluiten, welke algemeene regelen inhouden, en van andere algemeen verbindende voorschriften tijdelijk buiten toepassing te laten, daarvan afwijkende voorschriften te geven, dan wel daarin wijzigingen aan te brengen. Lid 4 van het artikel geeft eene beperking van deze ruime bevoegdheid en bepaalt uitdrukkelijk, dat die bevoegdheid o.m. niet kan worden toegepast ten aanzien van de wetten, die zijn vermeld in de lijst, welke aan het K.B. is toegevoegd. In die lijst vinden wij ook de wet tot regeling van het hooger onderwijs. Daar moest het M.G. dus afblijven! Helaas telde het genoemde artikel 9 nog een vijfde lid en in dat vijfde lid werd bepaald, dat in afwijking van de regeling van lid 4 het M.G. bevoegd was bepalingen van de wetten, voorkomende op voormelde lijst, tijdelijk buiten toepassing te laten of daarvan afwijkende voorschriften te geven, indien naar het oordeel van dat gezag de handhaving of het herstel der uit- of inwendige veiligheid van den Staat zulk eene voorziening onmiddellijk en dringend noodzakelijk

maakte en eveneens naar dat oordeel verbinding met de Regeering dermate onzeker of belemmerd was, dat de beslissing der Kroon daaromtrent niet kon worden afgewacht.

Wat gebeurde nu? Als militair commissaris voor de provincie Groningen fungeerde een zekere H. Holtkamp, een persoon, van wien mij niet bekend is, of hij ooit blijk heeft gegeven van eenige administratieve of bestuursbekwaamheid. Deze functionaris vaardigde d.d. 14 Mei 1945 eene beschikking uit, waarbij voor de Rijksuniversiteit te Groningen eene Commissie van Herstel werd ingesteld, die tot nadere voorziening de werkzaamheden van het College van Curatoren zou waarnemen. Deze regeling was in strijd met de Hoogeronderwijswet en mocht dus — gezien lid 4 van voormeld artikel 9 — door het M.G. niet worden uitgevaardigd, tenzij lid 5 van dat artikel toepasselijk moest worden geacht. Natuurlijk was daarvan geen sprake, maar niettemin deed H. Holtkamp, of dit wel het geval was, Immers de beschikking bevat eene overweging, luidende: dat de veiligheid van den Staat vordert, dat in het bevrijde Nederland zoo spoedig mogelijk, in zoo groot mogelijken omvang, het Hooger Onderwijs worde hersteld.

Het is voor een ieder duidelijk, dat de veiligheid van den Staat dit allerminst vorderde en dat die veiligheid alleen in het geding werd gebracht om den schijn te wekken, dat het uitzonderingsgeval van lid 5 van meergenoemd artikel 9 aanwezig was. Dit neemt evenwel niet weg, dat wij hier een bedenkelijk voorbeeld hebben van misbruik van bevoegdheid en van onwettig handelen. De Chef van den Staf M.G. vond dat optreden evenwel zoo mooi, dat hij nog een stapje verder ging. Hij stelde d.d. 25 Mei 1945 eene verordening vast, waarbij o.a. werd bepaald, dat de bij de Hoogeronderwijswet aan de Curatoren der Universiteit opgedragen bevoegdheden, met uitsluiting van dezen, kunnen worden uitgeoefend door of vanwege het M.G. en hij schroomde niet ook deze verordening te doen steunen op eene overweging, die verwees naar de „veiligheid van den Staat” en voorts vermeldde, dat eene bijzondere voorziening onmiddellijk en dringend noodzakelijk was en dat de verbinding met de Regeering dermate belemmerd was, dat de beslissing van de Kroon daaromtrent niet kon worden afgewacht. Men moet maar durven! En „gelet” op deze verordening nam hij d.d. 25 Mei 1945 een besluit, waarbij o.a. werd bepaald, dat de Curatoren der Rijksuniversiteiten zich tijdelijk moesten onthouden van eenige bemoeienis met betrekking tot de universiteit, van welker curatorium zij deel uitmaken, terwijl hij tenslotte voor elk der Rijksuniversiteiten een College van Herstel in het leven riep.

Onder het Kabinet-Schermerhorn is eene poging gewaagd, al deze onregelmatigheden in orde te brengen door de uitvaardiging van het K.B. van 22 Augustus 1945, Staatsblad No. F. 145, houdende vaststelling van het Herstelbesluit Instellingen van hooger onderwijs 1945. Het is echter aan gegronnen twijfel onderhevig, of deze poging geslaagd is, aangezien zulk eene regeling bij de wet en niet bij een K.B. behoorde te geschieden en eenig beletsel

om haar bij de wet te treffen op 22 Augustus 1945 niet meer bestond.

Een ander voorbeeld van ergerlijke rechtsschennis is te vinden in het besluit, door den militairen commissaris in de provincie Gelderland genomen ten aanzien van den burgemeester van Renkum. Deze burgemeester was in 1944 door de Duitschers gedwongen, zijne gemeente te verlaten; hij was naar Friesland gegaan en daar ongesteld geworden. Dientengevolge was hij op den dag der bevrijding niet in zijne gemeente aanwezig. Ir. Blaauw, militair commissaris in de provincie Gelderland, nam nu 29 Mei 1945 het navolgende besluit:

„Overwegende, dat bij toepassing van artikel 2, lid 1, van het K.B. tijdelijke voorziening bestuur provinciën en gemeenten, de heer T. weer als Burgemeester van Renkum zou optreden;

Overwegende, dat op grond van leeftijdsoverwegingen niet zou worden voorzien in opgemelde functie op een wijze, die de noodige waarborgen biedt voor de medewerking aan het herstel en de handhaving van de in- en uitwendige veiligheid van den Staat;

besluit:

dat de heer T. niet zal terugkeeren als Burgemeester van Renkum.”

Dit besluit is volstrekt onwettig. Het M.G. is voor de zooveelste maal zijne bevoegdheid te buiten gegaan. Niettemin heeft het zeer veel moeite gekost om minister Beel duidelijk te maken, dat de heer T. wèl moest terugkeeren als Burgemeester van Renkum. Maar uiteindelijk is dat dan toch geschied. Hinderlijk was ook, dat het M.G. zich overal mede bemoeide en te pas en te onpas overal de „veiligheid van den Staat” bijsleepte.

Wat b.v. te zeggen van het feit, dat de Chef Staf M.G. d.d. 26 Mei 1945 eene verordening vaststelde tot intrekking van het besluit tot instelling van een rijksbureau voor documentatie van de geschiedenis van Nederland in oorlogstijd? Eene verordening, die steunde op de volgende overwegingen:

„dat door het intreden van den bijzonderen staat van beleg en door de aankomst van het militair gezag de taak van de door de Regeering aangewezen Vertrouwensmannen een einde heeft genomen; dat derhalve de veiligheid van den Staat vordert buiten twijfel te stellen, dat het vanwege de Vertrouwensmannen uitgevaardigde „Besluit van den Secretaris-Generaal van het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, houdende instelling van een Rijksbureau voor Documentatie van de geschiedenis van Nederland in Oorlogstijd” van 8 Mei 1945, bekendgemaakt in de Nederlandse Staatscourant d.d. 8 Mei 1945, No. 39, zijn rechtskracht heeft verloren;”

Waar de veiligheid van den Staat al niet mede te maken heeft!

In het Publicatieblad van het M.G. 1945, No. 15, vindt men „Verordening Sociale Verzekeringsrenten en kinderbijslag” (No. 57). Deze verordening berust op de vrijmoedige overweging „dat de veiligheid van den Staat vordert, dat de tijdens de vijandelijke bezetting ingevoerde tijdelijke verhoogingen van bepaalde sociale verzekeringsrenten en van de uitkeeringen ingevolge de Kinderbijslag-

Een vredelievende Excellentie

Welke karaktereigenschappen men ook aan Minister Beel meent te kunnen toeschrijven, strijdlustig is onze nieuwe Minister-president allerminst. Of was het wellicht **tactiek**, die Zijne Excellentie ertoe bracht bij de debatten over de regeeringsverklaring elk ernstig treffen uit den weg te gaan?

Toen Willem van Oranje in het najaar van 1568 met een groot leger bij Stockhem over de Maas getrokken was, probeerde hij Alva tot een slag in het open veld te dwingen. Alva ontweek den slag. „Hij wist”, zoo zegt een onzer geschiedschrijvers, „dat hij door den slag te ontwijken, zeker de zegepraal zou behalen, welke hem ontglippen kon in een gevecht.”

Aan deze tactiek, — reeds stammende uit den tijd van Quintus Fabius Maximus, den Romeinschen dictator — deed Minister Beel ons denken, toen hij zorgvuldig elke botsing met de niet-regeeringspartijen vermeed. Waarschijnlijk wilde hij daardoor duidelijk maken, dat het hem ernst is met de zinsnede in de regeeringsverklaring, waarin gezegd wordt, dat het Kabinet voor zijn beleid breder instemming vertrouwt te krijgen dan die van de groepen, waarop het steunt.

De heer Schouten heeft deze zinsnede ernstig onder de loupe genomen. Als de wensch om breder instemming met het regeeringsbeleid te verkrijgen richtinggevend was geweest bij de Kabinetsformatie, aldus de A.R. woordvoerder, dan had de formateur tot een andere samenstelling moeten komen. Dan had hij ook de declassering van bepaalde groepen moeten vermijden. Er waren politieke groepen, de Katholieke Volkspartij en de Partij van den Arbeid, die gelegenheid ontvingen invloed uit te oefenen op de samenstelling van het ontwerp-Regeeringsprogram; andere groepen konden van dit program eerst kennis nemen, nadat deze invloed geëffectueerd was. Wat was de reden, dat dit onderscheid gemaakt werd?

De heer Schouten meende zeer terecht aanspraak

te kunnen maken op beantwoording dezer vraag, aangezien er van de gedeclasseerde groepen instemming met het regeeringsbeleid verwacht wordt. De vraag klemt des te meer, omdat vooraanstaande persoonlijkheden van de Partij van den Arbeid, de heeren Schermerhorn en Vorrink, in het openbaar blijk hebben gegeven van hun onwil om met A.R., C.H. en mannen van de Partij van de Vrijheid samen te werken. Als één der partners bij de Kabinetsformatie positief elke samenwerking met de drie genoemde partijen afwijst, hoe kan dan niettemin van deze uitgestootenen instemming met het beleid verwacht worden. De formateur staat toch niet op het standpunt: ik verwacht uw vertrouwen, maar geef u mijn vertrouwen niet?

Minister Beel heeft dit twistpunt pogen te omzeilen door een korte beschouwing te geven over het verloop der Kabinetsformatie. Hij wilde, zoo deelde hij mede, een parlementair Kabinet vormen, dat een sterke regering waarborgde. Toen hem gebleken was, dat een bredere basis dan de thans bereikte niet mogelijk was, is hij overgegaan tot het zoeken van overeenstemming met de beide grootste fracties. Een concreet antwoord op de concreet gestelde vragen bleef echter uit.

Daardoor kunnen wij niet ontkomen aan de gedachte, dat de formateur gebogen is voor den eisch der Partij van den Arbeid, die van een nationaal Kabinet niet wil weten. Deze acht, blijkens de uitlatingen van den heer Van der Goes van Naters, een progressieve politiek onmogelijk, wanneer wordt samengegaan met wat hij conservatieve groepen belijft te noemen.

De heeren Schouten, Tilanus en Bierema hebben echter voldoende duidelijk gemaakt hoe valsch deze door de Partij van den Arbeid in het leven geroepen antithese is. De heeren van de Partij van den Arbeid, aldus de heer Tilanus, meenen, dat zij, en blijkbaar ook de Katholieke Volkspartij, voortstrevend zijn en de drie andere partijen reactionair en conservatief. De heer Tilanus wees deze kwalificatie duidelijk en onomwonden van de hand. Juist in die beginselen, welke gebaseerd zijn op de Heilige Schrift en op het Evangelie, komen zoovele aansporingen voor tot sociale bewegendheid en liefde voor den naaste, dat men niet het recht heeft deze als reactionair te bestempelen.

Met hem verklaarde de heer Schouten in het minst niet kopschuw te zijn ten aanzien van progressieve politiek. De tegenstelling is op het oogenblik niet: progressie of conservatisme. De tegenstelling ligt op het gebied van de progressie zelf, van den geest, waarin men progressie wil. Het was typeerend voor de houding van Minister Beel, dat hij ook dit twistpunt uit den weg ging en ook in dezen zich bepaalde tot luisteren en zwijgen. Zwijgen kon de nieuwe premier echter niet over

---

wet in het in bijzonderen staat van beleg verkeerende gebied voorloopig worden bestendigd.” En hetzelfde blad bevat nog een „Verordening premie Ziekenfondsbesluit” (No. 58), aangezien „de veiligheid van den Staat de vaststelling vordert van een nadere regeling omtrent het bedrag der premie, bedoeld in artikel 9, tweede lid, van het Ziekenfondsbesluit....”.

De wijd om zich heen grijpende, wonderlijk gemotiveerde, bemoeienis van het M.G. heeft in ernstige mate medegewerkt tot het ontstaan en de ontwikkeling van een gevoel van rechtsonzekerheid, te meer waar bij den voortduur bleek, dat het Kabinet-Schermerhorn niet in staat was, het M.G. binnen de perken der betamelijkheid te houden.

een ander punt, dat de A.R. fractieleider had aangeroerd. De heer Schouten had geïnformeerd wat er waar was van de geruchten, welke vertellen, dat Prof. Schermerhorn in een of andere ambtelijke functie naar Oost-Indië zou gaan, en dat Prof. Logemann benoemd zal worden tot voorzitter van de Rijksconferentie, welke zich zal bezighouden met de oplossing van het Indische probleem. Bij voorbaat wilde hij zich tegen deze benoemingen verzetten. De A.R. zouden daardoor op een van de belangrijkste punten van regeeringsbeleid in de oppositie worden gedreven.

De woordvoerder der R.Katholieken, Prof. Romme, meende, dat deze uitlating van A.R. kant constitutioneel eenigermate bedenkelijk was. De noodzakelijkheid van deze uitlating blijkt echter niet alleen uit hetgeen „Het Vrijë Volk” hierover schreef, dat Prof. Schermerhorn reeds een plaats als commissaris-generaal in Batavia had toebedacht, maar ook uit het pleidooi van den heer v. d. Goes voor Prof. Schermerhorn, voor wien hij hoopte, dat de Regeering van zijn constructieve gaven en zijn groote goodwill in 'slands belang gebruik zal maken.

Zooals ik al zei, zwijgen kon Minister Beel niet over dit ter sprake gebrachte punt. Maar ook hier omzeilde hij de gevaarlijke klip door de mededeeling, dat over deze materie weldra een wetsontwerp bij de Staten-Generaal zal worden ingediend. Over de bezetting van de plaatsen in een commissie-generaal is nog niet gesproken. „De meest geschikte personen zullen moeten worden gevonden”, verklaarde Zijne Excellentie, een uitspraak, waaraan niemand aanstoot zal kunnen nemen.

De weinige strijd lust, die Minister Beel bezielt, kwam op het duidelijkst aan het licht, toen de communistische woordvoerder, de heer Wagenaar, den minister de ooren waschte over een door hem gebezigde uitdrukking. De Kabinetsformateur had gezegd geen overleg met de communisten te hebben gepleegd, omdat bij deze groep niet aanwezig is de erkenning van de waarde der menschelijke persoonlijkheid en de hooge waarde der zedelijke normen, die in het volk aanwezig zijn en die het Kabinet erkent en als uitgangspunt neemt. Speciaal de woorden over de weinige waardeering der zedelijke normen, die de minister geuit had, waren voor de communisten aanleiding tot sterk demagogische ontboezemingen. Minister Beel reageerde nauwelijks op deze communistische explosie. Wij gelooven niet, dat de nieuwe minister-president in deze tactiek van „ik mijd den strijd” zal kunnen volharden. De strijdpunten zullen straks bij de troonrede, welke op 23 Juli uitgesproken zal worden, eerst duidelijk aan het licht treden. Het zou struisvogelpolitiek zijn te veronderstellen, dat het Kabinet zijn plannen zonder strijd verwezenlijkt zal krijgen.

De toekomst zal den goedwillenden premier ongetwijfeld wel een beetje meer strijd vuur bijbrengen.

Centralisatie of decentralisatie

J. C. HASPELS

Het behoeft, na alles wat in den laatsten tijd over de taak der gemeentebesturen is gezegd en geschreven, nauwelijks meer bewijs, dat men in vele gevallen niet ongestraft gemeentelijke bestuursbevoegdheden kan overbrengen naar centrale instanties.

Dat is zoo in belangrijke zaken, zooals b.v. politie, brandweer, bouw- en woningtoezicht en wederopbouw, doch vaak ook t.a.v. onderwerpen, welke van weinig beteekenis **schijnen** te zijn.

Wij willen ditmaal even stilstaan bij den datum der gemeenteraadsverkiezingen in 1946, oogenschijnlijk een „kleinigheid”.

Vóór 1940 behoorde 't tot de bevoegdheden van 't college van burgemeester en wethouders om den datum te bepalen waarop de stemming voor den gemeenteraad zou worden gehouden. In 1946 is deze bevoegdheid „weggecentraliseerd” en heeft deze stemming in Nederland plaats gevonden op 26 Juli. Lijkt het niet zeer onbelangrijk, dat het Departement dezen datum koos en dus de gemeentebesturen slechts hebben te volgen?

Als we echter dit z.g.n. „kleine geval” wat nader bezien, dan blijkt heel spoedig, dat tal van gemeentebesturen een anderen datum zouden hebben gekozen, die beter bij de plaatselijke omstandigheden past.

Wij denken b.v. aan een gemeente waar 50 onderwijzers, waarvan de meesten gehuwd zijn, met hun gezin door vacantie afwezig zijn en nu moesten kiezen tusschen uitstel van hun reisplan of het maken van een reis naar de stembus met de daaraan verbonden reiskosten.

Het is onnoodig, breedvoerig stil te staan bij allerlei bezwaren, welke hieruit voortvloeiden. De lezers van ons blad, die lid zijn van een gemeentebestuur of ambtenaar bij het bestuur van een gemeente, zullen er in de afgelopen weken op allerlei wijze mee hebben kennis gemaakt.

Een gemeentebestuur, dat in nauw contact leeft met het dagelijksche leven in de gemeente, kiest een datum welke zoo weinig mogelijk bezwaren heeft en de bevolking geniet ongemerkt één van de voordeelen van de, in dezen tijd in departementale kringen zoo in verdrukking zijnde, decentralisatie. Het is ons ook in dit geval weer een raadsel waarom men, volkomen onnoodig, deze bevoegdheid aan de gemeentebesturen heeft ontnomen.

De laatstafgetreden Minister-President heeft éénmaal in het openbaar geklaagd over het doen van onnoodige uitgaven. Daarmee becritisierde hij niet alleen zijn ambtenaren, doch ook de leden van zijn Kabinet, die er blijkbaar niet in konden slagen hieraan een einde te maken.

Zoo lijkt het ook aan de leden van het Kabinet te ontgaan, dat de centralisatiegeest onder de ambtenaren der departementen rondwaart, althans, het blijkt telkens in circulaires aan de ge

meentebesturen en in wetsontwerpen, dat de departementen bevoegdheden naar zich trekken, die tevoren door één der organen der gemeentelijke overheid werden uitgeoefend.

Wij willen daarvan ditmaal nog één voorbeeld noemen. Het is reeds jaren lang praktijk dat in elke gemeente de gegevens worden verzameld betreffende de beteelde oppervlakte.

De burgemeesters lieten zich hierbij voorlichten door deskundigen op het gebied van land- en tuinbouw, die door hen werden benoemd. Er is naar onze meening geen enkel argument aan te voeren voor een wijziging van deze regeling.

In Juli 1946 bereikte echter den gemeentebesturen een circulaire van den Minister van Landbouw, waarin wordt aangedrongen op het activeren van deze commissies. Hoewel deze aansporing voor een goed gemeentebestuur overbodig mag heeten, is zij overigens onschuldig. De Minister noodigt echter in deze circulaire de gemeentebesturen uit om in geval van noodzakelijke voorziening in vacatures of aanvulling der commissie, de te benoemen personen aan hem voor te dragen. Nu willen we op den voorgrond stellen, dat het misschien van zeer weinig belang is of de burgemeester of B. en W., dan wel de Minister van Landbouw, op voordracht van B. en W. benoem(t)(en). Doch het is ons onverklaarbaar hoe men plotseling tot dezen maatregel komt. Wij meenen, dat het Departement

van Landbouw zich met belangrijker vraagstukken kan bezig houden, dan met het benoemen van plaatselijke commissies voor de Landbouwstatistiek. Of is het ook hier weer de departementale zucht, om alles naar zich toe te trekken, wat tot nog toe zeer goed door anderen werd gedaan?

Wij meenen dat er alle aanleiding is onze gemeentebesturen op te wekken tot groote waakzaamheid in dezen. Men zegge niet te snel: Och, dit is slechts een klein geval. In den strijd tegen de departementale bureaucratie hebben ook de gemeentebesturen een taak.

In de eerste plaats door niet mede te werken aan de uitvoering van circulaires die voorschriften inhouden, welke in strijd zijn met de wet.

In de tweede plaats door, bij de behandeling van vraagstukken ten aanzien waarvan de wet niet een gedragslijn voorschrijft, te zoeken naar oplossingen, die passen in ons aloude systeem van gedecentraliseerd bestuur.

Tenslotte zij het ons vergund te pleiten voor een scherp toezicht van de volksvertegenwoordiging op de ontwerpen van wet, welke haar worden aangeboden, omdat zij in de eerste plaats door hanteering van het recht van amendement een voorname bondgenoot kan zijn in den strijd tegen den geest uit den bezettingstijd, een geest, die hier en daar op de officieele bureaux een uiterst taai leven blijkt te hebben.

Rondom de Kabinetsformatie 1946

I.

J. W. VAN FRANKENHUYZEN.

I. De verkiezingen van 17 Mei 1946.

De verkiezingen voor de Tweede Kamer op 17 Mei 1946 hadden tot resultaat, dat de samenstelling der Kamer als volgt werd:

Partij van den Arbeid	29 zetels	(oud 31; S.D.A.P. 23, V.D. 6, C.D.U. 2 zetels).
R.K. Volkspartij	32 „	(oud 31)
A.R. Partij	13 „	(oud 17)
C.H. Unie	8 „	(oud 8)
Partij van de Vrijheid (V.B.)	6 „	(oud 4)
Comm. Partij	10 „	(oud 3)
S.G.P.	2 „	(oud 2)
N.S.B.	— „	(oud 4)

Eenige opmerkingen

10. De „grote doorbraak” van de anti-these-politiek, gestimueerd door de Partij van den Arbeid, is mislukt. De partijvorming bleef gehandhaafd.

„Deze verkiezingen bewijzen derhalve de politieke stabiliteit van ons volk. Er is niets veranderd. Er is niets „vernieuwd”. En al het spectacel rondom de „vernieuwing” heeft de normale ontwikkeling der dingen slechts belemmerd en vertraagd.” (Trouw, 18 Mei 1946).

20. De uitslag was een nederlaag voor het Kabi-

net-Schermerhorn-Drees (Indië, geleide economie; socialisatie).

30. Er zijn drie parlementaire mogelijkheden: Rood-roomsche combinatie; de rechtsche coalitie; een „nationaal” Kabinet, d.w.z. op zoo breed mogelijke basis.

* * *

Enkele persstemmen 1)

De Nieuwe Nederlander: „Op de R.K. drukt een zware verantwoordelijkheid, als oorzaak van het partieel gelukken van den doorbraak. Mogelijk stuurt de Kath. Volkspartij op een nationaal kabinet aan; voor de P. v. d. A. onaanvaardbaar”.

Voor een vooruitstrevende politiek, schrijft **De Maasbode**, ligt een samengaan van Kath. Volkspartij en P. v. d. A. op de eerste plaats voor de hand. De communisten blijven voor elke combinatie, welke op het landsbelang is gericht, buiten beschouwing. Ook met de Partij van de Vrijheid willen de R.K. niet in zee. Voor een bredere basis zijn dus alleen de C.H. en de A.R. disponibel, al

1) De Nieuwe Nederlander, Het Parool, Het Vrije Volk — Partij van den Arbeid; De Tijd, De Maasbode — R.K. Volkspartij; De Waarheid — Comm. De Nederlanden — C.H.; Trouw — A.R.

dreigen er hier moeilijkheden inzake de sociaal-economische en de Indische politiek." (18 Mei)

Op 20 Mei uit het blad z'n vreugde over de „recht-sche' meerderheid. „Er staan een phalanx, plus de noodige hulptroepen als een bolwerk voor onze heilige goederen tegen den rooden vloed, die wel weer verebben zal."

De Tijd wijst op de onwrikbare handhaving van het christelijk front en het definitief afwijzen van het economisch liberalisme, dat een geslagen hoop-ken blijft. Een coalitieherstel wordt onmogelijk geacht alleen reeds om de Indische politiek der anti-revolutionairen. Er moet gestreefd worden naar een combinatie Volkspartij en P. v. d. A., mits deze laatste haar aanmatiging late varen.

„**Het Parool**" ziet in een combinatie Katholieken-P. v. d. A. zoo ernstige nadeelen, dat het de voorkeur geeft aan een in de oppositie gaan van de P. v. d. A., ondanks de zware verantwoordelijkheid, die een dergelijke politiek oplevert in verband met den stand van het Indonesische vraagstuk. „De katholieken zullen aan een loyaal doorzetten van de politiek Schermerhorn—Van Mook niet meewerken en op dit punt kan de P. v. d. A. niet marchandeeren."

Het Vrije Volk is bezorgd over het feit, dat de P. v. d. A. niet de grootste is geworden, „want deze uitslag beteekent een gevaar voor de vooruitstrevende politiek van herstel en vernieuwing, die onder het kabinet-Schermerhorn is gevoerd, een gevaar ook en vooral voor de verhouding tusschen Nederland en Indonesië."

* * *

Uitlatingen over de a.s. Kabinetsformatie

Trouw (22 Mei '46) schrijft:

„Nog meer dan een jaar geleden vereischt de gemeenschappelijke nood een gemeenschappelijke krachtsinspanning.

En wij staan voor de vraag of het niet plicht is, om, met inachtneming van wat de stembusuitslag leert, te trachten deze vierledige noodsituatie meester te worden door een kabinetsformatie op zoo breede basis, dat van een nationaal kabinet kan worden gesproken."

„Naar onze meening dient te worden getracht een op zakelijk en principieel verantwoorde basis rustend nationaal kabinet te formeeren.

Daar is heel wat tegen in te brengen. Dat is ook heel moeilijk. Als we echter letten op de ontzaglijke vraagstukken, waar we voor staan en die niet dan door uiterste krachtsinspanning en door de grootst mogelijke eendracht kunnen worden beheerscht; als we daarenboven letten op den wassenden communistischen invloed, die een permanent werkzamen storingsfactor beduidt, dan schijnt een nationaal kabinet ons de eenig aangewezen weg voor Nederland."

Jammer is het, dat **De Maasbode** van 24 Mei insinueerde: in A.R. kring ziet men in een nationaal kabinet de eenige mogelijkheid om bij deze formatie aan bod te komen."

De Maasbode (23 Mei 1946) wenscht, dat we krijgen een kabinet hetwelk:

1. Natuurlijk bereid is aan Indië zelfbestuur te geven als gelijkgerechtigde naast de andere deelen van het Koninkrijk.
2. Minder lichtvaardig zal omspringen met de Rijkseenheid dan het kabinet-Schermerhorn.
3. Zich minder eenzijdig dan Van Mook-Schermerhorn, dus niet in hoofdzaak met de groep-Sjahrir en een deel van Japan zal bezighouden.
4. Aan al de deelen en volksgroepen van Indië gelegenheid zal geven, zich in volle vrijheid uit te spreken.

De heer **K. Vorrink** zeide blijkens een verslag in **Het Vrije Volk** van 24 Mei 1946 op een vergadering van de P. v. d. A. te Almelo:

„Het staat allerminst zoo, dat de P. v. d. A. ten koste van alles in de regeering wil blijven vertegenwoordigd. Zij heeft niet voor niets een program van socialistische vernieuwingseischen opgesteld. Als er naar de meening van de katholieken niets kan komen van nationalisatie van de mijnen en van de Nederlandsche Bank en wanneer de opbouw van de bedrijfsorganisatie in den geest van het plan-Vos wordt afgewezen, dan regeeren wij niet mee.

In een zoogenaamde nationale regeering zal de P. v. d. A. ook niet vertegenwoordigd willen zijn; een zoodanig kabinet had er vorig jaar kunnen komen. Nu wenschen wij alleen een regeering, die het herstel laat volgen door vernieuwing."

(V.g.l. de meening van Prof. Schermerhorn op een vergadering van de P. v. d. A. te Rotterdam in Maart 1946 voorgedragen:

„Men spreekt hier en daar van een komende nationale regeering.

Laat ik direct en volstrekt zeggen: Mijne heeren daarvoor is het nu te laat. In Juni en Juli hebben Drees en ik dat geprobeerd. Het is ons onmogelijk gemaakt. Toen hebben wij de zware verantwoordelijkheid voor het bestuur van ons land op ons genomen.

Daarom: er zal een parlementair kabinet komen met een parlementaire meerderheid op het radicale program van de P. v. d. A.

Zoo zal de P. v. d. A. er naar streven een einde te maken aan gebrek en schaarschte en de naoorlogse misère. Zij zal de lijnen trekken naar een toekomst van vrijheid, recht en welvaart voor U en Uw kinderen").

Het „probeeren" van de heeren Schermerhorn en Drees bleek te zijn een brengen van A.R. en C.H. in een soort dwangpositie t.a.v. de „vernieuwingsgedachten", die leefden in de Ned. Volksbeweging.

De Communistische Kamerfractie nam een resolutie aan, waarin zij aandringt op een regeering, waarin de Katholieken met de P. v. d. A. en de communisten samengaan. Ondanks de essentiële verschillen tusschen de drie partijen, zegt de resolutie, gelooft de communistische partij, dat het mogelijk zal zijn overeenstemming te bereiken ten opzichte van een gemeenschappelijk program.

Dit program moet inhouden: verhoogde productie,

den strijd tegen de inflatie, de regeling van het Indonesische program, het aannemen van algemeene sociale verzekering, het snel berechten van de col-laborateurs en het behoeden van de democratie in Nederland.

Dr L. G. Kortenhorst, secr. der R.K. Kamerfractie, verklaarde aan een correspondent van de **Associated Press** (de Volkskrant van 25 Mei '46):

„De katholieken staan als één man achter het vooruitstrevende programma van de Katholieke Volkspartij en zoo er ooit een coalitie van de K.V.P. en de P. v. d. A. tot stand komt, dan zullen de concessies door laatstgenoemde partij gedaan moeten worden.”

Hij voegde hieraan toe, dat de katholieken ieder streven naar autarkie veroordeelen. De katholieke doelstellingen zijn gericht op een groot opgezet productieplan met minder staatsbemoeiing dan tot nu toe het geval was. De theorieën van Minister Lieftinck worden door Dr Kortenhorst als „te theoretisch” veroordeeld.

De katholieke woordvoerder verklaarde niet te gelooven in de mogelijkheid van twee kabinet-formatoren. Hij sprak zich niet uit over een eventueelen terugkeer van Prof. Schermerhorn als kabinet-formateur, doch volgens hem zouden de Katholieken vasthouden aan den eisch voor twee portefeuilles, namelijk voor Handel en Industrie en voor Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen. De Indonesische kwestie zou zich niet ontwikkelen tot een van de belangrijkste en moeilijkste problemen.”

* * *

De bemoeiingen der Kroon

H.M. de Koningin ontving 23 Mei '46 in verband met de Kabinetvorming de heeren Prof. Mr C. P. M. Romme, voorzitter van de fractie der Katholieke Volkspartij; Jhr Mr M. v. d. Goes van Naters, voorz. van de fractie van de P. v. d. A.; J. Schouten, voorz. van de Anti-Revolutionaire fractie; G. Wagenaar, voorzitter van de Communistische fractie in de Tweede Kamer, ter bespreking op paleis Soestdijk. Op 24 Mei de heeren H. W. Tilanus, voorzitter der C.H. fractie; Dr S. E. B. Bierema, voorzitter der fractie van de Partij van de Vrijheid; en Ds P. Zandt, voorzitter der Staatkundig Gereformeerde fractie van de Tweede Kamer en op 25 Mei de heeren Mr W. L. Baron de Vos van Steenwijk, voorzitter van de Eerste Kamer; Mr J. R. H. van Schaik, voorzitter van de Tweede Kamer en Jhr Mr F. Beelaerts van Blokland, vice-president van den Raad van State.

* * *

II. De Kabinetformatie-Dr L. J. M. Beel

27 Mei '46: H.M. de Koningin verstrekt de opdracht tot het vormen van een Kabinet, dat geacht mag worden het vertrouwen van de Tweede Kamer te genieten, aan Dr L. J. M. Beel. Dr Beel verzocht deze opdracht in beraad te mogen houden.

De Maasbode (27 Mei 1946) acht, dat de adviezen van katholieke zijde in deze richting zijn geweest. „Daarmede zouden de katholieken duidelijk te ken-

nen hebben gegeven, dat zij rekening wenschen te houden met de gevoeligheden in de P. v. d. A. In leidende kringen van deze partij schijnt men zeer wel te beseffen, dat men een ernstige verantwoordelijkheid op zich zou laden, indien men, uitgesproken dezen formateur, aan een échec zou blootstellen”. Het blad, wijzende op de zeer ongewone formulering der opdracht, veronderstelt, dat Dr Beel in de eerste plaats zal zoeken naar een meerderheid, die steunt op R.K.V. en P. v. d. A.

Het verloop der formatie

Eerst overleg tusschen den formateur en v. d. Goes van Naters over het door den formateur ontworpen regeeringsprogram.

Op 6 Juni werden de heeren Schouten en Bierema, op 7 Juni de heer Tilanus ontvangen.

8 Juni: Dr Beel brengt verslag uit aan H.M. de Koningin.

12 Juni: de heeren Tilanus en Schouten zetten het standpunt hunner partijen bij den heer Beel uiteen. Ook de heer Bierema heeft zulks gedaan.

18 Juni Dr Beel brengt verslag uit aan H.M. de Koningin.

21—23 Juni Dr Beel naar Londen voor samenspreking met Mr v. Kleffens en Jhr Tjarda van Starckenborgh-Stachouwer.

Volgens het A.N.P. droegen de besprekingen een informatief karakter. Alvorens ten aanzien van de Kabinetformatie een beslissing te nemen, heeft de formateur het gewenscht geacht zich nopens verschillende vraagstukken te oriënteeren.

Partijraad en Hoofdbestuur van de Partij van den Arbeid vergaderen te Amsterdam en verstrekken het volgende communiqué:

„De partijraad van de P. v. d. A. heeft heden kennis genomen van het resultaat der besprekingen, die namens de Tweede-Kamerfractie met den heer Beel zijn gevoerd over de vorming van een parlementair Kabinet, steunende op de P. v. d. A. en de Katholieke Volkspartij. De partijraad oordeelde, dat wat de grondslagen van een program betreft, de voorwaarden voor een vooruitstrevend bewind aanwezig zijn. Wanneer de samenstelling van het Kabinet hiervoor de noodige waarborgen biedt en wanneer dit program en dit Kabinet ook van de zijde der K.V.P. in progressieven geest worden gesteund, zoo meende de partijraad, zal een constructieve welvaarts-politiek in Nederland mogelijk zijn. De partijraad verzocht de fractie hierop niet alleen thans, ook ook tijdens het optreden van het te vormen Kabinet, het oog gericht te houden.”

* * *

In de dagen van het beraad van Dr Beel hebben bladen en personen hun suggesties gegeven al dan niet bestemd voor den formateur of de „buitenwacht”.

Enkele uitlatingen zijn waard aan de vergetelheid onttrokken te worden.

1. In een op 27 Mei gehouden vergadering van de P.v.d.A. te Enschedé zeide de heer Vorrink, voorzitter dezer Partij: „Wij zullen praten met de K.V.P., maar over bepaalde punten valt niet te transigeeren”. O.a. werden genoemd de

nationalisatie van de mijnen en de Ned. Bank; het nationale welvaartsplan en de continuïteit in het beleid t.a.v. Indonesië. „Op de basis van deze principiële punten zijn we echter bereid met de K.V.P. in zee te gaan.” (Maasbode, 28 Mei 1946).

2. **De Maasbode** (5 Juni) meent uit het feit, dat de formateur een ontwerp-program voorlegde aan de 2e Kamer-fractie van de P. v. d. A. en verder geen consult met anderen hield, te mogen afleiden „dat hij eerst een basis wenscht, waarop zeker een Kabinet van Katholieken en P. v. d. A. kan steunen en slechts met die basis als soliede uitgangspunt naar verdere partners wil omzien.”

3. De toen nog demissionaire Minister Vos zeide 27 Juni op een vergadering van de P. v. d. A. te Den Haag, dat Dr Beel, dien hij een links-Katholiek noemde, blijk heeft gegeven „met de oude conservatieve politiek te willen breken en samenwerking met de conservatieve partijen heeft afgewezen.”

Voor de P. v. d. A. was de verleiding groot geweest om in de oppositie te gaan, maar „als niet met de katholieken in zee zou worden gegaan, achtte spr. geen vreedzame oplossing van het probleem Indonesië mogelijk.” Ook de voortzetting van de financiële politiek van Minister Liefstinck zou dan gevaar loopen, wat, volgens spr., „de mogelijkheid van inflatie zou vergroeten”. Als laatste overweging wilde de P. v. d. A. de Katholieken „niet in den reactionnair hoek drukken en zelf met de communisten in de oppositie samenwerken”.

„Echter ook aan het samenwerken met de K.V.P. waren moeilijkheden verbonden. Ons sociaal-economisch program”, aldus spr., „moest ingang vinden in de regeeringspolitiek. De P. v. d. A. zal dan ook den poot stijf houden, wetende, dat de Katholieken zich in dezelfde dwangpositie bevinden, want beide partijen befeffen, dat zij samen moeten werken.”

De Maasbode van 29 Juni noemde deze redevoering een hoogst bedenkelijke uiting van tacteloosheid.

* * *

De uitslag der verkiezing voor de Provinciale Staten

Bij de verkiezingen voor de Prov. Staten op 29 Mei 1946 liep de Partij van den Arbeid van 28,3 % bij de Kamerverkiezing van 17 Mei 1946 terug tot 25,8 % van het totaal aantal stemmen. De Communisten stegen van 10,57 op 11,41 %; de Partij v. d. Vrijheid, de A.R. Partij en de S.G. handhaafden zich vrijwel; de C.H. Unie verbeterde haar percentage van 7,84 tot 9,73. Ook de Kath. Volkspartij ging iets vooruit.

De pers hield zich voornamelijk bezig met het verlies van de Partij van den Arbeid.

Het Parool schreef:

„Gaaf de P. v. d. A. meeregeeren, dan is haar ondergang bezegeld. Gaaf zij in de oppositie, doch

stemt zij niet tegen de Regeeringsvoorstellen, dan zal zij in de oppositie de vlag moeten strijken voor de C.P.N. en ook op deze manier tot ontbinding geraken.”

Het Vrije Volk trekt deze les uit den verkiezingsuitslag, dat een belangrijk aantal kiezers, die zich tot de P. v. d. A. voelen aangetrokken, nog niet los zijn van het oude politieke onderdak. Hier is activiteit noodig om dien oogst binnen te halen. Men weet thans, dat de overwinning niet in den schoot geworpen wordt.”

* * *

III. 2 Juli 1946. Optreden van het Kabinet-Beel

Samenstelling van het Kabinet:

5 R.K. (Dr Beel, minister-president en Binn. Zaken; Mr van Maarseveen, Justitie; Overste Fiévez, Oorlog; Dr Huysmans, Econ. Zaken; Dr Gielen, Onderwijs, K. en W.).

5 P. v. d. A. (Drees, Sociale Zaken; Ir Vos, Verkeer; Ir Mansholt, Landbouw, Visscherij en Voedselvoorziening; Prof. Liefstinck, Financiën; Mr Jonkman, Overzeesche Gebiedsdeelen).

3 „vakministers” (Ir Ringers, Openbare Werken en Wederopbouw; Mr v. Kleffens, zonder portefeuille; Mr Baron v. Boetselaer van Oosterhout, Buitenl. Zaken).

Een Minister van Marine moet nog worden benoemd. De Minister van Oorlog neemt a.i. deze functie waar.

Enkele persstemmen

De Maasbode (2 Juli 1946) acht, dat het Kabinet een indruk van kracht maakt. Eerst t.o.v. het Parlement: Minister Beel „heeft Nederland voor het eerst na 21 jaar een parlementair Kabinet geschonken”; ook naar binnen, omdat het meeren-deels vakmensen omvat „die elkander reeds uit dien hoofde waardeeren.”

Het blad besluit:

„Niet allen onder ons zijn wellicht even geestdriftig over de basis van het Kabinet, en hadden deze breder gehoopt, met name door toetreden van de christelijke partijen. Wij hebben aanstonds vooropgezet: de eerst aangewezen combinatie voor een vooruitstrevende politiek is: het samengaan van Kath. Volkspartij en P. v. d. A. Mocht het zonder schade voor een progressieve staatkunde kunnen geschieden, dan, zoo voegden wij er aan toe, lijkt onder deze zoo moeilijke omstandigheden, een breede basis gewenscht.”

De Tijd van 2 Juli daarentegen is dankbaar noch voldaan. Beel's structuur is te zwak op de twee beslissende peilers: Overzeesche Gebiedsdeelen en Buitenlandsche Zaken. Het eerst zoo wel doordacht beleid van den formateur stelde op 't eind teleur. Boetselaer en Jonkman vormen geen span, maar een compromis. Dit Kabinet is geboren met een zwakke ruggegraat. Wij kunnen het geen krachtigen groei voorspellen en wij zijn daarover treurig gestemd”.

Het Vrije Volk (2 Juli) is buitengewoon verheugd over de voortzetting van het Indische beleid, al had het blad liever Logemann behouden.

„De bestending van het Indonesische beleid, wordt nog temeer gewaarborgd als inderdaad, wat wij wel mogen aannemen, door het nieuwe Kabinet aan Prof. Schermerhorn het commissariaat-generaal voor Indonesië wordt toevertrouwd.

Zijn wij wel ingelicht, dan wordt de aanstelling van een klein college van commissarissen-generaal onder leiding van Schermerhorn overwogen. Dat college zal in den overgangstijd, voordat het normale bestuur gevormd is en een volksvertegenwoordiging voor Indonesië gekozen kan worden, bestuurskracht hebben.”

En aldus besluit het blad:

„Overzien wij de geheele ploeg en kijken wij in 't bijzonder naar de socialistische leden daarin, dan zijn we aangaande de voortzetting der politiek van het vorige Kabinet voorloopig gerust. Dit is een Kabinet met een krachtigen socialistischen inslag. Ook als er geen bijzondere redenen waren voor de P. v. d. A. om aan de vorming van een regeering thans mee te werken, zouden de socialistische kiezers dit Kabinet met vertrouwen kunnen aanvaarden.”

De P. v. d. A. moet mede haar stempel zetten op

de Indische politiek en op de sociaal-economische ontwikkeling in Nederland.

Trouw (2 Juli) vraagt: „Is dit het Kabinet dat Nederland in dit brandend tijdsgewricht noodig heeft? Is dit een Kabinet, dat wat mans is? Kan dit Kabinet de Indische crisis aan, den dreigenden financieelen chaos beheerschen en zoo het Koninkrijk der Nederlanden nationaal en sociaal door de branding helpen?

Ons bekruipt twijfel. Is Dr Beel de man, die door het oogeblik voor het Koninkrijk der Nederlanden wordt gevorderd?”

De Nederlander schreef boven z'n artikel: Met groote zorg, daarin speciaal het oog hebbend op de toekomst van Indië. „Moge de versterking van het Roomsche element in dit Kabinet tot uitdrukking komen in een gezagsbesef, dat den toets eener Christelijke critiek kan doorstaan.”

De Waarheid:

„Men heeft wat vooruitstrevende loten willen enten op een reactionairen stam”. Het blad concludeert dan: „Een Kabinet, dat onder zulke omstandigheden is geboren als een resultaat van een eindeloos gepingel, kan men nauwelijks een lang leven toekennen. Toewenschen doet men het zulks niet.” (Wordt vervolgd)

Persschouw

DE KABINETSFORMATIE

De redactie besloot in „Nederlandsche Gedachten” een persschouw te geven.

Wij openen deze met enkele beschouwingen van verschillende bladen over het nieuwe Kabinet. Uiteraard nemen we daarbij niet in de eerste plaats geestverwante bladen.

Onverbloemd optimist over het nieuwe Kabinet is alleen **de Maasbode**. Het blad legt een buitengewoon vertrouwen aan den dag in den persoon van den heer Beel en zwaait hem den grootst denkbaren lof toe over de wijze waarop hij de formatie tot stand bracht en de daarbij gerezen moeilijkheden wist te overwinnen.

Dat is geen wonder. Wie het „Dagboek der formatie” gelezen heeft, dat tijdens de Kabinetscrisis in **de Maasbode** verscheen, zal opgemerkt hebben, dat daarin, reeds voor de heer Beel als formateur was aangewezen, de weg werd uitstippeld, die de heer Beel achteraf blijkt geloopt te hebben.

Veel kritischer is **De Tijd**:

Voldaan noch dankbaar, luidt de titel van het artikel, waarmee het het Kabinet vergrootte. Volgens **De Tijd** is de structuur van het Kabinet te zwak op de twee beslissende peilers, dien van Buitenlandsche Zaken en van Overzeesche Gebiedsdeelen.

Niemand, die onze behoeften en hun gewicht in de thans geldende weegschaal kent, kan over deze vereffening tusschen P. v. d. A. en K.V.P. voldaan zijn.

Tot zoover **De Tijd**.

Het Vrije Volk beziet de nieuwe ploeg geheel onder het licht van de afgetreden regeering:

„De eerste eisch, dien wij stellen is, dat het de politiek van het Kabinet Schermerhorn-Drees voort zal zetten.”

Daarop volgt een uitvoerig betoog, waarbij alles wat daarvoor kan pleiten wordt gecamoufleerd.

Het blad eindigt:

„De kiezers, die aan de Partij van den Arbeid hun vertrouwen hebben geschonken, vragen socialistische daden.

Wij wachten met vertrouwen op het antwoord, dat zij zullen ontvangen”.

Dat antwoord is blijkbaar voor tweeërlei uitlegging vatbaar.

In **de Volkskrant** (R.K.), het orgaan van den heer Romme, wordt van socialistische daden niet gewaagd.

Op den grondslag van de zedelijke normen van het Christendom zal, zoo zegt het blad, de Regeering haar sociaal-economische politiek voeren.

Dit was voor **de Waarheid** (comm. partij) aanleiding er op te wijzen hoezeer de P. v. d. A. in deze Kabinetsformatie de socialistische arbeiders had verraden van den conservatieven-reactionairen vleugel van de K.V.P.

De samenstelling der nieuwe EERSTE KAMER

De stemmingen der Provinciale Staten voor de verkiezing der Eerste Kamer hadden het volgende resultaat.

Groep I: (Noord-Brabant, Zeeland, Utrecht en Limburg): K.V.P. 9 zetels, A.R. 1, C.H. Unie 1, P.v.d.A. 2.

De stemcijfers wijzen uit, dat de communisten in ieder der provinciën van deze groep op de Partij van den Arbeid hebben gestemd. Het heeft echter niet den minsten invloed gehad. Indien alle partijen op haar eigen kandidaten hadden gestemd, zou de uitslag dezelfde zijn gebleven.

Door deze groep werden gekozen:

Kath. Volkspartij: Mr C. H. J. A. Jansen de Limpens; Mr B. M. Berger; F. C. M. Wijffels; A. C. de Bruijn; Mr J. C. A. M. van de Mortel; P. A. Kerstens; H. J. J. van Velthoven; A. M. C. J. Steinkühler; G. W. M. Huysmans.

A.R.-Partij: Jhr Mr H. A. M. van Asch van Wijck. C.H. Unie: J. Reyers.

Partij v. d. Arbeid: Dr E. Brongersma; J. J. Kramer.

Groep II: (Gelderland, Overijssel, Groningen, Drente):

P.v.d.A. 4 zetels, A.R.-Partij 2, P.v.d.V. 1, K.V.P. 3, Comm. Partij 1, C.H. Unie 2.

Door deze groep werden gekozen:

Partij v. d. Arbeid: Mr A. E. Ribbius Peletier, Prof. Mr. R. Kranenburg, Mr. J. Cramer, H. Oosterhuis. A.R.-Partij: Dr E. J. Beumer, Mr W. Rip.

Partij v. d. Vrijheid: R. Zegering Hadders.

Kath. Volkspartij: Dr J. R. M. van den Brink, H. C. Nijkamp, Mr Dr J. W. Schneider.

Comm. Partij: J. van Santen.

C.H. Unie: Mr Dr G. Kolff, Mr G. Vixseboxse. **Groep III:** (Noord-Holland en Friesland): P.v.d.A. 4 zetels, K.V.P. 2, A.R.-Partij 2, C.H. Unie 1, Comm. 2, P.v.d.V. 1.

In Noord-Holland hebben naar de stemcijfers uitwijzen, drie leden van de K.V.P. op de A.R.-Partij gestemd, waardoor laatstgenoemde partij een restzetel kreeg toegewezen. Indien alle partijen op hun respectieve lijsten hadden gestemd, zou de C.P.N. een zetel meer hebben gekregen.

Door groep III werden gekozen:

Comm. Partij: J. Brandenburg, J. H. Hermans.

Partij van den Arbeid: M. A. Reinalda. C. Woudenberg, M. Tjeenk Willink, Mr N. Stufkens.

A.R.-Partij: Prof. Dr R. H. Woltjer, H. Algrá.

Kath. Volkspartij: Mr G. C. J. D. Kropman. E. H. A. Kraayvanger.

Partij v. d. Vrijheid: Mr D. U. Stikker.

C.H. Unie: Mr R. Pollema.

Groep IV: (Zuid-Holland): Partij v. d. A. 4 zetels, K.V.P. 3, A.R.-Partij 2, C.H. Unie 1, P.v.d.V. 1, Comm. 1.

De A.R. Partij heeft in de Provinciale Staten van Zuid-Holland 14 zetels. Bij de stemming is gebleken, dat op de A.R.-Partij slechts 12 stemmen zijn uitgebracht. De Kath. Volkspartij heeft 16 zetels in de Staten, terwijl op haar 18 stemmen werden uitgebracht. De conclusie ligt voor de hand, dat twee A.R.-leden hebben gestemd op de lijst van de K.V.P. Het gevolg is, dat de C.P.N. geen restzetel kreeg toegewezen.

De gekozenen in de Eerste Kamer door de provincie Zuid-Holland zijn:

A.R.-Partij: Prof. Mr A. Anema en J. Schipper. C.H. Unie: Dr J. de Zwaan.

Partij van den Arbeid: J. v. d. Kieft, J. L. Hoogland, J. in 't Veld en N. A. Donkersloot.

Partij van de Vrijheid: Prof. Mr A. N. Molenaar.

Kath. Volkspartij: Dr J. A. J. Barge, H. F. M. van

Maar ook andere socialistische bladen zijn ongerust. **Het Parool** schrijft: In de weken van de formatie waren er twee strijdpunten, waarom ware politieke veldslagen zijn geleverd: De economische en de Indonesische politiek. De Partij van den Arbeid heeft ze beiden verloren. Ir. Vos moest het veld ruimen voor den bankier Huysman.

En wat de Indonesische politiek betreft: Waar tegenover het loslaten der ministers Schermerhorn en Logemann niet staat de vervanging van Dr. van Royen door een socialistischen minister van Buitenlandsche Zaken, is de conclusie, dat de Partij van den Arbeid niet alleen den Plan-slag, maar ook den slag om de voortzetting van de politiek Schermerhorn-Logemann-van Mook heeft verloren. Slechts opening van zaken zal ons de redenen kunnen doen kennen waarom die partij zich zoover achteruit heeft laten duwen.

Dat is dus precies het omgekeerde van de opvatting van **De Tijd**.

Tenslotte de **Nieuwe Nederlander**, het blad van den heer van Walsum, dat den orthodoxen Protes-

tanten in de Partij van den Arbeid na aan het hart ligt.

Het blad vereenigt de optimistische en de pessimistische geluiden, die in de Partij van den Arbeid vernomen worden tot een aangename symphonie. Het is geen Kabinetsformatie in grooten stijl, maar die was ook niet te verwachten.

Het is jammer, dat Schermerhorn en Logemann weg moesten gaan, maar gelukkig is Mr Jonkman er voor in de plaats gekomen.

In Schermerhorn en Logemann had de vernieuwingsgedachte zich voor een stuk verpersoonlijkt. Zij zullen den dank der natie later ongetwijfeld krijgen.

De Nederlandsche samenleving kan zich niet de weelde veroorloven mannen van dit formaat te verontachtzamen.

Intusschen moet erkend worden, dat er in dit Kabinet voortreffelijke figuren zitten.

Hoewel wij allerminst opgetogen zijn, is toch een vooruitstrevende politiek te verwachten.

De Nieuwe Nederlander geeft alzoo, evenals Absalom, aan beide partijen gelijk. Tenslotte had Absalom daar groot succes mee!

Voorst tot Voorst, Mr H. A. M. T. Kolfshoten.
C.P.N.: A. J. Koejemans.

Voor de Antirevolutionaire Partij verkrijgen dus zitting in de Eerste Kamer de Heeren:

1. H. Algra
2. Prof. Mr A. Anema
3. Jhr Mr H. A. M. van Asch van Wijck
4. Dr E. J. Beumer
5. Mr W. Rip
6. J. Schipper
6. Prof. Dr R. H. Woltjer.

De Heeren Prof. Mr A. Anema, Jhr Mr H. A. M. van Asch van Wijck en Prof. Dr R. H. Woltjer hadden reeds voor den den oorlog zitting in de Eerste Kamer. De Heer Dr E. J. Beumer werd benoemd in de Eerste Kamer der Voorloopige Staten-Generaal, terwijl de Heeren H. Algra, Mr W. Rip en J. Schipper voor het eerst in dit hooge college van Staat zitting verkrijgen.

De Heeren Mr P. E. Briët en Prof. Dr P. A. Diepenhorst keeren niet in de Eerste Kamer terug, evenmin als de Heer A. Stapelkamp, die in de Eerste Kamer der Voorloopige Staten-Generaal zitting had, maar inmiddels tot lid der Tweede Kamer werd benoemd, terwijl, zooals bekend, de Heeren Dr H. Colijn en Jhr Dr S. van Citters beiden overleden zijn.

De vergelijkende cijfers voor de samenstelling der Eerste Kamer zijn als volgt:

	oud	nieuw
K.V.P.	16	17
P. v. d. A	14	14
A.R.	7	7
C.H.U.	6	5
C.P.N.	0	4
P. v. d. V.	3	3
N.S.B.	4	—
	50	50

Halsstarrigheid van de vernieuwingskwaal

door
R. GOSKER

Op 29 Mei j.l. sprak de Statenstembus. Nieuwe Provinciale Staten werden verkozen. Opmerkelijke verschuivingen kwamen niet voor. De Partij van den Arbeid verloor 21 zetels, de N.S.B. 27 en de Communist won er 46. Daarmede is het beeld geteekend. De overige verschuivingen waren niet van beteekenis.

Men mocht dus aannemen, dat ook de verkiezingen der Gedeputeerde Staten geen moeilijkheden zouden opleveren.

Het status quo lag er duimen dik op.

Evenwel de Antirevolutionaire Partij is momenteel niet favoriet. In een tweetal Provincies wordt haar vertegenwoordiger geweerd uit het College van Gedeputeerde Staten. In Gelderland door het Roomsche Roode blok ten behoeve van den pauselijken wimpel; in Noord-Holland door de Communistenvreters — zoo heeft Koos Vorrink zichzelf immers betiteld (of sprak hij op dat moment voor zich alleen) met de Communisten samen om altijd weer in naam der teer beminde democratie den man van Christelijk-Protestantsche origine te weren.

De situatie in deze provincies is als volgt:

	Noord-Holland		Gelderland	
	1946	1939	1946	1939
K.V.P.	19	18	22	20
P.v.d.A.	24	30	15	15
A.R.	7	8	7	8
C.P.N.	18	6	3	—
C.H.U.	4	5	10	11
P.v.d.V.	5	5	4	4
S.G.P.	—	—	1	1
Overige Part.	—	5	—	3
	77	77	62	62

In Gelderland, waar de C.H. en de A.R. steeds gezamenlijk optraden, was de zetelverdeling voor de Gedeputeerde Staten steeds 2 Katholieken — 2 Soc. — 1 A.R. — 1 C.H. Thans hebben de Katholieken de in 1939 nauw bedwongen poging herhaald om voor zich 3 zetels te vindiceeren en zoo de helft van het aantal te bezetten, hoewel zij een derde van de Prov. Staten uitmaken en dus met 2 zetels zouden kunnen contenteeren.

De woordvoerder der beide Prot. Christelijke fracties, Mr. Doornbos, heeft daarbij vóór de stemming de volgende verklaring afgelegd:

„De mededeelingen, ons van de zijde der fracties van de R.K. Volkspartij en van de Partij van den Arbeid gedaan, betreffende een accoord, reeds vóór de verkiezing der Gedeputeerden bereikt, geeft aanleiding tot het afleggen van de volgende verklaring namens de gezamenlijke C.H. en A.R.-Statenfracties.

Tot nu toe was het in deze provincie gebruikelijk om de leden van het College van Gedep. Staten te kiezen uit de verschillende Statenfracties, rekening houdende met haar onderlinge sterkteverhoudingen. Terecht ging men uit van het feit, dat in dit college de onderlinge staatkundige verschillen slechts een ondergeschikte rol speelden en dat derhalve de voornaamste fracties, die tot samenwerking bereid waren, in het College van Gedep. Staten in evenredigheid tot haar sterkte vertegenwoordigd behoorden te zijn.

Bij de laatste verkiezing voor den oorlog dreigde dit systeem verbroken te worden door de R.K., die — hoewel zij slechts over een derde van het aantal Statenzetels beschikten — niettemin de helft der zetels in het College van Gedep. Staten opeischten. Door de standvastige houding der toenmalige Soc. Dem. Statenleden kon dit plan echter niet slagen en vond ook toen een billijke verdeling plaats.

Dat na den oorlog de R.K.-Statenpartij opnieuw een greep naar de helft der zetels in het College van Gedeput. Staten zou doen, indien zij slechts een derde van het aantal Statenzetels zou bezetten, mochten wij niet veronderstellen. Het beteekent de voortzetting van een politiek, die in wezen autoritair is; het beteekent, dat na vijf jaren dictatuur van personen een dictatuur van partijen zou worden ingeluid, waardoor evenzeer een belangrijke minderheid wordt uitgesloten, ook waar tegen samenwerking met haar geen enkel redelijk bezwaar kan worden aangevoerd. Wel moesten wij verwachten, dat van de zijde der R.K., de politieke tegenstellingen zouden worden verzacht, waar zulks mogelijk was, zonder het eigen beginsel geweld aan te doen. Dat dit in het bijzonder op het Provinciaal Bestuur toepasselijk had kunnen zijn is door de goede onderlinge verhouding en de vruchtbare samenwerking tusschen de Gedeputeerden, ongeacht hun politieke richting, afdoende bewezen.

Het zou dan ook te betreuren zijn, indien de roep om samenwerking, om terzijdestelling van verschillen, waar zij geen principieele betekenis hebben, om gezondmaking van ons politieke leven, die ook aan R.K.-zijde — aanvankelijk in de illegale pers en na de bevrijding openlijk, zoo duidelijk werd gehoord, in onze Statenvergadering zoo weinig weerklank zou vinden.

Intusschen zal zonder de medewerking van de Partij van den Arbeid deze gang van zaken onmogelijk zijn. Zij moet beseffen, dat een billijke en van democratisch standpunt te verantwoorden verdeling der zetels tengevolge zou hebben, dat naast twee leden harer Statenfractie en twee R.K. ook twee vertegenwoordigers der Prot. Chr. partijen gekozen zouden worden. De op zichzelf onjuiste bewering, van R.K.-zijde aangevoerd, dat deze groepen niet, of niet voldoende, vooruitstrevend zouden zijn, kan moeilijk als een ernstig argument tegen een dergelijke verdeling worden beschouwd; immers de R.K.-leden en de leden van de Partij van den Arbeid zouden ook dan nog over een groote meerderheid in het College van Gedeput. Staten beschikken.

Waarom de Partij van den Arbeid zich er toe zou leenen, om de R.K. in staat te stellen een machtspositie te gebruiken op een wijze, die in strijd is met de goede democratische traditie, die in onze Staten nog steeds heeft gezegevierd, is niet duidelijk. Wij kunnen niet aannemen, dat het haar bedoeling is om de R.K. in het college van Gedeput. Staten onevenredig te versterken ten koste van de Prot. Chr. groepen. Ook mogen wij, zolang de stemming nog niet heeft plaatsgevonden, niet aannemen, dat gebrek aan zelfstandigheid tegenover de fractie der R.K.-Volkspartij de oorzaak zou zijn, dat de fiere houding, door de S.D.A.P. in 1939 in de Statenvergadering aangenomen, haar niet tot voorbeeld zou strekken.

Welke echter de overwegingen mogen zijn, die de fractie van de Partij van den Arbeid zouden bewegen om aan een onjuiste en onbillijke samenstelling van het college van Gedeput. Staten mede te werken, is thans van ondergeschikt belang. Wat echter wel op den voorgrond behoort te worden gesteld is, dat

deze fractie voor de samenstelling van dit college in gelijke mate als de R.K. verantwoordelijk is en dat de houding, die zij heden bij de verkiezing der Gedeputeerden zal aannemen, indien onze inlichtingen juist zijn, evenzeer in strijd zou zijn met de billijkheid, de beginselen der democratie en de traditie, die tot dusverre in de Staten van Gelderland werden geëerbiedigd."

Die verklaring is juist.

„Koningin en Vaderland” voegt daaraan toe:

„Men heeft inmiddels uit de bladen kennis kunnen nemen van de gevolgen van het Roomsche-Roode accord. De zetel, door de A.R. in het verleden bezet, is verloren gegaan, door deze Roomsche aanmatiging. Het doet wonderlijk aan, dat protest.-Chr. leden als de Heer Kleywegt, voorzitter van de Statenfractie van de P.v.d.A., de verkiezing van een derden R.K. hielpen bevorderen. De Roomschen dus helpen aan een machtspositie, waarop zij krachtens hun zeteltal geen recht hebben.

En dan moet men dit door den heer Kleywegt hooren verdedigen! Hij merkt nl. op, dat men wel allerlei combinaties kan maken, door b.v. communistische statenzetels en die van de Partij van de Vrijheid samen te tellen, enz., daarbij doelende op de samenwerking van C.H. en A.R. (die 10 plus 7 zetels is 17 zetels bezetten en op grond daarvan twee zetels vroegen), terwijl de Partij v. d. Arbeid er maar 15 heeft.

Zou dat dezen Heeren ook innerlijk strijd gekost hebben?"

Zooals uit het voorgaande reeds blijkt, staat in Noord-Holland de zaak gansch anders. Daar geen machtswaan van de Katholieken ondanks de ook daar verkregen zetelwinst. Verstaan de Katholieken ten Zuiden en ten Noorden van het IJ beter de gevaarlijke situatie, wanneer hun de steun der Prot. Chr. groepen ontvalt, dan hun confraters ten Zuiden en ten Noorden van de Maas?

In Noord-Holland durft de Partij van den Arbeid het aan met een verlies van niet minder dan 6 zetels, toch 3 gedeputeerden te doen benoemen, terwijl ze nog niet een-derde van de sterkte uitmaakt. Men moet maar durven!

De beide Katholieken, die inmiddels voor de tweede maal tot lid van de Gedeputeerde Staten werden verkozen, hebben ook voor de tweede maal bedankt. Dat is handhaven van een in Nederland gevestigde traditie.

De vernieuwing van de Partij van den Arbeid smaakt ons matig.

Zij schijnt in het creëren van machtsposities te culmineeren.

Zoo hier als elders.

We constateerden het bij de vorming van het Ministerie Schermerhorn-Drees.

Bij verschillende noodgemeenteraden deed zich dit verschijnsel voor. Dat de Heeren nog niet genezen zijn van 't dubbele koudwaterbad van 17 en 29 Mei wijst op halsstarrigheid van de vernieuwingskwaal. In de Noord-Hollandsche en in de Geldersche Staten fluistert men: „Geef ons de oude S.D.A.P. maar weer terug”. Dat was de S.D.A.P. van vóór de vernieuwing.

Urgentie-Program

van het Christelijk-Nationaal Vakverbond in Nederland

Toegezonden werd ons ter kennisname het Urgentieprogram van het Christelijk-Nationaal Vakverbond. Het is belangrijk genoeg, om aan dit Urgentieprogram algemeene bekendheid te geven, temeer, daar het vroeger werd opgenomen in den beschrijvingsbrief voor de Deputatenvergadering.

1. Zondagsrust.

De Overheid bevordere de Zondagsrust, waarvoor herziening van de Zondagswet gewenscht is. Alle niet-noodzakelijke Zondagsarbeid in publieke diensten, fabrieken en werkplaatsen, kantoren, bureaux en winkels worde verboden. De diensten van alle openbare middelen van vervoer worden, voorzover doenlijk, op Zondag beperkt, terwijl waarborgen worden geschapen, dat het personeel bij deze diensten tenminste om de andere week in het genot van een vrijen Zondag worde gesteld.

2. Onderwijs.

De leerstof in de hogere klassen der lagere school worde meer dan tot dusver op de praktijk gericht. De gelijkstelling van openbaar en bijzonder lager onderwijs blijve volledig gehandhaafd en worde voorts ook-toepasselijk verklaard op het voorbereidend onderwijs, het lager land- en tuinbouwonderwijs, het lager- en middelbaar nijverheids- onderwijs, het middelbaar- en voorbereidend hooger onderwijs.

Wettelijke maatregelen worden getroffen waardoor het aan kinderen van onbemiddelde ouders mogelijk wordt gemaakt, voorzover zij blijk geven over bijzondere, gaven te beschikken, het middelbaar-, voorbereidend hooger- en hooger onderwijs te volgen.

Het landbouwonderwijs worde krachtig bevorderd, waarbij in het bijzonder gestreefd worde naar een grootere deelname van de landarbeiders aan dit onderwijs.

Een krachtige ontwikkeling van het nijverheids- onderwijs worde voorgestaan, zulks met volledige toepassing der Nijverheidsonderwijswet en uitvoering van de wettelijke regeling van het leerlingstelsel.

Bevorderd worde doelmatig politie-vakonderwijs.

3. Organisatie van het Bedrijfsleven.

De Overheid bevordere krachtig de organisatie van het bedrijfsleven door een Wet op de Bedrijfsorganisatie. Aan deze organisatie worde naast een adviseerende en een uitvoerende ook een verordenende taak gegeven. De vrije organisaties van werkgevers en werknemers worden de draagsters dezer organisatie. Zoowel t.a.v. de sociale als van de economische kamers dezer organen zij de samenstelling paritair. Er kom een Nationale Sociaal-Economische Raad, die het geheel dezer bedrijfsorganisatie omspannt.

4. Wettelijke regeling van den arbeid en arbeidsbescherming.

De Arbeidswet 1919 worde doorgevoerd voor die groepen werknemers, welke tot dusver nog niet onder de bepalingen dezer wet vielen, waaronder ook het verplegend personeel.

Geijverd worde voor de totstandkoming eener Landbouwarbeidswet.

De continue-arbeid worde beperkt tot het strikt noodzakelijke.

Wettelijke regeling van een jaarlijksche vacantie. Invoering van een vacantietoeslag.

Voor volwassenen zal deze vacantie tenminste 2 weken moeten zijn en voor jeugdige personen beneden 18 jaar 3 weken.

Beperking, zoo mogelijk algeheele afschaffing, van den loonarbeid voor de gehuwde vrouw.

Betere regeling van het ontslagrecht. Herziening van de wet op de rechtsverhouding van handelsagenten en handelsreizigers.

5. Sociale verzekering.

De Invaliditeits- en Ouderdomswet worde zoodanig herzien, dat:

- de renten belangrijk worden verhoogd en meer in overeenstemming gebracht met den huidige levensstandaard;
- weduwen ook vóór het bereiken van den 60-jarigen leeftijd een weduwenrente kunnen ontvangen;
- de leeftijdsgrens bedoeld in art. 33 der Invaliditeitswet verhoogd worde;
- alle groepen loonarbeiders, die onder de loongrens vallen, in de wet worden opgenomen.

De Overheid bevordere voorts de totstandkoming van bedrijfspensioenfondsen, o.a. door het stellen van regelen waaraan deze fondsen moeten voldoen om voor erkenning in aanmerking te komen.

De Overheid legge aan de bedrijven de verplichting op, bedrijfstaksgewijze wachtgeldregelingen in het leven te roepen.

Tot stand kome een wettelijk verplichte Werkloosheidsverzekering met bijdragen van de werkgevers, de werknemers en de Overheid.

De uitvoering der Kinderbijslagwet worde vereenvoudigd.

De uitkeeringsduur krachtens de Ziektewet, thans 26 weken, worde tot een jaar verlengd.

6. De Overheid als werkgeefster.

De Overheid handhave het publiekrechtelijk karakter der dienstverhoudingen tusschen haar en het in haar dienst zijnde personeel.

Aanstelling op arbeidscontract worde zooveel mogelijk vermeden. Waar dit noodig is, worde overleg gepleegd met de erkende personeelsorganisaties. Het overleg tusschen Overheid en personeelsorganisaties worde uitgebreid en verstevigd.

Bij aanbesteding van werken door de Overheid worde in de besteksbepalingen de verplichting opgenomen, dat bij de uitvoering dezer werken de bij collectieve arbeidsovereenkomst voor het be-

treffende bedrijf vastgestelde arbeidsvoorwaarden, met inbegrip van de loonen, worden toegepast.

7. Economische maatregelen.

De Overheid voere een actieve economische politiek. Zij geve leiding aan het economische leven, voorzover dit in verband met de omstandigheden waarin het land verkeert noodzakelijk is. Door haar optreden bevordere zij een goede coördinatie tusschen de verschillende diensten en bedrijven, die op economisch terrein werkzaam zijn. Haar contrôle ga ook over trusts en kártels, alsmede over de banken en de organen der distributie.

Het optreden der Overheid met betrekking tot het economische leven richte zich vooral op maatregelen ter voorkoming van werkloosheid.

De Overheid bevordere voorts, dat de arbeid en de diensten welke de landbouw presteert, naar denzelfden maatstaf worden gewaardeerd als de arbeid en de diensten die door de overige bevolkingsgroepen worden verricht.

8. Woningbouw.

De Overheid neme doeltreffende maatregelen ter stimuleering van den volkswoningbouw, met name ook door steun aan woningbouwverenigingen, die verbetering der volkshuisvesting beogen. Bijzondere aandacht worde geschonken aan den bouw van woningen voor groote gezinnen en op het platteland.

9. Alcoholisme.

De Overheid neme maatregelen, waardoor drankmisbruik zooveel mogelijk worde geweerd.

10. Belastingen.

Belasting worde naar draagkracht geheven. Op noodzakelijke verbruiksartikelen worden zoo min mogelijk indirecte belastingen gelegd.

Een wijziging der Loonbelastingwet met haar sterke progressie is in verband met de gedaalde koopkracht van het loon noodzakelijk.

11. Volksgezondheid.

Krachtige steun worde verleend aan alle organen, die zich de T.B.C.-bestrijding, zoomede de bestrijding van andere volksziekten, als rheuma, kanker en dergelijke, ten doel stellen.

Bevordering van medische doorlichting in de bedrijven.

Verplichte en geregelde doorlichting van alle schoolgaande kinderen.

12. Geestelijke volksgezondheid.

Krachtige bestrijding der onzedelijkheid.

Bescherming der jeugd tegen de gevaren van slechte lectuur, film en dans.

13. Hulp aan oorlogsslachtoffers.

Aan oorlogsinvaliden, -weduwen en -weezen, en hen, die tengevolge van hun strijd tegen de bezetters invalide, weduwe of wees zijn geworden, worde afdoende hulp geboden. Hierbij wordt niet alleen gedacht aan pensioen, maar eveneens aan bevordering van wederopname in het arbeidsproces.

De Jaarverslagen van het C.N.V. en van den C.B.T.B.

Het twintigste jaarverslag van het C.N.V. werd gepubliceerd. Het verscheen in een anderen vorm als gewoonlijk. Zooals de samensteller zelf opmerkt is het veel meer beschrijvend en bevat het weinig documentatie-materiaal, maar, voegt hij er aan toe: „daarom is het, ook al omdat het geen dik boek geworden is, leesbaarder”. Het laatste is inderdaad het geval. Dit jaarverslag — het handelt over een periode van 1941—1945 — geeft een overzicht van de geschiedenis van het C.N.V., waarbij vooral aandacht wordt besteed aan den ondergang van de officieele organisatie in 1941 en aan den wederopbouw daarvan in 1945.

Het C.N.V. heeft zijn plaats weer veroverd in de Nederlandsche samenleving en doelbewust zet het zijn werkzaamheden voort. Na de bevrijding heeft het aanstonds getracht de organisatie opnieuw op te bouwen en het is daarin voortreffelijk geslaagd. Per 1 Januari 1941 telde het C.N.V. 113.967 leden, per 1 April 1946 bedroeg dit aantal wederom 105.974. Dat is een verblijdend resultaat. Het wijst op de ongebroken kracht der principieele overtuiging, welke leeft bij breede groepen van ons volk en Gode zij dank, ook bij de arbeiders.

Het is ook voor het C.N.V. een zeer belangrijke periode geweest in zijn geschiedenis. Maar nu is dan de arbeid hervat. De basis daarvoor is aanwezig. De voorwaarden daartoe zijn geschapen. En nu gaat het met volle kracht vooruit. Niet alleen maar terugziende naar het verleden, maar vooruitgrijpende naar de toekomst staat het C.N.V. voor een zware taak. Die taak is buitengewoon belangrijk. Want al kan de sociale kwestie niet in dezelfde bewoordingen aan de orde worden gesteld als 50 jaar geleden, de sociaal-economische problemen staan in het centrum der belangstelling.

Het Christelijk Nationaal Vakverbond gaat daarbij eigen wegen en handelt in volstrekte zelfstandigheid, maar het kiest die wegen bij het licht der Schrift en het werkt op de basis van schriftuurlijke beginselen en daarin wordt gevonden de overeenstemming met de Antirevolutionaire Partij, evenals met de Christelijk Historische Unie, die, zij het op politiek terrein, met dezelfde vraagstukken van doen hebben.

Op cordiale samenwerking moet daarom worden aangestuurd. Daaraan ontbrak het tot nu toe niet. In de toekomst moge deze worden bestendig.

De leiding berust thans in handen van de Heeren A. Stapelkamp, P. Koning, F. P. Fuykschot en J. Schipper. De eerste maakt thans deel uit van de Tweede Kamer, terwijl de laatste zoo juist werd verkozen tot lid van de Eerste Kamer. Ook dat is bewijs van toenemenden invloed der arbeidersorganisaties.

Merkwaardig is overigens, dat hetzelfde zich voordoet bij den Christelijken Boeren- en Tuindersbond, waarvan eveneens een verslag verscheen, dat over dezelfde periode loopt. De Voorzitter, de heer C. v. d. Heuvel, is lid van de Tweede

Randblik

W. J. v. d. VEEN.

1. De Vereeniging van Nederlandsche Gemeenten heeft haar eerste congres na de bevrijding gehouden. 18 en 19 Juni j.l. zijn de vertegenwoordigers der gemeenten in groote getale opgetrokken naar de Bisschopsstad. De huishoudelijke aangelegenheden, welke op de agenda van deze congressen wel moeten prijken, omdat zij tevens het karakter van jaarvergadering dragen, waarin bestuursamenstellingen en bestuursverantwoording nimmer, maar vooral nu niet kunnen worden gemist (het bestuur werd door de Duitschers ontbonden) behoeven wij in deze rubriek niet te behandelen. Bij de benoeming van een 16-tal bestuursleden is rekening gehouden met de in de statuten aangegeven groepeerings, terwijl uit politieke hoek gezien, éézijdigheid is vermeden.

Wel vinden wij aanleiding iets meer te zeggen van andere punten van het congresagendum, waaronder in de eerste plaats de rede van den voorzitter, Mr J. Oud, Burgemeester van Rotterdam, de aandacht trekt: een rede, die een waardig pendant heeft gevonden in het betoog, dat Prof. Poelje den volgenden morgen heeft geleverd en dat onder den titel „Gemeenten-schemering” in druk is verschenen. Als wij zeggen, dat deze twee redevoeringen elkaars pendant, dus tegenhanger vormen, dan bedoelen wij, dat in dezen zin, dat het openingswoord van Mr Oud, volgens zijn eigen karakteriseering een soort klachtenregister was, terwijl Prof. van Poelje, heeft gezegd „trouwens in het algemeen critiseer ik niet, maar bespreek alleen feiten en tendenzen”. De doelstelling van den voorzitter van het congres was blijkbaar om in den kring van de vertegenwoordigers van bijna alle gemeenten in Nederland uiting te geven aan critische bezorgdheid over het streven naar centralisatie, dat zich op haast elk gebied van het georganiseerde gemeenschapsleven openbaart. Prof. van Poelje beoogde meer in zekere wetenschappelijke onaandoenlijkheid de feiten te doen spreken en te zien in het licht van

de historische ontwikkeling en de daarbij aansluitende wijsgeerige theorieën.

Uit het bonte tafereel van de terreinen, waarop het kruid van de centralisatie welig tiert, valt te wijzen o.a. op de vorming van regionale exploitatie c.a. van de productieve bedrijven der gemeenten: Gas-, Water- en Electriciteitsvoorziening, waardoor de locale beïnvloeding tot het uiterste minimum wordt teruggebracht en waardoor de financiële belangen van de gemeenten in de klem komen. Dit laatste kan b.v. blijken uit het door Prof. van Poelje gememoreerde feit, dat het bij de behandeling van de Electriciteitswet in 1938 maar een haar heeft gescheeld of de mogelijke winsten uit de gemeentelijke Electriciteitsbedrijven waren bevroren op het peil van 1937, behoudens een speciale vergunning van den Minister van Waterstaat. Wij voegen hieraan toe, dat ditzelfde streven kan worden waargenomen o.a. bij Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland, die tegenwoordig schijnen te weigeren medewerking te verleenen aan de oprichting van gemeentelijke distributiebedrijven. Het motief voor deze afwijking van vroegere practijk is ontleend aan het streven om de tarieven van levering zoo laag, mogelijk te houden. Bij het najagen van dit overigens prijszwaardig doel, wordt de gemeente qua talis min of meer als een quantité négligeable aange-merkt en wordt althans niet voldoende hierop gelet, dat, zal de gemeente een taak op sociaal-economisch-cultureel gebied kunnen vervullen, geldmiddelen noodig zijn. Een natuurlijke bron van inkomsten als een bijdrage uit de bedrijven, zou toch niet moeten worden toegestopt, zonder dat daarvoor andere financiële mogelijkheden in de plaats worden gesteld.

Een ander punt, waarvoor op het Congres door beide sprekers belangstelling werd gevraagd, is de regeling van de plaatselijke politie. De toestand heeft zich te dezen aanzien ook in sterk centralistische richting ontwikkeld. Slechts enkele van de groote gemeenten hebben, althans in naam, nog een eigen politie-apparaat overgehouden, maar de dagen „dat de plattelands-burgemeester met zijn veldwachter, de verantwoordelijkheid droeg voor de handhaving van orde en rust” (v. P.) zijn voor-

Kamer, terwijl de Secretaris, de heer Mr W. Rip, naar de Eerste Kamer wordt afgevaardigd. Dit laatste beteekent trouwens continuatie, want Prof. Dr P. A. Diepenhorst was vroeger Voorzitter van den C.B.T.B.

Het verslag van den C.B.T.B. is minder beschrijvend en bevat meer organisatorische gegevens. Wat het ledental betreft, valt er een aanmerkelijke vooruitgang te constateeren. Per 1 Januari 1941 bedroeg het aantal afdelingen 402 met 19349 leden, Thans telt de bond 465 afdelingen met 22567 leden, waarbij moet worden opgemerkt, dat het cijfer van 1941 tevens de leden der Jongeren-organisatie omvatte, die thans afzonderlijk worden vermeld. Welgeteld 173 afdelingen met 4622 leden, zoodat het vergelijkingscijfer 27189 bedraagt, hetgeen dus een winst van circa 8000 beteekent.

De cijfers wijzen op een versterking van de positie, waarvan met waardeering wordt nota genomen. Vermelden we voorts, dat ook de Bond van Christen-Boerinnen, Boerendochters en andere Plattelandsvrouwen en meisjes in het verslag nog wordt genoemd.

De werkzaamheden ook van dezen bond hebben betrekking op een breed terrein. Het Land en Tuinbouw-Onderwijs, het Chr. Landbouw-Huishoudonderwijs, de Christelijke Sociale Actie in het algemeen, waarvan natuurlijk de samenwerking met den Chr. Landarbeidersbond een voornaam onderdeel vormt. Voorts wordt hard gewerkt aan de voorbereiding van een bedrijfsorgaan voor den land- en tuinbouw, dat straks, indien noodig, de nog te nemen ordeningsmaatregelen onder toezicht en sanctie van de Overheid stelt en uitvoert.

bij. Gelukkig heeft Minister Beel aan de 's avonds aangerichte tafel eenige bemoedigende woorden gesproken. Hij wees er op, dat tijdens de bezetting de politionele organisatie geheel in Duitschen vorm is gegoten en dat men een dergelijken loop van zaken niet maar zoo in eens kan achterhalen. Volgens Zijne Excellentie is evenwel over een en ander door de Regeering nog niet het laatste woord gesproken. Er schijnen maatregelen te worden overwogen, waardoor de positie van den burgemeester ten aanzien van de politie zal worden versterkt.

Voor de leden van „Groen van Prinsterer” voegen wij hieraan toe, dat het bestuur dier vereniging aan de Commissie voor Staatsrechtelijke aangelegenheden een rapport met advies over mogelijk te voeren actie, heeft gevraagd.

Het ligt niet in onze bedoeling de verschillende punten van het klachtenregister op den voet te volgen. Prof. van Poelje heeft er trouwens voor gezorgd, dat het Congres zich niet al te zeer in details van onze Nederlandsche staatsrechtelijke praktijk ging verliezen, door in het slot van zijn rede een hoogte te beklimmen, die de gelegenheid opende de vraagstukken in hun meer algemeen aspect te zien. Hij heeft daartoe de beschouwingen gereleveerd van twee Engelsche schrijvers, t.w. Carr, hoogleeraar in „International politics” aan de Universiteit van Wales en van Karl Mannheim, Duitscher van oorsprong, doch sedert jaren één van de „grooten lichten van de Londensche Universiteit”.

Eerstgenoemde heeft in een in 1942 verschenen werk „Conditions of Peace” de wereldoorlog doen zien als slechts een episode uit de revolutie, die „de diepste wortelen van onze beschaving raakt” (v. P.). Deze revolutie is een verzet tegen democratisch liberalisme, nationaal zelfbeschikkingsrecht en het laissser-faire stelsel in de economie. Een van zijn conclusies is, dat wij ons moeten losmaken van de traditioneele democratie, om een nieuwe democratie op te bouwen, waardoor bij (dit acht Prof. van Poelje het meest belangrijk) „de leden der Staatsgemeenschap het besef zal ontwikkelen, dat men zich er niet toe mag bepalen den Staat te zien als bron van algemeen welzijn, maar zich bewust moet zijn van de plichten, die men tegenover den Staat heeft, speciaal in dien zin, dat een ieder mede-verantwoordelijk is voor een goede werking der democratie.” Carr constateert dat de oude wereld dood is en dat de toekomst behoort aan hen, die zich „met beslistheid van haar afwenden en de nieuwe wereld tegemoet zien met begrip, moed en verbeelding”.

De tweede auteur, die ten toneele werd gevoerd, stelt het massabegrip meer op den voorgrond, leeraart, dat onze democratie moet zijn een **strijdende democratie of zij zal ondergaan**, terwijl hij hierin uitkomst ziet, dat men het laissser-faire laat vervangen door een stelsel van **beheerschte** ontwikkeling, dat dan tevens de ware vrijheid zal kunnen verzekeren. Wij zullen dan een samenleving krijgen, waarin het massa-element overheerscht en desniettemin bij iedere stap voor-

waarts de individueele verantwoordelijkheid groeit.

Beide schrijvers wijzen er op, dat zonder **moed en strijdlust** de toekomst niets dan sombere vooruitzichten oplevert. Het komt ook ons voor, dat er inderdaad, moed en verbeelding noodig is om te meenen, dat ondanks de overheersching van Staat en maatschappij, toch de menschelijke persoonlijkheid sterker zal worden, meer vaardig tot den strijd tegen dictatorale machtsvorming, vervuld en beziel met groeiend verantwoordelijkheidsbesef. Heel optimistisch zijn wij te dezen aanzien niet. Nog steeds komt het ons voor, dat het overhevelen van allerlei belangen uit het veld van particuliere bemoeiing en zorg naar dat van de staatsvoorziening, niet sterkend maar verslappend inwerkt op weerkracht en aansprakelijkheidsgevoel en dat krachtige persoonlijkheden meer worden gevormd in de school van het zelf-helpsysteem dan in die der overheersching van het „massa-element”. Intusschen — wij willen dit niet ontkennen — is het mogelijk, dat door theoretische gezichtsverruiming en verdieping en door praktische ervaring van de gemeenschapsbeleving een geleidelijke omvorming van aanleg en natuur bij den mensch tot stand komt, waardoor het sociale sentiment een kracht wordt, die in intensiviteit voor een meer individualistisch verantwoordelijkheidsbesef niet onder doet.

Aan het einde van zijn zoo lezenswaardige rede heeft Prof. van Poelje nog gehandeld over een werk, dat onder den titel „De Stad der toekomst. De toekomst der Stad” is verschenen als studieproduct van een groep van deskundigen onder leiding van Ir. A. Bos, Directeur van den Dienst van Volkshuisvesting te Rotterdam. Wij moeten ons onthouden zelfs van een summier weergave van hetgeen de spreker daarover heeft gezegd. Op één gedachte, die in het boek ontwikkeld wordt, willen wij evenwel de aandacht vestigen. Er wordt daar het pleit gevoerd voor een ordening van de stad, waardoor de nabuurschap, die het grondelement is van de plaatselijke gemeenschap en die door de groote-stads-agglomeraties dreigt verloren te gaan, kan worden gered. Men wenscht een zoodanige organisatie van de stad, dat zij wordt „gecentraliseerde eenheid, een geheel van duidelijk van elkaar afgescheiden wijken, alle met een eigen karakter en een eigen sociaal cultureele werkingssfeer”. Wij zouden aan deze toejuichenswaardige gedachte ook nog een andere wending willen geven en wel in de richting van handhaving van het plattelandskarakter van de daarvoor geëigende gemeenten. In de rede van Prof. van Poelje is het vraagstuk van samenvoeging van gemeenten, als steeds bij de behandeling van de positie van de gemeenten in het staatsverband, ook nog ter sprake gekomen. Nu in de groote steden de behoefte zich openbaart, om door wijksgewijze opbouw het plaatselijk saamhoorigheidsgevoel te prikkelen en inzonderheid de cultureele taak van de gemeente te binden aan kleinere groepeerings met een eigen uit de nabuurschap opkomende kleurschaakering, zal men zich er te meer voor moeten

hoeden, aan het platteland grootsteedsche-allures op te leggen en moeten bedenken, dat het gewone dorpsleven eigen genoegens heeft en moet houden, waardoor de „cultuur” van de stad niet als een gemis wordt ervaren. In no. 37 van het „Weekblad voor Gemeentebelangen”, van 1942, werd door den heer van Stekelenburg een artikel geplaatst over het plattelvandsvraagstuk in den modernen tijd, waarin bijzonder werd beklemtoond, dat het platteland zooveel genoegens en cultureele voordeelen mist, welke in de stad in milden overvloed zijn te genieten en dat vorming van grootere territoriale gemeenschappen het meest doeltreffende middel is om dezen achterstand ingehaald te krijgen. Wij achten de hieraan ten grondslag liggende gedachte verwerpelijk. Het schijnt ons onjuist aan stad en platteland hetzelfde cultureele jasje te willen aantrekken. Men bedenke, dat beiden een gansch van elkaar afwijkend karakter dragen en dat het plattelvandsleven geneugten biedt, waardoor het ontbreken van stedelijke voordeelen volstrekt niet als een achterstand wordt gevoeld en ook niet als zoodanig wordt erkend.

Bij de gevolgdte bespreking kwam Mr Koelma, Secretaris van Alkmaar, in verzet tegen, wat we willen noemen, het terminologisch radicalisme van den redenaar, die voorgesteld heeft het woord „autonomie” op den staatsrechtelijken index te zetten en zijn voorbeeld te volgen door dat woord niet meer te gebruiken als aanduiding van het zelfbeschikkingsrecht der gemeenten. De heer Koelma meende, dat dit woord diende te worden behouden en te worden gebruikt. Wij zijn het met hem eens. De staatsrechtelijke praktijk heeft ons reeds lang het inzicht bijgebracht, dat met de autonomie van de gemeenten niet de ideologie kan worden bedoeld van een afgesloten terrein van publiekrechtelijke zorg en bemoeiing, dat voor Rijk en Provincie verboden gebied zou zijn. Er zit evenwel in het woord de klank van de echt Nederlandsche gedachte, die ook door Prof. van Poelje wordt beleeden, dat nog steeds in de gemeentelijke organisatie en activiteit een bron van esprit public opwelt, die ook in de toekomst werkzaam moet blijven. Autonomie verklankt een cultuurbegrip, waarop van toepassing is, wat Prof. Huizinga in zijn „Geschonden wereld” schreef „Het geheele begrip cultuur blijft, zooals vele andere historische begrippen, enkel gerechtvaardigd en bruikbaar omdat wij er geen beter voor in de plaats kunnen stellen. Het ontleent zijn recht van bestaan alleen aan zeker oppervlakkige algemeene verstaanbaarheid en aan den rijkdom van verbeelding, die terstond bij ons oprijst, zoodra wij maar aan welk onderdeel ook van dit groote verschijnsel denken.”

De heer Boot, burgemeester van Wisch, bracht een principieelen inslag in de discussie door, in verband met de aan de gemeente toegedachte cultureele taak, er op te wijzen, dat voor het vervullen van deze taak normen moeten worden gekend en beleefd, die nog steeds in de religie liggen verankerd. Prof. van Poelje heeft zich niet gedrongen gevoeld hierop verder in te gaan.

De Heer Beumer sprak over den politieken toestand

2. Na afloop van het Congres had het bestuur van „Groen van Prinsterer” de leden geconvoceerd voor een bijeenkomst, waarin Mr. Dr. Beumer zou spreken over de politieken toestand.

De heer Beumer heeft in hoofdzak het beeld van het Kabinet Schermerhorn geretoucheerd met de kleuren van het historisch palet. Aanvankelijk met groot vertrouwen door velen tegemoet getreden, heeft het zich naderhand dit vertrouwen niet geheel waard getoond. Had het zich eerst aangediend als een Nationaal Kabinet, na verloop van eenige maanden werd gepubliceerd, dat het voor zulk een Kabinet **te laat** was. Ook in andere opzichten bleek deze regeering niet die vastheid van lijn en overtuiging te bezitten, waardoor zij het bij haar optreden in haar gestelde vertrouwen had kunnen behouden.

Oyer de houding jegens het noodparlement, inzonderheid in de Indische kwestie, de gemakkelijkheid waarmede Minister Beel wijziging van ingediende voorstellen aanvaardde, over het financieele beleid enz., heeft spreker op de hem eigen scherpe en scherpzinnige wijze interessante beschouwingen gegeven. Aan het slot van zijn rede begaf hij zich op het gebied van de practische gemeentepolitiek en bepleitte daarbij voor de samenstelling van de Colleges van Burgemeester en Wethouders de breede-basis theorie.

Een opgewekte discussie over enkele voorgedragen gedachten volgde.

Consumenten crediet

3. De gemeentebesturen hebben onder datum van 12 Juni j.l. een circulaire ontvangen van den Minister van Binnenlandsche Zaken over het verlenen van z.g. consumenten-credieten. Hoewel het ontwerp van wet nog niet aan de vuurproef van het parlementaire debat was onderworpen geweest, achtten de Ministers van Financiën en Sociale Zaken de urgentie van dezen maatregel zoo groot, dat zij reeds voordat de beslissing van de Staten-Generaal was gevallen, de gemeenten in actie hebben gebracht voor het treffen van de noodige voorbereiding.

Bijzonder politieke risico zat er in dit vooruitloopen op de parlementaire medewerking trouwens niet. De geestdrift, waarmede dit wetsontwerp werd ontvangen, was blijkbaar algemeen. Bij de behandeling in de Tweede Kamer, die thans achter den rug is, sloegen de vlammen van deze geestdrift hoog op. Niet alleen, dat de toon, waarin men zijn instemming betuigde bij sommige leden een haast lyrischen klank kreeg (de heer van der Born verklaarde „met vreugde” het wetsontwerp te hebben begroet en de heer Andriessen meende, dat een woord van „erkentelijkheid” op zijn plaats was), maar van diverse kanten werd bovendien aangedrongen op royale toepassing, en pogingen om den greep uit de landsfondsen nog iets inhoudsvoller te maken, ontbraken niet. Gelukkig dat de heer Smeenk zich in meer beheerschte woordvormen uitdrukte, door te zeggen, dat het principe bij hem **geen bezwaar** ontmoette, direct

daaraan toevoegende, dat het ontwerp aan den Nederlandschen Staat vele millioenen kan kosten en dat op restitutie van de credieten aandrang moet worden uitgeoefend, terwijl hij zich verzette tegen een opvoering van de te verleen bedragen. Ook naar onze meening heeft de Tweede Kamer goed gedaan het ontwerp te aanvaarden, maar dan als een **noodmaatregel**, waarover men niet juicht, maar treurt. Het trekken van een kies kan een noodzakelijke operatie zijn en **na afloop** kan de patiënt zich wellicht, ook ondanks de napijn, verheugen. Een tandarts, die bij het zetten van de tang om het te verwijderen object zou spreken over de vreugde, waarmede hij dit oogenblik begroet, zou evenwel maar matig zijn te waardeeren.

De gemeentebesturen worden geroepen plaatselijke- of districtsraden in het leven te roepen. Het komt ons voor, dat bij de samenstelling van deze raden enerzijds moet worden uitgezien naar menschen met sociaal gevoel en inzicht, doch dat anderzijds ook gelet moet worden op den eisch, dat de uitgaven krachtens deze wet, niet zullen uitgaan boven wat noodzakelijk is, en inzonderheid, dat de terugvordering der credieten met ernst zal worden bevorderd.

Candidaatstelling Nijmegen en Deventer

4. Aan het einde van dezen rondblik willen wij nog de aandacht vestigen op de moeilijkheden, welke zich in enkele gemeenten, o.a. Nijmegen en Deventer hebben voorgedaan, als gevolg van het niet in acht nemen van den wettelijken tijd, voor inlevering van candidatenlijsten gesteld. Wij mogen als bekend veronderstellen, dat een lijst, die na 4 uur des namiddags wordt aangeboden, niet meer mag worden aangenomen en dat daardoor mitsdien een groep van candidaten uitgesloten wordt van een meelopen in den electoralen wedstrijd. In Nijmegen doet deze onregelmatigheid zich in een bijzonder scherpen vorm voor. De nalatige is de K.V.P., zoodat in die overwegend Katholieke gemeente het Katholieke volksdeel niet in den Raad zal worden vertegenwoordigd. Pogingen om tot opheffing van dit gevolg te geraken, worden in het werk gesteld. In genoemde gemeente hebben, naar wij vernamen, de candidaten van de wel tijdig ingediende lijsten verklaard geen benoeming te zullen aannemen, indien de uitgesloten groep niet de gelegenheid krijgt alsnog op één of andere wijze het verzuim te herstellen. Het Departement schijnt dezen vorm aanbevelenswaard te vinden, omdat daardoor in die gemeente een noodtoestand ontstaat, waardoor het treffen van bijzondere maatregelen kan worden gerechtvaardigd; tevens waarschijnlijk omdat bij dezen gang van zaken een regeeringsingrijpen nog het minst als precedent kan worden aangegrepen ten behoeve van door de werking van andere wetsbepalingen gedupeerden. Naar verluidt zal een novelle worden ingediend, waarbij voor de hier bedoelde gemeenten een speciale regeling is ontworpen, waardoor de uitgesloten groepen nog kans krijgen hun lijsten geldig in te dienen. Uit het oogpunt van een gezond beleven van de

evenredigheidsgedachte is te bepleiten, dat de begane verzuimen kunnen worden geredresseerd. Intusschen zal men zich er voor moeten hoeden, dit te doen op een wijze waardoor andere partijen, die wel voor tijdige indiening van haar lijsten hebben zorggedragen, in moeite geraken. Deze laatsten toch hebben door overeenkomstig de wettelijke voorschriften te handelen, een recht gekregen, om met de op hare lijsten voorkomende candidaten, aan de stemming deel te nemen en aan dit recht mag niet worden getornd. Dit zou het geval zijn, indien ook de wettig ingediende lijsten ongeldig zouden worden verklaard, of althans van rechtsgevolg zouden worden beroofd. De oplossing zal moeten worden gevonden doordat de Minister gemachtigd wordt in gemeenten, waar een candidatenlijst te laat is ingediend, en waarbij redelijkerwijze kan worden aangenomen, dat de samenstelling van den raad daardoor zal worden beïnvloed, deze lijst alsnog geldig te verklaren; afwijking van enkele bepalingen van de Kieswet zal daarbij onafwendbaar zijn. Overigens zouden wij het niet juist achten, dat de mogelijkheid van herstel van het verzuim wordt vastgekoppeld aan de medewerking van de partijen, die niet in gebreke zijn. Deze kunnen buiten de procedure worden gehouden; hare rechten blijven in onze gedachtengang immers volledig gehandhaafd, alleen zal de stemming eenige weken moeten worden uitgesteld.

Het drukfoutenduiveltje

heeft mij in mijn vacantie parten gespeeld. Vermoedelijk doordat ik zelf de correctie niet heb kunnen verzorgen en mijn schrift voor den corrector moeilijkheden heeft opgeleverd, bleven in mijn beide bijdragen in het vorige no. nogal wat drukfouten staan. Enkele zinstorende vinden hier hun rectificatie.

In de bijdrage over **Vrijheid** moet in de eerste zin van het aan Mr Lammers ontleende citaat uiteraard staan:

Met het vooropschuiven van het vrijheidsideaal lossen wij deze problemen *niet* op.

* * *

In het artikel „Niet beginselvast praten, maar er moet iets gebeuren” leze men in de tweede alinea, dat Mr Stufkens de antithese „alleen voor het huidige **afwees als onderscheidend principe** voor politieke partij-vorming”.

In de derde alinea is het eerste argument, „dat wanneer twee hetzelfde doen het nog niet hetzelfde is, als n.l. de overtuigingen, die elk hunner daarbij tot basisbeginsel en uitgangspunt strekken, **zoozeer** van elkaar verschillen als die van radicaal Christendom en van humanisme inderdaad doen”.

In de derde regel van onder in de eerste kolom moet voor „tusschenpauze” worden gelezen: **tusschenspanne**. Van een pauze is geen sprake!

Op de vierde regel van onder in de derde kolom moet voor „overheidsstaat” worden gelezen: **overheidstaak**.

Mr K. GROEN

Sociaal Economische OPBOUW

De oplossing der sociaal-economische problemen zal in de eerstvolgende jaren in het centrum der belangstelling staan. Ongetwijfeld is het karakter van het sociale vraagstuk in den loop der laatste 50 jaren aanmerkelijk veranderd. Op dat terrein is heel wat werk verricht. De geheele sociale wetgeving is in een halve eeuw tijds tot stand gekomen en nu staan we aan den vooravond van een nieuwe ontwikkeling.

De sociale kwestie kan niet meer op dezelfde wijze aan de orde worden gesteld als Dr. Kuyper zulks deed bij de opening van het 1e Christelijk-Sociaal Congres in 1891, toen het dan toch in hoofdzaak ging over de vraag: „Wat ons als belijders van den Christus te doen staat met het oog op de sociale nooden van onzen tijd”. In die dagen was de sociale kwestie vooral een arbeidersvraagstuk; het ging om den armen en verdrukten arbeider, terwijl slechts terloops de klein-handel en de lagere ambtenaar ter sprake kwamen.

Maar nu staat de zaak gansch anders.

Het gaat niet meer alleen om de arbeiders, om de kleine zelfstandigen en de lagere ambtenaren. Het sociaal-economisch probleem raakt nu ons volk in al zijn geledingen. Practisch geen enkele groep is daarvan uitgesloten. Het is niet meer zoo vanzelfsprekend om de belangen van het proletariaat te plaatsen tegenover de belangen van den ondernemer of die van het kapitaal. Allen zijn gelijk en in even sterke mate bij het probleem betrokken. Zal ons land in de toekomst in staat zijn voor zijn nog steeds toenemende bevolking te zorgen? Hebben de arbeiders hun moeilijkheden, de middenstanders hebben ze eveneens en de landbouw is niet zonder.

Vandaar ook dat het bij de verkiezingen niet zoozeer ging om de vraag of er iets gedaan moet worden voor de arbeiders, maar dat het vooral ging om de vraag: „Staatssocialisme of niet?” Bij deze vraagstelling was iedere maatschappelijke groep betrokken. Het beste bewijs daarvoor is, dat de Partij van den Arbeid zich niet, zooals vroeger de S.D.A.P., vóór de dertiger jaren, wendde tot de arbeiders alleen, maar evenals de andere partijen een beroep deed op alle standen en groepen. Ook de intellectuelen en de middenstanders werden uitgenoodigd hun stem uit te brengen op de candidaten van het democratisch socialisme.

Dat Staatssocialisme wordt door de Antirevolutionaire Partij bestreden. In haar Program van Actie doet ze dat door stelling te nemen tegen de socialisatie, tegen de geleide economie, als blijvend door de Overheid geleide economie en tegen de bedrijfsorganisatie als zuiver overheidsapparaat. Maar in positieven zin heeft ze stelling genomen door een pleidooi te voeren voor een bedrijfsorganisatie, welke vrucht is van de samenwerking van vrije patroons en vrije arbeidersorganisaties, ter-

wijl zij in de tweede plaats het voeren van een conjunctuur-politiek niet afwijst. Het is 'n opvallend verschijnsel, dat, naarmate de volksoontwikkeling aan betekenis wint, tegelijkertijd de vraagstukken moeilijker worden om te beoordeelen. Het economisch leven vóór 1914 was eigenlijk betrekkelijk eenvoudig. Niet dat het zoo eenvoudig was om een oplossing te verkrijgen voor de aanhangige problemen. Daar weten de arbeidersorganisaties van mee te praten. Dat ging inderdaad niet gemakkelijk en het heeft heel wat moeite en strijd gekost om de sociale wetgeving tot stand te brengen. Maar sedertdien zijn de verwickelingen in zoodanige mate toegenomen, dat het voor het volk in zijn breede massa steeds moeilijker wordt de verschillende vraagstukken te beoordeelen.

Daarom te meer is het noodig ons zeer nadrukkelijk te bezinnen op den principieelen achtergrond der dingen. Actueel is de vraag over de verhouding tusschen de Christelijke religie en het sociaal-economische leven, ook al is die vraagstelling dan thans anders als in 1891. Actueel is het probleem over de verhouding van Staat en Maatschappij en dan met name de vraag, in hoeverre de staat gerechtigd en verplicht is invloed uit te oefenen op het maatschappelijk leven. Actueel is bovenal de vraag der sociale zekerheid.

Wij allen plaatsen ons onder het gezag van het Woord Gods.

Voor ons allen geldt de eisch, dat we de problemen van dezen tijd zullen bezien bij het licht van de Heilige Schrift. Wat dat aangaat is er eenheid van uitgangspunt. Maar die eenheid van uitgangspunt levert nog geen waarborg, dat nu ook de problemen op dezelfde wijze zullen worden benaderd. Dat hangt mede af van het sociaal niveau waartoe we behooren. Een middenstander staat nu eenmaal anders tegenover deze vragen dan een landarbeider. Die verschillen verdoezen zou kortweg dwaasheid zijn. En toch is het noodig om ook ten aanzien van de benadering van dat probleem meer eenheid te verkrijgen.

Daarvoor moeten we dan evenwel terug naar de reeds meer genoemde rede van Dr. A. Kuyper, uitgesproken bij de opening van het 1e Christelijk Sociaal Congres in 1891.

In die rede nu werd duidelijk uitgesproken, dat het maatschappelijk bestel zelf niet deugde en dat daarin verandering komen moet. Toen reeds verklaarde Dr. A. Kuyper, dat we „in mora” waren gesteld. En nu mag er sedertdien ontzaglijk veel ten goede zijn gewijzigd, dat mag nimmer en nooit worden miskend, een feit blijft dat het verbroken evenwicht der standen nog steeds niet is hersteld, dat daar nog alles aan ontbreekt. Daarvoor kan men niet een politieke partij verantwoordelijk stellen en zeer zeker niet de Antirevolutionaire Partij. Wie dat doen, overschatten den invloed der

Antirevolutionaire Partij in dubbelen zin. Ten eerste, omdat zij tenslotte nooit meer dan 13 à 17 zetels telde in de Kamer en dus nimmer de lakens uitdeelde of de dagorder van het Kabinet alleen vaststelde. En in de tweede plaats niet, omdat in die zelfde 50 jaren een tweetal wereldoorlogen Nederland voor de grootste moeilijkheden heeft geplaatst. De gevolgen daarvan zijn zoo ingrijpend en zoo verstrekkend, dat het eenvoudig ondoenlijk was het maatschappelijk bestel ook architectonisch te gaan verbeteren. Over deze dingen wordt vaak te gemakkelijk/gedacht.

Evenwicht der standen. Het wordt zoo eenvoudig en vlakweg uitgesproken. Maar het is minder eenvoudig dan men oppervlakkig denkt. Dat gaat maar niet zoo een-twee-drie. Wanneer men dat evenwicht der standen organisatorisch wil gaan vastleggen, dan moet eerst een zekere mate van evenwicht zijn bereikt. Dan moet het met name uitgesloten worden geacht, dat structureele veranderingen nog voortdurend plaats vinden. Dan moet een dynamische ontwikkeling van het sociaal-economisch leven plaats maken, niet voor den volkomen stilstand en verstarring, maar voor de statische ontwikkeling. Welnu, de eerste wereldoorlog, de daarop gevolgde ontzaglijke depressie, dan de tweede wereldoorlog met al zijn gevolgen, zijn allermint gunstige factoren geweest voor een ontwikkeling in deze richting. Integendeel, de periode van 1914 tot 1946 was allermint gunstig voor een groei naar het evenwicht der standen toe. Thans, nu we ons bevinden in de overschakeling van de oorlogsindustrie naar de vredesindustrie is het eigenlijk weer één groot complex van structureele veranderingen.

Wat moet dan onder structureele veranderingen worden verstaan?

In zijn eerst kort geleden verschenen „Economic progress and social security” geeft Allan G. B. Fisher daarvan een markant voorbeeld. Hij vergelijkt dan het sociaal-economisch leven met een huis en verklaart, dat, wanneer in dat huis een muur tusschen twee kamers wordt weggebroken, of wanneer in een groote kamer een muur wordt ingemetseld, om daardoor twee kamers te verkrijgen, of wanneer een vleugel wordt aangebouwd, dat daardoor de structuur van het huis wordt gewijzigd. En dat is iets anders dan wanneer het huis wordt opgeschilderd, wanneer kapotte ramen worden hersteld, wanneer de stof-feering wordt verbeterd. Die twee, men gevoelt het, kunnen niet samen gaan. Zij moeten na elkaar plaats vinden. Een huis, waaraan nog voortdurend wordt getimmerd en verbouwd, kan niet tegelijkertijd worden aangekleed. Eerst het verbouwen, daarna de stoffeering, de meubileering. Welnu, ons maatschappelijk huis heeft nog steeds niet zijn definitieven vorm verkregen. Er wordt nog voortdurend aan verbouwd. Het is nu al jaren en jaren lang een verbouwen zonder eind en dat vooral als gevolg van de beide wereldoorlogen, die hebben plaats gevonden.

De vreedzame ontwikkeling werd in 1914 onderbroken. Toen werd van het huis der Nederlandsche samenleving een vesting gemaakt voor verdedi-

ging geschikt. Na 1918 werd de vesting weer ont-manteld. De ramen werden weer open gegooid, de deuren ontgrendeld en de lezer kan het beeld gemakkelijk uitwerken. In 1940 herhaalde zich de geschiedenis. Maar nu in veel erger mate, want de vijand drong de vesting binnen, haalde alles overhoop, verbouwde, vertimmerde — letterlijk en figuurlijk — en maakte van ons gebouw een pantserfort, waarin het erbarmelijk slecht wonen en leven was, omdat bovendien alle weelde en comfort werd weggeroofd. Nu is de vijand verjaagd. Maar de ruïne bleef achter. Van die ruïne moet nu eerst een eenigszins bewoonbaar huis worden gemaakt, een huis, dat werkelijk niet aan alle eischen voldoet. De bewoners zullen zich nog met veel moeite moeten behelpen; daar zijn voor een zoo groot huis vele jaren mee gemoeid. Maar daarom leven we nu wel in een zeer belangrijke tijd.

Het gaat met 't gebouw van onze maatschappelijke samenleving wat dat aangaat precies als met een gebouw, dat gedeeltelijk door brand werd verwoest. Dan worden bij den wederopbouw tal van veranderingen aangebracht en verbeteringen, waartoe men anders niet zou zijn gekomen. Maar des te meer moet er gewaarschuwd worden tegen al de grootsche plannen, n.l. om nu ook en passant al datgene omver te halen wat er nog staat en nu maar het radicale standpunt in te nemen van: gooi nu de heele boel maar tegen den grond, dan zullen we er nu maar ineens een goed en degelijk gebouw neerzetten. Want het geldt hier het gebouw van onze samenleving, we wonen er in en we kunnen nergens anders terecht. De mogelijkheid is per defenitionem zelfs uitgesloten om genoeg te nemen met een noodkeet. Want wat dan overblijft zijn alleen de ruïnes, de puinhoop en daarop kan men niet wonen en niet werken.

Het maatschappelijk leven is tenslotte niet een huis, dat men volgens een voorop gesteld plan bouwen kan. Dat is een te mechanische opvatting, die wel door de sociaal-democratie en anderen wordt gehuldigd, maar die in haar consequentie geen steun vindt in de ontwikkeling van het leven zelf, al bevat zij dan een kern van waarheid. Maar juist omdat zij een kern van waarheid bevat, moet men er zoo uitermate voorzichtig mee zijn.

Maar behalve dit bezwaar is er nog een ander. Want het sociaal-economisch gebouw, dat Nederland zal oprichten, leunt om in stijl te blijven momenteel aan tegen de ruïnes der naburen en ook dat brengt consequenties mee. En terwijl men bovendien thans bezig is met een internationaal Bouw- en Woningtoezicht in het leven te roepen, waardoor het ons niet mogelijk zal zijn volledig naar eigen inzicht en eigen plannen aan den herbouw te beginnen, zijn we tenslotte voor een deel afhankelijk van vreemde hypotheeknemers, die — en dat is een factor van de grootste beteekenis, want zaken zijn zaken — eveneens hun voorwaarden zullen stellen. Er komt een zilveren dak op ons huis en het sociaal-economisch leven in Nederland zal de gevolgen ervan ondervinden, dat thans op vrij groote schaal van het buitenland moet worden geleend.

NEDERLANDSCHE BEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof Dr. J. Severijn, Mr A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr J. J. Hangelbroek,
Prof Mr A. M. Donner, Mr W. Rip, Ad. Kuiper, J. H. Hofman, Dr F. L. van
Muiswinkel, Mr K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr Dr. E. J. Beumer, Mr J. A. de Wilde, Dr J. A. H. J. S.
Bruins Slot, Dr L. W. G. Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand. — Redactie-adres. Dr Kuypersstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935.
Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht — Telefoon 11811 — Giro 267122
Prijs per abonnement f 3.— per jaar.

Om de Troonrede

Mr J. A. de Wilde

Dat alle verandering nog geen verbetering is, blijkt dagelijks zoowel in 't groote als in 't kleine.

Neem nu de Troonrede, die H.M. de Koningin op 23 Juli, onder verantwoordelijkheid van Haar Ministers, in de Ridderzaal heeft uitgesproken.

Het uitspreken van zoo'n Troonrede duurde vroeger een minuut of tien. Nu duurde het op den kop af 22 minuten.

Vroeger werd zoo'n Troonrede, die terstond na de vereenigde zitting op straat te koop was en voor de ruiten der sigarenwinkels werd opgehangen, gelezen door een breed publiek.

Nu neemt er, buiten den eigen kring der politici, ongeveer niemand kennis van.

't Is ook allemaal niet bij te houden.

Verleden jaar, onmiddellijk na het optreden van het Kabinet-Schermerhorn, maakte de Minister-president zich schuldig aan een rede, die gedurende anderhalf uur per radio werd uitgezonden. Hoeveel luisteraars hebben toen na een half uur, na drie kwartier, na een uur hun toestel maar weer afgezet! Slechts enkelen hielden het tot het eind toe vol.

En nu is de heer Schermerhorn al eerste minister af. Zonder dat er van de positieve toezeggingen iets terecht is kunnen komen. Natuurlijk niet. Het was de onervaren man, die nog geen verstand had van politieke tijdrekenkunde.

Zóó lang duurde ditmaal het uitspreken van de Troonrede niet. Dat ware van de Koningin ook te veel gevergd geweest. Maar de rede was toch te lang om interessant te zijn.

* * *

't Was overigens, afgedacht van lengte en stijl, geen slecht stuk. Het is met zoo'n rede eigenaardig gesteld. Er staat een hoop goeds in. Maar..... het komt er dikwijls maar oopaan, hoe het uitgevoerd wordt. En bovendien —

dat is heelemaal niet nieuw, maar al heel oud — veel wordt er in gezegd in zeer vage termen waaruit ieder halen kan wat hij wil.

Toch, zooals we zeiden: geen slecht stuk. Trouwens, al moet deze minister-president, de heer Beel, ook nog toonen wat hij is en kan, hij staat ons in elk geval beter aan dan zijn voorganger. Die was met zijn synthetische en irenische redevoeringen (behalve dan als het de antirevolutionairen gold want die waren hem een doorn in 't oog) een vrij gevaarlijke man. Staatsman kan men niet zeggen. Want juist de kenmerkende trekken van den staatsman miste hij volkomen. Hij teerde te veel op vooroorlogsche socialistische theorieën en had feitelijk niet veel nieuws in zijn mars, al meende hij, dat hij de personificatie van „de vernieuwing” was.

Het is met de aanbidders van den nieuwen tijd toch al zoo vreemd gesteld. Eigenlijk doen ze met hun geschermd met „het nieuwe” niet veel meer dan de nationaal-socialisten napraten. Dat viel ons weer zoo op, toen we dezer dagen kennis namen van vragen, die de heer van der Goes van Naters aan den Minister Beel gesteld heeft in verband met het weer verschijnen van „de Prins”. Aan dat geïllustreerd weekblad schijnt een directeur-hoofdredacteur verbonden te zijn geweest, die in den bezettingstijd een wit voetje bij de Duitschers wilde halen. Om daarin te slagen schreef hij aan Duitse instanties o.a. het volgende: „Ik heb relaties met Duitschland aangeknoopt. Daarenboven hield ik mij er mee bezig om al het mogelijke te doen ten einde onze lezers **rijp te maken voor den nieuwen tijd**” enz. 't Is toch precies of ge van der Goes of van Walsum of Schermerhorn zelf hoort.

* * *

Maar om terug te komen op de Troonrede, Reeds

aanstands maakte de Indische paragraaf een beteren indruk dan die we sinds October 1945 van de heeren Schermerhorn en Logemann hadden ontvangen. Beide heeren heeft de Kabinetsformateur dan ook buiten zijn nieuw ministerie gezet. 't Valt al dadelijk op dat er wel gesproken wordt van de „Indonesische volken”, een uitdrukking waartegen wij geen bezwaar hebben, en niet meer van Indonesië. Dit woord Indonesië geeft een aardrijkskundig begrip aan, en dan is het goed. Maar in den mond van Logemann en van Mook heeft het een politieke beteekenis, en dan is het niet goed. Ditmaal werd ook uitdrukkelijk gezegd, dat wij samen met die Indonesische volken een eigen Staatsverband **binnen het Koninkrijk** willen opbouwen. Precies wat wij, Antirevolutionairen, ook willen. „Autonomie voor Indië” staat reeds sinds 1934 in Ons Program van beginselen. Het is nu maar de vraag of de nieuwe Minister van Overzeesche Gebiedsdeelen, de heer Jonkman, in staat blijkt te zijn over den heer Van Mook den baas te blijven en hem, als hij niet op den teugel wil loopen, desnoods te ontslaan. Er hangt ons een „commissie-generaal” voor Indië boven 't hoofd. Tot nu toe (3 Aug.) is het daarvoor noodige wetsontwerp nog niet ingediend. Komt het vandaag of morgen bij de Kamer, dan zal er wel een ernstig debat over plaats hebben en dan kunnen we ook eens zien wat voor man de heer Jonkman, de nieuwe minister, is.

* * *

Wat over onze verhouding tegenover het Buitenland wordt gezegd, is ditmaal ook van belang. Uitdrukkelijk constateert de Troonrede, dat wij willen bijdragen tot den opbouw van een vreedzame internationale wereldorde, en dat een spoedige totstandkoming van definitieve vredesregelingen gewenscht is. Onze samenwerking met België moet versterkt worden. En voorts ziet de Regeering blijkbaar af van groote annexaties van een deel van Duitschland en wenscht zij zich tevreden te stellen met een grensverbetering van beperkten omvang. Wij gelooven, dat dit heel verstandig is. Maar dan moet er ook op worden aangestuurd, dat dit zoo spoedig mogelijk gebeurt. We nemen aan, dat verreweg de grootste meerderheid van de bewoners van zulk een te annexeren stuk er heelemaal geen bezwaar tegen zullen hebben voortaan als Nederlandsche onderdanen aan ons nationale leven deel te nemen.

* * *

Dan staat er iets in de Troonrede, dat wij er niet in hadden verwacht, maar dat wij van harte toejuichen, n.l. dat er maatregelen getroffen zullen worden ter voorkoming van lichtvaardige echtscheidingen. Wij maken hieruit op, dat ook de Ministers, die tot de Partij van den Arbeid behoorren, er eindelijk toe willen medewerken om art. 263 van het Burgerlijk wetboek te handhaven. Dat artikel luidt: „Echtscheiding kan nimmer door onderlinge toestemming plaats hebben”. Een uitstekend artikel, maar dat al jaren lang niet gehandhaafd wordt, omdat de Hooge Raad, evenals in alle civiele procedures, aanneemt, dat wanneer een

echtgenoot, die bijv. wegens het plegen van overspel door de andere echtgenoot gedagvaard wordt, verstek laat gaan en niet ter terechtzitting verschijnt, het ten laste gelegde feit als bewezen wordt aangenomen omdat het niet weersproken is. Zoo worden er honderden echtscheidingen uitgesproken, die feitelijk alleen berusten op onderlinge afspraak. Dagelijks bevat de Staatscourant eenige kolommen vol echtscheidingen, die op deze manier zijn tot stand gekomen.

We zullen nu maar eens moeten afwachten welke houding de leden van de Partij van den Arbeid in de Kamer hier tegenover innemen.

* * *

Natuurlijk komt er ook vernieuwing bij het onderwijs. Onder Minister van der Leeuw bestond die vernieuwing voornamelijk in het creëren van baantjes, ja, we mogen wel zeggen van „banen”. Want salarissen van f 12.000 waren daarbij geen zeldzaamheid. Als we wel zijn ingelicht, dan was er wat de werkelijke vernieuwing van het onderwijs aangaat, nog niets gereed. We zijn nu benieuwd wat er onder Minister Gielen komen zal. Ook met betrekking tot den sterken steun, die hij aan de jeugdbeweging verleen wil. Wij, die op dit gebied altijd groote voorstanders zijn geweest van het particulier initiatief, zijn een beetje huiverig als de Regeering zich al te veel met de zaken gaat bemoeien. Maar... afwachten is hier de boodschap. Hetzelfde geldt voor de radio. Er zal komen een nationaal omroepbestel op publiekrechtelijke leest, waarbij rekening zal worden gehouden met de verschillende levensbeschouwingen. Het was ons liever geweest als dit Kabinet begonnen was het onrecht te herstellen, dat verleden jaar aan de omroepverenigingen is aangedaan.

* * *

Dat er ter opvoering van de nationale productie een planbureau komt, spreekt van zelf. Maar het zal slechts „adviseerend” zijn. Minister Dr Vos zit nog wel in het Kabinet, maar is toch handiglijk naar een plaats verschoven, waar hij misschien niet zoo veel kwaad kan doen als hij van plan was. Voorts worden de middenstanders, de kleine boeren en tuinders, de landarbeiders en het land- en tuinbouwonderwijs niet vergeten. Wij hopen, dat de Regeering hier met verstandige, in ons nationale leven passende en dus niet-socialistische maatregelen voor den dag zal komen, die inderdaad van groot nut zullen kunnen zijn voor onze land- en tuinbouw en de nijvere bevolking, die daarbij betrokken is.

Het landbouwbedrijf, dat door den oorlog is geschonden, zal moeten worden hersteld en met name aan het zwaar getroffen Walcheren (en men denke hierbij ook aan West Zeeuwsch-Vlaanderen en deelen van Brabant en Limburg) zal extra aandacht worden gewijd. Zoo moet het ook. Het gaat hier om het welzijn van zeer productieve burgers, mannen die van aanpakken weten, maar die toch het hoofd niet boven water kunnen houden, als ze van boven af geen hulp krijgen. We zullen eens zien, wat de Regeering er van maakt.

De publiek-rechtelijke bedrijfsorganisatie — waarover in den laatsten tijd zooveel te doen is geweest — zal wel niet in den geest van Dr Vos worden opgelost. Zij wordt nu vooral in 't licht gesteld als een middel tot verschuiving van de overheidsbemoeiing naar de organen van het bedrijfsleven zelf. Dat klinkt beter en stelt een regeling in 't voorzicht, die aan de wenschen der a.r. partij op dit gebied voor een goed deel tegemoet kan komen. Merkwaardig is, hoe in de Troonrede (en ook wel in andere redevoeringen) gesold wordt met het woord socialisatie. Luister maar: De regeering zal overwegen socialisatie van de nog niet in gemeenschapsbezit zijnde openbare nutsbedrijven alsmede van eenige bedrijven van monopolistisch karakter. Dat komt er dus op neer, dat particuliere gasfabrieken enz. in overheidsexploitatie zullen genomen worden. Maar heeft dat nu ooit iemand „socialisatie” genoemd? Als het Rijk de Post, Telefoon en Telegraafdienst in eigen beheer uitoefent, als de gemeente een electriciteitsbedrijf exploiteert of een stadstram, is dat dan socialisatie? Wat hebben we dan al lang aan socialisatie gedaan! Natuurlijk wordt dit woord in dit verband alleen genoemd om de linkervleugel van de Partij van den Arbeid gerust te stellen. Dat is heel iets anders dan socialisatie van grond en productiemiddelen.

* * *

Harde noten worden gekraakt als 's lands financiën ter sprake komen. Krachtige hulp „van buiten” (Amerika) zal noodig zijn om op de been te blijven. De toestand is dan ook jammerlijk. Minister Lieftinck, die in Februari van dit jaar nog gewaagde van een Staatsschuld van 20 milliard gulden, verklaarde op 1 Augustus in de Tweede Kamer, dat de staatsschuld veel hoger is, n.l. 27 milliard gulden en dat zij nog wel zal oploopen tot boven de 30 milliard. Astronomische cijfers. Men praat tegenwoordig altijd van „planning”. Maar we zouden nu toch wel eens graag een concreet plan zien van den Minister van Financiën om van deze schuld af te komen en haar althans tot een behoorlijk niveau terug te brengen. Woorden helpen hier niet veel. Geldsaneering kan ons niet redden. Vermogensaanwasbelasting brengt hoogstens 3,5 milliard op. Dat zegt de Minister althans. Wij gelooven er niets van. Een vermogensheffing die 3 milliard opbrengt is ook al het uiterste waartoe men dan bovendien nog gaan kan. Maar wat helpt het? We varen met volle zeilen naar de inflatie. We zitten er al midden in. Naar onze meening is de Minister van Financiën den toestand niet meer meester. 't Eind zal wel zijn, dat al wat er aan kapitaal in ons land nog aanwezig is, aangesproken zal worden; dat handel en bedrijf worden lam gelegd; dat ieder die wat overgespaard heeft, zijn bezit aan de moloch zal moeten offeren. En men knarst even op de tanden als men bedenkt hoe onder het Ministerie-Schermerhorn met het geld is omgesprongen.

* * *

We krijgen nog een Staatscommissie tot herziening van de Grondwet. Wie zouden daarin komen? En wat voor resultaten zal zulk een commissie op-

leveren? Als men afziet van onze verhouding tot de overzeesche gebiedsdeelen zal het, dunkt ons, bitter weinig zijn. De tegenwoordige redactie van de Grondwet biedt, met name op economisch en sociaal gebied, mogelijkheden, die niet zoo gauw zijn uitgeput.

Met kracht zal worden gestreefd naar inkrimping van het Overheidsapparaat. Ja, wel! Minister Gielen is begonnen met zoo iets tot stand te brengen. Maar prompt volgde de interpellatie-Joekes, die om politieke redenen zonder motie afliep. De coalitie Roomsch-Rood kan toch zoo maar niet bij het eerste treffen verbroken worden! Maar ge zoudt eens wat beleefd hebben, als Minister Gielen zoo iets had durven aanpakken als lid van een Rechtsch Kabinet! Zelfs de Communisten lieten de interpellatie met een sisser afloopen.

* * *

Ten slotte zal de Regeering de problemen, die samenhangen met de vervolging van politieke delinquenten, trachten op te lossen, en wel met voortvarendheid. Nu, die is in dit verband wel noodig. De zuivering zal ook zoo spoedig mogelijk worden afgewerkt.

Het zal tenslotte onze onderwijzers goed doen te vernemen, dat een verbetering van hun salaris in voorbereiding is.

* * *

Dat er dit najaar in het parlementaire leven hard gewerkt zal moeten worden is wel zeker. Op elk gebied is er veel aan de orde. En door den slechten economischen en ziekelijken financieelen toestand zijn de vraagstukken dubbel moeilijk op te lossen. Laten we hopen, dat, onder den zegen Gods, door een kloek en verstandig beleid, door eendrachtige samenwerking en door offervaardigheid en toewijding in alle kringen des volks, ons volk er in geestelijk en stoffelijk opzicht weer boven op zal kunnen komen.

* * Het parlementair debat

Op den tweeden Augustus heeft de heer Joekes in de Tweede Kamer een interpellatie gehouden over de reorganisatie, die de pas opgetreden Minister Gielen in het departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen heeft aangebracht. Een eerste begin om de Augias-stal te reinigen.

Het is maar goed, dat Mr Joekes, die nogal verantwoordigd deed en het op een gegeven oogenblik had over de heeren „aan de overzijde”, waarmede hij zijn nieuwe coalitiegenooten van de Katholieke Volkspartij bedoelde, geen motie heeft voorgesteld. We zouden dan het schouwspel hebben moeten beleven, dat de Partij van den Arbeid, geflankeerd door de Communisten, tegenover de Roomsch-Katholieken had gestaan. Nu gebeurde er nog niets. Maar... het debat voorspelde toch voor de toekomst weinig goeds. Althans voor de regeeringspartijen.

Reeds was er, bij de behandeling van het wetsontwerp op de Vermogensaanwasbelasting, een stemming over een amendement-Teulings geweest,

waarbij de Partij van den Arbeid anders stemde dan de bondgenooten, de mannen van de K.V.P. En nu is het parlementaire leven onder het nieuwe Kabinet nog maar amper begonnen.

De heeren staan nog wat onwennig tegenover elkaar.

Het zal zeer interessant zijn na te gaan, hoe de verhoudingen zich verder zullen ontwikkelen.

Straks komen er groote vraagstukken van Staatsbeleid aan de orde. Het Indische, het sociaal-economische, het financieele.

Met belangstelling zien wij de toekomst tegemoet.

* * Ontstellend

*

Met een vriendelijk gezicht zit Minister Lief tinck achter de Regeeringstafel.

Een welwillend man.

De man van de geleide economie.

Hij wil, met de macht van den staatsarm, het leven gaan leiden en beheerschen.

Alle respect voor het particuliere initiatief, voor den ondernemingsgeest, die het Nederlandsche volk altijd heeft bezielde,..... maar de Staat moet van boven af regelen.

Want de Overheid weet het.

Die overziet alles veel beter.

Die weet wat ieder doen moet en wat ieder toekomt.

Natuurlijk moet ook dit werk nog een beetje aangeleerd worden door de politieke machthebbers. Maar men leert aldoende. Een prachtschool is de geldsaneering. De macht, die daarbij aan den Minister van Financiën is gegeven bij wetsbesluit, is grooter dan de macht, die ooit eenig minister heeft bezeten. Velen, vooral kleinere menschen, lijden verschrikkelijk onder de blokkeering van het gespaarde geld, maar men kan nu eenmaal zonder ongelukken en leed te veroorzaken geen groot werk tot stand brengen. Zoo redeneert deze machtige Excellentie.

Toch wordt men een beetje huiverig, als men dezen welwillenden, langzaam en bedachtzaam, met veel kennis van zaken sprekenden man aan het werk ziet. Is hij inderdaad zoo goed op de hoogte, dat hij het economische leven met behulp van mannen als Dr Vos vanuit de hoogte leiden en dirigeren kan?

Men gaat twifelen, als men op eenige feiten acht geeft.

Op 23 Februari, dat is 5½ maand geleden, schreef de minister in een Staatsstuk, dat onze Staatsschuld bedroeg 20 milliard gulden. Hij vond dit — terecht — een exorbitant bedrag. Veel te hoog om daarvan op den duur rente en aflossing te betalen.

Mede om die onrustbarende hooge schuld te verminderen, diende hij een wetsontwerp in om de vermogensaanwas te belasten met niet minder dan 50 à 90 %. De opbrengst schatte hij op 3,5 milliard gulden. Trek die van 20 milliard af, dan blijft er nog 16,5 milliard over. Zijn plan is, om er nog een flinke vermogensheffing over heen te laten komen. Die zal dan ook wel zoowat 3 milliard moeten opbrengen. Maar dan is er toch — aangenomen dat de ramingen niet geflatteerd zijn —

kans op een schuldvermindering van ruim 6 milliard en dan zou onze schuld gedaald zijn tot beneden de 14 milliard.

Maar met het vriendelijkste gezicht van de wereld vertelde de minister in de avondvergadering van 1 Augustus, dat hij nu nog betere gegevens had omtrent onze Staatsschuld, en dat die niet bedraagt 20 milliard, maar 27 milliard (tegen 4 milliard op 1 Mei 1940). En nog weer andere gegevens verschaffen hem de zekerheid, dat die geweldige som nog zal stijgen tot 30 milliard.

Dat wil zeggen, dat, als ons volk ongeveer leeggepompt is door de vermogensaanwas- en vermogensbelasting, onze schuld dan toch nog hooger zal zijn dan 20 milliard. Hooger dan toen we bevrijd werden.

Maar we komen er boven op! Het inflatiegevaar — zoo zeide de minister op 22 December van het vorig jaar — is afgewezen!

Ja, als men het maar gelooven wil.

Wij gelooven er niets van.

De feiten weerspreken het.

De macht dier feiten gaat de macht, zelfs van dezen vriendelijken, welwillenden, economie-leidenden minister verre te boven.

* * Mannentaal in oorlogstijd

*

De hoofdredacteur van het Friesch Dagblad, ons nieuw Eerste Kamerlid H. Algra, zond ons een aardig boekje toe. Het bevat enkele artikelen uit 1940 en 1941, tijdens de bezetting in bovengenoemd dagblad verschenen.

We hebben die artikelen met veel genoegen nog eens gelezen. We zeggen: „nog eens”, want in 1940 en 1941 hadden wij er ook al van genoten.

De schrijver heeft uitnemend de kunst verstaan bedekte waarschuwingen te geven, en ons volk in de eerste maanden der bezetting op echt anti-revolutionaire wijze voor te lichten en te bemoeiden.

Over het vertrek van H.M. de Koningin naar Engeland heeft hij destijds reeds rake opmerkingen gemaakt en aangemaand tot voorzichtigheid in de beoordeeling. Hij werd daarbij gesteund door zijn soliede kennis van de algemeene en vaderlandsche geschiedenis. Achteraf is wel gebleken, hoe juist zijn inzicht is geweest.

Zeer interessant is zijn bestrijding van de Nederlandsche Unie, waarvan hij het bedenkelijk en gevaarlijk karakter onmiddellijk heeft doorzien en aan de kaak gesteld. De herlezing van wat destijds het beruchte driemanschap ten beste gaf, is de moeite waard. Om de Duitschers te believen gingen de heeren wel heel ver en namen zij een standpunt in, waardoor aan de geestelijke vrijheid en de vrije jeugdvorming een einde werd gemaakt. Het is niet te verwonderen dat het Friesch Dagblad de woede van de N.S.B. en van de bezettende macht gaande maakte.

Zoo kon men in het Friesch Dagblad van 19 Sept. 1940 lezen:

Iedere N.S.B.-er wéét, dat het overgrootste deel van het Nederlandsche volk een **diepe** afkeer koestert jegens deze beweging..... De **weinig**en,

I. Jongeren Studie Clubs

Verslag van de vergadering van het Werkcomité van de nationale organisatie der Antirevolutionaire Jongerenstudieclubs op 27 Juli j.l. te Utrecht.

Aanwezig waren de heeren Dr J. Scheurer, voorzitter, R. Gosker, secretaris, J. de Geus Jr., Mr K. Groen en E. van Ruller.

Opgave wordt gedaan van de aantallen clubs, verdeeld over de verschillende provincies die zich bij het secretariaat hebben aangemeld.

Het voorloopig resultaat is als volgt:

Noord-Holland	19
Gelderland	16
Drente	13
Zuid-Holland	70
Limburg	1
Groningen	24
Friesland	6
Zeeland	4
Noord-Brabant	5
Utrecht	12
Overijssel	12

182

Maar met zekerheid mag worden aangenomen, dat nog niet alle clubs zich hebben aangemeld, zoodat deze aantallen nog wijziging zullen ondergaan. Zulks temeer, omdat men op verschillende plaatsen plannen heeft na den zomer en na de vacaties tot oprichting van een club te geraken.

Vervolgens werd de kwestie besproken, op welke wijze de Statuten nu verder zullen worden behandeld. De heer Mr K. Groen heeft de nieuwe Statuten ontworpen. Daarop zijn door de leden van het Werkcomité amendementen ingediend. Deze worden behandeld. De heer Mr K. Groen neemt op zich naar aanleiding van de gevoerde discussie

---

die Mussert volgen, staan tegenover de velen die **met hun geheele hart** neen zeggen. De N.S.B. wéét dat. Zij weet ook, **dat na den tienden Mei de afkeer is verdubbeld**".

Het artikel eindigt — en bedenk daarbij, dat dit in den bezettingstijd geschreven en gepubliceerd werd — zijn aanval op de N.S.B. met deze woorden:

„Ons volk zegt **neen**.

„Onze soldaten die na de capitulatie thuis kwamen, gaan ons voor en zeggen **neen!**

„Nooit, zoo zeggen zij, mag ons volk zijn lot in handen leggen van **deze** mannen.

„Vóór den 10en Mei sprak Mussert van gekruiste armen.

„Nu zegt een vastberaden volk tot hem: gij vindt ons **tegenover** U, met gekruiste armen.

„Maar bij ons zijn die gekruiste armen een symbool van **vaderlandsliefde en trouw!**”

Het is een lust om dit nog eens te lezen.

Hoe heeft een dergelijke taal ons volk gesterkt in die donkere dagen.

de laatste hand te leggen aan de redactie der artikelen. Het Bureau Centraal Comité draagt zorg voor de vermenigvuldiging. Deze Statuten zullen vervolgens worden gezonden aan de leden van het voorloopig Comité, dat op 21 September a.s. zal bijeenkomen, waarna de Statuten ook verzonden zullen worden aan de aangesloten clubs. Tenslotte zal op 13 October aan den vooravond van den toogdag, een huishoudelijke vergadering plaats vinden met de afgevaardigden der aangesloten clubs om de Statuten officieel vast te stellen.

Aan het Centraal Comité zal officieel worden verzocht een regeling te treffen voor het beschikbaar stellen van ruimte in „Nederlandsche Gedachten” ten behoeve van de Antirevolutionaire Jongeren Studieclubs.

Ernstig wordt de noodzaak van schetsen besproken. Enkele personen zullen voor het ontwerpen van een schets worden uitgenoodigd, zoodat na den zomer regelmatig schetsen verschijnen en de clubs dus hun werkzaamheden kunnen aanvangen.

Aangezien verschillende clubs reeds vergaderd hebben is er wellicht hier en daar een inleider, die speciaal werk heeft gemaakt van een bepaald onderwerp en wiens studieresultaat zonder veel bezwaar in schetsvorm kan worden gegoten. Het adres van toezending is: Dr Kuypersstraat 3, Bureau Centraal Comité. Dat deze toezending zeer op prijs wordt gesteld, behoeft geen nader betoog.

Regeling van den toogdag. Als datum wordt vastgesteld Dinsdag, 15 October a.s. Besloten wordt, wie als sprekers zullen worden uitgenoodigd. Als plaats van vergaderen wordt Utrecht aangewezen. Want Tivoli bleek een uitstekende gelegenheid. En Tivoli moet ook ditmaal vol. Aan de Utrechtsche clubs zal worden verzocht een Regelingscommissie te benoemen, die de voorbereidende maatregelen treft.

Aan de clubs zal een circulaire worden verzonden, waarin wordt aangedrongen op spoedige totstandkoming der Provinciale Organisaties, zoodat de verschillende provincies nog vóór den toogdag een eigen vertegenwoordiger in het Hoofdbestuur hebben aangewezen. In Groningen is men met de Provinciale Organisatie reeds gereed. Voorzoo veel bekend, is dat tot nog toe de eenige provincie. Voor de overige provincies wordt een regeling getroffen om deze zaak te bespoedigen.

De clubs weten dus nu waar zij aan toe zijn en kunnen met de nu verstrekte gegevens rekening houden. In September moet de organisatie in gereedheid worden gebracht. In October moet zij definitief haar beslag krijgen. En laten nu ook de clubs, die zich nog niet gemeld hebben, dit snel doen want dan hebben zij nog recht van meespreken bij het tot standkomen der regelingen. Met September beginnen we met élan en met geestdrift.

Al onze jonge menschen, dus ook onze meisjes, worden daartoe opgeroepen. Het gaat om zeer belangrijke dingen en daarbij mag niemand achter blijven.

En de besturen der Kiesvereeningen worden her-

De Raadsverkiezingen

Voor de derde maal in den loop van enkele maanden is ons volk naar de stembus geroepen. Ditmaal was het om de leden der gemeenteraden te verkiezen. En daarmee is dan deze politieke krachtsinspanning beëindigd. Er breekt een oogenblik van verademing aan voor de propagandacclubs en voor de kiesverenigingen. De verkiezingen zijn achter den rug. Het rumoer van den verkiezingsstrijd verstomt. De rust keert terug. Althans naar buiten. Want intern worden nu de verkiezingsuitslagen bestudeerd. Het bestuur van iedere Kiesvereniging is daarmee doende. Nauwkeurig wordt het verloop der stemmingen nagegaan en de verantwoordelijke personen peinzen over oorzaken en gevolgen. De electorale uitslag voor den raad stemt over het algemeen niet tot gerustheid. In verschillende gemeenten is het resultaat beneden de verwachting gebleven. Vooral in de groote steden was dit het geval. Over het geheel genomen zijn de verschuivingen niet van zooveel betekenis, maar in sommige gemeenten waren zij toch buitengewoon groot en plaatsten zij de leiding voor puzzles, die moeilijk op te lossen schijnen. Toch is een nauwkeurig bestudeeren der cijfers dringend gewenscht. Bij de raadsverkiezingen gaat het over het algemeen anders toe dan bij de Kamer- en Statenver-

kiezingen. Het is dikwijls aan plaatselijke omstandigheden toe te schrijven, dat met onafhankelijke lijsten wordt uitgekomen, terwijl voor wat grotere gemeentes betreft, wier raden meer dan 19 leden tellen, zich allerlei combinaties voordoen en gemeenschappelijke lijsten worden ingediend. Voor de kleinere gemeenten heeft dit over het algemeen immers minder betekenis.

De reden daarvan vindt men in artikel 100 van de Kieswet.

Bij de toekenning der zetels wordt n.l. onderscheid gemaakt tusschen gemeenten, wier raad uit 19 en meer leden bestaat, en gemeenten, wier raad minder dan 19 leden telt. Voor de eerste categorie is de zaak vrij eenvoudig.

Nemen we als willekeurig voorbeeld Dordrecht.

Uitgebracht werden 33293 stemmen, waarvan:

		I	II	III
Partij van den Arbeid	12431	12	956,2	13
A.R.P. en C.H.U.	9174	9	917,4	9
Communisten	4859	4	971,8	5
Kath. Volkspartij	3718	3	929,5	4
Staatk. Geref. Partij	781	0	781,—	0
Partij van de Vrijheid	2320	2	776,7	2

De kiesdeeler is $33293 : 33 = 1008^{29/33}$.

Bij de eerste verdeling wordt aan iedere partij

innerd aan hun plicht, vervat in art. 45 der Statuten onzer Partij, om te bevorderen, dat ter plaatse een Jongeren-Studieclub wordt opgericht.

II. Gemeenteraadsleden

Het is ook voor het Centraal Comité gewenscht te weten, hoeveel Antirevolutionairen op grond van de laatste verkiezingen in de Gemeenteraden zijn gebracht, terwijl het tevens van belang is te weten, wie als zoodanig werden verkozen. Willen dus de nieuwe gemeenteraadsleden zich melden aan het Bureau Centraal Comité. Dit is vooral van betekenis, omdat een vrij groot aantal verkozenen voor de eerste maal den gemeenteraad is binnengetreden. Sommigen van hen wenden zich nu tot het Bureau Centraal Comité om voorlichtingen-advies. Plannen zijn in overweging om na te gaan, of hernieuwde uitgave van „De Magistratuur” mogelijk zal zijn, waarin speciaal de gemeentepolitiek aan de orde komt.

In verband daarmee is het ook noodig over het adressenmateriaal te beschikken. Het beste is, dat voor iedere gemeente één raadslid opgave doet van de geheele A.R.-fractie, gaarne met vermelding van wie reeds eerder raadslid was en wie voor het eerst als zoodanig optreedt.

Het kan ook zijn, dat er de voorkeur aangegeven wordt in „Nederlandsche Gedachten” een speciale rubriek voor de gemeentepolitiek te bestemmen. Reeds werden enkele artikelen van dien aard opgenomen. Tenslotte moge de aandacht worden gevestigd op een tweetal korte geschriften, die vooral

voor nieuwe gemeenteraadsleden van betekenis kunnen zijn:

„Leidraad voor Antirevolutionair Gemeentebeleid”, van de hand van Dr J. W. Noteboom, verkrijgbaar bij Kok in Kampen. Dit geschrift bevat een korte en heldere samenvatting van het uitvoeriger, maar reeds oudere werk „Antirevolutionaire Gemeentepolitiek”, eveneens van de hand van Dr J. W. Noteboom, dat in 1928 bij Fa. Kok in Kampen verscheen.

Een handig boekje is voorts: „De Gemeenteraad”, verzameld door C. F. Jas, bevattende wettelijke voorschriften, waarvan de kennis vereischt is bij de vaststelling van gemeenteraadsbesluiten. Uitgave: W. J. Thieme & Co., Zutphen.

III. Uitslagen Gemeenteraadsverkiezingen

Nog lang niet alle Kiesverenigingen hebben voldaan aan het verzoek om de uitslagen der Kameren Statenverkiezingen op te zenden aan het Bureau Centraal Comité. Nu komt daar nog bij het verzoek, om ook den uitslag van de verkiezing voor den gemeenteraad op te zenden. Het is nu toch niet noodig, om dit verzoek ook nog per afzonderlijke circulaire te doen! Laten de secretarissen nu in deze zaak eens diligent zijn. Op de couranten kan niet worden afgegaan. Die zijn nog wel eens onnauwkeurig voor verschillende plaatsen. En, al ziet men nu zelf het nut van deze dingen niet in, het Centraal Comité acht ze van groote betekenis. Het moet de beschikking hebben over alle cijfer-materiaal. Leg dit verzoek dus niet naast U neer, maar laat men het doen, snel en nauwkeurig.

Uit het Parlement

De geldzuivering

De Minister van Financiën — wij hebben het 't laatste jaar op de meest duidelijke wijze op een heel gevoelige plaats ondervonden — is in dezen tijd een personage met dictatoriale bevoegdheden. Hij wikt en beschikt in vele opzichten over het geld van iederen Nederlander; hij blokkeert en déblokkeert al naar het hem raadzaam voorkomt. Deze ruime bevoegdheden zijn den Minister toegekend bij Koninklijk Besluit van 3 Augustus 1945, waardoor hij de machtiging ontving tot vaststelling van alle bepalingen, die hij noodig achtte met betrekking tot de zuivering van het geldwezen. Het spreekt wel vanzelf, dat een dergelijke dictatoriale macht niet voor onbepaalde tijd aan den bewindsman is toegewezen. Het K.B. verleende deze bevoegdheden voor den tijd van een jaar, zoodat begin Augustus het dictatorschap van Excellentie Lieftinck tot het verleden zou behooren. Aangezien het proces van de geldzuivering nog allerminst als afgelopen beschouwd kan worden, had de Minister de Kamer gevraagd de termijn van

en van partij IV $2800 : 10 = 280$, zoodat de laatste nog één zetel toegewezen krijgt.

		1e verd.	2e verd.	3e verd.
Lijst I	240	0 + 240	0	0
Lijst II	960	2 + 312	3	3
Lijst III	200	0 + 200	0	0
Lijst IV	2800	8 + 208	9	10

In de pers is reeds als bijzonderheid vermeld geworden de uitslag van Gouda, waar door combinatie van lijsten de Raad rechts geworden is. Merkwaardig is ook de uitslag van Hazerswoude.

		1e verd.	2e verd.	
Lijst I	S.G.P.	62	0 + 62	0
Lijst II	C.H.U.	656	2 + 214 ⁸ / ₁₁	3
Lijst III	R.K.V.P.	965	4 + 82 ⁵ / ₁₁	5
Lijst IV	A.R.	744	3 + 82 ¹ / ₁₁	3

2427

Kiesdeeler is $2427 : 11 = 2207/_{11}$. De C.H.U. heeft een overschot van $2148/_{11}$ en krijgt een extra zetel. De tweede rest-zetel wordt toegekend aan de R.K.V.P., die $4/_{11}$ stem meer heeft dan de A.R. De waarde van één stem.

Tenslotte nog een citaat uit „Koningin en Vaderland” van 2 Aug. j.l.:

„De Chr. Historische Unie handhaafde zich vrijwel overal, al constateerden we in vele gemeenten, waar A.R. en C.H. samen gingen eenigen teruggang. De hoofdstedelijke proef in die richting is o.i. niet geslaagd, want daar gingen de samenwerkende partijen enkele duizenden stemmen achteruit”.

Is deze opmerking juist?

Een nader onderzoek is niet overbodig en zal althans leerzaam zijn.

zooveel zetels toegewezen als zijn stemmental 'n veelvoud van den kiesdeeler bedraagt. Het resultaat daarvan vindt men in kolom I. Dan zijn er 30 zetels toegekend. Blijven er nog 3 over. Vroeger werden deze 3 zetels toegewezen aan die partijen, wier lijsten de grootste overschotten opleverden. In dit geval zouden de Communisten, de K.V.P. en de S.G.P. ieder een rest-zetel hebben ontvangen. Maar sedert 1933 worden de nog niet verdeelde zetels toegekend aan de lijst die na toekenning der plaats het grootste gemiddelde aantal stemmen zou aanwijzen.

Dat gemiddelde vindt men in kolom II. De Partij van den Arbeid, de Communisten en de K.V.P. krijgen op grond daarvan dus een extra zetel toegewezen, zoodat de einduitslag wordt als in kolom II is aangegeven. (De S.G.P. helpt de K.V.P. aan den 4den zetel).

In kleinere gemeenten, wier raad dus uit minder dan 19 leden bestaat, kent de wet niet 2 maar 3 verdeelingen. De derde verdeeling komt evenwel alleen onder zeer bijzondere omstandigheden aan de orde. Bij de eerste verdeeling wordt aan iedere lijst een zoo groot aantal zetels toegewezen als haar stemmental een veelvoud van den kiesdeeler bedraagt. Bij de tweede verdeeling wordt een zetel toegekend aan de grootste overschotten en bij de derde verdeeling wordt eerst het stelsel der grootste gemiddelden toegepast. Bij de berekeningen moeten voorts in acht worden genomen, dat een lijst minstens $\frac{3}{4}$ van den kiesdeeler moet halen om in aanmerking te komen.

In een gemeente worden uitgebracht 4200 stemmen. Het ledental van den raad bedraagt 13.

		1e verd.	overschot	2e verd.
Lijst I	350	1 zetel	overschot 26	1
Lijst II	850	2 zetels	idem 202	3
Lijst III	400	1 zetel	idem 76	1
Lijst IV	2600	8 zetels	idem 8	8

De kiesdeeler bedraagt 324.

Bij de eerste verdeeling verkrijgt Partij I één zetel met als overschot 26. Partij II twee zetels en 202. Partij III één zetel en 76, en Partij IV 8 zetels en 8 stemmen. Er moet nog worden toegewezen één zetel, welke dus toevalt aan Partij II, die het grootste overschot heeft.

Werden evenwel op Lijst I 240, Lijst II 960, Lijst III 200 en op Lijst IV 2800 stemmen uitgebracht, dan wordt de verdeeling anders, en was de uitslag als volgt:

Bij de eerste verdeeling ontvangt Partij II en IV resp. 2 en 8 zetels, zoodat nog drie zetels moeten worden toegewezen. Deze komen ten goede aan de partijen II en IV met een rest van resp. 312 en 208. De partijen I en III komen niet in aanmerking omdat zij geen $\frac{3}{4}$ van den kiesdeeler hebben behaald. De kiesdeeler bedraagt immers 324 en $\frac{3}{4}$ daarvan is 243. Maar na de tweede verdeeling blijft er nu nog één zetel over, want partij II heeft er nu 3 en partij IV heeft er 9. Er moet dus een derde verdeeling plaats vinden en deze geschiedt nu volgens het grootste gemiddelde.

Het gemiddelde van partij II wordt nu $960 : 4 = 240$

één jaar, in het K.B. genoemd, te veranderen in twee jaar. De heeren Kortenhorst (R.K.) en De Wilde (A.R.), de twee voornaamste sprekers bij dit wetsontwerp zouden beiden den termijn het liefst met een half jaar in plaats van een jaar verlengd hebben gezien. Daardoor zou de Kamer de gelegenheid hebben binnen niet te langen tijd nog eens met den bewindsman van gedachten te wisselen over het financieel beleid der Regeering. Minister Lieftinck deelde mee, dat een dergelijke discussie, welke ook door hemzelf op prijs werd gesteld, zeer goed gehouden zou kunnen worden ter gelegenheid van een wetsontwerp, dat in voorbereiding is en dat de strekking heeft een wettelijke regeling tot stand te brengen met betrekking tot het toezicht op het kapitaalverkeer. Hiermede waren beide sprekers tevreden gesteld.

Eenstemmig was dit duo evenzeer in zijn critiek op de wijze, waarop de machtiging werd verleend. In Augustus 1945 werd deze per K.B. toegestaan, daar de Staten-Generaal toentertijd nog niet functioneerden. Nu dit thans wél het geval is, had de Minister zich bij wet moeten laten machtigen. Dan was, zoo betoogde de heer De Wilde, aan den formeelen eisch van onzen Grondwet voldaan. Verder hebben beide sprekers er de aandacht op gevestigd, dat de maatregelen, door den Minister genomen, het economisch leven op verschillende punten hebben lam gelegd. De noodzakelijkheid dezer maatregelen werd niet in twijfel getrokken, maar de oogen mogen niet gesloten blijven voor de bezwaren, welke zich steeds krachtiger openbaren. „Mijn voornaamste grief”, aldus de heer Kortenhorst, „is dat de Regeering bij de geldzuivering de zaak te eenzijdig ziet van de geldzijde, en te weinig van de goederenzijde en van de zijde van de productie.”

De Katholieke spreker stelde ook de vraag, of de campagne der geldsaneering geslaagd genoemd kon worden. Hij meende van niet. De zwarte handel was nog allerminst verslagen en de „zwarte pietten” opereerden nog steeds als partizanen achter het front. Het bedrag aan bankbiljetten en giraal geld overschrijft verre het bedrag, dat de Minister in omloop had willen brengen. Volgens berekening van den heer Kortenhorst is de geldcirculatie tusschen half Februari en eind Mei gestegen van — schrik niet! — van 2 milliard 700 miljoen tot 6 milliard 700 miljoen.

Ook de heer De Wilde trok in twijfel, of de geldsaneering geslaagd was. De Minister heeft zulks weliswaar betoogd in zijn radiorede van 21 December 1945, maar deze uitspraak is enigszins praematuur. Eerst op langen termijn zal blijken of de geldzuivering al dan niet een succes genoemd kan worden.

De heer De Wilde deed goed de woorden ter sprake te brengen, welke Minister Lieftinck in September van het vorige jaar heeft geuit en die menigeen deden vragen op welke bedenkelijke paden Zijne Excellentie zich wilde gaan bewegen. De Minister had gezegd:

„De tijd is voorbij, dat door een ieder naar persoonlijk goeddenken met het geld, dat hij in het

maatschappelijk proces heeft verworven en met het bezit aan welks vorming de gemeenschap hetzij direct, hetzij indirect, een zoo belangrijk aandeel heeft gehad, vrij en ten eigen nutte mag worden beschikt.”

Het laat zich verstaan, dat zeer velen het voorhoofd hebben gefronst, toen zij van deze ministeriele uitlating kennis namen. De Minister heeft bij de beantwoording der sprekers deze woorden echter toegelicht op een wijze, waardoor vrijwel alle bedenking tegen deze zinsnede verdwijnen kan. Er is, zoo verklaarde hij, in dezen tijd een zekere controle noodig op de besteding van het vrijgelaten geld, omdat het onder de tegenwoordige omstandigheden van het grootste gewicht is, in welke richting de geldstroom zich beweegt. Het is de Regeering niet onverschillig of het geldinkomen besteed wordt voor nieuwe investeringen of voor consumptiedoeleinden. Het is vooral met het oog op de keuze t.a.v. de besteding van het geldbezit tusschen een consumptieve aanwending en een productieve aanwending, dat een zekere controle thans niet kan worden gemist. Wanneer b.v. een uitkeering gedaan wordt wegens oorlogsschade, geleden aan onroerend goed, dan is het belang van den wederopbouw zoo overwegend, dat het niet toelaatbaar kan worden geacht, dat een dergelijke uitkeering voor consumptieve doeleinden wordt besteed. Hier is bestemmingscontrole noodzakelijk. Hetzelfde geldt op het terrein van de investering; bij de besteding der gelden moet de volgorde van urgentie in acht worden genomen, die de Regeering voor het nationaal herstel wenschelijk oordeelt. Ieder zal moeten toegeven, dat de toelichting van de bedoelde woorden een ander licht op deze aanleggenheid geworpen heeft.

Vanzelfsprekend werd ook gewezen op de schrikbarende hooge Overheidsuitgaven, zonder dat deze voldoende dekking hebben. De Minister sprak als zijn oordeel uit, dat een sluitende begrooting niet mogelijk zal zijn voor en aler orde en rust in het Koninkrijk zullen zijn hersteld en voor en aler het economisch leven zich voldoende zal hebben kunnen ontplooiën. Wanneer aan deze voorwaarden zal zijn voldaan, zullen de Staatsuitgaven weer geringer worden en zullen de Staatsinkomsten belangrijk gaan stijgen. Dan ligt het bereiken van een evenwicht in het verschiet.

De bewindsman verklaarde niet blind te zijn voor de overmatige personeelsbezetting der onderscheidene departementen. Hij hoopte weldra een nota over deze bezetting aan de Kamer over te leggen. Bij voorbaat verklaarde hij, dat de Kamer daarvan zou schrikken. Maar deze gegevens waren noodig om op dit gebied met kracht te kunnen optreden.

Vele en velerlei waren de onderwerpen, die bij de behandeling van dit wetsontwerp werden aangesneden. Het einde was, dat de Minister de gevraagde verlenging van de machtiging verkreeg.

De Excellentie van Financiën heeft echter nog heel wat op zijn programma, voordat hij met vakantie kan gaan. De behandeling van de vermogensaanswasbelasting is nog een zwaar nummer voor hem,

Ouden van dagen, weduwen en weezen

Een van de punten van het z.g.n. „Urgentie-Program” door de Stichting van den Arbeid, onmiddellijk na de bevrijding gepubliceerd, was de voorziening in den nood der rentetrekkers krachtens de Invaliditeitswet en van hen, die krachtens de ouderdomswet uitkeering ontvingen.

Eenige weken geleden heeft de Stichting een nota gezonden aan den Minister van Sociale Zaken, waarin dit punt uit het „urgentieprogram” nader wordt uitgewerkt. Mede in verband met hetgeen in de Troonrede over dit onderdeel der sociale verzekering gezegd werd, lijkt het ons van belang voor de lezers van dit blad, op de nota van de Stichting de aandacht te vestigen.

Minister Talma is indertijd bij de opstelling van de Invaliditeitswet uitgegaan van de gedachte, dat de verzekerde arbeider, die reeds op jeugdigen leeftijd in de verzekering werd opgenomen, bij het bereiken van den z.g.n. pensioengerechtigden leeftijd een uitkeering van *f* 6.— per week zou ontvangen. Dit bedrag was, gelet op den loonstandaard van toen, vrij redelijk. Dit zou echter pas geschieden, wanneer de wet een heele reeks van jaren had gewerkt. De praktijk van de Invaliditeitswet was, dat tot 1941 toe vrijwel alle rentetrekkers op 65-jarigen leeftijd geen hogere uitkeering dan *f* 3.— per week ontvingen. Tijdens de bezetting, n.l. op 1 Juli 1941, werd deze uitkeering verhoogd met 50 % De invaliditeitsuitkeering bedroeg van *f* 3.60 tot p.l.m. *f* 6.— per week. Of deze uitkeering dichter bij het lagere of het hogere bedrag lag, werd bepaald door den duur van de verzekering. De weduwenrente was eveneens *f* 3.60 per week, maar werd eerst uitgekeerd als de leeftijd van 60 jaar werd bereikt, tenzij eerder invaliditeit intrad. De weezenrente bedroeg voor alle weezen te zamen *f* 3.60 per week en eindigde zoodra de leeftijd van 14 jaar was bereikt.

Ook deze uitkeeringen werden door dezelfde verordening der bezettende macht met ongeveer 50 % verhoogd.

Deze toestand was volkomen onbevredigend, zoodat het alleszins begrijpelijk is, dat de Stichting van den Arbeid in haar „Urgentieprogram” aandrang op verbetering van den toestand der rentetrekkers, zoowel voor hen die krachtens de Invaliditeit als de Ouderdomswet, uitkeering ontvingen.

Bij het bepalen van het bedrag dat noodig was om als **noodvoorziening** te dienen, ging de Stichting uit van het maximum bedrag dat de wet kon geven, n.l. *f* 6.— per week, vermeerderd met 50 %, het bedrag dat tijdens de bezetting boven de uitkeering van 1941 werd verleend. Het voorstel werd derhalve als volgt geformuleerd:

1. voor alle verzekerden van 65 jaar en ouder een onmiddellijk ingaande ouderdomsrente van *f* 9.— per week;
2. voor verzekerden op wie de z.g.n. overgangs-

bepalingen van toepassing zijn, eveneens een onmiddellijk ingaande ouderdomsrente van *f* 9.— per week;

3. voor een echtpaar zoowel voor den man als voor de vrouw — indien beiden verzekerd zijn — een onmiddellijk ingaande ouderdomsrente van *f* 9.— per week;
4. bij invaliditeit een invaliditeitsrente van *f* 9.— per week **ongeacht den duur van de verzekering**;
5. een weduwenrente, welke in tegenstelling tot het huidige stelsel onmiddellijk ingaat bij het overlijden van den man van *f* 6.— per week;
6. een weezenrente van *f* 6.— per week.

De Stichting heeft het niet gelaten bij deze opsomming van wenschen, maar heeft zich, voorgelicht door deskundigen, ook beziggehouden met de vraag wat zal deze verhooging moeten kosten. Aangezien de laatste wetenschappelijke balans van het Invaliditeitsfonds van 31 December 1934 was, werd een schatting gemaakt van het aantal verzekerden, waarbij de verzekering der vrouwen (wjl een groot deel der verzekerde vrouwen na afloop van eenigen tijd de verzekering niet voortzet) buiten beschouwing werd gelaten.

De tegenwoordige uitgaven bedragen, naar den stand van 1 Jan. 1945, de volgende sommen:

Ouderdomsrente (art. 74 en 371 Inv. wet	<i>f</i> 18.280.000
Invaliditeitsrente (art. 74 en 371 Inv. wet	„ 13.728.000
Weduwenrente (art. 81 Inv. wet)	„ 8.427.000
Weezenrente art. 72 Inv. wet)	„ 2.126.000

Totaal *f* 42.561.000

Waar de Stichting voorstelt de noodvoorziening te doen gelden voor drie jaar (n.l. 1946, 1947 en 1948), geeft een berekening van kosten (in duizendtallen) het nevenstaande beeld:

Telt men nu de bedragen uit de kolommen A en B bijeen, dan krijgt men het bedrag dat noodig is voor de verhoogde uitkeeringen, n.l. *f* 142.011.000 voor 1946, *f* 147.558.000 voor 1947 en *f* 152.596.000 voor 1948.

Aannemende dat de opbrengst van premïen voor de Invaliditeitswet ongeveer *f* 42.000.000 per jaar bedraagt, dan moet in de jaren 1946—1948 telkens ruim 100 miljoen gulden worden opgebracht om deze noodvoorziening te financieren.

In de nota wordt dan uiteengezet dat deze noodvoorziening gedeeltelijk bekostigd kan worden uit de z.g.n. vereveningsheffing van 4½ % van het loon, die door de Duitschers werd ingevoerd, en die ten deele gebruikt werd om de 50 % uitkeering, waarover in het begin van dit artikel gesproken is, te bekostigen.

Naast deze uitkeeringen krachtens de Invaliditeitswet, moeten dan ook renten der Ouderdomswet

Uitkeering van de tegenwoordige renten	Bedrag der tegenwoordige uitkeering	Indien de uitkeeringen volgens bovenstaande voorstellen worden verhoogd tot:	zal meer nodig zijn	
			A	B
1946				
Ouderdomsrenten	f 18.469	f 9.— p. w.	f 36.236	
Invalideitsrenten	„ 14.614	„ 9.— „ „	„ 32.949	
Weduwenrenten	„ 8.452	„ 6.— „ „	„ 25.098	
Weezenrenten	„ 2.232	„ 6.— „ „	„ 3.931	
Totaal	f 43.797		f 98.214	
1947				
Ouderdomsrenten	f 18.474	f 9.— p. w.	f 36.544	
Invalideitsrenten	„ 15.593	„ 9.— „ „	„ 35.083	
Weduwenrenten	„ 8.889	„ 6.— „ „	„ 26.396	
Weezenrenten	„ 2.383	„ 6.— „ „	„ 4.196	
Totaal	f 45.339		f 102.219	
1948				
Ouderdomsrenten	f 18.660	f 9.— p. w.	f 36.611	
Invalideitsrenten	„ 16.458	„ 9.— „ „	„ 37.030	
Weduwenrenten	„ 9.292	„ 6.— „ „	„ 27.592	
Weezenrenten	„ 2.518	„ 6.— „ „	„ 4.435	
Totaal	f 46.928		f 105.668	

deze uitkeering eveens op f 9.— per week gebracht dan zal daarvoor f 42.000.000.— noodig zijn. De Stichting is van oordeel, dat dit bedrag uit de gewone Staatsmiddelen moet worden betaald en niet uit de gelden der vereveningsheffing gefinancierd mag worden.

Wij maken bij het bovenstaande twee kantteekeningen.

De eerste is dat wel heel duidelijk moet vaststaan, dat dit een **noodvoorziening** is. Bij de verdere reorganisatie der sociale verzekeringswetgeving, die op stapel staat, zullen o.i. nog verdergaande maatregelen noodig zijn.

De tweede is, en die sluit ten deele aan bij de eerste, dat het jammer is dat de Stichting de betaling dezer lasten wil financieren uit de door de werkgevers zoo sterk bestreden vereveningsheffing en niet door verhooging van de premie van de Invaliditeitswet. De uitkeering van f 9.— per week vordert bij handhaving van het beginsel der verzekeringsgedachte, reeds meermalen door de Stichting uitgesproken, verhooging der premie. De premie van thans (die 42 miljoen gulden bedraagt) is op geen stukken na in staat die uitkeeringen te garandeeren. Die is ongeveer maar voor $\frac{1}{4}$ toereikend. Aan die premieverhoging ontkomt men toch niet. Het verzet van de werkgevers tegen de vereveningsheffing zou veel krachtiger en principieeler gevoerd kunnen worden indien de Stichting met een voorstel gekomen was om de premien te verhoogen.

De Stichting heeft met dit voorstel aan den Minister van Sociale Zaken een voortreffelijk werk gedaan. Het is te hopen, dat nog dit jaar deze verhoging, die zeer dringend noodig is, tot uitvoering komen kan. Want de noodvoorziening mag niet langer duren dan tot 1948.

verhoogd worden. Deze wet verleent thans ongeveer aan 91000 personen uitkeering. Wordt nu

Het karakter van het Kabinet Beel

Mr L. W. G. SCHOLTEN

Bij de bespreking van het karakter van zijn Kabinet, verklaarde de formateur Dr. Beel met nadruk, dat hij een parlementair ministerie had gevormd. In 1925 was het laatste parlementaire kabinet dat tot stand was gekomen, door overleg met de politieke fracties, het eerste kabinet-Colijn, ten val gebracht. Voor de partijcombinatie der oude rechtsche coalitie, was nu een andere partijbestand in de plaats gekomen. Dank zij den steun van de partij van den Arbeid en de Roomsche-Katholieke Volkspartij was een sterk kabinet gevormd. Want de geschiedenis had bewezen, dat parlementaire kabinetten sterke kabinetten waren.

* * *

Nu kan men niet vergen, dat een minister-president van alles verstand heeft. Maar het is niet geheel onredelijk te eischen, dat een kabinetsformateur zich eerst vergewist van den gang van zaken in de periode, waarover hij een oordeel uitspreekt. Want ieder, die op de hoogte is, weet dat in de laatste dertig jaren de extra-parlementaire kabinet-

ten sterk en de parlementaire ministeries zwak zijn geweest. Meer nog men kan uit de parlementaire geschiedenis aflezen, dat het veelvuldig voorkomen van extra-parlementaire kabinetten samenhangt met de grondtrekken van het Nederlandsch staatkundig bestel. En het is niets anders dan onkunde of napraterij van wat door anderen reeds is herhaald, dat men nog te weinig het belang van deze zaak inziet. Dat is geen staatkundige kluit voor de mannen van het vak zooals indertijd een theoloog in het parlement met zekeren zwier verklaarde. Zulk een opmerking overtreft in lichtzinnigheid het optreden van den vader, die gaarne aan de menschen van het vak overlaat, of zijn doodziek kind is aangetast door longontsteking of diphteritis.

* * *

De oorzaak van deze verregaande onkunde omtrent de staatkundige werkelijkheid ligt voor een groot deel in het feit, dat men voor zijn staatkundige

kennis hoofdzakelijk blijft staan bij wat Buys en Struycken over het parlementaire stelsel hebben geleerd. De eerste formuleert op dit punt vooral, wat de liberalen uit zijn tijd als hoogste wensch verdedigden. De laatste stond sterk onder den invloed van Engelsche schrijvers. Ook kan men waarnemen, dat de toenmalige onderscheiding van rechts en links de neiging had het Engelsche tweepartijensysteem te imiteeren. Zoo kan men volhouden, dat het ministerie-Kuyper van 1901—'05 en het Ministerie Heemskerk van 1908—1913 parlementaire kabinetten waren in den ouden zin.

Maar in 1913 begint de wijziging. De formatie van Dr. Bos, steunende op de drie groote linksche partijen, mislukte. Maar de vorming van een extra-parlementair kabinet door Cort van der Linden uit dezelfde groepeeringsen, gelukte weldra. Met kracht en beleid bracht het ons land door den wereldoorlog. In 1918 kreeg Mr. Ruys de Beerenbrouck opdracht een parlementair ministerie te vormen. Na een ontelbaar aantal crises, bleek in 1923 na de Vlootwetcrisis de onmogelijkheid op dezen voort te gaan. En het extra-parlementaire Kabinet-Ruys-Colijn bracht de noodzakelijke bezuiniging tot stand. In 1925 vormde Colijn zijn eerste kabinet steunend op een nauwkeurig omschreven overeenkomst der drie rechtsche partijen. Na honderd dagen was het al gevallen en alle pogingen een nieuw Kabinet op parlementaire basis te vormen, mislukten.

Doch na een uiterst lange crisis slaagde De Geer in de formatie van een extra-parlementair kabinet. In 1929 werd dit vervangen door een extra-parlementair kabinet-Ruys. In 1933 bracht Colijn zijn tweede kabinet tot stand. Met 't eerste kabinet-Thorbecke was dit een der sterkste ministeries. Maar Colijns schepping droeg een extra-parlementaire signatuur. In 1937 vormde Colijn weer een extra-parlementair kabinet, evenals De Geer in 1939.

Wij vragen: waar haalt Dr. Beel den moed vandaan om juist parlementaire kabinetten sterk te noemen? Bijna veertig jaar moet hij in de geschiedenis teruggaan, om de vorming van een sterk parlementair kabinet te vinden.

* * *

Op zichzelf is dat ook geen wonder. Wat is toch het verschil tussch een parlementair en een extra-parlementair kabinet. Dit antwoord moet men nu afleiden uit wat bij de parlementaire debatten is naar voren gekomen.

Eerst scheen men de karakteriseerende punten te zoeken in het onpolitieke programma en in de onpolitieke figuren der ministers. Maar langzamerhand bleek men aan beide punten niet meer vast te houden. Dit wordt begrijpelijk, als men opmerkt, dat het onpolitieke programma en de onpolitieke persoonlijkheid der ministers slechts middel waren tot het doel: de scheiding van Kabinet en politieke partij. Daarom bleef tot het laatste gehandhaafd, dat een extra-parlementair kabinet moest tot stand komen zonder eenige afspraak of overleg met de verschillende partijen of hun fracties. Alle verantwoordelijkheid werd daardoor van de Kamerfracties afgewenteld. Bij de formaties in 1929, 1933 en

1937 bleek dit zelfs zeer duidelijk. Regeering en partijinstanties werden doelbewust zoo ver mogelijk gescheiden.

Blijkbaar poogde men zoo de Regeering te onttrekken aan eenigen verderfelijken invloed. Aan enkele uitspraken willen wij dat toelichten.

Cort van der Linden noemde het op de spits drijven van de partijverantwoordelijkheid een ondermijning van de persoonlijke verantwoordelijkheid der ministers en der Kamerleden. En hij citeerde een Franschen schrijver, waar ook Dr. Kuyper zich wel eens op beriep: „Het partijleven is niets anders dan een lange scholing in slaafsche onderworpenheid”. De pas afgetreden Voorzitter der Eerste Kamer zei in 1924, evenwel onder scherpe bestrijding, ook zelfs van zijn eigen partijgenooten:

„Niet de kiezers hebben de Kamerleden achter zich, maar... en dat is juist het leelijke de partijbonzen, goed te onderscheiden van de partijleiders. Dat zijn — behoudens loffelijke uitzonderingen — wat men zou kunnen noemen de handigste, om 't woord intriganten niet te bezigen. De meest gewieksten onder de broederen. De gladakkers. Zij, die onophoudelijk den boer opgaan, bij de verkiezingen de lakens uitdeelen en de baas spelen. Politieke scharrelaars, beunhazen niet zonder eenigen tact, slimmelingen, minnaars van gekonkel, niet bepaald bewuste schurken, maar doortrapte zichzelf zoekers, niet vies van achterbaksigheden zoo ze hun persoonlijk dienstig kunnen zijn”.

Wij gelooven echter, dat men op deze wijze het veelvuldig voorkomen van extra-parlementaire kabinetten niet verklaart.

* * *

Uit de achtereenvolgende grondwetten en uit de staatkundige historie volgt onwederlegbaar, dat ons staatsbestel een **dualistisch** karakter draagt. Koning en Volksvertegenwoordiging hebben ieder een eigen recht, dat niet uit elkaar is af te leiden. Dat geeft juist die eigenaardige prikkeling aan ons staatkundig leven. Koning en Staten-Generaal moeten zoekend hun weg tot evenwicht vinden. Daardoor kunnen in ons land zoo voortreffelijk gezag en vrijheid beide worden gehandhaafd.

In de eerste jaren na 1848 heeft Willem III nog, althans zijn raadgevers, in 't voetspoor van Willem I en Willem II, gepoogd den **dualistischen** staat te vervangen door een **monistischen**. Dat is mislukt, vooral in den parlementairen strijd van 1866—'68.

Daarna is onder invloed van de liberale staatsleer, gesteund door Nederlandsche staatsrechtleeraars als Oppenheim en Struycken het streven opgekomen, om het eigen recht van de Regeering uit te schakelen. Maar ook deze poging tot vorming van een monistischen staat is op een mislukking uitgelopen. En dat kwam tot stand door de formatie van extra-parlementaire kabinetten.

Immers vooral na de invoering van de Evenredige Vertegenwoordiging is de samenstelling van de candidatenlijsten, waarop de verkiezing haar zegel drukt, het werk van de partijbesturen. Grootendeels geschieden hun beraadslagingen in het geheim. Daardoor is ook de samenstelling der fracties voor een groot deel het werk der partijbesturen.

NOODRECHT,

in afwijking van de wet

Wanneer deze nu ook zoöals thöns, de sämenstelling van het Regeeringsprogramma en van de aanwijzing der ministers gaan beheerschen, is in wezen onze eigen dualistische Nederlandsche staat vervangen door een monistischen.

Het zal blijken, zoöals in België thans blijkt en zoöals het in Deutschland onder de republiek van Weimar is gebleken, dat men op die manier het gezag der regeering te grabbel gooit. Een regeering, die niets anders kan doen, dan partijwenschen uitvoeren, lijkt op het hondje uit de bekende gramophoneonreclame: „His Masters voice”.

* * *

Colijn heeft intuïtief gevoeld dat hier een belangrijk Antirevolutionair beginsel in geding is. Hij leerde, dat het niet met de diepere Antirevolutionaire principes in overeenstemming is, als door een accoord van Kabinet en Kamerfracties de saamvloeiing van Regeering en Volksvertegenwoordiging in de hand gewerkt wordt.

Hij is er vierkant tegen, dat parlementaire groepen feitelijk den inhoud van een regeeringsprogramma vaststellen.

Anders krijgt men een ministerie, dat (Dr. Beel houde het zich voor gezegd), als lasthebber van enkele parlementaire groepen, in afhankelijkheid geboren, in afhankelijkheid van zijn lastgevers een tragelijk leven voortsleept.

Hier is een vèrgaande analogie met de verhouding tusschen kiezer en gekozene. Ook daar heeft de Antirevolutionaire Partij van meet af den nadruk gelegd op den zedelijken band tusschen kiezer en gekozene. Zoo krijgt men wel eens moeilijkheden, maar **eenheid in beginselen** is hier het cement van samenwerking.

Gaat men alles in formules vastleggen, dan gaat men bij eventueele wrijving (en die komt steeds) die formuleering bestudeeren en interpreteren en men komt tot een strijd, waarbij de hoofden warm en de harten koel worden. Lees de geschiedenis van de crises van 1923 en 1925 nog maar eens na! Zoo is een extra-parlementair kabinet door zijn samenstelling reeds meer in overeenstemming met het Nederlandsche staatsbestel.

De formateur stelt een programma op en zoekt op dit programma zijn medewerkers, uit de in aanmerking komende partijen. In de personen der ministers ligt de band met de verschillende staatkundige stroomingen. En door een teruggrijpen op het gemeenschappelijke beginsel komt men onder handhaving van het eigen recht van Regeering en Volksvertegenwoordiging, tot een hechte samenwerking, het Vaderland en het Volk ten zegen.

Voor de uitwerking van dit artikel tot een referaat op een politieke club, raadplege men:

Colijn: Saevis, pag. 163—138.

Colijn: Voor het Gemeenebest, pag. 68—76.

Scholten: Antirevolutionaire Staatkunde, Driem. Uitg., 1931, p. 27 v.

De Jong, Antirevolutionaire Staatkunde, Maand. Uitg. 1938, p. 240.

Scholten: Antirevolutionaire Staatkunde, Driem. Uitg. 1933, p. 116 v.

Op grond van de bepalingen, voorkomende in de artikelen 62 t/m. 67 en 95 der Lager Onderwijswet had in vrijwel elke gemeente de heffing van schoolgeld plaats van de ouders, verzorgers, enz. van kinderen, die openbaar of bijzonder lager onderwijs genoten.

Elke gemeente kende haar plaatselijke schoolgeldverordeningen; burgemeester en wethouders stelden het kohier vast en de gemeenteontvanger vorderde een bedrag in dat berekend was naar een krachtens plaatselijke regeling geheven tarief.

Onder dagteekening van **20 November 1945** kwam tot stand een Koninklijk Besluit F. 291 waarbij in afwijking van de daaromtrent in de Lager Onderwijswet 1920 opgenomen bepalingen tijdelijk andere voorschriften werden gegeven. Ook hier dus al weer centralisatie. Eén tarief voor het geheele land. De Raad kan door het vaststellen van een vermenigvuldigingscijfer bepalen, dat meer of minder dan de bedragen, die voor het geheele land werden vastgesteld, verschuldigd is. Practisch is dit vermenigvuldigingscijfer voor het lager onderwijs in gemeenten met een begrootingstekort, niet lager dan 2.

Wij gaan thans op de détails van deze schoolgeldheffing niet in, doch willen slechts de vraag stellen of deze regeling die bij K. B. **in afwijking van de wet** en daarmee in strijd is gegeven, wel verbindend is te achten. We willen trachten daarop een antwoord te geven.

* * *

Een K. B., tot stand gekomen in den tijd, gedurende welke Nederland wel een Regeering had, doch geen parlement, en waarbij regelen worden gesteld, die in normale omstandigheden behooren tot de taak van den wetgever, dus in wetten werden belichaamd, wordt in het spraakgebruik „wetsbesluit” geheeten.

De materie van het schoolgeld werd geregeld bij de wet van 1920. Er komt een K. B., waarbij de bepalingen der L.O.-wet op zij worden gezet en een nieuwe regeling wordt gegeven, zonder dat daarbij overleg is gepleegd met de Staten-Generaal en nu is een „wetsbesluit” geboren. Met zoo'n wetsbesluit hebben we ook in dit geval te maken.

Nu deed zich in de gemeente Leiden het geval voor dat iemand niet op de kiezerslijst voorkwam op grond van Koninklijke Besluiten van 16 en 17 November 1945, Staatsblad F 271 en F 278 in zake gevolgen van het huwelijk met vijandelijke onderdanen.

Op grond van artikel 11 der Kieswet werd aan burgemeester en wethouders van Leiden verbetering van de kiezerslijst gevraagd. Dit verzoek werd afgewezen.

De teleurgestelde verzoeker wendde zich vervolgens krachtens art. 16 van de Kieswet tot den kantonrechter te Leiden, die op grond van artikel 19 der Kieswet vonnis wees.

Dit vonnis is van meer dan gewone beteekenis,

ZUINIGHEID

bij het zelfbestuur

Het is algemeen bekend, dat tot stand gekomen is de „Wet op het consumentencrediet”.

Ingevolge artikel 7, 5e lid van deze wet, waarvan de uitvoering voor een aanzienlijk deel aan de gemeentebesturen is opgedragen, zullen de kosten welke voor de gemeenten uit die uitvoering voortvloeien, door het Rijk aan de gemeenten worden vergoed. De Ministers van Binnenlandsche Zaken en Financiën zullen daarvoor regelen stellen en deelen bij circulaire van 12 Juli 1946 aan de gemeentebesturen mede, het voornemen te hebben hen binnen het kader van wet en voorschriften een zoo groot mogelijke vrijheid van handelen te willen laten.

Voorts wordt bepleit de minst kostbare wijze van uitvoering te kiezen en zooveel mogelijk personen in te schakelen, die bereid zijn belangeloos aan de uitvoering van deze wet mede te werken.

In verband met deze wenschelijkheid bestaat het voornemen, aan de gemeenten als regel niet de werkelijk gemaakte kosten van uitvoering op declaratie te vergoeden, doch haar een bedrag toe te kennen, waaruit de kosten kunnen worden bestreden.

Dit systeem komt ons in het algemeen aanbevelenswaardig voor, omdat het een behoorlijke plaats geeft aan de zelfstandige behandeling van zaken door een gemeentebestuur. Men voorkomt daardoor, dat een dienst van het Departement honderden gemeentelijke declaraties moet controleeren en de ambtenaren van dezen dienst achteraf gaan beoor-

deelen, uitvaard zonder kennis van plaatselijke omstandigheden, of het gemeentebestuur het „goed heeft gedaan”.

* * *

De praktijk leert nu eenmaal overduidelijk, dat er tusschen het beleid van een gemeentebestuur eener groote gemeente en dat eener kleine gemeente aanzienlijke verschillen zijn.

We denken nu even aan het onderwijs. Het toezicht op het lager onderwijs wordt o.m. uitgeoefend door den inspecteur van het lager onderwijs, een rijksambtenaar, wiens bezoldiging wordt betaald door het Rijk. Voor het nijverheidsonderwijs geldt precies hetzelfde. Dit toezicht brengt voor de gemeenten geen kosten met zich. In de groote gemeenten heeft men echter vaak naast de Rijksinspectie een eigen, dus gemeentelijke inspectie, waarvan de kosten vanzelfsprekend ten laste der gemeente komen.

Zoo troffen wij in „De Vacature” van 15 Juli 1946 een oproeping van sollicitanten aan, voor de betrekking van Gemeentelijk Inspectrice bij het onderwijs, in hoofdzaak belast met de zorg voor en het toezicht op het handwerkonderwijs en het nijverheidsonderwijs voor meisjes, in de gemeente Rotterdam, op een jaarwedde van f 4180.— tot f 5700.—, vermeerderd met de thans in overheidsdienst gebruikelijke toelagen.

Het is niet onze bedoeling op deze plaats critiek uit te oefenen op het feit dat de gemeente Rotterdam, ondanks den deplorabelen toestand harer financiën zich zulk een uitgaaf permitteert.

Wij willen slechts wijzen op het feit, dat in tal van gemeenten niet op een dergelijke kostbare wijze toezicht wordt uitgeoefend. Daar kent men b.v.

omdat het een uitspraak inhoudt over de rechtskracht der z.g.n. wetsbesluiten, welke hierboven werden genoemd. Dit vonnis komt op het volgende neer: De Koninklijke besluiten van 16 en 17 November 1945 Staatsblad F 271 en F 278 inzake gevolgen van het huwelijk met vijandelijke onderdanen zijn wèl met wetten gelijk te stellen en kunnen dus de Wet op het Nederlanderschap en het Ingezetenschap, alsmede de Kieswet, wèl op zij zetten, **omdat die Koninklijke Besluiten tot stand zijn gekomen vóór 20 November 1945**, datum, waarop de voorloopige Staten-Generaal gingen functionneeren en omdat de moties-Donker en Joekes de z.g. wetsbesluiten, als nog te doen bekrachtigen, werden verworpen.

Deze uitspraak van den Leid'schen kantonrechter is een hoogst belangrijke. Het is ons niet gebleken dat met toepassing van artikel 20 der Kieswet vernietiging van de uitspraak van den kantonrechter wegens schending of verkeerde toepassing der wet is gevraagd aan den Hoogen Raad der Nederlanden. Dat is naar onze meening te betreuren. Nu partijen van dit recht geen gebruik hebben gemaakt, zou het naar ons gevoelen zeer zijn aan te bevelen dat de procureur-generaal bij den Hoogen Raad op grond van artikel 95 van de Wet op de Rechterlijke Organisatie een eisch tot cassatie instelt, „in het belang der wet”, welke laatste woorden we i.c.

zouden willen vertalen door de woorden „in het belang van de rechtszekerheid”.

Het vonnis van den kantonrechter komt ons logisch voor: „Met ingang van den dag, waarop de voorloopige Staten-Generaal optraden verliest de Kroon de bevoegdheid tot het vaststellen van wetsbesluiten. Wat zou de rechtszekerheid in Nederland er mede gediend zijn, dat dit kantonrechterlijk vonnis door den Hoogen Raad werd bevestigd.

Het eerste slachtoffer dat door het vonnis kan vallen is: het K. B. van 20 November 1945 F 291 houdende vaststelling van het Tijdelijk Besluit schoolgeld lager onderwijs 1945, in afwijking van de L.O.-wet 1920.

Er moge te voren op grond van „den nood” reden geweest zijn, om wetsbesluiten vast te stellen. Dat argument kan stellig niet worden gebezigd t.a.v. de nieuwe schoolgeldregeling. Zij is een van de vele verschijnselen die een gevolg zijn van de op de Departementale bureaux heerschende centralisatie-epidemie.

Het verheugt ons, dat hier door den rechter een „stop” wordt toegeroepen aan een „Koninklijke Besluitenregering”, waardoor aan „wetsbesluiten”, op 20 November 1945 en daarna tot stand gekomen, verbindende kracht komt te ontvallen.

Wij zien met belangstelling de ontwikkeling van het recht op dit punt, tegemoet.

H.

„Boeren-recht” dat krom is!

Mr. W. Rip

Gedurende eenigen tijd vóór de verkiezingen verscheen een blaadje onder den titel „Agraar”-berichten met mededeelingen aangaande de Nationale Boeren-Actie.

De bedoeling van deze Actie was zooveel mogelijk boeren in de Tweede Kamer te brengen. Men wilde de plattelandsbewoners actief lid der verschillende politieke partijen doen worden. Meer bestuursplaatsen moesten door boeren worden bezet. Zij moesten meer dan tot nu toe medewerken aan de samenstelling der verschillende kandidatenlijsten en zorgen dat er een voldoende aantal boeren in de Kamers en Staten kwamen.

Verschiedene partijen doen het niet goed, volgens „Agraar”-berichten. De Partij van den Arbeid en de Partij van de Vrijheid hebben de kandidatenlijsten van bovenaf klaargemaakt, zonder de boeren er bij te betrekken.

Er wordt zelfs van een noodtoestand gesproken. De opleiding van de boeren is onvoldoende; vaak spreken ze een dialect, soms zijn ze bang om het woord te voeren enz.

Natuurlijk wordt de Volkshoogeschool er weer bijgehaald om de jonge boeren voor te bereiden voor hun toekomstige taak als afgevaardigden van den boerenstand.

Na de verkiezingen is het blad omgedoopt en nu heet het „Boerenrecht” en heeft ten doel onder niet georganiseerde boeren en landarbeiders belangstelling te wekken voor de bestaande landbouw- en landarbeidersorganisaties. We zullen straks zien dat ook hier aangeboden diensten maar slecht worden gewaardeerd.

Eerst nóg even over de doelstelling van „Agraar”-berichten. De verkiezingen zijn nu achter den rug, dus is er tijd voor rustige bezinning.

Och, op zichzelf is het niet onjuist om onder de plattelandsbevolking en met name onder de boeren belangstelling voor de politiek te wekken. In onzen eigen kring is dat ook wel noodig. Als men hoort dat op sommige plaatsen ons een raadszettel

---

het systeem dat oudercommissies uit haar midden eenige dames aanwijzen om toezicht te houden op het onderwijs, dat we hierboven noemden.

Het komt ons daarom juist voor — men bedenke dat andere voorbeelden in ditzelfde verband zouden zijn te noemen — dat bij de regeling van de financiële verhouding tusschen het Rijk en de Gemeenten uitgegaan wordt van objectieve normen waarbij een behoorlijk zelfstandig gemeentebestuur mogelijk is. Wij zijn van meening, dat dit verre is te prefereren boven een uitgaan van „werkelijk gemaakte kosten”, vooral omdat dit laatste systeem de zuinigheid niet in de hand werkt.

Daarom trekt ons de methode aan, die gevolgd wordt in de circulaire inzake de „Wet op het Consumentencrediet” en die we hierboven weergaven. Zij is een sterke stimulans voor een zuinig beheer der Overheidsfinanciën en dat is in dezen tijd, meer dan ooit, noodig. H.

ontgaan is, omdat sommige Anti-Revolutionaire boeren het „te druk” hadden om te stemmen, dan is eenige vermeerdering van politiek besef wel gewenscht. Het zou echter onjuist zijn om te denken dat dit gebrek alleen onder de boeren voorkwam. Wij moeten dit gebrek aan belangstelling eens trachten te analyseren en zinnen op middelen om daarin verbetering te brengen.

Voorts is het zeker gewenscht dat er ook boeren in de Kamers, Staten en Raden zitting hebben. Het platteland is een belangrijke sector van het volksleven en vereischt deskundige pleitbezorgers. Nu de Overheid, helaas, zooveel te maken heeft met allerlei zaken, die een zekere deskundigheid van de toestanden in een bepaalde bevolkingsgroep gewenscht maakt, moet worden toegejuicht indien ook de boeren of het boeren-element goed vertegenwoordigd is. Sommige partijen hebben dan ook hun agrarische specialisten. De partijbesturen hebben dus naar onze meening de taak om de boerenbevolking in dit opzicht het volle pond te geven. Zal dit doeltreffend geschieden dan moet deze aandrang echter ook uit de leden der partij zelf voortkomen. Maar verder gaat onze wensch dan ook niet.

Want als we het zoo eens zeggen mogen: een boer is ook **mensch!** D.w.z. in de politiek gaat het niet alleen om boeren-, middenstanders-, of arbeidersbelangen. Wij kennen geen belangen-vertegenwoordiging in de Volksvertegenwoordiging. Behartiging van de belangen van Land en Volk is niet het resultaat van een optelsom van de diverse economische belangen der verschillende bevolkingsgroepen. In de politiek domineert niet de tegenstelling boer — stedeling of werkgever — arbeider!

Steeds blijve voorstaan dat de politieke strijd is een geestelijke strijd. Een strijd om de doorwerking van door ons juist geachte beginselen. Deze beginselen gelden voor elke bevolkingsgroep, voor elke economische groepeerings.

Wij zien er van af om dit thans verder uit te werken. Slechts een vóórbeeld moge onze bedoeling nog verduidelijken. Wanneer in de Volksvertegenwoordiging beraadslaagd zou worden over de socialisatie van de productiemiddelen, in ons geval de grond, dan vertrouwen wij de werkelijke belangen van de boeren liever toe aan een A.R.-niet-agrarisch Kamerlid, dan van een Boerenvertegenwoordiger uit de Partij van den Arbeid!

* * *

Nu nog iets over „Boerenrecht”. Dit is de voortzetting van „Agraar”-berichten. Nadat men getracht had één der Redacteuren van „Agraar”-berichten in de Kamer te krijgen (dat is ook een middel om het boerenelement te versterken!), en deze poging was mislukt, heeft men het gegooid op de organisaties in den Landbouw.

De ongeorganiseerde boeren moesten in hun organisaties. Daar zou „Boerenrecht” en de beweging „Nat. Boeren-Actie” wel voor zorgen.

Het resultaat is na enkele maanden niet erg moed-gevend. Men is nu al in het stadium gekomen

organisatie van ongeorganiseerden tot stand te brengen! Deze moet natuurlijk leven van de critiek op de bestaande organisaties.

Boerenrecht is dan ook druk bezig wantrouwen te zaaien tusschen leiders en leden der Landbouw- en Landarbeidersorganisaties. Het gaat dan vooral over de wijze waarop de bedrijfsorganisatie voor den Landbouw zal worden opgebouwd. Er wordt gezegd op vergaderingen dat er een Landbouwschap komt en dat daaraan geen ontkomen is, doch dat het nog erger is dat het Landbouwschap er komt zonder dat de boeren hun stem en invloed kunnen laten gelden.

Er wordt geschreven dat de besturen der landbouworganisaties al vóór den laatsten oorlog zijn gekozen en niet meer aangezien kunnen worden als vertegenwoordigers der boeren, de goeden dan niet te na gesproken.

Na deze misleidende voorstelling wordt dan liefelijk opgemerkt dat ook de leiders van de Landarbeidersbonden meenen hun leden niet te kunnen vertrouwen. Zij zouden het niet aandurven hun functies in handen te leggen van hun aanhang! De lezer oordeele zelf. Is een dergelijke voorlichting

niet uitermate geschikt om de positie der organisaties te versterken?

In een volgend nummer maken de heeren van „Boerenrecht” zich zeer bezorgd over den gang van zaken bij de bestaande landbouworganisaties. Ja, ze denken in dit verband ook al aan de E.V.C. De Nat. Boeren-Actie heeft toch niet ten doel de Boeren-E.V.C. te worden?

Wij kunnen het niet helpen, maar als we dit geschrijf lezen, dan denken we onwillekeurig aan een anderen Bond van vóór den oorlog. Ook cultureele verheffing van het platteland; ook critiek op alles en nog wat; ook zoo'n zelfverzekerde stijl! U herinnert zich nog wel: de Bond van Landbouw en Maatschappij, gevestigd te Meppel. Men roept ook hier geesten op, die men straks zelf niet meer zal kunnen bedwingen.

En laten we nu in het laatste nummer ook nog lezen, dat de krant voortaan in..... Meppel gedrukt zal worden!

Wij zijn er vast van overtuigd, dat dit kromme boerenrecht geen A.R. boer of -tuinder van de wijs zal brengen.

Weest werkend lid van Uw Protestantsch-Christelijke Partij en dito maatschappelijke organisatie!

A. S. TALMA

* 19 Februari 1864 — † 12 Juli 1916

Strijder voor sociale gerechtigheid

J. K. VAN LOON.

I
12 Juli 1916. — Dertig jaar geleden, ging door het land en de Anti-revolutionaire gelederen, de ontroerende tijding van Talma's dood.

Thans, 12 Juli 1946, is die dag ongemerkt voorbijgeleden, en komt de vraag naar voren: kent ons Antirevolutionaire volk van heden, wel de mannen, die in 't verleden kleur en beteekenis gaven aan den strijd, toen in het parlement gestreden?

Talma — die naam was toen reeds, een kwarteeuw lang, een program; een naam met en van beteekenis. Die in den strijd dier dagen vooraan stond; in de voorhoede der Anti-Revolutionaire partij van beteekenende kracht was, den tegenstander bekampend, vaak uitdagend, waar hij hem vond...

Fel, heel fel, is Talma bestreden, — zóó zelfs, dat de R.K. „Gelderlander” bij Talma's dood schreef:

„Het lijkt, als men de necrologiën in de linksche „pers leest, of men daar begrijpt, dat men tegenover Talma iets heeft goed te maken, dat men „er thans voelt en inziet, dat de vroegtijdige „dood van dezen reus in de politieke arena onder „smaad en hoon, onbillijk en onrechtvaardig, is „gekiemd, en hem op de middaghoogte van zijn „leven heeft getroffen....”

En nu, in 1946, dertig jaar later, is hij — door Prof. van der Vlucht, den liberaal van onvervalschten bloede, bij zijn intrede in de Tweede Kamer begroet als de „Jupiter Tonans der Kamer” —, zoo mag gevraagd: vergeten? Behoort Talma, evenals Groen,

Kuyper, Keuchenius, Elout v. Soeterwoude, Mackay, Lohman en ook... Colijn, tot hen, aan wien de jongeren iets hebben goed te maken?

We gelooven het wel en daarom, na een korte levensschets, iets over Talma als sociaal wetgever.

Aritius Sybrandus Talma A.W.Lzn, werd 19 Februari 1864 te Angeren in de Overbetuwe, een dorpje in de buurt van Bemmelen, in de pastorie der Ned. Herv. Kerk geboren. Zijn vader was daar predikant, een ambt dat ook de zoon, na voltooiing zijner studiën aan Utrechts Universiteit zou bekleden. Als student wekte hij, en door zijn gestalte en voorkomen, ook door zijn gaven en talenten, reeds de aandacht. Na volbrachte studie deed hij, 29 Januari 1888, zijn intrede als predikant der Ned. Herv. Kerk te Heinenoord, een dorp waar dertig jaar eerder, in 1857, de later eveneens vermaarden Ds. H. Pierson zijn intrede had gedaan. Slechts drie jaar bleef Ds. Talma, die de ethische richting was toegedaan, hier. Lang genoeg om getroffen te worden door den socialen nood, waarmee hij hier in aanraking kwam. Toen in 1891 Vlissingen hem riep, de stad met haar fabrieksarbeiders, en welke roeping hij volgde, leerde hij den socialen nood nog dieper en anders kennen, als hij op huisbezoek in aanraking kwam met woningtoestanden en andere nooden. Nood aan levensbehoeften, aan kleeding en schoei, sel, en niet minder aan geestelijken nood. Dit greep hem, den grooten man met het kleine, gevoelige hart aan, met het gevolg dat hij zich aansloot bij „Patrimonium”, de organisatie der kleine luyden. Nog datzelfde jaar vaardigde Patrimonium hem af naar het eerste Christelijke Sociale Congres, dat op uitnodiging van het „Verbond Patrimonium” door het Centraal Comité van Anti-Revolutionaire Kiesverenigingen werd bijeengeroepen. Het doel van dit Congres was, met elkander van gedachten te wisselen over de vraag: „Welke onze houding als

Christenen moet zijn tegenover de sociale nooden van onzen tijd". Hier trad Ds. Talma als degelijk debater op, die de nooden der minder-bedeelden op het hart droeg, en voorbestemd was om pleitbezorger dezer groep te worden en de plaats in te nemen in den kleinen kring der werkers voor de Christelijk sociale actie. Ook deed hij hiermede zijn intrede in de gelederen der toenmaals nog ongedeelde Antirevolutionaire Partij, waar tegen hij eerst nog wat schuchter over stond.

Ten einde een vruchtbare gedachtenwisseling mogelijk te maken, was voor dit Congres een grondslag samengesteld uit enkele artikelen van het Program van Beginnselen der A.R. Partij, waardoor hij nader met Program en Partij in kennis kwam. Daardoor leerde hij het beginsel kennen, en toen in 1894 de kiesrechtstrijd scheuring dreigde te brengen in de A.R. gelederen, koos hij voor Dr. Kuyper, en verdedigde diens candidatuur te Dordrecht met een rede: „Mammonkiesrecht en mannenkiesrecht". Een rede, die insloeg. Toen was zijn naam als politiek spreker gevestigd. Van nu af aan trad hij op, zoo voor „Patrimonium" als „Anti-revolutionaire Partij" om, toen hij in 1895 Vlissingen verliet en de roeping van Arnhem's kerk aannam, daar ook nog den strijd met de heeren Van Munster en Smeenk aan te binden tegen drankmisbruik en zedeloosheid. Met deze heeren en anderen betrok hij ook de wacht des nachts bij bordeelen en huizen van ontucht, om te „redden, degenen, die ter dood gegrepen zijn". Hier gaf hij zich mee aan en voor den socialen strijd. Oplossing der sociale kwestie door gerechtigheid in Christelijk socialen zin was van nu af aan zijn streven. Zoo ijverde hij onvermoeid mee voor Christelijke vakorganisatie, coöperatie en sociale wetgeving, waarvoor hij in en door en met „Patrimonium" het pleit voerde. Men moet de vergaderingen van „Patrimonium" — bondsdagen of jaarvergadering — hebben meegemaakt om te weten, aan te voelen, en zich te herinneren, hoe hier een man was, wien men ten volle vertrouwde, op wien men steunde, en naar wiens woord — evenals naar dat van Dr. Kuyper — geluisterd werd met open oor en hart. Men wist, men voelde het: hier is een der onzen. Hier was een band van saamhoorigheid en genegenheid, gelijk aan dien, waarmee heel het Antirevolutionaire volk aan Dr. Kuyper verbonden was.

Het verwondere dan ook niet, dat deze man, vijf jaar na zijn toetreding tot de Anti-Rev. Partij in 1897 in het Centraal Comité dezer partij door de Deputatenvergadering gekozen werd. Een plaats, die hij tot 1908, toen hij Minister werd, met groote toewijding heeft vervuld; aan den arbeid van het Centraal Comité deelnemend in warme trouw, liefde voor de beginselen en in het belang van het volk.

Voor de Antirevolutionaire beginselen en de belangen van het volk heeft Ds. Talma gestreden, niet in het minst in het jaar 1901, toen de Antirevolutionairen in Tietjerksteradeel hem candidaat stelden tegenover den leider der S.D.A.P.: Mr P. J. Troelstra. Deze was vier jaar te voren daar gekozen en dus zittend lid. Zwaar is hier gestreden. Schier avond aan avond moest worden

gedebatteerd en bij de stemming behaalde Ds. Talma met 3025 stemmen de meerderheid, tegen 1194 op Mr de Kanter — deze had van 1888—'97 het district vertegenwoordigd —, en 1247 op Mr Troelstra, die hiermee, naar een uitdrukking van Dr. Kuyper, naast het schaaqbord kwam. Groot was de vreugde in heel het land over dezen uitslag. En Ds. Talma nam van nu af aan een werkzaam aandeel in den parlementairen arbeid, waar zijn redevoeringen van stonde af aan de aandacht trokken. Zoo bij de begrotingen in 1901, toen hij zijn z.g. maidenspeech hield en deze in de Kerstweek viel. „Opzienbarend" was deze rede. Zij liep over de Oorlogsbegroting en het „Vrede op aarde", en was en werd voor hem een groot succes. Sinds trad hij herhaaldelijk, vooral in sociale zaken, op den voorgrond. Vaak had hij met voorstellen succes. Op zijn initiatief werd o.a. één onzer groote kruisers gebouwd, die men in de Kamer de „Talma" noemde. Meer en meer werd hij een democratisch voorvechter der rechterzijde in en buiten de Kamer. Krachtig steunde hij het Kabinet-Kuyper in 1903, toen Dr. Kuyper „wakend voor de Christelijke grondslagen van onze samenleving" in de droeve voorjaarsdagen van 1903 met fiere vastberadenheid een „misdadige woeling" — de spoorwegstaking — onderdrukte, die onze staatsorde in haar wezen aantastte. Bij de verkiezingen in 1905, toen Mr Goeman Borgesius en Mr Troelstra zijn tegencandidaten waren behield hij met 3851 stemmen, tegenover 1916 op G. B. en 1469 op Mr T. het veld. Talma was knap en gevat en vooral met de socialisten heeft hij menig tournooi uitgevochten.

In verkiezingsdagen was hij een gezocht — en gevreesd — spreker, die het geheele land doorkruiste. Na den val van het Kabinet-de Meester in 1908 trad het Ministerie-Heemskerk op, met Talma als Minister van Landbouw, Handel en Nijverheid, en waaronder de heele sociale wetgeving ressorteerde. Van zelf trad hij nu af als Kamerlid en koos Tietjerksteradeel in zijn plaats Ds C. van der Voort van Zijp. Ook legde hij het sinds 1900 gevoerde Hoofdredacteurschap van „Patrimonium" neer. In die vijf jaar heeft Talma bergen werk verzet, waarover in een afzonderlijk artikel gehandeld wordt.

Na den uitslag der Kamerverkiezingen in 1913 trad Talma af van het politieke strijdtooneel, om dit 19 Juli 1914 te verwisselen met den kansel der Ned. Herv. Kerk te Bennebroek. Tijdens de mobilisatie werd hij veldprediker in algemeenen dienst op verzoek van den toenmaligen Minister van Oorlog, Bosboom. Veel heeft hij in dezen niet mogen doen. Zijn lichaams- en geesteskracht was in de vijf onmogelijk zware jaren, geheel overeenkomstig het woord van Groen en Fabius „Terar dum prosim" — laat ik verteerd worden als ik maar nuttig ben —, opgegaan. De rust der pastorie, afgewisseld met den arbeid als veldprediker kon de verslonden krachten niet meer herwinnen.

Tot alle levenskracht verteerd werd en hij na een vrij langdurig ziekbed in het Diakonessenhuis te Haarlem op 12 Juli 1916 de ruste in ging, die overblijft voor allen, die den Heere Jezus in onverderfelijheid hebben liefgehad.

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof. Dr. J. Severijn, Mr. A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr. J. J. Hangelbroek, Prof. Mr. A. M. Donner, Mr. W. Rip, Ad. Kuiper, J. H. Hofman, Dr. F. L. van Muiswinkel, Mr. K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr. Dr. E. J. Beumer, Mr. J. A. de Wilde, Dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr. L. W. G. Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand. — Redactie-adres. Dr. Kuyperstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935.
Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht — Telefoon 11811 — Giro 267122
Prijs per abonnement f 3.— per jaar.

Herstel en
Vernieuwing

een eeuw geleden

door Mr L. W. G. SCHOLTEN

Toen ten vorigen jare de beweging voor herstel en vernieuwing zoo luidkeels werd aangekondigd, verzuimde men nimmer ter aanbeveling daarvan een parallel te trekken met de gebeurtenissen uit het jaar 1848, nu bijna een eeuw geleden.

Willem II had toen de bewegende kracht van zijn tijd herkend en aan den grootsten staatman van die periode, Thorbecke, opdracht gegeven de reorganisatie van den staat ter hand te nemen. Dat was zijn onvergankelijke verdienste geweest en ook zijn eer.

Zoo had Koningin Wilhelmina het juiste inzicht gehad, om den drager van den volksgeest, Prof. Schermerhorn, den grooten leider van de Nederlandsche Volksbeweging, te roepen tot het inleiden van een staatkunde van herstel en vernieuwing.

Aldus tenminste het oordeel van hen die breken wilden met het politiek systeem van vóór den oorlog.

Nu willen wij die parallel met 1848 niet in elk onderdeel uitwerken.

Voor al achten wij het constitutioneel niet gewenscht te onderzoeken, of de Kroon door persoonlijk ingrijpen in 1945 een minderheid aan de macht heeft geholpen, zooals Willem II in 1848, naar het historisch onderzoek onwederlegbaar heeft aange-toond, ongetwijfeld heeft gedaan.

Evenmin willen wij nagaan, of de begrippen herstel en vernieuwing elkaar niet onderling uitsluiten en nog minder of buitenstaanders juist oordeelen, wanneer zij eenstemmig verklaren, dat in onzen kring alleen herstel heeft plaatsgevonden en de vernieuwing verder te zoeken is dan een jaar geleden.

Ons eenig doel is te onderzoeken, of de beweging om 1848 in haar problemen en oplossing ons eenig richtsnoer biedt bij de oplossing van onze huidige vragen.

* * *

De gebeurtenissen van 1848 zijn het gevolg geweest van een revolutie, van een gewelddadige omkeering van de gevestigde orde. In Parijs, Weenen, Berlijn en tal van andere plaatsen poogde men op bloedige wijze nieuwe staatsinstellingen in te voeren.

Maar deze revolutie kwam niet uit de lucht vallen. Want zij was de doorwerking van een beginsel „de beweegoorzaak van onzen vormdriftigen tijd”, dat het verschil wilde doen wegvallen tusschen geregeerders en geregeerden.

Zoo omschreef Thorbecke het principe der volkssoevereiniteit, de leer van het „ni Dieu, ni maître”, „een God en geen meester.

En die gedachte was in haar vollen omvang gepredikt bij de groote Fransche revolutie in 1789. Zij was weer tot volle openbaring gekomen in 1830, toen België van het Koninkrijk der Nederlanden was gescheurd als gevolg van de Julirevolutie in Parijs.

Mede tengevolge van de Afscheiding van België waren ook in het trouw gebleven Noorden allerlei staatkundige wenschen en verlangens naar voren gekomen. Bij de grondwetsherziening van 1840 waren die wenschen weinig bevredigd. Ook het voorstel der Negenmannen in 1844, een proeve van grondwetsherziening, had men afgewezen.

Maar toen in 1848, „de dam werd doorgebroken, die d'omwentelingszee bedwong”, greep Willem II

persoonlijk in en gaf aan een Commissie, wier leider spoedig Thorbecke werd, opdracht een herziening te ontwerpen, die tegemoet kwam aan de in de volksvertegenwoordiging geopenbaarde wenschen.

* * *

Die wenschen hadden betrekking op het staatsbestel en op de staatstaak.

Onder het bestuur van Koning Willem I, en ook eigenlijk van Willem II, kende men weinig volksinvloed. Daarom eischte men nu rechtstreeksche verkiezingen voor de Tweede Kamer, politieke ministerieele verantwoordelijkheid en openbaarheid van de financiën.

Brede kringen vorderden vrijheid van godsdienst en vrijheid van onderwijs.

Voor de eerste drie wenschen gevoelden de liberalen veel.

Dat was te begrijpen, omdat deze zich verwant gevoelden aan de Fransche revolutie.

Voor al de Roomsche-Katholieken stonden de laatste twee vrijheden voor.

Het merkwaardige is nu, dat de liberalen en Roomsche-Katholieken elkaar in 1848 hebben gevonden. Principeel stonden beide mijlenver van elkaar, maar de Roomsche-Katholieken wilden hun wenschen op het gebied van godsdienst en onderwijs vervuld krijgen en hebben daarvoor den steun der liberalen aanvaard.

Knappe Roomsche geestelijken hebben toen gewaarschuwd, toch geen domme dingen te doen. Maar de Roomsche politici hebben die waarschuwing in den wind geslagen. Zij zagen staatkundig gewin in de combinatie Roomsche-liberaal. En oogenschijnlijk hebben zij nog gelijk gekregen ook. Immers hun vrijheid van godsdienst werd aanmerkelijk uitgebreid.

De mogelijkheid van eigen scholen werd grondwettelijk vastgelegd.

En verder zagen zij zich den weg geopend, om het openbaar onderwijs te ontdoen van zijn protestantsch karakter.

Daartegenover was het hun een geringe zaak steun aan de liberalen te bieden voor de uitvoering van de wenschen van dezen.

* * *

Thorbecke was de man, die leiding moest geven aan het hervormingswerk. Hij bezat hiervoor ruimschoots de gaven. Niet voor niets vormt hij met Koning Willem I en Groen van Prinsterer het driemanschap dat het negentiende eeuwse Nederland heeft gebouwd.

Thorbecke was vóór alles wijsgeer-historicus.

Als historicus wist hij, dat elk tijdvak der geschiedenis één bepaalde drijfkracht bezit. Laat men die kracht slapen, dan ontstaat er verwarring. Tegen die kracht ingaan kan men slechts op beperkte schaal. Men kan ze alleen ordenen. En dit laatste is dan de taak van den staatsman.

Zoo wist Thorbecke, wat hij te doen had.

Eerst moest hij de drijfkracht van zijn tijd opzoeken. Eigenlijk had hij die al in 1830 ontdekt, n.l. het beginsel der volkssouvereiniteit.

Van die volkssouvereiniteit moest Thorbecke zelf niets hebben.

Zij was voor hem de chaos.

Maar die drijfkracht was er nu eenmaal. Hij kon ze niet terugdringen, maar hoogstens ordenen. Dat heeft hij dan later ook gedaan in zijn Kieswet, zijn Provinciale Wet en zijn Gemeentewet. Maar in zijn voorstellen voor de Grondwetsherziening van 1848 had hij daarvoor de grondslagen aangegeven.

De volledige vrijheid van godsdienst en de geheele vrijheid van onderwijs hebben de Roomsche-Katholieken niet verkregen. Daarvoor was er nog een te sterke anti-Roomsche strooming binnen het Nederlandsche volk. Processies bleven bijna overal verboden.

En de Aprilbeweging van 1853, uitgebroken naar aanleiding van het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie in Nederland, bracht het eerste ministerie-Thorbecke ten val. Zij toonde onwederlegbaar aan, welke antipapistische krachten er nog aanwezig waren.

* * *

En nu is de vergelijking met het heden op tal van punten zeer leerzaam.

De Roomschen zijn in deze eeuw maar weinig veranderd. Nog steeds laten zij hun politieke houding voorschrijven, meer door het vooruitzicht van oogenblikkelijke voordeelen dan door hun inzicht in eigen diepe beginselen. Zoo konden zij bij de jongste Kabinetsformatie rustig de orthodox-Protestantsche partijen in den steek laten en een bondgenootschap aangaan met een partij, binnen welke verband het revolutionair sentiment nog kan worden gekoesterd.

Dit kan de Antirevolutionairen aansporen, niet weer in de verkeerde politiek van 1937 te vervallen.

Bij de staatkundige wenschen is echter groot verschil.

Toen was het streven aanwezig, zooveel mogelijk zaken onder invloed van het Parlement te brengen. De bedoeling van Thorbecke was duidelijk. Doelbewust moest een einde worden gemaakt aan een verlicht despotisch bewind, dat sinds 1814 allen volksinvloed had beknot en het particulier initiatief had vermoord.

Thans ziet men alom het Regeeringsstreven den invloed der volksvertegenwoordiging te beknotten. Het vorige Kabinet ging al heel ver in die richting. Overduidelijk blijkt dit uit de behandeling der Indische zaken.

Thorbecke wilde een einde maken aan de alleenheerschappij van den Koning en Indië brengen onder de Staten-Generaal.

Thans poogt men den invloed der volksvertegenwoordiging tot een minimum te beperken en zelfs de positie van de Kroon te verminderen.

Maar in het allerbelangrijkste opzicht is er weer overeenstemming.

1848 doet in zijn gebeurtenissen ons zien en in zijn gevolgen ons navoelen, dat de diepste drijfkracht in het Nederlandsche volk is zijn geestelijk

Honderd jaren Staatkundige geschiedenis

Mr J. A. DE WILDE

De burgemeester van Rotterdam. Mr P. J. Oud, gaf bij Van Gorcum en Co te Assen een boek uit, getiteld: „Honderd jaren hoofdzaken der Nederlandse Staatkundige geschiedenis”. Den tijd zijner gedwongen ambtelooheid heeft hij gebruikt o.m. om dit boek te schrijven. Hij heeft, naar onze meening, daarmee een goed werk verricht. Zeer terecht zegt hij in zijn Voorwoord, dat velen, die willen meespreken en staatkundige hervormingen bepleiten, niet zoo bijster goed op de hoogte zijn van de staatkundige verhoudingen in het verleden. En hij voegt daaraan toe, dat slechts hij met vrucht naar allerlei hervorming kan streven voor wien het verleden geen gesloten boek is.

Ook naar onze meening moet het verleden weer meer gaan leven in de belangstelling van hen, die mede willen arbeiden aan den wederopbouw van ons land. Al is de geschiedenis op zich zelve natuurlijk niet normatief, zij is buitengewoon leerzaam. Bovendien kan men in nationalen zin aan de hervorming en verbetering van ons staatkundig leven niet medewerken, als men het nationaal karakter van ons volk niet uit zijn geschiedenis kent.

In het boek van Mr Oud is geen antirevolutionair aan het woord, maar toch een man, die zich inspant om zoo objectief mogelijk historie te schrijven. Dat lukt hem niet altijd en op menige bladzijde komt hij tot uitspraken of opmerkingen, die wij allerminst zouden kunnen onderschrijven. Zoo zegt hij o.a. (bl. 167), naar aanleiding van hetgeen geschied is op de jaarvergadering der Vereeniging voor hooger onderwijs op Gereformeerden grondslag in 1895, waardoor de Savornin Lohman zich genood-

---

beseft. Daarop bouwend heeft Groen van Prinsterer ons volk opgeroepen, voortdurend contact te leggen tusschen beginsel en beleid. Die arbeid heeft vruchten gedragen.

Want toen in 1945 en 1946 de groote doorbraak werd beproefd, om een partijformatie op te bouwen, die ruimte liet voor Christendom en Humanisme, heeft ons volk in 1946 bij de verkiezingen duidelijk gemanifesteerd, dat men zulks niet wilde. De geestelijke fundeering van den partijarbeid was het doel en uitgangspunt van de groote meerderheid der kiezers.

De rationalistische negatie van dit primaire volksbeseft heeft, noch in 1848 en vlak daarop, noch in 1946 de resultaten opgeleverd, die men hiervan heeft verwacht.

Voor een inleiding over dit onderwerp kan men met vrucht raadplegen:

Van liberale zijde: Colenbrander, *Historie en Leven II*, 1848.

Van R.K. zijde: Witlox, *De Katholieke Staatspartij II*.

Verder is veel wetenswaardigs samengevat in: Diepenhorst, *Onze Strijd in de Staten-Generaal*.

zaak zag ontslag te nemen als hoogleeraar aan de Vrije Universiteit: „Het gebeurde stelt de vrijheid van het onderwijs aan deze „vrije” school wel in een zonderling licht.” De heer Oud weet zeer goed, dat het epitheton „vrije” in dit verband niet beteekent, dat aan die school de z.g. vrije wetenschap kan worden gedoceed. Immers zij staat op Gereformeerden grondslag en het gegeven onderwijs is uit den aard der zaak aan dien grondslag gebonden. Deze universiteit staat vrij tegenover den Staat.

Zoo is de geachte schrijver o.i. ook niet zelden partijdig, als het bijv. de beoordeeling van feiten, die onder het Kabinet-Kuyper hebben plaats gehad, betreft. Op blz. 194 en volgende bespreekt hij de behandeling van de wijziging der Hooger Onderwijswet in 1904, die door de Tweede Kamer werd aangenomen en door de in meerderheid nog liberale Eerste Kamer werd verworpen. De Eerste Kamer is toen ontbonden. Natuurlijk, zouden we zeggen, want die Kamer klopte heelemaal niet meer op de volksvertuiging en haar houding toonde, dat zij ten aanzien van het vrije hoogere onderwijs een zeer bekrompen standpunt innam. Maar Oud vindt die ontbinding, al was ze dan niet ongrondwettig, toch niet constitutioneel. Met blijkbare instemming citeert hij het opschrift boven een plaat van de caricaturist Albert Hahn: „Een staatsgevaarlijke ministerpresident”.

We zouden op meer bladzijden kunnen wijzen, die blijk geven van een partijdig standpunt, met name de bladzijden 27 en vlg., waarin de Staatsleer van Groen van Prinsterer beschreven wordt. Maar we zullen dit niet doen, omdat wij voor de verschijning van Oud's boek ook veel waardeering hebben. De zoöven genoemde voorbeelden hebben we slechts gegeven als een waarschuwingsteeke, dat men bij de lezing er van de noodige voorzichtigheid betrachte. Bovendien nemen wij het den schrijver zeker niet kwalijk, dat hij ten opzichte van de gebeurtenissen, die in het staatkundig leven van een eeuw zich hebben afgespeeld een eigen standpunt inneemt en zich niet vergenoegt met een dorre opsomming van feiten.

Wie dit boek leest en bestudeert, zal een inzicht krijgen in wat er gedurende de laatste honderd jaar aan belangrijks op politiek gebied geschied is. En dat is heel wat geweest. Heel het optreden van Thorbecke en Groen passeert de revue. De strijd in de boezem der liberale groepen. De verhouding van Kroon en parlement. De Schoolwet van Kappeyne van de Coppello. Het optreden van Dr Kuyper. De toenadering van anti-revolutionairen en Rooms-katholieken. De arbeidersbeweging. De strijd van Domela Nieuwenhuis en de sociaal-democraten. De marxisten en revisionisten. De aftaking der liberale partij. De sociale wetgeving. De pacificatie op het gebied van het lager onderwijs. De spanningen in de coalitie. Het optreden van Colijn enz.

Het is alles levendig in den tegenwoordigen tijd

* * Belastingwetgeving

In de Partij van den Arbeid is er eenige deining geweest over een uitlating van Mr de Wilde, in het debat met Minister Lief tinck gelanceerd in de Kamerzitting van 7 Augustus. De Minister heeft de stelling geponeerd, dat de belastingwetgeving o.a. ook moet dienen om de vermogensverschillen te corrigeeren. Mr de Wilde kwam daar tegen op. Hij zeide, geen bezwaar te hebben tegen een desnoods zeer progressieve belastingheffing op vermogen en inkomen, omdat de draagkrachtigen het meest moeten bijdragen in de lasten, die op het volk worden gelegd. Maar het doel van de belastingwetgeving moet niet zijn vermogensnivelleering, maar inning van de noodige gelden, die de Overheid voor haar taak noodig heeft. Bij de toelichting van een van zijn amendementen zei hij:

„Nu is dit standpunt van mij, volgens den Minister, een oud standpunt. Ja, Mijnheer de Voorzitter, dat is tegenwoordig het argument; als men iemand wil bestrijden, zegt men: Uw standpunt is verouderd.

„Maar er is verleden week geïnterrumpeerd, ik meen door den heer Tilanus: Waar doet men dat dan? Toen heeft de Minister gezegd: in Engeland en Amerika heeft men zulk een belastingwetgeving. Ik betwijfel dat in hooge mate. Het is mij ten eenenmale onbekend, dat men in Amerika een belastingwetgeving heeft met de bedoeling om de vermogens te nivelleeren. Ik begrijp eerlijk gezegd nog niet tot op den huidigen dag, waarom de Minister precies geweest heeft naar Westen en niet naar het Oosten, want dat systeem bestond in

---

en de toekomst verteld. De schrijver heeft een schat van gegevens verzameld, waarvan ieder, die eenige leiding in de politiek wil geven, kennis moet nemen. Naast boeken als die van Mr P. A. Diepenhorst (Onze strijd in de Staten-Generaal), Mr W. J. van Welderen Regers (Schets eener parlementaire geschiedenis van Nederland 1841—1891), Dr N. Japikse (Staatkundige Geschiedenis van Nederland van 1887 tot 1917) verdient dit geschrift van Mr Oud bestudeerd te worden. De lezing ervan zal prikkelen, om sommige onderwerpen nog nader te onderzoeken. Het is ook zoo noodig, vooral in dezen tijd, dat men zich wat duidelijker de groote figuren voor oogen stelt, die sinds 1840 op staatkundig gebied leiding hebben gegeven. Niet alleen Thorbecke, Groen en Kuyper, maar ook zoovele andere mannen van betekenis. We noemen slechts de Savornin Lohman, Frans van de Putte, de beide Heemskerken, Goeman Borgesius, Van Houten, Cort van der Linden, Pierson, die allen in hun tijd ons parlementaire leven hebben gesierd. In de latere jaren naast den jongen Heemskerk, Talma, Troelstra, Drucker, Bos en Tydeman. Zij allen hebben op den gang van zaken hun invloed geöfend.

De kennis van het verleden is heden ten dage uiterst gering. De eigenwaan is groot. Het diletantisme tiert welig.

Het zal ons staatkundig leven ten goede komen, als een boek als dit van Mr Oud vele lezers vindt.

Duitschland. Dat is het nationaal-socialistisch systeem. (Hier interrumpceerde Min. Lief tinck: Dat had U al gedaan.) Duitschland was het voorbeeld daarvan.

„Daar heeft men ind rdaad gehad een stelsel om de belastingen te gebruiken o.a. tot nivelleering van de vermogens. Ik laat daar het effect; uit het proces van Neurenberg blijken wel andere dingen. Maar dat was de bedoeling en daarom heb ik niet goed begrepen, dat de Minister wijst naar het Westen; ik zou liever hebben gewezen naar het Oosten. Dat is ten slotte het systeem van Schacht. Trouwens, alle socialisme leidt dien kant uit of het nu is personalistisch socialisme of nationaal-socialisme. Het kan ook niet anders.”

Tot nu toe is men wel verontwaardigd over hetgeen hier gezegd is, maar men heeft nog geen poging zelfs gewaagd om aan te toonen, dat het feitelijk onjuist is.

* * Tegenstellingen

Wie van een rustig plekje uit zijn blik laat gaan over het wereldtooneel, wordt getroffen door de geweldige tegenstellingen, die zich in het leven voordoen.

Eindelijk zijn de Mogendheden samengekomen om te spreken over het vredestractaat. Maar in de besprekingen staat men voortdurend met elkander op voet van oorlog.

De oorlog heet o.a. gewonnen te zijn om het recht der kleine mogendheden te handhaven. Maar men is er voortdurend op uit om de kleine staten tot onmacht te doemen.

Amerika en Engeland hebben in de bange jaren, die aan het neerleggen der wapenen vooraf gingen, met alle macht Rusland geholpen en gesteund. Rusland werkt ze nu met groot raffinement tegen.

Het allernoodigste is nu: onderling vertrouwen en nimmer was het wantrouwen grooter.

De volken verlangen allermeest naar rust, maar het vuurtje van de onrust wordt telkens weer gestookt. Na al de schuld, die op het mensdom rust, moest er zijn verootmoediging voor God, maar met Hem wordt niet gerekend.

Op den voorgrond behoorde te staan het Recht, maar de internationale politiek heeft alleen oog voor het belang en de macht.

Allerlei mooie theoriën worden er verkondigd. Voortaan moet ieder de gemeenschap dienen. De factor „winst” moet uitgeschakeld worden. Wij moeten elkander dienen.

Het is alles zoo schoon en zoo mooi.

Maar de practijk is, dat de corruptie welig tiert; dat er nog zelden zoo'n jacht om het eigen belang is geweest en dat de heerschappij der machthebbers over de volken alle perken te buiten gaat.

Als democratie beteekent, dat het volk ook wat te zeggen moet hebben, dan staat het er met de democratie heel slecht voor.

De volken hebben minder dan niets in de melk te brokkelen. Zij moeten maar afwachten wat de groote heeren over hen beschikken.

De tegenstellingen zijn angstwekkend groot.

* * Naar socialen vooruitgang

Onze actieve politiek moet er op gericht zijn, dat wat organisch uit het leven opkomt prevaleert boven wat mechanisch door de Overheid opgelegd wordt. Op het terrein van den menschelijken arbeid moet er worden heengestuurd dat allen, die deelnemen aan het arbeidsproces, op rechtvaardige wijze ook deelen in de opbrengst en in de zeggenschap. Dit is mogelijk door een krachtig optredende bedrijfsorganisatie.

Het groote probleem daarbij is: welke plaats moeten de arbeiders innemen? Moeten zij alleen meespreken als het gaat over loonen en arbeidsvoorwaarden? Of moet hun ook invloed worden toegekend op den economischen gang van het bedrijf?

Op den duur zal ook dit laatste moeten worden toegestaan. Maar dat moet gaan langs een geleidelijke lijn. Anders loopt het in de practijk toch op niets uit.

Door voortgaande ontwikkeling, door het noodige breede inzicht, door gevoel van verantwoordelijkheid, door zelftucht en zelfbeheersching zal op den duur de samenwerking in de bedrijven groeien en steeds steviger worden.

De revolutionnaire weg mag hier niet betreden worden. Niet alleen is die in strijd met het Christelijk beginsel, maar hij voert ook ten verderve. Heel de ontwikkeling van het wereldleven heeft gedurende de laatste jaren den invloed van het revolutionnaire beginsel ondergaan en de gevolgen zijn ontstellend geweest. Met name Mussolini en Hitler lieten telkens weer uitkomen, dat zij mannen der revolutie waren. Wie het met hen niet eens was, begreep zijn tijd niet.

Nu, zij hebben hun tijd wel begrepen en een verwoest Europa is het resultaat geweest.

Onze strijd moet er op gericht zijn om de valsche ideologieën en methoden te bestrijden en mede te werken aan een maatschappij-ontwikkeling waarin steeds meer het schepsel Gods tot ontplooiing kan komen en het gebod, heb Uw naaste lief als Uzelf, toepassing kan vinden.

Daartoe is noodig de verspreiding van de kennis der Schriftuurlijke beginselen en de dagelijksche bede, dat wij zelf naar die beginselen mogen leven en arbeiden.

* * Geen Staatsvoogdij

Wie het o.i. enig juiste standpunt inneemt, dat de sociale vooruitgang wel door de Overheid gestimuleerd moet worden, maar tenslotte door de vrije maatschappelijke krachten tot ontwikkeling moet komen, kan uit den aard der zaak op staatkundig terrein niet concurreeren met hen, die het alles van den Staat verwachten. Deze toch eischen van de Overheid, dat die een toestand van sociale rechtvaardigheid in het leven zal roepen. Maar tegelijkertijd spelen zij de economische macht in de handen van hen, die reeds de politieke macht bezitten. Zij openen — ongewild veelal — den weg, die op staatslavernij uitloopt.

In dezen naoorlogschen tijd hebben we daarvan nu een voorproefje. Ten gevolge van de schaarschte

en de groote schuldenlast moet de Overheid op allerlei levensterreinen ingrijpen. Haar macht was in geen eeuwen zoo groot als heden ten dage. Over onze hoogste belangen, over ons bezit, over onzen arbeid, over de vruchten van dien arbeid wordt van boven af beslist. De Overheid heeft in verband daarmee een taak, zoo uitgebreid en zoo veel omvattend, dat een heirleger van ambtenaren haar helpen moet. Beslissingen van zeer ingrijpenden aard worden vaak in naam door de Regeering maar in feite door een paar ambtenaren genomen. Het leven zit nog altijd in een keurslijf. En de gevolgen daarvan zijn niet alleen het drijven van zwarten handel, maar een algemeen pogen om aan den greep van de Overheid te ontkomen en voorschriften te ontduiken. Zboals er op velerlei gebied tegenwoordig wordt geknoeid is er in ons goede land nog nooit geknoeid.

Daarom moeten we van die onnatuurlijke Overheidsinnemenging verlost worden en behoren de maatschappelijke krachten te worden gemobiliseerd. Op onze organisaties van werkgevers en werknemers, van boeren, tuinders en middenstanders rust daarom een zware taak. Zij moeten het zelf doen, het leven binnen de hun toekomende sfeer organiseren en de Overheid alleen ter hulp roepen om waar het noodig is, sanctie te verleenen en het recht te handhaven.

Wij moeten er niet aan wanhoopen langs dezen weg tot de noodzakelijke sociale verbeteringen te komen. Wij hebben den wind in de zeilen. Allerwege gaat men inzien, dat de duurzaam van Overheidswege geleide economie tot staatsabsolutisme en knechtschap voert.

Niet de Staat, maar het volk moet het doen, gesteund en geholpen door de Overheid.

Uit de Partij

1. De Partij-Conferentie

Op 11 en 12 September a.s. wordt nu ook de eerste partij-conferentie na den oorlog gehouden. De uitnodigingen daartoe werden reeds verzonden, en zooals steeds is ook nu de drang groot om deze partij-conferentie bij te wonen. Maar het is niet mogelijk allen toe te laten, die er gaarne zouden willen zijn. Aan de besturen der Kamerkieskringcentrales is het recht toegekend om ieder een vijftal afgevaardigden te zenden. Voorts hebben de leden van het Centraal Comité uit den aard der zaak toegang tot deze bijeenkomst en worden de leden der beide Kamers der Staten-Generaal uitgenoodigd benevens de leden van den Raad van Beheer der Dr A. Kuypertstichting. Dit omvat dus reeds meer dan 150 personen. Daaraan worden dan toegevoegd een uitnodiging voor bepaalde personen, die nu eens niet een leidende functie bezitten in de partij-organisatie, maar op wier oordeel in verband met de te behandelen onderwerpen wordt prijs gesteld. Veel hooger dan 50 mag dat aantal niet bedragen, omdat anders aan het karakter der partijconferentie geweld wordt aangedaan. Een vergadering van 200 menschen is op zichzelf

reeds rijkelijk groot voor een rustige onderlinge discussie. En om dit laatste gaat het inzonderheid. Daarom moet het aantal conferentiegangers beperkt gehouden worden. Daar is nu eenmaal niets aan te doen en op grond daarvan moeten dan ook sommige aanvragen worden geweigerd.

De agenda van deze tweedaagsche conferentie is overigens zeer belangrijk.

Prof. A. Anema zal een inleidende beschouwing leveren over de binnenlandsche politieke situatie. Dr S. U. Zuidema — nog niet zoo lang geleden uit Indië gerepatriëerd, zal refereeren over het Indische vraagstuk, terwijl voorts een avond beschikbaar wordt gesteld om de partij-aangelegenheden te bespreken en alles wat daarmee verband houdt te behandelen.

Uit den aard der zaak zullen in dit blad vrij uitvoerige mededeelingen worden gedaan over de dingen, die op deze conferentie worden besproken. De partijconferentie is een uitermate belangrijk instituut in de partijorganisatie. Zij is van groote betekenis voor de meeningsvorming. Moeilijke vraagstukken kunnen van allerlei kant worden belicht en met aller medewerking zal dan worden getracht een gemeenschappelijke overtuiging te verkrijgen. Moge dan ook deze partijconferentie ten volle aan haar doel beantwoorden. Aangezien allen die daar komen de antirevolutionaire beginselen hartelijk liefhebben en dus geestverwanten zijn in den engeren zin van het woord, kan het niet anders of goed resultaat mag worden verwacht.

2. Contributies

Nu de herfst voor de deur staat en de vacaties voorbij zijn, mag er nog eens aan worden herinnerd, dat tal van kiesvereeningen haar financieele verplichtingen nog niet hebben nagekomen. In verband met de verkiezingen werd tot nog toe consideratie gebruikt. Maar de verschuldigde bijdragen moeten toch vóór 1 December zijn afgedragen. Het bedrag van f 130.000.—, dat door de partij werd bijeengebracht, is gedeels voor de verkiezingen gebruikt. Bovendien is een niet onbelangrijk gedeelte daarvan geblokkeerd, zoodat langzamerhand de contributies dringend noodig zijn om het Centraal Comité in staat te stellen zijn financieele verplichtingen na te komen.

Het ligt in de bedoeling om straks een zwarte lijst te publiceeren van kiesvereeningen, die nalatig bleven. Dat kan nu nog niet.... want die lijst zou te lang worden.

3. Jongeren studie-actie

Na de vorige opgave werd vanuit Drente gemeld, dat daar nog een 16-tal clubs waren, welke zich niet hadden opgegeven. Van uit Gelderland traden twee nieuwe clubs toe. Daarmede is het aantal van 200 clubs bereikt. Maar dit is slechts het begin. Het moet naar de 300 — naar de 400 toe — en we rusten niet voordat dit aantal is bereikt. September is in het land. Die zaak moet worden aangepakt met grooten ernst. Ook treffe men allerwege reeds

voorbereidingen voor den komenden toogdag van 15 October a.s. In het verslag, opgenomen in het vorige nummer, stond ten onrechte, dat de huishoudelijke vergadering zou plaats vinden op 13 October. De lezers hebben wel begrepen, dat dit moet zijn 14 October. Men noteere dezen datum reeds.

De eerste schets werd in dit nummer reeds opgenomen. Nadere mededeelingen zullen worden gedaan. Een studieschets over „Indië” werd reeds toegezegd: Eveneens een over het onderwerp: Zedelijke volkskracht.

Er wordt dus gewerkt.

Voor belangrijke onderwerpen ligt het in de bedoeling ze te voorzien van een breede toelichting, waardoor het verwerken van de stof gemakkelijker wordt gemaakt. Te meer omdat de problemen thans anders liggen dan vroegere veelal het geval was, zoodat verwijzing naar oudere literatuur niet steeds voldoende is.

4. Nederlandsche Gedachten

Ditmaal verschijnt ons blad in dubbel formaat. In de tweede helft van September komen we dan opnieuw uit. Maar dan met een blad, waarmede ook voor de Kiesvereeningen en de jongerenclubs de winteractie wordt ingezet, en tegelijk daarmede moet een aanvang worden gemaakt met het vermeerderen van het aantal lezers. We zijn nu de 10.000 abonné's royaal gepasseerd. Evenwel moet dat aantal nog belangrijk worden opgevoerd om straks, wanneer de papiersituatie beter wordt, aan ons orgaan de noodige uitbreiding te kunnen geven. Rome en Aken zijn niet op één dag gebouwd. Zoo gaat het ook met ons blad. Alles kan niet op eenmaal in orde komen. Maar er wordt aan gewerkt en met aller medewerking kan tenslotte een bevredigend resultaat worden verkregen.

5. Varia

Het bestuur van de Vereeniging van A.R. Burgemeesters en Wethouders en Gemeente-secretarissen „Groen van Prinsterer” verzoekt dringend aan de A.R. leden der gemeenteraden, na de benoeming aanstonds naam en adres der gekozen A.R. wethouders op te geven aan het Bureau Centraal Comité, Dr Kuyperstraat 3.

Dit verzoek van den heer W. J. van der Veen, gemeentesecretaris te Zwijndrecht, sluit zich dus aan bij het verzoek dat reeds de vorige maal in Ned. Gedachten werd gedaan om op te geven namen en adressen van nieuw gekozen raadsleden. Het is vacantielijd — en daaraan is het te wijten, dat tal van secretarissen nog steeds geen gehoor hebben verleend aan het nu reeds herhaalde malen gedane verzoek de cijfers der verkiezingsuitslagen op te zenden. Aangezien voor bepaalde doeleinden aan het bureau inlichtingen werden gevraagd over een 25-tal gemeenten werd aan de betrokken secretarissen nog bij afzonderlijk schrijven verzoekt de gegevens per omgaand te willen verstrekken. In het totaal voldeden er drie aan dit verzoek. Op de andere 22 wordt nog steeds gewacht!

Christendom en politiek

I. Er zijn twee omstandigheden, die nieuwe bezinning op de verhouding van Christendom en Politiek noodzakelijk maken, n.l.:

1. de felle bestrijding en afwijzing der Christelijk-politieke gedachte zoowel van geloovige als van ongelooovige zijde;
2. de teleurstelling en daardoor de tempering van het enthousiasme bij vele jongeren tengevolge van de voorloopige mislukking van de fusie der Protestantsch-Christelijke partijen tot één Christelijk-Nationale Volkspartij.

II. De verhouding van Christendom en Politiek wordt bepaald door de visie, die het Christendom heeft op de wereld en het wereldleven.

1. Het Christendom baseert zijn levens- en wereldbeschouwing op Gods openbaring in de Heilige Schrift;
2. Als grondgedachten worden aan den Bijbel ontleend:
  - a. de belijdenis van schepping, zondeval en verlossing door Jezus Christus;
  - b. de erkenning van het universele (d.i. heel het wereldleven omvattend) Koningschap van Christus, den Overste van de koningen der aarde;
  - c. de erkenning van den wereldstrijd tusschen het Rijk Gods onder het Koningschap van Jezus Christus en het rijk der duisternis onder de heerschappij van Satan (de antithese!);
  - d. de verwachting van en het uitzicht op den nieuwen hemel en de nieuwe aarde, waarop gerechtigheid zal wonen;
  - e. de overtuiging dat tot de wederkomst van Christus toe het Christenleven niet alleen het kenmerk zal moeten dragen van geloof, (zich vastklemmen aan het Middelaarswerk van Christus en zich verheugen in het heil, dat Hij nu reeds geeft en bij Zijn wederkomst in matelooze volheid de Zijnen te genieten zal geven maar ook van strijd (gehoorzaamheidsdienst aan den Heere in den strijd tegen de zonde van het eigen hart en van het wereldleven (Efeze 6 : 10—18) en in den strijd voor de erkenning van het Koningschap van Christus in het eigen leven en in het wereldleven).

III. Antithetisch tegenover het Christendom, dat gedragen wordt door de belijdenis: uit God en door God en tot God zijn alle dingen, staat in een groote verscheidenheid van nuanceeringen en stroomingen in de wereld het Humanisme dat als tegenbeeld gezegd kan worden te leven uit de be-

lijdenis: uit den mensch, door den mensch en tot den mensch zijn alle dingen.

Het Humanisme valt onder het oordeel van Paulus in Coll. 2 : 8, n.l. filosofie en ijdele verleiding naar de overlevering der menschen, naar de eerste beginselen der wereld en niet van Christus.

IV. De taak van het Christendom om tot erkenning te brengen het Koningschap van Jezus Christus, d.w.z. om tot heerschappij te brengen Gods in Zijn Woord geopenbaarde en door de genade van Christus ondanks de zonde in stañd gehouden scheppingsordinantiën, raakt alle zijden van het tijdelijk wereldleven, dus ook het staatkundig leven. Hierin ligt verankerd de eigen politieke roeping van den Christen, hiermede is gegeven de noodzaak van een Christelijke politiek.

V. De afwijzing van de Christelijk-politieke gedachte van ongelooovige zijde is een begrijpelijk en aanvaardbaar gevolg van de antithese tusschen Christendom en humanisme. Aanvaarding wil hier niet zeggen berusting, maar aanvaarding van den hiermee gegeven geestelijken strijd.

VI. De afwijzing van de Christelijk-politieke gedachte van geloovige zijde (Christenen, die zich begeven in N.V.B. en P. v. d. A.) is een onbegrijpelijke miskenning van de universaliteit van het Koningschap van Jezus Christus, een zondige onttrekking van het politieke leven aan Zijn heerschappij. De draagwijdte van Gods Woord en Wet, voorzoover die publiek tot gelding gebracht moeten worden, wordt hier ten onrechte beperkt tot het terrein der kerk.

De consequentie der hier in geding zijnde Barthiaansche gedachte voert volgens Prof. Dr W. J. Aalders onvermijdelijk tot „een mijding en onthouding, niet alleen ten aanzien van den staat, maar van elken menschenlijken levensvorm en daarmede tot een stille, negatieve revolutie.” (Handboek der Ethiek, pagina 378).

VII. De grondslagen der Christelijke politiek zijn niet alleen gefundeerd in Romeinen 13 — door Prof. W. J. Aalders genoemd „het handvest der Christelijke staatsopvatting” — maar in heel de Schrift, omdat de goddelijke normen, die ook in 't publieke leven van staat en maatschappij tot gelding gebracht moeten worden, in heel Gods Woordopenbaring vervat zijn.

VIII. Ook in het politieke leven behooren de Christenen de grootst mogelijke eenheid te zoeken. De verdeeldheid der Christenheid is niet een levensbeeld, dat strookt met den eisch der Heilige Schrift; wel is het een levensbeeld, dat klopt op de realiteit der zonde in het wereldleven der menschen. De basis der christelijke actie is vaak benauwend smal door ons gebrekkig vermogen tot gehoorzaamheidsdienst aan den Heere, door ons gebrekkig kennen van de waarheid Gods als levensnorm voor ons menscheijk handelen, door ons zondig tekort aan geloof, hoop en liefde.

Rondom de Kabinetsformatie 1946 II

J. W. VAN FRANKENHUYZEN.

IV. De Regeeringsverklaring van 5 Juli 1946

In de Tweede Kamer legde de minister-president Dr Beel op 5 Juli een regeeringsverklaring af waarin hij mededeeling deed van de beginselen, waarop het Kabinet zijn beleid wenscht te grondvesten.

Wij lichten de volgende, kenmerkende, passages uit deze verklaring:

„Voor het eerst sinds 1925, toen, naar een uitdrukking in deze Kamer gebezigd, een oud bestand ten val kwam, treedt thans een Kabinet op, dat wederom tot stand kwam in nauw overleg met die groepen in de Volksvertegenwoordiging, waarop het steunt. In zooverre dit Kabinet de traditie der goede verbindingen met een gevestigde meerderheid in de Kamer uit den ouden tijd der parlementaire kabinetten weer opneemt, waarbij het nochtans vertrouwt, dat zijn beleid veelal breeder instemming zal verkrijgen, beschouwt dit Kabinet zijn optreden als een **herstel** van een vorm, die in ons constitutioneele leven tot sterke regeeringen placht te leiden.

Naar den vorm derhalve een uiting van herstel beschouwt dit Kabinet zichzelf echter naar den inhoud als een uiting van vernieuwing.

Het oude bestand heeft plaats gemaakt voor een nieuw, dat overeenkomstig den wensch, door de

meerderheid van het Nederlandsche volk bij de verkiezingen van de Staten-Generaal uitgesproken, een vooruitstrevend karakter draagt.”

Het beleid zal zich richten „op een zoo snel en zoo volledig mogelijk herstel van onze volkswelvaart, de stoffelijke zoowel als de geestelijke en op een zoo rechtvaardig mogelijke toegang tot de stoffelijke en geestelijke goederen, waarvan het bezit de welvaart der gemeenschap bepaalt”.

Dit zal gebeuren door opvoering der nationale productie en door het geven van krachtige leiding aan het herstel der welvaart, i.v. waarmede de Regeering voorlichting wenscht van een „voorbereidend en adviseerend Plan-bureau, (dat) in nauw overleg met de volksvertegenwoordiging, richtlijnen zal aangeven, samengevat tot een nationaal welvaartsplan, volgens welke het herstel der welvaart zal worden nagestreefd, mede door bij de uitvoering het volle profijt te trekken van de zelfwerkzaamheid van individuen en groepen, wier activiteit de Regeering zich voorstelt zoo krachtig mogelijk te bevorderen. Dit zal haar tevens de gelegenheid verschaffen om, waar mogelijk, de rechtstreeksche Overheidsbemoeiing, die onder den druk der omstandigheden van de laatste jaren sterk was toegenomen, ingrijpend in te krimpen en mede aldus den grondslag te leggen

IX. De mogelijkheden voor een bredere basis zijn niettemin door God gegeven en gewild. Die mogelijkheden moeten in geloof worden gezien en nagejaagd. Dit vergt veel volharding en gebed, maar in dien weg moet de begeerde eenheid der Christenen op alle terreinen worden gezocht.

X. Het besef, dat de Christelijk-politieke werkzaamheid, waarin overheid en onderdanen gebonden moeten worden aan Gods ordinantiën, onderdeel is van de levensroeping van den Christen op aarde, moet hem blijvend bezielen tot den politieken strijd en moet hem behoeden voor verlies van enthousiasme en toewijding als teleurstellende ervaringen worden opgedaan.

Ook de vervulling van deze levensroeping draagt het levensmerk, dat Mozes in Psalm 90 typeert als „moeite en verdriet”, maar zij draagt niet minder het geloofsperspectief van het loon der gehoorzaamheid, dat Christus typeert als „beërving van het Koninkrijk” (Matth. 25 : 34) of „ingang in de stad” (Openb. 22 : 14).

Zaandam, Dr A. E. SCHOUTEN.

Literatuurlijst (alphabetisch):

1. Prof. Dr W. J. Aalders: **Handboek der Ethiek** (over staatkundig en politiek leven).
2. Dr H. Colijn: **Jezus Christus en het Staatsleven** (in: Jezus Christus en het menschenleven).

3. Prof. Dr H. Dooyeweerd: **De Christelijke Staats-idee.**
4. Prof. Dr H. Dooyeweerd: **De Wijsbegeerte der Wetsidee.** Deel III. Hoofdstuk III. De structuur-principe van het staatsverband.
5. Ds S. G. de Graaf: **Christus en de wereld.** Hoofdstuk 6: Christus en de overheid. Hoofdstuk 7: Kerk en Staat.
6. Dr. K. J. Popma: **Calvinistische Geschiedenisbeschouwing.**
7. Prof. Dr K. Schilder: **Jezus Christus en het Cultuurleven.** (in: Jezus Christus en het menschenleven, 1e druk).
8. J. Schouten: **De gevaren van de geestelijke ontwapening der christenheid op het gebied van den Staat.** (in: Geestelijk weerloos of weerbaar. Hoofdstuk III).
9. J. Schouten: **Partijformatie en Partijgroepeering.**
10. Dr K. Sietsma: **Het Koninkrijk Gods.**
11. Dr J. R. Stellinga: **Het Calvinisme en de Staatsleer.** (in: De Reformatie van het Calvinistisch denken).
12. A. Zijlstra: **Calvinisme en Politiek.** (in: De Reformatie van het Calvinistisch denken).

voor een **gezondmaking der financieele positie** van den Nederlandschen Staat”.

„Mede in verband met de centrale positie van de Nederlandsche Bank ten aanzien van het creditwezen zal hare socialisatie worden bevorderd. Nopens de socialisatie van andere daarvoor blijkens in te stellen onderzoek in aanmerking komende bedrijven, zullen voorstellen worden voorbereid.”

T.a.v. „de geestelijke welvaart” zeide minister Beel, dat slechts een oplossing kan worden gevonden „wanneer men uitgaat van zedelijke beginselen, die aan onze beschaving ten grondslag liggen en zonder welke geen goed geordend gemeenschapsleven mogelijk is.

Dat is de erkenning, dat het Christendom voor zeer groote groepen van ons volk de bron is, waaruit zij hun geestelijke krachten putten en welks zedelijke normen door vele aanhangers van andere dan christelijke overtuiging, eveneens wordt aangevaard. Op dien grondslag stelt zij zich voor een versterking van het gezag, een herstel van de diep geschokte publieke moraliteit, een wettelijke, zoewel als sociaal-economische erkenning van de hooge waarde van het gezin en een vernieuwing van het onderwijs, waarbij de versterking van het besef van de waarde der geestelijke en zedelijke beginselen en normen — waarover ik zoeven sprak — voor individu en gemeenschap, de karaktervorming, de aesthetische vorming en de Staatsburgerlijke vorming sterker dan tot dusver het geval is, op den voorgrond zullen treden.”

Voorts: bevestiging van onze internationale positie en versterking van onze strijdkrachten.

„De sterk toegenomen Overheidsbemoeienis zal geleidelijk moeten plaats maken voor de zelfwerkzaamheid van individuen en van lagere, met publiekrechtelijke bevoegdheid omkleede organen, waarbij nochtans er voor dient te worden gewaakt, dat reeds vanaf de eerste voorbereiding van de regelingen der bedrijfsorganen het algemeen belang en waar noodig de algemeen leidende taak der Overheid tot gelding komt. Deze opvatting huldigt de Regeering ook voor andere terreinen dan het sociaal-economische. Haar beleid zal erop gericht zijn in ruime mate gebruik te maken van de mogelijkheden, die onze Grondwet te dien aanzien reeds bevat.”

Vorbereiding van een algemeene herziening der Grondwet; constructieve loon- en prijspolitiek; uitbreiding der sociale verzekering (ouderdomszorg in 't bijzonder); bescherming van het groote gezin.

Overzeesche gebiedsdeelen:

„De Regeering blijft zich stellen op den grondslag der Koninklijke rede van 7 December 1942. De daarin aangegeven richtlijnen zullen echter in haar uitwerking aanpassing behoeven aan

de veranderde omstandigheden. Aan de bijeen te roepen Rijksconferentie zal de Regeeringsverklaring van 10 Februari 1946, als bevattende het kader waarbinnen ook de huidige Regeering bereid is tot de regeling van een nieuwe staatkundige verhouding te komen, worden voorgelegd”. 1) Voor O.-Indië een bestuursorgaan, dat past bij een overgangstijd; voor W.-Indië: binnen grondwettig verband reeds voorloopige herzieningen. De Regeering vertrouwt, dat een vredelievende oplossing van het Indonesische probleem zal kunnen worden verwezenlijkt.

* * *

Debat over deze verklaring in de Tweede Kamer op 9 en 10 Juli 1946

Uit dit debat vermelden wij het volgende:

De heer Schouten vroeg: Waarom zijn van medewerking uitgesloten die groepen, op wier instemming inzake het beleid men „veelal” vertrouwt, t.a. waarvan men in de overtuiging leeft, dat men ook door haar vertrouwen wordt geschragd? De wijze van overleg plegen wees op een „classificatie, wil men, op declassering van bepaalde groepen”.

De heer Schouten achtte om vier redenen het niet gewenscht bij een Kabinetsformatie met de Kamerfracties overleg te plegen: 1o. gedurende een Regeeringsperiode komen dikwijls belangrijke aangelegenheden aan de orde, welke niet voorzien zijn tijdens de Kabinetsformatie; 2o. omtrent vele belangrijke zaken, welke in den tijd der Kabinetsformatie aan de orde zijn, kan niet of niet voldoende worden voorzien onder welke omstandigheden en verhoudingen zij voorzieningen vorderen; 3o. vage formuleeringen zijn weinig bevredigend en kunnen in geen geval bindend worden geacht met betrekking tot de concrete maatregelen; 4o. het gevaar moet worden vermeden, dat de verantwoordelijkheid van de Regeering voor een grooter of kleiner deel verplaatst wordt naar de Kamerfracties of partijen.

„Wij hebben de formatie van dit kabinet en zijn optreden met teleurstelling begroet. Wij achten, en doen dit ook vandaag nog, een nationaal Kabinet, dat wil zeggen een Kabinet in historisch nationaal zin, ter oplossing van de groote vraagstukken van dezen tijd, als het ware een eisch des tijds.”

Over de verhouding der A.R. fractie tot het Kabinet werd gezegd: „Het nieuwe bestand draagt een vooruitstrevend karakter, zoo staat in de Regeeringsverklaring. Daarin ligt naar ons oordeel de moeilijkheid niet. De tegenstelling is in het heden niet: progressie of conservatisme, wil men: reactie. De tegenstelling ligt op het gebied van de progressie zelf, van den geest, waarin men progressie wil”.

Critiek op onderdeelen: over de radio-aangelegenheid geen enkel woord. Spoedig andere koers inzake de financiën. Inzake Indië biedt de Regeeringsverklaring geen houvast. „Wat is er waar van de

geruchten, welke inhouden, dat Prof. Schermerhorn naar Oost-Indië zal gaan in de een of andere ambtelijke positie, en dat Prof. Logemann zal worden benoemd tot voorzitter van de Rijksconferentie inzake de voorbereiding van de oplossing van het Indische probleem. Wij zouden zoowel het een als het ander zeer betreuren."

Tenslotte:

"Het gaat om de vraag, of wij in God gelooven en in de waarheid en geldigheid van Zijn orde, of dat wij, hoe tenslotte ook, gelooven in ons zelf en in hetgeen wij zelf voortbrengen ter oplossing van de vraagstukken. Moge blijken, dat er een terugkeer is tot God en Zijn Woord; dan alleen kunnen wij bidden om Zijn zegen en werken op hoog tegen hoop, dat Hij ons Zijn zegen schenken zal en in staat zal stellen om mede te werken aan de verheffing van ons volksleven, aan de bevestiging van den vrede en aan de ontwikkeling van de verhoudingen in gehoorzaamheid aan de wet van de gerechtigheid."

De heer **Tilanus** (C.H.) had een nationaal Kabinet beter gevonden. „Nu we als volk diep in de zorgen zitten, allerlei uiterst moeilijke problemen om oplossing vragen, had ik de voorkeur gegeven aan een breede samenwerking van alle waarlijk democratisch denkende groepen."

De heer **Tilanus** diskwalificeerde de tegenstelling: vooruitstrevend — conservatief.

Over de wijze van formatie zeide de heer **Tilanus**: „De methode om een programma aan de fracties voor te leggen is een methode, die inderdaad ook vroeger, in 1918, 1922 en 1925 is toegepast, maar die althans van C.H.-zijde, nooit is gewaardeerd en tenslotte in 1929 door ons met beslistheid is afgewezen." „De verantwoordelijkheid voor het programma, moet, naar ons inzicht, berusten bij den Kabinetsformateur en de leden van het Kabinet." „De volle verantwoordelijkheid moet het Kabinet zelf dragen en niet verschoven worden naar bepaalde fracties van de Kamer."

De Chr. Hist. houding werd aldus weergegeven: „Zoo lang en zoover ons dat mogelijk is, ook al hadden wij het juister gevonden, dat een breeder Kabinet, een nationaal Kabinet ware opgetreden, zullen wij overeenkomstig onze gouvernementeelen zin, het Kabinet steeds bij voorkeur steunen en zal bestrijding slechts geschieden, indien onze overtuiging daartoe noopt."

De heer **Bierema** (P. v. d. V.) had eveneens een Kabinet op zoo breed mogelijke basis aangewezen geacht. „Wij achten het onze plicht dit Kabinet op smalle basis onbevooroordeeld en met den wil om gezamenlijk constructief werk te verrichten tegemoet te treden, overal waar onze beginselen dat toelaten."

Uit de redevoering van den heer **Wagenaar** (Comm.) knippen we dit zinnetje: „Deze Regeering kan niet democratisch zijn, omdat geen democratische Regeering mogelijk is, waarin de Communisten zijn buitengesloten."

De heer **van der Goes van Naters** (P. v. d. A.) omschreef dit Kabinet als een bevredigend resultaat van onbevredigende verkiezingen.

„Men mag, waar het betreft politieke samenwerking, den aanhang van de Communisten nooit of te nimmer optellen bij dien van de democratische socialistten, enkel en alleen al om deze eenvoudige waarheid, dat een samenwerking tusschen democraten en niet-democraten nooit vruchtbaar kan zijn." 2)

De heer v. d. Goes wees de beeldspraak „mariage de raison" af, waarmede niet direct het tegendeel bedoeld is, n.l. dat dit nu een huwelijk uit vurige liefde is."

De heer **Romme** (R.K.) sprekende over het Indische vraagstuk, achtte intrekking der Regeeringsverklaring van 10 Februari 1946 de zaak van kwaad tot erger maken. De Rijksconferentie moet men te dezer zake vrijlaten.

Over „het oude bestand" zei de heer **Romme**: „Voor zoover de uitdrukking: „het oude bestand heeft plaats gemaakt voor een nieuw", slaat op de verhouding tusschen de fracties waarop het Kabinet steunt, lijkt ons voor dit oogenblik die uitdrukking nog wat boud. Over die verhouding zijn vanmiddag al eenige uitdrukkingen gebruikt, waarbij ook weer het woord „huwelijk" is gevallen, waarop de heer v. d. Goes v. Naters is teruggekomen door er van te maken, dat hij van een verstandshuwelijk alleen had gesproken in dezen geest, dat ons bindt een affiniteit in de liefde voor het landsbeleid. In verband met dat huwelijksbeeld wil ik wel zeggen, dat de heeren weten hoe ons standpunt t.a.v. de echtscheiding is. Dit maakt het voor ons wel van overwegende bedenking, met welken politieken partner ook, in het huwelijksbeeld te treden, laat staan in een huwelijksboot te stappen." De verhouding werd geteekend door het: „les amis de mes amis sont mes amis."

De heer **Zandt** (S.G.P.) hekelde de vroegere coalitie. Aan A.R. en C.H. werd gezegd: „dit is dan het loon voor alle hand- en spandiensten, die zij Rome, dat er op uit is om Nederland te verroomschen, bewezen hebben."

De antwoordredevoeringen van **Minister Beel** op 10 en 11 Juli, kunnen wat de concrete kwesties betreft, als volgt worden samengevat:

1. Vóór 1 October wordt het aantal gedetineerde politieke delinquenten teruggebracht tot ongeveer 25000.
2. De regeering overweegt instelling — met medewerking van de Staten-Generaal — van een commissie-generaal voor Indië, ter voorbereiding van de Rijksconferentie en een nieuwe rechtsorde.
Bij de behandeling van een terzake in te dienen wetsontwerp zal de Kamer over het Indische beleid kunnen handelen.
3. In afwachting van een spoedige salarisverbetering zullen de onderwijzers onverwijld een uitkeering ineens ontvangen.

4. De regeering is niet bereid op radiogebied terug te keeren tot den toestand van vóór Mei, 1940, aangezien men in dat geval geen rekening zou houden met de op dit punt gerezen controverse.
5. Het ligt in de bedoeling spoedig een minister van Marine te benoemen. ³⁾

Ten aanzien van de Kabinetsformatie citeeren we uit de **Handelingen**:

„Mijn streven, hetwelk inderdaad gericht was op de vorming van een Kabinet op een zoo breed mogelijke basis, was toch onbereikbaar zonder deze beide fracties.”

„Ten slotte ben ik — nadat mij gebleken was, dat een parlementair Kabinet op breeder basis geen kans van slagen bood — overgegaan tot de vorming van het huidige Kabinet, dat m.i. te recht aanspraak maakt op het praedicaat: parlementair, omdat het zich geschraagd weet door en zijn bewind zal voeren krachtens het vertrouwen der beide grootste fracties.”

„Het mijnerzijds met de voorzitters van de fracties van onderscheiden politieke groepeerings in deze Kamer gevoerde overleg, Mijnheer de Voorzitter, betrof de basis van het te voeren Regeeringsbeleid en heeft zich niet uitgestrekt over de personen, door mij aangezocht om zitting te nemen in dit Kabinet. Ik stel er prijs op, dit hier te verklaren.”

„Mijnheer de Voorzitter! Een parlementair Kabinet onderstelt — zooals ik reeds aanstipte — een gevestigde meerderheid in de Kamer als operatiebasis. Zij sluit niet in de noodzakelijkheid eener scherpe antithese. De Regeering hoopt van harte, dat de practijk zal uitwijzen, dat wat zij in 's lands belang zal vermeenen te moeten voorstellen, breeder instemming zal verkrijgen dan enkel die der beide partijen van het nieuwe bestand, ja, hierbij de grootst mogelijke eendracht naar voren treden zal.

De voordeelen, aan een nationaal Kabinet verbonden, behoeven op deze wijze niet teloor te gaan, doch kunnen gepaard gaan met de kracht van een parlementaire Regeering.

Op deze wijze moge het ons gelukken met vereende kracht de vele en moeilijke problemen tot een bevredigende oplossing te brengen en het volk weder te brengen tot geestelijke en stoffelijke welvaart.”

Het debat heeft niet veel meer helderheid gebracht, dan we al hadden. Minister Beel ontweek vragen en bedenkingen. Zie het artikel van Mr Roosjen: „Ik mijd den strijd” in het vorige nummer van „N. G.”.

* * *

De Troonrede van 23 Juni 1946

H.M. de Koningin opende de zittingen der Staten-Generaal met een Troonrede, die in hoofdzaak de volgende punten van regeerbeleid naar voren bracht:

Indische paragraaf: Vervulling van de nationale verlangens van de bevolking der buitengewesten,

die reeds onder onze bestuursvoering staan, langs loyalen en vreedzamen weg.

Terugkeer van orde en rust op Java en Sumatra zijn noodzakelijke voorwaarden voor het opbouwen van een eigen staatsverband voor de Indonesische volken binnen het Koninkrijk.

Onverwijld indiening van een wetsontwerp tot instelling van een Commissie-generaal voor Ned.-Indië. De vernieuwing der West-Indische staatsinstellingen zal, voorzover daarvoor geen grondwetswijziging noodig is, worden bevorderd.

Buitenlandsche paragraaf: Bevordering goede internationale verhoudingen op grondslag van het Handvest. Nauwe samenwerking met onze Zuiderburen.

Op de vredesconferentie zal Nederland aanspraken doen gelden op grensverbetering van beperkten omvang langs de Oostgrenzen.

Defensie-paragraaf: Wijziging van de Dienstplichtwet en van de bevorderingswetten voor beroeps- en reserve-personeel der landmacht.

Justitie-paragraaf: Maatregelen ter voorkoming van lichtvaardige echtscheidingen en ter meer doeltreffende bestrijding van de openbare onzedelijkheid.

Onderwijs-paragraaf: Vernieuwing van het onderwijs in overweging genomen.

Verbetering van de financieele verhouding ten aanzien van het bijzonder hooger onderwijs op korten termijn.

Het ligt in het voornemen, om, den Radioraad gehoord, een wettelijke basis te ontwerpen voor een nationaal omroepbestel op publiekrechtelijke leest, waarbij de verschillende levensbeschouwingen, in organisch verband opgenomen, voor het uitdragen van eigen beginselen beschikking zullen verkrijgen over zendtijd.

Economische paragraaf: Wettelijke regeling voor een adviseerend planbureau. Waarborging behoorlijk inkomstenpeil voor het economisch verantwoorde kleine boeren- en tuindersbedrijf. Verlaaging kostprijs land- en tuinbouwproducten. Uitbreiding land- en tuinbouwonderwijs.

Een wetsontwerp tot herstel van Walcheren.

Regeling van het goederenvervoer langs den weg.

Wederopbouw-paragraaf: Een financieele regeling voor den bouw van woningen door particulieren is vrijwel gereed.

Sociale paragraaf: Een wettelijke regeling voor de pensionneering van zeelieden.

Vorbereiding w.o. op de publiek-rechtelijke bedrijfsorganisatie.

Instelling van een sociaal-economischen raad als toporgaan van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie.

Wettelijke basis voor toezicht op kartels en concerns.

Verbetering van kinderbijslag.

Verplichte wachtgeldregeling en verplichte werkloosheidsverzekering.

Spoedige voorloopige voorziening voor ouden van dagen.

Herziening van de wettelijke bepalingen, rakende de beëindiging van arbeidsovereenkomsten.

Financieele paragraaf: Eendrachtige voortzetting der herstellpolitiek.

Handhaving van 't monetaire evenwicht bij een internationaal verantwoord niveau van loonen en prijzen.

Heffing ineens van de vermogens.

Conversie van binnenlandsche staatsleeningen.

Zoo spoedig mogelijk passende vrijheid voor het geld- en kapitaalverkeer.

Op korten termijn een regeling van de bijdragen in materieele oorlogsschade en van een aanvullende credietfinanciering.

Herziening van het Bezoldigingsbesluit en salarisverbetering voor onderwijzers.

Inkrimping Overheidsapparaat (rijksbureaux).

Grondwetsherziening: instelling eener Staatscommissie tot herziening der grondwet.

Enkele Persstemmen

Trouw (23 Juli 1946):

„Voorop staat Indië. Terecht. Opvallend is het optimisme. Ten aanzien van de buitengewesten begrijpelijk en geargumenteerd. Ten aanzien van Java en Sumatra beminnelijk, doch ongeargumenteerd.”

„Na den woordenstroom — goede woorden en vage woorden, ook wel woorden, waarbij wij vraagtekens plaatsen — kome nu de dadendrang.

Het Kabinet heeft a fair chance. Het is door allen op wie het een beroep deed, welwillend tegemoet getreden.”

* * *

Wij laten hier nog enkele kenmerkende citaten volgen. Eerst een over de Regeeringsverklaring:

Het **Friesch Dagblad** (A.R.) acht de Regeeringsverklaring „even woordenrijk als nietszeggend”, „phraseologie”. Het cardinale punt acht het de verklaring, „dat men de nieuwe Roomsch-roode combinatie moet zien als een nieuw „bestand” tegenover het oude „bestand”, de coalitie tusschen de drie rechtse partijen.

„Dat beteekent dus, dat de formateur en zij die met hem samenwerken, in deze combinatie meer zien dan een samenwerking ad hoc. Zij hebben doelbewust géén nationaal Kabinet gewild, omdat zij de Roomsch-roode entente beschouwen als de sterke, vruchtbare combinatie **voor de toekomst**. Hun visie is aldus: vóór 1925 waren er parlementaire ministeries mogelijk, omdat de oude coalitiegenooten elkaar vonden op een gemeenschappelijk, principiëel gefundeerd program. Na 1946 ligt die mogelijkheid in een andere richting, n.l. Roomsch-rood. Die mogelijkheid is zoo groot en veelbelovend, dat een samenwerking op breeder basis tot heil van dit kapotgeslagen nationale leven **niet eens in discussie behoefde te komen.**”

* * *

In de **Nieuwe Haagsche Courant** van 20 Juli 1946

is in een verslagje opgenomen van de redevoering van Prof. Schermerhorn, uitgesproken te Winterswijk, waarin hij over het nieuwe kabinet zeide, dat de vlag niet heelemaal in de mast kan.

Men stelle zich voor de komende jaren van de samenwerking K.V.P.—P. v. d. A. geen gouden bergen voor. Het is niet gelukt in het voorjaar van 1946 de distributie aan de kant te krijgen. Thans speelt het prijs- en loonniveau in de P. v. d. A. een uiterst moeilijke rol.

De tijd voor een nationaal kabinet is voorbij, maar de samenwerking K.V.P.—P. v. d. A. is er een met pijn.

Zou de productie niet toenemen, dan halen we de reis niet.

* * *

Tenslotte een merkwaardige reactie van **Je Maintiendrai** (2 Augustus 1946) — het weekblad voor personalistisch socialisme, een uitgave van de Nederl. Volksbeweging, zoo na verwant aan de „doorbraak-politiek” van de P. v. d. A.

Wij citeeren: „Je Maintiendrai heeft het optreden van dit nieuwe kabinet met gemengde gevoelens begroet”. „Is het wonder, dat wij tegenover deze regering meenen niet anders te kunnen staan dan met het geweer aan den voet? Onze wensch is dit allerminst.

Maar wanneer Kortenhorst in de Kamer de wederinvoering van het bankgeheim kan bepleiten en een minister de vernieuwing op cultureel gebied onmogelijk maakt ⁴⁾, dan zijn we nog ver verwijderd van die doelbewuste en principiële politiek, welke alleen maar in staat zal zijn om ons volk uit den chaos en de ontreddeering van het oogenblik te brengen naar een nieuwe toekomst. Zonder aanzien des persoons zullen we hieraan moeten vasthouden. Het beste, wat een bezinning uit de achter ons liggende jaren van beproeving, is geboren, wordt op het oogenblik met vernietiging bedreigd. Wanneer we nu niet de stormvlag heischen, kunnen de personalistische socialistische beterscheiden en naar huis gaan”.

Het wil ons voorkomen, dat het „nieuwe bestand” nog niet zoo'n diepe bevrediging schenkt als waarvan wel eens is gedroomd.

Men denke ook aan de interpellatie-Joekes i.v.m. de bezuinigingsmaatregelen bij het Departement van Onderwijs van Minister Gielen.

Het **Vrije Volk** (23 Juli) verwachtte na een niet-socialistischen verkiezingsuitslag geen socialistische Troonrede, doch vindt er wel menige gedachte en menig practisch plan in terug, die van een sterken socialistischen inslag getuigen en die voor de practische politiek van het oogenblik en binnen het raam van de nu eenmaal bestaande politieke machtsverhoudingen, recht doen. „aan dat toch ook lang niet te verwaarloozen gedeelte van het Nederlandsche volk, dat zich wel degelijk in positief socialistischen zin heeft uitgesproken.”

Het blad komt, de Troonrede in haar geheel overziend, tot de conclusie, dat er op menig gebied goed werk op stapel staat, maar dat op sommige

Aanwijzingen aan den Burgemeester

Bij Koninklijke Boodschap van 2 Februari 1946 werd een ontwerp van wet tot aanvulling van het Vorderingsbesluit Woonruimte aan de Staten Generaal aangeboden.

Bij de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer voegde de Regeering een Nota van Wijzigingen, waarin Artikel 1, eerste lid werd geformuleerd als volgt:

„Totdat door Ons anders zal zijn bepaald, is de burgemeester bevoegd, met inachtneming van ter zake door onzen Minister van Binnenlandsche Zaken gegeven **voorschriften, richtlijnen of aanwijzingen**, ten behoeve van burgerpersonen, die naar

---

punten voorloopig eenig voorbehoud nog wel gerechtvaardigd is.

Het Parool (23 Juli) is van oordeel, dat de Troonrede zoowel te kort als te ver schiet: „Te kort, waar zij wel is waar telkens een brok van een situatieschets bevat, maar zulk een schets niet biedt. Te ver, waar zij zich verdiept in zulke kleine zaken, dat het behandelen er van in een Koninklijke rede wonderlijk aandoet.”

Het blad is teleurgesteld, omdat de Troonrede geen opheldering geeft omtrent de in te stellen „Commissie-Generaal”, de vage socialisatie- en bedrijfsorganisatiepassages van de regeeringsverklaring, de te volgen buitenlandsche politiek. De passage over de echtscheiding doet het Parool zich teleurgesteld afvragen of de socialistische leden van het Kabinet inderdaad zulk een verstrekkende concessie aan de K.V.P. hebben gedaan.

1) Het essentiële verschil tusschen de Koninklijke rede van 7 December 1942 en de verklaring van 10 Februari 1946 komt hierop neer, dat in de laatste wordt gezegd, dat de bevolking van Indonesië na een begrensde periode van voorbereiding in vrijheid omtrent de voortzetting harer betrekkingen, op den grondslag van een alsdan volledig en vrijwillig deelgenootschap, zal moeten kunnen beslissen. Dit beteekent: een eventueel **loslaten** van het Rijksverband, terwijl de koninklijke radio-rede sprak van hervormingen **binnen** het Rijksverband.

2) Dat de heeren van de Partij v. d. Arbeid die onvruchtbare samenwerking niet immer schuwen, bewijst wel de verkiezing van Gedeputeerden in de Staten van N. Holland. Toen wezen zij een Communist tot lid van Ged. Staten aan.

3) Bij K. B. van 6 Augustus 1946 werd benoemd tot Minister van Marine de res. kap. luit. ter zee J. J. A. Schagen van Leeuwen.

4) Bedoeld wordt het gegeven ontslag aan eenige hoofdamtbanen van het Departement van Onderwijs door den nieuw opgetreden minister Gielen, die hiermede het werk van zijn ambtsvoorganger, Prof. v. d. Leeuw, corrigeerde.

zijn oordeel dringend woonruimte behoeven:

a. het gebruik te vorderen van daarvoor naar zijn oordeel in aanmerking komende al of niet bewoonde woningen, enz.”

Het gaat ons in dit citaat om het woord „aanwijzingen”, terwijl we tenslotte nog eenige opmerkingen willen maken in betrekking tot de intusschen bekend geworden „richtlijnen”. „Voorschriften” zijn tot nog toe niet gegeven.

* * *

We mogen beginnen met er op te wijzen, dat in de gemeente met het bestuur zijn belast drie bestuursorganen, t.w. de raad, het college van burgemeester en wethouders en de burgemeester. De laatste dezer drie bestuursorganen, wordt benoemd door de Kroon (artikel 65 Gemeentewet). Bij zijn beëdiging in handen van den Commissaris der Koningin zweert hij trouw aan de Grondwet en aan de wetten „des Rijks” (art. 71 en 45 der Gemeentewet). Dat is een omstandigheid waarbij we wel even mogen stilstaan. Trouw en dus gehoorzaamheid aan **de Grondwet** en aan **de wetten** des Rijks. Daartoe verbindt hij zich. Zou hij bij het betrachten van die gehoorzaamheid voor een gewetensconflict worden geplaatst, dan behoort hij heen te gaan. We willen in dit verband even laten spreken wijlen J. W. A. C. van Loenen en citeeren uit zijn in 1911 verschenen werk: „De Gemeentewet en hare toepassing” Deel I blz. 251 het volgende:

„Een vergelijking van de bepalingen der grondwet omtrent den voorzitter van den raad in de gemeente met die omtrent den Commissaris der Koningin in de provincie, toont echter reeds duidelijk aan het verschil in karakter dezer ambten.

De burgemeester toch wordt aangeduid uitsluitend als voorzitter van den raad, terwijl de Commissaris der Koningin zeer bepaald en allereerst als uitvoerder der Koninklijke bevelen te voorschijn treedt.

Doch bovendien blijkt duidelijk uit de Gemeentewet, dat de burgemeester is één der organen waardoor de gemeente naar buiten optreedt, en tevens, dat hij **mist het hoofdkenmerk van den ambtenaar**: de ondergeschiktheid aan een boven hem gestelde macht. Ten onrechte toch wordt die ondergeschiktheid wel eens afgeleid uit het herbenoemings- en ontslagrecht van de Kroon. Alleen de wet is zijn richtsnoer voor verplichtingen en bevoegdheden beide.

De meening, dat de Commissaris der Koningin in de provincie gedeputeerde staten of de Minister van Binnenlandsche Zaken zich kunnen opwerpen als zijn chef, of ook dat hij niet op de uitvoering van wetten betrekking hebbende koninklijke bevelen zou hebben af te wachten, geraakt hoe langer hoe meer op den achtergrond.”

20 jaren later, toen in 1931 de Gemeentewet werd

herzien en ook het „zelfbestuursartikel” 151 werd gewijzigd, werden daarin geschrapt de woorden „Onze daartoe betrekkelijke bevelen”. Het is nuttig in dezen tijd, nu herhaaldelijk getracht wordt Nederland „per circulaire” te regeeren, op de grondslagen van het gemeenterecht te wijzen. Een bestuursorgaan voert binnen het raam van Grondwet en Wet een zeker **beleid**. Daarvoor is hij verantwoordelijk. Die verantwoordelijkheid deelt hij niet met anderen, ook niet wanneer hem in den vorm van een circulaire allerlei opdrachten bereiken.

* * *

Het is voor niemand een geheim gebleven, dat in den Duitschen tijd vele aanslagen zijn gepleegd op het bestuursorgaan, den burgemeester. Het Duitsche systeem verdraagt nu eenmaal niet een zelfstandigen bestuurder. De woorden „ober” en „unter” nemen niet alleen in de taal, doch ook in het geheele bestuursstelsel van den voormaligen bezetter een groote plaats in. In de zoo bekend geworden Achtste Verordening van den rijkscommissaris van 12 Augustus 1941 maakten we kennis met het woord „Aanwijzingen”. Daarin werd bepaald (art. 14, sub 2): „Het toezichthoudend orgaan kan den burgemeester aanwijzingen geven. De burgemeester is aan deze aanwijzingen gebonden.” Daarbij werd het bestuursorgaan, de burgemeester, gedegradeerd tot ambtenaar, die verplicht werd de bevelen van den „Commissaris der provincie” op te volgen. De burgemeester was de ondergeschikte van den Commissaris geworden. Dat de bezetter hierdoor de in Nederland bestaande grondwettelijke en wettelijke bepalingen met voeten trad, is zonder meer duidelijk, maar daarvoor was hij dan ook Duitscher.

* * *

We hebben ons echter geen oogenblik kunnen voorstellen, dat na de bevrijding dit zelfde woord „aanwijzingen” onze gemoedsrust zou komen ver-

u.0.1015

De bevoegdheid, die de burgemeester aan het Vorderingsbesluit Woonruimte ontleent, tot vordering van woonruimte, is er eene, waarmee men hem kwalijk kan gelukwenschen. De woningnood is allerwege groot. Practisch worden in elke gemeente de vrijkomende woningen gedistribueerd. Dat is een hoogst ondankbare en moeilijke taak.

Indien het wetsontwerp ongewijzigd zou zijn aangenomen, dan zouden de burgemeesterlijke beslissingen doorkruist zijn geworden door „aanwijzingen” van den Minister van Binnenlandsche Zaken d.w.z. aanwijzingen in concrete gevallen. De burgemeester wijst aan A. een huis toe en vordert dit. De Minister doet b.v. deze vordering te niet door den burgemeester de aanwijzing te geven, dat hij de vordering moet intrekken.

In verband met de omvangrijke taak van den Minister van Binnenlandsche Zaken en de onmogelijkheid om zich met zulke zaken te bemoeien — immers het gaat hier over vordering van woonruimte in geheel Nederland — zou de handhaving

van het woord „aanwijzing” in het wetsontwerp niets anders hebben beteekend, dan het ondergeschikt maken van den burgemeester aan een ambtenaar van het Departement van Binnenlandsche Zaken.

Gaarne brengen wij dan ook van deze plaats hulde aan de leden der Tweede Kamer de heeren Sweens, Algera, Bachg, Stumpel en Van Veldthoven, die een amendement hebben ingediend, er toe strekkende om in de voorgestelde wijziging van artikel 1, eerste lid van het Vorderingsbesluit Woonruimte het woord „aanwijzingen” te schrappen.

Uit de mondelinge verdediging van den heer Sweens citeeren wij slechts deze ééne zin: „Ik geloof niet, dat het gewenscht is het woord „aanwijzingen” te laten staan, ten einde ieder misbruik van ambtenaren van het Departement in de praktijk te voorkomen.” Na eenig debat heeft de Minister het amendement overgenomen.

Toch moeten wij er onze spijt over uitdrukken, dat in deze discussie de zaak niet principieel is gesteld. Hier werd in een wetsvoorstel een poging gedaan, den burgemeester deze zware taak als ondergeschikt ambtenaar te laten vervullen. Hoe is de positie van den burgemeester, wanneer een klager in „Den Haag” een succes behaald heeft en welke invloed heeft dat op het verloop van vorderingen die daarna worden gedaan? Heeft men wel overwogen, dat men hier bezig was aan het continueeren van een praktijk, die slechts verklaarbaar was in den Duitschen tijd? En dan nog een belangrijke practische vraag. Waar moet het met den omvang van het Departementale apparaat heen, wanneer men zich moet bezig houden met het vorderen van een huis in Roodeschool, Ruinen en Rochel? Dank zij de aanwezigheid van een Volkswertegenwoordiging, is deze Departementale poging verijdeld. Wake zij ook verder voor de handhaving van gezonde beginselen in onze wetgeving.

* * *

In het wetsvoorstel is dus gehandhaafd de bevoegdheid van den Minister van Binnenlandsche Zaken tot het geven van „voorschriften of richtlijnen”. De heer Pollema heeft daarover in de Eerste Kamer o.m. de volgende woorden gesproken: „De Minister stelt zich zelf een onmogelijke taak. De Minister stelt zich voor, dat hij van één plaats uit — en dan nog wel van den Haag uit — richtlijnen kan geven voor de vordering van woningen in verschillende gemeenten en in verschillende provincies.” Intusschen zijn onder dagteekening van 3 Juli 1946 richtlijnen verschenen, welke, kort geformuleerd, op het volgende neerkomen:

1. Machtiging van den Minister is noodig voor de vordering van een woning, ingeval een ontruimingsvonnis is gewezen of de procedure nog hangende is, alsmede voor de vordering van pastorieën.
2. Overleg moet worden gepleegd met den betrokken ambtelijken dienst indien een woning van een ambtenaar vrij komt. Bij voorkeur toewijzing van de woning aan een anderen ambtenaar van dien dienst.
3. In bepaalde gevallen inschakeling van den

Sociale Verzekering

Het derde Congres voor Sociale Verzekering, bijeen-geroepen door de Vereeniging van Raden van Arbeid ligt reeds eenigen tijd achter ons. Toch is het niet ondienstig eenige indrukken van dit Congres weer te geven.

Er zijn er geweest, die dit congres als een „zelfmoordcongres” hebben betiteld, waarop de Raden van Arbeid „harakiri” gingen plegen.

Nu kan niet worden ontkend, dat velen vóór het verschijnen van de stellingen hebben verwacht, dat de Secretaris-Generaal van het Departement van Sociale Zaken, Mr Dr A. A. van Rhijn, het gevoel-elen zou vertolken van de z.g. Commissie van Rhijn, die het bekende rapport „Sociale Zekerheid” het licht deed zien, te meer waar ook op andere wijze bleek, dat Dr van Rhijn's persoonlijk standpunt overeenstemde met het gevoelen der Commissie.

Door zijn over stag gaan was reeds de spanning vóór den aanvang van het Congres gebroken. Dit is het Congres niet ten goede gekomen, want als gevolg daarvan hebben een viertal referenten in principe eenzelfde betoog gehouden, waarvan de grondtoon was het gevoelen van de Stichting van den Arbeid. Op zichzelf geen ongunstig voor-teeken, maar daardoor kregen de congresbezoekers te veel van het goede. We zullen daaraan dan ook maar toeschrijven het lage niveau, waarop in vele gevallen het debat zich bewoog. De vraagpunten

waren duidelijk, doch het heeft velen moeite ge-kost zich tot de vraagstelling te beperken. Boven-dien is er veel geweest een „preek voor eigen parochie”.

De volgende vragen zijn in discussie gebracht:

Vraag I.

„Verdient het aanbeveling den kring der verzeke-„den in de Nederlandsche Sociale Verzekering uit „te breiden met andere bevolkingsgroepen? Zoo ja, „hoever moet dan, al dan niet geleidelijk, met die „uitbreiding worden gegaan?”

Vraag II:

„Is het gewenscht, rekening houdende met de „mogelijkheid, dat de kring der verzekerden zal „worden uitgebreid, in de Nederlandsche Sociale „Verzekering tot één type uitvoeringsorgaan te „komen? Zoo ja, welke zal dan aard, samenstelling „en bevoegdheid van dat orgaan moeten zijn?”

Over vraag I hebben aan de hand van stellingen, welke vooraf zijn gepubliceerd, gerefereerd Mevr. Mr D. R. C. Oppenheimer-Belifante en de heeren A. Stapelkamp en Dr E. J. Tobi, terwijl vraag II is beantwoord en toegelicht door de heeren H. J. Kuiper, Mr Dr A. A. van Rhijn, Prof. Mr B. C. Slotemaker en A. Vermeulen.

Provincialen Dienst voor de Hulp aan Oorlogs-slachtoffers.

4. Van iedere plaatsgevonden vordering geeft de Burgemeester aan den Minister van Binnen-landsche Zaken kennis onder opgave van de redenen, welke tot de vordering hebben geleid.

Wij vermoeden, dat den heer Pollema, bij het uit-spreken van zijn rede in de Eerste Kamer vooral richtlijnen van materieelen aard voor den geest hebben gestaan. Zooals we hebben gezien zijn ze vooral van formeele beteekenis, met name die onder 1, 3 en 4.

De naleving van richtlijn no. 4 zal dus met zich brengen, dat ten Departement van iedere plaats-gevonden vordering een kennisgeving van een burgemeester binnenkomt, met opgave van de redenen, welke tot de vordering hebben geleid. We verwachten, dat een behoorlijke kennisneming van al de binnenkomende gegevens spoedig tot het inzicht zal leiden, dat hiervoor een afzonderlijk bureau noodig zal zijn. Beter lijkt het ons, dat men deze bepaling intrekt, want wij achten het een onbegonnen werk te zijn, om in den Haag achter een bureau deze praktijkgevallen te beoordeelen. Daarvoor heeft een burgemeester, die zijn taak goed verstaat, een plaatselijke commissie van advies. Deze Commissie kan stellig met veel meer vrucht werken dan een instantie buiten de betrokken ge-meente. Wij meenen in betrekking tot dit onder-

deel nog een opmerking te moeten maken, welke het karakter van een waarschuwing heeft.

De heer Sweens heeft bij de verdediging van zijn amendement om 't woord „aanwijzingen” te schrapp-en een zin uitgesproken, die wij niet zonder gevaar achten, n.l. deze:

„Wanneer het een concreet geval betreft is het den Minister voldoende bekend, dat, als hij aanwijzingen geeft zonder dat deze wettelijk toe-laatbaar zijn, er naar die aanwijzingen in de prak-tijid geluisterd wordt.”

Wij betreuren het, dat deze woorden in dit verband werden gebezigd, omdat zij een hoogst bedenkelijke aansporing voor de Departementsambtenaren in-houden om in één of ander geval op de stoel van den burgemeester te gaan zitten. Men bedenke toch wel, dat het bij de toewijzing van woningen hoofdzakelijk gaat om omstandigheden van zuiver feitelijk aard, terwijl bij verreweg de meeste zaken nauwelijks van een juridische zijde van het vraagstuk behoeft te worden gesproken. Boven-dien mag men toch verwachten, dat aan elke „vordering”, ernstige overweging voorafgaat.

Uit de toepassing van richtlijn no. 4 mag in de praktijk niet groeien een herleving van het woord „aanwijzingen” in artikel 1 van het Vorderingsbe-sluit. De taak der burgemeesters is nu reeds zeer moeilijk. Men verzware die niet, door „uit de verte” in concrete gevallen in te grijpen.

Burgemeesters, let op uw zaak.

H.

Het kan niet worden ontkend, dat in korthed en zakelijkheid de referaten van de heeren Stapelkamp en van Rhijn de aandacht trokken.

Eén ding is wel gebleken, namelijk, dat bij veien de vraag naar de wijze van uitvoering — Overheid of Bedrijf — de meeste belangstelling geniet. Daarover gaat in hoofdzaak de strijd. Een-zelfde verschijnsel wordt ook in Engeland opge-merkt.

Als de uitvoering maar door de bedrijfsorganen geschiedt, dan doet het er weinig toe of de uit-voering gecompliceerd wordt, nog gecompliceerder dan ze reeds nu is tengevolge van gebrek aan unificatie en coördinatie!!

Door als maar te staren op dat ééne doel en daar-voor alle krachten in te zetten, loopt men gevaar de hoofdzaak te verontachtzamen en die hoofd-zaak is een behoorlijke, goed sluitende sociale verzekering.

Het gaat per slot van rekening in de eerste plaats niet om de vraag wie als uitvoerder optreedt, maar primair is een zoodanige sociale verzekerings-wetgeving, waardoor de arbeider op behoorlijke wijze geholpen wordt tijdens ongeval, ziekte, in-validiteit, ouderdom en werkloosheid.

Het groote doel moet zijn de voorziening in de nooden van degenen, die een zoodanige sociale positie innemen, dat zij zelf niet in staat zijn in de gevolgen van de genoemde calamiteiten te voorzien.

En aan die voorzieningen ontbreekt nog wel het een en ander.

Het moet worden toegejuicht, dat de Stichting van den Arbeid de invaliditeitsverzekering wil loskoppelen van de ouderdomsverzekering. Daardoor kan worden bereikt, dat de invaliditeitsuitkeering op basis van 't loonpeil wordt gebracht. Doch we moeten nog enkele stappen verder en de geheele onge-vallen- ziekte- en invaliditeitsverzekering inclusief weduwen- en weezenverzekering combineeren tot één verzekering bij arbeidsongeschiktheid.

Al dat gepuzzel en ambtelijk of niet-ambtelijk geknobbel of er sprake is van een ongeval of van ziekte of van invaliditeit tengevolge waarvan de man arbeidsongeschikt is — en dat staat als een paal boven water — moet verdwijnen. Want door al dat onverkwikkelijke gedoe, waartoe ambtenaren en niet-ambtenaren thans als 't ware gedwongen worden, wordt de arbeider gedupeerd. En het gaat er toch maar om te voorzien in de nooden van dien arbeider en niet uit welk potje de gelden moeten komen.

U vindt dit misschien al te radicaal, maar alvorens pogingen worden aangewend om de kring van ver-zekerden uit te breiden, verdient het toch aanbe-veling om datgene wat we bezitten behoorlijk te organiseeren en zulks ten dienste van degenen, wie het aangaat.

Sociaal gezien is dan ook het voorstel van de Stich-ting van den Arbeid om de ouderdomsverzekering te handhaven op een vaste basis-uitkeering van-wege de Overheid, daarenboven een bedrijfstaks-gewijze aanvullend pensioen en eventueel door financieel krachtige ondernemingen een nog verder gaande voorziening, niet fraai, tenzij over geheel

de linie — en dat moet vooralsnog sterk worden betwijfeld — een dusdanige uitkeering wordt ver-zekerd, dat de arbeider zijn hand niet elders behoeft op te houden.

Men vreeze toch niet, dat daardoor het werk van diaconieën en andere instellingen van weldadigheid op den achtergrond zou komen. Er blijft nog plenty werk over, meer dan deze instellingen financieel verwerken kunnen.

De vraag rijst evenwel of we nu met de nadere voorzieningen maar moeten wachten tot tijd en wijle de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie is tot stand gekomen. En dan een zoodanige organisatie over héél de organisatie, want anders loopt de sociale verzekering groot gevaar te stranden op de klip der niet verwezenlijkte idealen.

Het is dan ook de taak der christelijke vakbeweging om zich deze dingen goed te realiseeren, opdat de arbeider niet de dupe worde van een prachtig uitgedacht systeem, waarvan de verwezenlijking over heel de linie een utopie blijkt te zijn, tenzij men de staatsdwang met al zijn consequenties te dien opzichte aanvaardt.

Zoo heeft dan het Congres de vraag der uitbreiding van den kring der verzekerden besproken. En het is de groote verdienste van den heer Stapelkamp geweest, dat hij op rustige, zakelijke, maar niet minder op principieele wijze de uitbreiding van den kring der verzekerden met de kleine zelfstan-digen heeft bepleit.

Het is te dien aanzien bekend, dat in onzen kring de meeningen uiteenloopen. Nu kan men overeen-komstig het standpunt van een der andere referenten de bedoelde groep zelfstandigen eerst elimineeren door ze uit de groep niet-loontrekkenden weg te werken en daardoor een gezonde midden-stand trachten te bereiken voor wie een sociale verzekering overbodig is, doch een dergelijk plan is meer theorie dan praktijk.

Het valt niet te ontkennen, dat er nu eenmaal middenstanders zijn, die amper hun brood verdien-en en geen kans zien om voor den ouden dag een dusdanig bedrag te reserveeren, dat zij daar-van behoorlijk kunnen leven. Het gaat niet aan om deze menschen te kwalificeeren als een groep, die op pantoffels het leven doorkomen wil. Er zullen er ongetwijfeld onder zijn, maar wie meent, dat dit soort lieden ook niet onder de loontrek-kenden wordt aangetroffen?

Bovendien hoe velen hebben zich niet van den kleinen middenstand opgewerkt tot beteekenisvolle handelaren of industrieelen? Men moet de men-schen ook de kans geven om zich op te werken en te ontplooiën!

Er blijft dan ook een groep zelfstandigen, die niet in staat is zelf de noodige sociale voorzieningen te treffen. En voor die groep heeft de heer Sta-pelkamp een warm pleidooi gevoerd. Daarvoor heeft hij de lof van het congres geoogst, zelfs van iemand als Prof. Molenaar, van wien hij getuigen moest in menig opzicht van standpunt te verschil-len.

De rechtsgrond voor de verplichte verzekering van de loonarbeiders formuleerde de inleider aldus: „Aan het ten onzent geldende stelsel van sociale

„verzekering ligt het beginsel ten grondslag, dat „de arbeider recht heeft op een zoodanige sociale „positie, dat hij onder alle omstandigheden van de „opbrengst van zijn arbeid kan leven”.

Diezelfde rechtsgrond nu acht de heer Stapelkamp ook geldend voor de verplichte verzekering der kleine zelfstandigen. Immers ook zij moeten onder alle omstandigheden uit de opbrengst van hun arbeid kunnen leven. En wanneer zij niet in staat blijken te zijn de hiervoor noodige sociale voorzieningen te treffen, kan het op den weg der Overheid liggen dit door een wettelijk verplichte regeling mogelijk te maken.

De vraag is nu maar of de kleine zelfstandigen niet in staat zijn zelf de noodige voorzieningen te treffen. Hierop zal wel niemand een bevestigend antwoord geven. De mogelijkheid bestaat alleen, dat de kleine zelfstandige zich na verloop van tijd weet op te werken tot een dusdanige hoogte, dat hij niet meer als kleine zelfstandige kan worden aangemerkt. Doch de overigen en dat zijn zij, wier inkomen dikwijls ver beneden f 3000.— per jaar ligt en wier sociale en economische positie met die van de loonarbeiders is gelijk te stellen, zij kunnen een verplichte sociale verzekering niet ontberen. Denk maar eens aan al die kleine bazen — tuinman, loodgieter, timmerman, schilder enz. —, die amper hun brood verdienen en toch tot steun zijn van de maatschappij. Ondanks het feit, dat zij tijdens ongeval, ziekte, invaliditeit of ouderdom door derden geholpen moeten worden. Hoe voorziet een timmermansbaasje of een schoenmakertje

bij langdurige ziekte in zijn onderhoud? Het dikwijls naar voren gebrachte geval van den winkelier, die door zijn vrouw of kinderen vervangen wordt, snijdt in 90 % van de gevallen geen hout. En wat zou dat nog! Waarom zou de winkelier, die zich laat vervangen door vrouw of kinderen, indien hij werkelijk door ziekte arbeidsongeschikt is, geen uitkeering ontvangen? Hij heeft toch even goed als de anderen zijn premie voldaan? De controle is er voor om te zorgen, dat simulatie niet voorkomt.

Nu is het mogelijk om den genoemden rechtsgrond op allerlei manier te critiseeren en de deugdelijkheid daarvan te ontkennen. Op dezelfde manier als we te velde kunnen trekken tegen de leerplicht, zoo kunnen we ook de verzekeringsplicht van de kleine zelfstandigen bestrijden. Evenmin als er een sterveling is, die zich praktisch aan den leerplicht stoot, zoo zal het ook gaan met den verzekeringsplicht der kleine zelfstandigen. Op den duur zullen velen voor een wettelijke regeling hoogst dankbaar zijn.

Dat de uitvoering ons voor groote moeilijkheden zal plaatsen, is ongetwijfeld waar. De verzekering van het huispersoneel heeft ons te dien opzichte wel een en ander geleerd. Maar desondanks mogen we deze aangelegenheid niet op haar beloop laten. Ook voor het brengen van de kleine zelfstandigen onder de sociale verzekering, is het van zoo'n groot belang op welke manier de geheele sociale verzekering in de toekomst zal worden uitgevoerd. Over die uitvoering is op den tweeden dag van het congres uitvoerig gesproken.

Loon- en Prijspolitiek in een impasse

F. P. FUYKSCHOT.

Van het begin van de bevrijding van ons land af stond het vast, dat het loonpeil, zooals dat op het tijdstip der bevrijding gold, niet gehandhaafd kon blijven. Voor de overheidsdienaren had de Regeering reeds voor de bevrijding van het Westen van ons land een verhooging van 25 % in het vooruitzicht gesteld. Het vrije bedrijfsleven kon niet achterblijven en zoo kwam de Stichting van den Arbeid tot het advies aan de Regeering over de geheele linie loonvoorstellen die niet boven 25 % van het peil van Mei 1940 of 15 % boven dat van October 1942 uitgingen, goed te keuren. De Regeering volgde dit advies op.

Deze verhooging bleek echter al spoedig niet meer te beantwoorden aan de snelle stijging van de kosten van levensonderhoud. Nieuwe onderzoekingen werden ingesteld en nieuwe voorstellen tot verhooging gedaan, die echter door de Regeering officieel niet werden overgenomen, al bleek in de practijk, dat aan loonsverhoogingen niet te ontkomen viel. Practisch werden door het College van Rijksbemiddelaars loonen goedgekeurd, die de door de Stichting voorgestelde 35 % loonsverhoging evenaarden of overtroffen.

De stijging van de landarbeidersloonen ging boven dit percentage belangrijk uit, onder den drang van de landarbeiders-organisaties deze loonen op gelijk niveau met die van de industrie-arbeiders te brengen.

De Stichting van den Arbeid steunde deze gedachte en de Regeering bleek ook de redelijkheid en — met het oog op de voorziening van het land met voldoende arbeiders — ook de wenschelijkheid daarvan in te zien.

Intusschen is de prijsstijging niet tot stilstand gekomen, maar gaat nog voortdurend voort. Op basis van 1938/1939 = 100 geeft de index van 6 gemeenten in ons land (Groningen, Enschede, Eindhoven, Tilburg, Dongen en Heerlen) het volgende beeld te zien.

September 1945	161.8
December 1945	166.2
Maart 1946	170.1
April 1946	173.2
Mei 1946	175.6

De post **voeding** alleen geeft deze indices:

September	1945	165.6
December	1945	169.1
Maart	1946	174.7
April	1946	181.8
Mei	1946	187.6

Het is niet waarschijnlijk, dat nadien de stijging tot stilstand is gekomen, want nadien zijn de kosten van bepaalde voedingsmiddelen weer niet onbelangrijk in prijs gestegen, zooals van peulvruchten en van aardappelen, beide volksvoedsel bij uitnemendheid.

Ook al houdt men er rekening mede, dat deze indexcijfers nog niet weer de perfectie hebben bereikt van voor den oorlog, zoo komt daaruit toch zonder eenigen twijfel vast te staan, dat de stijging van de kosten van levensonderhoud verre uitgaat boven de stijging van de loonen.

De Stichting van den Arbeid heeft er bij de Regeering meerdere malen op aangedrongen maatregelen te nemen om een verdere stijging der prijzen te voorkomen of wel een verlaging te bewerkstelligen, omdat anders aan den drang tot verdere loonsverhoging niet zou zijn te ontkomen. We mogen aannemen, dat de Regeering de wenselijkheid van een prijsstop wel inziet, maar moeten dan uit den gang van zaken concluderen, dat zij niet bij machte is effectieve prijscontrole uit te oefenen.

En wat de loonen betreft, is al evenmin over de geheele linie de door de Regeering gewenschte loonhoogte te handhaven.

Werkgevers en arbeiders vinden hier en daar wel mogelijkheden om in beider belang hogere loonen te betalen, resp. te incasseeren.

De bonafide vakorganisaties zien dit alles met leede oogen aan, maar gevoelen tevens sterk de noodzakelijkheid, tot loonregelingen te komen, die aan de stijgende kosten van levensonderhoud tegemoet komen.

De Regeering houdt dit met alle kracht tegen. Daardoor ontstaan spanningen.

De situatie is nu zoo, dat de prijzen veel sterker zijn gestegen dan de loonen, dat de prijzen voortgaan met stijgen, maar dat de loonen niet mogen worden verhoogd.

De Regeering ziet dit zelf ook in en overweegt de kinderbijslag, welke nu vanaf het derde kind wordt gegeven, reeds van het eerste kind af te verstrekken.

Wij gaan nu niet in op de principieele ommezwaai, die deze kinderbijslagregeling in vergelijking met de bestaande beteekent, maar wijzen alleen op het feit, dat hier de Regeering gevoelt iets te moeten doen om de spanningen, die door de steeds grotere afstand tusschen prijzen en loonen ontstaan, af te reageeren. Of met andere woorden, de Regeering erkent haar onmacht om loon- en prijspolitiek in de hand te houden. Zij erkent dat deze zaak in een impasse is gekomen.

De kinderbijslag van het eerste kind af, helpt alleen de gezinnen met één of twee kinderen, niet de gehuwden zonder kinderen, niet de jonge menschen die na vele jaren van zwerven, van misère,

van nietsdoen, nu eindelijk een vaste of minder vaste, maar toch eerlijke betrekking hebben gevonden en aan hun trouwdag mogen en moeten denken.

Maar de gekozen oplossing is goedkoop, kost slechts vermoedelijk 3 % van de loonsom en behoeft dus niet tot verhoging van de productiekosten te leiden.

Als de Minister van Sociale Zaken nu maar niet meent, dat het loon- en prijsvraagstuk daarmee uit de impasse komt.

Als hij nu maar niet meent, dat met deze goedbedoelde, maar onvoldoende duurte-compensatie de drang naar loonsverhoging wordt bezworen. Wij verwachten integendeel, dat die drang steeds sterker zal worden, naarmate de prijzen verder stijgen.

De vraag is, hoe komen wij uit deze impasse? Eigenlijk is het vreemd, dat **deze** vraag in dit blad moet worden gesteld. Het is een vraag, die aan het Planbureau moet worden voorgelegd.

Het is een vraag, die daar beantwoording moet vinden. Want alleen de Regeering, geadviseerd door het Planbureau, beschikt over de gegevens om een afdoend antwoord op die vraag te geven. En het is eigenlijk vreemd dat de Regeering inplaats van met een lapmiddel als de uitbreiding der kinderbijslag te komen, niet komt met een poging om het probleem zelve op te lossen.

Toch behoeft ons dit niet al te zeer te verwonderen. Het vraagstuk van de prijzen (en daar draait het toch om) heeft vele kanten.

Daar is allereerst de kwestie van de **arbeidsproductiviteit**. Die is in ons land nog zeer laag. En daarmee staat de hoogte van de prijzen in het naauwste verband. In den grond der zaak is verlaging van het prijspeil slechts te bereiken door een toenemende arbeidsproductiviteit. Stijgende productiviteit, gepaard gaande met gelijkblijvende of niet-evenredig stijgende loon- en materiaal-kosten beteekent verlaging van prijzen.

Onze Regeering heeft om dit te bereiken nog maar bedroevend weinig gedaan. In de mijnen heeft men met alle kracht gestreefd naar verhoogde productiviteit en het resultaat is niet uitgebleven.

In Frankrijk heeft men al meer dan een jaar een reclame-compagne gevoerd om het bij de arbeiders erin te hameren, dat de productie omhoog gaat. „Stroop je mouwen op, het gaat al beter” is de slagzin.

In ons land is op dit gebied nog wel een en ander te doen, al zal men den volksaard in oogenschouw moeten nemen.

Wat denkt de Regeering te doen om de arbeidsproductiviteit te verhoogen?

Daar is ook het vraagstuk van den invoer en de prijzen van den invoer. Vooral van grondstoffen voor de industrie. Is de verhouding van de **Nederlandsche valuta** tot die van andere landen niet te haastig vastgelegd, waardoor wij nu krachtens de overeenkomst van Bretton Woods aan vaste verhoudingen gebonden zijn? En waardoor onze invoer al te duur moet worden betaald. Het zou niet ondienstig zijn als hierover meer licht werd verspreid.

VAKBEWEGING

en Politiek leven

Er zal gezocht moeten worden naar een zoodanige verhouding van den gulden tot de valuta's van de leiding gevende landen van de wereld, die rekening houdt met de arbeidsproductiviteit en kostprijsniveaux in ons land en in die andere landen. Hier blijkt al direct, dat wij daarvoor eerst moeten weten, hoe de arbeidsproductiviteit in ons land normaal eigenlijk is. Op de huidige situatie is nog geen peil te trekken. Dit illustreert tevens welke moeilijkheden opdoemen bij het leiding geven aan het economische leven.

Cijfers van het jongste verleden zijn vaak van minder belang dan de tendenzen in de economische ontwikkeling.

In de Vereenigde Staten heeft men een poging gedaan de prijscontrole af te schaffen en aan het vrije spel der maatschappelijke krachten over te laten. Men is er gauw van teruggekomen, wegens de geweldige prijsstijging die er het gevolg van was en de stakingsgolf die dit ontketende.

Niet alleen in ons land is er de impasse van de loon- en prijspolitiek. Ook elders heeft men deze zorgen, getuige landen als België en Frankrijk. In laatstgenoemd land heeft men nu een rigoureuze prijsverlaging toegepast.

Er wordt ook elders geworsteld met deze kwade erfenis van een bangen oorlog. Daarom zal ook onze Regeering niet kunnen ontkomen aan een breederen aanpak van dit probleem, die de fundamentele kwesties althans tot een begin van oplossing weet te brengen, waardoor er hoop gekoesterd kan worden dat we uit de impasse komen.

Het zou anders wel eens zoo kunnen worden, dat wij, om de Scylla van de inflatie te ontzeilen, recht op de Charibdis van een hevige stakingsactiviteit aanstuurden.

De vrees daarvoor is waarlijk niet ongegrond.

De Hervorming wil vrij zijn van menselijke traditie, waar deze den Bijbel weerspreekt; vrij van menschelijk bevel, waar dit tegen de bevelen Gods strijdt. Zij wil biddend onderzoek van Gods Woord; niet om de Openbaring voor de Rede, maar om de vermetelheid van het verstand voor het hooger licht der Openbaring te doen zwichten. Wetende dat alle Schrift van God ingegeven is, geeft zij den Bijbel aan allen in de hand, niet omdat zij op der menschen eigen wijsheid rekening maakt, maar dewijl zij op de beloften des Heiligen Geestes vertrouwt, en de natuurlijke mensch niet begrijpt de dingen die des Geestes Gods zijn.

*„Ongeloof en Revolutie”,
Groen van Prinsterer.*

De Gids van 10 Augustus jl. gaf het volgende hoofdartikel.

Er is in den loop der jaren meermalen van gedachten gewisseld over de verhouding tusschen de Christelijke vakbeweging en de Christelijke staatkundige partijen. Het onderwerp is ook thans nog niet geheel van urgentie ontbloot. En waar we nu de verkiezingen voor Kamers en Raden weer achter den rug hebben, is het, dunkt ons een geschikt oogenblik, dit vraagstuk nog eens rustig te bezien. De Christelijke vakbeweging heeft zich altijd op het standpunt gesteld, dat er onderscheid dient gemaakt te worden tusschen het terrein van het staatkundig leven en dat van de maatschappij. Op beide deze terreinen beweegt zich de Christelijke werknemer en op beide terreinen heeft hij een taak.

Deze taak is echter verschillend en kan niet op gelijke wijze verricht worden. De organen, die noodig zijn om op ieder van deze terreinen te kunnen werken, zijn daardoor onderscheiden.

Wie op staatkundig gebied invloed wil uitoefenen moet lid worden van een politieke partij.

Door deze partijformatie kan de christelijke werknemer de christelijke rechtsbeginselen voor het staatkundig leven propageeren en in meerdere of mindere mate tot gelding brengen.

Op maatschappelijk gebied, speciaal met betrekking tot de loon- en arbeidsvoorwaarden en de geheele rechtspositie van den werknemer in het bedrijfsleven, hebben we daarentegen noodig de vakbeweging. De christelijke werknemer, die lid is van een christelijke staatkundige partij, heeft daarmee nog niet voldaan aan zijn roeping in de maatschappij.

Wil hij deze laatste vervullen, dan behoort hij lid te worden der Christelijke vakbeweging. Deze stelling behoeft, dunkt ons, niet zoo heel veel toelichting. Een staatkundige partij zal zich zeker moeten bemoeien met en haar standpunt moeten bepalen tegenover velerlei sociaal-economische vraagstukken. Maar nimmer zal ze kunnen overnemen de taak der sociale organisaties, b.v. die der vakbeweging. Omgekeerd, komt de vakbeweging herhaaldelijk in aanraking met staatkundige vraagstukken, die een sociaal-economischen inslag hebben. Maar nooit of te nimmer zal zij leiding kunnen geven aan het staatkundige leven. Deze waarheid is zoo groot, dat zelfs in Rusland ten tijde van de meest vergaande staatsdictatuur, nog een vakbeweging in stand is gehouden, zij het dan ook dat het een staatsorgaan en niet een vrije, onafhankelijke vakbeweging was en deswege op de internationale congressen van het socialistische Internationale Vakverbond niet werd toegelaten.

En ook in Hitler-Duitschland had de almachtige

totalitaire staat nog behoefte in het Deutsche Arbeidsfront een surrogaat-vakvereniging aan de arbeiders ter beschikking te stellen.

Uit 't bovenstaande vloeit van zelf voort, dat ieder dezer organisaties eigen verantwoordelijkheid heeft. De politieke partij heeft haar verantwoordelijkheid en eveneens de vakbeweging.

Daaruit vloeit eveneens voort, dat leden der Christelijke vakbeweging, die lid zijn van een of andere politieke partij, daarvoor slechts persoonlijk verantwoordelijk zijn. Nimmer zal men de Christelijke Vakbeweging daarvoor aansprakelijk kunnen stellen. Deze wil en mag ook nooit vereenzelvigd worden met eenige politieke partij. Het is om deze reden, dat in de kringen der christelijke vakbeweging steeds tot de leden is gezegd: wilt ge op staatkundig gebied invloed uitoefenen, wordt dan lid van de politieke partij Uwer keuze. Tracht in die partij Uw idealen met betrekking tot het sociaal-economische leven, die ook de idealen der Christelijke vakbeweging zijn, te verwezenlijken.

Uit dezen gedachtengang volgt, dat iemand, die in de vakbeweging een leidinggevende positie inneemt, wanneer hij tot staatkundigen arbeid wordt geroepen, nimmer als vakverenigingsman kan optreden. Zijn doen en laten, zijn politiek optreden staat onder contrôle van én behoort verricht te worden in verband met de partij, die hem afvaardigde. Van deze alleen.

Natuurlijk is dit slechts de eene kant der zaak. Er is ook nog een andere. Deze n.l., dat verwacht mag worden, dat diegenen, die uit de kringen der Christelijke vakbeweging zijn voortgekomen, in hun staatkundigen arbeid de wenschen en verlangens dier beweging zullen trachten te verwezenlijken. Wie daarvan met betrekking tot zijn staatkundig optreden geen getuigenis zou afleggen, zal moeilijk ernstig genomen kunnen worden. Maar de wijze, waarop en de mate waarin hij dit doet, behoort voor eigen persoonlijke verantwoordelijkheid te worden genomen. Hij zal dit voorts moeten doen binen het raam van zijn partijverband. Wanneer dit onderscheid tusschen de staatkundige en maatschappelijke organisatie niet scherp in het oog wordt gehouden, komen er moeilijkheden.

We komen dan ôf op den weg, dien Rusland en Nazi-Duitschland zijn opgegaan, waarbij de vakbeweging ondergeschikt wordt gemaakt aan de politieke partij, ôf we gaan den weg op, dat de vakbeweging tegelijk politieke partij wil zijn. Deze laatste weg is ook wel eens beproefd. 't Bleek echter steeds een doodlopende weg te zijn. De arbeidersgroep wordt dan geïsoleerd van de overige geestverwante groepen haar politieke invloed wordt daardoor teruggedrongen. Principieel is dit bovendien verwerpelijk. We kunnen er daarom niet dankbaar genoeg voor zijn, dat de ontwikkeling in Nederland aldus is geweest, dat de Christelijke vakbeweging zich steeds tot haar eigen terrein heeft beperkt.

Daardoor bleef zij geheel vrij in haar verhouding tegenover de Christelijke politieke partijen. Die verhouding heeft wel eens te wenschen overgelaten. Gaandeweg is zij evenwel gunstiger geworden. Maar onder alle omstandigheden heeft de Christe-

lijke vakbeweging haar onafhankelijkheid bewaard. Gelijk de politieke partijen de hunne. Zoo moet het ook blijven. De Christelijke vakbeweging moet te allen tijde in volle vrijheid naar houding kunnen bepalen ten aanzien van sociaal-economische vraagstukken, die alleen maar met behulp van de Overheid tot een oplossing kunnen worden gebracht. Zij vraagt daarvoor de hulp der staatkundige partijen.

Van alle politieke partijen.

Maar vanzelfsprekend is haar verwachting daarbij in de eerste plaats gericht op de geestverwante staatkundige partijen.

De gemeenschappelijk beleden beginselen, zullen, naar verwacht mag worden, ook een gelijkgerichte politiek mogelijk maken.

Die gemeenschappelijk beleden beginselen moeten, zal het goed zijn, een band leggen. Maar die geestelijke verwantschap mag ook slechts de eenige band zijn. De Christelijke vakbeweging zal nimmer kunnen aanvaarden eenige verantwoordelijkheid voor daden dezer partijen. Evenmin eenigen organisatorischen band kunnen erkennen.

Tenslote nog een opmerking: De Christelijke vakbeweging laat haar leden volkomen vrij in de keuze hunner politieke partij. Zij kan en mag ten dezen nooit eenige voorkeur uitspreken. Maar het spreekt wel vanzelf, dat van de Christelijke werknemers, die door hun lidmaatschap der Christelijke vakbeweging uitspreken, dat de Christelijke beginselen grondslag moeten zijn bij den socialen arbeid, verwacht mag worden, dat ze zich ook zullen voegen bij een staatkundige partij, die van diezelfde beginselen uitgaat.

Werft nieuwe lezers!

De omvang van dit nummer is ditmaal groter dan de financieele opzet eigenlijk gedooft. De lezers zullen dit weten te waardeeren. Opnieuw is aan den inhoud de grooste zorg besteed. Hij spreke voor zichzelf.

De redactie wil al het mogelijke doen om op deze wijze haar werk voort te zetten. Zij zal dit ook doen omdat zij van de veronderstelling uitgaat, dat het aantal abonneementen nog beduidend zal toenemen. Het is daarom niet alleen voldoende, dat allen die een of andere bestuursfunctie bekleeden, zich abonneren, want dat spreekt vanzelf, maar ook meelevende antirevolutionairen zullen gaarne een abonnement nemen.

Hier is werk voor de propagandclubs! Vraagt propagandanummers!

Geeft adressen op aan de administratie! Werft nieuwe lezers!

Het internationale leven in het Licht der Schrift

I

Het internationale leven staat in onzen tijd wel in één der centra van belangstelling.

Oók dit moeten we als **Christenen** beschouwen. En dus zóó, dat we ons oordeel niet oppervlakkig laten bepalen door een paar feiten, door sympathie maar zoo, dat het, bezonken, zich fundeert op de **Schrift**; zich laat leiden door wat het Woord Gods ons ook hierover openbaart.

„Er is **geschied**”, in het licht van „er staat **geschreven**”.

Zóó willen we het internationale leven beschouwen. We beginnen met ons onderwerp wat nader te bepalen en te bepalen. Want de term „internationaal leven” kan heel wat bevatten.

De náám **internationaal** is natuurlijk gevormd van het woord **nationaal**. **Nationaal** is: wat de natie, wat het volk betreft; al wat voortkomt uit natie en volk en wat daarop betrekking heeft is nationaal leven. **Inter-nationaal** is, wat daar bóven uitgaat; wat méér, brééder is, mèèrdere of álle landen en volken aangaat.

Het internationale leven is dus: het leven, dat uit de verhouding en aanraking der cultuurvolken ontstaat; wat velen of állen betreft en wat ze geméén hebben. Het is van algemeene beteekenis, heeft wereldbelang.

— Maar met deze bepaling kan het toch nog verschillend georiënteerd zijn.

Er bestaat internationaal leven: — op **kerkelijk** gebied: we spreken van internationaal Christendom; er is één internationale éénheidsbeweging der kerken;

— op **maatschappelijk** terrein: internationale handel, verkeer, wetenschap, kunst enz., dat zich uit in internationale congressen en conferentie's.

Daarbij komt het zg. internationale **mondaine** leven: de uiting van wat men algemeéne beschaving noemt en vooral in de groote steden en badplaatsen waar te nemen is.

Dit alles heeft natuurlijk, in eigen karakter, zijn waarde en beteekenis. En staat ook niet geheel los van ons eigenlijk onderwerp. Maar we willen het nu uitschakelen.

't Is ons nu alleen te doen om **het** internationale leven: de oorzaak van al het andere, het raam waar in dat alles zijn plaats vindt: wat we zouden kunnen noemen: het internationale leven op **staatkundig** terrein.

Dat is: de verhouding van volk tot volk, van Staat tot Staat; de verbinding en tegenstelling, de samenwerking en tegenwerking, met al wat hieruit voortvloeit.

Het is niet ons doel in de éérste plaats de Buitenlandsche politiek van het **heden** te bespreken.

We willen ons houden aan den regel: **beginsel** en **feit**. 't Beginsel vóórop, en dit gebruikt als lijn, en ter belichting en verklaring en beoordeeling van het feit.

Zóó willen we aangaande dit internationale leven de vragen behandelen:

I. Hoe het **kwam**;

II. Hoe het **moet** en **niet** moet;

III. Hoe het **was**, en **is**, en **wordt**.

I. Hoe het kwam

Een **Natie** vormt een éénheid. Door afkomst, historie, gedachtenwereld, taal en belangen. Die éénheid blijft zoolang dit alles gevoeld wordt, tot het leven zélf behoort. Krijgt een déél der natie ándere belangen, eigen gedachtenkring, met als gevolg, eigen taal, — dan groeit dit stuk van 't gehéél af, wordt afgesnoerd, en **zelfstandig**.

Zóó is b.v. Nederland van het Duitse Rijk losgeraakt.

— Hieruit volgt, dat, zoo goed als zeker, vóór den Zondvloed, géén internationaal leven bestond. Na den Zondvloed is er weer hetzelfde begin als ná het Paradijs. Wéér uit één gezin groeit de menschheid als éénheid op.

Maar het gebod Gods zegt: „Vervult de aarde”! Dáárin ligt de Goddelijke bedoeling, er zullen **volken, staten** komen! Want, practisch was 't, in de omstandigheden van dien tijd, ónmogelijk, bij vervulling der aarde, een **éénheid** te blijven.

Dit was dus de weg Gods om tot internationale verscheidenheid te komen.

— Doch, de menschheid ziet en vreest de gevaren aan de **verspreiding** verbonden!

Ze zullen in krácht verliezen. In afgezworven stammen weer zwák staan tegenover het bloeddorstige dier en de trouwelooze natuur. Kans hebben van elkaar te vervréemden en, in belangengroepen verdeeld, in botsing en strijd te geraken.

En — ze worden **ongehoorzaam** aan Gods gebod. Gaan er opzettelijk, actief tegen in.

Door ongeloof, aan het Verbond des Heeren, met Noach en de wereld gesloten. Aan de beloften hierin gegeven. Aan de trouw Gods, die dit wáár zou maken.

Ze zullen zélf hun lot in handen nemen. En, in opstand en hoogmoed eigen weg gaan. Eén zullen ze blijven!

Een stad en een toren, „waarvan de spits ten hemel reikt”, zullen het symbool hiervan wezen. Tevens het beheerschend centrum dat allen tot zich trekt. En een gedenkteeken tot roem van hun geslacht tot in verre tijden.

Doch, de **HEERE** spreekt: „Dit is hun (der menschheid) éérste onderneming, en nu (als hun dit gelukt) zal hun niets onuitvoerbaar lijken”. — „Wel-aan, laat Ons nederdalen en daar hun taal verwarren”. — „Zóó verstrooide hen de **HEERE** vandaar over het oppervlak der geheele aarde”.

Het Woord Gods bréékt de gedachten der menschen. En het verscherpt, brengt in werking, de in-kiem, innerlijk-aarwezig zijnde verschillen. Het verstoort

de éénheid. Het drijft met dwingende kracht uit elkander.

Daar trekken ze heen, naar de vier windstreken; tóch vervullend nu de aarde. Wat de éénheid vormde, verdwijnt al meer uit hun besef. En, Genesis 10 geeft de **Volkerentafel!**

De **véélheid** is gekomen in plaats der éénheid. De volken vormen staten. De verbindingen blijven nog wel; maar óók de tegenstellingen ontstaan. Het internationale leven is er.

Tot goed begrip voor later moeten we nu eerst een vraag beantwoorden. Is de spraakverwarring, en als gevolg, het internationale leven een **straf?**

Néén! Want God had het al lang gewild en bevolen.

„Vervult de aarde!” — We zagen reeds: hierin lag de verbreking der uiterlijke éénheid.

In het gebod der doodstraf lag de instelling der Overheid met zwaarmacht besloten; dus óók de staat, ook het volk dat dien staat zou vormen.

De verstrooiing zélve is géén straf. Slechts de gedwóngen, de versnelde uitvoering van het Goddelijk gebod.

Fantaseeren hoe het toch op aarde zónder zónde zou gegaan zijn, is doelloos omdat het buiten de Openbaring om gaat.

Maar wél kunnen we, in bepaalde gevallen, naar Gods Woord nagaan, hoe het, in den staat der zónde, maar onder de werking van het Genadeverbond, zou gegaan zijn zónder opzettelijke, actieve ongehoorzaamheid.

En dan blijkt hier: — Als ze, naar 's Heeren Woord zich verspreid hadden, was het in zijn gúnst geweest en Hij had de gevaarlijke gevolgen getémperd. Bij een wándel naar het Verbond was de zégen des Verbonds groot geweest. Dán waren geleidelijk uit de geslachten de volken gegroeid. Dán was het vaderlijk-, straks het patriarchale gezag, ongemerkt in **staats-overheidsgezag** overgegaan. Dán waren de volksverhoudingen nátuurlijk gegroeid, en de internationale toestanden door ontwikkeling en niet zooveel door breuken ontstaan.

Door de genadewerking is óók déze lijn nog wel te zien. Doch, daarnaást komt wat anders.

Nimrod, een „machtig en geweldig jager”, heeft de menscheid verlost van den schrik van het dier. Dat gaf hem invloed en gezag. Hij is waarschijnlijk de leider geweest bij den bouw van Babel. En „deze begon een **machthebber** te worden op de aarde”. Hij trekt de souvereiniteit aan zich.

„De grondslag van zijn heerschappij was Babel”. Maar, de expansiedrang werkt ook nu reeds. Hij trekt naar Assur en bouwt Ninevé. En hij wordt de heerscher in het éérste „wereldrijk”, minstens de vlakten van Eufraath en Tigris omvattend.

Hier werkt een andere kracht. Nimrod was niet vorst krachtens patriarchaal erfrecht. Zijn geboorte was niet uit de lijn der stamhoofden.

Zijn gezag rust in zijn karakter, zijn genie, en vestigt zich door zijn optreden, zijn daden. Zóó wordt hij **Overheid**.

Zuidlaren,

C. G. OTTEVANGER.

DE KONINGSKWESTIE ONZER ZUIDERBUREN

DE BELGISCHE MONARCHIE IN DE BRANDING

Door J. KLATTER, litt. drs

Gelukkig mag het land zich prijzen, dat temidden van den vloed van na-oorlogse zwaarigheden althans de spanning van een constitutioneele crisis vermág te ontgaan. Vele der eertijds bezette landen zijn met dit kwaad behept en het hervinden der onontbeerlijke rust lijdt er schipbreuk in de branding der door de aldus ontstane tegenstellingen opgezweepte hartstochten. Griekenland, Italië, Joegoslavië, België hebben hun koningskwesties.

De problematiek der koningskwestie onzer Zuiderburen wenschen wij in dit artikel nader te bezien. De politieke ontwikkeling in dit buurland raakt ons nauw en de geschiedenis dezer kwestie heeft belangwekkende aspecten. Men weet, waar deze kwestie om draait. Het gaat erom, of koning Leopold aan den goeden of den verkeerden kant gestaan heeft van de streep, die de oorlog voormaals in de bezette landen getrokken heeft en of de plaats, waar hij staat, zich verdraagt met zijn koningschap. Deze koningskwestie heeft in het land

een acute tegenstelling in het leven geroepen, waarin allereerst de koning en de ministerraad partij zijn, vervolgens de koning en het parlement en ten derde de koning en het volk, waar het conflict zijn wezenlijke waarde krijgt. Maar ook onder het volk verwekt de kwestie partijvorming door het zich scharen in het pro- of het anti-kamp. De tegenstanders van een restauratie van koning Leopold III hebben een heele catalogus ópgesteld van de fouten dié zij den koning toerekenen. Als daar zijn: de weigering zich te voegen bij de ministers in ballingschap — het bezoek aan Hitler in Berchtesgaden in November 1940, waar het gesprek niet alleen zou gegaan zijn over Belgische krijgsgevangenen en voedsel voor België, maar ook over garanties voor hemzelf in geval van een Duitse overwinning — het felicitatietelegram bij den verjaardag van Hitler in '41 — het condoléance-telegram aan den koning van Italië bij den dood van diens zoon, den hertog van Aosta, vice-koning van Ethiopië - 's konings huwelijk en huwe-

lijksreis naar Duitsland en het zenden van zijn kinderen naar Italië — zijn weigering ook maar de geringste aanmoediging te geven aan België's strijd aan de zijde der geallieerden na de capitulatie van het leger, en het uitblijven van vermaan van de collaborateurs — het achterwege blijven van protest bij de Duitse regering tegen de door de Duitschers in België tegen het volkenrecht in begane gewelddaden jegens de burgerbevolking — het van de hand wijzen van onderhandelingen met Pierlot c.s. in '42/3 en zijn vertrek naar Duitsland in Juni '44, na de invasie in Normandië, waarvoor hij zelf voorbereidingen zou hebben getroffen.

* * *

Over deze beschuldigingen is over en weer reeds heel wat geschreven en gewreven; officieele verklaringen van het koninklijk kabinet en van den ministerraad, officieuze mededeelingen in de pers en redactioneele beschouwingen in de bladen. De opvolger van Pierlot, de minister-president Van Acker heeft wel op zeer felle wijze tegen den koning positie gekozen. Ondanks dit — of juist daardoor? — is een helder licht over de kwestie nog niet opgegaan. Zoals het gewoonlijk gaat, zoo ook hier: ieder belicht juist die kant het felst, die voor zijn standpunt het profijtelijkst is. Een definitief en onpartijdig eindoordeel kan over de zaak nog niet geveld worden. Toch zijn er wel eenige vaststaande punten aan te wijzen.

Allereerst staat vast koning Leopold's besluit tot capitulatie en zijn beslissing om na de capitulatie van het leger bij zijn verslagen troepen en overweldigd volk te blijven, in weerwil van het verzet hiertegen van den uitgeweken ministerraad en het te Limoges zetelende rompparlement, alsook van de Fransche en Britsche bondgenooten. En deze beslissingen zijn fundamenteel voor het verdere beleid van den koning.

In het geallieerde kamp zijn toenmaals stemmen opgegaan, die den koning hebben beschuldigd van verraad. Het teekent de toenmalige stemming in Frankrijk, dat Leopold's naam uit de ledenlijst van het legioen van eer werd geschrapt. De beschuldiging van verraad is echter wel definitief den kop ingedrukt. De koning heeft tijdig de bondgenooten van zijn inzicht, dat verdere strijd voor België nutteloos, ja onverantwoordelijk geworden was en zijn te verwachten besluit tot capitulatie verwittigd.

Ten aanzien van de vraag, of er voor den koning-opperbevelhebber niet de plicht heeft bestaan om, met al de gevolgen vandien, ook toen het voor België zelf geen directen zin meer had, den strijd met het brengen van groote offers voort te zetten, ten einde het doorgaand verzet der geallieerden te schoren en na het opgeven van den laatsten tegenstand in België voor verderen strijd uit te wijken, is het noodig terug te grijpen op de doelstellingen, waarmede België den oorlog was ingegaan. Frankrijk was den oorlog ingegaan gemeenschappelijk met Engeland, met overeenkomstige overwegingen, naderhand de alliantie bezegelend met het besluit niet dan gemeenschappelijk over wapenstilstand of vrede te zullen onderhandelen. In deze overeen-

stemming was een volkomen lotsverbondenheid van beide landen begrepen, die de plicht oplegde het wapenbroederschap indien noodig tot het bittere einde te handhaven.

Anders stond het met België. En hier geldt hetzelfde voor Nederland. Als bekend hadden eerder in het voorjaar van 1940 beider regeeringen geweigerd de bekende these van Churchill, als zou de geallieerde zaak ook de hunne zijn, geweigerd te aanvaarden, in de erkenning, dat de oorlog in Europa in de eerste plaats een strijd was tusschen de grootmachten ter afpaling der wederzijdsche machtsinvloeden. België en Nederland namen zelfstandig de wapenen op tegen een het land binnenvallende strijdmacht. Daartoe vroegen en aanvaardden zij bijstand van hen, om wier wil zij zich zagen aangevallen. Deze hulp werd door dezen spontaan verleend, als een middel tot defensief in hun eigen strijd.

Toen absoluut vaststond, dat verdere tegenstand niet meer zou baten om, zij het ook slechts een deel van het grondgebied, te beschermen, integendeel alleen nog verdere verwoesting van het land, aantasting der volkskracht en vernieling der eigen strijdkrachten ten gevolge zou hebben en verdere strijd louter nog voor de geallieerde strijdkrachten, die zelf, om welke reden dan ook, in het bieden van eenigermate doeltreffende hulp gefaald hadden, van nut kon zijn, achtten beide opperbevelhebbers het einde van den militairen tegenstand gekomen. Waar geen gelijkgerichte oorlogspolitiek en oorlogsdoel bestond, leek het duidelijk, dat alleen het belang van eigen land en volk, zooals men dat toen kon zien, den doorslag mocht geven.

Tot dusverre de militaire tegenstand. Hier was de houding van den Nederlandschen opperbevelhebber Winkelman en den Belgischen opperbevelhebber Leopold rechtlijnig. Anders echter de gedragslijn der Nederlandsche regeering en die van koning Leopold. Het besluit der Nederlandsche regeering naar vermogen ook buiten 's lands territoir den strijd te blijven voortzetten, was een volkomen vrijwillige bereidheid, voortspruitende uit het inzicht, dat zóó de belangen van het Rijk het best zouden zijn gediend. Dit inzicht leidde ook de overwegingen der Belgische ministers en het Bel-

---

VEREENIGING „GROEN VAN PRINSTERER”

Mag ik de leden van onze Vereeniging, die hun contributie ad f 6.— nog niet betaalden, nog éénmaal daaraan herinneren?

Inning per postkwitantie brengt onnoodig werk mee en veroorzaakt bovendien kosten.

Ná verloop van één maand ná deze publicatie zal ik per postkwitantie, verhoogd met de kosten, over de contributie gaan beschikken.

Wil daarom spoedig storten of overschrijven op mijn postrekening.

De Penningmeester der Vereeniging van Burgemeesters, Wethouders en Gemeentesecretarissen „Groen van Prinsterer”,
Westerstr. 230, Enkhuizen, Girono. 510969

J. C. HASPELS.

gische rompparlement. Het was het inzicht, dat met dezen agressor geen vrede te maken viel. Dat voor hun volkeren geen toekomst mogelijk zou zijn onder vigeur van dit regime. Dat deze heerschappij gebroken zou worden. De uitkomst heeft dit inzicht in het gelijk gesteld.

* * *

De Belgische Constitutie, die de beide functies: regerend vorst en actief opperbevelhebber combineert, heeft het koning Leopold niet gemakkelijk gemaakt. Reeds op zichzelf, ook indien de vorst tot uitwijken zou hebben besloten, zou er een constitutioneel conflict bestaan hebben. De 28e Mei beteekende een militaire catastrofe en — schuld of geen schuld — hier moeten verantwoordelikheden gesteld worden. Leopold staat als opperbevelhebber in de eerste plaats verantwoordelijk en moet dus ter verantwoording worden geroepen. Maar, Leopold is ook onschendbaar koning en wat blijft van deze koninklijke onschendbaarheid over in dezelfde figuur, die als opperbevelhebber verantwoording moet afleggen? Juist ook, omdat Leopold zich als hoogste legerchef voor het lot van zijn mannen verantwoordelijk achtte, heeft koning Leopold verkozen in het land te blijven.

Doch niet alléén hierom. Want het conflict steekt dieper. Ook als koning heeft Leopold willen blijven. Omdat hij een andere opvatting had van de buitenlandsche politiek van België dan de Minister-raad. Men zal zich herinneren, dat in de laatste jaren vóór den oorlog zich een kentering in de Belgische buitenlandsche politiek heeft voorgedaan. Na den eersten wereldoorlog was België bij verdrag gebonden aan het Fransch-Britsche verdedigingssysteem. Hierop had zelfs Frankrijk de verdediging van zijn Noordelijke grens ingericht. Na de teleurstellende ervaringen van Genève en de betoonde onmacht, of wil men, onwil, der groote mogendheden om aggressie van kleine staten te voorkomen, heeft zich in België een strooming baan gebroken, die aankoerste op een neutraliteit, zooals deze van overlang door Nederland nagestreefd werd, gepaard gaande met een toenadering tot de kleine mogendheden in West- en Noord-Europa. Van deze strooming, was de koning een duidelijke exponent. Het spreekt vanzelf, dat vooral Vlaanderen, de burcht van het R.-Katholicisme hiervoor geporteerd was. Wij zeggen dit met een bedoeling. Immers straks zal juist hier de koning zijn sterkste verdedigers vinden.

* * *

Deze nieuwe buitenlandsch-politieke gedragslijn heeft dusdanig beslag gelegd op den vorst, dat zij straks ten tijde van de capitulatie verder zou uitgisten en doen besluiten tot een terugvallen in de politiek der neutraliteit. Ten onrechte, want toen was deze houding onwaardig en onjuist geworden. In Nederland, waar deze neutraliteitsstrooming geen aantrekkelijk nieuwtje, maar sinds jaar en dag vaste koers was geweest, zoolang zijn soevereiniteit bleef onaangetaast, liep men het gevaar van dergelijk onjuist inzicht niet zoo gemakkelijk. Koning Leopold gleed hier uit op zijn nieuwe hobby.

Voor het goed verstaan van de huidige koningskwestie in België dienen wij ons ook nog even bezig te houden met het karakter van het Belgische koningschap. In het Amerikaansche tijdschrift Foreign Affairs wees Henri Rollin erop, dat de Belgische monarchie niet is de opvolgster of erfgename van een oude absolute monarchie, maar in November 1830 geschapen werd door een handeling van het Congres. De Constitutie is in België geen concessie van den koning, maar is eerder dan en staat boven den koning. Dit komt ook uit in de titulatuur Koning der Belgen, en niet koning van België. Art. 25 van de Belgische grondwet stelt vast, dat alle macht uitgaat van de natie. Dus de letterlijke beleving van de leer der volkssouvereiniteit.

Op krachtige wijze heeft het Belgische parlement deze liberale leer gehandhaafd en verdedigd ten tijde van de koningen Leopold I en II. In de laatste dertig jaar is onder de koningen Albert en Leopold III deze democratische waakzaamheid verzwakt. Koning Albert stelde zich niet bloot aan critiek, respecteerde ten volle de democratische principes en wist zich, inzonderheid door zijn optreden tijdens den eersten wereldoorlog, populair te maken. Deze populariteit erfde koning Leopold III, die ook door eigen verdienste, alsmede van zijn eerste gemalin, koningin Astrid, zich bemind maakte. Het Belgische volk verloor zijn critische, controleerende houding en aanvaardde raad en aansporing van de kroon. Anders echter dan zijn vader heeft koning Leopold deze weelde slecht kunnen verdragen. Hij zag de grenzen zijner prerogatieven niet juist en trad buiten het hem door de grondwet toegemeten perk. Dit heeft zich in den oorlogstijd gewroken. Uit zijn inzicht en gedragslijn van 18 Mei 1940 spruiten zijn handelingen tijdens de Deutsche bezetting voort.

België is thans in twee kampen verdeeld, die elkaars standpunt betwisten, of de appreciatie van koning Leopold's handelingen in en door den oorlog hem nog den troon doen waardig zijn. De koning een twistpunt, daardoor alleen reeds wordt het koningschap zwaar aangetast. Hoe zal het uit deze branding te voorschijn komen?

GROEN OVER HET GELOOF EN WETENSCHAP

„De vreeze des Heeren is het beginsel der wetenschap; maar het beginsel is de geheele wetenschap niet; deze wordt gevormd ook uit de overige bestanddeelen waarin zich het beginsel belichaamt. De evangelische waarheid is de zuurdeesem; o ja, maar, om het voedzame en smake-lijke brood te verkrijgen, moet er bij den zuurdeesem brood bij. Het deeg der wetenschap is noodig, zoo men op degelijkheid prijs stelt.”

De weg naar een **gezonde democratie**

In een beroemd hoofdstuk van zijn vermaard werk over „De(n) geest der wetten” heeft de 18e-eeuwsche Fransche schrijver De Montesquieu uiteengezet hoe, naar zijn meening, het Engelsche staatswezen was geordend. De voortreffelijkheid daarvan was naar zijn meening gelegen in de drie-deeling der machten, die dit staatsbestel zijns inziens vertoonde, en waardoor de wetgevende, de uitvoerende en de rechtsprekende macht, uitgeoefend door verschillende organen, elkander in evenwicht hielden. Daardoor zou, anders dan onder de despotie, die ten gevolge van de vermenging dezer machten, in Turkije (= Frankrijk) heerschte, de vrijheid der burgers zijn gewaarborgd.

Latere studies hebben wel aangetoond dat De Montesquieu's opvatting van het Engelsche staatswezen niet juist was. Het Engelsche staatsrecht is niet doctrinair en van een drie-deeling in de staatsorganen zooals de Fransche schrijver die in Engeland meende te zien, bleek geen sprake te zijn. De groote kracht van den Engelschen staat is gelegen in de sterke „public spirit” (de belangstelling en het gevoel van verantwoordelijkheid voor de openbare zaak), die daar altijd en ook nu nog, aanwezig was. Deze „public spirit” werd ten sterkste aangemoedigd door de typisch-Engelsche „self-government”, waarbij de uitvoering der overheids-taak is opgedragen aan plaatselijke lichamen. En deze plaatselijke lichamen worden niet gevormd uit ambtenaren, maar duizenden personen hebben in onbezoldigde functie deel aan de uitoefening van het overheidsgezag. „Dáár zit”, aldus Prof. Anema eens op college, „de zenuw van den Engelschen staat. Eenerzijds wordt door ontslag en disciplinaire tucht ertegen gewaakt, dat ze niet eigen macht en belang vóór dat van den staat laten gaan anderzijds vormt hun sociale positie, de collegialiteit (= de samenstelling van colleges uit meer dan één persoon K. G.) die vaak is vereischt, hun niet-bezoldigd-worden, hun morele onafhankelijkheid van de regeering, een sterk middel tegen slaafsheid jegens een centraal gezag, dat zijn macht zou trachten te misbruiken.” Een sterk-sprekend voorbeeld, dat dit systeem ook onder moderne verhoudingen, in buitengewone omstandigheden, nog steeds uitstekende resultaten afwerpt, levert de contróle op de naleving der Prijzen-wetgeving in Engeland, waaromtrent Economische Voorlichting van 23 Juli 1946 eenige mededeelingen deed.

De hoogste autoriteit ten aanzien van de uitvoering der Prijzen-wetgeving op het gebied van den kleinhandel in niet-levensmiddelen en van de dienstverleningsbedrijven is de Board of Trade (B.O.T. = ± Ministerie van Economische Aangelegenheden). Dit vaardigt de prijs-vaststellingen uit. „Voor de uitvoering der contróle werd z.g. „local price regulation committees” (plaatselijke prijsreguleringcommissies, K. G.) in het leven geroepen, waartoe het land (n.l. Groot-Brittannië, dat is dus

Engeland met Wales en Schotland, K. G.) in 17 districten werd verdeeld. Deze plaatselijke commissies bestaan uit leden, benoemd door den B.O.T. en gekozen uit kringen van détail- en groothandel, fabrikanten, juristen, accountants enz., consumenten-vertegenwoordigers en vertegenwoordigers van vakverenigingen, min of meer dus een „cross-section” (doorsnede, K. G.) der bevolking. De voorzitter is gewoonlijk een jurist. Elke plaatselijke commissie heeft de beschikking over een aantal inspecteurs, die vermeende prijs-overtredingen aan den secretaris der commissie rapporteeren. Deze inspecteurs brengen bezoeken aan winkels, hetzij op eigen initiatief, hetzij ingevolge klachten door het publiek bij de plaatselijke commissie ingediend.

Ter verzekering van uniformiteit bij de handhaving der prijsbepalingen worden deze plaatselijke commissies overkoepeld door een Central Price Regulation Committee, dat ook verplicht is aan den B.O.T. aanbevelingen te doen omtrent het treffen van algemeene maatregelen, naarmate deze noodig worden geacht.

Het systeem is uiterst succesvol gebleken. Zooals gezegd hebben de plaatselijke commissies hoofdzakelijk te maken met het oefenen van toezicht op de nakoming van de prijsbepalingen. Er heeft geen strafvervolgung plaats tenzij op aanbeveling der commissie. Alvorens zij dit doet, moet zij echter den van overtreding verdachten handelaar in de gelegenheid stellen zijn zaak uiteen te zetten. Elke maand wordt uit ongeveer 500 gemelde gevallen slechts in circa 100 gevallen een vervolging ingesteld. De plaatselijke commissie is er echter niet alleen om op te sporen, maar ook om advies te geven aan handelaren, die zich in geval van twijfel tot haar kunnen wenden. Over het geheel genomen kan men zeggen, dat slechts tegen een zeer kleine minderheid opgetreden behoeft te worden. De samenstelling der plaatselijke commissies verzekert, dat de uitvoering der bepalingen geschiedt in overeenstemming met de openbare meening.”

Economische Voorlichting vermeldt verder, dat de contróle op de toepassing van het stelsel berust bij de accountantsafdeeling van den B.O.T. Uit het medegedeelde maken wij op dat deze ook de onderzoekingen verricht, die noodig zijn om tot de vaststelling van verantwoorde maximum-prijzen of -winstmarges te komen. Deze afdeling heeft een staf van 120 accountants en ongeveer 100 assistenten. Economische Voorlichting noemt dit dan „een uitgebreide staf”! Nu heeft Groot-Brittannië ongeveer vijf maal zooveel inwoners als Nederland. Wij vragen ons echter af of het Directoraat-Generaal van de Prijzen hier te lande volstaat met een staf van 25 accountants en 20 assistenten!

Omtrent de berechting van prijs-overtredingen wordt vermeld, dat speciale tuchtrechters voor de prijzen in Groot-Brittannië niet bestaan: de zaken worden berecht door de gewone rechtbanken vol-

gens de normale procedure! Wel staan er uiteraard bijzondere straffen op dit soort strafbare feiten. Van 1943 tot en met einde April 1946 bedroegen de aantallen

	strafvervolgingen:	veroordeelingen:
1940	31	26
1941	153	148
1942	448	419
1943	836	773
1944	980	929
1945	1067	1032
1946. (4 m.)	350	333
	<hr/> 3865	<hr/> 3660
		= 94.7 %

Bij deze cijfers willen wij in rekening brengen, dat het Engelse volk ordelijker, gedisciplineerder is dan het Nederlandsche. Wij zijn „in vrijheid gedresseerd”, met alle voordeelen, maar ook met alle nadeelen daarvan: het Nederlandsche volk is berucht om zijn tuchteloosheid. Bovendien ziet zelfs een overigens fatsoenlijke Nederlander geen been in het plegen van financieele overtredingen, als hij daardoor eenig persoonlijk voordeel kan behalen. Uit dien hoofde zal verhoudingsgewijs het aantal prijsovertredingen hier te lande wellicht grooter zijn dan in Groot-Brittannië en zal de controle intensiever en omvangrijker moeten zijn.

Maar ook dan nog blijft het verschil opvallend. Nederland heeft zijn eerstgeboorterecht steeds meer verloochend: meer en meer worden wij een ambtenarenstaat naar Pruisisch model. We worden van boven af en door ambtenaren geregeerd en dikwijls geringelood. Zoo komt de „public spirit”, die hier toch al nooit sterk was, steeds meer in het gedrang. Zouden we niet eens wat méer naar het Engelsche voorbeeld gaan zien? *) Geef de burgers waarlijk aandeel in de publieke zaak, schakel ze zelf in. Verlos ons van het heirleger van ambtenaren. Erken het waardevolle dat er ligt in plaatselijk zelf-doen. Decentralisatie is eisch. Maar niet alleen ambtelijke decentralisatie.

Decentralisatie moet hand in hand gaan met het betrekken der burgers zelve in de publieke zaak. Alleen zóó kan bij de burgers groeien dat besef van „het gaat om Uw eigen zaak”, dat het meest hechte fundament is voor een gezonde democratie!

*) Juist na het schrijven dezer bijdrage meldt Trouw van 12 Augustus 1946, dat volgens mededeeling van het hoofd van den prijscontrole dienst overal in ons land buurtcommissies zullen worden gevormd, waarin de huisvrouwen en de vakverenigingen zullen zijn vertegenwoordigd, en bij welke huismoeders klachten kunnen indienen over de haar berekende en inlichtingen kunnen bekomen omtrent geoorloofde prijzen. Deze commissies zijn dus te beschouwen als een onofficieel controle-apparaat. De commissies zullen er ook op letten of de ambachtslieden wel-gespecificeerde nota's afgeven, zooals ze verplicht zijn.

Overtredingen van prijsvoorschriften, door haar geconstateerd, zullen zij ter kennis brengen van den officieelen dienst der prijscontrole.

Het lijkt wat op het Engelsche voorbeeld, maar

A. S. TALMA

Geboren 19 Februari 1864

Overleden 12 Juli 1916

Strijder voor Sociale gerechtigheid

J. K. VAN LOON.

II.

Zouden er onder degenen, die aan de Postkantoren hun Invaliditeits- of Ouderdomsrente halen wel velen zijn, of mogelijk één, die er dan aan denkt, dat deze uitkeering de vrucht is van Minister Talma's arbeid?

Talma, als sociaal voelend Patrimoniumman, heeft als Anti-revolutionair Minister en strijder voor sociale gerechtigheid het moeilijk en zwaar gehad. Alleen geloof in roeping en vertrouwen op Gods ondersteunende en bekwaammakende genade heeft hem in staat gesteld in vijf jaar zoo ontzettend veel arbeid te verrichten.

Niet alleen van wege het reeds veel omvattend Departement, dat hij beheerde, doch ook van het daarbij nog ondergebrachte terrein der sociale wetgeving. Het Departement zelf heette: Landbouw, Handel en Nijverheid. En elk dezer op zich zelf vorderde reeds den geheelen man. Als Minister van Landbouw, enz., heeft hij tal van wetsontwerpen verdedigd en aangenomen gezien. Hij verdedigde deze met een kennis van details, dat menigeen er zich over verbaasde. Bij de verdediging van zijn „Boterwet”, het eerste dat hij als Minister verdedigde (19 Maart 1908), getuigde de margarinefabrikant S. van den Bergh, afgevaardigde voor Rotterdam: „De heer Minister heeft „bij de verdediging van dit wetsontwerp blijk „gegeven van zulk een diepgaande kennis van dit „uitermate technisch onderwerp, dat die kennis „inderdaad boven mijn lof verheven is”.

Zoo was het bij alle door hem verdedigde ontwerpen. Steeds werd men getroffen, door zijn „er-in-zitten”, zijn haarfijn weten, ook van schijnbare kleinigheden en technische moeilijkheden. Dat zulks mogelijk was, dankte hij aan de hem van God geschonken talenten en gaven, aan scherpheid van geest en vaardigheid. Dit bleek bij de verdediging van zijn Vogelwet, zijn Visscherij- en Schepenwet — het is wel opmerkelijk, dat de verbeteringen voor de arbeiders en arbeidsters, betrokken bij de visscherij van Dr Kuyper en van hem afkomstig zijn —, zijn wijzigingen der Arbeidswet, Bakkerswets-

de gelijkenis is maar oppervlakkig. Immers, de buurtcommissies worden uitdrukkelijk als niet-officieel aangeduid. Het wel-officieele apparaat is en blijft ambtelijk.

Uit een nadere mededeeling in Ec. Voorl. blijkt trouwens, dat hier meer het voorbeeld van Amerika wordt gevolgd, waar men dezelfde soort commissies, zgn. „panels”, kent

K. G.

ontwerp, Radenwet, Invaliditeitswet, Steenhouwerswet, Stuwadoorswet en meer, en niet het minst bij het complex der Sociale wetgeving.

Met welk een bezieling en klem van argumenten heeft hij het, helaas, gevallen Bakkerswetsontwerp verdedigd, ook tegen vrienden, en de verwerping daarvan is voor hem, even, zoo niet meer, pijnlijk geweest als voor „Patrimonium” en vele Antirevolutionairen.

Het was in en buiten de Kamer dan ook dat men met gespannen aandacht de debatten daar volgde, en niemand minder dan de Kameroverzichtschrjver van het Handelsblad, de heer C. K. Elout, schreef, eind Februari 1913, na de behandeling der Invaliditeitsverzekering:

„Terecht bracht de heer Duys bij het einde der „behandeling heden den Minister hulde voor „de kloekheid en de zaakkennis, waarmee deze „het ontwerp heeft verdedigd. Het spijt ons, dat „geen enkele liberaal, ook niet de heer Borge „sius, die daarna nog tweemaal het woord „voerde, zich bij dat woord van hulde aansloot „en dat ook alleen uit de rechterzijde den Mi „nister handdrukken werden gebracht. „Wat deze Minister aan zaakkennis en aan „werkkracht gepresteerd heeft, niet alleen voor „dit ontwerp, maar voor tal van andere ont „werpen, gedurende, deze vijf jaren... is waar „lijk reusachtig en verdient algemeene bewon „dering.”

En bij Talma's verscheiden schreef dezelfde Elout, na een opsomming van boven reeds genoemde wetten — „dat zijn eigenlijk gedenkteekenen van „zijn beste ministerieele kunnen — al herinnert „het groote publiek, waarvoor de Sociale wet „geving veel belangrijker is, zich die onderwerpen „nauwelijks meer”.

Als Minister van Sociale wetgeving heeft Talma, in de lijn van Dr. Kuyper voortgaande, heel ons volk gediend en diensten bewezen: „al herinnert het groote publiek, waarvoor de sociale wetgeving veel belangrijker is”... zich dit ook niet.

Wie denkt bij de inning der Invaliditeits- of Ouderdomsrente aan Minister Talma of diens opvolger Mr. Aalberse?

En toch — de sociale wetten van Minister Talma, na een zeer zwaren strijd van dagen en maanden tegen obstructie van liberalen en socialisten in 1913 aangenomen, bleven, dank zij liberalistischen tegenzin, tot 1919 liggen, toen Minister Aalberse het wetsontwerp opnieuw ter hand nam en indiende, daarmee de gedachtenis van Minister Talma eerehd. Het zou belangwekkend zijn, maar valt buiten dit kader, om den strijd na te gaan, die de A.R. Partij en haar voormannen hebben gevoerd in het belang der sociale wetgeving.

* * *

Had Dr. Kuyper met betrekking tot de sociale wetgeving een vijftal wetsontwerpen ingediend als:

a. wettelijke verplichting van werklieden, om zich en hunne weduwen te verzekeren tegen

geldelijke gevolgen van **invaliditeit** en **ouderdom**;

b. verzekering van personen, werkzaam in het **Zeevisschersbedrijf**, tegen geldelijke gevolgen van bedrijfsongevallen;

c. wijziging van de **Ongevallenwet**, in verband met het ingediende ontwerp-Ziekteverzekering;

d. wettelijke verplichting van vaste werklieden om zich en tot hun gezin behoorende personen te verzekeren tegen geldelijke gevolgen van **ziekte, kraam en overlijden**;

geen dezer ontwerpen heeft het Staatsblad mogen bereiken. Na den val van het Kabinet-Kuyper, Juni 1905, trad het Ministerie-de Meester op, en alle ontwerpen werden ingetrokken om, op 20 September 1906, hier en daar gewijzigd, maar vrijwel volgens hetzelfde stelsel, opnieuw te worden ingediend.

Maar — ook deze ontwerpen ervoeren het lot der vorige en van het kabinet: zij werden ingetrokken en vielen;

Toen in 1908 het Kabinet-Heemskerk, en de heer Talma als Minister van Landbouw, Handel en Nijverheid optrad, werd een nieuw tijdperk in de geschiedenis der sociale wetgeving geopend.

Minister Talma kwam met nieuwe denkbeelden. Ook hij begon met intrekking der ontwerpen van zijn voorganger.

Hij stelde zich een gansch andere organisatie voor, waarbij hij, kort gezegd, van twee gedachten uitging:

Allereerst, de arbeiders zouden door middel van de sociale verzekering **rechten** ontvangen, waar door hun een behoorlijk onderhoud voor zich zelf en hun gezin gewaarborgd werd, indien hun inkomsten uit arbeid wegvielen;

Vervolgens zouden zij te zamen met de werkgevers, onder leiding van de Overheid, belast worden met de uitvoering aanvankelijk van de sociale verzekeringswetten en later van ook nog andere sociale wetten, terwijl zij verder geroepen zouden worden den Staat van voorlichting te dienen bij diens taak met betrekking tot de organisatie van den arbeid.

„Met één slag — zoo schreef Mr. Baron Wittert van Hoogland in de „Sociale Verzekeringsgids” — werd hierdoor de arbeider verheven uit de vernederde positie waarin hij verkeerde, tot den gelijkgerechtigde van den werkgever.”

Talma zelf zeide het groote doel, dat hem voor oogen stond, beschrijvende:

„Primair is voor mij de samenwerking van werkgevers en arbeiders. Waarom is deze samenwerking noodig? Omdat de arbeidersverzekering niet alleen dient om geld uit te keeren maar ook omdat ik de werkzaamheid in verband met die verzekering beschouw als een sociaal belang van de eerste orde voor den kring van den arbeid en naar mijn innige overtuiging niet alleen voor de arbeiders, maar evenzeer voor de werkgevers”.

Het beeld dat Minister Talma voor oogen stond

waren publiekrechtelijke organen, bestuurd door colleges van werkgevers en arbeiders onder leiding van de Overheid, met de bedoeling deze te maken tot de sociale gemeenteraden. Plaatselijk of lokaal zouden deze organen zijn, Raden van Arbeid geheeten. Het lag toch in Talma's bedoeling, dat deze colleges, op grond van hun inmiddels verkregen rijpe ervaring bemoeienis zouden krijgen met het geheele terrein van den arbeid. De leden werkgevers en werknemers zouden worden **gekozen**. Het **toezicht** op deze organen zou worden opgedragen aan Verzekeringsraden. Deze beginselen waren door hem neergelegd en uitgewerkt in de op 18 Juli 1910 ingediende **Radenwet en Ziektewet**.

„Door de vereeniging van de werkgevers en de arbeiders aan één tafel als gelijkgerechtigden, verhiel Talma de arbeiders in het productieproces tot de gelijkwaardige van de werkgevers. Door het voorzitterschap van den vertegenwoordiger van de Overheid verhinderde hij, dat door te nauwe samenwerking van werkgevers en arbeiders het algemeen belang zou kunnen worden geschaad.”

Hier lag het verschil met het uitgangspunt van de wetten-Kuyper. Ging diens ontwerp uit van de gedachte, dat bij de Ziekteverzekering de bijzondere kassen **regel** zou zijn, en de openbare als **aanvulling** zou dienen, Minister Talma droeg de **geheele** ziekteverzekering op aan Overheidsorganen, nl. de ziekenkassen van de Raden van Arbeid. Daarmee werden bestaande ondersteuningsfondsen overbodig. Van de Raden van Arbeid, die als beheerders dezer ziekenkassen over niet geringe middelen zouden hebben te beschikken, zou dan verwacht mogen worden, dat van hen kracht zou uitgaan voor het oprichten en steunen van ziekenhuizen, herstellingsoorden, en in het algemeen van alles wat strekken kan om het gezondheidspeil der bevolking te verhoogen. Moeilijk en zwaar is de arbeid van Talma als Minister geweest. Zijn ideaal van een publiek-rechtelijke organisatie der bedrijven, zag hij door de oppositie gedwarsboomed.

Ware Talma's plan van grootsche opvatting ongewijzigd aanvaard, dan zouden de arbeiders in 1913 reeds een niet te waardeeren geschenk hebben ontvangen en Nederland had een sociale wetgeving vriend en vijand kunnen toonen, waarop het terecht trotsch had kunnen zijn.

Helaas! De toenmalige Kamers hebben zich niet op kunnen maken tot Talma's hoogte en het woord van den journalist D. Hans, den politieken tegenstander en kundigen voorzitter van den Nederlandschen Journalistenkring, in een zijner „Parlementaire films” geschreven:

„Ik kan nooit aan Talma denken dan met een gevoel van diepen en oprechten eerbied. En dan komt daar toch altijd ook een gevoel van deernis bij, want in het leven van dezen Christen-Staatsman, die vroegtijdig stierf, valt de lijn der tragiek duidelijk te bespeuren.”

is maar al te waar.

Felle partijzucht heeft tegen die wetten een obstructie gevoerd, als voorheen Minister Kuyper eveneens moest ervaren, en aan het Ministerie-Heemskerk in rijke mate ten deel viel. Een be-

strijding, die alle perken te buiten ging. Allerlei leuzen en woorden deden opgeld. „Staatssocialisme” en „bureaucratie” werden herhaaldelijk opgeroepen. Ook uit de partijen, die Talma hadden moeten steunen, allereerst de Christelijke partijen, maar ook socialisten en vrijzinnig-democraten, kwamen de bezwaren. Zó zelfs dat de Minister-president Mr. Th. Heemskerk, in de zitting van 12 December 1912, zich in het debat mengde, zijn verwondering uitteover de houding der Unie-liberalen en der Vrijzinnig-democraten, die, nu het door den Christen-Minister Talma was ingediend, bestreden wat zij vroeger zeiden te begeeren. En met betrekking tot de Sociaal-democraten zei Mr Heemskerk:

„Dat de Sociaal-democraten tegen de dwangverzekering zijn is te begrijpen, want deze bescherming verbetert de verhouding tusschen kapitalisme en arbeid, vermindert de tegenstellingen en scheidt een betere en meer verzoenende rechtsorde”.

Zoo was het. Men gunde het den Christen-Staatsman niet, dat hij het sociale vraagstuk tot oplossing bracht, en daarom waren de bezwaren onwaarsachtig en al te doorzichtig. Het ging tegen de Christelijke politiek en alzoo werden vele staketsels opgeworpen.

Toen in de Eerste Kamer Minister Talma de benaming „Staatssocialist” werd toegeroepen, laakte Talma, die uitdrukking als een „holle klank”, die slechts als schimnaam dienst doet, daar niemand zich als „staatssocialist” wenscht beschouwd te zien. En niemand minder dan Minister Aalberse schetste de tegenstelling als: „Het staatssocialisme wil staatsbemoeiing zoover eenigszins mogelijk, de sociale hervorming wil staatsbemoeiing alleen daar en „voor zoover als haar met het oog op het algemeen „welzijn noodzakelijk is gebleken.”

Men heeft Talma ook het verwijt gemaakt, dat zijn sociale wetten te laat werden ingediend. Maar is dat zoo?

In 1908 trad het Kabinet op, dat, na de verkiezingen van 1909 bestendig werd, en dus ook Minister Talma zijn plan kon opmaken en met een geheel nieuw samengesteld ontwerp voor de Staten-Generaal kwam, gelijk boven reeds is opgemerkt.

Vooraf bij de beschouwingen over de Ziektewet was de oppositie fel en hevig, en was oorzaak, dat hij van zijn complex wetten, behalve de Invaliditeitswet, welke op 5 Juni 1913 werd afgekondigd, alleen de Stuwadoorswet het Staatsblad zag bereiken. De Radenwet doorliep slechts de Tweede Kamer. De Ziektewet bereikte dit niet eens, ondanks het feit, dat zij, Radenwet en Ziektewet, in den zomer van 1910 werden ingediend. Onbillijk waren de verwijten, want Minister Talma, die een uiterst gewetensvol werker was, liet niets zijn werkkamer uitgaan, eer hij zelf overtuigd was, dat het den toets der critiek kon verdragen.

Terwijl vele organen van rechts — o.a. ook Dr Kuyper in „De Standaard” die door het verloop der geschiedenis in het gelijk werd gesteld — op speed aandrongen; de linkschen hem niet zonder leedvermaak herinnerden, hoe hij Minister

Veegens tot spoed had aangespoord — werkte Talma aan de groote voorstellen voor Ziekte-, Ouderdoms- en Invaliditeitsverzekering. Een arbeid, die reuzenkrachten heeft gevegd. Bewonderenswaardig was Talma bij de openbare behandeling zijner verzekeringswetten, en om de bedrevenheid, waarmee hij zelfs de kleinste bepalingen verdedigde, en om de nimmer verflauwende werkkraft, waarmede hij maandenlang den zwaarsten arbeid had verricht en om het onuitputtelijk geduld waarmede hij de felle oppositie aanhoorde en beantwoordde. Dit alles kon alleen geschieden omdat voor Talma het minister-zijn niet maar een baan was doch omdat hij zich er toe geroepen wist. Het minister-zijn was voor hem een zaak des gebeds; het raakte zijn zieleleven, en zijn liefde voor den arbeider. Dezen uit de vernederde positie op te heffen en een menschwaardig bestaan te verschaffen, hem als beeldträger Gods te zien, was zijn doel. Vandaar dat hij van het najaar 1910 onafgebroken schier, in menigerlei wisseling van ontwerpen heeft gestreden voor zijn sociale wetgeving. Daaraan heeft hij, ondanks de felste bestrijding, zijn allerbeste krachten geschonken.⁹ Dat getuigde Dr Nolens, toen deze, aan het slot van de debatten in de Kamer zeide:

„dat diegenen, die getuigen zijn geweest van den arbeid, dien deze minister bij dit wetsontwerp gehad heeft en daarbij rekening houdend met zijn anderen arbeid, die zooveel omvattend is, dat het mij, wanneer ik het indenk, begint te duizelen, de werkkraft van dezen Minister moeten bewonderen.

En wanneer dit wetsontwerp ook al niet wordt aangenomen of misschien door politieke gebeurtenissen niet zal worden uitgevoerd, dan kan men gerust zeggen, dat zelden een Minister zóóveel kracht, talent, arbeid en toewijding bezwezen heeft aan de arbeiders — en daar komt het in dezen toch vooral op aan — als deze Minister.”

Dr. Nolens had goed gezien, de wetten werden niet uitgevoerd.

Wanneer dan ook de verkiezingen weer naderen, zei hij in een vergadering van de R.K. Staatspartij op 13 Mei 1918:

De Katholieke Partij zal er rekening mee houden, dat aan het getob en gesol met de verzekeringswetten een einde moet komen. De pogingen van mijn diep betreunden vriend Talma in zijn oorspronkelijken opzet van de Raden van Arbeid, vonden voor eenige jaren niet voldoende waardeering; thans erkent men meer en meer van verschillende zijden zijn juiste blik.”

Misvormd en verwrongen had de Tweede Kamer Talma's sociale wetgeving als zij na drie jaar van moeizaam werken, dank zij de grenzenloze obstructie, die gedurende vijf jaar de wetgeving tegenwerkte, het Staatsblad bereikte. Maar zoo laat, dat Minister Talma de uitvoering niet ter hand kon nemen en met den val van het Kabinet — ook weer dank zij een onoprechte verkiezingscampagne — als Minister aftrad.

Toen het linksche Kabinet-Cort van der Linden optrad, Minister Treub Talma verving, ging Dr Kuyper's voorspelling en-Dr Nolens' vrees in vervulling: Talma's sociale wetgeving werden opgeborgen inplaats van uitgevoerd.

Eerst ná den eersten wereldoorlog scheen het tijdstip gunstig om Talma's geschenk aan de arbeiders uit te reiken.

Het strekt Minister Aalberse tot eer, dat hij toen na de verkiezingen van 1918 weer een Christelijk Kabinet optrad, Talma's erfenis uit den schuilkelder naar voren haalde en opnieuw, zij het ook met eenige noodzakelijk geworden wijzigingen, weer indiende. Ten aanzien van de Ouderdomswet werd 10 December 1918 voorgesteld, dat deze niet op 70- maar op 65-jarigen leeftijd zou ingaan, terwijl het bedrag van f 2.— op f 3.— per week zou worden verhoogd.

In Juli 1919 trad Talma's Radenwet in werking. Het getob en gesol met diens wetten was weer begonnen en de arbeiders voor wie Talma zich eenvoudig-gezegd uitgesloofd had, om hen bij ziekte te helpen, was weer begonnen. De praatmakers in de Kamers lieten hen wachten. Zeventien lange jaren, van 1913—1930, konden zij wachten op de uitvoering.

Talma's ideaal werd niet bereikt.

Had men hem „bureaucratie” verweten, ambtenarenrompslomp, — het heeft er veel van, dat de Kamers zooveel mogelijk „eters aan de ruif te verzamelen” noodig achtte.

Al dit gesol, geknoei, en verknoeien van zijn werk heeft Talma niet beleefd.

Opgeborgen was zijn werk. Uit het politieke leven trok hij zich terug, en — in gehoorzaamheid aan zijn Zender trad hij weer in dienst der Kerk.

Dertig jaar geleden verscheidde hij, en smartelijke teleurstellingen waren het deel geweest van den man, die in oprechtheid zijn democratische gevoelens ook in wetten had neergelegd.

Het was het geloof, dat zijn geest staalde, het hart, dat hem welsprekend maakte — gelukkig, dat ook Minister Talma zeggen kon:

'k Weet dat mijn aardse leven
Niet meer dan een schaduw is,
En dat dood en droefenis
Hier mij daaglijks blijft omgeven;
Maar — ook als ik sterven moet —
'k Blijf bij Jezus; dáár is 't goed!

Baarn, Juli 1946.

Doe mee
Werft een abonné
Als het kan twee!

De ongelijkzijdige driehoek

Mr Dr F. B. JONKER

De ontwikkeling van het politieke en maatschappelijke leven sedert de bevrijding geeft van protestantsche zijde ruimschoots stof voor bezinning. Wanneer men met name de politieke verhoudingen beziet, kan men zich niet van de gedachte los maken als zou het orthodoxe protestantisme in Nederland aan invloed en beteekenis hebben ingeboet. De meening van Colijn, dat de kabinetsformatie van de Geer in 1939 voor goed een einde maakte aan het politieke evenwicht, "dat zich in den vorm van een nagenoeg ononderbroken reeks van „rechtsche" kabinetten sedert Kuypers ministerie, openbaarde, schijnt bewaarheid te worden.

Kan men de formatie van het Kabinet Schermerhorn-Drees, kort na de bevrijding, goeddeels verklaren als een door de verkiezingen niet gehonoreerde wissel op de honderdvoudige vruchten van de in het eerder bevrijde Zuiden als langs den weg gemaakte ideeën der N.V.B., de vijandigheid en minachting ten deele waarmede de protestantsche politieke groepeerings sedertdien en met name tijdens de verkiezingen, door diverse persorganen en vertegenwoordigers van de Partij van den Arbeid werden bejegend en de wijze waarop vervolgens Dr Beel zijn kabinet samenstelde, spreken in dit opzicht duidelijke taal.

Deze ontwikkeling vraagt een onderzoek naar haar factoren, te meer wanneer men het aandeel van protestantsche zijde in het verzet tegen de Duitschers in oogenschouw neemt. Dan schijnt het alsof het orthodox-protestantisme zijn kansen heeft gemist. Dat na de bevrijding geen reële mogelijkheid aanwezig bleek om één, nieuwe christelijk-nationale volkspartij de plaats te doen innemen van de oude partijformaties, was inderdaad een domper op het élan van het verzet en de daarin gegroeide politieke belangstelling van menig jongere, die in de na veel gedokter tenslotte tot stand gekomen federatieve samenwerking tusschen A.R. en C.H., slechts een al te slappe remedie tegen de zoo zeer door hem betreurde, onnoodige verdeeldheid van het protestantisme kon zien.

Daarentegen wisten de sociaal-democraten het leeuwendeel van de goodwill der illegaliteit in de wacht te sleepen, als gepersonifieerd in de figuren van den Gestelschen professorenkring, wier goeddeels in meditatie verworven stralenkrans heel wat meer na-oorlogsche vereering wist te vangen dan de jarenlange rusteloze ondergrondse activiteit van b.v. een man als Oranje.

Derhalve waren de protestantsche partijen niet in staat den volke de zoo zeer in trek zijnde uitwendige bewijzen van vernieuwing te toonen en bleven zij diens volgens ook ten volle belast met de al dan niet vermeende tekortkomingen van hun vóór-

oorlogsch verleden. Dit heeft wellicht te zwaarder gewogen, daar men eveneens verzuimde de andere partijen hun oordeel in en mede-verantwoordelijkheid voor de velen nu zoo verguisde economisch-sociale politiek van de jaren 1933—1937 duidelijk te maken, zoodat de breede massa en menig na-oorlogsch politicus met haar, wel heel gemakkelijk in den waan werd gelaten, dat de Antirevolutionaire Partij alleen verantwoordelijk is geweest voor het beleid van haar toenmaligen leider welks tekortkomingen men achteraf, in het licht der jongste economische theorieën, even gemakkelijk meent te kunnen aantoonen, als men destijds in gebreke bleef om een andere oplossing aan te geven. Al te gemakkelijk wilde men toen in de kringen van hen, die thans in geleide economie de steen der wijzen hebben gevonden, en daarmede nu de economische politiek der kabinetten-Colijn disqualificeeren, vergeten, dat Minister Oud, thans hoofdbestuurslid van de Partij van den Arbeid, vier jaar lang als minister van financiën en vrijzinnig-democraat, de volle verantwoordelijkheid voor het financieele-economische beleid „van Colijn" heeft gedragen, in feite deze politiek heeft mede gemaakt; dat terwijl het ministerie van economische zaken tijdens alle kabinetten-Colijn in handen is geweest van prominente katholieke figuren.

Maar voorts althans van A.R. zijde bij de bestrijding van de geleide economie naar buiten toe, ternauwernood had blijk gegeven, dat men de beteekenis der nieuwe conjunctuurleer voor de economisch-financieele politiek beseftte, vond men argumenten te over om deze partij en met haar ook de C.H.U. als conservatief en reactionair te doodverven en daarmede ongeschikt te verklaren om aan de vernieuwing van het maatschappelijk bestel deel te hebben.

Zij, die naar het patroon der Engelsche politieke verkiezingen, bezig waren om het politieke leven in Nederland te verlossen van de antithese en de daarop stoelende coalitiepolitiek, werden in dit oordeel nog versterkt, toen deze groepeerings van een zoodanige kunstgreep ten eenenmale afkeerig bléken, en de operatie dientengevolge maar zeer gedeeltelijk slaagde.

Natuurlijk richtten zij hun verwijten niet tot de Katholieke Volkspartij, hoewel deze, weliswaar in formeelen zin geen voortzetting der tijdens den oorlog ter ruste gegane R.K. Staatspartij, nochtans evenals deze, geheel en al is gefundeerd op de in het woord „antithese" al te kernachtig belichaamde gedachte, dat de levensbeschouwing van den burger beslissend is voor zijn politieke inzichten.

Eenerzijds hoopten de politieke vernieuwers een zoodanig getal katholieken via de N.V.B. over te hevelen naar de Nederlandsche Labourparty in statu nascendi, dat deze alléén de meerderheid zou verwerven, waarbij het restant conservatief geörienteerde katholieken dan vanzelf onschadelijk zou zijn, van de zijde der Katholieken zelf hield men blijkbaar met de mogelijkheid van een dergelijke ontwikkeling zoodanig rekening, dat men niet

Devaluatie of Belijden

In „Nederlandsche Gedachten” van 6 Juli 1946 namen wij over een artikel uit „Ons Kerkblad”, Provinciaal Kerkblad ten dienste van de Geref. Kerken, onderh. art. 31 K.O. in de prov. Utrecht, getiteld „Wat is eigenlijk in geding?” Dit artikel, dat alleen met initialen was geteekend, was van de hand van Ds E. T. van den Born van Amersfoort. In een volgend no. van bedoeld kerkblad schrijft Ds. van den Born een artikel over „Devaluatie of Belijden”, dat wij eveneens overnemen, omdat het zoo bijzonder duidelijk stelt, waarom wij op grond van Gods Woord opkomen voor **christelijke politiek**. Wij geven het woord aan Ds van den Born:

Het was te begrijpen, dat na de verkiezingen door- gesproken zou worden over dat zeer belangrijke punt wie nu eigenlijk trouw is aan het Woord Gods: hij, die gelooft, dat dit Woord Gods ook beginselen openbaart voor het publieke leven, en daarom het bestaan van een christelijke partij rechtvaardigt, en ook het komen met een bepaald politiek program in een gegeven situatie, of hij, die gelooft, dat dit Woord Gods hem in een bepaalde situatie die vrijheid geeft om bijv. socialist te worden, en als christen mee te werken aan de verwerkelijking der socialistische gedachte.

Nu vond ik in „Vrij Nederland” een artikel met als opschrift „Gevaarlijke devaluatie”.

Laten we eens zien, wat de schrijver daarmee bedoelt en waar hij het over heeft.

---

beter wist te doen dan elk principieel geluid tot het laatste oogenblik achterwege te laten en ook over- rigens door druk bij zijn kiezers te wekken, dat zij vanwege de progressiviteit heusch niet de K.V.P. voor de P. v. d. A. behoefden te verruilen. Angstvallig droeg de K.V.P. dan ook zorg, dat geen enkel onderdeel van het Schermerhornsche beleid negatief of positief voorwerp van haar verkiezings- strijd was.

Zoo konden beide partijen redelijk tevreden zijn over den verkiezingsuitslag. Beel volgde Schermer- horn op terwijl de op regeeren zoo beluste Social- listen mochten mede-regeeren. Aan een nationaal kabinet, d.w.z. meedoen van de orthodoxe protestan- ten, schijnt niet lang te zijn gedacht, hoewel de opdracht daartoe vrijheid liet.

Voor de protestanten schuilt hierin een ernstige waarschuwing. Wanneer zij andermaal invloed op 's-lands zaken willen verwerven, zullen zij in de eerste plaats het oude devies: „Eendracht maakt macht”, tot het hunne moeten maken en niet alleen op politiek terrein, op straffe van een late over- winning der contra-reformatie, ook in dezen lande, te hebben bevorderd.

Deze beschouwing werd overgenomen uit „Nieuw Nederland”, het nummer van 9 Augustus 1946.

Hij begint aldus:

„De verkiezingsuitslag moge voor de z.g.n. Christe- lijke partijen (zogenaamd, omdat zij in het opeisen van die naam voor zichzelf mede uitspreken, dat de andere partijen onchristelijk zijn zouden) een beves- tiging zijn geweest van het Christelijk karakter van ons volk, de wijze waarop in die dagen met de heilige- ste van alle namen is omgesprongen toont ons meer de ziekte van het Christendom in Nederland dan zijn gezondheid”.

Hieruit begrijpen wij reeds welke beteekenis de schrijver hier geeft aan het woord devaluatie. De- valuatie beteekent waardevermindering, het on- gangbaar maken van een munt. De devaluatie van den gulden beteekent dan ook een ramp voor het economisch leven. Het is de weg naar het bank- roet. Devaluatie van den naam van Christus betee- kent dezen naam van zijn wezenlijke heerlijkheid berooven, van zijn eigen glorie ontdoen. Wanneer wij belijden, dat Hij is de Heer der Heeren en de Koning der Koningen, dan beteekent devaluatie van Zijn Naam in den grond der zaak majesteitsschennis, Hem niet de eer geven, die Hem toekomt, en Hem niet op de plaats laten staan, die Hij van den Vader ontvangen heeft. Devalu- eeren is hier dan ook verloochenen. Nu dat is wel het grootste kwaad, dat wij kunnen bedrijven. Wie mag den naam van christen nog dragen, als hij den naam van zijnen Christus, zijn Heer, devalueert?

Op welke wijze hebben dat nu de christelijke par- tijen gedaan? (dat wij op den naam christen geen recht meer hebben, blijkt reeds uit de kwalificatie die de schrijver geeft. Hij spreekt dan ook van de „z.g.n.” christelijke partijen).

Op deze wijze: „In het dagblad „Trouw” werd het Nederlandsche volk voor de keus gesteld: Baäl of Christus, waarbij de heeren Bruins Slot, Smeenk, De Wilde c.s. uiteraard de kinderen des lichts zijn en Kraemer, Van der Leeuw, Liefstinck, Stufkens, Van Rhijn, de kinderen der duisternis of op zijn best dwalende kinderen in feite in de macht van Baäl of althans werkend in de gemeenschap der Baälpriesters”.

En: „Jezus Christus het fundament, daarom No. 1 van lijst 2 vertelt ons de Maasbode met koeien van letters.”

En: „Wie voor Tilanus kiest, kiest voor het Evan- gelie tegen het staatsabsolutisme”.

Waar het dus op aankomt is dit, dat wie den Naam van Christus uitroept op het politieke erf, wie gelooft, dat Hij inderdaad is de Heer der Heeren, en de Koning der Koningen, zoodat Hij alleen zeggen kan op welke wijze ook het politieke leven zich ontwikkelen kan tot een zegen voor land en volk, en wie gelooft, dat wij Zijn verlost en alzo verlossend woord vinden in de Heilige Schrift als het woord van den grooten Koning der wereld, wie daar ernst mee maakt, die devalueert Zijn grooten Naam, die speelt een spel „met de heiligste van alle namen”.

Want, volgens de schrijver, behoort deze Naam niet uitgeroepen te worden op politiek terrein. Daar hoort die naam niet thuis. Dat beteekent onthei-

liging. Deze Naam behoort alleen op het terrein van de religie. En religie dat is een zeer persoonlijke zaak. Religie is het domein van de menselijke ziel. Daar wil Christus als Koning heerschen. En wie Zijn Naam buiten dit domein uitdraagt op de terreinen dezer wereld, die devalueert dien heiligen naam.

Wij kennen deze klanken. Zoo hebben de liberalen in de vorige eeuw ook gesproken. Ik weet heel goed, dat ook deze schrijver vanuit een geheel andere richting komt. Hij komt uit de buurt van Karl Barth. Maar het komt op hetzelfde neer. Het koninkrijk van Christus staat antithetisch niet tegenover de zonde, maar tegenover de wereld.

Daarom is, volgens dezen schrijver, christelijke politiek met het aanroepen van den naam van Christus een profaneeren, een devalueeren van dezen heiligen naam. Het bewijst dat wij „verburgerlijkt” zijn. Wij hebben dezen Naam geannexeerd voor onze doeleinden, voor „onze aanvechtbare sociale en politieke opvattingen”. En dit verburgerlijkte christendom zou hij willen noemen „geloof zonder schroom” en „zekerheid zonder schuldbesef”. Hij vraagt zich dan ook af „hoe dit luidruchtig gebruik van 's Heeren Naam te rijmen is met de schroom en de schuldbelijdenis, die in het Oude Testament b.v. tot uitdrukking werd gebracht in het geloof, dat ieder, die een Engel gezien had, sterven moest”.

Wij zien dus wederom, dat de Schrift als het Woord Gods in het geding is. Dit Woord Gods leert ons, dat het koninkrijk van Christus niet antithetisch staat tegenover de wereld, als schepping Gods, maar antithetisch tegenover de zonde. God heeft in Christus Zijn eigendomsrecht op deze wereld uitgeroepen. Dat eigendomsrecht is vastgelegd op Golgotha. En Christus heeft op Golgotha den nieuwen mensch geschapen om nu uit kracht Zijner genade en uit kracht Zijner zalving op elk terrein weer de wet Gods te doen, geloovende, dat Christus is de Heer en Heeren en de Koning der koningen. Hij **moet** nu den Naam van Christus uitroepen op elk terrein, want daartoe heeft God Hem nu ook uitermate verhoogd. Hij **moet**, opdat de zegen van Golgotha op elk terrein doorwerke, en alzoo het leven weer opbloeie tot eer van God, en tot zegen der wereld. Hij **moet**, omdat de gansche wereld Christus toebehoort. Hij profaneert en devalueert niet, want heel de wereld is Zijn gebied. En hij **kan** ook naar het schoone woord van Christus: Wie in Mij gelooft, gelijkerwijs de Schrift, zegt, stroomen des levenden waters zullen uit zijn buik vloeien; (Joh. 7 vs. 38). Hij kan de wereld tot een zegen zijn, vanwege de zalving des Geestes, die hem maken tot een levende fontein voor deze wereld. En hij **devalueert**, dat is hij **verloochent** Christus, die Hem tot koning maakt van de ziel, en die de religie beperkt tot een persoonlijke cultus, en hemel en aarde van elkander scheidt, al mag dan hij overigens nog zoo schoon spreken over Christus' koningschap, en over Zijn rijk, en over Zijn toekomst.

En dit alles is zeker niet een kwestie van persoon-

lijke opvattingen, zooals de schrijver ons wil doen gelooven.

Hij zegt immers: „Wij erkennen er is in de Christelijke kerken een verschil in opvatting over de mogelijkheden van Christelijke politiek. Wij twijfelen niet aan de ernst van die gelovigen, die menen in gehoorzaamheid aan het Evangelie te moeten besluiten tot het voeren van, laat ons zeggen, een anti-revolutionaire politiek. (Waarom spreekt hij dan zoo denigreerend over de „z.g.n.” christelijke partijen? v. d. B.). Evenmin echter hebben wij het recht te twijfelen aan het geloof van hen, die in gehoorzaamheid aan hetzelfde Evangelie tot een andere politiek besluiten. Zolang de Christelijke kerken in Nederland inwendig aan deze breuk lijden, gaat het niet aan Christus zo reserveloos voor zich op te eisen.”

Maar zoo staan de zaken niet. Wij hebben een maatstaf om elkander te beoordeelen. Want er is een leer der apostelen en profeten. Er is een Woord Gods met een zeer bepaalden inhoud. Er is een christelijke belijdenis over wat wij als waarheid Gods belijden in deze wereld. De schrijver ontwijkt dit, wanneer hij spreekt van gehoorzaamheid aan het **Evangelie**. Hij had moeten schrijven: in gehoorzaamheid aan het **Woord Gods**. Dáár ligt het criterium. Dit Woord Gods, deze geschreven Bijbel, met als auctor primarius de Heilige Geest, is de norm van ons denken en doen. En dit Woord Gods leert ons de geheele wijze des dienstes, die God van ons eischt (Art. 7 Ned. Gel. Bel.). En op grond daarvan mag ik en moet ik zeggen, dat het een verloochening van Christus is, wanneer iemand Zijn Naam niet belijdt op politiek en sociaal terrein. En Zijn Naam belijden, dat is dan toch zeker belijden wat **Hij** ons daaromtrent geleerd en geopenbaard heeft, en daarnaar doen.

Wie het criterium legt in iemands persoonlijke opvatting van het Evangelie, kan geen woord meer zeggen. En de schrijver had dan ook zijn artikel niet moeten publiceeren. Want dan is er geen criterium meer, waaraan wij elkander kunnen toetsen, of wij trouw zijn of ontrouw. Wij moeten dan den Bijbel maar dicht doen. De schrijver had dan ook uit het Woord Gods moeten aantoonen het recht of het niet-recht van christelijke politiek. Of hij had eerlijk moeten zeggen, dat dit Woord Gods, deze geschreven Bijbel voor hem niet is het geïnspireerde Woord Gods, dat ons wijs maakt tot zaligheid. Tot zaligheid en dat beteekent wijs maakt tot het doen van de goede en welbehagelijke wil Gods in deze wereld en in de dingen van deze wereld. Wij hadden dan precies geweten, waar we aan toe waren. Want wij willen uit den Woorde Gods het recht van christelijke politiek verdedigen. Wij komen niet met onze persoonlijke opvatting.

Wij kunnen zeggen: Daar staat geschreven.

Ik hoop, dat men ons dit soort artikelen bespaart. Laat men de centrale kwestie stellen: het Woord Gods en wat wij daaromtrent belijden in Art. 7 der Ned. Gel. Bel.

Wij gaan dan precies weten, wat ons scheidt. En dat zal blijken te zijn het Woord Gods zelf.

v. d. B.

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof Dr. J. Severijn, Mr A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr J. J. Hangelbroek, Prof Mr A. M. Donner, Mr W. Rip, Ad. Kuiper, J. H. Hofman, Dr F. L. van Muiswinkel, Mr K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr Dr. E. J. Beumer, Mr J. A. de Wilde, Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr L. W. G. Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand. — Redactie-adres. Dr Kuypersstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935.
Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht — Telefoon 11811 — Giro 267122
Prijs per abonnement f 3.— per jaar.

Een gevaar voor de Vrijheid

Mr J. A. DE WILDE

Het is wel zeker, dat de antirevolutionaire partij een zeer zwaren strijd tegemoet gaat, den strijd tegen het Socialisme en voor een gezonde sociale wetgeving, tegen knechting van het maatschappelijk leven en voor de vrijheid.

De coalitie der Chr. partijen is voorshands verbroken. Rome werkt nu samen met het Socialisme, zooals het na den vorigen wereldoorlog in Duitschland heeft gedaan. Het resultaat van die samenwerking is voor dat land bedroevend geweest. Wij vreezen, dat deze samenwerking op Nederlandschen bodem eveneens kwade vruchten zal voortbrengen.

Intusschen hebben wij den feitelijken toestand te aanvaarden en moeten wij onze houding en marschroute bepalen.

Onze strijd moet staan in het teeken der vrijheid, zooals die gebaseerd is op de ordinantiën Gods.

* * *

Het Deutsche regiem heeft ons den dwang, de staatkundige en economische slavernij gebracht. Intusschen moet men hierbij wel in het oog houden, dat de Duitschers ons niet iets hebben aangedaan, dat zij zelf in eigen land niet hadden of wilden hebben. Neen, wat zij ons hier brachten, bestond bij hen reeds eenige jaren. Het nationaal-socialistisch systeem beteekende praktisch: staatkundige en economische gebondenheid. Het was in den bezettingstijd bij ons te lande niet erger dan in Duitschland zelf.

Uit louter economisch oogpunt bezien heeft het Hitler-regiem in Duitschland wonderen verricht. Om daarvan iets te laten zien verwijzen wij naar een artikel van H. François in Vrij Nederland van 10 Augustus. Dat artikel heeft ten doel aan te

toon, hoe gevaarlijk nog altijd Duitschland is, ook na zijn nederlaag. Aan de hand van Deutsche documenten deelt de schrijver o.a. het volgende mede:

„De verbijsterende resultaten, door het Hitler-regiem op het gebied der productie verkregen van 1933 (het jaar dat Hitler aan de macht kwam) tot 1938, volge hier onder:

	1933	1938
kolen	109.7	168.2 miljoen ton
cokes	21.2	43.5 „ „
gietijzer	5.2	18.5 „ „
staal	7.5	20.5 „ „
electriciteit	24.7	55 biljoen watt
kunstzijde.....	28.8	65.1 miljoen ton
aluminium	18.3	160.0 „ „

Inderdaad zijn deze cijfers verbijsterend. Zij toonen aan, waartoe een werkzaam volk als het Deutsche, door één gedachte geleid, in staat is. Als praktisch de productie-middelen en het productieapparaat in handen van den Staat zijn en de werkzaamheid der bevolking vanuit een centraal punt wordt gedirigeerd, dan kan men topprestaties bereiken. Het is, zooals H. A. Lunshof schrijft in Elseviers Weekblad van 17 Augustus: „Natuurlijk, zulk een Staat is tot groote dingen in staat. Hij kan de pyramide van Cheops bouwen, hij kan de Chineesche muur bouwen en zelfs de toren van Babel, maar vergeet niet, welk een ontzaglijke slavernij er noodig was om dit soort bouwwerken tot stand te brengen. Was Ihr auch baut, heeft Erich Kästner den Duitschers eens toegedicht, es werden stets Kazernen. Welnu, dat kan de Staat, enorme bouwwerken, enorme legers, enorme kazernes, enorme politie-

apparaten. Bij dat alles wijkt de vrijheid in volstrekten zin."

* * *

Wij zijn nu van de Duitse overheersching bevrijd. We hebben weer sinds meer dan een jaar onze eigen regering.

Natuurlijk kan het economische leven, dat door de Duitse bezetting, vooral gedurende het laatste jaar, zoo grondig verstoord was, niet aanstonds weer op eigen beenen staan.

Een van de noodlottige gevolgen van de toepassing der nationaal-socialistische methodes, is wel, dat wie er overigens niets voor voelt, toch gedwongen wordt ze gedurende een zekeren tijd zelf toe te passen. Centrale leiding kon na de bevrijding op economisch gebied niet worden gemist. En daarmee ging van zelf gepaard een groote on-vrijheid, een lastige gebondenheid. Een distributie- en vergunningsstelsel, gepaard met het „in de rij staan" en „het gestuurd worden van het kastje naar de muur", was niet te vermijden. Bovendien moesten diep-ingrijpende maatregelen getroffen worden om van den overvloed van papieren geld af te komen: de geldsaneering. We leven daardoor nog altijd in een dwangpositie.

De schier vanzelf daarbij opwellende gedachte is: We moeten ons inspannen, om zoo spoedig mogelijk uit deze dwangpositie weer bevrijd te worden.

* * *

Zoo zoudt ge denken. Maar het merkwaardig verschijnsel doet zich voor, dat de consequente toepassing der socialistische beginselen, waarvan wij eenige jaren lang het slachtoffer zijn geweest, niet dien afkeer heeft gewekt, die men had mogen verwachten. Het nationaal-socialisme was verkeerd, zoo zegt men, maar het socialisme is goed, is heilzaam. Het moet den kant uit van het socialiseeren van grond- en productiemiddelen. Niet op eenmaal. Niet langs revolutionairen weg. Maar geleidelijk aan. Beginnen met de Mijnen, de monopolistische bedrijven en de Nederlandsche Bank en dan zoo van stap tot stap verder.

Nu is dit begin, op den keper bezien, nog geen socialisatie, al noemt men het zoo. Immers, we hebben reeds Staatsmijnen, en de electriciteits-, gas-, waterleiding- en telefoonbedrijven zijn reeds lang in overheidshanden. En ook al wordt de Ned. Bank een Staatsbank dan is dat nog allerminst socialisatie. Ook een niet-socialist kan zeer wel voorstander zijn van de nationalisatie van deze instellingen en industrieën. **Principieel** hebben wij althans daartegen geen bezwaar.

Maar voor de mannen van de Partij van den Arbeid en de oude Sociaal-democraten is dit dan ook slechts een klein begin. We moeten komen tot echte socialisatie en tot een economisch plan, tot een van Overheidswege duurzaam geleide economie.

En hierin schuilt het gevaar.

Deze denkbeelden hangen samen met wat Lunshof noemt: de ingenieurs-mentaliteit. Heel het volksleven wordt uit technisch oogpunt bekeken. De groote resultaten, die op het gebied der mechanica zijn bereikt, hebben velen er toe geleid om ook het

economisch leven van boven af technisch te willen gaan ordenen.

Natuurlijk gaat dit gepaard met allerlei misslagen en misrekeningen. Maar — zoo heeft reeds prof. Josephus Jitta opgemerkt — mislukkingen worden door de voorstanders niet toegeschreven aan het stelsel, maar aan een gebrek in de toepassing van het stelsel. Het stelsel zelf is voortreffelijk. En elke tegenslag moet er toe leiden, dat het systeem nog consequenter in toepassing wordt gebracht.

Wat de voorstanders dezer aldus geleide economie niet inzien, is de consequente noodzakelijkheid, dat op den duur de individuele vrijheid op deze wijze aan de economische techniek ten offer wordt gebracht.

Dat offer willen de voorstanders niet brengen. Ze zijn zelfs verontwaardigd als men hen op deze consequentie wijst. Zij willen de individuele vrijheid hooghouden. Ze zijn democraten. Ze willen een personalistisch socialisme, waarbij de waarde van den individueelen mensch op den voorgrond staat.

Maar zij vergissen zich. Dat offer **moeten** ze brengen. Het leven der bevolking komt van alle kanten met de economie in aanraking. Die economie vormt er de materiele grondslag van. Wordt nu de economie van boven af geleid, dan moet de Overheid het volksleven dirigeren en reguleeren. Wat economisch schadelijk is of schijnt, moet afgeweerd of verwijderd worden. En aangezien het economisch raderwerk heden ten dage minutieus gecompliceerd is, moet de leiding, wil ze doeltreffend zijn, alle radereen en daardoor praktisch ook het heele leven des volks gaan beheerschen. Dat kan eenvoudig niet anders.

Heel dit systeem voert consequent tot slavernij, gelijk die in Duitschland feitelijk bestond en in Rusland nog bestaat. En het is onze roeping daartegen voortdurend te waarschuwen. Principieel obsta. De politieke en economische macht in één hand leidt en moet leiden tot machtsmisbruik en vernietiging van de ware vrijheid.

In dit verband willen wij wijzen op wat de Zwitser Dr Paul Trautvetter volgens het blad „In de Waagschaal" schreef. Hij houdt eerst een lofzang op de socialistische gelijkheid in de Sovjet-Unie, maar voegt daaraan toe (wij citeeren uit het Geref. Weekblad):

„In Rusland bestaat geen controle op de regering, maar des te geraffineerder zit het controlestelsel in elkaar, dat op den afzonderlijken mensch wordt toegepast, dat geheim (een ontstellend ding op zichzelf) en daarom volkomen oncontroleerbaar functioneert, dat over het geheele rijk een net spant, ja dat ook de Sovjetburger, die naar het buitenland wordt gezonden ononderbroken onder controle houdt en over hem een dossier bijhoudt op dezelfde wijze als over alle anderen, die daarvoor uit politieke overwegingen in aanmerking komen. Het spreekt vanzelf, dat deze methodes als consequentie de meest ongeremde maatregelen tegen de persoonlijke vrijheid, ja tegen het leven der burgers met zich meebrengen. Wij behoeven dat niet uiteen te zetten, maar wij zeggen tot hen, die geneigd zijn daar makkelijk over heen te loopen, dat zij datgene bagateliseeren, wat men anders terreur noemt. Doch wij voor ons bekennen, dat wij na de ervaringen met het fascisme opge-

daan, deze dingen niet meer kunnen verdragen en wij vreezen, dat een wereld die ze wel verdraagt en die zich neerlegt bij stille deportaties en bij het geluidloos verdwijnen van ongewenschte personen, een nieuw gericht tegemoet gaat.

„In Rusland bestaat geen persvrijheid. Het spreekt daar volmaakt van zelf, dat de pers er niet slechts onder censuur staat, doch eenvoudig wordt gedirigeerd. Dat dat niet maar iets onschuldigs is, maar in zijn consequenties een bepaald demonisch verschijnsel, dat kunnen we toch wel van onze ervaringen met het fascisme geleerd hebben. Ook hier weer wordt het levenselement der volkeren, dat waarheid en nog eens waarheid heet, aan den wortel aangetast. En nu is ook elke leugen, elke vergiftiging, elke ophitsing, elke ondermijning van het vertrouwen, elk volksbedrog en tenslotte de groote misdaad: oorlog, mogelijk.”

Natuurlijk willen ten onzent de voorstanders van socialisatie dit niet. Maar hier ligt toch het groote gevaar. De politieke machthebbers, die de draden

van het staatkundige en van het economische leven in de hand hebben, kunnen ten slotte hun bouwsel niet laten bederven door wederstrevenden. De dwingende staatsmacht moet en zal dan tusschenbeide komen.

En al is het in Rusland, Duitschland en Italië wel heel ver gekomen, men vergete niet, dat in alle landen het Communisme, dat met Rusland dweept, toeneemt in macht en invloed; dat de consequenties het op den duur altijd winnen van de minder consequenten. Hoeveel duizenden stemmen heeft de Partij van den Arbeid bij de jongste verkiezingen reeds aan het Communisme verloren! Dat was te voorzien. Het is een natuurlijk groeiproces. Dat groeiproces voorkomt men niet door het socialisme in homoeopatische verdunning toe te dienen.

Naar onze meening staat het socialisme aan een waarachtige opheffing van heel het leven des volks in geestelijk en stoffelijk opzicht in den ; weg. Gezonde sociale wetgeving zoekt andere en betere wegen.

De Dr Abraham Kuypers Stichting

Vermoedelijk zullen vele Antirevolutionairen wel eens gaarne een en ander vernemen over de lotgevallen dezer stichting tijdens de bezetting en over den toestand, waarin zij thans verkeerd. Daartoe diene het volgende.

Op 30 Juni 1941, tegelijk met de ontbinding der A.R. partij, werden de bezittingen der Dr Kuypers Stichting door den Commissaris voor de niet-commerciële vereenigingen en stichtingen (den heer Müller Lehning), in beslag genomen en daarna zooveel mogelijk geliquideerd. Het personeel, aan de Stichting verbonden, werd voor het meerendeel gevangen genomen. De directeur, Dr J. W. Noteboom, was reeds als gijzelaar weggevoerd. Thans deelden Dr Beekenkamp, Mr Van Andel, Mej. Krüger en zelfs de concierge dit lot.

Het gelukte den penningmeester, Dr J. J. van Dijk, een zeer klein deel van het meubilair aan de inbeslagneming te onttrekken; zoo o.a. een fraaie kast, vroeger eigendom van Dr Kuypers; diens geschilderd portret en het schrijfbureau van Mr Groen van Prinsterer. Verder slaagde hij er na veel moeite in om van den liquidateur gedaan te krijgen, dat aan de gezinnen van de leden van het personeel althans gedurende nog een korten tijd een deel van het salaris werd uitgekeerd. Het liefst hadden de Duitschers en N.S.B.-ers het geheele kapitaal der Stichting, ruim één miljoen gulden groot, voor zich alleen gehouden en het personeel zonder meer kaal aan den dijk gezet.

Zooals bekend werd het kapitaal der Dr Kuypers Stichting na den eersten wereldoorlog bijeengebracht als resultaat van een grootscheepsche actie onder leiding van de heer Colijn en Idenburg. Het bezit der Stichting bestond allereerst uit twee aan elkaar grenzende groote huizen aan de Dr Kuypersstraat te 's-Gravenhage. In het ééne, Dr Kuypersstraat no. 5, waarin vroeger Dr Kuypers gewoond heeft, het Kuypershuis, was (en is thans weer) het bureau der Stichting gevestigd. In het aangrenzend perceel,

no. 3, was de bibliotheek der Stichting ondergebracht; daarin huisde verder het bureau van het Centraal Comité der partij, terwijl het overblijvende gedeelte voorloopig was verhuurd.

Deze beide gebouwen werden door het bureau Müller-Lehning aan den Staat der Nederlanden verkocht. Een korten tijd zijn ze in gebruik geweest bij den Secretaris-Generaal van het Departement van Justitie. Later werd het nieuwe Departement van Volksvoorlichting en Kunsten erin ondergebracht. De heeren Goedewagen c.s. zouden op hun wijze in dezelfde gebouwen het werk der Dr Kuypers Stichting voortzetten.

De bibliotheek der Stichting uit meer dan 16.000 deelen bestaande) werd weggebracht. Ook het fraaie meubilair, de tapijten, de kantoormeubelen enz. werden geroofd.

Het overige kapitaal der Stichting was belegd in obligaties, hypotheaire leeningen aan kerken, scholen en particulieren, en waarborgsommen, aan schoolbesturen verstrekt. Van de renten van een en ander werden voorheen de exploitatiekosten der stichting betaald. De verstrekte leeningen werden door den liquidateur zooveel mogelijk geliquideerd. Bij de schuldenaren werd voortdurend aangedrongen op voortijdige aflossing. Later werden de hypotheaire vorderingen aan particuliere instellingen en personen verkocht, soms ver beneden de eigenlijke waarde. De bedoeling hiervan was duidelijk: de N.S.B.-liquidateur wilde het bezit zooveel mogelijk en zoo spoedig mogelijk te gelde maken teneinde er gemakkelijker over te kunnen beschikken. Tot eer van sommige debiteuren (helaas, niet van alle), kan getuigd worden dat zij, meermalen na overleg met de vroegere bestuursleden voorzoover nog in vrijheid, tot die aflossing niet slechts weigerden mede te werken; maar ook zelfs de betaling van de verschuldigde rente en van de verplichte aflossingstermijnen zooveel mogelijk saboteerden.

Bij de bevrijding van het Westen van ons land was de voorzitter van den Raad van Beheer der Stichting, Dr Colijn overleden, terwijl de penningmeester, Dr van Dijk, nog in Duitschland gevangen zat. Het bijeenroepen van den (onvoltallig geworden) Raad van Beheer was, reeds door de slechte reisgelegenheden, onmogelijk. De wetenschappelijk gevormde staf van de stichting, bestaande uit de heeren Dr Noteboom, Dr Beekenkamp en Mr Van Andel, was niet aanwezig. Reeds spoedig bleek, dat op hun terugkeer in dienst der stichting niet mocht gerekend worden, doordat zij elders arbeid vonden. Het bezit der stichting scheen verdwenen, uitgezonderd de gebouwen natuurlijk, doch deze prijkten met een bordje, dat zij Rijkseigendom waren. De geheele administratie, destijds bij den penningmeester in beslag genomen, was zoek. De toestand was derhalve déplorabel.

De drie aanwezige Haagsche leden van den ouden Raad van Beheer hebben toen, na voorloopig overleg met den Rijksgebouwendienst, zoo spoedig mogelijk de beide gebouwen voor de Stichting wederom in bezit genomen. Spoed was noodzakelijk, opdat niet de een of andere Rijksdienst de lokaliteiten voor zich in beslag zou nemen. Het deel der ruimte, dat voorloopig voor de Stichting niet noodig was, werd door hen in naam der Stichting verhuurd aan een afdeling van het Roode Kruis; verder aan de Vereeniging „Oost en West” en aan den Schoolraad voor de Scholen met den Bijbel, die zelf ook van zijn eigendommen beroofd was.¹⁾ Voorts werd het Centraal Comité in het bezit van zijn vroegere lokaliteiten hersteld.

In de beide gebouwen werd zeer veel nieuw meubilair en ander materiaal van het Departement van Volksvoorlichting en Kunsten aangetroffen; voorts een uitgebreide administratie met tal van zelfs nog ongeopende brieven (waaronder verscheidene, nog gericht aan den Secretaris-Generaal van het Departement van Justitie!), een zeer groot aantal telefoon- en radio-toestellen; vele kasten met boeken. Blijkbaar hadden de ambtenaren overhaast de vlucht genomen; dit viel af te leiden uit de wanorde, die overal heerschte; zelfs tabakspijpen zwierven overal rond.

Het was thans zaak, de administratie der Stichting weer op te sporen en zoo mogelijk aan de hand daarvan de rest der bezittingen.

Met behulp van eenige leden der Binnenlandsche Strijdkrachten mocht het gelukken, het belangrijkste deel der financieele administratie weer in bezit te krijgen. De bescheiden hiervan lagen vermengd met die van verschillende andere vereenigingen, die met de Dr Kuyperstichting éénzelfden liquidateur hadden gehad, zoo b.v. de bekende Witte Sociëteit in Den Haag en verscheidene Gereformeerde jeugdorganisaties. Voor den penningmeester der Stichting, Dr van Dijk, die inmiddels tot aller blijdschap in het land was teruggekeerd, was het een moeizaam werk dezen warwinkel te schiften en al was niet aan de Dr Kuyperstichting toebehoorde, aan de rechtmachtige eigenaren (die hiermede zeer in hun schik waren) weer te doen toekomen. Daarna begon de moeilijke en veel geld eischende arbeid om de administratie der Stichting weder op te bouwen, waardoor tevens

een inzicht verkregen werd van de wijze, waarop met de financiën der Stichting omgesprongen was. Bij de ontwarring van al deze moeilijkheden werd waardevollen steun genoten van den heer W. Guyt, accountant te Den Haag, wien hiervoor zeer veel dank toekomt.

Het is thans zóóver, dat weer een behoorlijk overzicht van de financieele administratie gemaakt kon worden, zij het ook dat er nog tal van onzekere factoren zijn. Over den huidige stand der financiën kan ik niet in bijzonderheden treden, ten deele omdat dit een al te technische uiteenzetting zou vergen, welke in dit orgaan niet op haar plaats zou zijn. Wel kan medegedeeld worden, dat van het kapitaal der Stichting meer dan de helft is behouden gebleven, doch dat gerekend moet worden op een verlies van zeker enkele tonnen. Het vraagstuk van de financiën baart daarom aan het bestuur groote zorg, mede in verband met de daling van den rentestandaard, en er wordt ernstig over gedacht, op welke wijze de geleden verliezen weder goed gemaakt kunnen worden, opdat de Dr Kuyperstichting haar belangrijken arbeid van voorheen op den ouden voet zal kunnen voortzetten.

Het meubilair der Stichting is nog zoo goed als geheel zoek. De pogingen om dit op te sporen, worden voortgezet.

Zooals gezegd, werden na de in-bezit-neming van de gebouwen daarin vele kasten met boeken aangetroffen. Zij behoorden echter zoo goed als alle aan de Witte Sociëteit en konden, tot vreugde van het bestuur dezer instelling, aan haar worden teruggeven. Waar was echter de kostbare bibliotheek der Dr Kuyperstichting gebleven? Er liepen daaromtrent allerlei geruchten. Toen ontdekte men op een goeden dag, dat zich in de kelders van de Ridderzaal op het Binnenhof ongeveer 200 kisten bevonden, die bij opening boeken van de Stichting bleken te bevatten. Duizenden kostbare werken zijn hierdoor weder in ons bezit gekomen. Of dit de volledige oude bibliotheek is, valt helaas niet na te gaan, want de catalogus ervan is verloren gegaan. Het Dagelijksch Bestuur heeft Dr D. Langedijk bereid gevonden, deze boeken weder alphabetisch en systematisch te catalogiseeren. Met dit werk, dat maanden vereischt heeft, is Dr Langedijk thans vrijwel gereed gekomen; ± 16.000 deelen staan weer op hun oude plaats in de boekenrekken. Het bestuur heeft besloten, met-in-achtneming van enkele beperkingen, de gelegenheid tot uitleening thans weder open te stellen, evenals zulks vóór den oorlog het geval was. Wie voor eigen studie of b.v. voor het maken van een referaat voor kiesvereeniging of jeugdvereeniging studiemateriaal nodig heeft, kan zich hiervoor dus weder richten tot het bureau der Dr A. Kuyperstichting, Dr Kuyperstraat 5, 's-Gravenhage.

Van niet minder groot belang dan al het voorgaande was het vraagstuk van de personeels-voorziening. Zooals reeds bleek, kon op terugkeer van den gevormden wetenschappelijk gevormden staf niet meer gerekend worden. Daarnaast dwong de toestand der financiën althans voorloopig tot het in-acht-nemen van een zekere beperking, vergeleken met hetgeen op zich zelf wel wenschelijk ge-

De PARTIJCONFERENTIE

De partijconferentie behoort weer tot het verleden. Haar noodzakelijkheid werd opnieuw bewezen.

In de dagbladders werden reeds nadere mededeelingen over den gang van zaken verstrekt, maar een wat bredere beschouwing, zooals trouwens ook in ons vorig nummer was toegezegd, is op haar plaats.

Het getal deelnemers der conferentie beliep toch nog een aantal, dat de 200 overtrof en, om een goede discussie te waarborgen, was dit aantal eigenlijk reeds eenigermate te hoog. Ook voor de toekomst zal het noodig zijn het maximum op 200 te handhaven. Voor ditmaal waren er bijzondere omstandigheden, die ruimer aanslag motiveerden, want het onderwerp Indië stond immers op de agenda en uit dien hoofde werden tal van geïnteresseerden uitgenoodigd.

Algemeene politiek

De inzet voor de conferentie vormde een breed opgezet betoog van Prof. Mr A. Anema over „Alge-

---

oordeeld werd. Allereerst was het noodig, een nieuwen directeur der Stichting te benoemen. Als zoodanig is op 28 Augustus 1946 door den Raad van Beheer benoemd de heer Mr K. Groen te Utrecht, voor velen onder de Antirevolutionairen geen onbekende meer. Wij wenschen hem, die geplaatst werd op een zóó belangrijken post in ons partijleven, van harte Gods zegen op zijn arbeid toe. Op 1 October 1946 hoopt de heer Groen zijn functie te aanvaarden. Voor het voeren van de administratie werden hem twee nieuwe krachten toegevoegd. De machine kan dus wederom beginnen te loopen.

Het bestuur der Stichting, gevormd door den Raad van Beheer en het Dagelijksch Bestuur, werd in de laatste maanden voor een groot gedeelte vernieuwd. In de plaats van wijlen Dr Colijn werd door de Deputaten-vergadering tot voorzitter van beide colleges benoemd de heer J. Schouten. Moge onder zijn bekwame leiding de Dr A. Kuypersstichting nog vele goede diensten aan ons A.R. volk bewijzen en naar luid van artikel 2 der Statuten de kennis der eeuwige beginselen naar Gods Woord, die de A.R. partij op staatkundig terrein belijdt, door wetenschappelijken arbeid verdiepen, de doorwerking en toepassing dier beginselen op het gebied van het staatkundig en maatschappelijk leven bevorderen en den invloed dier beginselen onder de Antirevolutionairen van Nederland in het bijzonder en op het geheele Nederlandsche volk in het algemeen doen toenemen.

Mr J. TERPSTRA,
Secretaris der Dr A. Kuypersstichting.

---

1) Het Roode Kruis heeft thans het gebouw Dr Kuypersstraat 5 weer verlaten; de Schoolraad zal eerstdaags naar zijn eigen gebouw terugkeeren.

meene Politiek". In een referaat, dat ongeveer twee uur duurde, hield de professor de geheele vergadering geboeid. Het ging daarbij niet zoozeer om de actueele vraagstukken van den dag, maar veel meer om den historischen achtergrond van het hedendaagsch gebeuren. Het grondthema van zijn betoog was het „dualisme" en het „monisme" in de Nederlandsche binnenlandsche staatkunde en in feite ging het over de historische ontwikkeling van de verhouding tusschen overheid-regeering enerzijds en de volksvertegenwoordiging anderzijds. Het stramien waarop de geachte referent borduurde, was de uitspraak van Groen van Prinsterer: „De rechten van de Overheid zijn niet heiliger dan de vrijheden van het volk". Daarin ligt het dualistisch karakter van het Nederlandsche staatsrecht verankerd. Want enerzijds moet het eigen recht der overheid onverkort worden gehandhaafd, maar anderzijds moet aan den rechtmatigen volksinvloed ten volle recht worden gedaan.

In den loop van de geschiedenis ziet men echter, dat telkens weer het evenwicht wordt verbroken. Eerst was daar de Koninklijke Besluiten Regeering van Koning Willem I —, welke trachtte den volksinvloed te breiden. Daarna volgde de grondwetswijziging van 1848, welke aan de burgerij grooteren invloed op het landsbestuur verzekerde. Maar reeds aanstonds kwam het gevaar van het monisme opnieuw opdoemen, omdat ook Koning Willem III trachtte in de eerste periode van zijn regeering de positie van den vorst ten koste van die van het parlement te versterken, terwijl ook Thorbecke door zijn optreden het dualistisch karakter bedreigde door tegenover het parlement het ministerie te stellen. Beide pogingen mislukten. De crisis van 1866—1868 herstelt het evenwicht.

Maar aanstonds dreigt dan van andere zijde gevaar, want nu is er een streven merkbaar, ditmaal niet uit Frankrijk, maar uit Engeland afkomstig, om den Koning als essentiele factor in het regeerbeleid uit te schakelen. De Koning wordt tot vliegwiel, tot ornament, tot kegeljongen gedegradeerd en naar Engelsche trant moet de opperhoogheid van het Parlement worden erkend. Het parlement wordt dan geacht de hoogste wetgever en soeverein te zijn. Het beteekent de consequente toepassing van de leer der volkssouvereiniteit, waardoor getracht wordt opnieuw ruim baan te maken voor het monisme. Had een Groen van Prinsterer het voortdurend opgenomen voor de rechten van het volk, het was de Savorhin Lohman, die het opnam voor de bedreigde positie van den constitutioneelen Koning. Het waren vooral de Sociaal-Democraten, die voortdurend dat monisme bevorderden. In breede kringen werd het vorstenhuis inpopulair — een anti-monarchale tendens was duidelijk merkbaar.

En thans worden de rollen weer eens omgedraaid. Nu wordt de volksvertegenwoordiging het kind van de rekening en evenals in de dagen van Thor-

becke is er thans een poging gaande om het zwaartepunt te verschuiven naar het ministerie ten koste van het parlement en wordt dus opnieuw het dualistisch karakter in ons staatsbestuur bedreigd. Dit was de grondgedachte van het uitermate leerzaam betoog. Uit den aard der zaak kwamen daarbij ook tal van andere punten ter sprake: de mogelijkheid en wenschelijkheid van een rechtsche coalitie, het twee partijenstelsel, de invloed der Barthiaansche theologie op de politieke partijvorming, een nadere omschrijving van de taak der A.R. Partij in de naaste toekomst.

Een levendige discussie volgde op deze rede. Prof. Anema vond daardoor gelegenheid zijn betoog nog eens te verduidelijken. Voorts werd in het uitzicht gesteld om den materieelen inhoud van deze rede in brochurevorm te verwerken en ter beschikking te stellen, zoodat het verhandelde op de partijconferentie ook in de kiesverenigingen kan worden uitgedragen.

Bespreking van partij-aangelegenheden.

De avond van den eersten dag was aan een vrije bespreking der partijaangelegenheden gewijd. Dat daarvan een ruim gebruik zou worden gemaakt viel te verwachten. Evenwel werd door den president verzocht om economische kwesties niet in de discussie te betrekken, aangezien het Centraal Comité voornemens is daarvoor op korten termijn een afzonderlijke partijconferentie te beleggen, welke evenwel slechts 60 à 70 deelnemers omvatten zal. Het is evenwel goed, dat men ook in breeden kring reeds weet, dat plannen daartoe bestaan.

Tal van onderwerpen werden uit den aard der zaak aangesneden. Teveel om alles op te noemen. Maar een bloemlezing moge toch volgen. Gevraagd werd o.a. naar de plannen voor de propaganda, naar een propagandabladd zooals vroeger „Nederland Waakzaam”, naar de reorganisatie van de partij en de werkzaamheden der reorganisatiecommissie. Er werd aangedrongen op den uitbouw van 't partijbureau en op voorlichting voor de nieuw verkozen raadsleden. Door verschillende sprekers werden breede beschouwingen ten beste gegeven over de verkiezingsuitslagen, die door sommigen niet al te gunstig werden beoordeeld en naar hun meening tot bijzondere waakzaamheid en verhoogde activiteit aanleiding geven. Belangrijke opmerkingen werden gemaakt met betrekking tot een analyse der stembusuitspraak en allerlei factoren werden opgenoemd, die daartoe hebben geleid. De verhouding van pers en politieke partij kwam ter sprake. Meerdere sprekers brachten de kwestie van ouderen en jongeren ter tafel. Geklaagd werd over het feit, dat de A.R. partij te weinig haar selectieve functie vervult en aangedrongen werd op het benoemen van vaste commissies, die ook inderdaad zullen vergaderen en regelmatig iets van zich zullen doen hooren. Opnieuw werd aangedrongen op de organisatie van een derde Christelijk Sociaal Congres. De wenschelijkheid werd bepleit tot nauwer contact tusschen de Kamerleden en de Kiesverenigingen. Gesproken werd over het gevaar, dat de A.R. Partij gedrongen wordt in den hoek van het negativisme en van het conservatisme. Al met al werd 't een bonte

lijst van vragen en opmerkingen en toch had de heer Schouten met de beantwoording eigenlijk een gemakkelijke taak. Van een diepgaand verschil van inzicht bleek op deze partijconferentie niet. Dat de partijorganisatie niet volmaakt is wordt ook door de leiding gaarne toegegeven. Maar de politieke activiteit berust nu eenmaal op het beginsel der vrijwilligheid en de organisatie is niet te vergelijken met een onderneming. Aan den uitbouw zal verder moeten gewerkt en het Centraal Comité zal wel degelijk rekening houden met de wenschen, die onder woorden werden gebracht en met de opmerkingen, die werden gemaakt.

Te betreuren was het, dat aan den heer Schouten de gelegenheid ontrak om alle woordvoerders, het waren er niet minder dan 14, te beantwoorden. Eerst te 10 uur in den avond kwam de voorzitter aan het woord en te half twaalf was hij met de beantwoording nog niet gereed en toen was het meer dan tijd, dat de conferentie-gangers hun nachtlogies gingen opzoeken. Uit de beantwoording teekenen we aan, dat het Centraal Comité besloten heeft aan het Partijbureau naast den adjunct-secretaris een tweetal personen te verbinden, waarvan de een in het bijzonder zal worden belast met de werkzaamheden aan de jeugdorganisatie verbonden, terwijl aan den tweeden meer in het bijzonder de verzorging van Nederlandsche Gedachten zal worden opgedragen.

Voorts ontving het Centraal Comité op dezen avond een gift van f 3000.— ten behoeve van Nederlandsche Gedachten. Het Persfonds, einde 1940 opgericht teneinde ontslagen journalisten te hulp te komen, heeft zijn werkzaamheden beëindigd en beschikt over een batig saldo van f 3000.—. Het is op de gelukkige gedachte gekomen deze gelden te bestemmen voor ons partijorgaan. En daarmede heeft het een goede daad verricht, want deze financieele bijdrage is van groote beteekenis, omdat de oprichtingskosten nu ineens kunnen weggevoerd worden.

De voorzitter bedankte de heeren Knol, voorzitter, van der Vegt, secretaris, Laernoës, van Doorn, van Ruller en Hagoort ten zeerste voor de door hen verrichte werkzaamheden en wijdde voorts woorden van erkentelijkheid aan den heer Vos die eveneens deel uitgemaakt heeft van dit comité, maar door de Duitschers werd gefusilleerd.

De Indische kwestie

Den volgenden dag kwam de Indische kwestie aan de orde. Als referent trad op Dr S. U. Zuidema, die nog niet zoo lang geleden uit Indië repatrieerde. Aan de deelnemers der conferentie waren de stellingen van te voren toegezonden. Deze stellingen waren zeer uitvoerig uitgewerkt, zoodat het referaat alleen bedoelde een nadere uitwerking van enkele hoofdgedachten.

Het is niet wel doenlijk om in kort bestek een overzicht te geven van het behandelde. Zulks is ook minder noodzakelijk, omdat Dr Zuidema heeft toegezegd zijn betoog in brochurevorm voor belangstellenden beschikbaar te stellen en daarom verdient het aanbeveling eerst de verschijning van deze brochure af te wachten, waarna zij zeer zeker in ons blad nader zal worden besproken. Want uit

den aard der zaak is het referaat van Dr Zuidema van groote beteekenis, aangezien hij evenzeer een representant is van de groep, die we tegenwoordig nog al eens gemakshalve de „zendingsmensen” noemen en zijn opvatting is dan tegenwicht tegen de brochures van Ds van den Brink en Ds Verkuil. In dit verband moge dan alleen worden volstaan met een verwijzing naar stelling 6 van zijn referaat, welke aldus luidt: De Indische kwestie behoort naar haar staatkundig aspect voor ons christenvolk aldus gesteld te worden: Welke gedragslijn behooren wij, bij onze politieke verantwoordelijkheid, welke aan het Nederlandsche volk in ons huidige staatsbestel toekomt, van onze Nederlandsche overheid te vorderen, opdat ons geweten vrij is ten aanzien van de religieuze grondverhouding, waarin wij tot Indië staan?

En als opmerking voegt hij daaraan toe: Voor de zendingsmensen onder ons dreigt het gevaar, dat zij uit een (verkeerd) missionair opportuniteitsbeginsel deze vraag niet juist meer stellen, doch haar vervangen of laten beïnvloeden door de vraag, wat de Indonesiër c.q. de christen-Indonesiër, van ons verwacht.

Aan het debat namen opnieuw een groot aantal conferentiegangers deel. Met groote belangstelling werd uit den aard der zaak geluisterd naar de opmerkingen, die door Mr Verheul, Ds Ozinga en Mr de Vries werden gemaakt. Vooral de beide laatsten, zoo juist gerepatrieerd, werden door den voorzitter, hartelijk verwelkomd en 't was van beteekenis dat zij aan de conferentie en aan de discussie deelnamen. Naar aanleiding van deze gedachtenwisseling werd de wenschelijkheid gevoeld om in kleinen kring nog eens nader op de verschillende kanten van dit netelig vraagstuk in te gaan. De voorzitter van de Indische Commissie, de heer Ir A. A. L. Rutgers, ter conferentie aanwezig, zegde toe op korten termijn de gelegenheid daartoe te openen. Het was mede daaraan te danken, dat de conferentie te half vijf kon worden beëindigd.

De voorzitter constateerde, dat de gevoerde besprekingen uitermate vruchtdragend zijn geweest en dat ook deze partijconferentie aan haar bedoeling heeft beantwoord, terwijl hij den deelnemers nog eens op het hart bond het gehoorde uit te dragen in de kiesverenigingen.

Dit laatste moge niet worden vergeten.

Van komen en gaan

In de dagbladen werd reeds medegedeld, dat de heer Mr K. Groen door den Raad van Beheer der Dr A. Kuypertstichting werd benoemd tot directeur dezer stichting met ingang van 1 October van dit jaar. Voornamelijk dank zij den onverdroten en stagen arbeid van Dr J. J. C. van Dijk, die na den oorlog vrijwel dagelijks op het bureau der Dr A. Kuypertstichting werkzaam was, teneinde van het vermogen nog te redden wat maar eenigszins mogelijk was, is het thans ook financieel verantwoord de opengevallen plaats van Dr J. W. Noteboom te vervullen.

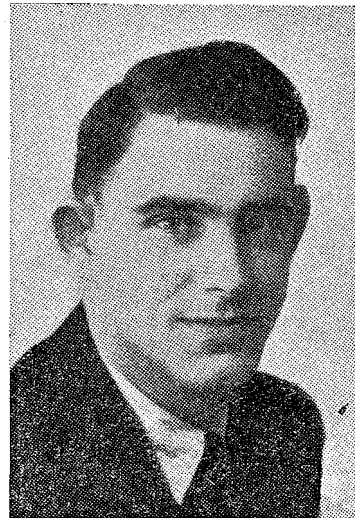
De koning is dood, leve de koning!

Het geldt ook voor deze benoeming.

Jarenlang resideerde Dr J. W. Noteboom in de bekende hoekkamer van de Dr A. Kuypertstichting. Hoevelen hebben daar niet met hem geconfereneerd en soms urenlang door gepraat over alle mogelijke kwesties en moeilijkheden, die zich voordeden in de practische politiek. Hoeveel waardevolle adviezen werden niet verstrekt en slechts een klein gedeelte daarvan vond zijn weg in „Antirevolutionaire Staatkunde”. De vragenrubriek van dit maandschrift bevat een schat van practicale wijsheid en aan geen enkel Antirevolutionair, die aan politiek doet en dus mee voor de moeilijkheden komt te staan, is het geraden bij het vormen van zijn oordeel over een aangelegen punt de adviezen van Dr J. W. Noteboom ongelezen te laten. Adviezen, die vooral daarom zoo waardevol zijn, omdat de breede weloverwogen motiveering met alle kanten van het vraagstuk rekening hield.

Semper idem — aldus dezelfde — schijnbaar geen gevoelsmensch en toch in den omgang de innemendheid zelf, ging Dr Noteboom rustig zijn weg. Langzamerhand had hij zich in den loop der jaren een

positie veroverd in de partij. Op zijn oordeel werd prijs gesteld. Men luisterde naar zijn raad en het heeft velen onzer oprecht gespeten, dat hij na den oorlog niet terugkeerde op zijn post en toch niemand neemt het hem kwalijk — omdat iedereen er iets van kan navoelen, dat de man, die steeds vanaf zijn studeerkamer adviezen gaf voor de politiek — en dan vooral voor de gemeentepolitiek — het ook ambieeren zou om zelf eens direct met deze kwesties te maken te hebben en vandaar dat zoovelen zich hebben verheugd in zijn benoeming tot burgemeester van de gemeente Voorburg.

Mr K. Groen

Dr J. W. Noteboom ging heen.

Mr K. Groen neemt de opengevallen plaats in. Een hartelijk welkom moge hem ook in ons blad worden toegeroepen. Een moeilijke taak wacht hem. Het werk der laatste 20 jaren is of vernietigd of ligt geheel overhoop. Wat dat aangaat is het bedje niet gespreid. De bibliotheek is behouden, maar daar is dan ook vrijwel alles mee gezegd. Op zichzelf is dat natuurlijk uitermate belangrijk. Maar voor wien er iets van afweet wat het beteekent een „knipseldienst” te organiseren en een kartotheek aan te leggen van alle min of meer belangrijke artikelen, die zoo jaarlijks in dagblad en periodiek verschijnen, is het veelbeteekenend te vernemen, dat dit alles door de beschermende hand der Duitschers volkomen vernield is. Dit moet weer geheel worden opgebouwd en dit alleen reeds is een belangrijk werk. Daarnaast komen dan de adviezen over alle mogelijke onderwerpen. Het opnieuw verschijnen van „Antirevolutionaire Staatskunde” en nog zoo veel meer.

Mr K. Groen is geen onbekende meer in onzen kring. Een gewaardeerde medewerker is hij van ons blad met een specifieke eigen mening. In enkele commissies werd hij benoemd, zoodat hij in de partijorganisatie reeds thuis is. Maar nu wacht hem andere arbeid. Op de Kuyperstichting zal hij zijn weg moeten vinden. Langzamerhand zal dat werk weer moeten worden opgebouwd. Het is een zeer bijzondere positie, die hij thans innemen gaat. Een vertrouwens post wordt hem opgedragen. En daarom is het ons een behoefte hem een hartelijk woord van welkom toe te roepen bij het aanvaarden van zijn taak onder ons en wij hopen, dat hij, onder hooger zegen, met vrucht zal werkzaam zijn aan den wederopbouw en de vernieuwing van de Dr A. Kuyperstichting en wij twijfelen er niet aan of velen zullen met belangstelling de verdere ontwikkeling van de Dr A. Kuyperstichting, thans dan onder de dagelijksche leiding van den Heer Groen, gadeslaan.

Elke revolutie is vrucht der zonde, maar ook straf der zonde. Daarom moet ook elke volgende sociale revolutie verschrikkelijker wezen dan de vorige, waar de ongehoorzaamheid aan God te grooter, waar zijn Woord te meer gesloten, verminkt, verduisterd, ter zijde gelegd, verkracht en verworpen wordt; waar Christus volgens Gods onveranderlijk Raadsbesluit, de eenige Middelaar Gods en der menschen en de algenoegzame Zaligmaker, temeer op den achtergrond gesteld, door anderen verdrongen, van het hart verwijderd, miskend, verloochend, verstooten en versmaad wordt.

KEUCHENIUS 1883.

Ooproep

voor den

Toogdag

Aan alle Antirevolutionaire jongeren in Noord en Zuid, in Oost en West.

Zooals jullie al in de vorige nummers van „Nederlandsche Gedachten” hebt kunnen lezen, wordt 15 October 1946 een belangrijke dag voor ons. Dan immers wordt in Utrecht de toogdag van de Antirevolutionaire jeugd uit geheel Nederland gehouden, met daaraan voorafgaande, op den avond van den 14den October, een huishoudelijke vergadering.

Op den toogdag zullen onder meer het woord voeren Ds M. de Goede uit Utrecht en den heer E. van Ruller uit Barendrecht. Zij zullen ons opwekken en stimuleeren tot studie van en propaganda voor de Antirevolutionaire beginselen. Verder zal het programma nog op aangename wijze worden gevuld met zang, declamatie, etc.

Zij, die getuigen waren van het enthousiasme, dat de zaal van Tivoli op 2 April jl. deed daveren, komen natuurlijk allen weer en bovendien verwachten wij nog enkele duizenden anderen, die toen, om welke reden dan ook, niet met ons opgetrokken zijn.

Behalve de groote zaal van Tivoli zijn twee gebouwen als reserve in aanvraag, terwijl de onvolkomenheden, die door te korte voorbereiding, aan den vorigen toogdag in dat opzicht kleefden, thans ondervangen zijn.

De toegangsprijs voor de vergadering is wederom zeer laag, zoodat ook die geen doorslaggevend bezwaar kan zijn.

Bestelt daarom per omgaande Uw kaarten door toezending, met **duidelijke vermelding van naam en adres van afzender** (in blokletters), van een postwissel en jullie hebt binnen enkele dagen het bestelde in je bezit.

De toegangsbewijzen kosten f 0.25 per stuk. Deze postwissels moeten **uiterlijk 10 October in Utrecht** zijn. Indien er nog kaarten mochten overblijven, dan zullen die aan de zaal worden verkocht. Voor één afgevaardigde van iedere club, die zich officieel heeft aangemeld en die dus een huishoudelijke vergadering moet bezoeken, wordt logies bij geestverwanten in gereedheid gebracht, mits de aanvraag daartoe **uiterlijk 5 October in ons bezit** is. Laatstgenoemde aanvraag dient afzonderlijk per brief of briefkaart te worden gedaan, dus **niet** op de postwissel.

Postwissels voor toegangsbewijzen en aanvragen voor logies zijn te richten aan den Secretaris der Regelingscommissie, den heer H. Laernoës, H. Tolensstraat 4 te Utrecht.

Verder zal aan de zaal nog een aantrekkelijk programma, vermeldende de sprekers met onderwerpen etc., alsmede de te zingen liederen à f 0.25 per stuk verkrijgbaar zijn.

Als het noodig mocht zijn zullen extra treinen bij de spoorwegen worden aangevraagd, want we nemen aan, dat het 15 October een ware invasie

van de Antirevolutionaire jeugd in de Domstad zal zijn.

Alleen als het aantal deelnemers boven de 5000 zou gaan stijgen, zou het ons wellicht wat hoofdbreken kosten, doch op veel minder rekenen wij toch niet. Wacht dus niet tot het laatste oogenblik, maar stuur direct Uw postwissel, opdat wij eventueel een grooter aantal deelnemers ook kunnen verwerken. Prent in Uw geheugen gedurende de dagen, die U nog resten:

„15 OCTOBER NAAR TIVOLI IN U T R E C H T!”

Laat ons als jongeren toonen, dat, in tegenstelling tot beweringen van buiten en in onzen kring, de jeugd nog warm loopt voor het uitdragen van het christelijk beginsel op staatkundig terrein:

voor de A N T I R E V O L U T I O N A I R E
P A R T I J.

Tot ziens in Utrecht op Dinsdag 15 October a.s.
Utrecht, 16 September 1946.

De Regelingscommissie:

B. WESSELO, Voorzitter.

H. LAERNOES, Secretaris.

L. BOOT, Penningmeester.

Uit het Parlement

Rondom de

Commissie-Generaal

Mr A. B. ROOSJEN

Het wetsontwerp tot instelling van een Commissie-Generaal voor Nederlandsch Indië heeft in beide Kamers slechts de stemmen verworven van de Katholieke Volkspartij, de Partij van den Arbeid en de Communisten. De laatsten hebben nog langen tijd gearzeld hoe zij hun stem zouden uitbrengen. Reeds bij het begin der openbare behandeling in de Tweede Kamer hadden zij zich achter den heer Schouten gesteld, toen deze zijn bezwaren uitte tegen de niet-voldoende voorbereiding van het wetsontwerp. Zolang de Kamer de Instructie aan de Commissie-Generaal niet kent, aldus de heer Schouten, kan zij de draagwijdte van het ontwerp niet overzien. Daarmede was de communistische fractievoorzitter het zoo roerend eens, dat hij de Regeering per motie inviteerde, mededeelingen over deze Instructie te doen, vóórdat met de beraadslagingen werd begonnen. Met 62 tegen 19 stemmen was de motie echter gesneuveld.

Hiermede waren de communistische bedenkingen tegen het regeeringsontwerp echter niet uitgeput. Zij waren eveneens van oordeel, dat de troepen-zendingen naar Indië dienen te worden opgeschort. De betreffende motie-Koijemans werd in de Eerste Kamer echter verworpen met 39 tegen 4 stemmen. Overigens moet gezegd worden, dat Minister Jonkman aan de communistische zwarigheden, speciaal in de Tweede Kamer, breede aandacht heeft geschonken, meer aandacht althans dan aan de principiele bezwaren van de heeren Schouten en Meyerink. De heer Schouten heeft dan ook in tweeden termijn volstaan met de opmerking, dat er

voor hem alleen reden was voor een serieuze repliek, wanneer hij antwoord had ontvangen. Misschien wat scherp gezegd, maar volkomen juist.

De A.R. spreker in de Eerste Kamer, de heer Algra, heeft van dit verwijt de vruchten mogen plukken. Terwijl de antirevolutionaire redevoeringen aan den eenen kant van het Binnenhof vrijwel volkomen waren genegeerd, kreeg de heer Algra aan den anderen kant meer dan het volle pond. Blijkbaar heeft Excellentie Jonkman ditmaal de methode, om het debat met niet-regeeringspartijen te ontwijken, niet durven toepassen. De redevoering van den Frieschen vertegenwoordiger — een uitstekende maiden-speech — was van dien aard, dat een antwoord niet kon uitblijven. De heer Algra merkte zeer terecht op, dat de Regeering niet in de Kamer verschijnt om met de woordvoerders der Regeeringspartijen als secundanten, een strijd te leveren tegen de oppositie, maar dat zij daar komt tot het plegen van overleg met de Kamer, opdat het aandeel der Staten-Generaal in de wetgevende macht tot zijn recht komt. De Regeering moet de critiek en de suggesties, die naar voren worden gebracht, met dezelfde loyale openheid beantwoorden, onverschillig van welken kant zij komen.

De heer Algra heeft in deze woorden op juiste wijze getypeerd de wijze, waarop het nieuwe kabinet van den aanvang „het overleg” met de Staten-Generaal heeft gevoerd. Deze tactiek van „ik mijd den strijd” leidt tot een discriminatie van het parlementaire stelsel. Aan den heer Algra komt de eer toe, dat hij als parlementaire noviet dit de Regeering op een sympathieke wijze onder het oog heeft gebracht. Wij hopen, dat niet alleen hij daarvan de resultaten zal boeken.

Wij vestigen op deze dingen de aandacht, omdat men, vooral aan de zijde van de Partij van den Arbeid, last heeft van „lange teenen” en de neiging vertoont alle critiek op regeeringsvoorstellen als ontoelaatbaar te kwalificeeren. Bezwaren tegen ministerieele plannen worden als een soort heilighennis aangemerkt. Wie ze opert, wordt in den conservatieven of negativistischen hoek gedrukt.

Deze houding moet ons des te meer verbazen, omdat het opslaan van de Handelingen van de Eerste of Tweede Kamer der Staten-Generaal ons ontsluiert kan, hoe in vroegere jaren politieke slakken gezouten werden. Meer dan ooit tevoren hebben de volksvertegenwoordigers zich thans te onthouden van „kleine critiek”. Het voeren van oppositie om de oppositie is niet geoorloofd, maar wanneer — zooals bij de behandeling van het bedoelde wetsontwerp werd gedaan — op grond van de constitutie ernstige bezwaren worden ontwikkeld, dient men deze op even ernstige wijze te weerleggen.

Het heeft ons bij deze behandeling getroffen dat de belangrijkheid van het wetsontwerp blijkbaar meer sprak tot de tegenstanders dan tot de voorstanders. De fracties van de eersten waren bijna tot den laatsten man aanwezig (12 van de 13 A.R., alle 8 C.H., alle 6 leden van de Partij van de Vrijheid, beide Staatk. Gereformeerden); tezamen 28 van de 29 leden. Van de „regeeringsgetrouwen” waren slechts 51 van de 71 leden present. Niet minder dan 20 leden waren reeds met vacantie. Ook daaruit zouden conclusies getrokken kunnen worden.

H. SMITSKAMP.

De levensgeschiedenis van Groen van Prinsterer, die ten deele ook de geschiedenis is van het ontstaan der A.R. Partij, is op zichzelf zeer nuttig om te bestudeeren. Hier zal echter alleen gesproken worden over Groen's directe beteekenis voor onzen tijd.

Vóór alles dient men dan na te gaan, wat Groen bedoelde met „de Revolutie”. Kort gezegd: de toepassing in het staatkundig leven van de ongeloofige denkbeelden. Het kenmerk van deze laatste is de ontkenning van Gods Souvereiniteit en diens gevolgde de verwerping van Zijn geboden. Deze gemeenschappelijke grondtrek is eigen, niet alleen aan het liberalisme van Groen's dagen, maar ook aan latere staatkundige stelsels zoals marxisme, communisme, anarchisme en nationaal-socialisme. Het is bijzonder leerzaam om na te gaan, hoe Groen (m.n. in hfdst. VIII tot X van zijn „Ongeloof en Revolutie”) met onverbidde logica aantoonde, tot welke gevolgen het moet leiden, wanneer men in staat en recht niet uitgaat van God, maar van den mensch. Alle genoemde dwalingen zijn, ondanks hun onderlinge verschillen, niets anders dan vormen, waarin zich hetzelfde ongeloofige beginsel belichaamt. Wie de vermelde hoofdstukken bestudeert zal zonder moeite dit verband onderkennen. Ik denk b.v. aan de beschrijving (in Hfdst. X) van de leer en de practijk van het staatsvermogen, als één der consequenties van het revolutiebeginsel.

Dit alles betreft den geestelijken achtergrond van de Staatkundige theorieën. Maar ook met tal van vragen van practische politiek, die thans weer actueel zijn, heeft Groen zich bezig gehouden. En ook dan geeft hij steeds een principieel antwoord,

toen en nu van pas. Ik noem als de voornaamste: de plicht tot christelijke staatkundige actie; het karakter van een waarlijk nationale politiek; het goed recht van christelijke partijvorming; gezonde volksinvloed ter handhaving der volksvrijheden; de mogelijkheid van samenwerking met andersdenkenden met behoud van eigen beginsel; de ongenoegzaamheid van het z.g.n. Christendom boven geloofsverdeeldheid.

Bij het maken van een inleiding over dit onderwerp doet men m.i. het best, door te beginnen met een uitwerking van het eerste gedeelte dezer schets. Bij de aanwijzing van de dwalingen komt men dan vanzelf op de actuele vraagstukken, en Groen's mening daarover.

Indien men vreest, zoodoende te veel ineens te moeten verwerken, verdient het aanbeveling, zich speciaal te beperken tot Groen's uiteenzettingen over het staatsvermogen. Ook dat leidt onmiddellijk tot allerlei kwesties die tegenwoordig aan de orde zijn.

Voor lectuur kan ik verwijzen naar mijn:

„Wat heeft Groen van Prinsterer ons vandaag te zeggen” (Daamen, 1945), dat tal van uitvoerige citaten geeft ten dienste van hen die geen gelegenheid hebben om Groen's vele geschriften zelf te raadplegen.

Ook het wat verouderde boek van H. de Wilde:

„Niet afgeweken. Mr G. Groen van Prinsterer en de Antirevolutionaire partij” (1899) bevat voor dit onderwerp nog nuttige gegevens. Evenzoo:

D. P. D. Fabius „Voorheen en Thans” (1886) en „Voortvaren” (2e dr. 1902).

Partij en jeugd

N. van der Brugge

Reeds in het eerste nummer van „Nederlandsche Gedachten”, November 1945, gaf de redactie blijk, de noodzakelijkheid in te zien, dat ons orgaan ook de periodiek moet zijn van de geheele Anti-Revolutionaire jeugd. Op goede gronden mocht worden aangenomen, dat ook niet het minst de jeugd belangstelling zou hebben voor den opbouw van ons volk. Al mogen we het vele werk niet vergeten, dat ouderen in de bezettingsjaren hebben verricht, ontegenzeggelijk hebben in dien tijd vele jongeren blijk gegeven te verstaan, wat beginseltrouw en trouw aan het Vaderland voor een levenshouding vroeg. Ondanks de gevaren aan hun strijd verbonden, hebben zij alles veil gehad in den geestelijken strijd tegen het Nazidom, hebben zij gestreden tegen de toepassing en doorwerking van beginselen, die een einde maakten aan alle menschelijke waarden.

Die strijd bood weinig gelegenheid voor beginselstudie, voor besprekingen over den geestelijken herbouw van ons volk. Het was de tijd van verzet

en sabotage, van overval en vervalsching. Eerste eisch was den bezetter zooveel mogelijk schade toe te brengen en hulp en bijstand te verleen aan ieder, die niet buigen wilde voor de slavernij van het moderne heidendom. In dien strijd bleek bij vele jongeren de algeheele overgave aan Koning Jezus. In zijn dienst wilde men, als het moest, het hoogste offer brengen. Geen zucht tot sensatie of drang naar avontuur, doch het geloof gaf vele jongeren de kracht tot kloeke daden. Wie het voorrecht heeft gehad mee te hebben mogen werken, denkt met een zeker heimwee terug aan de sfeer, aan de geestkracht, waarin en waaruit geleefd wordt. Intusschen mag niet verheeld worden, dat alle krachten moesten geconcentreerd worden op het werk, dat gedaan moest worden. Het ontbrak veelal aan kennis der beginselen en practische scholing om met vrucht te kunnen samenspreken over den opbouw van ons volk na de bevrijding en velen voelden dit als een gemis, vooral in gesprekken met andersdenkenden. Nu was de zorg voor den geestelijken opbouw na de bevrijding ook geen eerste taak der jeugd. Van belang is te constateeren, dat de liefde voor de zaak er was, terwijl het niet aan belangstelling voor de publieke zaak ontbrak. Noodzakelijk

was de Christelijke staatkundige beginselen nader te gaan onderzoeken ook in haar praktische toepassing. Vijf jaren lang was men verstoken gebleven van geregelde principieele voorlichting op staatkundig gebied. Een achterstand van vijf jaren moest dus worden ingehaald, terwijl bovendien allerlei nieuwe of als nieuw voorgedragen denkbeelden zich aan ons jonge menschen opdrongen.

Een levende partij zal er steeds op uit moeten zijn jeugd te trekken. Steeds moeten jonge troepen gereed gemaakt worden om mee te strijden. Wil het leger zijn kracht behouden of juist nog, in kracht toenemen, dan moeten voortdurend nieuwe lichtingen worden opgenomen. Wanneer het een vrijwilligersleger is, dient doel en taak van het leger duidelijk omschreven te worden. Het leger dient werkracht te bezitten. De geest moet er een zijn van hartelijke eensgezindheid en alles moet gedaan worden om de kracht zoo groot mogelijk te maken. Daartoe is noodig, dat de jonge recruten profiteeren willen en kunnen van de kennis en ervaring der geoefenden, anderzijds moeten deze zich met de vorming der nieuwelingen opzettelijk bezig houden, waartoe ook behoort het kennisnemen van den geest onder hen.

Het wapengebruik is niet het belangrijkste in een leger, doch de saamverbondenheid voor één ideaal van soldaat tot generaal. Is die eenheid weg, dan brokkelt de innerlijke kracht af. Stappen we van de beeldspraak af. Het doel der Anti-Revolutionaire partij is op staatkundig terrein de Openbaring Gods voor dat terrein tot gelding te brengen. Het verwezenlijken van dat doel is niet een taak, die Christenen kunnen doen of laten, maar roeping Gods voor ieder geloovige individueel, doch ook gemeenschappelijk. God ontheft niemand van die roeping, ook niet wanneer er in de partij of haar optreden fouten zijn. Integendeel, men draagt mede de verantwoordelijkheid voor de uitoefening der gemeenschappelijke roeping.

Duidelijk en klaar moet geformuleerd worden, wat we willen. Ons beginsel is niet iets zwevendt, iets vaags, maar dient door gemeenschappelijke inspanning en arbeid in praktijk te worden gebracht. Het is niet de taak van enkele personen, maar van allen, om het beginsel uit te werken en toe te passen voor de vraagstukken van vandaag. Zeggen, wat we niet willen en waarom we iets niet willen, is niet zonder betekenis, doch het is niet voldoende. We hebben ook te zeggen hoe we ons standpunt concreet willen verwerkelijken. Hoewel voor den Christen de politieke arbeid geschieden moet uit roepingsbesef, kan niettemin de werkracht sterker worden, wanneer de toepassing der beginselen in de praktijk van het leven helder wordt aangegeven. Daarbij moet gebruik gemaakt worden van een taal, die men in dezen tijd verstaat. Het is noodzakelijk dat er een hartelijke, eensgezinde samenwerking zij van ouderen en jongeren in de partij. Wanneer onze politieke arbeid opdracht Gods is, dan treden voortdurend de jonge belijders toe. Dit is levensvoorwaarde. Een partij, die de jeugd gaat verliezen, houdt op tot het volk te spreken. Daarom moet aan de bearbeiding van de jeugd bijzondere aandacht geschonken worden.

De algemeene principieele vorming der jongeren blijve taak der jeugdbonden. De partij zal voorlichting moeten geven inzake het verband van beginsel en praktijk. Dit kan door de Jongerenstudieclubs, doch ook door jeugdconferentie's, waarop een nauw contact gelegd wordt tusschen ouderen en jongeren. De ouderen kunnen daar kennis nemen van hetgeen leeft onder de jonge menschen. Laten zij, wanneer de liefde tot het beginsel hen maar drijft, hun meening open en eerlijk zeggen. Veel critiek wordt immers het best tot zwijgen gebracht, wanneer de critici genoot worden tot het aangeven van betere wegen. Binnen bepaalde grenzen moet er gelegenheid zijn tot gedachtenwisseling, waarbij groepsvorming voorkomen moet worden, hetzij naar leeftijd, hetzij naar denkwijze. Binnen het partijverband moet het samenspreken van ouderen en jongeren en van jongeren onderling worden bevorderd. Daartoe wil nu ook „Nederlandsche Gedachten" medewerken.

Naast de artikelen van meer instructieven aard willen we thans ook het onderling gesprek van de jongeren gaan bevorderen. Natuurlijk moeten bepaalde vormen in acht genomen worden. Eer is teer. Gestreefd zal worden „het jonge geluid" volledig tot zijn recht te doen komen. „Nederlandsche Gedachten" wil nog meer dan thans, het blad worden van de Anti-Revolutionaire jonge garde. Voorop moet blijven staan, dat de instructieve artikelen door allen gelezen moeten worden. Splitsing van het orgaan voor ouderen en jongeren zou ons doel voorbijstreven. We willen echter als jongeren met elkaar in contact komen. Dat kan door het opnemen van artikelen van jongeren, door het ingaan op ingezonden vraagstukken. Onze Jongerenstudieclubs moeten haar moeilijkheden kunnen bespreken. Gaarne willen we medewerking verlenen aan de samenstelling en publicering van schetsen over verlangde onderwerpen. Ons orgaan wil meer en meer het blad worden voor alle meelevende Anti-Revolutionairen. In het geheele land is er onder de jongeren een hartelijke liefde voor de Partij en de beginselen. We denken nog eens terug aan de goed geslaagde Jeugdappèls, aan het enthousiasme door velen betoond bij de verkiezingen. We willen die liefde verdiepen, de kennis verbreeden, de moeilijkheden samen bespreken, de partij bouwen en daardoor de beginselen naar Gods Woord uitdragen in ons volksleven.

We hebben daartoe de medewerking noodig van onze jonge lezers en lezeressen. We verwachten van hen nu hun meening. Dan kan het contact gelegd en uitgebreid worden. We zijn verzekerd van de medewerking der ouderen, wanneer we bij hen om raad en hulp aankloppen.

Zoo willen we in hartelijke, in het beginsel gewortelde eenheid, een activiteit ontwikkelen tot heil van ons volk.

We ontvangen thans gaarne de reacties onzer jonge Anti-Revolutionairen.

Naschrift van de redactie.

Het verheugt ons het eerste artikel te kunnen plaatsen van de hand van den Heer N. van der Brugge, die zich bereid verklaard heeft te trachten

De toestand van 's Rijks Financiën

Mr J. A. DE WILDE

Op het oogenblik, dat wij dit artikel schrijven (20 Sept.) is alleen nog maar de z.g. Millioenennota gepubliceerd. De begrootingen moeten nog komen. Maar die Millioenennota geeft toch een algemeen overzicht in den stand van zaken.

Alles in deze wereld is betrekkelijk. Het aanpassingsvermogen van den mensch is geweldig groot. Wij zijn al zoo vaak geschrokken, dat we inderdaad voor een klein geruchtje niet meer vervaard zijn. Maar toch staat ge nog even beteuterd te kijken als gij uit de mededeelingen van den Minister van Financiën gewaar wordt, dat we niet alleen een schuld te torsen hebben van niet minder dan 30 milliard gulden (tegen 4 milliard vóór den oorlog), maar ook dat het gezamenlijk bedrag der uitgaven voor het jaar 1947 geraamd wordt op 4.25 milliard, met het vooruitzicht op een tekort van tegen de 2 milliard (precies f 1.967.399.922). De uitgaven voor den **gewonen** dienst, die voor 1939 tegen de 700 millioen liepen, schat de Minister nu op f 2.310.358.329, dat is meer dan driemaal zoveel.

Het is wel interessant een lijstje van de tekorten der laatste jaren voor zich te zien. Hier volgt het:

1940	..... f	792.766.831.51
1941	..... f	1.963.038.820.07
1942	..... f	1.998.792.009.46
1943	..... f	2.045.135.673.76
1944	..... f	2.843.001.441.50
1945	..... f	2.983.844.239.35

Totaal f 12.626.579.015.65

In dienzelfden tijd heeft de Regeering te Londen geregeerd met een tekort van f 776.840.373.09, welk tekort in de bovenstaande cijfers reeds is verwerkt.

Na de bevrijding is het helaas niet beter geworden. Voor 1946 wordt geraamd een tekort van f 2.634.335.418 en zooals reeds vermeld is: voor 1947 een tekort van bijna f 2 milliard, waardoor na 1945 onze schuldpositie nog met f 4.5 milliard verzaard zal worden, terwijl het wel zeker is, dat ook 1948 nog een tekort zal opleveren, dat niet gering zal zijn.

* * *

Onder het lezen van de Millioenennota komt ge zeer onder den indruk van onze verarming en de daarmee gepaard gaande royaliteit in het geld uitgeven. Beide gaan vaak samen. We zijn nu in een toestand gekomen, waarin het krenterig en klein-burgerlijk lijkt op een paar millioen meer

---

allerlei vragen, door de jongeren studieclubs gesteld, te beantwoorden. Het ligt in de bedoeling om in ieder nummer van „Nederlandsche Gedachten” als regel tenminste vier pagina's voor de jeugd' te bestemmen.

De heer van der Brugge zal zich in hoofdzaak met de redactie daarvan belasten. Zijn adres is: Hobbestraat 124 te Middelharnis.

of minder te zien. Na den vorigen wereldoorlog dreigde dat ook even. Ook toen waren wel de staatsuitgaven opgelopen, maar dat mocht geen naam hebben, als men het vergelijkt met den toestand na den tweeden oorlog.

Maar ook toen reeds hoorde men, zelfs uit den mond van liberalen: „Geld speelt keine Rolle”. Dat standpunt is gelukkig destijds overwonnen en de Regeering is er in geslaagd den financieelen toestand te beheerschen.

Maar daarvan is nu geen sprake meer.

Nu staat men werkelijk voor een afgrond.

Natuurlijk loopt het leven nog een tijd voort. We hebben ondanks alles nog crediet in het buitenland. We kunnen er nog leenen en zolang we nog leenen kunnen, kunnen we ook nog betalen. In het land zelf zitten ook nog reserves. Die kunnen er nog uitgeperst worden. Maar eenmaal komt de dag, dat we niet meer leenen kunnen; dat we het geleende moeten terugbetalen. En dan....?

* * *

Nu komt daar nog bij, dat reeds in Juli in de Troonrede is beloofd, dat er voorzieningen zouden worden getroffen met betrekking tot de **onderwijzerssalarissen**. Daarmede is in de begrooting voor 1947 **nog geen rekening** gehouden. Waarom men die uitgaven niet heeft kunnen ramen, is ons niet bekend. Het zal misschien uit de toelichting op de begrooting voor Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen blijken.

Wel zijn reeds op deze begrooting de resultaten verwerkt van de voorgenomen schorsing van het achtste leerjaar. Het spreekt vanzelf dat dit een groote bezuiniging geeft, al zal dat achtste leerjaar bij gebrek aan schoolruimte nog wel niet overal zijn doorgevoerd.

Maar daar staat weer tegenover, dat nog geen rekening is gehouden met de in voorbereiding zijnde **noodvoorziening voor ouden van dagen**. Dat hier voor vele millioenen noodig zullen zijn, staat wel vast.

* * *

Van belang is ook het overzicht, dat de Minister geeft van de sterkte van het Overheidspersoneel.

Op 1 Januari 1946 waren er 124.627 ambtenaren, op 31 Juli 1946 waren er 119.276, dat is dus 5.351 minder. Dit is het resultaat van een half jaar. Als dat op dezen voet eenigen tijd zou doorgaan, zouden we in 5 of 6 jaar bereikt hebben, dat, volgens het plan der Regeering, er 50.000 ambtenaren ontslagen zouden zijn.

Daardoor zou de staatsdienst tot meer normale proporties zijn teruggebracht.

Het is natuurlijk van buitenaf niet te beoordeelen, welk een rol de Minister van Financiën bij deze uitdunning gespeeld heeft. We willen intusschen gaarne aannemen, dat hij zich ten dezen niet onbetuigd heeft gelaten.

* * *

Niet alleen de uitgaven van den gewonen dienst zijn hoog opgelopen, tot boven de 2.3 milliard,

maar ook de **inkomsten** konden veel hooger worden geraamd dan voorheen. De raming daarvan voor 1947 is precies f 2.401.141.856.— (ruim 2,4 milliard), tegen ± 700 miljoen vóór den oorlog. De opbrengst der belastingen raamt de Minister op ruim f 2,2 milliard. Als men de lijst van de belastingen nagaat, dan staat men versted van de hooge opbrengst, die de Minister durft begrooten. Bijv. de inkomstenbelasting op f 660 miljoen, de loonbelasting op f 340 miljoen, de omzetbelasting op f 330 miljoen. Het zijn geweldige cijfers, die duidelijk aangeven, dat de toestand na den oorlog een heel andere is dan vroeger. Maar er blijkt ook wel uit, dat de gulden van het jaar 1946 een heel andere gulden is dan die van 1939.

* * *

De toestand is hoogst ernstig. De Regeering verbloemt dit ook niet.

De expeditie naar Indië, de steun bij de herbouw, de rente en aflossing van de Staatsschuld, ze verslinden groote sommen.

En waar is het einde? De dienst van de Staatsleeningen zal in de eerstvolgende jaren zeker nog meer vergen. Nu is het al omstreeks 780 miljoen, dat is meer dan alle begroote uitgaven tezamen in het jaar 1939.

Helaas gaat de Minister in de Millioenennota niet nader in op „de beteekenis van de uitermate hooge staatsschuld”. Dat bewaart hij tot de memorie van toelichting op het eerlang in te dienen wetsontwerp voor een heffing ineens. Zoo blijven we dan ook in het duister tasten met betrekking

tot de vraag, hoe de Minister dit buitengewoon belangrijk vraagstuk zal oplossen.

* * *

Dit is zeker, dat uit de Millioenennota duidelijk blijkt, dat de staatsdienst wordt gefinancierd met een enorm tekort en dat dit een inflatoir effect heeft. De Minister gaat precies met cijfers na hoe de budgetaire toestand op het inflatieproces inwerkt en komt dan tot de conclusie, dat per slot van rekening het inflatoir effect kan worden uitgedrukt in het cijfer van ruim f 1,1 milliard.

Het behoeft geen betoog, dat dit effect van de huidige begrooting schadelijk is voor de maatschappelijke ontwikkeling en daarom wenscht de Minister een aanzienlijke vermindering van het begroostingstekort zoo spoedig mogelijk te bereiken.

Maar hoe?

De Minister moet constateeren, dat de arbeidsproductiviteit niet zoo hoog is opgevoerd, als hij gehoopt had. De handelsbalans is ook nog zeer ongunstig, omdat de invoer den uitvoer in waarde verre overtreft. De arbeidsproductiviteit moet dus worden verhoogd en de export moet stijgen, terwijl het ook noodig is dat de besparingen toenemen „bij voorkeur door vrijwillige consumptiebeperking”.

We kunnen daar nu niet verder meer op ingaan. Maar wel willen we dit artikel besluiten met de opmerking, dat, zoolang Minister Lieftinck vasthoudt aan het systeem van geleide economie ook in normale tijden, van het zoo noodige sparen door de bevolking o.i. niet veel terecht zal komen.

Het „Theocratisch” ideaal *Mr I. A. Diepenhorst*

Er is onlangs een boek verschenen onder den titel: De kerk en de keizer ¹⁾, dat geschreven werd door den bekenden kerkhistoricus Dr H. Berkhof en waarin de verhouding tusschen kerk en staat in de 4e eeuw na Christus het voorwerp van onderzoek vormt. Men vindt het misschien iet of wat vreemd, wanneer in dit tijdschrift de aandacht voor een dergelijk werk gevraagd wordt. Het blijkt alleen van gewicht voor hen, die de kerkgeschiedenis beoefenen. Welk belang kunnen de kerkelijke en staatkundige idealen uit den tijd van Constantijn de Groote en van zijn opvolgers voor hedendaagsche toestanden bevatten?

De schrijver zelf heeft hier anders over gedacht. In zijn inleiding merkt hij op, dat het niet zijn bedoeling was alleen een bijdrage tot de kerkgeschiedenis te geven, maar tevens om aan de kerk zelf een dienst te bewijzen. Want hij ziet, hoe in de door hem besproken 4e eeuw, voor het eerst vragen gesteld en oplossingen geboden worden ten opzichte van de verhouding tusschen kerk en staat, die sedertdien onafgebroken hebben voortgewerkt. Men bepleit tolerantie en intolerantie, men verdedigt de staatskerk en de vrije kerk, men neemt het op vóór of tegen de theocratie. En telkens trekt Dr Berkhof lijnen, die ver over de 4e eeuw heenreiken, die tot de middeleeuwen, ja zelfs tot in onzen eigen tijd. Bovendien is dit boek nog om een andere reden van gewicht. Dr Berkhof verklaarde zich in dit jaar eens

geestes met de Protestantsche Unie. Het is bekend, hoe in deze partij bepaalde zeer merkwaardige denkbeelden leven omtrent de taak, welke kerk en staat tegenover elkander zouden bezitten. Niet onwaarschijnlijk zullen in „De kerk en de keizer” aanduidingen te vinden zijn voor den weg, waarlangs deze aanhanger der Protestantsche Unie tot zijn positiekeuze kwam.

Bij eerste lezing maakt het boek een zeldzaam overtuigende indruk. Men zet wel eens een enkele maal een vraagteeken. Zeer betwistbaar is of in Rome de religie uitsluitend staatszaak was. Niet onomstootelijk lijkt de stelling, dat Constantijn zich zelf bisschop der heidenen zou hebben genoemd, ook al heeft Dr Berkhof elders geprobeerd dat te bewijzen. Eveneens is het de vraag of men, zelfs met alle voorbehouden die de schrijver aanbrengt, wel de vrijzinnigheid tot conservatief, de rechtzinnigheid tot radicaal in haar betrekking tot de staat stemmen kan. In het algemeen worden soms te scherpe karakteristieken getroffen. Het Westen zou niet speculatief wezen, ter staving waarvan moet dienen, dat de leer der Drieenheid in het Oosten ontstond, terwijl Augustinus de Westerling daarentegen de leer der genade tot ontwikkeling bracht. Nu is het zeker waar, dat het Oosten meer beschouwelijk, mystiek, het Westen meer actief en op de werkelijkheid ingesteld is. Maar Dr Berkhof moet zelfs Athanasius een figuur van Westersche gezindheid

noemen en met Augustinus komt hij niet uit, want deze is meer nog dan die andere Westerling Hilarius van Poitiers de man, die de triniteitsleer heeft uitgebouwd.

Deze kleinigheden nu terzijde gelaten, men kan zich moeilijk aan de klem van het betoog, dat een volmaakte beheersing der stof verraadt, ontworstelen. Bijzonder geslaagd is het gedeelte, waarin de onverenigbaarheid van evangelieverkondiging met oplegging daarvan door dwang bewezen wordt.

De klem der prediking zou — ware het anders — verdwijnen, want alleen een oproep, welke in vrijwilligheid kan worden afgeslagen, is volop gewichtig. De ernst der prediking gaat bij pressie teloor, want men wekt den indruk, dat met een uitwendige daad te volstaan zij. Het doel der prediking vervliegt alsdan in rook, want de volstreckte heerschappij Gods vindt door menschelijke tusschenkomst miskenning.

In welk opzicht stelt dit werk, zij het ook eerst na herhaalde overweging, toch eenigermate teleur, wekt het althans bedenking? Het bedoelt een verdediging te leveren voor het „theocratisch” ideaal, waarin de keizer of ruimer gesproken, de overheid kerklid is, waarin de kerk aan den staat de gerechtigheid Gods voorhoudt. Dr Berkhof meent, dat men eerst de middeleeuwsche samenleving of den kerkstaat van Calvijn volop een „theocratie” noemen kan, maar dat men in de 4e eeuw nog slechts aan het theocratisch besef toe was, dat uit een tweetal elementen bestond: de overheid voelt zich gebonden aan het Woord Gods en de kerk heeft de roeping het handelen dier overheid kritisch aan het Woord Gods te toetsen.

Iedere onderzoeker is betrekkelijk vrij in de keuze zijner termen en het is verkeerd daarover te vallen. Men kan het minder gelukkig achten om de uitdrukking „theocratie” te bezigen voor het middeleeuwsche West-Europa of voor het Genève van Calvijn — theocratie als „Godsregeering” kende slechts het Oud-Testamentische Israël — maar dat is bijzaak. Beslissend moet worden geacht of Dr Berkhof in staat is om het probleem, waar het hier om gaat, te verhelderen.

Wat is hier nu de spilvraag? De schrijver vindt bij Ambrosius van Milaan het zuiverst de theocratische houding terug: een bisschop, die den keizer Theodorus na een door dezen gepleegde gruweldaad ter verantwoording roept. Met instemming haalt hij aan den Franschen Palanque: „Voor het eerst in de geschiedenis wees de kerk een vorst op zijn schuld naar aanleiding van zijn zedelijk gedrag en hij verklaart zich daarna accoord met het oordeel van den Duitscher Lietzmann: „Van Milaan naar Canossa loopt een rechte lijn: ze duidt de westersche opvatting aan voor de eenheid van kerk en staat, in dien zin, dat ook de drager van de hoogste staatsmacht, omdat hij christen is, onderworpen is aan het zedelijk gebod van de kerk, en zoo naar Gods wil het machtsinstrument wordt voor den opbouw eener christelijke maatschappelijke orde”. Het gaat in dit verband niet om de meening van Palanque en Lietzmann, het gaat ook niet om de vaststelling van wat zich nu eigenlijk tusschen Ambrosius en Theodorus heeft afgespeeld, het gaat om het wezen van

het voor Dr. Berkhof zoo begeerlijk „theocratisch” ideaal.

Welnu, dat de kerk een vorst op zijn berispelijk zedelijk gedrag wijst, verdient alleen maar warm bijval. Doch dat een staat aan het zedelijk gebod der kerk onderworpen zou zijn, dat is iets wat tot zeer bedenkelijke gevolgen leiden kan. Een staat is aan het gebod Gods onderworpen. Wat echter te zeggen van de stelling, dat dit gebod Gods door de kerk wordt uitgelegd. Dit is eensdeels volkomen juist. Maar het is anderzijds volkomen onjuist, omdat men daarmee den staat of ook de overheids-personen in den staat zou kunnen vasthaken aan den leiband der kerk. Deze omschrijving van het „theocratische” ideaal, waartegenover Dr Berkhof niet de geringste afkeuring bijna laat hooren, is voor ons onaanvaardbaar. Wie het wel begeert, wie hier niet zuiver de eigen roeping van den staat en de eigen roeping der kerk onderscheidt, wordt vroeg of laat onherroepelijk meegezogen in een Roomschen gedachtengang. Elders heb ik eens besproken hoeveel in wezen de voormannen der Protestantsche Unie met de roomsch-katholieke beschouwing verbindt. Hier vindt men een nieuw bewijs. Door onvoldoende scherp in het theocratisch ideaal onderscheidingen aan te brengen, komt men uiteindelijk tot verwarring. De kerk heeft een profetische taak tegenover de overheid, buiten twijfel. Maar waar eindigt die taak? In hoever is de overheid zelfstandig. Op deze punten is de schrijver niet tot klaarheid gekomen.

Zulks blijkt het duidelijkst bij de beoordeeling van artikel 36 der Nederlandsche Geloofsbelijdenis. Zooals bekend hebben in 1905 de Gereformeerde kerken de woorden: om te weren en uit te roeien alle afgoderij en valschen godsdienst, om het rijk der antichrists te gronde te werpen”, geschrapd. Dr Berkhof stemt hiermede in, voorzover aldus aan de tolerantie voet gegeven en de onverenigbaarheid van evangelie en dwang aanvaard werd. Maar hij voegt er aan toe, dat miskenning van het theocratisch gebod zelf aan deze schrapping waarschijnlijk niet vreemd is geweest. Dit is ongetwijfeld verkeerd gezien. Men heeft zich in 1905 uitsluitend bij de Schrift willen houden, men heeft zeker niet tekort willen doen aan den eisch des Heeren wat betreft staat en recht, men heeft alleen gevoeld, dat de overheids-taak een beperkter is dan de opstellers van artikel 36 meenden.

Het „theocratisch” ideaal van Dr Berkhof is gevaarlijk. De kortste formuleering van dit ideaal bestaat volgens hem daarin, dat de overheid kerklid zij. Ongetwijfeld, de overheid moet, wil het goed zijn, kerklid wezen. Maar zij blijft tevens overheid, met eigen verantwoordelijkheid, met eigen zelfstandige roeping, met eigen bevoegdheid. Dat ontkent ook Dr Berkhof niet. Echter hij geeft zich van deze zelfstandigheid in zijn betoog geen rekenschap. Hij zwijgt over den aard der verhouding, die de kerk tot den staat richt, van de zelfstandigheid van het ambt der overheid. Kerkelijke ambtsdragers kunnen niet zoo dikwijls het „Aldus spreekt de Heere” tot de wereldsche machthebbers laten uitgaan. Het kan steeds waar de zedelijke beoordeeling van bepaalde overheidsdaden in het geding is. Het kan lang niet altijd, waar het op de keuze van een be-

Een LINTJESKWESTIE

Dr L. W. G. SCHOLTEN

Eenige weken geleden kon men in de dagbladen het bericht lezen, dat de Regeering besloten had de gebruikelijke toekenning van Koninklijke onderscheidingen niet te doen plaatsvinden op den verjaardag van Hare Majesteit de Koningin, maar op den dag van de opening der Staten-Geraal. 1) Ter motiveering van deze afwijking van een oude traditie werd door de Regeering opgemerkt, dat op deze wijze de groote beteekenis van het parlementaire jaar duidelijk werd geaccentueerd. Nu zullen wij de laatste zijn, om den derden Dinsdag van September te bagatelliseeren. Evenwel meenen wij, dat zich in deze wijziging een streven afteekent, dat ten sterkste moet worden geïllustreerd. Wij kunnen het aangekondigde niet anders zien, dan als een verzwakking van het persoonlijke monarchale element, dat naar goede constitutioneele zede ons staatsbestel siert. Bezien wij dit nader.

* * *

Het geeft altijd eenig bezwaar over den persoon des Konings in onze grondwettelijke verhoudingen te spreken. Zoo licht toch brengt men dan de onschendbaarheid van den Koning in gevaar, als men den persoonlijke wil van den drager der Kroon in discussie brengt. Evenwel dient toch vastgehouden te worden aan het alles beheerschende feit, dat de positie van den Koning een andere is dan in België. Daar vermeldt de grondwet uitdrukkelijk, dat alle macht bij het volk berust en de macht des Konings gevonden wordt door optelling van de in de grondwet toegekende bevoegdheden.

In ons staatsbestel staat men voor het feit, dat de Kroon der Nederlanden is en blijft opgedragen aan Willem I en zijn wettige opvolgers. Juist in die formulering komt naar voren, dat het Oranjehuis een **eigen** positie heeft, welke niet aan de grondwet is ontleend, hoewel die positie terstond verbonden is geweest aan een grondwet. Daarom lijkt ons nog altijd de visie van Groen van Prinsterer zoo juist, toen hij zeide, dat de soevereiniteit zonder grondwet door Willem I niet zou zijn

---

paald besluit aankomt. Alsdan treedt wel weer helder het voor de kerk onafhankelijke karakter in het licht. Wie de lijn van Milaan naar de Middeleeuwen doortrekt zonder innerlijke critiek, die vervalt vroeg of laat in een mateloze uitdijning van de taak der kerk, die zoowel haar als den staat uiteindelijk in een zeer groote ongelegenheid brengt. Het is een bezwaar tegen het overigens meesterlijk geschrift van Dr Berkhof, dat hij op dit punt zich niet nader bezonnen heeft.

1) Amsterdam 1946.

verkregen, al had hij ze begeerd, en dat hij ze niet had begeerd, al had hij ze kunnen krijgen. Die tweeëenheid van Oranje en Nederland is de basis van Nederlands constitutie. Zij ligt vast in het volksbewustzijn en wordt geloovig aanvaard door allen, die aannemen, dat God Oranje en Nederland bijeen heeft gebracht. Die tweeëenheid is ongrijpbaar voor het nuchtere verstand, maar vindt weerklank in de diepste roerselen van de volksziel.

* * *

Maar deze historisch gefundeerde beschouwing over de rechten van het Nederlands koningschap, die bovendien volkomen in overeenstemming is met hetgeen de regeering van Koningin Wilhelmina, vooral in de laatste jaren heeft doen zien, is altijd bestreden door de liberale politici. Zij weigerden als regel aan te nemen, dat het koningschap meer is dan een in wetten gekanaliseerde functie. Eigenlijk kenden zij, geïnfecteerd als zij waren door de leer der volkssouvereiniteit of door de doctrine der staatssoevereiniteit, geen andere basis dan het volk. Een halve eeuw lang hebben zij gepoogd, om het koningschap te ontdoen van al zijn persoonlijke attributen. De Koning werd vliegwiél, ornament, kegeljongen enz. in de liberale terminologie. De socialistische leiders hebben met een enkele uitzondering na (wij denken aan den voortreffelijken Zaandamschen burgemeester Mr J. in 't Veld) zich hierbij aangesloten. Bovendien hebben deze breede kringen van hun aanhangers weten te besmetten met haat tegen Oranje. Dit laatste is er gelukkig in de laatste jaren wel voor een groot deel afgegaan. Maar tot een waardeering van het historische grondwettige koningschap, in eigen rechte, hebben zij zich niet kunnen opwerken. Het ligt verder in de Roomsche opvatting van het staatkundige leven, dat zij niet zoo sterk als de Antirevolutionairen en Christelijk Historischen waarde hechten aan het historische koningschap, al vindt men ook in dien kring veel warme liefde voor het Koninklijk Huis.

* * *

Groen van Prinsterer heeft altijd een fijnen neus gehad voor al wat met deze christelijk-historische opvatting in strijd kwam. Zeer duidelijk kwam dit uit in het najaar van 1863. Het Nederlandsche volk ging zich gereed maken te herdenken, dat het Fransche juk een halve eeuw geleden was afgevoerd. In de troonrede werd daarover met geen woord gerept, waarover Groen van Prinsterer zijn leedwezen betuigde. Toen onder zijn aandrang in het toen nog gebruikelijke adres van antwoord er iets over werd gezegd, ergerde het Groen weer, dat er wel gesproken werd over de herwinning van onze vrijheid, maar niet over de hereeniging met Oranje.

Enkele weken later kwam er echter ook van de zijde der Regeering een daad. Toen toch werd ingediend een wetsvoorstel, om ter „herdenking op waardige wijze van het grondwettig verband van Ons Stamhuis met het Nederlandsche volk, waartoe de grondslagen in November en December 1813 gelegd zijn” op te richten een paleis van

De worsteling om den Vrede

J. KLATTER, litt. drs.

Het behoeft niet te verbazen, dat de dagbladen gaandeweg smaller het nieuws over de Vredesconferentie van Parijs zijn gaan brengen, zooals de lintworm van Neurenberg al minder opgemerkt zich voortkronkelde. De eindelooze besprekingen en twisten, het uitrafelen van zoovele jaren nazibewind en -misdaden, dat alles, in onverstoorbaren gang, dag in, dag uit, maand in maand uit, heeft verdoofd en de belangstelling doen slinken. Het werd vervelend. Toch, deze beraadslagingen en verhooren omsluiten de twee belangrijkste verschijnenselen van onzen na-oorlogschen tijd: de worsteling om den vrede en de worsteling om het recht, de vorming van een nieuw, internationaal recht.

Staatswege voor de vergaderingen van de beide Kamers der Staten-Generaal.

Op zichzelf was hier natuurlijk niets tegen. Maar in het geheel der omstandigheden was het anders. Men proefde er in het streven, om het beeld van de gebeurtenissen van 1813 voornamelijk te stellen in de gestalte van een grondwet en een volksverteenwoordiging. Men meende, dat het de strekking had in het volksbewustzijn de regeering van de Kroon over te brengen naar de Staten-Generaal, om parlementaire almacht te bevorderen. Ook andere bezwaren, minder principieel, werden van conservatieve en antirevolutionaire zijde gemaakt. Maar Groen van Prinsterer was wel zeer uitvoerig en zeer principieel, toen hij op de historische eigenrechtelijke positie van het Oranjestad den nadruk legde. Thorbecke bestreed hem dan ook zeer nauwkeurig.

Het resultaat der debatten was, dat het ontwerp der Regeering werd aanvaard, maar dat het niet is uitgevoerd. Men heeft als het ware intuïtief gevoeld, dat hier iets niet in orde was.

* * *

Die intuïtie schijnt in de laatste driekwart eeuw ook in onzen kring te zijn verslapt. Van eenige bezwaren tegen het voornemen der Regeering inzake de toekenning der Koninklijke onderscheidingen hebben wij thans weinig vernomen. En toch liggen deze zoo voor de hand.

Immers de grondwet vermeldt uitdrukkelijk het uitsluitend recht van den **Souverein** om voorstellen van wet tot instelling van ridderorden te doen. Daardoor wordt grondwettelijk de groote betekenis van den **persoon** des Konings bij de toekenning van ridderorden erkend. Parlementair initiatief is hier verboden.

Ook de verleenning van de ridderorden zelf is aan den Koning voorbehouden. Het zijn **Koninklijke** onderscheidingen.

Historisch is dit ook juist gezien, waar het verleenen van de ridderwaardigheid aan een daad van den vorst persoonlijk was verbonden. Het volksbewustzijn is hiermede dan ook geheel in overeenstemming. In verband daarmee is het dus volkomen

Nog diep in den oorlog wisten wij het al, dat wij met het winnen van den oorlog niet klaar zouden zijn, dat daarop het winnen van den vrede zou moeten volgen. Dit werd tot een slagzin, hetgeen een symptoom was van de wijdverbreide gedachte, dat het ook met dien vrede nog wel eens niet zoo glad zou kunnen zitten. Men was zich immers bewust, dat de geallieerden in den oorlog het en gros genomen nog slechts eens waren in het negatieve: het wegbezemen van het nationaal-socialistische Duitschland, het wegvagen van het imperialistische Japan. Over wat daarna zou volgen, bestond nog de geringste overeenstemming. Anders gezegd: de geallieerden waren oorlogsgeallieerden, het zou moeten blijken, of ze vredesgeallieerden zouden kunnen worden. Daarover bestond een dusdanige ongerustheid, dat deze propagandamateriaal voor den vijand heeft kunnen vormen. Die vlieger is slechts voor het verkeerde deel der strijdende volkeren kunnen

juist, dat aan den verjaardag van den persoon des Konings de uitgebreide toekenning van onderscheidingen is verbonden.

Wanneer dan ook thans deze „lintjesregen” gebruikt wordt om meer accent te leggen op het feit van de opening der Staten-Generaal, trekt men de verleenning van onderscheidingen af van haar werkelijke historische basis. Men is inderdaad bezig de eigenrechtelijke positie van den persoon des Konings te ondergraven. Nog sterker dan bij het regeeringsvoorstel van 1863 behoort dit door de Antirevolutionairen te worden herkend en gegispt.

* * *

Naar de werkelijke bedoeling van dezen maatregel kan men slechts gissen.

Men zal kunnen opmerken, dat zij ligt in dezelfde richting als de instelling van een Commissiegeneraal voor Indië, toen ook door sommigen een verzwakking van de positie der Kroon werd signaleerd.

Men poogt misschien een breed volksdeel, dat eertijds zich verzet heeft tegen de aanvaarding van een lintje, het Koninklijke element in de onderscheidingen smakelijker te maken. In elk geval gelooven wij hierin te zien, een gemis aan staatsrechtelijke fundeering van het staatsbeleid, die wij na de bevrijding zoo vaak moesten opmerken.

En misschien herhaalt zich ook hier weer het verschijnsel van 1813, toen de oude Oranjeklanten spoedig op zij werden geschoven.

Voor een deel was dit toen de schuld van de Oranjeklanten zelf, die met groote bekrompenheid zich vastgebeten hadden in het oude en volkomen ondergeschikt waren om in den nieuwen tijd leiding te geven.

Eerst Groen van Prinsterer bracht de zaak weer in het goede spoor, door zijn enorme wetenschappelijke kennis, zijn zuiver godsdienstig-historische visie, maar ook door zijn openstaan voor de problemen van den nieuwen tijd en door zijn verbondenheid aan het heele Nederlandsche Volk.

1) Sindsdien heeft deze inderdaad plaatsgevonden.

opgaan, echter bleef men zich ten diepste bewust van de heterogeniteit van het geallieerde team. Dat voelde men aan als een menging van ijzer en leem, die slechts in den greep van den oorlog samenhiel. Want twee werelden waren tegen Berlijn en Tokio opgetrokken: het Oosten en het Westen, twee verschillende denk- en gevoelsvormen, twee ideologisch verschillend gerichte maatschappijvormen, twee complexen met verschillende, zoo niet tegenovergesteld gerichte belangen.

Drie mogelijkheden

Uit de tientallen oorlogvoerende geallieerden staken er drie met hun schouderden opwaarts hoog boven de andere uit, aangeduid met de namen Moskou, Londen, Washington en het was duidelijk, dat de strijd om den vrede om deze vraag zou gaan, of deze drie ook in het positieve tot overeenstemming zouden kunnen geraken. Hier deden zich drie mogelijkheden voor. Ten eerste het samenlinken van den alliantieband ook in den vrede, voor gemeenschappelijke doeleinden. Dat is de zegepraal van den vrede. Ten tweede het vinden van een vorm, waarin men naast elkaar, doch onafhankelijk van elkaar, in goede verstandhouding zou kunnen leven. Dat is het redden van den vrede. Ten derde — het somberste vooruitzicht —, het missen van eenigen vorm van overeenstemming, het naast en tegenover elkaar voortleven met een breed vlak van wrijvingen met dreigende gevaren voor de toekomst: dat is het verliezen van den vrede.

Klaar was men zich bewust, dat de eerste mogelijkheid welhaast niet te realiseeren zou zijn. Toch werd daarnaar gestreefd, óf men het bereiken mocht. Vorm vond dit streven in de oprichting van den bond der Vereenigde Naties, een wereldassociatie met het positief gerichte doel van het waarborgen van den wereldvrede en de wereldwelvaart. Deze vorm toont reeds de gevreesde zwakheden. Want, de eenig duurzame grondslag: het houden van een rechtsnorm, is niet de kern van het Handvest, maar het handhaven van den vrede, hoe dan ook, onder alle omstandigheden. Daartoe werd den grooten mogendheden, de „big's", waarbij hier ook Frankrijk en China geteld werden, uitzonderlijke stamkracht, dus dit is macht, boven de anderen verleend. Maar ook nog binnen den kring van dit beperkte gezelschap werd de rechtsnorm der democratie verlaten en de dictatuur van het veto toegang verleend. Daarenboven bleef nog de uitvoerende macht van een rechtsbestel, een doelmatig uitgeruste internationale politiemacht, die tot rechtseerbiediging kan nopen, uit. Daarmede was het internationale rechtsbestel door de neus geboord en daar hiervan een houdbaren wereldvrede afhankelijk is, ook de volle glorie van het winnen van den slag om den vrede. Meer was ook niet verwacht. En het is juist, dat men ook dankbaar heeft te zijn voor verwezenlijking van wat mogelijk was. Het nut van het gevormde instrumentarium behoeft en mag niet worden onderschat, alleen: men vergisde zich niet in het gehalte van den gekozen vorm.

Bleef nu de tweede mogelijkheid: het vinden

van een vorm, waarin men naast elkaar, doch onafhankelijk van elkaar, in goede verstandhouding zou kunnen leven. Ook een slag om den vrede, maar van een lagere orde. Deze strijd zou moeten gevoerd worden in de conferentiezalen, waar de wereldkaart wordt overgeteekend, waar het nieuwe bestek van het wereldbestel wordt vastgesteld. In deze fase bevinden wij ons thans en Parijs is haar roepnaam. In de zalen van het Hotel du Luxembourg wordt geworsteld om dezen vorm van vrede in Europa. Eigenlijk slechts een deel dus van den strijd om den wereldvrede, zelfs van dien om den Europeeschen vrede. Immers blijft het geheele complex van het Verre Oosten, den vrede met Japan, daarbuiten. En ook het zwaar verteerbare brok in Europa, Duitschland, bleef voorloopig terzijde gesteld. Het gaat hier vooralsnog om den vrede met Italië en de satellietstaten Roemenië, Bulgarije, Hongarije, alsmede Finland. Maar deze strijd is richtinggevend en in zekeren zin maatgevend voor den verderen gang van het vredesberaad. Het oude, thans ernstig verbalkaniseerde Europa, is nog het centrum der wereldpolitiek. Zij het in passieven zin.

De Conferentie van Parijs is dus van genoegzaam belang om haar geschiedenis te kennen. Wij zullen deze in korte trekken nagaan.

De voorgeschiedenis van Parijs

De wortelen van haar bestaan steken reeds diep in den bodem van het verleden. Nog in den oorlog werden afspraken gemaakt, waaraan men zich te Parijs heeft te houden, werden uitzichten gegeven, die men te Parijs niet kan over het hoofd zien. Uitzichten voor al de volkeren der aarde, dus ook voor de te overwinnen volkeren, werden door de Westelijke vleugel der groote geallieerden reeds gegeven in het Atlantisch Handvest, waarin de vier vrijheden van Roosevelt waren geïncorporeerd: vrijheid van vrees, vrijwaring voor gebrek, vrijheid van meeningsuiting, vrijheid van godsdienst. Deze gedachten moesten de besprekingen over den vrede bevruchten. Geproclameerd was voorts het principe, dat geen annexaties tegen den wil der betreffende bevolking zouden mogen worden ten uitvoer gelegd, zoodat in de vredesverdragen vorming van minderheden zooveel mogelijk moest worden voorkomen.

Met den dageraad der overwinning op Duitschland in zicht werd tot meer concrete afspraken overgegaan. **Yalta**, de in den strijd bekend geworden stad op het Krim-schiereiland, waar Roosevelt, Stalin en Churchill van 4 tot 11 Februari 1945 besprekingen voerden, was het startpunt voor de vredesregeling in Europa. Daar werden de plannen beraamd voor de bezetting, ontwapening en contrôle van het overwonnen Duitschland, daar werd tot het herstel van Joegoslavië besloten, daar werd overeenstemming verkregen over een na-oorlogsch Polen „op breederen, democratischen grondslag" met een verschuiving der grenzen, daar werd practisch de vrije hand van Stalin in Oost- en een groot brok van Midden-Europa erkend.

Het volgende stadium kwam toen de Deutsche kolos ternedergeveld was. Van 17 Juli tot 3 Augustus

kwamen de Grootte Drie in de burcht van het Pruisendom, in **Potsdam**, bijeen en staken de stekken nauwkeuriger. Zij besloten tot instelling van een Raad van ministers van buitenlandsche zaken — bedoeld waren de Grootte Vijf, ook Frankrijk en China mochten hieraan mee doen — ter voorbereiding van de vredesverdragen met de verslagen landen en tot het ontwerpen van plannen voor een vreedzame regeling met Duitschland, wanneer een voor dit doel geschikte Deutsche regeering zou zijn tot stand gekomen. Een geallieerde raad te Berlijn, met zeer beperkte bevoegdheden, zou de eenige tusschentijdsche instantie zijn, die boven de vier bezette zônes van Duitschland zou komen te staan. Overeengkomen werd, dat zou gestreefd worden naar een zoo spoedig mogelijke economische eenheid van dit land.

De drie regeeringen zeiden het zeer wenschelijk te achten, dat aan de afwijkende positie der vijf satellieten door het sluiten van vredesverdragen een eind zou worden gemaakt. Hierbij werd de voorrang verleend aan het vredesontwerp voor Italië, dat na het sluiten van den vrede gesteund zou worden bij aanvraag tot toetreding tot den bond der V.N. Den nieuw gevormden Raad van ministers werd opdracht gegeven de vredesverdragen voor te bereiden. Daartoe zou deze in Londen zijn zittingen houden, waar ook het permanent secretariaat zou worden gevestigd. De eerste vergadering van den Raad werd vastgesteld voor of op 1 September.

Tot dusver had de zaak van de vredesvoorbereiding een vlot en reëel verloop gehad. Noteeren wij echter, dat voor het Oosten van ons werelddeel reeds macht voorrang verleend was boven recht. Thans echter kwam ook de klad in de ten uitvoerlegging van deze afspraken.

Achter de meet

De Raad kwam niet vóór of op 1 September te Londen bijeen, maar het werd 11 September. Dit zich verlaten zou symptomatisch worden voor den verderen gang der besprekingen. Londen is in alle opzichten een slechte start geweest. Een fundamenteele verdeeldheid alleen reeds over de vraagstukken der procedure maakte zelfs de werkzaamheden onmogelijk. Het veto-isme van Moskou speelde ook hier een rol. De Sovjets begeerden de besprekingen tot den engsten kring te beperken en in geharrewar over of en in hoeverre China en Frankrijk zouden meespreken, bracht men de conferentiedagen door. De aspiraties van Moskou in de Middellandsche Zee, concreet uitgedrukt in den wensch naar een trusteeship over het Italiaansch gebied in N. Afrika en indirect in den steun aan het Joegoslavisch begeeren van de haven Triëst, stuitte op tegenstand der Westelijke geallieerden. Onverrichterzake ging deze conferentie na drie weken uiteen, aan de plaatsvervangende ministers van buitenlandsche zaken opdragende een onderzoek in te stellen naar de ethnologische omstandigheden in het gebied van Triëst.

Op gang gebracht werd de machinerie weer in een tweede Driemogendhedenbespreking, thans te **Moskou**, die van 16 tot 27 December gehouden werd. Hier werden spijkers met koppen geslagen.

Vastgesteld werd, dat die leden van den Raad van ministers, die de wapenstilstandsvoorwaarden hadden onderteekend, aan het opstellen der ontwerpverdragen voor de vijf satellietstaten zouden deelnemen. Daarmede werd Moskou tegemoet gekomen en China en ten deele ook Frankrijk uitgeschakeld. Voorts kwam men overeen, dat, zoodra genoegzame voorbereidingen zouden zijn getroffen, de Raad een Conferentie zou bijeenroepen om de ontworpen verdragen te bestudeeren en daarover advies uit te brengen. Aan de Conferentie zouden deelnemen de vijf leden van den Raad der ministers, alsmede de leden der V.N., die met behoorlijke macht tegen de vijf staten hadden oorlog gevoerd. Dat bleken 21 landen te zijn, waaronder ook Nederland. Belangrijk was, dat gestipuleerd werd, dat de mogendheden, die de wapenstilstandsvoorwaarden met de vijf landen hadden onderteekend, uiterlijk den 1en Mei 1946 den definitieven tekst der verdragen zouden hebben opgesteld. Deze teksten zouden daarna onderteekend en vervolgens geratificeerd worden door de gedelegeerden der staten, vertegenwoordigd ter Conferentie, die met de betrokken vijf landen in oorlog zijn. Echter, 1 Mei zou iets anders te zien krijgen dan definitieve teksten!

Geschraagd door deze afspraken togen de plaatsvervangende ministers der Grootte Vijf begin Februari van dit jaar aan den arbeid. Tot 25 April zijn ze bijeen geweest en hebben in dien tijd technisch goed werk verricht. Politiek echter kwamen ook zij niet verder. Zij faalden hier, omdat Rusland zijn overheerschende positie op den Balkan wilde consolideeren en verder doordringen in het gebied van de Middellandsche Zee, waartegen zich de Westersche mogendheden met kracht verzetten. De voornaamste geschilpunten waren thans Ruslands eisch van trusteeship in Trispolitanië, Triëst aan Joegoslavië, erkenning Bulgaarsche regeering en herstelbetaling van 300 millioen dollar door Italië aan Rusland.

Met den datum van 1 Mei in nabij verschieft kwam toen voor de tweede maal de Raad der ministers bijeen, thans zonder China en in **Parijs**. Deze conferentie werd gehouden van 25 April tot 17 Mei, terwijl de schuld der belofte bleef uitstaan. Wederom waren de resultaten allermagerst en men ging maar eerst uiteen om half Juni het opnieuw te probeeren. Het was vooral minister Byrnes, die zich zeer verstoord betoonde over al dit uitstel en het optreden van Moskou als obstructie zag. Hij drong er ten sterkste op aan, nu eindelijk de Vredesconferentie te doen bijeenkomen, resultaten of niet, waartegen Moskou zich bleef verzetten, van oordeel, dat eerst in klein comité de moeilijkheden moesten uit den weg zijn geruimd. Ook een tusschentijdsch voorstel van Byrnes tot een 25-jarig verdrag tusschen de vier mogendheden na het sluiten van den vrede met Duitschland, ter garandeering der Deutsche ontwapening, viel in slechte Russische aarde.

Een compromis

Onder den druk van het algemeen ongenoegen kwam 15 Juni de Raad der ministers opnieuw bijeen. Deze derde ministersconferentie duurde tot

12. Juli. Ook hier waren de discussies heftig en botsten de tegenstellingen. Doch thans bracht de druk boter voort en slaagde men erin een compromis te bereiken over een aantal punten. Dit compromis, dat den grondslag zou vormen voor de besprekingen in de Vredesconferentie omvatte 8 punten: 1e. Italië doet afstand van zijn koloniën; deze blijven vanaf het sluiten van het verdrag 1 jaar onder het huidige (Britsche) beheer, daarna zal er over worden beslist door de Grootte Vier. 2e. Julisch Venetië komt grotendeels aan Joegoslavië. Triëst wordt voor 10 jaar geïnternationaliseerd, onder toezicht van de V.N. Dit compromisplan was te danken aan Bidault. 3e. Frankrijk annexeert de Alpengebieden Briga, Tenda en het Mont Cenis-plateau. 4e. De Oostenrijksche aanspraken op Zuid-Tirol worden afgewezen. 5e. Roemenië staat de Dobroedsja af aan Bulgarije, maar het krijgt Transsylvanië van Hongarije terug. 6e. De Dodekanesos-eilanden worden aan Italië ontnomen, gedemilitariseerd en aan Griekenland gegeven. 7e. Rusland krijgt 100 miljoen dollar van Italië en 8e. de aanvang der vredesconferentie wordt definitief vastgesteld op 29 Juli.

In de phase van de Vredesconferentie bevinden wij ons nog, nu wij dit schrijven. De geschiedenis dezer conferentie is aan haar voorgeschiedenis gelijk, maar eindelijk toch heeft men het van zich kunnen verkrijgen ook hiervan een einddatum vast te stellen: 15 October, opdat de reeds uitgestelde Algemeene Vergadering der V.N. zal kunnen doorgaan. Het resultaat der conferentie, dat de waarde heeft van een advies, zal dan weer aan den Raad van ministers worden overgedragen voor het vaststellen van de definitieve teksten.

Wanneer het resultaat der conferentie zal vastgelegd zijn, hopen wij gelegenheid te hebben de mérites van dit vredeswerk nader te beschouwen. Dan zal het ook duidelijker zijn, in hoeverre de tweede mogelijkheid, die wij gesteld hebben, in vervulling is gegaan.

Het internationale leven in het Licht der Schrift

II.

We zagen in het eerste artikel reeds twee lijnen: het internationale leven had **kunnen** ontstaan in Góds weg, naar zijn gebod, in zijn gunst; het **is** ontstaan in den weg des menschen, in ongehoorzaamheid en bondsbreuk.

En hierin ligt reeds een aanwijzing:

2. Hoe het moet en niet moet.

God heeft de menschheid geschapen uit ééne bloede. En uit het ééne bloed zouden zich families, stammen en volken ontwikkelen.

Die volken moesten dus zijn als broeders en zusters uit één gezin, die zélf weer gezinnen vormen, zelfstandig, met eigen karakter en belangen. Maar, die in hun **verhouding** tot elkaar, nooit hun **zelfden**

oorsprong mogen vergeten. Dit leeren Natuur en Openbaring beiden.

En, de Openbaring heeft ons óók doen kennen: de **komende** eenheid, de nieuwe menschheid in de wedergeboren Schepping.

Dáárnáár moet het gebroken volkenleven zich **uitstrekken**.

Zóó met elkaar omgaan, dat deze eenheid wordt áfgebeeld en vóórbereid. Dáárnáar stréven, in den weg Gods, naar de aanwijzing der Schrift.

Hadden de volken zich aan dézen dubbelen grondregel: **leven uit de oorspronkelijke éénheid — streven naar de kórende** eenheid, gehouden, — Gods genade zou óók in het internationale leven heerlijk zijn uitgekomen. En, de ontzaglijke ellende, de geweldige volkenbotsingen, ze waren zeker niet gehéél vóórkomen, maar wel sterk getémperd.

Zoo **moest** het dus!

Maar, zóó **is** het **niet!**

En dát is de **straf** op de bondsbreuk bij Babel.

Niet uitéén-**gegroeid** is de menschheid in gehoorzaamheid aan, in vervulling van Gods gebod. Maar **uiteen-gedréven** is ze door ongeloof en hoogmoed, plótseling, gedwóngen, brékend. Het internationale is nu geen voldragen vrucht van Gods bestel; maar in **ontijdige barenswéeën** voortgebracht in en uit zonde.

En die oorsprong bij Babel heeft er zijn **stempel** op gedrukt.

De broederlijke verhouding die er moest wezen, werd een vijandige tegenstelling.

En dit is nu het tragische: wat men vréésde, en in eigen weg trachtte te óntgáán, dát is nu, als Gods straf der menschheid overkomen.

De wereld heeft vergeten, zelfs ontkend de órspronkelijke éénheid. Ze geloof't niet aan- en rekent niet met de kórende éénheid. En, men vereet en verbijt elkander; ieder volk zoekt alléén zichzelf en men rekent niet met wat des anderen is.

En tóch — diep in het menschenhart is gebleven een donker besef van de verloren éénheid, van het verzonddigd geluk. En het verlángen sterft niet, en het zóeken gaat eindeloos dóór! Maar, het is een zoeken in eigen kracht, en naar eigen lust.

In den weg des menschen: de weg van Babel! Niet in den weg Gods: de weg der Schrift!

In verwérping van het gestelde, in hoogmoed op eigen kunnen, in jagen naar het verbodene. Niet, in aanvaarding van het gegévene, in verootmoediging over het zondige, in een afhankelijk streven naar het beloofde.

Altoos door tracht men, óf, zóndig de éénheid te handhaven en te forceeren, óf zondig, de gebrokenheid, de verdeeldheid, als de oorspronkelijke grondwet van het leven te zien. Niet, naar het recht Gods, het gebrokene te erkennen, en daarbij te rekenen met de eenheid die wás en die eens kómen zal.

Langs **twéé wegen** gaat dus dit zondige zoeken.

De mensch sluit de oogen voor de verscheidenheid der volken, door God gesteld, én voor de breuk, door de zonde geslagen. Men spreekt van broederschap en vereeniging. Men tracht de verschillen te

verdoezelen. Men wil de volkskaraktertrekken uitwisschen. De menschheid zal worden één volk, één gehéél. Met, als gevolg, den „eeuwigen vrede”. De herhaaldelijk gedroomde éénheid der torenbouwers van Babel.

En Gods gebod én de werkelijkheid der zonde worden uitgeschakeld.

Internationalisme wordt dit streven genoemd. **Pacifisme** heet het ook wel. 't Meest duidelijk is 't waarneembaar ná een oorlogsperiode.

In dézen weg des menschen is de éénheid nooit bereikt en ze wórdt nooit bereikt.

Want, er bestaat een veel sterkere, tégenwerkende kracht: het **zelfstandigheidsgevoel** der **natie**, het **saamhoorigheidsbesef** van een **volk**. Dat vreest, in dit streven naar éénheid, **eigen bezit te verliezen**: de eenheid des bloeds, van ras, taal en levenskring. Doch, de zucht naar eenheid werkt nog op ándere wijs. Waardoor een **twééde weg** wordt ingeslagen. Die méér reëel is, en dáárdoor, schijnbaar, méér resultaat heeft gegeven.

Het is het **Imperialisme**: de droom van het **Wereldrijk**, gegrondvest op geweld.

Hoe is dit te verkláren?

Door de **dubbele** werking van twéé krachten: het Internationalisme: de éénheidsdrang; — én het **Nationalisme**, het zelfstandigheids- én superioriteitsgevoel der volken.

Voor dit láátste is het wélzijn van eigen volk en het belang van hun Staat het hóógste, feitelijk het-éénige. En, in eigen hoogheid, denkt en zegt nu zulk een natie: Wij zijn hét ras en wij zijn hét volk! Al de ánderen (soms heeten ze Barbaren, Primitieven, of soms niet-Ariërs!) zijn minderwaardig. Dus wij hebben het récht te heerschen! Ja, zelfs den plicht! Want, die „ánderen” kunnen van ónze superioriteit niets dan vóórdeel hebben. Wij zullen onze macht zóó vér mogelijk, liefst over álles uitbreiden, en zóó den zégen der **éénheid** en van den **vréde** brengen.

Het Nationalisme komt dus tot Imperialisme! De Staat streeft er naar een Imperium, een Wereldrijk te worden!

Maar — komt natuurlijk in botsing met het nationaliteitsgevoel van ándere volken.

En deze twéé strevingen vormen een altoos-durend dualisme, een onoplosbare tegenstelling, een steeds bestaande spanning, die zich gedurig ontaardt in den **oorlog**, de periodieke strijd tusschen volk en volk.

De oorzaak van onnoemelijke ellende.

De wereldgeschiedenis geeft den indruk dat de weerhoudende kracht Gods tegen de zonde het **zwákst** werkt in dit internationale leven. Hier is, haast permanent, de gróóste uitgieting van het kwade. Immers, juist de leuze: **het belang des vólks is het hoogste recht**, 't welk Goddelijke, noch menselijke wetten bóven zich erkent, voert tot een wéttigen van zelfzucht en bedrog, van woordbreuk en geweld.

Doch er is nóg een Schriftopenbaring omtrent dit internationale leven, welke van de grootste beteekenis is voor de kennis en beoordeeling er van. Het is deze: dit zondige, menselijke streven naar éénheid, door geweld en overheersching, is door

God als **type** gezet van **Satan's** streven als **Overste dezer wereld**. De Heere heeft toegelaten, dat Satan hier als beslág op legde, het in zijn dienst stelt, gebruikt tot zijn doel.

Het streven van Babels bouwers was **Internationalisme**. Nimrod's eerste wereldrijk, na de verwarring, was **Imperialisme**.

„De grondslag van Nimrod's heerschappij was Babel”. En Babel's oorsprong ligt in ongeloof, hoogmoed en ongehoorzaamheid.

Het eerste wereldrijk was het vóórtgezette streven, op ándere wijze, naar de oude, zondige illusie.

Nimrod beteekent: „laat ons opstaan!” Zijn náám is reeds een tééken! En die naam, vervormd voortlevend in Babels latere rijksgoden als „god der wereld”, toont het **karakter** van het streven van haast alle groote heerschers.

Nu is 't **niet waar**, dat de zónde behoort tot het wézen van den **Staat!** Ook de Staat, door God gewild, als instrument van dien wil zich ziende, in dienende macht, op eigen terrein, is één der gróóste genadegaven Gods in een verbroken, chaotische wereld. Doch Satan heeft deze gave gegrepen om daarmee tegen den Heere één zijner sterkste troeven uit te spelen. Om zich, in schijn, tijdelijk nog triumfator te gevoelen.

Zóó is het Impérium, zoekend in zondige zélfhandhaving de éénheid in eigen-menschelijken weg, het **symbool** geworden der **Godevijandige wereldmacht**.

Zóó worden ze in de Schrift geteekend: Babel, Assyrië, Egypte, Rome.

En zóó zijn ze **proto-typen** (vóórbeelden) van het éénige zondige Imperium, dat wérkelijk **wérelmacht** wezen zal: het rijk van den **Anti-Christ**.

Is het nu vréemd, dat dit leven zóó veelszins in zonde verzonken is?

Toch vormt óók **dit** leven een déél van Gods Raadsplan. En hieraan wordt ook **dit** dienstbaar gesteld.

Bij ál hun zélf aanbidding, in den wáán van eigen souvereiniteit, bij al het streven naar het wereldregiment van deze „goden der aarde”, zijn ze toch **instrumenten** des Heeren.

„Onderwerpt de aarde”, d.i. „haalt alles uit mijn schepping wat er in aanwezig is”, luidde het mandaat Gods voor de menschheid.

En die roeping blijft! Óók na den val!

En al die trotsche grooten der wereld, — zij werken en zwoegen als **slaven** des Verbonds. Onwillig en onwetend wel. Zij méénen de verkregen gaven en krachten te gebruiken tot eigen eer. En dáárom ontvangen ze, ná den arbeid, toch de straf van oproerlingen.

En Christus is toch de Koning van dit alles. In en dóór Hem werkt, ook in déze gedestruëerde wereld, het nieuwe beginsel der wedergeboorte aller dingen.

Dat Hij uitwerkt door zijn Kerk: institutair en organisch.

En waaraan ook wij mogen medewerken, als áángenomen **zonen** in Christus, vóór den Vader, om dán, als **kinderen** des Verbonds, het genadeloon te ontvangen.

Zuidlaren.

C. G. OTTEVANGER.

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof. Dr J. Severijn, Mr A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr J. J. Hangelbroek, Prof. Mr A. M. Donner, Mr W. Rip, Ad. Kuiper, J. H. Hofman, Dr F. L. van Muiswinkel, Mr K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr J. A. de Wilde, Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr L. W. G. Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand. — Redactie-adres: Dr Kuyperstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935.
Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht — Telefoon 11811 — Giro 267122.
Prijs per abonnement f 3.— per jaar.

In memoriam Mr Dr E. J. BEUMER

Op Woensdag 8 October werd Dr E. J. Beumer ten grave gedragen. De voorzitter van het Centraal Comité sprak aan de groeve en zeide:

Gaarne spreek ik bij deze plichtigheid een kort woord namens het Centraal Comité van A.R.

Deze foto toont Mr Dr E. J. Beumer in de kracht van zijn leven. Zij werd 15 jaar geleden gemaakt en thans voor dit doel welwillend afgestaan.

Kiesverenigingen, de A.R. Kamerclubs van de Eerste en de Tweede Kamer der Staten-Generaal, en vele politieke vrienden van den man, aan wiens graf wij staan.

De heer Beumer heeft zich met al zijne gaven en krachten, en die waren vele, ingezet voor den arbeid, waartoe hij werd geroepen.

Zijne uitgebreide en nauwkeurige kennis van de wetgeving, van het staatsbestuur en van de staatkundige geschiedenis, zijne plichtsbetrachting, zijne slagvaardigheid in het debat, zijne stylistische talenten, zijn zin voor recht, voor orde, voor wetstechniek, en voor zuiverheid van taal, zijn klaar inzicht in de stof en in de verhoudingen, zijne belangstelling van zeldzaam karakter voor de publieke zaak, zijne groote sympathie voor monumenten van natuur en historie, zijne liefde voor ons Koninkrijk en ons Vaderland, hebben ieder, die met hem en zijn arbeid in nadere aanraking kwam, telkens opnieuw getroffen.

Stiptheid, beslistheid, sterkte van overtuiging kenmerkten hem. Trouw aan de door hem beleden beginselen, aan de groote rechtsgoederen van ons volk, en aan de wet, spraken uit al zijn werk. Wars van verdoezeling en vervaging, van alle kronkelgangen, ging hij zijn weg. Men wist wat men aan hem had. Duidelijk, helder, gaf hij zijn oordeel. Standvastigheid was zijn sieraad. Zoo zien vooral zij hem, die langeren tijd getuige zijn geweest van zijne werkzaamheid, die het voorrecht hebben genoten met hem te mogen samenwerken.

Zijn heengaan is een zwaar verlies. Het is dit

in het bijzonder voor ons, voor onze partij. Menschen, geestverwanten, als de heer Beumer er een was zijn schaars. Hij verrichtte alles wat hij op zich nam met correctheid en toewijding. Hij diende de zaak, het beginsel waarvoor hij had gekozen. Hij was partijman in den edelen zin van het woord, en daardoor man voor het land. Hij was voor ons een zeer belangrijke steun. Toen hij in 1933 meende eene candidatuur voor de Tweede Kamer niet meer te kunnen aanvaarden, werd dit door het Centraal Comité en door onze leden van de Tweede Kamer zeer betreurd. Slechts noode hebben wij ons bij zijn besluit neergelegd. Gelukkig bleef hij ook nadien beschikbaar voor en van harte bereid tot alle medewerking, welke hij aan onze partij en aan den dienst van onze beginselen kon verleen. Wanneer wij hem in de laatste maanden ontmoetten, werden wij, en wel in toenemende mate, met zorg vervuld. Toch hoopten wij, dat hij als lid van de Eerste Kamer, waarvoor hij bij de laatste verkiezingen is gekozen, nog veel vruchtdragenden arbeid zou kunnen verrichten.

Het heeft niet zoo mogen zijn. God heeft hem weggenomen. Wij lijdten een groot verlies, maar buigen het hoofd voor den slag, dien God ons daarin heeft toegebracht. Hij gaf

ons Beumer. Hij nam hem van ons. Hij is in al Zijn doen rechtvaardig, wijs en goed. Wij danken Hem aan deze groeve voor wat Hij ons in den overledene heeft gegeven. Blijve deze voor ons allen een lichtend voorbeeld.

Nog oneindig veel grooter verlies dan voor ons is het sterven van den heer Beumer voor zijne echtgenoot, de kinderen en de verdere familie. De troost van menschen vermag ten slotte weinig, wanneer de zwaarste slagen treffen, wanneer de dood wie ons het dierbaarste zijn ons ontrukkt. Wij kunnen onze hartelijke deelneming betuigen; wij kunnen dankbaar getuigen van hetgeen de man en vader voor de zaak van ons land, voor onze partij en ons is geweest, en wij doen dit, de familie mag daarvan verzekerd zijn, in volle oprechtheid en medeleven, maar God alleen kan in den vollen zin van het woord troosten. Hij trooste mevrouw Beumer en de haren. Hij sterke en bekrachtige hen allen. Hij schenke hen in den Heere Jezus Christus den Trooster, Die immer waarlijk troost, Die nimmer verlaat. Hij doe hen danken voor den rijkdom hun in den man en vader gegeven, en hen leven in de hoop op het wederzien in het rijk der zaligheid.

J. SCHOUTEN.

Mr Dr E. J. BEUMER

en de **A**ntirevolutionaire Partij

In den morgen van den 7den October deelde de radio mede, dat de heer Dr E. J. Beumer was overleden. Het heengaan van dezen scherp geest beteekent ook voor de Antirevolutionaire Partij een zwaar verlies. En nu wij, hem ter gedachtenis, een enkel woord willen schrijven over de beteekenis van zijn persoon en van zijn werk voor de Antirevolutionaire Partij in het bijzonder, gaat het er niet om in de eerste plaats den jurist op den voorgrond te plaatsen.

Kan dat bij den heer Beumer?

Hij was jurist in alles.

Elk woord, dat hij sprak was juridisch verantwoord. Ieder betoog was juridisch ingekleed. Iedere uitspraak was juridisch geformuleerd. Hij was jurist in merg en been. En omdat hij jurist was, was hij scherp. Hij wond er nooit doekjes om. Hij zei de dingen altijd precies zooals hij het meende. Met kleine politiek hield hij zich niet op. Hij kwam rond en openhartig voor zijn overtuiging uit. Dat maakte hem gevreesd bij den tegenstander en bij den medestander niet altijd geliefd. En toch bezat hij populariteit — zooals alleen de heer Beumer zich die verwerven kon en daaraan dankte hij het, dat de

Antirevolutionaire Partij hem telkens weer op den voorgrond schoof.

Het gaat er in dit „memoriam” niet om bijzondere aandacht te schenken aan de maatschappelijke functies, welke de heer Beumer gedurende zijn leven bekleedde. Ons is het in het bijzonder te doen om zijn verhouding tot de Antirevolutionaire Partij, wier beginselen hem lief waren en waarvoor hij zich tenvolle gegeven heeft.

Egbertus Johannes Beumer werd 21 September 1878 te Utrecht geboren. Zijn vader was godsdienstonderwijzer. Deze was de Antirevolutionaire beginselen toegedaan, zij het zonder zich met de practische politiek te bemoeien. Hij bezocht het Gymnasium, was een vlugge leerling en behaalde dan ook verschillende prijzen, zooals dat vroeger meer gebruikelijk was dan tegenwoordig. Dat deze begaafde leerling in de zesde klas van het gymnasium reeds een redevoering in het Latijn uitsprak is een van die kleine bijzonderheden uit zijn leven, die hem karakteriseeren.

Vervolgens studeerde hij aan de Rijksuniversiteit te Utrecht in de rechten en behaalde behalve den graad van Meester in de rechten tevens den doctorstitel in

de Staatswetenschappen. Als student was hij lid van den Bond (Unitas) daar hij — de altijd zelfstandige — niet voor het „corps” voelde. Van dien Bond is hij ook voorzitter geweest. Voorts was hij lid van de N.C.S.V.

Na de beëindiging van zijn studie werd hij leeraar in de staatswetenschappen te Amersfoort. Het was een openbare school, hetgeen hij steeds heeft betreurd — maar de bijzondere middelbare scholen waren toen niet dik gezaaid. Daarnaast was hij leeraar aan enkele andere onderwijsinstellingen. Dat het leeraarsambt op den duur geen bevrediging bood zal niemand verwonderen. In 1919 werd hij benoemd tot voorzitter van den Raad van Beroep (S.V.) te Arnhem en vanaf dat oogenblik dateert zijn intense bemoeienis met de administratieve rechtspraak. Die administratieve rechtspraak is hem lief geworden, meer dan iets anders en daardoor heeft de administratieve rechtspraak ook veel aan hem te danken. Geen wonder dat zijn capaciteiten in dit opzicht reeds spoedig werden erkend. In 1928 volgde zijn benoeming tot lid van den Centralen Raad van Beroep. Reeds in 1933 werd hij ondervoorzitter van dit hooge rechtscollege en op 3 Januari 1940 werd hij tot voorzitter benoemd.

Zijn belangstelling voor de Antirevolutionaire Partij was reeds vroeg tot openbaring gekomen. Op 25-jarigen leeftijd werd hij gekozen tot voorzitter van de kiesvereniging te Utrecht. (Er was er toen nog maar één) maar dit werd door hem afgewezen omdat hij zich daartoe te jong achtte. Ook vroeg men hem toen reeds om lid van den gemeenteraad te worden, maar ook dit werd afgewezen.

Van 1900—1912 bestond te Utrecht het Anti-Revolutionaire Spreek- en Leesgezelschap „Groen van Prinsterer”, dat voor het Utrechtsche partijleven in die jaren van groote betekenis was. Naast de heeren C. Smeenk en Dr J. J. de Waal Malefijt had ook Mr Dr E. J. Beumer daarin een werkzaam aandeel. Waarschijnlijk kwam hij via dit „Gezelschap” in aanraking met den „Bond van Anti-Revolutionaire Propagandaclubs”, waarvan hij bij de reorganisatie in 1914 voorzitter was.

Op het gebied der publiciteit heeft de heer Beumer zich vooral in zijn jongere jaren bewogen. Het bevreemdt niemand, dat, voorzoover mij bekend, zijn eerste bijdrage getiteld was: „Het voorgestelde ontslag van vrouwelijke Rijksambtenaren en onderwijzeressen.” Dit geschrift dateert van 1910.

Vanaf dien datum is de heer Beumer met betrekking tot dit punt meester op alle wapenen en de damesleden in de Tweede Kamer hebben het tot hun schade ondervonden. In 1912 verscheen „Onze staatsregeling” en een pleidooi voor het goed recht der Christelijke vakorganisatie onder den titel „Tweeërlei beginsel in de vakbeweging”. In 1913 volgde „Het ministerie-Heemskerk en de sociale wetgeving”, terwijl in 1917 het geschrift der „Evenredige Vertegenwoordiging” het licht zag.

In het jaar 1913 werd hij tot lid van de Tweede Kamer verkozen. Het was het district Kampen, dat hem afvaardigde, terwijl hij tevens door Gouda als candidaat was gevraagd. Gedurende een periode van 20 jaar heeft hij deel van de Kamer uitgemaakt en de Antirevolutionaire Partij heeft het steeds betreurd, dat hij zich sedert 1933

niet meer ter beschikking wilde stellen. In de Kamer was de heer Beumer in zijn kracht. Het behoort nu eenmaal tot de stijl van den heer Beumer, dat zelfs in een artikel als dit het Kamerlid Beumer met den heer moet worden aangesproken. Bij gewone Kamerleden mag dat zonder gewetensbezwaar wel worden weggelaten, maar bij den heer Beumer is dat nu eenmaal niet mogelijk. Beumer in de Kamer — het klinkt niet — dat behoort niet bij zijn persoon. Hij zou er zich aan ergeren.

Bekend is de anecdote omtrent zijn maidenspeech in de Kamer. Bij de behandeling van een wettelijke regeling zou de heer Beumer als jongste Kamerlid een enkele opmerking mogen maken. Waar het over ging doet er niet toe — en of het waar is — de tijd ontbrak me om het in de Handelingen na te slaan — maar het verhaal gaat, dat zijn laatste opmerking betrof het woordje saluut — in de gebruikelijke zinsnede in het formulier van afkondiging der wetten: „Wij enz. Koningin der Nederlanden enz.:

„Allen die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten: enz. Het woordje „salut” was geschreven, saluut” hetgeen den heer Beumer niet was ontgaan en dit ontlokte hem een van die scherpe opmerkingen, waartegen geen verweer mogelijk is. Maar de Minister was het jonge Kamerlid toch de baas en gekomen aan het eind van zijn verdediging zeide hij: „En wat den heer Beumer betreft.... Mijne Heeren. — Ik zeg hem „Saluut”.

Des ondanks slaagde de heer Beumer er in een uitstekend Kamerlid te worden. Als rapporteur deed hij uitermate verdienstelijk werk. Het wapen der ironie werd niet zonder scherpste gehanteerd. Als debater stond hij zijn man, behalve in de Kamer ook op de politieke vergadering en juist om die reden was hij een gaarne gezien spreker al ging het er soms wel wat al te scherp toe. Want wat de heer Beumer wist, wist hij goed, en dan was er weinig tegen in te brengen.

In 1933 werd hij aangezocht om als minister op te treden in het tweede Kabinet-Colijn, zij het vermoedelijk niet voor het departement van justitie. Wellicht werd dit aanzoek mede om deze reden afgeslagen. Want hij was van oordeel, dat op dat moment de administratieve rechtspraak belangrijker was. De administratieve rechtspraak was toen wel aan de orde in verband met het rapport van de Commissie-Koolen. Hij meende hiervoor buiten het ministerie meer te kunnen doen.

Een zekere bekendheid verwierf zijn „Parlementaire Geschiedenis”, die door hem werd verzorgd van 1918—1932. Aan het einde van iedere Parlementaire periode, verscheen dan het gedrukte stuk „streng vertrouwelijk” alleen bestemd voor de propagandisten en met de door Mr Dr Beumer geleverde argumenten waren zij dan uitstekend toegerust voor den strijd.

Na 1933 wijdde hij zich dus met hart en ziel aan de administratieve rechtspraak, welk nu eenmaal de liefde van zijn hart bezat. Maar aan de politiek onttrok hij zich niet. Nog in 1933 werd hij in de Deputatenvergadering verkozen tot lid van het Centraal Comité en tot aan zijn heengaan toe heeft hij deel van dit college uitgemaakt. Veel spreken deed hij in de vergaderingen gewoonlijk niet.

De Anti-Revolutionaire Partij

(Rede van den Heer J. Schouten, uitgesproken voor de radio P.C.J.-zender op 8 October 1946 (tienminuten speech).)

Meestal liet hij de discussie maar gaan en dikwijls moest hem worden gevraagd zijn oordeel ten beste te geven en dan was hij daarvoor ook gaarne bereid. Dan liet het advies aan duidelijkheid nimmer iets te wenschen over.

In de moeilijke eerste periode na de bevrijding, toen alles nog op losse schroeven stond, oordeelde het moderamen van het Centraal Comité het gewenscht tot zijn vergadering enkele adviseurs uit te noodigen en het was eenvoudig vanzelfsprekend, dat de heer Beumer daartoe werd aangezocht. Zijn scherp juridisch inzicht is ook in die dagen van groote beteekenis geweest.

Toen hij kort daarop tot lid van de Eerste Kamer werd benoemd, werd dit bericht met voldoening ontvangen. De heer Beumer lid der Eerste Kamer — inderdaad, dat klopte — en velen hebben er zich in verheugd, dat hij opnieuw de parlementaire arena binnentrad.

Maar nu werd na een kortstondige ziekte dit werkzame leven afgesneden.

Dit werkzame leven, ja, want onafgebroken en rusteloos was hij werkzaam. Geen arbeid was hem te veel en zijn belangstelling was veelzijdig. Hij was o.a. secretaris van de Breukelaarscholen in Utrecht. Ook was hij voorzitter van de Commissie van Beroep van den Schoolraad voor de Scholen met den Bijbel. Dit laatste was werkelijk geen sinecure. Conscientieus als in alles, werd ook deze functie vervuld. Verdienstelijke arbeid werd verricht en meermalen werden uitspraken van deze Commissie in de vakpers besproken. De persoonlijkheid van Mr Dr Beumer gaf aan deze Commissie cachet.

Als commissaris van de Nederlandsche Spoorwegen stond hij vooral gedurende den oorlog in contact met Ir Hupkes. Allerlei plannen werden met zijn medewerking in gereedheid gebracht voor na den oorlog. Het Bestuur van het Stads- en Academisch Ziekenhuis te Utrecht telde hem onder zijn leden. Onmiddellijk na de bevrijding van ons land werd hij lid van het Centraal Bestuur der Utrechtsche Kiesvereenigingen en wanneer men hem vroeg was hij bereid om ondanks zijn toch reeds hoogen leeftijd, ook voor een kleine kiesvereeniging of een studieclub een spreekbeurt te vervullen, want ook in het kleine was de heer Beumer uitermate trouw en nauwkeurig.

Voorts moet worden vermeld, dat de heer Beumer lange jaren deel uitmaakte van de redactie van „Antirevolutionaire Staatkunde”, terwijl wij in hem tevens verliezen een gewaardeerd redactielid van ons eigen orgaan „Nederlandsche Gedachten”, waarin hij enkele pittige artikelen publiceerde, die, als altijd, direct de aandacht trokken.

Zeker, de juridische inslag, het formeele betoog, gaf aan zijn woord vaak een scherpte, die hem gevreesd deed zijn. Met praatjes moest men niet bij hem aankomen en slordigheid, waar dan ook, was hem een gruwel. Maar wie hem van naderbij gadesloeg in zijn rusteloos werken, moest wel waardeering hebben voor zijn persoon. Onkreukbaar, slagvaardig, getrouw in het vervullen van zijn plicht had hij zich een plaats veroverd in de Antirevolutionaire Partij.

De politieke partij, waartoe ik de eer heb te behooren en voor welke ik dit korte woord tot U mag richten, wordt in den regel genoemd de Anti-Revolutionaire Partij. Die naam is niet volledig. Hij behoort, naar den inhoud van het programma van beginselen onzer partij, te luiden: de Anti-Revolutionaire of Christelijk-Historische Partij. De omstandigheden, welke er toe hebben geleid, dat de naam kortweg Anti-Revolutionaire Partij is geworden, kunnen U in den thans beschikbaren tijd niet worden medegedeeld. Volstaan moet worden met de constatering van het feit.

De groote grondovertuigingen, waarvan onze partij uitgaat, waarop hare staatkundige werkzaamheid steunt, en waardoor, zoowel principiëel als praktisch, hare doelstelling worden bepaald, zijn: 1o. de belijdenis van de volstreckte souvereiniteit van God Almachtig over alle leven, dus ook over dat van de volken, van staat en maatschappij; 2o. de erkenning van de volstreckte geldigheid van den Bijbel, omdat hij is het Woord, waarin God Zijn wil, Zijne geboden en wetten voor het menschelijk leven heeft geopenbaard.

Omdat onze partij deze geloofsgedachten ten grondslag heeft gelegd aan hare politieke doelstellingen en actie, is zij de Anti-Revolutionaire Partij, d.w.z. de partij, welke zich principiëel stelt tegenover den geest, welke, althans voor wat het menschelijk leven in staat en maatschappij betreft, uitgaat van de ontkenning der Souvereiniteit Gods en van de verwerping van den Bijbel, dat is de geest van de Revolutie, van de omwenteling der politieke en maatschappelijke levensorde in principiëelen zin. Hier moet dus onder Revolutie niet worden verstaan het streven naar verandering, naar min of meer fundamenteele wijziging van het levensbestand, van de inrichting van staat en maatschappij, maar die omwenteling in het denken en handelen, welke gericht is op het tot heerschappij brengen van het ongelooft, van de loochening, zoowel van de Souvereiniteit Gods als van de autoriteit van het Woord Gods. Die omwenteling is op duidelijke wijze openbaar geworden in de Fransche Revolutie, welke in 1789, als de vrucht van eene langdurige propaganda van de Revolutiebeginselen, is uitgebroken.

Omdat onze partij die genoemde grondovertuigingen heeft aanvaard, is zij de Christelijk-Historische Partij, d.w.z. de partij, welke hare richtsnoeren ontleent aan het Christendom volgens de Heilige Schrift, en aan de aanwijzigingen, welke de historie, de geschiedenis, geeft, geplaatst onder en

---

En daarom, nu dit werkzame leven werd afgesneden, moet en mag bij zijn verscheiden worden gezegd: „Wij zullen onzen Beumer missen.” En dan ligt in dat woord opgesloten alle waardeering, hoogachting en warme liefde, die de Anti-Revolutionaire Partij deze singuliere persoonlijkheid heeft toegedragen.

beschouwd in het licht der bijzondere openbaring Gods, geboekstaafd in den Bijbel.

Omdat onze partij op den grondslag van deze groote geloofsgedachten hare staatkundige werkzaamheid verricht, draagt zij een principieel en algemeen karakter. Zij is niet eene belangenpartij, welke verdwijnt als de door haar voorgestane belangen op genoegzame wijze zijn gediend. Zij vertegenwoordigt eene eigen richting op staatkundig gebied van beslist uitgesproken karakter, welke in eene verleden periode van waarde was, maar welke zeker in niet mindere mate thans noodzakelijk is, en zin en beteekenis heeft, aangezien wij, hoe men ook over den loop van zaken op politiek gebied verder moge denken, midden in eene revolutionaire beweging van fundamenteele strekking leven.

De grondslagen van het leven worden ondermijnd en omgewoeld. Veler streven is gericht op de omkeering van de levensorde, op de ontgeestelijking en verwereldlijking van het leven, op de vestiging van de heerschappij van het ongelooft, op de geheele omverwerping van de goddelijke orde voor de menschelijke samenleving.

Het leven van menschen en volkeren kan, dit is onze diepgewortelde overtuiging, alleen — zij het op deze aarde in betrekkelijken zin — tot werkelijke vastheid en heilzame rust, tot wezenlijke ordening en vrede, tot verwerkelijking van gerechtigheid, tot eene harmonische ontplooiing, en tot zegen verspreidende verhooging van het welvaartspeil geraken, als gezagsdragers en onderdanen terugkeeren tot God en Zijn Woord.

God is onze Schepper en Heer, Jezus Christus is onze Verlosser en Koning, de Bijbel is het richtsnoer voor geloof en leven.

Gezag en vrijheid, recht en moraal, levensordening en vrede, persoonlijkheid en gemeenschap, kunnen op den duur alleen bestaan, en tot waarachtige, de menschelijke verhoudingen waarlijk dienende ontwikkeling komen, wanneer het gezag van God daadwerkelijk wordt erkend, en de Heilige Schrift in geloof aanvaard wordt als de lamp voor onzen voet en het licht op ons pad, niet slechts voor ons innerlijk persoonlijk leven, maar ook op staatkundig en maatschappelijk gebied.

Onze verhouding tot God bepaalt onze verhouding tot den naaste, tot alle menschelijke levensverbanden, waarvan wij deel uitmaken, en tot de geheele schepping.

De beginselen, waarvoor onze partij het pleit voert, gelden h.i. zoowel voor de binnenlandsche staatkunde, als voor die van ons geheele Koninkrijk, en voor de internationale verhoudingen.

Machtsvolheid en machtsvolkomenheid komen alleen aan God toe. Alle gezag en macht op aarde zijn beperkt. Als menschen of menschelijke gemeenschappen op staatsgebied zich machtsvolheid aanmatigen, verwordt het gezag tot tirannie, en komt in het volksleven het staatsabsolutisme, het staats-socialisme, de dictatuur, tot heerschappij.

Wij belijden, dat de Overheid is Gods dienaressen, het volk ten goede, maar komen in even sterke mate op voor de rechten en vrijheden des volks.

Daarom keeren wij ons tegen de oopenhooping van de cultureele, sociale en economische macht in de

handen van hen, die het staatsleven leiden. Wij zijn voorstanders van de handhaving der rechten en vrijheden van de onderdanen, van de rechten en de zelfstandigheid der levenskringen: gezin, school, kerk, wetenschap, kunst, arbeid en bedrijf. Echter, ook de vrijheid is begrensd. Ware vrijheid is daar aanwezig, waar de door God verordineerde levenswetten voor den enkelen mensch en de levensverbanden worden erkend. Daarom zijn wij o.a. voorstanders van de bedrijfsorganisatie, opdat recht en moraal de sociaal-economische verhoudingen beheerschen, maar verzetten wij ons tegen eene bedrijfsorganisatie, welke overheidscreatuur is en dient tot verlenging van den overheidsarm.

Wij zijn voorstanders van samenwerking tusschen staten en volken, van de U.N.O., opdat eene internationale rechtsorde kan worden gevestigd, maar wij verzetten ons tegen de creatie van een super- of wereldstaat, en tegen eene internationale organisatie, welke de macht over het volkerenleven in de handen van enkelen legt.

Wij zijn hartelijke voorstanders van de toekenning in zoo snel mogelijk tempo van vrijheid en zelfstandigheid aan de Indië, die deel uitmaken van het Koninkrijk der Nederlanden, maar hebben op grond van de door ons beleden beginselen, op grond van Heilige Schrift en historie beide, principieel bezwaar tegen den opstand, op Java in gang gezet, aangezien deze de vrucht is van opvattingen en strevingen, welke aan de goede beginselen voor gezag en vrijheid geweld aandoen, of deze verwerpen.

Niet opstand tegen het wettige gezag, noch loscheuring van de banden, welke de deelen van ons Koninkrijk verbinden, maar samenwerking tusschen Indië en Nederland op den grondslag van de erkenning van het gezag en van de handhaving van de eenheid van het Koninkrijk, is de eenige goede weg om aan de aspiraties van de volken van Indië te voldoen. Voor eene voldoening aan die aspiraties in zulk een zin en op zulk eene wijze verleen wij van harte gaarne onze medewerking, maar de revolutie veroordeelen wij op de gronden, welke in onze zeer beknopte beschouwing zijn aangevoerd, en daaruit verder worden afgeleid.

In verband met den toegestanen tijd moet hiermede worden volstaan. Mogen onze opmerkingen bijdragen tot verheldering van het inzicht in het karakter en de doelstellingen van onze partij, U leiden tot nadenken, en U aansporen, hetzij bij vernieuwing, hetzij voor het eerst, tot deelneming aan de worsteling der geesten in gehoorzaamheid aan onzen God en Zijn Heilig Woord.

**Doet mee
Werft een abonné**

Als het kan

twee!

* * Typisch „Schermerhorn“

Bij de opening van de onderhandelingen tusschen de Nederlandsche en Indonesische delegaties, heeft, na een inleidend woord van Lord Killearn en een rede van Sjarir, de heer Schermerhorn als lid van de Commissie Generaal een rede gehouden. Daarin heeft hij o.a. gezegd: „De Commissie-generaal kan beschouwd worden als een vertegenwoordiging van de twee Regeeringspartijen in het parlement.”

In deze uitdrukking is de heer Schermerhorn getypeerd. De Commissie-generaal is een bij de wet ingesteld driemanschap. De Regeering zendt haar uit. Voor haar daden is zij aan die Regeering rekenschap verschuldigd. Zij vertegenwoordigt derhalve de Nederlandsche Regeering, en niet een meerderheid in het Nederlandsche parlement.

Zoals de heer Schermerhorn zich nu uitliet, wordt de partij-politiek toch wel op de spits gedreven. Feitelijk is heel deze uitspraak in principe revolutionair. De positie der Regeering wordt ten eenenmale miskend. Het zijn partijen, die Nederland regeeren, het zijn partijen die onderhandelingen voeren; het zijn partijen, die het voor het zeggen hebben. En de Regeering wordt opzij geschoven. Niet ten onrechte heeft de heer Schouten, voordat nog de heer Schermerhorn benoemd was in de Commissie-generaal, er in de Kamer op gewezen, dat deze man niet de juiste grenzen ziet en daarom ongeschikt is voor de taak, die de Regeering hem toedacht.

Toch is hij benoemd.

Blijkbaar is het Kabinet-Beel alleen tot stand kunnen komen, als het bereid was Schermerhorn naar Indië te zenden.

We vermoeden, dat het de heeren nog weleens zal opbreken.

* * Hoe komen wij er weer bovenop

Uit de mededeelingen, die de Regeering deed met betrekking tot de loon- en prijspolitiek, bleek opnieuw in welk een hoogst précaire positie wij verkeeren. Eenerzijds zijn er spanningen tusschen de loonen en de prijzen, anderzijds betoogt de Regeering dat de loonen niet stijgen mogen. Vóór alles is het noodig dat we exporteerden, en daarop bestaat alleen dan eenige kans, indien wij op de wereldmarkt kunnen concurreeren. De Millioenennota laat dit ook duidelijk uitkomen en wijst er bovendien met nadruk op, dat de arbeidsproductiviteit groter moet worden. De Regeering klaagt er over, dat deze beneden de verwachtingen blijft. Naar onze meening komt het er op aan, dat ons volk den toestand, waarin wij verkeeren, in zijn doodelijken ernst leert verstaan. Het deed ons genoegen, dat de Regeering den toon van ongegrond optimisme niet weer deed hooren. Alleen wie de werkelijkheid onder het oog durft zien, kan aan de beterschap meewerken.

Het is noodig, dat ieder op zijn plaats zich met volle toewijding geeft aan de vervulling van zijn taak. Wie uit het Christelijk beginsel leven, moeten daarin voorgaan.

De zaak is, los van alle theorie beschouwd, feitelijk zoo eenvoudig: Ons volk is schrikkelijk verarmd; onze schuld bedraagt, grijsaards en kinderen meegerekend, f 3300 per hoofd; voor herbouw, reconstructie en nieuwbouw hebben we goederen noodig ter waarde van honderden miljoenen; we moeten dus enorm veel importeerden en die import betalen in dollars, ponden of kronen; die kunnen we alleen krijgen door ze te leenen of ze door export te verdienen; leenen wij er voor, dan stapelt zich onze schuld nog veel meer op en worden we hoe langer hoe meer afhankelijk van het buitenland; bovendien komt er aan dat leenen ook een eind; blijkbaar is men in Amerika niet meer zoo scheutig als een half jaar geleden; we moeten dus exporteerden; maar om dat te kunnen, moeten we zoo hard en ingespannen werken, dat men in het buitenland onze producten wil koopen. Is het Nederlandsche volk daartoe bereid?

Leeft het uit beginselen, die het daarin stimuleeren? Zien wij onze taak als een roeping van Godswege? Wij vreezen.

Het moet nu blijken of de „democratie” in staat is de ontzaggelijke moeilijkheden door plichtsbetrachting en soberheid te overwinnen.

Maar daartoe zijn goede beginselen noodig.

En die ontbreken maar al te veel.

Uit de Partij

1. De tweede Partijconferentie

Op Vrijdag 1 November en Zaterdag 2 November a.s. zal de tweede partijconferentie plaats vinden, welke ditmaal uitsluitend zal zijn gewijd aan de bespreking van sociaal-economische vraagstukken. Die omschrijving is niet geheel juist, voorzover zij betrekking heeft op het onderwerp „De bedrijfsorganisatie”, hetwelk door den Heer M. Ruppert zal worden ingeleid. De geleerden zijn het er niet over eens of dit nu wel een zuiver sociaal-economische aangelegenheid is, maar daarover moet de Partijconferentie zich dan maar uitspreken. Het tweede onderwerp is „De geleide economie”, waarvoor Dr F. L. van Muiswinkel als referent optreedt. In ieder geval is deze conferentie voor de meeningvorming in de partij van groote beteekenis. Het betreffende uitermate belangrijke vraagstukken en de deelnemers aan deze conferentie zullen door-drongen moeten zijn van de gedachte, dat zoo eenigszins mogelijk een duidelijk resultaat moet worden verkregen. Het zal niet gemakkelijk zijn tot een gemeenschappelijke overtuiging te komen. Maar voor de Antirevolutionaire Partij is het van groote beteekenis, dat een duidelijk en klaar om-lind standpunt wordt ingenomen. Deze partijconferentie moge daaraan dienstbaar zijn.

Uit den aard der zaak was het niet mogelijk het aantal deelnemers even groot te doen zijn als bij de vorige conferentie. Het is eigenlijk ook niet zoozeer een partijconferentie, waaraan ook de organen der partij deel hebben, als wel een studieconferentie, door de leiding der Antirevolutionaire Partij georganiseerd, ten einde zich, laten we zeggen „technisch-principieel” te doen voorlichten

over den stand der vraagstukken. Het is zoo begrepen, voorbereidende arbeid, die geleverd wordt. Het aantal deelnemers is op ongeveer 70 bepaald. Maar er is rekening mede gehouden, dat een aantal groepen vertegenwoordigd zijn, en wél: de Christelijke Vakorganisatie, economische deskundigen, ondernemers en middenstanders, personen, die een functie vervullen in de vakgroepen, enkele jongere economen en enkele partijmensen. Er is dus bij de uitnodigingen gestreefd naar een gevarieerde vertegenwoordiging der verschillende levenskringen. Van een eenzijdige samenstelling der conferentie is geen sprake.

2. Model Reglement voor plaatselijke kiesverenigingen

Van verschillende zijden werd het verzoek gedaan een model reglement te zenden voor een plaatselijke kiesvereniging. Tot nog toe kon daaraan niet worden voldaan. Inmiddels is een ontwerp gereed gekomen. Daar zit natuurlijk nog al een en ander aan vast. Een model-reglement moet zoo ongeveer alle regelen, en aangezien er plaatselijk nogal eens moeilijkheden ontstaan bij de candidaatstelling voor den gemeenteraad, moest ook in het model-reglement aan deze kwestie aandacht worden besteed. Een regeling daarvoor werd opgenomen.

Bovendien kwam in Januari van dit jaar een statutenwijziging tot stand met betrekking tot de Jongerenstudieclubs en de propaganda. De organisatie der Jongeren Studieclubs heeft nu haar beslag gekregen. Maar de propaganda is nog niet nader geregeld. Daarmede zal nu ook worden begonnen. Maar het modelreglement kon niet langer wachten en dus vindt men daarin ook opgenomen enkele voorschriften, die op de propaganda betrekking hebben. Het ligt wel in de bedoeling om in dit blad daarop een nadere toelichting te verstrekken. Een moeilijkheid leverde het verder op, dat in vele gemeenten één kiesvereniging bestaat — maar er zijn ook tal van gemeenten, die meer dan één kiesvereniging tellen. Om zoo meer eenheid te verkrijgen in de namen geldt dan voortaan als regel, dat in iedere gemeente een „gemeentelijke kiesvereniging” bestaat, terwijl, wanneer dat noodig is, die gemeentelijke kiesvereniging kan zijn samengesteld uit verschillende, zelfstandige „dorps-” of „districtskiesverenigingen”. In verband daarmede was het nu ook noodzakelijk een reglement te ontwerpen voor een „gemeentelijke kiesvereniging” en voor de afzonderlijke „dorps- of districtskiesverenigingen”. Ook dit is gebeurd.

Bij de samenstelling van het reglement werd uitgegaan van de veronderstelling, dat de Kiesvereniging de Koninklijke goedkeuring niet aanvraagt. De kosten daaraan verbonden zijn vrij hoog, n.l. f 50.—. Iedere wijziging der statuten kost telkens f 25.—. Er is veel tijd mede gemoeid en in de praktijk heeft zij vrij weinig beteekenis, omdat de kiesverenigingen gewoonlijk geen groote financiële verplichtingen op zich nemen. Behoudens een enkele uitzondering vroeg men dan ook gewoonlijk niet de Koninklijke goedkeuring aan en

er zijn geen dringende redenen aanwezig om deze practijk te wijzigen.

Aan al deze reglementen — enkele juristen moeten er nog over oordeelen — wordt nu de laatste hand gelegd en daarna zullen zij worden gedrukt en vervolgens verkrijgbaar worden gesteld. Daarbij zal worden getracht met den drukker een overeenkomst te verkrijgen, dat het zetsel blijft staan, zoodat die kiesverenigingen, die van deze gelegenheid gebruik wenschen te maken, grootere aantallen kunnen bestellen, terwijl dan tevens de namen, en wat dies meer zij, kunnen worden opgenomen.

De kosten van ieder reglement bedragen 40 cent. Betaling kan ook met postzegels geschieden. Toezending vindt alleen plaats wanneer het verschuldigde bedrag is ontvangen. Bij grootere aantallen vermindert de prijs, maar daartoe moet eerst nader overleg met den drukker plaats vinden.

Nog één opmerking.

Het modelreglement is niet een voorschrift. Iedere kiesvereniging is vrij haar eigen reglement vast te stellen, behoudens hetgeen daaromtrent in de statuten der partij is bepaald. Niemand is dus verplicht dit modelreglement over te nemen. Het is alleen bedoeld om die kiesverenigingen tegevoet te komen, die daaromtrent gaarne eenige voorlichting ontvangen, zoodat men weet welke onderwerpen geregeld kunnen worden.

3. Uitbouw van het Partijbureau

De werkzaamheden op het bureau van het Centraal Comité omvatten veel meer dan voor den oorlog. Waar dat nu precies in zit is eigenlijk zoo moeilijk aan te geven. Uit den aard der zaak was er gedurende het laatste jaar veel werk te verrichten. Tweemaal kwam de deputatenvergadering bijeen. Ook het Centraal Convent werd tweemaal bijeengeroepen. In Januari vond een sprekerscursus plaats. De tweede partijconferentie wordt in dit nummer aangekondigd. Drie verkiezingen werden gehouden met alle werkzaamheden daaraan verbonden — hoewel de Kamerverkiezingen uit den aard der zaak den meesten arbeid met zich brachten. Maar behalve dat werden nog tal van andere conferenties belegd, meestal in kleiner verband, over de verschillende kwesties, die aan de orde zijn. Toch, hoewel de verkiezingen voorbij zijn nemen de werkzaamheden niet af. Voor een gedeelte valt dit daaruit te verklaren, dat nu ook een „officieel orgaan” wordt uitgegeven, hetgeen voor den oorlog niet het geval was, terwijl ook de „Jongeren Studieclubs” nu in het partijverband zijn opgenomen.

Het „Jeugdbureau” zal bij het bureau van het Centraal Comité worden ondergebracht. Reeds werd medegedeeld, dat het Centraal Comité besloten heeft een tweetal nieuwe krachten aan het bureau te verbinden. Daarmee wordt nu een begin gemaakt met den verderen uitbouw. De oproep voor sollicitanten is in dit nummer afgedrukt.

Het is te hopen, dat nu de benoemingen spoedig volgen. En nadat dan de nieuwe krachten eenigermate zijn ingewerkt, kunnen de andere kwesties worden aangepakt. De organisatie van de propa-

Het vraagstuk van den Christelijken Staat

Dr W. P. BERGHUIS

1. Inleiding

Reeds lang is het, zoowel onder Christenen als niet-Christenen een strijdpunt wat onder „Christelijke Staat” moet worden verstaan en of er al dan niet naar een Christelijken Staat moet worden gestreefd. Ook in eigen kring zijn wij met dit vraagstuk nog niet klaar. Tegenstellingen of tengevolge van misverstand of tengevolge van werkelijke verschillen in opvatting.

Het gaat hier echter om een zoodanig kernvraagstuk in de antirevolutionaire staatsleer en staatkunde, dat krachtig naar eenheid van gedachte moet worden gestreefd. En dat niet alleen voor klaarheid in eigen kring, maar ook vooral voor positiebepaling naar rechts en naar links, tegenover Staatkundig-Gereformeerden en Hoedemakerianen enerzijds en tegenover de socialisten in allerlei schakeering anderzijds. De uitdrukking „Christelijke Staat” stelt met name de verschilpunten met de eerste groepen aan de orde.

2. Naam

De term „Christelijke Staat” heeft niet een voor ieder duidelijke eensluidende inhoud. Dat komt omdat deze naam niet het uitsluitend bezit is geweest van één bepaalde politieke richting. Naar

den term schijnen wij in één schuifje te zitten met menschen als Hoedemaker, Kersten, Lingbeek, e.a. De benaming is in die richting zelfs erfelijk belast. Daarom voorzichtig hanteeren. Het is van het grootste belang dat wij ons principieel van bovengenoemde heeren distancieeren. Het verschil tusschen bijv. de Staatkundig Gereformeerden en ons wordt vaak nog te veel gezien als een kwestie van meer of minder, van „zwaarder” en „lichter”.

3. Verbinding „Christelijk” en „Staat”

Er zijn Christenen, die tegen die combinatie bezwaar hebben, bijv. Barthiaansche theologen. De Staat is in beginsel zondig en kan nooit gemeenschap hebben met Christus. De staat is te slecht voor Christus. Ook Christelijke politiek is niet mogelijk.

Wij beijden echter, dat de staat is een genadegave Gods in Christus Jezus, en dat Christus van alle levensterrein zegt: Het is Mijn. Hij wil Zijn Naam geven aan ieder, ook aan iedere organisatie, die naar Zijn Wil wil leven en handelen.

4. Vraag betreffende Christelijke staat is een staatkundige, geen sociologische

Dat wil zeggen het criterium voor een Chris-

ganda is dan het eerst aan de beurt. De opmerkingen daaromtrent op het eerste Centrale Convent gemaakt, worden niet vergeten. De Partijconferentie heeft er nog eens uitdrukkelijk aan herinnerd. De propaganda moet met kracht worden aangepakt. Het Centraal Comité is daartoe bereid. Zal ook de partij in het land daartoe bereid zijn? Want dit brengt financieele consequenties met zich, en de contributies vloeien nog zoo slecht binnen. Maar de kwitanties gaan nu uit en verhoogd met f 0.25 incassokosten. Dat is eerlijk. Er is nu vaak genoeg om gevraagd.

4. Centraal Comité

Reeds eerder werd medegedeeld, dat de Heer Dr Bruins Slot als lid van het Centraal Comité is afgetreden. Dit was noodzakelijk omdat 5 leden van het Centraal Comité zitting hadden in de Tweede Kamer, n.l. behalve de Heer Bruins Slot, de Heeren Schouten, Mr de Wilde, Stapelkamp en Dr Verkerk, terwijl de statuten bepalen, dat dit aantal slechts vier mag zijn.

In overeenstemming met de Statuten is nu de Heer Ir H. van Riessen tot lid van het Centraal Comité benoemd. De eerste vergadering heeft hij reeds medegemaakt. Ook hier willen wij hem een hartelijk welkom toeroepen. Zijn naam is in het land niet onbekend en velen zullen er zich in hebben verheugd, dat hij nu mede tot dit verantwoordelijk werk werd geroepen.

Het overlijden van den Heer Mr Dr E. J. Beumer

doet een nieuwe vacature ontstaan. Elders in dit nummer is de beteekenis van den Heer Beumer nader geschetst, zoodat dit hier niet behoeft te gebeuren. De vervulling der vacature stuit evenwel op moeilijkheden, want de opvolger is Mr A. B. Roosjen. Deze is evenwel lid der Tweede Kamer en kan dus niet zonder meer worden benoemd en verder voorzien de statuten niet in het geval, dat nu is ontstaan.

Vervolgens is het noodig nog iemand uit te luiden. Want het Provinciaal Comité van Drenthe heeft medegedeeld, dat de Heer Bunning is afgetreden als vertegenwoordiger van Drenthe in het Centraal Comité en dat zijn plaats zal worden ingenomen door den Heer J. Smallenbroek. Nu vinden er nog wel eens meer veranderingen van dezen aard plaats en het is niet de bedoeling om van al deze mutaties mededeeling te doen, maar het is goed voor den Heer Buning een uitzondering te maken. Vele jaren heeft hij Drenthe vertegenwoordigd in het Centraal Comité. Naar de mate van zijn kracht heeft hij zich aan dien arbeid gegeven. En nu zijn heengaan een definitief karakter draagt, is het noodig hem te danken voor al den arbeid, dien hij in het belang van de zaak heeft verricht. Het was schuldige plicht. Het zij zoo. Maar ook getrouwe plichtsbetrachting verdient bij oogenblikken waardeering. De Heer Buning zegt de practische politiek nog niet vaarwel. Maar zijn plaats in het Centraal Comité staat hij af aan een jongere.

telijke Staat is niet of in het leven binnen dien staat de Christelijke traditie en zede een rol spelen en een aantal openbare instituten het merkteken van het Christendom dragen. Hoe belangrijk dit overigens ook is, de aanwezigheid van uitwendige aan het Christendom ontleende vormen in het staats- en maatschappelijke leven, evenmin als de Christelijke geloofsovertuiging der burgers, maken een staat tot een Christelijken staat.

5. Het probleem in zijn eenvoudigen vorm

komt erop neer of men staat en overheid doelbewust fundeert in, inricht naar en wil laten functioneeren overeenkomstig den geopenbaarden wil Gods, terwijl men staat en overheid ziet als genadegaven Gods in Christus Jezus. Een staat, die in die geboden Gods is gegrond is een Christelijke staat, een overheid die daarnaar handelt een Christelijke overheid. Het gaat dus om de bron en den grond van het overheidsgezag en om de taak van de overheid. In het praktisch-politieke leven treden de strijdpunten in onzen kring niet in de eerste plaats aan den dag op het stuk van de bron van het overheidsgezag.

6. De eigenlijke strijd

in het raam van den „Christelijken” Staat” gaat over, wat men kan noemen het doel van den staat, over de taak van de overheid. Wat wil Christus, dat de overheid zal doen? Dit is in wezen het vraagstuk, zooals dat in onzen kring reeds jaren onder allerlei formuleeringen (met name naar de zijde van het religieus-zedelijke) is gesteld: de overheid en de wet Gods, de overheid en 's Heeren ordinantiën, de overheid en de religieus-zedelijke normen staat en Kerk, enz. Juist op dit punt mankeert het bij ons aan klaarheid en zoeken wij aarzelend onzen weg.

7. Innerlijke begrenzing overheidstaak

In staatsleer en staatkunde is een der meest cardinale problemen het zoeken naar de **innerlijke begrenzing**, de prinleert ons, Spr. 8 : 15: „Door Mij regeeren de Koningen en stellen de vorsten gerechtigheid”, d.w.z. regeeren is gerechtigheid stellen. Voorts schrijft Paulus aan Timotheus (1 Tim. 2 : 2), dat wij voor de Koningen moeten bidden opdat wij een gerust en stil leven leiden mogen in alle godzaligheid en eerbaarheid. De overheid moet zorgen voor een gerust en stil leven, wij voor de godzaligheid en eerbaarheid. Volgens de Nederlandsche Geloofsbelijdenis wordt als doel van overheidspolitiek gezien, dat het alles met goede ordinantie onder de menschen toega. De overheid heeft te zorgen, dat binnen een bepaald staatsverband naar het richtsnoer van het algemeen belang een gerust en stil samenleven in een publieke rechtsgemeenschap mogelijk zij. Zij heeft daartoe onderlinge botsingen van rechtsbelangen der onderscheidene in dat staatsverband optredende levenskringen (individuen, gezinnen, vereenigingen, bedrijven, enz.) te voorkomen en tegen te gaan, en een rechtsevenwicht binnen dat samenlevingsverband te handhaven. Daarmee

alleen is die samenleving niet, zooals die moet zijn. Daarvoor is veel meer noodig, bijv. evenzeer: goede omgangsvormen, een goed werkend bedrijfsleven, goede zeden en bovenal een goed geloofsleven. Maar daarvoor te zorgen is niet meer de speciale taak van de overheid.

8. Optreden der overheid op ander levensterrein niet uitgesloten

Het leven is zoo complex, onderling verweven, dat bijv. economische of zedelijke misstanden ook de publieke rechtsgemeenschap, het rechtsevenwicht in de samenleving kunnen aantasten. De overheid zal dan ter uitoefening van haar taak moeten optreden. Daarbij dient zij echter steeds zich geleid en beperkt te weten door haar roeping om de publieke rechtsgemeenschap in stand te houden. Wanneer de overheid zich met de sociaal-economische of religieus-zedelijke levensterreinen inlaat, dan treedt zij daarbij niet op als sociaal-economisch of religieus-zedelijk hervormster, maar als rechtshandhaafster.

9. Een uitwendige begrenzing

van de overheidstaak, geldend voor elken staat en voor alle tijden, is niet te geven. Dit hangt van tijd, plaats en omstandigheden af. In een steeds ingewikkelder en complexer wordende samenleving in nationaal en internationaal verband zal de uitwendige grens steeds ruimer getrokken moeten worden, omdat de publieke rechtsgemeenschap steeds meer afhankelijk wordt van wat verder in het leven gebeurt.

In verband met het bovenstaande de volgende conclusies:

10. Anti-totalitair

De Christelijke staats- en overheidsbeschouwing richt zich tegen elke totalitaire staatsbeschouwing en tegen elke overschrijding van de principieele grenzen der overheidstaak, zoowel naar rechts als naar links, ofwel concreet uitgedrukt, naar het sociaal-economische eenerzijds (socialisme) en naar het religieus-zedelijke anderzijds (Hoedemkerianisme).

11. Aardsche taak

Aardsche taak. De taak der overheid is een aardsche. Het gaat om de aardsche samenleving en om de aardsche rechtsverhoudingen van de **menschen onderling**. De overheid straft niet de zonde, maar het „verbreken” van de aardsche rechtsorde. De overheid is niet het verlengstuk van Gods gerechtigheid in den religieuzen zin, in den zin van Gods rechtsbetrekking met den mensch.

12. Tweeërlei plicht

1e. De overheid is **aan alle geboden Gods volkomen onderworpen**, zij moet die in al haar doen en laten houden (religieuze, zedelijke, economische sociale, historische, en alle andere).
2e. De overheid moet **niet alle geboden Gods** met betrekking tot het aardsche leven **handhaven**. Alleen die welke betrekking hebben op het in stand houden van het rechtsevenwicht in de publieke rechtsgemeenschap van het staatsverband.

13. Gezindheid

De overheid straft niet het hebben van een bepaalde overtuiging, maar de **uitingen** daarvan voorzover die de rechtsorde in den staat aantasten (naaktlooperij van Wederdoopers, staatsgevaarlijk optreden van nationaal-socialisten, enz.).

14. Geen kwestie van doelmatigheid

Met betrekking tot de bemoeiingen van overheidswege met bij voorbeeld het religieus-zedelijke leven der onderdanen mag niet gelden de vaak gehoorde redeneering: de praktijk leert, dat geestelijke dwang in het algemeen geen resultaat heeft, en daarom moet en mag het ook niet. Men erkent dan niet een principieele, innerlijke begrenzing van de overheidstaak, maar ziet alleen door doelmatigheidsoverwegingen de overheidstaak uitwendig afgebakend. Veeleer moet de redeneering andersom zijn: het mag niet, en daarom bewijst de praktijk ook steeds weer, dat het in wezen niet kan. Een overheid, die God meer wil helpen, dan Hij eischt, is niet gehoorzaam maar ongehoorzaam. Zij doet dan jegens de onderdanen geen recht maar onrecht.

15. Christelijke bevolking

De taak der overheid is, ook met betrekking tot het geestelijk-zedelijk leven, in een staat met overwegend Christelijke bevolking principieel geen andere dan in een niet-Christelijk land. Dit neemt niet weg, dat ook op dit punt geldt, gelijk boven betoogd, dat de uitwendige uitgebreidheid van het overheidsoptreden mede afhangt van de concrete situatie in een bepaald land, dus ook van de geestelijk-zedelijke constellatie van het volk. In een door het Christendom geadelde samenleving zal in het algemeen de statelijke, rechtsorde op allerlei punten gevoeliger en fijner besnaard zijn en dus ook spoediger aangetast dan in een niet-Christelijke samenleving.

16. Souvereiniteit in eigen kring

In onze staatsbeschouwing staat de erkenning van de souvereiniteit van het vrije maatschappelijke leven in al zijn schaakeeringen voorop. Dat beteekent de vrijheid en een eigen oorspronkelijke, niet van den staat afgeleide, rechtssfeer en daarnaast zelfwerkzaamheid en zelfverantwoordelijkheid van de in de samenleving optredende personen en groepeerings van allerlei aard (individu, gezin, kerk, school, vereniging, enz.). Zij vervullen hun taak en roeping niet in het kader van den staat. Daarom is souvereiniteit in eigen kring iets anders dan autonomie. Dit laatste begrip beteekent, dat zelfstandige regelende bevoegdheid aan bepaalde verbanden of organen wordt toegekend van overheidswege (provinciën, gemeenten, waterschappen, publiekrechtelijke bedrijfsorganen). Hier wordt dus van den staat uitgeredeneerd. Eveneens is de gedachte van souvereiniteit in eigen kring geheel iets anders dan het Roomsch-Katholieke subsidiariteitsbeginsel. Dit laatste beginsel geeft uitdrukking aan de opvatting, dat de maatschappelijke kringen en verbanden zich tot den staat verhouden als deelen tot het geheel, en geeft aan, dat

de deelen allereerst en zooveel mogelijk zelf hun taak hebben te vervullen en dat pas subsidiair, in de tweede plaats, het geheel, de staat, heeft op te treden. Hier wordt dus niet van den staat uit maar naar den staat toe gedacht.

17. Geen deel-geheel-verhouding

Wij zien de in eigen kring souvereine verbanden in de samenleving niet als deelen van den staat. De overheid is uiteraard wel geïnteresseerd bij, maar heeft niet te zorgen voor een goede vervulling door die verbanden van hun taak. Zij is niet de behartigster van het algemeen welzijn in den **Roomsch-Katholieken** zin.

18. Geen natuurlijke leiding

De overheid heeft niet de natuurlijke leiding van het maatschappelijke leven, bijv. op economisch, sociaal, cultureel of ander terrein. Dit dient in de Christelijke staatsopvatting met nadruk te worden gesteld tegenover de **socialistische** beschouwingen. Vanuit de hedendaagsche gemeenschapsverheerlijking en de gedachte, dat de (volks)gemeenschap zich de behartiging van allerlei maatschappelijke belangen heeft aan te trekken, komt men tot een vèrgaande verwarring tusschen en tenslotte gelijkstelling van gemeenschap en staat. De overheid wordt het leidinggevend orgaan op het volksgemeenschapsleven. In beginsel leidt dit tot den totalitairèn staat.

19. Ook geen overschrijding der grenzen naar rechts

Dit met betrekking tot het probleem van art. 36 der Nederlandsche Geloofsbelijdenis en onze houding tegenover Hoedemaker, Lingbeek en Kersten. Het is niet de taak der overheid om een bepaalde belijdenis te propageren of uit te voeren, of in den staat één bepaalde kerk speciaal te erkennen, gelijk Hoedemaker wil.

De leuze „Heel de Kerk en heel het volk” is een politieke leuze.

De Hoedemakeraansche gedachte neemt weer opgang (bepaalde kringen in de Ned. Herv. Kerk, Protestantsche Unie). Zij beteekent een groot gevaar voor een werkelijk Christelijke politiek, overheid en staat. Hier is, evenals bij het socialisme overschrijding van de innerlijke grenzen der overheidstaak, zij het in andere richting. In den Christelijken staat is wel plaats voor de politiek van Willem van Oranje, niet voor die van Petrus Dathe-nus (beeldenstorm).

20. Geen eerste- en tweede-rangs burgers

In den „Christelijken Staat” van Datheen en Hoedemaker, van Kersten en Lingbeek worden de burgers ingedeeld in Gereformeerden en niet-Gereformeerden. Er zijn eerste- en tweede-rangs burgers. Geen behandeling op voet van gelijkheid. De geestelijke vrijheid is niet gewaarborgd, de kans op geestelijke dwang is hier direct aanwezig.

Naar de anti-revolutionaire opvatting wordt de houding der overheid tegenover de onderdanen niet bepaald door hun godsdienst, maar door hun houding ten opzichte van de statelijke rechtsorde. Geen discriminatie naar geloof en overtuiging.

De Nationale Organisatie

De Nationale organisatie der Antirevolutionaire Jongeren Studieclubs kwam op Maandag 14 October jl. te Utrecht officieel tot stand. In het gebouw voor Christelijk Sociale Belangen waren ruim 100 clubs vertegenwoordigd, maar verschillende clubs hadden meer dan één afgevaardigde gezonden, zoodat de niet groote zaal eigenlijk te klein was.

Wegens ziekte van Dr Joh. W. Scheurer berustte de leiding bij den heer Dr L. W. G. Scholten. Na de opening op gebruikelijke wijze werd aanstonds overgegaan tot de behandeling der Statuten. Over de wijze, waarop het ontwerp daartoe is tot stand gekomen, behoeven geen nadere mededeelingen te worden gedaan: Het had alle stadia doorlopen, die een zoo belangwekkend wetsontwerp past. Het betreft immers de grondwet der Nationale Organisatie. Het aantal artikelen toont tevens de belangrijkheid aan.

En de honderd afgevaardigden hebben zich, zelfs in aantal der Tweede Kamer gelijk, op deze legislatieve kluit geworpen met een animo een bezieling, die ook aan de Fransche „Chambre des Députés” ten voorbeeld gesteld kan worden. Niet minder dan 24 sprekers gordden zich aan tot den strijd. De secretaris hield ijverig aanteekening van alle moties en amendementen, die werden ingediend. En naarmate de avond verstreek, werd de critiek feller. Geen enkel artikel bleef gespaard. Alles, maar dan ook alles, werd overhoop gehaald

---

20. Geen état athée, geen neutrale overheid

In positieve keuze voor en in bewuste gehoorzaamheid aan Gods geboden moeten staat en overheid op God gericht zijn, maar dan ook niet verder gaan dan door de innerlijke grenzen van terrein en taak wordt aangegeven.

22. Slotconclusie

Overheidsbeleid wordt er niet Christelijker door, indien de overheid de grenzen van de haar door God gestelde taak overschrijdt, ook al is het ten behoeve van zeer Christelijke doeleinden (bijv. Evangelie prediken).

De Staat kan niet „Christelijker” zijn dan God zelf dien gewild heeft. Staat en overheid dienen God, zijn Gods dienaar, verheerlijken Zijn Naam, verbreiden Zijn Evangelie, dragen bij tot de komst van Zijn Koninkrijk, niet door het beleggen van een Evangelisatiesamenkomst en het de onderdanen dwingen daarbij aanwezig te zijn, maar door het onder inroeping van Zijn Naam mogelijk maken van de aardsche samenleving in rechtsverband.

Literatuur:

Dr I. A. Diepenhorst, De leer van den Christelijken Staat.

Dr. H. Dooyeweerd, De Christelijke Staatsidee (56 bldz.).

Dr A. Kuyper, Gemeene Gratie, Deel III.

Eindelijk kwam het verlossende woord. De motie-Sneek — zelfs deze ontbrak niet — werd ingediend, waarbij — eenvoudiger en simpeler kon het al niet — niets meer en niets minder werd gevraagd dan schorsing der beraadslaging en uitstel der behandeling van dit wetsontwerp. Toen was de vergadering de Assemblée Constituante van 1789 reeds lang voorbij en begon zij juist tekenen van overeenstemming met den Poolschen landdag te vertoonen, al moet worden erkend, dat, wat de toon aangaat, alles met rustige kalmte en Hollandische koelbloedigheid verliep.

Die kalmte werd ook achter de regeeringstafel betracht. Met groot geduld werd de eindeloze stroom van voorstellen, amendementen, redactie-wijzigingen etc., in ontvangst genomen en geregistreerd. Achter de regeeringstafel bleef het zelfs al te kalm. Na een korte pauze — het was toen ongeveer 10 uur in den avond — toonde het toch reeds demissionaire kabinet, dat het ook aan „fighting spirit” had ingeboet. Het bleef bij een zwakke poging om eigen zienswijze te verdedigen. En zonder verweer van beteekenis werd door de oppositie het pleit gewonnen. De motie-Sneek behoefde niet in stemming te worden gebracht. De houding door de regeering aangenomen was niet geheel in overeenstemming met de Antirevolutionaire opvatting. De afgevaardigden hadden er een zacht eitje aan. Het leek op abdicatie. Maar in zoverre was het een gelukkige abdicatie, dat de Nationale Organisatie althans werd geformeerd — en zonder één stem tegen — maaër voor één jaar. En de wetgevende arbeid kan opnieuw beginnen. Dit was het begin der „Nationale Organisatie”. En nu in ernst!

Er ontbrak aan die eerste huishoudelijke vergadering iets.

Daar moeten we niet over zwijgen.

Dat moet gezegd worden!

Er ontbrak bij de leiding een element.

Maar ook in de vergadering was het niet heelmaal in orde.

Na den afloop zei iemand tegen mij, dat dit nu een demonstratie was van het te intellectualistisch karakter van onzen kring. Dat was overdreven. Bij een jongeren organisatie gaat het anders toe dan bij ouderen, die voor de verantwoordelijkheden staan. Maar, zal het met onze huishoudelijke vergaderingen goed worden. dan zullen wij als jongeren nog moeten leeren hoe wij samen iets zullen „opbouwen”.

De jongeren willen voor alles rondborstige eerlijkheid.

Hier is ze. En alleen die rondborstige eerlijkheid kan verbetering brengen.

Het Kabinet — het was extra-parlementair en bijna een Koninklijk Kabinet, is afgetreden. Een nieuw — en nu dan een parlementair Kabinet — is opgetreden. Dat zal het wetsontwerp wijzigen. Desnoods met een nieuw wetsontwerp komen. Een vakminister is tijdelijk mee overgegaan naar het nieuwe Kabinet, al zal deze bij eventuele reconstructie waarschijnlijk worden vervangen. Maar het nieuwe Kabinet heeft een president, volgens de regelen der kunst gekozen. De nieuwe president neemt het roer van staat in handen. Aan Eb.

van Ruller de taak met beleid en voortvarendheid het scheepje te sturen door de woelige wateren van jeugdige overmoed.

Met een enkel kort woord aanvaardde hij zijn taak.

Uit dat woord sprak vastheid en doelbewuste kracht. Dat heeft de Antirevolutionaire Jeugd noodig.

En van Ruller — met Gods hulp die taak aanvaard. Want het gaat om het Antirevolutionair levensbeginsel. En wat er nu ook aan deze eerste vergadering ontbrak, het was geen gebrek aan enthousiasme en zelfs toen een der afgevaardigden ontkende dat het doel der „Nationale Organisatie” zijn zou de liefde voor de Antirevolutionaire „Partij” te bevorderen — omdat alleen het beginsel voorop mag staan, dan nog brandde juist in dat jongenshart die liefde het meest. Daar kunnen we ons van verzekerd houden en daar schuilt voor de toekomst onze kracht.

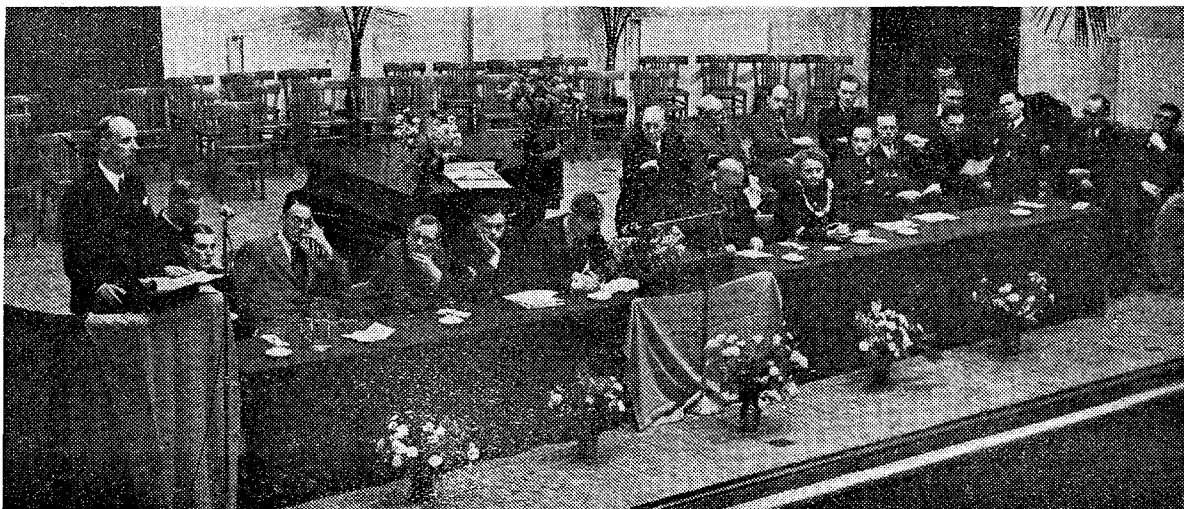
De TOOGDAG

De opkomst was niet zoo groot als was verwacht. En toch was het een goed geslaagde vergadering. De verslaggever van „Trouw” heeft de indrukken van dezen Toogdag zoo goed en zoo breedvoerig vastgelegd, dat we hem ook hier gaarne het woord laten.

Jonge Anti-revolutionairen hebben op Dinsdag 15 October j.l. te Utrecht een geestdriftige vergadering gehouden, toen in Tivoli de opgerichte Nationale Organisatie van A.R. Jongeren Studieclubs bijeenkwam. Was dit op zichzelf reeds een teeken van verandering de voorzitter in de morgensamenkomst, Dr L. W. G. Scholten, die den president van de nieuwe organisatie, den heer E. van Ruller, verving, legde er in zijn openingswoord nog eens den nadruk op, dat de A.R.-partij niet conservatief is en het verwijt van behoudzucht en schotjesgeest naast zich mag en moet neerleggen.

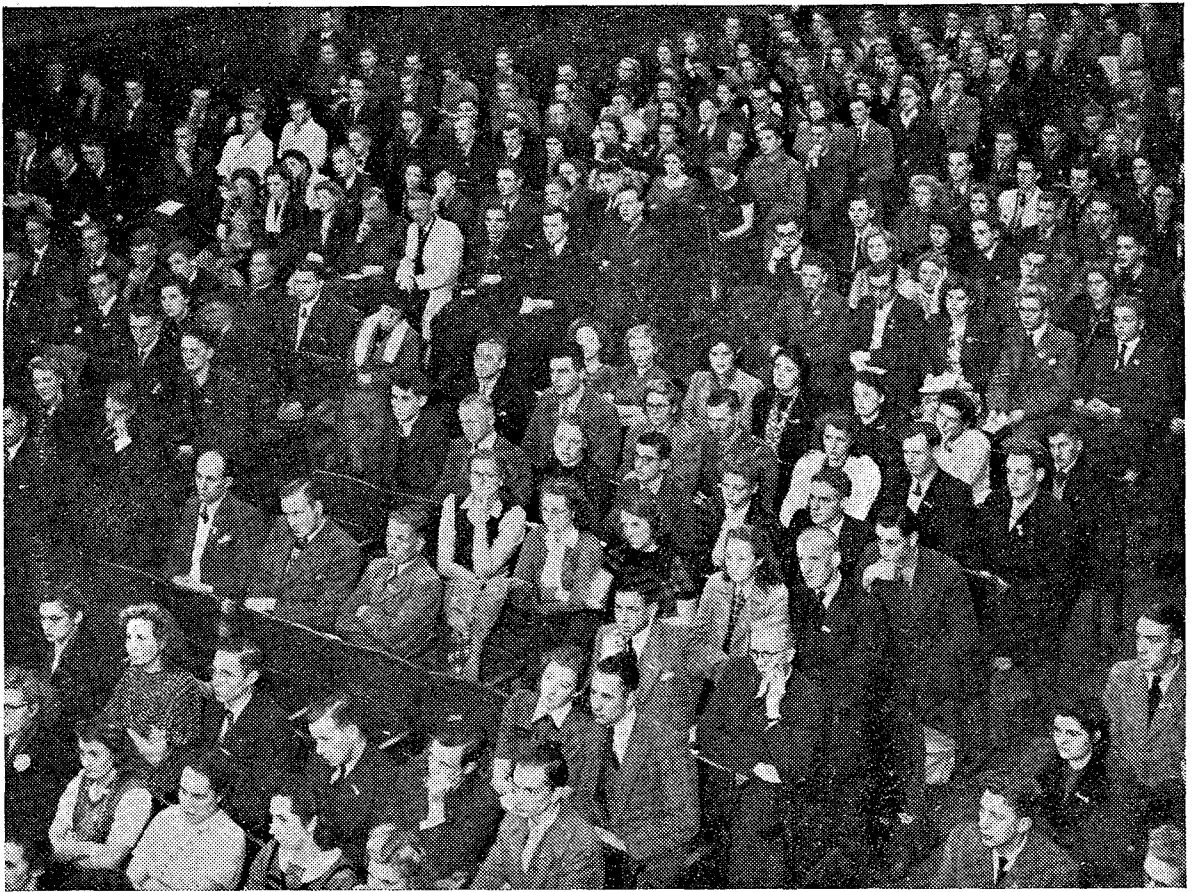
Tot twee belangrijke data in de jongste geschiedenis van de partij keerde Dr Scholten terug; tot de laatste vergadering der A.R.-jongeren op 31 October 1940, toen Dr H. Colijn onder de oogen van de Duitschers de misschien opgekomen gedachte aan hun uiteindelijke overwinning ondermijnde en aan den tijd om 1937, toen de toenmalige premier aan 't geheele Nederlandsche volk verklaarde, dat de beginselen van de A.R.-partij den grondtoon vertolken van het Nederlandsche volkskarakter. Vergelijken wij die data met den toestand van het oogenblik, dan moet geconstateerd, dat we verzwakt zijn. Doch uit dien toestand, van land en volk en van partij, kunnen conclusies getrokken worden voor den arbeid der jongeren. Hun wacht allereerst de taak de partijbegrippen uit te bouwen, vervolgens die menschen naar voren te brengen die ook zonder dat zij als geschoolde organisatoren opkomen, een vooraanstaande plaats verdienen in de nieuwe organisatie. Op het gebied van dien uitbouw is een groote achterstand. En als waarschuwend voorbeeld noemde spreker de eens zoo machtige liberale partij, die eenvoudig is weggeschoven, omdat zij niet uitbouwde en niet sprak tot alle lagen van de bevolking.

Geheel aansluitend op dit betoog heeft Ds M. de Goede een uitnemende rede gehouden, welke hij in krampachtige bescheidenheid wel geen rede noemde, maar van welk hoe dan ook genaamd betoog een klare en duidelijke leering uitging met het oog op het bestudeeren van de beginselen, nu meer dan ooit. Vastheid en concreetheit stelde deze spreker tegenover de „bezielde levenshouding” van diegenen, die wel in Christus met ons één zijn, maar wier critiek op het beginsel een omkeer beteekent van het christelijke leven en ons terug brengt tot die dingen, waarvan wij door de prediking van Gods Woord verlost zijn. In dit verband noemde Ds de Goede den naam van Prof. Kraemer, voor wien hij overigens groote bewondering heeft, maar die op dat gebied niet te volgen is. Beginselstudie hebben wij noodig, zoo

Tijdens de openingsrede van Dr L. W. G. Scholten

Het aandachtig gehoor op 15 October 1946 in Tivoli te Utrecht

besloot deze met zeer veel aandacht beluisterde spreker, d.w.z. bij elkaar komen en in den Bijbel God, de bron van het gezag, vinden.

Vastknoopend aan de praktische resultaten van de laatste verkiezingen heeft de heer N. v. d. Brugge in de plaats van den heer Van Ruller, gewaarschuwd tegen pessimisme, al is de laatste uitslag voor de A.R.-partij teleurstellend geweest. Men vergeet echter één ding niet: koerswijziging was niet noodig en zij is het nog niet. Ook de heer v. d. Brugge wees op studie van de beginselen en op heroriëntering van de begrippen: gezag en vrijheid, ook met het oog op het sociale vraagstuk.

Ten slotte hebben oudminister mr. J. A. de Wilde, vice-voorzitter van het Centraal Comité en mej. Dr G. H. J. van der Molen opwekkende woorden tot de jongere generatie gesproken, hen verzekerende van den steun van hen, die het leven van de partij in hoogten en diepten hebben meegemaakt.

Wat de omlijsting van de hierboven vermelde toespraken betreft, Ds J. C. Hagen boeide niet minder met dichtelijke voordracht dan de heeren P. v. d. Hurk en W. Beeuwkes met fluitspel en zang. Tusschen de bedrijven door, om het zoo te zeggen, heeft Mr K. Groen een beroep gedaan op de Kuyperstichting en heeft de heer Budding,

voorzitter van de Federatie van C.H. jongerengroepen, de vergadering toegesproken. Wij noteren: „De historie moge leeren, dat dit bezoek meer is dan een beleefdheidsbezoek.” Als gasten waren verder aanwezig mej. Akkerhuis namens de Geref. Meisjes-, de heer Stap namens de Geref. Jongelingsver., alsmede de heer De Bruin, één der oprichters van de A.R. Prop.clubs, nu 45 jaar geleden.

Aan H.M de Koningin en aan den heer Schouten werden telegrammen verzonden, aan Mr J. H. Scheurer, die het programma voor dezen dag verzorgde, maar door ziekte niet aanwezig kon zijn en aan den heer Van Ruller, die door droeve familie-omstandigheden verhinderd was, brieven met dankwoorden.

In de middagvergadering deelde de heer J. Smalbroek mede, dat de statuten voor de organisatie voorloopig voor een jaar zijn vastgesteld, maar dat binnen een jaar de definitieve organisatie tot stand moet zijn. De heer R. Gosker treedt voorloopig als secretaris op. Medebestuurders zijn de vertegenwoordigers der provinciale organisaties.

De rijk geslaagde toogdag is door Dr W. J. Kolkert met dankgebed gesloten, nadat de voorzitter tot dezen nestor van de vroegere A.R.J.A. eenige warme woorden van dank en erkentelijkheid had gericht.

De Jongeren Studieclubs

Teneinde de administratie van de Jongeren Studieclubs nu goed op te zetten volgt hier de opgave van de plaatsen waar een Studieclub gevestigd is. Het is mogelijk, dat reeds een enkele club is vermeld, welke nog in oprichting is. Maar het zal vermoedelijk meer voorkomen dat reeds werkzame clubs zich nog niet hebben aangemeld bij het jeugdbureau. Willen de secretarissen daarvan dan spoedig mededeeling doen aan het Jeugdbureau Dr Kuyperstraat 3 te 's-Gravenhage?

Provincie GELDERLAND: Aalten I; Aalten II; Apeldoorn-Zuid; Arnhem; Bennekom; Ede; Epe; Ermelo I; Ermelo II; Gameren; Harderwijk; Hattem; Hedel; Neede; Nijkerk; Nijmegen; Oosterbeek; Vaassen; Voorthuizen; Winterwijk; Zaltbommel; Zutphen. (22 clubs).

Provincie DRENTHE: Alteveer-Kerkenveld; Assen; Beilen; Coevorden; Drouwenervond; Een; Emmen; Emmercompascum; 2e Exloërmond; Gasselternijveen; Gees; Hollandscheveld; Hoogeveen; Klazienaveen; Koekange; Meppel; Nieuw Balinge; Nieuw-Buinen; Nieuweroord; Nieuwlande; Nieuw Weerdinge; Nijensleek; Roden; Ruinen; Ruinerwold; Smilde; Tiendeveen; Valthermond; Veenoord; Westerbork; Zuidlaren; Zuidwolde (32 clubs).

Provincie NOORDBRABANT: Almkerk; Dinteloord; Eindhoven-Midden; Eindhoven-Oost; Eindhoven-West; 's-Gravenmoer; Helmond; Klundert; Nieuwendijk; Sleeuwijk (10 clubs).

Provincie LIMBURG: Treebeek.

Provincie GRONINGEN: Aduard; Appingedam; Baflo; Bedum; Bierum; Enumatil; Garrelswier; Groningen; Groningen-Noord I; Groningen-Oost; Groningen-West; Grootegast; Grijskerk; Helpman; Hoogezand; Hoogkerk; Kantens; Kielwindeweer; Leek; Lutjegast; Meeden; Middelstum; Midwolda; Muntendam; Mussel; Niekerk-Oldekerk; Nieuwe Pekela; Noorddijk; Oldehove; Onderdendam; Onstwedde; Oostwold; Pieterburen; Sappemeer; Sauwerd; Schildwolde; Schouwerzijl; Sebaldaburen; Stadskanaal-Oost; Stadskanaal-West; Stedum; Ten Boer; Ten Post; Uithuizen; Uithuizermeeden; Ulrum; Veendam; Visvliet; Warffum; Winschoten; rum; Zuidbroek; Zuidhorn; Zuidwolde (54 clubs).

Provincie FRIESLAND: Bergum; Bolsward; Dokkum; Ee; Haulerwijk; Heerenveen; Huizum; Kollum; Leewarden I; Leeuwarden II; Murmerwoude; Schiermonnikoog; Sneek I en II; Surhuisterveen; Veenwouden (16 clubs).

Provincie ZEELAND: Kamperland; Middelburg; Terneuzen; Vlissingen.

Provincie UTRECHT: Baarn, De Bilt; Bilthoven; Breukelen; Jutphaas I; Jutphaas II; Lopik; Maarssen; Mijdrecht; Soest; Soestdijk; Utrecht IV; Utrecht V; Utrecht VI; Utrecht-Zuid; Vinkeveen; Vleuten; IJsselstein; Zeist (19 clubs).

Provincie OVERIJSEL: Dedemsvaart; Almelo; De-

venter; Emmeloord; Hardenberg; Hengelo; Holten; Kampen; Nijverdall; Schuinesloot; Slagharen; Vroomshoop; Zwolle (13 clubs).

Provincie NOORD-HOLLAND: Amsterdam (5 clubs); Amstelveen; Badhoevedorp; Broek op Langendijk; Bussum; Enkhuizen; Haarlem-Zuid; Heemstede; Heer Hugowaard; Den Helder; Hilversum I, II en III; Krommenie; Nieuwer Amstel-Noord; Rijk; Santpoort; IJmuiden; Zwanenburg-Halfweg (23 clubs).

Provincie ZUID-HOLLAND: Rotterdam (10 clubs); Alphen a. d. Rijn; Ameide; Bleskensgraaf; Boskoop; Delft; Dordrecht; Giessendam; Gouda; 's-Gravenhage-Zuid; 's-Gravenhage III-C.; 's-Gravenhage III-N.; 's-Gravenhage III-W.; 's-Gravenhage-Noord; 's-Gravenhage-Bezuidenhout; 's-Gravenhage-Valkenbosch; 's-Gravenzande; Groot-Ammers; Hazerswoude; Hendrik Ido Ambacht I; Hendrik Ido Ambacht II; Hilleegersberg; Koudekerk a. d. Rijn; Langerak; Leiderdorp; Lekkerkerk; Lexmond; De Lier; Maasdijk; Maasland; Monster; Moordrecht; Naaldwijk A; Naaldwijk B; Noordwijk aan Zee; Oud-Beijerland; Oude Wetering; Overschie; Pernis; Reeuwijk; Ridderkerk; Rozenburg; Rijswijk; Scheveningen I en II; Schiedam; Schoonhoven; Sliedrecht; Stolwijk; Strijen; Vlaardingen; Voorburg-Noord; Voorburg-Oost; Voorburg-West; Voorschoten; Waddinxveen; Wassenaar; Woerden; IJsselmonde-dorp; Zuidland (70 clubs). Totaal 264 clubs.

Onze Jeugdactie noodzakelijk

E. VAN RULLER

Onze jonge mensen moeten nu, bij het begin van de wintercampagne, aan het werk. Met groote vol-doening mogen wij constateeren, dat bijna 300 clubs binnen partij-verband gereed staan om de studietaak te gaan vervullen.

Prettig is, dat het geschiedt binnen het partij-verband. Vóór den oorlog hebben we ruim 10 jaar het werk van de Antirevolutionaire Jongeren Actie (A.R.J.A.) gekend, dat bedoelde het werk van de Antirevolutionaire partij te stimuleeren, doch dat steeds een plaats behield buiten het eigenlijke partijverband. Zeker, over het algemeen was de verhouding goed. In het A.R.J.A.-hoofdbestuur hadden twee leden van het Centraal Comité, door dit college zelf aangewezen, zitting. Op de toogdagen waren de prominente figuren uit de partij geëerde en gaarne geziene gasten. Doch heelemaal in orde was de zaak toch niet. De Antirevolutionaire partij had geen eigen jeugdorganisatie.

Nu, na den oorlog, is dit anders. Artikel 45 van het partij-statuut regelt nu de verhouding tot de jongeren studieclubs en aan elke Kiesvereniging is de verplichting opgelegd tot stichting van een jongerenclub over te gaan.

* * *

Dit laatste is belangrijk. De partij heeft ingezien, dat ze in de naoorlogsche situatie onmogelijk rustig

en lijdelijk kan toezien op wat er met de jeugd geschiedt. Er is groote achterstand in de principieele vorming gekomen door de maatregelen van den vijand. Deze verbod immers aan de jeugdverenigingen de politieke vorming en later maakte hij het, door allerlei schandelijke acties tegen de jonge mannen, schier onmogelijk, dat deze nog contact met elkaar zochten, laat staan, dat zij regelmatig zouden kunnen samenspreken. De nadeelige gevolgen daarvan zijn allerwege te constateeren. Het blijkt, dat de meest elementaire begrippen van politieke beginselen den jongen mensch nog moeten worden bijgebracht. Politieke belangstelling voor de praktische vragen heeft hij wel, veelal meer dan vóór 1940, doch deze principieel beoordeelen, dat is voor hem onmogelijk. Hoe zou dat ook kunnen?

Daarbij komt nog iets anders. Bij de oprichting van de A.R.J.A. in 1929, was één der argumenten, dat het noodig was de jongelui uit de verschillende kerkelijke groepeeringsamen te brengen en hen aanéén te smeden voor het politieke werk. Bepaalde jeugdbonden, die principieel geheel de beginselen van de A.R. partij onderschreven, konden door interne moeilijkheden niet komen tot het rechtstreeksch parool: bestudeeren der Antirevolutionaire beginselen. Uiteindelijk kon het altijd nog vriezen of dooien. Deze jeugd moest beslist gegrepen worden en binnen de antirevolutionaire partij geleid. De A.R.J.A. deed dit, vaak met prachtige resultaten. Nu is de toestand op kerkelijk gebied niet beter geworden. Integendeel, hij werd slechter. Er is een kwestie bij gekomen. De ontwikkeling binnen den kring der Geref. Kerken en de daarop gevolgde zoo betreurde scheuring, heeft ook de jeugd gedeeld en tegenover elkaar geplaatst, en daarnaast haar aandacht sterk geconcentreerd op het kerkelijk vraagstuk. Hier moet weer harmonie komen, zoowel onder de personen als met betrekking tot de taak, die jonge menschen hebben op diverse levensgebieden. Slechts studie van de beginselen kan hiertoe leiden.

Het kan der partij, zonder dat zij zich in de geschillen mengen gaat, nooit koud laten, hoe de dingen in de aan haar verwante groepen zich ontwikkelen. Vooral geldt dit, als de gevolgen daarvan te zien zijn op de jeugd van de partij. Zij moest zich ermee bezig houden en daarin zie ik een belangrijk argument liggen voor het komen tot de vorming van jeugdstudieclubs binnen partijverband.

* * *

Wat dit alles zij, wij mogen dankbaar constateeren dat het thans zoover is. Op 14 en 15 October werd officieel startsein gegeven en nu moeten we met volle kracht vooruit.

Dat legt verplichtingen op. Allereerst aan de besturen van de Kiesverenigingen, die de bepaling van Art. 45 hebben na te leven. Als er een club is, dan moeten de besturen het werk stimuleeren, als ze er nog niet is, dan moeten ze onverwijld er naar streven tot de oprichting te komen.

Echter, onze jongelui behoeven daarop niet te wachten. Het is niet noodig de Kiesverenigingen voorbij te loopen, doch een vertraagd tempo aannemen, omdat de ouderen niet actief zijn, is evenmin noo-

dig. Als dezen het initiatief niet nemen, dan vat ge het zelf aan en de besturen zullen al zeer verhard en verstokt moeten zijn, als ze dit initiatief dan zouden doodden. Ze zouden door de „meerdere” vergaderingen trouwens snel tot de orde geroepen worden. Daar ligt één van de sterkste punten van het leven in partijverband.

Deze zaak moet daarom op de meest krachtige wijze worden bevorderd. Het vraagstuk van de jeugd mag geen enkele Kiesvereniging naast zich neerleggen en de jonge menschen mogen er niet onbewogen onder blijven. Ze is noodzakelijk:

10. Omdat de toekomst van de A.R. partij afhangt van een goed en principieel gevormd kader;

20. Omdat de achterstand in principieele vorming bij de jeugd onze staatkundige roeping ernstig bedreigt;

30. Omdat er evenwicht moet komen tusschen de belangstelling, die de jeugd heeft voor praktische politieke vragen en den principieelen achtergrond daarvan;

40. Omdat waar de kerkelijke kwestie de jeugd gescheiden houdt en allerlei kerkelijke hartstochten haar zelfs uiteendrijft, terwijl de eenheid van onze politieke belijders noodzakelijk is voor een krachtig partijleven.

Uitstel is hier gevaarlijk.

B.

E. v. R.

Uit het Parlement

Mr. A. B. ROOSJEN.

DE SPELLING VAN DE HELLING

President Van Schaik was boos.

Zijn hamer zweefde al boven het groene laken, maar juist toen hij de discussie over het in behandeling zijnde wetsontwerp met een formidabelen tik voor gesloten wilde verklaren, kwam de heer Lucas (R.K.V.) alsnog met een amendement aandragen.

Was het nu een eenvoudige wijziging geweest, die de heer Lucas had willen aanbrengen, dan had de late indiening waarschijnlijk geen bezwaar ontmoet. Maar aangezien het amendement van zeer insnjiddenden aard was en niemand der kamerleden het nog onder oogen had gehad, mopperde en bromde de anders goedmoedige president, zooals hij het sinds lang niet gedaan had. Er bleef niets anders over dan de verdere behandeling van het wetsontwerp tot den volgenden dag uit te stellen. Het bedoelde wetsvoorstel was een voorstel om een einde te maken aan den chaos, welke er op het gebied van de schrijfwijze der Nederlandsche taal in ons land bestaat. Het is inderdaad een mistand, dat al sinds 12 jaren op de scholen een spelling gevolgd wordt, welke in officieele stukken en in 't meerendeel der dag- en weekbladen niet gebruikt wordt. Het gebeurt, dat onze jongens eerst 6 jaren op de lagere scholen een spelling schrijven, daarna bij het middelbaar of ander voortgezet onderwijs dezelfde z.g. vereenvoudigde spelling toepassen, maar later toch nog een andere spelling

OPROEP

Het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen roept sollicitanten op voor de vervulling van een tweetal plaatsen ten bureele van dit Comité.

De te benoemen personen moeten bekwaamheid en geschiktheid hebben voor administratieve en organisatorische werkzaamheden, met name voor wat aangaat de propaganda en de bevordering van de studie der A.R. beginselen en de verzorging van het blad „Nederlandsche Gedachten”.

Sollicitaties met inlichtingen en referenties te richten aan het Centraal Comité, Dr Kuyperstraat 3, 's-Gravenhage.

moeten leeren als ze bijvoorbeeld op een departement te werk worden gesteld. Is het wonder, dat er zoo zware klachten rijzen over de slechte schrijfwijze van velen onzer landgenooten!

Een Staatscommissie is in samenwerking met een Belgische commissie aan het dokteren geweest en het resultaat van dit gemeenschappelijk consult zal thans in Nederland als de officieele schrijfwijze moeten worden aangemerkt.

De voornaamste regels zijn deze:

1. de e wordt in open lettergrepen niet verdubbeld. We schrijven dus niet meer leeren en heeren, maar leren en heren. Aan 't eind van een woord blijft de ee; de zee blijft dus zee.
2. de o wordt in een open lettergreep niet verdubbeld. De oo blijft echter in goochelen, goochem en loochenen.
3. Sch wordt alleen daar geschreven, waar de ch wordt uitgesproken. Schip blijft dus schip, maar een visch wordt vis. In het achtervoegsel isch blijft de ch; een chronische ziekte blijft chronisch.
4. De uitgangen -e en -en van woorden als een geen, mijn, zijn, uw blijven weg. Er waren trouwens nog maar weinig menschen, die schreven: ik zie eenen man loopen, of: ik hoor mijnen zoon aankomen.
5. De naamvalsuitgang -n bij lidwoorden enz., mag worden weggelaten.

Over deze regels zelve is in de Kamer maar weinig gesproken. Zeker, er vielen allerlei bedenkingen tegen in te brengen, maar wat had het voor zin, nu de beide deskundige commissies tot overeenstemming zijn geraakt.

De discussie in ons parlement liep dan ook voornamelijk over de vraag: moet de voorgestelde wijziging bij algemeenen maatregel van bestuur geschieden of bij wet? De Minister wilde den eersten weg gaan; vele kamerleden den laatsten. Onder deze kamerleden was mevrouw Fontanier-de Wit (P.v.d.V.) „hennetje de voorste”. Zij duchtte het gevaar, dat opeenvolgende ministers zich opnieuw met de spellingmaterie zullen gaan bezighouden en dat is iets wat wij niet moeten hebben. De heer Lucas (R.K.) dacht er evenzoo over en om deze reden had hij het hierboven bedoelde amendement gecomponeerd. Toen het onder de loupe

genomen werd, bleken er hier en daar oneffenheden in te schuilen. Nadat deze waren weggeschaafd, werd het amendement zonder stemming door de Kamer aangenomen.

Hetzelfde geschiedde met het geheele wetsontwerp. Wel waren er bezwaren tegen aan te voeren, maar zooals de heeren Terpstra (A.R.) en Tilanus (C.H.) opmerkten, er moet een einde komen aan de wanorde op spellinggebied. Zij verklaarden „zonder enthousiasme” met het ontwerp accoord te gaan. Minister Gielen had geen zwaar karwei gehad in het verdedigen van zijn wetsontwerp. Hij verklaarde, dat de spelling wel altijd een kwestie van vaardigheid zal blijven. Wie aan deze woorden mocht twijfelen, stelle zijn kennissen eens op de proef en legge hun het volgend dictée voor, hetwelk Zijne Excellentie verklaarde in een oud boekje te hebben gevonden:

„Deze, in een paarse japon gekleede, op weidsche titels beluste adellijke dame, die de briefjes van haar man in laatjes bewaarde, trachtte door allerlei uitweidingen den strengen rechters in het gevlj te komen, maar werd, terwijl een steigerend paard langs een ruischenden en bruisenden stroom voortrende, uiteraard nochtans onmiddellijk gevonnist.”

Het aantal Nederlanders, dat dit dictée feilloos maakt, is gering. Een ieder teste zijn naaste omgeving!

SPONTANE STAKING!

De bevolking van publieke tribune en gereserveerde tribune genoot kennelijk van het steekspel, dat zich in de diepte afspeelde. Met gerekte halzen en gespiste ooren volgde men het debat, door den communist Wagenaar ontketend over de ongeregelheden en de stakingen in Amsterdam welke het gevolg zouden zijn van de troepenzzendingen naar Nederlandsch-Indië.

Tijdens de redevoering van den communistischen interpellant klonk plotseling eenig applaus. De president, meenende dat dit bewijs van instemming afkomstig was van de geestverwanten van den heer Wagenaar in de Kamer, reageerde er aanvankelijk niet op, doch toen het hem duidelijk werd dat het bezoekers waren, die hun handen op elkaar hadden gebracht, dirigeerde hij enkele verwoede blikken in de richting der publieke tribune. Deze blikken misten hun uitwerking niet, want verder bleef het rustig in de hogere sferen. In de lagere regionen ging het echter somwijlen heftig toe. De heer Wagenaar had als thema van zijn betoog gekozen „de troepenuitzendingen moeten worden stopgezet”, en met allerlei bijeengegrabelde argumenten probeerde hij deze noodzakelijkheid aannemelijk te maken. Hij sprak over „moeders, die niet willen, dat haar kinderen in de rimboe verbloeden,” over „terugkeer naar het koloniale tijdperk”, over agressors, die de taal der misleiding spreken, enz.

Verder dischte hij een verhaal op van „vreedzame, ongewapende demonstranten,” tegen wie in Am-

sterdam met vuurwapens was opgetreden en van een bloedorstigen majoor, die tegen zijn manschappen gezegd zou hebben, dat zij niet slap moesten optreden, maar zorg moesten dragen van een behoorlijk slagveld terug te keeren.

Minister Beel en Minister Fiévez, de Excellentie van Oorlog, hebben voor een duidelijke repliek gezorgd. Uit deze repliek bleek, dat de demonstranten niet zulke makke schapen waren geweest als de interpellant wel had voorgesteld. Eén der schapen had blijkbaar een vuurwapen tot zijn beschikking gehad, want politie noch marechaussee had een schot gelost. De man, die gedood werd, moet getroffen zijn door een schot, uit het publiek afgevuurd.

Het verhaaltje over den naar bloed dorstenden majoor werd geheel weerlegd. Deze had des avonds, toen het wat rumoerig in de stad werd, tegen zijn mannen gezegd: „Ik hoop, dat het gaat regenen, want dat is onze beste bondgenoot.” Later heeft hij verklaard, dat er krachtig moest worden opgetreden, maar hij heeft eraan toegevoegd: „er mag alleen van den gummi-knuppelgebruik worden gemaakt, als weerstand wordt geboden. Het mag geen slagveld worden.”

Minister Fievez sprak als zijn meening uit, dat de verantwoordelijkheid voor het vallen van een doode terugvalt op hen, die deze demonstraties hebben uitgelokt. De Regeering denkt er niet over de troepen zendingen stop te zetten; deze troepen zijn onmisbaar voor het scheppen van een nieuwe rechtsorde in Indië. Tienduizenden Nederlanders, honderduizenden Chineezers en miljoenen Indonesiërs verwachten, dat Nederland zijn taak in de Oost zal blijven vervullen.

De communisten werden erg rumoerig gedurende dit requisitoir vanachter de regeeringstafel. Zij werden nog onrustiger, toen de eene spreker na den anderen den interpellant onder handen nam. De heer Romme (R.K.V.) sprak van de boemerangwerking der gehouden interpellatie. Zooals de boemerang (werptuig van gebogen hout) terugvalt achter hem, die dit wapen hanteert, zoo valt door deze interpellatie het licht terug op de werkelijke schuldigen.

De heer Romme pleegt te spreken in lange Potgieteriaansche zinnen. Wil men een voorbeeld. Luister: „Zooals de kat om de heete brei pleegt te wandelen en af en toe een pootje dreigt te branden, zooals de vlieg voortdurend op het licht van de kaars afgaat en daarbij risqueert in de kaars te geraken, zooals naar wij weten, de misdadiger de neiging heeft de plaats van het misdrijf op te zoeken en zijn kans vergroot om geknipt te worden, zoo keert de communist — en ik geloof ook in de omstandigheid, dat wij het genoeg hebben gehad van die zijde een wat overmatig aantal sprekers te hooren, een symptoom hiervan te kunnen zien — zoo keert de communist zich altijd naar de onrust en de wanorde, die hij zelf ontketent, en levert zoo zijn bijdrage tot zijn ontmaskering, tot de ontmaskering van den leugen: dat ieder ander schuldig is, maar hijzelf onschuldig aan zijn opruijrij en aan de gevolgen van zijn opruijrij.”

Wie dezen zin heeft kunnen beëindigen heeft ge-

voeld hoe vlijmend scherp deze opmerkingen van den R.K. fractieleider waren.

Onrustig werd de communistische fractie evenzeer, toen de heer Vorrink (P.v.d.A.) zijn bijdrage tot het debat leverde. Deze hekelde het spontaan karakter der demonstraties en stakingen in Amsterdam. In de communistische pers stond te lezen, dat betoogingen „ontstonden”.

„Betoogingen ontstonden”, mijnheer de Voorzitter! — aldus de heer Vorrink.

Dat was een soort sociologisch natuurverschijnsel, dat „ontstond”. Plotseling kwamen de heeren van de communistische partij op straat en zagen dat er betoogingen waren „ontstaan”. Er verschenen in die demonstratie plotseling en spontaan borden. Die borden waren plotseling en spontaan gefabriceerd, op die spontaan gemaakte en verschenen borden stond geschreven:

Geen soldaten

Van olie-magnaten!

Geen fascisme, maar democratie!

In de staking hadden we te doen met een vreedzame uiting van den vredeswil van het volk, die zoo spontaan ontstond, dat de heer Gortzak, voordat de staking begon, wist te vertellen dat ze maar 24 uur zou duren.”

De heer Schouten (A.R.), aan wien het volkomen toevertrouwd is een ander de ooren te wasschen, tapt weer uit een ander vaatje. Hij noemde het Partijbestuur der Comm. Partij de moreel schuldige van hetgeen in Amsterdam gebeurd was. Het voorgevallene is het resultaat van een opzettelijke welbewuste agitatie. Men leze slechts de communistische proclamatie, welke begint met: „De maat is vol!” die vervolgt met: „Weg met de Regeering Beel!” en die eindigt met: „Op ten strijd!”

Communisme en democratie, aldus de heer Schouten, zijn onverenigbaar. De C.P.N. komt niet op voor de democratie, maar voor terreur en dictatuur, en zij tracht deze te verwezenlijken met behulp van de mogelijkheden, welke onze democratische staatsorde biedt.

Het was stil in de Kamer, toen de A.R.-fractieleider den communisten de Levieten las.

Zoo werden de communisten van allen kant gebeukt en gedeukt. Zij speelden echter allerminst een passieve rol. Zoowel mevrouw Van den Muyzenberg als de heeren De Groot en Hoogcarspel onderbraken de aanvallers van hun fractievoorzitter. De heer Hoogcarspel diende een motie in, waarin opschorting der troepenuitzendingen werd gevraagd.

Met 50 tegen 10 communistische stemmen werd deze motie verworpen. Door het late vergaderuur konden vele kamerleden de stemming niet meemaken. Anders was de uitspraak van de Kamer nog sprekender en vernietigender voor den comm. interpellant geweest dan zij nu reeds was.

DE DIENSTPLICHTWET

Het onderzoek van de Rijksbegrotingen in de vijf afdelingen der Kamer is onderbroken geworden door de behandeling van het wetsontwerp betreffende Dienstplichtvoorzieningen.

De Regeering heeft in de Memorie van Toelichting uiteengezet, waarom deze voorzieningen noodig zijn. Zij is na de bevrijding gedwongen geweest bij den opbouw van leger en vloot op vele punten van de Dienstplichtwet af te wijken. Ten aanzien van de inschrijvingen, de keuring, de vrijstellingen, de sterkte der lichten, den diensttijd, enz., heeft zij zich niet kunnen houden aan de bepalingen der genoemde wet.

„Brenge die wet dan op de helling”, zal men zeggen. Dat gebeurt ook, maar de plannen tot wijziging wisselen met de tijdsomstandigheden. Daarom vroeg de Regeering haar tot 1 Juli 1947 de vrije hand te laten.

Vanuit de Kamer rezen groote bezwaren tegen het verlenen van een dergelijke blanco volmacht. De heer Stokvis (C.P.N.) sleepte het zwaarste geschut aan en gewaagde van „een ongezond, hinkend en amphibisch wangedrocht”. Bedenkingen

werden evenzeer geopperd door de heeren Ruys de Beerenbrouck (R.K.V.), Roosjen (A.R.), Van Sleen (Arb.), Bierema (Vrijh.) en Tilanus (C.H.). De heer Ruys zag een amendement aangenomen, waardoor de Regeering het recht gekregen heeft bij algemeene maatregelen van Bestuur van de Dienstplichtwet af te wijken. Deze maatregelen moeten door de Staten-Generaal bij wet bekrachtigd worden. Tegen het amendement stemden 8 Comm. en 4 Chr. Historischen. De wet zelf werd aangenomen met 57 tegen 8 stemmen. Alleen de communisten lieten het „tegen” van hun lippen vloeien.

Het wetsontwerp was een welkome aanleiding om met de Regeering te babbelen over het defensiebeleid. Van deze gelegenheid werd gretig gebruik gemaakt. Minister Fiévez maakte bij dit debat een uitstekenden indruk.

Wethoudersverkiezingen

door A. R. DE KWAADSTENIET

De wethoudersverkiezingen hebben in tal van gemeenten aanleiding gegeven tot vrij scherpe discussies. De resultaten van de gehouden stemmingen waren soms wonderlijk. Daar is — van verschillende zijden — niet steeds juist gehandeld. Met name in Rotterdam echter is de wethoudersverkiezing wel zeer onbevredigend verlopen. En we kunnen het niet anders zien, dan dat de schuld voor dien onbevredigenden gang van zaken ten laste komt van de Partij van den Arbeid, die hier wel zeer sterk heeft laten zien hoe groot haar machts-honger is. Het slot van het lied is thans, dat het College nu met den Burgemeester, die lid is van de Partij van den Arbeid, bestaat uit zes wethouders, waarvan er vijf tot genoemde partij behooren, terwijl de zesde Communist is.

Van die vijf tot de Partij van den Arbeid behorende wethouders hebben er twee „voorloopig” hun benoeming aanvaard. Zij zijn, volgens mededeeling, bereid aanstonds te bedanken als van R.K. en A.R. zijde bereidheid getoond wordt deze beide zetels te bezetten.

Het eigenaardige nu is, dat de A.R. en R.K. van het begin af bereid zijn geweest een zetel in het College te aanvaarden, doch dat dit hun onmogelijk is gemaakt door de houding van de fractie van de Partij van den Arbeid.

Deze toch kwam in de eerste vergadering, waarin de verkiezing van wethouders aan de orde kwam, met het voorstel om het aantal wethoudersplaatsen uit te breiden tot zes, zoogenaamd omdat de werkzaamheden van dien aard waren, dat niet met vijf wethouders kon worden volstaan. In werkelijkheid ging het er echter om, dat de drie wethouders, die lid zijn van de Partij van den Arbeid, en die reeds wethouder waren, hun ambt zouden behouden, terwijl men daarnaast toch ook een Communist in het College opgenomen wenschte te zien. De Partij van den Arbeid kon op deze wijze de

moelijkheid om één van haar drie wethouders te laten vallen, ontkomen.

Rotterdam heeft ook in het verleden voor groote moeilijkheden gestaan, doch het aantal wethouders is nooit hooger geweest dan vijf. Waarom dan nu zoo star vastgehouden aan het aantal van zes? Bovendien, is dat dan billijk, dat een Partij, die in den Raad 18 van de 45 zetels bezet, drie van de zes wethouderszetels toebedeeld krijgt, terwijl de Burgemeester bovendien ook nog tot die partij behoort?

De A.R., C.H. en R.K. zijn de Partij van den Arbeid zooveel mogelijk tegemoet gekomen. De leden der drie rechtsche fracties hadden bezwaar om hun stem op een Communist uit te brengen, hoewel zij niet zoo ver gingen, dat zij geweigerd zouden hebben met een Communist in het college zitting te nemen, indien deze buiten hun toedoen toch gekozen was geworden.

De drie genoemde rechtsche fracties waren bereid drie wethouders van de Partij te kiezen, maar dan moest er geen Communist in het College komen. Een College van vijf wethouders dus, 3 P. v. d. A., 1 R.K. en 1 A.R.

Zelfs heeft de heer J. Wilschut, als fractieleider der A.R., de suggestie aan de hand gedaan om tot verkiezing van vijf wethouders over te gaan en dan later eventueel, naar aanleiding van een voorstel van B. en W. te beslissen over de vraag of het aantal wethouders tot zes zou worden uitgebreid.

Moelijk kan dus worden volgehouden, dat de rechterzijde een „star” standpunt heeft ingenomen. Maar de Partij van den Arbeid, haar macht, in combinatie met de Communisten, bewust, wilde niet luisteren en eischte terstond het volle pond, dat wil zeggen, drie eigen wethouders en een Communist. Van overleg was geen sprake. Rechts moest bukken. En liever ging men met een Communist

in zee, dan de oplossing aanvaarden, welke de rechterzijde aan de hand had gedaan. En toch had Koos Vorrink juist in Rotterdam verklaard, dat de Partij van den Arbeid met de Communisten „geen overleg en geen samenwerking” wenschte, zoo lang deze zich niet duidelijk van Rusland hadden losgemaakt. En toch kan men steeds in de aan de Partij van den Arbeid verwante pers lezen, dat de „democratie” bij de Communisten niet veilig is. En toch schrijft Mr G. E. van Walsum, die zich thans tot wethouder heeft laten verkiezen door de Partij van den Arbeid, dat hij „voor honderd procent achter Van der Goes van Naters en Vorrink in hun optreden bij de interpellatie-Wa-genaar” staat.

Wonderlijke redeneeringen, wonderlijke beschouwingen, wonderlijke methoden.

Welnu, dan moet Rotterdam maar weer een Rood College hebben, dat de volle verantwoordelijkheid draagt voor de maatregelen, welke in deze moeilijke omstandigheden moeten worden voorgesteld. De rechtsche raadsfracties zullen haar verantwoordelijkheid dragen als oppositie in den Raad en zij zullen toonen, dat zij, evenals in de jaren 1935—1939, toen er ook een Rood College was, dat haar oppositie steeds een loyale zal zijn, zulks in afwijking van de sociaal-democratische oppositie, zooals deze in de jaren 1932—1935 gedemonstreerd werd, toen de sociaal-democraten niet in het College vertegenwoordigd waren.

De rechterzijde heeft blijk gegeven, dat zij zich in de moeilijke omstandigheden, waarin met name een stad als Rotterdam momenteel verkeert, niet aan bestuursverantwoordelijkheid, ook niet in het dagelijksch bestuur, wenschte te onttrekken.

Maar de Partij van den Arbeid heeft het anders gewild. Zij draagt voor dezen gang van zaken dan ook de volle verantwoordelijkheid.

Peerschauw

DEMOCRATIE EN LEIDING

Het vertrek van den commissaris-generaal van Poll naar Indië deed de Tijd (R.K.) het opmerkelijke feit constateeren, dat de Tweede-Kamer-fractie van de K.V.P. hiermee haar eenigen Indischen specialist heeft verspeeld.

De Maasbode (R.K.) bespreekt deze kwestie in algemeener verband:

„Wij kunnen de samenstelling van onze Kamerfractie niet aan het toeval overlaten, zoodat er zelfs in dezen tijd een militair deskundige ontbreekt en de vrouw niet vertegenwoordigd is. Worden dergelijke zetels, evenals die voor Overzeesche Gebiedsdeelen, Buitenlandsche Zaken, Marine, Waterstaat e.a. niet van boven af afdoende in bescherming genomen, dan komen zij hopeloos in de verdrukking in het dichte gedrang om andere zetels.

Vroeger hebben wij een dergelijke protectie van minder populaire zetels gekend: het had zijn moeilijkheden en men schafte de kwaliteitszetels af”.

Het resultaat van deze vrijheid is niet bevredigend. De 32 man sterke fractie is volkomen onevenredig samengesteld en mist deskundigen voor onderdeelen, die van het grootste belang zijn voor het landsbestuur.

Het blad vertelt, dat de aangelegenheid reeds van den verkiezingsdatum af de serieuze aandacht van het partijbestuur heeft en hoopt, dat dit te rechter tijd met voorstellen zal komen, want

„het algemeen kiesrecht eischt leiding, en zij, die daarvan niet gediend zijn en deze leiding afwijzen, zijn de grootste vijanden van de democratie en de beste propagandisten van de hyperdemocratie, die aan het streven naar een autoritair regiem zijn beste kansen geeft.”

DE BEGROOTING

De begrooting heeft weinig opzien gebaard: de weerklank in de pers is navenant. Het is een geheel van sombere geluiden, dat bij de meesten uitloopt op het langzamerhand geijkte: hard werken, sober leven.

Dat die soberheid niet in de laatste plaats bij de Regeering gevonden dient te worden, ook daarover is men het eens, behalve blijkbaar het Parool, dat in een hooggestemd artikel zingt:

„Het Nederlandsche volk mag zich ermee geluk wenschen, dat het niet door een conservatief Kabinet wordt geregeerd. Zulk een Kabinet toch zou in de, inderdaad zorgwekkende, cijfers slechts redenen vinden tot „afbraakpolitiek”, tot de van vroeger beruchte „bezuiniging van het domme potlood”.... Een regeering in Den Haag te weten, die beseft, dat er in de behandeling der staatsfinanciën een wijsheid noodig en mogelijk is, die boven de leer van het

's-GRAVENHAGE, 21 October 1946.

Aan den Weledelzeergeleerden Heer
Dr L. W. G. Scholten, wnd. Voorzitter van
de Anti-Revolutionaire Jongeren,

J. W. Frisostraat 30,
UTRECHT.

*In opdracht van H.M. de Koningin be-
tuig ik de Anti-Revolutionaire Jongeren
Haar dank voor de treffende wijze waar-
op deze aan hun gevoelens jegens Haar
uitdrukking hebben gegeven.*

*De Koningin verzoekt U Haar dank aan
allen op den toogdag te Utrecht bijeen
over te willen brengen.*

*De Particulier Secretaris van
H.M. de Koningin
M. KOHNSTAM.*

„kloppende huishoudboekje” uitgaat, is juist onder de huidige omstandigheden geruststellend”.

Overigens erkent het blad, dat „ook de meest progressieve regeering geen financieel elastiek van onbepaalde rekbaarheid tot haar beschikking heeft”. De „harde cijfers en feiten” waarvan het blad eveneens spreekt, zijn ongetwijfeld minder soepel dan de „moedige fantasie” die het onzen financiers toewenscht.

Niet alleen „De Waarheid”, ook het „Vrije Volk” maakt zich ongerust over de militaire uitgaven.

„De vraag of Nederland als kleine natie zich in al zijn armoede dergelijke enorme militaire uitgaven kan veroorloven, moet met beklemming worden gesteld. Men weet het: internationale verplichtingen leggen ons den opbouw van een leger, een marine en een luchtvloot op”.

Zoo speelt men verstoppertje voor zijn lezers. De eigen nationale plicht, het gezag te handhaven en het daarvoor noodzakelijke gezagsapparaat op te bouwen noemt het blad liever niet. Omdat het het eigen recht van dat gezag niet erkent? Of, omdat men vreest menschen te verliezen aan de C.P.N.? De pers van de P.v.d.A. heeft niet den moed, zich vierkant tegenover de communisten te plaatsen.

DE „SPONTANE” STAKINGEN

Dat zien wij ook bij de door „De Waarheid” uitgelokte staking in Amsterdam. „Het Parool” wil niet meedoen met de menschen,

„die hun behoefte aan afleidingsmanoeuvres in het zicht van een zoo ernstige zaak als deze gaan botvieren, door alle aandacht te richten op de slimme opruiingstactiek van „De Waarheid”. De hoofdzaak is, „dat er vandaag tienduizenden staken als protest tegen het zenden van troepen naar Indonesië”.

Deze stakingen houden een ernstige waarschuwing in aan het adres van de Regeering: „Onder een glad oppervlak zijn de gemoederen in veel heftiger beroering dan zij onderstelde”.

Zoo gaat het door. Geen woord critiek tegen de stakers? Jawel: zij hadden niet een heelen dag, maar slechts één uur „heel het raderwerk” stil moeten leggen.

„De indruk van zulk een beheerscht demonstreeën en daarmee ook de waardeering voor de ermee uitgedrukte gedachte zou grooter geweest zijn dan nu het geval is”.

Blijkbaar solliciteert de schrijver ernaar, dat bij volgende ondernemingen eerst ook de Parool-groep geraadpleegd wordt.

Het „Vrije Volk” publiceert de verklaringen van de P.v.d.A. en het N.V.V. noemt de verklaring van de E.V.C. een slag in de lucht en meent, dat de regeering „het hoofd koel moet houden en zich niet laten afdringen van den weg, die naar den vrede leidt”. Het blad neemt dus afstand van de comunisten. Maar het tracht den klap naar links te neutraliseren door een trap naar rechts.

„De Maasbode”, verwant aan den rechtervleugel van de K.V.P., tracht de regeering naar rechts te dringen. Zij protesteert tegen het bezoek van een regeeringsdelegatie aan Soekarno en klampt zich vast aan het standpunt: onderhandelen met Soekarno is onwaardig en onvruchtbaar”.

Verder „wordt de weg naar een vreedzame oplossing versperd door de geestelijke nazaten van Coen en Van Heutz, die vurig hopen, dat de troepen in Indonesië zullen worden gebruikt om oorlog te voeren tegen de republiek, waarvoor de regeering hen niet uitzendt”.

Dat veroorzaakte botsingen, zelfs is al een doode gevallen.

„De heren van rechts en links mogen onder elkaar uitmaken, wie de verantwoordelijkheid voor deze afschuwelijke gebeurtenis toekomt”.

CHRISTOPHOOR

Het weekblad van de R.K. Volksbewegers (dat op zijn laatste beenen schijnt te loopen; het laatste nummer bevatte een dringende oproep aan de lezers verdere verschijning mogelijk te helpen maken) gaf in een vorig nummer een wonderlijk staaltje van de tegenstrijdigheid, waaraan men zich schuldig maakt.

In een redactioneel artikel fulmineert men tegen de K.O.B.

„Op het laatste congres heeft de verbondsvergadering en de Katholieke Arbeidersbeweging in Nederland het verbijsterende besluit genomen hun afdelingen het recht te geven diegenen onder hun leden, die toegetreden zijn tot de P.v.d.A., te royeeren. Het verleenen van die bevoegdheid staat gelijk met een uitnoodiging er gebruik van te maken en het laat zich aanzien, dat de afdelingen deze vriendelijke invitatie niet in den wind zullen slaan, maar haar met genoegen, om maar niet te spreken van leedvermaak, zullen aanvaarden”.

Vlak ernaast staat een artikel, waarin met klem gezegd wordt, dat samenwerking met de „Baanbreker” onmogelijk is, daar zij noodzakelijk moet leiden tot een failliet van de ontmoeting tusschen Christendom en Socialisme.

Weliswaar is de Baanbreker geen partijblad. De P.v.d.A. is niet mede verantwoordelijk voor den inhoud.

„Evenwel, wanneer de belangrijkste vaste medewerkers — dus, die het voor het zeggen hebben — politieke functionarissen van den P.v.d.A. zijn, haar vertegenwoordigen in verschillende colleges, dan wordt de band van de Baanbreker met den P.v.d.A. wel wat strakker. Wanneer Geert van Oorschot, de „geestelijke vader” van de Baanbreker, als officieel spreker van den P.v.d.A. optreedt en speciaal aangeduid wordt als afgevaardigde van zijn groep, die tot de P.v.d.A. is toegetreden, kan er toch wel van een „zekere verbinding” van de P.v.d.A. en de Baanbreker gesproken worden”.

De typeering van deze groep is duidelijk genoeg:

Het internationale leven in het Licht der Schrift

C. G. OTTEVANGER.

III

Als we deze, in de vóórafgaande artt., zeer kort geschetste **beginselen** voor oogen houden, — zijn we in staat enkele **lijnen** te trekken in de **historie** van van het internationale leven. en eenige **verklaring** van verschijnselen te geven. Zóó komen we tot:

3. Hoe 't WAS, en IS, en WORDT

In de verre **Oudheid** is de lijn van het Imperialisme al heel duidelijk te zien.

We behoeven hier niet veel meer te doen dan wat namen te noemen: Nimrod, Kedar-Laomer, Egypte, Assyrië, Babylonië, Alexander de Groote, Rome.

Ze thuis brengen en langs de lijn leggen, die we aangaven, is hier voor de meesten veel gemakkelijker dan in de nieuwere geschiedenis.

Naarmate de cultuur zich uitbreidt, worden de rijken al gróóter.

Maar, één voortdurende, jammerlijke strijd heerscht er ook tusschen 't Imperialisme en 't Nationale.

De Oud-Testamentische geschiedenis en de schetsen der Profeten doen zien hoe de landen verwoest, de volken verbrijzeld en onderworpen worden.

Doch óók duidelijk wordt **hoe** God zijn slaven gebruikt: — Egypte om Israëel te bewaren, Babel en Ninevé om het te straffen, Perzië om het weer te bevrijden. Maar, omdat ze het voor zich zèlf doen: hun stráf volgt daarná. En 't Groot-Grieksche rijk, God gebruikt het om de toen-bestaande cultuurwereld te geven: één beschaving, één taak. En dán komt 't Romeinsche Imperium. Dán schijnt het menschelijk doel toch haast bereikt! Zegt ook Lucas 2 ons niet, dat er een gebod uitging, dat de **gehééle wereld** beschreven zou worden? Eén rijk, één heerscher, één maatschappij. En daarbinnen vrede!

Ja! Maar 't is alles vóórtgestuwd als vóórbereiding voor de **Volheid des Tijds**. 't Is alles om **Christus** en **zijn Rijk** de ruimte te geven, de wegen te ope-

---

zij is materialistisch en militant anti-christelijk. Elders heeft een stuk eruit:

„Voor den christen (en niet alleen voor den christen) beleedigend en een bewijs van grof materialisme”.

De conclusie luidt: „Een samenwerking, al was het „slechts” in een politieke partij, is daarom uitgesloten”.

Dat is de duidelijke conclusie van pagina 8. Precies dezelfde conclusie trok het congres van de K.A.B., zij het dan niet alleen op papier maar metterdaad. Maar dat heet dan (op pagina 9) „ondemocratisch en onsociaal”.

nen. Om zijn herauten den weg te banen voor hun prediking. 't Dient alles Gods bestel.

Als dit wereldrijk zijn taak vervuld heeft, stort het inéén. Het is een **unicum**, een uitzondering om den wille van Christus' komst.

Nóóit wordt het weer zóó, dan ééns, vóór de **Vol-einding**, bij Christus' wéderkomst.

Want **Hij** staat ook in 't middelpunt van het internationale leven. 't Is alles om Hém. En — Hij is óók de „Steen”, die het internationale Beeld van het Imperialisme vergruizelen zal.

Doch óók de **Antithese-lijn**, de tégenstelling: Wéreldmacht en Koninkrijk Gods, is tot hertoe scherp waarneembaar.

In 't Oude Testament staat Israëel tegenover de Heidenen, tegenover de Wereldrijken vooral. De profetieën doen dit duidelijk zien.

In 't Romeinsche Rijk wérd het: 't Christendom tegenover den Keizer, den „god der wereld”, dien 't niet wilde aanbidden, en dáárom door hem vervolgd werd.

Maar dán schijnt 't aanzien der wereld te **veranderen!**

Ná Christus' komst worden vele verhoudingen gewijzigd. Het is als een diepe insnijding in de geschiedenis. Het de bedeeing des Gééstes, welke wonend in de Kerk, stérker werkt, op wijder terrein.

De Antithese-lijn wordt moeilijker te volgen. Ze is minder duidelijk te zien en slingert zich door alles heen. De Nieuw-Testamentische Gemeente heeft méér licht, maar ook zwáárder taak. Want, al is de toestand veel sámengestelder, ze moet tóch de geesten onderkennen. Gráven in de goudmijn des Woords en dit toepassen op ieder gebied, is nu onafwijsbare roeping.

312: Constantijn de Groote wordt keizer. Wat later: 't Christendom wordt **Staats-godsdiens**.

Wordt 't wereldrijk nu Koninkrijk Gods? De Wereldkerk verbonden met 't Imperium? Verdwijnt de Antithese op internationaal terrein? Is nu ook de oplossing van den repeteerenden jammer nabij?

„Mijn Koninkrijk is niet van déze wereld”, zegt Jezus.

En leg dat nu niet alléén gééstelijk uit, maar óók histórisch: niet van déze, bestáánde wereld, maar van de hérboren, vernieuwde wereld. Dán zal dit Koninkrijk komen met „uiterlijk gelaat”. In déze bedeeing toont 't enkel nog gééstelijke macht.

Maar, hier kwam al direct de **vermenging**: de Keizer werd opperste Bisschop; de Patriarch werd een wereldlijk Vorst. De grenzen van Staat en Kerk verdoezelden!

Karel de Groote is hier het best gekende type: de „Apostel met het zwaard”. „David” noemde hij zichzelf! Hij óók zal stichten een wereldrijk mét een wereldkerk. Beide zal hij organiseeren, als David deed. Hij achtte zich hertoe geroepen, omdat hij niet begreep Israëls buitengewone positie, als profétisch type, met theocratische regeering. Want dit is de illusie der eigenlijke **Middeleeuwen**: het Romeinsche Imperium zet zich voort in een Europeesch Keizerrijk, met Christus als Souverein en zéér nauw verbonden met de Kerk.

En de wérkelijkheid?

Een verwoede strijd tusschen de twéé, nu gevormde, internationale machten: Staat en Kerk, Keizer en Paus.

Mét aanhoudende oorlogen tusschen het bestaande Imperium en de groeiende, nationale Volksgemeenschapper Leenmán tégen Leenhéer! Want het Leenstelsel was óók een poging om het Imperialisme mét het Nationalisme te veréénigen.

Omstreeks 1500 is een **nieuw** tijdperk aangebroken. Het type internationaal leven der M.E. verdwijnt. Mét de Hervorming is de, toch reeds verzwakte, internationale macht der **Kerk** vanzelve gebroken. Het keizerlijk gezag in het internationale **Rijk** wordt tot een minimum teruggebracht.

Een sterke ópleving van het Nationale geeft nu het karakter aan.

Dit nationale was door 't Romeinsche rijk onderdrukt; door de volksverhuizing ingezonken; door 't Middeleeuwsche ideaal teruggedrongen. Maar, 't was blijven léven. En nu verheft het zich met ongekende kracht. (Engeland, Frankrijk, Nederland, Pruisen). De volken vormen meer gecentraliseerde staten. En de sluimerende krachten der staatsidéé komen tot nieuwe ontplooiing. Machiavelli heeft de oude paganistische Staatsleer nieuwen vórm gegeven: de Staat is álles, **kán** alles, **mág** álles!

Dit, vereenigd met den **expansiedrang**, iederen sterker-wordenden Staat eigen, brengt naijver en botsing, oorlog op oorlog.

Streven naar de **hegemonie** wordt het nu wel genoemd. Het Spanje van Karel V en Filips II, het Frankrijk van Lodewijk XIV zijn duidelijke voorbeelden.

De reactie komt in den vorm van **alliantie's** om dit te beperken: het Verbond van Frankrijk, Zweden en onze Republiek tegen de Habsburgers; Jan de Wit en Willem III, met het vernederde Spanje tegen Frankrijk.

En God gebruikt al dit streven óók weer om zijn gezuiverde Kerk ruimte te maken en te verlossen: door de rivaliteit tusschen Frankrijk en de Habsburgers wordt de Hervorming gered, Willem III is de Protector der Europeesche vrijheid, maar óók de Beschermmer van het Protestantsch geloof.

De tweede helft der 18e eeuw.

Het Revolutie-tijdperk breekt aan.

Deze tracht **wereld**verschijnsel te worden. Zij zal het bindend cement vormen, dat de volken als broeders tot een „eeuwigen vrede" samenvoegt. (Internationalisme).

Maar, het is tegelijk de vórm, waarin Frankrijk zijn hegemonie-verlangen tracht te verwézenlijken. (Imperialisme).

Napoleon gebruikt de revolutionnaire kracht voor zijn imperiaal doel, en brengt het weer tot een begin van een wereldrijk.

De volken wringen zich onder het knellende juk. En Europa kreunt weer in zijn smarten.

Doch, het sterk geprikkelde nationaliteitsbesef dóórbréékt weer het imperiale beginsel, en, het rijk stort inéén.

En de Heere heeft deze phase óók weer gebruikt om het zeer diep ingezonken Godsgeloof te verwak-

keren. Het Reveil, dat het religieuze leven in de eerste helft der 19e eeuw beheerscht, is méde vrucht der verschrikking van dit revolutionnair-imperiale tijdvak.

De **Heilige Alliantie** tusschen den Czaar van Rusland, den Koning van Pruisen en den Keizer van Oostenrijk, is óók het gevolg hiervan.

Naar godsdienstig-zedelijke normen zou men als vaders zijn volken regeeren. En de volken zouden, als bróeders, voor elkánder het beste zoeken.

Het léék of aan de zedelijke grondwet van het internationale leven nu toch zou worden voldaan!

Helaas! niet werd gezocht naar Góds Recht, volgens Zijn Wóórd!

Het egoïsme behaalde gemakkelijk de overwinning op het humanisme, dat den naaste wilde liefhebben, maar — door de krácht van den zóndigen mensch.

De **Groote Alliantie**, van vijf, trad geheel anders op. Het listig politiek-intrigereen tegen elkaar verdween niet. En de oorlogen tot behoud van of uitbreiding van eigen macht begonnen opnieuw.

De eindelooze repetitie hield aan.

Het is de immer-terugkeerende tragiek: de volken wéten: we vernielen elkaar; maar toch wil men den heilloozen weg-der-mácht niet verlaten. Niet terug naar de Goddelijke ordinantie! Lápmiddelen zoeken, waarbij ieder tóch eigen bedoeling tracht te verwézenlijken!

En toch moest er een soort weerhoudende macht zijn, opdat men elkaar niet als roofdieren verslinden zou.

Het „stelsel van **evenwicht**" zal nu toegepast worden. En, Europa houdt **congressen** en vormt **concerten**, die dit evenwicht moeten handhaven. Wat weer neerkwam op de uitvinding der z.g.n. „**Groote Mogendheden**", die den evenwichtstoestand, ook der kleine staten, zouden bepálen. Hóe ze dat deden, bewijst b.v. de oplossing der kwestie Nederland—Belgié.

Wél **évenwicht**, maar ieder wilde zijn **overwicht** niet verliezen!

En hierom ontbranden weer de oorlogen, vooral in Oost- en Midden-Europa.

Zuidlaren.

Een radio-speech

Door de N.C.R.V. zal in het avondprogramma van Woensdag 31 October een toespraak worden uitgezonden over het onderwerp:

„Jong Nederland in de politieke organisatie"

Als spreker zal optreden de heer R. Gosker, voorloopig secretaris van onze A.R. Jongeren Studie Clubs.

Laat onze jeugd dezen avond om 9 uur mee luisteren.

In den strijd rondom de Bedrijfsorganisatie

R. GOSKER.

De eerste ronde in den strijd rondom de bedrijfsorganisatie is voorbij.

Na de bevrijding trad een kabinet van herstel en vernieuwing op onder leiding van de heeren Schermerhorn en Drees. Maar zij wisten zich de medewerking te verzekeren van den man van het „Plan van den Arbeid”, want daaraan is toch wel in bijzonderen zin de naam van Ir H. Vos verbonden en aan zijn zorgen werd het departement van Handel en Nijverheid toevertrouwd. Welnu de man van het Plan van den Arbeid diende een voorontwerp in inzake de bedrijfsschappen, dat geheel en al een weerspiegeling was van den gedachtengang, zooals deze in de Partij van den Arbeid leefde. Een gunstig onthaal viel aan dit voorontwerp niet ten deel, toen het ter algemeene kennis werd gebracht en aan ieder, die er op een of andere wijze mee te maken had, zijn oordeel werd gevraagd. Vernieuwen bleek niet zoo gemakkelijk te zijn. Ook niet wanneer nieuwe methoden worden aangewend om een wetsontwerp in behandeling te brengen. Bij een zoo belangrijke aangelegenheid, waarbij zoo voorname belangen op het spel staan, is het klaarblijkelijk toch maar beter om alles eerst binnenskamers goed onder de oogen te zien en daarna op parlementaire wijze de behandeling te doen plaats vinden. Hoe dit ook zij, het regende bezwaarschriften van allen kant. De critiek was niet van de lucht.

En nu is het wachten op de tweede ronde.

Want de verkiezingsuitslag was voor de Partij van den Arbeid niet gunstig; de Katholieke Volkspartij verkreeg de leiding. Minister Vos ging heen en al behoefde de ministerssteek niet te worden opgehangen, zijn departement ging in andere handen over. De vorming en de samenstelling van het kabinet-Beel heeft plaats gevonden op de basis van geven en nemen. Is het onjuist te veronderstellen, dat de Katholieken voor zich het beheer over het departement van Handel en Nijverheid hebben geïndiceerd teneinde nu op hun beurt de Roomsch-Katholieke opvattingen met betrekking tot de bedrijfsorganisatie tot gelding te brengen.

Nu is dan Minister Huismans aan bod.

Want er zal toch iets moeten gebeuren.

De verwachtingen zijn hoog gespannen en terecht. Is nu de functionneele decentralisatie der Socialistische opvatting van de baan en behoeft er nu geen vrees meer te bestaan, dat er een bedrijfsorganisatie komt, die geen bedrijfsorganisatie is, maar een „staatsorganisatie van bedrijven”?

Krijgen we nu een proeve van een solidaristische oplossing op de basis van het subsidiariteitsprincipe? Nu dan niet een bedrijfsorganisatie, die van den staat uitgaat maar een bedrijfsorganisatie naar den staat toe?

Te verwachten is dat natuurlijk wel.

De corporatieve opvatting der Katholieke maatschappijleer brengt dit mede.

Maar we moeten het afwachten.

Dat het een moeilijke materie betreft, daarvan zal

ook de nieuwe Excellentie wel overtuigd zijn. Een schip op het strand is een baken in zee.

Het voorontwerp-Vos is gestrand voor het nog het parlement bereikte.

Hoe zal het tweede voorontwerp er uit zien?

Dan begint de tweede ronde in den strijd om de bedrijfsorganisatie.

Thans is er een adempauze.

* * *

In die pauze verscheen het proefschrift van Dr T. de Ruiter O.F.M., over „Minister A. S. Talma” — een historische-ethische studie over de corporatieve gedachte in de Christelijk-Sociale politiek van Nederland.

Daarin wordt een stuk parlementaire geschiedenis behandeld, waarbij de bedrijfsorganisatie eveneens de inzet van den strijd was. Het ging over een vrij korte maar uitermate belangrijke periode. Zij duurde slechts de enkele jaren die aan den eersten wereldoorlog voorafgingen. Het was onder het kabinet-Heemskerk. De hoofdpersoon was Talma — de dominee-politicus — die het opnam voor de arbeiders — die het sociale recht wilde bestellen. De medestanders waren weinige, de tegenstanders vele. Wat al mannen van formaat maakten zich op om den dilettant te bestrijden. De staatsrechtsgeleerde Loeff en de rechtsphilosoof van Idsinga waren geharnaste tegenstanders. Lohman, Treub, de Beaufort, Patijn waren het niet met hem eens. Het trio Troelstra-Duys-Schaper bestreed hem uitermate fel en voerden een obstructie, die haar weerga in de parlementaire geschiedenis niet vindt. Het was de tijd, waarin redevoeringen van 9 uur werden gehouden. Kuyper steunde „de zondebok van links” maar heelemaal van harte ging het niet. Aalberse sympathiseerde met zijn plannen en Mgr Nolens pleegde welwillende afzijdigheid zonder zijn handen aan koud water te branden.

Het moet vooral voor de jongeren onder ons een merkwaardige gewaarwording zijn, wanneer zij dit niet diepgaande, maar wel zeer overzichtelijke proefschrift lezen.

Waar ging het in dien tijd om? Wat wilde Talma? Talma wilde „de organisatie van den arbeid”!

Aan de arbeiders moest recht worden gedaan. Hun positie moest beter worden geregeld. Dat was Christenplicht. En met inzet van zijn gansche persoonlijkheid heeft hij daarvoor gestreden. Tal van maatregelen heeft hij genomen. Maar het hoofdmoment in die parlementaire periode is geweest de behandeling van de „Raden van Arbeid”.

Talma wilde Raden van Arbeid oprichten, wier taak het zou zijn medewerking te verleenen bij de uitvoering van wetten of Algemeene Maatregelen van Bestuur, den arbeid betreffende, welke die medewerking vorderden. Aan die Raden van Arbeid moest bovendien publiekrechtelijke bevoegdheid worden verleend, zoodat zij op grond van Raamwetten, door de landsoverheid gemaakt, zelf-

standig maatregelen zou kunnen treffen. En wat de samenstelling betref, zouden zij uit evenveel patroons als arbeiders bestaan, terwijl de voorzitter door den minister zou worden benoemd.

Ziedaar het voorontwerp van toen.

Is er veel verschil met het voorontwerp-Vos?

Naar den vorm niet — naar den inhoud wel. Want Talma dacht alleen aan het sociale leven en het economische werd geheel en al buiten beschouwing gelaten. Die twee werden toentertijd zeer scherp onderscheiden. Het ging toen alleen om aan den arbeider recht te doen, zijn positie te versterken. Hoe reageerden de tegenstanders op zijn plannen? Door van Idsinga werd Talma staats-syndicalist genoemd — die in strijd met de grondwet (en dat was toen toch wel juist) corporaties uit de maatschappij met publiekrechtelijke bevoegdheid wilde bekleeden. Hij werd bestreden door Lohman met andere argumenten — ook door de Liberalen — ook door verschillende Katholieken onder leiding van Loeff — en dat alles is zeer interessant. Maar hij werd vooral bestreden door de Sociaal-Democraten, door Troelstra-Duys-Schaper.

Men wrijft zich de oogen uit.

Men weet het niet recht meer.

Is dan in de politiek niets te dol?

Talma — de antirevolutionair — wordt door den Sociaal-Democraat uitgemaakt voor... staats-socialist. Troelstra beweerde, dat de bedrijfsorganisatie niet lag in de lijn van den klassenstrijd. Bedrijfsorganisatie was te kerkelijk — te theologisch. Het was hem niet mogelijk een dergelijk bureaucratisch-staats-socialistisch stelsel te accepteren. Duys — deze vooral voerde een vlijmscherpe, uitermate persoonlijke obstructie — dikte dit nog eens aan door te beweren, dat er een fundamenteele tegenstelling bestond tusschen Staats-socialisme en Sociaal-Democratie.

Het staats-socialisme van Talma was conservatief en het gebruikte het sociale om den staat in stand te houden. Maar de Sociaal-Democratie was revolutionair-vooruitstrevend en diende om het sociale vooruit te helpen. En Schaper betoogde, dat Talma's voorstellen niets anders waren dan een systeem van organisatie van bovenaf opgelegd en dat niet was aangepast aan het... historisch gegroeide. Hij maakte bezwaar tegen de paritaire vertegenwoordiging van arbeiders en patroons.

De historie is zoo leerzaam.

Dit proefschrift is daar nogmaals bewijs van.

De Sociaal-Democratie is wel overstag gegaan.

Toen stond zij vijandig tegenover den staat — thans is deze het redmiddel bij uitnemendheid.

Toen was zij revolutionair — thans alleen maar vooruitstrevend.

Toen, was zij tegen het staats-socialisme... tegen organisatie van boven af... tegen kunstmatige instellingen... tegen bedrijfsorganisatie... tegen een voorzitter door den minister benoemd... tegen paritaire vertegenwoordiging.

En thans....?

Thans wordt bedrijfsorganisatie geëischt!

De bedrijfsorganisatie... dat is de sleutel, die den toegang tot de welvaart geven zal. Bedrijfsorganisatie — dat is vooruitstrevendheid par excellence. Als men vandaag niet voor bedrijfsorgani-

satie is, is men een achterlijke stumper. Nu moet er Bedrijfsorganisatie komen — en dat niet alleen voor het sociale levensterrein — niet alleen om de arbeiders te helpen aan hun recht.

Maar nu moet er een bedrijfsorganisatie komen, die heel het leven omspant. Sociaal en economisch. Nu niet alleen loonen — nu niet alleen een regeling voor de verhouding tusschen patroons en arbeiders. Maar nu — loonen en arbeidsvoorwaarden en prijzen-, en productieomvorming, en afzet, en stopzetten van bedrijven, en quoteering, productie-methoden, alles en alles in handen van bedrijfsraden, die nu wel publiekrechtelijke bevoegdheden moeten hebben — en nu wel een commissaris, die met ontzaglijke bevoegdheden wordt bekleed en door den minister wordt benoemd, en nu wel paritaire vertegenwoordiging van ondernemers en arbeiders.

En dat alles heet nu „vooruitstrevend“.

En dat alles mag men geen staats-socialisme noemen — want de Partij van den Arbeid verklaart zich tegen staats-socialisme.

Maar Talma — de Antirevolutionair — was staats-socialist en... conservatief!

Altijd en alles wat de Antirevolutionairen doen is conservatief.

Maar de Partij van den Arbeid verstaat altijd de eischen van den modernen tijd.

Die is altijd vooruitstrevend!

Zij was vooruitstrevend toen zij den conservatieven Staats-socialist Talma bestreed.

In die jaren werd door de Sociaal-Democratie de (sociale) bedrijfsorganisatie vermoord.

Het voorontwerp-Vos.

Nu eischt men sociale en economische bedrijfsorganisatie.

Talma was er van overtuigd, dat het noodig was de onstuimige productieve krachten te temperen en daarom wilde hij het al te vurige paardenspan toom en breidel aanleggen, teneinde het te beheerschen en te sturen.

Dat werd toen niet goed gevonden. Dat heette conservatief.

Na dertig jaren!

Daar staat het paardenspan.

Twee wereldoorlogen hebben plaats gevonden.

Een ontzaglijke economische crisis is voorbijgegaan. De paarden zijn uitgeput, vermagerd. Zij hebben geen kracht meer. Zij zeulen meer dan ze trekken. Met de vurigheid is het gedaan. Zij strompelen voort en komen met moeite op gang.

Maar nu is er een socialistische koetsier.

Nu legt hij den breidel aan. Nu zullen die paarden draven, strak op den teugel en in galop. En als het niet gaat — de zweep er over.

Dat heet nu vooruitstrevend!

En omdat die paarden nu zoo mak en handelbaar zijn wil hij tevens de gelegenheid benutten om ze de pooten vast te binden. Ze mochten straks weer eens wild worden.

De waarheid is, dat de socialist altijd achteraan komt.

Altijd net een phase te laat!

Zoo ook hier.

Het proefschrift wordt hartelijk aanbevolen.

Het is leerzaam!

En wat zal minister Huismans doen?

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof. Dr J. Severijn, Mr A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr J. J. Hangelbroek, Prof. Mr A. M. Donner, Mr W. Rip, Ad. Kuiper, J. H. Hofman, Dr F. L. van Muiswinkel, Mr K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr J. A. de Wilde, Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr L. W. G. Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Versijnt tweemaal per maand. — Redactie-adres: Dr Kuiperstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935.
Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht — Telefoon 11811 — Giro 267122.
Prijz per abonnement f 3.— per jaar.

De Oorlog en het Socialisme

Mr J. A. DE WILDE

I.

Totalitaire oorlogen en socialisme zijn bondgenooten. Niet in dien zin, dat het socialisme oorlogen opzettelijk provoceert, maar in dezen zin, dat een totalitaire oorlog de verwezenlijking der socialistische doelstelling bevordert.

Een totalitaire oorlog noopt den oorlogvoerenden Staat met dwingende noodzakelijkheid om alle krachten op één doel te concentreeren: door een perfecte organisatie het menschelijk en materieel oorlogspotentieel zóó hoog op te voeren, dat alles dienstbaar is aan de oorlogvoering.

Dat heeft zooals vanzelf spreekt, ten gevolge, dat de Centrale Overheid onmiddellijk zich meester maakt van heel het volksleven. Het productieproces kan zich niet langer vrij ontwikkelen, maar moet gericht worden op het groote doel. De weerbare manschap moet tot den laatsten man worden gemobiliseerd. De wetenschap moet zich richten op datgene, wat de militaire macht grooter en doeltreffender kan maken. Niemand is meer vrij om te doen of te laten wat hij wil. Al wat maar eenigszins als overbodig in de samenleving kan worden beschouwd, wordt uitgeschakeld. Van uit één middelpunt wordt alles gedirigeerd. De voorraden komen niet langer in den vrijen handel, maar worden gedistribueerd.

Als zulk een totalitaire oorlog eenige jaren heeft geduurd, is de structuur van het volksleven geheel veranderd. Het individueele wordt op den achtergrond geschoven, het collectieve beheerscht alles. Het persoonlijk treedt terug, het gemeenschappelijke, van boven af met straffe hand geleid, heeft alleen waarde.

Dit alles gaat uiteraard gepaard met een steeds toenemende macht van de centrale Overheid. De volksinval wordt tot een uiterste minimum gereduceerd. Stipte gehoorzaamheid wordt geëischt.

De pers staat onder strenge censuur. De vrijheid van spreken wordt beknot. Het persoonlijk „zelfbeschikkingsrecht“ verdwijnt. Alles leeft onder bevel en dwang.

De aard en het karakter van den modernen totalitairen oorlog op zichzelf reeds dringt de volken den weg van het collectivisme op. Als straks de oorlog voorbij is, is daarmede dit proces niet uitgewerkt. De mentaliteit der menschen heeft een radicale verandering ondergaan.

Werkt de totalitaire oorlog zelf al in de richting van het socialisme, van de zorg der Overheid over de productie en distributie, de gevolgen van zulk een oorlog nopen tot maatregelen van dezelfde strekking.

Immers zijn die gevolgen verschrikkelijk, zelfs voor den overwinnaar.

Jarenlang heeft het normale productieve werk stil gestaan, zoodat er aan alles een tekort is: voedsel, kleding, woonruimte. De productiemiddelen zijn óf versleten óf omgebouwd voor militaire doeleinden. De schuldenlast der Staten is tot een duizelingwekkende hoogte gestegen. De handelsconnecties zijn verbroken. Het volk is gedemoraliseerd en aan den gewonnen dagelijkschen arbeid ontwend. De economische en sociale verhoudingen zijn grondig verstoord.

Onder die omstandigheden is er een macht noodig, om in den chaos weer orde te brengen. Het is ten eenenmale onmogelijk om aan het productieproces zijn vrijheid te hergeven. Ordening van bovenaf blijft voorloopig een eerste eisch om weer tot herstel van welvaart te geraken. En het is de Overheid, die weer leidend en regelend moet optreden.

De taak, die onder deze omstandigheden op de Overheid komt te rusten, maakt ongekend hooge

uitgaven van Staatswege noodzakelijk. Reeds de rente van de geaccumuleerde Staatsschuld verslindt meer millioenen dan voorheen het heele budget. Op alle gebied moet daarom de Overheid actief zijn: Nieuwe en hogere belastingen moet zij opleggen; ze moet zorgen voor den import van de noodige grondstoffen en voor voeding; ze moet mede helpen de geleden oorlogsschade te vergoeden; ze moet leiding geven aan den wederopbouw; voortgaan met de distributie van allerlei artikelen; de geldcirculatie moet gesaneerd worden; over alle gebied strekt ze haar bemoeiing uit: de beurs, den handel, de industrie, den import en den export. Kortom, het heele economische leven staat, als gevolg van de verwoestende werking van den totalitair oorlog onder haar bevelen. Maar ook in de sociale verhoudingen, die om dezelfde redenen zijn gestoord, moet zij een meer actieve rol gaan spelen. De spanningen tusschen loonen en prijzen moet zij trachten op te heffen. Niemand kan ontkennen, dat een dergelijk optreden het noodwendig gevolg is van den totalitair oorlog.

Maar niemand zal ook kunnen ontkennen, dat deze economische en sociale ontwikkeling vanzelf stuwet in de richting van het collectivisme en het daaraan verwante socialisme.

Daarom konden wij in den aanvang van dit artikel zeggen: Totalitaire oorlogen en socialisme zijn bondgenooten.

De vraag is nu maar: hoe moet een Overheid, die regeeren wil bij het licht en overeenkomstig de beginselen van Gods Woord, daartegenover staan?

* * Opsterland en Indië

De Regeering heeft een wetsontwerp ingediend en verdedigd om de Gemeente Opsterland onder curatele te stellen. Naar haar meening mocht de burgemeester dier gemeente, na gestaakt te zijn, op zijn plaats terugkeeren, omdat hij zich in den bezettingstijd niet zóó had gedragen, dat hij onwaardig zou zijn als burgemeester te fungeeren. Dus kwam de burgemeester terug. De noodraad van Opsterland wilde echter den burgemeester niet terug hebben en toen hij tóch terugkwam, nam hij ontslag. De nieuwgekozen Raadsleden hadden daarna ook verklaard met den burgemeester niet te willen samenwerken. Vandaar het conflict.

Moest de Regeering voor deze politieke staking uit den weg gaan? Art. 145 in de Grondwet bepaalt toch uitdrukkelijk, dat niet de Raad, maar de Kroon een burgemeester benoemt en ontslaat. In dit conflict mag niet de Regeering, maar moet de opstandige Raad wijken. Natuurlijk. Immers, gaf de Regeering op dit punt aan den Raad van Opsterland toe, dan zou niet alleen de bevoegdheid tot ontslag van de Regeering naar dien Raad zijn verplaatst, maar dan zouden zonder twijfel aanstonds vele andere gemeenteraden, die hun burgemeester liever niet hadden zien terugkomen, hetzelfde middel te baat gaan nemen.

Bij de behandeling in de Tweede Kamer wees

Minister Beel uitdrukkelijk op deze consequentie. We waren dat geheel met hem eens.

Wat we alleen niet begrijpen, is dit, dat diezelfde Minister niet inziet, dat van onze houding tegenover de „Republiek Indonesia” precies hetzelfde geldt. Ook die heeft van den aanvang af een volkomen onwettige positie willen innemen. Maar door de houding van onze Regeering is de erkenning van deze Republiek steeds meer een feit geworden. En daardoor is het van kwaad tot erger gegaan. Hier had men van meet af, ter vermindering van het fatale precedent, het standpunt moeten innemen: met de vertegenwoordigers der Republiek onderhandelen we **niet**. Wij willen alles doen om aan de Indische volken autonomie te verschaffen, maar wij spreken daartoe alleen met hen, die die autonomie langs wettigen weg bevorderen willen.

Zoals men 't nu gedaan heeft, heeft men de zaak onherstelbaar verprutst. Wat een energiek voorgelicht verworven heeft, gaf men, geleid door verkeerde beginselen, zonder noodzaak prijs.

* * Het winstbejag

De hebzucht en het winstbejag speelden in ons economisch leven zelden zulk een betreurenswaardige rol als nu na de bevrijding het geval blijkt. Deze slechte eigenschappen doen in alle bevolkingskringen haar funesten invloed gelden.

Drie factoren hebben dit ongebreidelde streven naar materieel voordeel sterk bevorderd.

Vooreerst de verlaging van het moreele peil, een gevolg van de demoraliserende werking, die de bezettingstijd heeft teweeg gebracht.

In de tweede plaats de schaarschte aan goederen, het algemeene tekort en de daarmee samenhangende distributiemaatregelen en prijsvoorschriften. En ten derde het loslaten in breeden kring van de geopenbaarde Waarheid Gods in de Heilige Schrift. Wij kunnen tegen deze verschijnselen niet krachtig genoeg waarschuwen. Als er geen verandering in komt, gaat ons volk er aan te gronde. Want onmiddellijk in verband hiermede staan de zwarte handel, de wilde stakingen, de telkens weer openbaar wordende corruptie in de ambtenaarswereld en de verminderde productiviteit.

Op zich zelf beschouwd is er geen bezwaar tegen, dat de handelaar en fabrikant, een boer en een reeder winst tracht te behalen. Integendeel. Dit heeft zijn economisch nut. Daardoor is het ook mogelijk dat er gespaard en geïnvesteerd wordt.

Maar dit streven naar winst moet blijven binnen de perken van recht en gerechtigheid.

Evenmin kan het gelaakt worden, dat de arbeider in deze dagen van duurte alles doet wat mogelijk is om zijn inkomsten voor zich en zijn gezin te vermeerderen. Dat hij dit doet langs organisatorischen weg, meestal de eenige weg die tot het gewenschte doel kan leiden, is zeker niet af te keuren. Maar ook hij mag — evenmin als de ondernemer — daarbij het middel van dwang en overmacht te baat nemen zoolang niet gebleken is, dat

door overleg geen bevredigend resultaat te bereiken is.

Het is broodnoodig dat in het economisch en sociale leven weer gezonde denkbeelden tot gelding worden gebracht.

Wij voelen niet veel voor de min of meer verdachte leuze: ieder moet voor de gemeenschap werken en niet uit winstbejag. Meestal wil men meer van de gemeenschap plukken dan er aan geven. Natuurlijk zit er een waarheidselement in. Maar een goed koopman en fabrikant werkt waarlijk niet alleen uit winstbejag maar wel degelijk ook uit hogere motieven. Wie met inachtneming van de goede beginselen winst behaalt, werkt ook voor de gemeenschap.

Wij voelen ook niets voor de opvatting, dat de arbeider nooit mag staken en dat hij maar moet aannemen zonder critiek wat zijn werkgever hem toewerpt. In geene deele. De arbeiders hebben

er groot gelijk aan, dat zij er naar streven een behoorlijk deel van de economische voordeelen van het bedrijf te ontvangen. Mits ook zij zich hierbij niet door puur winstbejag laten leiden, werken ze op deze wijze eveneens mede in het belang der gemeenschap.

Juist de ziekelijke opvattingen omtrent winst, gemeenschap, arbeidsdoel en sociaal recht en onrecht doen zoo onnoemelijk veel kwaad.

Het licht der Heilige Schrift, het gebod Gods met betrekking tot onze houding tegenover den naaste, de eisch om al wat wij doen ter eere Gods te doen, het recht van den arbeider op een rechtvaardig loon, kortom al datgene wat 's Heeren ordinantiën ons voorschrijven, dat geeft richting en stuur aan het economische en sociale leven. Het spoort ons aan tot volle krachtsinspanning om vooruit te komen. Het houdt ons terug van onrecht en machtsmisbruik.

DE PARTIJCONFERENTIE

VAN 1 EN 2 NOVEMBER 1946

1. Zoals reeds in het vorig nummer werd meegedeeld was het aantal deelnemers van deze conferentie zeer beperkt gehouden. Doordat sommigen bovendien bericht van verhinderd zonden, bedroeg het aantal ternauwernood zestig. Maar de discussie heeft er, wat den omvang betreft, niet onder geleden en het aantal sprekers was zeker zoo groot als bij de conferentie van 11 en 12 September j.l. Nu is het altoos moeilijk een generale beoordeeling te geven van het verloop van zuik een conferentie. Het liefst wil men komen tot een bepaald resultaat en het slot van vele congressen is dan ook, dat een motie wordt voorgesteld en aangenomen, waarin het congres een bepaalde uitspraak doet over het punt in kwestie. Toch is eigenlijk een congres of een conferentie daartoe als zoodanig niet direct geschikt, want 't is veelal niet mogelijk om staande de vergadering het besprokene samen te vatten in zoodanige concrete formuleeringen, dat men zich later niet genoopt ziet daarop weer terug te komen, omdat zij alle kenmerken van haastwerk vertoonen.

Aan een dergelijke formuleering van een standpunt heeft deze conferentie zich dan ook niet gewaagd. Voorzoo veel het de geleide economie betreft, zou dat waarschijnlijk niet mogelijk geweest zijn. Wat de bedrijfsorganisatie aangaat, had men het gevoelen, dat dit inderdaad „rijp” was voor deze formuleering.

In ieder geval werden op deze conferentie een drietal niet onbelangrijke beslissingen genomen. Als zoodanig moet in de eerste plaats worden genoemd het besluit om de beide referaten te doen drukken. De inhoud daarvan blijft uit den aard der zaak voor de verantwoording der referenten, maar hij werd toch zoo belangrijk geacht, dat het ook voor onze kiesverenigingen van beteekenis is, dat zij er kennis van nemen. Men vindt er een schat van gegevens in en althans een uitermate ver-

dienstelijke poging om deze beide moeilijke onderwerpen vanuit ons antirevolutionair beginsel te benaderen, al zal daarmee het laatste woord nog niet zijn gezegd.

In de tweede plaats stelde de voorzitter, de Heer Schouten, voor om nu aan de Sociaal-Economische Commissie te verzoeken in kleiner verband te trachten het Antirevolutionair standpunt met betrekking tot de bedrijfsorganisatie nader te formuleeren. De mogelijkheid daartoe achtte hij aanwezig en dit zou dus, onvoorziene omstandigheden buiten beschouwing gelaten, binnen niet al te langen tijd tot een bepaald concreet resultaat kunnen leiden. Maar in de derde plaats werd een beslissing genomen, die voor de Antirevolutionaire Partij van zeer groote betekenis kan zijn.

Aan het einde der besprekingen over het onderwerp „de Geleide Economie” stelde de voorzitter n.l. aan de vergadering voor haar medewerking te verlenen aan het met elkaar, in een bepaald verband „teamwork” dus, bestudeeren der economische vraagstukken. De wenschelijkheid en de noodzakelijkheid daarvan werden in zoo sterke mate beseft, dat op voorstel van Prof. Hellema vrijwel alle aanwezigen zich bereid verklaarden daaraan hun medewerking te verlenen en op den volgenden dag kon aan de vergadering worden medegedeeld, dat aan enkele heeren zou worden gevraagd voorshands de leiding daarvan in handen te nemen. Thans kan dan reeds worden bericht, dat zich daartoe hebben bereid verklaard de heeren Mr J. van Aartsen, Prof. M. H. J. Hellema, Dr F. L. van Muiswinkel, Dr J. Ridder en Drs G. J. Stapelkamp. Deze heeren zullen nu op korten termijn bij elkander komen om te overleggen op welke wijze deze zaak nu moet worden aangepakt. In ieder geval ligt het in de bedoeling om op verschillende plaatsen in ons land studiekringen of studiecentra's in het leven te roepen, waar men

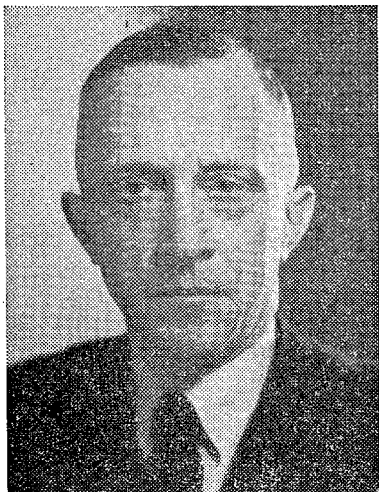
zeer serieus en wetenschappelijk, voorzover dat mogelijk is, de sociaal-economische vraagstukken zal gaan bestudeeren, waarbij dan van meetaf de bedoeling moet voorzitten om het wetenschappelijk arsenaal van onze partij van modern en wetenschappelijk wapentuig te voorzien, of om een „ander beeld, eveneens aan het militair terrein ontleend, te gebruiken: waar met name de werknemers- en werkgeversorganisaties worstelen aan de eerste linie van het front en voortdurend gewikkeld zijn in een heftig handgemeen met den vijand, daar is de steun van de artillerie der wetenschappelijke doorwrochtheid noodig. Die steun wordt thans nog in onvoldoende mate verleend en daarom kan dit besluit op den duur van groote beteekenis blijken ook voor de Antirevolutionaire Partij. Mits nu ook maar allen, die krachtens hun wetenschappelijke ontwikkeling, of die krachtens hun rijke praktische ervaring op een bepaald gebied van het sociaal-economisch leven, daarvoor in aanmerking komen, zich aan dezen arbeid geven en zich desnoods ook offers zullen willen getroosten om tot eenig resultaat te geraken.

Welke richtlijnen zullen worden gesteld aan de organisatie van dezen arbeid, kan nu vanzelfsprekend nog niet worden medegedeeld. Maar zoo er mochten zijn, die met dit plan sympathiseeren, dan kunnen zij daarvan mededeeling doen aan het Bureau van het Centraal Comité, Dr Kuypersstraat 3 te Den Haag.

Dit initiatief van deze partijconferentie moet hartelijk worden toegejuicht. Het is te hopen, dat dit initiatief wordt gevolgd door een vruchtbare werkzaamheid.

II Geleide Economie

Stellingen van Dr F. L. van Muiswinkel

I.

Onder „**economie**” is te verstaan het complex van handelingen, voortvloeiend uit het streven van den mensch naar welvaart. Dit streven manifes-

teert zich het duidelijkst in de onderneming en is in overeenstemming met het Goddelijk gebod „Onderwerpt de aarde”.

II.

Individu, onderneming en overheid hebben bij dit welvaartsstreven een eigen taak. De blijvende taak van de overheid is het scheppen en handhaven van voorwaarden, onder welke individu en onderneming, met inachtneming van de rechtmatige belangen der gemeenschap, de grootste kracht kunnen ontwikkelen.

III.

Met den term „**geleide economie**” worde de betrekking aangeduid tusschen overheid en particulier welvaartsstreven.

Het is ongewenscht om aan dezen term de beteekenis toe te kennen van het „**in al zijn geleidingen blijvend door de overheid geleide economische leven**”.

IV.

De overheid zal in alle stadia der ontwikkeling een zekere mate van leiding moeten geven aan het economisch leven. Naarmate de differentiatie van het economische leven toeneemt, wordt de taak van de overheid meer gevarieerd en verandert deze taak van karakter.

V.

In zooverre de ontplooiing van het economisch leven door conjunctureele, structureele of andere invloeden is verstoord of dreigt verstoord te worden, moet aan de overheid een bijzonder recht worden toegekend om de vrije uitoefening van de taak van individu en onderneming te beperken. Deze beperking kan nodig zijn om de in stelling II bedoelde krachtsontplooiing metterdaad te bewerkstelligen.

VI.

Een „Centraal Economisch Adviesbureau” ten dienste van de overheid is nu en in de toekomst onmisbaar; in het bijzonder met het oog op:

- a. de conjunctuurprognose;
- b. de fiscale politiek;
- c. de contrôle der gedragingen van „monopolistische” ondernemingen en kartels;
- d. de toetsing van de gestes der bedrijfsorganisatie;
- e. de behartiging van de belangen der consumenten.

VII.

Het in stelling VI bedoelde Centraal Economisch Adviesbureau zal uiteraard geenszins onfeilbaar zijn. Mede hierom moeten de Staten-Generaal, om de door de regering gegeven voorlichting, behoorlijk kritisch te kunnen bezien, de beschikking hebben over een eigen, van de regering onafhankelijk, Economisch Bureau.

VIII.

De in stelling II, IV en V bedoelde betrekking tusschen overheid en economisch leven is een voor de Antirevolutionaire Partij aanvaardbare „geleide economie”.

Bij de bestrijding van liberale en socialistische dwalingen op dit gebied zal de nadruk gelegd moeten worden op het eigen karakter van de antirevolutionaire zienswijze, welke de persoonlijke verantwoordelijkheid van den mensch ongerept laat en zijn vrijheden waarborgt.

3. Bij de discussie over de „Geleide Economie” ontwikkelde zich reeds aanstonds een debat over den inhoud van het begrip „Geleide Economie”. Volgens Dr van Muiswinkel moet onder den term „Geleide Economie” worden verstaan de steeds wisselende betrekking tusschen de overheid en het particuliere welvaartsstreven (d.i. de maatschappij) en hij vatte zijn betoog samen in het pakkende beeld van een schip, dat door de branding moet, de haven uit, en dat een loods noodig heeft, omdat de kapitein in onvoldoende mate op de hoogte is met de vaargeulen, de verborgen klippen etc. De kapitein blijft „schipper, naast God, schipper op zijn schip” maar de loods neemt voor deze vaart de leiding over en zoo kunnen er ook voor het maatschappelijk leven momenten zijn, dat de overheid — de loods — het stuur in handen neemt. Maar zoodra is het schip in volle zee — of de loods verdwijnt — en de kapitein is weer baas. Toch had men er bezwaar tegen om deze „steeds wisselende verhouding” met den naam „Geleide Economie” te vereeren. Er bestaat omtrent den inhoud van dit begrip allerminst eenstemmigheid en de een begrijpt er dit onder en de ander weer geheel iets anders — maar het mag niet onze bedoeling zijn de begripsverwarring nog meer in de hand te werken. Onder Geleide Economie moet, naar onze meening, worden verstaan de opvatting, dat de verantwoordelijkheid voor den gang van zaken in het bedrijfsleven blijvend door de overheid wordt gedragen, op straffe van anders in een zee van vaagheid te verdrinken. Uitvoerig werd gesproken over de normen voor het overheidsingrijpen. De inleider meende, dat die normen bij iedere concrete situatie zich van zelf zouden aandienen. Anderen verdedigden, dat „de handhaving van het recht” mits genomen in ruimen zin, als norm moest worden aanvaard, terwijl eveneens de meening werd verdedigd, dat de overheid tot taak heeft het bestaan en het ontstaan van scherpe sociale tegenstellingen tegen te gaan en voorts in positieven zin mede tot roeping heeft de welvaart der burgers te bevorderen. Maar men was het er over eens, dat de taak van de overheid voornamelijk bestaat in het afweren en het corrigeren van onrecht in de maatschappij. Het wekt dan ook geen bevreemding, dat het primaat van de onderneming werd gehandhaafd tegenover de secundaire taak der overheid, al kan die overheid onder bepaalde omstandigheden noodzaak zijn diep ingrijpende maatregelen te nemen.

Terwijl de alleenzeggenschap van de overheid in het bedrijfsleven werd betwist, werd evenwel verdedigd dat de overheid tot medezeggenschap gerechtigd is, wanneer de omstandigheden daartoe aanleiding geven. Als motief werd daarbij de aandacht gevraagd voor het moreel bederf van dezen tijd. Met de zakenmoraal is het thans slecht gesteld.

Men roept en schreeuwt om de gemeenschap. Maar men doet niet anders dan zich zelf op grove wijze bevoordeelen. De zonde openbaart zich in het bedrijfsleven veel sterker dan voor den oorlog en daarin kan voor de overheid aanleiding liggen tot straf optreden (de rechtshandhaving). Het voorbeeld van de Tilburgsche textielindustrie liet niet na indruk te maken.

Hoewel het onderwerp „de conjunctuur” niet aan de orde was, kwam dit toch wel zeer uitvoerig ter sprake. Het bleek, dat in het algemeen de conjunctuurpolitiek werd aanvaard. Een enkele spreker had over de resultaten daarvan goede verwachtingen — maar het meerendeel oordeelde over de eventuele resultaten, die zouden kunnen worden verkregen minder optimistisch. Van conjunctuur-beheersching zou, meende men, geen sprake kunnen zijn en bovendien zou de conjunctuurpolitiek scherp gescheiden moeten worden van de „geleide economie”.

Het „Centraal Economisch Adviesbureau ontmoette geen overwegende bezwaren. Van een „Planbureau” spreke men liever niet — omdat dit weer te veel den nadruk legt op de „planmatige productie” van het Staatssocialisme. Het Economisch Bureau voor de Staten-Generaal ontmoette nogal bedenking. Maar in België en in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika schijnt men daartoe te willen besluiten.

Nadrukkelijk werd uitgesproken, dat de overheid niet het recht heeft door middel van haar fiscale politiek de nivelleering van het vermogen of van het inkomen der burgers te bewerkstelligen.

Het spreekt wel vanzelf, dat er nog tal van andere kwesties aan de orde werden gesteld. De prijszetting, vestiging van industrie, monetaire politiek, monopolistische bedrijven etc. Het is echter gewenscht op drie punten nog eens den nadruk te leggen.

Met kracht werd bestreden de opvatting, dat de Antirevolutionaire Partij met betrekking tot het punt van de „Geleide Economie” zich in het bijzonder in een „impasse” zou bevinden. Wij staan precies voor dezelfde moeilijkheden als iedere andere partij in het land. Niemand is er mee klaar. Geen enkele partij heeft de oplossing gevonden. Er worden veel wijsheden over verkondigd, maar de diverse publicaties van het „Centraal Plan Bureau” strekken tot bewijs, hoe moeilijk deze vraagstukken tot een redelijke oplossing te brengen zijn.

En in de tweede plaats bleek uit de discussie de dwingende noodzakelijkheid, dat de vraag „Wat is het wezen van de overheid” opnieuw wordt bestudeerd.

Dr Kuyper heeft altijd sterk den nadruk gelegd op het karakter van „noodverband”. De Antirevolutionairen hebben steeds ieder extremisme op dit punt te bestrijden. Vroeger het extremisme, dat de taak van de overheid alleen beperkte tot het politieele, de zgn. kleppermanstaat, en thans het extremisme in hen, die de overheid aanvaardden als de regelaarster van het geheele leven.

En in de derde plaats bleek het noodig er de aandacht op te vestigen, dat ieder economisch stelsel, dat werd uitgedacht, zeer nauw verband hield

met de strekking der wijsbegeerte, die men aanging of der religie, die men beleed. En dit moet ons als Antirevolutionairen steeds tot voorzichtigheid manen en ons aansporen om onze taak en roeping tot positieven arbeid te verstaan.

4. **BEDRIJFSORGANISATIE**

Stellingen van M. Ruppert

I. Nu de gedachte der bedrijfsorganisatie — het eerst verdedigd in Christelijk-socialen kring — schijnbaar door alle politieke en maatschappelijke groepen wordt aanvaard, moet duidelijk worden onderscheiden of men bij het streven naar „bedrijfsorganisatie” beoogt de verwezenlijking van:

- a. het beginsel der functioneerde decentralisatie;
- b. het subsidiariteitsbeginsel;
- c. het beginsel van de soevereiniteit in eigen kring

II. Het „voorontwerp van wet op de bedrijfsschappen” van Minister Vos moet in hoofdzaak beschouwd worden als een poging tot verwezenlijking van het beginsel van de functioneerde decentralisatie der Overheidsbemoeiing.

III. De „proeve van een ontwerp van wet op de bedrijfsschappen” en den sociaal-economischen raad van het Centrum voor Staatkundige Vorming moet in hoofdzaak beschouwd worden als een poging tot verwezenlijking van het subsidiariteitsbeginsel.

IV. Bedrijfsorganisatie in den eigenlijken zin (1 sub c) is:

a. positief:

het vorm geven aan het beginsel, dat het bedrijf (de bedrijfstak) is een gemeenschap, die soverain in eigen kring is en die derhalve zelf de rechtsregelen moet stellen, welke in deze gemeenschap behooren te gelden:

b. negatief:

de verwerping van:

de leer, dat de ondernemers en arbeiders los van elkaar staande individuen zijn;
de leer, dat de ondernemers en arbeiders elkanders natuurlijke tegenstanders zijn;
de leer, dat de staat het totaal-verband der menschelijke samenleving is en het bedrijf derhalve geen eigen taak en terrein bezit.

V. De vorming der bedrijfsorganen moet ter hand genomen worden door de vakorganisaties van ondernemers en arbeiders, welke ook na de totstandkoming en erkenning dier organen daarvan de draagsters moeten blijven.

VI. De Overheid behoort door de wetgeving de mogelijkheid van een ordening door de bedrijfs-genoooten zelve te scheppen, de bedrijfsorganen in te stellen en hen naar gelang van hun ontwikkeling verordenende bevoegdheid te verleenen.

VII. Aan de vorming van verticale verbanden behoort de totstandkoming van horizontale bedrijfsorganen vooraf te gaan.

VIII. De bedrijfsorganen hebben zoowel de z.g. sociale als de z.g. economische aangelegenheden te behandelen.

Voor de behandeling dezer aangelegenheden is de vorming van afzonderlijke secties gewenscht.

IX. In het bedrijfsorgaan behooren de ondernemers en de arbeiders paritair te zijn vertegenwoordigd. In de economische sectie is deze pariteit niet onder alle omstandigheden noodzakelijk.

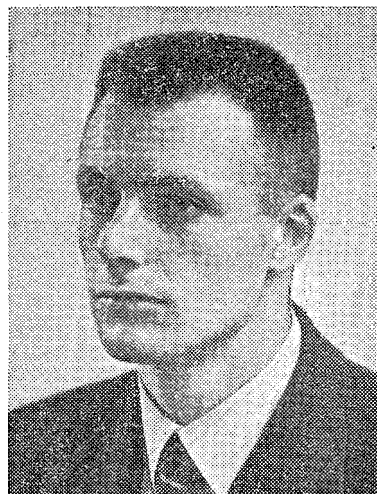
X. In het bedrijfsorgaan behooren geen vertegenwoordigers van de Overheid zitting te hebben.

XI. De Overheid behoort een sociaal-economischen raad in te stellen, waarvan de leden voor $\frac{1}{3}$ door de werkgeversvakcentralen, voor $\frac{1}{3}$ door de arbeidersvakcentralen en voor $\frac{1}{3}$ door de Overheid (sociale en economische deskundigen) worden aangewezen.

De taak van dezen raad is:

a. de Overheid desgevraagd of uit eigen beweging adviseeren betreffende alle maatregelen betrekking hebbende op het bedrijfsleven;

b. verordenen op een beperkt gebied (nadere regeling en uitvoering van z.g. raamwetten);

c. de Overheid adviseeren betreffende de toetsing van de beslissingen der bedrijfsorganen.

XII. Voor het welslagen der bedrijfsorganisatie is voorwaarde:

a. dat de bedrijfsorganen tegemoet getreden worden met vertrouwen en niet met angst voor „tegenstellingen” van ondernemer-arbeider of producent-consument;

b. dat de toekenning der verordenende bevoegdheden geleidelijk geschiedt;

c. dat de ondernemers- en arbeidersorganisaties nauw contact blijven onderhouden tusschen hun leden en hun vertegenwoordigers in het bedrijfsorgaan.

Op den tweeden dag kwam de bedrijfsorganisatie aan de orde. De heer Ruppert leverde een „doelbewust” betoog aan de hand van bovenstaande

stellingen. Uit de sfeer der conferentie viel op te merken, dat de deelnemers zich bevonden op meer bekend terrein dan den voorafgeganen dag. Trouwens de heer Ruppert liet een keurcorps van „goede” Antirevolutionairen de revue passeeren om bij zijn hoorders indruk te maken. Terecht merkte de heer Diemer op, dat de bedrijfsorganisatie een Antirevolutionair „vuistpand” is en inderdaad hier was aansluiting bij een echt Antirevolutionaire traditie.

De inleider betreurde het dan ook uitermate, dat nu de Socialisten en de Katholieken zich van de materie hebben meester gemaakt. Hij betreurde het niet minder de mededeeling van Minister Huysmans, dat deze de kwestie van de bedrijfsorganisatie opnieuw in studie genomen heeft, aan de hand van het voorontwerp-Vos inzake de bedrijfsschappen en het ontwerp van het Katholieke Studie Centrum. Maar van de richtlijnen van het C.N.V. wordt met geen woord gerept.

Ter conferentie opperde men dan ook het vermoeden, dat de Socialisten ook nu wel zullen trachten hun wil aan de Katholieken op te leggen. De vraag werd gesteld of het voorontwerp soms eerst de goedkeuring zou moeten verkrijgen van de fracties van de P.v.d.A. en van de K.V.P. voordat het in den Ministerraad aan de orde komt.

Het bleek, dat de conferentie in groote lijnen zowel met de stellingen als met het betoog van den inleider mede kon gaan. Maar dat verhinderde niet, dat de bespreking een uitermate levendig karakter droeg.

Dat daarbij de vraag aan de orde kwam of het bedrijf als een natuurlijke gemeenschap kan worden beschouwd, spreekt wel van zelf. De referent meende evenwel, dat dit niet als voorwaarde behoeft te worden gesteld. In het debat tusschen Prof. Dooyeweerd en het C.N.V. heeft laatstgenoemde nimmer beweerd, dat 't bedrijf een „natuurlijke” gemeenschap zou zijn. Naar zijn meening draagt het wellicht zelfs meer een mechanisch karakter, maar niettemin en met voldoening constateerde de heer Ruppert dan ook, dat de scherpe principiele bestrijding van de historische en universalistische tendenzen van onzen tijd, die Prof. Dooyeweerd heeft geleverd in de serie artikelen van Nieuw Nederland, niet was gericht tegen de Christelijke vakbeweging.

Met klem verdedigde hij de gedachte, dat de bedrijfsorganisatie een vorm van samenwerking beoogt tusschen de georganiseerde arbeiders en de georganiseerde werkgevers. Het verplicht lidmaatschap werd dan ook door hem bestreden. Voorts zag hij in de bedrijfsorganisatie het middel, waardoor de arbeiders zouden worden erkend als volwaardige bedrijfsgeenooten.

Breedvoerig werd gesproken over de vraag of de arbeiders ook in economische aangelegenheden zouden moeten worden gekend. Maar daaromtrent bleek toch overeenstemming niet onmogelijk. Minder overeenstemming bestond er over de mogelijke economische gevolgen van de bedrijfsorganisatie en enkele sprekers waren van meening, dat die economische consequenties zouden neerkomen op de ruggen van den landbouw en van de export-industrie.

Warm werd gedisputeerd over het toekennen van de verordenende bevoegdheid. Zal dan, wanneer deze haar wordt verleend, de bedrijfsorganisatie toch niet verzeild raken in de sfeer van de overheid. Op dit punt vooral richtte zich de aanval. Sommigen gaven de voorkeur aan de verbindend verklaring van gesloten overeenkomsten, opdat de overheid zal blijven doen wat der overheid is. Het was een principeel debat, waarbij tenslotte toch beiderzijds werd gevoeld, dat de mogelijkheid aanwezig was om het punt in kwestie zoodanig te formuleeren, dat men er zich mede zou kunnen vereenigen. De zaak der bedrijfsorganisatie dient voortgang te hebben en de Sociaal-Economische Commissie kan haar voordeel doen met de gedane suggesties. Want terwijl men enerzijds van gevoelen was, dat regelingen door de bedrijfsorganisatie ontworpen voor tal van onderwerpen de goedkeuring van de overheid zullen noodig hebben gevoeld de men anderszijds, dat de bedrijfsorganisatie alleen dan een levend instrument kan worden, wanneer de bedrijfsgenooten gezamenlijk ook iets tot stand kunnen brengen. Niet zonder klem vroeg de referent wat er nu voor praktisch verschil zou kunnen bestaan tusschen een verbindend verklaarde collectieve arbeidsovereenkomst en een loonverordening? Bovendien werd uitermate sterk op den voorgrond gesteld, dat de bedrijfsorganisatie alleen goed zal kunnen werken, wanneer zij gedragen wordt door de bedrijfsgenooten. De bedrijfsorganisatie is niet afhankelijk van de wettelijke regeling. Zij leeft reeds en werkt reeds. In den landbouw en in de typografie is men reeds een heel eind in de goede richting. De overheid zal dan ook niet maar lukraak kunnen gaan instellen. Daarvoor is noodig een zekere rijpheid in het betrokken bedrijf. En hoewel de Grondwet alleen het „instellen” voorschrijft zal het praktisch een „erkennen” moeten zijn, zij het dat daarbij de noodige soepelheid moet worden betracht.

Dat de bedrijfsorganisatie horizontaal moet zijn gericht ondervond weinig tegenspraak. Te meer daar de noodzakelijkheid van verticale bindingen werd verdedigd. Ten aanzien van die verticale bindingen, zoo werd betoogd, zou men zelfs van functionneele decentralisatie kunnen spreken.

Het ontwerp van het Katholieke Studie Centrum werd geacht een belangrijke verbetering te zijn van het voorontwerp-Vos. Maar het benoemen van een „waarnemer” door de overheid in de bedrijfsorganisatie lokte tegenspraak uit. De overheid is geen bedrijfsgenoot en daarom behoort ze ook niet door een waarnemer vertegenwoordigd te zijn.

Enkele hoofdmomenten uit het debat zijn hierbij aangestipt. Voldoende om te doen inzien, dat de materie ernstig is behandeld, en zooals gezegd op korten termijn zal worden getracht te kunnen komen tot het voorbereiden en vaststellen van een project, dat zoo concreet mogelijk de Antirevolutionaire opvatting omtrent dit onderwerp weer geeft.

Bij het scheiden van de markt sprak de voorzitter den wensch uit, dat het volgend jaar opnieuw een dergelijke conferentie zou kunnen plaats vinden en hij hoopte zelfs, dat zij, zoo eenigszins mogelijk periodiek zou worden bijeengeroepen.

Nogmaals Centralisatie of Decentralisatie

J. C. HASPELS

In ons nummer van 3 Augustus 1946, 2e jaargang no. 14, bedienden wij ons in een artikel „Centralisatie of decentralisatie” van een voorbeeld, ontleend aan de praktijk van het verstrekken van gegevens betreffende de beteelde oppervlakte.

Wij schreven o.m. het volgende:

„De burgemeesters lieten zich hierbij voorlichten door deskundigen op het gebied van land- en tuinbouw, die door hen werden benoemd. Er is naar onze meening geen enkel argument aan te voeren voor een wijziging van deze regeling.

In Juli 1946 bereikte echter den gemeentebesturen een circulaire van den Minister van Landbouw, waarin wordt aangedrongen op het activeren van deze commissies. Hoewel deze aansporing voor een goed gemeentebestuur overbodig mag heeten, is zij overigens onschuldig. De Minister noodigt echter in deze circulaire de gemeentebesturen uit om in geval van noodzakelijke voorziening in vacatures of aanvulling der commissie, de te benoemen personen aan hem voor te dragen. Nu willen we op den voorgrond stellen, dat het misschien van zeer weinig belang is of de burgemeester of B. en W., dan wel de Minister van Landbouw, op voordracht van B. en W. benoem(t)(en). Doch het is ons onverklaarbaar hoe men plotseling tot dezen maatregel komt. Wij meenen, dat het Departement van Landbouw zich met belangrijker vraagstukken kan bezighouden, dan met het benoemen van plaatselijke commissies voor de Landbouwstatistiek”.

Naar aanleiding van dit artikel is één onzer lezers, die de Ministerieele circulaire op het gebied der Landbouwstatistiek uitstekend blijkt te kennen, zoo vriendelijk geweest ons attent te maken op het bestaan van een circulaire aan de Burgemeesters, (dus niet zooals in 1946 aan Burgemeester en Wethouders) van 9 November 1922, Directie van den Landbouw, 6e afdeling no. 14339, waaraan het volgende is ontleend: „Daar het jaarlijks blijkt, dat het verstrekken van zooveel mogelijk juiste gegevens voor de landbouwstatistiek in verschillende gemeenten moeilijkheden oplevert, welke zich openbaren zoo-wel in het te laat inzenden dier gegevens als in het feit, dat zij in verschillende gevallen in betrouwbaarheid al te zeer te wenschen overlaten, komt het mij gewenscht voor, dat door mij in elke gemeente een commissie van 3 of 5 personen wordt benoemd, die U in deze aangelegenheid ter zijde staan en de in te zenden staten of lijsten mede-onderteekenen.”

Wij zijn erkentelijk voor de gemaakte opmerking. Daaruit blijkt, dat men ten Departemente niet in 1946 tot dit, naar onze meening staatsrechtelijk gezien onjuist voorschrift is overgegaan, doch dat de fout reeds dateert van 1922. In mijn praktijk, die vóór 1922 een aanvang nam, heb ik in onderscheidene gemeenten, waar ik mocht werken, nimmer iets bemerkt van benoeming van leden

van Landbouwcommissies door den Minister. Wel heb ik bij het doorbladeren van een dossier, dat over vele jaren loopt, bemerkt: 1o. dat benoeming der commissieleden steeds plaats had door den burgemeester; 2o. dat het model van het verslag gelegenheid biedt voor vermelding van de namen en handteekeningen der commissieleden; 3o. dat bij herhaling mutaties in de commissie optraden, zonder dat van de zijde van het Departement de benoeming van leden door den burgemeester ooit bezwaren ontmoette; 4o. dat hoewel het blijkens het model de taak van den burgemeester is, het Landbouwverslag op te maken, in den loop der jaren af en toe de vergissing gemaakt is, die ook in de circulaire van 24 Juni 1946 gemaakt wordt, zich te richten tot een geheel ander bestuursorgaan in de gemeente, n.l. burgemeester en wethouders; een vergissing, die door de ambtenaren van het Departement van Binnenlandsche Zaken, waar de toepassing van het Gemeenterecht dagelijksch werk is, stellig niet zou worden gemaakt, doch die bij andere Departementen zoo licht kan insluipen. Men denke slechts aan de jurisprudentie die is ontstaan, doordat in de onderwijswetgeving te kwader ure het woord „gemeentebestuur” werd gebezigd, toen men „den raad” bedoelde en wij op grond van de gemeentewet daaronder moesten verstaan „burgemeester en wethouders”. Hoofdzak blijft voor ons echter de vraag of het staatsrechtelijk juist is, dat, wanneer de burgemeester met een bepaalde zelfbestuurstaak wordt belast, i.c. het Landbouwverslag opmaken, hij zich bij het volbrengen van die taak zou moeten bedienen van een commissie, waarvan per circulaire is bepaald, dat haar leden worden benoemd door den Minister. Het behoeft naar onze meening geen nader betoog, dat dit onjuist zou zijn. Daarom spraken we hierboven van een fout, die reeds in 1922 is gemaakt.

Doch naast een staatsrechtelijk bezwaar hebben we ook een practisch bezwaar.

In de practijk zal het aanbevelen van een commissielid beteekenen, dat hij ook wordt benoemd. Dat kan ook moeilijk anders, als we bedenken, dat ruim 1000 gemeenten een commissie van ongeveer 5 leden hebben. Het „aanbevelen” wordt dus een formaliteit met het eenige practische gevolg, dat zij een belangrijke vermeerdering van administratieven arbeid veroorzaakt, terwijl het resultaat niet afwijkt van dat, hetwelk bereikt wordt wanneer de burgemeester direct benoemt.

Wij meenen te mogen aannemen, dat onze belangstellende lezer na overweging van theorie en practijk onze meening zal deelen.

Doet mee
Werft een abonné
Als het kan **Twee!**

Stakende GEMEENTERADEN

J. C. HASPELS

Bij Koninklijke Boodschap van 14 October 1946 is bij de Staten-Generaal een wetsontwerp (328) aanhangig gemaakt, ter voorziening in het bestuur van de gemeente Opsterland.

De indiening van dit ontwerp is voor ons aanleiding een oogenblik stil te staan bij het verschijnsel van de stakende gemeenteraden.

Ná de bevrijding hebben zich af en toe in een enkele gemeente op dit gebied onverkwikkelijke tooneelen afgespeeld.

Wij denken aan een gemeente, waar een burgemeester was benoemd geworden en de gemeenteraad reeds vóór diens installatie mededeelde niet met den benoemde te willen vergaderen. Toen later „gunstiger” inlichtingen werden ontvangen, dan waarover men aanvankelijk beschikte, bleek de raad op zijn standpunt te willen terugkomen en kon het bestuur der gemeente normaal gaan werken. In een andere gemeente besliste de Minister van Binnenlandsche Zaken, ná het ingestelde zuiveringsonderzoek, dat er geen aanleiding bestond den burgemeester, die tijdelijk was vervangen, te ontslaan. De burgemeester werd in de uitoefening van zijn ambt hersteld, doch de gemeenteraad weigerde met hem te vergaderen.

Wij willen deze opsomming van voorbeelden uit de praktijk der laatste maanden besluiten met het geval, waarin de Minister van Binnenlandsche Zaken op grond van het zuiveringsonderzoek aan een burgemeester eervol ontslag verleende; een ontslag dat kennelijk in verband stond met de houding van dien burgemeester tijdens de bezetting. Ook in dit geval ging de gemeenteraad in staking, z.g.n. als protest tegen het ontslag.

Ieder die het met het Nederlandsche gemeentewezen wel meent en vooral hij, die zich principieel stelt op het standpunt, dat het Overheidsgezag een te groot goed is, om op deze wijze te worden belaagd, zal met zorg deze verschijnselen hebben waargenomen.

Het stemt daarom tot groote voldoening, dat de Minister van Binnenlandsche Zaken het initiatief genomen heeft tot de indiening van bovengenoemd wetsontwerp 328, ter voorziening in het bestuur der gemeente Opsterland.

In die gemeente toch hebben de leden van den noodgemeenteraad ontslag genomen en de meerderheid van den nieuwgekozen raad weigert samen te werken met den burgemeester. De Minister van Binnenlandsche Zaken heeft dezen burgemeester ná ingesteld zuiveringsonderzoek gehandhaafd en de Raad is het blijkbaar met deze beslissing niet eens. Ook in dit geval weigert dus de Raad te gehoorzamen aan het Schriftwoord: Ieder zij de over hem gestelde macht onderworpen”. Ook deze gemeenteraad maakt zich schuldig aan een revolutionaire daad.

De praktijk leert, dat men dat niet altijd inziet, want men ziet aan deze „stakingen” ook gemeenteraadsleden meewerken, die geen lid zijn van een

revolutionaire partij. Daarom is het onze taak met klem op het revolutionaire karakter van deze daad te wijzen.

In de regelen, die voor de zuivering gesteld zijn, worden de organen aangewezen, die de beslissingen nemen. T.a.v. de burgemeesters is dat de Minister van Binnenlandsche Zaken. Ook al meent men in bepaalde gevallen het met een genomen beslissing niet eens te kunnen zijn, dan nog geldt de eisch, dat men zich aan die beslissing onderwerpe. Indien deze eisch niet onverbiddeijk wordt gesteld en gehandhaafd, dan ontstaat een chaotische toestand.

Wij hebben dan ook met instemming kennis genomen van het volgende gedeelte van de Memorie van Toelichting tot wetsontwerp 328.

„Uit een oogpunt van gezagshandhaving is het onaanvaardbaar, dat de gemeenteraad door het neerleggen zijner werkzaamheden tracht de Kroon in de uitoefening van haar benoemingsrecht te beïnvloeden. Helaas moet worden geconstateerd, dat hetgeen thans te Opsterland is geschied, niet op zichzelf staat, doch beschouwd moet worden als een onduidbaar synptoom van het uit het oog verliezen van de juiste gezagsverhoudingen.

Hoezeer de ondergeteekende het dan ook betreurt, dat de noodzaak bestaat de medewerking van de Staten-Generaal in te roepen voor het treffen van een maatregel, strekkende om de normale bestuursorganen der gemeente Opsterland voorloopig te wettelijke bevoegdheden te ontnemen, hij vertrouwt, dat de Staten-Generaal met hem van oordeel zullen zijn, dat de Regeering haar taak zou misverstaan, indien zij, na hetgeen geschied is, het hoofd in den schoot zou leggen. Zij is daartoe niet bereid en zal, mochten zich onverhoopt in andere gemeenten soortgelijke situaties als in Opsterland ontwikkelen, ook daarvoor de medewerking van de Staten-Generaal inroepen, om op overeenkomstige wijze voorzieningen te treffen.” Dit ministerieele woord kunnen de stakende gemeenteraden zich voor gezegd houden.

Het doet het antirevolutionaire hart goed, dat het gezag hier gehandhaafd wordt en ook, dat die handhaving met zoo deugdelijke argumenten wordt verdedigd.

Het is daarom, dat nu niet minder dan in 1878, ja méér nog, op het antirevolutionaire element in onzen naam de nadruk behoort te worden gelegd, dat met de bestrijding van den geest, die in de Fransche revolutie voor het eerst tot openbare uiting kwam, ernst behoort te worden gemaakt.

Hart en hoofd beide moeten zich krachtig blijven verzetten tegen den geest, die van God en Zijn woord afvoert en de menselijke neigingen tot maatstaf kiest voor de gedragingen op staatkundig en maatschappelijk gebied.

Citaten uit Saevis Tranquillus in
Undis door Dr H. Colijn.

„Naar Christelijke Democratie”

Mr I. A. DIEPENHORST

Wie in Nederland iets in het midden wil brengen over christelijke politiek, is aanstonds geneigd om een uiteenzetting te geven van de redenen, waarom deze door de oude christelijke staatkundige partijen wordt aanvaard en door hen, die zich bij een „neutrale” partij aansloten, wordt verworpen. Al spoedig valt dan de naam van Barth, wiens aanhangers ten onzent voor een deel de mogelijkheid van „christelijk” staatkundig optreden in den tot dusver gebruikelijken zin loochenden en die antirevolutionairen en christelijk-historischen hard vielen, omdat deze laatsten bij het oude volhardden en hun partijen niet ontbonden.

Een der levendigste geschilpunten was wel, in hoever op staatkundig gebied van wezenlijk christelijk handelen kon worden gesproken en tot op welke hoogte dit handelen met een bepaald christelijk beginsel samenhangt. Alles trok zich samen op de vraag naar den aard van het Koninkrijk Gods. Werd op aarde door den arbeid der geloovigen soms iets bereikt wat tenminste een afschaduw van dit Rijk vormde, of moest alle verband tusschen aardsche werkzaamheid en Koninkrijk Gods worden ontkend, daar tijd en eeuwigheid, het onvolmaakte en het volkomene zich niet met elkander verdragen?

Het is goed zich eens een oogenblik in een geheel anderen gedachtegang te verplaatsen. Bekend is, hoe altijd de denkwijze van het Europeesche vasteland verschild heeft van die in de Angelsaksische landen, hoe men in Duitschland vooral, maar ook in Frankrijk en ten onzent veel waarde hechtte aan de leer en daartegenover in Engeland en Amerika begon met naar de eischen van het leven te vragen. Dit bracht met zich mede, dat men aan de overzijde van Noordzee en Atlantischen Oceaan soms bepaalde practische gedragingen, die eigenlijk theoretisch onverenigbaar waren, toch rustig naast elkander een plaats liet innemen, zonder er naar te streven een logische geslotenheid tot stand te brengen. Angelsaksisch is met name het spreken over het „social gospel”, het sociale evangelie, waarmede wordt uitgedrukt dat de bijbel voor alles de gemeenschap kerstenen en de menschen tot onderling liefdebetoon aanzetten wil. Betrekkelijk gering is de belangstelling die uitgaat naar de bijbelsche leer, het is veeleer het leven overeenkomstig den bijbel, dat alle aandacht opeischt. Het is minder van beteekenis dat wij gelooven dan wat wij uit hoofde van ons geloof doen. Fijn uitgesponnen leerstellige onderscheidingen, goed uitgebouwde, hecht gesloten stelsels ontmoeten weinig waardeering. Gretig vinden daarentegen practische betoogen ingang, die voor het dagelijksche leven richtsnoeren bieden en aandrijven tot de daad.

In 1945 verscheen te Londen een betrekkelijk klein geschrift van den Engelschman Stafford Cripps, inzonderheid bekend om zijn arbeid ten gunste van een toenadering tusschen Engeland en Rusland, dat tot titel heeft „Towards Christian Democracy”.

„Naar christelijke democratie”. Dit boekje ademt een geheel ander gedachtenklimaat, dan wij kennen. De auteur besteedt niet de geringste aandacht aan de vraagstukken die in verband met de mogelijkheid eener christelijke politiek op het Europeesche vasteland bestaan. Evenmin bekreunt hij zich om dogmatische fundering en strikt wetenschappelijke verantwoording van wat hij zegt. Vrij en frank, in eenvoudige, maar aan duidelijkheid niets te wenschen overlatende taal, uit hij zijn opinie over de verschillende politieke problemen. Openhartig klinkt zijn critiek. Onbevreesd geeft hij telkenmale zijn oordeel, hoewel dit soms een omwenteling van tot dusver in christelijken kring aangehangen meeningen beteekent. En dit alles verkrijgt nog te meer gewicht, omdat de man, die hier spreekt, waarlijk niet de eerste de beste is maar hij, ofschoon geen figuur van wereldformaat, toch als een ervaren politicus geldt, die hoe radicaal ook in sommige opzichten, zeker niet zonder gezag het woord neemt.

Wat „Naar christelijke democratie” biedt, is in het kort het volgende. Kerk en christendom hebben in het verleden geen leiding geboden, maar gefaald. Indien er geen politieke doeleinden bestaan die de menschelijke maat te boven gaan, dan zijn Hitler's idealen de meest juiste en levenskrachtige. Het is noodzakelijk, dat de belijders van het christelijk geloof opnieuw leeren wat het zeggen wil te handelen in overeenstemming met hetgeen zij belijden. De uit het christen-zijn voortvloeiende verplichtingen mogen niet langer lichtvaardig worden opgevat. Een ieder beginne in het eigen bestaan den christelijken maatstaf aan te leggen en brenge onverwijld in zijn houding de noodige veranderingen aan. Dat het christendom de solide basis voor een optreden in de wereld vormt, wordt bewezen uit het feit, dat zijn Stichter van goddelijken oorsprong is. De geloovigen hebben tot taak op de aarde hun eigen zaligheid te werken. Daarom dienen zij zich te geven met alle krachten, waarover zij beschikken, aan de verbreiding van het Koninkrijk Gods op aarde. Het gaat hier niet om een in het hiernamaals liggende heerschappij, maar dit Rijk is bestemd om op onze wereld te worden gevestigd. Niet langer aanvaardde daarom de kerk toestanden die noch Jezus noch de oudste christenheid ooit zouden hebben geduld. Zij behoort wederom te worden de kampioen der verdrukten en onrechtvaardig bejegenden, zonder zich echter als een politieke partij aan te dienen, want dan miskende zij haar wezen. Een beroemde versregel van den dichter Blake bezingt, dat men niet rusten moet, aler in Englands groene en aangename dreven Jeruzalem is opgebouwd. Wanneer ieder zich geeft om dat ideaal te verwezenlijken, wanneer ieder zich voor het scheppen van christelijke levensverhoudingen dezelfde inspanning getroost welke men van zich vergde om den oorlog te winnen of om in den economischen wedstrijd

aan te spits te loopen, dan is er hoop op gunstige uitkomst.

Het is verkeerd hierbij drastische denkbeelden tot vernieuwing te schuwen. De wereld is met het beproefde voorzichtige beleid, dat in het verleden gevoerd werd een chaos geworden. Thans is het de tijd voor verreichende veranderingen. Alle menschen zijn gelijk voor God. Op deze wereld behooren gelijkheid en broederschap te heerschen. In verband daarmee is het noodzakelijk aan de voorrechten, die slechts weinigen genieten, een einde te maken. Krachtadig ingrijpen kan eisch zijn. Zoo bestaat er niet een christelijk beginsel dat zich uitspreekt voor de heiligheid van den privaten eigendom. Om voor de toekomst te verhoeden dat de eene mensch den ander uitbuit en tot slavernij vervallen doet, is het noodzakelijk het eenige middel te benutten, dat dit kan verhinderen: afschaffing van den persoonlijken eigendom, in zover deze doet heerschen over den naaste, ten behoeve van een onpartijdig gemeenschapsorgaan: den democratischen staat. De democratie, die een ieder gelijkheid en recht waarborgt is de praktische toepassing van het christelijk belijden ten opzichte van de regeering der gemeenschap. Christendom en democratie waren voorheen beide revolutionnair. Slechts indien zij opnieuw den aanval willen wagen, slechts indien de christen-democraten weer een omwenteling aandurven, waarbij zij zich van Gods altoos durenden bijstand mogen verzekerd houden, is er hoop op een beteren tijd, bestaat er uitzicht dat het Koninkrijk wordt gebouwd.

Uiteraard is het onmogelijk een in alle opzichten verantwoorde beoordeeling te bieden, daar hier zeer diepe vragen aan de orde worden gesteld. Het levert nu eenmaal groote bezwaren op in een handomdraai te beslissen over de verhouding van het Koninkrijk Gods tot de gewone politieke werkzaamheid. Het schijnt geheel onverantwoord om in enkele regels uit te maken of eenig schriftuurlijk beginsel zich tegen nagenoeg algeheele opheffing van den privaten eigendom al dan niet verzet. Dat is ook wel eenigermate een bedenking, die tegen het werkje van Stafford Cripps kan worden geopperd. Waarom geeft hij ook verder geen nadere rekenschap van zijn opvattingen? Zeker, het verleden getuigt niet onvoorwaardelijk ten gunste van privaat bezit. Maar zijn er gegevens, die grond geven aan de verwachting dat staats-eigendom op groote schaal betere waarborgen voor een gelukkige samenleving scheidt? Men kan in de geschiedenis altijd aanwijzen wat door menschelijke zwakheid en zonde bedorven werd. Bij het aanraden van nieuwe wegen neemt men deze beide soms te weinig in aanmerking en het ziet er naar uit, dat zulks ook hier het geval is. Want nergens rekent de schrijver van „Naar christelijke democratie” met de mogelijkheid, dat de staat van de hem geschonken groote bevoegdheden misbruik zal maken. Velen vertoonen in dezen tijd een toenadering tot Rusland. Helaas weinigen geven zich rekenschap van de beginselen, die aan de Sovjet-heerschappij ten grondslag leggen, van de gevolgen, waartoe zij leiden. Stafford Cripps is reeds eenigermate teruggekomen van zijn vroeger zeer vergaande

Studieschets

Jeugd en politiek

E. v. RULLER.

1. DE JEUGD

Het is noodzakelijk dat wij letten op de positie van onze jonge menschen in 1946. Wij zijn kinderen van onzen tijd. De toestand is niet rooskleurig. De oorlog heeft verwoestend gewerkt op de geestelijke en moreele ontwikkeling van de jeugd.

Voor den oorlog kenden wij de evenwichtige vorming via gezin, school, kerk en jeugdvereniging, doch de oorlog verwoestte vrijwel alles. Let op:

1. De gezinnen werden door de maatregelen van den vijand uiteen geslagen.
  - a. De jonge menschen gingen in den arbeidsdienst en lieten zich Nationaal Socialistisch opvoeden;
  - b. Duizenden lieten zich min of meer vrijwillig wegvoeren naar het land van den vijand;
  - c. De goeden doken onder, kwamen in allerlei vreemde gezinnen en verkeerden soms onder allerlei „wind van leer”;
  - d. Weer anderen gingen in de illegaliteit en kwamen in aanraking met (onlosmakelijk aan het oorlogvoeren verbonden) vervalschen, roven, stelen, liegen, schieten in koelen bloede;
  - b. De slechtsten gingen in den zwarten handel en profiteerden van den nood, die er heerschte.
2. De scholen kwamen door allerlei bezettingsmaatregelen stil te liggen, geheel of gedeeltelijk. Het leerplan kon niet worden afgewerkt. De vijand deed pogingen het leerplan te nazificeeren. De scholen mogen zich goed gehouden hebben „penetraties waren niet af te grendelen”.
3. De kerken hielden zich over het algemeen goed, evenwel kon de greep op de jeugd niet volledig zijn. Door het uiteenslaan van de gezinnen raakte ook de kerk in veel opzichten het contact kwijt. In het laatst van den bezettingstijd was er een periode van vrij langen duur, waarin de jeugd in het geheel niet ter kerke kon gaan. Na den overval op de Geref. Kerk te Aalten (30 Jan. 1944) waarbij veel slachtoffers vielen, was het levend contact met de kerk in breed verband vrijwel onmogelijk geworden.

---

ideeën in dit opzicht. Het blijft echter de vraag of hij — en velen met hem — zich wel heeft ingedacht, welke gevaren men loopt door aan den toch tegenwoordig reeds zoo machtigen staat voor een aanmerkelijk deel den eigendom toe te vertrouwen.

Op het laatste punt, de opheffing van den privaten eigendom werd wat breder ingegaan dan op de plaats van het Koninkrijk Gods, omdat bespreking hiervan beter in een kort tweede artikel volgen kan, dat tevens een samenvattend oordeel geven zal.

4. De jeugdverenigingen werden reeds spoedig, wat de staatkundige beïnvloeding betreft, lamgelegd door het verbod van de behandeling van politieke onderwerpen. Na de opheffing van de jeugdbonden werd de toestand nog moeilijker. Ondanks verdienstelijke pogingen om gecamoufleerd een en ander op gang te houden, liep de zaak tenslotte vast.

Conclusie: De jeugd na den oorlog heeft de evenwichtige geestelijke opvoeding en vorming niet gekend. De waarde van principieele fundeering wordt door haar niet in voldoende mate besef. De moreele verwording is groot en ook onze jeugd ondervindt den weerslag daarvan. De jeugd van 1946 boekt, buiten haar schuld, een grooten achterstand.

2. DE POLITIEK

1. Er bestaat een groot misverstand, dat politiek iets minder moois is. Het is, zoo zegt men, gekonkel, werken met de ellebogen, onwaarachtige jacht naar zetels etc. Dit is beslist onjuist. Politiek is de kunst om te regeeren en daarom heeft de politiek te maken met alle vragen van staatsbeleid. Het gaat om de vraag: hoe en door wie worden we geregeerd. We hebben dan te beoordeelen het punt: welke algemeene beginselen liggen aan het regeeringsbeleid ten grondslag? Daarom ging het gedurende de oorlogsjaren in den verzetstijd ook. De vraag werd beantwoord met een overtuigend „neen” tegen den bezetter en tegen het Nationaal-Socialisme. Het verzetvraagstuk was voor alles een politiek vraagstuk. In feite was het de worsteling tusschen twee levens- en wereldbeschouwingen.
2. Voor een christen, en niet alleen voor hem, bewegen zich de politieke vragen rondom de verhouding van gezag en vrijheid. Elk politiek vraagstuk kan daarop worden teruggebracht. Omdat nu èn het gezag èn de vrijheid worden beheerscht door goddelijke geboden, waarin zoowel de grenzen van het gezag ter voorkoming van tyrannie en dictatuur, als de grenzen van de vrijheid, ter voorkoming van de losbandigheid en anarchie, zijn gesteld, dragen alle politieke vragen een principieel karakter. Zij worden door beginselen beheerscht.
3. Wanneer wij spreken over de handhaving van het gezag, kan dat nooit anders dan met de gelijktijdige erkenning van de volksvrijheden. De rechten van de Overheid zijn niet heiliger dan de rechten van het volk. De onderdanen zijn gehoorzaamheid verschuldigd aan de Overheid, maar de Overheid heeft de rechten en vrijheden van het volk te erkennen en te eerbiedigen. Een mondig volk is een vrij volk.
4. Gedurende den bezettingstijd ging de strijd tegen de dictatuur van het Duitsche Nationaal-Socialisme ter verdediging van de vrijheden en de rechten van het volk. Toen moest geweld met verzet worden beantwoord.

Wat de binnenlandsche politiek betreft wordt na de bevrijding door de Antirevolutionaire Partij geworsteld om de constitutioneele rechten in eere te herstellen tegenover een ministerie „van herstel en vernieuwing” — dat inconstitutioneele middelen aanwendde, om de rechten en vrijheden van het volk in te perken (positie van het parlement, de radio- en voorlichtingsdienst).

En wat de Indische politiek betreft, strijdt zij voor de „gezagshandhaving”, omdat hier hetzelfde Nederlandsche kabinet buigt voor de volkssoevereiniteit en het gezag opoffert aan het revolutionaire zelfbeschikkingsrecht der Indische volkeren.

5. Principieele partijvorming is daarom gebiedende eisch. Ondanks alle tegenspraak in onzen tijd houden wij vol dat ook de oorlogsjaren dit hebben bewezen. De vraag van het „waarom verzet”, werd door beginselen gedragen. In wezen blijft altijd deze tegenstelling: Het gaat of om den mensch (de revolutie en het humanisme) of om God (het Evangelie en het Christendom). Ook de na-oorlogscche politieke toestand bewijst dit elken dag. Alleen neemt nu de organisatie van de politieke partij de plaats in van de organisatie van het verzet. Op dezen grond wijzen wij de bundeling van de vroegere illegaliteit af.

3. JEUGD EN POLITIEK

Hoewel de oorlogsjaren ontredderend hebben gewerkt op den jongen mensch, ontdekken we een verblijdende politieke belangstelling bij de jeugd. Zelfs grooter dan voor den oorlog. Het heeft begrepen dat met de vragen van de politiek heel de vrijheid in het geding is.

De punten waarmede hij evenwel te maken had in de oorlogsjaren en vlak daarna, waren van praktische aard. In den oorlog: vechten voor de vrijheid, weigering van het werk voor den vijand, de arbeidsdienst, Nat. Socialistische ordening. Na den oorlog: economischen opbouw, herstel van recht en wet zuivering en berechting, politieke delinquenten. Voor deze vragen wordt hij geplaatst zonder voldoende principieel-politieke scholing. Dat maakt het vraagstuk moeilijk. Noodig is daarom:

1. Het terugleiden van de jeugd naar de beginselen, door haar te doen zien dat achter elk praktisch vraagstuk belangrijke beginselvragen liggen.
2. De jeugd weer te leeren denken vanuit de centrale beginselen, waaruit overheid en volk behooren te leven: de goddelijke soevereiniteit, de Overheid met gezag bekleed, de vrijheden en de rechten van het volk gebonden aan de wet.
3. De jeugd te leeren zien, dat God in Jezus Christus ons de genade geeft onder Zijn ordinantiën te buigen. Het verrichten van politiek arbeid in Gods dienst blijft genade en geen recht. Slechts de liefde tot God kan en mag de waarachtige drijfveer zijn.

Van Schetsen en Studiemateriaal

E. VAN RULLER

4. De jeugd weer binden aan de historie van ons volk en haar doen verstaan de beteekenis van Artikel 1 van ons program van beginselen: „De Antirevolutionaire of Christelijk Historische richting vertegenwoordigt, voor zooveel ons land aangaat, den grondtoon van ons volkskarakter, gelijk dit door Oranje geleid, onder invloed der Hervorming, omstreeks 1572 zijn stempel ontving; en wenscht dit, overeenkomstig den gewijzigden volkstoestand, in een vorm, die aan de behoeften van onzen tijd voldoet, te ontwikkelen.

Conclusie: Studie van beginselen en historie is een dringende eisch. Wij kunnen niet wachten, geen dag en geen nacht.

Lectuur.

Voor 1. zal vooral de herinnering aan het gebeurde in de oorlogsjaren goede diensten bewijzen. Voorts zal er heel veel gevonden kunnen worden in illegaal geschreven en verspreide geschriften, die door velen zijn bewaard.

Voor 2. en 3.

Mr G. Groen van Prinsterer: „Ongeloof en Revolutie”.

Dr H. Smitskamp: „Wat heeft Groen van Prinsterer ons vandaag te zeggen”.

C. Smeenk: „Isolement ook thans”?

Elke toelichting op het beginselprogram van de A.R. partij zoowel van Dr A. Kuiper, van Dr H. Colijn, van H. de Wilde als Prof. Dr P. A. Diepenhorst kan worden gebruikt. Het gaat dan vooral om de toelichting op de artt. 1—5.

Voor de behandeling van dit onderwerp kan in geen geval worden gemist het boekje van Prof. Mr A. Anema: Bezieling en bezinning. Men koope, leze en herleze dit juweeltje.

Het lot in het voornemen van het Dagelijksch Bestuur van de Vereeniging van Burgemeesters, Wethouders en Gemeentesecretarissen „Groen van Prinsterer” een algemeene ledenvergadering te houden op Donderdag 12 December 1946 des namiddags om 2 uur in Hotel des Pays Bas te Utrecht, Janskerkhof 10.

In deze vergadering zal het bestuur worden gekozen. Alle bestuursleden zijn aftredend. De heer Dr J. W. Noteboom, Burgemeester van Voorburg, hoopt een inleiding te houden over het onderwerp: „Bestuurder en Bestuurde” Convocaties volgen nog. Men houde dezen datum vrij.

J. W. te Hoogeveen zendt ons een brief, waarin hij het zeer moeilijke punt van het studiemateriaal ter sprake brengt. Het is een vraag die aan een zeer jonge organisatie wordt voorgelegd, die sinds eenige weken pas een eigen bestuur heeft, dat al zijn tijd zal moeten besteden voor de afdoening van de eerste en groote organisatorische vragen.

Laat onze vriend W., en met hem de vele anderen, gerust zijn: we zullen ons daarmee bezig houden. Nu werpt hij op de kwestie van het studiemateriaal, n.l. de goede overzichtelijke bronnen, waaraan behoefte bestaat. Dit zal ongetwijfeld waar zijn, doch een pittige jonge man of vrouw zal, bij eenige moeite, hier veel kunnen bereiken. Vraag eens bij kennissen of vrienden en ge zult ervaren, dat een schat van lectuur verborgen zit in tal van kleine boekenkasten. Speur ze op en haal ze eruit.

Overeenkomstig den wensch van onzen correspondent zullen we werken voor uitvoerige en overzichtelijke schetsen. Schetsschrijvers te vinden schijnt moeilijk te zijn. Op de rij af klaagt ieder die men vraagt over „geen tijd”. Maar de aanhouder wint. Wacht op onze daden.

Nu de zaken zoo staan zijn we verheugd, dat we binnen niet al te langen tijd in het licht zullen doen verschijnen een leergang „Christendom en Politiek” van de hand van Prof. Dr I. A. Diepenhorst te Zeist. Daarin zal heel wat studiemateriaal verborgen zijn en, dit is belangrijk, deze hooggeleerde bezit de gave de dingen eenvoudig te kunnen zeggen. Dat is een gave omdat de waarheid zeer gecompliceerd is en haar eenvoudig uiteen te zetten, dat is geen peulschilletje.

Er wordt aan nog meer gewerkt.

Overigens staat het bestuur van de Nationale Organisatie voor nog veel andere problemen. Het zou mogelijk zijn om zoo voor 't vaderland weg, te hoi en te gras studieschetsen te gaan publiceeren. Voorloopig zullen we dien weg wel moeten kiezen, maar juist is dit niet. Er moet systeem in komen. Vandaar dat we broeien op de methode en de lijn die we volgen moeten. Als we de lijn hebben, dan wordt ook de stof gemakkelijker. Je gaat er diepte in zien en zoo zullen we ons peil moeten opvoeren. Zucht niet te gemakkelijk: „Wat zwaar”, weet dit: zonder worstelen heeft in deze wereld nog nooit iemand iets bereikt.

In verband met heel dit vraagstuk wijs ik jullie allen nog eens speciaal op de Dr Kuiperstichting, waar Mr K. Groen als directeur fungeert. Daar hebt ge het wapenarsenaal van de partij Mr Groen is een eerste klas vriend van onze jongere organisatie. Niets zal hem liever zijn dan dat jullie hem met vragen en met verzoeken om lectuur bestormd. Maak er dus gebruik van.

Toogdagindrukken

De toogdag ligt weer een paar weken achter ons en vele indrukken, die we daar hebben opgedaan, beginnen reeds te vervagen.

De eerste indrukken beginnen wel te vervagen, maar ik meen toch, dat allen, die in Tivoli waren, door bepaalde gedeelten van het programma in die mate zijn getroffen, dat de indrukken van die gedeelten van meer blijvend aard zullen zijn.

Er zullen er zijn, die op pad gegaan zijn om te luisteren naar de redevoeringen en die ook aandachtig gevolgd hebben, maar toch meer getroffen zijn krachtens hun aanleg door het kunstzinnige deel van het programma, ik denk b.v. aan de declamatie van Ds Hagen. Wat was dat mooi; alleen verwacht ik, dat de declamatie uit Vondels Lucifer beter tot haar recht gekomen zou zijn als de drama's van Vondel onder onze jonge mensen wat meer bekendheid genoten.

Anderen hebben zang, muziek en declamatie meer als bijzaak beschouwd en hebben in hoofdzaak hun aandacht geschonken aan het gesproken woord; de rede van Ds de Goede, waarin hij ons opwekte vooral nu pal te staan voor de beginselen, die naar Gods Woord zijn; de rede van den heer van der Brugge (die moest invallen voor den heer van Ruller), waarin wij aangespoord werden ons te werpen op de studie van de A.R. beginselen, ook in verband met den uitslag van de gehouden verkiezingen en het slotwoord van mej. Dr van der Molen, wat niet, zooals slotwoorden zoo vaak zijn, was een betoog zonder veel inhoud, maar een korte uiteenzetting van de verhouding individu en gemeenschap en waarin ons duidelijk de richtlijnen, die in Gods Woord voor die verhouding worden gegeven, voor oogen werden gesteld.

Twee dingen zijn er echter, die mij bijzonder hebben getroffen, misschien is het anderen ook zoo gegaan.

In de eerste plaats, dat gedeelte uit de rede van Ds de Goede, waarin hij handelde over hen, die niet willen weten van principieele organisatie en er toch een Christelijke levensovertuiging op na houden, waarvan de meesten in de Partij van den Arbeid zijn terecht gekomen. De wijze, waarop hij over deze menschen sprak heeft mij diep getroffen. Geen verwijten, geen verdachtmaking, maar een geheel tot haar recht doen komen van de opvattingen van deze tegenstanders en een principieele behandeling van de verschillen. Ik geloof, dat vooral wij jongeren hier wat uit kunnen leeren. Hoe dikwijls laten wij ons verleiden grof te worden of in onze bestrijding ons te richten tegen enkele min of meer bijkomstige uitlatingen van tegenstanders, vooral als zij niet aanwezig zijn. Hier hoorden we een rustig betoog met waardeer- ing voor de opvattingen van die groep waar dat mogelijk was en een bestrijding op hoog peil waar de meeningen uiteenloopen.

Het tweede, dat mij vooral getroffen heeft, staat niet in het programma, en zal misschien ook niet in een verslag worden opgenomen, het was het applaus

toen aangekondigd werd, dat een vertegenwoordiger der C.H. jongeren in ons midden was. Dat applaus was niet een beleefdheid tegenover een bezoeker, neen het was veel meer, het was een spontane uiting van wat onder ons leeft, de vurige wensch, dat ons jongeren in de toekomst zal mogen gelukken, wat aan de ouderen voorloopig niet is gelukt, te komen tot één organisatie van A.R. en C.H. De beteekenis van het applaus werd door den voorzitter dan ook goed aangevoeld en in woorden vertolkt.

De Grondslag

van de Jongerenclubs

E. VAN RULLER

Op onze landelijke oprichtingsvergadering is nogal vrij ernstige critiek geoefend op de formulering in ons concept-reglement van den grondslag van ons nationaal verband. Wij hadden het aldus geformuleerd, dat de studie-clubs staan op de basis van het „Program van beginselen der A.R. Partij”. De critiek was dan deze, dat de basis altijd moet zijn het Woord van God.

Het wil mij voorkomen, dat hier een afschuwelijk misverstand in het spel is en het is goed dit weg te nemen, omdat daaruit de conclusie getrokken is dat onze organisatie slap zou zijn in het principieele en het kernpunt zelfs niet meer zou willen noemen.

Indien dit waar was, dan komt deze opmerking wel wat laat, want heel de A.R. partij staat sinds haar oprichting (3 April 1879) reeds op denzelfden grondslag n.l. die van het program van beginselen. Het verschil tusschen haar en de jongeren-organisatie is slechts deze, dat de partij in art. 3 van de statuten dit program afdruckt en dat wij volstaan met de verwijzing daarnaar. Men zal dit met de beste of slechtste bedoelingen toch moeilijk principieele afwijking kunnen noemen.

Laten onze jongelui nu begrijpen, dat deze verwijzing ook voldoende is. De speciale vermelding van het Woord Gods is hier overbodig, omdat het er feitelijk in staat. Men leze daarvoor art. 3 van het beginselprogram: „Ook op staatkundig terrein belijdt zij die eeuwige beginselen die ons in Gods Woord geopenbaard zijn”.

Tegen de formulering die door anderen is voorgesteld, n.l. dat het zou worden: „Het Woord Gods en het program van beginselen” heb ik overwegend bezwaar, omdat men hier een tegenstelling in het leven roept, die er niet is, n.l. het één en het ander, terwijl deze beiden voor ons allen één zijn. Ik aanvaard dat program van beginselen niet als het Gods Woord niet belijdt, als het er niet op gebaseerd is, evenmin als ik de partij zou aanvaarden als ze uit dat Woord niet leven zou.

Ongetwijfeld spreek ik namens heel ons bestuur als ik jullie zeg, dat ge op dit punt geen zorgen behoeft te maken. We willen niet anders en we zullen niet anders. Op de basis van het Woord Gods willen we staan en anders staan we niet. Het program van beginselen aanvaarden we alleen als het in dat Woord verankerd is.

Pak aan!

A. WILDEMAN.

Als er één ding noodig is in onzen tijd van verwar- ring, dan is het wel de bestudeering van onze be- ginselen.

In de vijf jaren van bezetting is het organisatie- leven niet mogelijk geweest en lang niet overal heeft men in besloten kring de studie voortgezet. De breede massa was niet in de gelegenheid en kon niet de rust vinden, die daarvoor noodig was. Bovendien werden we voor de problemen geplaatst en hadden niet den tijd om erover te discussieeren, maar we moesten onmiddellijk op zeer korten ter- mijn een beslissing nemen.

Door al deze oorzaken is de beginselstudie vooral bij de jeugd op den achtergrond geraakt. En juist nu is de kennis van de beginselen zoo broodnoodig, omdat er van vele zijden een beroep op de jeugd wordt gedaan.

Daar komt nog bij, dat we ook nu telkens weer voor vraagstukken worden geplaatst, die niet alleen practisch op te lossen zijn, maar waarbij we aller- eerst de voorwaarde moeten stellen: „Beproeft de geesten” of anders gezegd, wat is de geestelijke achtergrond van dit vraagstuk.

Het is daarom juist gezien door de leiding van de A.R. partij, dat we weer moeten hebben een A.R. politieke jeugdbeweging.

Deze organisatie stelt zich ten doel om onze jonge menschen weer onze beginselen te doen bestudee- ren.

Daarom mag niemand zich aan de oproep om mee te werken in de A.R. jongeren studieclubs onttrek- ken.

Hier ligt een taak voor jong en oud.

Voor de jeugd om te beginnen, om aan te pakken en voor de anderen om te stimuleeren, om de jonge- ren enthousiast te maken.

Alleen wanneer we weer zien onze roeping, die we hebben ook in dezen tijd, kunnen we waarachtig bezielde worden.

Wanneer we weer kennen en beleven „Schrift en Historie” hebben we een houvast en wanneer we dan goed gefundeerd zijn, kunnen we die principes uitdragen in ons volksleven.

Daarom mag er geen tegenstelling zijn tusschen oud en jong, maar er moet zijn samenwerking.

De ouderen moeten begrijpen, dat de jeugd anders geworden is en ze moeten probeeren zich aan te passen en aan den anderen kant moet de jeugd verstaan, dat de leiding van de ouderen niet geheel gemist kan worden.

Immers oud en jong leven uit hetzelfde grondbegin- sel en dat beginsel van „Christus souverain op ieder terrein des levens en dus ook op het politieke ter- rein” bindt ons samen.

Daarom pak aan.

Wanneer de jongeren zich in verbinding stellen met de Kiesverenigingen, zal er geen enkele Kies- vereniging zijn, die niet met blijdschap de activi- teit der jongeren zal begroeten.

In Gelderland was op de oprichtingsvergadering de voorzitter van het Prov. Comité, de heer Meyerink, aanwezig en hij heeft ons door zijn

woord en voorstellen bezielde. Hij heeft ons moge- lijkheden doen zien en op de vergadering van het moderamen van het Prov. Comité heb ik op verzoek de zaak van de jongeren mogen inleiden en ook daar was weer diezelfde geest.

Dit koestert de beste verwachtingen voor de toe- komst en op de Alg. Vergadering van het Prov. Comité met de afgevaardigden der Kiesvereen. zal de zaak der jongeren-studieclubs het voornaam- ste agendapunt vormen.

Het initiatief, de vorming der organisatie, wordt door de jeugd zelf gedaan en de ouderen moedi- gen aan, adviseeren en steunen ons.

Het startschot is gelost. Jong en oud pakken aan en gedreven door de liefde van Christus bestudee- ren we en dragen uit het A.R. beginsel.

Zoo arbeiden we samen tot eer van onzen God en tot heil van ons volk.

Wat Gelderland betreft hoop ik en verwacht ik, dat over enkele maanden in bijna alle plaatsen een Jongeren-Studieclub zal zijn.

De Prov. organisatie vergadert D.V. 23 November te Arnhem. U ontvangt nog wel een convocatie. Daar zal ook aanwezig zijn de voorzitter van de Nationale Organisatie, de heer v. Ruller van Baren- drecht.

Mag ik de clubs verzoeken aan mij hun adres te melden, want allen moeten aanwezig zijn.

Jeugd van Gelderland, ja van geheel ons land: „PAK AAN”.

Ons onderling gesprek

N. van der Brugge

We willen onze onderlinge discussie aanvangen met de moeilijkheid van één onzer vrienden uit de Rijnstreek, die gaarne in zijn omgeving duidel- jk zou willen maken, dat het Christendom niet kapitalistisch is.

Het woord „kapitalisme” wordt in verschillende beteekenissen gebruikt. Uit de toelichting van den vrager leid ik af, dat hij daarmee bedoelt het in economischen en politieken zin streven naar onbe- perkte heerschappij met opoffering van sociaal recht en politieke eerlijkheid aan eigen grove zelf- zucht of om het eenvoudiger te zeggen, het streven om zich te verrijken met miskenning van de rechten van den arbeider.

Het „Christendom” is in zijn wezen de belijdenis, dat Jezus Christus, de Zoon des levenden Gods, van den Vader gezonden en op aarde gekomen is om zondaren zalig te maken. Naar zijn doel is het mensch en schepping verlossen van de macht des duivels en van de zonde, van vloek en van dood. Zonde is het overtreden van Gods wet en de vloek als gevolg der zonde is het door God prijsgeven aan de ontbinding en het verderf van iets of iemand. Zonder zonde zouden er geen wanverhoudingen in het leven zijn en zou geheel de schepping overeen-

komstig Gods bedoelingen in heerlijke harmonie tot ontwikkeling zijn gekomen. In volmaaktheid zou het schepsel God gediend hebben en de mensch zou geschitterd hebben in zijn hooge roeping, heerschappij te hebben over al wat op de aarde is. Geheel die schepping was aan dien mensch onderworpen niet in eigendom, doch in bruikleen. God zelf bleef eigenaar en wetgever. De mensch was onderkoning.

Het wezen der zonde was, dat de mensch met die hooge plaats niet genoegen nam, maar zelf wetgever, zelf soeverein, zelf koning wilde zijn. Daarin lag het revolutionnaire, het opstandige van zijn daad. Deze verhouding nu is fundamenteel voor heel den strijd.

Bij alle vraagstukken gaat het eerst om de levenshouding. Stelt de mensch zich eigen wetten naar welke normen ook, of vraagt hij naar den Wil Gods, zooals die ons geopenbaard is in Zijn Woord? Van nature onderwerpt de mensch zich niet aan den Wil Gods. Het is echter die vernieuwende kracht van den Heiligen Geest, die den mensch het beginsel der gehoorzaamheid leert.

Jezus Christus is gekomen om de heerschappij der zonde te doorbreken en in Hem mogen de geloovigen medewerken aan de komst van het Koninkrijk Gods, waarin gerechtigheid woont.

De taak van den Christen is dus een voortdurende strijd tegen de doorwerking der zonde in alle levensverhoudingen, dus ook op sociaal-economisch terrein. De Christen is altijd tot reformatie geroepen, is altijd werkzaam aan herstel en vernieuwing.

Daarvoor is noodig een nauw leven bij de Heilige Schrift en een nauwkeurig letten op de praktijk van het leven. Onze geloofsbelijdenis zegt immers dat God zich niet alleen openbaart in de Schriftuur, doch ook in de natuur. (art. 2).

De Heilige Schrift geeft ons geen complete maatschappijvorm, maar zij leert ons wel de hoofdwaarheden, die bij de maatschappelijke ontwikkeling in acht genomen dienen te worden.

Ik zou dan eerst willen wijzen op het organisme der samenleving. Organisme staat tegenover mechanisme. In organisme zit leven, groei. Heel de menschheid is voortgekomen uit éénen bloede, uit het eerste menschenpaar Adam en Eva. Van een organisme geldt, wat we lezen in 1 Cor. 12, dat alle leden onmisbaar zijn en zelfs de zwakste leden noodig zijn, omdat God de leden gezet heeft, naardat Hij gewild heeft.

Een tweede gegeven is, dat niemand zijn hart op de vergangelijke dingen zetten mag. Lees eens Psalm 49 over de ijdelheid der aardsche goederen. Is het niet zoo, dat de Heilige Schrift telkens waarschuwt tegen het verzamelen van aardschen rijkdom, b.v. Matth. 6 : 19 en 20 en 16—24.

Hoewel de geldzucht voor allen een oorzaak van velerlei zonde is, richt de Apostel Jacobus zich in het bijzonder tot de werkgevers in hoofdstuk 5. Men heeft van bepaalde zijde ons verweten, dat de Schrift den strijd om het recht in den weg staat. Het tegendeel is waar. Zij leert ons juist den strijd om het recht Gods te voeren.

Wanneer alleen God volstrekt eigenaar is en de mensch rentmeester, dan gaat het om rechtsver-

houdingen, dan gaat het om het zoeken van de juiste verhoudingen van allen die in het economisch leven een plaats hebben, met inachtneming van de verantwoordelijkheid, die een ieder dragen moet. Met opzet liet ik de Heilige Schrift spreken, omdat vrager, niet vroeg naar de verhouding van partij en kapitalisme, maar van Christendom en kapitalisme.

Nooit mag de mensch, hetzij werkgever of werknemer, slaaf van de stof zijn, doch steeds zullen we voor oogen moeten houden, dat de mensch, dierbaarder is dan fijn goud. Lees vooral de Spreuken eens. Het gaat er om, dat de mensch, ook in zijn koninklijk ambt, over de stof heerschen mag en kan.

Het moge nu duidelijk zijn, dat juist het Christendom geroepen is den strijd aan te binden, tegen elk „isme”, ook kapitalisme, waarin aan de hooge roeping van den mensch tekort gedaan wordt. Die strijd is niet in de allereerste plaats een politieke, doch een sociale. De strijd om nieuwe maatschappijvormen is er allereerst een van de bedrijfsgenoten. Daarom moeten onze organisaties van werknemers en werkgevers stelselmatig vorm geven aan de beginselen der Heilige Schrift voor het sociaal-economische leven. Het wordt eerst een politiek vraagstuk, wanneer de Overheid haar macht aanwenden moet om de maatschappij recht te verschaffen en te waarborgen.

De A.R. partij behoeft zich voor haar sociale politiek niet te schamen, ook al was er veel onvolkomenheid in en moeten we ons wachten voor te groote zelfvoldaanheid. De ontwikkeling der sociaal-economische verhoudingen in ons vaderland is echter meer vrucht van christelijk-sociale dan van socialistische of liberalistische beginselen.

De historie is er om dit te bewijzen.

Lees eens wat Kuyper gezegd en geschreven heeft in 1874, lees vooral eens de rede, waarmee Dr Kuyper het eerste Christelijk Sociaal Congres, dat bijeen werd geroepen door de A.R. partij en in 1891 gehouden werd, opende onder den titel „Het sociale vraagstuk en de Christelijke religie” en de artikelen uit „De Standaard” van 1895: „De Christus en de sociale nooden”. Tracht eens in handen te krijgen van Ds J. C. Sikkel „Vrijmaking van den arbeid”. Bestudeer eens van den heer C. Smeenk zijn „Christelijk Sociale beginselen” en van H. Diemer „Politieke en Sociale beweging” en „De ontwikkeling tot bedrijfsorganisatie” en ook Prof. Mr P. S. Gerbrandy „De strijd om nieuwe maatschappijvormen”.

Meer wil ik U voorloopig niet noemen. We bezitten een schat van lectuur, geschreven door Anti-Revolutionaire voormannen en men is nog steeds bezig dit wapenarsenaal uit te breiden.

En het is heusch niet alleen bij schrijven gebleven. Veel, heel veel is al tot stand gekomen. Belangrijk is, dat wij als jongeren dit alles ons vleesch en bloed maken. We behoeven ons het etiket „conservatief” niet op te laten drukken. Maar we moeten verder. Onze Partij heeft ook in het sociaal-politieke leven vooraan te gaan, de begrippen uit te bouwen en te concretiseeren. Onze jongerenclubs hebben zich in te spannen beginsel en toepassing grondig te leeren kennen, opdat we

DE ONBEKENDE GRENSCORRECTIE

Het feit, dat niet minder dan zes Excellenties plaats hadden genomen achter de regeeringstafel was al reeds een aanwijzing, dat er iets belangrijks aan de orde gesteld zou worden. Naast den minister-president, Excellentie Beel, kon men opmerken den dubbelnamigen Minister van Buitenlandsche Zaken Van Boetzelaer van Oosterhout en de portefeuilledragers van Financiën, Justitie, Oorlog en Sociale Zaken, de heeren Lieftinck, Van Maarsseveen, Fiévez en Drees.

Jammer voor de bevolking van perstribune en publieke tribune werd zij niet in de gelegenheid gesteld getuige te zijn van het belangrijk gebeuren want juist toen dit zou komen, moest zij gaan; de Kamer ging over in comité-generaal, d.w.z. in een zitting met gesloten deuren. De tribunes liepen leeg, zelfs de bodes moesten de zaal verlaten en de hoogedelgestrenge en excellente heeren bleven alleen achter.

Deze geheimzinnigheid duurde van ongeveer twee uur tot halfvier; 's avonds om 7 uur werd zij voortgezet tot dicht bij klokke elf, terwijl Vrijdag van elf uur tot halfeen het stille spel vervolgd en beëindigd werd.

Al hebben de vogelkens het woord, in de binnenkamer van het Binnenhof gesproken, niet uitgedragen, toch verkeerden wij niet geheel en al in het onzekere omtrent hetgeen daar behandeld is geworden. De regeering heeft mededeeling gedaan van haar plannen tot grenscorrectie en verschillende sprekers hebben daarover hun meening kenbaar gemaakt.

Zooals ieder kan weten heeft Minister Van Kleffens in het najaar van 1944 verklaard, dat de Nederlandsche Regeering zich het recht voorbehield door het annexeren van Duitsche gebieden compensatie te vragen voor de schade en verwoestingen, hier door het Edel-Germanendom aangericht. Minister Attlee heeft later aan Nederland steun in deze zaak toegezegd. Hij sprak het in het Engelsche Lagerhuis duidelijk uit: „alle gerechtvaardigde eischen voor territoriale schadevergoeding ten koste van Duitschland, die de Nederlandsche Regeering eventueel zal stellen, zullen energiek gesteund worden.”

Groot is het aantal brochures geweest, waarin gedurende het vorige jaar het pleit gevoerd werd voor annexatie van Duitsch grondgebied. In weerwil van al deze pleidooien is het groote meerendeel der Nederlandsche bevolking nooit erg gebrand geweest op deze aanhechting van vreemd grond-

ook in dit deel der staatstaak een positief-christelijk geluid doen hooren.

Met deze enkele vingerwijzing mag ik dit keer volstaan. Wie neemt er mede aan het gesprek deel?

Correspondentie en copie voor deze rubriek te zenden aan den heer N. van der Brugge, Hobbestraat 124, Middelharnis.

gebied. Terwijl de vorige regeering inderdaad nog annexionistische plannen koesterde — men denke slechts aan de radiorede van Minister Schermerhorn op 27 Juni 1945 — bepaalde de regeering-Beel zich in de Troonrede van 23 Juli 1946 tot de mededeeling, dat zij zich voorstelde „aanspraken te doen gelden op grensverbetering van beperkten omvang langs de Oostgrenzen.”

Hiermede was de annexatie ineengeschrumpeld tot grenscorrectie. Over den omvang daarvan verkeerden we echter nog in het onzekere. De regeering heeft, voordat ze de desbetreffende nota aan de Britsche regeering voorlegt, haar voornemens kenbaar gemaakt aan beide Kamers, doch voor Jan Publiek meent ze deze voorloopig nog geheim te moeten houden.

Een prachtiger gelegenheid voor het maken van veronderstellingen is moeilijk denkbaar. Het dagblad „Het Parool” publiceerde reeds een kaartje, waarop onze nieuwe Oostelijke grens nauwkeurig staat aangegeven. Volgens dit kaartje zou een gebied met naar schatting een half miljoen Duitschers aan Nederland worden toegevoegd. In dit gebied liggen Emden, Bentheim, Gronau, Bocholt, Emmerich, Kleef, Jülich en Aken.

Maar... gissen doet missen. Want een week later openbaarde het blad, dat de berichten omtrent de grenscorrectie in Engeland eenigszins anders luiden. Volgens de „Times” zal geen enkele stad van eenige betekenis bij de grenscorrectie betrokken zijn.

Het totale oppervlak van het gebied in kwestie is volgens de „Times” ongeveer 170.000 H.A. groot en wordt bewoond door 120.000 Duitschers. Behalve het rechttrekken van de grenslijnen, vraagt de regeering de overdracht van twee kleine gebieden in de omgeving van Kleef (behalve de stad) en Bentheim, alsmede van het eiland Borkum.

De eenige economische voordeelen, welke gevraagd worden, zijn een kleine mijn bij Limburg, een deel van het Reichswald en de olievelden bij Coevorden. In het Noorden zal de grens loopen langs de Eems, waardoor Nederland het Dollargebied krijgt, dat in een polder zal worden herschapen. Verder zullen eenige wenschen geformuleerd worden betreffende de economische situatie in West-Duitschland.

Deze Engelsche berichtgeving vertoont groote overeenkomst met de mededeelingen van een diplomatieken medewerker van het A.N.P. Later zal blijken wie van hen het dichtst de waarheid benaderd heeft. Intusschen blijkt zonneklaar, dat de regeering allerminst plannen met zich omdraagt groote stukken Duitsch grondgebied voor zich op te eischen, en daar zijn wij verheugd over.

Waar de eisch om het grondgebied „schoon op te leveren” (d.w.z. vrij van Duitschers) niet gesteld kan worden, zou een annexatie van eenige betekenis ons een aanzienlijk contingent Duitsche lastpakken bezorgen. Wat dat zeggen wil, zouden de Belgen ons kunnen verhalen uit de ervaringen,

PARIJS: *Het vat vol tegenstrijdigheden*

door J. KLATTER, litt. drs.

In een vorig artikel in „Nederlandsche Gedachten” hebben wij de voorgeschiedenis nagegaan van de vredesconferentie van Parijs en een nadere beschouwing daarvan in uitzicht gesteld. Wij zouden ook trachten een antwoord te geven op de vraag, of hier de vrede gered is geworden, of verloren. Dat is een vraag naar het succes der conferentie.

Wij zullen allereerst refereeren aan het oordeel, dat de persmensen, die 12 weken lang de besprekingen gevolgd hebben, daarover gegeven hebben. Van de journalisten van 27 landen, die aanwezig waren, waren er 56, die vonden, dat zij een mislukking was, 30 noemden haar een succes en 33 noemden haar een farce, een bittere grap. Verdeelde waardeering dus, maar het overgrootste deel was het er over eens, dat de waarde dezer conferentie negatief was. De duif van den vrede, zoo is opgemerkt, werd gezien op de speciale postzegels en dassen van ondernemende winkeliers, maar wies niet in de conferentiezaal rond.

Men kan echter niet absoluut zijn in de opvatting over het al dan niet geslaagd zijn der Conferentie. Beide is het geval. Het vele commissiewerk heeft ongetwijfeld waardevol technisch materiaal aangedragen voor het definitieve werk, dat de ministers van buitenlandsche zaken der Groote Vier begin November weer ter hand hebben genomen. Gewenschte toenadering heeft de Conferentie echter niet gebracht. Integendeel, op een aantal belangrijke punten werd het wrijvingsvlak nog meer verhit.

Men verlieze voorts niet het adviseerend karakter der vergadering uit het oog. Ze had geen andere taak, dan haar aanbevelingen over te dragen en het feit, dat men thans nauwkeuriger de stukken op het schaakbord kan overzien, is winst. Men kan echter niet beweren, dat de Conferentie het respect voor elkaars gevoelen heeft versterkt.

* * *

Het nieuwe van deze vredesconferentie is, dat zij openbaar was, zoodat zich haar handelingen in het volle daglicht der publiciteit voltrokken. Deze praktijk is zeer verschillend beoordeeld. Men heeft zelfs hieraan mislukking der conferentie verweten.

---

welke zij na den vorigen wereldoorlog met Eupen en Malmedy hebben opgedaan.

Daarbij moet ook niet uit het oog verloren worden, dat annexatie van belangrijke plaatsen in West-Duitsland voor ons meer het karakter zou hebben van een boete dan van een bate. Deze plaatsen zijn zoo ernstig gehavend, dat de opbouw daarvan ettelijke millioenen van onze berooide schatkist zou vorderen.

Als de boven vermelde berichten omtrent grenscorrectie waarheid bevatten, gelooven wij dat de plannen der regeering onzen steun kunnen verwerven.

Immers was deze openbaarheid oorzaak, dat afgevaardigden de vergaderzaal gebruikten als tribune voor het uitbazuinen hunner ideologieën.

Als tweede bezwaar wordt genoemd, dat men zich vastlegt op standpunten, die moeilijker herroepen kunnen worden, dan in geheim overleg. Anderzijds worden deze bezwaren de bekende schaduwzijden der democratie genoemd, waartegenover de lichtzijde overweegt.

Als derde bezwaar zouden we nog kunnen noemen het weinig verheffend schouwspel van heftig kibbelende staatslieden. Wij gelooven, dat men bij den huidige stand van het internationaal overleg de internationale democratie niet moet overschatten, temeer, waar de democratische opvattingen in de wereld diametraal tegenover elkaar staan. De onderstroom, die de lijnen der groote politiek bepaalt, onttrekt zich overigens toch aan de waarneming.

De Conferentie heeft althans tot resultaat gehad, dat er een groot aantal aanbevelingen gedaan is. Zoodat zelfs een kaart geteekend kon worden van het Europa, dat hierdoor een nieuwen vorm krijgt. Van de geallieerden haalde allereerst Rusland een niet onaanzienlijke buit binnen: het krijgt van het oude Tsjecho-Slowakije Roethenië, van Roemenië Boekowina en Bessarabië toegewezen, waarmede aan oude verlangens wordt voldaan. Roemenië krijgt een compensatie voor dit verlies in de toewijzing van Transsylvanië, de oude twistappel met Hongarije, dat geen compensatie ontvangt, zoodat dit land in verlies van grondgebied het zwaarst getroffen wordt, met het gevaar van het scheppen van een irredenta.

Roemenië heeft zijnerzijds nog een concessie moeten doen door afstand van het Zuidelijk deel der Dobroedsja aan Bulgarije, dat zelf niets behoefde af te staan. Het wonderlijke geval doet zich dus voor, dat deze satellietstaat qua grondgebied beter van den oorlog geworden is. Hiermede niet tevreden, heeft het voorts ook nog de handen uitgestrekt naar Grieksch gebied door den eisch van een uitgang naar de Aegeïsche Zee via Oost-Macedonië. Zoo heeft men het kunnen beleven, dat een overwonnen staat als eischer kwam te staan tegenover een der zegevierende geallieerden. Hier raken we een der punten der groote politiek dezer dagen, daar boven het Bulgaarsche verlangen uit dat van Sovjet-Rusland gaat, dat hierdoor in een zijner nieuwe satellietstaten vasten voet ten Zuiden van de Dardanellen tracht te krijgen. Maar hier raken wij tevens een der punten, waar de Conferentie gefaald heeft, daar hieromtrent geen aanbeveling gedaan werd, terwijl de eisch gehandhaafd bleef. Griekenland zijnerzijds handhaaft aanspraken op Albaansche grensgebied, de Noordelijke Epirus. Van Joego-Slavië verwacht men een poging tot het uitbreken naar het Zuiden. Dit geheele Noordelijke grensgebied van Griekenland, het terrein van een bloedige guerrilla, is verziekt en zal aan pacificatie hooge eischen stellen.

EUROPA 1946

HET OVERZICHT VAN DE VREDESCONFERENTIE IN PARIJS

Waar Italië al zijn buitengebieden zou missen, was de toewijzing der Dodekanesoseilanden aan Griekenland een vanzelfsprekend iets. Wat verder de Italiaansche koloniale gebieden aanbelangt, ook daarover is de Conferentie niet tot een oplossing gekomen, daar aanbevolen werd den huidige toestand van bezetting te handhaven, om over een jaar den uiteindelijke status daarvan vast te stellen. De gedachten gaan in de richting van een trusteeship der V.N., maar veler wenschen kruisen zich hier, met name in de grenslanden der Middellandsche Zee, waarop ook Rusland zijn oog deed vallen.

Tot aanzienlijke teleurstelling van Oostenrijk blijft Zuid-Tirol bij Italië, echter, met uitzondering van Trente, met autonomen status. De wijziging van

Italië's Westelijke Alpengrens betreft drie kleine correcties ten voordeele der Fransche defensie. Heet was het hangijzer, dat Triëst heet. Hier hebben de tegenstellingen Oost—West wel het felst op elkaar gebotst. Triëst werd het symbool van de groote breuklijn, die Europa in tweeën verdeelt, de gevoeligste plek bij het „ijzeren gordijn”. Ten slotte is de Conferentie gekomen tot een aanbeveling, die een nieuw „Danzig” beoogt: een vrijstaat, die gesteld zal worden onder de contrôle der V.N., terwijl het aangrenzende heet omstreden gebied voor 80% werd toegewezen aan Joego-Slavië. Nochtans was deze regeling oorzaak, dat de Joegoslaaf zich baloorig van de slotzitting terugtrok, te kennen gevende, dergelijke vredesregeling niet te zullen onderteekenen.*) Een argument dus voor hen,

die de Conferentie een mislukking hebben genoemd. En strategisch en ideologisch — de wijze van bestuur van den vrijstaat — openbaarde zich hier het conflict Oost—West concreet.

* * *

Al met al een aantal verschuivingen, die gevoeligheden hebben weggenomen, maar ook nieuwe geschapen.

Een zeer moeilijk deel van het beraad heeft de regeling der herstelbetalingen uitgemaakt. Deze zijn over het algemeen, gezien de aangerichte schaden, niet buitensporig en alleszins billijk te noemen, alleen maar klemde de vraag, of hierdoor toch geen te zware last op de betrokkenen, in aanzienlijke mate uitgemergelde landen, gelegd zal worden, welke het herstel der Europeesche economie in den weg zal staan. Dit klemt in het bijzonder voor Italië, dat zich hierover reeds bitter beklagd heeft en teleurgesteld wijst op zijn mede-oorlogvoering sinds Mussolini's val aan de zijde der geallieerden. Door de V. St. en Engeland werd dit erkend, die echter bij handhaving van de Russische eischen ter zake en met het oog op de dringende behoefte van Italië aan leeningen zich afvragen, of zij dan misschien de herstelbetaling van Italië moeten financieren. Hierover is ook nog niet het laatste woord gesproken.

Gemakkelijker eens heeft men het kunnen worden over de ontwapening, of juist, drastische bewapeningsbeperking der overwonnen landen. De toegelaten sterkten voorzien in politioneele en de bescheidenste defensiebehoeften.

Tegenover deze met oneindig veel moeite bereikte aanbevelingen, waarover het tweederde deel der delegaties het eens zijn geweest, doch welke desalniettemin door het een derde dissidente deel aangevochten blijven, zijn voorts 26 punten onbeslist gebleven en geheel aan de beoordeeling der Groote Vier overgelaten. Wij noemden boven al eenige, voorts behooren hiertoe een aantal economische strijdvragen en vooral een der kernen voor een vredesregeling in Midden-Europa en den Balkan: de kwestie van den vrijen Donau, waartegen zich Rusland met alle macht verzet, geassisteerd door zijn nieuwe vazalstaten. Het gaat hier om de doorbraak van het „ijzeren gordijn”.

* * *

Tenslotte eenige algemeene opmerkingen en conclusies.

Het is duidelijk, dat hier vele particuliere tegenstellingen samenvloeiden in de eene groote tegenstelling: West—Oost. De opvattingen van Rusland enerzijds en de Westelijke geallieerden anderzijds verschillen hierin, dat Rusland de Conferentie zag als een „rubberstempel”, die niet dan een afdruk gaf van het voordaan door de Groote Vier gepleegde overleg, terwijl Engeland en Amerika voluit met de wenschen en inzichten der 17 andere Conferentieleden rekening wenschten te houden. Vandaar de Russische beschuldiging van ontrouw aan eenmaal genomen besluiten, van dubbelzinnigheid. Hier wreekt zich het verschil in de opvattingen over de democratie. Rusland kreeg van het Westen den indruk, dat het concessies deed, om een voor-

loopige overeenstemming te krijgen, maar zich daarvan later weer distancieert. Inderdaad vraagt men zich af, of het niet meer beleidvol was geweest van den aanvang af te blijven staan op punten, waarvan men met redelijkheid wel kon aannemen, dat de Conferentie daarop zou terugkomen. Dan had zich van meetaan de situatie duidelijker afgeteekend.

Voorts was het de wensch van Rusland, dat alleen die staten, die aangrenzend waren, zouden meestemmen over de afzonderlijke vredesregelingen. Daardoor zou het hebben bereikt, dat het praktisch ten aanzien van vier der vijf satellietstaten zijn zin kon krijgen. Molotow klaagde over blokvorming en betoogde, „dat zelfs de meest overtuigende argumenten geen effect hadden.” Maar Rusland lokte zelf blokvorming uit.

* * *

De groote scheur, die door de Conferentie getrokken werd, was niet allereerst van strategischen of van economischen aard, maar heeft een ideologische beteekenis. Het gaat in laatste instantie hierom, of er een Oostersch-communistische of een Westersch-democratische vrede in Europa zal zijn. Het moest de Chineesche gedelegeerde Dr Quo Tai-chi zijn, die Europa voorhield: „Het is tijd, dat de idealen der Westersche Christenheid aangevaard worden.” Minister Byrnes zeide in zijn verslag over de Conferentie: „De tegenstelling was niet die tusschen Amerika en Rusland, maar tusschen de Sovjetunie en het Westen”. De Westersche gedelegeerden zeiden in hun slotwoord zich aan de inzichten der tweederde meerderheid naar vermogen te zullen houden. Molotow zeide zijn standpunt onverzwakt te handhaven. Joegoslavië zeide reeds aanstonds zóó niet te zullen onderteekenen. Van de zijde van Rusland traden ter Conferentie drie strevingen aan den dag: ten eerste zijn invloed op den Balkan te verstevigen en daarmee expansie naar de Middellandsche Zee voor te bereiden; ten tweede de wereld te overtuigen, dat Engeland en Amerika politieke, militaire en economische wereldbeheersching nastreefden en ten derde, dat Amerika in den oorlog rijk was geworden en thans nog rijker ten koste van Europa wilde worden.

Zoo staan thans de Groote Vier voor de zeer moeilijke taak uiteindelijk dit vat vol tegenstrijdigheden op de een of andere wijze te sluiten, zonder gevaarlijke gisting in het leven te roepen. En dit zou dan nog slechts het geringste deel van het vredesbestek betreffen. De groote brokken: Duitschland en Japan wachten nog. Reeds heeft men met jaloerschheid teruggezien op het veel versmadede Versailles, waar men er in slaagde binnen het jaar het hart van Europa weer op gang te brengen. Thans zijn wij anderhalf jaar na het staken der vijandelijkheden gevorderd, nu zonder eenig vredesverdrag, maar wel met nieuw opgroeiende problemen. Het is te boud te zeggen, dat de vrede verloren is, maar gewonnen moet hij nog worden.

* Kort voor het afdrucken van dit nummer werd bekend, dat Tito een ruil van Triëst voor Gorizia voorgesteld heeft, hetgeen Italië van de hand wees.

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof. Dr J. Severijn, Mr A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr J. J. Hangelbroek, Prof. Mr A. M. Donner, Mr W. Rip, Ad. Kuiper, J. H. Hofman, Dr F. L. van Muiswinkel, Mr K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr J. A. de Wilde, Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr L. W. G. Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand. — Redactie-adres: Dr Kuiperstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935.
Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht — Telefoon 11811 — Giro 267122.
Prijs per abonnement f 3.— per jaar.

De Oorlog en het Socialisme

II.

Mr J. A. DE WILDE

In ons vorig artikel hebben wij betoogd, dat de totalitaire oorlog en het Socialisme, zij het onvrijwillige, bondgenooten zijn.

Zoowel de oorlogvoering zelf en de daartoe vereischte inspanning, als de gevolgen van dien oorlog, maken machtsconcentratie en beheersching van het economische en sociale leven noodzakelijk. En die machtsconcentratie legt zich in de hand van de Overheid. De Staatszorg breidt zich over heel het volksleven uit.

Dat kan niet anders. Dat zijn feiten.

Maar nu komt het er op aan, hoe de Overheid zich tegenover die feiten heeft te gedragen. Als twee hetzelfde doen is het nog niet hetzelfde.

Die Overheid kan deze, als gevolg van den totalitaireren oorlog ontstane ontwikkeling met vreugde begroeten en haar beschouwen als een welkome stimulans voor het bereiken van haar socialistisch ideaal. Maar ze kan ook zeggen: laat ik nu voorzichtig zijn, nu ik door den loop der gebeurtenissen zulk een exorbitante macht over het leven mijner onderdanen heb gekregen; laat ik nu mijn positie en mijn roeping wèl overwegen.

En hier scheiden de wegen.

De tendens, die reeds jarenlang in de politieke ontwikkeling zit, gaat in socialistische richting. Van Marx met zijn historisch materialisme, zijn meerwaarde-theorie, zijn klassenstrijd-leer hebben de meesten zich gedistantieerd. Van zijn anti-religieuze theorieën maakten velen (niet allen) zich los. Marx heeft voor velen afgedaan. Maar het Socialisme heeft niet afgedaan. Daar moet het heen. Daar gaat het heen.

Niemand kan het meer tegenhouden. Geen revolutie heeft men daarvoor nodig. Het komt alles langs legalen weg. Nog eenigen tijd zal het duren, alles kan niet ineens komen, maar over eenige jaren zullen grond en productiemiddelen aan de

gemeenschap toebehooren. Nu leven we in een overbruggingstijd. De Overheid heeft nu de noodige macht gekregen, de geesten zijn gerijpt, van stap tot stap gaat men socialiseeren en zoo komt men van zelf aan de eindstreep: de socialisatie van de productie, de leiding van staatswege van heel het economische en sociale leven des volks. Dan eerst zullen goede duurzame verhoudingen ontstaan. De tegenstelling tusschen arm en rijk zal haar waarde verliezen. Aan ieder zal worden toebedeeld datgene waarop hij recht heeft. De productiviteit zal tot ongekende hoogte worden opgevoerd. Uit de natuur zal op de meest efficiënte wijze gehaald worden wat erin zit. De arbeid zal in eere zijn en de arbeider, de man met de schop en de man met het intellect, beiden zullen in het leven de plaats bekleden, die met hun waarde overeenkomt. En dat alles zal er komen door de leiding van Staatswege. Geen werken meer uit winstbejag, maar uit liefde voor de gemeenschap. De bronnen van ontevredenheid en opstand zullen worden gestopt.

En daarom: de totalitaire oorlog heeft nu eenmaal het groeiproces enorm versneld, zoodat de Staatsmacht als met één ruk in het midden is komen te staan en het economische leven vrijwel in de hand heeft. Laat men nu de kans grijpen. Laat die macht niet meer aan den greep der Overheid ontglippen. Laat men behoedzaam en met de noodige tact op het verkregene voortbouwen.

Streven in socialistische richting! Dat zij het wachtwoord van al wie zijn tijd begrijpt, van wie niet terug wil naar het donker verleden. Daarom op ieder, die niet meedoet het stempel: **conservatief** en **reactionair** gedrukt.

Zoo handelen en spreken zij, die den éénen weg, den weg van het socialisme betreden.

Maar er zijn twee wegen.

Wij kiezen den anderen weg.

Een weg die niet terugleidt, maar vooruit.

Waarom gaan wij niet den weg van het socialisme? Omdat wij die voor de toekomst van ons volk een verderfelijken weg vinden.

Wij wenschen dat de Overheid, thans met zoo groote kracht over het economische en sociale leven bekleed, wêloverwogen alle middelen aangrijpt om weer binnen de natuurlijke en Schriftuurlijke grenzen van haar macht zich terug te kunnen trekken.

Waarom achten wij den weg van het Socialisme verderfelijk?

Om zeer veel redenen.

In de eerste plaats, omdat het aan de Staatsmacht nooit zal gelukken het economisch en sociale leven zóó te beheerschen, dat aan het recht en de gerechtigheid voldaan wordt. Het is een zuivere, uit menschelijke hoovaardij ontsproten utopie, te wanen, dat een centraal gezag het economisch en sociale leven zoodanig in de hand kan hebben, dat dat leven tot zijn schoonste bloei komt. Een socialistische samenleving kan op een lagen trap van menschelijke ontwikkeling tijdelijk mogelijk zijn, zoodra het Socialisme werkelijk principieel op een hooger ontwikkelde samenleving wordt toegepast, is het alleen door te voeren en te hand-

haven als de hoogste mensenrechten vertrapt worden. Natuurlijk bedoelen onze socialisten dat niet. Maar het effect zal geen ander zijn.

De allerslechtste kapitalist is de Staat, als hij eenmaal over alle economische macht beschikt.

Willekeur, onrecht, bevoordeeling en achteruitzetting, misbruik van macht, geldverspilling, bureaucratie, het zijn alle consequenties en nevenverschijnselen van de socialistisch georganiseerde maatschappij. De Overheid, bestaande uit menschen met zondige neigingen, heeft **altijd** een neiging tot machtsmisbruik. Wij anti-revolutionairen herinneren ons maar al te goed den schoolstrijd en de partijdige indeeling der kiesdistricten. Maar als de Overheid binnen de haar gestelde perken blijft, is van zelfsprekend ook de gelegenheid tot machtsmisbruik beperkt. Heeft zij echter eenmaal de beschikking over alle productiemiddelen, vereenigt zij eenmaal de macht over het economisch en sociale leven met haar politieke macht, dan draagt het machtsmisbruik een nog veel ernstiger karakter. Hoe leidt, om twee voorbeelden te noemen, alleen reeds de macht om woonruimte te verdeelen en de macht om papier voor de kranten te distribueeren, tot corruptie en partijdigheid!

In een over de heele lijn toegepast socialistisch stelsel zou dit nog veel erger en schrijnender zijn.

Mr J. A. de Wilde

† Dr Jan Ridder

Met diepe ontroering heeft ons volk en inzonderheid onze Antirevolutionaire groep kennis genomen van het overlijden van Dr J. Ridder, die op 14 November met vijf en twintig anderen omkwam bij de vliegcramp op Schiphol. In dienst van ons land was hij naar Londen geweest. Zijn hooge functie riep hem daar herhaaldelijk en zijn veelomvattende arbeid maakte reizen per vliegtuig noodzakelijk.

Nog slechts 35 jaar oud werd hij verleden jaar geroepen op een der hoogste posten, die van Thesaurier-Generaal aan het Departement van Financiën. Door zijn groote kennis en gerijpt inzicht was hij de aangewezen man. Juist in dezen uiterst moeilijken tijd behoort deze betrekking tot de allergewichtigste in heel 't ambtelijk Staatsapparaat.

Zijn heengaan is dan ook niet alleen voor de zijnen en voor zijn vele vrienden, maar voor heel het land een zware slag.

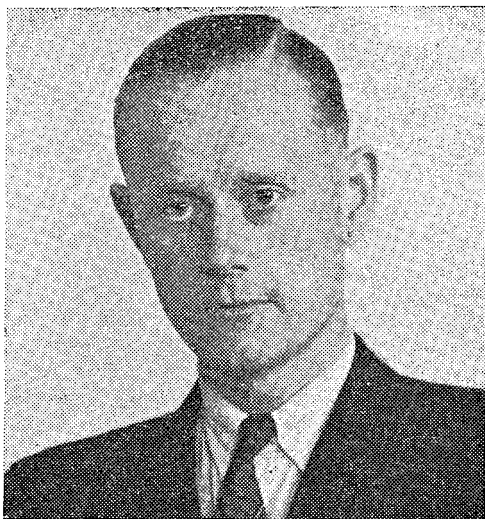
Binnen twee uren nadat het ongeval was geschied, deelde Minister Liefstinck, zelf ten zeerste bewogen, mij de droevige tijding mede. Op dat tijdstip was het nog niet volstrekt zeker dat Ridder zich in het vliegtuig had bevonden. Maar al heel spoedig bleek dit wel het geval te zijn.

In den tijd, dat ik Minister van Financiën was en Ridder referendaris en daarna administrateur bij de Generale Thesaurie, werkte ik bijna dagelijks met hem samen. Hij was toen 27 jaar oud, maar ondanks zijn jeugdigen leeftijd stond hij toen al

aangeschreven als een der bekwaamste ambtenaren. Ook wetenschappelijk stond hij op hoog peil.

Na onze bevrijding was hij vanzelf de aangewezen man om met de uitermate zware taak van Thesaurier-Generaal belast te worden. Dat de stukken, die het Departement van Financiën verlieten, meestal uitmunten door duidelijke argumentatie en helderen stijl, was zeker voor een goed deel ook te danken aan de bekwaamheid van Ridder.

Hoewel hij zijn positie als ambtenaar steeds in het oog hield, schaamde hij zich nooit om in den strijd der geesten positie te kiezen. In het tijdschrift „Antirevolutionaire Staatskunde” en in andere ge-

schriften heeft hij daarvan bij herhaling blijk gegeven.

Zoo heeft hij nog op Dinsdag 23 April van dit jaar op den Landdag der Reünistenorganisatie van het Studentencorps N.D.D.D. stellingen ontwikkeld, die daarvan het bewijs leverden.

Maar wij kunen zijn standpunt ten aanzien van het economische leven niet beter typeeren dan door hem zelf aan het woord te laten. Wij nemen daartoe een citaat uit zijn referaat: „Harmonie en disharmonie in haar tegendeel werd omgezet, nl. in den Wetenschappelijke Samenkomst der Vrije Universiteit gehouden op 9 Juli 1941. Op blz. 21 van dat referaat betoogt hij:

„Het Christelijk geloof ziet, wanneer het wordt geplaatst tegenover de veelvormigheid van het economisch leven daarin zoowel een uitwerking van Gods ordinantiën, als ook een doorwerking van de zonde. Dit beteekent, dat het daarin in de eerste plaats opmerkt de disharmonie als gevolg van de zonde. Maar het geloofs oog ziet verder: het speurt ook de harmonie, welke haar vast richtsnoer vindt in de wet Gods.

„De zonde heeft de schoone harmonie in Gods schepping verstoord Deze verstoring ging echter — lof zij Gods goedheid — niet zoo ver, dat de harmonie in haar tegendeel werd omgezet, nl. in den chaos. Neen, een chaos werd de wereld niet, maar wel bracht de aarde sindsdien doornen en distelen voort; ontwikkelde Gods Schepping met alle daarin werkende krachten, zich voortaan disharmonisch.

„Hierdoor is de Goddelijke waarheid in de wereld niet verdwenen, maar wel verborgen. Deze waarheid ligt niet klaar en open voor ieders oogen, maar zij moet worden gezocht. Slechts een door en in Christus wedergeboren hart is tot dat zoeken bereid en in staat.

„Hier nu ligt de taak van de Christelijke wetenschap: deze bestaat uit het zoeken naar de Goddelijke waarheid in de schepping en het speuren naar de Goddelijke gedachte in het wereldgebeuren; deze wetenschap moet Gods ordinantiën nagaan en formuleeren. Zij is daartoe in staat omdat, ondanks de zonde, waardoor het inzicht in Gods Schepping werd verduisterd, het vleesch geworden Woord Jezus Christus, de tot God bekeerde onderzoeker, het juiste inzicht hergeeft. In dit vlak ligt de taak van den Christen-economist.”

In deze woorden herkent gij den ernstigen Christen, die ook op wetenschappelijk terrein leven wil bij het licht der goddelijke openbaring, en die het ronduit zegt, dat alleen de tot God bekeerde onder goddelijke leiding de door de zonde versluierde waarheid in de schepping kan ontdekken.

Hoe zouden wij om het heengaan van dezen jongen geleerde, tevens man van de practijk, niet treuren!

De Heere kastijdt ons zwaar. Colijn Victor Rutgers, Beumer, Wagenaar mannen van den eersten rang ontvielen ons. Na den dood van onzen zoo deskundigen financier Wagenaar verheugden wij ons in het bezit van Ridder. Nu ging ook deze door een noodlottig ongeval voor altijd van ons heen.

Wel mogen wij ons afvragen: Zou God ons hierdoor willen leeren, dat wij moeten afzien van men-

Dies Natalis

Op 1 December j.l. vierde oud-minister Dr J. J. C. van Dijk zijn 75sten verjaardag. Het is plicht in ons orgaan daaraan eenige aandacht te wijden. Want Dr J. J. C. van Dijk is één van die markante figuren uit onzen kring, waaraan de Antirevolutionaire Partij, en niet zij alleen, heel veel te danken heeft.

Wanneer wij er nu toe over zouden gaan den levensgang van dezen „officier” te schetsen, dan zouden enkele kolommen van ons orgaan daarvoor onvoldoende zijn. Dat is dan ook geenszins de bedoeling en waarschijnlijk zou ook de jubilaris dit slechts matig apprecieeren.

Veel beter schijnt het daarom om voor dit maal niet onder te duiken in het geschiedverhaal, maar om aan de hand van een persoonlijke herinnering de aandacht te vestigen op dezen nestor van onze partij.

De bezettingstijd is aan Dr J. J. C. van Dijk niet ongemerkt voorbij gegaan.

De bezettende macht heeft bijzondere aandacht aan hem geschonken.

Na eerst gedurende eenigen tijd in het Oranje Hotel vertoefd te hebben, werd hij overgebracht naar het gijzelaarskamp te St. Michielsgestel. Daar verbleef hij ruim een half jaar om vervolgens naar Dachau te worden getransporteerd. Na de bevrijding kwam Dr van Dijk — per vliegtuig — over Italië en Parijs behouden in het vaderland terug. Aansfonds hervatte hij zijn werkzaamheden. Vanaf dat oogenblik kwam hij welhaast dagelijks op de Dr A. Kuypersstichting en onafgebroken was hij werkzaam om van het vermogen der Stichting te redden wat er nog te redden viel. Dat per saldo een nog zoo groot percentage van het geheel der fondsen behouden bleef, is grotendeels aan zijn onverdroten en belangeloozen arbeid te danken.

Van een markante persoonlijkheid is het een eigen-

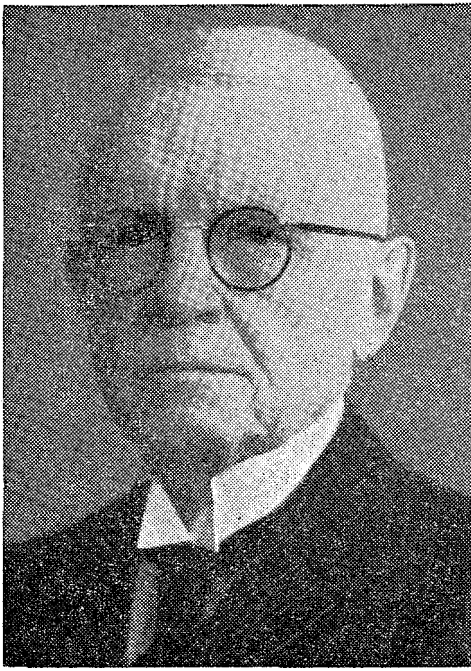
---

schen? Dat wij het niet moeten verwachten van eenig schepsel, maar van Hem alleen?

Wij buigen het hoofd. Gods wegen zijn anders dan onze wegen.

Maar staande bij de graven onzer dooden en ziende om ons heen, dat alles om arbeid roept, arbeid van mannen, die Zijn naam belijden, en dat de velden wit zijn om te oogsten, bidden wij naar het woord van Jezus (Luc. 10 : 2) tot den Heere des oogstes, dat Hij arbeiders in Zijn oogst uitstoote, dat Hij ons mannen verwekke, vol des Heiligen Geestes en bereid om Hem op elk terrein, ook op dat der wetenschap en der Staatskunde van harte te dienen.

Laat het aangrijpend sterven van Ridder door onze studenten en jonge geleerden worden gevoeld als een aansporing om de kracht te verdubbelen en door een beginselvaste voorlichting van ons volk den Heere te dienen en de komst van Zijn Koninkrijk te bevorderen.

schap, dat zij altijd markant is, hoe de levensomstandigheden ook zijn. Een karakter verloochent zich niet en kan zich niet verloochenen. Dat geldt ook voor Dr J. J. C. van Dijk.

Zoodra hij in het kamp te St. Michielsgestel was gearriveerd kenden alle gijzelaars hem. Een kranige, oude Heer, met wit haar, altijd vife en flink, altijd kaarsrecht, en altijd vlug in zijn bewegingen, wandelde stevig en snel het voetbalveld rond. Soms alleen — vaak samen met anderen — liep hij zijn twee uur per dag, op voorschrift van den arts. Dat miste nooit.

's Morgens en 's avonds werd het voorgeschreven aantal rondjes tusschen het prikkeldraad gemaakt. En altijd goed gehumeurd, altijd opgewekt, slaagde de oude heer er volledig in „zijn partij mee te blazen” in het koor der gijzelaars. Zoo nu en dan kon hij bij een fel debat — en er werd in dat beroemde kamp nog al veel gedebatteerd want de Volksbeweging zat er niet alleen — en enkele Antirevolutionairen hebben peet gestaan bij de geboorte van het nieuwe staatkundige wicht, kon hij bij een fel debat wel eens „exploideeren” als een jonge vent en wanneer de Heer van Dijk „exploideert” dan is het geraden uit zijn buurt te blijven. En toch ook bij die explosies was het altijd de „militair” in den goeden zin des woords. Want Dr J. J. C. van Dijk is voor alles de „officier”.

Een lastig man? In sommige opzichten ja. Vasthoudend, doorzettend, van geen toegeven wetend, punctueel en minitueus, voor zijn medewerkers niet altijd gemakkelijk, en veel van hen eischend, toch een markante figuur.

En een Christen.

Dat is vooral gedurende zijn verblijf in St. Michielsgestel gebleken.

Den dag na zijn aankomst vierde hij zijn veertig-

jarige bruiloft. Niemand in de naaste omgeving was er van op de hoogte. Eerst laat op den dag werd ik het gewaar. Maar geen woord van zelfbeklag kwam over zijn lippen. Het was de weg Gods, dien hij gaan moest. En hoe donker die weg dan ook was, en waarheen hij verder nog leiden zou, het was God, die het deed. Blijmoedig aanvaardde hij het lot.

In dat gijzelaarskamp is Dr J. J. C. van Dijk velen tot geestelijken steun geweest. Vaak ging hij in de avonddiensten voor. Toen er geen predikanten meer waren heeft hij meerdere malen de godsdienstoefening geleid. Het aantal gijzelaars, dat wel 700 à 800 had bedragen, was toen tot een armzalig overblijfsel van een goede honderdtal geslonken en voor het meerendeel waren dat eenvoudige menschen. Maar voor hen heeft hij in dien tijd iets betekend.

Nu hij in den huiselijken kring zijn 75sten verjaardag heeft mogen vieren, zullen zijn gedachten dikwijls teruggegaan zijn naar die moeilijke periode in zijn veelbewogen leven. Gemakkelijk was die periode voor hem niet.

Weinigen hebben hem toen van nabij meegemaakt. Mede namens die weinigen wenschen wij hem hartelijk geluk.

En dat nu zooveel organisaties zich bereid verklaarden een comité te vormen teneinde dezen verjaardag te maken tot een bijzonderen feestdag voor hem en de zijnen is meer dan verdiend.

Zijn staat van dienst rechtvaardigt dit ten volle. En God geve hem nog een rijken levensavond.

A. R. DE KWAADSTENIET.

Minderwaardige

partijpolitiek

In den kring van de Partij van den Arbeid kan men nog maar moeilijk de teleurstelling over de mislukte doorbraak verkroppen.

Men was er, na vijf jaren van strijd voor de „democratie” in 1945 zoo prachtig in geslaagd op de meest ondemocratische wijze het regeerkasteel te bezetten, men had de verkiezingen zoo lang mogelijk uitgesteld om het Nederlandsche volk toch maar „rijp” te maken voor de eischen, welke deze tijd van „herstel en vernieuwing” stelt en nu moest men ervaren, dat ons volk niet veel moest hebben van personalistisch-socialistische politiek. Hetgeen pleit voor de „rijpheid” van de kiezers!

Het kabinet-Schermerhorn-Drees moest wel heengaan. Daarvoor was de stembusuitspraak te duidelijk. Niettemin is in de dagen van beraad over de kabinetsformatie van de zijde van de Partij van den Arbeid alles in het werk gesteld om Schermerhorn toch in elk geval als Minister-president te doen terugkeeren. Men leze er de beschouwingen nog maar eens op na in de bladen, welke aan ge-

noemde partij verwant zijn. Het heeft niet mogen baten.

Minister Beel kreeg de opdracht en slaagde er in een kabinet samen te stellen, een — zooals hij zelf zegt — parlementair kabinet. Een nationaal kabinet werd niet wenschelijk geacht. Een nieuwe coalitie kwam tot stand. En deze zou natuurlijk veel beter, veel hechter, veel waarachtiger zijn dan de oude coalitie van vóór den oorlog, die trouwens — naar herhaaldelijk verklaard werd — allang dood was. Het nieuwe kabinet is nu zoo ongeveer een half jaar oud doch reeds thans staat wel vast, dat het geen lang leven beschoren zal zijn en althans zeker niet is het krachtige kabinet, dat Nederland in dezen tijd, waarin zulke ontzaglijk moeilijke vraagstukken om een oplossing vragen, noodig heeft. Maar dat zal wel een gevolg zijn van de „Engelsche ziekte”.

In den kring van de Partij van den Arbeid is de laatste weken wel duidelijk merkbaar de onvoldaanheid over de prestaties van het kabinet-Beel. Natuurlijk ligt dat niet aan de „socialistische” ministers.

De gevoelens van de personalistisch-socialisten tegenover het huidige Kabinet zijn met een enkel woord weer te geven: „lauw-lauw”, „zeer lauw”. Het is „De Nieuwe Nederlander”, die als enfant terrible, aan die gevoelens uiting geeft. En het blad is ook reeds op zoek gegaan naar „andere mogelijkheden” (hoofdartikel 19 November 1946). Men staat verbaasd over de staatsmanswijsheid, welke in dat artikel ten beste gegeven wordt.

Allereerst wordt de mogelijkheid bezien van een „linksch kabinet”, geformeerd uit de Partij van den Arbeid en de Communisten. Betoogd wordt dan, dat over de „wenschelijkheid van het bekleeden van regeringsportefeuilles door leden van de Communistische partij” verschillend gedacht kan worden. (Ons schijnt er geen bezwaar tegen te bestaan, dat aan leden van de Communistische partij het „bekleeden” van regeringsportefeuilles wordt toegestaan.)

Hoor nu de edele motieven, welke aangevoerd kunnen worden om ook Communisten met regeringsverantwoordelijkheid te belasten:

„Op zichzelf beschouwd heeft het een zeker voordeel deze heeren hun tanden eens stuk te laten bijten op een onderdeel van de moeilijke regeringstaak en hen zich niet alleen te laten koesteren in het zonnetje van de maar al te gemakkelijke oppositie. Wel is een bezwaar, dat wij grif erkennen, dat het bij sommige besprekingen van internationalen aard bezwaarlijk is, deelgenooten in het gesprek te betrekken, die tevens luistertoestel voor Moskou kunnen zijn.”

„De Nieuwe Nederlander” zou het blijkbaar toch wel met die Communisten willen probeeren, doch het is — helaas? — niet mogelijk, want de Partij van den Arbeid en de Communisten beschikken te zamen nog niet over een parlementaire meerderheid.

* * *

Wat dan?

Dan ligt, volgens „De Nieuwe Nederlander” een rechtsch kabinet veel meer voor de hand. De mo-

gelijkheid daartoe is aanwezig, maar... „het zou een tijd van uiterste conservatieve politiek voor ons land beteekenen”. En dat in een tijd, waarin het parool is: „Tempo, tempo”. (Denk aan de Indische kwestie.)

Naar de stellige overtuiging van genoemd blad „zou zulk een rechtsch ministerie, ook al kwam het tot stand, weinig anders kunnen doen dan een kabinet van herstel en vernieuwing door de internationale feiten gedwongen reeds genoopt (spatieëring van de N.N.) was te doep....”

Zulk een kabinet behoeft er dus niet te komen, want volgens de redeneering van „De Nieuwe Nederlander” zou het evenmin als het huidige kabinet een zelfstandige politiek voeren.

Wat dan?

Met deze belangrijke vraag heeft de hoofdredacteur van „De Nieuwe Nederlander” zich zeer ernstig bezig gehouden. En hij heeft ook de oplossing gevonden!

Ziehier zijn gedachtengang:

„Het kabinet-Beel, waar de Partij van den Arbeid toch lauw-lauw tegenover staat, moet verdwijnen. Dan moest opdracht gegeven worden tot formatie van een rechtsch kabinet, liefst natuurlijk aan een oer-conservatieven Anti-Revolutionair. De Rooms-Katholieken zouden er tegenover het links-gerichte deel van hun kiezers alle belang bij hebben, zich niet vast te leggen op een uitdrukkelijk rechtsche, d.i. conservatieve politiek. En dan zou blijken, dat een nieuw kabinet van P.v.d.A. en K.V.P. de eenige aangewezen oplossing is. Dat zou dan het voordeel hebben, dat uit katholieken kring juist dan figuren naar voren zouden komen, wier vooruitstrevendheid hen in dezelfde rij plaatst als de mannen van de Partij van den Arbeid, die het monopolie van „herstel en vernieuwing” bezitten, en van deze laatsten zou een man als Schermerhorn, de groote profeet van de „herstel- en vernieuwingsgedachte”, met zijn geestverwanten, onbelemmerd door politieke intriges, kunnen terugkeeren.”

Welk een geniale vondst. Ter voorkoming van misverstand willen we nadrukkelijk opmerken, dat we den gedachtengang van „De Nieuwe Nederlander” tusschen aanhalingsteekens geplaatst hebben, doch, dat deze niet zoo letterlijk in genoemd blad te vinden is. We gaven er een vrije, doch naar onze overtuiging juiste, weergave van.

De leuze van „De Waarheid”: „Beel verdwijnt” is thans dus door „De Nieuwe Nederlander” overgenomen.

Het blad is er nog niet zeker van, dat „deze mogelijkheid ook tot de politieke waarschijnlijkheden behoort”, maar indien een ontwikkeling in die richting mogelijk bleek, zou het blad haar zeker toejuichen.

De nieuwe coalitiegenooten weten dus nu wat zij aan elkander hebben!

„De Maasbode” reageerde onmiddellijk fel:

„We zullen vóór 1940 vergeefs zoeken naar een dergelijk staaltje van minderwaardige partijpolitiek.”

Minderwaardige partijpolitiek — en dat gezegd tot de monopolisten van herstel en vernieuwing.

Raak en.... waar!

Voortreffelijk voorbeeld

Mr L. W. G. SCHOLTEN

Zin voor de werkelijkheid doet ons constateeren, dat de vergaderingen der Kiesvereniging zich niet verheugen in groote populariteit. Het bezoek komt als regel niet boven een vijfde van het aantal leden. In de groote steden haalt men dit nog lang niet. Bovendien is de kern der bezoekers vaak eenzijdig samengesteld. Bedenkt men verder, dat de ledenlijst der Kiesvereniging bij lange niet alle kiezers omvat, dan wordt het bezwaar wel sterk gevoelt, dat men de uitspraken der Kiesvereniging niet zonder meer kan aanvaarden als de stem van het Antirevolutionaire volk.

Een schrale troost is het, dat gelijksoortige verschijnselen zich in andere partijen nog in veel sterker mate voordoen. Want nog altijd is de Antirevolutionaire Partij wel één der best georganiseerde politieke groepeerings.

Er is echter nog een andere zijde aan deze zaak. In een vorig artikel in dit orgaan heb ik eens uiteengezet, dat de Partij, wil zij haar functie blijven vervullen, zich op bepaalde oogenblikken tot eenheid moet integreeren. Een der middelen daartoe is de vergadering der kiesvereniging. Daar moet in het samenzijn de eenheid worden gemanifesteerd. Blijven de meeste leden dan weg, dan kan dit belevan van de eenheid niet plaatsvinden. Het gevolg is, dat de ontbindingsfactoren vrijer spel krijgen op de te breede zoom der meer onverschilligen.

Ik laat nu maar terzijde de noodzaak, om ook de bijeenkomst der leden dienstbaar te maken aan de voorlichting der kiezers.

Al deze feiten dwingen het Bestuur eener Kiesvereniging er toe, indien het tenminste zijn taak verstaat, op alle manieren het vergaderingsbezoek op te voeren. Dat kan het doen door die bijeenkomsten aantrekkelijker te maken. Zulks moet geschieden op een wijze, die bij de plaatselijke omstandigheden past. Door bijzondere omstandigheden was ik aanwezig bij de Kiesvereniging in Mijdrecht, waar onder leiding van den voorzitter, den heer Nawijn, een jaarvergadering was georganiseerd, waar inderdaad de plaatselijke partij zich als eenheid manifesteerde, omdat die eenheid kon worden beleefd.

* * *

In de eerste plaats had de voorzitter er voor gezorgd, dat het element der verveling ontbrak. Terwijl vaak het verslag van den secretaris niet veel meer is dan een saaië beschouwing aan de hand van de notulen over de werkzaamheden van het verlopen jaar, misschien gevat in een algemeen politiek overzicht, en het jaarverslag van den penningmeester voornamelijk een opsomming is van dorre cijfers, bleken hier deze functionarissen in staat kort en krachtig en zelfs interessant een kijk te geven op het verenigingsleven, dat blijkbaar in bloeienden toestand verkeerde.

Daarnaast had men gezorgd voor een ietwat feestelijke omgeving. De bezoekers konden zich scharen in kleine groepjes, om gezellig versierde tafeltjes. Ook verder was de zaal aardig aangekleed. Verder

bleek men in staat allen bezoekers een aangename versnapering aan te bieden in de pauze, die tevens ongezocht gelegenheid gaf onderling aangenaam te converseeren.

Door dit alles was het bezoek van de jaarvergadering zeer groot. Niet alleen mannen, maar ook vrouwen waren aanwezig en een zeer verblijvend aantal jongeren nam actief aan de bijeenkomst deel.

De agenda, het leek haast een programma, vermeldde terecht herhaald zingen. Te weinig beseft men wel, dat juist het gemeenschappelijk gezang zulk een belevan van de eenheid is.

Daarnaast had men in den kring der jongeren een kwartet gevormd, dat zeer verdienstelijk enkele toepasselijke liederen ten gehoor bracht. Behalve verpoozing voor de vergadering, was dit tevens activeering van de komende generatie, op een wijze, die bij hun leeftijd past.

Maar tegelijkertijd had men er voor gezorgd, dat alle categorieën iets voor hun politieke vorming ontvingen. De hoofdmoot daarvan werd gevormd door een rede van den Antirevolutionairen Burgemeester, die zeer summier de vraag behandelde: „Waarom Antirevolutionair?” Hij stelde de kwestie zoo, dat de hoorders haast wel gedwongen werden zich nader op de hoogte te stellen van het Antirevolutionaire Programma.

Doch ook voor het vrouwelijk element had men gezorgd. Een der vrouwelijke leden der plaatselijke Kiesvereniging, die overigens illegaal zeer belangrijk werk had verricht, hield haar sexegenooten kort en scherp voor, waarom ook zij verplicht waren zich met de staatkunde in te laten. Vooral in die omgeving was haar betoog zeer op haar plaats.

En dan had de voorzitter niet vergeten, welk een belangrijke episode de illegaliteit in het leven der partij heeft gevormd. Daarom had hij een kunstzinnig illegaal werker uitgenoodigd en bereid gevonden enkele liederen uit den tijd der bezetting te declameeren. Er ging een stille ontroering door de zaal, waar tal van aanwezigen aan den lijve den druk der bezetting hadden gevoeld, bij de herinnering aan de hel, waaraan ons volk zoo wonderbaar was ontsnapt. En tenslotte stelde een der aanwezigen het geheel van den avond in het algemeen aspect van den huidige staatkundigen toestand.

* * *

Waarom maken wij van dit alles hier gewag?

Zeker niet, om daardoor aan te geven, dat deze wijze van het houden van een jaarvergadering de eenig wenschelijke is.

Maar hier bleek een voorzitter te hebben begrepen, wat eigenlijk het doel van een jaarvergadering is: de geheele vereniging op een oogenblik haar eenheid te doen beleven.

Daarom had hij zich scherp ingesteld op wat het publiek in zijn omgeving noodig had en waardoor hij dit doel kon bereiken.

Hij begreep, dat het oude schema: opening, notu-

1. Iets voor de besturen en voor de penningmeesters in het bijzonder.

De kwitanties voor de contributies over 1946 werden gepresenteerd. Het merkwaardig verschijnsel doet zich nu voor, dat verschillende penningmeesters brieven schrijven aan het bureau Centraal Comité met de vraag daarin vervat, waarvoor die kwitantie dient? Daaruit blijkt, dat nog lang niet alle penningmeesters op ons blad zijn geabonneerd. Want meerdere malen is in deze rubriek daaromtrent mededeeling gedaan. Dat wijst dan tevens op een misstand. Het is in ieder geval zaak, dat alle bestuursleden op ons orgaan zijn geabonneerd. Dan wordt noodeloos geschrijf en overbodige administratie voorkomen. Laten de besturen der Kiesverenigingen dit nu in orde maken. Daarvoor is in ieder geval een oplossing te vinden. En dan nogmaals: de aangeboden kwitanties hebben betrekking op de contributies over 1946. De contributie bedraagt f 0.50 per lid en werd berekend naar het aantal leden, dat indertijd door den secretaris opgegeven werd.

2. Ledental.

Aan alle secretarissen werd een formulier toegezonden waarop moeten worden ingevuld het ledental per 1 Januari 1947 — (dat ledental is nu wel zoo ongeveer bekend) en voorts de namen en de adressen der bestuursleden. Ook dit laatste dient nauwkeurig te geschieden, in verband met de omstandigheid dat het niet onmogelijk is, dat het Centraal Comité tot de uitgave van een jaarboekje besluit. Wanneer dit plaats vindt zal daarmee aan den wensch van velen zijn voldaan, maar dan moeten de gegevens ook nauwkeurig bekend zijn. Laat een ieder daar nu aan medewerken. Want anders zouden straks verouderde gegevens moeten worden opgenomen.

3. Mededeelingen Kuypersstichting.

Gelijk bekend is heeft de Kuypersstichting weer een aanvang gemaakt met haar werkzaamheden. Men diene echter te weten:

- 1o. dat de personeelsbezetting ongeveer half zoo groot is als vóór 1941,
- 2o. dat nog slechts een deel der bibliotheek weer is geordend,

---

len, verslagen, referaat van een al of niet boeiend spreker en rondvraag, moest worden doorbroken. En hij deed het met succes.

De Antirevolutionaire Partij heeft thans een korte pauze, waarin zij zich innerlijk moet versterken. Hoe lang die pauze zal duren weet niemand. Misschien dwingt een Kamerontbinding op vrij korten termijn tot nieuwe verkiezingen. Dan moet de Antirevolutionaire Partij klaar zijn.

Een voortreffelijk middel tot saambinding van haar leden is gelegen in het houden van een moderne bijeenkomst, die aan alle deelen der Partij op aantrekkelijke wijze iets aan te bieden heeft.

3o. dat de gebouwen slechts gedeeltelijk weer zijn ingericht,

4o. dat van 1941 tot 1945 in het geheel geen en van de bevrijding tot October j.l. slechts in bescheiden mate boeken zijn aangeschaft.

Uit dit alles volgt,

- 1o. dat onvermijdelijk eenige vertraging optreedt in de beantwoording van ontvangen vragen om advies,
- 2o. dat nog niet in vollen omvang kan worden voldaan aan vragen om lectuur,
- 3o. dat de Kuypersstichting met name nog onvoldoende gesorteerd is in litteratuur omtrent actuele vraagstukken.

Er is momenteel veel vraag naar lectuur omtrent het communisme en omtrent geleide economie en bedrijfsorganisatie. En liefst vraagt men die lectuur dan een week of veertien dagen vóór men ze noodig heeft en verlangt dan toezending per omgaande.

Onder de geschetste omstandigheden is dat **onmogelijk**. Voor sommige onderwerpen hebben wij een **wachlijst** moeten aanleggen. Men vrage lectuur dus steeds een **geruimen tijd** voor men zijn onderwerp op kies- of jeugd-vereeniging moet leveren.

In de tweede plaats zende men de geleende lectuur steeds onverwijld na gebruikmaking en in elk geval uiterlijk na ommekomst van den uitleentermijn terug.

Als de Kuypersstichting op aanvraag boeken toezendt, wordt daarbij een strookje ingesloten, waarop de kosten — porti en andere — worden vermeld — met het verzoek deze bij terugzending in postzegels in te sluiten. Wij dringen er op aan, aan dit verzoek steeds gevolg te geven.

Bovendien moet, nu de inkomsten der Kuypersstichting gedaald en de porti weer verhoogd zijn, worden verzocht **bij alle brieven, waarop men antwoord verwacht, daarvoor porto in te sluiten!**

4. Cursussen Gemeente-wetgeving.

Er wordt reclame gemaakt met cursussen gemeente-wetgeving. Het is begrijpelijk, dat hiervoor belangstelling bestaat. Na zeven jaar zijn vele nieuwe leden de raadszalen binnengetreden. Wij vestigen er echter de aandacht op, dat zulke cursussen, als zij niet van een partij uitgaan, uiteraard zuiver zakelijke informatie geven. En als een der cursussen in zijn prospectus mededeelt, dat de deelnemers kosteloos vragen aan de cursusleiders (twee ambtenaren) kunnen stellen, zullen ook die antwoorden uiteraard zuiver technisch-zakelijk zijn. Zonder daarom iets op de degelijkheid van cursussen als de bedoelde af te dingen, meenen wij daarom, dat men zulke vragen beter aan de Kuypersstichting kan zenden.

Zoekt men een uitgave, waarin de voor een raads-lid van belang zijnde gegevens zakelijk zijn samengevat, dan zij gewezen op een werkje als: „De Gemeenteraad”, wettelijke voorschriften, waarvan de kennis vereischt is bij de vaststelling van Gemeenteraadsbesluiten, verzameld door C. F. Jas, Uitg. W. G. Thieme, Zutphen.

II „Naar Christelijke Democratie”

Mr J. A. Diepenhorst

Het boekje van Stafford Cripps is onlangs in het Nederlandsch vertaald en met een inleiding van Prof. Banning voorzien. Moet het feit, dat een vooraanstaand lid van de partij van den arbeid zulks deed, tot een veroordeeling van dit overigens zoo aantrekkelijke werkje brengen, en dat te eerder, omdat Banning zeker vrijzinnig is?

Het zou verkeerd zijn, om zich bij de waardeering van den Engelschman door den Nederlander te laten leiden. Wat Cripps biedt, moet, zooals het voor ons ligt, beoordeeld worden, waarbij in aanzienlijke mate te rekenen is met de toestanden op politiek gebied in Engeland. Daar heeft men geen christelijke politieke partijen, daar weet men niet van de antithese, zooals wij deze kennen, daar vertoont de probleemstelling nagenoeg geen gelijkenis met die ten onzent. Hierom gaat het ook niet op om Cripps voor een der ten onzent gangbare beschouwingen te annexeren. De politieke verhoudingen in Nederland zijn eveneens voorloopig nog eigensoortig. Wel is het goed dat men ten onzent van tijd tot tijd een vergelijking treft, teneinde zodoende tot verbreding van den blik te komen en zichzelf, indien noodig, te herzien.

Wanneer nu alle pogingen achterwege blijven om den schrijver eenig etiket op te drukken, dan zijn zijn beschouwingen op sommige hoofdpunten nog niet aanvaardbaar. Dit bevreemdt misschien, want wat is er tegen dat iemand voor „christelijke democratie” of, ruimer nog, voor „christelijke staatkunde” te velde trekt? De vraag rijst, of hier aan de zuiverheid van opvatting niet een te groot offer gebracht wordt. Uit het overzicht van Cripps' denkbeelden bleek, hoezeer hij sommige, dikwijls veronachtzame waarheden weer naar voren schoof. Wat pleit er tegen zijn stelling, dat de christen geroepen is tot handelen en zich niet, in afgetrokken bespiegeling op het hiernamaals, mag onttrekken aan zijn voor de hand liggenden plicht? Is zijn verzet tegen sociale misstanden ongerechtvaardigd? Waarom zou hij geen christelijke democratie begeeren?

Vooropgesteld zij, dat het streven van dezen schrijver lofwaardig is. Toch vertoont zijn werk een groote tekortkoming en wel deze, dat door hem de werking der zonde wordt onderschat, wellicht tengevolge daarvan, dat hij zich van haar wezen weinig rekenschap geeft. Hij begint met tweërlei opvatting van de taak der kerk tegenover elkander te plaatsen. De eerste der beide zienswijzen beschouwt de kerk als het kanaal, waardoor iedere mensch afzonderlijk de redding bereiken en het hemelsch leven verwerven kan. De tweede ziet in haar de wegbereidster van het koninkrijk Gods, de pionier van sociale, niet zoozeer van persoonlijke redding. Met velen kiest Cripps onvoorwaardelijk voor de tweede opvatting en het is op dit punt reeds, dat de wegen scheiden en men hem niet volgen kan.

Het moet verkeerd worden genoemd, om deze tegenstelling aldus te maken, want hoe scherp begrensd ook, zij laat voor speling ruimte te over. Lang niet ieder zal uit dit tweetal een keuze wenschen te doen, hetzij omdat hij minder krachtig den nadruk op het hiernamaals wil gelegd zien, hetzij omdat hij de taak van de kerk niet wil laten opgaan in het bewerkstelligen van sociale verbeteringen. En dat geenszins ten onrechte, want in het vervolg van Cripps' betoog wreekt zich het verkeerde uitgangspunt. Zich uitsprekend voor het tweede standpunt, legt hij een belasting op het christelijke leven, die dit onmogelijk dragen kan. De christenen zullen naar zijn overtuiging hun zaligheid moeten werken door van deze aarde een gelukkiger wereld te maken. Zodoende vervolmaken zij zooveel mogelijk hun eigen geluk, alsook de verheuging van Christus.

Op zichzelf kunnen deze uitspraken nog wel in een goeden zin worden uitgelegd, maar in het betoog van den schrijver zou een dergelijke verklaring niet passen. Hij verliest bij oogenblikken het zondige, het gebrekkige, het voorloopige van alle aardse menschelijke werkzaamheid uit het oog, hij ziet de kracht der doorwerking van het booze over het hoofd en beseft niet, dat hij het onderscheid tusschen religie en moraal toch eenigermate verzwakt. Wanneer hij de kern van het christelijk geloof gelegen acht in 's menschen onderlinge broederschap, wanneer hij de voleinding van de komst van Gods koninkrijk op aarde bereikbaar meent, dan moet dit verklaard worden uit dezen algemeenen kijk.

Daarmede wordt niet betwist, dat Cripps zich zeer terecht verzet tegen een wereldvreemd christendom, dat wegschuilt om de achterhoeken van het leven.

Evenmin vindt ontkenning, dat men aan de theologische opvattingen van den schrijver niet te veel gewicht moet hechten, omdat hij zelf practisch wil blijven en slechts afkeer koestert voor te breed uitgewerkte, zich in kleinigheden verliezende godgeleerde uiteenzettingen. Maar dit alles heft niet het goede recht op, om te onderzoeken, van welke vooronderstellingen de schrijver uitgaat. Men mag hem zeker niet tot een uitgesproken vrijzinnig man in de Nederlandsche beteekenis van dit woord stemmen, alleen op grond van wat hij in „Naar christelijke democratie” betoogt. Naast veel wat vrijzinnig klinkt, valt er bij hem ook heel wat rechtzinnigs te beluisteren. Toch blijft het een feit, dat hij over sommige zeer gewichtige punten van het christelijk belijden geheel anders oordeelt dan wij. Hij trekt geloof en geloofsleven te veel in aardse verhoudingen, hij spreekt minder van den Redder dan van de redding, hij legt meer nadruk op het menscheijke dan op het goddelijke, op de christelijke activiteit in deze wereld dan op Gods werk in en door de geloovigen. Verder haalt hij, om tot het terrein der politiek in engeren zin terug te keeren, de kerk te zeer binnen den staatkundigen strijd, al wil hij er — gelijk reeds werd opgemerkt — geen politieke

partij van maken. Daarentegen overschat hij de beteekenis der christelijke democratie en legt op haar een taak, waartoe zij niet bekwaam is: de bevestiging van het koninkrijk Gods op aarde. Uit dien hoofde onderschat hij de verwoestende werking der zonde, die allen menschenlijken arbeid ontsiert en ook staatkundige werkzaamheid niet zoo soepel en glad verloopend doet als Stafford Cripps meent. In één woord: het koninkrijk-Gods dreigt hier bij oogenblikken een koninkrijk van christelijke menschen te worden.

„Naar christelijke democratie” biedt de politieke gedachten van een man, wiens woord in sommige opzichten tegenover veler langademige beschouwingen van een verkwikkende frisheid is. Er zijn punten waarop men veel van hem leeren kan. De wijze waarop hij aanspoort tot daadwerkelijk staatkundig optreden, waarop hij de beteekenis van den christelijken gemeenschapsband in 't licht stelt, en waarop hij het geheele leven voor Gods aangezicht plaatst, verdient ten stelligste waardeering. Echter, als het aankomt op de teekening van de grondbeginselen eener wezenlijk christelijke staatkunde, dan is het onmogelijk aan de zijde van Cripps te gaan staan. Dan toch nadert hij bij oogenblikken te dicht een christelijk humanisme, dat van het volle verderf der zonde weinig weet. Zijn voorstelling van de kerk reikt niet diep genoeg. Wat hij opmerkt omtrent het wezen van het christelijk geloof, raakt in geen deele de kern. Zijn oplossing voor een waarlijk christelijke politiek, hoezeer zij ook persoonlijke opoffering vraagt, schiet te kort, want zij overschat den wil tot onderlinge liefde en gemeenschap in den mensch. Het is deze oorzaak, die bij alle waardeering die men voor het standpunt van Cripps koesteren moge, het antwoord op de vragen die hem bezig hielden, toch in een andere richting doet zoeken, dan de Engelsche politicus, blijkens zijn geschrift, heeft willen inslaan.

Want — ook in de wereld der ideeën is geen stilstand en de gedachten, die in de sfeer van het staatkundig leven den revolutiegeest droegen, grijpen al verder om zich heen. Op steeds breeder terrein wordt de band aan het Woord aangetast en de autonomie van den mensch verheerlijkt. De geopenbaarde waarheid Gods tracht men al verder terug te dringen, talrijk zijn zelfs de verschijnselen, dat ook in de positief-geloovige kringen het onderscheidingsvermogen zwakker wordt, de gevaarlijke drijfveeren niet meer worden gezien, de bedenkelijke richting, die men inslaat, niet meer wordt aangevoeld.

Citaten uit Saevis Tranquillus in Undis door Dr H. Colijn.

De Jongeren Studieclub

*

1. Nieuwe clubs.

Als nieuwe clubs werden ingeschreven:

Gelderland: Barneveld.

Noord-Brabant: Sprang.

Friesland: Tzummarum.

Zeeland: Arnemuiden, Goes, Wolphaartsdijk.

Utrecht: Driebergen-Rijsenburg, Montfoort.

Zuid-Holland: Gorinchem.

Noord-Holland: Hoofddorp, Nieuw-Vennep, Watergraafsmeer, Zaandam.

In het totaal dus 13 clubs.

In Amsterdam bestaan thans 9 clubs. Dat is dus 4 meer dan reeds werden vermeld.

Voorts werden in Gelderland een drietal streekverbanden in het leven geroepen, n.l. de Achterhoek, de Veluwe en de Betuwe.

2. In dit nummer vindt men niet zooveel artikelen, welke speciaal voor de Jongeren studieclubs zijn bestemd. Het was evenwel noodig aandacht te besteden aan de Indische kwestie en in verband daarmee werden de redevoeringen van den heer Schouten, in de Tweede Kamer gehouden, opgenomen. Het moet ook voor onze Jongeren studieclubs van groote beteekenis worden geacht, dat zij daarvan kennis nemen.

Ons onderling gesprek

Een der vrienden uit de Rijnstreek vraagt of onderwerpen als budgetweigering (art. 11) en financiën (art. 12 van het Anti-Revolutionair program) bij de principieele vorming op jongeren-studieclubs of jongelingsverenigingen moeten worden behandeld. Bij onderwerpen als het gezag (art. 2), de band aan de ordinantiën Gods (art. 3), het ambt der Overheid (art. 4) spreekt het beginsel duidelijk, terwijl dit bij de eerstgenoemde onderwerpen moeilijker is te zien en de besprekingen daardoor dikwijls theoretisch en dor zullen worden.

Deze vraagstelling doet tal van andere vragen opkomen, die allen min of meer tot de organisatorische vragen onzer Nationale Jongerenstudieclubs behoren. We noemen er enkele.

Moet er verschil bestaan in het programma onzer clubs en dat van b.v. de Gereformeerde J.V.'s ten aanzien van de te behandelen staatkundige onderwerpen? Is het gewenscht het program van beginselen der partij artikelsgewijze te behandelen of verdient het voorkeur de actueele politieke vragen te bespreken? In hoeverre moeten onze clubs spreken over de concrete toepassing der beginselen in dezen tijd?

Voor dezen keer willen we ons tot de gestelde vraag beperken, mogelijk dat er reeds jongelui zijn, die hun zienswijze over de opgeworpen vragen willen geven.

Het feit, dat onderwerpen als budgetweigering en financiën in ons BEGINSELPROGRAM zijn opgenomen wijst er reeds op, dat het hier nimmer alleen kan gaan over zuiver technische vraagstukken. Hoewel de bevordering van eenige kennis van onze wetgeving zeker aanbevelenswaardig is, moet niettemin worden gezegd, dat dit niet de doelstelling onzer clubs is. Een inleider mag dan ook zeker niet volstaan met een uiteenzetting van wat een begroting is, waaruit deze bestaat, het karakter van de Wet op de middelen, de wenschelijkheid van één of meerjarige begrotingen, gewone en buitengewone uitgaven, de verschillende soorten van heffingen als directe en indirecte belastingen, inflatie enz. Dit alles kan niet gemist worden, doch doel moet zijn te laten zien, dat ons beginsel ook hier richtinggevend is, duidelijk aan te geven, wat ons, ten aanzien van deze dingen, om principieele redenen, van anderen onderscheidt.

Voorop moet dan staan dat het bij het budgetrecht en de financiën gaat om de rechten van de Overheid, maar ook van het volk, welke naar het woord van Groen van Prinsterer, beiden even heilig zijn. Krachtens het Goddelijk gezag der Overheid heeft zij het recht uitgaven te doen. Zij ontvangt dat recht principieel niet van het volk, doch zij bezit dit. Duidelijk is, dat deze opvatting niet gedeeld wordt door de aanhangers van de leer der „volkssoevereiniteit“. Deze leeren dat de Overheid slechts den wil van het volk heeft uit te voeren. De volksvertegenwoordiging heeft evenwel alleen tot taak op te komen voor de rechten van het volk. Zij is naar Kuypers woord „de geconcentreerde natie“. Derhalve heeft zij de plicht elk voorstel van wet mede aan dat volksbelang te toetsen om daarna haar medewerking te verlenen of te onthouden. Door het afstemmen van de begroting van één der Departementen om redenen buiten de begroting gelegen, worden aan de Overheid de benodigde gelden onthouden voor dat deel van haar taak. Wenscht men een minister of het geheele Kabinet tot heengaan te dwingen, dan kent ons parlementaire stelsel daarvoor andere middelen. In wezen gaat het bij deze onderwerpen dus allereerst om een goed inzicht in het karakter van het Overheidsgezag en om de uitoefening van de rechten van ons volk of om het anders te zeggen, deze onderwerpen moeten gesteld worden in het probleem gezag en vrijheid. Wie zich daarvoor losmaakt van het Woord Gods, ondergraaft dan ook zijn staatkundige praktijk.

Wanneer ge op deze principieele fundeering verder bouwt, kan het betoog niet technisch en dor worden. Immers de uitgaven en inkomsten stelt ge dan in het verband der Overheidstaak. Ge moet dan een keuze doen tusschen de opvatting, dat de Overheid steeds meer in allerlei kringen regelend moet optreden of de opvatting dat zij een beperkte taak heeft, n.l. de ontwikkeling der zelfstandige levenskringen mogelijk te maken.

Hier splitst weer het vraagstuk van ge-

zag en vrijheid zich toe, want uitbreiding der Overheidstaak houdt in beperking der vrijheid. Het roepen om Overheidsingrijpen is steeds een bewijs van onmacht van het vrije maatschappelijk leven, derhalve is het van belang voor de ontwikkeling van het volk, dat eerst alle krachten ingespannen worden om in eigen levenskring Overheidsingrijpen overbodig te maken.

De bedoeling was niet den vragensteller een volledige schets voor een onderwerp te geven, doch om hem te laten zien, dat het inderdaad ook bij deze onderwerpen om beginselen gaat. Dezelfde gevaren, die bij bedoelde onderwerpen liggen, dreigen ook bij de volgende. Het gaat er om de beginselen ook voor de praktijk van ons staatkundig leven te kennen. Laten we, met voorzichtigheid, zoo concreet mogelijk zijn en de waarde der A.R.-beginselen doen zien voor het heden.

Bij de bestudeering der beginselen mogen we nooit bij den geestelijken grondslag onzer partijformatie blijven staan. Het gaat er niet om eens knus over hoofdzaken te spreken, maar om vanuit de grondbeginselen de praktijk van ons staatkundig leven te doordringen. Daarom moet ons geheele beginsel-program gespeld en bestudeerd worden.

M.

N. v. d. BRUGGE.

Correspondentie en artikelen voor de jeugdrubriek te zenden aan den heer N. van der Brugge, Hobbemastraat 124, Middelharnis.

Vandaar dan ook, dat de calvinist niet kan blijven staan bij de dingen, die alleen het rijk der genade betreffen. Hij moet ook daarbuiten zijn beginsel uitwerken. Dat beginsel zelf dwingt hem er toe ook het natuurlijke leven te zien als onder de heerschappij van de fundamenteele gedachte. Daarom ook blijft de calvinist niet staan bij de theologie, bij zijn kerkelijk leven, maar is hij gedwongen ook zijn staatkundige en maatschappelijke zienswijze onder de tucht van datzelfde beginsel te brengen. Het fundamenteele principe heeft de kracht van een categorischen imperatief voor het menscheijk leven in al zijn uitingen. Zijn levensnorm, geestelijk en stoffelijk, ligt buiten hem en boven hem.

Dr H. Colijn in „Saevis Tranquillus in Undis“.

Het Regeerbeleid beoordeeld

Bij de algemeene beraadslagingen over de Rijksbegrotingen voor 1946 en 1947, waarmede Dinsdag 12 November j.l. een aanvang werd gemaakt, sprak de Heer Schouten de volgende rede uit, welke de redactie van zoodanige beteekenis acht, dat zij haar onverkort in „Nederlandsche Gedachten” opneemt. Spijtig is slechts dat de Heer Schouten, in tijdnood geraakt, zijn opmerkingen over het verband tusschen geestesleven en staatkunde, achterwege moest laten.

„Van de vele spanningen in dezen tijd is er één, waarmede een Kamerlid, dat zich voorbereidt voor deelneming aan de algemeene beschouwingen over de Rijksbegroting, in het bijzonder te doen krijgt, nl. de spanning tusschen stof en tijd. Wie de stof, in het Voorloopig Verslag en in de Memorie van Antwoord opgenomen en ten deele zelfs samengeperst, overziet en groepeerd, komt al ras tot de ontdekking, dat het niet mogelijk is daaromtrent in een gedachtenwisseling te treden, aangezien de tijd, welke disponibel is gesteld voor dit debat, daarvoor ten eenemale ontoereikend is. Deze spanning heb ik althans niet kunnen opheffen. Dientengevolge blijft slechts over een keuze te doen uit de veelheid van stof. Van mijn keuze wil ik gaarne aan de Kamer mededeeling doen.

Van onze zijde zal in eersten termijn worden gesproken over de financieele aangelegenheden, nl. door een van mijn politieke vrienden; voorts over het beleid ter zake van loonen en prijzen, over de verhouding tusschen Staat en maatschappij, over het Indische vraagstuk, terwijl, zoo de tijd dit toelaat, in een slotbeschouwing nog aandacht zal worden gevraagd voor de zeer belangrijke beteekenis, welke het geestesleven heeft voor de Staatkunde.

Hoe men ook oordeele over deze keuze, men vergeete daarbij niet, dat een keuze noodzakelijk is bij gebrek aan tijd om op alle behandelde onderwerpen en vragen ook maar eenigszins in te gaan, en men trekke vooral niet de conclusie, dat hetgeen thans niet zal worden besproken van geen of geringe waarde wordt geacht. Men moet voor zich zelf tot een rangorde van urgentie komen en de bepaling daarvan is in zekeren zin even moeilijk als die in zake het herstel van onze zoo deerlijk gehavende samenleving”.

I. Loonen en prijzen

„Eerst spreek ik dus over het Regeeringsbeleid ten aanzien van loonen en prijzen. Dat er een spanning is tusschen loonen en prijzen, zal door niemand worden ontkend, en dat deze spanning zoowel ons volk als de Regeering voor een uitermate samengesteld complex van verschijnselen en feiten stelt, is, naar mij dunkt, niet voor betwisting vatbaar. De schaarschte aan noodzakelijke goederen met alle gevolgen daarvan, ook de zeer schadelijke voor het moreele leven, de prijzen, waarvoor vele van die goederen in het normale verkeer kunnen worden verkregen, en de voor velen beperkte middelen om zich van die goederen te voorzien, zijn de meest aan den dag tredende feiten, waarin zich de genoemde spanning manifesteert. Opheffing van de schaarschte, evenwicht tusschen behoefte en voorraad is het groote doel, waarnaar moet worden gestreefd. Aan een spoedige verwezenlijking van dit doel staan in den weg de wereldschaarschte aan verschillende goederen van voorname en fundamenteele beteekenis, en de armoede, waartoe wij door de bekende oorzaken zijn vervallen. Deze armoede openbaart zich, voor wat de goederen betreft, waarvoor wij op den import zijn aangewezen, in onze deplorabele deviezenpositie,

welke eenerzijds een gevolg is van gebrek aan beschikbare middelen, anderzijds een uitvloeisel is van onzen geringen export.

Arbeidsproductiviteit

Deze en andere factoren doen helder aan den dag treden, dat de verhooging van de arbeidsproductiviteit van het allergrootste belang is.

Zij bevordert de vermeerdering van de productie zoowel voor de binnenlandsche markt als voor den export. Toeneming van den laatste stelt in staat, voor zoover deze overigens mogelijk is, tot verhooging van den import van de meest noodzakelijke goederen voor consumptie en herstel van de zwaar geschonden bedrijfsoutillage.

Dat de arbeidsproductiviteit ten onzent belangrijk beneden de normale ligt, is algemeen bekend. Ter zake van de verschillende oorzaken, waarvan dit feit een gevolg is, weten wij, wanneer het om eenigszins precieze vaststelling van de verhoudingen tusschen die oorzaken gaat, weinig of niets. Genoemd worden o.a. als oorzaken: gebrek aan grondstoffen en hulpgrondstoffen, grondstoffen van een samenstelling of kwaliteit, welke een langduriger bewerking vraagt, tekort aan technische hulpmiddelen, zooals machines, machine-onderdelen, werktuigen en gereedschappen, transportmoeilijkheden, onvoldoende voorziening van rijwielen, kleding en schoeisel, enz. voor de arbeiders, een tekort aan vaklieden, en arbeidsonlust in verschillende vormen. Hoe deze oorzaken zich tot elkander verhouden en welke beteekenis concreet ieder daarvan in bedrijf en onderneming heeft, is niet of niet voldoende bekend. Gevreesd moet worden, dat de arbeidsonlust een niet onbeteekenende rol speelt. Ten deele is hij psychologisch te verklaren, echter niet geheel. De oorzaak van dit verschijnsel moet zeker ook voor een deel gezocht worden op principieel gebied. De opvattingen in zake vrijheid en verantwoordelijkheid, de algemeene geestesgesteldheid van velen, laten niet na invloed te oefenen ook ten aanzien van den arbeidslust.

Intusschen zou het niet juist zijn zich met betrekking tot dit verschijnsel uitsluitend tot de arbeiders te richten. Dit zou een zeer te veroordeelen eenzijdigheid zijn.

De Regeering en ons geheele volk in al zijn geledingen zijn hierbij betrokken. Het betrachten van soberheid — men vergeve mij dit ouderwetsche woord, het is nog altijd kernachtig — is in verband met onze armoede voor ieder plicht. De Regeering bedenke dit. Het geheele ambtelijke apparaat worde daarvan doordrongen. Op dit punt schieten m.i. de beschouwingen van den Minister van Financiën wel ietwat tekort. Daarin is soms een en ander, dat den indruk wekt, dat niet alleen verklaring van besproken verschijnselen, maar verontschuldiging en vergoelijking daarvan in de bedoeling liggen. De leiders van industrie, handel en verkeer hebben hier eveneens een belangrijke taak. Al wat met de vereischte soberheid in strijd is, wekt bij de velen, die het materieel moeilijk hebben, reacties, welke in haar gevolgen niet mogen worden onderschat.

Het verantwoordelijkheidsbesef heeft niet alleen in de arbeiderswereld zeer geleden, maar eveneens, en soms in meerdere mate, in de kringen van de leiders van de productie en de distributie. En dat is funest, ook voor de arbeidsproductiviteit.

Overheidsbemoeiing noodzakelijk, maar . . . .

De diep ingrijpende bemoeiingen van de Regeering op het gebied van loonen en prijzen zijn in dezen tijd noodzakelijk, doch de feiten doen zien, dat deze bemoeiingen niet alleen voordeelen, maar tevens nadeelen met zich brengen. De verantwoordelijkheid wordt in vele

gevallen geheel afgewenteld op de Regeering. Deze moet maar beslissen, hoe hoog de loonen diengn te zijn. Soms zijn de werkgevers nog grootere voorstanders van loonsverhoogen dan de vertegenwoordigers der arbeiders. Zou dit verschijnsel bewijzen, dat de sociale gezindheid van het patronaat in belangrijke mate gunstiger is geworden, men zou zich daarover, op zich zelf genomen, alleen kunnen verheugen. Te vreezen is echter, dat hier meermalen overwegingen openbaar worden van minder of van niet verblijdenden aard. De verantwoordelijkheden worden dikwijls afgeschoven, en dit moet zich op den duur wreken.

Het wreekt zich reeds. Naast den zwarten handel zijn er de zwarte loonen, nog iets ruimer gesteld: de zwarte arbeidsvoorwaarden. Ook te dezen aanzien hebben wij met een samengesteld complex van factoren te doen, doch dit mag de oogen niet doen sluiten voor het feit, dat deze toestand ernstige bezwaren met zich brengt voor de loonbewaking, en dreigende gevaren bevat, zoowel voor de stabiliteit van de loonen als voor de moreele verhoudingen.

De Regeering heeft hier een zeer belangrijke taak. Met voldoening is begroot, dat de looncontrole meer intensief is ter hand genomen, dat overtredingen worden achterhaald en dat de bedrijven daarvan op meer strenge, tevens afschrikwekkende, wijze worden gestraft.

Organisaties van werkgevers en van werknemers zien zich hier in niet mindere mate een taak aangewezen, welke, hoe moeilijk zij ook moge zijn, dient te worden vervuld ten bate van goede arbeidsverhoudingen en van ons geheele volksleven.

De gemakkelijkheid, waarmede werkgevers soms voor verder gaande loonsverhoogen pleiten en niet zelden tot toekenning van arbeidsvoorwaarden overgaan, in strijd met de rechtens geldende regelen, wijst er op, dat de vastgestelde prijzen meermalen aan den hoogen kant zijn — zij laten dan immers ruimte voor zwarte arbeidsvoorwaarden — en dat bij de aanneming van werken sommen kunnen worden bedongen, welke voor ongerechtigheid in velerlei vorm ruimte bieden. Wat doet de Regeering om de uitvoering van publieke werken tot te hooge bedragen te remmen of te keeren?

Prijsvaststelling en Prijscontrole

Wat prijsvaststelling — van prijsbeheersching durf ik bijna niet te spreken — en prijscontrole betreft, moge ik mij de opmerking veroorloven, dat te dien aanzien redenen aanwezig zijn voor critiek. Men zal daarmee matig moeten zijn, omdat met de prijsvaststelling in wel zeer ongunstige omstandigheden moest worden aangevangen en aan de documentatie op dit gebied wel een en ander ontbrak. Er moest hier worden geëxploreerd en geïmproviseerd. Uiteraard verkrijgt men geleidelijk meer wetenschap en ervaring, maar men verwachtte niet te veel van prijsbeheersching. Het bedrijfsleven is uitermate samengesteld en zeer verscheiden. Voor het wijdvertakte, dikwijls subtiel gelede gebied van industrie, ambacht en handel prijsregelingen vaststellen, stuift op tal van bezwaren, soms van onoverkomelijken aard. Dit make bescheiden. Hieruit worde echter niet de conclusie getrokken, dat men in bescheidenheid te hooge prijzen moet handhaven. Waar op grond van de ervaringsverschijnselen de vastgestelde prijzen te hoog blijken te zijn, tot abnormale winsten en (of) tot abnormale arbeidsvoorwaarden leiden, schrome men niet, in te grijpen. Men trede ook hierbij zoo op, dat de situatie weder noopt tot scherp calculeeren, tot efficiënt beheer, tot inspanning van alle krachten om de productie te stimuleeren en bij te dragen tot de voorziening van goederen voor ons volk tegen prijzen, welke in staat stellen veel weerstanden met betrekking tot het herstel van ons economisch leven te verzwakken en zoo mogelijk op te heffen.

De leiding van den Dienst voor de Prijzen heeft wel

eens den indruk gewekt, dat er voor critiek geen grond was, omdat de vastgestelde prijzen in het algemeen juist waren. Ook de leiding van dien dienst heeft af en toe afstand te nemen van haar werk, ten einde dit meer objectief te kunnen beoordeelen en de juiste wegen te vinden voor noodzakelijke correcties. Men beperke zich niet tot wijziging van de kosten- en winstmarges voor den handel, in het bijzonder den detailhandel, wanneer deze mogelijk en rechtvaardig blijkt, maar richtte zijn blik in niet mindere mate op de prijzen voor de industrie. Men geve ook op dit terrein opening van zaken aan de centrale organisaties van arbeiders, en men betrekke deze in het beraad. Met genoegen heb ik geconstateerd, dat de Regeering daartoe heeft besloten, al blijft, vanzelfsprekend, aan haar de beslissing voor datgene, waarvoor zij verantwoordelijk is.

Betekenis van de loonstop

Uit wat tot nu toe werd opgemerkt, is reeds gebleken, dat ik mij met de algemeene strekking van het beleid der Regeering in zake loonen en prijzen vereenigen kan. Er is bezwaar tegen een onvoorwaardelijken loonstop, maar zie ik het goed, dan heeft de Regeering dezen niet afgekondigd. Zij wenscht in de huidige omstandigheden de loonen, welke in het laatste jaar op het in het algemeen aangenomen peil zijn gebracht, niet verder verhoogd te zien. Zij erkent, dat de stijging van de kosten voor het levensonderhoud in de laatste maanden op de verhouding tusschen loonen en prijzen van ongunstigen invloed is geweest en nog is, maar zij meent, dat om redenen van algemeenen aard de compensatie daarvoor niet moet worden gevonden in een algemeene verhoogen van de loonen, maar in een niet onbelangrijke uitbreiding van den kinderbijslag.

Dit standpunt brengt met zich, allereerst, dat alle krachten moeten worden ingespannen om verdere verhoogen van de kosten voor het levensonderhoud te voorkomen, en voorts, dat als doel moet worden gesteld de spanning tusschen loonen en prijzen te verminderen langs den weg van prijsverlagingen daar, waar deze, gelet op alle daarbij in overweging te nemen belangen, gemotiveerd zijn. Uit dit standpunt vloeit tevens voort, dat, indien de Regeering in dit tweeledig doel onverhoopt niet zou slagen, haar beleid in zake de loonen waarschijnlijk een wijziging zou moeten ondergaan.

Mijnheer de Voorzitter! Ik gebruikte het woord „onverhoopt”, omdat, indien tot een generale loonsverhoogen zou moeten worden besloten, in menig opzicht de slag verloren zou zijn, en het toch reeds zoo zorgwekkende karakter van den toestand nog zou worden verergerd. Men denke hier met name aan onder export.

Met betrekking tot looncorrecties moet inderdaad voorzichtigheid worden betracht. Wie ten aanzien daarvan voor soepelheid pleit, verliest uit het oog, dat deze in de tegenwoordige omstandigheden in betrekkelijk korten tijd tot algemeene loonsverhoogen voert.

Mijnheer de Voorzitter! Met deze opmerkingen over dit zoozeer belangrijke vraagstuk moet ditmaal worden volstaan.

Loyale oppositie

Er is over deze zaak veel meer te zeggen, maar dat moet worden uitgesteld tot de behandeling van de begrotingen van Sociale en van Economische Zaken. Mogen mijn opmerkingen en de daarin vervatte suggesties een gunstig onthaal vinden bij de Regeering, en strekken deze haar tot bewijs, dat wij van onze oppositioenele positie geen gebruik wenschen te maken om haar te bestrijden daar, waar zij, alles samen genomen, kan worden gesteund. Er is op dit gebied stof genoeg, welke gehanteerd kan worden in scherp critischen zin. Er zijn in de huidige armoede-situatie haast onbegrensde mogelijkheden voor oppositie tegen het regeeringsbeleid. Noch

van het een, noch van het ander wenschen wij gebruik te maken, zoolang het Kabinet op ernstige wijze werkzaam is zijn beleid te volvoeren in den aangegeven zin en met het beoogde doel. De situatie is waarlijk ernstig genoeg; deze alleen noopt reeds tot ingetogenheid bij het uiten van critiek.

II. Verhouding Staat en maatschappij

Geen scheiding maar onderscheiding

„Het tweede onderwerp, waarover ik een korte beschouwing wil geven, betreft de verhouding tusschen Staat en maatschappij. Op de vraag, hoe de Regeering die verhouding ziet, antwoordt zij eerst hoe zij die niet ziet, nl. niet als die van twee diametraal tegenover elkaar staande machten of begrippen. Met dit negatieve antwoord kan worden ingestemd, al zegt het — de Regeering spreekt dit zelf uit — niets voor het heden, en alleen iets, althans indien het juist is wat zij daarover opmerkt, voor het verleden. De vraag is naar mijn meening niet, of er een tegenstelling is tusschen Staat en maatschappij, maar of er een onderscheiding is tusschen die beide, en, zoo ja, waarin deze bestaat.

Wij gaan uit van de onderscheiding tusschen Staat en maatschappij, welke een wezenlijk karakter draagt in dezen zin, dat de maatschappelijke geleidingen, organen en organisaties als zoodanig een niet-staatelijk karakter dragen, al geldt ook voor hen het Overheidsgezag en al is de Overheid ook te hunnen aanzien geroepen haar rechtspraak uit te oefenen.

Het is van bijzonder belang, vooral in onzen tijd, deze onderscheiding scherp in het oog te vatten, niet met het doel — laat ik dit nog eens mogen herhalen — de maatschappij aan het Overheidsgezag en de Overheidsbemoeiing te onttrekken, maar om de opsmelting van de maatschappij in den Staat te voorkomen.

De Overheid is een gave Gods; haar werkzaamheid, conform haar taak, is een onwaardeerbare zegen, maar een Staatsopvatting, welke er toe leidt het geheele maatschappijleven in de Staatsgemeenschap te doen opgaan, is een uitermate groot gevaar.

Machtconcentratie

De Overheid heeft macht zoowel in den zin van bevoegdheid als in dien van vermogen. Deze waarheid mag er ons niet toe verleiden in deze gebroken, zondige wereld het gevaar te bagatelliseeren, dat Overheidsmacht met zich kan brengen, en ook herhaaldelijk met zich gebracht heeft en met zich brengt. Vanzelfsprekend wordt dit gevaar sterker en werkzamer naarmate men macht al meer concentreert in één hand of enkele handen.

Dan treedt een culminatie van macht in, voor welke men beducht moet zijn. Worden de economische en de sociale macht gelegd in handen van hem of hen, aan wie de politieke macht is toebetrouwd, worden alzoo de economische, sociale en politieke macht met elkaar vereenigd, dan ontstaat een machtsformatie, een Staatsmacht, welke het leven in zijn vrijheden bedreigt. Het burgerleven, de natuurlijke organen der samenleving en die organen, welke in verband met de historische ontwikkeling in de maatschappelijke sfeer zijn tot stand gebracht, komen al meer onder de heerschappij van de Staatsmacht. De vrijheid gaat gevaar lopen. Zoowel de persoonlijke vrijheid als de burgerlijke en de geestelijke vrijheid kunnen langs dien weg ernstig in de knel komen. De machtsontwikkeling in de laatste decennia heeft ons dit maar al te duidelijk en in velerlei zin geleerd.

Dit nu noopt er mede toe, naast de besliste erkenning van de Overheid als een gave Gods, als instelling van Zijn hand, even beslist erkenning te vorderen voor de vrijheden des volks, en voor de vrijheden en de zelfstandigheid van de maatschappelijke levenskringen. Hand-

having van de persoonlijke vrijheid is niet genoeg. Even krachtig opkomen voor de vrijheid en de zelfstandigheid der maatschappelijke levenskringen is noodzakelijk, omdat zonder die laatste ook de eerste niet tot haar recht komt. In onze partij noemt men dit de souvereiniteit in eigen kring.

Socialistische opvattingen

Het Staatssocialisme en Staatsabsolutisme zijn bekend genoeg, en toch blijven het gevaren, welke voortdurend het leven bedreigen. Velen meenen, dat de onderwerping van het geheele leven aan de macht van den Staat zich alleen kan voordoen en voordoet in het nationaal-socialistische en in het communistische systeem. Dit acht ik een vergissing.

In het socialisme werken nog sterk marxistische, wil men: communistische, tendenzen. Ook het communisme wil socialisme, zegt men dan. Maar afgezien daarvan, het socialisme neemt het geheele maatschappelijke leven op in het Staatsverband en maakt dit leven tot een staatelijk leven. De socialisatie gaat gepaard met de opheffing van den privaten eigendom van den grond en van de overige productiemiddelen, brengt deze aan de gemeenschap, welke concreet steeds de Staatsgemeenschap is, en leidt dientengevolge tot Verstaatlichung. De socialistische beschouwing omtrent de bedrijfsorganisatie voert tot een bedrijfsorganisatie, welke in wezen is een verlengstuk van den Staatsarm, een Staatsorganisatie, welke het georganiseerde bedrijf moet rijp maken voor de socialisatie en althans moet zorgen voor de algeheele doorwerking daarin van de Staatsleiding. De geleide economie der socialisten is een blijvend door den Staat geleide economie, waardoor ten slotte productie, distributie en consumptie worden bepaald. Wanneer mentaliteit, moraliteit, geestelijke overtuiging daarvoor hindernissen opwerpen, daaraan in den weg staan, dan wordt — het is de consequentie, Mijnheer de Voorzitter — de Staatsmacht aangewend om die hindernissen en sta-in-den-wegs te overwinnen. De geleide economie naar de socialistische conceptie moet zegeviereren, en daarmee is de bijl gelegd aan den wortel van den boom der persoonlijke en der geestelijke vrijheid.

Het is mij niet onbekend, dat vele socialisten dit niet willen. Zij aanvaarden het personalisme en verbinden dit met het socialisme om uitdrukking te geven aan de gedachte, dat zij een socialisme willen, dat de persoonlijkheid en haar vrijheid eerbiedigt. Zij streven naar de creatie van organen, welke het daarin samengebrachte leven een zekere zelfstandigheid geven ten aanzien van den Staat. Zij zijn voorstanders van de functioneele decentralisatie, mede om door middel daarvan het centralisme, de bureaucratie en de Staatsoverheersching te breidelen, te beperken, of ook uit te bannen. Zij wenschen in de Staatsgemeenschap als het ware een evenwicht van krachten tot stand te brengen, met behulp waarvan Staatsabsolutisme en Staatssocialisme kunnen worden gekeerd.

Voor dit alles is mijn oog open. Ik volg wat te dezer zake plaats heeft, voor zoover mij dit mogelijk is, met groote aandacht en belangstelling, maar het stelt mij niet gerust. Ook achter en in het socialisme, achter en in de socialistische conceptie van de geleide economie werken beginselen, die domineeren, en deze beginselen nopen tot de incorporatie van het maatschappelijke leven in den Staat, tot de heerschappij van den Staat over dat leven en mitsdien tot dienstbaarheid van het geheele leven aan de idee, en haar promotor en realisator: den Staat met al zijn machtsmiddelen.

Ik ontken niet, als men op dat woord prijs stelt, dat dit progressie is, maar ik meen tegelijkertijd, dat het een te verwerpen progressie is op principieele en practische gronden.

Opvatting der regeering

Het positieve antwoord, dat de Regeering geeft op de vraag: hoe ziet gij de verhouding tusschen Staat en maatschappij, is niet conform deze zoeven uitermate summier geteekende conceptie, maar toch mag de opmerking worden gemaakt, dat het wellicht mogelijk is, dat de voorstanders van de socialistische conceptie met dat antwoord in zeer belangrijke mate kunnen instemmen. Indien dit zoo zou blijken te zijn, is er plaats voor de meening, dat het antwoord nog niet volledig is. De grondgedachte daarvan is immers het subsidiariteitsbeginsel, dat, hoewel een gansch andere visie gevende dan de socialistische, toch wel het geheele maatschappelijke leven subordineert aan den Staat. „Bij de samenbundeling van al deze gemeenschappen” — dat zijn de gemeenschappen der maatschappij — „vormt nationaal de Staat den top”, zoo luidt een deel van het antwoord van de Regeering op de zoeven herhaalde vraag. Het is momenteel niet noodig uiteen te zetten, dat wij ook tegen het subsidiariteitsbeginsel principieele bezwaren hebben. De ervaring zal moeten leeren, of deze bezwaren concreet tot gelding dienen te worden gebracht, wanneer straks de bedrijfsorganisatie niet als algemeene idee, maar in een uitgewerkte regeling aan de orde komt.

Het is genoegzaam bekend, dat ook wij van meening zijn, dat in de tegenwoordige omstandigheden een zeer uitgebreide en ingrijpende Overheidsbemoeiing niet kan worden onbeerd. De Overheid moet op menig punt thans aan geleide economie doen. Het is voorts volstrekt niet uitgesloten, dat de internationale economische verhoudingen, ook dan wanneer de buitengewone moeilijkheden van dezen tijd overwonnen of geliquideerd zijn, met zich zullen brengen een bredere en meer ingrijpende bemoeyenis van de Overheid dan anders noodzakelijk zou zijn. Indien dit zoo wordt, zal deze bemoeyenis leidende kenmerken vertoonen.

Wij betreuen intusschen zeer, dat in dezen tijd de gemeenschappelijke werkzaamheid voor de uitvoering van de tegenwoordige Overheidstaak op de meest doeltreffende wijze niet ongestoord kan worden verricht, ten gevolge van het feit, dat de één zich richten wil op een blijvend door de Overheid geleide economie, krachtens principe, terwijl de ander de tegenwoordige bemoeying niet in die richting meent te mogen helpen ontwikkelen.

Bedrijfsorganisatie is noodig

Onze opvatting in zake de bedrijfsorganisatie houdt nauw verband met ons inzicht betreffende het wezenlijke onderscheid van Staat en maatschappij en met de groote algemeene gedachte van de soevereiniteit in eigen kring. Op dien grondslag wenschen wij een bedrijfsorganisatie, welke de samenwerking tusschen de patroons en de arbeiders tot stand brengt en verder ontwikkelt via de organisaties van patroons en van arbeiders. De bedrijfsorganisatie moet voortkomen uit en opgebouwd worden op de vrije patroons- en de vrije arbeidersorganisaties, en als zelfstandige organisatie optreden, dus wel onder het gezag, het toezicht en de contrôle van de Overheid, maar niet als verlengstuk van den Overheidsarm, noch als gemengd orgaan, waarin Overheid en bedrijfsleven gezamenlijk fungeren. Die organisatie moet, naarmate zij groeit en toeneemt in ervaring en uitrusting, een steeds bredere plaats gaan beslaan en in toenemende mate bevoegdheden verkrijgen, opdat langs dien weg het zelfstandige sociaal-economische leven steeds meer naar de wetten van het recht en voor de toepassing van de gerechtigheid gaat leven.

Men kan hierover oordeelen zoo men wil, maar men zal niet kunnen ontkennen, dat ook hierin een progressief programma ligt besloten.

III. De Indische kwestie

Onvoldoend overleg met de Staten-Generaal

Thans kom ik tot het derde onderwerp, het Regeeringsbeleid in zake Nederlandsch-Indië.

In de Memorie van Antwoord — het staat op pag. 2 en 3 — is gezegd, dat de Regeering meent, dat voor een goed begrip van het hedendaagsche beleid voldoende gegevens omtrent de Londensche periode beschikbaar zijn. Wat daarvan overigens ook moege zijn, ten opzichte van het beleid aangaande Nederlandsch-Indië is dit niet het geval. De Kamer weet veel te weinig van hetgeen in de Londensche periode door de Regeering en de Nederlandsch-Indische Regeering is verricht met betrekking tot Indië. Een verwijzing naar de Regeeringsverklaring van 7 December 1942, uitgesproken bij monde van H. M. de Koningin, is, hoe belangrijk deze rede ook is, niet afdoende. Voor zoover het hedendaagsche beleid verband houdt met het toenmalige beleid te Londen en te Brisbane, daarmede samenhangt of daaruit resulteert, is de Kamer zeker onvoldoende in staat, bij gebrek aan officieele gegevens, zich daarover een zelfstandig en gefundeerd oordeel te vormen.

Op blz. 29 van de Memorie van Antwoord wordt medegedeeld, dat het „in deze omstandigheden” voor de Regeering geboden is, dat zij zich zekere beperkingen oplegt, ten einde de besprekingen in Indië niet te doorkruisen. De Regeering wenscht niet te kort te doen aan de behoefte aan gedachtenwisseling over de Indische vraagstukken in de Volksvertegenwoordiging, noch aan de aanspraken der Kamer op zoo volledig en snel mogelijke informatie. Maar indien van de zijde der Kamer in dit tijdsgewricht behoefte bestaat om dieper op een aantal actueele vraagstukken in te gaan, zou de Regeering de voorkeur moeten geven, zoo zegt zij, aan een gedachtenwisseling in comité-generaal, waartoe zij eventueel gaarne bereid is.

De volksvertegenwoordiging wordt onvoldoende ingelicht.

Deze gang van zaken, Mijnheer de Voorzitter, is hoogst onbevredigend. Op dit punt is er een continuatie van een mijns inziens in verschillende opzichten verkeerd beleid. Telkens is aan de Volksvertegenwoordiging datgene onthouden, waarop zij aanspraak mag en moet maken. Dit werd dan gemotiveerd met een beroep op de gevoeligheid van de wereldopinie, van de internationale situatie, op de risico's of repercussies, welke anders zouden kunnen ontstaan met betrekking tot de verhouding met Engeland en Amerika, op de moeilijkheden, welke anders zouden zijn gerezen ten aanzien van de verhouding met Indië, enz. Ten gevolge daarvan werd de Kamer in vele gevallen eerst ingelicht, als besluiten waren genomen, daden waren verricht. Een gedachtenwisseling met haar werd niet gezocht, zelfs wel afgesneden, alvorens beslissingen vielen. Thans is het weer zoo. Wij — de Regeering — moeten ons beperkingen opleggen, ten einde de besprekingen in Indië niet te doorkruisen. Wilt gij, aldus de Regeering, dieper op de zaken ingaan, dan kan dit alleen in comité-generaal.

Derden weten meer dan de Volksvertegenwoordiging. Zij mogen blijkbaar meer weten dan het eenige orgaan, dat het volk vertegenwoordigt. In de „Nationale Rotterdamsche Courant” van Zaterdag 11, één dag na de verschijning van de Memorie van Antwoord, waaruit ik zoeven citeerde, komt een hoofdartikel voor onder den titel: „Op de snede van het mes”, waarin mededeelingen worden gedaan, welke moeilijk het resultaat kunnen zijn van deductie uit en combinatie van gepubliceerde gegevens. Die mededeelingen kunnen alleen maar verklaard worden als men aanneemt of dat de schrijver insider is en met goedvinden publiceert of dat hij zijn

inlichtingen uit buitengewoon goede bron heeft bekomen. Hoe meer men over dezen gang van zaken nadenkt, hoe vreemder, hoe raadselachtiger en hoe bedenkelijker hij wordt. Schrijvers in kranten mogen weten, wat de Kamer niet mag weten. Hoe groot mijn achting en waardeering voor die schrijvers ook is, het gaat toch niet aan, dat aan de Kamer inlichtingen worden onthouden, waarover derden kunnen beschikken.

Bovendien, Mijnheer de Voorzitter, wat nog belangrijker is, de Kamer kan in comité-generaal de gegevens vernemen, die reeds in de kranten staan, en dieper van gedachten wisselen met de Regeering over de zaken, nadat te dezen aanzien besluiten schijnen genomen te zijn. Zij wordt niet, alvorens die besluiten vallen, geraadpleegd. Zij ontvangt niet de gelegenheid haar oordeel te geven, alvorens de Regeering beslist. Ter zake van het beleid der Regeering met betrekking tot de verhouding met Duitschland mocht dit op den valreep nog geschieden, ten aanzien van Indië mag dit niet geschieden, en dat terwijl het hierbij gaat om het Koninkrijk en om een zaak van fundamenteele, constitutioneele beteekenis. Ik moet hierover mijn diepe teleurstelling uitspreken. Het is naar mijn meening plicht voor de Staten-Generaal dit beleid der Regeering ernstig te wraken.

De Regeering zegt in de Memorie van Antwoord, eveneens op blz. 29, dat besprekingen in Nederlandsch-Indië in vollen gang zijn, deels met de gewaardeerde medewerking van Britsche diplomatieke en militaire autoriteiten. Met inachtneming van den eerbied, welken wij aan diplomatieke autoriteiten, en in het bijzonder aan Britsche diplomatieke autoriteiten, verschuldigd zijn, moge ik aan de Regeering vragen: om welke redenen zij hun medewerking waardeert. Mijns inziens is de verhouding tusschen Nederland en Nederlandsch-Indië nog steeds een zaak, welke Nederland en Indië hebben te regelen, en is er geen grond voor waardeering van een medewerking, welke, als zij niet kon worden ontgaan, toch alleen op beleefde en nuchter zakelijke wijze kon zijn begroet.

MALINO EN PANGKAL PINANG

Het beleid van Dr van Mook

Het verslag over de te Malino gehouden conferentie is een zeer lezenswaardig stuk. Kennismaking daarvan deed mij de verzueting slaken: waren wij periodiek op deze wijze over den gang van zaken ingelicht geworden. Het beleid, dat dr van Mook op die conferentie heeft gevoerd en gevolgd, zal ik op dit oogenblik niet bespreken. Wel wensch ik er de aandacht op te vestigen, dat de gegevens den indruk wekken, dat de leiding den loop van zaken in de te Malino vertegenwoordigde gebieden verbonden heeft aan den toenmaligen toekomstigen loop van zaken op Java en Sumatra, waartegen, al kan op dit punt thans niet met vrucht worden ingegaan, zeker ernstige bezwaren zijn in te brengen.

Over de conferentie, te Pangkal Pinang gehouden, is nog geen verslag verschenen. De officieele publicaties, speciaal die van de eerste dagen, zijn beslist ontoereikend. Daarin werd bij voorbeeld geen of vrijwel geen melding gemaakt van de beschouwingen, van Indo-Europeesche zijde op die conferentie gehouden, noch van de beschouwingen van den heer mr. C. C. van Helsdingen, den bekenden leider van de Chr.-Staatkundige Partij in Indië, tevens lid en gedelegeerde van den Volksraad. Opnieuw deden deze feiten de vraag rijzen: waarom wordt in de officieele publicaties de objectiviteit niet betracht en geen aandacht geschonken juist aan de beschouwingen van hen, die, hoe men ook over hun meening moge denken, in trouw aan het Koninkrijk uib'cnken? Wel werd aanstonds gepubliceerd wat dr. van Mook in zijn slotrede voor de conferentie zeide. Daarin kwam, als op het verslag van „De Maasbode” in het nummer van 14 October i.l. mag worden afgegaan, het volgende voor:

„Noch onbekookte uitlatingen van „Indië in

Nood”, noch strakke, onbuigzame constitutioneele fanatici, die menschen en gebeurtenissen willen beoordeelen volgens door menschen gemaakte regels van een oud spel, hebben zich op deze conferentie doen hooren.”

Is dat de stijl, Mijnheer de Voorzitter, waarin de Luitenant-Gouverneur-Generaal zich mag uiten? Is het in overeenstemming met zijn eed en zijn ambt, met de waardigheid, welke hij heeft hoog te houden, dat hij zich op zulk een wijze uitlaat, dat hij zulk een opinie heeft en die ook uit over de Grondwet, over de constitutie, waaraan wij allen en waaraan ook hij is gebonden? Wat is voor iemand, die aldus spreekt, de Grondwet? Niet meer dan een vodge papier, dan een waardeloos historisch gegeven, dat wellicht nog alleen als antiek stuk in een museum mag worden ondergebracht. De Luitenant-Gouverneur-Generaal, de hoogste drager van het gezag in Indië, kan zich aldus uitlaten en dit ongestraft doen! Aan de verantwoordelijkheid daarvoor kan de Regeering zich niet onttrekken. Hoe verstaat zij deze verantwoordelijkheid en op welke gronden meent zij haar te kunnen dragen? Op de vraag, of de heer van Mook hetgeen ter conferentie was vernomen, aldus naar waarheid heeft gekenschetst, spreek ik uit den aard van de zaak niet.

Uitlatingen Voorzitter Commissie-Generaal

Het antwoord, dat op pagina 30 van de Memorie van Antwoord wordt gegeven op de vragen, in het Voorloopig Verslag gesteld, over uitspraken van den voorzitter van de Commissie-Generaal, siert de Regeering niet. Dat beschouwingen, als in die uitspraken gegeven, volgens een gedachtengang van politieken aard dienen te worden geïnterpreteerd, was aan de vragers, was aan de Kamer bekend. De vraag is echter, of zulke beschouwingen passen aan hem, die als woordvoerder optreedt van de Commissie-Generaal, een Regeeringsorgaan. Men kan hier niet een tegenstelling, noch een onderscheiding maken, als in de Memorie van Antwoord is gedaan. Dat de onderhavige uitspraken geen nieuwe staatsrechtelijke perspectieven openen, zooals de Regeering stelt, is duidelijk, maar daarover loopt het niet. De quaestie is deze, of iemand in die positie en met die taak zich veroorloven mag te spreken op de wijze en met een inhoud, als is gedaan. Waarom kan de Regeering op de gestelde vragen niet antwoorden, dat zij de bedoelde uitlatingen niet gelukkig vindt? Is zij zelfs daartoe niet in staat? Dat de gewraakte beschouwingen, volgens een politieken gedachtengang geïnterpreteerd, practische waarde kunnen hebben en wellicht zelfs moeilijk gemist kunnen worden om aan buitenstaanders begrijpelijk te maken, welke feitelijke politieke beteekenis toekomt aan een overeenstemming, die in overleg met de Commissie-Generaal wordt verkregen, zooals de Regeering stelt, is een bedenkelijke uitlating. Haar strekking is, dat beschouwingen, welke het Staatsrecht ter zijde stellen, in omstandigheden kunnen worden geloofd en geprezen. Waar belanden wij, als de Regeering zulke stellingen poneert?

Soekarno erkend

De Regeering heeft nu — het staat te lezen op blz. 30 van de Memorie van Antwoord — openlijk en ronduit verklaard, dat zij „het niet meer bevorderlijk acht tot een vruchtbaar overleg een onderscheid vol te houden tusschen den heer Sjahrir, die wel, en ir. Soekarno, die niet in besprekingen zou zijn te betrekken”. Daartoe moest het wel komen, Mijnheer de Voorzitter! Het is een uitvloeisel van de gedragslijn der Regeering, een noodzakelijk sequeel van haar beleid, waaruit opnieuw duidelijk blijkt, welke de gevolgen zijn, als men een verkeerd weg opgaat. Het uitgangspunt van de Regeering was naar ons inzicht in principieel opzicht verwerpelijk. Zij had haar uitgangspunt moeten kiezen in het gezag en

zijn plicht, in de constitutie en haar voorschriften met betrekking tot wijziging van den status van Nederlandsch-Indië in het Rijksverband, conform de rede van 7 December 1942. Dan was haar positie een zuivere geweest, een zuivere gebleven, en zou langs dien weg aan de rechtmatige verlangens en aspiraties van de Indische volken kunnen zijn voldaan op zeer behoorlijke wijze. Daaraan stond hier niets in den weg, welke indrukken men ook dienaangaande mag hebben gewekt in de kringen van de zoogenaamde Republiek. Het is bekend, Mijnheer de Voorzitter, dat ook wij bereid waren tot loyale en royale medewerking aan de verwezenlijking in een zoo snel mogelijk tempo van de zelfstandigheid van Indië met betrekking tot de inwendige aangelegenheden, mits onder de handhaving van het gezag en in overeenstemming met onze constitutie.

Diepe bezorgdheid

Omtrent den concreten inhoud van het aanbod, dat de Commissie-Generaal gedaan heeft aan de dusgenaamde Republiek is ons tot heden niets officieel bekend. Wij moeten weer afwachten. Wellicht worden wij weer door derden op de hoogte gebracht. Ons definitieve oordeel kan uiteraard thans, bij gebrek aan vaststaande, betrouwbare gegevens, niet worden gegeven. Wel meen ik uiting te moeten geven aan mijn diepe bezorgdheid over den gang van zaken en aan mijn vrees, dat de overeenstemming, welke schijnt te zijn of te zullen worden bereikt, er een is, welke zoowel voor Indië als voor het Koninkrijk catastrophaal zal zijn. God, die alle dingen in alle omstandigheden leidt, verhindere in Zijn gunst, dat mijn vrees bewaarheid wordt!

Ik wijs voor onze groep nogmaals alle medeverantwoordelijkheid ten volle af voor hetgeen hier plaats heeft gehad en thans schijnt plaats te hebben.

Pleidooi voor rechtmatigen volksinvloed

Mijnheer de Voorzitter! Ik doe nu nog zeer positief en concreet deze vraag aan de Regeering: Zijt gij, na wat in de laatste dagen gepubliceerd is, officieel of officieus, nog van oordeel, dat gij u zoo moet beperken in uw mededeelingen als gij in de Memorie van Antwoord gedaan hebt, ten einde de besprekingen in Indië niet te doorkruisen? Zijt gij nog het gevoelen toegedaan, dat het oogenblik nog niet is aangebroken om de Staten-Generaal in te lichten op integrale wijze en haar in de gelegenheid te stellen, over die inlichtingen met u van gedachten te wisselen? Naar mijn oordeel is de situatie zoo, dat niemand er bezwaar tegen kan hebben, dat dit debat in het openbaar plaats vindt. Wij allen beschikken, met al onze karaktereigenschappen, toch zeker, Mijnheer de Voorzitter, over die beheerschtetheid, welke gevorderd wordt door de belangen van het Koninkrijk, van Indië en van het vaderland?

Vindt de Regeering goed, dat langs velerlei kanalen allerlei mededeelingen aan derden worden gedaan, dat die naar eigen goedvinden daarmede kunnen handelen, en dat wij hiervan eerst iets vernemen, als het reeds te laat is? Ik vermoed, dat het zelfs op dit oogenblik reeds te laat kan zijn. Als men de berichten mag gelooven, staan wij voor het voldongen feit. Ik ontzeg in den moreelen zin van het woord het recht aan de Regeering om hier het standpunt in te nemen, dat er een zoodanig onderscheid mag worden gemaakt tusschen Staatsrecht en politiek, waarvan het gevolg kan zijn, dat onder den naam politiek het Koninkrijk wordt vermoord, zonder dat de Volksvertegenwoordiging de gelegenheid heeft gehad, zich daarover eerst uit te spreken.

Mijnheer de Voorzitter! Ik druk mij opzettelijk duidelijk en naar mijn meening nauwkeurig uit. Het zou mij veel waard zijn, als de Regeering kon mededeelen: gij vergist u, gij hebt voor waarheid aangenomen, wat verdichtfels zijn. Het zou mij een zeer lief ding waard zijn, als de

Regeering kon zeggen: wij zullen u op korten termijn opening van zaken geven, en gij zult met ons op behoorlijke wijze kunnen beraadslagen, alvorens wij onze besluiten nemen, alvorens wij onze conclusies trekken, alvorens u voor voldongen feiten te plaatsen. Dat is het minste, waarop de Kamer recht heeft. Men bezie deze aangelegenheid in het licht van de geschiedenis der pas achter ons liggende jaren, toen wij allen kreunend, de een zus en de ander zoo, gebukt gingen onder een systeem, ten gevolge waarvan de openbare zaak niet openbaar kon worden behandeld, ten gevolge waarvan het onmogelijk was over de zaken beraad te hebben tusschen Regeering en Volksvertegenwoordiging. Hier, waar het om een zaak van de meest fundamentele waarde voor het Koninkrijk gaat, maar bovenal om een zaak van ontzaglijk groote beteekenis met het oog op onze verantwoordelijkheid voor al die miljoenen, die behooren tot de Indische volken, is het dringend noodig, dat teruggekeerd wordt tot datgene, wat voortvloeit uit de toepassing van de normale regels voor het verkeer tusschen Regeering en Staten-Generaal, teruggekeerd wordt datgene, wat in de gegeven omstandigheden in ieder geval behoort te worden verricht.

Mijnheer de President! Ik had nog meer te zeggen, maar ik heb in den aanvang reeds gevoeld, dat ik dan wellicht den voor mij beschikbaren tijd zou overschrijden, en daarom moet ik zeer tot mijn leedwezen de opmerkingen, welke ik wilde maken over het verband tusschen geestesleven en Staatskunde, achterwege laten. Ik dank u!

Nogmaals

Schouten in de Kamer

Op 14 November sprak de heer Schouten opnieuw over de Indische kwestie. Een tweetal citaten uit deze rede mogen dienen om het standpunt der partij ook in breeden kring te verduidelijken.

„De Regeering zij voorzichtig, Mijnheer de Voorzitter! Wij leven in een tijd van groote spanningen en van veel verwarring. Wij leven in een tijd van revolutionaire bewegingen. Steeds, maar zeer in het bijzonder in zulk een tijd, heeft de Regeering van oogenblik tot oogenblik te denken aan haar roeping en taak. Als ik mij weer indenk, wat de Regeering neergeschreven heeft in de Memorie van Toelichting op het wetsontwerp in zake de gemeente Opsterland — een gansch andere zaak, natuurlijk, dan die van de verhouding tusschen Nederland en Indië —, wat zij daarin tot uitdrukking heeft gebracht ten aanzien van de beteekenis en de waarde van de handhaving van het gezag, en van het gevaar, gelegen in de onderminning van het gezag, en ik vergelijk dat met de woorden van den Minister-President van hedenmorgen over hetgeen dr. van Mook zich veroorloofd heeft op de conferentie te Pangkal Pinang, Mijnheer de Voorzitter, dan vraag ik mij af — ik was voorstander van het wetsontwerp in zake Opsterland, en heb ook in geen enkel opzicht spijt van mijn houding, bij de behandeling van dat wetsontwerp aangenomen — of dit niet onwillekeurig de gedachte doet oprijzen, dat men de mug uitzuigt en den kemel doorzwelgt!

De kern van de constructie van de Commissie-Generaal bestaat hierin, dat zij het Koninkrijk wil zien omgezet in een unie, welke gevormd wordt door de Vereenigde Staten van Indië en het Koninkrijk der Nederlanden, waartoe ook zouden behooren Suriname en Curaçao, die echter eveneens in vrijheid over den toekomstigen vorm moeten beslissen. Daarom meent de Minister-President te mogen zeggen; dat het Koninkrijk verbroken noch ver-

moord wordt; het wordt alleen anders geordend naar den eisch van dezen tijd. Wij weten van die constructie overigens nog bitter weinig af. Maar dit thans ter zijde gelaten.

Wordt het Koninkrijk ontbonden?

Als de Minister-President een juiste omschrijving geven heeft van de kern van de constructie der Commissie-Generaal, en daaraan behoeft uiteraard niet te worden getwijfeld, staat daarmee, naar mijn meening, dit vast, dat deze constructie niet valt binnen het raam, aangegeven in de rede van 7 December 1942, noch binnen de grenzen, getrokken in de wet betreffende de instelling van de Commissie-Generaal. Immers, wij hebben hier niet te doen met een verandering in de ordening van het Koninkrijk, doch met geheel iets anders. Het Koninkrijk blijft bestaan; Nederlandsch-Indië wordt daarvan afgekapt, wil men, daaruit losgemaakt, Nederlandsch-Indië wordt in een kleiner of groter aantal Staten verdeeld, welke in één Staatsverband vereenigd worden en optreden onder den naam van de Vereenigde Staten van Indonesië. Die Vereenigde Staten en het Koninkrijk der Nederlanden worden gebracht tot een unie, welke van een kroon wordt voorzien, die staatsrechtelijk en staatkundig niet is de Kroon, waarover onze constitutie spreekt.

Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof, dat dit, wat de kern van de zaak betreft, op de basis van de mededeelingen van den geachten bewindsman, een objectieve omschrijving is van de beteekenis van de constructie der Commissie-Generaal. Daaruit blijkt, naar het mij toeschijnt, duidelijk, dat wij hier niet te maken hebben met een andere ordening van het Koninkrijk, maar wel met een ontbinding van het Koninkrijk, of, wil men dat woord vermijden, met het losmaken uit het Koninkrijk van het zeer belangrijke gebiedsdeel Nederlandsch-Indië.

Het Koninkrijk wordt dan gecontinueerd, voor zoover het bestaat uit Nederland, Suriname en Curaçao, aangenomen, dat die beide gebiedsdeelen tot het Koninkrijk wenschen te blijven behooren, en daarnaast komen te staan, afzonderlijk daarvan, de Vereenigde Staten van Indonesië. Tusschen die beide Staten, nl. de Vereenigde Staten van Indonesië en het Koninkrijk, wordt een Unie tot stand gebracht, en bij de creatie van die Unie gaat men er dan toe over een kroon in het leven te roepen, welke naar mijn meening niet meer kan zijn dan een versiersel, althans is het niet de Kroon, waarover onze Grondwet spreekt. Inderdaad wordt hier, wanneer dit plan zou doorgaan, om het woord van den heer Tilanus te gebruiken, het Koninkrijk gebroken, en ik aarzel niet mijn woorden, in eersten termijn gebezigd, te herhalen hierdoor, nl. als men die constructie gaat realiseeren, wordt het Koninkrijk vermoord.

Ik zal niet treden in de vraag, of de Unie, welke men in het leven wil roepen, wel is een Staat. De Staat, zijnde het Koninkrijk der Nederlanden, en de Staat, zijnde de Vereenigde Staten van Indonesië gaan een Unie aan. Ontstaat daardoor een Staat? Komt er dan in den concreten zin van het woord een Staatshoofd? Wordt dat Staatshoofd dan ter zijde gestaan door Ministers met ministerieele verantwoordelijkheid? Ik zal op dit oogenblik op deze en andere vragen niet ingaan maar ben van oordeel, al worden in den tegenwoordigen tijd blijkbaar heel veel vage en duistere begripsomschrijvingen gehanteerd, dat wij hier in wezen niet te doen hebben met een Unie, die is een Staat, door middel waarvan het Koninkrijk zou worden gehandhaafd. Intusschen, ik herhaal dit,

moeten wij een verdere gedachtenwisseling hierover uitstellen tot tijd en wijle wij over de zaak meer weten.

Is de Regeering nog vrij?

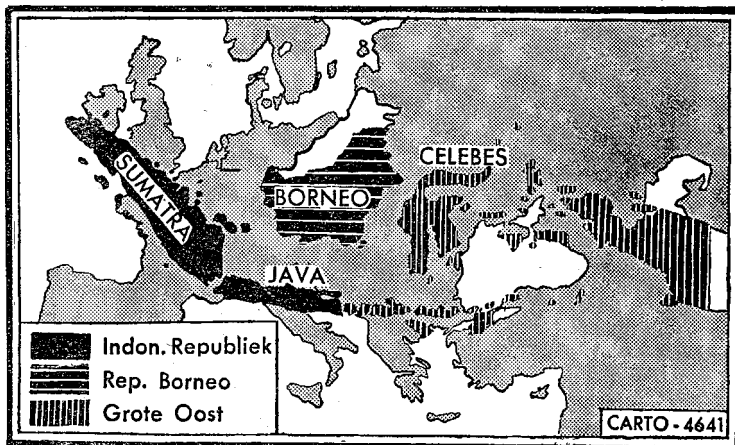
Wat die constructie van de Commissie-Generaal betreft, moet verder uit de woorden van den geachten bewindsman worden afgeleid, dat de Regeering daartegenover nog vrij staat. Hij heeft gezegd, dat door persoonlijk contact met de Commissie-Generaal de Regeering nader begrip wil trachten te verkrijgen van haar voorstellen, en hij heeft daaraan toegevoegd, dat zij, alvorens zich tot een bepaalde oplossing te verbinden, overleg zou zoeken met de Staten-Generaal.

Dit laatste is op zich zelf genomen eenigszins geruststellend, maar ook niet meer dan eenigszins, want wij kunnen ons bij de bepaling der waarde van die woorden niet losmaken van de geschiedenis van de laatste maanden, van het feit, dat herhaaldelijk, doordat men bepaalde woorden sprak, bepaalde initiatieven nam, bepaalde stappen deed, telkens weer opnieuw vooruitgelopen is op het gemeen overleg met de Staten-Generaal, dat, dit is volstreekte voorwaarde, moet plaats hebben alvorens beslissingen kunnen worden genomen. Laat ik het nog eens mogen aanduiden, nu al maanden lang is de toestand deze, dat men schuift, opnieuw schuift, nogmaals schuift, en elk schuiven brengt consequentie; met zich mede, en aan die consequenties is men in meerdere of mindere mate gebonden, althans is de Regeering daaraan in meerdere of mindere mate gebonden. Als men na geschoven te hebben of zich te hebben laten schuiven tot de conclusie komt, dat dit verkeerde consequenties ten gevolge heeft, staat men voor de grootste moeilijkheden. Dit is naar het mij wil voorkomen, overigens met volledige erkenning van alle moeilijkheden, welke de situatie met zich brengt, mede de kern van de onjuistheid van het beleid der Regeering.

De Commissie-Generaal trad buiten haar bevoegdheid

Voorts, uit de woorden van den geachten bewindsman moet dit belangrijke feit worden afgeleid, dat de Commissie-Generaal haar voorstellen heeft gedaan aan vertegenwoordigers van de dusgenaamde republiek, daarover met vertegenwoordigers van die republiek overleg heeft gepleegd, zonder de zekerheid te hebben, dat de Regeering, waarvan zij, Commissie-Generaal, een orgaan is, daarmee kon instemmen. Dit acht ik een onvergeeflijke

De Vereenigde Staten van Indonesië

Kentering

bij de

Katholieken?

Wanneer men „de Nieuwe Eeuw” — het Katholieke weekblad, waarvan Gerard Knuvelde hoofdredacteur is — van 16 November j.l. doorleest, dan treft men daar verschillende artikelen aan — waaruit blijkt, dat ook in katholieken kring de ontevredenheid over het algemeen regeerbeleid toeneemt. Het hoofdartikel draagt tot opschrift „Regering, Parlement en Volk” met als onderschrift „Het drama der voldongen feiten”.

Een paar citaten ter illustratie.

* * *

1. „De beide achtereenvolgende regeringen hebben noch in de Indonesische aangelegenheid, noch in die der relaties met Duitsland ook maar eenige leiding gegeven. Zij stellen de volksvertegenwoordiging van tijd tot tijd voor een fait accompli,

fout van de Commissie-Generaal, een treden buiten haar bevoegdheid. Daaruit had de Regering zeker consequenties behorende te trekken, zoodra zij er ook maar iets van te weten kwam welke voorstellen de Commissie-Generaal van plan was in overweging te geven, of reeds in overweging had gegeven, aan de vertegenwoordigers van de republiek.

Het is denkbaar, dat hierop van de zijde van de Regering geantwoord zal worden in dezen zin: wij wisten dat niet, wij zijn verrast; de Commissie-Generaal heeft dat gedaan zonder daarvan aan de Regering op eenigerlei wijze mededeeling te doen, alvorens zij tot de daad kwam. Ik verklaar bij voorbaat, dat, als de Regering ons dat antwoord geeft, daaruit te meer blijkt, dat wij hier niet te doen hebben met een andere en betere ordening van het Koninkrijk, maar met een wanordelijkheid van zoo fundamenteele, funeste beteekenis, dat de Regering, zoodra zij daarvan kennis kreeg, daaraan onmiddellijk een einde had behooren te maken. De vorm, waarin dit had behooren te geschieden, of had kunnen geschieden, laat ik op dit oogenblik buiten beschouwing. Mijnheer de Voorzitter! Vooral in de tegenwoordige verhoudingen, welke moeilijk en gevoelig zijn, moet alles worden voorkomen wat de gedachte zou kunnen wekken, dat aan verwachtingen de bodem wordt ingeslagen, dat men terugkomt op iets, dat men heeft aangeboden, en wat dies meer zij”.

* * *

Streven naar eer en roem

„Wij leven in een tijd van groote veranderingen. De heer van der Goes van Naters heeft in verband daarmee een beroep gedaan op een woord van Richard Cobden, dat luidt:

„Wij staan aan den vooravond van groote veranderingen. Maakt u op om medewerkers te zijn bij wat verricht moet worden, en vergaart u eer en roem waar zij op u wachten.”

Dit woord heeft blijkbaar op den geachten afgevaardigde den heer van der Goes van Naters, een buitengewoon diepen indruk gemaakt. Hij heeft zijn boek over: „De leiding van den Staat” met dit woord geïntroduceerd. Hij heeft zijn rede, op 9 October 1945 hier gehouden, met dit woord besloten. Hij deed dit ook gisteren

liefst door de vertegenwoordigers der volks in geheim conclaaf bijeen te roepen, en hun mee te deelen wat (practisch) geschied is. Dit nu is onaanvaardbaar.”

* * *

2. „Nu zijn wij van meening, dat de situatie, waarin thans volk en staat na oorlog en bezetting verkeeren, permanent buitengewoon is, en dus niets zoozeer kan en moet worden aanbevolen als dat de regering zich niet incidenteel maar voortdurend op de hoogte stelt van de meening van het parlement. De situatie is immers zoo, dat de regering, door de wet daartoe gedwongen, uitvoerig en langdurig van gedachten wisselt met de volksvertegenwoordiging over de vraag, of de regering een collectie boeren en buitenlui in Op-

weer, Mijnheer de Voorzitter. Men kan de vraag stellen, of dit niet een al te overvloedig beroep op dit woord is, en of dat al te overvloedige beroep niet zou kunnen leiden tot een devaluatie van de beteekenis daarvan. Maar dat kan nu verder in het midden worden gelaten.

Intusschen staan wij daarmee hier voor de vraag, welke beteekenis aan dat woord van Cobden moet worden toegekend, niet alleen in verband met den tijd, waarin hij het uitsprak, maar vooral om de levensvisie, waaraan dat woord uitdrukking geeft, en om de diepste levensovertuiging, welke er Cobden toe bracht dit woord te spreken.

Wellicht is er wat dit betreft eenheid in de grond-overtuiging tusschen wijlen den heer Cobden en ons geacht medelid den heer van der Goes van Naters. Indien dit zoo is, zou het niet wijzen op progressie; het zou wijzen op reactie. Maar ook dat kan nu ter zijde worden gelaten. Ik althans wil daarop niet nader ingaan.

Wel wil ik te kennen geven, nu dit woord is geciteerd en wordt gebruikt, dat ik er niet zulk een groot bewonderaar van ben als de heer van der Goes van Naters daarvan schijnt te zijn. Er wordt mij in dat woord te zeer opgewekt tot het vergaren van eer en roem. Men moet zijn roeping in het leven volbrengen, men moet zijn plicht doen. Volgt daaruit, dat men zich eer en roem vergaart, dan is dat een gevolg, maar het mag niet het doel zijn. Dient God, onderhoudt Zijn geboden. Vervult uw roeping en uw taak, ziende in het gebod en blind in de uitkomst. Het Christelijk geloof en de gehoorzaamheid aan Gods gebod moeten ons in het algemeen en ook met betrekking tot onze zware verantwoordelijkheid jegens de 70 miljoen menschen in Indië, leiden bij al wat wij doen en bij al wat wij laten. Vandaar dat ik het woord van den heer Cobden gaarne verving door een ander.

Ten slotte zou ik nog dit tot de Regering willen zeggen: Wat ons ook moge verdeelen, welke verschillen er tusschen ons ook mogen zijn, neem één ding aan, en dat is dit, dat wij tot in het diepst van onze ziel bewogen zijn door hetgeen zich afspeelt met betrekking tot Indië, en dat wij tot in het diepst van onze ziel gedrongen worden om aan u toe te roepen: Halt! Ga niet verder op dezen weg, treed terug in het rechte spoor, want al wilt gij het niet en al bedoelt gij het niet, toch onderwerpt gij u zoo aan de revolutie in den principiëlen zin van het woord.

sterland door middel van een regeeringscommissaris tot de orde zal roepen. Maar dat — om twee cardinale punten te noemen — het Indonesische vraagstuk en het vraagstuk ten aanzien van onze eischen aan Duitschland practisch buiten de volksvertegenwoordiging omgaan. Een detail — het nemen van maatregelen tot het tegengaan van bedrog in den handel in middelen ter bestrijding van verwekkers van plantenziekten enz. — vindt uitvoerige behandeling, waarbij ook aan de komma's aandacht wordt geschonken. Vraagstukken, waarmee het voortbestaan van het Koninkrijk gemoed is, worden doorgaans als fait accompli ter tafel gebracht. Het dezer dagen gepubliceerde rapport over de besprekingen te Malino onthult op verbijsterende manier, hoe de heeren daar in de koelte der bergen onder de hooge leiding van Van Mook Staten en Vereenigde Staten van Indonesië ontwerpen zonder zich aan het Koninkrijk veel gelegen te laten liggen; onderwijl deliberereert de senaat over de olijke vrijers van Opsterland...."

* * *

Een tweede artikel in hetzelfde weekblad heeft tot opschrift „De Commissie-Generaal buiten haar instructie?" En als onderschrift „Het gaat niet goed in Indië". Het slot van dit artikel luidt:

„En wij hebben een vast vertrouwen, dat de Rijksregering, onder leiding van den minister-president, de Commissie-Generaal binnen de grenzen van hare instructie zal weten te houden, en zich geen oplossing zal laten opdringen, die, in plaats van **handhaving**, de **ontbinding** van het Koninkrijk zou beduiden.

Ook op dit gebied schijnt het ons plicht van de Tweede Kamer, van onze geestverwanten vooral, om bij de a.s. debatten volstrekke klaarheid te verschaffen, zoowel in het nationaal belang, als in dat van de eensgezindsheid in de K.V.P. Want wij mogen niet verhehlen, dat er in de rangen van onze geestverwanten over den gang van zaken in Indië ernstige ongerustheid en ontstemming bestaat.

Recht door zee! is altoos, maar bovenal wanneer het gaat om het zijn of niet-zijn van den Staat, voor een nationale partij als de K.V.P. een onafwijsbare eisch!"

* * *

Het Eindhovens Dagblad van 8 November schrijft als volgt:

„Het vorig Kabinet heeft in ons land een bewind geïntroduceerd met dictatoriale allures, zij het dan ook zorgvuldig gecamoufleerd door praatjes op de brug; die heel dikwijls praatjes voor de vaak gebleken zijn en dan het woord democratië als vlag. Maar in belangrijke kwesties vertoonde het een eigen-gereidheid, die zich bitter weinig aantrok van wat in breede kringen van ons volk aan opvattingen en verlangens tot uiting kwam. Bij een dergelijk bewind past de tactiek der geheime voorbereidingen en der overrompelingen, past ook de opvatting, dat, als de kiezers aan de stembus hun plicht hebben gedaan, en het parlement bevolkt, zij verder quantité negligeeable zijn.

In de Indonesische kwestie is deze tactiek handig

toegepast en minister Beel heeft, het voetspoor van zijn grooten voorganger Schermerhorn volgend, haar al dan niet door de Partij van den Arbeid voortgeduwd, bij de behandeling van de grenscorrecties opnieuw gebruikt. Ja, hij is zelfs nog verder gegaan door elke openbare behandeling van dit vraagstuk in de Kamer te verhinderen."

„En daarmee wordt de tijd rijp voor een dictatuur, in het gunstigste geval dictatuur van een partij gelijk de Oost-Europeesche landen, die reeds te zien geven en waarbij de democratie nog alleen maar in schijn bestaat."

Tenslotte nog één citaat!

„Dit alles is onaanvaardbaar. De Staten-Generaal, als instelling van gemeen overleg, worden gedetourneerd tot instituten, die eenige, op het moment hunner publicatie verouderde, documenten of mededeelingen mogen lezen of aanhooren. Maar van eenig overleg, van eenigen invloed der volksvertegenwoordiging op den gang van 's lands zaken is zoo geen sprake meer."

De last van Leiden

Het Katholieke Dagblad de Gelderlander besprak in een hoofdartikel de Missie en het Indische vraagstuk. Enkele citaten daaruit zijn ook voor ons van beteekenis.

„Het is hard dit te moeten erkennen, maar de feiten zijn niet anders. Het is een gevolg van het Liberalisme, dat Indië eeuwenlang geïnfecteerd heeft en de Katholieke Missie — (ook de zending) heeft gesaboteerd. Het is de last, die de Liberale Universiteit van Leiden ons bezorgde en waarvan wij, vooral in het huidige conflict, de wrange vruchten plukken."

Voorts schrijft het blad:

„Zelfs de inlandsche rechtsstructuur wordt beheerscht door tendenzen van de vrijzinnige wetenschap: tallooze mogelijkheden tot echtscheiding, kinderhuwelijken en belemmering van den christelijken godsdienst. Het liberale standpunt, dat de afgestudeerden van Leiden meebrachten, heeft volop gewerkt en wat er de vruchten van zijn — met uitzondering van de zuiver wetenschappelijke — blijkt wel uit de situatie van thans. Het koloniaal beleid behoort dan ook mede op rekening van Leiden te komen, dat ons de last van dit oogenblik in dezen vorm veroorzaakt heeft.

In de resoluties der K.V.P. t.o.v. het Missievraagstuk wordt — ondanks alle gevaren ervan voor de Missie — de rechtseis van het Indonesische nationalisme aanvaard. Maar er wordt ook geconstateerd, dat het in het belang van de Missie noodzakelijk is den liberalen, anti-christelijken geest van vele ambtenaren — een gevolg van het **monopolie der liberale opleiding** — te doorbreken.

En nu de vraag: Wanneer de regering de overeenkomst van Cheribon teekent, zal dan ook deze — mee door Leiden gekweekte „koloniale mentaliteit" verdwenen zijn?

Rijp en vrij

De Maasbode schrijft:

Een vraag, die zich onwillekeurig telkens opdringt bij het bestudeeren van de ontwerpovereenkomst met Indië is deze: zijn de Indische volken werkelijk rijp voor den hun toegedachten status?

En vooral: zijn zij reeds bij machte zich over de hun voor te leggen vraagstukken in volle vrijheid uit te spreken?

Telkens stuiten wij in dit staatsstuk (het ontwerp-overeenkomst) op het woordje „democratisch” en op termen als „overleg langs democratischen weg” en „op democratische wijze aangewezen vertegenwoordigers”.

Wij kunnen niet ontkennen, dat wij hierin een zeer zwaar hoofd hebben, en we zijn overtuigd, dat een allerscherpst toezicht onzerzijds hier dringende noodzaak zal zijn.

En wij vreezen met groote vreeze, dat inzichten, afwijkend van die der leiders, de allergrootste moeite zullen hebben om tot gelding tot komen.

En dit is toch dringend noodig.

Er is tot heden van onze zijde een beleid gevoerd, alsof het onherroepelijk vaststond, dat Soekarno c.s. de geheele bevolking van Java en zelfs van Sumatra vertegenwoordigde.

Maar dit staat toch allerminst vast, en dit moet toch vaststaan.

Zijn de leiders zoo overtuigd van de juistheid van dit uitgangspunt, dan zullen zij er ongetwijfeld geen bezwaar in hebben, dat dit op de meest afdoende democratische wijze in volle vrijheid zal blijken.

Dit kan slechts in hun belang zijn.

Standpunt der K.V.P.

Ook de Katholieke Volkspartij heeft in een partijconferentie de Indische kwestie behandeld. Zij kwam tot de volgende formuleering van haar standpunt.

Politiek

I. Gestreefd wordt naar een behandeling van het hangende vraagstuk der verhoudingen in de Overzeesche gebiedsdeelen en die tusschen de rijksdeelen onderling in dezer voege, dat:

a. de autochthone bevolking in de overzeesche gebiedsdeelen haar nationale verlangens evenzeer vervuld ziet als het geval is het met Nederlandsche volk in het rijk in Europa.

b. de grondrechten van de verschillende volken en bevolkingsgroepen in alle rijksdeelen worden gewaarborgd;

c. zelfstandig geworden regeeringen in de overzeesche gebiedsdeelen met de regeering in Nederland erkennen, dat de beste waarborgen voor het algemeen bewustzijn van elk der samenstellende

deelen en van het geheel van het Koninkrijk voorshands zijn gelegen in de handhaving van dat geheel als staatkundige eenheid onder het Huis van Oranje als hoofd.

II. Naar het drieledig doel worde gestreefd langs vreedzamen weg en door bevordering van onderling vertrouwen. Het gezagsapparaat van het Koninkrijk strekt onder geen beding tot het voeren van een koloniale oorlog, maar uitsluitend tot herstel en handhaving van rust, orde en veiligheid.

III. Ook het Nederlandsche volk behoort te worden gekend in de voorbereiding van nieuwe staatkundige vormen voor de verhouding tusschen Nederland en de overzeesche gebiedsdeelen. Met name behoort door de regeering geen beslissing te worden genomen dan met instemming van het parlement.

IV. Mede in verband met haar zware verantwoordelijkheid ga de K.V.P. er toe over om, in overleg met de aan haar verwante groepeeringsen in de overzeesche gebiedsdeelen, te komen tot een concrete uitwerking van de verhouding in de overzeesche gebiedsdeelen en die tusschen de rijksdeelen onderling in voege als sub I vermeld.

Missie

I. De aanvaarding van de rechtseischen van het Indonesische nationalisme volgt uit de critiek, die van uit het Katholiek beginsel op het koloniaal stelsel moet worden geleverd.

II. Uit vrees voor nadeelige gevolgen voor de missie mag toch de rechtvaardige nationale eisch niet met reserve worden bejegend.

III. In het belang van de missie is noodzakelijk: de doorbreking van den liberalen, anti-christelijken geest van vele ambtenaren, een gevolg van het monopolie der liberale opleiding.

Het partijbestuur der K.V.P. neme in onderzoek, welke middelen aan deze doorbreking het meest dienstbaar zijn.

Leger, vloot en luchtvaart

I. De geestelijke verzorging van de troepen in Indië is goed, al kan zij nimmer goed genoeg zijn.

II. Zij behoeft echter den ruggesteun van het Nederlandsche volk; voor het Katholieke deel van dit volk het best te verschaffen in de actie „Katholiek Thuisfront”.

Slechts één vraag: Wie zijn bedoeld met de aan haar verwante groepeeringsen? De Partij van den Arbeid? Is dat niet „Leiden”?

De Nieuwe Nederlander klaagt!

De Nieuwe Nederlander van 21 November klaagt in het hoofdartikel:

„Wij kunnen begrijpen, dat men het met de regeeringspolitiek niet eens is. Wij kunnen ons ook

voorstellen, dat verschil van meening mogelijk is over de vraag, of men verder of minder ver moet gaan, bijvoorbeeld of de zelfstandigheid van de samenstellende deelen van de Unie grooter of geringer moet zijn. Maar een zoo scherpe oppositie als van de Antirevolutionairen en van de Christelijk Historischen en ook van de Liberalen kunnen wij alleen verklaren, als men in den grond een ingrijpende wijziging van de huidige structuur van het Koninkrijk niet wenscht. Ook daarvoor moet plaats zijn, maar laat men dat dan zeggen. Dan weet men waaraan men toe is en worden de zaken duidelijk gesteld."

Is het Nederlandsch wat de Heer Schouten spreekt voor dit blad zoo iets als sanskriet? Merkwaardig — de Antirevolutionairen zeggen het nu nog niet duidelijk genoeg! Maar dit is het niet. Gesuggereerd wordt, dat de Antirevolutionairen de koloniale politiek willen handhaven.

Moet nu nogmaals worden verklaard, dat dit niet het geval is?

De Nieuwe Nederlander wil niet begrijpen! En daarom verstaat ze geen Nederlandsch meer.

Een ander citaat uit hetzelfde blad luidt als volgt:

„Een futloos regime” — „een beginselloos, krachteloos en willoos gouvernement” — dat zijn de qualificaties, waarmee „Trouw” de regeering te lijf gaat. Ja, waarom? Omdat de regeering een ander inzicht heeft dan „Trouw” en daaraan consequent vasthoudt. Mag dan alleen maar beginsel heeten wat in de Antirevolutionaire kraam te pas komt? Hebben de Antirevolutionairen het monopolie van fut en kracht en wil? Kan het consequent volgen van een lijn, die afwijkt van de hune, ook niet blijf geven van fut, kracht en wil?”

In dit opzicht willen we de redactie van de Nieuwe Nederlander in het gelijk stellen. Zij klaagt terecht: De regeering heeft een beginsel, n.l. „het beginsel der beginselloosheid”. En uit dat beginsel leeft ze consequent. Helaas!

Voor het overige mogen we het blad verwijzen naar „de Nieuwe Eeuw” — naar de „Maasbode” — naar het „Eindhovensc Dagblad” etc.

De Indische kwestie

R. GOSKER

De Indische kwestie staat nog steeds in het middelpunt der belangstelling. Ook in den eigen kring is er nog niet volkomen overeenstemming. In verband daarmee is het dienstig op een aangelegen punt nader in te gaan, teneinde op deze wijze bij te dragen tot verheldering van inzicht.

Voor zoover het standpunt van de Antirevolutionaire Partij in het geding is, verdient het aanbeveling er nog eens uitdrukkelijk op te wijzen, dat de leiding van de Antirevolutionaire Partij zich zeer doelbewust en zeer nadrukkelijk heeft losgemaakt van alles wat zweemt naar herstel van wat men dan noemt „de oude koloniale verhoudingen”. Steeds heeft zij er zich tegen verzet met betrekking tot dit punt gedrongen te worden in den hoek van het conservatisme of van de reactie. Zij sprak tevergeefs. Men schonk aan haar uitlatingen geen geloof en weigerde de verklaringen, door den Heer Schouten in de Kamer afgelegd, als ernstig bedoeld te accepteren. Door een tactiek van verzwigen heeft men getracht deze verklaringen te degradeeren tot „doekjes voor het bloeden” en men wekte daardoor den schijn, dat achter deze woorden bepaalde gedachten schuilden, die niet werden uitgesproken, maar die er dan toch duimen dik op zouden liggen. Barbortje moet nu eenmaal hangen. De Antirevolutionairen liggen in den conservatieven hoek en daarom is voor hen slechts één woord typeerend en dat is: „Gezag is gezag en rebel is rebel”. Tot hooger wijsheid heeft deze reactionaire Antirevolutionaire Partij het niet kunnen brengen. Met dit eene woord zou alles gezegd zijn.

En met dit eene woord wordt in Nederland een onwaarachtig spel gespeeld.

Wie de uitnemende hoofdartikelen in het dagblad „Trouw” met betrekking tot de Indische kwestie regelmatig heeft gevolgd, weet, dat het niet juist is het Antirevolutionaire standpunt met deze ééne uitdrukking te karakteriseeren. Herhaaldelijk is ook in deze hoofdartikelen gewezen op de sociale, op de psychologische, op de historische achtergronden van het tragisch conflict, dat nu de eenheid van het Koninkrijk bedreigt. Meer dan éénmaal is verklaard, dat wij als Antirevolutionairen ten volle bereid zijn met alle daarvoor in aanmerking komende factoren rekening te houden. Het is kortweg dwaasheid te veronderstellen, dat de verantwoordelijke leiding van een principieele partijformatie, welke zich aandient als te willen leven uit de beginselen van Gods Woord, bij een zoo netelig en ingewikkeld probleem, haar standpunt zou vastkoppelen aan één slagzin, één leuze, één kernachtige uitdrukking.

Onder bepaalde omstandigheden, wanneer men de tegenstelling tusschen de regeering en de oppositie, zooals door de Antirev. Partij wordt gevoerd, ter verduidelijking scherp wil stellen, is dat wel toelaatbaar, maar dan vereischt de goede trouw, dat ook het „rebel is rebel”, gezien wordt tegen de psychologische en principieele achtergronden der Antirevolutionaire Partij.

Men doet het telkens voorkomen, alsof de Antirevolutionaire Partij zich met betrekking tot de Indische

kwestie vastblijft aan een bepaald beginsel. Dat zij doet aan „Prinzipienreitererei”. Dit zou dan geen staatsmanswijsheid meer zijn, die rekening houdt met alle factoren, maar een halsstarrig en verbeterd vasthouden aan een bepaalden ouderwetschen gedachtengang, die volkomen uit den tijd en door de feiten reeds lang achterhaald, geen uitzicht biedt voor een behoorlijke oplossing van de moeilijkheden, behalve dan het met geweld van wapenen neerslaan van het verzet, hetgeen dan gepaard zal gaan met ontzaglijke verliezen aan menschenlevens.

Die zóó spreken doen onrecht.

De Antirevolutionaire Partij is niet oorlogszuchtig. Zij heeft niets van doen met het „sabelgekletter” van het „Preussische Junkertum”. De „Blut und Eisen” theorie van Bismarck maakt in onzen kring werkelijk geen opgang. En aan de verheerlijking van den oorlog, die een natie weerbaar en een volk levenskrachtig maakt, zooals Mussolini dat leerde, heeft zij nimmer behoefte gehad. Want dat alles heeft zij als „zondig” veroordeeld. En Groen van Prinsterer heeft juist tegen deze opvattingen, welke reeds in zijn tijd in Duitschland den boventoon voerden, zoo krachtig en meesterlijk verzet aangeteekend in een periode, toen vrijwel een ieder Bismarck als een groot staatsman huldigde.

Het „nationalisme” mag ons geen parten spelen, doordat het eenzijdig ten troon wordt verheven.

De oude koloniale opvatting moet worden uitgebannen, want de Indonesische volkeren mogen niet worden gebruikt, noch direct, noch indirect, ten behoeve van het „Moederland”.

Wat dat aangaat is er in onzen kring volkomen overeenstemming.

Op dit punt is er niets, dat ons verdeelt.

Maar de strijd gaat over een ander punt.

De revolutie is in het geding.

Het revolutionair karakter van de „Republiek” moet worden ingezien en erkend.

Dit is voor ons inderdaad een principieele kwestie. En dat niet van bijkomstigen aard.

Vroeger werden wel eens opvattingen tot „principes” verheven, die later bleken niet een werkelijk principe te zijn. Dr Kuyper heeft eens in zijn „Heilige Orde” een principieele verdediging geleverd van de protectie. En Dr Colijn heeft later op principieele gronden wel getracht als pleitbezorger voor den vrijhandel op te treden. Maar vrijhandel en protectie zijn vraagstukken die slechts in afgeleiden zin met den Staat te maken hebben. Maar hier is het Antirevolutionair Staatsrecht in zijn vollen omvang in het geding. Wordt hier het specifiek eigene van het Antirevolutionaire staatsrecht losgelaten, dan is er geen reden meer om van een eigen staatsrecht te spreken.

Dat Antirevolutionair staatsrecht steunt op Romeinen 13 op het magistrale woord: „Alle ziel zij den machten over haar gesteld onderworpen.”

Maar nu wordt door sommigen de meening gehuldigd, dat de exegese van dezen tekst alleen betrekking heeft op den enkeling. Voor de individu geldt dit woord in zijn volle beteekenis. Maar wanneer men in deze uitspraak tevens een richtsnoer meent te vinden voor de verhouding van geheele volken tegenover een „vreemd” gezag, dan komt, zoo meent men, een vraag op, of deze tekst dan niet

wordt overbelast en er in feite niet meer wordt uitgehaald, dan er in zit.

Dit zou er dan toe nopen, dat de exegese van Romeinen 13 nog eens nauwkeuriger moet worden bestudeerd en dan in verband met wat de geheele Schrift ten aanzien van dit punt leert: Wordt in Romeinen 13 niet een bepaald „gezag” bedoeld? Het Nederlandsche gezag in Nederlandsch Indië is van oorsprong een vreemd gezag. Aanvankelijk van boven af en autoritair opgelegd. In den loop der jaren is het geworden een gezag van „gemengde structuur”, waarin zoowel Nederlandsche als Indonesische bestanddeelen te onderkennen vielen. Maar hoe men de zaak ook wendt of keert, hier is ten principale, zij het verzacht, zij het getemperd, een verhouding van een onderworpen volk tot een vreemden overheerscher.

Geconstateerd moet worden, dat bij de vestiging van het Nederlandsche gezag in Nederlandsch-Indië dikwijls grof onrecht is gebeurd. Men kan nu wel zeggen, dat dit alles is verjaard en dat het in den loop der jaren langzamerhand is vergroeid. Maar mag onze consciëntie daar geheel gerust onder zijn? Ons „zijn” in Nederlandsch-Indië belemmert de volkeren aldaar in hun vrije ontwikkeling en plaatst hen onder een voortdurenden „Westerschen” druk. En in ieder geval kan niet worden aanvaard, dat deze gezagsstructuur een eeuwigdurend karakter draagt, alsof zij van God gegeven is.

Maar daar is meer, zoo zegt men.

Want de wereldrijke, de „imperia”, waarover de Schrift spreekt, hebben wel allen ten opzichte van de onderwerpen volken een bepaalde gunstige functie vervuld, b.v. uit cultureel oogpunt en dan kan b.v. op het Romeinsche Rijk worden gewezen, maar zij hebben toch naar de teekening der Schrift, ook allen iets daemonisch in zich. En voorzover zij verschillende volken door dwang samenbinden, hebben zij ook iets onrechtmatigs in zich. Welnu, ook Nederland en Indië vormen samen een imperium. Dit imperium, alweer in gematigden en getemperden vorm, het wordt gaarne toegegeven, vertoont ongewild, maar naar zijn aard, de kenmerken van dat daemonische en dat onrechtmatige.

En in de vierde plaats wordt dan als argument aangevoerd, dat sedert 1942—1945 de bestaande gezagsstructuur geheel werd weggeslagen. Dit compliceert de zaak in hooge mate. Het Nederlandsche gezag bestond niet meer. Het kon zich niet doen gelden. Herstel van het Nederlandsche gezag zonder meer beteekent een geweldig repristinatie, een teruggrijpen op oude verhoudingen, terwijl het door de feitelijke omstandigheden eigenlijk onmogelijk is de oude vormen te reconstrueeren. De Indonesische volkeren hebben er nu zelf een einde aan gemaakt. Dat beteekent een sterke anticipatie op de toekomst, een geweldig vooruit grijpen naar iets, waarvan wij meenen, dat het nog niet aan de orde is, maar dat desondanks door ons moet worden aanvaard.

Is deze probleemstelling aanvaardbaar?

In de eerste plaats is dan de exegese van Romeinen 13 in het geding.

Mag deze tekst inderdaad zóó worden geïnterpre-

teerd, dat er verschillende soorten van gezag bestaan met dien verstande, dat men aan het eene gezag geen gehoorzaamheid verschuldigd zou zijn en aan het andere wel?

Het Staatsgezag kent verschillende vormen. Er is volstrekt monarchaal gezag in de absolute monarchie. Daar is constitutioneel gezag, zoowel in den monarchalen als in den republikeinschen vorm. Er zijn verschillende soorten van koloniaal gezag (b.v. mandaatgebieden). Dit is een hoofdindeeling. Maar de schakeeringen bewegen zich in oneindige variaties. Er bestaat niet één vorm, waarin de gezagsverhouding zich openbaart. Zij openbaart zich in duizenderlei vorm.

In Romeinen 13 zou dan alleen sprake zijn van „het normale gezag?”

Maar wat is dan dat normale gezag?

Dan wordt de objectieve grondslag van het gezag als zoodanig ondermijnd. Dan wordt het afhankelijk gemaakt van de eigen subjectieve opvatting. Dan worden de omstandigheden, waarin het gezag uitgeoefend wordt van doorslaggevend beteekenis. Dan is het hek van den dam voor iedere opstandige beweging, want dan is het voor haar allen noodig het „wettige” gezag op allerlei gronden als niet „normaal” te qualificeeren en dan kan op grond van deze overwegingen iedere revolutie worden gerechtvaardigd.

Bovendien moet de gezagskwestie veel ruimer worden gesteld.

Er is niet alleen staatsgezag. Er is gezag in het gezin, in de kerk, in de school, in de maatschappij in allerlei levensverbanden. Vindt deze opvatting ingang, dan beteekent dit, dat het subject in al die levensverbanden zelf het recht heeft om het boven hem gestelde gezag al dan niet te erkennen. Dan moet de vader op „normale” wijze zijn gezag uitoefenen zal het kind tot gehoorzaamheid gehouden zijn. Dat beteekent de subjectivering van het gezag. En daartegen moet toch inderdaad bezwaar worden gemaakt.

Maar bovendien moet tegen een ander verwijt verweer worden geboden. Het is inderdaad mogelijk een bijbelwoord te overbelasten. Maar vindt dit plaats wanneer een beroep wordt gedaan op Romeinen 13? Want er wordt niet uitsluitend een beroep gedaan op dezen eenen tekst. Men kan zich ook beroepen op Christus' woord: „Geef den keizer wat des keizers is en Gode wat Gods is”, of op 1 Petrus 2 : 13 e.v.: „Zijt dan alle menscheelijke ordening onderdanig, om des Heeren wil; hetzij den koning, als de opperste machthebbende, hetzij den stadhouder als die van hem gezonden worden, tot straf wel der kwaaddoeners, maar tot prijs dergenen, die goed doen” en hier wordt toch zeker het „koloniaal gezag” mede als gezag erkend. Het Antirevolutionair staatsrecht steunt dus niet zoo maar op één uit zijn verband gerukte tekst. Leerzaam zijn in dit verband ook de woorden, die Samuël spreekt tot de judsten van Israël toen deze van hem vroegen: „Zoo zet nu een koning over ons, om ons te richten” (1 Samuël 8) en de grijze profeet hen in opdracht van God leerde, op welke wijze die koning hen „richten” zou.

Maar om het nu zoo eens uit te drukken, al deze Schriftgegevens culmineeren als het ware in dat

eene magistrale Bijbelwoord van Romeinen 13. Het „alle ziel zij den machten over haar gesteld onderworpen”, krijgt daardoor een profetische kracht en daarom wordt dit woord niet overbelast. Het wordt niet losgemaakt uit het geheel der Schriftopenbaring. Maar in dat ééne woord wordt de gezagsopvatting compact samengevat en zoo gezien is er geen sprake van overbelasting.

Maar tenslotte betreft het hier een kwestie van exegetische. Hier komen theologen aan te pas.

In de tweede plaats komt aan de orde de kwestie van het onrechtmatige karakter van het Nederlandsche gezag in Indië. Nu valt het niet moeilijk te erkennen, dat dit Nederlandsche gezag inderdaad ook een onrechtmatig karakter draagt. We hebben er nu geen behoefte aan om in den breede te gaan uiteenzetten op welke wijze dat gezag gevestigd werd. Het gaat er nu niet om te betoogen, dat Nederland in die beslissende jaren gewikkeld was in een wanhopige vrijheidsworsteling met het oppermachtige wereldrijk Spanje, dat aan Nederlandsche schepen — en Nederland was toen de vrachtvaarder van Europa — het vervoer van koloniale waren belemmerde, zoodat Nederland, wilde het die waren toch verhandelen en dat beteekende tevens, wilde het den strijd tegen Spanje volhouden, wel noodgedwongen naar de „Indiën” moest varen, hetzij dan om „de Noord”, hetzij dan om „de Kaap”. En eenmaal daar aangekomen moest de Compagnie zich verweren tegen de Portugeezen en tegen de Engelschen. Van het een kwam het ander. Daar zit in die historische ontwikkeling een diep tragisch element. Daar ligt ook een schuld voor God.

De vraag, waar het op aan komt, is evenwel, of dit in de concrete situatie van heden voor de Republiek, krachtens de normen aan de Heilige Schrift ontleend, voldoende grond oplevert om op deze revolutionaire wijze haar erkenning af te dwingen? Vindt deze opvatting steun in de Schrift? Op voetspoor van Groen van Prinsterer hebben we toch geleerd deugdelijk onderscheid te maken tusschen de „aanleiding tot” en de „oorzaken van” de revolutie.

Zijn er niet bijkans altijd aanleidingen tot revolutie? Het overheidsgezag wordt altijd uitgeoefend door zondige menschen. Het beleid van een regering is nooit volmaakt en daarom vinden malcontenten altijd aanleiding om zich tegen een regering te verzetten. Groen van Prinsterer heeft nu zoo overduidelijk aangetoond, dat er op het continent van Europa juist voor Frankrijk vergelijkenderwijs gesproken, de minste aanleiding bestond om de vaan der revolutie op te heffen. Relatief waren in het Frankrijk van 1789 de toestanden beter dan over het algemeen op het vaste land van Europa. Er waren bezwaren. Er waren gerechtvaardigde klachten. De Heerendiensten waren drukkend — de „taille” was zwaar. En noem het alles maar op. Maar de oorzaak lag elders. Het was een bepaalde levens- en wereldbeschouwing, die beslag legde op de geesten. Het was de „verlichting”. Het waren de „encyclopaedisten”. Het was het „Ni Dieu, ni maître”. Het is de Parijische omwenteling van 1789 geweest, die de theorieën in de „salons” verkondigde, op de straat en

in 's lands vergaderzaal in praktijk heeft gebracht. De Montagnards en de Jacobijnen deden de rest om de afbraak te voltooien.

Voor het jaar van 1945 bestond veel minder aanleiding om langs revolutionairen weg inwilliging van gerechtvaardigde verlangens te verkrijgen als b.v. 50—60 jaar geleden. Het cultuursteisel was reeds lang verdwenen. De ethische politiek had intusschen vele wonden geheeld. De autonomie won, het tempo was te langzaam, maar won zienderoogen aan beteekenis. En reeds tijdens den oorlog was daar de regeeringsverklaring, afgelegd door de Koningin, die veranderingen van ingrijpender aard in het uitzicht stelde.

En nu mogen we ons niet met een schouderophalen afmaken van het argument, dat die miljoenen Mohammedanen nu eenmaal geen beroep doen op de Heilige Schrift en dat zij zich in hun optreden en gedragingen niet laten leiden door de normen van Gods Woord.

Dat maakt het te voeren regeerbeleid veel moeilijker. Daardoor komt het probleem veel ingewikkelder te liggen. Maar dan staan we tenslotte voor de principieele vraag van de autoriteit van Gods Woord. Geeft dit „Woord” een objectieven grondslag voor het Overheidsgezag of niet? Geldt het overheidsgezag dan alleen voor Christenen of ook voor hen, die naar hun persoonlijk gevoelen geen binding erkennen aan den Bijbel? Mag dan op grond van deze overwegingen wederom vrij spel worden gelaten aan het wanhopig subjectivisme? Het beantwoorden van deze vragen is voor het „zijn” of „niet zijn” voor het Antirevolutionaire staatsrecht van beslissende beteekenis.

De imperiale gedachte heeft een daemonisch element en heeft als zoodanig iets onrechtmatigs in zich. Snijdt dit argument hout? Geldt het niet voor alle levensverbanden. Hebben niet tal van Christenen met profetische bewoending geweest op de daemonie van het kapitalisme? Hebben niet andere Christenen met even sterke ontroering geweest op de daemonie van het socialisme? De anarchisten hebben nooit anders gedaan dan het onrechtvaardig karakter van ieder staatsgezag aantoonen en op dien grond alle overheidsgezag principieel verworpen. Voor een oogenblik aannemende, dat het Nederlandsch „Imperium” — (het is geen Antirevolutionair geluid) eenigszins op één lijn te stellen zou zijn met het „Imperium Romanium”, dan nog is het geen nieuw argument, dat wordt aangevoerd, want dan draagt het verschil alleen maar een gradueel karakter en is het niet van principieelen aard. Alleen als principieel argument zou het beteekenis hebben, maar tenslotte ook „imperiaal” gezag is een vorm van gezag.

Zeg nu niet, dat de vergelijking met het daemonisch karakter van het kapitalisme niet opgaat. Daartegen hebben we als Christenen den strijd aan te binden. Op dien grond hebben velen gemeend in opstand te mogen komen ook tegen de Overheid. Daaraan heeft men maar al te vaak argumenten voor de revolutie ontleend. Het gaat er niet over, dat we alles moeten aanvaarden, zooals het in den loop der eeuwen en jaren is geworden, maar het gaat over de wijze, waarop we die veranderingen willen aanbrengeu. En op alle terrein

is bij de methode de „revolutie” het geneesmiddel erger dan de kwaal.

Als laatste argument wordt dan aangevoerd de ontstentenis van het gezag.

Toen Java tot de revolutie overging was er van geen Nederlandsch gezag sprake. Is dit een rechtvaardig motief? Is de ontstentenis van gezag genoegzame reden om het gezag als zoodang niet te erkennen?

Het is goed deze vraag met het stellen van enkele andere vragen te beantwoorden.

Wanneer iemand voor enkele jaren naar Indië vertrekt en hij is in de goede gelegenheid zijn ega mee te nemen, maar is gedwongen zijn kinderen in Holland achter te laten, hebben die kinderen dan het recht zich aan het ouderlijk gezag te onttrekken? Mogen zij nu maar hun gang gaan in de veronderstelling, dat er geen gezag meer is?

Was het Nederlandsche volk gerechtigd om gedurende de jaren 1940—1945 het gezag in de Nederlandsche regeering te Londen, niet meer te erkennen, omdat het gezag niet in zijn personen, in zijn dragers, hier te lande, aanwezig was en zelfs in strijd met de letter van de Grondwet in het buitenland vertoefde?

Het argument, dat ontleend wordt aan de ontstentenis van het gezag is een poging van de revolutie om zich te legitimeeren. Principieel moet ook dit argument worden verworpen. Maar hieruit vloeit ook voort, dat niet mag worden gezegd, dat onmiddellijk na de capitulatie van Japan het Nederlandsch gezag niet meer bestond. Het kon niet worden uitgeoefend, maar dat is een geheel andere zaak. Wanneer we spreken over den grondslag van het Nederlandsche gezag in Nederlandsch-Indië, dan ligt en lag dat juridisch verankerd in de Grondwet en in de Indische staatsregeling en religieus in het geheel der Schriftgegevens, dat wil dus zeggen, zoowel in 't gebod der liefde als de hoogste levenswet, als in de gehoorzaamheidsplicht, die b.v. Romeinen 13 voorschrijft. De Indische kwestie is een hoogst ernstige kwestie.

Niet alleen, omdat er voor het Koninkrijk der Nederlanden zoo ontzaglijk veel op het spel staat. Niet alleen, omdat het èn voor het Nederlandsche volk èn voor de Indonesische volkeren van zoo ontzagwekkende beteekenis is, hoe de onderlinge verhouding zich zal gaan ontwikkelen. In nog onvoldoende mate verstaan breede kringen van ons volk den ernst van de situatie. Maar voor de Antirevolutionaire Partij gaat het tevens om haar staatkundigen grondslag. De Antirevolutionaire Partij houdt vast aan haar uitgangspunt. In gehoorzaamheid aan Gods Woord tracht zij de algemeene richtlijnen te trekken. Het revolutionair karakter van de Republiek van Java en Sumatra moet worden onderkend. Dit sta voorop.

En de consequentie, die daaruit voortvloeit?

Dat is een kwestie van regeeringsbeleid!

Er is geen geestverwant in den lande, die, stel dat een Antirevolutionair met de verantwoordelijkheid van het regeerbeleid in Indië was belast, aanneemt, dat deze op zijn ver van benijdenswaardigen post, alleen in sabelgerinkel de oplossing van het probleem zou zoeken.

NEDERLANDSCHE

GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof. Dr J. Severijn, Mr A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr J. J. Hangelbroek,
Prof. Mr A. M. Donner, Mr W. Rip, Ad. Kuiper, J. Schipper, Dr F. L. van
Muiswinkel, Mr K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr J. A. de Wilde, Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr L. W. G.
Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand. — Redactie-adres: Dr Kuyperstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935.
Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht — Telefoon 11811 — Giro 267122.
Prijs per abonnement f 3.— per jaar.

De Oorlog en het Socialisme

III.

Mr J. A. DE WILDE

In de beide voorafgaande artikelen hebben we aangetoond, welke schadelijke gevolgen er verbonden zijn aan de toepassing van elk socialistisch stelsel. Als we tegen één ding op onze vrijen grond te waken hebben, dan is het tegen de combinatie van politieke en economische macht in de hand van de Overheid.

Als Christenen van positieve belijdenis, die de vraagstukken van het politieke, economische en sociale leven bij het licht der Schrift willen bezien, zijn we in dubbele mate afkeerig van al zulke machtsconcentratie. Want wij weten maar al te goed, dat de Staatsmacht doorgaans in handen is van degenen, die voor het staatkundig leven niet met het Woord Gods willen rekenen, die zich zelfs scherp kanten tegen alle openbaring van christelijk leven. Door Gods genade moge dit in ons land wel eens anders zijn geweest, maar wij moeten ons niet voorstellen, dat een dergelijk verschijnsel blijvend is of zijn kan. De Heilige Schrift wijst er ons dan ook zeer duidelijk op, dat Gods volk nog zware tijden en vervolgingen te wachten heeft door..... machtsconcentratie.

Wie sociale gerechtigheid nastreeft en geen rekening houdt met het feit der zonde, komt bedrogen uit. En het is wel merkwaardig, dat men ondanks alle decepties, die men op dit gebied al gehad heeft, altijd weer terug valt op de theorie, dat de mensch van nature goed is en dat alleen de omstandigheden, waaronder hij leeft, hem slecht maken en verkeerd doen handelen.

Maar dat feit der zonde is er. De geneigdheid van den mensch om misbruik te maken van zijn macht, kan niet geloofwaardig worden.

En daarom moeten wij tot het uiterste toe elk streven naar politieke en economische machtsconcentratie weerstaan. Zulk een concentratie staat gelijk met de wederinvoering van de slavernij.

Zij is ook in strijd met heel de tendens der Heilige Schrift, waarin het beginsel van de Souvereiniteit in eigen kring zoo sterk tot uitdrukking komt. In heel Gods schepping ligt de aanwijzing, dat alles zich ontwikkelt en ontwikkelen moet naar zijn aard. Geschiedt dat niet, dan groeit het leven scheef. Dan ontstaan toestanden vol onrecht en onderdrukking. Aan het eind van den weg der Staatsbemoeiing en Overheidsleiding ligt het slavensysteem van het Nationaal-Socialisme en Communisme.

Daarom verzetten wij ons met kracht tegen de Staatsoverheersching van het sociale leven. En wij hebben voor ons zelf de zekerheid, dat eenmaal de juistheid van ons standpunt zal aanvaard worden. Als het dan maar niet te laat is.

Onze Christelijke Vakbeweging heeft in de praktijk gelijk gekregen!

Zij is het geweest, die als eerste de gedachte der bedrijfsorganisatie heeft verdedigd. Daarom is zij fel bestreden, zijn haar mannen uitgekreten voor kapitalistenknechten en spelbrekers.

En wat zien wij nu? Dat alle politieke en maatschappelijke groepen deze gedachte der bedrijfsorganisatie, dat is de broederlijke samenwerking van werkgevers en arbeiders, hebben aanvaard, ook al is uitwerking er van verschillend.

De economische en sociale problemen moeten opgelost worden langs den weg der bedrijfsorganisatie, opkomend uit het vrije leven, waarbij het bedrijf gezien wordt als een in eigen kring soevereine gemeenschap, waarin ondernemers en arbeiders samenwerken. Deze bedrijfsorganisatie ligt in het verlengde van de bindend verklaarde collectieve contracten. Daarom kan en moet ook — onder zekere voorwaarden — aan die bedrijfsorganisatie verordenende bevoegdheid worden gegeven.

Zoo handhaaft het bedrijfsleven zijn zelfstandigheid

en wordt aan de Overheid wel invloed toegekend, maar niet meer en niet verder dan met haar aard om het recht te bestellen en de gerechtigheid te handhaven, overeenkomt.

Heel deze organisatie moet uitgaan van de Christelijke grondgedachte, die altijd door onze christelijke sociale organisaties is bepleit: dat werkgevers en arbeiders moeten zoeken om, niet door klassenstrijd, maar door samenwerking en gehoorzaamheid aan de ordinantiën Gods te komen tot oplossing van het sociale vraagstuk.

En dan ontkennen wij ook hier de roeping der Overheid niet. Zij blijve buiten het bedrijf zelf. Daar zijn de bedrijfsgeenooten de eenige aangewezen autoriteiten. Maar zij stelle wel in een Sociaal-economische Raad, waarin naast de vertegenwoordigers der werkgevers en die der arbeiders ook de Overheid zelve haar vertegenwoordiger heeft. Deze Raad moet de Overheid helpen door adviezen te geven met betrekking tot de maatregelen die zij ten aanzien van het bedrijfsleven te treffen heeft.

Dit alles moet gaan langs anti-revolutionairen weg, d.w.z. geleidelijk, met klaar begrip van wat de ontwikkeling noodig maakt.

Ook zoo is de weg naar omhoog nog moeilijk genoeg. Veel overleg en vooral veel vertrouwen zal noodig zijn om gezamenlijk op dit epineuze gebied resultaten te bereiken.

Maar dit is de wijze waarop onder den zegen des Heeren, de dreigende staatslavernij met haar moderne dwangmiddelen kan worden afgewend, en waarop betere toestanden in onze maatschappelijke samenleving kunnen worden bereikt.

Laten al onze mannen actief zijn om voor de Christelijk-sociale idee te strijden. Het gevaar, dat door de socialistische partij van den Arbeid de methode van de staatslavernij zal gekozen worden, is groot. De sociaal-democraten, die hun voornaamste stellingen hebben prijs gegeven, zijn nog even verwaand als vroeger. Zij weten het. Zij dienen de vooruitgang. Zij dragen de fakkel, die de toekomst verlichten zal.

Maar zij vergeten, dat zij het zijn die destijds den klassenstrijd hebben gepredikt, die den weg van staking en dreiging verkozen boven die van overleg, die aanstuurden op een dictatuur van het proletariaat, en die nu met ons bepleiten: overleg en samenwerking in de bedrijven. Toen onze mannen dat reeds dertig jaar geleden vóór stonden, heetten zij, zooals we reeds opmerkten, spelbrekers en kapitalistenknechten.

Maar Gode zij dank hebben onze mannen onder leiding van Kuyper, Sikkels en Talma stand gehouden en op een goede sociale wetgeving en een echte bedrijfsorganisatie aangestuurd, met als resultaat dat kort voor den oorlog socialistische voormannen ons land roemden als het land, dat in zijn sociale wetgeving aan de spits stond en dat de socialisten over heel de lijn de samenwerking van werkgevers en arbeiders trachtten te bevorderen.

Laten wij ons daarom door deze heeren niet in de hoek der reactie laten zetten. En laten we ook wel bedenken, dat het er ook nu weer op aan zal komen of het denkbeeld van een bedrijfsorganisatie op christelijke of socialistische wijze zal worden

uitgewerkt. Wie zich op christelijk standpunt stelt, rekent ook hier met de macht der zonde en verdeelt de machten der Overheid en van het maatschappelijk leven elk naar z'n aard. Wie socialistisch denkt ziet het doodelijk gevaar der machtsconcentratie niet en verkoopt zich aan den allesverslindenden Staat.

Wij begonnen deze artikelen met de opmerking: Totalitaire oorlogen en socialisme zijn bondgenooten.

Deze waarheid moeten we ons goed voor oogen stellen. We zijn door den tweeden oorlog in een situatie gebracht, waarin aan de Overheid veel meer zeggenschap moet gegeven worden dan in een tijd van normale ontwikkeling geoorloofd zou zijn. Die situatie wordt door het socialisme aangegrepen om zijn doelstellingen te verwezenlijken. Daartegen moet door ons gewaarschuwd worden. Maar tevens hebben wij den weg aan te wijzen waarlangs het sociaal-economisch leven zich naar ons oordeel in de toekomst ontwikkelen moet.

ONS ONDERLING GESPREK

N. VAN DER BRUGGE

Deze rubriek mag zich in een stijgende belangstelling verheugen. Niet alleen komen reeds enkele artikelen binnen, die geplaatst zullen worden, doch ook doen verschillende lezers hun meening toekomen over in „Nederlandsche Gedachten” voorkomende artikelen. Daaruit blijkt, dat ons blad ook door de jongeren gelezen wordt en met interesse. Een enkel citaat wil ik doorgeven. „Ik geef U de verzekering, dat ik vooral den laatsten tijd alle artikelen in ons interessante blad „Nederlandsche Gedachten” met veel belangstelling lees.” Ons blad is het officieel orgaan van Partij en Studieclubs en het zal derhalve dienstbaar moeten zijn aan de scholing en activeering van oudere en jongere anti-revolutionairen.

Vriend D. P. H. uit Rotterdam zou mijn artikel in het nummer van 20 November j.l., pag. 391—392 met enkele gedachten willen aanvullen. Hij zou onzen vriend in de Rijnstreek willen adviseeren in zijn omgeving te vertellen, dat wij als Christenen de sociale verhoudingen als volgt willen zien. De directeur zorgt ervoor, dat de werklieden en bedienden een zoodanig loon hebben, dat zij behoorlijk in hun gezinsbehoeften kunnen voorzien, ook moet er een pensioenfonds gevormd worden, dat niet gebruikt mag worden voor bedrijf of schulden, doch alleen bestemd moet blijven voor de werknemers, klachten van hen moeten steeds strikt rechtvaardig worden behandeld, over de vacantieregeling mag niets dan lof zijn, er mag geen jakkersysteem voor de werknemers worden ingevoerd, waardoor ze binnen korter of langer tijd „op” zijn. Kortom de man, die aan het hoofd

van het bedrijf staat, moet iemand zijn, die er op uit is alle rechtvaardige sociale verlangens van den werknemer te behartigen.

De briefschrijver doet mij tevens toekomen een uittreksel van een onderzoek van één onzer Christelijke vakorganisaties naar de verhouding der arbeiders tot de directie in de onderneming, om aan te toonen dat de werkelijkheid nog zoo ver van het ideaal verwijderd is. Enkele gedachten wil ik noemen, omdat het van belang is, dat we het oordeel van verschillende werknemers kennen. De één schrijft: Is de arbeider niet meer winstgevend, dan weg met den arbeider. In het algemeen ziet de arbeider in de directie teveel klasseverschil, de directie ziet in den arbeider in vele gevallen niet den medewerker, maar den betaalden arbeider. Onderlinge band is er sporadisch. Een ander schrijft: In de meeste bedrijven geldt als regel een zoo groot mogelijk dividend uit te keeren. Slechts enkele ondernemingen nemen het standpunt in dat de werknemer mede het zijne bijdroeg tot de bloei der onderneming. Men ziet in den arbeider niet meer dan een product dat voor geld te koop is. Een volgende schrijft: „De afstand van de arbeiders en de directie is te groot en in vele gevallen elkander onbekend. De directie laat zich een paar maal per jaar zien. Vanuit dezen afstand wordt de directie door de arbeiders gezien en beoordeeld. In de meeste gevallen als degene, die de kapitaalbelangen dient en dus uitsluitend de winst op het oog heeft. De arbeiders hebben onderzonden vooral in de crisisjaren, dat zij bij de eerste de beste gelegenheid op straat worden gezet en dit vooral is door de arbeiders diep gevoeld.” Ook andere geluiden werden gehoord. Eén merkt op: „Wanneer bij de directie de goede wil aanwezig is om de belangen van het personeel te behartigen, dan wordt dit meermalen niet erkend, omdat de arbeiders in de directie de vertegenwoordiger van het kapitaal zien.” Een ander schrijft: „De goede wil der directie wordt niet steeds gewaardeerd omdat de propaganda tegen het z.g.n. kapitalisme in arbeiderskringen veel kwaad gedaan heeft. Het is noodig dat een patroon al heeft hij een groot bedrijf, toch zooveel mogelijk kennis neemt van hetgeen er onder zijn menschen leeft. Hierdoor wordt de afstand niet te groot en de waardeering wederzijds verbeterd.”

Ik meen aan mijn briefschrijver recht te hebben gedaan door zijn aanvullingen beknopt weer te geven. Toch meen ik te moeten opmerken, dat wij het pleiten voor sociale voorzieningen nooit moeten losmaken van onzen principieelen kijk op het maatschappelijk leven. We moeten ons wel realiseeren dat een maatschappij, waarin allerlei rechten zijn gewaarborgd, toch een harde, koude maatschappij kan zijn, wanneer er niet in wordt gevoeld de warme naastenliefde. Het kan zijn, dat allerlei zaken geregeld zijn: vacantie, pensioen, voorziening bij ziekte, ongevallen etc. en dat men toch ervaart, dat daarmede de verhoudingen niet zijn zooals ze zijn moeten. Wanneer we aan willen toonen dat het Christendom niet kapitalistisch is, dan moeten we dieper gaan, dan het noemen van enkele overigens noodzakelijke voorzieningen. We zullen dan

hebben bloot te leggen, de grondslagen van het leven. Voor alles hebben we dan eerst de Heilige Schrift te laten spreken.

Hoezeer we dankbaar moeten zijn voor de gave Gods in tal van werken, die mannen bij het licht van Gods Woord en de practijk van het leven hebben geschreven, het Woord zelf is toch voor oud en jong kenbron van Gods ordinantiën en toetssteen voor alle handelingen. De sociale strijd is eerst een strijd om de gezindheid van den mensch. Wanneer Dr Kuypers in 1891 't Eerste Sociaal Congres hetwelk mede door de A.R. partij werd georganiseerd, opent, doet hij d't met een rede over: „Het sociale vraagstuk en de Christelijke religie”. Wat toen zoo sterk sprak, en men leze vooral ook de aantekeningen daarop eens na, is zijn beroep op de Heilige Schrift. Ik zou in de verleiding komen heele stukken te citeeren. Lees eens na, wat hij schrijft over Mammondienst, over geldgierigheid en geldzucht, over de armoede.

Sikkel, die onvermoeid streed voor de vrijmaking van den arbeid, pleit in zijn geschrift van dien naam niet allereerst voor verbeteringen, doch voor het herstel der organische gemeenschap en met instemming haalt hij een citaat aan van Fichter uit Dr Kuypers reeds eerder genoemde rede: „Het Christendom verbergt in zijn schoot een veel grooteren schat van levensvernieuwing dan ge vermoedt. Tot hiertoe oefende het zijn kracht nog slechts op de enkele personen en slechts zijdelings op den Staat. Maar een ieder, die ooit, 't zij als ongeloovige, 't zij als belijder, zijn geheime drijfkracht bespieden kon, moet toestemmen, dat er van het Christendom **ook voor de maatschappij** een wondere **organiseerende** kracht kan uitgaan; en eerst als die kracht doorbreekt, zal de Religie van het Kru's voor heel de wereld schitteren in al de diepte harer concepties en in al den rijkdom van den zegen, dien ze brengt.”

Die kracht moet nu allen uitdrijven, werkgevers en werknemers tot beleving van het Christendom, ook in het bedrijfsleven. Dit is dan het betekenisvolle, dat de eischen der Schrift niet worden voorgehouden aan een bepaalde groep b.v. de werkgevers, maar dat we allen, ongeacht rang of positie, ons naar die Schrift hebben te richten en zoo groeit dus een gemeenschap, waarin recht en liefde heerscht. Wanneer het leven in den wortel weer vernieuwd is, dan zullen rijke vruchten gezien worden, ook in de maatschappelijke verhoudingen, dan zullen alle bedrijfsgeenooten bouwen aan een gemeenschap, waarin uit liefde het recht op de vruchten van den arbeid erkend wordt. Zoo worden dan allerlei sociale voorzieningen, zooals de briefschrijver noemt, getroffen en toegepast met het hart. Deze opvatting houdt natuurlijk niet in, dat de toepassing van dat recht moet wachten op den groei der gezindheid. De Overheid heeft hier wel degelijk een taak n.l. om in nauwe samenwerking met het maatschappelijk leven het recht te waarborgen. Waar ik echter den nadruk op wilde leggen is dit, dat we de voorzieningen niet los mogen maken van de waarachtige reformate van het heele leven. Juist het Christendom is anti-kapitalistisch. Het kapitalisme is niet door het Socialisme, doch alleen

door het Christendom verwinbaar, omdat het in Christus het leven herstelt naar de Wet van den Schepper.

Dit met de daad toonen is de roeping van ieder Christen, werkgever en arbeider.

De Arja Dr H. Colijn te Dokkum vroeg: Waarom heeft de A.R. partij in de Eerste Kamer voor het ontwerp-Vermogensaanwasbelasting gestemd, daar hier toch duidelijk de socialistische politiek van den Minister van Financiën viel waar te nemen? De C.H.'s hebben tegengestemd om de socialistische tendenz (Staatshypotheek). De woordvoerder van de A.R. partij was het eens met onze C.H. broeders, doch de A.R. stemden voor het ontwerp.

Na informatie te bevoegder plaatse kan worden medegedeeld, dat de A.R. Eerste Kamerfractie wel bezwaren had tegen bedoeld wetsontwerp, doch

niet zoo overwegend, dat toen de Minister het ontwerp losmaakte van zijn socialistische visie op de belastingpolitiek, de A.R. niet de verantwoordelijkheid voor verwerping wilden aanvaarden. Daarbij moet in het oog gehouden worden, dat men bij tegenstemmen een andere en betere oplossing ter saneering der staatsfinanciën moet kunnen aanbieden.

Zou het wetsontwerp verworpen zijn geworden, dan zou er niets geweest zijn en had men de collaborateurs op dit gebied met rust moeten laten. Opgemerkt moet voorts worden, dat de C.H. Tweede Kamerfractie niet tegen het wetsontwerp gestemd heeft.

Correspondentie en artikelen voor de jeugdrubriek te zenden aan den Heer N. van der Brugge, Hobbe-
mastraat 124, Middelharnis.

Het **RISICO** van Ondernemers en Arbeiders

Dr F. L. van Muiswinkel

In antirevolutionairen kring bestaat er met betrekking tot de praktische vraagstukken op het terrein van het maatschappelijke leven een groote mate van overeenstemming; met dien verstande, dat we op zeker moment onze houding ten opzichte van een concrete sociale of economische aangelegenheid vrij gemakkelijk kunnen bepalen. Dit neemt intusschen niet weg, dat verdere theoretische bezinning noodzakelijk is en dat vooral de nadere analyseering der vraagstukken urgent moet worden genoemd. Zulks treedt inzonderheid aan den dag bij de problemen, die zoowel het sociale als het economische leven beroeren. Bij de behandeling van deze met elkaar vervlochten vraagstukken dreigt zoo nu en dan verwarring te ontstaan, doordat men hetzij aan juridische, hetzij aan economische overwegingen een te groote plaats inruimt.

Een voorbeeld hiervan vindt men in de discussie over de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie, met name ten aanzien van de zeggenschap van ondernemers en arbeiders.

Sommigen meenen b.v., dat bij deze organisaties op sociaal gebied aan ondernemers en arbeiders gelijke zeggenschap ware toe te kennen, terwijl op economisch gebied aan de arbeiders geen medebeslissingsrecht zou toekomen. Tusschen het sociale en economische terrein wordt bij deze opvatting derhalve een scherpe scheiding gemaakt.

Deze onderscheiding zou te verdedigen zijn op grond van de overweging, dat het op economisch terrein gaat om het verkrijgen van een zoo hoog mogelijk rendement voor de productiefactoren, terwijl het op sociaal terrein om de rechtvaardige verdeling van de verkregen opbrengst zou gaan. Op sociaal terrein, d.i. op het terrein van de verdeling, zou het derhalve een kwestie van rechtvaardig loon en van recht zijn, terwijl op economisch terrein een geheel ander probleem, namelijk het dragen van risico aan de orde zou zijn. Een risico, dat wel den ondernemer, maar niet den arbeider zou raken.

Het komt mij voor dat bovenstaande opvatting ten deele onjuist is. Toegegeven kan weliswaar worden, dat de arbeiders in het productieproces juridisch gezien geen verantwoordelijkheid en geen risico dragen, doch daar ligt de kern van de onderhavige kwestie m.i. niet.

Economisch gezien dragen alle bij de productie betrokken groepen risico en verantwoordelijkheid. Produceeren is immers het samenwerken van kapitaal en arbeid; deze samenwerking nu is van meet af bepalend voor de verdeling van de aldus verkregen opbrengst.

Het niet-rendereen van een onderneming beteekent, dat er geen behoorlijke belooning door de samenwerkende productiefactoren behaald is. Het streven naar een rendement bij de onderneming is dan ook niet anders dan het streven naar een redelijken prijs voor elk van de door de gezamenlijke productiefactoren (arbeid van werknemers en werkgevers, grond en kapitaal) gebrachte offers.

Het streven naar een hoog rendement is mede hierom geen typische karaktertrek van den ondernemer, doch van de dragers van alle productiefactoren. Het is bovendien niet zoo dat er na afloop van het productieproces een bepaalde opbrengst te verdeelen is, om welke verdeling door allen met gelijk recht kan en moet worden gestreden.

De werkelijkheid is deze: Alvorens de productie een aanvang neemt, zijn alle productiefactoren door den ondernemer samengebracht en is door hem in verband met zijn verwachtingen voor de toekomst van te voren een bepaalde prijs (c.q. loon) voor de afzonderlijke productiefactoren overeengekomen of in uitzicht gesteld. Voor zoolang en voor zoover de verwachtingen van den ondernemer werkelijkheid worden, kan de overeengekomen prijs (c.q. het loon) aan alle productiefactoren worden uitbetaald. Zoodra de verwachtingen van den ondernemer boven de werkelijkheid blijken uit te gaan, is in eerste instantie de ondernemer (beter: de kapitaal-

bezitter) de dupe en ondervindt hij het eerste de gevolgen van het door hem op zich genomen risico. Spoedig ervaart echter ook de arbeider de gevolgen van het bij deze onderneming in loondienst te zijn getreden. Een principieel verschil is er t.a.v. het risico derhalve niet. De arbeider draagt het risico inzake het loon, de ondernemer het risico van zijn ondernemersinkomen, de kapitaalbezitter van zijn rente.

Houdt deze erkenning nu tevens in, zooals door sommigen wordt beweerd, dat ze „er toe zou moeten „leiden, het arbeidsloon als de sluitpost der ondernemingsbegroting te aanvaarden?” Geenszins en wel om de eenvoudige reden dat de ondernemer zulks niet kan afdwingen. Bovendien gaat de loonbepaling aan het verkrijgen van een opbrengst vooraf. Het niet renderen van de onderneming houdt op den duur dan ook gelijke consequenties in voor de beloning (de prijs) van alle productiefactoren. Machtsverhoudingen kunnen bij het voortzetten van de productie weliswaar tot verschuivingen in de verdeling aanleiding geven, doch deze veranderingen liggen op economisch terrein en spelen zich af binnen de grenzen van de ondernemingen, waarin op initiatief van de ondernemers de verschillende productiefactoren zijn samengebracht.

Op economisch terrein is het onder leiding van den ondernemer streven naar een renderende onderneming niet anders dan het streven naar een rechtvaardige beloning voor alle productiefactoren. **Deze beloning wordt in principe vooraf bepaald of geschat en vereischt daarom vóóraf overleg tusschen belanghebbenden, die daarmede ook van meet af medeverantwoordelijk moeten worden geacht voor het al dan niet renderen van de onderneming.** In het bijzonder geldt zulks juist voor de werknemers, wier loon veelal de belangrijkste kostenfactor vertegenwoordigt. Ook de kapitaalverschaffer is in bepaalde gevallen medeverantwoordelijk voor den gang van zaken en wel door den eveneens vooraf bedongen huur, het rentetype van de obligatieleening of de interest op geleende gelden.

Het merkwaardige feit doet zich bovendien voor, dat de eigenaar van de onderneming niet steeds dezelfde is als de werkelijke leider van de onderneming. Onze groote industriele ondernemingen zijn immers veelal N.V.'s. De directeuren en de commissarissen van deze N.V.'s oefenen in feite de ondernemersfunctie uit, doch de **kapitaalbezitters** (aandeelhouders) dragen het **kapitaalrisico**. Deze risicodragende kapitaalverschaffers dragen praktisch evenwel geen verantwoordelijkheid voor den gang van zaken.

Bij het moderne industriele bedrijfsleven bestaat er dus in vele gevallen een duidelijk onderscheid tusschen de dragers van het kapitaalrisico en de eigenlijke leiders van de onderneming. Hieraan kan nog worden toegevoegd, dat de directeur (ondernemer) door opleiding en sociale positie bij het tenietgaan van de onderneming vaak gemakkelijk een nieuwe positie kan vinden. De N.V.-

vorm biedt voorts aan den kapitaalbezitter de mogelijkheid zijn risico te verdeelen.

Voor den arbeider en speciaal voor den arbeider op leeftijd heeft het risico, in het algemeen genomen, veel ernstiger gevolgen, omdat hij geen reserves heeft waarop hij kan terugvallen. Er bestaan in tal van ondernemingen en bedrijfstakken weliswaar pensioen-voorzieningen, doch deze zijn nog lang niet overal aanwezig.

Zooals wij in het voorafgaande hebben uiteengezet treft het risico alle dragers der productiefactoren; terwijl de gevolgen van het risico veelal het ernstigst zijn voor de arbeiders. Aan het **risico-element** kan dus zeker geen argument worden ontleend, om de arbeiders bij de economische medezeggenschap uit te sluiten, Integendeel!

Anders staat de zaak t.a.v. de **verantwoordelijkheid voor de leiding** van de onderneming. Het feit, dat de **belangen** van arbeiders, ondernemers en kapitaalbezitters parallel loopen, kan niet als een grond worden aangevoerd om aan de arbeiders t.a.v. de verantwoordelijkheid voor de leiding een **gelijke** positie toe te kennen als de ondernemers (directeuren). De arbeiders dragen weliswaar medeverantwoordelijkheid voor het welslagen (renderen) van de onderneming, doch de verantwoordelijkheid van den leidinggevendenden ondernemer is grooter. Vandaar, dat aan den ondernemer in de economische sector een belangrijker plaats moet worden toegekend.

Het volledig mede-risicodragen, en het ten deele verantwoordelijk zijn, geven aan de arbeiders echter het recht om bij de economische aangelegenheden mede een stem in het kapittel te hebben. Deze vertegenwoordiging schenkt den arbeiders bovendien de mogelijkheid om zich een juist beeld te vormen van de economische mogelijkheden en moeilijkheden en zal ongetwijfeld bijdragen tot het verstevigen van het wederzijdsche vertrouwen van alle betrokken groepen. „Arbeiders-inspraak” op het economische terrein der bedrijfsorganisatie is op vorengenoemde gronden alleszins verdedigbaar en moet in onzen kring dan ook worden verdedigd en gepropageerd.

Het is daarom, dat nu niet minder dan in 1878, ja méér nog, op het antirevolutionaire element in onzen naam de nadruk behoort te worden gelegd, dat met de bestrijding van den geest, die in de Fransche revolutie voor het eerst tot openbare uiting kwam, ernst behoort te worden gemaakt.

Hart en hoofd beide moeten zich krachtig blijven verzetten tegen den geest, die van God en Zijn woord afvoert en de menschelijke neigingen tot maatstaf kiest voor de gedragingen op staatkundig en maatschappelijk gebied.

Citaten uit Saevis Tranquillus in Undis door Dr H. Colijn.

„Actief PROTESTANTISME”

Mr. J. A. DIEPENHORST.

Reeds enkele jaren geleden, in 1943, is er onder den titel „Aktiver Protestantismus” in Zwitserland te Zürich, een boekje verschenen, geschreven door Arthur Frey, dat alsnog op een korte bespreking recht heeft. Zelfs is het zoo, dat de gedachten van den schrijver op dit oogenblik in een enkel opzicht voor ons nog belangwekkender zijn, dan op het tijdstip, dat hij ze door den druk voor het eerst aan openbaarheid prijs gaf. Naast andere zaken toch behandelt hij de houding, welke de Zwitsersche protestanten behooren aan te nemen tegenover het pogen der roomsch katholieken, om hun invloed te vergrooten. Dit vraagstuk is voor Zwitserland van beteekenis, het heeft echter niet minder gewicht voor Nederland. Tijdens den oorlog werd door onze regering het gezantschap bij het Vaticaan tijdelijk in eere hersteld en het lijdt geen twijfel, of dit eerherstel zal blijvend wezen. Binnenkort zal bij de herziening der grondwet het oude twistgeding: de processie-vrijheid, stellig weer beroering wekken. Sommige persorganen stelden het bereids opnieuw aan de orde. Om deze redenen al zou het nuttig wezen, den Zwitserschen kijk te leeren kennen op de houding, die de protestanten tegenover hun roomsche medechristenen moeten innemen. Verder is er in de positie der roomsche kerk in de pas achterliggende jaren wel zooveel verandering gekomen, dat het ook uit dien hoofde goed is, een oogenblik bij haar stil te staan. Want zij maakt zich, naar het zich laat aanzien, op tot een geweldige krachtsontplooiing. Zeker, zij heeft te lijden onder tegenslagen. Dat de Roethenen, onder druk der Russen, zich van haar afscheidden, is voor haar een hard gelag en zij heeft niet nagelaten heftig te protesteeren. Aan het feit, dat zij onder Mussolini in Abessinïë en op dit oogenblik in Polen van haar nauwe betrekking tot de overheid gebruik maakt om haar zeggenschap uit te breiden, behoeft in dit verband niet herinnerd te worden. Zij weet uitnemend wel, dat verdraagzaamheid haar in beginsel onbekend is. Zij heeft herhaaldelijk de verklaring afgelegd, dat tolerantie door haar slechts wordt aanvaard, wanneer niets anders mogelijk is, bij wijze van noodoplossing. Maar daarmee kent zij nog niet aan anderen het recht toe om zich tegen haar aanspraken met behulp der wereldlijke macht te verzetten. Vandaar haar krachtig antwoord op de politiek van Joego-Slavië, dat op aanstoken der Russen een zeer vijandige houding aannam.

Welnu, in beginsel onverdraagzaam, bereidt zij zich voor op een ontzaglijke werkzaamheid en dat onder omstandigheden — tegenslagen ten spijt — die sedert lang niet zoo gunstig geweest zijn. Al leed zij ook onder den afval, haar toename is desondanks zeer groot. Op sommige zendingsterreinen kan zij den oogst niet aan. Haar gezag is in den jongsten oorlog nog gegroeid. Zoo men oppervlakkig meenen, dat Italië's val den pauselijken stoel aanzienlijk zou hebben geschokt, het tegendeel is het geval geweest. Pius XII heeft ongetwijfeld wel eens moeten

manoeuvreren, maar men kan niet zeggen, dat de bazuin een geheel onzeker geluid heeft gegeven, hoeveel er soms werd geplooid en geschikt. Rome was langen tijd een diplomatiek middelpunt. De menschlievende arbeid der kerk heeft haar in wijde kringen aanzien bezorgd. Op meesterlijke wijze heeft men zich in de leiding onmiddellijk na den oorlog losgemaakt van den te grooten Italiaanschen invloed, die tot op dat oogenblik nog steeds de pauselijke kerk kenmerkte. Het college der kardinalen bestaat voor het eerst in zijn geschiedenis in meerderheid uit niet-Italiaansche kerkvorsten. Binnen afzienbaren tijd wellicht zal, na meer dan vier eeuwen, een niet-Italiaan den troon van Petrus beklimmen.

Er is meer dat de belangstelling in Rome opeischt. De roomsch-katholieke kerk heeft zich indertijd met toenemende scherpte gekeerd tegen het liberalisme. Sedertdien heeft zij tegen het nationaal socialisme en fascisme haar stem verheven. Thans is het voor ieder duidelijk, dat zij front wenscht te maken tegen het communisme. Terwijl men in protestantschen kring aarzelt, betracht zij geen enkele terughouding. In alle landen, binnen welke grenzen heden de strijd om het communistisch ideaal gestreden wordt, heeft zij partij gekozen.

Bij dezen stand van zaken wordt 't wantrouwen jegens de roomsche kerk, dat in de meeste protestantsche kringen gangbaar is, merkwaardig. Waarom zou men in de worsteling tegen het communisme Rome niet bijvallen? Waarom zou men niet erkennen dat deze kerk, hoeveel afgoderij zij ook naar hervormde overtuiging binnenlaat, toch de hoofdwaarheden van het christendom zuiverder bewaard heeft dan menige protestantsche groep? Nooit verviel zij in het moderne heidendom dat door sommige dusgeheten „vrijzinnige protestanten” wordt aangehangen. De Schrift hield zij — in weerwil van het feit dat de traditie daarnevens een plaats ontving — in elk geval hooger dan menige late nakomeling der reformatie. Het leek bij tijden, of zij zich beter tegen wereldgelijkvormigheid en tijdgeest wist te verweren dan sommige protestantsche kerkformaties.

Men zou geneigd zijn om alle beduchtheid voor Rome uit naijver, uit anti-papisme, uit historische kortzichtigheid te verklaren. En werkelijk, heel wat kan op rekening van deze drie worden gesteld. Maar het blijft toch de vraag, of men niet fout zou gaan, door uitsluitend op deze drijfveeren te letten. Want wat gaat achter dien onbewusten tegenzin ten opzichte van de roomsche kerk schuil? Wat is ook de beweegreden, welke Arthur Frey tot het verwaardigen van zijn geschrift noopte?

Het is de inderdaad alleszins gegronde vrees voor de door Rome ten diepste beleden principiele onverdraagzaamheid. Alleen door dit te bedenken kan men zich voorstellen, waarom Frey alarm slaat, als hij een ongelukkige uitdrukking van een hoogen Zwitserschen gezagsdrager uit 1942 leest, in verband met de thans, vier jaar later, door Rome heilig verklaarde Nicolaas van Flues, dien de Zwitsersche

katholieken zoo gaarne als hun nationale heilige beschouwen. Alleen zoo wordt het ook duidelijk, dat hij zich weert tegen ontduiking van het artikel uit de Zwitsersche grondwet, hetwelk toelating van de Jezuiten verbiedt. Alleen op deze wijze wordt het verklaarbaar, dat hij krachtig waarschuwt tegen elke uitbreiding der staatsmacht in verband met Rome's anti-democratische gezindheid. Zij kent alleen de priester-hiërarchie met den paus als hoofd, die de kerken de gehoorzaamheid oplegt. Hoe gemakkelijk kunnen de rechten der afzonderlijke menschen niet ondergaan, indien de roomsche zuurdesem het staatsbestel doortrekt. De roomsche kerk uit beginsel intolerant — ziedaar de oorzaak, die argwaan, afkeer, vrees, zelfs haat teweeg brengt. In dezen gedachtengang kan Frey dan ook aandringen op een krachtig werkzaam protestantisme, dat een oplossing zoekt voor de groote kwesties van den dag. Het protestantisme moet komen met een antwoord op het sociale vraagstuk. Het moet komen met een duidelijke staatkunde, die niet in kleurlooze onzijdigheid het één en het al vindt. Het moet komen met een eigen staatsopvatting en op de christenen van reformatorischen huize rust de taak, om hun inzichten bij de regeering van het land te verwelijken.

Op deze plaats zij in het midden gelaten, of Frey zijn in een vroeger boek geuiten afkeer van christelijk-politieke partijen wel kan handhaven. Maar het volle licht wordt geworpen op de meening ook van dezen schrijver, dat het protestantisme staatkundig werkzaam dient te wezen in eenigerlei vorm. Daartoe is het niet noodig in alles met Frey mede te gaan. Maar hij verdient onvoorwaardelijk steun, waar hij aandringt op heldere formulering van eigen standpunt, op besliste positie-keuze, op inspanning van alle krachten, opdat het protestantsch geluid niet steeds flauwer klinke en straks wegsterve.

Slechts enkele dingen zijn hieraan toe te voegen.

GIREER TIJDIG UW ABONNEMENTSGELD VOOR 1947

U ontvangt hier het laatste nummer van de 2e jaargang van „Nederlandsche Gedachten”. 1 Januari a.s. begint de nieuwe jaargang. Vriendelijk verzoeken wij onze abonné's vóór 20 Januari 1947 het abonnementsgeld voor 1947 te willen storten of doen overschrijven op onze girorekening.

Het bedrag is f 3.— en het gironummer is 267122 ten name van Drukkerij Libertas, Utrecht.

Na 20 Januari 1947 gaan de kwitanties de deur uit en wordt over het verschuldigde abonnementsgeld beschikt met verhooging van incassokosten.

Bij voorbaat dank voor uw medewerking.
Administratie „Nederlandsche Gedachten”.

In Februari a.s. hoopt D.V. de **Vereeniging van Anti-Revolutionaire Leden van Gemeentebesturen in Zuid-Holland**, weer een ledenvergadering te houden.

Bij het bezetten door de Duitschers van het Kuyperhuis, is het geheele archief, waaronder de ledenlijst, verloren gegaan.

Anti-Revolutionaire Raadsleden en Burge-meesters van Zuid-Holland, die lid zijn of willen worden, worden vriendelijk verzocht hun naam en adres op te geven aan het Bureau van het Centraal Comité, Dr Kuyperstraat 3, Den Haag.

Voor de vergadering zullen zij dan een nadere oproeping ontvangen.

Dat het protestantisme zich opnieuw van eigen kracht en roeping doordringt, mag er vooreerst nimmer toe leiden dat het daarbij zichzelf ontrouw zou worden. Wanneer het roomsch-katholicisme om des beginsels wil onverdraagzaam is, mag het protestantisme niet uit weerslag daarop, om eigen positie te waarborgen, nu ook zelf uit beginsel onverdraagzaam worden. Al heeft het steeds te bedenken dat de roomschen hun nooit zullen toestaan wat zij eigen menschen veroorloven, toch mogen de protestanten de vrijheid, die zij voor zichzelf opeischen, niet aan anderen onthouden. Eenmaal de overtuiging toegedaan, dat in den geestelijken strijd slechts geestelijke middelen geoorloofd zijn, moeten zij niet terugvallen in de oude, zoo aanlokkelijke denkwijze, dat weliswaar geen geweld, maar toch wel eenige drang achter de ware geloofsovertuiging behoort te worden gesteld, dat gelijkheid voor de wet van geloovigen en ongeloovigen — liever nog van katholieken en protestanten — nu niet aanstonds gebiedende eisch is, en integendeel bepaalde uitwendige beperkingen de verbreiding van de waarheid wonderwel kunnen dienen. Het protestantisme, dat op staatkundig terrein de beginselen van het evangelie ingang wil doen vinden, zal verstandig handelen zich zooveel doenlijk te vereenigen en een aaneengesloten front te vormen. Maar nooit dient het in zijn verweer tegenover Rome afstand te doen van zijn duur verworven waarheden.

Vervolgens hoede het protestantisme zich voor eng-hartigheid. Nimmer mag het bij alles wat van de katholieke kerk scheidt, vergeten, hoe er veel is dat samenbindt, hoe katholiek en protestant beiden denzelfden Heer willen dienen en hoe zij, in de worsteling tegen de machten van den booze, toch eigenlijk op staatkundig gebied samen één leger vormen, dat zich verzet tegen de ontbinding van gezag en staat door ongelooft en revolutie.

Voor den anti-revolutionair is er nog een reden te meer om zich op de onderlinge verwantschap te bezinnen, want het was zijn groote voorganger Stahl die in toenemende mate — en soms wel eens te sterk — wees op datgene, wat protestant en katholiek vereenigt. Het ligt ook in de historische lijn dat men Frey niet in alles gelijk kan geven.

De **HERVORMDE** jongeren en de **ANTIREVOLUTIONAIRE** beginselen

L. W. H. DE GEUS

Wanneer we gaan schrijven over de Hervormde jongeren en de antirevolutionaire beginselen, zijn we ons ervan bewust, dat dit onderwerp zijn eigenaardige moeilijkheden met zich brengt. Immers de hervormde jongeren vormen in feite geen eenheid, waardoor de opvattingen onder hen nogal uiteen plegen te loopen. Sedert de opleving van hun kerk, gedurende en na den oorlog, met de daaruit voortvloeiende vernieuwingsactie tot herkerstening van ons volk en de enthousiaste navoiging van den z.g. Nieuwen Koers in de Nederl. Herv. Kerk moeten we vaststellen, dat niet allen die tot die kerk behooren van eenzelfde geest bezield zijn. Ook de jongeren vallen in verschillende categorieën uiteen. Een deel dier jongeren staat ongetwijfeld veraf van de belijdenis onzer vaderen en kan zich niet conformeren aan het staatkundig en staatsrechtelijk calvinisme. Het gevolg daarvan is, dat deze groep hervormde jongeren, zoolang zij daartegenover blijft staan, zich niet achter de antirevolutionaire beginselen zal plaatsen en zich niet bij een partij, die vanuit die beginselen leeft en werkt, thuis zal gevoelen. Zij valt geheel buiten de calvinistische levenssfeer en blijft dan ook verder buiten beschouwing.

Wij hebben meer het oog op die hervormde jongeren, die tot het calvinistisch deel van ons volk gerekend kunnen worden, allen vervuld met liefde voor de Nederl. Herv. Kerk, levend uit de belijdenis dier kerk en die ook op politiek terrein de eere Gods wenschen te bevorderen. Zij verheugen zich over de veranderingen, die zich in de Nederl. Herv. Kerk hebben voltrokken en koesteren hooge verwachtingen voor de toekomst, daarbij diep bewogen over de geestelijke verwildering van een groot deel van ons volk.

Zoodra het evenwel gaat over het tot gelding brengen van de christelijke beginselen op staatkundig, maatschappelijk en sociaal terrein gaan de wegen toch weer uiteen. Sommigen laten zich in hun enthousiasme en ijver op den in de kerk heerschen den stroom meedrijven en belanden, daartoe aangespoord door meerdere predikanten, in de partij van den arbeid. Wat onlangs in het christelijk weekblad „Herrijzend-Nederland” opgemerkt werd, dat „men verkeerd doet, wanneer men meent, dat de groote meerderheid der menschen bewust leeft”, en dat „de menschen over het algemeen bij stemmingen leven”, geldt ook hier. Vrijwel zonder critiek en soms weinig geschoold in politicus, de leiding van de professoren Kraemer en Miskotte volgend, zien zij geen anderen weg tot doorwerking der christelijke beginselen op ons staatkundig leven, dan door „doorbreking der antithese” en door in de partij van den arbeid als christenen hun invloed aan te wenden. Zij gaan daarbij veelal zoover, dat zij alle actie, die uitgaat van een eigen christelijke organisatie zonder meer zondig verklaren. Wij mogen hierbij niet over het hoofd zien,

dat bij bedoelde hervormde jongeren, ademend in de door genoemde leidslieden gekweekte atmosfeer, het oprechte streven voorzit, vanuit hun geloof levend, het heil van ons volk te zoeken. Ook al aanvaarden zij de antirevolutionaire beginselen niet, toch wenschen zij wel ter dege christelijke politiek. Door hun lidmaatschap van de partij van den arbeid gelooven zij juist de mogelijkheid van de toepassing van de christelijke beginselen op staatkundig terrein meer te vergrooten, dan in een afzonderlijke christelijke politieke partij, waarbij dan deze overweging vaak mede een rol speelt, dat, naar hun meening, de sociale bewogenheid mander te vinden is bij de antirevolutionairen dan bij de menschen van de „arbeidspartij”. Zoo gesteld, zou de keus tusschen een christelijke partij en de partij van den arbeid niet zoozeer een principieele als wel een opportunistische zijn. De discussie gaat dan niet meer over de al of niet noodzakelijkheid van christelijke staatkunde, maar over de vraag op welke wijze het door alle christenen beoogde doel het best bereikt kan worden. Desalniettemin aarzelen wij niet de keus van die hervormde jongeren, overgegaan naar de partij van den arbeid, lichtvaardig en kortzichtig te noemen. Ze geven daardoor blijk van gebrek aan kennis en doordachtigheid. Niemand kan zich losmaken van het verleden, zonder zichzelf en anderen te schaden. Kennisname van de geschiedenis der laatste honderd jaren van ons staatkundig leven brengt ons in aanraking met Groen van Prinsterer en anderen, die ook thans nog een baken in zee zijn en leerzaam voor de bepaling van onze houding van vandaag. De strijd door Groen van Prinsterer en zijn volgelingen gevoerd, is er een aanwijzing voor dat de doorwerking van de christelijke beginselen niet verwacht kan worden van een partij, die Christendom (d.i. Evangelie) en Humanisme wil verbinden. Al kunnen die beiden gezamenlijk den strijd aanbinderen tegen de „ontmenselijking van den mensch” (de uitdrukking is van Prof. van Niftrik), „tusschen hellenisme en christendom zijn nu eenmaal onverzoenlijke tegenstellingen en het humanisme kan zijn verwantschap met den geest van het klassieke heidendom nimmer verloochenen” (Prof. Severijn).

Wanneer de christelijke beginselen in het geding zijn laten de humanisten en idealisten de christenen die „leven uit de erkenning van het souvereine recht van den God der Schriften en van Zijn heerschappij op alle terreinen des levens” (Prof. Severijn) in den steek en is vruchtbaar werk uitgesloten. Dat de geloovige hervormden dit heel goed gevoelen bewijst wel, dat zij zich in de partij van den arbeid verbonden hebben tot een „protestantsch-christelijke werkgemeenschap”. Dus toch een antithese en een aparte christelijke gemeenschap! Wanneer de hervormde jongeren, die daarvan deel uitmaken, opmerken, dat zij zich inder-

daad niet alleen afzonderlijk, maar ook gemeenschappelijk verantwoordelijk gevoelen voor het heil van ons volk en als een werkgemeenschap in de partij van den arbeid blijven om daarmee als christelijke Nederlanders hun verbondenheid met de niet-christelijke Nederlanders te demonstreeren en te beleven, dan stellen wij daartegenover dat de antirevolutionairen zich niet minder verantwoordelijk gevoelen voor het welzijn van ons volk, en zich een afzonderlijke christelijke partij vormend, niet minder verbonden gevoelen met geheel ons volk, ja, dat naar onze overtuiging „onze organisatie uit gehoorzaamheid aan het Evangelie, tot de roeping behoort, die uit ons van God geroepen-zijn voortvloeit, tot de roeping, die wij hebben te vervullen” (Ds Woelderink), om zóó ons volk tot zegen te kunnen zijn.

Door den steun, die de hervormden aan de partij van den arbeid verleenen, werken zij mede aan de verkiezing in de vertegenwoordigende organen van die personen, die den Christus der Schriften loochenen en de komst van Zijn Koninkrijk tegenstaan. Mede door hun steun neemt de invloed van hen, die den Bijbel niet als Gods Woord (Richtsnoer voor het leven) aanvaardden, toe. Dat hun aanwezigheid in de partij van den arbeid ontbindende krachten zou kunnen temperen, zal een illusie blijken te zijn. Grondige studie van de Heilige Schrift en de geschriften van de antirevolutionaire schrijvers zullen hun duidelijk maken, dat zij de grenzen, die zij tenslotte toch trekken, te ver hebben verlegd. Gehoorzaamheid aan Gods geboden en het zoeken van de eere Gods op alle terreinen des levens is niet mogelijk door middel van organisaties, die op twee gedachten hinken.

Als antirevolutionairen mogen wij ondertusschen die hervormde jongeren niet loslaten. Waar de mogelijkheid maar geboden wordt dienen wij hen met de antirevolutionaire beginselen in aanraking te brengen. Het feit, dat zoowel de a.r. partij, als de c.h. unie, zich bij de verkiezingen hebben kunnen handhaven, mag ons niet doen verslappen. Het gevaar voor doorgaande vervlakking en afwijking van de antirevolutionaire beginselen is niet geweken. En wanneer de invloed van de a.r. beginselen afneemt, beteekent dit een nadeel voor ons volk. Het gaat om de toekomst van ons volk, of n.l. in de toekomst, in ons staatkundig leven rekening zal worden gehouden met de geboden Gods. Naar onze overtuiging hooren de geloovige hervormden niet thuis in de partij van den arbeid, maar bij ons. In de verwarring en verwildering van dezen tijd is het noodig dat alle christenen zich aaneensluiten om vanuit de christelijke beginselen, die de Gods Woord gegrond zijn, gezamenlijk door middel van een eigen organisatie het pleit te voeren voor een christelijke staatkunde. Heeft Groen van Prinsterer niet gezegd, dat „iedere christen in wezen antirevolutionair is”? Een nauwkeurig onderscheid tusschen de beginselen en politieke wenschelijkheden is daarbij gewenscht, om onvruchtbaar debat uit te sluiten. Te weinig besseffen we vaak, dat we ieder persoonlijk een zekeren invloed uitoefenen op onze omgeving en ook verantwoordelijkheid dragen voor onze medemen-

schren. Door doelbewuste (niet hooghartige) beginsel- en karaktervastheid kunnen we anderen de oogen openen voor de waardij van de antirevolutionaire beginselen voor ons staatkundig leven.

Om tot die beginselvastheid te geraken is de uitbouw van onze a.r. jongerenstudieclubs een noodzakelijke vereischte. Alle jongeren zullen, willen zij met de vele en ingewikkelde vraagstukken van heden en de beginselen, die het politieke handelen beheerschen, op de hoogte komen, intens moeten studeeren. Geen nummer van „Nederlandsche Gedachten” kan ongelezen blijven en geen vergadering verzuimd. Indien de a.r. jongerenactie, en daardoor de partij, voor de toekomst van betekenis wil blijven, dan zullen de clubs hun leden uit allerlei kerkelijke kringen moeten blijven trekken, niet in het minst van hervormde zijde, want er zijn ook nog veel hervormde jongeren, die voorstanders zijn van een eigen christelijke politieke partij en die belangstelling hebben voor de a.r. beginselen, doch nog niet actief medewerken. Te weinig van deze hervormde jongeren maken deel uit van de studieclubs of bezoeken onze vergaderingen. Verschillende oorzaken zijn daarvoor aan te wijzen.

Om eenigen te noemen: Uit de gesprekken met hervormden blijkt telkens, dat zij weinig te spreken zijn over de samenstelling van besturen en fracties, omdat deze geen afspiegeling zijn van de juiste verhoudingen tusschen de leden der verschillende kerken, in het bijzonder ten aanzien van de Nederl. Herv. Kerk, doch zij vergeten dan, dat die samenstellingen wel overeenstemmen met het bezoek aan de vergaderingen, die de bedoelde personen aanwees. Dat meerdere hervormde jongeren niet zoo gemakkelijk naar een a.r. studieclub gaan is soms ook een gevolg van het feit, dat op de hervormde jeugdverenigingen feitelijk geen politieke onderwerpen aan de orde worden gesteld, waardoor zij een zekere scholing missen, die de geref. jongeren wel genoten hebben. Zij voelen dan een achterstand en zien tegen een studieclub op. Verschillende antirevolutionaire voormannen zijn in hervormde kringen bovendien weinig populair. Een teveel op den voorgrond brengen van bijv. een man als Dr Kuyper, geeft overigens met erkenning van zijn groote verdiensten, bij hervormden veelal een gevoel van onbehagen, dat vooral in verkiezingstijd afbreuk heeft gedaan. Groen van Prinsterer geniet in die kringen meer waardering. De typisch kerkelijk gereformeerde sfeer op veel a.r. vergaderingen weerhield in het verleden hervormden actief aan het partijleven mede te doen. De antirevolutionairen van de geref. kerken waren zich van dit alles in het verleden te weinig bewust. Er is gelukkig een kentering merkbaar, die hoop geeft voor de toekomst en zeker onze jongerenvergaderingen kunnen bogen op een frissche sfeer, vrij van kerkelijk sentiment, die weldadig aandoet. Het zijn dan ook speciaal de jongeren, die het interkerkelijk karakter van onze partij moeten vasthouden en er in de clubvergaderingen naar moeten streven een eigen a.r. (d.w.z. politieke) sfeer te scheppen waarin ook de hervormden, die zich nu nog afzijdig houden, zich thuis gevoelen. Wanneer bovendien de gereformeerden begrip toonen voor

de moeilijkheden en mogelijkheden van de Herv. Kerk (die de hervormden dagelijks bezig houden), zullen de hervormde jongeren gemakkelijker medewerken en daarbij bijdragen aan den uitbouw van onze partijorganen. Hier moge ook vermeld worden, dat het een fabeltje is, dat de a.r. partij voor de gereformeerden en de c.h. unie voor de hervormden zou zijn. Deze bewering (die men vandaag aan den dag nog hoort maken en waarmede zij de c.h. unie in het geheel geen dienst bewijzen) mist allen grond en getuigt van een oppervlakkige beoordeeling. Wanneer men de moeite wil doen kennis te nemen van de cijfers, zal men het moeilijk kunnen volhouden, terwijl ook het beginselprogramma van de a.r. partij niets bevat waaruit afgeleid zou kunnen worden, dat de a.r. partij een vergaderplaats is van leden der gereformeerde kerken.

Een belemmering om actief deel te nemen aan het partijwerk is voor verschillende hervormde jongeren ook, dat zij over 't algemeen voorstanders zijn van één protestantsch christelijke partij, die dan graag genoemd wordt: principieel en vooruitstrevend. De teleurstelling over het uitblijven daarvan maakt ze apathisch. Deze houding achten we niet juist. Door niet mee te doen en aan den kant te gaan staan komen we geen stap verder en zeker niet tot een protestantsche eenheid. Ook hier geldt, dat men den meesten invloed heeft door hard mee te werken. Wanneer allen die a.r. zijn, ook de schouders onder het werk zetten, kunnen we vruchten verwachten. In wezen ervaren we in de a.r. partij reeds een protestantsche eenheid. De oudste der christelijke politieke partijen hier in Nederland bestaat n.l. uit leden van allerlei kerken en richtingen. Maar „Allen zijn staatsrechtelijk

en staatkundig calvinist, onverschillig welke opvatting zij overigens theologisch-dogmatisch en kerkelijk-organisatorisch huldigen” (Prof. Anema). De hervormde jongeren, die het ideaal van één prot. christelijke partij voor oogen staat, zullen zich zeker thuis voelen in de partij, die „fusie” wenschte, „federatieve samenwerking” kon voorstellen en ten slotte met „contact” genoegen moest nemen. De begeerte naar meerdere eenheid is begrijpelijk en toe te juichen, maar staat het lidmaatschap van de a.r. partij niet in den weg. Allen die bij den politieken opbouw van ons land van geen ander fundament willen weten, dan gelegd is, namelijk Jezus Christus (1 Cor. 3 : 11) kunnen hun plaats vinden in onze partij. Hetgeen blijkens het verslag in „Trouw” van 14 Nov. l.l. door Ds P. de Haas op de propagandasamenkomst voor het C.N.V. in Utrecht, werd gezegd, is ook de overtuiging van onze partij voor het politieke leven, n.l. „dat voor den christen de oorsprong van alle heil en van gansch zijn kracht gelegen is in het blijven in den waren Wijnstok. Het dienen onder eigen vaandel is dan ook niet het zoeken van een isolement, doch een doorlopend en sterk getuigenis tot heel ons volk, dat alleen in den weg der gehoorzaamheid aan Gods gebod heil te wachten is”.

Wanneer we dan ook de jongeren opwekken niet afzijdig te blijven en zich achter de antirevolutionaire beginselen te scharen, dan richten wij ons uiteindelijk niet alleen tot de hervormde jongeren van welke schakeering ook, maar tot al de jongeren van geheel ons volk opdat zij bedenken dat slechts bij erkenning van Gods Souvereiniteit en de onderwerping aan Zijn geboden den zegen des Allerhoogste verwacht mag worden.

WONINGNOOD en *Woningpolitiek*

J. SCHIPPER.

Wanneer men de uitlatingen van op woninggebied bekende deskundigen leest, wordt men in een pessimisme ten aanzien van het tijdvak van 10 jaren, waarin de achterstand in den woningvoorraad zal zijn ingehaald, versterkt. In deze 10 jaar, aan te vangen met 1946 en dus eindigende met 1955, zullen 700.000 woningen moeten worden gebouwd, d.i. gemiddeld 70000 per jaar. De bouwplannen 1946 en 1947, de gebouwde en te bouwen noodwoningen meegerekend, laten op dit program reeds een achterstand zien van 100.000 woningen, terwijl men veilig kan aannemen, dat in de na 1947 volgende jaren slechts een geleidelijke toeneming van de woningproductie zal plaats hebben. Gehoopt wordt, dat door verbeterde bouwmethoden en vermeerdering van het aantal bouwvakarbeiders de productie kan worden opgevoerd.

De Directeur-Generaal van de Volkshuisvesting deelde mede, dat het getal bouwvakarbeiders voor den oorlog 160.000 bedroeg en thans 130.000 bedraagt. Gezien de groote vraag naar personeel op allerlei gebied en gelet op het feit, dat vele bouwvakarbeiders in de plaats hunner inwoning geen emplooi zullen kunnen vinden, kan men

veilig aannemen, dat de toename van deze vaklieden gering en zeer geleidelijk zal zijn. Temeer klemt dit als men let op den roep om uitbreiding van het industriële apparaat, teneinde de vroegere welvaart, althans gedeeltelijk, te herwinnen. Ook hiervoor zullen werkers noodig zijn, terwijl de vestiging van industrieën opnieuw bouwvakarbeiders vraagt. Ook met het onderhoud van de bestaande gebouwen kan het niet doorgaan zooals thans. Binnen afzienbaren tijd zal men tot een inhalen van de achterstand op dit gebied moeten geraken, wil men niet komen tot een groot kapitaalverlies in de toekomst. Ook dit zal meerder bouwvakpersoneel vragen.

Voorts zijn materialen uit het buitenland noodig en meer en meer blijkt, dat dit niet geneigd is om crediet te verlenen, doch slechts wenscht te ruilen, betwelf de noodzaak van de vergrooing van de industriële capaciteit accentueert.

De nieuw gebouwde woningen vragen enorme offers van de overheidsmiddelen. Men schrikt wanneer men de geraamde exploitatierekeningen van deze woningen ziet, exploitatierekeningen, die de neiging hebben in de practijk een steeds grooter

nadeelig saldo te vertoonen, gelet op de uitkomsten van de exploitatie van direct na den vorigen oorlog gebouwde woningen, die kwalitatief waarschijnlijk beter waren dan die, welke thans gebouwd worden. Al deze redenen leiden er toe om het gestelde tijdvak van 10 jaar voor het inhalen van den achterstand op woongebied helaas veel tekort te achten. De practijk zal wel uitwijzen, dat dit eerder op 15 dan op 10 jaar moet worden gesteld.

Wanneer bovenontwikkelde zienswijze juist is, dan beteekent dit, dat de opeenhooping van meerdere gezinnen in één woning, soms kleine woningen, nog lange jaren bestendig zal worden. Speciaal zal dit in de eerste jaren het geval zijn in de getroffen gemeenten. Misschien kunnen hier en daar de schrijnenste gevallen iet of wat gemitigeerd worden, indien de bezitter van, in het licht van dezen tijd bezien, overtollige woonruimte, zich op zijn christenplicht bezint en bij gebreke daarvan door een juiste hanteering van het Vorderingsbesluit Woonruimte door de burgemeesters, maar het euvel als geheel zal in vele jaren niet opgelost worden. Heel wat gezinnen zullen zeer lange en moeilijke jaren moeten samenwonen.

Dat deze samenwoningen dikwijls fnuikend zijn voor een harmonisch gezinsleven, de jeugd van vele kinderen aantast, en groote zedelijke en moreele gevaren inhouden, is wel een communis opinio, zoodat dit niet nader behoeft te worden betoogd.

Wel moet deze meening in het licht van het voorgaande dringen tot de vraag of er niet gezocht moet worden naar middelen, waardoor een spoediger oplossing, zij het dan een noodoplossing, wordt verkregen.

Bekend is, dat de officieele instanties in het algemeen niets van noodvoorzieningen willen weten. Zij gronden dit op de ervaringen, opgedaan met de noodvoorzieningen, die getroffen werden na den vorigen oorlog en uit de vrees voor het ondoelmatig gebruik van materiaal.

Bij het eerste motief wordt te veel gegeneraliseerd. Velen spreken hun afkeuring uit op grond van ander ervaring. Indien men zijn oogen de kost wil geven, dan vindt men, althans in de middelgrooten en kleinere plaatsen, hier en daar nog overschotten van noodwoningbouw. Gaat men deze bouw vergelijken met de vele oude woningen en krotten die nog in Nederland worden gevonden, dan bevindt men ze stukken beter dan deze. De bezwaren tegen het vormen van buurten kan ondervangen worden door een ruimere spreiding. Er zijn ook nog aesthetische bezwaren. Deze kunnen alleen wegen wanneer de noodmaatregel geen vermindering van zedelijke en moreele gevaren teweeg brengt. Is dit wel het geval, dan zal dit laatste zwaarder moeten wegen dan het eerste. Een vergelijking met permanente bouw gaat niet op, om de eenvoudige reden, dat juist wegens het achterwege blijven hiervan noodoplossingen worden voorgestaan. Het noodzakelijke van een dergelijke oplossing moet blijken uit een vergelijking van de vermoedelijke woontoestanden die hierdoor zouden ontstaan met die, tengevolge van de huidige opeenhooping van gezinnen in één woning.

Komt men op grond van een dergelijk onderzoek tot de slotsom, dat gedurende de tijd dat onvolgende permanente woningen beschikbaar zijn, een noodvoorziening een verbetering brengt, dan zal men deze voorzieningen moeten treffen.

Van plaats tot plaats zal de noodzaak van noodvoorzieningen verschillen. In getroffen steden en dorpen is deze eerder aanwezig dan in plaatsen die door het oorlogsgeweld niet hebben te lijden gehad. Evenzeer zullen de mogelijkheden verschillend zijn.

De beoordeeling hiervan zal men meer aan de gemeentebesturen moeten overlaten, die beter op de hoogte zijn dan allerlei rijksinstanties.

In dit verband moge nog worden gewezen op een opmerking gemaakt door den heer M. de Vries, Burgemeester van Doornspijk, op de vergadering van het Nederlandsch Instituut voor Volkshuisvesting en Stedebouw, gehouden op 12 Juli 1946 te Utrecht. Deze komt tot de conclusie, dat een noodwoning de woonbeschaving meer bevordert, dan het plaatsen van een groot gezin in een zeer enge behuizing in een permanente woning. De door hem genoemde kosten zijn bovendien van dien aard, dat deze geen bezwaar behoeven te zijn.

De ervaringen, die men heeft opgedaan met de door de Regeering gebouwde noodvoorzieningen, behoeven blijkens het Octobernummer (pag. 123) van het Tijdschrift voor Volkshuisvesting en Stedebouw, ook niet af te schrikken.

In het tijdschrift Bouw (pag. 811) zegt van B.: „In 1945 waren wij nog zoo naïef te gelooven, dat wij geen noodwoningen zouden bouwen, maar dadelijk tot de uitvoering van een definitief bouwprogramma zouden overgaan.” Ook hieruit blijkt een kentering.

Om financieele redenen en om ze gemakkelijker te elimineeren, moeten het noodvoorzieningen blijven. De Overheid kan tenslotte beter 10 jaar lang op noodwoningbouw een bedrag bijpassen, met de kans, dat de daarop volgende permanente bouw aanzienlijk goedkooper is, dan gedurende driekwart eeuw steeds stijgende tekorten bij te passen, zoodat met de na-oorlogsche bouw van 1914—1918 het geval is.

Deze aangelegenheid verdient de ernstige aandacht zoowel van het Partijbestuur als de Kamerfractie.

**Gireerde U
reeds f 3.-?**

Het is Uw abonne-
mentsgeld over 1947

Giro 267122

Drukkerij Libertas, Utrecht

Onwaardige STRIJDWIJZE

A. R. DE KWAADSTENIET.

We leven nog steeds in het tijdperk van „herstel en vernieuwing”. Aan het herstel mogen de Anti-revolutionairen natuurlijk niet meedoen, omdat er bij hen van „vernieuwing” geen sprake is. Van die „vernieuwing” heeft de Partij van den Arbeid het monopolie.

Waarin die „vernieuwing” dan bestaat? Zeker niet in een betere volksvoorlichting dan in de jaren vóór den oorlog door de bladen van de Arbeiderspers werd gegeven. Integendeel.

Indien men zou zeggen, dat voorstellingen in bladen, aan de Partij van den Arbeid verwant, in strijd met de waarheid zijn, drukt men zich zeker te voorzichtig uit. Wat die bladen aan het adres van de Anti-Revolutionairen schrijven, begint op laster te gelijken. Men schrijft — tegen beter weten in — onwaarheid. En men herhaalt dat zoo dikwijls, blijkbaar in het vertrouwen, dat die onwaarheid — die bewuste onwaarheid — ten slotte door het volk als waarheid zal worden aanvaard.

„Het Vrije Volk” (Rotterdamsche editie van 23 November 1946) betoogt in een artikel, getiteld „Scheidingslijn”, dat de breuklijn met betrekking tot het Indische vraagstuk tusschen progressie en reactie ligt bij de erkenning van de Republiek, de positie van de Kroon.

Het blad schrijft dan:

„Er is wel bezwaar gemaakt tegen een te lichtvaardig gebruik van het woord reactie. In dit geval is het woord echter op zijn plaats en kan door geen ander vervangen worden. Het eindpunt immers van iedere koloniale verhouding is de onafhankelijkheid van het overheerste volk en wie bij de bocht van een weg, waar dit einddoel in zicht komt, blijft staan en terug wil naar het verleden, naar de overheersing (vet van ons. A. R. de K.), stempelt zijn streven als een reactionnaire kracht.”

En volgens het blad is het aan geen twijfel onderhevig of de A.R. en de C.H. zullen aan den reactionnair kant van de lijn komen te staan.

Het artikel eindigt dan aldus:

„Het gaat waarlijk om de keuze tussen de mogelijkheden ener innige samenwerking en de onmogelijkheden, waarmee een reactionnair, koloniaal streven Nederland en Indonesië zou belasten.”

Ook „Je Maintiendrai” (22 November 1946) heeft het over de reactie in een hoofdartikel onder den titel „Grondslag voor een nieuw begin”. Enthousiast is het blad over het bereikte resultaat. Doch het is er nog niet heelemaal gerust op, dat het Nederlandsche volk het werk van de commissiegeneraal niet zal verloochenen. De nieuwe overeenstemming zal grondwetsherziening vorderen en daarvoor wordt een meerderheid van tweederde vereischt. En de heer Tilanus heeft, volgens „J. M.” reeds dreigementen geuit aan het adres van de regering.

Het blad vertrouwt echter, dat de groote meerderheid van ons volk zich zal stellen achter de regeringspolitiek, want:

„De reactie heeft niets te bieden dan oorlog met de Indonesiërs om **eigen verouderde en kapitalistische verlangens te bevredigen.**”

Ook hier hebben wij weer enkele woorden onderstreep.

De schrijvers, die zich hoofdzakelijk richten tegen de Antirevolutionairen en Christelijk-Historischen, weten — behoorden althans te weten — dat zij in strijd met de waarheid schrijven. Maar dat is voor deze „vernieuwers” blijkbaar geen bezwaar.

Nu onze tegenstanders niet moede worden onjuiste voorstellingen te verkondigen, zal het ook onze plicht zijn, telkens weer het Anti-revolutionaire standpunt naar voren te brengen.

Reeds in „Ons Program” schreef Dr. Kuyper, dat ten aanzien van de overzeesche gebieden een politiek van zedelijke verplichting gevoerd moest worden. om de volken daar „zedelijk op te voeden, hun bezit te hunnen meesten bate te beheeren; en om, in de toekomst, zoo God het wil, het **inmen van zelfstandiger positie mogelijk te maken.**” Zoo werd reeds in de vorige eeuw geschreven. meer dan 60 jaren voordat ons land „vernieuwers” kende.

Oud-gouverneur-generaal A. W. F. Idenburg, die zelf zooveel ten bate van de overzeesche gebiedsdeelen heeft gedaan en wiens levenswerk op zichzelf reeds logenstrafte de bewering, dat de A.R. Partij ten aanzien van het Indische vraagstuk een reactionnaire houding inneemt, heeft in „Schrift en Historie” een artikel geschreven over „Ons beginsel voor koloniale politiek”. Dat was in 1928. Daarin wees hij er op dat het Christendom het bestuur van Nederland over Indië te zien heeft als een taak en een plicht; „niet als een middel tot eigen verrijking of machtsuitbreiding; dat kan een gevolg zijn, maar mag nimmer het doel wezen. Nederland heeft zijn gezag in Indië te oefenen **allereerst in het belang van de inheemsche bevolking en tot bescherming van haar recht.**”

Aan het einde van het artikel wordt dan nog gezegd:

„In de verhouding tusschen Indië en Nederland is in de laatste halve eeuw veel veranderd, niet in dien zin dat binnen afzienbaren tijd de band tusschen die twee deelen zou kunnen worden gemist; Indië heeft nog langen tijd behoefte aan Nederlands leiding en medewerking; — maar wel in dezen zin, dat gearbeid is aan de grondslagen, waarop een nieuw staatkundig en maatschappelijk gebouw voor Indië kan verrijzen. **De anti-revolutionaire partij heeft aan dien arbeid medegedaan krachtens haar beginsel, dat haar leert, dat Indië groter zelfstandigheid moet komen.**”

Dat is toch niet de taal van een man, die naar

„overheersching” streeft, of „kapitalistische en verouderde verlangens” koestert.

Idenburg is voor de Anti-Revolutionaire partij steeds de leidsman geweest met betrekking tot de Indische politiek. Zijn politiek was haar politiek.

Noch Schouten, noch Meyerink hebben bij de debatten in de Kamer een geluid laten hooren, dat in strijd was met de politiek van Idenburg.

Duidelijk heeft ons Tweede Kamerlid Meyerink het standpunt der Anti-Revolutionairen uiteengezet in een te Rotterdam gehouden vergadering van een Kiesvereniging.

Nadrukkelijk verklaarde hij daar, dat indien er een regering zou zijn, die in Indië een „kolonialen” oorlog zou willen voeren, hij zich aan den anderen kant, aan den kant der Indonesiërs, zou scharen.

Ook wees hij er op, dat hij in de verbreking van het Koninkrijk geen zaak van beginsel ziet. Maar thans wil men een uiteengaan, een verbreking in den

weg van revolutie, in ongehoorzaamheid aan de, naar onze overtuiging, thans nog steeds wettige overheid in Indië.

Daartegen gaat het verzet. De Anti-Revolutionairen maken bezwaar tegen uitlevering van groote deelen van Indië aan den revolutionnair, met wien men aanvankelijk niet wilde en naar men zeide, ook niet kon onderhandelen, maar met wien thans toch wel gesproken werd. Daarvoor hebben wij — het wordt ronduit erkend — geen „verbeeldingskracht” genoeg.

Indien er nu bij de heeren van de Partij van den Arbeid nog een greintje „geestelijke vernieuwing” aanwezig is, laat men dan de Anti-Revolutionaire Partij bestrijden op de door haar aangegeven gronden voor het verzet tegen de regeringspolitiek inzake de Indische kwestie.

Vernieuwing en dagelijksche zonde tegen het negende gebod sluiten elkander uit.

Het Parlementaire Stelsel (1866-1946)

L. SCHUMAN.

Tachtig jaren geleden is in de politieke arena, met name in de Tweede Kamer der Staten-Generaal, een strijd aangevangen welke voor de practijk van het Nederlandsche staatsrecht en ook voor haar theorie van verstrekkende beteekenis gebleken is.

Het is niet de bedoeling van dit artikel stil te staan bij de politieke aspecten en tendenzen, welke het staatsrechtelijke conflict hebben begeleid en geaccentueerd, doch wel wenschen wij eenige aandacht te besteden aan de wetenschappelijke beteekenis hiervan.

Omdat wij in dit jaar nog 2 decennia afstaan van het „eeuwfeest van het parlementaire stelsel”.

In Februari 1866 trad het tweede Ministerie-Thorbecke af wegens meningsverschil met den Minister van Koloniën, Fransen van de Putte, over de vraag, of de invoering van het strafwetboek voor Europeanen in Ned. Indië moest geschieden bij de wet, zooals Thorbecke meende, dan wel bij K.B.

(Terloops zij opgemerkt, dat bovenstaand aangegeven meningsverschil werd vermeld als de officieele, maar niet als de geheele waarheid aangaande deze zaak, waarin persoonlijk antagonisme zonder twijfel meer aandeel heeft gehad, dan uit bovengemelde mededeelingen blijkt; aldus van Welderen Rengers in zijn „Schets eener parlementaire geschiedenis van Nederland”.)

Hoe dit zij; het tweede Ministerie-Thorbecke trad af, na o.m. de bekende M.O.-wet van 1863 in het Staatsblad te hebben doen kunnen plaatsen.

Bekend is, dat dit tweede Ministerie, genoemd naar den genialen staatsman-figuur Thorbecke, niet dezelfde legislatieve kracht en wetgevende energie heeft ontwikkeld als het eerste Ministerie (1849/1853).

Thorbecke, de politicus zonder phrase, werd in 1866 weer ambtloos burger, doch liet zich spoe-

dig „verleiden” door zijn vrienden om opnieuw een kamerzetel te aanvaarden; zulks — zooals hijzelf toen opmerkte — niet zoozeer omdat d.t. een kwestie was van verstand en betoog, dan wel van hart en gevoel. (Hierin spreekt de mensch-Thorbecke en niet de staatsman; aldus óók Prof. Dr. J. Romein in „Erfaters van onze Beschaving”.) Na het intermediare kabinet-Fransen van de Putte, hetwelk al spoedig aftrad door moeilijkheden bij de oplossing der z.g.n. „koloniale kwestie” (!!), werd het eerste Ministerie-Heemskerk (Sr.) geformeerd, tusschen welke levensduur de heftig-principieele staatkundige strijd is ontbrand met betrekking tot de vraag, bij wie het accent van wetgeving en bestuur zou komen te berusten, hetzij bij de Regeering (Koning en Ministers) hetzij bij het Parlement. Een strijd, welke gevoed kon worden door de elementaire essentialia te dezen aanzien in de Grondwet-1848 opgenomen, t.w.:

- a. algeheele ministerieele verantwoordelijkheid;
- b. Koninklijke onschendbaarheid;
- c. toekenning belangrijke rechten aan de Kamers, met name aan de Tweede Kamer;
- d. rechtstreeksche verkiezingen voor de Tweede Kamer;
- e. getrapte verkiezingen voor de Eerste Kamer;
- f. ontbindbaarheid der beide Kamers.

Van het eerste Kabinet-Heemskerk (cum van Zuylen van Nijevelt) was de vermoedelijke formateur, Mr P. Mijer, Minister van Koloniën, en op den dag, dat de begroting voor Indië door de Eerste Kamer was aangenomen, vernam het Parlement, dat de Minister van Koloniën was afgetreden en vervangen was door een zekeren heer Takranen en — twee dagen later — dat de afgetreden Minister van Koloniën — P. Mijer benoemd was tot Gouverneur-Generaal van Ned. Indië.

Het is met name het 2e A.R. Kamerlid Keuchenius geweest, die in een indrukwekkende rede in 1866,

in de Tweede Kamer gehouden, geijverd heeft met een bijna hartstochtelijk temperament voor de zuivere opvatting der ministerieele verantwoordelijkheid en van de controle der Staten-Generaal, die over alle regeeringsdaden zich uitstrekt.

Keuchenius dan noemde het heengaan van den heer Mijer een mislukking van de roeping van het Kabinet; van de eischen van het oogenblik; van de belangen en de behoefte van Indië; van den eerbied voor de volksvertegenwoordiging en... tenslotte een lokaas voor politieke immoraliteit.

Voorwaar een zwaar requisitoir!

Eindigende in de bekende motie-Keuchenius, welke na een tweedaagsch heftig debat door de Tweede Kamer aanvaard werd met 39 tegen 23 stemmen. Door het zitting-hebbende Ministerie van Zuylen/Heemskerk werd intusschen de motie scherp bestreden en als ongrondwettig beschouwd. De Ministers beschouwden haar als een inbreuk op het praerogatief der Kroon.

Zowel Thorbecke als Buys hebben intusschen min of meer duidelijk de bekende motie wél grondwettig geacht, zij het niet bepaald politiek en nuttig.

Edoch; de Regeering beschouwde haar instantelijk als n'et-constitutioneel en stelde ontbinding voor van de Tweede Kamer.

Naar de opvatting van diverse vooraanstaande staatsrecht-beoefenaars (o.m. Groen van Prinsterer; Buys en Kranenburg) is de Regeering in 1866 van een onjuiste praemisse uitgegaan, omdat de Kamer wel degelijk bevoegd is, gezien in het licht der ministerieele verantwoordelijkheid, de Regeering ter verantwoording te roepen. Ook Prof. Dr van der Pot zal stellig die opinie deelen, lettende op diens beschouwingen t.a.v. de verhouding tusschen wet en algemeene maatregel van bestuur.

De schrijvers, hiervoren bedoeld, zijn van meening, dat uit de ministerieele verantwoordelijkheid voortvloeit dat deze ingekapseld is in elke regeeringsdaad, hetzij liggende op het terrein der wetgeving dan wel dat der uitvoering. (Ook in d'en zin Prof. Dr. Mr. den Hartogh in „Schrift en Historie“).

Wij meenen, dat dit juist gezien is; immers: de consequentie van dit in 1848 na wrijving en oppositie aangenomen beginsel in de Grondwet — hetwelk in 1866 zoo scherp werd geaccentueerd — is o.i. inderdaad, dat het Parlement, indien het het beleid van het Ministerie niet geslaagd acht, bevoegd is zijn afkeurend oordeel daarover uit te spreken. Men kan deze meening baseeren op historisch-log'sche motieven, zonder voorstander te zijn van de gedachte der volkssouvereiniteit!

Een consequentie van de motie-Keuchenius leidt dan ook tot principieele (en heeft hiertoe o.i. geleid, zij het na verdergaande botsingen) tot de vorming en werking (embryonaal wellicht) van het parlementaire stelsel.

Een Ministerie behoeft voor haar bestaan en haar beleid, voor haar geheele status-effectueering, een normale en vruchtbare samenwerking van Kroon en Staten-Generaal; en hiertoe is conditio sine qua non een meerderheid in het Parlement; zoolwel in Tweede als in Eerste Kamer.

Het overwicht van wetgeving en bestuur berust in den gedachtengang van het parlementaire stelsel bij het Parlement; hetwelk althans de directieven en middelen aangeeft. Waarbij het Parlement dan te zien is als stutse van het Overheidsgezag, zonder welke dit gezag — wil men geen Politiestaat — geen gezag doch macht is!

Ná de eerste ontbinding der Tweede Kamer volgde weldra een tweede ontbinding, zonder dat de Regeering van Zuylen/Heemskerk aan heengaan dacht en de staatkundige destructie dreigde een trias te worden in haar ontbindings-realisering, toen gelukkig dit verhinderd werd en de derde ontbinding voorkomen werd door het optreden van eenige gezaghebbende leden der Eerste Kamer. (Was dit optreden senatoren-wijsheid ten bate van het Vaderland of solidariteitsgevoel met haar zusterorgaan, dan wel beide?).

De in de jaren 1866/1868 door de Regeering gevolgde staatkunde is door weinigen bewierookt en goedgekeurd; door velen becritiseerd en afgekeurd. Buys betitelde haar als „avontuurlijk“; als „geheimzinnig“; als „iets bij uitstek ongezonds“.

En uit deze „avontuurlijke politiek“ is dan tenslotte met we en smart geboren het parlementaire stelsel.

Een stelsel, voor welks totstandkoming — wij wezen reeds daarop — de voedingsstoffen gelegd waren in de Grondwet sinds 1848.

Een stelsel, hetwelk — weer volgens Buys — geen juridisch maar een politiek systeem, door staatkundig beleid geschapen, een uitvloeisel is van het feit, dat van de twee machten, Kroon en Verteenwoordiging des Volks, tot harmonieuze samenwerking groepen, de tweede sterker is geworden dan de eerste.

Een stelsel, waarvan men expressis verbis in de Grondwet niets vindt uitgedrukt en hetwelk dan ook kan worden aangemerkt als 'n regel van constitutioneele ethiek of regel van politieke moraliteit. Wilt ge als een „Convention“.

Afgezien van de staatsrechtelijke vraag, in hoeverre de conventions kunnen worden aangenomen als rechtsnormen (verband houdende met de leer van den Engelschen schrijver Dicey m.b.t. „constitutional law“ en „conventions of the constitutions“) valt wel dit positief op te merken, dat zij ten opzichte der constitutioneele moraal intusschen stellig normatief zijn en dat wij daarbij te maken hebben met een systeem van regels voor uitwendige gedragingen. (In dezen zin ook Prof. Dr Kranenburg).

Dit alles, in het hiervoorgaande geschetst, behoeft niet te leiden naar onze meening tot verving der eigen grenzen tusschen de Overheid (Regeering) eenerzijds en het Parlement, anderzijds, want er blijft bij dit alles ook bestaan een wezenlijk structureel verschil tusschen beide.

Hierop is zeer onlangs gewezen door Prof. Mr. Anema, waarin hij schetste het gevaar dat het „monisme“ (Overheid en Parlement één geheel) gaat domineeren boven het „dualisme“. (Verschil tusschen de taak der Overheid — Regeering — en het Parlement.)

Bij een zuivere en regelmatige werking van het thans dus ongeveer 80 jaren in de staatkundige

Het Centraal

ECONOMISCH PLAN 1947

Drs F. W. DIRKER.

Inleiding

Tegelijk met de begroting 1947 is door den Minister van Economische Zaken aan de Volksvertegenwoordiging het Centraal Economisch Plan 1947 toegezonden. Hiermede heeft een nieuwe figuur in het Parlementaire leven haar intrede gedaan. Dit Plan is van groot belang zoowel doordat het een samenhangend beeld van een noodzakelijk geachte economische ontwikkeling van ons land geeft alsmede door het feit, dat de Regeering het als uitgangspunt voor haar economische, sociale en financieele politiek beschouwt. Dit rechtvaardigt een gedetailleerde bespreking ervan in „Nederlandsche Gedachten”. Om het Plan op zijn juiste waarde te kunnen schatten is het echter noodzakelijk, dat wij ons niet beperken tot het Plan in engeren zin, maar tevens eenigen aandacht schenken aan de ontwikkeling welke zich, afgezien van de huidige na-oorlogse moeilijkheden, de laatste tien jaren op het terrein van de economische theorie, economische politiek en de sociaal-economische statistiek heeft voorgedaan. Wij zullen zien, dat dit nauw verband houdt met de huidige ideeën omtrent de taak van de overheid op het economisch terrein, de geleide economie en het Centraal Planbureau.

De ontwikkeling der economische politiek en theorie

Sinds het midden der vorige eeuw was men, dank zij het doordringen der liberalistische ideeën, vrij algemeen van meening, dat de hoogst mogelijke welvaart voor iedereen slechts bereikbaar zou zijn, indien de overheid geen belemmeringen aan het economisch streven der individuen in den weg legde. Tot de crisis van 1929 was deze meening van overheersende beteekenis op het terrein der economische theorie en der economische politiek. Door de langdurige en ver om zich heen grijpende crisis van 1929 welke zich over de geheele wereld deed gevoelen, kwam hierin echter verandering. Het eerst kwam dit tot uiting in de economische politiek. Voor 1929 onthield de overheid zich van directe bemoeienis met het economische leven. Alleen door maatregelen van socialen, fiscaalen en handelspolitieken aard had zij eenigen, zij het beperkten invloed. Door de diepe en langdurige prijsdaling na 1929, met als gevolg een groote werkloosheid en een aanzienlijke daling van het nationale inkomen, was de overheid, om groote deelen van ons volksbestaan voor den ondergang te behoeden,

---

practijk werkende en als convention aan te merken „Parlementaire stelsel” zullen juist én Overheid — Regeering — én Parlement t.a.v. het practische staatsbeleid als hooge Colleges van Staat zoodanig op elkaar zijn afgestemd en ingesteld, dat — met respectieering wederzijds van positie, taak en bevoegdheid — zij gezamenlijk in het belang des Lands de hooge en zware roeping vervullen!

genoodzaakt, zich ingrijpend met het economische leven te bemoeien.

Oorspronkelijk meende men, dat dit slechts van voorbijgaanden aard was. Dit blijkt duidelijk uit het incidenteele en somtijds weinig samenhangend karakter der toenmalige crisiswetgeving. Toen omstreeks 1937 een verbetering der conjunctuur intrad, bleek echter, dat men niet alle crisismaatregelen zonder meer kon opruimen. Men begon zich daardoor hoe langer hoe meer te realiseren, dat er in de organisatie van het economische leven iets was veranderd waardoor een terugkeer naar de toestanden van vóór 1929 niet meer mogelijk was.

De chaos welke de tweede wereldoorlog op economisch terrein met zich mede sleepte versterkte deze ideeën. Afschaffing of vermindering van overheidsbemoeiing met het economisch leven is in de huidige omstandigheden volkomen onmogelijk. De economische moeilijkheden waarvoor ons land in de eerst volgende jaren zal komen te staan, zullen zoo groot zijn, dat leiding van de overheid niet gemist kan worden.

Daarnaast vond in de laatste tien jaar een verandering plaats in de economische theorie. Dit betreft met name de snelle ontwikkeling in de conjunctuurtheorie. Ook hier vormde het, door de crisis van 1929 ontstane, probleem der werkloosheid de stimulans voor een diepgaande bestudering der conjunctuurverschijnselen, welke zich tenslotte over het geheele terrein der economische theorie uitstreckte. De man, die van al deze nieuwe ideeën de vertolker werd, was Prof. J. M. Keynes. Hij trachtte in zijn bekende boek „The General Theory of Employment, Interest and Money” een sluitende uiteenzetting te geven omtrent het verband dat er zijns inziens bestaat tusschen: nationaal inkomen, besparingen, investeringen, prijs- en loonniveau, werkgelegenheid, productie en consumptie. Het werkloosheidsvraagstuk was daarbij, het blijkt reeds uit den titel van zijn boek het centrale probleem. De oude liberale economen hadden dit verschijnsel nooit goed kunnen verklaren. Voor hen vormde het zelfs geen probleem. Keynes kon aan de hand van door hem nieuw gevormde begrippen wel een alleszins aanneembare verklaring geven. Het ligt niet in de lijn van dit artikel een uitvoerige uiteenzetting van Keynes' ideeën te geven. Daarom wordt hier met een korte karakteristiek volstaan. Deze komt in het kort op het volgende neer. Laat men het economisch leven aan het vrije spel der maatschappelijke krachten over, dan ontstaan onvermijdelijk van tijd tot tijd heftige crises. Deze hebben een langdurig en slepend karakter gekregen door de structuurveranderingen, die zich, gedurende de laatste veertig jaren in de organisatie van het economisch leven hebben voltrokken. Het optreden van crises kan alleen worden voorkomen, wanneer men hiertoe de overheid, niet alleen in de crisis, maar ook in de hoogconjunctuur maatregelen op economisch gebied laat treffen.

De overheid moet zich dus voortdurend met het economisch leven bezig houden om de nationale volkshuishouding tegen het ontstaan van een crisis te beschermen. Deze overheidsbemoeiing moet men niet met de huidige diep ingrijpende maatregelen, als gevolg van de oorlogsomstandigheden, vergelijken. Zij zal veel minder ingrijpend zijn, aangezien zij zich beperkt tot enkele „strategische” punten. Dit betreft dan met name Overheidscontrole op den rentestand en de investeringen gecombineerd met credietrantsoeneering in de hausse en het uitvoeren van openbare werken in de crisis. In den gedachten-gang van Keynes is de Overheid dus van centrale beteekenis voor het reguleeren der conjunctuur-golven, aangezien de individueele ondernemers hiertoe niet in staat zijn. Keynes gaf dus in feite een economisch-theoretische rechtvaardiging van het in de practijk reeds jaren bestaande ingrijpen der Overheid op economisch gebied.

Aangezien deze theorie wondermooi paste in de ideeën welke de socialisten hebben omtrent de positie en de taak van de Overheid in het maatschappelijk leven, wekt het geen verwondering, dat dezen haar oogenblikkelijk accepteerden. Maar ook de meeste economen, die niet van socialistische huize zijn, gaven de juistheid van zijn betoog toe en werden voor zijn ideeën gewonnen. Dit beteekent niet, dat daarmede deze economen op slag voor de ideologie van het socialisme waren gewonnen. Over de uitwerking en toepassing van Keynes' theorie blijft, al naar de Maatschappijbeschouwing die men huldigt, verschil van meening mogelijk. In de practijk is dat ook wel gebleken.

In de nieuwe economische theorie is men het er echter wel over eens, dat, om ernstige crises in de toekomst te voorkomen, Overheidsbemoeienis, zij het beperkt tot enkele strategische punten, niet meer gemist kan worden.

De economische statistiek

In de verschillende statistieken welke het Centraal Bureau voor de Statistiek opstelde, was oorspronkelijk niet veel samenhang te bespeuren. Geen mensch interesseerde zich hier destijds voor. Hetgeen het C.B.S. publiceerde was een agglomeraat van productiestatistieken, statistieken van goederen-beweging, financieele statistieken, fiscale statistieken, statistieken van prijzen en loonen enz. Meestal gaven deze heel weinig onderling verband te zien, hadden groote lacunes en waren naar uiteenloopende en onvergelykbare gezichtspunten opgebouwd. Naarmate de Overheid echter meer maatregelen moest treffen, nam de behoefte aan gefundeerde statistische kennis omtrent de problemen waarvoor de Overheid maatregelen moest nemen, toe. Men ging de statistische gegevens uitbreiden en meer perfectionneeren. Omstreeks 1936 kwam aan het C.B.S. tevens een afdeling Conjunctuuronderzoek o.l.v. Prof. Tinbergen. Op deze afdeling maakte men o.a. berekeningen omtrent den omvang en de samenstelling van ons nationale inkomen. In het buitenland was men ons op dit gebied reeds voor gegaan. Vooral in Engeland en Amerika had men al sinds de twintiger jaren uitgebreide onderzoekingen van dezen aard verricht. In den oorlog maakte

men eveneens een begin met het samenstellen van een nationale boekhouding. De nationale boekhouding bedoelt een samenvattend overzicht te geven van de geheele nationale volkshuishouding in den vorm van een klein aantal diagrammen en tabellen, waaruit de voornaamste geld- en goederenstromen duidelijk af te lezen zijn. Deze beschouwingen, welke in het begin door de gebrekkige statistieken met veel moeilijkheden gepaard gingen — men moest zich veelal met zeer ruwe schattingen behelpen —, verkeerden thans in een dusdanig stadium, dat binnenkort daarover een officieele publicatie van het C.B.S. het licht zal zien. De berekeningen over het nationale inkomen zijn reeds in 1939 en 1941 gepubliceerd. Al deze berekeningen waren er dus op gericht een totaalbeeld te krijgen van den omvang en de structuur van onze volkshuishouding. Daaruit wilde men de beteekenis van een bepaalde bedrijfstak en van bepaalde Overheidsmaatregelen voor ons volksbestaan aflezen en in cijfers aangeven. Deze ontwikkeling op het terrein der statistiek is van het grootste belang, aangezien zonder deze berekeningen het Centraal Economisch Plan nooit had kunnen worden opgesteld. De berekeningen en totaaloverzichten, welke het plan geeft, zijn n.l. hierop gebaseerd. Het verband tusschen het, door het C.P.B., opgestelde Nationale Budget en de berekeningen van het C.B.S. over de Nationale Boekhouding is duidelijk. De methode is dezelfde. Het verschil is alleen, dat het Nationale Budget prognosecijfers (d.w.z. geschatte cijfers, zooals men verwacht dat deze in de toekomst zullen worden) en de nationale boekhouding gerealiseerde cijfers, (d.w.z. cijfers uit het verleden) geeft.

Geleide Economie, Centraal Plan Bureau en Nationaal Welvaartsplan

Het voorafgaande betrof het historisch aspect van een bepaalde ontwikkeling die er op gericht was de Overheid een grootere beteekenis en verantwoording voor den gang van zaken op het economisch terrein toe te kennen, dan tot nu toe algemeen als toelaatbaar werd geacht. Daarnaast moet er op enkele andere algemeen bekende feiten gewezen worden.

De oorlog heeft een dusdanige ontwrichting van ons economisch leven met zich mede gebracht, dat Overheidsleiding niet gemist kan worden. Het zou onverantwoordelijk zijn en vooral op sociaal terrein niet te overziene gevolgen met zich mede slepen, wanneer men het economisch leven thans aan het vrije spel der economische krachten overliet. Wil de Overheid echter die maatregelen treffen, welke noodig zijn en wil zij de gevolgen van die maatregelen voor andere terreinen van het economisch leven overzien, dan moet zij over een orgaan beschikken, dat alle maatregelen met elkaar coördineert en tot een harmonieus geheel samenvoegt. Alleen dan kan voorkomen worden, dat bepaalde maatregelen elkaar tegenwerken of doorkruisen. Bovendien gaven de na-oorlogse politieke verhoudingen een verschuiving naar links te zien. Dit had tot gevolg, dat de verantwoordelijkheid voor het Regeeringsbeleid in hoofdzaak bij de linksche partij, de Partij van den Arbeid, kwam te liggen. De voor-

liefde van deze heeren voor plan-economie kennen-
de en daarbij tevens in aanmerking nemende de
ontwikkeling in de economische politiek, theorie en
statistiek — zooals deze in het hiervoorgaande kort
werd geschetst — is het dus niet verwonderlijk, dat
men direct na den oorlog begon, in afwachting van
een nadere regeling door de Volksvertegenwoordig-
ing, met de voorloopige organisatie van een Cen-
traal Plan Bureau. Dit past in den toestand van
„geleide economie” waarin wij thans leven.

De taak van dit Centraal Planbureau i.o. werd in
het wetsontwerp betreffende het Nationale Wel-
vaartsplan, als volgt omschreven: het verrichten
van alle werkzaamheden met betrekking tot het
ontwerpen van een Nationaal Welvaartsplan, ten
behoefte van de coördinatie van het Regeeringsbeleid
op economisch, sociaal en financieel gebied. Dit
Nationaal Welvaartsplan diende onder meer te be-
vatten: schema's van cijfers, betrekking hebbende
op de na te streven grootte van de voortbrenging in
den ruimsten zin, op de te verwachten hoogte en
ontwikkeling van het prijsniveau, het Nationale
inkomen en zijn componenten, op de besteding van
dat inkomen en op alle verdere grootheden, die voor
de hoofdlijnen van het economische, sociaal en
financieel beleid van belang zijn.

Zooals het hier staat lijkt het vrij onschuldig. Het
kan ook vrij onschuldig zijn, wanneer de taak van
het C.P.B. zich inderdaad uitsluitend beperkt tot
die van een adviesbureau, dat coördineerend en ad-

viseerend optreedt, d.w.z. waarbij maatschappij en
Overheid beide hun eigen verantwoordelijkheid in-
zake den gang van zaken op het economische terrein
blijven dragen. In dit geval zal een Centraal Plan
Bureau zeer nuttig werk voor ons volk kunnen
doen, vooral in verband met eventueele conjunctuur-
politieke maatregelen.

Mocht men het C.P.B. echter willen hanteeren als
middel om de theorie in praktijk te brengen, dat
alleen de Overheid verantwoordelijk is voor den
gang van zaken op het economisch terrein, dan past
hiertegen krachtig verzet.

De Memorie van Toelichting op het Wetsontwerp
betreffende het Nationale Welvaartsplan geeft hier-
over geen duidelijke uiteenzetting. Men treft er
zinsneden in aan, welke een toepassing in beide
richtingen mogelijk maakt. Dit bemoeilijkt een aan-
vaarding of bestrijding op principieele gronden.
Wanneer er echter waarborgen worden gegeven dat
het C.P.B. uitsluitend in den eerstbedoelden zin zal
worden gebruikt, dan is het voor geen principieele
bestrijding vatbaar. Zoolang hierover evenwel nog
geen officieele uiteenzetting is gegeven, past het
ons in deze kwestie eenige reserve te bewaren. In
de praktijk is het C.P.B. tot nu toe echter uitsluitend
als adviesbureau opgetreden.

In een volgend artikel zal op de beteekenis van het
Centraal Economisch plan 1947 nader worden
ingegaan.

Het voorbereidend **hooger Onderwijs** en het **Wetsontwerp-Gielen**

Drs H. Y. D. LAMMERS.

Flugger dan onder normale omstandigheden moge-
lijk kon zijn, heeft het wetsontwerp, dat onder
meer het V.H.O. regelt, het Departement van Mi-
nister Gielen verlaten. De bekwame spoed, waar-
mee dit geschiedde, kan worden verklaard uit
het feit, dat Minister Gielen het ontwerp van zijn
adviseur, den heer Bolkestein, met enkele wij-
zigingen overnam, zoodat het ontwerp-Gielen ge-
voegelijk met het ontwerp-Bolkestein van 1940
kan worden vereenzelvigd.

Dit beteekent, dat wij niets meer en niets minder
dan een brok vrijzinnig-democratische onderwijs-
politiek voor ons hebben liggen met strekkingen,
die uitnemend in het onderwijskundig kader van
de Partij van den Arbeid passen.

Voor een juist begrip van zaken diene het volgen-
de. In 1917 werd de Wet-Limburg onder linkschen
bijval doorgedrukt, bij welke wet aan de H.B.S.
het promotierecht voor de exacte en medische
Faculteiten werd verleend. In stede van de ge-
heele materie van het V.H.O. inclusief het Gym-
nasium nader te toetsen, werd hier een partieele
wijziging aangebracht met verstrekkende, nood-
lottige gevolgen. De H.B.S. werd een tweeslachtig
instituut, dat zijn maatschappelijke opdracht in
stijgende mate niet aan kon en als V.H.O. zeer
aanvechtbaar was, al werd natuurlijk het effect
van de nieuwe wetsregeling geducht voelbaar. Het

Gymnasium verloor automatisch goeddeels zijn
maatschappelijk bestaansrecht; immers de moei-
lijke 6-jarige B-afdeeling werd afgeroomd door
de 5-jarige H.B.S. en de A-afdeeling kreeg een
even geduchte als inferieure concurrentie aan de
combinatie H.B.S.-Staatsexamen A.B. Dit laatste
des te meer, waar in vele streken des lands wel
een H.B.S., maar geen Gymnasium bestond. Onder-
wijskundig, wetenschappelijk en cultureel, psycho-
logisch en paedagogisch ook was deze ontwikkeling
der dingen geenszins toe te juichen, eer een stap in de
verkeerde richting. Hoe onhoudbaar de situatie al-
lengs werd, bleek uit het befaamde Adres van de
Interacademiale Commissie van Universiteiten
(wis- en natuurkunde) en Hoogescholen aan den
Minister in 1933, waarin stelling werd genomen
tegen de H.B.S. B als instituut van V.H.O. In het
verlengde van de Wet-Limburg lag het eerste, in
1919 in Den Haag opgerichte Lyceum. Al werd
voorgegeven, dat dit schooltype een combinatie van
Gymnasium en H.B.S. zou zijn en al bleef het dit
ook wettelijk, in feite was de afd. A. slechts een
schim van het Gymnasium, maar een nieuwe slag
was toegebracht aan het maatschappelijk be-
staansrecht van het Gymnasium. Nieuwe Gymna-
sia werden niet meer opgericht, maar na de gelijk-
stelling verzezen naast gemeentelijke Lycea de
bijzondere Lycea als paddestoelen uit den grond.

Niet onderwijskundige gronden, doch financieele gaven hier den doorslag. De exploitatie was goedkoper dan die van afzonderlijke instituten. Het uitstel der beroepskeuze, dat als trekpleister voor de ouders door de propagandisten naar voren werd geschoven, was toch wel bijzaak, wat meer en meer is gebleken. Strikt genomen was het Lyceum een bedreiging voor het V.H.O. Het Lyceum toch droeg hetzelfde hybridische, tweeslachtige karakter als de H.B.S. (soms werd zelfs een onderwijzersopleiding toegevoegd), zijn leerlingen gingen voor het meerendeel de maatschappij in en van klassieke vorming in den geest van stemming, sfeer, leerlingengehalte en onderwijsklimaat van het Gymnasium was geen of weinig sprake meer. Deze ontwikkeling der dingen werd toegejuicht en beïnvloed door een groep vrijzinnig-democratische intellectueelen, die sleutelposities bezet hadden en de onderwijsdiscussie beheerschten. De Inspecteur M.O. Bolkestein was de groote man, door zijn partijgenooten en gelijkgezinden als onderwijs-theoreticus overschat. De Handelsburgerschool-Inspecteur Dr S. Elzinga ageerde luidruchtig voor V.H.O.-rechten voor zijn troetelkind, de H.B.S. A, gesteund o.a. door Dr Slijper van de Utrechtsche H.B.S. A. Prof. Kohnstamm hield het Nutsseminarie voor Paedagogiek bezet (zijn schoonzoon Dr Idenburg beheerschte de Onderwijsstatistiek). De heer van Poelje werd door druk van partijgenoot Marchant tot Secretaris-Generaal van het Departement aangesteld. De „Algemeene Vereeniging van Leeraren bij het M.O.” (A.V.M.O.) met een machtig percentage uit het L.O. afkomstige actieleeraren, stond door dik en dun pal voor de V.H.O.-rechten der H.B.S. en was een trouwe bondgenoot (Bolkestein is haar oud-voorzitter).

De symbolische daad verrichtte Minister Marchant: de Inspectie der Gymnasia werd opgeheven (later door Minister Slotemaker de Bruïne weer in eere hersteld). Tegen het Gymnasium was de spits gericht!

Geenszins om onderwijskundige, wetenschappelijke of cultureele redenen, integendeel! De autoriteit van het Gymnasium was ongeschokt bij het H.O. en dit onbillijk schaars verspreide instituut verrichtte een belangrijke wetenschappelijke en cultureele taak. Politieke redenen gaven den doorslag, wetenschap en cultuur waren niet in het geding, de zuiver wetenschappelijke en cultureele motieven ontgingen zelfs grootendeels aan deze mannen (Bolkestein), die voor een deel uit het L.O. waren voortgekomen. Het Gymnasium heette een standenschool, die een ongezond sociaal isolement zou aankweken. Zijn geest was aristocratisch en de Oudheidstudie zou een onwelkome speculatief-idealistische gezindheid aankweken, die on sociaal zou werken.

Het Gymnasium kon voorts niet worden geproletariseerd tot een algemeen toegankelijk instituut van volksontwikkeling. De H.B.S., daar konden zij hun doeleinden mee bereiken en bovendien betekende de mathematisch-fysische geest van dit schooltype een machtige steun voor de verspreiding van hun natuurwetenschappelijke, antispeculatieve, onreligieuze wereldbeeld. In het groote en kleine, met

gepaste en ongepaste middelen werd dus de strijd aangeboden tegen het Gymnasium en het moet tot ons leedwezen gezegd, dat noch het „Genootschap van Leeraren aan Nederlandsche Gymnasien” noch het H.O. noch de Christelijke volksgroepen¹⁾ voldoende van zich afbeten.

Een oogenblik scheen het Adres van 1933 de positie van de H.B.S. als V.H.O. te bedreigen. De aanval was ernstig en moest ten koste van alles worden aangeslagen. De geesten werden gemobiliseerd en op initiatief van de A.V.M.O. werd met medewerking van de andere leerarenorganisaties (o.a. Het Genootschap!!) de Commissie-Bolkestein ingesteld om het aansluitingsvraagstuk in zijn geheel te onderzoeken. Resultaat was het „Rapport van de Commissie inzake aansluiting tusschen het Middelbaar en Gymnasiaal en het Hooger Onderwijs”, dat in 1938 verscheen. De geschiedenis van dit rapport kan hier niet worden opgehaald. De Commissie was met het oog op het te bereiken doel vernuftig in elkaar geconstrueerd en er werd een massa werk overhoop gehaald, maar een ontzenuwing van den aanval van het H.O. volgde niet, noch een deugdelijke behandeling van het aansluitingsprobleem. Het Gymnasium werd doodgezwegen en de Wet-Limburg werd zonder meer als uitgangspunt gesteld, terwijl juist zij in discussie had moeten worden genomen.

Duidelijk kwam de tendens van A.V.M.O.-Bolkestein naar voren: de H.B.S. moet V.H.O. zijn en het B-Gymnasium moet verdwijnen. Speciaal tegen de laatstgenoemde agressie richtte zich een minderheidsnota van de heeren Dr Beth, Dr Dijksterhuis, Dr De Jong, Dr Reitsma, en Prof. Mr Rutgers, een deskundige en notabele groep voorwaar!

Een bijzondere politieke constellatie bracht onverwachts de heer Bolkestein op den Ministerszetel. Het wetsontwerp van zijn hand kon door de gebeurtenissen van Mei 1940 niet meer in behandeling komen en het is dan dit ontwerp, dat, met enkele wijzigingen door Minister Gielen overgenomen, hier voor ons ligt. De grondgedachte is het drie-deelig Lyceum A-B-C.

A = kern de klassieke oudheid (?), B = kern de wis- en natuurkunde, C = kern de maatschappelijke vakken. In enkele zeer groote steden kan wellicht een enkele afdeling een volledig Lyceum op zichzelf vormen, maar dat moet de toekomst nog uitwijzen en veel zal hier afhangen van allerlei omstandigheden en mee- of tegenwerkende factoren. Als regel echter zal een Lyceum de drie afdelingen omvatten, met het eerste leerjaar als gemeenschappelijke brugklasse.³⁾ Het Lyceum zal althans op papier „V.H.O.” zijn, wat een schijnbare vooruitgang beteekent op de huidige H.B.S. Gymnasium en H.B.S. verdwijnen of liever: Gymnasium B verdwijnt (de eisch van het Rapport-Bolkestein!), Gymnasium A wordt met verlies van één cursusjaar samengeperst in een miniatuur afdelinkje-met-klassieke-lesuren en de H.B.S. A en B worden met één slag gepromoveerd tot volledig V.H.O., dit is en de groep Bolkestein en de groep Elzinga worden hun maat bevredigd. Als M.O. wordt dan een afzonderlijk type Algemeen

Middelbare School gecreëerd, waarin o.a. de Handesdagscholen (dat andere troetekind der Vrijzinnig-Democraten) en de 3-jarige H.B.S. opgaan. Nog duidelijker wordt de toelag bij naedere overweging van de studierechten. Alle drie afdeelingen geven n.l. gelijkmatig toegang tot alle Faculteiten en Hoogeschoolen, met dien verstande, dat het H.O. bij gebieken tekort (b.v. diploma A voor natuurwetenschappen, diploma B voor theologie enz.) studieaanwijzingen kan geven, waaraan moet worden voldaan. Hier buikt het geconstrueerde, het cerebrale, maar ook de zwakke stee van het ontwerp wel zeer duidelijk. Het is niet duidelijk, hoe professoren aan dien eisch moeten voldoen en welk instituut hun daartoe ter beschikking staat.

Bovendien valt een dergelijke opdracht niet binnen hun kader en het V.H.O. beantwoordt zoo niet aan zijn taak. De toerusting tot de hogere studien valt het V.H.O. toe, niet het H.O.! Men bedenke hierbij, dat deze gevallen in de practijk zich waarschijnlijk veelvuldig zullen voordoen. Hier komen wij tot een ander punt van beoordeeling: wat wordt het papieren schema van het ontwerp in de levende practijk? Vele H.B.S.-en zullen worden omgevormd, luidt een voorloopig oordeel, tot een Algemeen Middelbare School met een Lyceum-afdeeling B of C of beide, waarbij overgang tot klasse IV van Lyceum C mogelijk is! Men bekende hierbij, dat Lyceum B een volledige dosis Latijn er bij krijgt. Dan krijgen de A-Faculteiten Lyceisten B met integrale natuurwetenschappelijke vorming en Latijn, maar geen Grieksch; voorts Lyceisten C met maatschappijvorming zonder Latijn en Grieksch.

De B-Faculteiten kunnen theoretisch althans Lyceïsten A en C krijgen zonder natuurwetenschappelijke scholing. En de hiaten zou het H.O. dan moeten aanvullen! Kennelijk is hier bedoeld, het Lyceum A (het „Gymnasium“!) weg te zuigen, ter bereiking van den ouden wensch om de Letterenfaculteit open te stellen voor de H.B.S. A (Lyceum C). Voor datzelfde doel, met name het wegzuigen van Lyceum A, is waarschijnlijk wel Latijn voor de afdeeling B geprojecteerd. Dan kunnen de Lyceïsten B, die de kern van het Lyceum bedoelen te worden, zonder veel bezwaar ook in de A-Faculteiten overstappen, op Grieksch zal het wel niet afstuiten! Maar het is onderwijskundig en psychologisch een monstrum! Die afdeeling A moet zooveel mogelijk wegwijnen, het is overigens een onwezenlijk kasplantje, dat zijn maatschappijliken dood wel zal sterven. De heer Bolkestein meent het niet zoo echt met zijn intregale klassieke vorming, dat bewijst zijn rede voor de Utrechtsche Volksuniversiteit wel: wég dat Duitsche Gymnasium, wég dat klassieke, dat verleden, het heden spreke! Leve Amerika! Die regeling van de studierechten werkt niet alleen verwarrend, ze is ook psychologisch en paedagogisch een onding, ze breekt met het beginsel eener homogene geestelijke vorming, ze maakt het de Faculteiten, voorop de Geesteswetenschappelijke, moeilijk om het geijkte studentenmateriaal te krijgen

Ons bezwaar tegen het ontwerp-Gielen is zijn in wezen politiek karakter. Wég het Gymnasium, wég de Gymnasiale Inspectie! Leve de H.B.S.! Leve de democratische Algemeen Middelbare School als glijbaan naar het even democratische V.H.O.! Het V.H.O. krijgt niet het volle pond en voor het H.O. zal met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid een peildaling intreden. De Geesteswetenschappen zullen zwaar worden getroffen, mede door het overbodige Lyceum C (het stokpaardje van Dr Elzinga) en het verdwijnen van het Gymnasium zal een verlies betekenen voor het H.O. over de geheele linie. Ook de Natuurwetenschappen kunnen althans de toegang tot de Grieksche cultuur niet missen (wiskunde, astronomie, physica, medicijnen, biologie), maar er is meer. De „vernieuwing“ in het H.O. is religieus, wijsgeerig en aesthetisch georiënteerd en dat geldt ook voor de natuurwetenschappelijke vorming, die bij velen het stadium van een dor positivisme is te boven gekomen. Welnu, hier geldt als eenige redelijke eisch van vernieuwing: het modern gemodelleerde Gymnasium met klassieke vorming als uitsluitend V.H.O. voor alle Faculteiten en Hoogeschoolen met aansluiting op de tweedeeling der wetenschappen in Geesteswetenschappen (anthropologisch-cultureel-historisch-wijsgeerig) en Natuurwetenschappen (mathematisch).³⁾ Zoo wordt ook de natuurgeleerde wezenlijk gevormd voor zijn wetenschappen en tevens als mensch en cultuurdrager. De H.B.S. worde weer maatschappij-school, dan vindt ook de H.B.S. A haar natuurlijke bestemming weer terug en de maatschappij krijgt beter haar deel dan met de Algemeen Middelbare School. Het V.H.O. kan zich dan naar de eigen behoeften der wetenschappen vrijelijk ontwikkelen. Het bestaande Lyceum kan zich dan zonder veel moeite bij deze ontwikkeling naar gebleken behoefte aansluiten. Deze vernieuwing is logischer, onderwijskundiger, eenvoudiger, doeltreffender en minder barok dan het ontwerp-Bolkestein-Gielen.

Wij besluiten met wat ons een technische fout in het ontwerp toeschijnt, met name de isoleering van het H.O. Voor de vernieuwing van het H.O. is een „Staatscommissie“ ingesteld. Dat moge zoo zijn, maar hooit kan het V.H.O. los van het H.O. worden geregeld, zooals ook terecht het Gymnasium in de H.O.-wet is opgenomen. Het V.H.O. wortelt in het H.O., de richtlijnen voor het V.H.O. liggen in het H.O. Wordt dit verband om welke redenen dan ook genegeerd, dan ontstaat het gevaar van geknutsel, waaraan ook dit ontwerp niet is ontkomen.

1) De beteekenis van het Gymnasium voor deze volksgroepen kan hier niet afzonderlijk in het licht worden gesteld. Wij volstaan met de stelling zonder meer.

2) De opleidingscholen en -klassen bij het L.O. verdwijnen, wat een bijzondere opluchting voor „democratische harten“ beteekent. Maar de prijs wordt betaald door het V.H.O. en het kost de afdeeling A een geheel leerjaar.

3) Bolkesteins driedeeling is niet verantwoord. De gebruikelijke onderscheiding Geesteswetenschappen - Natuurwetenschappen is het meest geschikte

Het Persfonds

G. M. A. LAERNOES

Woensdag 5 Febr. 1941 verscheen „De Standaard” met een hoofdartikel „Ten Afscheid” van Dr H. Colijn. De penetratie van Max Blokzijl in de Redactie van dat blad maakte het Dr Colijn onmogelijk langer Hoofd-Redacteur te zijn en de band tusschen Z.Exc. en „De Standaard” was verbroken. Voor ons, anti-revolutionairen, was daarmee het sein op „onveilig” gezet. Al had Dr Colijn gezegd, dat het optreden van Max Blokzijl niet aanstonds het stopzetten van de uitgave tot gevolg behoefde te hebben, velen dachten, dat dit toch binnen afzienbaren tijd het gevolg zou zijn.

Enkele dagen na het aftreden van Dr Colijn als Hoofd-Redacteur van „De Standaard” kwam de heer D. Knol bij mij om over de gevolgen van dit alles te spreken. Hij voorzag het verdwijnen van „De Standaard” op korten termijn en dat zou voor de leden van het personeel groote moeilijkheden tot gevolg hebben. Mocht dat gebeuren, dan zouden de Redacteurs weigeren verder te werken met hen, die van „onze Standaard” een Duitsch blad zouden willen maken, dan moesten wij als anti-revolutionairen achter hen gaan staan: een steunactie moest worden opgezet en de heer Knol vroeg mij, of ik mij daarvoor beschikbaar wilde stellen. Lang heb ik daarover niet nagedacht en ik beloofde al het mogelijk te zullen doen om het plan tot uitvoering te brengen. De heer Knol zou nog enkele menschen opzoeken, die het „Comité” zouden vormen. De heer Knol slaagde hierin spoedig. De heeren J. Vos en G. Attema te Utrecht gaven aan dien oproep gehoor en zoo werd het Comité gesticht. Voor de contrôle zou aangezocht worden de heer A. Schilder te Den Haag.

Op 22 Maart 1941 had de stichtingsvergadering plaats op het kantoor van den heer D. Knol. Aanwezig waren de heeren D. Knol, J. Vos, G. Attema, A. Schilder en G. M. A. Laernoës.

Bij deze bespreking werd vastgelegd, dat de heeren D. Knol, J. Vos en G. Attema een Comité zouden vormen met het doel gelden te verzamelen en deze gelden zouden besteden:

- a. voor het levensonderhoud van die personen, eventueel met hun gezinnen, die in hun bestaan

---

organisatieprincipe voor het V.H.O. Maar het anthropologisch-historische (de klassieke vorming) grijpt om het mathematische heen. De maatschappijwetenschappen zijn Geesteswetenschappen en haar V.H.O. valt onder Lyceum A. Bolkesteins afdeling C heeft geen bestaansrecht!

Bovenstaand artikel handelt over een kwestie, waaromtrent in den kring der deskundigen alsook in den eigen kring veel verdeeldheid bestaat. In verband daarmee moet de verantwoordelijkheid voor dit artikel geheel voor den schrijver worden gelaten.

De Redactie.

getroffen zouden worden door de maatregelen bij „De Standaard” of anti-revolutionaire bladen, waardoor deze personen buiten betrekking geraken of hun reeds toegekende pensioenen moeten derven;

- b. voor het vormen van een fonds, dat eventueel dienen kan om het verschijnen van „De Standaard” als A.R. partijorgaan weer mogelijk te maken.

Het Comité draagt den naam van Hulpfonds A. (H.f.a.)

De inzameling der gelden wordt opgedragen aan den heer G. M. A. Laernoës te Utrecht onder toezicht en contrôle van het H.f.a.

De heer Laernoës zal trachten afzonderlijke personen giften te vragen voor bovenstaand doel onder afgifte van doorlopend genummerde kwitanties, tevens in verschillende plaatsen en ressorten vertrouwde medewerkers, die hetzelfde doen, te zoeken, alsook deze inzameling provinciegewijze te organiseeren.

Van deze locale groeps- of provinciale organisaties kunnen ook garanties voor bepaalde bedragen worden aanvaard, waarbij tevens aangedrongen wordt op realisering daarvan.

De ingekomen bedragen zullen aan vertrouwde personen in bewaring worden gegeven te Utrecht door het H.f.a., terwijl ook groeps- of provinciale organisaties dergelijke vertrouwde personen zoeken. Het H.f.a. stelt zich onder toezicht van den heer A. Schilder, accountant te Den Haag, op de wijze door hem te regelen. De heer Schilder vraagt voor zichzelf geen vergoeding, wel zal hij eventuele kosten van personeel in rekening brengen.

Wat de steunverleening betreft wordt als principe aanvaard, dat het feit van ontslag van bovenbedoelde personen, aan wie hulp verleend zal worden, genomen zal worden als aanleiding om met die personen te spreken en onderzoek te doen naar hun positie. Naar behoefte zal dan steun verleend worden.

Het H.f.a. wordt bijgestaan door een Commissie van advies, bestaande uit de heeren Dr H. Colijn, Mr J. A. de Wilde en J. Schouten, welke Commissie advies geven zal over de belegging der gelden en de steunverleening.

Tot zoover de „notulen” van deze eerste vergadering.

Aanstonds werd contact gezocht met Dr Colijn, met wien de heer Knol reeds een voorloopige bespreking had gevoerd. Z.Exc. was dadelijk bereid alle gevraagde hulp te verleenen en vele malen is later met hem over doel, opzet en uitvoering gesproken. Ook de heeren De Wilde en Schouten waren bereid zitting te nemen in de Commissie van Toezicht. Voorloopig zou Dr Colijn echter namens hen de onderhandelingen voeren.

Zoo was dus de opzet. Is dat doel bereikt? Niet

in alle opzichten. We waren wel wat naïef geweest in sommige dingen! Dat wij bijv. een zoodanige administratie zouden kunnen voeren, dat deze door een Accountant in alle onderdeelen zou kunnen worden gecontroleerd, was wel wat buiten de waard, dat wil zeggen, buiten de Gestapo gerekend. Eén keer heeft een assistent van den heer Schilder mijn „boeken” nagezien, voor zoover mij bekend ook „accord” bevonden, maar toen ik in 1942 door de moffen werd ingerekend, was iedereen blij, dat de heele administratie verdwenen was. Was dat niet het geval geweest, dan zouden er zeker heel wat meer slachtoffers gevallen zijn. Wel is door mij en later door den heer H. M. van der Vegt, op elke vergadering nauwkeurig financieel rapport uitgebracht. Alles is, wat dat betreft, door de heele Commissie behandeld. Enkele aantekeningen bewaarde ik, zooals bovenstaande „notulen”. Bovendien is een volledige gedetailleerde administratie bijgehouden. Deze werd van tijd tot tijd door de leden van de Commissie gecontroleerd en door degenen, die het beheer voerden, gedéchargeerd. Ongeveer een half jaar voor de bevrijding achtte de Commissie het niet verantwoord het dossier, waarin voorkwamen alle namen van medewerkers, plaatselijke contacten en namen van degenen aan wie uitkeeringen verstrekt waren, te bewaren, gezien de vele huiszoekingen. Daarna is door het Comité van maand tot maand op het beheer contróle uitgeoefend en zijn de verzamelde cijfers vastgelegd, zonder dat hierbij namen genoteerd stonden. Op deze wijze werd voorkomen, dat, mocht het dossier in verkeerde handen komen, de vijand tot arrestatie van leden van het Persfonds en medewerkers in het heele land zou kunnen overgaan.

Zoo werd het werk aangevangen. Dr Colijn was toen ook juist begonnen met de besprekingen met zijn „apostelen”. Ik kreeg van hem een introductie voor deze bijeenkomsten, waardoor ik in aanraking kwam met de illegale propagandisten der A.R. partij, die mij bij mijn werk konden helpen en zoo werd ik tevens hun medewerker en ingelijfd bij het corps, dat over het heele land duizenden kleine bijeenkomsten heeft belegd ter voorlichting van ons volk.

Het begin was moeilijk. Voor zoover mij bekend, was het Persfonds de eerste steunactie op grootere schaal. Vandaar dat Dr Colijn dit fonds den naam gaf van Hulpfonds A. Later zouden er zeker meer dergelijke hulpfondsen moeten komen! Maar over het algemeen stond men nog vreemd tegenover dergelijke steunacties. De persoonlijke introductie, die Dr Colijn me voor dit werk gaf, bezorgde me uiteindelijk toch overal toegang en ingang.

Al spoedig kwam er verandering in ons Comité. De heer Attema ontviel ons door den dood. Met liefde en trouw had hij zich bereid verklaard als penningmeester te fungeren. God nam hem plotseling weg, op het onverwachtst, uit den kring van zijn familie en uit ons Comité. Zijn plaats werd ingenomen door de heer H. J. van Doorn te Zeist.

Het eerste steungeval kwam ook al spoedig. Het duurde echter eenigen tijd voor er meerdere kwa-

men en toch moest 't werk worden voortgezet. Ik heb in bijna alle provincies medewerkers gekregen en de giften begonnen te vloeien. Den eersten tijd kon het werk vrij ongehinderd worden gedaan. Zonder al te veel risico. Dat werd anders toen de politieke partijen verboden waren. Het is U bekend, dat een groot aantal vooraanstaande figuren uit de partij gegijzeld werd. Ongeveer de halve „apostelenkring” was verdwenen en toch moest het werk doorgaan. Kort na de ontbinding van de partij werd de Jaarvergadering van de „V.U.” gehouden in Den Haag. We kregen een seintje, dat de heer Schouten daar met de overgebleven leden van den „apostelenkring” een bespreking wenschte te hebben. Dat was een merkwaardige bijeenkomst in een van de kleedkamers van het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen daar in Den Haag. De heer Schouten zette uiteen, dat het werk nu gevaarlijk werd. Wie „bloede en versaagd” was, moest liever nu maar heengaan. Hij zou dat niemand kwalijk nemen! Allen bleven en toen werden de plannen verder besproken. Wat Dr Colijn tot zijn arrestatie had gedaan, zou de heer Schouten voortzetten. En, wat een fijne besprekingen hebben we daarna vaak gehad.

Ook het Perswerk werd voortgezet. Meerdere steunaanvragen kwamen er. Bij „De Standaard”, het „Friesch Dagblad”, „De Rotterdammer”, enz. Allen konden echter geholpen worden. Het ging best! Tot..... Augustus 1942. Door een loslonige dienstmaagd kreeg de S.D. lucht van een vergadering die ten huize van den heer Knol in Utrecht was gehouden. De heer Knol kon tijdig onderduiken. Zijn vrouw en twee zoons werden eenigen tijd vastgehouden. Ook enkele anderen konden bijtijds verdwijnen maar ik werd gepakt en met mij nog vijf anderen: de heeren Drewes te Utrecht, Van Wijngaarden en Ekhardt uit Breukelen, Voogsgeerd te Loosdrecht en Borst te Baambrugge. Wat zou daarvan het gevolg zijn? De zaak stond er niet best voor! Verboden actie voor een verboden en ontbonden politieke partij, verboden geldinzameling, verspreiding van verboden lectuur. Vijf en een halve maand duurde het voor de zaak voorkwam voor het Obergericht te Utrecht. En toen volgde.... vrijspraak van de beschuldiging van verboden politieke actie! We hadden nooit aan politiek gedaan! Doodonschuldige schepsels, die we waren! Die geldinzameling was liefdewerk geweest! Maar daarvoor kregen we toch een geldboete. De verspreide pamfletten kwamen ons het duurst te staan: de Heer Drewes een jaar en ik vijf maanden gevangenisstraf. Maar, behalve de Heer Drewes konden we den volgenden dag allen naar huis. In de motivering van het vonnis zeide de President van het Obergericht, dat de mildheid van het vonnis te danken was aan de groote verdienste van den beklagde Laermoes in zijn strijd tegen het Bolsjewisme! Dergelijke personen konden rekenen op de grootst mogelijke clementie van de Rechtbank!

Een van mijn vrienden, die de rechtzitting had bijgewoond, verklaarde den volgenden dag: Wat heeft God de oogen van die kerels verblind!

Zaterdag, 6 Februari 1943 kwam ik thuis.

's Avonds kwam op bezoek de Heer H. M. van de Vegt om... verslag uit te brengen over de voortgezette actie na mijn arrestatie. Toen bleek me, dat hij en de Heeren E. van Ruller te Barendrecht en R. Hagoort te Utrecht, kort na mijn verdwijning de zaak op denzelfden voet hadden voortgezet. De voorzitter, de Heer D. Knol, was weg en moest wegblijven en daarom had de Heer J. Vos het voorzitterschap overgenomen en op de hem eigen besliste wijze de leiding aanvaard. Merkwaardig genoeg had ik ongeveer een week voor mijn arrestatie den Heer Van Ruller heel wat adressen van contactpersonen genoemd. Men kon nooit weten! En zoo wist de Heer Van Ruller, waar de afgebroken draad weer kon worden opgevat. Het werk was dan ook volledig doorgezet. Al heel gauw ben ik ook weer mee op pad getogen en zoo hebben we na Februari 1943 gezamenlijk de belangen van het Persfonds behartigd. Periodiek kwamen we samen met de Heeren Vos en Van Doorn, bespraken de steunaanvragen en deden verslag over inkomsten en uitgaven. Tot aan de spoorwegstaking zagen we elkaar regelmatig, daarna waren de gelegenheden tot saamspreking minder. Toch hebben we tot de bevrijding alle steunverleeningen kunnen voortzetten.

Toen de reisgelegenheden minder werden, bleek hoe goed het was, dat er een reservefonds was, waaruit we konden putten.

In September 1944 waagde de Heer Knol het naar huis terug te keeren. De blijdschap van zijn vrouw en tien kinderen was groot. Hij was lang genoeg weg geweest!

Helaas moesten we den Heer Vos missen. Door de S.D. gearresteerd, werd hij met zijn vrouw weggevoerd. Hij is in Apeldoorn op gruwelijke wijze vermoord. Die slag kwam aan! Allermeest voor zijn vrouw, die wel is teruggekeerd, nadat zij op schandelijke wijze was mishandeld. Vos hebben we niet meer gezien en dat heeft ons allen zeer diep bedroefd. Wat een genot was het met hem te mogen beraadslagen, wat hebben wij zijn rustige, weloverwogen adviezen gewaardeerd en wat leefde hij met ons en onze gezinnen mee in moeilijke omstandigheden. Als een vriendelijk vader waakte hij over ons en de onzen. Wij zullen hem niet vergeten. Onze troost is, dat hij juicht voor Gods troon.

Op grond van de bijgehouden administratie kan worden medegedeeld, dat tot Augustus 1942 is ontvangen door den Heer Laernoës ..... f 28.400.—
Van September 1942 tot na de bevrijding door den Heer v. d. Vegt .... f 127.500.—

Totaal ontvangen f 155.900.—

Uitkeeringen zijn verleend tot een bedrag van ..... f 152.900.—

Aan kasgeld beschikbaar ..... f 3.000.—

Aan restituties kan nog verwacht worden een bedrag van ..... f 6.820.—

Behoudens aan het dagblad „De Rotterdammer”, aan hetwelk iedere maand een zeer belangrijk bedrag werd uitgekeerd voor steun aan het personeel, ontvingen 27 daarvoor in aanmerking komende

journalisten en leden van den buitendienst van diverse bladen elke maand een uitkeering, varieerend tusschen 70 en 100 % van hun salaris.

Hierbij kan nog worden vermeld, dat boven de hiergenoemde bedragen voor het Persfonds nog aanzienlijke bedragen ontvangen werden door de Heeren Van Ruller, Hagoort, v. d. Vegt en Laernoës voor de illegale organisatie der A.R. partij. Een schatting is daarvan niet te geven, aangezien daarvan nooit aantekeningen zijn gemaakt om het groote gevaar daaraan verbonden.

Een woord van dank aan de milde gevers mag hier zeker niet ontbreken.

Evenzeer aan de vele medewerkers over het heele land verspreid. Medewerkers bij de geldinzameling, bij het verlenen van onderdak voor ons zelf of voor de talloze illegale bijeenkomsten, in kerken, scholen, huiskamers, schuren en waar niet al. Dank ook aan de huismoeders, die ons op onze tochten verzorgden en onderdak bereidden. Ik weet zeker ook namens de Heeren v. d. Vegt, Van Ruller en Hagoort te spreken, wanneer ik verklaar dat wij dit werk altijd met groote blijmoedigheid hebben gedaan en dat wij altijd dankbaar zullen blijven, dat wij het hebben mogen en kunnen doen.

Principiis Obsta

Mr K. GROEN.

Lord Beveridge, de man van den grooten en groot-schen uitbouw der Engelsche sociale verzekering, is in ons land geweest om tot doctor honoris causa in de economische wetenschappen te worden gecreëerd.

Aan een redacteur van het onafhankelijke, maar nauw aan de Partij van den Arbeid verbonden, dagblad „De Nieuwe Nederlander”, stond hij een interview toe.

Nu moet men weten, dat Lord Beveridge niet tot de Labour-Party, maar tot de Engelsche Liberale Partij behoort. De redacteur van De Nieuwe Nederlander vond dat nogal wonderlijk.

Hij vroeg hem — aldus zijn verslag — hoe hij er toe kwam liberaal te zijn. Een man met de omvangrijke activiteit op maatschappelijk terrein en met de warme sociale belangstelling van een Beveridge zou men eerder in de rijen van Labour en bijvoorbeeld in de Fabian Society verwachten. (De Fabian Society is een al jaren bestaande vereeniging van onafhankelijke intellectueele Engelsche socialisten).

De opmerking van den redacteur is typisch voor de mentaliteit in de Partij van den Arbeid. Met een variant op een bekend Fransch gezegde zou men haar argwaan kunnen typeeren met: niemand is sociaal (of vooruitstrevend of... lezer, vul maar een andere goede eigenschap in) dan wij en onze vrienden.

Lord Beveridge blijkt niet zoo exclusief: hij behoort wel tot de liberalen, maar heeft goede vrienden.

het licht der Schrift

IV

In de 2e helft der 19e eeuw beginnen twee factoren, saámwerkend, hun gróóten invloed te doen gelden.

De éérste was reeds aanwezig sedert 't begin der Nieuwe Geschiedenis.

Het is het **Koloniale vraagstuk**.

Ofschoon ook in de Oude geschiedenis reeds voorkomend, ontstond het, in een modernen vorm, in beginsel reeds ná de ontdekking van Amerika en het vinden van den zeeweg naar Indië. Al meer „terra incognita” wordt nu binnen den internationalen cirkel getrokken. In de 18e eeuw worden al koloniale oorlogen gevoerd (Frankrijk-Engeland). Doch, het vraagstuk wordt van het grootste internationale belang door de **uitvindingen der techniek** en de daarop gevolgde geweldige **versnelling der communicatie**.

De wereld wordt veel „kleiner”!

De koloniale mogelijkheden worden al gróóter! Alles kan nu geëxploiteerd ten bate van het Moederland. Koloniën te bezitten wordt voor een staat, die méé wil tellen, een „gebiedende eisch”, en daardoor een soort „internationale hartstocht”. En, Staat en Kolonie kunnen nu, practisch, één rijk

---

den, zoowel onder de labour-aanhangers als onder de conservatieven. En dan vervolgt hij:

„Waarom ik nu juist liberaal ben? Om de eenvoudige reden, dat ik alleen op grond van de liberale beginselen een goede toekomst voor Engeland mogen, acht. Conservatief ben ik nu eenmaal niet en, al zijn er zekere banden met Labour, ik ben toch stellig geen socialist. Ik ben namelijk een uitdrukkelijk tegenstander van algemeene socialisatie.

— Maar Morrison heeft toch gezegd, dat ook de Labourregeering alleen die takken van bedrijf zal socialiseeren, waar dat nuttig is? — merkte de redacteur op.

— Inderdaad, — zei Beveridge — **maar tenslotte is dat een afwijking van de socialistische beginselen** en aangezien ik nu eenmaal van meening ben, dat een socialistische partij zich aan haar beginselen moet houden, geef ik er dus de voorkeur aan, mij niet in de rijen van Labour te scharen. Bovendien verwijt ik de Labour-Party de omstandigheid, dat zij geheel wordt beheerscht door de vakvereenigingen.”

Wij onderstreepten in één van deze laatste uittalingen een paar woorden en geven die ter overdenking. Lord Beveridge blijkt te verstaan, dat beginselen als het ware automatisch tot haar eigen consequentie voeren. De Romeinen zeiden al: „Principiis obsta”, d.w.z. „Weersta het begin”.

vormen. Een Imperium! Dát wordt nu het ideaal! En, dan wil ieder zoo gróót mogelijke kluij naar zich toehalen.

Er komt een algemeene „landhonger”. Ieder wil een zóó gróót mogelijk deel der wereld „beïnvloeden”. Er ontstaat een wedstrijd tot bezetting van steeds méér gebieden.

Alles vraagt „levensruimte”. De expansie-zucht werkt haast ongebreideld.

De hoog-opgevoerde Industrie vraagt invoer van véél goedkoope grondstoffen en steeds bréeder afzetgebied voor de fabrikaten.

Het **economische leven** is geheel internationaal geworden, en vormt nu, mét dit alles, **het internationale vraagstuk**.

Hierin ligt de diepste oorzaak van den **eersten Wereldoorlog**.

Als middel ter vóórkoming had men al gesproken over een verdeeling der aarde in „sferen van invloed”. Maar, afstaan wilden de „kapitalisten” onder de landen niet; en het overblijvende was voor den landhonger der „misdeelden” niet genoeg. En, feitelijk gunt men elkaar géén „plaats in de zon”. Ook dit middel moest weer fálén.

En nu komt de gróóte inéénstorting van alle menschelijk kunnen als vredemakers: een Wereldoorlog! Even staat men verbluft! Maar, ook éven maar. Het menschelijk-machtsgevoel verheft zich weer! 't Is héél érg geweest! Maar, nu zal men het dan eens voor goed in orde brengen!

„**Nooit-meer-oorlog!**” wordt, ná 1918, de bezielende leus.

Nu zou de „gouden eeuw” dagen. Door vele mislukkingen had het menschedom nu zijn les geleerd. Nu zou men, door de saamvoeging van het bésté van alle beproefde stelsels, en door de opheffing van alle tegenstellingen, — de éénheid door de véélheid beschermen, het nationale door het internationale tot zijn recht doen komen. Nationalisme, Internationalisme en Imperialisme zouden worden opgesmolten tot een mængsel dat medicijn voor alle volkenkwalen zou wezen.

De beroemde **14 punten van Wilson** openen weer het Paradijs.

Heuréka! Eindelijk gevonden!

„Algemeene ontwapening” komt er natuurlijk. En men draagt al „gebroken geweeftjes”. Door het „zelfstandigheidsrecht” zal ieder volk zijn recht ontvangen en zijn plaats innemen.

De ten-top-gerezen Cultuur brengt de algemeene beschaving en wischt alle contrasten weg. Het Marxisme zal zijn kracht toonen en medewerken tot de vrijheid en gelijkheid van menschen en volken. Het Humanisme zal de humaniteit algemeen maken en algemeene verbroedering brengen. De Pacificatie van alle geschillen zal „allen voor al-

len" doen staan. Het wemelt van pacten, verdragen, non-agressie's, accoorden, arbitrage's, of hoe ze nog meer mogen heeten. Zelfs de Kerken houden éénheids-wereld-conferentie's en mogen óók een duit in dit zakje doen.

En dit alles zal gedragen worden door een haast onfeilbaar **Volkenrecht**, 't welk alles ten goede zal regelen.

En 't Wereldlichaam waarvan dit alles zal uitgaan en weer samenkomen, — de groote dirigent van dit harmonisch koor, zal wezen de **Volkenbond**.

Die zal de hegemonie uitoefenen, en — vaderlijk. Die zal het evenwicht handhaven, en — zuiver. Die zal de sferen abakenen, en — strikt rechtvaardig. Die zal rēcht spreken tusschen volk en volk, en — ieder zal zich onderwerpen.

Het oude, „vóór-oorlogs-geslacht" heeft alles verknoid! Het heeft nu afgedaan! De jongere generatie zal alles wēl maken!

Excelsior! Het nieuwe „Babel" verrijst!

Oók Christenen in Nederland laten zich in dezen waan wat mééslepen. Er worden brochure's geschreven en redevoeringen gehouden welke met veel optimisme de toekomst inzien.

Colijn meent, dat „de vrede misschien georganiseerd kan worden". Maar, deze bedachtzame spreekt toch ook het juiste woord: „Het komt op de **gezindheid** aan!"

En, die zou blijken toch te ontbrēken!

Het was alweer: Gods Recht naar Gods Raad werd niet gezocht, maar uitgeschakeld. Niet Gods Paradijsverbond werd als grondslag genomen. Niet Gods Voleinding als de toekomst der wereld beschouwd. Met géén val des menschen en zonde der wereld werd gerekend.

Maar die zou zich toch tóónen!

Wéér zou de weg-des-menschen uitloopen op paden des doods.

De sentimenteele liefde van het Humanisme bleek alweer minder sterk dan het egoïsme der volken. Het Socialisme zocht niet het gehéél, maar het déél; niet de wereld, maar de klasse. Het Russische Communisme liep uit op tyrannie. De hoog geprezen Cultuur bracht jaloezie, belangenstrijd, botsing.

Het Kellogg-pact ('28) verbiedt wel den oorlog, maar, geeft géén sancties op overtreding. En, Febr. '32, begint wel weer een nieuwe Vredesconferentie, maar, ze gaat, machteloos, als een nachtkaaars uit:

De Volkenbond, die alles geven en leiden zou, werd al direct een machtsmiddel der Gealliēerden, óók tot onrecht en onderdrukking.

Het Zelfbeschikkingsrecht kwam slechts aan de naaste vrienden. Wēl b.v. aan Tsjecho-Slowakye, niēt aan Oostenrijk, Memel of Dantzig.

En spoedig plukte men er de wrange vruchten van. De sferen van invloed waren slechts voor de Bondgenooten. Zij kregen allēén de „mandaten" over de koloniēn van Duitschland en de stukken van het Turksche rijk.

En dit alles brengt later weer méé de groote spanning!

Oorlogen bedwingen deed Genève allēén bij de

„kleinen", (Armenië, Griekenland, Paraguay), niet bij de „grooten" (Japan, Italië).

Is het wōnder, dat het gezag van den Wereldbond almeer inzōnk, z'n invloed inkromp, en de aftakeling kwam tot machteloosheid toe? Een spōtbeeld werd het van wat men er zich van had voorgesteld!

De Bond heeft ook geen sluitend stelsel van **Volkenrecht** geschapen. Ook hier vroeg het Volks-egoïsme te uitsluitend naar eigenbelang.

Trouwens, het staat zéér te bezien of dit óóit zal gebeuren! En dan, als rechtsregelen worden gesteld, moet dit recht **gehandhaafd**! En dan moet er een handhaver zijn, die hiertoe niet allēén de **màcht**, maar óók het **rēcht** heeft! En wáár is die voor de geheéle wereld? Het **Stáatsrecht** wordt door de Overheid gehandhaafd. Die heeft God er voor gegeven. Maar, de verdéeling in Volken en Staten heeft God **gewild**! En nergens in zijn Woord wordt gerept van —, of is eenige aanduiding van één Wereldstaat of één Wereld-Overheid. Wel het tégendeel! Dan alleen van den **Anti-Christ** als zondanig. Maar, hiér is geen spraak van rēcht, maar allēén van satanische **màcht**, vierkant tegen God overstaande.

In het Handvest van San Francisco, als grondwet van de **U.N.O.**, wordt dan ook meer bedoeld op een ingesteld zijn op het bewaren van den **vrede**, dan op handhaven van het rēcht.

In den Bijbel vindt men wel aanwijzingen voor **Interventie** (tusschenkomst). Calvijn was dan ook tégen Non-Interventie. De ééne Vorst, de ééne Staat, mag niet ten opzichte van den anderen vragen: „Ben ik mijns broeders hoeder?" Hierop steunende, was het ook dat Willem I, als „Prince van Oranje, vrij", d.i. als souverain vorst, onze landen te hulp kwam.

We zijn nu tot de laatste internationale repetitie der teleurstelling gekomen.

Opnieuw heeft een middel tot éénheid gefaald. Wéér valt het wereldleven terug in chaos. Weer slaat een golf van nationalisme over de landen. Men noemt het nu óók „**autarkie**" (zelfvoorziening). De „haveloozen", de teruggezetten, staan op. Gedéeltelijk met een grond van rēcht. Maar — óók zij volgen den weg des gewelds.

Wat nu? Een nieuwe Wereldoorlog?

Men vréest het!

Toen heeft men weer middelen tewerkgesteld.

Men heeft de groote „doggen" kluijjes laten nemen. (**Japan**: China); (**Italië**: Abessynië; **Duitschland**: Oostenrijk, Boheme, Memel). En, toen eigen belangen in gevaar kwamen, heeft men dezen toestand weer trachten te **stabiliseeren**.

Het onrecht zou maar weer aanvaard, mits eigen belang werd ontzien.

Mannen in München (Sept. '38) zouden den vrede geven. En men zwaaide weer met een „nooit-meer-oorlog-verdrag"! De „mannen van goeden wille" zouden nu de menschheid redden! „Bruggen bouwen" zou nu hun taak zijn!

Maar, ook deze illusies gingen weer op in rook. Het had alles de profetie der mislukking in zich.

Zuidlaren.

C. G. OTTEVANGER.